Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

I. F. 164 | 252

Digitized by Google

Digitized by Google

ANALECTA MONUMENTORUM OMNIS AEVI VINDOBONENSIA.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANALECTA MONVMENTORVM OMNIS AEVI VINDOBONENSIA.

OPERA ET STUDIO

ADAMI FRANCISCI KOLLARII,
PANNONII NEOSOLIENSIS,
MARIAE THERESIAE AUG. A CONSILIIS, ET AUG. BIBLIOTHECAE VINDOBONENSIS PRIMI CUSTODIS.

TOMUS II.

ECOLE SAINTE GENEVIEVE · L.D.J.

VINDOBONAE,

TYPIS ET SUMPTIBUS JOANNIS THOMAE TRATTNER,
AUG. AULAE, ET INCLYTORUM INFERIORIS AUSTRIAE ORDINUM TYPOGR.

ANNO CIↃIↃCCLXII.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO
ADAMUS FRANCISCUS KOLLARIUS
S. P. D.

Vetuſta litterarum monumenta, quæ alterum hoc Analectorum meorum Volumen habet, clariſſimi momoria ſua viri BOECLERUS, LAMBECIUS, KULPISIUS, GENTILOTTUS in lucem olim proferre publicam voluerunt, quæ præcipua mihi fuit cauſa, cur ea nunc demum juris fecerim publici. De ſingulis, pro recepto mihi more, agam diligentius præviis in monitis, atque unde in medium protracta, & cujus ſpe utilitatis a me vulgata ſint, paucis docebo. Hic, ut evolvendi hujus itidem voluminis deſiderium lectoris, ſi poſſim, excitem; præfari libuit de *Hiſtoria Auſtriaca ab* AENEA SYLVIO diligenter ſimul & venuſte ſcripta, quae primum iſta in *Sylloge* locum obtinet. De vita & doctrina, deque eruditis laboribus AENEAE SYLVII, ſiue PII SECUNDI Pontificis Maximi diligenter imprimis commentati ſunt JOANNES ANTONIUS CAMPANUS, & JOANNES GOBELLINUS. Propoſitum meum ea potiſſimum juvant, quæ de auctore noſtro ab IMP. FEDERICO III. ſecretioribus ſcriniis praefecto, GOBELLINUS memoriae prodidit. Quippe, cum illa pars ejus vitae cum opere, quod nunc primum integre vulgamus, conjuncta ſit, idemque ſimul pulcerrima in luce collocet; rem me facturum neque injucundam lectoribus me-

)(is

Digitized by Google

is neque inutilem omnino ſperem, ſi ejus hic paucis meminerim. Igitur auctor noſter cum aliorum, tum laudati GOBELLINI a) teſtimonio, FELICI V. Summo Pontifici, aut, ſi mavis, AMADÆO Sabaudiae duci Baſileenſi in Concilio ab epiſtolis fuit, *donec*, ſcribente GOBELLINO, FEDERICVS *tertius Romanorum rex, qui Alberto defuncto ſucceſſerat, Francfordiam, & Alemaniae partes inferiores petens, apud Aquisgranum regni coronam accepit: ad quem cum Felix legatos mitteret,* AENEAM *quoque juſſit eo pergere: qui cum conſiliarios FEDERICI ſaepius alloquitur, in amicitiam gravis & docti viri SILVESTRI Chiemenſis epiſcopi recipitur. Deinde JACOBI Treverenſis archipontificis, & electoris imperii, hominis, qui nobilitatem cum virtute conjunxerat, in notitiam familiaritatemque venit: atque ab his in gratiam Caeſaris adductus, ac laurea corona, poëtarumque privilegiis donatus, ei ut ſerviret, ſuamque curiam ſequi vellet, rogatus eſt: cui AENEAS cum nulli juſtius quàm Imperatori ſerviturum reſponderet, quia tamen apud FELICEM ſecretarii locum tenebat, indignum exiſtimavit, injuſſu ejus in alterius domini poteſtatem tranſire: ſed ait Baſileam ſe reverſurum, FELICISque voluntatem quaeſiturum: quam ſi aſſequi poſſet, non invitum Caeſaris curiam ſecuturum. Caeſari, qui Baſilea tranſiturus erat, non ingratum reſponſum fuit. At AENEAS cum ad FELICEM rediiſſet, neque ſuopte ingenio abeundi poteſtatem obtinere poſſet: interpoſitis tandem amicis aegre dimiſſus eſt: qui ad FEDERICUM tranſiens, cum is ex Burgundia reverſus Baſileam petiviſſet, in ſecretarium admiſſus, in Romana Cancellaria protonotarii locum obtinuit: jusjurandum apud Briſcinam Caeſari praeſtitit: nam & ibi GASPAR SLIKIUS cancellariam accepit &c.* Haec GOBELLINVS; quae fidem merentur eo màjorem, quod ïis, quae AENEAS de ſe ipſe in epiſtolis ad amicos ſuis ſcribit, pulchre conſonent: epiſtola quippe CLXXXVIII. PETRVM NOXETANVM Equitem & Comitem Palatinum certiorem reddit, *cum*, inquit, *Pontificatum* AMEDAEVS, *Dux Sabaudiae ſuſcepiſſet*, FELIX *nuncupa-*

(a) PII SECVNDI *Pontificis Maximi Commentarii rerum memorabilium &c. auctore* JOANNE GOBELLINO, *Edit. Francof.* 1614. *p.* 8.

Digitized by Google

cupatus, in ſecretarium ſum ab eo accitus. Nec diu poſt vocatus ad FRIDERICVM Imperatorem Protonotariatus officium ab eo ſum adeptus, ſic Germani Secretarium appellant. Ad FRANCISCUM deinde PICCOLOPASSUM, Mediolanenſem Archiepiſcopum, epiſtola XXIX. haec ſcribit: *quando me*, inquit, *neque quaerentem, ne ſomniantem quidem Caeſar noſter FREDERICUS AUGUSTUS in ſuum Secretarium accerſivit; cui jam ſervio in ſtatu graduque minime inhonorato . . . Et licet his diebus Baſileae fuerit* Caeſar, &, *quae tuam dignitatem arbitror audiviſſe, fecerit . . . deinde, ſi vides me* Poeta *ſubſcriptum, non mirere; quoniam me talem Caeſar eſſe voluit:* quae omnia clarioribus etiam verbis narrat in epiſtola CCCCII. ad SBIGNEUM S. R. E. Cardinalem data: *non tamen*, inquit, *Poetae nomen propria temeritate ſuſcepimus, nec prius hoc titulo ſumus uſi, quam nos FREDERICUS Caeſar apud Franckfordiam, viſis quibusdam epiſtolis noſtris, laurea donavit . . . Sed fuit alia non minor ratio, quae me hoc nomine frequentius uti coegit. Etenim cum veniſſem in Auſtriam, in Secretarium Caeſaris aſſumptus, offendi omnes, qui periti apud Viennenſes habebantur, Poeticam veluti rem pernicioſam & abominabilem deteſtari. Coepi ergo eos arguere, diſputare ſaepe cum eis, oſtendere, Poeticam, qui recte uterentur, his frugiferam eſſe: nomenque talis doctrinae habendum & honorabile & ſanctum. Tumque, ne quis me nomen horrere crederet, quod laudarem, Poetam me ſcribere coepi. Neque dimiſi titulum illum, donec ad eccleſiam veniens, ſacros ordines ſubivi, & ad ſacerdotium promotus, quae ſeculi pompam ſaperent, poſtergavi.* Haec ille; at vero & locum & tempus & praeclara merita, propter quae auctor noſter laurea poëtica ornatus fuit, ipſo etiam Sylvio clarius narrat diploma, ab Imp. Friderico auctori noſtro eam ob rem datum *in oppido Franckford Anno Domini 1442. XXVII. die menſis Julii regni vero Friderici anno tertio* (1), quod, per me licet, conſule. Porro ad tertium Idus Novembris Caeſar Baſileam ingreſſus eſt, & vergente ad exitum hoc eodem anno cum ſuo comitatu, in quo

(1) *Exſtat apud Cl. Menckenium Tomo III. Scriptor. de rebus German. p. 2039.*

Digitized by Google

AENEAS jam SYLVIUS fuit, in Auſtriam rediit; qui de die in diem merito ſuo Caeſari charior in ſanctius demum ejus conſilium receptus eſt. Decennio poſt Heri Caeſaris juſſu Hiſtoriam noſtram ab AENEA SYLVIO fuiſſe conſcriptam, memoriae prodidit ipſe in exordio ejusdem operis ad Caeſarem ſcripto: *Superioribus*, inquit, *diebus cum inter paucos ejus belli meminiſſes, quod Auſtrales adverſus te gerere praeſumpſerunt, converſus ad me bellum ipſum, unde ortum, et quo pacto finitum eſſet, ut ſcriberem, juſſiſti.* quae verba non obſcure indicant annum CIↃCCCCLII. quo IMP. FRIDERICUM a ſuſcepta Corona ex Italia reducem bellum domeſticum excepit: quippe Hungari Bohemique et imprimis Auſtriaci correpta in Caeſerem arma non prius ſe poſituros conjuraverant, quam is LADISLAUM Poſthumum e tutela dimitteret. Propoſitum operis omne eodem in exordio auctor noſter complexus eſt verbis ſequentibus: *Non ſolum*, inquit, *hoc bellum Auſtralicum, ſed alia quoque de tua vita quam plurima, ſimulque tuae Domus originem, et quae noſtris geſta temporibus in Europa didicimus memoratu digna in unam Hiſtoriam congregemus.* Quae praeclara deſtinata ſua SYLVIUS noſter fideliter etiam exequutus eſt: etenim a primis terrae gentisque Auſtriacae initiis exorſus, ad annum CIↃCCCCLVIII. opus eximium prorſus et laudabile deduxit; quo nimirum anno ad Pontificii imperii principatum evocatus, ſtylum et animum ad graviora conſilia et opera traducere fuit coactus. Ea, quae abrupta reliquit, perfecta ab illo ac perpolita fuiſſe, ut credam, inducor ejusdem verbis, quae in *Hiſtoria Europae* ſua cap. XXII. legi: *Auſtriam*, inquit, *deſcribere hoc loco haud neceſſarium exiſtimamus, de qua propriam Hiſtoriam edidimus.* In bina, niſi me animus fallit, Hiſtoriae ſuae exempla innuit, in Bibliotheca Caeſaris ab ſe Romam abituro repoſita, ad quorum fidem tertium illud adornatum fuit, quod diligentiſſimi BOECLERI fortuna detectum et typis excuſum, cum aliis deinde monumentis, quae a celebri

bri SCHILTERO nomen ferunt, CL. KULPISIUS in lucem protulit. Exemplar auctoris noſtri utrumque LAMBECIUS noſter in operibus ſuis paſſim laudat, quae compendio relata haec fere continent; primas alterum ſcriptoris cogitationes habere, alterum perfectius ac limatius eſſe et lucis publicae munere plane dignum. Tertium, quo, ut dixi, BOECLERUS uſus eſt, non videtur LAMBECIO fuiſſe probe cognitum; nuſpiam enim ejus memoriam intulit: cum tamen idem ipſum ſit, quod IMP. FRIDERICI III. juſſu, et, ut videtur, AENEAE SYLVII conſilio, in uſum MAXIMILIANI, FRIDERICI filii, JOANNES HINDERBACHIUS, Tridentinus Epiſcopus, ex codice SYLVII altero exſcribi curavit. Etenim Cl. BOECLERUS in epiſtola ad LAMBECIUM ſua, quam, adhuc ineditam, inſerere hic non pigebit, ſcripſit ſequentia: *exemplo*, inquit, *uſus ſum in membrana diligentiſſime exarato et Briſaci adſervato olim: donec BERNARDUS Vinarienſis in manubiis repertum, Conſiliario cuidam ſuo donavit: a quo ad me pervenit.* Eadem et clarius multo repetit in adnotationibus ad eandem Hiſtoriam ſuis, quas altero in hoc etiam volumine loco excudi fecimus: *manu ſcriptus*, inquit, *codex per omnia venerandae auctoritatis eſt, quem nacti ſumus. Deſcriptus diligente et elegante manu in membranis puriſſimis, nitide compactus, inſcriptus MAXIMILIANO, FRIDERICI Imperatoris filio, et commendatus, florente adhuc Patre a JOANNE Epiſcopo Tridentino. Adſervatus Briſaci, Victori Duci Vinarienſi pro ſingulari monumento demonſtratus oblatuſque &c.* Briſacum a Maximiliano inſtauratum fuiſſe ac frequentatum, ſcimus. de JOANNE HINDERBACHIO, Tridentino Epiſcopo, pluribus agam in monito meo, Continuationi Hiſtoriae Auſtriacae Aeneae Sylvii, ab eodem ſcriptae, praemiſſo; hic Lectores monuiſſe ſufficiet, negligenter admodum, ne dicam imperite, a librario HINDERBACHII Briſacenſe exemplum fuiſſe ſcriptum: nam plurimis in locis de perplexis aut dubiis elemen-

tis mentem et ſententiam ſcriptoris dum perſpicere nequit, puncta, ἀμηχανίας ſuae indices, ſubſtituit, quae BOECLERI exemplum paſſim interrumpunt: inſignem deinde operis, partem, res lectu ac memoria poſteritatis digniſſimas complexam, immitis admodum reſecuit: quam libertatem Caeſarisne juſſu, an auctoris voluntate, vel libitu ſuo ſibi ſumpſerit, dicere non habeo. Atque ex his HINDERBACHII membranis qua eruditione excultam et quibus cum monumentis Hiſtoriam noſtram Cl. BOECLERUS juris facere publici conatus ſit, loquuntur clariſſime ejus nobis litterae, quarum ſupra memini, ad LAMBECIUM noſtrum datae hoc exemplo (1):

Illuſtris et ampliſſime Vir!

Jam pridem id egi, ut obſervantiae erga celeberrimum tuum nomen meae fidem tibi facerent, qui tua conſuetudine propius frui gaudent: ſed lentior fuit in explicandis votis meis fortuna, & fiduciam mei obſequii declarandi non ſemel minuit. Igitur quod unum potui, eminus te venerari, merita tua ubique praedicare, vitam et proſperam valetudinem, perficiendis, quae in decus et uſum Reipublicae meditaris, apprecari, nunquam hactenus deſtiti. Novam ſpem ſuggeſſit amicus Ratisbonenſis BERGIUS, cujus relatu didici, te propitiam erga me voluntatem, oblatis etiam luculentis ad hiſtoriam, quam paro, ſubſidiis, non obſcure demonſtraſſe. Exoſculatus ſum ut cœlo miſſum nuntium, nec moram interponendam duxi, quin ſtatim tuae benignitati gratias agerem maximas, meaque ſtudia et ſpes tuo patrocinio reverentiſſime commendarem. Multi omnino ſunt anni, ex quo conſilium cepi, res FRIDERICI IMP. qui vulgo tertius (2) uſurpatur, ſcribere: ſi tum aliqua potuiſſet praevideri fore, ut in domo Auguſta conſtitutus, annales Auſtriacos, in ipſa officina aeterni operis, tu aggrederis, Vir ſumme, ego manum & mentem ad alia vertiſſem. Nunc deſiſtere,

(1) *Repoſitam a me cum aliis, huc pertinentibus, invenies in theca* 1. *Epiſtolarum LAMBECII faſciculo, BOECLERUS inſcripto.*

(2) *Cauſſam, cur tertius vulgo vocetur, vide apud MULLERUM et BOECLERUM etiam in notis, quas hic quoque SYLVII Hiſtoriae ſubjunximus.*

Digitized by Google

tere, non eſt integrum: poſtquam et impenſae ſunt factae a Bibliopolis, nec deſunt, qui urgeant. Nam AENEAE quidem SYLVII, qui poſtea PIVS PAPA II. fuit, Hiſtoria duodecim annorum jam impreſſa eſt: et multa diplomata, documenta, ad res ejus aevi pertinentia, itidem typis exſcripta ſunt. Operis a me ſuſcepti primam partem AENEAE Hiſtoria conſtituet: quae, ſi tibi, Vir ſumme, idem videatur, notis quibuſdam hiſtoricis opus habere putetur. Exemplo uſus ſum in membrana diligentiſſime exarato, et Briſaci aſſervato olim: donec BERNARDUS Vinarienſis in manubiis repertum, conſiliario cuidam ſuo donavit: a quo ad me pervenit. Et quia audiveram, in Bibliotheca Auguſta duos ejuſdem operis codices ſervari, ante aliquot annos magnopere elaboravi, ſi per idoneum hominem, qui Viennae tum erat in convictu Illuſtriſſimi SCHUTZII, conferri cum foliis noſtris impreſſis poſſet impenſis meis: ſed reſponſum tuli, per occupationes tuas graviſſimas fieri, ut nihil tale ſperare liceret. Vidi etiam in Biliotheca Sereniſſimae Reginae CHRISTINAE duplex exemplum; ſed alterum negligenter, alterum non ſine lacunis ſcriptum. Quod ſi adhuc ſpes reviviſceret potiundi facultate conferendi, tui id beneficii haberem primum ſed magnum ſpecimen. Altera pars operis pertinet ad Hiſtoriam LIII. annorum, quibus FRIDERICUS imperavit, a me ſcribendam, per modum Hiſtoriae univerſalis. Subſidia ex Archivis varia conquiſivi, neque pœnitet hactenus collectionis. Quin autem tibi, Vir ſumme, rariſſima quaeque praeſto ſint, non conjicio tantum, ſed multa nominatim ſcio. Quia autem Annalibus tuis Auſtriacis, operi publicis votis expetito, pleraque ſervari auguror, impudentiae fuerit affine facinus, ſi petam mecum communicari. Manu ſcriptum itidem duodecim annorum res Auſtriacas & Hungaricas complexum MAURITIUS CHILON Profeſſor ad me tranſmiſit: ſcriptorem autem coaevum manu ſcriptum non indiligentem, Cancellarius FORSTNERUS quondam mihi tradidit. Tertia pars habebit diplomata et documenta varia, magnam partem jam impreſſa, unde forma et ratio tractandae Reipublicae iis temporibus uſitata, illuſtretur. Quid et quantum velis, ex immenſa tua copia, in noſtros rivulos derivare, tua tibi benignitas dictabit, quam importunis precibus fatigare, merito religio eſt mihi. Satis habere debeo, ſi mihi

inter

Digitized by Google

inter eos, qui te venerantur, aliquem locum attribuere non graveris. Ita Deus te ſervet ſoſpitetque. Argentorati quinta Auguſti 1669.

Illuſtri et ampliſſimo nomini
tuo dicatiſſimus
JO. HENR. BOECLERUS.

Habes, Lector, effigiem meditati operis & humaniſſimi ſimul animi teſtimonium longe pulcerrimum. Reſponſum quod BOECLERUS a LAMBECIO tulit, adnotationi ſuæ ad hoc opus alteri inſeruit (1); quod dum noſter daret, mutaritne priorem animum ſuum, an ſimularit, incertum eſt; rerum contra noſtrarum ſtudioſis omnibus notum, prius BOECLERUM naturae, quam LAMBECIUM promiſſi ſtudii ſui ſolviſſe debitum. Adteſtatur id CL. KULPISIUS in praevia ad lectorem epiſtola ſua: *Cum*, inquit, *neſcio quibus ex cauſis, quae Vienna expectabantur, plane omitterentur, & ita fere ſpes omnis decollaret; in ipſo opere diu ceſſatum, & tandem BOECLERUS ipſe eidem imperfecto immortuus eſt.* Cauſa σκήψεων LAMBECII atque ἀναβολῶν fuit, quod poſt centena alia iſtud quoque in lucem proferre opus deſtinarit (2): notum quippe jam eſt, incredibilis induſtriae et acerrimi ingenii virum propoſita et opera ſua generoſo potius animi impetu, quam corporis viribus aut incertae brevitate vitae metiri conſueviſſe: quam ob rem omnia ea confecturum ſe eſſe credidit, quae, quantum in ſe eſſet, viribus ingenii ſui atque induſtriae ceſſura praevidit; a quo ſingulari vitio neque primam meam, in Bibliotheca noſtra traductam vitam, puram per omnia

fuiſſe

(1) *Exſtat integrum, manu LAMBECII ſcriptum, in theca & faſciculo, quem modo indicavi.*

(2) *Hanc genuinam fuiſſe exiſtimem; nam aliae illae, manu LAMBECII ſcriptae, & Imper. LEOPOLDO oblatae, quas idem, quem ante indicavi, faſciculus ſervat, ſimulatae videntur eſſe potius quam verae.*

Digitized by Google

fuiſſe non ſine rubore confiteri cogor (1). Neque tamen LAMBECIUS noſter hoc etiam in opere nihil praeſtitit: etenim excuſum typis, et a BOECLERO, ut videtur, ſubmiſſum exemplum cum utroque manu exarato libro compoſuit, adnotatis in margine, quae obſervavit, diſcriminibus, quam diligentiam editioni huic noſtrae non fuiſſe inutilem gratus commemoro: exſcribi deinde curavit ea, quae ab HINDERBACHIO, ut dixi, fuerunt reſecta, et primis in foliis manu ſua oſcitantiam librarii caſtigavit. Eſt apographum illud in claſſe Hiſt. Prof. Cod. CLII. quae ſupplementa, niſi mutaſſet ſententiam, editurus erat libro Commentariorum ſecundo Cap. X. epigraphen enim, LAMBECII manu ſcriptam, hanc habent: *Caput X. de ÆNEÆ SYLVII imperfecto opere Hiſtoriae Auſtriacae &c.* Ad quae adnotaverat: *Vide*, inquit, *ſupra Libri bujus ſecundi Caput primum Segmento ſecundo, pag. 4. & Segmento VIII. pag. 7. & 8. LAMBECII* promiſſa exolvere, & affectum opus perficere meditabatur CL. Vir JOANNES BENEDICTUS GENTILOTTUS Tridentinus, qui ab NESSELII morte Bibliothecae noſtrae magna cum laude praefuit. Quippe ad *Codd. CCCXVVII-XX. Hiſtoriae Prof.* commentatus eſt hunc in modum: *Volumina*, inquit, *quatuor chartacea, quorum primum conſtat foliis 60. alterum 65. tertium 59. quartum 30. Continentur iis AENEAE SYLVII PICOLOMINEI, qui fuit Romanus Pcotifex PIUS II. Hiſtoriae Auſtriacae, ſua manu ſcriptae, ac, ut in componendo fieri ſolet, paſſim refectae et inculcatae, opus imperfectum, bis non prorſus eodem exemplo, ut liquet ex ſpeciminibus a LAMBECIO prolatis lib. II. Comment. pag. 4. 7. 473. et 972. lib. IV. pag. 303. 304. ac omnium optime ex epiſtola ab eodem LAMBECIO ad JO. HENRICUM BOECLERUM ſcripta,*

)( )(quae

(1) *Scriptores Turcici, quos Latine ſimul & Turcice editurum me promiſi in epiſtola, Grammaticae MENINSKII praefixa, utrum unquam lucem viſuri ſint, equidem ignoro. SAADEDINI, ſcriptoris diligentiſſimi ſimul et cultiſſimi pars prior ſeptemdecim in philyris jam erat impreſſa: reliquo operi, in ſermonem Latinum a me converſo, omnia alia potius deerant, quam diligentia et voluntas mea. Utinam ſors iſta civium meorum in me ſit ultima!*

Digitized by Google

quae exſtat in notis ad eandem Hiſtoriam cum aliis rerum Germanicarum ſcriptoribus, qui ſub celebris SCHILTERI nomine conjunctim proſtant, vulgata pag. 123. 124. ex ea epiſtola benevolus Lector ea, quae ad iſtius operis illuſtrationem a me adferri poſſent, aſſumet. Quoniam vero idem LAMBECIUS varias lectiones, quas BOECLERO promiſerat non exhibuit; nos, qui ei ſucceſſimus, ejuſque locum nunc qualitercunque tuemur, id cum fœnore ita praeſtabimus, ut expletis praeſertim editionis Boeclerianae lacunis, adjectiſque ampliſſimis ſupplementis ejuſdem Hiſtoriae continuatio, a JOANNE HINDERBACH, Epiſcopo Tridentino, confecta in cumulum accedat, quam in Epiſcopali Bibliotheca neglectam, nos paucis ab hinc annis tineis, cum quibus luctabatur, ſubtraximus. Haec ille; ac de HINDERBACHII continuatione, quam luci publicae expoſitam hoc volumen habet, differam praevio in monito uberius; ad ampliſſima CL. GENTILOTTI ſupplementa quod attinet, majorem viro docto habuiſſem gratiam, ſi erudita ejus manu fuiſſent exſcripta: etenim omnia iterum cum codicibus contendere oportuit, propter Librarii, quo CL. GENTILOTTUS eſt uſus, incuriam, non ſecus atque illa, quae BOECLERUS ex codice, ab Hinderbachio curato, typis vulgavit; quo labore, loca plurima vel explevi vel integritati ſuae reſtitui, et quae Hinderbachius parum caute reſecuerat, ſuis locis inſerui. Non me quidem latet, LAMBECIUM opus hoc SYLVII diverſa prorſus ab hac mea ratione editurum fuiſſe: nam in catalogo librorum ab ſe editorum atque edendorum pag. 58. *duabus diſtinctis* ut ait, *et ſibi invicem e regione collatis columnis* utrumque exemplum prolaturum ſe pollicitus eſt. At vero ignota viro docto videntur fuiſſe ea omnia, quae nunc primum de HINDERBACHIO deque Briſacenſi exemplo certiora comperi: exemplum quippe alterum primum et informem ingenii partum continet; alterum, quod monente, ut arbitror, auctore HINDERBACHIUS ſequutus eſt pro maturo et ab AENEA edito haberi debet: ſuperflua idcirco ea cura mihi eſt

viſa,

Digitized by Google

viſa, et cum, muneri meo, tum expectationi doctorum civium meorum, reſponſurum me ſperavi, ſi eximium hoc hiſtoriae noſtrae monumentum, quale HINDERBACHIUS ab recenti rerum memoria, niſi fallor, prohibitus, in uſum Maximiliani exſcribere et vulgare nequivit, juris tandem aliquando facerem publici. Haec fere ſunt, Lector, quae te prius ſcire volui, quam ad evolvendum librum dimittere. Plurium hoc genus voluminum ſpem tibi facio nullam; nam mihi ad longius iter accincto, commentariorum noſtrorum editionem intelligo, tempus Analectis impendere vix erit integrum. Vale! *πάσης κακύνσεώς τε καὶ κακώσεως ὑπέρτερος.* Scribebam in Vindobonenſi Bibliotheca Palatina ad d. VIII. Idus Decembris Anno a partu Virgineo CIƆIƆCCLXII.

Digitized by Google

INDEX EORUM,
QUAE IN
ANALECTORUM VINDOBONENSIUM
TOMO II.
CONTINENTUR.

I.

AENEAE SYLVII Senenſis, ſive PII PAPAE II, HISTORIA AUSTRIACA, ex codicibus, auctoris manu ſcriptis Caeſareis, nunc primum integre edita. *pag.* 1.

II.

JO. HENRICI BOECLERI in Hiſtoriam Auſtriacam Aeneae Sylvii ADNOTATIONES. 475.

III.

JOANNIS HINDERBACHII, Epiſcopi Tridentini, Hiſtoriae Auſtriacae, ab AENEA SYLVIO ſcriptae, CONTINUATIO, hactenus inedita. 550.

IV.

EXCERPTA Hiſtorica, ex Diario, manu IMP. FRIDERICI III. ſcripto poſt LAMBECIUM diligentius vulgata. 666.

V.

Colonienſis Academiae SENTENTIA de poteſtate Conciliorum generalium, imprimis vero Baſileenſis auctoritate, THEODORICI, Colonienſis Archiepiſcopi, juſſu ad Patres Concilii Baſileenſis miſſa. 678.

VI.

AENEAE SYLVII Libellus dialogorum, de autoritate generalium Conciliorum et geſtis Baſileenſium ſcriptus, ac reſponſi loco ad ſuperiorem ſententiam Colonienſibus ſubmiſſus. Prodit nunc primum in lucem ex binis manu exaratis codd. Caeſareis. 686.

VII.

AENEAE SYLVII eadem de re ad HARTUNGUM CAPELLAM, Imperatori FRIDERICO III. a ſecretis, epiſtola, hactenus inedita. 790.

VIII.

ANTONII BONFINII Praefatio, nunc primum vulgata, PHILOSTRATI ſenioris operibus, in Latinum ſermonem ab eo converſis praefixa, ad MATHIAM CORVINUM Hungariae Regem de rebus in Auſtria contra IMP. FRIDERICUM III. ab eodem geſtis. 810.

IX.

SYLLOGE diplomatum, litterarum, Actorum publicorum &c. quorum teſtimonio et fide res Auſtriacae, Hungaricae &c. ab Imp. Friderico uſque ad annum CIↃCCCCLIII. geſtae in primis nituntur; omnia nunc primum collecta et in lucem prolata. 827.

Digitized by Google

AENEAE SILVII
EPISCOPI SENENSIS,
QVI POSTEA
PIVS PAPA II. FVIT.
HISTORIA RERVM
FRIDERICI III. IMPERATORIS. (1)

Divo Cæſari Friderico Romanorum Imperatori Auguſto, Æneas Epiſcopus Senenſis, veram felicitatem expetit.

Diſertos ac veraces hiſtoriarum ſcriptores haud ornamento eſſe dumtaxat, ſed adſumento quoque, reipublicæ, nemo qui ſapiat inficias ibit. Quis enim non utile decorumque dixerit, rectores urbium, majorum exempla tenere, & quod multis ante ſeculis actum eſt, ante oculos veluti præſens habere? Quid eſt quod ſenum conſilia probant, niſi quod eos multis experimentis adeptos eſſe pru- A dentiam arbitramur: cujus incapaces juvenes æſtimant. Ceterum cum vita mortalium brevis ſit, atque intra ſeptuageſimum aut octogeſimum claudatur annum (nam ultra, regio Propheta teſtante, labore atque dolore tabeſcit) parum eſt quod uſu capiunt, parum eſt quod viſu diſcunt, niſi memoriæ penu ditaverit auditus. Hunc autem hiſtoria prorſus inſtruit, quæ non paucorum annorum, ſed totius ævi, quo mundus extat, res geſtas edocet. B Hinc veteris teſtamenti codices, ortum mundi, creationem hominis, aquarum diluvium, Patriarcharum vitam; ſervientem Iſraelem, duritiem Pharaonis, Ægyptiorum plagas, ſic-

(1) *Primus* Codex M. S. Cæſar. eſt ſine epigraphe. *Secundus* ita inſcriptus eſt ab alia manu: *INITIVM COMMENTARIORVM de Friderico III. rebusque Auſtriacis.* *Tertius* itidem alia manu: *Aeneæ Sylvii Pii II. Pontificis Maximi de Friderici III. Romam Profectione & bello &c.* *Quarto* hæc nota prætexta eſt: *Iſta eſt manus propria Aeneæ Sylvii in Pontificatu Maximo Pii II. continet hiſtoriam Regis Ladislai & Friderici tertii.*

Digitized by Google

ſiccatum fugientibus mare, datas legis divinæ tabulas, evictas gentes, Judicum regumque geſta commemorant. Quid evangelium aliud quam ſacra hiſtoria dici poteſt? Hinc puellam virginem Spiritu Sancto plenam puerperam factam, Salvatorem natum, jejunantem, baptizatum, prædicantem, ſigna facientem; poſt captum, irriſum, flagellatum, morti traditum, ſepultum, inde ſurrexiſſe a mortuis, apparuiſſe diſcipulis, aſcendiſſe in cælum diſcimus. En quantum lucis ſacra nobis hiſtoria præbet? fidem ab ea recepimus, ſine qua Deo placere nulli conceſſum. Verum, ut ſecularia quoque attingamus, Aſſyriorum Imperium, Trojanum bellum, Athenienſium & Spartanorum conflictationes, Alexandri Macedonis adoreas, Karthaginenſium prælia, triumphos Cæſarum, Romanis miſſum ſub legibus orbem, quis nobis niſi labor hiſtoricus indicavit? Hinc belli artes, hinc pacis officia noſcere licet, hinc vitia fugere, virtutes ſectari monemur, cum malos male legimus perditos, juſtum haudquaquam derelictum, aut ſemen ejus quærens panem invenimus. O veracem atque probatiſſimam Oratoris ſententiam: *Hiſtoria teſtis temporum, lux veritatis, magiſtra vitæ, nuntia vetuſtatis.* Laudandi ergo vetuſti ſeculi reges, quibus id ſtudii fuit, res ſuæ ut accurate conſcriberentur ætatis, ex quibus fructum poſteritas omnis haurit. Verum illi non tam minoribus uti prodeſſent, quam memoriam ſui ut quam maxime longam efficerent, hiſtorias amavere. At tua Cæſar incredibilis virtus vel cum tui nominis jactura poſteritati conſulere quærit. Quippe ſuperioribus diebus, cum inter paucos ejus belli meminiſſes, quod Auſtrales adverſus te gerere præſumſerunt, converſus ad me, bellum ipſum unde ortum & quo pacto finitum eſſet, ut ſcriberem, juſſiſti: operæ pretium eſſe affirmans, ea tradi memoriæ, quamvis nulla te laus exinde ſequeretur. Libera vox & Romano Principe digna. Majus hoc verbum eſt, quam ſi victis hoſtibus opima ſpolia retuliſſes. Accipe, quod ego tuis ex verbis intelligam: vis me ſcribere non fauſtum bellum, mutatum tibi fortunæ vultum. Quare hoc? ſane ut intelligant nepotes mortalis vitæ conditionem, varias fortunæ vices, inſtabile folium gloriæ, nihil ſolidum credant niſi virtute ſubnixum, ſequantur autem maxime probitatem. Cumque ſæpius hiſtorici minus cauti reperiantur, adulationi quam vero ſervientes, admonuiſti me, ne quid falſum, & omne verum ſcriberem, neque timerem te lædere veri viam ingreſſus, quia non tuam gloriam hac narratione ſed futuræ nationis utilitatem ſequereris. Ad hæc ego tuæ voluntati geſturus morem, etſi tecum ſentio, vitream famam contemni quam appeti fortius (nam populi judicio magis quam veri exiſtimatione collecta ſæpe bonos obſcurat, illuſtrat malos) non tamen in ea ſententia moror, ut belli hujus narrationem tuo nomini gravem putem, in qua multa de tua prudentia & animi moderatione dicenda ſe offerent. Quod ſi non te armatum furibundumque diximus, in medias acies proruentem ſternentemque corpora multa; At te moderantem frena Senatus, iræ atque ſuperbiæ domitorem, ſine contentione referre licebit. Inter hæc autem illud nos terret, quod apud

Flac-

Flaccum invenimus: *Eſt operæ pretium cognoſcere quales Æditups habeat belli ſpectata domique Virtus & indigno non committenda poëtæ.* Scimus hanc ei provinciam convenire, *ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os magna ſonaturum.* Vetuit Alexander edicto, ne quis ſe præter Apellem pingeret, neve alius præter Lyſippum æra duceret vultum ſimulantia. Sapiens, qui pictoribus atque fuſoribus ſe optimis commendavit. Carpitur tamen idem, qui Chœrilo neque terſo neque culto poëtæ res ſuas ſcribendas commiſit, atque in eo deceptus eſt, in quo maxime cautum eſſe oportuit, quando non magis picturis aut æneis ſignis expreſſi vultus, quam ſcripto mores animique virorum apparent. Veremur, ne te ſimilis rumor accuſet, qui etſi nominis propagationem non expetis, eligere tamen ſcriptorem debueras, qui facta dictis exæquare poſſit. Nam quo pacto nos huic rei ſatisfaciemus, quibus & ingenii vena tenuis & aridior eſt, & otii minimum ſuppeditatur apoſtolicæ legationis cura, & tui conſiliariatus munere aſſidue occupatis, difficile eſt inter ſtrepitus nocturnos atque diurnos, magnorum virorum ſequi veſtigia. *Scriptorum*, ut ille ait, *chorus omnis amat nemus, Rite cliens Bacchi ſomno gaudentis & umbra.* Sed qui nos ſumus, qui tuam voluntatem corrigamus? Rex es, Imperator es: nil ultra quæram: parebimus, & quoniam tranſgredi libet nimiumque præſumere, non ſolum hoc bellum Auſtralicum, ſed alia quoque de tua vita quamplurima, ſimulque tuæ domus originem, & quæ noſtris geſta temporibus in Europa didicimus

A memoratu digna, in unam hiſtoriam congregemus. Tua ex his pietas, quæ maluerit, accipiet bonique conſulet. Vale.

FRIDERICI tertii Romanorum Imperatoris, qui fuit Erneſti ducis Auſtriæ filius, ſcripturo mihi res geſtas, haut ab re viſum eſt, de ſitu Auſtriæ, de gentis moribus, de nobilitate majorum, pauca præmittere, quibus hiſtoria magis ac magis aperta reddatur. Auſtria, non, ut plerique arbitrantur, ideo dicta eſt, quia Bohemis atque Moravis in auſtrali parte ſita exiſtat; ſed ducitur ex vocabulo Teutonico nomen, quod orientalem
B regionem ſignificat. Namque cum Franci ex Scythia progreſſi Germaniam ſubegiſſent, deinde Galliam occupaſſent, duplicem Franciam a ſeſe dixerunt; alteram orientalem, occidentalem alteram: duplexque regnum conſtituere, quod Rheni flumine diſterminabant.

Et orientale quidem a Rheno in Pannoniam uſque protenſum eſt. Occidentale vero ab eodem flumine ad montes Pyreneos, & a Rhodano in Oceanum continuabatur. Verum cum Franci in plures familias divi-
C derentur, & alii Galliam, alii Germaniam poſſiderent, qui theotoniam tenuerunt, in Suevia Baioariaque conſidentes, terram, quæ fuit eis ad orientem extrema, ſuo more Auſtriam vocavere. Sed primæ ſententiæ, lingua gentis & regionis alludit vocabulum; ſecundam opinionem aſtruere videretur mos patrius, qui Pannonibus conformior eſt. Limes deinde inter Hungaros & Auſtrales parum notus, non flumine inſigni, neque montibus altis, neque ſilvis provinciæ dirimuntur. Ex quo fit, ut mihi non a vero remotum vi-

deatur, Pannoniam aliquando uſque ad ſilvam Viennenſium fuiſſe protenſam. Sed de hoc, ut cuique libitum fuerit, ita ſentiat. Auſtria hoc tempore ab orienti habet Vngariam; ab occidenti, Bajoariam; ad ſeptentrionem, Bohemiæ, Moraviæque conjungitur: in auſtro finem ei montes Stiriæ faciunt, qui longo tractu ab Alpibus derivantur, Italiamque Germania diſterminant. Latitudo ejus itinere dierum trium finitur; longitudo duplo major habetur. Terra nobilis, aquis irrigua, conſita vitibus, ligni copioſa, agro feraci fructus omnes colligit, quorum Germania alitrix: argenti atque auri venas non habet: ſale partim proprio, partim utitur importato, piſcium copioſa. Oleum, ficum, amygdalum, paſſum ex Venetiis accipit. Vinum ipſa Bavaris, Bohemis, Moravis, Sleſitis præbet: atque hinc magnæ auſtralium divitiæ: carnes ei Vngaria miniſtrat. Danubius regionem mediam perlabitur, fluvius omnium Europæ maximus: qui natus apud Suevos ex monte Rauraco, Bavariam, Auſtriam, Hungariam ſecans per Raſciam atque Bulgariam cum ſexaginta navigabilibus in Euxinum deſcendit, multaſque & memorabiles alluit urbes. inter quas mea ſententia nulla ditior, nulla populoſior, nulla venuſtior eſt quam *Vienna*; auſtralium civitatum regioniſque caput. Hæc alio nomine *Flavianum* appellata eſt: ſicut nos in vetuſtis Ducum privilegiis compertum habemus. Exiſtimo autem aliquem Romanorum, nomine Flavium, qui & regioni præfuerit, urbem inchoaſſe, atque ex ſe nomen indidiſſe loco. Sunt qui aras illic Flavianas fuiſſe aſ-

A ferunt, quod aliquis Imperatorum, cognomine Flavius, ad Danubium uſque profectus, Romani imperii metas illic, aras collocauerit; ex ſuo nomine *Flavianas*: atque ibi condita demum civitas ex aris vocabulum ſit ſortita. Cumque Flavianum Theutonici *flabien* pronuncient, non eſt ab re, longo temporis tractu prima vocabuli ſyllaba remota; ut plerumque fieri comperimus, *Vien* remanſiſſe, indeque dictam *Viennam*. Nam quod aliqui noſtri temporis hi-
B ſtorici parum conſiderati, *Viennam* quaſi *biennam dictam* afferunt (quoniam oppugnanti eam Iulio Cæſari biennio reſtiterit) non modo falſum, ſed ſtultum, cuique dictum videri poteſt, qui geſta Cæſarum legerit. Nunquam enim Julium Cæſarem hanc terram cum exercitu conſtat ingreſſum. Sed ſimile hoc ei eſt, quod *holomunc* Moraviæ, ex vicinitate vocabuli, *Julii montem* appellant, quod illam urbem Julii opus affirmant. Laxa nimis cuique dicendi licentia eſt quæ
C velint. Verum apud Viennam paruum flumen eſt, quod inter ſuburbia fluit, nomine *Vienna;* ab eoque dictum opidum putant. At ſiue flumen a civitate, ſive civitas a flumine vocabulum mutuet, id mihi non eſt exploratum; vero tamen ſimilius id videtur, quæ digniora ſunt, vilioribus dare nomina: quippe Vienna, de qua ſermo eſt, non tam fluvius eſt, quam torrens, indignus a quo nomen inſignis urbs aſſumeret. Sed eſt omnis de nomine vana quæſtio, cum res ipſa conſtet. Vienna igitur ambitu murorum cingitur duorum millium paſſuum, ſed habet ſuburbia magna, & ambitioſa foſſa & vallo cincta. Vrbs autem foſſatum magnum habet, in-

Digitized by Google

inde aggerem præaltum. Mœnia deinde ſpiſſa & ſublimia, frequentes turres, & propugnacula ad bellum prompta. Ædes ciuium amplæ & ornatæ, ſtructura ſolida & firma. Ubique fornices, aulæ latæ. Verum his æſtuaria ſunt loco tricliniorum, quæ ab his *Stubæ* vocitantur. Nam hiemis aſperitatem hoc domitant modo; feneſtræ vndique vitreæ perlucent, & oſtia plerumque ferrea. In his plurimæ aues cantant. In domibus multa & munda ſupellex. Equorum jumentorumque omnis generis capacia ſtabula; altæ domorum facies magnificæque viſuntur. Unum id dedecori eſt, quod tecta plerunque ligno contegunt, pauca latere. (1) Cetera ædificia muro lapideo conſiſtunt. Pictæ domus & interius & exterius ſplendent. Ingreſſus cujuſque domum, in ædes te Principis veniſſe putabis. Nobilium Prælatorumque domus liberæ ſunt, neque ciuitatis magiſtratus in his jus habent. Cellæ vinariæ adeo profundæ & ſpatioſæ ſunt, ut ſub terra non minus quam ſupra terram ædificiorum apud Viennam eſſe feratur. Platearum ſolum ſtratum lapide duro, vt neque plauſtrorum rotis facile conteratur. Sanctis cœlum tenentibus, ipſique maximo Deo, templa dicata & ampla & ſpendida, ſecto lapide conſtructa, perlucida, & columnarum ordinibus admiranda. Sanctorum plurimæ & pretioſæ reliquiæ, argento, auro, gemmis veſtitæ: templorum ingens

A ornatus diueſque ſupellex. Sacerdotes abundantes bonis pluribus. Qui clero præeſt apud Sanctum Stephanum, ſoli Romano Principi ſubeſt. Ciuitas in parochia Patauienſi eſt; major filia matre. Plures in ciuitate domus conſecratas Eccleſias habent & proprios Sacerdotes. Quatuor ordines mendicantium procul a mendicitate abſunt: Scoti, & Canonici regulares ſancti Auguſtini, admodum diuites habentur: Monialeſque Sacræ & Sanctæ Virgines. Ibi quoque monaſterium eſt ad Sanctum Hieronymum nuncupatum, in quo me-
B retrices conuerſæ recipiuntur; quæ die ac nocte hymnos lingua theotonica decantant: quarum ſi qua redire ad peccatum comprehenſa fuerit, in Danubium præcipitatur. ſed agunt ibi pudicam ſanctamque vitam: rarus de his ſermo malus auditur. Schola quoque hic eſt liberalium artium ac Theologiæ & juris Pontificii: noua tamen & ab Papa conceſſa. (2) Magnus ſtudentium numerus eo confluit ex Hungaria & Alamaniæ ſuperioribus
C partibus. Duos hic claruiſſe compertum habeo præſtantes Theologos, Hainricum de Haſſia, qui Pariſiis edoctus huc in primordio univerſitatis advolavit, primuſque cathedram rexit, ac plurima volumina notatu digna conſcripſit. Alter fuit Nicolaus Dinckelsbuhel Suevus, vita bona, doctrina multa clarus, cujus ſermones hodie auide a doctis leguntur. Eſt & illic hodie Thomas Haſſelbach non ince-

le-

(1) *Communia iſta urbi noſtræ cum florentiſſimis Europæ urbibus fuêre; quæ enim earum continuo exſtitit aurea? ſurgeret nunc Æneas, & pulcherrimæ, florentiſſimæ, potentiſſimæque urbis noſtræ majeſtatem; ſacræ ac profanæ Reip. dignitatem; litterarum, morum, populique elegantiam ſpectaret! nam haud quaquam dubito, quin nobilioribus Vindobonæ Auguſtæ faciem, ingenium, religionem coloribus effingere cogeretur; & maximarum quarumvis rerum vel tenuia, vel obſcura, vel ignota plane ſemper fuiſſe initia diſceret.*

(2) *Vide horum Analectorum Tom.* 1. *col.* 69.

lebratus Theologus, quem ſcribere hiſtorias non inutiles aiunt, cuius ego doctrinam laudarem, niſi duos & viginti annos Iſaiæ primum capitulum legiſſet, neque adhuc ad calcem veniſſet. Maximum autem hujus gymnaſii vitium eſt, quod nimis diutinam operam in dialectica, nimiumque temporis in re non magni fructus terunt. Qui Magiſterii artium titulo decorantur, hac una in arte maxime examinantur. Cæterum neque Muſicæ, neque Rhetoricæ neque artis metricæ curam gerunt: quamvis metra quædam & epiſtolas ab alis editas imperite *recitare* (1) magiſtrandum compellunt. Oratoria & Poëtica apud eos penitus incognita, quibus omne ſtudium in elenchis eſt vaniſque cavillationibus, ſolidi haudquaquam multum. Qui libros Ariſtotelis aliorumque Philoſophorum habeant, raros invenies, commentariis plerumque utuntur. Ceterum ſtudentes ipſi voluptati operam præbent, vini cibiq; avidi: pauci emergunt docti, neque ſub cenſura tenentur: die noctuque vagantur, magnas civibus moleſtias inferunt; ad hęc mulierum procacitas mentes eorum alienat. Civitatis populus quinquaginta millium communicantium creditur. Conſulatus octo & decem virorum eligitur. Tum Judex qui juri reddundo præeſt; deinde Magiſter civium, qui curam Civitatis gerit. Hos Princeps aſſumit, quos in civitate fideliores arbitratur, atque ab eis juſiurandum exigit. Magiſtratus alii nulli ſunt, niſi qui vini exigunt vectigal. ad illos omnia referuntur, quorum poteſtas annua eſt. incredibile videri poteſt, quot per dies ſingulos in civitatem victualia ingeruntur. Ovorum atque cancrorum multæ quadrigæ adveniunt; piſtus A panis, carnes, piſces, volatilia ſine numero afferuntur; ubi adveſperaſcit, nihil venale ex his invenies. Vindemia his ad quadraginta dies protenditur, nullo non die trecenti currus onuſti vino bis terque inferuntur, ducentos & mille equos in dies ad opus vindemiarum exercent. Ex villis præterea ad feſtum vſque Martini libertas omnibus eſt, vinum in urbem redigere. incredibile dictu eſt, quanta vis inducatur vini, quod vel B Viennæ bibitur, vel ad extraneos per Danubium contra curſum aquæ magno labore mittitur. Vino quod Viennæ venditur minutim, decimus denarius Principi cedit: ea res auri duodecim millia quotannis ad cameram defert. in reliqvum parum oneris civibus ineſt. Ceterum in tanta & tam nobili civitate, multa enormia ſunt: die noctuque rixæ ad modum prælii geruntur: nunc artifices adverſus ſtudentes, nunc curiales in artifices; nunc iſti opifices adverſus C alios arma ſumunt. rara celebritas abſque homicidio peragitur, frequentes cædes comittuntur; ubi rixa eſt, non ſunt qui dividant contendentes, neque Magiſtratus neque Principes cuſtodiam, ut par eſſet, ad tanta mala adhibent. Vinum domi vendere, nihil exiſtimationi officit, omnes fere cives vinarias tabernas colunt, ſtubas calefaciunt, coquinam inſtruunt, bibulos & meretrices accerſunt, hiſque cibi aliquid cocti gratis præbent, ut amplius bibant: ſed minorem menſuram his dant. Plebs ventri dedita, vorax, quicquid hebdomada manu quæſivit, id feſto die totum abſumit. lacerum & incompoſitum vulgus: Meretricum maximus numerus. Raro mulier

(1) *Ita codices: expunctus idcirco aſteriſcus.*

lier eſt uno contenta viro. Nobiles, ubi ad cives veniunt, uxores eorum ad colloquium ſecretum trahunt; viri allato vino domo abeunt ceduntque Nobilibus; plurimæque puellæ patribus inſciis viros ſibi deligunt. Viduæ intra tempora luctus ex arbitrio ſuo nubunt. Pauci in civitate ſunt, quorum proavos vicinia norit: raræ familiæ vetuſtæ, advenæ aut inquilini fere omnes. Mercatores divites ſenio confecti, puellas in matrimonium ducunt, eaſque brevi dimittunt viduas; illæ inter familiares domeſticos, cum quibus ſæpe conſuetudinem adulterii habuerunt, juvenes viros accipiunt; ita qui heri pauper, hodie dives invenitur. Contra quoque hi ſuperviventes uxoribus alias accipiunt, reſque per circulum ducitur, raro filius patri ſuccedit. Lex apud eos eſt, quæ ſuperviventi conjugi partem defuncti bonorum mediam tribuit. Teſtamenta libera ſunt; ita & viri uxoribus, & uxores viris bona teſtantur. captatores hæreditatum multi; qui ſenibus blandientes ſcribi heredes ſeſe curant. ajunt & mulieres eſſe admodum multas, quæ viros graves uxoribus, veneno auferunt. conſtat ſæpe a nobilibus cæſos eſſe cives, qui uxores ſuas verbo terruerunt, quibus amatores in curia fuerunt. Vivunt præterea ſine ulla ſcripta lege: mores ajunt ſe tenere vetuſtos, quos ſæpe ad ſuum ſenſum vel adducunt vel interpretantur. Jus admodum venale eſt: qui poſſunt, ſine pœna peccant, pauperes atque amicis nudos judicia plectunt. Juramenta, quæ publica ſunt, tenaciter obſervant: quod negari juratum poteſt, nullam vim habet. Mutuum dantes ad tempus, ſi quid detrimenti tulerint, elapſo termino jureiurando quam ſummam volunt extimant, maximoque damno debitores afficiunt; pignora, quæ mutui cauſa dantur, ſi quid afferunt, non extimant uſuras. Excommunicationes tantum timent, quantum infamant, aut damno temporali ſunt. Furta, quæ apud furem inveniuntur, judici cedunt. Ad hæc feſta parum religioſe colunt; carnes omni feſto venduntur. Aurigæ nullo vacant die. In Auſtria reliqua multa opida ſunt, nullum autem magni nominis. Barones multi potentes & nobiles: inter quos primum dignitatis locum obtinent Schaumburgenſes & Magdeburgenſes Comites; Opibus autem ſuperare creduntur Valſenſes, de Liechtenſtein, de Buchaim. nec parvum habent nomen Pottendorffii; Starhimbergenſes, Ebersdorffii, Egkersau, Hohenbergii, Folkenſtorffii, & alii quamplures. Eizingeri licet noviſſimi ſint, potentia tamen hodie & auctoritate inter primos habentur. Monaſteria quam plurima ſunt & magna & ditia. Eccleſiæ præterea cathedrales Saltzburgenſis, Patavienſis, Ratiſponenſis, Friſingenſis latiſſimas poſſeſſiones in Auſtria, caſtellaque plura poſſident, ac domos egregias; quas inhabitant, cum Principes Auſtriæ ad curiam accerſuntur. Sunt enim omnes Conſiliarii Ducum Auſtriæ, hosque veluti majores honorant, ſive bellum gerere, ſive curiam lætabundi habere velint Auſtriæ Duces; & Prælatos & Proceres veluti Reges in comitatu habent. (1).

TERRAM AUSTRIÆ qui primo

(1) *Deſcriptio iſta urbis noſtræ ſeparatim ab autore videtur fuiſſe edita: quippe inter ejusdem epiſtolas, A. 1496. Normbergæ typis evulgatas, ad modum epiſtolæ edita itidem legitur n. CLXV.* has

primo coluerint, quærenti mihi nihil certi conſtare potuit. Venit autem in manus meas hiſtoria quædam, quam Auſtralicam vocant, ſermone theotonico conſcripta, ſed inepta, mendax, & ab homine compoſita, in quo malignitatis aut ſtultitiæ plus invenias, non facile judices; cum res legeris nulla ratione cohærentes, dices hominem nihil habuiſſe penſi, qui tam manifeſta mandacia credi ſibi putaverit. Cum rurſus ex hiſtoriis approbatis Imperatorum & Pontificum nonnulla inſerta compereris, ruſticanam quandam malignitatem hominis comprehendes, qui veris ante oculos nonnullis injectis legentium tenere animos arbitratus eſt, ne de ſoliditate ceterorum inquirerent: neque deceptus eſt apud auſtrales, qui hanc veluti ſacram hiſtoriam venerantur, qua ſe laudatos de generis vetuſtate cenſent. Sed minime ille commendare voluit auſtrales; quorum majores primum gentiles, deinde Judæos fuiſſe confirmat, perfidæ gentis ſobolem; neque illuſtre ullum opus illius vetuſtatis refert; turpia vero quædam & ſceleſta facta tradit: ut, qui gentem auſtralem, ſuo tempore fortaſſe deditam vitiis ſimilem ſuis majoribus oſtendere voluit. Sed neſcivit homo, quia mendaci majori officio, quam verum dicenti opus eſt. Neque tempora, neque loca ſuo contexuit ordine, finxit neſciens fingere. Nimis imperitum eſſe oportet, quem ſua mendacia fallunt. Narrat autem homo inſulſus, fuiſſe trans mare in terra admirationis co-

A mitem Alighemorum, nomine Sathau; ſub eoque militaris ordinis virum Abraham de Theomanaria, qui uxorem habuerit & cum ea filios, Suſannam filiam Domini de Terremantia ex Regno Samamorum, qui poſt cataclyſmum decem & octingentis annis inter ſe præliati ſunt. Victum autem Abraham, fortuniſque omnibus exutum, patria fugatum extorremque diu vagatum, denique in eam regionem veniſſe, quæ nunc Auſtria dicitur, tunc autem Judæi-
B ſapta nomen habuit: ſic enim quidam Judæus terram appellaverat, quamvis eam neque introiſſet unquam neque vidiſſet. Captumque loci amœnitate Abraam, domumque ibi ædificaſſe, ubi poſtea conſtructum eſt oppidum Stocharaum, ſeque Marchionem vocaſſe de Judæiſapta; cui proximiores habitatores ad trecenta & quinquaginta millia paſſuum fuiſſent; poſt tempus vero tranſiſſe mare in ſuam patriam, atque ibi recepta uxore & majori filio Athaim rediiſſe, dominatumque terræ Auſtriæ annis triginta:
C &, quoniam gentilis fuerat, idola coluiſſe; eique mortuo filium ſucceſſiſſe, & illi Raban generum ex Bohemia Baronem: deinde per ſucceſſiones varias contractis matrimoniis, nunc in Bohemia, nunc in Hungaria, per annos mille centum & amplius uſque ad Peimau Ducem, dominium in eorum poſteris fuiſſe, qui omnes idola more gentium coluerunt. Primum autem Peimau relicto cultu gentilium, cum terrigenis univerſis Judaicam fidem accepiſſe. Regionem autem

hac ſub epigraphe: Deſcriptio urbis Viennenſis per Poëtam Eneam ſilvium edita. *Porro, ſi ea omnia, quæ continet, a vero non ſunt aliena, eſt profecto cur Vienna noſtra immortaliter gaudeat, & Auguſtæ genti Habsburgicæ, in primis vero*

MARIÆ THERESIÆ AVGVSTÆ quantam maximam poſſit, gratiam babeat: cum in ea Viennæ, ab Ænea hic deſcriptæ, incultæ videlicet, illiteratæ & parum piæ, vix ullum amplius veſtigium ſuperſit.

autem diverſis nominibus appellatam: A & nunc Saurim, nunc Fannas, modo Pannas, interdum Tantamo, ut Principibus placuit, nuncupatam. Ducatum vero ex marchionatu Vintherum primo erexiſſe, qui ſextus ab Abraam, ut hiſtoriæ mendaciſſimæ placet, Auſtralem terram poſſedit. Quibus ex rebus quanti ſcateant errores, quam breviter licet inſpicere. Quid eſt, quod hic bipes aſellus terram admirationis, Aligemorum & Sanianiorum regna commemorat? ubi Theomanariam & Terramantiam piſcatus eſt, nomina inſueta, ignota, & quæ ipſe ſibi ſtulte confinxit? Quæ B coſmographia, quive Scriptores alii de his regionibus faciunt mentionem? ultra mare, inquit. At ultra mare ſecundum communem ſermonem omnis Aſia eſt, omnis Africa: quamvis & in Aſiam & in Africam, ſi permittant barbaræ nationes, absque tranſitu maris iter pateat. Pulcra ergo deſignatio locorum. Ultra mare, inquit, Terram admirationis, an in Aſia, an in Libya, ultra vel citra Nilum, qui montes, quæ flumina hanc terram determinant? Timuit ſcribere, ne comprehenderetur: C ſed tunc maxime capitur, cum timet capi. Dicit homines fuiſſe gentiles, cum nomina tradat hebraica. Quis extra hebraicam Chriſtianamque gentem aut Sathan nominari audivit, aut Abraam aut Suſannam? Quid, quod Sathan comitem Abraam, Marchionem fuiſſe confirmat: hiſque propria ſigna tradidit, ſive, ut nos hodie dicimus, arma; quæ priſca gens mortalium neque in uſu habuit, neque novit. Conſtat inſuper, Comitatus atque Marchionatus dignitates, vetuſto illo tempore, quo hic ſtultiſſimus auctor vixiſſe Abraam ſcribit, nondum fuiſſe repertas. Comites enim, tempore Romanorum Cæſarum inſtituti ſunt; & poſtquam imperium tranſivit in Græciam. Tunc enim & Orientis Comites, ac Africæ ſunt inſtituti. Marchiones autem ab Imperatoribus Germanis initium habuere, ſicut vocabulum ipſum manifeſtat, ex vulgari theotonico tractum. Vetuſtam nullam hiſtoriam reperies, quæ Marchionis nomen contineat: & hic poſt diluvium annis octingentis quadraginta nomen Marchionis in Auſtria cœpiſſe, vult perſuadere, quam Judæiſaptam aſſerit nuncupatam: idque nomen ab homine Judæo inditum refert, qui regionem nunquam viderit. Quare neſcio quid ſtultius dici poſſit. Adde, quod incultas per circuitum regiones ad trecenta quinquaginta paſſuum millia tradit, moxque ſubjunxit, neptem Abrahæ virum ex Bohemia ſuſcepiſſe, Raban Baronem potentem. Significans, Bohemiam illo tempore habitatam fuiſſe, quæ terræ Auſtriæ proxima: neque angulus eſt in tota Bohemia, qui ab oppido Stocarau, ubi primum confediſſe Abraam commemorat, ſeptuaginta theotonicis milliariis diſtet. Sed ſunt omnia mendacia & anilia deliramenta. Neque enim illa ætas, quam denotat, Baronis nomen habuit; neque tunc Bohemiæ vel Vngariæ vocabulum fuit in uſu, de quibus hæc ſtupida beſtia ſæpius efficit mentionem. Neque ante Julium Cæſarem, neque multis poſt eum annis, Bohemos quiſquam vel Vngaros nominari accepit. Nam quæ nunc Vngaria dicitur, ea quondam Pannonia dicta eſt: Cum ſcriptor ineptus non tam Vnga-

Digitized by Google

riæ & aliarum Regionum illius temporis, quam Auſtriæ nomen invenit. Illud omnem ſtultitiam ſuperat manifeſtiſſimamque dementiam ſcriptoris oſtendit, quod Ducatus erectionem eo tempore factam commemorat, quo nemo unquam Ducatum, eo modo quo nunc accipimus, & ipſe ſentit, Dominatum Principatumque noverat. Diſcutiamus ulterius hiſtoriam.

Quatuor & triginta Principatus in Auſtria fuiſſe dicit, ab Abraam uſque ad Peimau Ducem, per annos mille circiter & ducentos aut eo amplius: qui omnes, demptis paucis, qui infra triennium vel biennium ſunt extincti, ſupra triginta annos imperavere, magna pars quinquageſimum annum aſcendit. Quod quam veriſimile ſit, lectoris acuti judicio relinquimus. Ait præterea: hujus temporis Duces aut ex Bohemia aut ex Ungaria uxores duxiſſe, nullam ex alia gente, præterquam unam ex Carinthia, cujus provinciæ nomen nondum fuiſſe exploratiſſimum eſt. Quaſi lex eſſet, ex Bavaria, Franconia, Moravia, Sleſia, Polonia, Stiria, Saxonia, Auſtrales Principes uxorem ne ducerent. Nam & ſi hæc nomina, præter Saxoniam, nova ſint, licebat tamen in Bohemia atque Ungaria mentitum in his quoque mentiri: quamvis has regiones inhabitatas eo tempore velit aſtruere. Sed non debuit cultam oſtendiſſe Bohemiam, ſi Bavariam voluit incultam, cujus civitates longe vetuſtiores habentur quam Bohemiæ. Scribit igitur, Peimau priusquam vita defungeretur, cum liberis & uxore totoque Principatu, relictis Idolis & cultu gentilium ad Judaiſmum ſe convertiſſe, ac poſt eum per duos & viginti Principatus, uſque ad Monthan, annis circiter octingentis, ſervatam in terra circumciſionem: quod, quantum veritatis habeat, qui vetuſtas hiſtorias lectitarunt, judicare poſſunt. Nos quidem Judæos habuiſſe Principatus regionum, extra terram promiſſionis, non legimus: neque Provincias univerſaliter Judaicam fidem tenuiſſe, comperimus in Europa: neque imaginari poſſumus, unde hic nugator ſibi fundamenta ſui mendacii ſumpſerit: quamvis ſtultorum ſit, non quæ dicant, ſed quam multa dicant, exiſtimare: viſum eſt tamen, & ſibi alienum, Judaicum Principatum in Europa diu manere. Idcirco ſubjungit, veniſſe populos gentiles in Ungariam & Auſtriam, quam tunc Corrodantiam appellatam commemorat, qui cultum Hebraicum extinxerint, ac Montham gentis Ducem relinquere ſectam Judaicam compulerint, abominationem idolorum priſtinam reducentes. Abnepotem vero Monthan, nomine Rathan, ſine liberis deceſſiſſe confirmat; tuncque Romanos Ducem quendam ex Ungaria, nomine Rolandum Auſtralibus præfeciſſe; qui dominatus ſit annis uno & quinquaginta, habens uxorem ex Bohemia, de qua filium ſuſtulerit nomine Sathan, quem ſine liberis aſſerit vita functum. Ac tum primum Auſtralicam gentem ſalutiferam Jeſu Chriſti religionem ſuſcepiſſe. Ait enim, Romanos in Corrodantia, ſic enim tunc vocatam Auſtriam tradit, nobilem quendam Comitem, nomine Anniam præfeciſſe ex cognatione Sancti Alexii, qui propter miracula cognati ad Chriſti fidem occulte

culte converſus fuiſſet: & hunc, cum conveniſſet in Provinciam, conjugemque ſuam Helenam, Chriſtianam & ſanctam fœminam, adduxiſſet, terram ex Corrodantia Avaram vocitaſſe majoremque populi partem ad ſalutarem Chriſti religionem cultumque commoviſſe. Quibus ex rebus irritati Romani, morti eum tradiderunt; qui deinde, cum ſua conjuge, Romæ apud Sanctum Petrum, ſepultus ſit: cum dominatus fuiſſet in Auſtria, annis tribus & quinquaginta: relictis tribus filiis, Joanne, Alberto & Theodorico, qui deinde ſuccedentes patri, Ducatum regionis in tres partes diviſerint, ac ex Avara, terram orientalem appellaverint. Quibus in rebus occurrit conſiderare, an Romani ſuis civibus Provincias perpetuo jure poſſidendas tradere conſueverint: an veriſimile ſit, virum natu majorem, tribus & quinquaginta annis dominatum poſſidere, ac damnato Patre ob neglectam religionem, ſucceſſionem patere filiis. Sed pergimus in hiſtoria. Johannes, ut ille putat, is eſt, qui cum ex Roma duxiſſet uxorem, Eccleſiam Sancti Stephani apud Viennam erexit, vetuſtum & nobile Templum: quamvis hodie maxima ex parte diruptum, in auguſtiorem præcellentioremque formam redigatur. *Quod nobis haud veriſimile videtur* (1). *Nam Computatis temporibus ab Abraham uſque Annam, qui Pater fuit Joannis inveniemus annos circiter duo millia ducentos; atque hoc pacto, cum ab Abraham, qui natus eſt poſt diluvium annis, ut ante diximus nongentis quadraginta & duobus uſque ad Chriſtum, Euſebio teſte, lapſi ſint anni duo millia quadraginta quatuor, conſtabit Eccleſiam Sancti Stephani Viennenſem annis poſt Chriſti nativitatem circiter centum conſtructam fuiſſe, atque ita prius Viennæ quam Romæ publice in honorem ſanctorum Chriſti licuiſſe baſilicas ædificare, cum Romæ ſub Conſtantino primum ea libertas data ſit.* Sed cum Johannes & Theodericus ſine liberis deceſſiſſent, Albertus totius Auſtriæ Dominatum potitus eſt. Huic autem Eberhardus filius ſucceſſit, qui conjugem ex Bajoaria duxit, Oſannam nomine; atque tum primum inter Auſtrales & Bajoarios matrimoniis locus eſſe cœpit. Neque proſperitas hic fuit: nam filii ex hoc connubio nati, Albertus & Jacobus, immatura morte perierunt. Quibus ex rebus mœrore confecti conjuges, vocari Duces amplius noluerunt, ducatumque terræ in Marchionatum converterunt. Res prorſus inaudita, ex orbitate filiorum mutari titulum regionis. Sed eſt quod magis ridendum videatur. Scribit autem ſtultiſſimus auctor, cum ſocer Eberhardi ſine prole maſcula vitam obiiſſet, Ducatum Bajoariæ ad eum deveniſſe jure conjugis, qui tum ſe Marchionem Auſtriæ & Ducem Bauariæ vocitaverit, nec jam amplius Auſtriæ terram, ſed Auſtriæ regnum dici voluerit. Quæ omnia quantum cohæreant, quantumque veriſimilitudinis præſeferant, cum nos pudeat manifeſtas ineptias refellere, ſenſati legentis judicio relinquimus. Cum vero Marchionatus ex obitu Eberhardi ad Imperium devolutus eſſet, Henricus Bohemorum Dux ad eum promotus eſt, quod imperio prius non nihil obſe-

(1) *Habentur hæc Codice III. fol. 10. p. 2.*

obſequii *contuliſſet* (1). Sed neque is liberos habuit, qui Marchionatum retinerent; qua propter Imperator, qui tunc fuit (neque enim cautus hiſtoricus nomina ponit) Ottoni cuidam in Ungaria Duci Marchionatum conceſſit. Ex quo natus eſt Conradus, qui poſtmodum ad Regnum Romanorum provectus eſt. Hic rurſus ex Marchionatu Ducatum erexit, quem poſteritas ejus per ducentos annos & amplius tenuit uſque ad Eliſabeth nobilem fœminam, quæ poſt Petrum fratrem tribus menſibus dominata, cum ſine viro & liberis deceſſiſſet, Principatum denuo miſit ad Imperium. Facta eſt autem hæc devolutio ſub Henrico Imperatore ſecundo, quem Bombergenſes ſanctum habent, ſummaque poſt Deum veneratione colunt. Fuit enim vir temperans, & juſtitiæ cultor; qui nobilem & prædivitem Eccleſiam apud Bombergam erexit. Is Ducatum Auſtriæ ſub nomine Marchionatus Alberto dedit: de cujus vel ſanguine vel gente nil traditur. Sed illi filius fuit nomine Erneſtus, cordatus homo: qui cum militares actus ſectaretur, nimiſque bellandi flagraret ardore, apud Saxones interfectus, duobus poſt ſe relictis Leopoldo atque Alberto: qui cum Marchionatum inter ſe diviſiſſent, alter in Pernegk, alter in Gars ſediſſe fertur: anno poſt Chriſti Salvatoris nativitatem milleſimo & ſecundo quinquageſimo. De his noſter hiſtoricus hujuſmodi fabulam refert. Ait enim, Leopoldum ſtatura eminenti & forma egregia virum, fuiſſe forti & liberali animo: qui cum inter prandendum citharœdum quendam cum voluptate audiſſet, non parva donaria homini contulit. Ille, ut eſt conſuetudo ejuſce artis, cum diverſas curias citharizando circuiſſet, Romam demum venit; ingreſſuſque palatium Cæſaris, ad menſam nunc voce nunc cithara Principem demulcens, multa de virtute Leopoldi cecinit. Cum Cæſar attente animadvertiſſet, magna eum viſendi Leopoldi cupido inceſſit. Ob quam rem concilium Romæ magnis de rebus indicit, jubetque Principes Imperii omnes ad ſe venire. Cumque paruiſſent omnes, Leopoldus in palatium receptus eſt ac ſupra omnes honoratus: in quo Cæſar non ſolum corporis majeſtatem, ſed & animi ſingularem prudentiam, quam miraretur, invenit. Cæſari forte filia virgo fuit, admirandæ pulchritudinis: quam cum tenerrime diligeret, certam fecerat, niſi quem ipſa vellet, non ſe virum ei daturum. Ac cum Leopoldum & morum venuſtate & corporis elegantia præſtantem cerneret, ratus id, quod res ſuadebat, talem virum filiæ placiturum, eam ad ſe accerſit: diuque ſecum paterno more jocatus, cum Leopoldum eidem, ac plura ſibi de tanti hoſpitis virtute prædicaſſet, tandem rogavit, an talem virum ductura eſſet, ſi ei deſponderetur? Cui cum virgo magis annuiſſet, quam reſpondiſſet, facturam ſe quæ pater imperaret (nam fari quæ animus cupiebat, pudor virgineus impediebat) Leopoldus abſque mora gener Imperatoris efficitur, fiuntque nuptiæ Romæ ingenti apparatu. Deinde Leopoldus nobili matrimonio auctus & auro

(1) *Ita Codex ſecundus: expunctus idcirco aſteriſcus.*

auro magno donatus, domum cum nova nupta revertitur. Quod cum Albertus accepiſſet, dicit, ſe certa die ad eum iturum, ut ſponſum viſitet. Leopoldus quo Fratrem honorificentius excipiat, venatum cum tota familia proficiſcitur, paucis domi relictis, qui conjugi ſolatio eſſent, Albertus interim, cum veniſſet Garſium, neque Leopoldum comperiſſet ubi conjugem ejus, forma præſtantem, contemplatus eſt, accenſus libidine inter ſuos conſilium captat, quonam pacto muliere potiri queat: nam ni id agat, victurum ſe negat. Tantum cæca libido vexare hominem cœperat. Ad quem unus ex Senibus, quid eſt, quod ais, Marchio, mentemne amiſiſti, inquit, ut quantum facinus mediteris, non animo penſes? ut momentaneæ voluptati ſatisfacias, perpetuæ te infamiæ moleſtiæque ſubjicies. At juvenes, qui aderant, propoſitum laudantes, nihil eſſe periculi, dicebant: tantum animo ſuo ut morem gereret, ſuadebant. Ille tum paſſione victus, tum conſilio ductus vim mulieri intulit; eamque mœrore confectam mox deſerens, cum ſuis domum ſe contulit. Leopoldus ex venatione capto cervo regreſſus, cum fratrem, ex his qui domi manſerant, adveniſſe, & brevi facta mora receſſiſſe, cognoviſſet; uxorem adiens, moleſtam ac lectulo cubantem reperit. Quod cum Leopoldus comperiſſet, implacabili adverſus fratrem odio exarſit: qui flagitium flagitio vindicans, paulo poſt tempore interjecto, ſponſam Alberti ex Polonia venientem, dum per Moraviam tranſit, cum robuſta militum manu adorſus, trucidatis ejus comitibus, intercipit, ac diu ludibrio habitam vix tandem viro reddit. Inde acerbum exortum bellum: abactum quicquid armentorum in Auſtria fuit: vaſtati agri, incenſæ villæ, ipſaque oppida, non ſine ſanguine multo incolarum, direpta; verumque illud experti ſunt Auſtrales, quod Propheta canit: dum ſuperbit impius, incenditur pauper: & rurſus illud Græcorum proverbium: *Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi.* Neque enim arma depoſita ſunt, niſi, poſtquam exhauſtis utrinque viribus, Imperialis judicii cenſuræ ſeſe partes ambæ ſubmiſerunt.

Hanc autem Leopoldi conjugem eam eſſe arbitror, cui nomen Jutha fuit, quæ, teſte Ottone, cum Thenone Juvavienſe Archiepiſcopo, qui deinde martyr Chriſti fuit, ac Guelſone Noricorum Duce, & aliis compluribus Baronibus, pro tuenda Chriſtiana religione Hieroſolymam petitura, dum Græciæ fines permeat, Alexii Conſtantinopolitani fraude intercepta, cum omni comitatu periit. Leopoldo vero filius fuit tertius Leopoldus, pietate & libertate inſignis: qui duo præclara monaſteria in Auſtria conſtruxit: Alterum Sancti Auguſtini Canonicorum, ſupra ripam Danubi in loco, cui nomen eſt novum Clauſtriburgium, octavo ab urbe Vienna milliario: Alterum Sancti Bernardi Ordinum in honore ſalutiferæ Crucis Chriſti, in valle nemoroſa reductaque, a Vienna paſſuum duodecim milibus diſtanti. In utroque monaſterio multi Monachi degunt, qui dies noctesque Deo vero laudes canunt: & Auguſtinenſes Canonici, Præpoſito ſubſunt; Bernarditæ, abbati, quibus annuos redditus haud tenues conſtituit. nam ſupra quinqua-

ginta Monachos alterutrum Cœnobium alere conſuevit. Principes Auſtriæ quamplures ibi ſepulti ſunt. Cæterum huic Leopoldo coniux fuit Agnes Henrici quarti Romanorum Imperatoris filia, Soror quinti; mulier fœcundiſſima. Quæ cum prius Friderico Suevorum Duci nupſiſſet, Fridericum illi Conradumque peperit; deinde Leopoldo nupta poſt obitum primi viri duos de viginti liberos edidit: e quibus ad maturam ætatem viri quatuor, tres fœminæ ſupervixere, Leopoldus quartus, Henricus, Conradus, Otto; Gerdrudis, Bertha, Jutha. Quorum quæ fortuna fuerit, paucis abſolvemus; Henricum natu majorem vltimo loco ſervantes.

Leopoldus ad Bauariæ Ducatum hoc modo pervenit. Cum accepiſſet Conradus frater eius vterinus Imperium, Henricus Bajoariæ & Saxoniæ Dux, qui Lotharii Cæſaris gener fuerat, detrectans imperium, hoſtis reipubl. declaratus debellatusque ac Bajoaria pulſus eſt; tumque Ducatus ipſe Leopoldo commiſſus. Quæ res multorum bellorum cauſa fuit. Namque cum Leopoldus, ſubacta Ratiſponenſium audacia, & omni pene Bajoaria in poteſtatem redacta contra duos fratres, qui ſoli ex amicis Henrici profugi in fide perſtiterant, apud opidum Phalaia caſtra teneret; a Guelfone Henrici fratre ex improviſo inuaſus, compluribus ſuorum deſideratis vix fugæ beneficio ſalvari potuit. Ex Ratiſpona quoque, ſeditione excitata, igne in pleriſque urbis locis ſuppoſito, turpiter fugere coactus eſt. Quibus ex rebus iracundia incenſus, congregatis ingentibus copiis in Ratiſponen-

A ſes duxit; vaſtatiſque circum agris non parva pecunia mulctatos cives in deditionem accepit. Exin contra Guelfonem traiiciens, uſque ad Lycum flumen progreſſus cunctis vicis villiſque per circuitum direptis atque incenſis, munitiones hoſtium late disjecit, victorque & onuſtus præda rediens, paucis poſt diebus in agro Patavienſi mortem obiit. Cujus corpus in Auſtriam delatum, in Monaſterio Sanctæ Crucis, quod a Patre conſtructum diximus, tumulatum eſt. Conradus autem Patavienſis Eccleſiæ Pontificatum adeptus, clero & populo carus, apud ſponſam ſuam conſenuit. Verum Ottoni, cujus ſæpe mentio a nobis hactenus facta eſt, &

B deinceps fiet, a pueritia religionis ſtudia placuerunt: qui ut primum Latinas edidicit literas, ad Ciſtercienſes Monachos ſeſe contulit, atque in monaſterio Morimundi ordinem profeſſus, regularem induit diſciplinam: mox vero in Pariſios miſſus, apud celebrem illam Scholam & orbe toto famoſam, liberales artes ipſamque totius vitæ magiſtram ſectatus Philoſophiam, denique altiſſimæ Theologiæ ediſcendis arcanis, totum ſe tradidit.

C Quibus in rebus, cum reliquis ſui ævi doctiſſimis viris præſtare videretur, eorum Monachorum ſequi magiſterium meruit, quorum fuerat ante diſcipulus; in Monaſterio Morimundenſi Abbas ordinatus, in quo multa laudatiſſimæ converſationis ſuæ documenta relinquens, ad Eccleſiam denique Friſingenſem vocatus, Pontificem clariſſimum geſſit: detracta prædia vendicavit; collapſa ædificia reſtituit; religionem, quæ pene interierat, in priorem erexit formam: tantaque illi Eccleſiæ bona contulit, ut

Digitized by Google

ut fundator ejus magis quam inſtaurator eſſe putaretur. Fuit autem Otto duorum Cæſarum, qui ſuo tempore imperarunt, unius quidem frater, alterius vero patruus. Et cum fratre quidem Conrado in Græciam Syriamque profectus bellis omnibus interfuit, quæ cum Turcis Sarracenisque ſeu ſecunda, ſeu adverſa geſta ſunt, conſilioque & armis rem Chriſtianam juvit: vidit Hieroſolymam, & ſacram Dominici corporis tumbam, ipſeque in Jordano lavari meruit. Neque in tot curis atque laboribus ſtudia literarum neglexit; in otio negotium, & in negotio otium ſectatus. Hiſtoriam enim, ab ortu mundi uſque in ſua tempora non inutilem deduxit, atque in octo digeſſit libros: quorum ſeptem geſta mortalium referunt, magnamque nobis Germanicarum rerum notitiam reddunt; Octavus ſupernam Chriſti civitatem pulchre periteque figurat. In dialectica quoque ac Philoſophia opuſcula nonnulla edidit; primusque diſputandi ſubtilitatem ex Ariſtotelis doctrina receptam, ad Bajoarios Auſtralesque detulit. Oravit Eccleſiarum cauſas: Pupillos, viduasque, & omne oppreſſorum genus hominum, apud Imperiale tribunal indefeſſe tutatus eſt. Ad poſtremum Friderici Cæſaris res geſtas ſcribere adorſus, haud abſolvere opus valuit. Radevicus ejus diſcipulus, & Eccleſiæ Friſingenſis Præpoſitus ſummam operi manum adhibere conatus, & ipſe ante Fridericum e vita migravit. Illud in Ottone dignum laude: qui licet fratris nepotisque geſta memoriæ traderet, qui Romanorum Pontificum hoſtes fuere, ita tamen hiſtoriæ legem ſervavit, ut neque cognatio veritati, neque cognationi officeret veritas. Is, cum ſecundo Fridericus Imperator Italiam peteret, vocatus ab eo conſilii cauſa, ob ſenium ſe excuſavit. Qui ſi ſecutus nepotem fuiſſet, haud dubie inter illum & ſummum Sacerdotem, quod poſtea intervenit, diſſidio obviaſſet. Contulit autem ſe Otto ad Concilium Ciſtercienſis ordinis, quod Morimundæ agebatur: ubi morbo preſſus, vocatis ad ſe in cubiculum Monachis, plura de bono religionis, de immortalitate animæ, de pœna damnatorum, & gloria ſalvandorum, graviter ſapienterque locutus, ad extremum opera, quæ ipſe ſcripſiſſet, emendationi Patrum commiſit: ac ſuſcepto Euchariſtiæ Sacramento, & oleo ſancto delibutus, animam creatori reddidit. Corpori ejus apud altare majus ſepulchrum erectum eſt. Fratribus ejus ordinis apprime venerandus.

Ex Sororibus Ottonis Leopoldi Tertii filiabus Gerdrudim Dux Bohemorum duxit, Bertha Principi Poloniæ nupſit. Jutha Marchioni Montisferrati matrimonio juncta eſt. Henricus vero qui patri ſucceſſerat in Auſtria, hunc fortunæ curſum habuit. Cum obiiſſet in Saxonia Henricus Bajoarius, quondam Lotharii Gener, filiumque ſui nominis puerum reliquiſſet, eum Saxonibus magnopere commendatum reliquit. Qui commiſerantes puero ex Imperatoris filia nato, & ſuo naturali Domino, adverſus Conradum Imperatorem, qui Bajoariam Henrico abſtulerat Auſtralibusque dederat, arma moverunt. Cum quibus multa prælia vario eventu geſta ſunt. Denique ita de pace convenit: Gerdrudis filia Lotharii & Mater Henrici pueri filio ſuadet,

ut

ut Ducatum potius Bajoariæ a ſeſe abdicet, quam Cæſaris iram experiri velit. Quo facto, ipſa Henrico Auſtriæ Marchioni nubit. Quæ res viro ſuo Ducatum Bajoariæ confirmavit. Non quievit tamen Guelfo, qui defuncto Henrico fratri ſe in Bajoaria legitimum arbitratus heredem, eam terram cum armis ingreſſus, viros & oppida non parva ferro & igne conſumpſit. Henricus vero ea contumelia inflammatus, cum accepiſſet, in Friſinga nonnullos cives eſſe Guelfoni amicos, eo propere cum exercitu accurrit, direptiſque veterum & ſanctæ Eccleſiæ prædiis, ipſius etiam vrbis Friſingenſis munimenta deſtruxit; nec moratus, oppidum Conradi Comitis, qui partium Guelfonum erat, adortus, auxiliis ab Imperatore ſuſceptis, cepit atque incendit. Poſt hæc cum adoleviſſet Henricus Lotharii ex filia nepos, atque hujus Henrici privignus, Conradum jam de bello in Turchos Saracenoſque gerendo in Conventu Principum apud Francofordiam agentem adiens, neque Patrem Ducatu Bajoariæ rite privatum, neque ceſſionem de illo a ſe factam valere, ait; qui per ætatem quid ageret ignoravit, puer admodum & maternis deluſus blanditiis. Paternam igitur hæreditatem magno animo repoſcit. Conradus autem expeditionem in Aſiam prætendens, Adoleſcentem hortatur, ne tam neceſſario negotio impedimento ſit, neque gravetur paululum diferre, qui diutius expectaverit: in redditu nihil futurum, quod cauſæ cognitionem remoretur; ſpemque bonam concordiæ præbet. Ceterum rediens ex Aſia Conradus, brevi diem obiit; neque finem huic A liti imponere potuit. Compoſuit autem eam Succeſſor ejus Fridericus primus ejus nominis Imperator. Is cum rediiſſet ex Italia coronatus, pluribus diverſis in locis ea de cauſa conventionibus fruſtra habitis, tandem apud Ratiſponam, primariam Bajoariæ urbem, concilium Principum convocat. Fit frequens conventus: adſunt ambo Henrici, de Principatu Bajoariæ contendentes: cauſa Duci Bohemiæ Boleslao audienda committitur: interveniunt advocati ſcientia jurisperitiſſimi; trahunt cauſidici, ut conſueverunt, litem. B Alii, puero jus competere in Bajoaria, aſtruunt; alii negant: neque deſunt aut his aut illis argumenta, jura, & reſponſa prudentum. Nam legum ea natura eſt, ut per ſe mutæ interpretis arbitrio loquantur: tumque potiſſimum ſenſus accipiunt varios, cum lis eſt de divite regno. Raro potentium jurgiis modum fecere judicia. Aut amicorum interventus, aut gladius, Principum lites dirimit. Fridericus igitur, ubi negotia advocatorum artibus trahi diutius C animadvertit, ipſe vocatis ad ſe litigatoribus, ex bono & æquo in hunc modum cauſæ finem dedit. Bajoaria eo tempore a Lyco flumine uſque ad Anaſum protendebatur: Anaſus autem fluvius eſt, qui ex alpibus Stiriæ profluens, juxta Laureacum, deſertam urbem, Danubio miſcetur, duorum ferme dierum ab Eno flumine, quod Norici quondam limes fuit, itinere diſtans. Eam ergo terram, quæ intra Enum atque Anaſum fuit, Fridericus Imperator a Bajoaria direptam Auſtriæ adjunxit, Henricoque Marchioni perpetuo jure poſſidendam tradidit:

Digitized by Google

didit: reliquam vero Bajoariam ab Eno ad Lycum porrectam, Henrico Lotharii nepoti reſtituit. Et ne major alter altero ex litigatoribus videretur, ſuppreſſo Marchionatu provinciam Auſtriæ ad Ducatus eminentiam erexit: terramque ipſam magnis & ſingularibus honeſtavit privilegiis; quæ hoc loco inſeruiſſe, non erit abſurdum. Ea quidem hujuſmodi ſunt: *Expeditionem ſi quando Romanus Princeps in Vngaros edixerit, Dux Auſtriæ equites duodecim, qui menſe uno in caſtris militent, ad eum mittito; ab reliquis oneribus liber eſto. Extra terram Auſtriæ, niſi volens feudi recipiendi cauſa haud ito. Imperator ubi ternis rogatus litteris feudum negarit, juſtus Princeps habetor. Vocatus ad tribunal Imperatorium quacunque ex cauſa, minime pareto. In Auſtria nulla Imperatori feuda ſinito. Si quis alius feuda ibi poſſederit, ab Duce terræ ea recognoſcito: ſecus agens privatus his eſto, eaque Duci, niſi Eccleſiarum fuerint, pertinento. Actionum quas in Ducem Auſtriæ intentari contigerit, alius ex Vaſallis ſuis electus judex eſto. Ad duellum provocatus Auſtriæ Princeps, quem velit, haud tamen infamem, in locum ſuum ſubrogato. Quod ille in ſua ditione conſtituerit ordinaveritque; neque Rex, neque Imperator mutato. Eo ſine maſculis decedente, Senior filia Ducatum habeto. Si plures filii ſuperſtites fuerint, natu majori reliqui parento, illiusque ſenior natus hæreditatem ſuſcipito. Dum ſanguis Henrici ſuperat, in alium Principatus nequaquam tranſito, neque diviſionem aliquam patitor. Inſidias ſi quis Duci paraverit, majeſtatis pœnas dato. Qui damna ei intulerint, Imperatores adverſus eos, donec ſatisfaciant, arma movento. Feudum ab Imperatore Dux Auſtriæ recipiens, quod decet Principes paludamentum, induito: pileum corona punica circumductum deferto: atque inſidens equo baculum manu geſtato. Ab eo damnatis nulla refugia ſunto. Judæi uſurariive in Auſtria pro Ducis arbitrio habitanto. Ad curiam Cæſaris cum acceſſerit Princeps Auſtriæ, quaſi unus ex Palatinis Archiducibus ſedeto. At poſt Electores Imperii ad dextram Cæſaris primum locum accipito. Si absque liberis legitimiſue heredibus deceſſerit, ex teſtamento ejus deſcriptus heres Principatum habeto.* Hæc Fridericus Imperator ejus nominis primus, in Auſtriæ Duces privilegia contulit: quæ poſtea nepos ejus Fridericus ſecundus confirmavit auxitque. Ante hos quoque Henricus quartus Imperator Henrici tertii filius, Arneſto Auſtriæ Marchgravio quem apud Saxones interiſſe retulimus, literas dedit: in quibus Julii Cæſaris Claudiique Neronis privilegia in hanc ferme ſententiam referuntur. Julius quidem avunculo ſuo, quem non nominat, terram orientalem in feudum concedit; eumque ſucceſſoresque ita in Conſilio Cæſaris eſſe jubet, ut ſine his nihil explicari queat, quod quidem grave arduumque videatur. Nero autem orientalem terram perpetua libertate donat, bannoque Romani Imperii ſubjicit, quisquis ei moleſtus fuerit. Verum conficta hæc falſaque eſſe comprobantur, & ab ingenio non tam erudito quam maligno excogitata; quæ reprobare in promptu eſt. Nam quis vel *feudum* vel *bannum* apud vetuſtiſſimos illos Cæſares nominari audivit? quis Romanorum *orienta-*

talem terram appellavit, quæ nunc *auſtria* vocatur? Romanis ea regio ſeptentrionalis eſt; & apud veteres non Auſtria dicta, ſed vel Pannoniæ fuit vel Norici portio, ut ante relatum eſt. Ait inſuper Henricus, privilegia Cæſarum lingua paganorum fuiſſe conſcripta, quæ ipſe in Latinum ſermonem verti juſſerit. Bella procul dubio & credenda res: Romanorum Cæſarum epiſtolas, Theotones Imperatores Latinas feciſſe. Tanquam Latini Barbare, Barbari vero Latine loquantur. Quid quod Regni ſui anno primo Julius id ſe privilegium conceſſiſſe affirmat? cum palam ſit, Julium Cæſarem nunquam regio nomine uſum fuiſſe; quod erat inviſum Romanis. Quibus ex rebus vel confictas eſſe literas Henrici crediderim, vel eum Principem Cancellarii ſui levitate deceptum. Friderici vero, & ceteri, qui poſt eum imperavere, cum Auſtriæ libertatem tradunt, nullam prorſus harum literarum mentionem efficiunt. Henricus autem, qui hæc privilegia conſecutus eſt, cum pace frueretur, nobile Monaſterium apud Viennam erexit, quod vocant Scotorum; multaque ibi bona conceſſit: in quo regularis obſervantia diu exacte ſervatæ eſt; complures ibi monachi vita ſanctimonia & doctrina ſingulari claruerunt. At ſicut cæterarum rerum, ita & religioſi fervoris, ſatietas quædam, homines aliquando capit; nec religionem invenias, quæ primævæ fundationis inſtituta abſque mutatione cuſtodiat. Cum tepuiſſet igitur apud Scotos bene vivendi Zelus, reſolutis in luxum Monachis, brevi opes Monaſterii abſumptæ ſunt; tantaque ibi ſuccrevit inopia, ut vix octo cum Abbate Monachi in eo ſuſtentari poſſent, in quo ſexaginta prius copioſe alebantur: eoque deducta res eſt, ut traditis pignori reliquis bonis, tandem quoque campana, quæ maxima eis fuit, in turri appenſa, ea lege Judæo pecunias mutuanti obligaretur, ut ſi quando pulſare eam Abbas feſtivo tempore vellet, argenteum nummum, quem groſſum Bohemiæ vocant, pro quavis pulſatione creditori traderet. Defuit autem & hic nummus luxurioſe viventibus: ob quam rem contigit in ſolennitate paſchali campanam ex more non tangi, Monaſteriumque veluti mutum videri. Sciſcitantibus civibus, quid ſibi hoc ſilentium vellet, reperta eſt demum Judæi atque Abbatis conventio. Res ad ſuperiores delata: amotus Abbas, & alius introductus: paulatimque Monaſterium ipſum reformatum: denique ſub Alberto Ladislai Patre, de quo ſuo loco ſcribendum eſt, ad priſtinum ſtatum rediit. Henricus vero, relicto Leopoldo filio, ejus nominis apud Auſtriæ Principes quinto, annis plenus ad vitam aliam migravit.

At cum Fridericorum ſermo inciderit, quorum apud omnes pene gentes illuſtris fama, & clarum nomen habetur; non eſt alienum, quæ fuerit eorum origo, hoc loco referre; cum Auſtriæ Ducum ſcribamus geſta, qui ab his materno ſanguine prodiere. Neque enim Latini autores, qui de Fridericis ſcribunt, originem eorum attingunt. Nobis autem operæ pretium viſum eſt, tantæ familiæ principium memoriæ tradere. Imperante igitur Henrico tertio, Fridericus ex opido Stouphe, quod in Suevia ſitum eſt, vir providus & in armis exercitatus, pri-

primus in ea gente illuſtris evaſit: quamvis majores ejus, Comitatus honore fungerentur. Is ad Curiam Imperatoris ſe contulit, jam maturus ætate & fama notus. Vbi cum plurima rei militaris egregia facinora edidiſſet, acceptus imprimis Henrico eſſe cœpit, ſeu belli negotia ſeu pacis agerentur. Per idem tempus inter Gregorium VII. Romanorum Pontificem,& ipſum Henricum, graves inimicitiæ vigebant. Nam Gregorius privatum communione fidelium Henricum quoque Imperii honore dejicere conabatur. Henricus vero convocatis ex Italia, Germania, Galliaque, pluribus Epiſcopis ac Principibus, rejecta Gregorii electione, quæ injuſſu Cæſaris facta fuiſſet, Guibertum Ravennatem Archi-Epiſcopum ad Romanum Pontificatum temere evehi, Clementemque, appellari curaverat. Rudolfus autem Dux Suevorum, qui ex auctoritate Gregorii ſuſceperat imperium, cum amicis Henrici commiſſo prælio jam ceciderat; Sueviamque gener ejus Bertoldus, & ipſe inter Optimates Alamaniæ clariſſimus, obtinuerat. Qui Soceri vel mortui partes adverſus Henricum forti animo tuebatur. Hunc igitur qui compeſcere poſſet, Fridericus inter omnes unus Imperatori viſus eſt, qui & rei militaris peritiam ſingularem, & in Suevia potentes habebat amicos. Huic igitur ad ſe inter paucos vocato expeditionem in Sueviam ſuadet. Quam ut animoſius libentiusque ſuſcipiat, unicam ei natam ſuam Agnetem nomine deſpondit, & dotis nomine Ducatum Sueviæ ad Imperium jure feudi devolutum, concedit. Qui mox cum exercitu in hoſtem profectus, Bertoldum pluribus præliis

A profligatum, paucos intra dies pacem petere compulit. Quam ea lege accepit, ut retento ſibi Thurego inſigni opido reliquam Sueviam Friderico dimitteret. Thuregum nonnulli quaſi duregum dictum volunt, quod olim duorum regnorum limes a duobus regibus gubernaretur, Arelatenſi altero, & Theotonico altero: urbs inſignis lacum amœnum habet, ex quo fluvium exeuntem hodie Limachum vocant, nonnulli veterum Lemannum appellant, atque ab eo vocatam Alemaniam volunt. Quibus Otto Friſingenſis conſentit, verB ſus *Lucani* huc trahens: *Deſeruere cavo tentoria fixa Lemanno.* Alii lacum Gebennenſem, quem Rhodanus præterfluit, dictum eſſe Lemannum putant. Quos ſequitur Joannes Boccatius, cui ut & nos auſcultemus, commentaria *Julii Cæſaris* faciunt, in quibus Helvetiorum fines ita deſcribuntur: *una ex parte flumine Rheno latiſſimo, atque altiſſimo, qui agrum Helevetium a Germanis dividit; altera ex parte monte Jura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Helvetios; tertia lacu Lemanno & flumine Rhodano qui provinciam noſtram ab Helvetiis* C *dividit.* Verum Fridericus Sveviæ latiſſimum atque opulentiſſimum adeptus Principatum pacatis undique finitimis gentibus, gratum tutumque ſuis gentibus ſubditis paravit otium. Ac duobus filiis ex Agnete ſuſceptis Friderico & Conrado, rebus exceſſit humanis.

Agnes autem vidua relicta, Leopoldo, Auſtriæ Marchioni nupſit, numeroſamque illi, ut commemoratum eſt, & nobiliſſimam prolem peperit. Fridericus filius, cum ſepeliretur Pater, quintum & decimum

 age-

Digitized by Google

agebat annum: Conradus duobus annis junior fuit. Hac tempeſtate A defuncto apud Leodium Belgicæ urbem Henrico tertio, Filius ejus Henricus quartus ſuſcepit imperium, qui regnandi cupiditate incenſus, etiam cum Patre de Imperio certaverat. Is quanquam vivente patre cum Eccleſia ſenſit religionique paruit, eo tamen e medio ſublato, poſtquam ſolus imperio præfuit, paterna veſtigia non reliquit. Neque enim conſequens eſt, ut Principatus malis artibus acquiſitus, bonis moribus gubernetur. Rebellavit enim Eccleſiæ, nec bonus erga matrem videri voluit, qui fuerat in Patre peſſimus. B Quibus ex rebus excommunicatus a Romano Pontifice, deficientibus ab eo Regni Optimatibus, in contemptum venit: nec prius integrare imperium potuit, quam congregato apud Wormatiam concilio procerum, reconciliatus Eccleſiæ, inveſtituram Epiſcoporum, de qua contentio fuit, Calixto ſecundo Pontifici Romano reſignaret. Legatus ad eam miſſus fuit Lampertus Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui Calixto deinde ſuccedens Honorius vocatus eſt. At priuſquam C de concordia Pontifex Imperatorque conveniſſet; relinquentibus Imperatorem cæteris, Fridericus apud Avunculum inconcuſſa fide permanſit: qui cum eſſet bellicæ rei peritus, & opinionem prudentis viri præ ſe ferret, neque amare pecunias videretur, totius Theotonicæ militiæ robur ſibi conciliavit, atque adverſus Imperatoris hoſtes pluribus præliis feliciter confectis, omnem illam regionem, quæ inter Maguntiam Baſileamque jacet citra & ultra Rhenum, in qua maxima vis Theotonici regni conſiſtit, ad obedientiam Avunculi redegit: totque locis opportunis ad firmandum Imperium caſtella exædificavit, ut commune apud eas gentes proverbium fieret: *Fridericum quocunque iret, in cauda equi caſtellum portare.*

Bellum deinde Alberto intulit Archiepiſcopo Maguntino. Nam & is, ut par fuit, verſus Imperatorem cum Romana Eccleſia ſentiebat. Vaſtatis igitur per circuitum agris, urbem denique ipſam Maguntiorum obſidione cinxit. Archiepiſcopus autem vir callido ingenio & fallendi magiſter, ubi ſe premi arctius animadvertit, nec ſatis populo ſe credit, inducias ad componendas lites expetit, diem locumque dicit, in quo ſeſe Imperatori exhibeat. Placent conditiones: ſolvitur obſidio. Fridericus, dimiſſo exercitu, cum paucis, nil mali veritus, domum verſus iter ingreditur. Sed quis hoſti fidem habeat? Archiepiſcopus collecta militum manu proſiliens, inproviſum Fridericum hoſtiliter adoritur. At ille in ſola audacia ſitam ſalutem ſuam cernens, pauca pro tempore hortatus comites, magna vi, majore iracundia, in hoſtes obvius fertur. Pugnatum eſt diu atrociter: ceciderе utrinque robuſtiſſimi: inter quos non ignobilis comes Emicho mortem oppetiit. Ad extremum inclinata Maguntinorum acies terga verterunt: quos ad urbis uſque portas, ultimos cædendo, fugientes inſecutus, captis atque occiſis quam pluimis ad propria rediit. Maguntini ægre ab nece Alberti Præſulis abſtinuere, cujus perfidia periclitati fuiſſent. Interjecto deinde non multo

tem-

tempore, rurſus Pontifex Maguntinus, accerſito Lothario Saxonum Duce, qui poſtmodum imperavit, multiſque aliis Principibus opem ferentibus, Limpurgum oppidum in agro Spirenſi, quod partium Henrici Cæſaris fuit, expugnare aggreſſus eſt. Erat intra opidum inſigne diveſque Monaſterium, & in eo ſubterraneæ ſpecus abditiſſimæque latebræ, in quibus Monachi magnam vim cibariorum occluſere, veriti, ne tracta diutius obſidione, abſumptis opidanorum commeatibns, ad ſe veniretur. Sed evenit illis quem timebant timor. Quippe Udalricus Horningenſis, acri vir ingenio, qui opido cum præſidio præerat, poſtquam urgeri fame opidanos intelligit, Monachos, ut cibos præbeant, multis hortatus precibus, cum ſe negligi vidiſſet, quod illi mentientes, nihil ſibi, quod edi poſſet, ſupereſſe, dicerent: at nobis, inquit, neque fame neque hoſtili manu perire conſilium eſt, donec vos adeſtis Monachi, quos edere poſſumus. Pinguiorem igitur prius tradite: ſic enim & vos cœlum martyrio lucrabimini, & nos carne veſtra paſti, auxilium facile expectabimus. Quibus verbis attonitus territuſque Monachorum cœtus, cibaria recluſerunt. Quibus dies non paucos ſuſtentatus miles, opidum defendit. Interea Fridericus contracto valido exercitu, ad locum veniens, atque obſeſſores invadens, captis necatiſque quam pluribus hoſtium, caſtris potitus, obſeſſos liberavit. Quæ res & Henrico Imperatori faciliorem cum Romana Eccleſia concordiam præbuit, & reintegrandi imperii potentiſſima cauſa fuit. Ipſe tamen Henricus, haud multo poſt tempore apud Trajectum A urbem Friſiæ morbo correptus vita deceſſit. Qua re cognita, convenientes apud Maguntiam Germani Principes, Lotharium Saxonum Ducem, ſuadente Alberto Præſule, Imperatorem elegerunt: Virum quidem magnanimum & imperio dignum, verum nimis Alberti conſiliis auſcultantem: cujus ſuaſu, Fridericum Conradumque fratres impacato odio perſecutus, decennale cum eis bellum B varia fortuna geſſit. Noricorum opidum, cui hodie Norimberga eſt nomen, dives opum & populo plenum, in poteſtate Friderici, Fratriſque fuit. Hoc Lotharius magnis copiis circumdedit, vaſtatiſque ferro & igne vicinis agris, cum armis expugnare non poſſet, firmata obſidione opidanos fame ad deditionem cogere ſtatuit. Fuit in ejus exercitu Henricus Bajoariæ Dux, Ulricus Bohemorum Princeps, multique præterea Comites & optimates Regni. At C cum Bohemiæ Ducem magna Barbarorum manus ſecuta fuiſſet, Chriſtianæ Religionis ignara, quæ Sacroſanctas incendens Eccleſias, ipſas etiam Sanctorum reliquias conculcaret, Bohemorum auxilia remiſſa ſunt. Id cum accepiſſent Fridericus & Conradus fratres, ſcripto mox milite, commotiſque per literas Norimbergenſibus, Lothario nil tale timente ſuppetias obſeſſis laturi civibus, feſtino curſu eo ſe conferunt; datoque ſigno, hinc ipſi, inde Norimbergenſes, erumpentes caſtra hoſtium invadunt. Quibus brevi direptis, fugientem Imperatorem, ad Herbipolim uſque conſecuti, pro mœnibus urbis non parva certamina cum Lotharianis commiſerunt, deinde tranſmiſſo

Rheno in urbe Spirenſi amice recepti ſunt. Nam ea civitas, Imperatorum, qui apud ſe jacent, cultrix, in omnes ſemper benigna fuit, qui Cæſaribus Henricis inconcuſſam fidem ſervavere. In hoc loco rurſus ab Archiepiſcopo Maguntino Fridericus Conraduſque moleſtiam paſſi, ad extremum etiam obſeſſi fuere. Qui ſæpius egreſſi, nunquam ſine præda redeuntes, hoſtem denique relicta caſtrorum ſupellectile turpi fuga ab obſidione recedere compulerunt.

Henrico autem Duci Bajoariæ, quem cum Lothario apud Norimbergam fugatum retulimus, duo filii fuere; alter maſculus de nomine ſuo Henricus appellatus, altera fœmina nomine Juditha. Et Henricus quidem Gerdrudim Imperatoris Lotharii filiam duxit uxorem. Juditha vero Friderico Sueviæ Duci, de quo ſermo eſt, nupſit. At Henricus, ſive Imperatoris affinitate ſuperbus, ſive quod paternam ignominiam in agro Norimbergenſi receptam ulciſci cupiebat, delectu per omnem Bojoariam habito, auxiliiſque undecunque accitis, cum exercitu haud mediocri in Suevos trajecit, jamque Verenzam fluvium, qua miſcetur Danubio, tranſiverat; cum occurrere Fridericum non diſpari exercitu didicit. Expediebant utrinque milites arma, prælioque ſeſe avide accingebant. Sed ferox antequam hoſtem cerneret Henrici animus, ubi vexilla Friderici extenta cognovit, territus fractusque nihil antiquius fuga judicavit. Feſtinus igitur ad fluvium rediens, cum longum duceret per pontem transmittere copias, tranare equites juſſit; quos Verenza novis auctus imbribus, rapidis involutos undis magna ex parte abſorpſit. Fridericus hoſtem fugaſſe contentus, exercitum reduxit. At Henricus ubi nil armis & aperta vi procedere animadvertit, ad inſidias doloſque convertitur. Origo illi Alemanica, ex antiqua & nobiliſſima Guelforum familia. Ob quam rem opida nonnulla eis in locis poſſidebat, in quibus ſublimes Italiæ alpes Alemaniæ conjunguntur. Eo igitur profectus Henricus, multis verbis Fridericum monet, ne Cæſari amplius adverſetur: difficile cuivis Principi eſſe quamvis potentiſſimo, dicit, Imperii vires in ſe provocare, tantamque belli molem ſubire: invitum ſe cernere ejus viri ruinam, cui ſua ſoror nupta ſit, qui nobili natus ſanguine rebus geſtis nobiliorem ſe fecerit: impetraturum ei Lotharii gratiam, ſi ad colloquium veniat, in monaſterio quo Zvivelten appellant. Credit Fridericus uxoris ſuæ fratris jurisjurandi religioni, nihilque veritus inſidiarum, ad præſcriptum locum primus cum paucis pergit, juſſis aliis in poſteram diem ſequi. Nocte intempeſta, illo jam dormiente, Henricus cum electorum militum manu eo ſe confert, & ingreſſus hoſtiliter Monaſterium Friderici cubiculum propere petit. Conſurgunt trepidantes Monachi, excitatiſque Friderici comitibus, vt Domino conſulant, pallidi attonitique hortantur. Fit tumultus ingens, obtruncantur qui primi ex Friderici ſociis in manus Henrici veniunt. Fridericus ex ſomno experrectus, cognita periculi magnitudine (jam enim hoſtis cubiculi tenebat hoſtium) dum quid agat, quove ſe vertat dubius inquirit, occultiſſimum denique aditum reperit, quo in

A in Eccleſiam tranſit, ac deinde in campanariam turrim excelſam aſcendit: confidens, eo ſe loco uſque ad exortum lucis ſalutem poſſe tueri, cum eſſet aſcenſus arduus, & unius tantum hominis capax. Henricus autem ingreſſus cubiculum, cum non inveniſſet Fridericum, habitacula quæque & officinas Monachorum irrumpit, flentibuſque Monachis ſtricto ferro mortem minatur, niſi hoſpitem tradant. Equitatus interea Friderici, qui ſequi juſſus fuerat, orto B jam die Monaſterio appropinquat. Hunc cum Fridericus e turri conſpicatus eſſet, Henricum e feneſtra vocatum in hunc modum alloquitur: Ego tuam, Henrice, ſecutus fidem huc veni. Tu mihi ex affine hoſtem te objeciſti, neque fas neque bonum ſectatus, indignus es, qui claris Parentibus naſcereris. Hæc te dies honore exuit; perjurum deinceps omnis Germania devitabit. Digna tuis ſceleribus reddere præmia poteram, C ſi voluiſſem: adeſt enim miles meus, qui proditionis ex te pœnas exigat, Sed potius ab eo ſervatum te ſcito, quem dolis captum necare putaviſti. Quibus auditis Henricus, nil amplius morandum ratus, trepidus a Monaſterio fugit; inglorius deinde apud theotones habitus, quamvis nonnulli eum defendere conati ſunt, quibus Imperii Majeſtas etiam dolis ac fraude retinenda videtur; Virgilianumque illud apprime placet, *dolus an virtus quis in hoſte requiret?* Sed verius dixerimus, etiam hoſti ſervandam fidem. Ceterum Fridericus & Conradus, qui jam Rex Alamaniæ a nonnullis Principibus deſignatus fuerat, & ingreſſus Italiam ab Archiepiſcopo Anshelmo, qui ejus rei cauſa depoſitus fuit, coronatus, paucis rebus geſtis inde redierat; cum ab Honorio, quoniam Lothario Imperatori rebellaſſent, excommunicati fuiſſent, magniſque modo acceptis modo illatis cladibus Romanum Imperium afflixiſſent, interventu denique ſancti & doctiſſimi Viri Bernardi Abbatis Monaſterii Clarævallis, qui tunc Chriſtianos Reges adverſus Turchorum Saracenorumque gentes pro liberatione terræ ſanctæ armare conabatur, Imperatori reconciliati, & a Summo Pontifice abſoluti ſunt. Quo facto Lotharius, qui ab Italia non diu ante redierat, eo iterum profectus eſt, Conradumque ſecum adduxit, & Generum Henricum Bajoariæ Ducem; quorum opera & Longobardos ſibi ſubegit, & rogatu Papæ, Rogerio Siculo pugna victo fugatoque plures Campaniæ atque Apuliæ Civitates ademit. Et in eo itinere, quamvis Henricus præclara belli facinora ediderit, qui Beneventum vi captum Romano Pontifici reſtituit; nimia tamen ſuperbia inſoleſcere viſus, vetus odium Germanorum in ſe Principum abolere non potuit. Lotharius vero cum domum repeteret, apud Tridentum jam ſenior morbo correptus interiit. Cujus corpus in Saxoniam translatum, in Monaſterio, quod ipſe conſtruxerat, nomine Luther, magnifice ſepultus eſt; ibique res ejus geſtæ plumbeis laminis annotatæ ſunt. At cum liberi ei maſculi non eſſent, quibus mandari Imperii gubernatio poſſet, Conventus Principum apud Maguntiam indicitur, in quo de futuro Imperatore ageretur. Quod cum Fridericus accepiſſet, veritus, ne eo in loco Henri-

ri-

Digitized by Google

ricus Bajoarius largitione minisve Principes corrumperet, (erat enim dives ac potentiſſimus) cum pleriſque Regni Magnatibus, quos ſibi aſciverat, ante diffinitum conventionis tempus, Francofordiam venit: ibique, præſidente Theodemino Epiſcopo Cardinali Apoſtolicæ ſedis legato, qui Romani populi urbiumque Italiæ pollicebatur aſſenſum, ad imperiale faſtigium, Conradum fratrem ſuum natu minorem eligi procuravit: quem mox idem Legatus in Aquiſgrano inunxit & in Regem coronavit: cum Archiepiſcopus Colonienſis, cui id muneris competit, per id temporis recenter ordinatus, adhuc pallio careret. Obierat jam Albertus, Maguntiæ præſul. Ob quam rem, profectus eo Conradus, Albertum defuncti Alberti ex fratre nepotem, poſtulante clero & populo, Pontificem ibi conſtituit. Frater hic fuit uxoris Friderici, quam ille ſecundo loco duxerat. Qui hujus beneficii prorſus immemor, in Fridericos haud minus quam patruus odioſus extitit. Calumniati ſunt autem Saxones Conradi electionem; potiſſime vero Henricus Lotharii Gener; qui mortuo Socero Saxoniam obtinebat. His igitur apud Bambergam dicta eſt dies. Ad quam cum Imperatrix Richiza vidua, & optimates Saxoniæ, veniſſent, ultroque Conrado ſeſe dediſſent, Henricus cum Regalibus ornamentis, quæ in Tridento moriente Lothario ſubripuerat, comparere recuſans, in Bojariam profugit. Vocatus autem iterum ad Ratiſponam, Regalia quidem ornamenta reddidit, ſed ad conſpectum Imperatoris haudquaquam venit. Cum enim gratiam impetrare

A non poſſet, apud Herbipolim in conſeſſu Principum hoſtis declaratus eſt, ejuſque bona proſcripta. Qua re publicata, omnes qui Henrico videbantur amici, mutati ſunt; & ab eo deficientes Imperatori ſeſe permiſere. Ipſe vero, venientem cum exercitu Conradum non auſus expectare, cum quatuor tantum comitibus, patrio ejectus imperio, trepidus in Saxoniam abiit; nec diu poſt, ab infelici relictus anima, apud Socerum ſepultus eſt: magnum rerum humanarum exemplum. Nam qui mari Adriatico in Daniam uſque & Baltheum

B pelagus, mediis regionibus imperabat, Cæſareuſque vocari Gener, & tanquam felix monſtrari digito gaudebat, unico fortunæ reflatu ita e culmine cecidit, ita deſpectus eſſe cœpit, ut cœtus hominum ſponte fugeret, unicumque miſeriarum ſuarum remedium duceret, a nullo, qui ſe antea noſſet, videri poſſe. Conradus vero, Bajoariam ſubactam Leopoldo Auſtriæ Marchioni, ut antea diximus, fratri ſuo uterino dono dedit; cui ſucceſſit Henricus Marchio

C Auſtriæ, qui cum Henrico privigno eam, quæ præſcripta eſt, concordiam inivit. Sed a Friderico Imperatore Dux Auſtriæ creari meruit. Verum Fridericus Conradi germanus natu major, ex Juditha uxore ejus Henrici, qui ſibi apud Zvivolten inſidias paraverat, duos liberos ſuſcepit; Fridericum, qui poſt Conradum rerum potitus eſt, & Juditham, quæ Lotharingorum Duci nupſit. Hac autem conjuge fatis functa ſecundum cum Agnete, filia Comitis de Sarbrucha fratris Alberti Archiepiſcopi Moguntini, cujus ante mentio facta eſt, matrimonium contraxit: ex

qua

Digitized by Google

qua natus ei eſt Conradus, qui deinde in virum evadens illuſtrem, Comes Palatinus Rheni creatus eſt. Claritiam Ludovici Thoringiæ Comitis accepit uxorem. At Fridericus junior, mox ubi pubertatis attigit annos, ferox animi & belli cupidus, militiæ cingulum more patrio accepit: nec moratus, Henrico de domo boni conſilii, magno & potenti inter Bajoarios Comiti, quod is Friderico Patri aliquando fuiſſet infeſtus, bellum denunciat, copiaſque propere ante opidum ejus in aciem deducit. Contraxerat jam hoſtis non pauca auxilia: cum quibus in prælium egreſſus, poſtquam diu acerrime contendit, vim denique Friderici haud ferre valens, intra mœnia victus victoris manus effugit. Conradus ea pugna Dachoneus, nobiliſſimus Comes, qui poſtea Dalmatiæ Croatiæque Ducatum adeptus eſt, dum fortius quam cautius pugnat, in Friderici poteſtatem devenit. Erant Conrado multæ opes: nec dubium quin auri magnum pondus pro libertate daturus eſſet. Quod cum plerique petendum extorquendumque ſuaderent, At mihi, Fridericus inquit, non erit honore potius pecunia, neque me hodie impellitis, ut quem virum fortiter cœpi, ignave dimittam: liberumq; Comitem juſſit abire.

Poſt hæc Conrado, Bertoldi quondam Ducis filio, bellum intulit; Thurcgumque opidum, quod Patri ejus pactione dimiſſum retulimus, illi ademit; præſidioque ibi poſito, reliqua hoſtis caſtella arceſque natura & arte munitiſſimas, & quæ nulla vi, nullo ingenio capi poſſe viderentur, in poteſtatem brevi redegit.

A Quibus ex rebus fractus animo Conradus, ſupplex ad Imperatorem veniens, vix paucis retentis majorum ſuorum opidulis, pacem obtinuit. Interjecto deinde non multo temporis ſpatio, cum perdita Ediſſa, Meſopotamiæ Civitate, quam Chriſtiani jampridem incoluerant, Conradus Imperator & Ludovicus Francorum Rex, hortatu Romani Præſulis Eugenii tertii, adnitente Bernardo Abbate, quem paulo ante nominavimus, in Aſiam trajicere ſtatuiſſent, B conciliumque ea de cauſa Theotoniæ Principes in Spirenſi Civitate tenerent; Fridericus junior, cum patruo Cæſare, aliiſque quampluribus, bellum pro Chriſti religione ſuſcipere profeſſus, Salutiferæ crucis ſignum, veluti datæ fidei pignus, accepit. Quæ res patri nunciata; graviſſimæ ægritudinis illi & intempeſtivæ mortis cauſa fuit, adverſus fratrem acerbius indignanti, qui nobiliſſimum adoleſcentem in ſpem Regni atque Imperii C natum, transmarinam militiam ante annos profiteri permiſiſſet. Nec defuerunt, qui eo modo Conradum filio ſuo Henrico conſulere voluiſſe, affirmaverint, quem adhuc puerum, mox in Concilio Principum apud Francofordiam Regni conſortem delegit, atque in Aquisgrani pro vetuſta conſuetudine coronam recipere juſſit. Sed hunc morbo correptum, in ipſo Patris ex Aſia reditu, acerbus atque immaturus eripuit obitus. Conradus ergo, paratis quæ ad profectionem neceſſaria videbantur, ex Ratiſpona ſolvens navibus, in Vngariam venit. Atque deinde per Bulgariam, ac tranſivit in Aſiam. Comites ejus fuere; Henricus tunc Dux Bajoariæ, frater ejus uterinus, qui po-

poſtea Ducatum ex Concordia privigno reliquit: Fridericus adoleſcens nepos, Guelfo Svevus, & cum his Epiſcopi quamplures, optimateſque Regni. Ludovicus autem Rex Franciæ per Italiam iter habuit: ubi mare ingreſſus, ad portum Sancti Simonis Aſiam attigit. Fuit horum parum fortunata expeditio. Nam Conradus, Manuelis Imperatoris fraude deceptus, apud Iconium primam Lycaoniæ urbem munitiſſimam, & ubi commeatus haud facile inveniri poſſet, caſtra metatus, cum diu tenuiſſet obſidionem, tandem cum dedecore ab eo loco recedere compulſus eſt. Nec diſſimili modo Damaſcenam expugnationem reliquit. Fuit tamen ejus adventus in Aſiam non inutilis. Siquidem Balduino Hieroſolymorum quarto Regi, magnarum Conradi copiarum & ingentis ejus virtutis fama, ut animum auxit, ita hoſtibus audaciam minuit. Cepit enim Balduinus Aſcalonam, diutina obſidione vexatam: Turchorum, qui Iericontinos opprimebant, quinque millia trucidavit, datis in fugam reliquis: Noradinum Damaſcenorum Ducem, qui Hieroſolymorum fines ingreſſus vaſtabat agros, armis adorſus profligavit, & uſque in Damaſci portas fugientem conſectatus, extremos quoſque trucidavit.

Verum Conrado neque animus ad res bene gerendas, neque rei militaris peritia defuit. Sed arcana Dei judicia, quorum cauſas nulli mortalium pertingere licet, inglorium eum ex Aſia remiſere. Qui cum navigaſſet in Achaiam, nonnullos ibi dies, cum Manuele Græcorum Imperatore & affine ſuo, ad reſo-

A vendos milites, commoratus, Fridericum, qui res Germaniæ procuraret, ante ſe miſit. Quem paulo poſt ſecutus, dum Regni negotia diſponit, ac de tranſitu in Italiam pro corona ſuſcipienda, vocatis apud Bambergam Principibus, agit; non ſine opinione ſuſcepti veneni naturæ ſatisfecit. Cujus cadaver, cum amici, ultimam ejus voluntatem ſequentes, ad Laureacenſe monaſterium juxta patrem ſepeliendum deferre vellent; Bambergenſis Eccleſia id probri ducens, impedivit; & apud Henricum ſecundum, qui circa idem
B tempus auctoritate Romanæ ſedis inter ſanctos relatus eſt, ei ſepulchrum decrevit. Secutus eſt autem mortem Conradi publicus mœror, qui etſi bellicis rebus parum proſpere uſus eſt, in reliquo tamen regimine modeſte juſteque ſeſe gerens, non ſubditorum modo Procerum ſed Regum ſibi animos attraxerat. Ipſe quoque Pontifex Eugenius Conradum miro amore colebat: quem ubi ex Aſia rediſſe comperit, veritus ne ſiniſtra fortuna uſus magnanimus Princeps mœſtitiæ ſucumberet, conſolationis in hunc modum literas ad eum
C reddit: *Eugenius Epiſcopus Servus Servorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Conrado Dei gratia Romanorum Regi illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quæ promittit hic mundus, mutabilitati corruptionique omnia ſubjacent; nihil certum in terra conſequi poſſumus. Non eſt igitur, cur vel proſperis rebus elevemur, vel frangamur adverſis. Sed cum premimur, cum angimur, tum potiſſime de miſeratione divina confidendum eſt. quia Dei & hominum mediator Chriſtus Jeſus, mirabili diſpenſatione uſus, tan-*

Digitized by Google

tanto quem certius ad æterna & immutabilia bona hominem invitat, quanto crebrioribus eum cædit flagellis. Quod nobis & tibi, fili cariſſime, uſu eveniſſe non dubitamus. Nam quamvis tuis in Aſia conatibus dextra Dei non affuit, quæ Barbaros tibi ſubjiceret; neque nobis id datum eſt, ut te victorem ex Oriente redeuntem, in Baſilica Sancti Petri Apoſtolorum Principis coronantes, ſperati tecum triumphi participes eſſe poſſemus: non tamen tua pia voluntas, neque noſtrum laudabile deſiderium, ſuo præmio fraudabitur. Et cætera in hunc modum plura, quibus conſtat ſummo Pontifici Conradum Imperatorem carum acceptumque fuiſſe.

Is cum ſuprema ordinaret, Friderico nepoti Cæſarea ornamenta relinquens, filium ſuum ſimili nomine Fridericum, qui unicus ei ſuperſtes erat, ſummis precibus commendavit, haud ignarus quia ſumma rerum ad nepotem devolveretur. Nec diu poſt, concilium Regni Theotonici apud Francofordiam habitum eſt, in quo de ſucceſſione Conradi cum ageretur, incredibili concordia electio celebrata eſt. Duæ per idem tempus familiæ fuerunt apud Germanos, genere opibus & potentia clariſſimæ; Altera Henricorum de Ghibelinga; altera Guelforum de antiqua villa. Hæc maximos Duces, illa Reges atque Imperatores genuit. Hæc Romanam Eccleſiam in magnis ſæpe calamitatibus juvit; illa imperium pene collapſum magnifice reparavit. Hanc Bajoaria Saxoniaque veluti ſuum decus venerata eſt: Illi Suevia & Franconia indelebili amore juncta fuit. Utrique tamen Svevia fuit origo: Utraque bellicis artibus claritudinem comparavit. Utraque liberalitatis opinione nomen adepta eſt. At cum potentia genuſque pene par utriuſque familiæ videretur, æqualitas ipſa, inter viros magnos & gloriæ avidos, æmulationem haud modicam, contentiones, & odia, & aperta demum bella peperit, quibus omnis Germania quaſſaretur. Cumque Optimates Regulique Theotoniæ, alii hanc, alii illam gentem ſectarentur, in duas partes omnis Alamania ſciſſa eſt; quarum altera Ghibelingorum vocata eſt, ex nomine loci, unde ortum habuit Henricorum genus; alteri Guelfæ nomen fuit; non ex loco originis (nam is antiqua villa, ut diximus, nomen obtinuit) ſed quoniam plerumque Guelfones appellati ſunt, qui ejus gentis Principatum tenuere, quorum creditus eſt Guelfo, qui adverſus Henricum Imperatorem ejus nominis quartum, hoſtem Eccleſiæ declaratum, gerens bellum, Friſingam in Bajoaria, & Auguſtam in Vindelicis, præclaras urbes, ſolo æquavit. Facta ſunt autem inter has familias per plurimos annos ingenti contentione bella; multiſque calamitatibus afflicta Germania eſt, dum alteram gentem altera conatur opprimere. Quotiens vero invicem contrarias acies occurrere accidit, manuſque conſerere; in ipſo pugnæ initio, hi Guelfos, illi Gebelingos ſeſe vocitantes, ac more militum cohortantes, prælium commiſere. Hinc illa peſtifera & execrabilia *Guelforum* & *Gebelingorum* nomina ortum habent; quibus infelix Italia, in ætatem uſque noſtram, crudelibus laceratur modis. Nam cum Henrici Fridericique cum exercitibus ſæpenume-

mero Italiam intraſſent, & aliquando ſuſcepto bello, quæ cupiebant, perficere non potuiſſent, omnes qui vel Eccleſiæ Romanæ cauſa, vel alia ratione eorum ſeſe conatibus oppoſuerunt, ab his, cum quibus in Germania diſſidebant, Guelfos appellavere. Qui vero ſua ſigna ſecuti in fide manſerunt, Ghibelingos, quaſi ejuſdem cum eis patriæ conſortes nominavere. Sequens ætas decurtato, ut fit, vocabulo Ghilinos dixit. Quæ inſania etſi univerſas quodammodo Italiæ Civitates infecerit, magniſque calamitatibus afflictaverit, præcipue tamen Longobardos & in eis Brixianos Bergamenſeſque conturbavit. Apud quos plurimum intereſt; quomodo veſtiaris, quo colore utaris, quem digitum, pollicem, an indicem, affirmaturus quippiam erigas; quibus veſcaris fructibus, &, quod ſingulare deliramentum eſt, ovum quo pacto edas, quo ſcindas allium modo. Conſtat, ſæpe hoſpites violatos, qui Guelfos aut Gibelinos adeuntes, aliter quam illis uſus eſſet, allium ſcindere vel cepe ſunt viſi. Tantus quoque furor hujuſce viroſæ peſtis fuit, ut nec filius Patri, nec Pater filio pepercerit, quotiens pars parti inſidiata eſt. Armavit inter ſe fratres hæc veſania, & ſæpe mulierum prægnantium uteros aperuit enſe, ut alterius partis ſobolem prius extingueret, quam naſceretur.

At Germani, quos par dementia diutius conquaſſaverat, apud Francofordiam, ut diximus, electionem Imperatoris celebrantes, id potiſſime curaverunt, ut ei rempublicam committerent, qui Guelfonum Gibelinorumque ſanguine prognatus pa-

A cem Germaniæ daret. Poſthabito igitur Friderico Conradi filio, quoniam puer erat, alter Fridericus nepos, ſumma omnium concordia & alacritate Imperator deſignatus eſt; cui Fridericus pater Henricorum, mater ex gente Guelforum fuit Juditha, ut ante relatum eſt. Hic eſt Fridericus, primus hujus nominus Imperator, cognomento Barbaruſſa, vir ſuo tempore omnium, qui arma induerint, clariſſimus, & qui ſuis in Imperio præceſſoribus vel præſtantiſſimis,

B haud injuria videatur æquandus; ſive animi dotes, ſive corporis ornamenta metiaris. Vna duntaxat culpa notatus, quod Eccleſiæ Romanæ matri ſuæ parum auſcultavit. Reſipuit tamen, ut infra ſubjiciemus, & Chriſtiani more Principis Eccleſiæ collum ſubmiſit. Hujus res geſtas, non referre quidem ſed indicare, hoc loco propoſitum eſt. Nam tanti Imperatoris vel belli vel pacis egregia facinora, ſi quis ſcribere inſtituerit, ingens volumen impleverit. Hunc electum Arnoldus Colonienſis Antiſtes Aquiſgrani pro vetuſta obſervatione

C coronavit. Ad quam ſolennitatem Germaniæ Galliæque potentiſſimi quique Principes convenere. Quo in loco futuræ primum ſeveritatis ejus rigor apparuit: qui proſtrato ante pedes viro cuidam nobili, ac per celebritatem diei coronationiſque pœnam ſibi remitti petenti, quam Fridericus ei ob crimen prius inflixerat; Ego te, inquit, non odii cauſa ſed amore Juſtitiæ condemnavi: quod ſi, antequam coronarer, juſti tenax fui, ſtultus eſt, qui me nunc juſtitiæ partes neglecturum putat; quando eam dignitatem ſum conſecutus, cujus præcipuum munus eſt jus ſuum cuique tri-

Digitized by Google

tribuere. Hominemque prorſus amoveri juſſit, &pœnam dare: quamvis illius preces quam plurimi adjuvare niterentur. In Trajecto deinde Friſiæ Civitate Hermannum Epiſcopum confirmavit, grandi pecunia multatis, qui reſiſtebant, civibus. In Martinopoli Saxonum urbe, Petrum, Guidonem & Valdamarum de Regno Danorum contendentes compoſuit: Guidoni & Valdamaro quibusdam Provinciis aſſignatis; Petro, qui natione Svevus eſſet, & vaſallum ſeſe Regni Romani affirmaret, Regni titulo & honore ſervato. In Eccleſia Magdeburgenſi, quam Virginipolitanam vocare poſſumus, defuncto Præſule, duobus in diſcordia electis, tertium Pontificem introduxit Guithmannum, genere illuſtrem, ſed Eccleſiæ obligatum. Unde primum, inter Eugenium tertium Romanum Pontificem & ipſum, gravis diſſenſio nata eſt. Et quanquam Eugenium jurejurando affirmaſſe proditum ſit, nunquam ſe Guithmanno daturum pallium, qui relicta Cicenſi Eccleſia injuſſu Romani Præſulis ad Magdeburgenſem migraverit; Anaſtaſius tamen Succeſſor ejus, quæ fecerat Imperator, confirmavit. Quæ res quantum Imperatori auctoritatis addidit, tantum dignitatis Apoſtolicæ ſedi detraxit. Nam quo pertinacius pugnant homines, eo victi gravius pœnas luunt. In eo tamen Eccleſiæ Fridericus paruit, quod uxorem ſanguine junctam, quamvis amatam, a ſe divelli paſſus eſt.

Poſthæc per Brixinonem, quæ modo Brixina vocatur, & Tridentum, in Italiam cum copiis penetravit. In agro Veronenſi apud lacum Benacum caſtra metatus, exactis per capita militum nummis, non parvam pecuniæ ſummam Epiſcopo Tridentino & Brixinenſi miſit, in eas Eccleſias diſtribuendam, quas neceſſitate compulſi milites inter tranſeundum expilaſſent: pie ſcilicet ac religioſe cogitans, haudquaquam illi fauturum Deum, qui ſacris locis intuliſſet injurias. Expiato ſacrilegio, in campo Ronchaliæ ad fluminis Padi ripam, caſtra poſuit: Scutumque regium, pro vetere conſuetudine, in alta ſuſpendit arbore. Quo facto, eis feuda ſunt adempta, qui vocati ad comitatum, domi remanſerunt. Inter quos Hartvicus Bremenſis & Uldaricus Halberſtadenſis Epiſcopi regalia perdiderunt; Eccleſiis, apud alios, qui ſequerentur, præſules, ſuo jure ſervato. Ibi & Genuenſium dona ſuſcepit: Leones inuſitatos, ſtruthiones, & animalia pleraque noſtro incognita cœlo; quæ illi ex Almaria & Ulyſſipona Civitatibus, per idem tempus e manu Saracenorum ereptis, & in Chriſtianorum poteſtatem redactis, attulerant. Ad eundem locum Legationes omnium ferme Civitatum Italiæ convenere, & nonnulli Principes, quorum nobiliſſimus fuit Guilhelmus Marchio Montisferrati: qui ſolus quodammodo regulorum, evadere minas civitatum potuerat. Quibus auditis, in Mediolanenſes duxit exercitum: qui neque abdicatis de more veteribus magiſtratibus, novos ab Imperatore flagitarent: neque tranſeunti ſibi cum copiis rerum neceſſariarum forum fecerant; neque Cumanis Laudenſibuſque, ut erant juſſi, damna reſarciverant. Ingreſſus agrum, caſtella & opida non pauca vi capta diru-

rupit atque incendit. Inter quæ Roſatum quingentis militibus defenſum, primo impetu expugnatum ſolo æquavit, duces hoſtium acie victos in urbem fugere compulit, pontes ſuper Ticinum fluvium ab hoſte munitos forti manu captos, transmiſſo milite, igne combuſſit. In agro Novarienſi Mummam, Gailardam, Tricamque, munitiſſima loca, armis recepta delevit. Apud Thaurinum ſuperato Pado, in Aſtenſes Cherienſesque duxit, qui Guilhelmo Marchioni Montisferrati moleſti fuerant. Sed Civitates vacuas inveniens, quod illi ſuis diffiſi viribus ad montana confugiſſent, incendio cuncta vaſtavit. Terdonam, quæ cum Mediolanenſibus ſenſerat, pluribus diebus arctiſſima obſidione vexatam, tradentibus ſeſe opidanis, in poteſtatem acceptam diripuit atque incendit, captivis, præter vitam & quibus tegerentur indumenta, nihil reliquit. In urbe Ticinenſi, Regni Longobardorum coronam, Italorum in Modoetia, paulo poſt ſolemnia Dominicæ Reſurrectionis, accepit. Tuſciam profectus Piſanos contra Guilhelmum Siciliæ Tyrannum claſſem armare juſſit. Romam petens in Sutrinis Pontificem maximum obvium habuit. Quocum veneranter excepto ad urbem properans, Legatos Romanorum, qui inter equitandum occurrerunt, Senatoriæ poteſtatis confirmationem petentes, vacuos ſpretoſque remiſit. In Baſilica Sancti Petri quartodecimo Kal. Julii regni ſui anno quarto, ab eodem Romano Præſule, honore ingenti coronatus eſt. Cum Romanis eadem die ad molem Adriani pugna conſerta; mille eorum trucidatis, captis ſexcentis, reliquis in fugam actis, Chriſti vicarium ſacrumque Cardinalium ordinem populari periculo liberavit. Negantibus Romanis commeatum, ad montem cui Soracte nomen eſt, inſigne Silveſtri latebra, transmiſſo Tiberi per Sabinos in Latium migravit; occupatis circum vicinis opidis, nihil Romanis extra mœnia reliqui fecit. In Spoletanos, qui Comitem Guidonem, cognomine Guerram, inter Etruſcos Proceres nobiliſſimum, ex Apulia redeuntem Cæſarea Legatione functum, interceperant, nec juſſi dimiſerant, arma convertit, eosque audaci mente ad pugnam egreſſos, audaciori animo ferociorique manu victos, dare terga coegit; inſecutusque fugientes, cum illis pariter urbem ingreſſus, per vicos plateasque horribili cæde peracta, intra horas circiter duas & prælio vicit & direptam civitatem incendio abſumpſit. In Apulia plurima opida per legatos in deditionem accepit, omnemque illam Italiæ oram, quam priſci *magnam* dixere *Græciam*, icto fœdere cum Manuele Imperatore Conſtantinopolitano, procul dubio ſubegiſſet; niſi rogatus a ſociis Theutonibus, æſtum Italiæ impatienter ferentibus, Germaniam verſus flexiſſet iter. In agro Veronenſi quingentos Latrones, qui ex altiſſimis rupibus ſaxa jaculaque mittentes tranſitum præcludebant, ſummo labore & arte interceptos laqueo ſuſpendit.

Invenio in hac Friderici expeditione hos Principes illi fuiſſe comites: Peregrinum Patriarcham Aquilegienſem, Eberhardum Epiſcopum Bambergenſem, Conradum, ipſius Im-

Im-

Imperatoris germanum, Ottonem Comitem Palatinum: Bertholſſum Burgundionum, & Henricum Carinthianorum Duces; nec non Odoacrum Stiriæ Marchionem. Verum ex Italia multæ illi vires acceſſere eorum Principum, qui partes Imperii tutabantur; quorum præſtantiſſimum fuiſſe conſtat Wilhelmum Montisferrati Marchionem; inter Civitates, omnium fideliſſimi Papienſes habiti. Glorioſus vero in Germaniam Friderici reditus fuit, quem fama rerum geſtarum clara admirabilisque præceſſerat. Ea, magnos illi occurrere Principes compulit: inter quos excellentiſſimi B fuerunt, Labeslaus Bohemiæ Dux; Albertus Marchio Saxoniæ, & Henricus Comes Palatinus Rheni, qui ad ipſas alpium radices redeuntem Imperatorem ſalutavere; haud ſatis diſcernentes, viri virtus commendata an fœlicitas magis admiranda fuerit, qui tanta octo circiter menſibus peregerit, eas vincens gentes, quæ omnes olim vicerint. In Bajoariam profectus, lites, ut ante diximus, Henricorum compoſuit. Apud Herbipolim cum Beatrice Rainaldi Burgundiæ Comitis filia, quæ unica ex C ſanguine Burgundionum Regum virgo ſupererat, matrimonium contraxit; Burgundiamque exinde & Arelatenſem Provinciam dotales accepit: cum vetus illarum provinciarum mos eſſet, deficientibus maſculis ad fœminas dominatum pertinere. In Colonienſi Eccleſia diſcordes ſuper Pontificis electione Canonicos, in concordiam reduxit. Fridericum Adolfi Comitis filium, traditis ei regalibus, ad Romanum Pontificem, conſecrationis cauſa dimiſit.

A Quieſcentibus Germaniæ rebus, Albim atque Oderam & Viſcellam fluvios prætergreſſus, in agro Sarmatarum, Polonos, Pomeranos, Ruthenosque, ſolo adventus ſui nomine fugam arripere compulit; Regionem uſque Poſnaniam longe lateque populatus, Boleslaum Caſimirumque Fratres, qui alterum Boleslaum natu majorem Regno pepulerant, ſupplices & ad genua ſua proſtratos petere pacem compulit; tributum eis, quod jam pridem præſtare deſierant, quingentarum quotannis auri marcharum, & in expeditionem Mediolanenſium auxilia, imperavit; de lite fraterna judicium ſibi retinuit: juramenta fidelitatis, & ad eas res juſtos accepit obſides; inter quos juniorem fratrem Caſimirum. Ad Herbipolim reverſus, Legatos Imperatoris Conſtantinopolitani obvios habuit, matrimonium regiæ virginis, ſibi jam obligatæ, offerentes. Quibus inſtantibus, Fridericum Conradi filium nepotem ſuum, Sueviæ Ducem, equeſtri baltheo more patrio cinxit; Amita juvenis Imperatrice Græcorum id poſtulante. Henrici Anglorum Regis Legatos audivit, purpureum tentorium incredibilis amplitudinis auro gemmiſque contextum dono ferentes. In Bizontio, Burgundionum metropoli, duos Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Adriani maximi Præſulis Oratores; Romanorum, Apulorum, Thuſcorum, Venetorum, Hiſpanorumque Legationes, ſe expectantes invenit. A Stephano Viennenſi Archiepiſcopo, Regni Burgundiæ Cancellario, Heraclio Archiepiſcopo & Primate Lugdunenſi, Odone Valentino, Gamfredo Avinionenſi Epiſcopis, Silvione Principe Clarienſi ju-

ju-

juramentum fidelitatis exegit. Ab Arelatenſi metropolitano, & aliis Provinciæ Prælatis ac regulis, qui adventare illuc nequiverant, per literas & nuntios hominium ſuſcepit, paucisque diebus univerſam provinciam in poteſtatem redegit. In Saxoniam profectus, novos, qui exoriri videbantur, motus compreſſit. In Bojariam tranſiens, apud Ratiſponam Labeslaum Bohemiæ Ducem, quod in bello Polonico egregia ſuæ virtutis experimenta præbuiſſet, & in Mediolanenſes iturum ſe promiſiſſet, Regio diademate honeſtavit. Tumque primum Bohemia Regibus parere cœpit; lapſis poſt Chriſti Salvatoris ortum mille centum & quinquaginta tribus annis. Henricum Auſtriæ Ducem, qui Ottoni Friſingenſi Epiſcopo moleſtus erat, Eccleſiæque non parva occupaverat prædia, reconciliavit; & ablata reſtituere juſſit. Apud Auguſtam ſupra Lichum fluvium, dum copias in Italiam traducendas inſtruit, rurſus Adriani Legatos primæ ſedis Cardinales audivit: Henricumque Danorum Regem electum, recepto per procuratorem hominii juramento, confirmavit. Ut iter in Italiam felix fauſtumque Deus daret, dona Eccleſiis ac Monaſteriis ampliſſima dedit, ſacraque divinæ Majeſtati magnifica peregit. Henricos Auſtriæ & Carentanæ Duces, & Sagittarios Vngaros, Stirienſesque manus, per monteś Carnorum, & viam, cui canale nomen eſt, in forum Julii deſcendere juſſit. Bertholdo Duci Burgundiæ, Lotharingiis quoque, & qui ex occidentali Francia auxilia venerant, montem Jovis ſuperandum imperavit. Helvetiis, Ripariolis Rhenaniſque, per Clavennam & lacum Comanum iter oſtendit, ipſe per Tridentinum & Veronenſem agrum viam fecit. In comitatu ſuo Bolislaum Regem Bohemiæ, Fridericum Ducem Sueviæ Conradi Cæſaris filium, Conradum Comitem Palatinum Rheni, Germanum ſuum, Fridericum Colonienſem, Arnoldum Maguntinum, Hellinum Trevirenſem, Archiepiſcopos; Gerardum Eyſtetenſem, Danielem Pragenſem, Hermannum Verdenſem, & Gerhardum Herbipolenſem, Epiſcopos; multos præterea Regalium monaſteriorum Abbates, Marchiones, Comites, Optimates ex Germanis in Italiam duxit. Occurrentes ex Italia Proceres, & arma jungentes, & cum his Conradum Dalmatiæ Ducem, de quo ſupra meminimus, auxilia non parva ferentem, benigne complexus eſt. Primos Italorum ſeſe opponentes Brixianos, manu Bohemorum expugnavit; magnoque auri pondere mulctavit. In Mediolanenſes, qui Terdonam reædificaverant, imperataque omnia contempſerant, indignabundus duxit: equites mille, ripam Abduæ cuſtodientes, tranato fluvio vertit in fugam. Caſtellum Tritium natura & humana ope munitiſſimum, in deditionem accepit. Mediolanum ipſam, cujus ambitus ea tempeſtate haud minus centum ſtadiis fuiſſe memoratur, VIII. Kal. Auguſti centum millibus armatorum obſedit: prælia pro mœnibus urbis quamplurima feliciter geſſit: contritumque tandem ferro & fame populum VI. Idus Septembris deditionem facere compulit. Memorabilis illo ævo viſa eſt Mediolanenſium oppugnatio, & tantæ urbis deditio, quam vix menſem ac dimidium obſidionis mala ferentem, Theotonicus

nicus furor obtinuit. Ob quam rem: non erit, ut noſtra fert opinio, vanum, leges hoc loco recenſere, quibus Mediolanenſes ſeſe dedidere. Quæ hujuſcemodi fuerunt. *Quicunque intra ſeptuageſimum & decimum quartum annum ex Mediolanenſibus agunt vitam, in verba Friderici veri Domini jurent. Palatium eidem in media urbe amplum ac magnificum conſtruant. Ob rebellionem novem milla marcharum argenti puri, intra menſes quatuor, imperiali fiſco diſſolvant. Comum Laudamque rurſus ædificari ſinant, libertateque frui permittant. Conſulibus, qui urbi præſunt, ad Kal. uſque Februarias Imperatoria manſuetudine prorogatum gerant Magiſtratum: Exinde Succeſſores populus eligat, Imperator confirmet: Deſignati Conſules novi fidelitatem jurejurando Imperatori promittant: Si fuerit Imperator in Italia, media pars Conſulum ad eum ſe conferat, ac ſuo & alterius partis nomine juret; ſin alibi agat, duo tantum ad eum proficiſcentes id juramenti ſubeant. Legati Imperatoris, ſi quando Mediolanum petierint, in Palatio Cæſareo recipiantur; ibique placita ad ſe delata diffiniant. Papienſes, Cremenſes, Novarienſes, Comanos, Laudenſes, Verzelenſes, qui capti apud Mediolanenſes, hac lege in manum Regis Bohemiæ tradantur, ut ſi pax Mediolanenſibus, Cremonenſibus, & Inſulanis, intra præſcriptam diem cum civitatibus eorum conveniat, liberi ſint; alioquin in priſtinam capitivitatem redeant. Reliqui captivi, utrinque relaxentur. Mediolanenſes deinceps monetam ne cudant, pedagia, telonia, portoriaque ne exigant; quin hæc & alia, quæ vocant regalia, Imperatori dimittant: qui ea occuparit, mediolanenſes in eum*

A *vindictam ſtatuant. Ob pecuniam ſolvendam erigendumque palatium, trecentos obſides Imperatori tradant, quorum non amplius quinquaginta in Alemaniam educi queant, alii in Italia ſerventur: Rex Bohemiæ & tres cum eo Principes manus dent, ſatisfacientibus promiſſo Mediolanenſibus bona fide reddendos. Fridericus Imperator, acceptis obſidibus, tertia die obſidionem ſolvet.* Quibus conditionibus publica fide hinc atque inde firmatis, ad VI. Idus Septembris Clerus Vrbis & Pontifex maximus, humili habitu, prælatis Sanctorum imaginibus ac reliquiis,
B in quibus plurimum confidebant; tum Conſules & Primores Civium, pullis veſtibus ac nudis pedibus, exertos ſupra cervicem gladios ferentes; poſtremo ingens populi turba, flens & pectora tundens, ad Imperatorem in caſtra venere. Quibus in tribunali proſtratis, miſericordiamque ſupplici voce precantibus, Fridericus, non tam prælio quam obſequio ſe vinci poſſe, præfatus, hortatuſque, ut poſthac rebellionis contumaciam fidelitatis obedientia compenſare contendant, veniam præbuit. Hac pa-
C ce firmata, impetratis etiam atque obtentis per reliquas urbes obſidibus, partem exercitus in Alemaniam remiſit, rurſuſque Ronchalias petens, bina caſtra Germanorum Italorumque, ad ripas fluminis Padi, ultra citraque fixit, eaque ponte conjunxit. In quibus præter ſeculares Principes, ex ultramontanis, XII. Epiſcopi, ex citramontanis, Cardinalis unus Guido Cremenſis, Apoſtolicæ ſedis Legatus, Patriarcha unus Peregrinus Aquilegienſis, ac unus & viginti Epiſcopi. In eo Conventu, Fridericus promulgatis ex communi conſenſu le-

gibus

Digitized by Google

gibus jura Feudorum declaravit ampliavitque: pœnas in eos decrevit, qui pacem violarent: binos Judices per ſingulas diœceſes conſtituit: jura fiſci admodum multa vindicavit. Placentinos, qui Cremenſibus injurii fuiſſent, turres dejicere, foſſaſque circa mœnia noviſſime factas humo complere juſſit. Ad quas res judicandas ſanciendasque quatuor ex Bononienſi ſchola Juris Interpretes accerſivit, doctrina famaque inſignes, Jacobum, *Martinum*, Hugonem, & qui nomen ad noſtrum quoque tempus tranſmiſit, Bulgarum.

Dimiſſo Conventu, in Genuenſes, qui Corſicam, atque Sardunam nobiles Inſulas ad Imperii devotionem redire volentes, malis artibus avertiſſent, arma promovit, brevique ſuperatis Apennini jugis, petere pacem coegit; quam non niſi depoſito muro, quem noviter erexerunt, & auri pondere mulctatis non parvo, conceſſit. In hibernis, apud Albam Liguriæ urbem, ab Legatis Imperatoris Conſtantinoplitani, itemque Regis Vngariæ, & duorum inter ſe contendentium Ludouici Franciæ & Henrici Angliæ Regum, haud indigna tanto Principe dona ſuſcepit. Ea enim Friderici exiſtimatio fuit, ut quocumque diverteret, potentiſſimorum Regum populorumque legationes eum quærerent. Rebellarunt per idem tempus Mediolanenſes; qui miſſos ad reformandum urbis ſtatum Imperatoris Oratores, tumultuante populo violarunt, probroſa in eos verba ſaxaque jacientes. Ob quam rem profectus in agrum Bononienſem Fridericus, eos tertio citatos, neque ſatisfacientes, hoſtes Imperii declaravit; bona ipſorum direptioni, corpora ſervituti adjudicans. In quo ju-

A

dicio conſederunt ei, præter Duces & Principes ſeculares, ac Romanorum multarumque Civitatum Legatos, Eccleſiaſtici viri: ex Germania, Bombergenſis, Friſingenſis, Verdenſis, Aiſtetenſis, & Pragenſis; ex Italia, Papienſis, Verzelenſis, Aſtenſis, Ferdonenſis, Placentinus, Cremonenſis & Novarienſis Eccleſiarum pontifices. Sciens autem Imperator, quantam belli molem aggreſſurus eſſet (nam Mediolanenſibus multæ Civitates auxilio erant) Conjugem novas in Germania militum delectus habere, & ad ſe in Italiam properare juſſit: in agrum-

B

que mox Mediolanenſem trajiciens, quadraginta diebus in eo populationes egit; caſtella omnia, duobus demptis, Mediolanenſibus ademit; egreſſos ad pugnam conflixit. In Cremenſes, qui Mediolanenſium arma juvabant, exercitum agens, Opidum illud non minoribus copiis quam prius Mediolanum obſedit; duriſſima pro muris & attrociſſima bella confecit; urbemque demum diutina oppugnatione fatigatam in poteſtatem obtinuit; miſeris civibus, præter corpora & quæ ſuis ferre humeris poſſent, nil reliqui faciens; opidum incendio abſumpſit, XX. milibus hominum in exilium actis. Quartum in Mediola-

C

nenſes profectus, egreſſis ad pugnam civibus, ſexcentos ex eis intercepit; centum & quinquaginta ferro extinxit: in paludes, quæ proximæ fuerunt, complures demerſit. Terdonam rurſus ædificatam, & Mediolanenſium arma ſequentem, ſecundo adorſus eave potitus diripuit. Poſtremo cum Mediolanum ſua fata manerent, omnes in eam urbem vires eduxit. Quam licet populo innumerabili defenſam, & multarum ci-

vi-

Digitized by Google

vitatum auxiliis adjutam, armis tamen captam atque direptam funditus evertit: ejuſque populum in ſex portarum tribus diviſum, ſex agri ſui loca, ab eo ſolo, ubi prius urbs fuit, decimo diſtantia milliario, habitare coegit. Eamque pejeratæ fidei pœnam contumax populus dedit. Nec Veronenſes, Patavinique, ac Vicentini, qui auctore Senatu Veneto ab Imperatore defecerant, ultionem perjurii effugiſſent; niſi novi quidam motus Fridericum in Germaniam revocaſſent. Sapuerunt autem Veronenſes, qui ei cum maximis copiis ex Alemania redeunti; adjunctis ſibi Brixianis & Cremonenſibus, occurrentes, adulati veniam meruere. Ipſe miſſa in Etruria parte militum, in agrum Picenum tranſivit, Anconamque eo tempore Græcis parentes damnis haud mediocribus affecit. In agro Romano multis illatis cladibus, cum peſte laboraret exercitus, in Germaniam ſeſe recepit. Nec diu moratus, per montem Caniſium rediens, Secuſam imperata facere recuſantem, impetu captam diripuit, incendioque conſumpſit. Haſtam timore perteritam, dedentibus ſe civibus, in poteſtatem arripuit. Alexandriam infeſtis adorſus ſignis, quatuor menſibus arctiſſima obſidione preſſit. Venetis pacem petentibus dedit. Cum civitas Mediolanenſis in odium & contemptum ejus iterum muris cincta fuiſſet, armaque ſimul junxiſſent Mediolanenſes, Veronenſes, Brixienſes, Novarienſes, Verzelenſes, ubi ad Barilianum ultimo cum eis pugnatum eſt; nunc ducis nunc militis officio functus, eam hoſtium ſtragem edidit, cui parem raro alium Imperatorem feciſſe, memoriæ proditum eſt. Nam cum peri- A clitanti ſignifero ferret opem, totumque prælii pondus in ſe convertiſſet, unus adverſus plurimos ſtetiſſet; & modo iſtum modo illum confodiens ſternenſque & cædem incredibilem faciens, cum viri virtus ſuperari nequiret, equus ſub eo confoſſus eſt; neque tamen eo modo vel occidi potuit; ſed inſtaurans pedes pugnam, inter cadavera, quæ ipſe ſtraverat dextra levaque complurima, hoſtiles manus evaſit, Mediolanenſibus tamen victoriam reliquit, cum equo lapſus occubuiſſe crederetur.

Memoria hæc & digna laude, B quæ de Friderico hactenus relata ſunt. Illa indigna tanto Imperatore, & odio proſequenda, quæ ſubjiciemus. Adjuverunt eum Bizuntii, morantem Rolandus tit. Sancti Marci, & Bernardus tit. S. Clementis Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyteri Cardinales, Apoſtolicæ ſedis legati, de captura Lundenſis Archiepiſcopi querelam facientes. Illum enim a Romana ſede dimiſſum, cum domum repeteret, in Theotonia quidam Nobiles interceperant, vinctumque jam pridem obſervaverant, nec C vindicaverat in eos Imperator. Quod cum acepiſſet Adrianus Pontifex, Legatoſque miſiſſet, inter cætera, quæ ſcripſit Imperatori, hæc interpoſuit verba: *Debes enim, glorioſiſſime fili, ante oculos reducere, quam gratanter, quamque jucunde ſuperiori anno mater tua Sacroſancta Romana Eccleſia te ſuſceperit, quanta cordis affectione proſecuta ſit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit & honoris, & qualiter imperialis inſigne coronæ libentiſſime conferens, benigniſſimo gremio ſuo tuæ ſublimitatis apicem ſtuduerit con-*

fovere. Quibus verbis; id rancidum, id amarum atque intolerabile viſum eſt, *quod Italicum Regnum atque ipſum Imperium ex donatione Pontificum Germani Cæſares tenere viderentur.* Rediit igitur e veſtigio in mentem, quod anno anteacto Romæ acciderat. In palatio Lateranenſi, imaginem Lotharii Cæſaris eximius pinxerat artifex. Ad cujus caput hujuſcemodi ſcriptura fuit: *Rex Theutoniæ cum venerit ante urbis fores, homo Pontificis jurejurando efficitur, Infulas exinde Cæſareas illo donante accipit.* Quam imaginem cum Amici Imperatoris indignabundi deleviſſent, idque moleſte plerique ferrent, Adrianus factum probauit; affirmans, *eam picturam ſcripturamque jure deletam, quum ſummis in orbe viris litium fomenta miniſtraret.* At cum epiſtola ejus idipſum, quod ante damnatum erat, continere videretur, Legati quoque conſtantiſſime aſſeverarent, Romanum Imperium in Germanos Apoſtolicæ ſedis auctotate translatum, Imperatorem autem ſummo Pontifici omnia debere, impatiens veri Fridericus, tum primum tyrannum induit, legatoſque non inhonoratos modo, verum etiam contumeliis affectos, abire juſſit; parumque abfuit, quin Palatinus Comes alterum illorum liberius loquentem exerto gladio obtruncaverit. Atque hoc initium diſcordiarum, inter Romanum Pontificem & ipſum Fridericum fuiſſe, comperio.

At cum iterum Fridericus in Italiam reverti ſtatuiſſet, ingenteſque copias jam comparaſſet, veritus Adrianus, ne tantus in ſe conatus prorueret, Henricum Sanctorum Nerei & Achillei Presbyterum, & Jacinctum Sanctæ Mariæ in Schola Græca Diaconum, Cardinales, qui eum placarent, in Germaniam properare juſſit. A Illi Fridericum apud Lichum fluvium non longe ab Auguſta Vindelica in tentoriis offendentes, ad colloquium intromiſſi, hac præfatione uſi feruntur: *Adrianus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Præſul, Excellentiæ Tuæ devotiſſimus in Chriſto Pater, te ſalutat ſicut cariſſimum & ſpiritualem beati Petri filium. Salutant & tuam Serenitatem Venerabiles Fratres noſtri, Clerici tui, univerſi Cardinales, tanquam Dominum & Imperatorem urbis & orbis.* B Noverant enim viri Sapientes, adverſus armatam potentiſſimi hoſtis ſuperbiam nihil tam validum eſſe, quam vultum humilitatis, ſpeciemque ſubmiſſionis præferre: neque arguendum eſſe, qui pro temporis varietate verbis utitur variis, & nunc extollit tituloſque præfert magnificos, nunc ſuam extenuans dignitatem ſermone præfatur abjecto. Ad quas artes Legati recurrentes, ab Imperatore gratanter auditi & liberaliter donati, ad urbem Romanumque Præſulem læti rediere.

C

Verum temporis exigui, ut Poeta inquit, manſit concordia diſcors. Inter ſupremas enim poteſtates, aut amicitia naſcitur nulla, aut nata difficile retinetur. Inimicitiæ igitur his de cauſis iterum Adrianum inter & Fridericum ortæ ſunt, quæ magno Italiæ malo regnum a Sacerdotio diviſere. Cogebat Imperator Epiſcopos & Abbates Italiæ, pro regalibus, quæ ab Imperio Eccleſiæ monaſteriaque tenebant, homagium ſibi præſtare; eoſque pariter cum cæteris ſeculi Principibus in expeditiones evo-

Digitized by Google

evocabat. Id ægre Adriano fuit, neque tolerabile viſum. Quam ob cauſam litteras querelis plenas ad Fridericum ſcripſit, qui tum apud Albam Ligurum hibernabat. Tabellarius autem qui Epiſtolam detulit, ea reddita repente diſparuit. Multa in eis ſcriptis fuere, quæ Friderici animum alioquin tumidum conturbarent. Poterat tamen hoc fortaſſe ſanari vulnus, niſi mox aliud nova inflixiſſet controverſia. Mortuo namque in obſidione Mediolanenſi Anshelmo Ravennate Archiepiſcopo, cum Clerus populusque Guidonem Guidonis, comitis Blanderatenſis filium, Romanæ Eccleſiæ Subdiaconum, ſibi Pontificem elegiſſent, eumque Fridericus ſummopere ad regendam illam plebem poſtularet (nam Patrem ejus inter paucos amabat, qui ſibi Mediolanenſes conciliaverat) Adrianus id prorſus negavit. Quibus rebus commotus Fridericus, modeſtiæ leges prorſus abrupit; *multaque de ſummo Pontifice indigna relatu profatus*, vocato cancellario litteras admodum duras reſcribi Papæ mandavit, *in quibus ſuum nomen præferri Adrianique ſubnecti, & ſe numero plurali, illum vero ſingulari compellari præcepit*. Cujus erroris ea potiſſimum cauſa fuit, quod Imperatori ſuaſum eſſet, Mediolanenſes Adriani litteris ad defectionem ſolicitari. Neque hic res quievere. In agro Bononienſi cum ageret Imperator, ut dictum eſt, quatuor Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ad eum venere, Octavianus tit. Sanctæ Ceciliæ, Henricus Sanctorum Nerei & Achillei,

A Presbyteri, Wilhelmus Papienſis, & Guido Cremenſis, diaconi, quos in hanc ſententiam locutos ferunt: *Regalia urbis Romæ Pontifices decent; ab Epiſcopis* (1) *Italiæ hominium haud jure exigis: nuntios tuos in Palatiis Epiſcoporum indigne recipi jubes: Ferrariam, terramque Comitiſſæ Mathildis, & Ducatum Spoletanum; itemque Corſicæ atque Sardiniæ Inſulas, tributa, quæ Romanæ debentur Eccleſiæ, impie tibi pendere cogis. Hæc jubet Adrianus, uti corrigas: ſi ſecus feceris, ſenties, Apoſtolicam ſedem jus ſuum ac beati Petri minime neglexiſ-*B *ſe.* Ad hæc Fridericum hoc modo reſpondiſſe traditum invenio: *Si Romæ nihil eſt noſtri juris, miramur Pontificis veſtri ſapientiam, qui nos Romanorum regno donatos dicere ſolet. Epiſcoporum dominio non inviti carebimus, ſi & ipſi noſtris regalibus carere voluerint. In Palatiis eorum nuntios noſtros haud quaquam habitare ſinemus, ſi ea in ſolo noſtro conſtructa non fuerint. Quod ſi dicit Epiſcopo Romanus Præſul, quid tibi & Regi? dicemus & nos, quid tibi & poſſeſſioni? De tributis autem, quæ nos extorquere immerito dicitis, quin etiam de omni controverſia, quæ inter Nos Pontificemque vertitur, placet* C *arbitrium ſubire; ſi modo Pontifex ipſe Cardinales ſex elegerit, qui cum ſex Epiſcopis a nobis nominatis, diſcordiæ noſtræ modum faciant.* Recuſavit Arbitrium Adrianus, qui Octaviani Cardinalis ſuſpectam haberet fidem, & potentiam ejus timeret. Fuiſſet tamen & huic morbo inventum forſitan remedium, niſi Adriano

(1) Ex cod. IV. fol. 29. pag. 1. lege hoc modo: *Regaha urbis Romæ cum Beati Petri ſint, neque te illic magiſtratus inſtituere, neque legatos eo mittere injuſſu Romani Pontificis: decet: ab Epiſcopis &c.*

Digitized by Google

apud Anagniam defuncto, ejusque cadavere Romam delato atque ſepulto, Electio ſucceſſoribus diſcordiam peperiſſet. Etenim quamvis Rolandus tit. Sancti Marci Presbyter Cardinalis ex Sena Etruſca natus, doctrina & providentia juxta inſignis, Cardinalium majoris partis ſortitus electionem, Alexandrii III. nomen accepiſſet; Octavianus tamen ei ſeſe objecit, qui a minori parte nominatus, mantum Apoſtolicum induit, Victorque dici voluit. Imperator autem ab utraque parte compellatus, non, quod erat officii ſui, Alexandro rite aſſumpto aſtitit, ſed Victoris potius partem ſecutus eſt. Cui aſſiſtere cum abſque cleri conſenſu turpe duceret, concilium Epiſcoporum apud Papiam indixit; eoque contendentes de ſummo Pontificio accerſivit: aſſerens, ſibi id eſſe permiſſum, cum de ſupremo Eccleſiæ capite lis verteretur. Comparuit Octavianus, amicitia Imperatoris tumens. Alexander autem, qui ſe Pontificem verumque Chriſti vicarium eſſe duceret, ſuſpectum ſubire judicium recuſavit, neque enim occulta erant Octaviani & Friderici conſilia; quibus jam in Adrianum ambo conſpiraverant. In Papienſi ergo conventu, refutato Alexandro, Victor Romanæ Eccleſiæ Pontifex declaratus eſt, qui eo favore auctus, Alexandrum ex urbe pepulit. Ille vero, & Fridericum & Octavianum, apud Anagniam, excommunicationis gladio pupugit. Deinde in Galliam migravit ad Philippum Franciæ Regem, qui tyrannidem Imperatoris deteſtatus, extorrem Pontificem benigne ſuſcepit. Fridericus autem nihil cunctatus, ipſum etiam Philip-

A pum in ſuam ſententiam adorſus trahere, concilium in diviſione habendum, ibique pacem Eccleſiæ dandam, ſuadere conatur. Veniensque ad diem dictam, Bohemiæ & Angliæ Reges, ipſumque Octavianum, abduxit. Philippus vero Alexandrum in Monaſterio dimittens, cum Rege Scotiæ Divionem petit. Sed cum de pace Eccleſiæ non conveniſſet, conventus fruſtra dimiſſus eſt. Octavianus in Italiam, Fridericus in Germaniam rediit. Nec, obeunte apud Piſas Octaviano, pertinaciam ſuam ferocemque illum rigorem Fridericus

B remiſit. Qui Guidonem illi Cremenſem ſuſcitari, & Paſcalem vocari juſſit: cui & copias militum non parvas addidit, quarum auxilio partes Alexandri & in Etruria & Romæ magnis attritas cladibus fuiſſe conſtat; ipſumque Guidonem beati Petri Baſilicam atque Palatium obtinuiſſe. Ubi morte præoccupatus, temeritatis & dementiæ ſuæ Succeſſorem habuit Johannem Sirmienſem, Calixtum tertium appellatum. Nec priori vita, nec ea, quæ ſecuta eſt, laudabilem, in his verſatum facinoribus, Frideri-

C cum comperimus. Quorum maximum & deteſtabiliſſimum illud eſt, quod de ſciſſura Eccleſiæ retulimus, & optimi Præſulis Alexandri perſecutione. Eſt tamen quod factum leniat, auctoritas Prælatorum, qui eum in ea conſilia traxere. Conſtat enim, in Papienſi Concilio Peregrinum Patriarcham Aquilegienſem, Arnoldum Maguntinum, Artuigum Bremenſem, Rainaldum Colonienſem, Vithimannum Magdeburgenſem Archiepiſcopos, conſediſſe, ſimulque Ravennatem electum & alios circiter quinquaginta Epiſcopos. Ut-

verum

verum illud haud inſitiari liceat, quod ajunt, *multum in Eccleſia excellens fieri malum, cujus origo a Sacerdotibus non prodierit.* Cæterum Fridericus, quanquam iniquo hæc, opinor, uſus conſilio perpetraverit; commendanda eſt tamen ejus converſio, & quæ ſecuta eſt deinceps vita: ut non ab re dicere poſſimus, quæ male operatus, alieno ſuaſu; quæ bene, ſuo ductus ingenio fecerit. Venit enim Venetias magnus Imperator tot Regnorum, tot Provinciarum Dominus, tot divitiarum Poſſeſſor, tot Gentium ductor, & profugi ex urbe Pontificis, oſculari pedes, erratique veniam petere, haudquaquam dedignatus eſt. Dicat fortaſſe aliquis, victum bello Mediolanenſi Fridericum, auxilio deſtitutum, animo fractum, neceſſitate compulſum, ad Pontificis miſericordiam confugiſſe. Fallitur in ea quidem ſententia, qui ita ſentit: neque enim ea mens Friderici fuit, quæ uno ſuccumbens prælio frangeretur. Incolumis Papiam ex pugna redierat: magnæ adhuc illi copiæ ſuperabant: adhuc Alemania, & Provincia Arelatenſis, & Burgundia, & quicquid Germani nominis eſſe creditur, ei parebat. In Italia quoque ob eam cladem nulla Civitas ab eo defecerat: poterat inſtaurare prælium, & fortior ad pugnam (1) reverſus acceptum contumeliæ reſarcire damnum. Sed animadvertit, non ſe cum mortalibus, ſed cum ipſo pugnare Deo, quem ſuperare non poſſet, cum Chriſti vicarium inſequeretur. Retraxit igitur ab injuſto bello pedem, ac Romano Pontifici reconciliatus, quantum demeruerat, A Chriſtianorum effundendo ſanguinem; tantum mereri ſtatuit adverſus Chriſti hoſtes pugnaturus. Compoſitis in Italia rebus, pace Eccleſiæ data, in Germaniam rediens, ampliſſimum exercitum coegit: in Auſtriamque profectus undecimis caſtris per Vngariam Bulgariamque & Thraciam continuato itinere, apud Conſtantinopolim primum deſedit. Nec diu moratus, tranſacto Boſporo, Philomelum Turchorum urbem vi cepit. Iconium delatus, ejus agrum & B adjacentem regionem magnis populationibus incendiiſque vaſtavit. Armeniam deinde minorem ingreſſus, quæ quondam Cilicia, nunc vero Caramania dicitur; omnia quæ adiit loca in ſuam compulit poteſtatem, tantumque rebus Chriſtianis fauorem, tantum Saracenis metum intulit, ut tunc primum timuiſſe ſuis rebus Saladinum Ægypti ac Syriæ dominum, memoriæ proditum ſit. Sed tantam Chriſtianorum ſpem infœlix hora ſuccidit. C Nam rapidum Fridericus amnem dum ſudoris lauandi caumatiſque mitigandi cauſa temere & inexplorato ingreditur, tantorum exercituum Imperator enectus eſt: Henrico ac Philippo filiis poſt ſe relictis. Non tradunt auctores, quo in fluvio id acciderit. Fortaſſe id Cydnus fuit, qui necem Alexandro Macedoni præparatam ad Fridericum uſque ſervavit.

Fuit autem Fridericus Barbaroſſa, forma corporis decenti, ſtatura inter longiorem & mediocrem procera; flava cæſarie a vertice frontis paululum criſpa; auribus, ſuperjectis crinibus, plerumque opertis; venuſto naſo, illuſtribus oculis; barba, quæ cognomini conveniret, ſubruf-

(1) Hucuſque pertingit hæc narratio in cod. MS. Cæſ. IV. fol. 30. p. 2.

Digitized by Google

ruſſa: labiis ſubtilibus corallo ſimili-
bus; dentibus albis & æqualibus;
malis ad gratiam rubeſcentibus, fa-
cie læta & hilari; gutture colloque
non obeſo, neque macro; humeris
paululum prominentibus, lato pecto-
re, ventre parvo, cruribus ſuriſque
maſculis; voce clara, inceſſu gravi
& conſtanti, geſtuque omni modeſto
valetudine proſpera; febri, quam
vocant ephemeram, tantum obno-
xius: in conſilio perſpicax, in bello
fortis, manuque promptus, & ad
cavendas inſidias idoneus: vini, ci-
bique, ac ſomni temperans: equo-
rum domitor & amator: currere,
ſaltare, jaculari, ſagittare egregie
callens. Eccleſiam non ideo perſe-
cutus eſt, quod religioni eſſet infen-
ſus (quippe qui nullo non die rebus
divinis interfuit, & qui deſpicientes
Sacerdotium Longobardos honorare
Pontifices & Sacerdotibus cedere do-
cuit) ſed arbitratus eſt, Octavianum,
Victorem appellatum, verum fuiſſe
Pontificem: cui & Stratoris officium
apud Papiam publice exhibuit. Re-
bellibus, & qui gravius deliquere,
haud facile pepercit; propitius in
fidem receptis; in adenndo facilis,
in ſermone blandus; in donando li-
beralis, pecuniarum ſuarum deci-
mas, eccleſiis monaſteriiſque quotan-
nis diſtribuit. Veterum geſta Regum
cupide lectitavit: in patria lingua ad-
modum facundus, latinum ſermonem
facile intellexit, difficile pronunciavit.
Veſtitu uſus eſt minus ſumptuoſo; quam
tantæ majeſtati convenire putarent;
armorum quam veſtium ſplendorem
dilexit: ædificandi cupidus ſacras æ-
des, palatiaque regalia, ſeu conſtru-
xit a fundamentis nova; ſeu vetuſta
& jam collapſa reſtituit. Denique
A ea morum Friderici formæque maje-
ſtas extitit, ut ab ignotis vel ſolus in-
ter venandum repertus, Imperator,
ſæpe judicatus appellatuſque ſit. Au-
ctoritate autem tanta uſus eſt, ut Re-
ges Hiſpaniæ, Franciæ, Angliæ,
Vngariæ, Bohemiæ, Daciæ, Sco-
tiæ, quotiens Friderico ſcripſere,
penes eum imperandi poteſtatem, ſe
penes obſequendi voluntatem eſſe,
profeſſi ſint. Manuel vero, qui ſe
prius Romanorum Imperatorem ap-
pellabat, eo deflexus eſt Friderici
monitis, ut deinceps novæ Romæ
contentus titulo, Romanorum & re-
B gnum & imperium Germanico ſan-
guini & genti reliquerit. Atque tan-
tum de Friderico primo commemo-
raſſe, ſat fuerit.

Nunc ad reliquos ejus familiæ
Principes tranſeamus. Electores Im-
perii, ut primum Friderici obitum
cognovere, filium ejus Henricum
Sextum Imperatorem deſignavere.
Quem in Italiam venientem, ea
conditione Celeſtinus tertius Roma-
næ Pontifex Eccleſiæ confirmavit,
ut regnum ipſe Siciliæ citra & ultra
Pharum ſuo ſumptu recuperaret, &
C cenſum deinde Eccleſiæ pendens opi-
da terramque omnem juris Eccleſia-
ſtici ſibi reſtitueret. Regno Siciliæ
ea tempeſtate præſidebat Tancredus,
origine Gallus, ex genere Guiſcardi
Normandi, inſulamque potenti ma-
nu tenebat. Conſtantia vero Rog-
gerio Rege nata, in monaſterio Pan-
hormi clauſa detinebatur. Hanc Ce-
leſtinus Pontifex aſtu ſurripi curavit,
Henricoque tradi uxorem jam natu
grandiorem, quam parere poſſe cre-
deretur. Henricus, vt Pontifici ma-
ximo morem gereret, Tuſculanam
urbem ei tradidit; & profectus cum

ex-

Digitized by Google

exercitu Neapolim obſedit. Sed peſtilentia coactus, obſidionem diſſolvens, cum Conſtantia in Alemaniam rediit: filiumque ex ea præter ſpem omnium Fridericum ſuſtulit, qui poſtea rerum potitus, Eccleſiam perſecutus eſt, ex religioſis parentibus impius filius. Nec diu poſt revocatus a Celeſtino Henricus, in Italiam cum magnis copiis revertitur: Conſtantiam adducens, & Fridericum filium quadrimum. Brevique Regnum Siciliæ, & in continenti & inſula, conſecutus eſt; cum jam Tancredus & filius ejus Roggerius mortem obiiſſet. Exin Romam petens, cum Pontifice de claſſe in Orientem ex Sicilia mittenda agere cœpit: Maguntino vero Epiſcopo & Duci Saxoniæ, ut Germanicas manus in Aſiam trajicerent, imperavit. Sed dum Meſſanæ expeditioni navat operam, morbo correptus, moriens magnis auſis curſum abſtulit: uxore & filio Romam miſſis, & Innocentio tertio, qui Celeſtino ſucceſſerat, ſumma prece commendatis.

Erat Etruriæ Dux, cui ſuprema voluntate mandavit, ut Regnum Siciliæ cum Imperio, quouſque Fridericus filius adoleſceret, pro Tutore adminiſtraret. Sed caſſa ejus voluntas fuit. Nam regnum, Conſtantia gubernavit. Imperium ſciſſum eſt. Maguntinus Præſul & Henricus Saxoniæ Dux, ubi mortem Henrici audivere, mox ex Aſia rediere; &, cum de ſucceſſore Henrici ageretur, alii ex Electoribus, Ottonem Saxoniæ Ducem, Henrici fratrem; alii Philippum elegere. Ottoni Rex Angliæ affuit, Philippo Rex Franciæ auxilia miſit. Innocentius ter-

A tius Ottonem confirmavit, qui Aquisgrani coronatus, magnam Alamaniæ partem adeptus eſt. Philippo Etruria in Italia, & Suevia in Germania paruit. Tumque rurſus Guelfi Ghibelinique inter ſeſe deſævientes, Imperii provincias, magnis cladibus afflixere. Cumque veniſſet Philippus in Alamaniam, Ottonem pluribus præliis vicit fugavitque: exin Coloniæ Agrippinæ clauſum duriſſima obſidione oppreſſit, coactumque a Colonienſibus pugnare, iterum profligavit, Coloniaque potitus eſt. Sed non fuit ei in acquiſito per arma

B Imperio quies. Landgravius Haſſiæ & Comes Palatinus Rheni, inſidiis appetitum captumque necaverunt. Suffectus Imperio alter Otto, ex familia Saxoniæ, & ab Innocentio coronatus Romæ, immemor beneficii accepti juramentique fractor, quicquid agri eſt inter Radicoſanum & montem Flaſconis, Romanæ Eccleſiæ ademit: Romandiolam quoque, & Regum Neapolitanum invadere adoriebatur. Quibus ex rebus indignatus Innocentius, eum, cum monitus non reſiperet, excommunicatione percuſſit, regnoque & Im-

C perio privavit. Quod ubi Rex Bohemiæ, & Dux Auſtriæ, & Landgravius Thuringiæ, ſimulque Maguntinus Præſul, accepere; ab eo deſciverunt. Electores autem, ſuadente Philippo Rege Franciæ, Fridericum Henrici Sexti filium primique Friderici nepotem, XX. annos natum, Imperatorem deſignavere. Cujus indoles magnum virum & fortiſſimum promittebat Imperatorem, hunc Innocentius tertius Romæ coronavit, priuſquam Regnum Alamaniæ accepiſſet. Profecto autem in Germaniam,

niam, Maguntinus Pontifex Theotoniæ coronam dedit. Otto, relictis quæ in Italia occupaverat, in Alemania bellum gerere cum Friderico ſtatuit. Juvabant eum Saxones ferme omnes, & Johannes Rex Angliæ, cujus ex Sorore Nepos erat. Friderico ſuppetias attulit Rex Franciæ Philippus. Nam ex his Regibus, qui uno amico eſt uſus, ei alterius odium expectandum fuit. Convenere ambo exercitus in agro Tornacenſi, ibique prælio magna contentione commiſſo ſuperatus Otto, duobus millibus ſuorum militum deſideratis, & amiſſis aquilarum ſignis, turpi ſe fugæ credidit; nec diu poſt in Saxonia, mœſtus languensque inglorius exuit hominem. Fridericus victoria potitus, caput Theutonici regni Civitatem Aquenſem, cum ſibi portas clauſiſſet, obſidione duriſſima feſſam, denique per deditionem accepit: ibique rurſus coronatus eſt, & religioſum Principem ſimulans, Comitatum Fundorum, cum antea pars Regni Neapolitani cenſeretur, beato Petro Apoſtolo ac Romanæ Eccleſiæ dono dedit. Expeditionem quoque in Aſiam pro Chriſti nomine promittens, ſignum ſalutiferæ Crucis accepit. Sed cum ex Alemania reverſus, Romam petiviſſet; Conſtantiamque matrem, ſanctiſſimam fæminam, fatis functam inveniſſet: in alterum virum mutatus eſt, ex defenſore Eccleſiæ perſecutor effectus. Nam quod antea excellentem Principem egerat; materna reverentia, non vis propriæ mentis effecerat. Rapere igitur Eccleſiarum bona, Sacerdotes contemnere, divina & humana pari impietate pervertere. Quibus ex rebus indignatus Innocentius tertius, Romanæ urbis A Antiſtes, qui Honorio ſucceſſerat, Anathema in eum promulgavit. Sed parum ille Romani Præſulis ſententiam penſitavit, qui nec Dei judicium formidare videbatur. Ad eum quamvis fidelium communione privatum, cum Piſis ageret, Johannes Hieruſalem & Tiri ac Ptolomaidæ Rex ſeſe contulit: eique filiam unicam, quam habebat ex Jole conjuge ſua, matrimonio conjunxit: Dotis autem nomine id juris dedit, quod filiæ ex hæreditate materna in Regno Hieroſolymorum competebat. Hinc Hieroſolymitanus titulus Siciliæ Re-B gibus additus. Ex hac conjuge natus eſt ei filius, cui ſuum indidit nomen. Sed hunc Regem Tuſciæ deſtinatum, præmatura mors extinxit. Fuerunt etiam ei ex alia conjuge filii; Henricus, quem decennem, Alemaniæ Regem dedit; & Conradus, quem Sueviæ Ducem deſignavit. Blancha vero, Marchioniſſa Lucenſis ex nobiliſſima Montisferrati familia prognata, Entium ei extra matrimonium peperit. Ex alia concubina Manfredum ſuſcepit.

C At Innocentio rebus humanis exempto, Gregorius nonus, ut primum beati Petri cathedram ſortitus eſt, litteras ad Fridericum dedit; qui ſe Præceſſoris ſui anathema innovaturum affirmavit, niſi juratam exequeretur expeditionem in Aſiam. Quo timore perculſus Imperator, pariturum ſe, ait; diemque profectionis ad Kal. Aprilis dixit: portum, unde ſolveret, apud Brunduſium elegit. Lætus eo nuntio Pontifex, cruce ſignatos ex orbe Chriſtiano ad præſcriptum tempus evocat. Venerunt quamplures ex Theutonia, cæteriſque

que

que trans montes Provinciis, viri potentes: inter quos & Landgravius Thuringiæ, conjunx Sanctæ Elizabeth Regis Ungariæ filiæ, cui tunc Haſſia quoque paruit, ſplendidum comitatum adduxit. Sed adveniente tempore, Fridericus, qui cum Soldano Ægyptio pernicioſos tractatus habere ferebatur, dum internuntios præſtolatur, ægritudinem ſimulans in Sicilia quietem agit. Ob quam rem cruce ſignatorum ingens numerus, Brunduſii Principem expectans, morbo periere. Cum quibus & Landgravius diem obiit; vir optimus & ſancta conjuge dignus. Cujus pretioſam ſuppellectilem miſſi a Friderico quæſtores diripuere. Sed venit tandem Imperator, cum amplius diſſimulare non auderet, & frequentibus Apoſtolicæ ſedis juſſionibus urgeretur: & III. Idus Auguſti e Brunduſio ſolvit. Verum cæteris verſus Acconem navigantibus, intempeſta nocte cum trireme ſua dilapſus Brunduſium rediit; ſuis, ut ſequerentur, admonitis. Reliqui ſine Duce Acconem pervenere. Quibus Papæ renunciatis, excommunicationem & imprecationem denuo in Fridericum promulgare placuit. Cum vero Chriſtiani, qui Ptolomaidam attigerat, hoc eſt Accon (vtroque enim nomine dicitur) ſeſe deceptos ab Imperatore quererentur, ejusque opem iterum atque iterum implorarent, veritus tantæ infamiæ notam Fridericus, ſpem illis ſui adventus fecit. Quos cum annum fruſtratus eſſet, tandem in Cyprum navigavit, & præmiſſo militiæ Magiſtro, quem Mareſcallum vocant, ut Soldani potentiam & Chriſtianorum vires ſpecularetur, Rainaldum Theotonem Regni Siciliæ gubernatorem, Romanum A Pontificem Eccleſiasque omnes quibus poſſet contumeliis afficere juſſit. Is mandata exequens in Marchiam profectus, Montem Vlmi vi cœpit; Maceratam occupavit; Peruſinos magnis attrivit cladibus; nec Fulginates intactos reliquit. Interea Mareſcallus Soldánum clam allocutus, peſtifera cum eo fœdera percuſſiſſe creditus eſt. Ob quam rem cum veniſſet Ptolomaidam Fridericus, abſo-B lutionemque a Romano Pontifice petiviſſet; neque impetrare veniam potuit, neque illis jam fructum aliquem ſuſpectus facere: itaque indignatus in Italiam rediit, multa in Pontificem atque in Romanam Eccleſiam minabundus evomens. Sed cum jam Duces ſuos, &, quos illi ex Aphrica in auxilium acciverant, Sarracenos ubique profligatos inveniſſet (nam Pontifici ex Gallia auxilia venerant, & ſocer ipſe Friderici Johannes Rex Hieroſolymitanus, non par-C vis inſtructus copiis, partes Eccleſiæ indignatus genero tuebatur) pacem petere compulſus eſt, quám ita obtinuit, ut centum viginti millibus auri unciis in ærarium Eccleſiæ collatis, Rex atque Imperator apud Italos atque Germanos appellaretur; quæ in Regno Neapolitano amiſerat, nova infeudatione ſuſciperet. Quibus legibus dictis, Anagniam ad Pontificem venit, ibique benigné acceptus cum eo cœnavit. Duxit autem Fridericus ſecum ex Aſia fratres beatæ Mariæ Theutonicorum: quibus terram Pomeraniæ atque Pruſciæ, ex manibus infidelium vendicandam, ne otioſam agerent vitam, dono dedit. Quam ubi conquiſiſſent, ita ab eis teneri voluit, quemadmodum Imperii

ſacri meliores Principes ſua imperia A dent: deque ea re litteras eis tradidit aurea bulla munitas; quas nos coram Friderico Cæſare productas vidimus, in eo judicio, quod inter eos Fratres & Civitates Pruſſiæ agitatum eſt, de quo poſterius ſuo loco dicemus.

Inter hæc Romani adverſus Gregorium rebellantes, in Viterbienſes copias eduxere. Quod Fridericus intelligens, ad Pontificem in Reatino manentem venit, auxiliaque contra Romanos & Entium filium obſidem obtulit. Gregorius, ut ſe legato conjungeret, imperavit, apud mon- B tem Flaſconem tunc agenti; quo & ſuas ex Tuſcia copias Fridericus acceſſiverat. Sed nihil ibi magnifice actum. Nam cum Romani Theutoneſque colloquia ſimul miſcerent, Imperator in ſuſpicionem adductus, Piſas ſe contulit; deinde Alamaniam petiit: ubi cum reperiſſet Henricum filium adverſus ſe conjuraſſe, fœdere cum Civitatibus Lombardiæ percuſſo, quæ Patri erant infeſtæ; litteras a Pontifice petiit, quibus Alema- C niæ Principes parere ſibi contra filium juberentur. Nec negavit Apoſtolica benignitas, quanquam perfidam Imperatoris mentem perſpectam haberet. Henricus autem a Patre vocatus; obtenta fide publica ad eum venit. Apud quem proditionis damnatus, interventu Principum; ut vita ſibi relinqueretur, obtinuit. Sed in Apuliam miſſus, dum in cuſtodia retineretur, juſſu Patris ſtrangulatur. Joles dum forte obierat prior Friderici coniunx, itaque Conſtantiam Regis Caſtellæ ſororem ſibi conjungere ſtatuit. Quod cum perficere nequiret, affinitatis vinculo prohibente, ex diſpenſatione Apoſtolica voti compos eſt factus; moxque in Italiam rediens Patavinos in ſuam poteſtatem recepit. Cujus rei auctor fuit Accelinus, qui ex Germania ducens originem, per idem tempus in Gallia Transpadana plurimum poterat. Quatuor Cardinales ad ſe miſſos, qui, pacem ab Avo Civitatibus Longobardiæ redditam ut cuſtodiret, magnis orabant precibus, contemtos vacuoſque remiſit. In agro Brixiano caſtella quædam vi capta diripuit atque incendit. Mediolanenſes cæteraſque Civitates contra ſe conjuratas, in armis occurrentes, magno prælio excepit, ſtravit, profligavitque: victoria potitus ingenti, & ſpoliis ditatus. Petrum Teupolum Ducis Venetorum filium, qui tum Prætor Mediolanenſium fuit, in eo prælio captum in Apuliam miſit, necarique in vinculis juſſit. Azonem Eſtenſem, proditionis inſimulatum, domo pepulit. Quibus ex rebus iterum a Romano Pontifice excommunicatus eſt, & qui juramento ei erant aſtricti, religione ſoluti ſunt. Quod cum ei apud Patavium nunciatum eſſet, vocatis in concionem Proceribus, Petrum de Vineis Cancellarium ſuum orationem habere imperavit, qua Gregorium inique agere oſtenderet, qui ſe nihil tale merentem excommunicaſſet. Exin Mantuanos Parmenſeſque petens, in Tuſciam tranſivit, & Lucanis viſitatis Piſas rediit.

Interea Eccelinus Marchiam Terviſanam armis occupavit; Ferrariamque Friderico ſubegit. Brevi tamen in poteſtate Imperatoris manſit. Nam Legatus Apoſtolicus, Venetorum, aliarumque Civitatum, quas fœderatas appellabant, accitis auxi-

liis,

Digitized by Google

liis, cum obſidionem ante muros haberet, vocatum ad colloquium Salinguerram Eccelini ſororium, qui cum præſidio inerat, abrupta fide publica intercepit; eaque re deſtitutam auxilii ſpe Civitatem in deditionem recepit, atque Azoni Eſtenſi Romanæ Eccleſiæ nomine gubernandam commiſit. Fridericus autem apud Piſas immoratus, in omnibus ferme Tuſciæ Civitatibus factiones induxit. Tumque potiſſime *Guelforum* & *Gibellinorum* inter ſe odia tota Italia exarſerunt. Florentini Nobiles, qui Friderico favere videbantur, a populo ejecti ſunt. Ex Piſtorio Cancellarii accepto Friderici præſidio Panziaticos expulerunt. Senenſes autem & Aretini, Peruſinorum odio imperata Friderici ſine controverſia faciebant. Entius interea Sardiniæ Rex Tifernates, Eugubinos, Nucerinos deditionem facere compulit. Peruſinum, Aſiſinatem, Tremannum, Tudertinum, Spoletanum agrum ferro atque igne vaſtavit. Poſt hæc incenſus in Pontificem Gregorium atque in Eccleſiam Fridericus, exercitum in urbem duxit. Adverſus quem, cum Romani cruce ſignati pro Eccleſia pugnantes exiviſſent, quotcunque ex eis Imperator cepit, aut quaternis in crucis formam confodi vulneribus, aut eorum capita quadrifariam inſtar crucis reſcindi juſſit. Campaniam depopulatus, Caſſinenſe monaſterium diripuit. Beneventum cepit, direptumque mœnibus privavit. In Picentes ducens Aſculanum agrum vaſtavit. Ravennam, quæ ſibi antea diu reſtiterat, improviſo adiens occupavit. Soram Samnitum quondam urbem, ad fontes Liris fluvii ſitam, incendio delevit. Luceriam Apuliæ civitatem, ejectis populariter Chriſtianis, habitandam Sarracenis tradidit: his magiſtratus in Chriſtianos conceſſit. Templariorum & Johannitarum bona per Italiam diripuit. Siciliæ Pontifices in vincula conjecit, plures neci dedit. Tunicii Regis fratrem, qui Baptiſmi cupidus Panhormum venerat, ne baptiſaretur inhibuit. Saracenos lege tutos fecit, ſi forte Chriſtianum læſiſſent: quod ſi Chriſtianus Saraceno contumeliam irrogaſſet, id capitale ſancivit: fœminas forma præſtantes, virgines, nuptas eripuit: utque ſui commilitones id admitterent, palam permiſit. Concilium, quod apud Lateranum Gregorius indixerat, ſummo conatu impedire adorſus eſt, terra marique aditus obſtruens. Cardinales e Genua Romam tendentes per Piſanos & Entium filium intercepit, atque in carcere amariſſimo retruſit. Faventiam annua obſeſſione vexatam per deditionem obtinuit. Agrum Bononienſem, Mutinenſem, Reginumque late vaſtavit. Bononiam etiam generali ſtudio privavit: id Patavium tranſtulit. In Parma receptus adverſam ſibi factionem ejecit; qui populariter Placentiam migraverunt. Quibus cladibus Italiam affligentibus, etiam illi comes adjuncta eſt horrenda & miſerabilis fames, quæ multos mortales extinxit.

Dum hæc aguntur, defuncto Gregorio nono Celeſtinus quartus ſuffectus eſt. Qui cum ſeptem & decem dies in Pontificatu vixiſſet, Innocentio quarto, natione Genuenſi, gente Fliſca, & Imperatoris ante Præſulatum amico, locum fecit. Vacavit tamen Apoſtolica ſedes octo &

decem menſibus. Quod cum Friderico renunciatum eſſet, idque gratum ſibi cuncti arbitrarentur, reique novitate geſtirent; Atqui ego, inquit Fridericus, nihil intelligo, cur lætari poſſim: cum Cardinalis nobis amiciſſimus eam ſit dignitatem adeptus, quæ illum hoſtem acerrimum reddet. Tractata eſt pax inter eos quatuor menſibus, quæ cum minime conveniſſet, neque jam tutum Pontifici videretur, Romæ manere; Genuam abiit indeque Lugdunum petiit, cum Philippi Regis Franciæ amicitia uteretur: indictaque apud Lugdunum generali Synodo Fridericum eo vocavit, his reſponſurum, quæ illi objiciebantur; cum de Religione Chriſtiana male ſentire videretur. Is Thadeum Sinveſſanum jureconſultum eo miſit, qui venturum Imperatorem ſuamque cauſam coram acturum aſſerens, moras necteret. Sed non ſucceſſit dolus. Nam cum auditum eſſet, medio tempore Fridericum ad invaſionem Brixianorum properare, ſententia depoſitionis in Concilio adverſus eum lata juſſi ſunt Electores ſucceſſorem eligere. Quod ubi Fridericus reſcivit, diruptis ædibus amicorum Innocentii, qui Parma effugerant, petere concilium ſtatuit. Auxilio Ducis Burgundiæ fretus, & ſuaſionibus ejus inductus, e Parma movens armatorum togatorumque comitatum ſecum duxit, qualem quantumque poſtquam declinare cœpit Romana poteſtas, nullus aut iter agens aut domi manens Imperator habuiſſe viſus eſt. Parmæ vero Entium dimiſit, qui & illam urbem tutaretur, & rebus Italiæ conſuleret. Ille, ut Pater abiit, Quintianum Opidum Brixianorum oppugnare ſtatuit. Quo cum perrexiſſet, mox extorres agrum Parmenſem inuaſere, egreſſoſque fideles Imperatoris ad pugnam conflixere, patriaque ſine mora potiti ſunt. Qua re cognita, Fridericus, qui jam Thaurinum transgreſſus erat, mutato conſilio ad obſidionem Parmæ reverſus, aliis undique collectis, armatorum ſexaginta millia adverſus rebellem urbem adduxit; caſtra, quæ omnes copias continerent, latiſſime metatus: eaque foſſa valloque cinxit: ſtatuit, eo loco, Parma, ſi ſuperi darent, victa atque dirupta, urbem erigere, quæ *Victoria* vocaretur. Nec moratus belli exitum, caſtra ipſa *Victoriam* appellavit, deſignavitque Cathedrali Eccleſiæ campum in quo fundaretur: Cujus Patronum de more Chriſtiano Sanctum Victorem elegit: nummos quoque ibi percuſſos Victorinos appellavit. Tracta eſt autem obſidio duobus annis; bellum atrox variumque, univerſæ Italiæ pernicioſiſſimum; cum obſeſſis ex tota Italiæ Guelfi, obſidentibus Gibellini auxilia mitterent. Fuit autem urbs Victoria, vario gentium & rerum inuſitatarum commercio ac multitudine frequentata: cum ex Aſia, Ægypto & Africa novi indies homines adventarent, nova veſte, novis utentes moribus. Animalia etiam vidit urbs Victoria, poſt florentes Romanas opes & theatrales non viſa ludos: Elephantes, Dromedarios, Pantheras, Leones, Pardos, Linces, & urſos albos; Canes horribili aſpectu, hinc magnitudine incredibili, inde extrema puſilitate; aves quoque rapaces incognitas, bubones barbatos, Girifalcos albos, ſpecioſiſſimas captivas dono miſſas, & concubinas, &

Spa-

Spadonum greges: quibus viridaria, vineas, hortos, conſitiones lautiſſime patuerunt.

Dum hæc aguntur, Electores Imperii Landgravium Thuringiæ Alemanorum Romanorumque Regem creant. Quem Conradus, Friderici filius rebus Germaniæ præpoſitus, a poſſeſſione Theutonici regni armis deturbat. Accreverunt tamen illi fautores non pauci, cum Innocentius adverſus Conradum ejuſque Patrem prædicari crucem præcepiſſet. Sed homo annis plenus & jam belli laboribus ineptus, moriens eam provinciam Wilhelmo Comiti Hollandiæ, qui ſibi ſuffectus eſt, brevi reliquit. Urgentur interea Parmenſes, durior atque aſperior indies obſidio ducitur. Legatus Innocentii urbem ſumma vi defendit. Fridericus quos ad pugnam exeuntes intercipit Regienſes, Mutinenſes, Placentinos, Bononienſes ac etiam Etruſcos, ante urbis portas obtruncari laniarique jubet: aliquos vero balliſtis majoribus, quas vocant Briccolas, ſemivivos in urbem projici, ſupplicioque ſimili etiam mulieres affici, ſi quæ in manus veniant. At cum jam Parmenſes nulli eſſent metui, obſidenteſque negligentius ſeſe haberent, Fridericus autem per amœna vireta ſiluaſque ſcortaretur; jubente Legato eruptio facta eſt, & trucidatis, qui primo occurrerant, uſque ad portas Victoriæ perventum: neque ibi retenti Parmenſes, dum hoſtes ad ſua quique tuguria arma capturi feſtinant, caſtrorum portas ingreſſi cuncta diripiunt atque incendunt. Corona ibi Cæſaris, magni pretii ornamenta aurea & argentea majora quam Imperatoria capta: urbs Victoria A haud bonis cœpta auſpiciis, prius ferme deleta quam fundata. Fridericus fuga ſalvatus in Cremenſem abiit; neque invitatus intravit urbem: veritus, ne populus pœnas expoſceret, quod juventus Cremonenſis apud Parmam cæſa ſua culpa Carrotium amiſiſſet, paulo poſt in Placentinos duxit; Monaſteriumque ſanctæ Columbæ ſecus Donimum Opidum deſtruxit. Et in Etruriam tranſiens, duxit in Florentinos; in eos iram evomiturus, qui ſoli' pene ex tota B Tuſcia ejus imperium detrectabant. Vbi cum ad portas urbis deveniſſet, denegato ingreſſu, id ſibi ceſſum eſt, ut Gibellina factio rerum in Florentia potiretur, Guelfis ejectis: quorum pars dum in exilium pergit, in Friderici manus incidens crudeliſſime laniata eſt; pars ad Comitem Rudolfum Vrſinum confugit, Ramerum ſecuta, ex ea familia natum quos vocant bonos montis: ſed neque ibi tutum refugium invenere. Nam Fridericus eos inſectatus caſtello Vrſaria C vi expugnato Rudolfum aqua necavit: Rainerum & qui cum eo erant potiores excœcavit. Interim Entius Faventiæ dimiſſus, dum Bononienſes bello infeſtat, ab eis capitur, & in vincula conjectus diu maceratus interiit.

De Obitu Friderici duplex opinio eſt. Eum Panhormi deceſſiſſe tradunt; cum imperaſſet duos & XXX. annos: alii apud Ferenſulam ſeu Florentinum in Apulia gravi & periculoſa ægritudine diu laboraviſſe affirmant; a Mamfredo adoleſcente, ex Concubina filio cum jam convaleſceret, ſuffocatum: qui os jacentis ſtrato compreſſerit. Quod credere ardu-

duum eſt. Niſi quod parricidio perire haud alienum eſt, qui parricidium ipſe perpetravit. Vtcunque ſit, conſtat, Fridericum, paulo antequam moreretur, Mamfredum inſtituiſſe Varentinorum Principem, eumque principatum longe majorem feciſſe, quam prius fuerat; anno primo & quinquageſimo ſupra mille ducentos poſt Chriſti Dei noſtri & Salvatoris ortum. Fuit autem Fridericus vir magnorum operum: armorum gloria clarus; & liberalitate inſignis, facundia & animi magnitudine excellens: honeſto corpore, ſed moribus occulte lubricis, neque religionis amator; quippe qui Eccleſiam perſecutus eſt, & Tartaros Vngaros advocaſſe creditus; quoniam Bela Rex Vngariæ parere ſibi recuſaret. Nam eo Imperante Tartari, qui & Scythæ dici poſſunt, Vngariam ingreſſi fratrem Regis Colomannum occiderunt, & in Poloniam tranſeuntes Henricum Ducem Sleſiæ trucidarunt; ambasque provincias ita attriverunt, ut in hanc uſque diem ejus calamitatis veſtigia extent. Paulo poſt hujuſcemodi cladem, Auſtriæ Ducatus, ut poſtea ſuo loco dicetur, ad Imperium devolutus eſt. Quem Fridericus annos circiter quinque per Legatos ſuos adminiſtravit.

Cum obiiſſet Fridericus, ex filiis ejus tantum ſuperſtites erant Conradus, ex Jole Regina Hieruſalem conjuge prima ſuſceptus, qui paternum in Germania tuebatur; & Mamfredus ex Concubina natus, acris ingenii adoleſcens, non ſpecie ſolum corporis ſed animi dotibus & litteris exornatus: qui mox ſepulto patre in Neapolitanos duxit; eoſque infenſe

A perſecutus eſt, cum portas advenienti ſibi clauſiſſent, illis vero conſilium erat, legitimo hæredi conſervare Regnum. Haud dubium exiſtimantes, quin Mamfredus Neapoli potitus, fratrem excluderet. Cui nec populorum favor, nec animus ad invadendum regnum deeſſet. Quod beneficium imparem poſtea gratiam reperit. Nam Conradus In Italiam veniens, Accellini Romanenſis, cujus tunc opes in Tranſpadanis Italiæ Regionibus florentes erant, auxilio fretus, ingentibus copiis Adriatico mari advectis, & deB mum per Apuliam & Campaniam, quam terram nunc laboris appellant, traductis, Neapolim obſedit. Neque ullis flecti precibus potuit, quin cives tanquam reos Majeſtatis plectendos duceret. Octavo itaque menſe, fatigatam bello, & fame laborantem urbem obtinuit: muros magna ex parte diruit, nobilium ædes evertit: decem primarios cives laqueo appendit; alios gravi ære mulctavit. Capua, quæ Neapolitanis conſenſerat, muris pari modo. Aquinum vi captum diripuit atque incendit. Quæ C res nobile illud ingenium, & divinam quodammodo mentem ſanctiſſimi Viri Thomæ Aquinatis, in lucem prodire fecit: cujus vis alioquin in opibus atque deliciis emarcuiſſet. Nam Parentes ejus nobili loco nati, primarii Cives & Opulenti, cum bonis excuſſi patriam amiſiſſent, hunc puerum apud Caſſinenſe monaſterium commendarunt: in quo ille dum pueritiæ rudimenta deponit, religionis Zelum induit; & ordinem tandem Dominici profeſſus, ea edidit opera, quæ Philoſophi noſtri temporis Theologique ferme omnes & admirantur,

&

Digitized by Google

& inprimis ediſcere curant. Atque ita bonitas magni Dei, ex magno ſæpe malo maximum elicit bonum. Et Aquinum Chriſtianæ quidem religioni nunquam tantum vigens utilitatis contuliſſet, quantum profuit exciſum.

Fuit autem Conrado, ut ad eum redeamus, inclementia atque ambitio non minor, quam Patri; temeritas vero multo major, & tamen ſecundo poſtquam venerat, anno, potitus eſt omni Trinacria & toto Siciliæ citra Pharum regno, mirabili fortunæ afflatu & ſuperum favore. Sed quam facile ad ſummum pervenit, tam ſubito cecidit. Extinctus enim mox e vita ſubtractus eſt, non ſine Mamfredi infamia, quem corrupiſſe auro Medicos, ut venenum fratri propinarent, creditum eſt. Improba regnandi cupiditas, quæ nec fraterno nec paterno cedens affectui ſceleris loco pietatem ducit. Condidit tamen Teſtamentum Conradus, Antequam vita excederet: Conradinumque fratris filium hæredem inſtituit. Conradini Pater Henricus fuit, ex Conſtantia Regis Caſtellæ ſorore natus, quem Fridericus, ut ante diximus, in Apulia necari juſſit. Mamfredus autem æmulo regni altero ſublato in alterum fraudes nectit. Nam tabulas inſtitutionis ſuppreſſit, & conſcios omnes veneno extinxit. Sed cum Innocentius Quartus ex Lugduno reverſus, Neapolim, quæ jam mœnia reparaverat, ſeſe contuliſſet, ad eumque ſalutandum Optimates Regni conveniſſent, Mamfredus quoque cum his affuit; Pontificem tanquam Regni dominum veneratus: obtinuiſſetque procul dubio Pontifex A totius Siciliæ Imperium, niſi mors felicibus ejus ſucceſſibus invidiſſet. Neque enim diu apud Neapolitanos dimoratus Innocentius finem vivendi fecit: clariſſimus Pontifex, qui Fridericum, tantum Imperatorem, dignitate dejicere non timuit; & qui Cardinalibus rubei pilei geſtamen primus indulſit: litterarum cultor; & juris conſultiſſimus. Huic dum Cardinales Alexandrum quartum ſufficerent, Mamfredus, quam jam pridem meditatus erat rebellionem, in lucem efferens, accerſitis Sarracenis, qui Luceriam obtinebant, copias Ponti- B ficis, quæ apud Fogiam in ſtativis erant, primo impetu delevit, & Conradini Tutorem gerens, ut favorem populorum eo nomine venetur, in alia Apulorum opida incurrit. Alexander Neapoli abiens, relicto ibi Octaviano Vbaldino Cardinali Legato, Anagniam petit, primaque publici conſiſtorii concione Mamfredum hoſtem Eccleſiæ declarat, eique communionem fidelium interdicit. At ille Patris veſtigia ſecutus, Eccleſiam contemnens in Neapolitanum ſtatim duxit; Legatum, qui urbem tenebat, obſidione claudit; nuncios in Tuſciam C Longobardiamque mittit, qui partes Gibellinas in ſpem erigant. Nam Guelfi, ut primum Friderici mortem cognoverant, ſublatis animis in Gibelinos deſævierant. Et Florentini quidem, Guelfos jam pridem extorres, conſentientibus Gibellinis, in urbem reduxerant; unumque Reipublicæ corpus ex ambabus partibus conſtituerant; Antianoſque, qui poſtea magiſtratus diu manſit, tum primum creaverant. Sed brevi concordia uſi, Vbertos factionis Gibellinæ Principes, & qui cum eis ſentiebant,

Digitized by Google

urbe pepulerant; Vbaldinos vallis Mugelli nobiles magnis damnis affecerant; in Piſtorium, Lucam, atque Aretium, Guelfos reduxerant: Piſanos apud Heram fluvium ingenti ſtrage conflixerant: Volaterranos armis victos ſubegerant. Adverſus Senenſes, qui exſules ſuos benigne ſuſceperant, arma moventes, pro muris urbis caſtra locaverunt. Jam Mamfredus rebus ſecundis elatus, ſubornatis aliquibus, qui ex Germania venientes Conradinum immatura morte defunctum dicerent, & de falſis litteris fidem nigris veſtibus exigerent, regem Siciliæ appellari ſe juſſerat; ac Legati copias, auro corruptas, ab eo recedere ſuaſerat. Cum Senenſes a Florentinis oppreſſi miſſo Farinata Legato, uno ex Florentinis extorribus, ab eo auxilium petivere. Miſit autem Mamfredus cum Farinata unam tantum cohortem equitum Romanorum. Quæ manus militum ut ad pugnam egreſſa eſt, mox ante portas Senenſes obtruncata a Florentinis & crudeliter lacerata eſt; vexillumque regis raptum, & luto involutum: nil tamen Florentini ulterius auſi ſunt. Nam ſatis damnorum illatum eſſe Senenſibus arbitrati domum rediere. At Mamfredus ea contumelia motus, Johannem ingentis animi magnique conſilii ducem cum quinque millibus equitum.... Quo cognito, & Florentini collectis undique Guelfis, ingentes iterum copias in agrum Senenſem duxere atque ad Arbiam fluvium, quarto ab urbe milliario, collatis ſignis depugnatum eſt: Florentini horribili ſtrage debellati ſunt: ex quibus tria millia cæſa, quatuor millia capta, cum Carrotio, ſignis militaribus, in urbem delata. Cujus

A rei gloria Provintiano Salvano, nobili loco apud Senenſes nato, maxime attributa eſt: qui vafframento ſuo Florentinos in bellum traxit, miſſis Florentiam mercatoribus, qui properandum ſuaderent; ne cives longo bello afflicti urbem traderent. Quod niſi ita feciſſet, Jordani, qui quinque tantummodo menſibus morari juſſus erat, in regnum rediens, deſtitutos auxilio Senenſes in Florentinorum arbitrio reliquiſſet. Sed victis prælio Florentinis Guelfi populariter urbe relicta Bononiam migravere. Jordanis Mamfredi nomine gubernanda
B Florentia potitus eſt. Dies pugnæ ſextus & decimus Septembris fuit; annus vero poſt Chriſti Salvatoris ortum ſexageſimus & ducenteſimus ſupra milleſimum.

Inter hæc Wilhelmus Imperator, dum Friſonum contumaciam domare pergit, ab eis in prælio cæſus eſt. Electores de ſucceſſore diſcordes, alii Alfonſum Caſtellæ Regem; alii Richardum Cornubiæ Comitem Regis Angliæ fratrem eligunt. Alexander, dum Genuenſes reconciliare Venetis nititur, apud Viterbium vita
C excedit. Vrbanus quartus ei ſucceſſor datus, natione Gallus ex urbe Trecenſi: is, qui ſolennia quotannis præcipua ſacratiſſimo Chriſti corpori celebranda inſtituit. Quo ſedente in beati Petri throno, cum Jordanis ad Mamfredum e Florentia rediiſſet, Guido novellus ejus locum tenuit. Qui non contentus terminis ſibi commiſſis, Aretium, Piſtorium, Lucamque deturbatis Guelfis, in poteſtatem accepit, atque ita omnis ferme Etruria aut ſubdita Mamfredo fuit; aut adeo amica, ut ab ejus voluntate nullo pacto diſcederet. Eccelinus

linus quoque & Obertus Pelavicinus Mamfredi partes ſecuti, Italiam, quæ inter Alpes & Apenninum jacet, magna ex parte armis ſibi ſubjecerant. Quibus rebus anxius animi Vrbanus Pontifex, cum aliter Eccleſiæ conſulere nequiret, Legatum in Galliam tranſalpinam miſit, qui ſalutiferæ crucis præmia his promitteret, qui adverſus Mamfredum & partes ejus arma ſumerent. Carolo quoque Regis Franciæ conſobrino & Genero ac Provinciæ Comiti ſpem Regni Siciliæ fecit, ſi cum copiis in Italiam veniret. Sed cum Carolus ad rem tantam non parvo tempore indigeret, Guido Antiſidorenſis Epiſcopus, & Robertus Comitis Franciæ filius, Richardusque Vindociæ Comes raptim exercitu coacto in Italiam penetrarunt. Et cum jam Eccelinus in bello Mediolanenſi apud Adduam vulneratus, Soncini mortem obiiſſet; Oberti copiis in Gallia ciſalpina proſtratis, ad Pontificem tunc Viterbii morantem, ſignati Cruce pervenerunt. A quo in Campaniam miſſi, Saracenos inde, quos Mamfredus immiſerat, parvo negotio fugavere. Sed non erant hæ copiæ, quæ Mamfredum Regno deturbare poſſent. Et Guido novellus interea patrimonium beati Petri in Tuſcia, veluti tempeſtas quædam validiſſima, populabatur. Itaque vocare iterum atque iterum magnis pollicitationibus Carolum placuit. Qui dum ſe itineri accingit, Vrbani morte audita, in patria retinetur. Succeſſor deinde Vrbano Clemens quartus ſuffectus eſt: cui prius Guido Fulcodii, nomen fuit. Is Jureconſultus excellens & in Parlamento Regio primarius Advocatus eſt habitus: uxorem duxit & liberos ex ea ſuſtulit, ſed cælebs factus ad Eccleſiam ſe contulit, Podienſemque conſecutus Epiſcopatum, cum Pontificem egregium ageret, ad Narbonenſem transferri metropolim meruit. Exin Cardinalis creatus, in Angliam miſſus eſt ab Vrbano Apoſtolicæ ſedis Legatus, ut Henricum Angliæ Regem Simoni Comiti Montisfortis conciliaret. Ex qua Legatione ſummus eum Pontificatus extraxit. Is Mamfredi potentiam ac ſententiam veritus, habitu diſſimulato tanquam Monachus cum paucis comitibus Peruſium venit, ibique ſe primum manifeſtavit. Ad quem Cardinales venientes, eum ſolenni pompa ſuſceptum Viterbium deduxere. Quod cum Karolus accepiſſet, mox Maſſilia ſolvens cum XXX. triremibus felici vento in Tyberim delatus eſt, & Senator urbis creatus eum magiſtratum per annum geſſit, ſuas moratus copias quas terreſtri itinere ſequi juſſerat. Interea apud Lateranum, Regni Hieroſolymitani ac Siciliæ e manu Clementis corona ſublimatus eſt, & una conjunx Beatrix Regis Franciæ filia. Regnum vero ea conditione datum, ut neque ipſe, neque Romanorum Imperium aut quærerent aut oblatum reciperent; cenſus nomine duo de quinquaginta millibus aureorum quotannis Apoſtolicæ Cameræ penderent.

Quibus ſic conſtitutis, exercitus Karoli jam paratus atque magnifice inſtructus ſuperatis Alpibus in Italiam deſcendit; & apud Mutinam Florentinos extorres ſeſe offerentes inter ſuas turmas conſcripſit: & citato itinere, ut Carolus mandavit, per Sabinos in Campaniam penetravit. Vbi compertis cruce ſignatis in unis

unis caſtris commorati ſunt, ad quos paucis poſt diebus Karolus cum juventute Romana, quæ ſponte militiæ nomina dedit, ſpe plenus profectus eſt. Mamfredus his cognitis ad ſanctum Germanum ſe contulerat, eos ne ſaltus penetraret hoſtis, armis defenſurus. Sed mutato conſilio retrocedens in patentibus campis apud Beneventum belli fortunam experiri decrevit. Secutus eſt Karolus & tranſacto Liri fluvio, quem nunc Garelianum appellant, in Beneventanum duxit. Subſtiterunt ambo exercitus, ut ſe primum viderunt; & in manifeſto rerum diſcrimine anxii Duces, alter alterius arma, ſigna, ordines conſpicati, frigidum circa præcordia ſanguinem traxere. Exin militum contumeliis & tubarum clangore calefacti pugnandi copiam fecere. Commiſſum eſt atrox prælium ſumma contentione, qua Ducum virtus univerſis turmis conſpicua fuit; qui dum longo certamine medias inter acies pugnant, nunc huc nunc illuc inclinare victoriam coegerunt, priuſque Karolus, cum laboranti ſuorum turmæ ſubveniret, equo dejectus occubuiſſe creditus eſt: Quæ res Mamfredum inani gaudio exultantem extra ordinem pugnare impulit: qui magnam ſtragem edidit, donec comparente præter ſpem Karolo, ab hoſtibus circumuenti, & ipſius Mamfredi ſecuta occiſio eſt. Karolus certa potitus victoria, onuſtus diviti præda, brevi tempore regnum Siciliæ univerſum obtinuit; præter Luceriam Saracenorum; quam diu vexatam vix tandem poſt necem Conradini, de quo mox ſubjiciemus, in poteſtatem redegit.

In hoc prælio, Germanorum A Sarracenorumque maxima cædes facta. Jordanis, de quo ſupra meminimus, & Petrus Ubertus, Florentia extorris, Nobiles alii, magno numero capti. Mira res: quinque Friderici filios (neq; enim plures illi fuiſſe legimus) acerba mors abſtulit. Primum, qui Patris nomen redditurus erat, Fridericum jam Regem Tuſciæ deſtinatum, decennem interiiſſe tradunt. Henricum Pater ipſe necari juſſit. Conradus veneno, ut creditum eſt, fraterna fraude propinato periit. Mamfredum hoſtilis B gladius interemit. Entius a Bononienſibus captus in carcere contabuit. Auditaque patris, fratrum, & nepotis Conradini morte, triſtem animam exhalavit. Divina hæc judicia. Sæpe in filiis Patrum crudelitas vindicatur.

Interfecto, ut diximus, Mamfredo, Conradinus ejus Henrici filius, quem necatum a patre diximus, generoſæ indolis adoleſcens in Svevia educatus, jam de paterna hæreditate anxius, C quo pacto Regnum Siciliæ vendicaret, cum propinquis atque amicis conſilia agitabat. Ad quam miniſter ei opportunus oblatus eſt Henricus, Regis Caſtellæ frater; cujus Soror Conſtantia patrem ſuum Henricum Friderico pepererat. Erant per idem tempus in Hiſpania ulteriore, quam hodie Caſtellam vocant, tres germani: Alfonſus, qui Regni gubernacula tenens, ut prius retulimus, Imperator electus erat; Henricus, Fridericuſque. Hos tanquam ſibi æmulos & res novas molientes Alfonſus patria ejecerat. Qui ad externas opes confugientes, Fridericus in Africam, Henricus in Galliam, tranſiverant. At Henricus, cum fruſtra Regem Franciæ contra fratrem in-

invitaſſet (erat enim utrique conſanguineus, & pacis conſilia magis quam bella ſuadebat) in Angliam navigavit: ſi forte Richardum imperii competitorem adverſus Alfonſum armare poſſet. Sed cum hic quoque fruſtra niteretur, in Germaniam ad Conradinum pronepotem ſe contulit. Quem cum voto ſuo conſentientem inveniſſet, clam fœdus cum eo pepigit; &, conſiliis de re univerſa diſcuſſis, Genuam petiit, atque inde navigio Piſas. Ubi primoribus in conſtitutam cum Conradino machinanationem tractis, ad Pontificem Viterbii morantem tranſivit. Cui de fratris ſuperbia atque ambitione queſtus, errabundum ſeſe Apoſtolicæ benignitati commendavit. Inde Romam religionis obtentu accedens, primarios factioſoſque cives largitionibus ſibi allexit. Nec diu moratus, Pontificem repetens, diſſimulatione verborum, cujus artifex eximius erat, vitam ſe apud Romanos protervos efferatoſque homines nullo pacto ducere poſſe, affirmavit. At Carolus, qui tum forte Viterbium appulerat, ex Pontifice, ut homini nobili, conſanguineo ſuo, regni ſtirpe nato, Senatoriam dignitatem crederet, ac vel renuenti mandaret, prorſus extorſit. Subiit itaque velut invitus magiſtratum Henricus, & cum jam machinationis fundamenta jeciſſet, Conradinum, uti maturaret litteris adhortatus eſt; Piſanoſque pariter admonuit, ut claſſe, quam bello contra Genuenſes XXX. triremium paratam habebant, Romanum peterent portum. Quo facto, Capitium ibi Neapolitanum, in regno Siciliæ citra Farum non minoris gratiæ quam nominis, ſuſcipientes, ut

A erant juſſi, in Africam navigarunt. Ad quos e veſtigio Fridericus Senatoris Frater ſeſe recipit, & Sarracenorum non parva manu mercede conducta & navibus impoſita, ad littora Siciliæ delatus, Conradini pronepotis titulum, quem brevi affuturum affirmabat, præ ſe ferens, magnos inſula motus concivit. Conradinus vero jam Veronam applicaverat; quem plurimi ex Alemania reguli ſequebantur: inter quos præcipui fuere, Comes Palatinus Rheni, & Mar- B chio Badenſis matre genitus Auſtrali. Sed dum Conradinus plus juſto Veronæ confidet, Palatinus Comes & alii non pauci anathematis Apoſtolici metu, ſive militiæ longioris tedio, retro in Germaniam rediere. Non tamen ob eam cauſam cœptum iter neglectum eſt. Nam cum Senenſes Piſanique, & alii ex Etruria Gibellini, ſimulque Senator Vrbis, frequentibus nuntiis Conradinum evocarent; & jam Siciliam, præter Pan- C hormum, Syracuſas atque Meſſanam, in ſuam veniſſe ditionem, Sarracenos Lutherienſes excurſionibus infeſtare Gallos, cunctaque littora inter Cajetanum & Salernum claſſe inquietari a Friderico, nuntiarent; Germanus exercitus, per Papiam & montem Appenninum, qua Carecti nobiles dominantur, ad mare Liguſticum delatus, Piſana exceptus claſſe incolumis in Etruriam venit. Apud Piſas ingentes ei honores exhibiti ſunt; multique ad eum Gibelinarum partium duces ſalutatum venere. Sed cum iter per Aretium ageret, Mareſcallum Caroli Regis, Guelforum copiis ſuiſque armis inſtructum ei viam intercidere cupientem obviam habuit. cum quo congreſ-

 ſus,

ſus, primo impetu Guelforum acies fudit, & cæſis quamplurimis ipſum quoque Mareſcallum interfecit, ſubegiſſetque procul dubio univerſam Tuſciam, ſi paulo amplius immorari & Guelforum reliquias perſequi voluiſſet. Conjunxerant enim ſeſe adoleſcenti Gibelini, non ſolum Etruſci, verum etiam Longobardi, & Romandioli; quorum ductor Guido Foreranus fuit, Guelforum implacabilis hoſtis. Sed trahebant infelicem juvenem ſua fata: qui cum ad cædem raperetur, ad certam regni poſſeſſionem ſe pergere arbitrabatur. Tranſitus ei quoque prope Viterbium fuit, quem cum Pontifex Clemens gloriabundum ac tumidum quadrato agmine incedentem ex palatio ſuo contemplatus eſſet, ſpiritu quodam afflatus prophetico, ad eos qui ſibi aſtabant converſus, Videns, inquit, ſplendidas acies & juvenem animis fidentem miſereor nobili ſanguini, quem pro majorum ſuorum delictis pœnas daturum intueor. Hic etenim ſicut agnus ad victimam cædemque ducitur. At Conradinus iter proſecutus, cum veniſſet ad pontem Milvium, Senator & Vrbis primarii cives, cunctique Magiſtratus, non aliter eum venerati ſunt, quam ſi fuiſſet Imperator eorum; nam longo præcedente agmine, populi multitudine, optimatibus ad frenum incedentibus, ſolenni pompa in Capitolium ductus eſt. Conduxerat Henricus Senator mercede non contemnendam Hiſpanorum manum, Romanorumque plurimos partim præmio partim ſpe prædæ pellexerat, ut Conradinum ſequerentur. Rebus itaque conſtitutis, relicto Guidone Forerano, qui cum præſidio Capitolium cuſtodiret,

A exercitum & magnum & armis egregie inſtructum per Tiburtinum, ac Equicolorum Marſorumque montes, in ea campeſtria Conradinus Henricuſque deduxere, qui Palatini campi appellantur, hinc Fucino lacu, inde montibus altis circumdati. Ubi cum ab exploratibus didiciſſent, Carolum in propinquis agere, tanquam e veſtigio pugnaturi, ordinatis aciebus quadratum agmen incedere juſſerunt. Carolus in valle reducta copias coegerat, in quam Conradini oculis proſpe-
B ctum collis circiter X. ſtadiorum longitudinis auferebat. Cum Theutonicus exercitus quatuor millia paſſuum in hoſte patentes campos proceſſiſſet, Carolus X inde ſtadio ad concavæ Vallis fauces primam ſuorum aciem oſtentavit. Erat ejus exercitus longe minor, quam Teutonicus: nam copias dividere coactus, alias Friderico in Sicilia, alias in Apulia Sarracenis opponens, reliquas ſibi retinuerat. Cumque viribus atque mul-
C titudine vincere non ſperaret, ad prudentiam aſtumque confugit. Alardus ei Comes Neapolitanus eques, qui a pueritia vſque ad ſenium cum Germanis Regibus ſtipendia fecerat, reique militaris artem & quibus utendum eſt dolos egregie callebat. Is Carolum monuit, ut parte copiarum intra vallem retenta, reliquas in aciem ordinatas cum Mareſcallo ſuo regiis ornato inſignibus in prælium cogeret, ipſe gregarii militis ſago indutus, e tumulo quodam veluti e ſpecula rei exitum proſpectaret; cum tempus exigeret, ſi ſuos fugere cerneret, ſuppetias mitteret. Factum eſt ut Alardus monuit. Conradinus vero, Hiſpanis Italiſque in fronte collocatis, Germanos ſibi equites

tria

tria millia cum ſignis in ſubſidia retinuit; Henricum Senatorem nulli ordini obligavit, ut omnia providens diſponenſque laborantibus ſubveniret. Sic utrimque diſpoſitis rebus, Mareſcallus ornamento regio conſpicuus tam ſuos milites quam hoſtes fallens, prælium init: pugnatur animis utrimque ferocibus: & quamvis pauci contra multos Gallici ſtarent, virtute tamen Mareſcalli diu anceps prælium trahitur. At cum Hiſpani atque Itali Mareſcallum Regem eſſe crederent, in eum omnes impetum facientes circumventum denique confecerunt. Tunc orta ſubito in Theotonicis alacritate, in Gallis mœrore, effuſa ab his fuga cœpta eſt, & tanquam cæſo rege deſperatum. Theutones, veluti profligatis hoſtibus, jam nihil aliud quam ſpolia colligenda eſſe, arbitrati, ſolutis ordinibus fugientes inſequuntur; Conradino cum pueris & debilibus circa ſigna relicto. Tum Carolus, Alardo commonente, ex inſidiis erumpens, magna procella in hoſtes fertur: & obviis quibusque vel ſtratis vel diſſipatis, fortunæ faciem immutavit, ut, qui victus videbatur, inſigni de hoſtibus victoria potiretur.

Conradinus & Marchio Badenſis, adoleſcentes ætate atque infortunio pares, ubi exercitum ſuum fuſum videre, nec jam ſpes ulla ſalutis relicta eſſet niſi fugæ, per devios montes agaſonum tecti cucullis ſeceſſerunt: atque octavo demum die ad Aſturam pervenerunt: ubi compertum piſcatorem magnis pollicitationibus induxerunt, ut ſe piſcatoria ſcapha, aut in Piſana littora; aut in Senenſia deferret. Cumque pecunia nulla his eſſet, Conradinus annulum loco pi-

A gnoris piſcatori tradidit. Ille per ſimulationem commeatus in ſcapham deferendi, ad proxima delatus, annulum oſtentans, de valore a peritioribus percunctatus eſt. Inter fabulandum vero, & adoleſcentes ad ſe veniſſe facie liberali & indumento ſordido manifeſtavit; & quid quæſiverint, quidue promiſerit, palam expoſuit. Ob quam rem ducti in ſuſpicionem opidani, alterum illorum Conradinum eſſe, quem inter cæſorum cadavera non inventum Carolus ſumma diligentia perquiri mandaviſſet, piſcatorem ſecuti infeliciſſimos

B Adoleſcentes ceperunt, & ad Carolum vinctos deduxere. Henricus quoque Senator, de fuga apud Reate retractus, in poteſtatem Caroli factus eſt. In bello, Gerardus comes Piſanus, & alii Germani atque Itali Proceres, novem, capti; quorum illuſtre genus & opes florentes habebantur, qui anno uno in carcere apud Neapolim obſervati ſunt. Exin, cum deliberatio de captivis haberetur, Comes Flandriæ Regis gener & conſanguineus, vitam generoſo ſanguini dimittendam, Conradum-

C que matrimonio obligandum cenſuit. Idemque omnes ſuaſere, quibus animus nulli obnoxius cupiditati fuit. Alii vero numero plures, publico judicio plectendos dixere, qui regni pacem turbaſſent: Vicit apud crudelem Regem ſententia ſævior. Die itaque judicio dicta, in foro civitatis, quod ad portam Carmelitanam ſpatioſum eſt, qui poſtea columnam marmoream erexerunt, purpurei ac ſericei panni in terra extenti ſunt; eoque captivi adducti, miſerabile ſpectaculum. Circumſtabat populus urbis, tantæ nobilitatis infelicem de-

flens

Digitized by Google

flens caſum, ad quem etiam vicinarum civitatum plebes confluxerant. Nemo ſine lacrimis ſpecioſos forma juvenes, quorum majores Imperio potiti eſſent, jamjam morituros inſpiciebat: tamque miſerabilis horum interitus viſus eſt, ut ipſis etiam lacrimas excuſſerit, qui ejus iniquitatis auctores erant. Primuſque Marchio Badenſis chriſtiano more Sacramentis Eccleſiæ receptis, candidam cervicem lictoris gladio præbuit. Cujus præciſum caput adhuc Mariam Mariamque ſonans, Conradinus e terra elevans atque deoſculatus, & ad ſe ſtringens, fletu ejulatuque clamitans; Heu nobilis adoleſcens, inquit, heu frater, ad hæc ego te præmia e paterna domo, e matris complexu detraxi. Siccine te poſſum intueri, qui, dum mihi Regnum quæris, vitam amittis? O dulcis ſocietas quam amare diſſolveris? O amantiſſime comes, ubi vox, ubi ſenſus eſt? cur non reſpondes? cur taces? jam tranſiviſti miſer, ego miſerior e veſtigio ſequor. Tibi hæreditas mihique necem peperit. Hæc judicia, hæc impie gentis jura! at, videant hoc ſuperi, & ſi digna patimur, æternum hoc regnum Gallicis faxint: Sin cauſa mortis injuſta eſt, in Aragonenſes hanc coronam transferant; de tam ſcelerata gente pœnas ſummant! Nam & ego, ſi quid juris in Regno Siciliæ apud me eſt, Petro Aragonenſi ultima voluntate relinquo, Atque chirothecam in medium projecit, veluti ſignum traditi regni. Illam poſtea miles quiſpiam colligens, Regi Aragonum tradidit. Moxque Conradinus, & deinde Gerardus, & poſtremo reliqui obtruncati ſunt. Et, ne carnifex de fuſione tam alti ſanguinis uſpiam ſe jactitaret, ipſe quoque alterius manu carnificis cæſus eſt. Vltimus igitur generis Fridericorum Conradinus, hoc modo extinctus, & nobiliſſimus ille ſanguis finem fecit. Crediderim ita cœleſti numini placuiſſe, cui perſecutores Eccleſiæ grati eſſe non poſſunt: conſtatque, ſæpe progenitorum ſcelera in nepotibus vindicari. Verum neque Karoli impunita crudelitas manſit. Vix enim poſt Conradini cædem anni tredecim præterierant, cum non ferentes Gallicam inſolentiam Siculi, correptis armis omnes per inſulam Gallos in unis veſperis trucidarunt, & inſula in poteſtatem Petri Aragonenſis facta eſt. Nec multo poſt Karolus Secundus, filius hujus, navali prælio captus in Cathaloniam deductus eſt. Et, ne veteribus inſiſtamus, ætate noſtra univerſum ad Aragonenſes, ipſorumque fortunatiſſimum & ſapientia clariſſimum Alfonſum Regem, defecit: tanquam Deo exequi cura præcipua fuerit. Atque hactenus de Fridericis memoraſſe ſufficiat. Quæ nos idcirco retulimus, quoniam Suevus & Auſtralis ſanguis invicem conjunctus fuit, matrimoniaque ſæpe inter has domos celebrata ſunt. Nunc ad ipſos Auſtrales redeundum.

Federicus Imperator (1) *Herneſti ducis Auſtriæ filius mortuo patre tutelam ejus & Alberti fratris impuberum, Fridericus patruus ſuſcepit. Ab eo miſſus tandem ad regimen, ordinatis*

(1) *In editione deerant integra novemdecim folia manu ſcripta cum dimidio, quæ exſtant in Codice Cæſareo I. a fol. 1. p. 2. uſque ad fol. 21. p. 1. & continent, uti videbis, vitam atque res geſtas Imp. Friderici priusquam ſimul & de uxore ducenda & de Romana corona recipienda ſerium deliberationem inſtituit.*

tis terrarum gubernaculis, felici navigatione Hieroſolymam petiit. Vnde reverſus, cum patruus vita exceſſiſſet, Sigismundum patruelem in tutelam recepit, nec diu poſt Albertus, qui Sigiſmundo Ceſari & in Bohemia & in Hungaria ſucceſſerat, apud Hungaros, calore feſſus, & diſſenteria comminutus, vitam exhalavit, relicta Elizabet Imperatoris filia uxore ſua pregnante. Ob quam rem mox Hungari legatos ad Wladislaum Poloniæ Regem miſerunt offerentes regnum ſi ad ſe feſtinaret; at dum ille itineri ſe accingit, Regina filium peperit, quem mox ſacro fonte B *renatum Ladislaum vocavit, atque e veſtigio in Albaregali Dionyſius archiepiſcopus Strigonienſis coronavit, eumque militari balteo Nicolaus Vaivoda cinxit. Sed cum Poloni Regis adventus nuntiaretur, mox pupillum, & regni coronam Elizabet ad Fridericum miſit, ſciens quia regnum turbaretur. Auſtrales interea apud Viennam convenientes, cum Federicus terram, ſi Regina femellam pareret, ſi vero maſculum, tutelam ſibi debere diceret, cum teſtamentum Alberti factum diceret & quo cautum eſſet, ſi* C *maſculus ſibi naſceretur, eum Poſonii nutriendum, atque VIII. tutores ei dandos, duos ex Hungaria, duos ex Bohemia, ac totidem ex Auſtria & Moravia. Conſiderantes id teſtamentum eſſe contra conſuetudines domus Auſtriæ, neque tutum eſſe in Hungaria nutriri pupillum, cum novus Rex induceretur, in eam ſententiam cum Federico venerunt, ut tutelam ipſe pupilli ſuſciperet, ſive maſculus, ſive femella naſceretur, atque ſi femina* A *eſſet, eam ex conſuetudine domus Auſtriæ, quemadmodum & alias jam natas, nutriret, & nuptui traderet, terramque ſuo ex arbitrio veluti naturalis dominus regeret. At ſi maſculus in lucem prodiret, tutelam ejus haberet, terramque ex conſilio XII. virorum regeret, qui ex tunc nominati ſunt, ſibique ut tutori fidem omnes terrigenæ præſtarent. Sed ut primum pubertatem puer attingeret, eum Federicus extra manum daret, & ad dominium ſuum reponeret, & ſi Federicus ulterius eum retinere vellet, tunc omnes terrigenæ abſoluti & liberi a quavis promiſſione, fide vel juramento intelligerentur & eſſent. Sic auſtrales Federicum ad adminiſtrationem tutelæ receperunt, & præſtitis juramentis ac promiſſionibus feuda ab eo acceperunt, & clerici & ſeculares electis XII. viris qui conſilium gererent. Nec diu poſt principes electores apud Francofordiam convenientes, cognita Alberti morte Federicum in Romanorum regem paribus votis & conſonantibus elegerunt. Sed diviſa tunc eccleſia fuit, duoque de ſummo Pontificatu contendebant, Eugenius, qui Martino ſucceſſerat, & Felix, quem plerique patres ſub nomine concilii ex duce Sabaudiæ eremitam, ſive anachoretam factum ad ſummum pontificatum accerſiverant, & huic terra Sabaudia & Suicenſes, Baſilienſesque & Argentinenſes parebant. Teutones neutralitatem quandam ſervabant. Eugenio reliqua Chriſtianitas obediebat.* (1) *Lites quoque tunc Federico erant adverſus Albertum fratrem, qui portionem hæreditatis petebat, & illum Comites Ciliæ fovebant. Sed Federi-*

(1) *Lites non erant de paupere regno, pro lana enim paſtores litigabant.*

dericus ordinatis domi rebus & belli præfectis conſtitutis, Francofordiam ſe contulit, atque deinde in Aquisgrani XVII. principibus præſentibus coronatus, ad Francofordiam rediit, & quamvis illic ſuum animum in rebus ecclesiæ multi perquirerent, nemo tamen alti pectoris ejus ſecretum attingere potuit. Venit autem ille per Rhenum ad Baſileam ſed non intravit, ivit Borgundiam viſitque Ducem illum magnum, & in Sabaudiam viditque filiam (1) *Amedei viduam, quam ille cum magna dote promittebat, ſibi ſi ut Papæ parere vellet. Deinde per Suicenſes iter faciens Baſileam venit, non tamen conſeſſum patrum viſitavit & ad Felicem ſecreto venit, deinde Conſtantiam pergens, cum ſeparaſſet a Suicenſibus Turicenſes, in Athesim ſe contulit, atque inde domum reverſus, cum ſui medio tempore Albertum fratrem & Comites Ciliæ comminuiſſent, qui Labacum obſidentes repulſi ſunt, cum Fratre in gratiam rediit. Comites autem Ciliæ in eas pactiones venit, ut Principes Imperii illi remanerent, ſed morientes ſine maſculis heredibus ex lumbis ſuis provenientes, omnis eorum principatus ad Federicum ſuoſque rediret hæredes, quodque Comites ipſi perpetuo obligati fœdere nullo unquam tempore, aut Federicum aut heredes offenderent, & illi quidem Comites fidem Federico juramento præſtiterunt. Interea temporis Wladislaus Hungariam ingreſſus in regem receptus coronatusque fuerat, Reginamque multis affecerat cladibus, cum ab ea omnes fere Barones regni deſciviſſent, Julianusque Cardinalis ſancti Angeli jam ſanctæ Sabinæ factus in regnum Eugenii juſſu venerat, ut regnum pacaret. Ille matrimonium inter Wladislaum & reginam praticabat, quamvis longe annoſior Regina quam Rex eſſet, ſed habent ſuam quoque miſeriam reges, ut uxores non ſibi ſed regno ducere cogantur, illi tamen concubinis & adulteriis ſcelus expiant. Sed obiit mortem regina, priuſquam matrimonium concludi poſſet. Wladislausque auctus potentia, ne regnum ſine lege quæſitum, ſine utilitate retinere videretur, adverſus Turchos per Johannem Waivodam aliquot prælia feliciter geſſit. In regno tamen aliquot adverſabantur ei, Archiepiſcopus Strigonienſis, Gislra Bohemus & nonnulli alii Barones, qui ſe nomine Ladislai regis retinebant, quibus auxilia petentibus a Cæſare negata ſunt, quia ſuſpecta ſemper Hungarorum fides Cæſari fuit; vocavit tamen eos ad Poſonium, ipſe Hamburgam ivit, tractavitque cum his aliqua. Tum quoque & Julianus ad eum venit, Poloni ægre tractatus hujusmodi ferebant. Deinde venit Cardinalis Viennam & legati Regis Poloniæ, ſed infectis rebus abierunt, deinde cum regnum Hungariæ turbaretur aſſiduis incurſionibus, neque Auſtria vel Stiria turbine carerent, induciæ inter Federicum Imperatorem & Regem Poloniæ, qui ſe tunc Regem Hungariæ appellabat, & eum ut Regem ſuum Hungari recognoſcebant, in hanc ſententiam ad biennium actæ ſunt. Pax ut eſſet utrinque, tutumque mercatoribus & omni homini iter: quod ſi quis ex Auſtria vel Stiria in Hungariam, aut ex Hungaria in Auſtriam vel Stiriam prædaretur damnumve inferret, eum ambæ partes contererent; liceret tamen parte lege etiam ſuapte*

(1) *Noluit non viſam uxorem ducere, quamvis hæc principum miſeria ſit.*

ſuapte viribus prædatorem compeſcere. atque hæ induciæ biennales ſæpius cum regno prorogatæ ſunt. Per idem tempus ad Principes Electores Federicus Norimbergam profectus eſt, ut eccleſiaſticæ paci conſuleret; ſed minime res perfici potuit, jam tribus electoribus ad partes Felicis inclinatis. Suicenſes eo tempore magnis conatibus Turicenſes infeſtabant, civitatem domui Auſtriæ amicam, quod hi fœdus rupiſſent quod haberent cum eis. Quibus volens Federicus occurrere, Carolo Regi Francorum ſcripſerat, velle ſe Suicenſium conatus reprimere, qui nobilitatem Alamaniæ conculcarent, cupereque armatas ab eo copias habere, rogansque, ſi militem ab eo peteret, ut illum venire permitteret, ſuo ære militaturum, forte fortuna tum litteræ Regi redderentur, pax inter gallicos & anglicos concluſa erat, milites multi erant in Gallia oneroſi terræ magis quam neceſſarii. Viſum eſt tempus datum & occaſio præſtita qua regnum relevari poſſet, e veſtigioque Ludovicus Regis primogenitus, qui Delphinus Viennenſis appellatur, juvenis bello exercitatus, ac nutritus in armis, omnem militem in Alamaniam ducit. Tunc aliquibus ſe vocatum ab Imperatore in auxilium domus Auſtriæ dicit, aliquibus nobilitatem adverſus plebem veniſſe ſe defenſurum, quibusdam vero, quicquid trans Rhenum eſſet, ad Galliam ſpectare dicebat, ſuumque regnum eſſe, velleque id vindicare ajebat. Subditi domus Auſtriæ per Alſatiam non habentes qui ſe adverſus rabiem Suicenſium tuerentur, Delphinum avide ſuſceperunt, eique caſtra & oppida aperuerunt, at efrenis militiæ rabies plus quam Suicenſes recipientibus obfuit, quando rapinis &

A cædibus, adulteriis omnia complebant, id tamen placuit amicis Auſtralium, quod quatuor millia Suicenſium, qui ſibi non longe a Baſilea occurrerunt Delphinus proſtravit. Durum id bellum & atrox fuit, ubi Suicenſes pedibus ſtantes, galli ab equis pugnabant, atque quatuor adverſus unum Suicenſem galli præliabantur, ob quam rem temeritate ſua magis quam virtute hoſtium illi ceciderunt. Hæc cum narrata eſſent Norimbergæ, inviſa omnibus principibus fuere, periculoſum eſſe putantibus, externam gentem intraſſe Imperium, ac ferociſſimos Alamaniæ populos contriviſſe. B Timendum, ne galli germaniam occuparent. Tunc Imperator adverſus Delphinum exercitum decrevit & delectum haberi, Ludovicumque Palatinum Comitem belli ducem, qui aquilas ferret, elegit, ipſe in Auſtriam reverſus eſt, quæ finitimorum incurſionibus vaſtabatur. At Delphinus cum irritatam germaniam videret, ſpoliatis qui ſuam ſecuti fidem fuerant, per montes, qui Borgundiam ab Alſatia dividunt, in galliam reverſus eſt, extremos terminos exercitus accolarum incurſu perdidit. Federicus cum C jam annis aliquot Auſtriam tutorio nomine rexiſſet, & primo cum conſilio XII. virorum, quemadmodum promiſerat, deinde illis ſe ſubtrahentibus curæ, IIII & XX. primos terræ proceres deligi curavit. Deinde cum & hi nollent in eo magiſtratu perſeverare, ſolus regimen in ſe accepit, omnesque ei paruerunt, neque quisquam contradixit, tutorem ſe geſſit, & feuda dedit, & militem coegit, geſſitque curam omnem. At Hungari per idem tempus, quamvis pacem temporaneam & juratam cum turchis cum haberent, elati victoriarum fortuna, quas Jo.

Digitized by Google

peperera t, hortante Juliano Cardinali, qui ab Eugenio inſtructam claſſem in Heleſpontum miſſam ajebat, eccleſiæ ac ducis Borgundiæ ſumptibus, nec juramentum valuiſſe dicebat contra ſalutem chriſtianæ religionis factum. Vladislaum regem in bellum duxerunt, ſed magnas vires ſecum ferentes majores invenerunt. Nam turchus ingentem exercitum trans mare adduxerat, quem cum Johannes in conſpectu habuit, mox fuga ſalutem quæſivit. Vladislaus in bello occubuit, ac prælati & barones plurimi, nam XL. millia Hungarorum eo die cæſa feruntur, quamvis Turchorum ingens multitudo ceciderit. Julianus quoque Cardinalis in eo bello periit, de quo variam famam referunt, alii inter præliandum occiſum, alii bello vulneratum effugiſſe, atque ex vulnere periiſſe, conſtantior tamen fama eſt, ipſum, dum fugeret, equumque putaret, ab Hungaris, qui & ipſi fugiebant, percuſſum, illuſtrem ſpiritum, qui multis annis Baſilienſem conventum rexerat, emiſiſſe. At Federicus medio tempore ſequenti æſtate cum latrones aliquot ex Hungaria caſtra Ladiſlai Bani occupaſſent, multiſque damnis & prædis afficerent Stiriam & Auſtriam, tum rogatis Hungaris, eos ut compeſcerent, neque illi facerent, ſed ſibi permitterent corripere nocentes, exercitu coacto in Hungariam profectus, caſtra latronum obſedit, vique obtinuit, atque LXXX. illorum ſupplicio furcarum affecit. At Hungari cum Regem amiſiſſent, diu manſerunt adhuc illum vivere putantes, ſed ſpe poſita, cogitantes, quem ejus loco ſuſciperent, non viderunt pacari poſſe regnum, niſi Ladislaum Alberti filium acciperent, cui adhuc pars Regni obediebat; fateri tamen eum

A *Regem nolebant, quoniam Regnum non ſucceſſione ſed electione deberi dicebant. Verebantur enim proditorum nomen, ſi eum Regem faterentur, qui alterum Regem ſecuti fuiſſent. Convenit igitur univerſum Regnum apud Peſtem, ibique Ladislaum Regem ſuum elegerunt Alberti filium, atque inde ad Federicum miſerunt, petentes, ut Regem his daret, quem elegiſſent, nam & coronare eum apud Albam vellent, & juramentum ei præbere. Ad eam rem venit Cardinalis Strigonienſis, Nicolaus Vaivoda, & aliquot regni proceres ad Viennam,*
B *hisque Federicus obviam ivit. Diu res agitata eſt in conſilio. Tandem Auſtralibus ſuadentibus reſponſum eſt, Ladislaum non indiguiſſe electione, qui ſucceſſione Rex eſſet, neque coronandum eſſe inunctum, puerum adhuc & infantem non dandum extra manus eſſe propinquioris conſanguinei. Quieſcerent donec adultus eſſet. Illi indignantes abierunt. Poſt hæc Federicus ad res eccleſiæ converſus de pace agere inſtituit. At Eugenius, cum accepiſſet Theodericum Colonienſem & Jacobum Treverenſem Archi-*
C *epiſcopos & Electores Imperii Felicis fovere partes, nutrire neutralitatem, adverſari romanæ ſedi, ambos depoſuit, & archiepiſcopali dignitate privavit, quæ res illi magno impedimento fuit. Nam bene nati præſules & amicis fulti, quamvis jure, non tamen facto eccleſias dimittebant, & acrius Eugenii partes impugnabant. Horum igitur opera conventus apud Francfordiam inter Principes habitus eſt, in quo decretum eſt, niſi Eugenius depoſitionem Archiepiſcoporum annullaret; decretum Conſtantienſis concilii acceptaret atque profiteretur; germanice nationi opor-*

tune

Digitized by Google

tune ſecureque & ſtabiliter provideretur: omnis natio ab Eugenio deficeret, Felicemque ſequeretur. Hoc autem ſecrete inter ſe ſtatuerunt, ſilentiumque jurejurando indixerunt, mittentesque ad Cæſarem Legatos, ea lege aperire juſſerunt mandata Cæſari, ut non amplius quam ſibi & ſex conſiliariis patefacerent. Erat autem mens eorum Legatos eosdem ad Eugenium mittere, qui hæc peterent, orabantque Cæſarem, ut amplecteretur eorum viam, atque, cum bis mitteret, in reditu eorum, ſi Eugenius amplexus fuiſſet legationem benigne, nationem fauturam & obedituram ſibi neutralitate depoſita, ſin vero, ad partem adverſam convolare velle, tenendamque dietam in Kl. Septembris apud Francfordiam, ubi ea fierent. In eam rem ſex Electores fœderati & jurati erant. Per idem tempus Thomas Bononienſis Epiſcopus, qui poſtea Petri cathedram ſortitus eſt, & Johannes Caruaial, qui ad Cardinalatum aſcendit, Eugenii legatione apud Cæſarem fungebantur, qui & neutralitatem deponi & obedientiam romanæ ſedi reſtitui petebant, atque duos præſules, de quibus antea diximus, juſte depoſitos affirmabant. His noluit Cæſar revelare decreta Principum, ſed dixit, nondum fieri declarationem poſſe, oratores Principum Romam ituros, miſſurumque ſe cum eis legatum, non eſſe inutile eos quoque ex ſe alterum Romam ire. Legatis autem Principum dixit Cæſar, non placere ſibi depoſitionem Archiepiſcoporum, neque ſurrogatos eis gallicos, bene facere Principes, qui eorum indemnitati & nationis utilitati conſulerent, velle ſe ad hæc concurrere & mittere ad Eugenium cum eis: illud autem indignum eſſe, quod ſe Papæ judices conſtituerint,

A *cum dicerent, niſi ſperata fecerit, ab eo ſe defecturos, quaſi non Papam & Papam eſſe in eorum arbitrio reſideret. Videri Cæſari, ſi Papa non pareret, alias vias honeſtiores eſſe ſuſcipiendas, nam eo modo & ſcandalizari nationem, & ſciſma naſci in eccleſia certiſſimum, quod ſua vi cuperet eradicare atque extinguere, priusquam adoleſceret: nam mala cum oriuntur, facile opprimuntur, adulta non poſſunt ſine magno labore diuelli. Quo reſponſo illi mox iter ad urbem ſuſceperunt. Cæſar vocato Ænea Senenſi ſecretario ſuo, ſecreta Principum ei aperuit, juſſitque* B *Papam accedere, ac viam pacis ei ſuadere, pericula exponere, & mentem Principum; orare, ut Electores ſuos reſtitueret, Cæſarem ſibi in omni re auxilio futurum. Is itineri ſe commiſit, atque Bononienſi antiſtiti, qui & ipſe Romam ibat, comitem ſe dedit. Legatum principum aliquibus diebus præceſſere, ſed Romam non ante ſe per diem ingreſſi ſunt. Bononienſis, etſi non poterat omnia ſcire, quæ legati principum afferebant, tamen imaginabatur, & opinabatur multa. Is Eugenium inſtruxit, ne legatos ante* C *ſe audiret, quod factum eſt, ortaque difficultas eſt de litteris legatorum, nam Treverenſis & Colonienſis nomina, ut Jacobi & Theoderici, auditurus Pontifex non erat. Sed illi cauti fuerant, neque ſe ſuſcribentes litteris aliud dixerant, niſi ſanctitatis tuæ devoti Romani Imperii Principes electores. Cum admiſſi ad conſpectum eſſent, prior Æneas locutus eſt, rogans Papam, ut principum legatos & audiret benigne, & bis ſe ſe tractabilem præberet, quæ res Cæſari eſſet futura gratiſſima, & romanæ ſedi utilis, ex qua pax eccleſiæ oriretur, poſt eum*

Digitized by Google

Henricus Leubin plebanus Norimbergenſis, qui poſtea protonotarius factus eſt, pauca dixit, totum orationis pondus Gregorio Hamburgenſi, viro facundo, & apud Theutones doctiſſimo commiſſum eſt. Fuit autem Gregorius pulcro corpore, ſtatura eminenti, facie læta, illuſtrioribus oculis, capite calvo; ſed neque linguæ, neque motibus temperans, ſui cerebri, nulli auſcultans, ſuorum morum, ſibi vivens, in omni re libertatem præferens, obſcœno cultu, nihil verecundiæ habens, cinicam vitam commendans. Hic orationem arrogantia plenam habuit: dixit Germaniæ principes unitos eſſe, eadem velle & ſapere, Archiepiſcoporum depoſitionem amarulento tuliſſe animo, petere, ut caſſetur annulleturque, ut auctoritas conciliorum approbetur, ut nationi oportune conſulatur, electores ad Kl. Septembris habituros Francfordiæ conventum, atque ut Papam reſpondiſſe cognoverint, deliberaturos. Eugenius ad hæc ſuo more graviter & pauca reſpondit. Ait ſe magnis ex cauſis Archiepiſcopos depoſuiſſe, maxime vero Jacobum Treverenſem, qui a ſe ſublimatus & erectus de pulvere recalcitraſſet. Auctoritatem conciliorum nunquam ſe parui feciſſe, ſed apoſtolicæ ſedis dignitatem eminentiamque defendiſſe. Nationem nolle ſe gravare, ſed conſulere optime: quia tamen res eſſent graves, deliberandi & maturius reſpondendi tempus aſſumpſit. Interea vocati ad Cardinales legati, cum nullam auctoritatem haberent, niſi audire atque referre, viſum eſt Eugenio reſponſum dare; prius tamen ad partem Æneam audivit, & mentem Cæſaris intellexit, quæ hujuſmodi fuit. Videri neceſſarium Archiepiſcopos reſtitui, non autem

A *caſſari privationem. Tum nationi oportune provideri. Deinde decretum* Frequens *Conſtantienſis Concilii recipiendum eſſe. Ea ſi Eugenius faceret, futurum, ut tota natio & neutralitatem deponeret, & ad Eugenii rediret obedientiam. Sin autem, quamvis Cæſar nunquam Eugenium deſerturus eſſet, tamen electores mala eſſe mente multa machinaturos mala. Timendumque grande ſciſma. Eugenio grata legatio Æneæ fuit, atque eum tunc in ſecretarium admitti fecit, dixitque, ſe conſilium amplexurum Cæſaris. Interea legati electorum affecti*
B *tædio murmurabant, neque ſine timore fuerunt, quod nimis rigide ſe locutos ſentiebant. Gregorius juxta montem Jordanum poſt veſperas deambulans, caloribus exæſtuans, quaſi & Romanos & officium ſuum contemneret, dimiſſis in terram caligis, aperto pectore, nudo capite, brachia diſcopeſriens faſtidibundus incedebat, Romamque & Eugenium & Curiam blaſphemabat, multaque in calores terræ ingerebat mala. Eſt enim aër romanus theutonicis infeſtiſſimus. Nam corpora humecta & ſanguine plena*
C *exæſtuant, quæ dum illi temperare volunt, vinum ingerunt. Ideo ergo, quia plus ſanguinis habent, quam Italici, & plus meri ebibunt, plus calore cruciantur. Vocati ad pontificem legati, reſponſum acceperunt, quia mandatum non habent tractandi & concludendi quæ oporteret, miſſurum Eugenium ad conventum electorum, reſponſurumque petitionibus eorum pro dignitate romanæ ſedis. Quo accepto conſcenſis equis legati abierunt. Æneas tamen apud Eugenium remanſit expectans Antiſtitem Bononienſem, ut cum eo Francfordiam peteret. Sed cum iter ambo*

re-

Digitized by Google

recepiſſent, Bononienſis apud Parmam ægrotus X. diebus manſit, deinde per Sabaudiam ignotus ad Ducem Borgundiæ prolapſus eſt, ut conſenſum ejus obtineret circa reſtitutionem Archiepiſcoporum, nam ejus conſanguinei ad illas eccleſias Treverenſem & Colonienſem promoti erant, neque tantum principem Eugenius contemnere in animo habuit. Æneas per alpes Tridentinas ad Vlmam venit, ubi repertis Cæſaris Oratoribus cum his Francfordiam petiit. Jam principes aliquot electores aderant. Cæſar ad eam conventionem legatos miſerat Petrum Auguſtenſem & Silveſtrum Chiemenſem Epiſcopos. Jacobum Badenſem, & Albertum Brandenburgenſem marchiones, Gaſparem Slik Cancellarium, Æneam Secretarium, & Artongum Secretarium. Omniſque Cæſaris cura in eam diætam collata erat. Nam ſex electores obligati ſimul adverſus Eugenium videbantur Cæſarem ſpernere, itaque ſummum Cæſari ſtudium erat, fœdus electorum ſolvere, & aliquem ad ſe trahere, ut Eugenio & ſibi conſuleret. Contra enim omnes electores nihil audebat agere; neque adverſari Eugenio volebat. Itaque neque ſolus Eugenium ſequi audebat, neque cum electoribus illi adverſari volebat. At Electores eo animo erant, ut ſi Eugenius non ſatisfeciſſet petitionibus, ab eo penitus deficerent, quamvis Imperator nollet. Eam ob cauſam legatis ſuis id mandati Cæſar dederat, ut fœdus electorum omnino rumpere tentarent, & aliquos Electores ad ſe trahere ſtuderent; quod ſi duos ex eis habere poſſent, declarationem pro Eugenio facerent, ſin autem, declarationem omitterent. Cum ergo conventus jam magnus eſſet, Le-

A *gatique Electorum ab Roma reverſi Eugenium criminarentur, qui ſe male vidiſſet, graviterque reſpondiſſet, omnium opinio erat, conventum illum pro Felice facturum declarationem, aut ſaltem pro concilio. Eratque illic Ludovicus Cardinalis Arelatenſis, cum aliis ex Baſilea, qui ſe jam victoriam habere in manibus arbitrabantur. Legati Cæſaris admodum triſtes erant, & maxime quia Bononienſis non veniebat, qui principibus reſpondere pro Eugenio debebat. Erat autem ibi Joannes Caruajal homo Hiſpanus, & Nicolaus de Cuſa theuto-* B *nicus, magni ambo viri & docti, qui abſentiam Bononienſis, quibus valebant modis, excuſare nitebantur. Cum autem incipiendus tractatus eſſet, viſum eſt Electoribus Dei primum invocandam eſſe præſentiam, miſſamque de Spiritu Sancto celebrandam in communi, quæ res magnum propemodum ſcandalum paritura videbatur. Ludovicus enim Cardinalis Arelatenſis, quaſi jam planum eſſet negotium, & ſuæ parti ceſſum eſſet, intereſſe miſſæ quaſi Legatus voluit, atque crucem ante ſe habere, & populo benedicere, eique* C *magna pars Electorum favebat. At legati Cæſaris exſurgentes, neutralem adhuc nationem dicere, Legatum non eſſe recipiendum, niſi declaratione facta, aut ſe abituros, aut Arelatenſem legationis inſignia poſiturum. Treverenſis Archiepiſcopus accuſare legatos Cæſaris, qui legatos Eugenii nationis hoſtes admittere vellent, legatos amici concilii recuſarent, res erat in controverſia, ſed major erat favor Arelatenſis. Jamque deſperare legati Cæſaris videbantur, niſi armati cives in medium proſilientes, bono animo eſſe legatos Cæſaris juſſiſſent, nam ſe fa-*

Digitized by Google

facturos, quod ipſi imperarent, qui non Electoribus, ſed Cæſari eſſent jurati. Ob quam rem animati Cæſaris oratores inſtitere atque obtinuere, ut Arelatenſis inſignia legationis omitteret. Poſt hæc vocati ſunt in auditorium Legati, qui Romæ fuerant, ut referrent, quæ acta Romæ eſſent. Gregorius id munus obivit, quæcunque dura Eugenius dixerat, in medium retulit, dulcia omiſit. Illum nationi germanicæ infeſtum, ſuæ cervicis hominem, nullis movendum rationibus aſſerebat. Cardinales quoque univerſos accuſabat, qui nationem gravare cuperent, Conciliorum auctoritatem ſpernerent, romanam curiam ſaginare ſtuderent, cum unicuique ſuum vocabulum dediſſet, Biſſarionem Cardinalem græcum, quoniam barbam geſtaret, hircum appellavit. At, cum pergeret maledicere, ab Ænea reprehenſus eſt, quod mala accurate referret, bona nulla exponeret. Atque ipſe, quibus modis res Romæ geſta fuerat, paucis abſolvit. Exinde legati Cæſaris ſummo ſtudio conati ſunt Maguntinum archiepiſcopum ex fœdere cæterorum Electorum abducere, ſic enim & Federicum marchionem Brandenburgenſem ab illis extraxiſſe putabant, qui fidem Archiepiſcopi ſecutus fœdus intrarat, multa in eam rem praticata ſunt. Johannes de Liſura fœderis & auctor & defenſor Maguntinum in ſententia tenebat. Cumque res diu inutiliter tractaretur, ad pecuniam tandem recurrere oportet, cui raræ obaudiunt aures. Hæc Domina curiarum eſt, hæc aures omnium aperit, huic omnia ſerviunt. Hæc quoque Maguntinum expugnavit. Non quod ſibi quicquam promiſſum fuerit, ſed inter quatuor ejus conſiliarios duo millia florenorum rhenenſium erogata A *ſunt, quæ bono animo Cæſar ſolvit, ne ſe ſpreto, Electores ad partem concilii Feliciſve declinarent, quam ſummam Nicolaus poſtea per Æneam Federico remiſit. Hi ergo Conſiliarii non veritatis amore ſed auri dulcedine pellecti Archiepiſcopum Maguntinum ad voluntatem Cæſaris inclinabant. Sed nolebat Pontifex ille juratum fœdus abrumpere ſine cauſa juſta, quærebatque modos honeſtiores. Cumque legati Cæſaris non poſſent menti ejus ſatisfacere, Æneas modum commentus eſt, qui receptis notulis, ſecundum quas ſe Principes obligaverant, niſi* B *Eugenius illas admitteret, velle ſe eum deſerere, omne venenum ex his ademit, novaſque notulas compoſuit, per quas & Archiepiſcopi depoſiti reſtituerentur, & nationi oportune provideretur, & auctoritas conciliorum ſalvaretur. Illaſque dixit ſua opinione Eugenium non negaturum. Jam Thomas Bononienſis advenerat, qui conſenſum Ducis Borgundiæ ſuper reſtitutione Electorum obtinuerat, miſſus Æneas eſt cum novis notulis ad legatos Eugenii ſciſcitaturus, an eas Eugenius amplecteretur, quod ſi faceret,* C *poſſibile eſſe, ne quid ille Francfordenſis conventus adverſus eum ſtatueret. Thomas & Nicolaus Cuſanus bonam ſpem fecere, Johannes durior videbatur, ob quam rem etiam verba aſperiora inter Æneam & illum fuere. Reverſus tamen Æneas ſpem dedit, notulas Eugenio placituras. Eas igitur Maguntino oſtenderunt, dicentes, iniquum eſſe ab Eugenio diſcedere, qui notulas illas conceſſurus eſſet honeſtatis & juſtitiæ plenas. Tunc Maguntinus bona fide ſe dixit intraſſe fœdus, ſibi dictum fuiſſe, nihil Electores ab Eugenio velle, quod non eſſet hone-*

Digitized by Google

honeſtum, at ſi jam his non contentarentur, ab honeſtate recederent. Placere igitur ſibi, ut notulæ in publico legerentur, quærerenturque vota multitudinis. Id quoque legati Cæſaris approbarunt; prius tamen notulas ab Ænea confectas Maguntinus, Brandeburgenſis, Magiſter Pruſſiæ, Archiepiſcopus Salzburgenſis, & Archiepiſcopus Magdeburgenſis, & plures Alamaniæ principes ſubſcripſere. Cumque ventum eſſet in concionem, major pars notulas approbavit, Treverenſis & Colonienſis & Dux Saxoniæ adverſi fuerunt. Palatinus dubius manſit. B *Sic territi tres Electores nihil concludere auſi ſunt. At legati Cæſaris cum Maguntino Brandenburgenſi & aliis novum fœdus fecerunt, ſtatueruntque in futuro nativitatis Dominicæ feſto ad Eugenium mittere, atque ab eo petere, uti notulas approbaret: quod ſi faceret, mox nomine nationis obedientia ſibi præſtaretur, ſin autem, rurſus in deliberationem res adduceretur. Hac deliberatione recta Treverenſis & Colonienſis confeſtim abierunt, ſolutusque conventus eſt. Arelatenſis cum his, qui ſecum ex Baſilea venerant, in latrones incidit, ſed* C *ipſe fuga elapſus ſalvatus eſt rebus amiſſis. Cæteri omnes in captivitatem ducti ſunt, neque ſine magno damno poſtea dimiſſi. Legati Cæſaris ad eum reverſi admodum commendati ſunt. Legati etiam Eugenii Thomas & Johannes ad eum venerunt, commendaruntque geſta in Francfordienſi conventu, petiverunt quoque, ut forti animo Cæſar eſſet. Hi ſcripſerunt Eugenio rerum ſtatum, maleque ſuccedere ſibi intimarunt, niſi, quæ legati Cæſaris afferrent, acceptatum iret. Collegium Cardinalium diviſum erat,*

A *videbaturque magna pars adverſari his, quæ Francfordiæ concluſa erant, atque hi erant maxime Theologi, qui omnia graviora faciunt; ob quam rem Ludovicus Aquilegienſis, & Johannes Morinenſis Cardinales ſuadent Eugenio, ſi velit eccleſiæ pacem habere, novos ut Cardinales aſſummat, qui reſiſtere contradicentibus poſſint. Sic ſuaſus Eugenius quatuor Cardinales creavit, Archiepiſcopum Mediolanenſem, Abbatem ſancti Pauli præſentes, & Thomam Bononienſem ac Joan. de Caruaial abſentes & in itinere ad ſe redeuntes. Interea Johannes Vaivoda Gubernator Hungariæ, cum diu petiviſſet regni coronam atque confines, neque id obtinere poſſet, dicente Cæſare, coronam apud regem manere debere, caſtra vero juſto bello acquiſita non eſſe reddenda, niſi expenſis redditis; magnum armatorum exercitum in Auſtriam duxit, longe lateque populatus, villas & aperta loca omnia combuſſit, & quamvis altæ nives eſſent, tentoria tamen in campis ante novam civitatem fixit, neque frigore ullo terreri potuit. Nemo illi obviam factus eſt, quia non erat in Auſtria par equitatus. Cæſar Viennæ ſe continebat. Qui plurimum excedebant, dixerunt, Hungaros habuiſſe XX. Millia equitum, qui minus X, millia: cum hac tamen tanta manu nullum opidum expugnavit, nullamque arcem lucrari potuit. Neque magis ulla re nocuit, quam incendio. Imperator tamen aggreſſus occulte per ſuos milites caſtellum, quod vocant Hornſtein,* lapidem cornu *evertit atque diruit. Tandem vero Johannes nulla re memorabili facta in Hungariam rediit. Non tamen inter hæc Federicus res eccleſiæ neglexit, ſed Æneam atque Procopium equitem*

Digitized by Google

Bohemum ad Eugenium miſit, hiſque facultatem dedit, ſi Eugenius notulas Francfordiæ concluſas acceptaret, ut nomine ſuo obedientiam ei reſtituerent: qui cum Senas veniſſent, in feſto nativitatis, maguntini & aliorum principum legatos ex condicto illic offenderunt, atque cum his Romam profecti ſunt, ubi maximo cum honore recepti fuerunt, Eugenio obviam mittente omnes Curiæ Prælatos præter Cardinales. Johannes de Lyſura jam mutatus erat, & in legationem Maguntini venit. Cum veniſſent in conſpectum Eugenii, Æneas orationem habuit nomine omnium, quæ & Papæ & Cardinalibus gratiſſima fuit. Sed Eugenius ab ea die lectum ægritudinis incidit, ex quo nunquam ſurrexit. Delecti fuerunt Cardinales aliquot ad tractandum cum legatis nationis. Res per aliquot dies protracta eſt, tandem notulas Æneæ Eugenius ex conſilio Cardinalium acceptavit, tumque legati omnes ad eum in cubiculum ingreſſi ſibi jacenti & morti proximo obedientiam præſtiterunt. Iſque in manus Æneæ litteras apoſtolicas dedit, præfatus ſe jam non ægre moriturum, quod eccleſiam, antequam vita excederet, ſuo ſplendori reſtitutam videret. Nam Teutonicis ad obedientiam reverſis, nullas jam vires nocendi Amedeo ſupereſſe videbat, ubi vero ex Thalamo ſive cubiculo Pontificis oratores exierunt, Cardinales publicum Conſiſtorium tenuere, in quo rurſus obedientia reddita eſt Eugenio, & lectæ ſunt Cæſaris litteræ, quæ id affirmabant. At cum Æneas inter eos, qui cum Cæſare ſe declarabant, & obedientiam præſtabant, magiſtrum Generalem B. Mariæ Theutonicorum nominaret, Procurator ejus, qui tum A *forte aderat, Andreas Prutenus Plebanus in Danzich ſcientiæ Theologicæ non imperitus, reſtitit; putavit enim ſuo ordini injuriam fieri, quaſi neutralis fuiſſet, cum in romana curia dudum ante ſemper Eugenio obediviſſet. Sed retudit ejus petulantiam Æneas, qui eundem Andream fuiſſe Francfordiæ & litteras tractatus per oratores Cæſareos acceptaſſe, ſubſcripſiſſe, atque ſigillaſſe oſtendit. Quibus ex rebus omnes eum jure reprehenſum dixere, qui cum honeſte tacere cum honore potuiſſet, maluit cum rubore loqui, dignaque his hominibus pœna eſt, qui pedem in duobus* B *trudere calcibus volunt, cum tamen ſciant, duobus Dominis teſtimonio veritatis non facile ſerviri poſſe. Finito conſiſtorio mox tota urbe incenſi ſunt ignes, & quaſi de magna victoria nuntium veniſſet, & tubis & campanis ſignificata lætitia eſt. Sequenti die proceſſio ex ſancto Marco uſque ad ſanctum Johannem Lateranenſem per Cardinales & omnem clerum facta eſt, reliquiæque Sanctorum publice delatæ, ibique Jo. Cardinalis Morienſis in altari ſummo divina celebravit, vir magni conſilii & ingenii velociſſimi, qui* C *plurimum in ea concordia laboraverat. Actæ ſunt igitur Deo gratiæ ingentes, qui eccleſiam quaſſatam & laceram reduniſſet, ac divi Petri naviculam pene fluctibus ſuccumbentem ex profundo pelagi in tranquillum portum duxiſſet: factus quoque ſermo eſt, in quo cum Eugenius tum Federicus Cæſar divinis pene laudibus celebrati ſunt. Abbinc vero diebus quindecim Eugenius cum morte pugnavit, ſexta decima die victus, invictum animum Deo reddidit, atque in baſilica ſancti Petri loco, qui Vaticanus dicitur, apud Eugenium tertium ſepultus eſt. Neque*

que

Digitized by Google

que gloriam ſepulcri quæſivit, qui priuſquam moreretur, neque ſculpi ſibi lapides, neque levari in altum Sarcofagum, ſed humi ſuum corpus ſepelliri mandavit, ſciens quia facilis eſt jactura ſepulcri. Cardinales tamen ei honorificas exequias novem diebus perſolverunt. Eugenio, priuſquam ſedem Petri aſcendiſſet, Gabriel nomen fuit, apud Venetos ex plebe ſed divitibus ortus mercatoribus, quibus vita functis adhuc adoleſcens, cum Antonio Corario nobili Veneto & coæquali ſuo, diſtracta paterna ſubſtantia, & in pauperes erogata religioſam vitam accepit. Exinde cum Angelus Corario Antonii patruus tempore ſchiſmatis ad papatum aſcendiſſet, quem Gregorium XII. appellaverunt, & hic nepotem ſuum ad Bononienſem eccleſiam promoviſſet, ne ſine comite religione exiret, Gabriel quoque vocatus eſt ad curiam, ac Senenſi eccleſiæ præfectus. Nec diu poſt ambo ad Cardinalatus excellentiam evecti ſunt, tantumque ambo dilexerunt, ut gemini vocarentur, dum Conſtantiæ in concilio generali agebant. At Gabriel divina ordinatione ſervatus, cum Martinus obiiſſet, Papa quintus, aliorum nulla, & ſua maxima ſpe ad pontificalem cathedram vocatus fuit. Tumque rubigo & indignatio inter geminos orta eſt, cum major altero alter viſus, qui dum erant æquales, nulla potuerunt adverſitate disjungi. Hic in papatu bellum mox cum Columnenſibus habuit, quos admodum humiliavit. Præfectum urbis novas res molientem capite plecti juſſit. Fulginates & Vrbinates tyrannos delevit, Comitem Antonium Piſanum ſuſpendio affecit. Apud Bononiam Antonium de Bentivoglis ſuſpectum regimini morte multavit, cum Rege Aragonum, cum Senenſibusque bellum geſſit. Cum Concilio Baſilienſi perpetuas lites habuit: a Romanis per ſeditionem captus, cum negligentius cuſtodiretur, fuga lapſus per Tyberim & Mare tyrrhenum Florentiam venit, exinde Bononiam & demum Ferrariam, ubi cum Græcis tractatum unionis inchoavit, & reverſus Florentiam finivit, ibique Patriarcham & Imperatorem Græcorum ad unionem reduxit, & Cardinales barbatos aliquos creavit, inter quos Biſſarion Nicænus vir doctiſſimus fuit, qui poſtea legationem apud Bononienſes magna prudentia obivit, & brevi tempore latinas litteras edidicit, adeo ut Ariſtotelis multa opera in latinum verterit. Eugenius quoque cum Philippo bellum habuit, poſtea ei reconciliatus eſt, cum rediiſſet Romam, Sigiſmundum Cæſarem, priuſquam Roma fugeret, coronavit, duo apud eum potentiſſimi fuere, Johannes Vitelleſcus, qui & Cardinalis & Patriarcha Alexandrinus fuit, cordatus homo & audax, quem Eugenius ſuum Cæſarem appellabat, cum is aliquando Regi Aragonum terrori eſſet, ſed hunc poſtea accuſatum in carcerem conjecit, &, ut fama fuit, veneno extinxit. In cujus locum ſuffectus Ludovicus Patriarcha Aquilegienſis & ipſe Cardinalis adeo crevit, ut Eugenius titulum papatus, hic gubernationem haberet. Fuit autem Eugenius (1) *alti animi, injuriarum tenax,*

(1) *Fuit autem proceri corporis & facie venuſta, ſpeciemque habuit dignam principe, ſed in Apoſtolatu magnis ægritudinibus attritus eſt, & quamvis aquæ potor vinum horreret, podagram tamen patiebatur, quamvis negaret eo ſe morbo teneri.* MARGO.

nax, delatoribus aures præbuit, avaritiam calcavit, honoris cupidus fuit, ubi ſententiam imbuit, non facile mutari potuit, religioſis viris admodum favit. Is Æneam, priuſquam moreretur, in ſubdiaconatus officium recepit. Dum moreretur, Alfonſus Rex Siciliæ & Aragonum Tyburtum venit, qui cognita morte nihil novitatis fecit, quamvis exercitum haberet, ſed ut religioſus princeps ſeſe continens legatos ad Cardinales miſit rogans, ut Succeſſorem Eugenio eligerent eccleſia dignum. Si quis impedimento eſſet, favorem obtulit contra illum: ad quem Cardinales miſſi duo gratias egerunt. Structo conclavi X die poſt obitum Eugenii Cardinales ad eligendum ingreſſi ſunt. Tum legati Cæſaris Æneas & Procopius eques, ad cuſtodiam conclavis cum cæteris regum legatis conſtituti ſunt. Dum res ventilatur electionis, Stephanus de Porcariis eques romanus ſolicitare plebem & in libertatem vocare cœpit, dicens omnem ſervitutem turpem, fœdiſſimam autem, quæ præſbyteris præſtaretur, rogabatque romanos, dum Cardinales clauſi eſſent, aliquid audere pro libertate, ſed fuerunt qui ei reſtitere graves viri, Romam, niſi curiam Apoſtolicam haberet, ſpeluncam eſſe latronum dicentes, neque homines habere qui libertatem tueri poſſent: nihil funeſtius eſſe Romanis, quam perdere Papam, viſum eſſe experimentum, cum Eugenius captus eſſet. At Stephanus hic poſtea ex urbe pulſus eſt. Cumque Bononiæ relegatus eſſet, tandem quia malis actus fatis & ære onuſtus alieno, quieſcere non poterat, Romam clanculum rediit, factaque cum pleriſque conſpiratione, invadere urbem ſtatuerat, &

A dominatum ſacerdotis ſummi abolere. Sed præventum eſt conſilium ejus, conſilio ut aiunt Jo. Cardinalis Sancti Angeli, atque ipſe & ſequaces capti & affecti ſupplicio ſunt. Ipſe in Caſtello ſancti Angeli laqueo vitam finivit. Cardinales vero dum electionem agere feſtinant, in varias ſententias incidunt, major pars Proſperum de Columna eligebat, virum nobilem & virtute præſtantem, ſed huic Vrſinorum amici & Veneti duo adverſabantur. Inter alios qui plures voces habuerunt, fuerunt Dominicus Cardinalis Firmanus gravis pater & doctrina plenus, & B Johannes Cardinalis Portugallenſis, lætus & jucundus homo, nemo tamen XII. voces habere poterat, ut duas videretur collegii partes adeptus. Demum vero, dum contentio eſt vehemens præter ſpem omnium Thomas cardinalis Bononienſis electus eſt. Sed ipſe quodammodo certus ejus rei fuerat ex ſomnio, quod ſibi nocte, quæ mortem Eugenii prcæeſſit, evenerat. Nam ſibi per quietem viſus fuit ad Eugenium in thalamum veniſſe, qui exuens veſtimenta ſua eum induerit, ac deinde birretum, quod in capite habebat, C detrahens capiti Thomæ impoſuiſſe, & accepta manu ejus dixiſſe: Sede hic: ego ad Sanctum Petrum ibo: tu meum locum in hac cathedra tenebis, quæ res Thomæ rem certam quodammodo de pontificatu fecit, ſicut ipſe poſtea in cubiculo ſecreto Enea preſente & duobus Vlricis Sonnenberger & Rider Cæſari narravit, cum Cæſar ipſe ſuum ſomnium referret, qui nocte, qua Thomas ex Auſtria receſſit, Romam iturus ſomniavit, ſe manibus Thomæ Imperatorem coronari, quod ſibi mirum videbatur, quia non a Papa, ſed ab epiſcopo coronaretur, ſed audito eo

in

Digitized by Google

in Papam electum, tum certum ſomnium credidit, & fixum mente geſſit, ab eo ſe coronam accepturum. Hic Thomas electus in papam Nicolaus quintus vocatus eſt, cui mox rex Aragonum & Italia tota obedientiam dedit. Tum quoque & Hiſpani & Galli & Teutones & quicquid Chriſtianitatis eſt ad ejus devotionem venit. Nam & Amedeus Sabaudiæ dux, qui apud Baſileam papatum arripuerat, ubi Germanos ad Nicolaum declinaſſe accepit, fractus animo pacem petiit, & accepta per ſuum territorium ad vitam legatione, papatum reſignavit, contentus in cardinalatu vivere. Hic Nicolaus Theodericum Colonienſem & Jacobum Treverenſem, quos Eugenius depoſuerat, ſuis dignitatibus reſtituit. Patrimonium eccleſiæ, quod tyranni inter ſe partiti fuerant, ex integro recuperavit. Annum Jubilæum conceſſit, Imperatorem & Auguſtam, ut ſuo loco dicemus, coronavit: fuit autem corpore parvo, ſed animo maximo. Hic ex Lucanis originem duxit, quamvis apud Sarezanam honeſtis ortus parentibus pueritiam egerit. Senis ac Bononiæ litterarum ſtudio incubuit, commendatus autem Nicolao epiſcopo Bononienſi, qui poſtea Cardinalis ſanctæ Crucis creatus fuit, in ejus familiam receptus eſt, apud quem adeo crevit, ut omnem domum ſolus regeret, cum eo in omnibus legationibus fuit, quas ille multas, & magnas obivit. In civitate Pariſienſi magiſtratum theologiæ ſuſcepit. In diſputationibus & ſubtilis & vehemens fuit, nullum ei genus litterarum incognitum, hiſtorias maxime calluit. Ingenium ei velox, & memoria tenax, quod raro concurrit. In diſputationibus Græcorum magnum nomen aſſecutus eſt, vivente Cardinali cum promoveretur ad eccleſiam urbinatem, noluit acceptare, illo mortuo, cum Cardinalis Aquilegienſis eccleſiam ſibi commendatam Bononienſem reſignaret, libens accepit, ſed quamvis ei Bononienſes poſſeſſionem darent, eum tamen intrare Bononiam, aut ibi permanere non permiſerunt. Epiſcopus factus in Alamaniam bis miſſus eſt per Sabaudiam, incognitus ad Borgundiam tranſivit, & ad unionem eccleſiæ vehementer intendit, quæ res ei cardinalatum conceſſit. Quantum vero animo hic valeret, & quam vaſtus ſit ejus animus, ejus ædificia monſtrant, quo nemo aut magnificentius aut celerius aut ſplendidius quam ipſe edificavit. Nam turres & muri per eum conſtructi nulli priſcorum operum vel arte vel magnitudine cedunt. Ad hæc accedit eloquentia, & laudatæ reſponſiones ejus, quas ex tempore dat. Divina ſæpe & libenter celebravit. Ad hæc non nihil mali erat, nam ſibi nimium credidit, neque facile alienum conſilium ſequebatur. In pontificatu mox podagram & artheticam incidit, cujus ante fuerat expers, neque medicis auſcultare voluit vinum prohibentibus, dicens, neque præceſſori ſuo profuiſſe vino abſtinere, neque capponibus, ſeu pullis gallinaceis, aquam bibere qui podagram paterentur. Priuſquam cardinalatum aſcenderet, erga inferiores elatus fuit, erga ſuperiores humillimus. Hoc ergo in papam aſſumpto, Æneas ac Procopius ad Cæſarem redierunt, cui grata electio Nicolai fuit. Ac propterea mox Æneam & Artongum ad Aſciaffburg tranſmiſit, ubi conventus cum maguntino præſule, & aliis pleriſque principibus tenendus erat, miſit etiam ad

alios electores, atque omnes in ſuam ſententiam traxit, ut Nicolaum relicto Felice ſequerentur. Interim & Cardinalis Sancti Angeli Legatus Nicolai ad Federicum venit, qui magno receptus honore cum natione germanica nomine Sedis apoſtolicæ concordavit, atque modum ſtatuit, qui ſervandus eſſet in futurum, & circa collationes beneficiorum, & circa cauſas. Is quoque venientibus Hungaris ad Viennam, & querelas agentibus, concordare tentavit, & non potuit, ivit autem in Hungariam & poſtea in Bohæmiam, ſed cum pertinaces hereticos inveniſſet, ab eis indignatus receſſit. Tranſiens autem Coloniam, inter archiepiſcopum & ducem Cliuenſem pacem fecit, qui diu certaverant, deinde totam Alamaniam in reverentia Nicolai confirmavit. Dum hæc aguntur, Philippus Maria Dux Mediolani clarus fama princeps, cum prius oculum perdidiſſet, ex diſſenteria non relictis legitimis hæredibus mortem obiit, teſtamento autem Alfonſum Regem Aragonum hæredem inſtituerat, at eo ſepulto, mox populus Mediolanenſis arma ſumpſit, atque inconſulta temeritate dominatum ſibi arripuit, vocatoque Franciſco Sfortia Vicecomite, ſtipendium ei dederunt, ut civitates, quæ deſciviſſent, armis ad obedientiam compelleret, ea eſt enim humani generis ſtultitia, ut ſe quisque libertate, alium ſervitute, dignum exiſtimet. Verum Papienſes ad Comitem ipſum defecerant, Placentini ad Venetos, Aſtenſes & Alexandrini ex parte ad ducem Aurelianenſem, alii ad alios, cum ſe in libertate tueri non poſſent, defecerunt. Igitur Comes Placentiam expugnabat; Bartholomæus Bergamenſis, dux exer-

A *citus alterius, apud Alexandriam ſuperbientes & inſoleſcentes Gallos magno prælio delevit. Inter hæc Federicus legatos ad Mediolanum miſit Federicum Epiſcopum Secovienſem, Æneam electum Tergeſtinum, Gaſparem Slik Cancellarium, Johannem Ungnad Magiſtrum Cameræ, Jacobum de Caſtro Romano nobilem equitem, & Pancratium Riſciad conſiliarios ſuos, qui jus Imperii peterent: nam ducatus mortuo Philippo abſque legitimis hæredibus ad Imperium devolutus erat. Hos Mediolanenſes velut dominos honoraverunt. Sed cum*
B *dominium peteretur, aiebant, Mediolanum imperii quidem eſſe, ſed ſuis legibus relictum, nihil Imperatoribus debere, præter quingentas libras imperialium annuas, ſic enim in pace Conſtantiæ diffinitum fuiſſe tempore Conradi Cæſaris affirmabant. Hic quoniam ad res Mediolanenſes ventum eſt, tempeſtivum videtur aliqua de hujus urbis fortuna referre, quæ apud veteres hiſtoriarum ſcriptores invenimus, hæc urbs antiquiſſima eſt, & a Gallis olim condita dicitur, cum romana res floruit, ſub imperio Romanorum fuit: hic multi Cæſares ſuam cu-*
C *riam tenuerunt, maxime Valentinianus & Theodoſius. At poſtquam Romana ſublimitas inclinavit, intrantibus Italiam Longobardis, in eorum poteſtatem omnis terra redacta eſt, quæ prius Gallia ciſalpina a Romanis dici ſolebat, atque a Longobardis Longobardia dicta eſt, regnumque ibi Longobardorum conſtitutum eſt, cujus caput Mediolanum fuit. Verum cum Longobardi eccleſiam Romanam infeſtarent, Pipinus rex Francorum, & Carolus ejus filius eccleſiæ ſubvenientes Longobardos attriverunt, non*

tamen

tamen extincti ſunt, ſed ad Reges uſque Theutonicos perdurarunt, atque ab his exterminati fuerunt, regnumque tunc Longobardiæ apud Imperium retentum, quod Imperatores Theutonici nunc per ſe nunc per alios adminiſtrarunt, Mediolanum autem & cæteræ civitates Lombardiæ ſæpius rebellarunt, & a Federico barba rubea mirum in modum correptæ fuerunt, maxime autem Mediolanum, quod funditus delevit. Sed optimo loco civitas condita quamvis deleta, deleri non potuit, mox quoque reparata eſt, & in priſtinam ubertatem reducta. At cum ſæpc civitates Lombardiæ a Regibus Theutonicis deficerent, quod eorum mores ferre non poſſent, tandem apud Conſtantiam imperante Conrado pax facta eſt, & leges datæ Longobardis, ſecundum quas viverent. Maxima quidem libertas eis data eſt, non tamen inter illas Mediolanum fuit, quod per vicarios Cæſaris adminiſtrabant, diu vicariatus apud nobiles de Turri ſervatus eſt, ſed Henricus VII. cum intraſſet Mediolanum, perſuaſus a Vicecomitibus, nobiles de Turri non eſſe Imperio fideles, novasque res moliri, atque Imperatorem occidere velle, vicariatum ab eis abſtulit, deditque Vicecomitibus. Patulæ ſunt enim malis ſuaſoribus aures principum, neque aliud facilius credunt, quam proditionem, delatus autem, priusquam audiatur, extinguitur. Vicecomites, cum diu vicariatum Mediolani tenuiſſent, tandem dominium uſurparunt, inter quos multi memorabiles Principes fuerunt, maxime Johannes, qui, cum eſſet urbis Pontifex, ſuſcepta tutela pupillorum fratris filiorum, totam Italiam ad terrorem compulit, non enim contentus Lombardiæ

A *limitibus in Tuſciam tranſmiſit exercitum, ac Piſas, Senas, Peruſium, Lucam in poteſtatem ſuam redegit. Florentiam obſidione cinxit, poſt cum Barnabàs dominatum arripuit, homo ſævus & implacabilis, qui cum Johannem Galeaz fratris filium & generum veneno perdere ſtatuiſſet, ab eo captus & in carcerem conjectus apud Trecinum in vinculis diem finivit. Johannes autem Galeaz, cum auctus potentia omnem Lombardiam in poteſtatem ſuam redegiſſet, ac Bononiam, Piſas, Senam, Lucam, Peruſium occupaſſet, Florentiam obſeſſam teneret,*

B *apud Venceslaum Cæſarem, qui fuit Caroli quarti filius, gratiam invenit, qui pecunia ſive precibus corruptus Mediolanum in ducatum erexit, ac Galeaz & qui ex eo naſcerentur legitimos hæredes Duces Mediolani creavit, ob quam rem Principes electores illum ab Imperio amoverunt, ac Ropertum de Bavaria ſibi ſubſtituerunt. Quem, dum Romam pergeret, magnumque comitatum ſecum duceret, Galeaz, qui Venceslao parebat, neque adverſus eum coronari quemquam volebat, aggreſſus bello confregit, at-*

C *que inglorium & victum in patriam redire compulit, cui non diu poſt mortuo, Jodocus Marchio Moraviæ & Venceslai frater ſucceſſit, ſed hic quoque intra ſemeſtre defunctus Sigiſmundo Cæſari locum fecit. At defuncto Galeazio, Johannes filius in ducatu ſucceſſit, vir pulcro corpore, ſed humanitatis omnis expers, cupidus ſanguinis & fera quavis immanior; quem non pudebat manu propria inſontes occidere, hic dum ſuos inſequitur, neque cuſtodibus corporis parit, ab ipſis occiſus eſt, quos ſui corporis exiſtimabat eſſe cuſtodes. Digna ultio, ut nullos*

fide-

Digitized by Google

fideles inveniat, qui nullis eſt ipſe fidelis. Hoc mortuo frater ejus Philippus ducatum invaſit, qui, ut poſſet milites in armis continere, relictam Firxini civis, qui magnus apud patrem fratremque fuerat, admodum pecunioſam, ſed annis gravem duxit uxorem, cujus auro retentis militibus Mediolanum obtinuit, at uxorem paulo poſt quaſi adulterii ream & duas ancillas, ut ajebant, criminis conſcias gladio juſſit interimi, exinde virginem quandam nobilem Mediolanenſem apud ſe admodum commendatam in curiam vi recepit atque corrupit, ex qua nata eſt Blanca, quæ demum Franciſco Sfortia Vicecomiti nupſit. Deinde filiam Amedæi Ducis Sabaudiæ duxit uxorem, dum bello Veneto premeretur, cum qua vel nullam vel modicam conſuetudinem habuit. Hujus viri varia fortuna fuit, perſecutus fratris percuſſores uſque ad unum ad mortem compulit, Lombardiam omnem in poteſtatem redegit. Genuam Liguriæ potentiſſimam urbem, a qua pater abſtinuit, ſubjecit ſibi. Saonam Albengamque & omnes illas oras Maris Liguſtici, Bononiam, Imolam, Forlivium occupavit, poſtea eccleſiæ Romanæ reſtituit, exercitum in Tuſciam mittens gravi bello Florentinos attrivit. Qui cum non poſſent ejus vires ferre, Venetos in belli ſocietatem exciverunt, duri erant Veneti, neque terreſtrem pugnam libenter accipiebant. Sed movit eos Franciſcus Carmignola, magnus armorum ductor, qui a Philippo fugiens cum veniſſet Venetias, ait ſe ſcire Philippum, ſi Flo- A *rentinos vinceret, mox Venetos aggreſſurum, quia Italiæ regnum appetat, atque a debilioribus incipere, ut iis victis fortior factus fortioribus par fiat, atque ſuperior. Florentini quoque, cum in Senatu Venetorum cauſam ſuam agerent, eosque tardos remiſſosque cerneret; quid cunctamini inquiunt Veneti? Nos ſi Philippo ſuccumbimus, illum Italiæ Regem conſtituemus, vos cum Cæſare victi efficiemini. His igitur motus Venetorum Senatus hortante Franciſco Carminiola, qui res* B *Lombardiæ optime norat, bellum non laceſſiti, Philippo intulerunt, atque primo aggreſſi Brixiam per proditionem obtinuerunt, ob quam rem coactus eſt Philippus exercitum ex Tuſcia revocare, diu pugnatum eſt, at cum victus Philippus omnem equitatum amiſiſſet, Franciſci Carmignolæ opera ſuſtentatus eſt, qui omnes captivos exutis armis remitti juſſit, quæ res Franciſco invidiam apud Venetos peperit, ex qua poſtea in ſuſpicionem adductus & proditionis accuſatus, capitali ſenten-* C *tia damnatus eſt. Hujus belli pax facta eſt auctore Cardinali ſanctæ Crucis. Fovit tamen pacem Philippus; nam cum fraude ſubreptam Brixiam recuperare debuiſſet, ne Mediolanum perderet, Bergamum victoribus addidit. Hic duce Angelo de la Pergula Suicenſes (1) magno conatu Italiam ingreſſos apud Belizonam in alpibus crudeli bello & Sanguineo delevit, nam Suicenſes amplius quam mille trucidati ſunt. Cœpit & ſecundum bellum (2) cum Venetis & Florentinis, in quo Venetos in valle Tellina proſtravit. In Pado ma-*

(1) *Hoc de Suicenſibus præcedit.* MARGO.

(2) *Exinde cum Florentini tyrannum Lucanum Paulum Domſii invaſiſſent, Franciſcum Sfortiam auxilio illi miſit, qui cum comperiſſet Paulum cum Florentinis paciſci, per Antonium Petrucium Senenſem animoſum equitem inſidias prævenit, & Paulum cepit, Lucam autem liberam dimſit, ſed nec diu poſt cum Floren-tini*

magnam eorum claſſem vi cepit, ductores eorum apud Imolam bello vicit, & in captivitatem recepit, duo ei belli præcipui Duces fuerunt, Nicolaus Picennus, & Franciſcus Sfortia, qui cum ſeſe ferre non poſſent, magnis cladibus Philippum affecerunt. Sigiſmundus hoc tempore Mediolanum venit, coronatusque apud Sanctum Ambroſium, nunquam videre Philippum potuit, ob quam rem non parva inter eos ſimultas fuit, nam poſtea Eugenio ſe junxit Sigismundus, qui Venetis contra Philippum auxilia mittebat. At Philippus miſſo Picenno in Tuſciam, & Franciſco in Marchiam, omne patrimonium eccleſiæ occupavit, atque ipſum Papam in urbe captum ad fugam compulit. Sed Franciſcus ab eo deficiens ad Venetos tranſiens res Philippi turbavit, qui, ſi fidem ſervaſſet, Italiam illi ſubjeciſſet. Hic tyrannos Lombardiæ multos oppreſſit, & occidit gladio. Alfonſum Regem Aragonum & Johannem Regem Navarræ omnemque nobilitatem Regni Siciliæ & Aragonum navali bello victam apud Inſulam Scantiam in captivitatem redegit, ſed animo magno omnes ſine prætio liberos & multis muneribus donatos remiſit, inauditam & apud nullos hiſtoricos relatam liberalitatem exercens. Hic, quamvis uno bello Venetos, Florentinos, Mantuanos, Sabaudienſes, Palavicinos, Suicenſes & Montisferrati Marchiones adverſus ſe haberet, forti animo reſtitit, tutatuſque Regnum eſt. Secundum bellum quod cum Venetis & Florentinis A *geſſit, arbiter Franciſcus Sfortia terminavit fineſque regni Venetorum uſque ad flumen Adduam protendit. Ipſe promiſſam Blancam duxit uxorem, & Cremonam nomine dotis accepit. Sed liberalitas Philippi magno ei detrimento fuit; nam Genuam & univerſam Liguriam rebellantem amiſit. Itaque afflictus in ſenio ægre ſe habuit, anxius tamen tertium bellum cum Venetis accipere conatus eſt, in quo, cum ſe dietim ſuccumbere cerneret, & morbo corporis attritus, & anxietate animi vexatus animam exhalavit. Qua re percepta legati, ut ante* B *diximus, Cæſaris Mediolanum venere, qui ubi diu ac diu de dominio tractarent, cum efferatam libertate multitudinem ad æquitatem reducere non poſſent, ab inde receſſerunt. Erat autem intentio Mediolanenſium regere Mediolanum, neque alium ſupra ſe habere, niſi Cæſarem nomine, cui ob reverentiam dominii in annos ſingulos auream pateram quingentorum aureorum offerebant. Legati vero ducatum morte ducis ad Imperium devolutum ex integro petebant, paſſi tamen fuiſ-* C *ſent ordinari in civitate regimen ex civibus, dum pars vectigalium major ad Cæſarem veniſſet. Hic quoniam res Mediolanenſis cœpta eſt, cum Cæſar duabus vicibus poſtea illuc Legatos miſerit, uſque ad finem proſequenda res videtur. Non multo poſt, cum Franciſcus Sfortia Placentiam vi cæpiſſet expoſuiſſetque prædæ, atque in agrum Brixianum ſe contuliſſet, elati ſucceſſu rerum Mediolanenſes, Franciſcum*

tini Lucam obſediſſent atque ad famem compuliſſent Nicolaum Piccenium Philippus miſit, qui magno prælio Florentinos devicit, Lucam liberavit, agrum Piſanum invaſit, Senenſes in bellum impulit, agrum Aretinum vaſtavit, atque in tantam deſperationem Florentinos adduxit, ut niſi denuo Venetos in Lombardia movere bellum ſuaſiſſent, actum de ipſorum libertate fuiſſet. MARGO.

ciſcum opprimere ſtatuerunt, tractantes cum Venetis ejus ruinam occulte. Qui ubi dolos præſenſit, prior in Venetorum amicitiam ſe ſe recepit, atque in has leges cum eis venit, ut ad obtinendum Mediolanum auxilio ei eſſent. Sicque mox infeſtis ſignis Franciſcus ad Mediolanum divertit. Mediolanenſes territi tanta rerum mutatione Carolum de Gonzaga & Franciſcum Picenimum in urbem vocarunt, atque cum his civitatem defenderunt. Interim Federicus, cum attritos eos cerneret, rurſus ad eos miſit Artongum de Cappel & Johannem Hinderbach juris interpretes, ſi fortaſſe mentem recepiſſent & ad imperium reverti vellent, offerens his auxilium, ſi ſuum Dominium recognoſcerent. At civitas eo tempore in tumultu fuit, nam plebs timens, ne nobiles Franciſco Sfortiæ ſe ſubmitterent, ab his regimen accepit, & occiſis novem nobiliſſimis civibus omnem poteſtatem in ſe recepit, nihil in tanto motu concludi potuit: ſed miſerunt Mediolanenſes Barthholomæum Regna ad Cæſarem, qui tentaret ejus animum. Intererea & ad regem Aragonum, & ad ducem Sabaudiæ legatos miſerant, nec minora illis quam Cæſari promittebant. Illo audito, cum omni die magis ac magis civitas Mediolanenſis *opprimeretur, Cæſar tertio tentare eos voluit, miſitque ad eos Æneam epiſcopum Tergeſtinum & Arthongum, qui cum magnis periculis Comum veniſſent, non poterant ulterius ire ſine magno comitatu, cum Franciſcus Sfortia omnia inter Mediolanum & Comum occupaſſet, diligenterque obſervaret, ne legati Cæſaris urbem intrarent, qui ſibi prædam e faucibus eriperent. Itaque duobus de viginti diebus manere Comi eos oportuit, antequam comita-* A *tum haberent. Medio tempore rurſus regimen urbis mutatum eſt, & a plebe in nobilitatem receptum, quæ res Comiti ſalutem attulit, nam, qui nolebant Imperium, in carcerem conjecti fuerunt. Cum autem Legati Cæſaris non poſſent ſecurum habere conductum; et cum periculo ire Mediolanum decreverunt. Itaque procuratis aliquot peditibus & equitibus nocte iter aggreſſi ſunt, & ducente Deo omnes excubias fefellerunt, pauloque poſt ortum ſolis Mediolanum ingreſſi ſunt. Cum veniſſent ad Senatum, petiverunt populum congregari, cui* B *Cæſaris mandata referrent. Inter X. viros qui ſummam reip. gerebant, Guarnerius de Caſtilione fuit, vir doctus & facundia exuberanti, qui per leges non licere ait convocare populum: ad quem cum Æneas reſpondiſſet, nullas illius urbis leges ligare Cæſarem, ſeque juſſum eſſe, id petere, dixiſſet, omnes magiſtratus, qui aderant, convocandum populum ſtatuerunt, ut in ſequentem diem mandata Cæſaris audiret. In curiam igitur cum magna multitudo conveniſſet, narravit Æneas breviter, quibus ex cauſis jam bis Cæ-* C *ſar Legatos ad eos miſiſſet, utque neque primi neque ſecundi petitiones obtinuiſſent, quæ tamen juſtæ fuiſſent. Nam civitatem illam ejusque regimen ad Imperium pertinere, nemo dubitaret. Non tamen eveniſſe illis bene, qui Cæſaris mandata parvi feciſſent, ſed cecidiſſe eos ex alto gradu, jamque oppreſſos eſſe, & obſidione circumdatos, potuiſſe igitur Cæſarem illos dimittere, & fortunæ ſuæ relinquere, ſed miſertum eſſe nobiliſſimæ civitatis, & civium, qui libertatis amore decepti fuiſſent, velle ad huc eis opem ferre, atque hoſtem repellere, ſi ipſi reſipiſcant,*

ſcant, & Cæſarem, ut eſt Dominus, recipiant, nam facile ſibi ſit, comitem Franciſcum repellere, qui amicos habeat & pecuniam, qui a Sabaudia uſque in Iſtriam cum patrimoniali dominio Italiam cingat, qui & Sigiſmundum patruelem & Suicenſes in Comitem præſto armare poſſit, ipſe in Venetos, niſi pedem retrahant, per Forum Julii irruere poſſit, & alios in Italia Principes Imperii fideles in auxilium devotæ civitatis poſſit adducere. Itaque hortabatur eos, ut conditionem acciperent, neque amplius libertatis dulcedine fallerentur, quam diu retinere non poſſent. Scirent tamen ſub Imperio veram eſſe libertatem, ubi naturalis Dominus juſtas leges dicit, neque ulli gravis eſt. Ad hæc moderate & facunde Guarnerius non pauca reſpondit, multumque de bono libertatis dixit. Tandem concluſit, civitatem deliberaturam & daturam aliud reſponſum. Ea die ad hoſpitium Legatorum magnus civium concurſus fiebat, & quaſi jam reſp. ad Cæſarem veniſſet, Legatos ejus ſalutabant. Sequenti nocte populi trium portarum in arma ſurgentes, vivat Imperium clamabant, quod ſi quartæ portæ plebs aſſurexiſſet, acta res erat; nam ſex portarum populis civitas gubernabatur, concurriſſet quoque pars major, niſi præſides civitatis accurrentes ſiſtere populum juſſiſſent, dicentes ſe quoque Imperium velle, ſed honeſto modo cum legatis procedendum eſſe, ut honor civitatis ſalvaretur, ſicque tumultus compreſſus fuit. Tunc & Carolus de Gonzaga ad Legatos venit, incuſans Gubernatorum fallaciam, qui populum ſeduxiſſent, quod ſi Legati alteram publicam audientiam peterent, venturum ſe cum plebe ſibi amica promittebat, excitaturumque tumultum, moxque populum Imperium vocaturum. Sed Legati id ſibi minime commiſſum ajebant, ut in civitate tumultum facerent. Si cives ſuapte ingenio parere vellent, recepturos ſe Cæſaris nomine obedientiam, ſin vero, domum ituros relaturosque res geſtas, quod poſtmodum Cæſari viſum foret, id faceret. Tunc Carolus animo motus non fuit amplius his amicus. Cives quoque illum ſuſpectum habuere, qui Legatos Cæſaris toties accederet. Suſpicionem autem auxit, quod inter loquendum Legati dixerant, ſi civitas Cæſaris mandata reciperet, Gubernatorem inſtituere vellent hominem Italum & civitati gratum, quem illi mox Carolum intellexerunt, qui erat omni plebi acceptus atque deinde inſidias ei parabant. Cum autem Legatis reſponderent, ajebant ſe Cæſaris eſſe ſubditos, velleque ſibi parere ſalvis eorum privilegiis, petebantque ut eis Cæſar adverſus hoſtem ſolatia ferret. At cum Franciſcus eos amplius atque amplius premeret, Nicolaum de Arzimboldis ad Legatos miſere, qui jam receſſuri erant, atque has Cæſari leges offerebant. Placere Mediolanenſibus Gubernatorem accipere natione Theutonicum, qui Cæſaris nomine in civitate jus diceret. Senatum vero retinendum, qui regimen urbis haberet, qui civitatem cuſtodiret, ac jus pacis & belli haberet. In cæteris quoque civitatibus, quas tunc poſſiderent, Gubernatores accipere vellent, quos Cæſar nominaret, ſed ab illis appellationem eſſe volebant ad gubernatorem Mediolanenſem, ab illo vero provocari non poſſe. Pro civitate Mediolani offerebant annis ſingulis Cæſari auri quinquaginta millia florenorum, de cæteris civitatibus medios redditus ei præſtare volebant. Tum quo-

Digitized by Google

quoque id adjiciebant, ſi quam civitatem in Lombardia Mediolanenſes ſuo milite viciſſent, eam ab Imperio in vicariatum perpetuum obtinere volebant, præſtituri exinde cenſum annuum, qui decens videretur. Feuda omnia nobilia in manum Cæſaris offerebant, volebant tamen vaſallos poſt juramentum, quod Cæſari præſtarent, etiam civitati fidem jurare, quod ei non eſſent noxii, atque hæc omnia offerebant, ſi Cæſar auxilium his præberet, quo Franciſcum ab obſidione repellerent. Hæ conditiones non videbantur Legatis aſpernandæ, non tamen illas amplecti poterant, quibus integrum Dominium mandatum erat expetere, ſed dixerunt ſe Cæſari ea relaturos, atque reſponſum miſſuros, moxque conſcenſis equis, cum haberent litteras ſecuritatis a Franciſco Sfortia, ad eum venerunt, quem in caſtris ſexto milliario repererunt, atque cum eo Legatos Venetorum & Florentinorum. Exercitus ejus vix viginti millium fuit, cum quo civitatem centum millium hominum obſedit. Sed erant ſui pugnandi periti, vulgus civitatis ineptum & diviſum erat. Ingreſſi ad eum, cum ſecretam audientiam petiviſſent, mox ille omnes emiſit, manſiſſetque ſolus cum Legatis, niſi Cancellarium ipſi remanere juſſiſſent. Oratio Legatorum Cæſaris in hanc ſententiam fuit: dicebant, civitatem Mediolanenſem morte Philippi, qui ſine legitimis hæredibus deceſſiſſet, ad Imperium devolutam, indignum videri Cæſari, quod is civitatem Imperii invaderet, qui tamen ab Imperio inſignibus eſſet ornatus, quique pridem Cæſari obtuliſſet, ad ſua ſe ſtipendia venturum, ſi vellet, atque juvaturum Cæſarem ad obtinendum Ducatum Mediolani.

A *Vtcunque tamen res ſe haberet, ſi adhuc Franciſcus Imperio ſervire vellet, atque juvare ad obtinendum Ducatum, magnas ei Cæſar conditiones faceret. Ad ea Franciſcus: verum eſſe ait, quod ſe Cæſari obtuliſſet, nam tunc & Veneti ſibi & Mediolanenſes erant infeſti, ob quam rem ſtatus ſuus ruinæ ſubjacebat, niſi cito ſibi ipſi conſuleret. At cum Cæſar nullum ſibi reſponſum dediſſet, neque ipſe amplius expectare poſſet, inter duos inimicos minus inſoleſcenti, & magis potenti ſe conciliavit, atque in Venetorum gratiam venit, quibus ſeſe obli-*

B *gavit inſequi Mediolanenſes, qui fidem ejus fefellerant & ſibi mortales paraſſent inſidias. Itaque bellum ſibi juſtum adverſus eos eſſe, qui tamen non eſſent Imperio fideles: ajebat præterea, ſe inveniſſe in caſtro Papienſi Philippi litteras, quibus uxorem ſuam hæredem omnium Dominiorum reliquiſſet; non debere Imperatorem ægre ferre, quod Mediolanum acciperent, nam ſe in eo Dominio fidelem futurum Cæſari, & facturum quodcunque alius qui illud Dominium eſſet habiturus, multumque commendari Cæſari jube-*

C *bat, atque his dictis remiſit legatos. Hic, quia de Franciſco loquimur, non eſt abs re pauca de ipſo loqui & ejus originem & vitam exponere. Homo fuit eminentis ſtaturæ, & habitudinis carnoſæ, albus, commixta rubedine, læta facie, calvus, oculis illuſtrioribus, toto corpore pulcher, facundiam cum prudentia conjunxit. Hic filius Sfortiæ fuit extra matrimonium natus. Sfortia ex villa, quæ vocatur Cotignela, non longe a Faventia humili loco natus eſt. Sunt, qui eum relicta domo in militiam profectum, primo mulionem, poſtea mangonem fuiſſe, atque*

cum

cum eſſet manu promptus, & audax ac prudentia non mediocri ad equeſtrem militiam aſcendiſſe. Quæ ſequuntur certa ſunt. Crevit homo, Duxque multorum factus, in regno Neapolitano armis ſibi magna Dominia vendicavit. Nam & Beneventum & Mamfredoniam, & Trojam in poteſtatem ſuam redegit. Sedente Martino Papa quinto, Dux eccleſiaſticæ militiæ fuit, multaque bella feliciter geſſit, ſæpiusque cum Braccio tyranno Peruſino conflixit. Ad extremum, cum illum quæreret, detrectantem bellum, dum Vulturnum flumen trajicit exercitum, forte puerum, quem amavit, periclitantem in undis aſpexit; cui dum ferre opem vult, ipſe ſibi nocuit, atque cum illo pariter voragine fluminis abſortus, quamvis ſæpe quæſitus, nunquam viſus eſt. Cum hoc Johannes Ptolomæus Senenſis Æneæ patruus militavit, qui Sfortiam in exercitu ſuo tantæ auctoritatis fuiſſe referebat, ut, quicquid futurum diceret, milites crederent. Ajebat etiam, tenuiſſe illum quindecim diebus univerſum exercitum in aſpera ſilva, neque fuiſſe, quid equis darent, niſi quercinas frondes. Milites autem parum panis habuiſſe, atque propterea, cum milites murmurarent, abiturosque ſe dicerent, proceſſiſſe illum in medium, hortatumque commilitones, ut patienter ferrent, nam poſt biduum omnes frondes, quas equis dediſſent, in aurum reddituras eis, adeo efficaciter dixiſſe, ut nullus verum dubitaret, quod ipſe dixerat, nec mentitus eſt, nam tertia die, victis hoſtibus, ditiſſima & opima ſpolia retulerunt. Poſt mortem ejus milites ætatem filii contemnebant, qui tunc adoleſcens fuit Franciſcus. Sed ille vocatis eis in concionem paternos li- A *bros quibus omnes debitores erant, afferri juſſit, & in medium comburi, promittens nova ſtipendia, qui ſecum militare vellent, amaturumque ſe eos ſemper, qui patri fideles eſſent, deditque omnibus & ſtandi & abeundi libertatem. Tum forte Philippus Mediolani aurum ei miſerat, quo poſſet comitatum retinere atque alere; milites, ut liberalitatem adoleſcentis & prudentiam cognoverunt ætate majorem, omnes ſe cum eo & manſuros & morituros jurarunt. Franciſcus in ſervitio eccleſiæ perſeverans Braccium paternum hoſtem & eccleſiæ crudelem inimicum apud* B *Aquilam bello vicit & captum Martino tradidit. Verum neque hujus hominis fortuna reticenda eſt, qui ex parvo gradu in altum aſcendit ſtatum. Fuit Braccius nobili apud Peruſinos, ſed paupere familia natus, militia ejus prima in ſex equis cœpit. Siniſtrum ejus latus aridum ac præmortuum erat, facundia præcipiti, &, ut Peruſina eſt, jocoſa fuit, blandus alloquio, crudelis opere. De clavibus eccleſiæ, de Chriſto, de Deo nihil temuit, ut qui animam cum corpore extingui epicurea dementia credidit. Crevit hic in* C *regno Neapolitano auctusque magnum conflavit exercitum. Carolum Malateſtam, nobilem & magnum armorum Ducem apud Peruſium bello fregit, inde Peruſium in ſuam poteſtatem redegit, Aſiſium occupavit, Tudertum, Spoletum, multasque urbes ſibi ſubegit, Florentini, Senenſes, atque Lucani tributum ei quotannis pendebant. In regno Neapolitano multa Dominia pervaſerat. Cum Philippus Dux Mediolani ſui eum exercitus ductorem conſtituere vellet, magnasque ſibi opes offerret, omnes conditiones ſprevit, ut qui ſe non minorem Duce putabat,*

ac ſe brevi Regem futurum cenſebat. Legi ante ſe veterum facta ſemper ad menſam jubebat, neque ullius hiſtoriam avidius, quam Julii Cæſaris, audiebat, ut qui ſe futurum illi parem conjectabatur. Ad extremum cum Aquilam Brutiorum nobilem urbem obſideret, exiſtimans ſe ibi Martini copias conflicturum, atque deinde Romam venturum, ut diximus, victus eſt, hic ſolitus erat dicere, ad eam ſe velle Martinum inopiam reducere, ut ſex miſſas pro nummo argenteo cantaret. Quem, cum Florentinus quiſpiam argueret, qui fuit apud eum auctoritate potens, miror inquit, ſi me talia dixiſſe credis, nam quo pacto ego in ſex miſſas nummum dabo argenteum, qui neque in mille darem æreum. Captus hic a familiaribus Ludovici de Michelotiis quamvis multa his promitteret, ſi ſe liberarent, obtinere non potuit, ductus in tentorium hoſtis, cum ſe captum vidit in poteſtate inimici, nunquam locutus eſt, ſive quia non potuit in gula vulneratus, ſive quia indignatus ſprevit effari, paulo poſt mortuus, in agro cum beſtiis ſepultus eſt, quia excommunicatus & hoſtis eccleſiæ fuit. Apud ſanctum Laurentium in vineis diu cadaver ejus in ſpelunca jacuit. At cum Nicolaus de Forte Bracciis poſtea ſupplicaſſet Eugenio, ut in ſacrum locum oſſa ejus deferre poſſet, iſque annuiſſet, quia teſtes fuerunt, qui eum ante mortem contritionis ſigna oſtendiſſe falſo dixerunt, exhumata ejus oſſa & Peruſium delata ſunt, atque in eccleſia principali magno cum honore collocata, at, dum civitatem intrarent, tanta ſubito cecidit cœlo grando, ut omnes Peruſinorum agros & vineas excuſſerit in præmium religioſæ ſepulturæ. Sed, ut redeamus

A *ad Franciſcum, hic paulo poſt ad Philippum venit, diuque ei ſervivit inter primos belli duces, multaque laudata in bellis fecit, adeo ut Philippus ejus virtute allectus unicam ejus filiam extra matrimonium natam, quam unice amavit, ei in conjugium ſpoponderit. Verum cum Nicolaus Picennius, qui ex commilitonibus Braccii fuerat, atque Braccianos milites ſub ſe habebat, relictis Florentinis ad Philippum veniſſet, duxque univerſi exercitus Mediolanenſis creatus eſſet, invidia inter eos crevit. Quoniam perpetuum odium inter Braccianos & Sfortianos* B *fuit. Cumque ambo non compaterentur, Franciſcus cum ſuis Sfortianis in agrum Picenum miſſus eſt, ut eam regionem Eugenio adimeret, qui tunc erat hoſtis Philippi. Nicolaus cum Braccianis in Tuſciam atque ducatum profectus eſt. At Franciſcus quaſi turbo quidam agrum Picenum invaſit atque omnem Marchiam ſibi ſubjecit, & quia Nicolaus vicinus erat, ſæpius inter ſe decertarunt, parumque abfuit, quin totis viribus ad invicem pugnarent. Tumque viſum eſt Franciſco, quod Philippus Nicolao* C *quam ſibi eſſet favorabilior, atque omnino alienatus ab eo ad partes Venetorum defecit. Cumque Nicolaus revocatus ex Tuſcia Venetos premeret, Franciſcus ex Marchia in auxilium Venetorum veniens eorum dux creatus, magnas clades Philippo intulit. Nicolaus jam Veronam intraverat volentibus civibus, ſed veniente Franciſco mox effugit, reliquitque rurſus Veronam Venetis. In tantum autem Franciſcus Philippi partes afflixit, ut eum coegerit, & filiam tradere, quam jam negaverat, & eum pacis arbitrum accipere, qui dicta*

pace

pace Blancam accepit, & Cremonam nomine dotis, ibique nuptias celebravit. Exinde in Marchiam reverſus, cum pace torperet, amori operam dare cœpit, atque inter virgines conjugis puellam Novarienſem, nomine Perpetuam dilexit, atque per lenonem corrupit, quam cum gravidam animadvertiſſet, nobili cuidam equiti deſpondit, juſſitque nuptias in quodam opido, ubi arx fortiſſima fuit, apparari, nam ibi ſponſus domicilium habuit. Cum vero ſponſa duceretur in oppidum, juſſa eſt e veſtigio arcem petere, neque poſtea videndi ſponſam ſuam copiam habuit ſponſus, ſed Franciſcus ad eam ſæpe noctu cum paucis veniebat. Illa jam more dominæ ſe gerebat, habens ancillas & famulos, non potuit res idcirco latere ſenſit; dolos Blanca, atque illam, dum aucupatum cum accipitre pergit, miſſis percuſſoribus occidere ſtatuit. Quatuor forte fuerunt, qui eam venantes invaſere, quorum unus eam in brachio vulneravit, ſed ipſa urgens equum calcaribus manus eorum forti animo effugit, deinde venationibus poſt habitis, in arce clauſam ſe continebat, ſed neque ſic fœmineos dolos evadere potuit, cum die quadam laviſſet capillos, quos habuit albiſſimos, atque illos ad ſolem ſiccaret inter murum arcis & antemurale, idque exploraſſent inſidiatores, duo ex his ſub ſpecie ruſticorum portam accedentes, atque petentes intromitti, quaſi aliquid caſtellano dicturi, janitorque ſemiportam aperuiſſet, illi irruentes janitorem ad terram proſtrarunt, atque viſa Perpetua mox eam truncaverunt, occiſamque reliquentes mox effugerunt: neque illi poſtmodum viſi ſunt. Sed certo ſcitum eſt, id ſcelus Blancæ fuiſſe, quæ

A pellicem ferre non poterat. Id cum agnoviſſet Franciſcus dolore inæſtimabili correptus, nullam poterat conſolationem recipere, ſed dies nocteſque ſuam Perpetuam appellabat, jurabatque ſe conjugem occiſurum. Saluti Blancæ fuit, quod abſens erat. Franciſcus autem ira fervidus eam ad ſe venire juſſit, quæ etſi norat virum iratum, omneſque ſibi diſſuaderent iter, tamen mox conſcenſo equo ad eum venit, nec vocari ad præſentiam expectavit, ſed virum in conſilio manentem acceſſit, qua viſa omnes abierunt, eamque cum conjuge ſolam reliquerunt, ibique
B cum alter alteri quereretur, ſine arbitris facta eſt pax, tamen poſtea nunquam ſine dolore potuit Franciſcus Perpetuæ meminiſſe. Hic cum Venetorum fautor videretur, Philippus cum Eugenio concordavit, qui etiam Alfonſum regem Aragonum ad ſeſe accepit, unde miſſo exercitu contra Franciſcum, eum rurſus ex Marchia pepulit, ita ut pauca ei in Marchia remanerent, nam qua facilitate Marchiam acquiſivit, eadem amiſit, undecim tamen annis ea potitus eſt. Tum quoque & do-
C minia, quæ in regno Neapolitano habuit, patris viribus aquiſita perdidit, adeoque ad inopiam deductus eſt, ut qui ſeptingentos officiales conſuevit ad caſtella dimittere, jam vix decem mittere poſſet. Tum tamen Florentinorum & Venetorum ope ſuſtinebatur, quorum auxilio facto exercitu novem milium inter equites & pedites Tuſciam & patrimonium eccleſiæ invaſit, credens Papam Roma pellere, ſed Patriarcha & alii Cardinales Papam hortantes, collecto exercitu Comiti reſtiterunt, neque is potuit aliquid agere. Deinde, cum rur-

Digitized by Google

rurſus Veneti opprimerent Philippum atque uſque Mediolanum ad XII. miliarium pergerent, mortuo Nicolao Picenino, vocatus eſt Comes, ut ei auxilio eſſet, qui dum relictis Venetis ſeſe præparat, Philippus, ut ante diximus mortuus eſt, Alfonſo Aragonum rege hærede poſt ſe deſignato. Tunc populus in libertatem ſe vindicavit, caſtrumque in civitate magnum & fortiſſimum, victis pecunia cuſtodibus everterunt, ingens ſcelus, opus egregium demoliti ſunt, ſed mira ultio Dei: qui deſtruxerunt, Franciſco ſupplicarunt, ut repararet, & ignarus populus, qui ad ruinam volens locavit operas, ad reparationem invitus coactus eſt. Morte Philippi, ut diximus, Lombardia turbata fuit. Comani, Novarienſes, Alexandrini & Terdonenſes Mediolanenſium jugum acceperunt. Aſtenſes ad ducem Aurelianenſem defecerunt. Valentini ad ducem Sabaudiæ. Placentini & Laudenſes ad Venetos. Parmenſes fœdus cum Mediolanenſibus percuſſerunt. Papienſes in ſeſe ſteterunt, donec Comes Franciſcus ſtipendium Mediolanenſium accepit, hic enim cum veniret in auxilium Philippi, poſtquam ille obiit, dux exercitus Mediolanenſium factus eſt, ſtipendiumque ei ea lege promiſſum eſt, ut quas civitates armis acciperet, Mediolanenſium poteſtati ſubjiceret. At Papienſes, ut in partibus eſſe Comitem ſenſere, miſſis ad eum legatis ei ſeſe dediderunt, quos cum Mediolanenſes peterent, dixit, eos non armis victos, ſed ſuapte voluntate dominatum Comitis ſubiiſſe, vicitque ex pacto Mediolanenſes: quæ

A *res Guarnerio de Caſtilione admodum imputata eſt, qui pactiones cum Comite nomine Mediolanenſium percuſſerat. Comes poſtea Placentiam obſedit (1) & vi expugnavit, captis, qui intus erant, præſidiis Venetorum, & civitate in prædam militibus data. Ibi aſſuefacti cædibus juvenes, in ſanguinem humanum miro modo ſæviebant. Fuit illic adoleſcens, dum Comes in civitate reſideret, qui nocte in triviis civitatis explorans, qui ſoli tranſibant, undecim viros interfecit, tandemque captus & confeſſus ſcelera mox ſuſpenſus eſt. Co-*

B *mes poſt hæc in agrum Brixinenſem cum tranſiſſet, magniſque cladibus Venetos afficeret, timentes Mediolanenſes, ne auctus potentia & nomine fidem falleret, ipſi potius fallendam fidem cenſuerunt, & traditoris in ſe potius nomen recipere voluerunt, quam traditionem pati. Itaque relicto Comite cum Venetis fœdus inire quærebant. Sed præſenſit dolos Comes atque maturavit ſe Venetis jungere, cum quibus pacta, ut diximus, fecit. Veniensque contra Mediolanum, omnia eis eripuit præter Comum uno*

C *impetu, atque obſidionem ante civitatem poſuit. Tuncque legati Cæſaris ea pacta obtinere poterant, ut ante diximus, ſed non habentes poteſtatem, ad Comitem tranſierunt, atque per Comum reverſi ſunt ad Cæſarem, quem in Carinthia apud ſanctum Vitum invenerunt, qui ut audivit conditiones, non improbavit eas, ſed more illorum, qui poſt factum ſapiunt, optavit, ſe dediſſe plenam poteſtatem legatis, ſed neque tunc diligenter ag-*

(1) *Hic dum Mediolanenſibus ſervit, una die copias Venetorum omnes fudit apud Caſale majus multumque Venetos debilitavit, tunc Mediolanenſes timere Comitem cœperunt.* MARGO.

aggreſſus eſt rem, nam ſi in tempore miſiſſet Mediolanenſibus auxilia,(1) *adhuc civitatem haberet, ſed fuerunt, qui in rem imperii non ſuaderent exponendam pecuniam, quæ tandem in alios tranſitura fuiſſet. Itaque dum menſibus fere duobus Cæſar deliberat quid agendum ſit, Mediolanenſes fracti viribus, & fame vexati, Venetos orant, ne ſe perditos velint, ſed civitatem in ſuam ſocietatem recipiant, quæ pacis amans nolit aliena & ſuis contenta ſit. Tum Veneti veriti forſitan, quod poſtea ſecutum eſt, ne Comes urbe obtenta contra ſe arma verteret, fœdus in hunc modum accipiunt: Civitas Mediolani ut libera ſit Comumque in poteſtate habeat. Franciſcus Comes Parma, Placentia, Papia, Terdona, Novaria contentetur, cætera ſenatui Veneto cedant. Comes ne amplius quam duo milia equitum & peditum mille teneat, totidemque Mediolanenſes ad ſui ſtatus tutelam. Veneti ſex milia equitum & tria peditum in armis habeant,*(2) *vel dic certum numerum & ſe majores: quindecimque dies comiti ſtatuunt, has ut conditiones accipiat, ſi renuat, hoſtis populi Veneti, Mediolanenſiſque ſit, & communibus viribus comprimatur. At Comes irritatus his pactionibus nequaquam annuit, ſed amplius urgere civitatem decrevit, magnus hominis animus, qui & Mediolanenſium & Venetorum viribus aut ſuperiorem, aut parem ſe credere potuit, cui nec multi milites eſſent, neque auri copia. Sed norat oculatus homo*

A *conditiones Mediolanenſium, ſperavitque ſe prius opprimere eos, quam Venetorum auxilia haberent. Florentini quoque & Januenſes ei auxilio fuere, qui non liberum Mediolanum intelligebant, ſed in poteſtate Venetorum futurum. Videbatur quoque eam fuiſſe populi Veneti mentem, ut Mediolanum ſibi ſubjiceret. Nam, etſi promiſerant civitati victualia, tamen parce omnis auxilii genus miniſtrabant. Scientes enim Comitem populo Mediolanenſi & his qui gubernabant exoſum, exiſtimabant, ſi premerentur a comite futurum eſſe, ut*
B *Venetos in dominos appellarent, ut ab his certius auxilium haberent. Sed contra evenit, nam plebs jejuna quemvis dominum accipit, qui paſcat. Igitur fatigata fame multitudine, cum non eſſet ſpes auxilii Venetorum, ſeditio in civitate orta eſt, auctore Bartholomæo de Vico mercato, ſi ſic vocatur, rurſuſque ſurgentes, nobiles ignobiles ex palatio ejecerunt, ac Leonardum Donatum, ſive alium, qui Venetorum apud eos legatus erat, in medio foro occiderunt, Franciſcumque in civitatem vocaverunt, qui e-*
C *tiam inſignia ducalia, tradente populo, ſuſcepit, quæ res neque vim neque colorem habuit juſtitiæ. Is mox Laudam expugnavit, atque cum Januenſibus & Florentinis apertum fœdus percuſſit, qui prius latenter favebant ſibi, aggreſſuſque Venetos, magna eos clade affecit. Veneti, cum Florentinis indignarentur, cum rege Aragonum pacem fecere, & fœdus cum*

eo

(1) *Hic Mediolanenſes rurſum ſtatum mutantes, in curiam armati venientes, Galeottum Tuſcanum occiderunt, Petrus de Paſteria per feneſtras ſaltum dedit, Guarnerius pridie domum, ſe ægrotum ſimulans, ſe recepit. Sic nobilibus excluſis plebei & mercatores invaſere rem publicam, & cum Venetis tractarunt.* Margo.

(2) *ſic in MS.*

eo percuſſere, interque ſeſe ſtatuerunt, ut omnes Florentini ex omni regno Neapolitano omnique ditione Venetorum pellerentur, Florentinos ſibi hoſtes communes perſequendos decreverunt, & ut domarent Comitem, fœdus etiam cum Duce Sabaudiæ & Marchione montis Ferrati percuſſerunt; Comiti vero Marchio Mantuæ adhæſit, qui filiam ſuam filio Comitis deſpondit uxorem: & quamvis Veneti potentiores ſint, adhuc tamen Comes magno animo in hanc uſque diem ſe defendit; atque hæc de rebus Mediolanenſibus libaſſe ſat habeamus, & ad Cæſarem revertamur. Cæſar poſt mortem Philippi, cum res Auſtriæ turbarentur, nam Pancratius ex Hungaria frequentes in Auſtria rapinas exercebat, decrevit hominem corripere, quamvis ſedem in alieno regno haberet. Collecto exercitu, Ulricum comitem Ciliæ ei præfecit, qui admotis opido, quod vocant Caloxum, machinis intra paucos dies & opidum in deditionem accepit, & Pancratium ad pacem compulit, ſuorum dominiorum parte multatum. Hic Pancratius ex parvo apud Sigiſmundum Cæſarem creverat; poſt cujus mortem latrociniis intentus & Hungariam & Auſtriam infeſtavit, nulli amicus, nullique fidus. Sed Ulricus eum correxit, quamvis adhuc fortunam ferat ſuis ſceleribus inconvenientem. Fuit quoque per hæc tempora caſtrum in Auſtria trans Danubium inter paludes ſitum, quod Vaid appellabant; quod, cum non haberet redditus, dominus ejus ex eo latrocinia exercebat. Uxor hominis formoſa fuit & in pectore fœmineo cor virile geſtavit, ut vir pro muliere, mulier pro viro putaretur. Hæc amaſium & adulterum

A

non ignaro viro domi habens latrocinia imperabat, multiſque damnis Auſtriam afficiebat. Hoc caſtrum magnis ſumptibus Cæſar expugnavit, ductis aggeribus per paludes uſque ad caſtrum. Capta mulier ad Cæſarem cum parvo puero veniens impetravit veniam, ſed caſtrum non obtinuit, vitæ relicta eſt. Itaque mulier in deſperationem adducta rurſus amantem in fraudem impulit, qui caſtrum per inſidias noctu mulieri recuperavit, rurſusque inde ſpolia commiſſa ſunt, rurſusque expugnatum caſtrum demolitum eſt; ſed qui intus erant fuga ſalutem quæſiverunt. Dum hæc aguntur, gravis in Suevia & Franconia exorta eſt turbatio, quam

B

nunc expedire curabimus. Eſt in Franconia civitas Imperialis Norimberga nomine, quam latino vocabulo montem Noricorum poſſumus appellare. Hæc ampla urbs & populoſa eſt, privatis & publicis ædificiis ornatiſſima; flumine interſecta navigabili, quod ex montibus Bohemiæ defluens in Muganum currit, in Rhenum Muganus. Mœnia ejus ultra modum ſuperba, turribus frequentibus munita & foſſato cincta profundo, latoque, ſed circa

C

civitatem undique ſteriles ſunt arenæ, induſtria tamen hominum frugiferæ factæ. Hic mercatores admodum multi ſunt, & divites & potentes; artifices quoque plurimi, qui ex ære, cupro, ſtannoque & plumbo laborant, atque in omnem Alamaniam Galliam atque Italiam merces tranſmittunt. Itaque opulenta civitas invidendas paravit opes. Hæc non eſt antiqua urbs, ſed poſtquam Ratispona defecit, & Praga aucta eſt. Situs ejus optimus eſt, quia in medio quodammodo Alamanniæ locata eſt. Terra, quæ in circuitu eſt, a Marchionibus Brandenburgenſibus poſ-

poſſidetur, qui & Burgravii Norimbergenſes appellantur, quaſi civitatis Comites. Norimbergenſes more hominum, qui quo plura poſſident, plura appetunt. Opidum...... a Domino ejus emere, quæ res magnæ diſſenſionis fomes, atque origo fuit. Nam Marchio Albertus opidum ſine ſuo conſenſu non potuiſſe vendi dicebat, quod ab eo in feudum haberet, ille contra ſe liberum nihil obligari ſibi dicebat. Erat & alia indignationis materia, quod in villa civitati proxima juriſdictionem Norimbergenſes ſibi uſurpabant, quam Marchio ad ſe ſpectare dicebat. Ob quam rem diffidabat eos more Theutonico, niſi deſiſterent caſtrum emere, juriſdictionemque remittere: illi contra nihil injuriare ſe ei dicebant, quod ſi ſecus ſentiret, offerebant ſe juri coram Cæſare, qui eorum & Marchionis naturalis Dominus eſſet. Id cum Albertus reſpueret, bellumque minaretur, Cæſaris auxilium implorarunt, qui ſuo de more Marchioni ſcripſit, ne quam facti viam attentaret, offerens ei judicium de Norimbergenſibus, ſi quid de illis conqueri vellet. Marchio in armis ſvetus, & arma, quam jura callens; longas & tædio plenas juris vias exiſtimans, mox bellum Norimbergenſibus intulit, atque opidum, de quo erat quæſtio, per inſidias occupavit. Norimbergenſes quoque ſumentes arma, vicinas civitates in ſocietatem belli adſciverunt. Nec deſes Marchio fuit, nam & ipſe plurimos Principes ſibi conjunxit. Cum Norimbergenſibus fuerunt Vlmenſes, Auguſtenſes, Rottovillenſes, Nerlinenſes, Rotteburgenſes, Suinfortenſes, & aliæ plures civitates, ac Epiſcopus Herbipolenſis. Cum Marchione fuerunt fratres ejus,

A *Albertus germanus Cæſaris, Dux Saxoniæ Wilhelmus, Marchio Badenſis, Maguntinus Epiſcopus, Bambergenſis & Hextetenſis antiſtites, Comites de Wirtemberg, quos, cum ante vulneratam cauſam Cæſar componere ſtuduiſſet, nullo pacto furentes animos mollire potuit. Quos cum duros intelligeret, ſinite inquit ſe ſe impetant, vexentque, nolunt ſalvis poſſeſſionibus oblatam pacem, exuſtis agris eam quærent. Bellum igitur geſtum eſt, in quo novem vicibus conſertum eſt*

B *prælium, octo vicibus Marchio vicit, una ſuccubuit, is omnia Norimbergenſium, quæ extra urbem habebant, more Florentinorum caſtella exuſſit, opidum unum & munitum & magnum vi expugnavit, quod cum pleriſque Principibus obſidebat; ſcalas in quatuor locis apponi juſſit, atque ut aliis Principibus faveret, locum ſibi & altiorem & munitiorem reſervavit, & tamen primus omnium in opidum deſcendit.*

C *Hic libet me ſingulare facinus hujus hominis referre, quod Alexandri magni geſtis non eſt impar. Cum intellexiſſet hoſtes ad ſe venturos, trans fluvium quemdam illos expectavit, & ſciens aquam uno tantum loco peditibus vadabilem, illic præſidium collocavit, quod ſagittis tranſeuntes pedites averteret, ipſe cum equitatu expedito ad mille paſſus ultra aquam manſit. Cum hoſtes aquam attigiſſent, equites octingenti tranſiverunt; pedites, cum non invenirent vadum, undique aditum quærebant, atque illo comperto a ſagittariis Marchionis prohibebantur. Marchio vero, ut equitatum hoſtis in conſpectu habuit, treſque præcedentes ad jactum teli currentesque animadvertit, aſſumptis duobus comitibus in illos impetum fecit, atque magiſtri civium Auguſten-*

ſuum os lancea perforavit. Comites ſui cum hoſtibus in terram ceciderunt. Itaque ſolus ipſe in agmen inimicorum ruens, unus contra octingentos pugnam conſeruit, cæſisque aliquot obviis viam ſibi ad vexillum fecit, quod manibus apprehendens & brachiis, quamvis multi enſes eum percuterent, tamdiu tenuit, donec ſuus exercitus curſu rapido impetum faciens, credens jam occiſum Principem, in vexilla decurrit; ac facta ſtrage victoriam peperit. Marchio undique quaſſatus, ut ſe viciſſe animadvertit, animum recepit, qui ſe prius ſatis glorioſum exiſtimavit, quod apud vexilla hoſtium moreretur. Hæc ex multis ego olim audivi, ſed tandem ipſemet ore ſuo cuncta mihi narravit, inter Viennam & Novam civitatem cum ſimul equitaremus, de pace inter Auſtrales & Vienneſes acturi. In eo bello novem vicibus pugnatum eſt, octies Marchio ſuperior fuit, ſemel ſuccubuit. Agri undique vaſtati ſunt. Domus civium Norimbergenſium, quas in modum arcium extra civitatem ſumptuoſe conſtruxerant, per Marchionem magna ex parte dirutæ ſunt, neque monaſteriis, neque piis quibuſve locis data eſt venia: omnia rapinæ atque incendia conſumpſerunt, adeoque diminuta ſunt omnium bona, ut qui centum aureos ex agris annuos habuit, ad XXX. reductus ſit. At cum Cæſar jam feſſas utrinque partes arbitraretur denuo Legatos miſit, qui ceſſare ab armis juberent, offerrent juris viam, pacem ſuaderent. Quos cum Marchio primum vidit, recte, inquit, veniſtis, optimum delegiſtis tempus, neque frumenta nobis neque pecuniæ adſunt, pacem amplecti oportet, quia pugnæ non eſt locus. Conventus in Bambergæ

A *ad eam rem dictus eſt. Ipſi poſt varios tractatus, lites aliorum Principum aliarumque civitatum in arbitrium Palatini comitis tranſmiſſæ, inter Marchionem & Norimbergenſes placuit arma ponere, deque litibus omnibus judicium Cæſaris expectare. Qua re Cæſari expoſita decretum eſt, & Marchionem & Norimbergenſes citari, ut ille Norimbergenſibus, Norimbergenſes illi coram auguſtali ſolio in jure reſponderent. At cum Norimbergenſes paruiſſent, Marchio non ſe citatum more Principum, non teneri comparere ait; intererat autem ejus differre judi-*

B *cium, quantum poterat, more reorum, quia plura caſtra tenebat, quæ ſe reſtituturum judicio arbitrabatur: itaque diffugiebat diſſimulabatque. Norimbergenſes autem, fruſtra illum excuſare ſe ſe, dicebant, qui jam ſe pacto obligaſſet comparere, neceſſarium erat interloqui de citationis vi; ſed quia res magna putabatur, tentatum ſæpe eſt, an amicabili modo componi res poſſet: id cum non ſuccederet, judicium ex termino in terminum more gentis prorogatum eſt.*

C FRIDERICI, dum hæc aguntur, duplex animum cura tenebat; & Vxoris, & Romanæ coronæ recipiendæ. Qui, cum accepiſſet in Portugallia tres Regi ſorores eſſe forma præſtantes, & annis nubiles, primamque Leonoram nomine admodum ſpecioſam; Legatos, qui hanc viderent, Georgium Volkeſtorfium Baronem, & Vdalricum Ridrer Jurisconſultum eo miſit. Quibus reverſis, ac mores & formam Virginis commendantibus, ſcriptum fratri eſt, ſororem ſi Cæſari vellet in matrimonium tradere, Legatos ad Regem Ara-

Digitized by Google

Aragonum ejus avunculum, qui apud Neapolim reſidebat, cum poteſtate mitteret; idemque factùrum Imperatorem: ſicque conjugium poſſe concludi. Interea Delphinus Viennenſis Regis Franciæ primogenitus, quoniam uxor ejus prima deceſſerat, hanc ſecundo loco ducere cupiebat. Neque Rex Portugaliæ abnuebat, quippe qui altum Franciæ ſanguinem ſibi honori ducebat. At puella, Imperatorem jam ſe petere conſcia, capta tanti nominis Majeſtate, niſi ſe Cæſar duceret, nullo connubio ſe aſſenſuram, ajebat. Jam enim Imperatricis vocabulo gaudebat, pulcrumque exiſtimabat, Nuptam ſe Cæſaris appellari. Majus enim apud exteros, quam apud ſuos nomen Imperantis habetur. Rex ubi ſororis animum intelligit, Johannem Vernandi Juriſconſultum Neapolim navigare jubet, qui & Alfonſum Aragonum & Siciliæ Regem conveniat, & quod ei placeat, de matrimonio faciat. Fridericus quoque Æneam Epiſcopum Tergeſtinum, qui illo in itinere ad Senenſem Eccleſiam patriamque ſedem translatus eſt, ac Georgium Volkeſtorſium, de quo ſupra retulimus, & Michaëlem Fulendorſium Secretarium eo direxit, ut & matrimonium ſuo nomine cum regia Virgine contraherent, & iter ſibi ad coronam ſuſcipiendam in Italia præpararent. Erat enim Friderici mens, ubi conjugio locus eſſet, accerſire ad ſe ſponſam in aliquo Tuſciæ portu, ſecumque Romam petere & una coronam accipere. Igitur coram Rege Alfonſo, Johanne Cardinale Morinenſi Apoſtolico, Venetorum, Florentinorum, Mediolanenſium, & aliis quam pluribus Civita-

A tum Legatis, ac Duce Clivienſi, qui ex Hieroſolyma redibat, multiſque Regni Baronibus & Principibus aſtantibus, ut imperatum erat, contractum eſt matrimonium: conventumque, uti Portugallenſes Cæſaream Sponſam ſuis navibus ad portum Latinum, quem Cæſar intra Piſas & Neapolim nominaret, ad Kal. Novembris proximas regio apparatu conducerent; ibi eam vel Cæſar, vel qui ab eo eſſent miſſi, ſuſciperent. Dotis nomine nummorum ſexaginta millia promiſſa. Exin feſti dies apud Neapolim habiti, ſupplicationes ideo

B factæ, ludi quam plures exhibiti populo. Quibus peractis, accedentes legati Regem, ſemotis arbitris ajunt ei, cupere Fridericum ſequenti hieme Romam proficiſci, atque cum conjuge coronari; petereque ab eo, quem patris loco veneretur, quoniam mores Italorum optime noſſet, ſibi ut conſuleret, qua potiſſimum via tranſeundum eſſet, quaſue cavere inſidias oporteret. Eſſe quoque Friderico gratiſſimum, priuſquam excederet, ſecum convenire, & alloqui de rebus Italiæ, deque repub. Chriſtiano-

C rum. Ad ea Rex Aragonum: optime agere Cæſarem; qui de ſuſceptione coronæ ſibi debitæ cogitaret. Iter vero per dominia Venetorum Ferrariamque, demum vero per Æmiliam & agrum Picenum. Lombardiam autem vitandam, quam Franciſcus Sfortia occupaſſet, Tyrannus & novus homo, cui nihil eſſet fide levius. Nec Tuſciam adeundam putabat, in qua Florentini dominarentur, hoſtes Imperii, ac Franciſco juncti fœdere. Venetos autem ſibi amicitia junctos, graves atque conſtantes viros: tutum iter in Æmiliam: ſi quid periculi immi-

 mi-

mineret, ſe offerebat equitum decem millia; qui viam Cæſari apertam redderent. Conveniendi autem ſe non minus cupidum eſſe quam Cæſarem: ſperareque, eo loco ſuas res tunc futuras, ut facile conventus & colloquium detur. Atque his dictis Legatos magnifice donatos remiſit. Qui Romanum Pontificem adeuntes, poſtquam de contracto matrimonio, deque coronationis celebrandæ, quod Cæſar haberet, deſiderio certiorem pietatem Apoſtolicam reddiderunt: quo tempore, quove itinere veniendum Cæſari, conſilium petivere. Pontifex conjugium Cæſare dignum affirmans, magno ſe deſiderio Friderici adventum expectare; ad Coronationem parata eſſe omnia: iter per agrum Venetum videri tutum: poſſe quoque Cæſarem aut per Hiſtriam apud Tergeſtum, aut per Dalmatiam apud Segniam ingredi mare, Anconamque navibus, atque inde per territorium Eccleſiæ Romam petere: Mediolanenſem viam neque laudans neque vituperans: ad Italiam ingrediendam hiemale tempus eligendum Cæſari, dixit; quod æſtivum ardensque Italicum ſolum Theutonicis corporibus multo ſanguine exudantibus noxium atque mortiferum videretur.

Hic annus gratiæ magnus fuit, quem Bonifacius octavus inſtituit (ſive Vrbanus is fuit) cum quieviſſet Eccleſia poſt obitum Friderici ſecundi annis quinquaginta; vocavitque Jubilæum, exemplo ex veteri lege ſuſcepto: ut quemadmodum corporalis, ſic & animalis ſervitus, anno quinquageſimo extingueretur, remitterenturque culpæ & onera peccatorum omnibus, qui limina Sanctorum Apoſtolorum ſincera mente A perquirerent. Ingens igitur populi multitudo ex omni Chriſtiano ſolo per hunc annum Romam petebat. Licet autem quadraginta & amplius hominum millia diebus ſingulis per urbem templa foraque vaderent, diſſoni quoque mores, deformes habitus, ac diverſa linguarum genera concurrerent: ſapientia Pontificis actum eſt, ut neque victui neceſſaria defuerint, neque tumultus interciderint. Vnica tamen horrenda viſu & auditu ſtupenda, paucis diebus ante finem B Jubilæei, calamitas accidit. Nam cum circa veſpertinam horam, Baſilicam Sancti Petri frequens populi multitudo peteret, neque minor jam inde recepta benedictione rediret; facta eſt in ponte, quem Sancti Angeli vocitant, ingens euntium atque redeuntium concurſatio. Cumque retro hi atque illi a ſupervenientibus urgerentur, premerenturque maxime, accidit alios ruere, alios ſuper ruentes vadere. Cumque nonnulli equis muliſque C veherentur, cum jumentis una proſtrati calcatique ſunt. Tantus autem impetus prementium, atque urgentium ſe ſe fuit, ut cadentium cumulus parietibus pontis altior fieret, pluresque in Tyberim inciderunt, miſerabile & horrendum ſpectaculum. Alii calcati interierunt, alii dum periculum hoc fugiunt, in aquam ſe projicientes, abſorpti undis ſuffocatique ſunt, ducenti & amplius in ea preſſura extincti ſunt, quorum corpora diligenter quæſita Romanus Pontifex accurate ſepelivit, exequiaſque ſolennes fecit, Capellam marmoream in eodem ponte paulo poſt conſtruxit, ubi quotannis animabus eorum parentaretur: diuturnum tantæ cladis memoriale, quod amplius quam ducentorum cadaverum una dies acerbum

Digitized by Google

bum funus habuerit. Sed neque id facinoris reticendum, quod in hoc Jubilæo factum eſſe conſtat. In agro Veronenſi, mulier nobilis ex Alamania, cum pleriſque ancillis ſerviſque Romam pergens, in equites Sigiſmundi Malateſtæ forte incidit: a quibus capta, & cum ſuis diu ludibrio habita eſt, comites ejus occiſi vixque, tandem impudice habita libertati reddita; non ſine infamia Sigiſmundi, quem mulieris forma captum accenſumque libidine id ſceleris admiſiſſe, quamplures affirmauere. At Principes, quæ turpiter agunt, in ſuos retorquent: bonos Reges, malos conſiliarios, vulgus ait: impune delinquit magna poteſtas. Ex comitibus Sigiſmundi nonnulli capti Venetias miſſi ſunt, qui dominicum vel luerent ſcelus: ſed violata mulier ignoſcere quam perſequi maluit: ne vindicta majorem infamiam ſecum traheret. Et primum inter plebes, Imperatoris ſoror; deinde, Comitis Palatini relicta conjux; poſt, una ex Saxoniæ Ducibus, dicta; Monialis denique, non ignobilis comperta eſt: ut fama ſolet mendacio creſcere, ubi verum inquiras.

In eodem quoque Jubilæo, adnitente Johanne de Capiſtrano ordinis Minorum profeſſore, placuit Nicolao Pontifici, Bernardinum Senenſem quietis Sanctorum ordinibus aſcribere, atque in catalogo beatorum Patrum redigere: quamvis pluribus hic ante annis mundo mortuus, lucidas cæli ſedes iniviſſet, ad prædulces nectaris receptus ſuccos. Fuit autem Bernardus apud Senam urbem Etruriæ nobili loco natus: qui poſtquam litteras didicit, ac Pontificii Juris aliquam peritiam habuit, patrimonio, quod non tenue a Parentibus jam vita functis acceperat, inter Chriſti pauperes erogato, abnegans ſeculi pompas ad religionem divi Franciſci ſeſe recipit; auctorque paupertatis eximius, tamen ubi ordinem illum labentem & ab inſtitutione primæva longe remotum offendiſſet, reducere fratres in viam cum diu fruſtra conatus eſſet (neque enim indurati majorum conventuum mores flecti poterant) vocatis ad ſe nonnullis, quos ſanioris mentis invenit, ſeorſum habitare inſtituit; hiſque domos ab urbibus remotas, ex eleemoſyna ſtruxit: jubens omnes, ut Patris Franciſci voluntas fuerat, nudis pedibus ambulare, veſtes laneas ſine lino habere, cibo vinoque uti modico, plumas omnes fugere, in ſacco dormire, nihil de craſtino eſſe ſollicitos, proprii nihil tenere, pecuniam uti venenum malamque peſtem fugere, victum eleemoſina quærere, humiles eſſe, divinis officiis intentos, populis Chriſtum & hunc crucifixum cum Apoſtolo prædicare. Quæ omnia primus ipſe implebat, magiſtrumque non verbo ſolum ſed facto quoque diſcipulis ſe ſuis præbebat; ſobrius pater, caſtus verbis factiſque, temperans. In prædicatione vero ſermonibuſque popularibus, adeo plebibus acceptus, ut alter Paulus crederetur. Quibus rebus brevi adeo religionem auxit, ut quingenta & amplius cœnobia per Italiam ſui ordinis a fundamentis erexerit, atque impleverit fratribus, quibus obſervare Franciſci regulam exactum ſtudium eſt. Mos inſuper Bernardini fuit, inter prædicandum nomen JEſu aureis litteris in tabella depictum oſtendere, multiſque verbis atque clamoribus populorum animos in devotio-

tionem accendere; cunctoſque, ut genua flecterent, magniſque vocibus Salvatoris nomen invocarent, vehementi oratione perſuadere. Cujus rei novitatem cum plerique improbarent, vocatus eſt vir Sanctus ad Romanum Pontificem Martinum quintum; juſſuſque novum ritum relinquere. In quo claruit hominis probitas, puræque mentis ſinceritas emicuit. Nam etſi multis ſeſe Bernardinus tueri rationibus poſſet, cedere tamen Apoſtolicæ juſſioni maluit: ne prædicator humilitatis magiſtrum ſe ſuperbiæ comprobaret, illi ſedi reſiſtens, cui ligandi atque ſolvendi creditas a Domino claves non ignorabat. Hunc in nomine JEſu curaſſe morbos, & alia patraviſſe miracula, non eſt ambiguum. Nos eum Senis in foro ſexaginta diebus prædicantem audivimus. Cumque die quadam dominica maximus populus conveniſſet, contigit ſubito, mutari aerem, ac ex ſereno turbidum fieri, ingenteſque minari pluvias, jamque auditores omnes in fugam verti. Quod ille animadvertens, manere univerſos juſſit, bonoque animo eſſe; pluviam minime in eos caſuram affirmans, nudo capite preces ad Deum fudit. Quo facto, diſſipatis nubibus mox lucidus aër reſtitutus, tranquillam audientiam præbuit. Quod etſi caſu factum videri queat, orationi tamen ſancti viri omnes attribuere. Hic poſtquam totam Italiam prædicando docendoque circuit, tandem apud Aquilam Brutiorum urbem, terrenæ vitæ peracto curſu, ad cœleſtem beatamque lucem migravit; ubi corpus ejus ſepultum clarere miraculis affirmatur. Hujus plures diſcipuli remanſere, elo-

A quentia præſtabiles, & accepti plebibus: præcipui tamen habiti ſunt Albertus de Sarteano Senenſis territorii, quem Pontifex Eugenius ad Indos miſit; Jacobus de Marchia, qui diu apud Vngaros evangelizavit; & Johannes de Capiſtrano, cujus ſupra fecimus mentionem. Hunc cum Legati Cæſaris plurimorum vocibus commendatum accepiſſent, quem virum doctum & Apoſtolicæ vitæ ſectatorem rumor aſſerebat, litteras Nicolai Pontificis ad eum imperant, B quibus in Auſtriam illi iter mandatur: ibi ex arbitrio Cæſaris Monaſteria Minorum aberrantia reformet, pacemque populis prædicet, & viam vitæ in veritate doceat. Quas litteras mox Legati ad Johannem miſere. Ipſi ex urbe redeuntes, Senis, Florentiæ, Bononiæ, Ferrariæ, Venetiiſque, cum Principibus ac Magiſtratibus urbium de tranſitu Cæſaris tranſegerunt: nec quenquam adverſum invenere: univerſi honorem, aditum, commeatumque Cæſari lætis animis promiſere.

C

FRIDERICUS autem, ex Legatis poſtquam ſe maritum Regiæ Virginis, & ad coronam accipiendam nihil impedimenti apud Italos cognovit eſſe; animum prorſus ad coronationem intendit; Viennam petit, res Auſtriæ diſponit, Sacerdotes duos in Portugalliam dirigit, qui annulo conjugali ex condicto Sponſam ſubarrent, adventumque ſuum ad Latinum portum quam celerrime fieri ſuadeant. Sed hos latrones inter eundum bonis omnibus excuſſere, remoratique ſunt diutius iter eorum: atque inde factum eſt, ne ſponſa ad tempus dictum mittere-

tur.

Digitized by Google

tur. Per idem tempus Johannes de Capiſtrano ex apoſtolica juſſione Theutoniam ingreſſus eſt, ac per Carinthiam & Stiriam venit in Auſtriam. Cui Sacerdotes & plebes cum Sanctorum reliquiis obviarunt, eumque velut apoſtolicæ ſedis Legatum, ut veritatis prædicatorem, ut magnum aliquem Prophetam, ut Dei nuntium ſuſceperunt; & quaſi vel Petrus, vel Paulus, aut alius Apoſtolorum, illac iter faceret, omnes accolæ montium deſcendere, Johanni occurrere, veſtimentorum ejus fimbrias avide contingere, ægrotos & male habentes ante pedes ejus afferre; e quibus pleroſque ſanitati redditos rumor fuit. Moratus eſt autem in Nova civitate diebus aliquot, viam Domini prædicans, mortaleſque omnes ad pœnitentiam vocans. Interea magna miraculorum fama Viennam opplevit: adveniſſe Cæſaream (ſic enim Novam civitatem nonnulli vocitant) ſanctum virum, Dei Apoſtolum, qui morbos pellat, qui viam Dei in veritate Dei doceat, qui pecuniam ſpernat, honores fugiat, abſtinentia vivat. Concurrunt tumultuantes ad eum plebes, nec ſe tam diu victuras putant, donec viſere hominem queant: majores natu & principes Civitatis ad eum legantur, qui eum Viennam adducant. Timebant enim, ne vel retro in Italiam cederet, vel in Vngariam alio itinere, poſt habita Vienna, proficiſceretur; quam rem ſibi jacturæ magnæ probrique loco ducebant. Invitatus autem Johannes, Viennam petit. Tantus undique populi motus fit, tantus concurſus, ut nulla capax multitudinis platea inveniatur. Quacunque tran-

A ſitus illi eſt; viri ac mulieres impetum faciunt, premere alter alterum, intueri virum, lacrimas lætitiæ devotioniſque mittere, levare ad cœlum manus, benedicere venienti, laudare mittentem, tangere, oſculari, qui prope ſunt, veſtimenta; veluti cœlo miſſum & Angelum Dei reſpicere. Apud minores deinde ſui ordinis, non ſuæ vitæ Fratres, exceptus eſt. Ibi cibaria ſuiſque comitibus publicitus miniſtrata ſunt. Vitam in hunc modum apud Vienneſes duxit: veſtitus domire, ante lucem ſurgere, matutinum, laudes,
B primam, tertiam orare, divina exinde celebrare; hiſque peractis ſermonem ad populum Latine pronuntiare; poſt hæc interpres, quæ dicta ſunt ab eo, quantum capax eſt, exponere populo: tres aut amplius horæ labi, priuſquam fiat interpretatio; loco ſublimi apud Carmelitas in foro unde ſermocinaretur extructo. Nam capi alibi multitudo non potuit. Finito ſermone ad cœnobium ſui ordinis reverti, ac ſexta & nona completis, infirmos viſere, diu apud eos morari, manus omnibus
C imponere, biretum ſancti Bernardini, & cruorem, quem illi mortuo e naribus fluxiſſe ferunt, ſingulis ægrotantibus admovere; quos raro intra quingentos fuiſſe conſtat: precari ſupplex pro omnibus, exin cœnare; demum his, qui ſe accedunt, audientiam præbere, mox veſperas dicere, hiſque completis ad ægrotos reverti, atque cum his uſque ad noctem ſe exercere. Tum demum completorio & aliis delectis precibus expletis, corpus quieti dare: minimum eſſe quod ſomno indulſit. Ad reviſendos ſacræ ſcripturæ co-

Digitized by Google

dices puſillum furari temporis. Sic homo quaſi cœleſtem vitam in terris agere, immaculatam, abſque ſorde, abſque peccato: auſim dicere abſque peccato, quamvis nonnulli glorioſum hominem, jactatoremque ſui, ex rumoribus accepiſſe mercedem dicerent, quibus placere magis, quam Deo ſtuderet. Sed ſunt iniqui judices, qui non in melius, quæ occulta ſunt interpretantur, quando, quæ patent omnia bona vident. Cur virum calumnientur, qui longam vitam in paupertate vixit? qui multos annos docendo plebes abſumſit, in abſtinentia, in laboribus in humilitate perſeverans, ac opera verbis æquans? qui nihil hujus mundi appetivit; qui nulli fuit injurius, ſed ſecundum hoc ſuis cultoribus ipſe reliquit? Parva fuerit merces tantis laboribus, humana laus. Stultus eſt, qui propter rumuſculos hominum ſuum corpus affligi, ſuumque genium fraudat. Ego ſanctum & juſtum hominem, qui calcavit avaritiam, libidinem ſubegit, honores ſeculi fugit, qui contra injuriam, atque iram patientiam objecit, qui fovendis pauperibus ſtudioſum ſe præbuit, qui nullum ſuperbiæ fomitem oſtendit, ſola fiducia futurorum teneri arbitror, retributionemque theſauri cœleſtis expectare, ac cum Paulo dicere: gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ & de cætero repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddat mihi in illum diem juſtus judex. Indicavit autem hoc perpetua hominis lætitia, quem nemo mœſtum vidit, ſed vultu ſemper eodem; ut de Socrate tradit antiquitas. Sciebat enim, mortali ſe culpa liberum, bonis ſe operibus

A intentum, expectabat diſſolvi & eſſe cum Chriſto. Quod ſi mundi gloriam quæreret, ſciret ſe Deo non eſſe acceptum; videreturque ſæpe triſtior, conſcientiæ ſtimulis actus. Nam qui laudes ſectantur humanas, ex alieno pendentes arbitrio ſæpe decepti mœrent: ſoli ſunt ſervi Dei, qui perpetua quiete & animi tranquillitate fruuntur. Qualem eſſe Johannem minime dubitaverim; quem puſillum corpore Viennæ vidimus, ætate ſenecta, annos, ut ipſe aiebat, quinque & ſexaginta natum; ſiccum, aridum, exhau- B ſtum, ſola cute neruiſque & oſſibus compactum, lætum tamen & in labore fortem, ſine intermiſſione ſingulis diebus prædicantem, altas atque profundas materias abſolventem, doctis ac rudibus ſatisfacientem auribus, mentes demulcentem, ad fœdus, quo voluit, impellentem. Ad cujus ſermonem dietim viginti & triginta hominum millia conveniebant: majorique ipſum attentione, quamvis non intelligerent, quam interpretem audiebant. Cum mos eſſet totum ſermonem Latinis verbis pro- C nuntiare, deinde locum interpretandi facere. At hic, poſtquam novum ſui ordinis cœnobium erexit, in Moraviam profectus eſt: multos Huſſitarum ab errore revocavit. Hunc & Cæſar cupide audivit, multiſque ſermonibus ejus interfuit, ac veſtimentis ſacerdotalibus eum donatum dimiſit. Inter hæc Bohemi ſuo more de rebus acturi communibus, conventum Regni apud Pragam indicunt: ſed cum peſtifera lues eo ſuperveniſſet, apud villam, quam Benedicti appellant, convenere. Fama fuit, ſuum eos Regem repetituros,

Digitized by Google

ros, niſi obtinerent, alium quæſituros. Id Cæſaris iter in Italiam remorari videbatur. Mittuntur ergo ad eos Legati, Æneas Epiſcopus Senenſis, Procopius Eques Bohemus, & duo ex Auſtria viri nobiles; qui feroces lenirent animos: ne pupillum ante annos expeterent, dum nullo uſui Regno eſſe poſſet; expectarent pubertatem, neque dubitarent illum, cum dimitteretur, ad eos inprimis venturum. Grata hæc legatio Bohemis fuit. Quippe qui magis ex debito, quam ex animo, Regem petebant. Georgius de Podebrot fuit, in quem Proceres Regni gubernationem tranſtulerant; homo brevis, quadrato corpore, alba carne, illuſtribus oculis, moribus placidis, Huſſitarum errore infectus: alioquin æqui bonique cultor. Quem, cum nos longo ſermone de communione calicis tentaviſſemus, magis deceptum quam pertinacem invenimus.

Eodem tempore Barbara, quæ fuit Sigiſmundi conjux, ex domo Cilienſi, quamvis ſenectute confecta, peſte tamen interiit, nobilis genere, infamis vita mulier: quam ſæpe in adulterio Sigiſmundus comprehendit: ſed adulter ignovit adulteræ. Nam & ſibi nihil levius, quam violare matrimonia fuit. Barbara vero tam inexhauſtæ libidinis inventa eſt, ut non tam crebro peteretur a viris, quam viros peteret. Ea poſt viri obitum in Bohemiam ſe recepit apud Grætium Reginæ. Ibique inter greges exoletorum, concubinoſque conſenuit: in tantamque dementiæ cæcitatem prolapſa eſt; ut ſanctas Virgines, quæ pro fide Jeſu mortem

A ſubiere, ſtultas publice compellaret, quæ voluptatis gaudia guſtare neſcierint. Nihil deinde homini ſuum dicebat, niſi voluptates. Poſt hanc vitam aliam eſſe negabat, & interire animas cum corporibus, aſſeverabat. Sed hanc tam ſceleſtam fœminam in domicilio Hæreticorum apud Grætium defunctam, ſcelerati & abominabiles Huſſitarum Sacerdotes Pragam duxere, atque inter ſua ſacra Regum tumulis con-

B didere: digni, qui tam impium funus peragerent impii.

At Fridericus, ubi res Bohemiæ quietas intelligit, oratores elegit, quos ad Italiam mittat; Æneam, de quo paulo ante diximos, Albertum Potendorffium, Georgium Volchenſtorfium, Barones Auſtriæ; Michaëlem Fullendorfium Secretarium; treſque alios equites, nobili loco natos. Hos jubet de tranſitu ſuo novos tractatus in Italiam facere, ac publicam Principum &

C Communitatum fidem expoſcere. Cæſarem in feſto divi Martini ingreſſurum Italiam, dicere; ut apparentur itinera, hominibus equiſque neceſſaria diſponantur. Exinde Talamonem petere, ibi advenientem ſponſam ſuſcipere, Senaſque conducere; atque his actis, Æneam & Michaëlem Romanum Præſulem accedere, de Coronatione rurſus, quæ opportuna viderentur, agere. Matronæque nobiles & bono ſanguine natæ virgines duodecim cum his proficiſci jubentur Imperatrici ſerviturræ. Ipſe interim Fridericus nobilibus atque Principibus ſcribit, quos ſibi comites optat, itineri ut ſe ocyus accingant. Civitatibus, ut ex more ſuos mittant legatos, impe-

Digitized by Google

perat. Res pluribus incredibilis viſa eſt. Qui prius ſcriptum bis norant, biſque remoratum tranſitum. At qui Bohemos quieſcere, Hungaros inducias habere biennales, Auſtriam pacatam, floridam Friderici ætatem ſciebant; arma ſumunt, Italiamque petituros multi ſe offerunt, quibus Cæſar benigne ſuſceptis ſtipendia viritim promiſit. Bohemi & Auſtrales in Auſtria, Ungari & Bavari in Carinthia, Svevi, Renenſes, Francones, Saxones, in Ferraria jungere ſeſe Cæſari juſſi: nihil adverſum eſſe, omnia tuta videri. Sed nata eſt ex inſperato res, quæ diſturbium attulit, atque omnium malorum, quæ poſtea contigerunt, radix atque origo fuit.

Albertus Auſtriæ Dux, Germanus Friderici, vir animo celſo, conſilio provido, & omnibus moribus egregie præditus, ſed profuſior aliquando quam patrimonii vires ferrent, dum ſuos egere vetat amicos, in egeſtatem prolabitur, ſuaque diſtrahere cogitur. Caſtrum ei in Hungaria fuit, non longe a Nova Civitate, id ſe venditurum proponit. Magnus eo tempore apud Auſtrales erat Vlricus Eizinger; qui parentibus quamvis ingenuis, tamen obſcuris in Bavaria natus, cum fortuna ſibi in patria non arrideret, pauper & modicus in Auſtriam venit. Sed homo induſtrius & laboris patiens, in gratiam Alberti Ducis, qui Cæſar ante Fridericum fuit, cum veniſſet, acceptus in conſilio Principis, res domi bellique ducere cœpit; interque rudes & deſides terræ Barones facile crevit, adeoque auctus eſt, ut omnium Cameræ reddituum receptor ſolus

A diſtributorque fieret. Auſtrales id officii Magiſtratum Hubarum appellant. Hinc ditatus ingentes opes congregavit. Ædes egregias, agros, villas, caſtra coemit, pleraque in pignus accepit: Baronatus quoque titulos emeruit; Alberto, quæcunque dixit, Deorum oracula videbantur. Sunt, qui ajunt, hominem futuræ vitæ incredulum, neque confeſſioni neque communioni operam dare, rem divinam ſpernere, quamvis timore populi Eccleſiam viſitaret; Phitoniſſam quampiam ſequi, quæ ſibi ventura prædi-B cet. Hujus ſeculi voluptates amare, præter famam nihil habere poſt obitum homines, reri. Verum hæc mihi de fide hominis minus explorata ſunt: quamvis ea nonnulli Auſtriæ Proceres me præſente in conſilio Cæſaris affirmaverint. Eizingerus igitur, ut accepit, caſtrum, quod de Lapide timoris appellant, Albertum venditurum, mox eum convenit, atque de ſumma & ſolutionis tempore tranſegit. Super conficiendis emptionis chirographis aliquid contentionis remanſit, neque id diffinitum erat, quod Albertus aurum C petebat; Vlricus monetam partim auream partim argenteam promiſerat. Dumque res pendet, Fridericus acceſſitum fratrem, ut ſibi quam alteri caſtrum malit vendere, multis verbis onerat; quod ſuis bonis pulchre quadrare videtur. Albertus ait, ſe cum Eizingero venditionem inchoaſſe, niſi is annuat, non videri ſibi retrocedendum; credere ſe hominem facile cedere, ſi rogetur. Mittuntur ad illum Iohannes Vngenadius & duo de Conſilio Alberti, qui reverſi affirmant, Eizingerum

rum Cæſari ſine contentione cedere. Fit venditio, numeratur aurum, traditur caſtrum. At ubi Eizingerus audit, Albertum incuſat, qui venditionem concluſam ſolverit: ſe læſum, deceptum, deriſum queritur. Albertus ſuo ſe conſenſu venditionem in Cæſarem tranſtuliſſe reſpondet; teſtes producit, qui ad eum ierant. Eizingerus conſtantius negat, conſenſum a ſe datum eſſe; gravique damno ſe affectum ait, qui pecuniam ſub fœnore tulerit, atque aliquas poſſeſſiones vendiderit, ut poſſet contractui ſatisfacere, neque quieſcit: quamvis dicatur, non completo contractu licuiſſe Alberto mutare propoſitum. Sed Iohannem Vngnadium multis verbis laceſſit, qui falſum Cæſari atque Alberto retulerit teſtimonium. Fit itaque dubium, cui ſit potior adhibenda fides; cum unus dictum, alter indictum aſſerit, neque id negotii ex more patriæ inter milites aliter diffiniri quam duello ſolet. At par illud militum non tam armis aptum, quam conſilio videbatur: Nulli mens fuit, id probationis genus expetere. Cæſar autem & Albertus, ubi aliter placare hominem nequeunt, quamvis Principes ſunt, quorum voluntas legis nervos habere poteſt, jus tamen coram Baronibus Auſtriæ Eizingero experturos ſe offerunt. Sed neque ſic arrogans homo ſuique fidens querelas ponit: negatque ſe lites cum ſuis ſubire dominis; id periculoſum plenumque odio dicit, petit ſervari promiſſa, aut damna refundi. Verum juſtitiæ poſtquam via refellitur, negotio ſilentium imponitur, querelæque contemnuntur. Cæſar de tranſitu

A ſuo ſollicitus, Civitates Auſtriæ munit: rebus modum ſtatuit; Rectores legit, qui ſe abſente Auſtriam gubernent, Comites de monte pulchro, patrem & filium, Georgium de Puchaim, Rodigerum de Starnberg, Sigiſmundum de villa aprorum, & alios pleroſque Barones; ex civitate autem Viennenſi ſolum Burgimagiſtrum, judicem & paucos de conſulatu accerſit, hiſque ſuum iter & quid velit eos facere, manifeſtat. Sed male cum paucis tranſigitur, quod multorum eſt. Cives indignati tanquam ſpernerentur, animum inde a Cæſare alienarunt. Eizinge-

B rus autem prius ex Vienna tumida mente receſſerat; quod ſe ludibrio habitum & affectum damno videbat; moliturumque aliquid, quo vir intelligeretur, inter ſuos ſeſe minabatur. Neque id Cæſarem latuit, qui animum ejus, ut molliorem redderet, eum cum fratribus inter gubernatores Auſtriæ ſuſcepit, miſitque ſibi nuncios, qui munus ei gubernationis ſuſcipiendum ſuaderent. Sed incaſſum tentatus eſt. Quippe gubernationi, quæ ſine conſenſu terrigenarum decreta fuiſſet, nullo pacto ſe velle immiſcere, re-

C ſpondit; aitque, vereri ſe non parum, ne terrigenæ eam gubernationem impugnent, cum Ladislaus ex voto cunctorum ad Viennam non mittatur. Quod ſi miſſus fuiſſet, aut ſe Romam cum Cæſare profecturum dicebat; haud accepturum gubernandi laborem; eo vero negato, facturum, quod bono viro & patriæ ſervienti conveniat. Fridericus vero, qui ſibi jurejurando Viennenſes obnoxios, Auſtraleſque omnes obligatos fidelitate norat, haud arbitrari poterat re-

bellioni poſſe locum patere. Compoſitis itaque rebus, ut ex uſu ratus eſt, ad novam Civitatem ſe contulit, atque itineri ad Italiam faciendo graviter intendit.

Inter hæc Italia jam certior facta de Cæſaris adventu, variis undique completur rumoribus: timere alii, quibus ſecundæ res ſunt: narrare, quæ priſcis temporibus accidiſſent, dum Germani Cæſares Italiam petivere; armis iter quæſitum, nunquam defuiſſe bellum, rapinas cædeſque agitatas, vaſtatos agros, verſas urbes, neque humanis rebus neque divinis parſum; civitatum rectores amotos, novos inductos. Conſulendum igitur paci, claudendam Friderico viam, dicere. Qui procul a republica tenebantur, optare celerem introitum Cæſaris; jam finem adeſſe miſeriarum ſuarum credere. Non laturum Imperatorem ſuperbiam dominantium, moderaturum vectigalia, excluſos urbibus reſtituturum, ſua cuique redditurum, prædicare. Varia igitur agitari conſilia; atque uti voluntates ſunt, ſic ſeſe homines demonſtrare. Civitates tamen & Principes, quia publicam fidem dederant, advenientibus Legatis Cæſaris, innovationemque promiſſorum petentibus, dicto ſtare decreverunt, rurſuſque tranſitum ſecurum, commeatumque promiſerunt. Quibus autem gravior videbatur adventus, cum ſe non poſſe tantam rem perturbare conſpiciunt, ſummo Pontifici timorem incutere ſtudent; haud ambigentes, remanſurum in patria Cæſarem, ſi eum Nicolaus ab introitu deterreat. Per homines igitur, quibus palatium patet, mentem Romani Præſulis avertere tentant: Fridericum juvenem

A eſſe, affirmant, animo alto præditum, honoris atque potentiæ cupidum, magna domo natum, amicis, opibus abundantem; vocaſſe Principes Theutoniæ, ſplendidam militiam ſecum ducere: Italos plerumque novarum rerum avidos, Romanum populum ad omnem ſtatum moveri, Imperio favere, clero infeſtum: Alphonſum Siciliæ Regem urbi vicinum, Imperatricis avunculum, Cæſari opem daturum: qui arma in Italia gerant, omnes Romani Pontificis atque Cardinalium opibus inhiare: in fatis inveniri, Fridericum tertium, cum regnum acceperit, intolerabilem clero

B futurum, oppreſſurum Eccleſias, vendicaturum urbem, res facturum ingentes. Prophetatum eſſe, Nicolaum Papam ante diem XIII. Kal. Aprilis aut obiturum mortem, aut in captivitatem venturum: Florentiæ inter negotiatores, niſi id fiat, haud parvas repromitti pecunias. Nicolaus, etſi pleraque omnia conficta, vanaſque fatorum minas ducit, animi tamen dubius, hinc timet, inde cupit; hinc dominatum amittere formi-

C dat, inde coronandi Cæſaris gloriam expetit; niſi modo fiat, neſcit an iterum ejus gerendæ rei facultatem ſit habiturus: ſcit brevem hominis vitam, ægrotum ſe diu non poſſe vitam ducere; in ſepulchro ſuo titulum coronatoris exoptat. Vicit tamen cupiditatem timor, & honori prælata utilitas eſt: quippe, quod audenti quam timenti plus imminere periculi videbatur. At cum honeſtas non ſineret aperte negari adventum Cæſari; Henrico Senftleben, ſcriptori Apoſtolico, non incauto homini neque infido, qui aliis de rebus in Germaniam profecturus erat, negotium datur,

datur, poſtquam Cæſarem adierit, ei ut ſuadeat, ne Romam properet, maneat totam domi hyemem, æſtate Italiam quærat; tum viris victum equiſque reperiri, hyeme vacua eſſe horrea, Romæ omnia cara, pluviarum diluviis itinera rupta eſſe, difficillimas in montibus vias, animos Italorum novitate adventus ſubiti turbulentos, tempore poſſe placari. Dum Henricus cum his mandatis Patavium tranſit, Germaniam petiturus, legati Cæſaris apud Venetos de tranſitu agebant. Vbi, reſponſo ex ſententia recepto, Ferrariam, deinde Bononiam, Florentiam, Senaſque petivere, neque uſquam male auditi ſunt. Senenſes tamen plus cæteris timere videbantur, qui Æneam nobili loco apud ſe natum, Cæſari acceptum, popularis regiminis inimicum arbitrabantur. Ibi Æneas Romani Pontificis litteras accepit, quibus Romam petere ſine mora jubetur; quod eum audire de Cæſaris adventu Nicolaus deſideret. Is ſibi commiſſum ex Friderico reſpondet, Imperatricem in portu Talamonis ut recipiat, Senaſque conducat: poſtquam id impleverit, e veſtigio ſe Romam iturum. Fuerunt & tunc Romæ nonnulli Theutones, qui Æneam de omnibus, quæ Romæ agitabantur, certiorem reddebant, a quibus de timore Pontificis & de Legatione Henrici inſtructus, in hanc ſententiam Papæ ſcribendum putavit: *Beatiſſimo Patri Nicolao ſummo Pontifici & univerſali Papæ Domino primo ſuo Æneas ſanctæ Senenſis Eccleſiæ humilis Epiſcopus Reverentiam & ſubjectionem dicit. Adivi te Romæ anno exacto, ut noſti, ex Neapoli rediens, Leonoram Regis Portugalliæ Sororem Cæ-*

A *ſari deſponſatam ad Kal. Novembris in portum Italicum venturam, Fridericum eo tempore Romam petere, ſimulque coronam cum conjuge velle ſuſcipere, dixi; Cæſareum uti votum juvares, coronationique te accingeres, rogavi; tum vero filio tuo, qua potiſſimum tempeſtate intraret Italiam, quod iter teneret, conſilium dares. Quibus auditis, matrimonium & propoſitum Cæſaris commendaſti, cupidum te ſui adventus oſtendiſti, introitum hieme faciendum ſuaſiſti, inſalu-*
B *brem Germanico corpori æſtum Italiæ affirmaſti, viam per agrum Venetum commendaſti. Ea Cæſar ex me audivit, cupiduſque aliquando ſuam coronam tollere, ex tuo conſilio & iter & tempus elegit. Nunc certior factus ſum, te ad Fridericum miſiſſe, qui tempus æſtivum expectari ſuadeat, cauſeturque rerum penuriam. Hæc etſi me Friderico mendacem oſtendunt, cui aliter de tua mente ſim locutus; non tamen me magnopere moverent,*
C *ſi ea tuæ dignitati, cui omnia debeo, conſona judicarem. Sed ſunt, niſi me fallit opinio, tuo culmini aliena. Quid enim Romanum Pontificem, quam dictorum factorumque conſtantia, magis decet? ſi tua mutant verba, cujus erunt certa promiſſa? Suaſiſti hiemale tempus accipendum; nunc probas æſtivum. Si uni mihi dictum id a te fuiſſet, poſſem videri mentitus, meumque dedecus tuam culpam tegeret. Sed aderant collegæ duo, qui ea mecum ex te audierunt. Non potes quovis pacto non videri varius,* (1) *nec fortaſſe deerunt, qui Friderici optare mortem dicant, cum tempus inſalubre commendes. Neque illud fidem faciet, quod urbi frumenta cæteraque ad victum necceſſaria deſint. Non latent*

res

(1) *Ita in cod. ſecundo: deleta idcirco puncta lacunam in editis indicantia.*

res Italæ Theutones: ſciunt, quæ apud nos ſunt, moreſque noſtras callent. Norunt anno proximo jubilæum habitum, infinitam populi multitudinem Romæ fuiſſe, neque tua providentia quicquam defuiſſe. Cur modo paucioribus res frumentaria non ſuppetet? Non eſt hic annus ſterilior altero. Novæ fruges horrea opplevere. Vereor, ne Cæſar hac tua legatione animum erga ſe tuum mutatum intelligat. At plurima tibi de Cæſare adverſa dicuntur; venire illum armatum, Italiæ Imperium quærere, Clero dominium invidere; multa de Friderico tertio in fatis haberi dictu horrenda. Hæc ſi alios terrent, tuam certe beatitudinem movere non debent, qui hominem intus & in cute noſti: cujus æquitatem, fidem, religionem, non ſatis olim prædicare atque magnificare poteras. Quod ſi eſſet is cleri hoſtis, ut plerique garriunt, quando facilius, oro, clerum opprimere potuit, quam vigente in Eccleſia ſciſmate, ſtanteque Germanorum neutralitate? Si voluiſſet tantum, peſſumibat Eccleſia: cleri majeſtas omnis extinguebatur: nec tu hodie in hoc ſtatu eſſes, in quo te videntes lætamur. Sed miſertus eſt Eccleſiæ matris ſuæ Fridericus; ſumma enixus ope neutralitatem abolevit, ſciſmatis radices evulſit, tibi ut parerent Germani omnes, curavit. Nec præterea uſquam clero melius eſt, quam ſuo in patrimonio. Scis quæ monaſteria fundavit, quas erexit Eccleſias, quanta ſit ejus in te Romanamque ſedem devotio. Putas forſitan bonum Principem malos habere comites; times Romanos, times cæteros Italos, ne pium Principis animum inficiant, noſcentemque meliora, ſuadeant ſequi pejora. Sed non eſt ea mens homi- A *ni, ad prava ut queat induci. Comites ei venient clari Principes, & alto ſanguine nati Proceres, quibus turbare urbes aut miſcere tumultus neque tutum neque decorum fuerit; qui nomen bonum lucris omnibus anteponant. Quod ſi tumulti quicquam in urbe ſurrexerit, non minus tuam quam Friderici perſonam Germanicus tuebitur enſis. Securior tua Pietas inter gladios Theutonicos quam inter Italos erit. Nam qui arma gerunt Itali, ex plebe ſunt, leves homines, mercenarii, quibus nihil eſt pecunia dulcius: Germani ex nobilitate milites legunt,* B *graves viros ac fidei tenaces; quibus honore nihil eſt antiquius. Nihil eſt, quod vel in Cæſare vel in comitibus ſuſpicari fraudulentum queas. Fata vero, quæ nonnulli in medium afferunt, non habet me dubium, quin tua ſumma ſapientia rideat. Quis enim eſt, qui ſe futuri præſcium dicat? Cui notum eſt, quid veſper vehat? Futuri temporis exitum cæca nube prudens occulit Deus. Nec te libris auſcultare modernorum arbitror prophetarum, quorum dubia verba in omnes partes recipi queant, neque intelliguntur niſi rebus* C *peractis: ut quiſque timet aut ſperat, ſic ſententias interpretatur; quas vir ſapiens nullo in pondere ducit. Quippe aut falſæ ſunt Prophetiæ, & abjicere ac ſpernere illas opportet: aut veræ ſunt, & evitari non poſſunt. Nam quod futurum divina providentia manifeſtat, id fieri neceſſe eſt. Itaque non timet ſapientia fatum. Ratione metitur futura ſapiens, &, ut ſunt homines, ita eos acturos putat. Quibus ex rebus non video, cur tua S. Fridericum timeat; cur ejus adventum impediat. Honoris tui cumulus in ejus coronatione conſiſtit. Vnio tuo tempore facta eſt Eccleſiæ:*

Ju-

Digitized by Google

Jubilæus annus exactus: inſtat tibi tertia coronationis Cæſareæ laus: quam ſi modo differs, adeo Italiam involutam video, ut, te Pontifice ingreſſurum Italiam Cæſarem, ſperare, qui ſapiat, ſive Italus ſive Theutonicus, valeat nemo.

Sic Pontifici cum ſcripſiſſet Æneas, Imperatori quoque litteras mittit: quibus *ſe accepiſſe* dicit, *quæ Senftleben ſit juſſus exponere. Legationem ejus ex metu profectam, non ex vero, affirmat. Cæſarem, niſi hyeme tranſierit, æſtatis caloribus impediendum, & Italico bello, cujus ſemina hyeme jacta in æſtate ſegetem productura non dubitentur: dum partes ſilent, facilem patere ingreſſum; neque timendam penuriam, cum neque diu Romæ ſit ſtandum, neque cum multis. Quod ſi neceſſitas ingruerit, rem frumentariam facile poſſe Tyrrheno mari adminiſtrari. Aut igitur ipſa hyeme veniat, aut ſe longo poſt tempore venturum non eſſe intelligat.* Nicolaus ubi ſcripta Æneæ legit, quamvis vehementer commotus, quia ſuis ſermonibus revinceretur, omnino tamen Imperatorem admittere ſtatuit: atque ambagibus procul motis, ſcribit Cæſari: *ſuum ſe adventum cupide præſtolari; optare, ut quam primum Italiam intret, Romamque viſat: omnia, quæ coronatio requirit, præſto eſſe; nihil ſibi honoris defuturum: Se Fridericum, ut filium, ex regione longinqua venientem, avide amplexurum. Si qui ſecus de ſua mente loquantur, hos diſcordiæ malæque Zizaniæ ſatores, neque fide neque auditione dignos. Nam ſibi nullum eſſe ardentius deſiderium, quam Fridericum Romæ quamprimum videre atque amplecti. Veniat quo tempore velit. Quo amplius maturaverit, eo citius Apoſtolico deſiderio* A *ſatisfaciet.* Easque litteras, & ipſarum exemplum ad Æneam mittit: mandatque ſibi, ſi ei videatur, illas Cæſari quantocius reſtitui curet. Neque id ab Ænea neglectum eſt.

Eizinger vero, dum iſta aguntur, anxius, quo ſe pacto vindicet, noctes inſomnes ducit: nunc hos nunc illos Barones alloquitur, & quoniam ſuas injurias non urgere alios videt, publicas in medium affert: male gubernari Auſtriam queritur: Regem Ladislaum dure teneri; patriæ pupilloque conſulendum ait. Poſtquam ſentire B ſecum aliquos intelligit, conveniendum eſſe, affirmat, cogitandumque in communi, quo pacto Fridericus ex adminiſtratione Auſtriæ depellatur. Placet omnibus convenire. Barones tum forte de Liechtenſtain, in Auſtria Moraviaque potentes, de finibus cum Eizingero litigabant: quæ res conventioni colorem præbuit, ne conventiculum illicitum, monopoliumque videretur. Rogati ſunt enim ex more regionis vicini quique nobiliores, ad litem diffiniendam, In locum cui Meilperg nomen eſt, trans Danubium inter Auſtriæ Moraviæque C fines. Eo pergunt omnes, quibus in Cæſarem amarulentus animus rancidaque mens fuit, quibus vel negatæ petitiones, vel punita ſcelera fuerant. Auſtrales enim quamvis natura tenaces nulli quippiam largiantur, tamen ex Principe plurima petunt: quibus negatis, injuriam ſe paſſos, ajunt, reſque novas moliuntur; bonus his Princeps eſt, qui multa donat. At ubi nudum liberalitas reddidit, irriſum omnes deſerunt, atque alium quærunt, quem valeant expilare. Quorum mores dum Fri-

Tom. II. N deri-

dericus animadvertit, ab Auſtralibus dives quam pauper maluit derelinqui. Neque donare magna, ſine cauſa magna, voluit. Tenebat ſua pupillique bona, neque diſſipator videri volebat, qui tutor erat. Inde multi indignati, Eizingeri propoſitum ſecuti ſunt: exiſtimantes, Friderico dejecto, venturum alium, qui ſuæ rapacitati morem gerat.

Conveniunt igitur cum Eizingero, ex ordine Baronum Johannes atque Henricus de Lichtenſtain fratres, ac Vilhelmus nepos, Cadoldus Vanger, Georgius Churingius, & Nicolaus Drucſes: Ex militaribus, Georgius Taſchner, Georgius Frizendorffer, Wolffgangus Ruchendorffer, & alii quamplures natu nobiles. Quos Eizinger in hunc modum allocutus eſt: *Ego vos, viri præſtabiles, ſemper animi magni, communiſque boni cultores exiſtimavi. Hinc de repub. nonnihil dicere cum fiducia videor poſſe: quando veſtros animos meo ſimiles intelligo. Mihi ſub Alberto quondam Auſtriæ Duce, qui poſtea regnum Ungariæ cum Romano Imperio tenuit, juventus acta eſt: ab eo auctus, ab eo ſim in veſtrum receptus numerum; haud minimus, ut noſtis, in eo conſilio fui: multa ejus memoriæ debeo. Vos quoque apud eum magnipotentes fuiſtis, nunquam ejus nomen ex veſtra meaque mente poteſt excidere, qui patriæ generique noſtro decori fuit, qui terram in pace tenuit, qui neq; Bohemos neque Hungaros injuriari nobis permiſit. At poſtquam illum fata tulerunt, quam diſpar ſit noſtra conditio, omnes videtis. Abjecti homines Pancratius & Hanchrauter, viliſſimique latrones, impune Auſtriam populantur. Nos, uti par fuerat,* A *Fridericum Cæſarem tutorem Sobolis, quæ naſceretur ex Alberto (nam Regina prægnans remanſerat) accepimus: honeſtati, juri, conſuetudini paruimus. Nato Ladislao coronatoque apud Hungaros, ejus tutelam Friderico cum certis conditionibus permiſimus, obedivimus, ei fideles fuimus. Verum quo ille pacto nos rexerit, pudet dicere. Nam ſi fuiſſemus homines, nequaquam talia tam diu toleraviſſemus. Promiſerat terram Auſtriæ ex conſilio incolarum regere, nihil novi oneris imponere, pupilli bona fideliter adminiſtrare: delegimus qui ſecum in conſilio eſſent:* B *quibus ſpretis, Ungenadium, Neupergium, Zebingerium, quos noſtis homines, ſolos ſecutus eſt; horum uſus conſilio, his omnia credidit: hos elegit neque genere neque virtute præſtantes, qui nobis dominarentur, noſtriſque cervicibus imminerent. Nos ludibrio habiti velut ſervorum genus. Quot vobis ab his contumeliæ illatæ ſunt? Quæ veſtra in conſilio vox unquam fuit, quando ab his invitati eſtis? Quis veſtrum ab his non irriſus affectusque damno reperitur? Sed ferre iſta fortaſſe poſſemus, niſi Auſtria tota peſſum iret. Vectigalia terræ ad* C *Fridericum omnia deferuntur: familia ejus ære noſtro paſcitur, ædificia novæ Civitatis, atque Grezenſia auro Auſtriaco eriguntur: nihil Fridericus, niſi ex Auſtria conſumit, veſtes ſibi, currus, equos, noſtra pecunia comparat. Ladislaus puer nobiliſſimus, cujus hæc bona ſunt, neque veſtitur, neque paſcitur, ut Regem decet: pauper, odioſus habetur. Quo tandem iſta feremus? ſemper nobis Vngenadius, Zebingeriusque, uti mancipiis utentur: & illi in aliena domo diteſcent, nos in noſtra pauperes fiemus? annon Domini*

noſtri

noſtri ſalutem quæremus, & utilitati noſtræ honorique conſulemus? Romam nunc Cæſar petere ſtatuit: gubernatores, qui ſe abſente patriæ conſulant, communis boni hoſtes legit, rapaces, ſuæ nequitiæ conſcios: nulla de nobis mentio facta, ſpreti omnes ſumus. Regius puer aut in arce aliqua concludetur, ad quam nulli pateat acceſſus; aut in Italiam ducetur, æſtus ut illum regionis interimat. At vos, ſi viri eritis, priſtinæ virtutis memores, gubernatoribus obviam ibitis, neque bis parebitis, qui neque lege neque more patrio inſtituti ſunt, neque ultra Friderici mandata recipietis, qui pacta nobiſcum percuſſa violat. Litteras ejus habetis, quibus nos omni obligatione ſolvit, ſi eum rumpere pactiones acciderit. Rupit: liberi ſumus: abuſus eſt conceſſa poteſtate, tutelam male adminiſtravit, onera nobis importabilia impoſuit: licet excutere jugum ejus, & quod reip. noſtroque dominio utile putamus, conſulere. Audete igitur mecum; dum Cæſar Italiam petit, libertatem arripite, gubernatorum juſſa contemnite, regimen ipſi Ducatus accipite; mox Viennenſes cæteræque Civitates ſequentur, quarum animos dudum perſpectos habeo. Prius tamen, ſi placet, legatos ad Fridericum mittamus; ſi forte Dominum noſtrum ad nos mittere voluerit: ſi negaverit, juſtiores apud omnes videbimur, qui non ante manus conſeruerimus, quam verbis amicis jus noſtrum repetierimus. Hæc ubi Eizingerius expoſuit, laudare qui aderant viri virtutem, probare ſententiam, adjicere pro ſuo captu plura: damnare Cæſaris regimen, jugum abjiciendum dicere, ſubeunda pro libertate quævis diſcrimina: fidem

A invicem dare atque recipere; jurare omnes, haud quaquam ſe quieturos, niſi Friderico dominatum aufferant. Ad quem ſine mora quatuor ex ſe mittunt, qui eum apud Novam Civitatem convenerunt, dixeruntque: *Terræ Auſtriæ Proceres de rebus privatis trans Danubium noviſſime ſimul habuiſſe conventum. Inter loquendum autem, etiam de Patriæ regimine, deque ſuo Domino ſermocinatos eſſe, neque viſum eis fuiſſe, aut Auſtriæ aut Domini ſui negotia bene diſponi: Cujus bona partim diſtracta, partim pignori eſſent inſcri-*B*pta. Veniſſe in mentem ipſorum Alberti teſtamentum, quod de gubernatione Filii poſthumi dimiſiſſet: examinaſſe diligenter, quibus modis ad tutelam Cæſar fuiſſet admiſſus, & quæ Terrigenis ipſe promiſiſſet, utque duodecim conſilio delectos viros ad regimen communis terræ Cæſar callide deſtituiſſet. Inſuper, ut terrigenis, qui apud novum tritici burgum pridem congregati fuerant, placuiſſet Regem Ladislaum apud Viennam in patria ſede teneri, idque petitum ex Friderico fuiſſet. Sic enim libentius & animoſius populi adverſus invaſores patriæ arma capeſſerent.* C *Similiter & alios Ladislai ſubditos petiviſſe, pro communi regnorum pace. Nunc ergo, cum menti Cæſareæ ſedeat, omnino Romam petere; cumque gubernatio terræ Auſtriæ ſine conſilio & ſcitu provincialium ordinata ſit: orare Cæſarem, ut Regem & Dominum eorum ad poſſeſſionem Auſtriæ paternamque domum remitteret, quodque in ejus gubernatione patriam voluntatem ſervari ſineret. Sic enim Regnis & Dominiis Ladislai bene conſultum iri, diverſarumque calami-*

tatum vitari poſſe diſpendia, Quod ſi Cæſar præter eorum opinionem id negaret, tunc eos pro jure naturæ, ac pro debito, quo domino tenerentur, id relaturos ad proximos conſanguineos Ladislai, & ad cæteros ejus ſubditos, illoſque pro conſilio auxilioque requiſituros, neque ceſſaturos, donec ſuum Principem ad hæreditatem paternam reſtitutum viderent. Reſponſumque ſuper his ſcriptum ſibi reddi petiverunt. Arrogans hæc legatio temeritatiſque plena viſa eſt Cæſari, qui paucos ex Auſtria nobiles tantam rem aggredi mirabatur. Neque enim amplius ſedecim nominati homines viſi fuerunt, qui ab initio conſpiraverunt. Sed audaces & factioſi, cupidi novitatum, aſſueti rapinis, in omne facinus prompti; quibus vel mori vel obtinere ſententiam propoſitum erat. His ad hunc modum reſponſum eſt: *Quæ dicta ab eis eſſent, Cæſarem plene intellexiſſe, miratumque eſſe, talia eos petere, qui ſe tutorem Ladislai, gubernatoremque Ducatus Auſtriæ ſecundum terræ conſuetudinem non ignorarent; quippe cum cæteris Auſtralibus Alberti teſtamentum veluti caſſum ſibi tradidiſſent, ſeque unanimi voto pro tutore pueri gubernatoreque Principatus accepiſſent: neque latere ipſos, Reginam Eliſabeth puerum Cæſari cum ſacra Regni Hungariæ corona, tanquam tutori & proximiori conſanguineo ſeniorique domus Auſtriæ Principi, tradidiſſe nutriendum: quem ipſe in hanc uſque diem bene & pudice educaſſet, neque ſecus in futurum eſſet facturus. Nil modo eſſe, cur refutati teſtamenti facerent mentionem, neque id habere rationem, quia*

A *Viennæ Regem teneri peterent, qui noſſent, ſæpe ante id temporis, nunc Bohemos, nunc Hungaros, eum ad ſe, non ad Viennam mitti petiviſſe. Auſtrales autem ſemper conſuluiſſe, ne ante pubertatis annos extra Cæſaris manum puer daretur: ne Regna inter ſeſe dominiaque, pro illo apud ſe tenendo, contenderent. Timoris eandem adhuc durare cauſam. Nam ſi puer rectore indigens, ignarus regiminis, Viennam mittatur, ſuo ex arbitrio victurus; haud dubium, quin ſubditi ejus de regimine impuberis inter ſe litigent, contentioneſque* B *moveant, & regnis & pupillo noxias. Petitionem igitur eorum alienam videri a bono publico: neque tantum negotium, ſine communi deliberatione ſuorum & Ladislai conſanguineorum & ſubditorum aggrediendum. Ad quam rem accincto jam itineri ad Italiam Cæſari nunc otium non patere; ſperare autem, brevi ſe rediturum; tumque conſilia quæſiturum, facturumque omnia, quæ utriuſque partis amici ſubditique pro bono pupilli ac terrarum conſulerent. Interim hortari eos, ut favoribus & auxiliis aſſiſterent his,* C *quibus Auſtria commiſſa eſſet regunda, fidemque datam tenerent.*

Hac reſponſione data, fuerunt, qui Cæſari Viennam repetendam ſuaderent, incendiumque prius, quam adoleſceret, reſtinguendum: perveſtigandas e veſtigio conſpirationis radices, eradicandaſque, antequam amplius extendantur. Coronam Italiæ poſſe alio tempore peti. Auſtriam, ſi nunc e manibus iret, difficile recuperandam. Nec putandum eſſe, Eizingerum tantum opus ſine adjutoribus inchoaſſe: poſtquam Cæſar

procul

Digitized by Google

procul abierit, tunc illi plures adhæſuros. Quod conſilium, etſi ex uſu Cæſar exiſtimavit; tamen quia datum ordinem (1) ſui tranſitus abſque nota mutari non poſſe putavit, compoſitis ſarcinis ex Auſtria in Styriam profectus, Ladislaumque Regem ſecum adduxit. Conſpiratores autem, ut Friderici reſponſum noſcerent, iterum trans Danubium in villam, cui Vulder cognomen eſt, alter alterum vocant; auctoque numero frequentes veniunt. Ibique cognita Cæſaris voluntate, in hanc ſententiam ei reſcribunt: *Intellexiſſe ſe*, ajunt, *quæ ſit mens Cæſaris. Conventuros brevi Auſtriæ terrigenas, ad eos velle Cæſaris ſcripta referre, indeque latius reſpondere. Illud autem non poſſe non admirari, quod petitus per eos ad Viennam mitti Ladislaus in Stiriam ſit deductus: petere iterum ſuum Principem, ſervituros ſe magna fide Cæſari, ſuis precibus annuenti.*

Nec minus interea Prælatos Baroneſque ſollicitant, ſecum ut ſentiant: Civitateſque circumeunt, ſummoque ſtudio in ſententiam trahere conantur: maxime autem Viennenſes inſtant, quod hac civitate deflexa reliquas facile concurſuras arbitrabantur. Vtque circumvenire incautos poſſint, Imperatorem, ajunt jam iter ad Italiam accepiſſe; Ladislaum in Stiriam abduxiſſe; in Auſtria ſine conſenſu Provincialium gubernatores poſitos, barones tantum accerſitos, civitates, mediam nobilitatem, Prælatos contemptos eſſe: latrones nondum patria eliminatos; timendum, ne quid mali abſente Cæſare oriatur. Conveniendum eſſe, de communi Auſtriæ ſalute cogitandum: Viennenſeſque magnopere rogant, conventioni locum tribuant. Illi autem ſingula, quæ ſecum aguntur, Cæſari nunciantes, conſpiratoribus ajunt: ſe memoria tenere, quatuor terræ ſtatus Fridericum Ladislai tutorem, patriæque gubernatorem chirographis ultro citroque datis admiſiſſe; præſtitam a ſe fidem, atque jurisjurandi religionem violandam non eſſe. At ſi Provinciales unanimiter aliquid decreverint, conſulatum populumque Viennenſem honore ſuo juramentoque ſalvo facturum, quod Imperatori Ladislaoque conducat: Conventum, niſi Cæſar annuat, apud ſe fieri, non permiſſurum. Fridericus, ubi ex literis Viennenſium, & aliarum Civitatum, ex ipſis quoque conſpiratoribus congregationem Provincialium quæri cognoſcit; Gubernatoribus Auſtriæ mandat; omni conatu repugnent, neque ullo pacto convenire Terrigenas ſinant. Viennenſium fidem commendat, hiſque præcipit: ne quos apud ſe fieri conventus patiantur; vocati in alium locum, ne pergant, ne verbis Eizingeri credant. Vocari Terrigenas, Principis eſſe, non paucorum, dicit: caveant, ne ſe abſente eorum civitas novi quicquam attentet; in ſuo reditu, quem celerem aſſerit, qui conſtantes fuerint, his præmia pollicetur. Eizingero autem ejuſque ſequacibus litteras dat, quibus eos nimis præſumere ait, qui Ladislaum regem, quo velint & quando velint, trahendum exiſtiment: pupillum ſibi,

(1) *Luxata in editis ita reſtituimus ex Cod. II. fol. 19. p. 1. aſteriſco ſublato.*

ſibi, non ipſis, commendatum; illum hactenus bene pudiceque gubernatum eſſe; cum tempus ejus advenerit, dominia ſua ſibi nequaquam defutura: fruſtra eos rem curare, quæ ad ſe minime pertineat: prudentius eos acturos, ſi pacem tenentes his pareant, quibus reſp. commiſſa eſt. Gubernatores apud Viennam primarios quoſque cives ad ſe accerſunt: civitatem quietam bene habere, populum divitem pace frui, benignum eis Fridericum eſſe dicunt, ne aures nonnullis præbeant, qui res novas moliuntur. Tumultuarios conventus ne tolerent apud ſe, monitos reddunt; pericula, quæ poſſunt oriri, certam pacem ſperatæ victoriæ præferendam, edocent. Cumque trepidare nonnullorum animos, incertaque multitudinis conſilia modo huc modo illuc flecti conſpiciunt, imminentem Cæſari turbationem ſcribunt, niſi celerius occurrat. Cæſar ad eos Vlricum Sunnenberger pontificio jure conſultum mittit; cui Viennenſes, quia verax eſſet, conſilioque polleret, plurimum credebant. Sed is res omnes infectas reperit: multos apud Viennenſes variosque tractatus eſſe, civitatem fluctuare, Gubernatoros timore correptos, neque remedium eſſe ad diſturbandum conventum, niſi quam celerrime Cæſar equitum præſidia certis locis collocet, minaſque conventuris inferat. Quod cum Cæſari ſuadere reverſus Vlricus niteretur, per eos impeditum eſt, qui ſua magis emolumenta, quam Cæſaris lucrum gloriamque quærebant.

Eizingerus interea, per homines induſtrios & audaces, poſtquam A Senatum urbis Viennenſis ſentire contra ſe cognoſcit; plebem ſibi conciliare ſtudet. Velle Viennæ conventum habere omnes Provinciales, aſſerit: de commodo Regis Ladislai, qui vinctus tenetur, de ſtatu Patriæ, quam multi diripiunt, habere conſilium. Impedire Conſulatum tantum populi bonum, Civitatis utilitatem prætervertere. Viennenſes mercatura vivere, non poſſe rem facere, niſi plures ad ſe confluant: Si conventum habeant, penſiones ex domibus habituros, vina merceſque vendituros, argenti B plurimum extorſuros; ſui Regis magnam inituros gratiam, qui ad ſuam liberationem intenderint. Peſſime Conſules agere, qui Friderico magis, quam ſuo Principi ſtudeant. Scinditur in varia conſilia vulgus: plebs infida, mobili ingenio, novarum rerum avida, laudare conventum, criminari Senatum, Friderici regimen accuſare, Ladislaum petere, odiſſe vetera, amare nova, vociferari tota urbe, niſi Provinciales admittantur, Conſulibus vincula mortemque minari. Inter quæ omnes eos ferociores vidiſſes, quos majus æs alienum majorque premebat egeſtas. At opulenti ſedare tumultum, C probare quietem, novitates horrere, ſua ut eſſet quiſque ſorte contentus, hortari. Friderico nihil imputandum, dicere: qui tutelam ex communi conſenſu recepiſſet, qui patriam quietam tenuiſſet, qui pupillum optime educaſſet, qui nulli civium ſiviſſet injurias fieri: Ladislaum adhuc regendi neſcium, rectore indigere, nulli melius, quam patrueli committi. Abſtinendum eo conſilio, quod contra Cæſarem fieret: dubios litis even-

Digitized by Google

eventus ſæpe aliter evenire, quam fert opinio. Expectando Ladiſlao, ſuum tempus: tum, niſi Cæſar eum dimitteret, pro domino ſummo conatu pugnandum; medio tempore quietem habendam. Ne pupillum Cæſari auferentes alteri committant, qui nec perſonæ, nec bonorum ejus ex animo curam gerat. Sed horum voces, velut delirantium, habitæ ſunt; quicunque Fridericum commendavere, ut proditores venditoreſque libertatis, affecti convitiis, vix manus multitudinis evaſere. Vicit ergo, ut ſæpe in populis accidit, major pars meliorem. Conſternatus metu plebis Senatus, conventum apud ſe tenendum decernit, ſcribitque Cæſari, qua ratione id fieri neceſſum fuerit. Gubernatores, ubi rem concluſam intelligunt, loco furorique cedunt. Alii Cæſarem, alii ſua caſtella petunt. Cæſar etſi commotus eſt rei mutatione, non tamen animo deficit, neque propoſitum mutat. Scripto Viennenſes de conſenſu Provincialibus dato corripit. At quia conventus non fieri nequit, monet, ne contra ſapiant, ne conſentiant novitati, ne dictis Eizingeri fidem habeant, ſi ſe de multorum adhæſione jactaverit, certique ſint, Ludovicum Bavariæ Ducem nihil habere cum Eizingero conſilii, neque Ciliæ Comites: Hungaros inducias obſervaturos: Gubernatorem Bohemiæ cum Cæſare amicitiam habere, nullum eſſe in circuitu, qui Eizingeri partes ſit adjuturus. Petit quoque ex primariis civibus aliqui ad ſe pergant, quibuſcum de tollendis diſſenſionibus tractet. Illi autem, obſidum loco ſe petitos arbitrantes, inſecuritatem itineris, ali-

A aſque civitatis neceſſitates cauſati, nullum ſe habere civem, quem tanta in re poſſent mittere, reſponderunt.

Interea Prælati Eccleſiarum, Nobiles patriæ, Civitatumque Legati, magno numero apud Viennam conveniunt. Ex Baronibus pauci; quorum pars magna Cæſarem ſequebatur, pars ſeditionis eventum expectans longe a tumultu ſeceſſerat. Eizingerus, conſpiratique omnes, gloriabundi eo veniunt: ubi, veluti gravis belli victores, ingenti popu-
B lorum lætitia excipiuntur; Viri ſapientes forteſque & amatores patriæ appellantur, feſti dies aguntur. Convivia multarum epularum fiunt, invitant, & invitantur, tota urbe ſaltationes agitantur: viri, matronæ, pueri, innuptæque puellæ, excluſi Cæſaris carmina cantant; Ladiſlaum, nobilem Alberti ſobolem, brevi adventurum prædicant; vinaque crebris hauſtibus, invocato nomine novi regis, ebibunt. Auditorium exinde apud Carmelitas, in loco, qui curia dicitur, præparatum eſt. Ibi Eizinge-
C rus, advocata Eliſabeth, ſorore Ladiſlai, virgine jam viro matura, quæ Viennæ in palatio remanſerat, eamque manu prendens, pulpitum, ex quo Iohannes de Capiſtrano alloqui plebes ſolebat, aſcendit, atque in hanc ſententiam fertur oraſſe: *Ingens mihi voluptas eſt hodie, Patres optimi, cum vos adeſſe frequentes animadverto, cupidos veſtro Principi, veſtræ patriæ conſulere, neque enim aliud conveniendo quærimus, niſi communem utilitatem: hoc nobis, hoc cuivis incumbit, qui nomine hominis cenſeri vult: quoniam non nobis tantum*

nati

nati ſumus, ſed amicis & patriæ; qui ſibi duntaxat ſtudioſus eſt, eum extra numerum eſſe hominum, haud injuria putaverim. Nobis, etſi hactenus bene gerendæ rei voluntas fuit, at certe poteſtas defuit. Vndecim jam annis, dura & acerba ſervitute oppreſſi fuimus Friderici Cæſaris: qui nos loco mancipiorum habuit, neque conveniendi neque ſimul loquendi nobis libertatem fecit: Principem noſtrum abduxit, incluſumque, veluti captivum, nunc iſta nunc illa in arce tenuit: ſuper humeros noſtros Stirienſes poſuit, avaros atque rapaces homines, quibus honeſta atque inhoneſta venalia fuerunt: præturas, judicia, conſulatus, ſacerdotia, pecunia vendiderunt. Conſilia, quæ Baronum Prælatorumque novimus, ſoli quatuor direxere: qui veluti quatuor columnæ, & principatum noſtrum & Romanum Imperium gerere præſumpſerunt. Vectigalia publica, Ducalis Cameræ redditus, quis neſcit ad novam Civitatem deferri? Neque contentus his Cæſar, nova telonia inſtituit, importabiles actiones induxit, ex quibus ſe ſuamque familiam pavit. Hanc nobiliſſimam virginem, jam plenis annis nubilem aſpicite, obſecro, quo pacto tenuerit. Quæ civis non dicam hujus urbis, ſed vilis cujuſque municipii, non melius induta ad forum iret? Laceras tunicas, laceros defert calceos: vix ei victus adminiſtratus eſt. Quid illi regio pupillo accidere creditis, noſtro Principi, clariſſimæ Alberti ſoboli? Dure ſecum atque aſperrime agitur; neque victum, neque veſtitum regium habet. Ipſe contra Cæſar, Ladislai auro dives (nam & Alberti theſaurum omnem aſportavit) uniones adamanteſque comparat, pretioſe veſtitur, nova templa, magnifi-

A *cas ædes conſtruit, neque hujus terræ curam gerit, niſi ut aurum noſtrum corradat. Si vaſtantur ab hoſtibus agri noſtri, abiguntur pecora, ruſtici capiuntur, ſi vexantur omnia, nulla eum ſolicitudo remordet: tacet, atque inter ſuos ridet; ſi opem imploramus, non eſt, inquit, argentum bello neceſſarium, niſi caſtrum hoc aut illud hypothecæ adſcribitis, niſi novam pecuniarum contributionem facitis: annuimus; at auro exacto, nihil eſt in eo præſidii: damur nos noſtrique prædæ, niſi nos ipſi arma ſumimus, ac viribus noſtris hoſtem propulſamus. Plus auri quingenta mil-*
B *lia pondo ex Auſtria recepit, neque vel unum aureum in utilitatem patriæ noſtræ, aut heri noſtri expoſuit. En fidelem tutorem, en amantem conſanguineum! Noſtis hæc omnes, manifeſtas res dico: Vobis mihique iſta dolori fuerunt, ſed nequivimus obſiſtere, nimia oppreſſi tyrannide. Nunc autem aſpexit divina pietas humiles preces noſtras, miſerum pupillum, quaſſatam patriam, oppreſſam gentem. Ecce ſimul adſumus: nunc, nos in libertatem ut vindicemus, licet. Si conjungimur, unumque ſapimus omnes, non eſt, cur*
C *Fridericum timeamus. Jugum ejus excutere jure poſſumus. Aſſunt litteræ, quibus omni nos obligatione Fridericus abſolvit, ſi conventa non tenuerit. Violavit omnia, quæ promiſit: liberi abſolutique ſumus. Vtamur igitur libertate data, audeamus, viroſque nos demum eſſe monſtremus. Suſcipiamus ipſi regimen terræ: repetamus dominum; jam grandiuſculus eſt, annos natus duodecim: non eſt, cur eum tutori, ne dicam diſſipatori, amplius relinquamus. Imitemur exempla majorum: Wilhelmus Friderici patruus, Albertum noſtri Ladislai patrem*

Digitized by Google

trem in tutelam ſuſcepit: verum cum bona ejus aut ſibi uſurparet, aut negligeret; non tulit Reinpertus de Walſe tantam injuriam, pupillum e manu tutoris eripuit, atque in paternam hæreditatem reduxit. Quid de Atheſinis dicam? Nonne arma ſumentes Friderici Præfectos excluſêre, Provinciamque tam diu per ſeipſos adminiſtravere, donec eorum dominum Sigiſmundum ad eos Fridericus remiſit? Duces Auſtriæ tantummodo Albertus & Sigiſmundus eo tempore fuerunt, & ſubditorum ope ſunt liberati. Quid nos facere oportet, qui non ſolum Ducem Auſtriæ, ſed Hungariæ atque Bohemiæ Regem, Dominum habemus? Equidem ſi meis auſcultare conſiliis vultis, crudeli Stirienſium dominatu vos liberos, veſtrumque dominum vobis reddam. Sunt forte nonnulli, qui formidandam Friderici potentiam & Romani Regis nomen arbitrantur. Verum illi, præter Stiriam, Carinthiam, & Carnioliam nullus principatus obedit. Nec ſunt hæ Provinciæ Auſtriæ comparandæ; montanæ, pauperes, inermes. Nos & virorum numero & opibus multo ſuperamus. Quippe, nec, ſi Romanum imperium cum Friderico ſentiat, timere nos oportuerit: quibus & Vngari & Bohemi & Sileſitæ ac Moravi pro communi Domino adſtabunt. Eſt præterea, quo magis ac magis me horter, Ludovicus Bavariæ Dux, dominatu par Regibus, ex amita noſtri Principis natus; qui nobis audentibus ingens auxilium pollicetur. Albertus Marchio Brandenburgenſis, cui hoc tempore nemo par induit arma, daturum ſe opem, venturumque cum exercitu, ſi fuerit opus, conſtanter affirmat: nec

A *Ciliæ Comites nobis deſunt, Ladislao noſtro conſanguinitatis jure obnoxii. Quin audemus, fortemque ſumimus animum. Pudeat nos tandem, coram Vngenadio atque Zebingero detegere caput, venaleſque manus eorum tangere: neque genus neque virtus his eſt, quæ nobis eos præferat; ignoti homines, ignavi, craſſo ingenio, niſi apud Fridericum locum inveniſſent, nullus eis in orbe terrarum Princeps victum dediſſet. Abjiciamus turpiſſimum jugum, atque hæc monſtra hominum tetra, horrenda, extra patriam relegemus. Omnis* B *nos ætas commendabit, qui noſtro Regi fideles, Friderici tyrannidem depulerimus.* Quibus alto animo dictis, litteræ Friderici pactaque utrinque percuſſa ut legerentur, juſſit, eiſque ſenſum, ut ſibi viſum eſt, præbuit. Si quid obſcurum aut dubium fuit, ad ſuam intentionem interpretabatur. Regia ſoror uberes lacrimas effundebat, ſibi derelictæ fratrique captivo petebat opem. Plus tamen ejulatu quam ſermone circumſtantium corda pulſabat, atque ad miſericordiam commovebat. Deinde, quicunque regnante Friderico C viſus eſt lædi, ſuam injuriam in medium adduxit. Nonnulli, ut erant edocti, vociferabantur. Alius Fridericum, alius Conſiliarios, alius Camerarios accuſabat. Nullius officii non culpata perſona eſt: hic tumidus, ille crudelis, alius ſtultus, omnes avari & harpyiarum ſimiles dicebantur. Nemo fuit, qui vel Friderici, vel ſuorum Cauſam tuerentur. Nam boni, qui novitates horrebant, quietumque Cæſaris dominatum amabant, fremente multitudine, conticebant, ne ſtulti pro ſapientibus haberentur. Laudare igitur omnes

Vlricum, virumque priſca virtute præditum, boni & æqui amantem, Ladislai tutorem, patriæ patrem dicere; ſequendam ejus ſententiam, excludendum Auſtria Fridericum, repetendum Ladislaum, aſſumendum terræ regimen, decernere. Deliguntur igitur duodecim viri ex omni ſtatu, hiſque belli paciſque poteſtas permittitur. Capitaneus terræ Vlricus aſſumitur. Is eſt maximus Magiſtratus, qui jus dicit. Nicolaus Druchſes, Hubarum magiſter dicitur. Hujus eſt publicas pecunias exigere, atque in uſum Reipublicæ convertere. Magiſtratus cæteri pro neceſſitate conſtituuntur. B Conſulatus Viennenſis in tanta re anxius, etſi Cæſari fidem ſervare vult, tamen plebis terrore compulſus in partes Eizingeri delabitur, fitque corpus unum. Conventus deinde in hunc modum Cæſari ſcribit: *Domino Friderico Romanorum Regi Auguſto, Prælati, Barones, Nobiles, communitateſque, terræ Auſtriæ, ſalutem dicunt. Convenientes apud urbem Viennenſem, de magnis patriæ neceſſitatibus acturi, vidimus ſcripta tua, quibuſdam ex nobis tranſmiſſa, ſimulque litteras diviſionum inter tuos & Ladislai prædeceſſores habitarum; inſcriptioneſque, ſecundum quas tibi tutelæ adminiſtrationem permiſimus; teſtamentumque Regis Alberti mature diſcuſſimus: nec perſuaderi nobis poteſt, Elizabeth Reginam filium ſuum Ladislaum alio modo tuæ Majeſtati tradere potuiſſe, quam Patris ultima voluntas ordinaſſet. Albertum autem, licet Vngariæ atque Bohemiæ regnum acquiſiverit, dominium tamen Auſtriæ nunquam reſignaſſe comperimus, ſed illud filio ſuo non tibi* A *dimiſiſſe. Sumus igitur Ladislao, veluti noſtro domino naturali, obligati: cumque tua Serenitas ea minime adimpleverit, quæ per ſuas litteras promiſit, conabimur, ut Ladislaus ad ſuam hæreditatem remittatur, omnemque ad hoc operam, ut obnoxii ſumus, impendemus: ne quiſquam de perfidia nos arguere poſſit, qui Alberto & ſuis hæredibus maſculis fidelitatem promiſimus. Precamur igitur ſapientiam tuam, pro bono pacis & utilitate patriæ, liberum Ladislaum ut ad ſua dominia noſque remittat. Nos enim deinceps niſi Ladislao Regi nulli parebimus. Jam, qui patriam ejus nomine regant, magiſtratus elegimus; Confidentes, benignitatem tuam haud nos diu in tali regimine dimiſſuram. Rogamus autem, ne cauſam nobis præbeas, quærendi apud alias gentes remedia & auxilia, per quæ negato domino & nobis ipſis provideri poſſit; quæ res multorum poſſet eſſe ſeminarium malorum, neque tuæ Serenitati neque terræ Auſtriæ conduceret.* Wiennenſes quoque & aliæ Civitates, hac concluſione recepta, litteras Friderico miſere: quibus, ſe velle C communis conſilii decretum ſequi, nunciaverunt; promiſſiones & juramenta reſignantes, quæ Cæſari tanquam tutori præſtiterunt; affirmantes, ſe illis amplius non teneri. Quibus quanquam Fridericus reſponderit, *Conventum Viennæ habitum ſine conſenſu Principis, ſine Baronibus præcipuis, vim non habere; juramenta non poſſe abſque ſua voluntate reſolvi; Ladislaum adhuc pupillum eſſe, tutelam non expiraſſe, nihil ſe contra promiſſa feciſſe; debere ipſos melius deliberare:* Illi tamen in propoſito perſeve-

Digitized by Google

ſeverantes, nunc hos nunc illos in ſuam ſententiam trahere nituntur.

Ea cum audiſſet Vlricus Comes Ciliæ junior, erectus animo, diem adveniſſe, quo Friderico Cæſari obeſſe, Ladislao Regi prodeſſe poſſit, magnopere gaudet. Nam etſi Friderici Conſiliarius erat, non tamen pro meritis honoratum ſe arbitrabatur, ægerrimeque ferebat, ſecretiores res abſque ſe geri; tribus conſiliariis omnia credi, ſibi fidem nullam haberi; ſimulque cupiebat, Ladislaum Cæſaris manu exire, qui Sororis ſuæ conſobrinæ filius eſſet. Sperabat autem, quod poſtea ſecutum eſt, illo in dominium redeunte, omnium rerum ſe gubernatorem futurum. Hoc tempore non longe ab anno quinquageſimo fuit; quamvis adhuc nutriendis crinibus operam daret. Vir ſtatura procerus, eminenti pectore, oſſe multo, carne modica, crure tenui, vultu pallenti, grandioribus oculis atque ſaguinolentis, voce rauca, alto corde, ingenio perſpicaci, ſed vario & inconſtanti: neque labore fatigabilis, neque libidine ſatiabilis, fidei promiſſorumque parum tenax, ſimulator, atque diſſimulator, alieni raptor, ſui prodigus, dicendi agendique juxta promptus. Huic pater filiam Deſpoti Raſciæ deſpondit; græca perfidia maculatam, alioquin facie & moribus honeſtam; ex qua maſculina ſoboles nata ante pubertatis annos abſumpta eſt. Inde matrimonii jus parvi ducens Vlricus, alienis ſe paſſim mulieribus miſcuit, multarumque fæminarum pudicitiam violavit. Denique apud Viennam captus amore, quamvis nuptæ, tamen proſtitutæ mulieris, virum ejus in clientelem aſſumpſit: utque liberius adulterio dare operam poſſet, caſtri non ultra quinquaginta ſtadiis a Vienna remoti, quod villam forenſem appellant, curam ſibi commiſit, uxorem ejus acturus, dum ille res ſuas ageret. Animadvertit tamen ignavus homo longo poſt tempore, conjugi ſuæ, non ſibi blanditum eſſe: neque potis verba tenere, inter æquales Comitem incuſavit, ipſumque accedens, licentiam repetendi domum petiit. Erat tunc apud Heinburgam Comes in finibus Auſtriæ & Vngariæ: qui mente hominis ex declaratoribus cognita, libertatem illi abeundi dedit, moxque ſervos quatuor, qui eum apprehenderent inter equitandum, miſit. Incertum habeo an necem quoque mandaverit; illi, cum fugientem virum comprehendere nequirent, ſagittis confodere. Inde Comes conjugem ejus ſolus obtinuit, ac pene juſtæ uxoris loco cultu magnifico tenuit. Hanc Thomas Haſelbach, qui villæ forenſis Præpoſitus plebi eſt, non incelebratus Theologus, Herodiadem ſolitus eſt vocitare, ſceleratam fœminam, cujus libidinem redimere viri ſanguine oportuit. Nec hujus duntaxat cauſa ſceleris ea meretrix fuit, ſed nobilem Comitem, qui tanquam Conſiliarius, Princepsque Romani Imperii juramentum Friderico præſtiterat, ſingularique fœdere cum patre ſe obligaverat, fallere fidem, jusjurandum infringere, prodere Dominum compulit. Nam Comes, ut ea potiri ſuo ex arbitrio in Auſtria poſſet, quam apud Ciliam habere metu patris non audebat, miſſis nunciis ad conſpiratores Auſtriæ, cœpta illorum commendat, ut proſequantur hortatur, omnia ex ſententia curſum habitura, ſi forti animo perſeverent, affir-

Digitized by Google

affirmat; auxilia ſe daturum, acceſſuros Hungaros pollicetur. Quæ cum Fridericus ab exploratoribus cognoviſſet, optimum factu ratus, ambos Ciliæ Comites ſibi conciliare, priuſquam parti adverſæ conjungerentur, Legatos ad eos mittit, qui de conventione pertractent. Sed fruſtra hæc legatio fuit. Junior enim Comes ad res accenſus Auſtralicas, nihil aliud expectabat, quam Cæſarem exire Germania; quo facto ſe quamprimum ab Auſtralibus evocandum confidebat. Non eſt hic, ut opinor, quoniam de Comitibus Ciliæ ſermonem habemus, ac de Juniori dictum eſt, de Seniori quoque extra propoſitum, aut alienum pauca referre, quando nec patrem filio, nec filium patre minus dignum videmus. Comes Senior Fridericus nomine, Hermanno genitori corporis proceritate majeſtateque pene par, ſed animi moderatione plane diſpar, durus atque intractabilis, ſanguinis avidus, crudelitati & avaritiæ deditus, hoſtis Cleri, divini cultus inimicus, ſubditis gravior, vicinis odioſior, nulli amabilis, gulæ indulgens, libidini indulgentior. Hic cum filiam Nicolai Comitis Croatiæ, non minus probitate quam ſanguine generoſam, duxiſſet uxorem, brevi mores ſibi diſſimiles aſpernatus, ea repulſa in aliarum ſeſe connubia provolvit. At cum parentes utriuſque, magno labore, poſt aliquot annos, diviſos conjuges in matrimonium reduxiſſent, prima nocte, qua Fridericus ad uxorem rediit, quod parabatur ad pacem, vertit in necem. Efferatus enim, & amoribus novæ concubinæ devinctus, arrepto cultro nobilem atque honeſtam fœminam, ex qua prius Vlricum

A ſuſtulerat, neque Jus matrimoniale, neque altitudinem ſanguinis, neque commune pignus ſuſceptum advertens, ſceleratus occidit. Vnde ad tribunal Imperatorium accuſatus atque convictus, reus mortis adjudicatus, patri traditus, illius benignitate in multorum ruinam ſervatus eſt. Concubina, quæ ſexus fragilitate ac fortaſſe coacta peccaverat, ut eſt juſtitia Principum in profluentem merſa, alieni criminis pœnas dedit. At ille, poſtquam Principes impune peccare co-

B gnovit, mortuo patre, incredibile memoratu eſt, in ſubditos quam turpiter debacchatus ſit: iſtis uxores, illis filias, ſorores aliis eripuit: nuſquam virgo ſervari potuit: neque quas rapuit, in palatio more Principum tenuit, ſed corruptas indotatas reſtituit. Fabrum ferrarium aliquando, cum ejus conjugem forma egregiam in pallatium ſuſtuliſſet, atque deinde reddidiſſet; illeque violatam ſpreviſſet, non parvo ære mulctavit: ridiculum

C atque indignum dictitans, plebejum hominem nolle mulieri condormire, cui Princeps conjacuiſſet. Nam ego, inquit, alto ſanguine natus Comes non ſprevi amplexus ejus, quam tu prius corruperas; tanquam promiſcua inter omnes connubia eſſe vellet; minime tamen id jus aliis permiſit. Nobilem namque adoleſcentem, qui ſibi diu ſervierat, atque inprimis acceptus erat, quod ab altera concubinarum amari videbatur, excarnificatum neci tradidit. Sic homo multis ſceleribus illuſtratus ſupra octuageſimum annum vitam produxit. At mira res: nemo tam conſummatæ nequitiæ reperitur, qui non bonos in filio mores cupiat. Hic cum videret, Vlricum filium uxorem fugere,

mere-

Digitized by Google

meretricis amore perditum in ejus amplexu tabeſcere; ſæpe inter ſuos queſtus, juſſit ad ſe filium accerſiri; niſi veniret, heredem alium ſe lecturum minatus. Vtque majorem illi metum incuteret, nubilem quandam ex ſuis ſubditis puellam legitimo matrimonio ducturum ſe finxit. Vlricus autem bis terque vocatus, poſtquam patris furorem nimis augeri animadvertit, cum neque disjungi meretricis amplexu valeret, neque paternum imperium diutius contemnere fas putaret, mulierem præcedere juſſit, ipſe paulo poſt ſequitur. Pater, ut filii ſcortum egregio comitatu appropinquare didicit, incertus diu quid ageret, tandem ex Concubinis ſuis unam accerſit, veſtitamque more Principum, ac nobilium caterva cinctam, illi obviam mittit; utque meretricem meretrix blande recipiat, per indignationem imperat. Sic enim filio quod doleret, facturum ſe credidit. Quod cum ſecus eveniſſet (nam id honori magis quam contumeliæ deputatum eſt) filium inter paucos allocutus, ſcortum relinquere, atque uxori adhærere admonet: niſi pareat, futurum exhæredem, aſſerit. Cui Vlricus, mi pater, inquit, ſine me hanc amare fœminam, ſi me vivum cupis; moriar ſi me ſeparas. Intuere teipſum, memento, quod matrem meam occidiſti, ne Concubinæ disjungereris amplexibus: noli ex filio exigere, quod ipſe Pater non præſtitiſti; ſine me filium eſſe tuum, nil facio me indignum, dum paterna veſtigia ſequor, amo, ſcortor, bibo, voluptati obſequor, tuus ſum filius, ex te hos habeo mores. Si vis auferre naturam, auferes & vitam. Tum pater vera lo-

A cutum intelligens filium, morumque ſuorum memor, fruſtra, inquit, laterem lavo; nec vincere neque flectere naturam cuipiam licet; vive ut libet, fili. Sed ſcito, quia in te noſter ſanguis finem habebit, vetuſque Ciliæ domus nomenque noſtrum tua culpa delebitur. Hæc libuit idcirco referre, ut Dei patientiam, vel potius providentiam admiremur, qui tales Principes ad noſtrum flagellum dominari permittit, quos ſæpe brutis animantibus cernimus fœdiores: qualeſcunque tamen ſunt Principes, quia gladium habent, & timendi & reverendi ſunt.

B Sane Comitatum Ciliæ ad Principatus honorem Sigiſmundus Cæſar primus erexit. Ex qua re nata diſſenſio inter Comites & Auſtriæ Duces diu Stiriam Carniolamque laceravit. Demumque Friderico imperante in hunc modum ſublata eſt. Renunciarunt Comites ordinationi Sigiſmundi, quæ adverſus privilegia Domus Auſtriæ proceſſerat. Exinde Fridericus de novo Comites Ciliæ Principes creavit, ea lege, ut perpetuum fœdus ſecum tenerent, utque ipſis ſine maſculina & legitima prole decedentibus, Comitatus ad

C Auſtriæ Duces rediret. Nunquam tamen erga Cæſarem ſincerus animus fuit, nunquam pura mens Comitum. Sæpe res novas machinati ſunt; nunc ſpolia in agris Cæſaris commiſerunt, nunc committentibus præbuere favorem. Cumque plurima eorum caſtra commixta caſtris Cæſaris eſſent, neceſſarium videbatur, ante ingreſſum Italiæ cum his convenire, intelligere quid animi haberent, atque an fœdus antiquum tenere proponerent. At cum legati miſſi nihil de conventu retuliſſent, Albertus Germa-

Digitized by Google

manus Cæſaris Auſtriæ Dux, ambos Comites in Pataviam vocat, eos adit, locutusque multa, cum juniorem flectere nequiret, ſeniori ſuadet, ad colloquium cum Cæſare Lebenitiam veniat. Quod eſt opidum ſupra Muram fluvium non longe a Græcio Bajoario; ubi magnam olim fuiſſe civitatem, tumuli quamplurimi ſepulchrorum jacentes indicant, & marmorei multi lapides vetuſtis inſcripti litteris, quæ Romanorum nomina referunt, quos rexiſſe terram aliquando crediderim. Nam regionem hanc, quæ modo Stiria dicitur, vocatam prius Valeriam, & in provinciæ modum redactam, non eſt obſcurum. Igitur in Lebenitia cum Cæſar Seniorque Comes non ſine magna Alberti induſtria conveniſſent (nam Comes nunc litteras publicæ fidei, nunc alias res ſuſpectas habuerat) tutelam regii pueri quo jure Cæſar acceperit, quomodo & quanto tempore geſſerit, calumniaſque ſibi per Auſtrales impoſitas refert, articulos contra ſe datos confutat, inſolentiam & perjuria gentis exponit, ulturum ſe injurias, correpturum ſcelus promittit. Comitem vetuſti fœderis memorem eſſe rogat, ne ſe auſtralibus jungat, Vicinum ſe bonum, Principem fidelem, amicum ſeſe præbeat verum, hortatur, filiumque, ne temeritatem ſequatur Auſtralis populi, cohibeat. Poſt varios ſermones, ait Comes: de geſtis Auſtralium nihil ad ſe fore delatum: juſtum ſibi Cæſarem videri, tutelam pupilli regii ad eum jure pertinere: vetus in memoria ſua fœdus eſſe, illi ad hærere: fidem ſe nullo pacto violaturum: bonum Principem, optimum ſe vicinum pollicetur. Quid filius ſentiat, ignorare ſe, dicit: A toto conatu, ut cæſaris partes ſequatur, curaturum ſe, aſſerit: promiſſurum pro illo nihil, affirmat. Satis ea Cæſari videntur: fuiſſentque ſatis ex viro bono. Sed malum animum verba non obligant; qui aliud in pectore clauſum gerunt, aliud in ore promptum habent: hoſce homines hoſtium loco, quam amicorum tutius accipias. Cæſar a Comite ita recedit, ut in ejus parte nihil periculi futurum putet.

B At ubi ad Græcium reventum eſt, novæ in horas adferuntur litteræ. Auſtrales dietim pejora moliri, atque nunc iſtum nunc illum ex Baronibus in ſuam ſententiam ducere, plurima cum vicinis Principibus noxia pertractare, niſi præſto Cæſar ſubveniat, actum de ſuo regimine fore. Tum quoque Henricus Senftleben ex Romana curia veniens, Cæſarem adit, Nicolaum Papam ad coronationem celebrandam non bene accinctum, C urbem frumento vacuam, diviſum Romanum populum, Italiam nutantem, hyemem aſperam dicit: Placere quoque Romano Præſuli & univerſo cœtui Cardinalium aſſerit, tranſitum Cæſaris ad æſtatem proferri. Quæ legatio moleſta Cæſari, pleriſque Conſiliariis gratiſſima fuit: qui, remanente in Auſtria Cæſare, facile ſedari poſſe tumultus, arbitrabantur; recedente vero amitti Auſtriam non dubitabant. Stat tamen propoſitum Friderici, vel cum maximo detrimento Italiam petere. Interea gens Vngarica, ad quam miſſus fuerat Hartungus de Kappel, legalis ſapientiæ conſultiſſimus, Legatos ad Cæſarem remittit Paulum Epiſcopum Agrienſem, Tubertum comitem de Prata, &

& alios: quibus adjunctus erat per Comites Ciliæ Benedictus de Thurotio. Qui Cæſarem Græcio recedentem invenientes, eum in Adriam ſecuti ſunt: quod eſt opidum flumini Muræ adjacens, Comitum de monte forti. Vbi auditi, hujuſmodi legationem expoſuere: Dixerunt enim, *in feſto Sancti Michaelis, quod proxime diſluxerat, Vngaros, qui Viennæ fuerant, ut ſæpe alias, ſuum Regem petiviſſe. Quo negato, inducias ad annum prorogatas fuiſſe. Dixiſſe tamen aliquos ex conſilio Imperiali, ſi Cæſar ante ſuum in Italiam tranſitum, ab Auſtralibus ſeu Bohemis, Regem ut daret, peteretur, futurum ut Imperator Vngaris eum potius, quam aliis traderet. Fuiſſe autem Vngaros medio tempore cum Bohemis Moraviſque congregatos, deliberaſſe, Regem petere. Placuiſſe Bohemis ac Moravis, Ladislaum primo Hungariam ingredi, exinde in alias terras tranſire. Optare ergo Vngaros, precarique obnixe, cum jam Cæſar in Italiam profecturus ſit, Ladislaum ad eos mittat, in ejus principale Regnum, in quo natus, baptizatus & coronatus eſt, exinde datus Imperatori: qui eum diu non ſine grandi Vngariæ jactura tenuerit: regnum illud, ſcutum Chriſtianæ fidei, non poſſe neque velle amplius abſque Rege ſuo manere.* Legatus autem Comitum Ciliæ, Hungarorum petitioni morem geri petebat. Quibus auditis, Cæſar deliberationem in aliam diem recepit, poſtmodum in Leuben hoc reſponſum dedit: *Petiviſſe quidem Vngaros ſuum Regem apud Viennam, fatebatur: negatum tamen fuiſſe, ajebat, quoniam illi rei dari nunc opera non valuiſſet: cum deliberatio multorum, quæ ad dandum his*

A *aut illis Regem neceſſaria noſcebatur, propter feſtinum in Italiam tranſitum haberi non poſſet. Minus id nunc perfici poſſe; jam ſe in itinere conſtituto. Verum eſſe, quod de induciis expoſuiſſent: ideoque non poſſe ſe verum credere, quod Auſtrales dicerent, Vngaros ſecum ſentire: nam id eſſet ſtantibus treugis fidem frangere. Rogare, ut pacem, ut promiſſa, tenerent: quoniam Romam ſua ſublimitas non Coronæ cauſâ ſolum ire, verum etiam propter commune populi bonum, pro commodo Regni Vngariæ, pro bello contra Turcos inſtituendo; ad*

B *quod ordinandum jam Philippus Burgundiæ Dux apud ſe verba feciſſet: at opus eſſe id agere cum Papa: velle igitur Romæ ad eam rem navare operas: petere, ut & Hungari eo mitterent, de bello cum infidelibus gerendo cogitarent, cum Chriſtianis pacem cuſtodirent.* Atque hoc Vngaris. Legato autem Comitum Ciliæ dictum eſt: *relatum eſſe Cæſari, Comites illos apud Auſtrales nuncios habuiſſe, eorumque propoſitum commendaſſe. Auſtrales Regem Viennæ petere, Vngaros in ſuo Regno: Comites, Vnga-*

C *rorum petitioni aſſiſtere. Impoſſibile eſſe his atque illis ſatisfieri. Audiſſe legatum, reſponſum Vngaris datum; id ſuis Dominis referret, ſuaderetque eis, ne fidem fallerent, neve res novas aut in Auſtria aut in Hungaria quærerent.* Hungari replicantes, Regem non ideo a ſe petitum eſſe dicunt, ut violare treugas velint, qui fidei tenaces eſſent. At cum ſcirent, Auſtrales Bohemoſque Regem petere, noluiſſent negligentes videri; ſimulque ſuo Regno conſultum iviſſent; cui Regem habere plurimum conduceret. Quem ſi Cæſar amplius ne-

ne-

Digitized by Google

negaret, non poſſent Apoſtolicæ Sedi cæteriſque Chriſtiani orbis Principibus querelam non facere. Rem belli in Turcos laudabilem eſſe, Cæſarique pro officio Romanique nominis majeſtate incumbere; optare, ut ei apud Nicolaum Papam ex animo intenderet; id ſibi apud homines honori, apud Deum merito futurum. Non tamen idcirco ſuum Regem Hungaris eſſe negandum. Fridericus autem ubi cognovit, induciarum fœdus ab Hungaris ſervandum eſſe, ſatis id iter Italicum habere dijudicans, dicit Legatis: uſque ad reditum Regis negotium differendum: in Italia non diu ſe manſurum: cum redierit, Vngaris potius quam aliis Ladislaum crediturum: Auſtralibus vero Regem petentibus ea vice nequaquam auſcultandum ſcirent. Atque ita expeditos, remiſit. Paulus tamen Epiſcopus cum Caſpare Pædagogo Regio, dum hæc aguntur, nonnulla de tradendo Rege clanculum machinatus eſt, quæ poſtea ſuo loco referentur.

Proſecutus exinde ſuum iter Fridericus, ad oppidum Sancti Viti pervenit; quod eſt Carinthianorum caput: ibique Nativitatis Dominicæ feſta peregit. Ad quem locum & Ladislaum Regem proficiſci juſſit, in Italiam ducturus eum: non ſolum ut Auſtralium eriperetur inſidiis, verum etiam, ut peregrinos puer mores ediſceret. Illinc Reinpertus de Walſe, qui ſe Romam iturum cum Cæſare promiſerat, clam recedit, reverſuſque domum cum Wolffgango fratre majore, hujuſcemodi literas ſcribit: *Quamvis tibi, Cæſar, tanquam familiares & Conſiliarii fidem dederimus; tamen quia propter nonnulla negotia*

A *nobis incumbentia, neque conſilio neque ſervitio tuo intendere poſſumus, utrique renunciamus, noſque promiſſis abſolvimus: quod, ne graviter feras, oramus.* Quorum morem quamplures ex Auſtria nobiles imitati ſunt, ſcribentes, ſe deinceps Friderico, velut Tutori, nolle teneri. Tanquam unius partis ſit, altera nolente fœdus promiſſaque tollere. Incertum ſtultitia an malignitate id egerint. Volens autem Cæſar de Comite Vlrico Ciliæ fieri certior, an contra ſe ſentiret, ſignifica-
B verat ei: famam ad ſe delatam eſſe, quod is Eizingero conjunctus ſit, mutationeſque Auſtriæ nutriat. Id autem non ſe opinari verum, dixerat; rogaveratque, ſecum ut Romam iret; honorem ſtipendiumque promiſerat. Ille vero cum Patris conſenſu Legatos ad Sanctum Vitum miſit Georgium Vngenadium equitem, multo abdomine grauem; Leonardumque Secretarium non indoctum virum & amantem doctorum. Qui hunc ſermonem habuere: Quod optaſti, Cæſar, Vlricum Ciliæ Comitem ſequi te Romam, optabat & ipſe vehementer,
C ut & tibi morem gereret, & Cæſaream coronationem videret. Noſti tamen, inter Gubernatorem Hungariæ & Giskram Bohemum ingentes eſſe contentiones: eas Vlricus dirimere cœpit: infectum relinquere negotium non decet: quod ſi perfecerit, ut ſpem habet, non minus tuæ Serenitati & Ladislao Regi ſubditiſque amborum proderit, quam ſi tecum Romam iverit. Quod autem Eizingero contra te junctum Vlricum aliquos aſſeverare tua Majeſtas ſcripſit, id ipſe conſtanter negat: neque putat, Eizingerum hoc dicere, quod falſum

Digitized by Google

falſum ſit. Comes enim in cauſa Auſtrali contra Cæſarem neque ſenſit, neque ſenſurus eſt. Poſthæc nonnullos articulos obtulerunt, quos dicebant, Sigiſmundum hubarum Magiſtrum Cæſari porrexiſſe; qui hujuſcemodi fuerunt: Comitem Ciliæ falſam monetam cudiſſe, eamque dediſſe militibus ſtipem, deinde bonam repetiviſſe: ſtipendiarios ejus rei querelam hubarum magiſtro feciſſe: inde Cæſaream Majeſtatem & infamiam habuiſſe & inutile ſervitium: Comitem in exercitu contraCalixium trecentos equites minus habuiſſe, quam promiſiſſet; ſtipendia tamen illorum ſuſcepiſſe: tractatus cum hoſtibus Comitem diutius protraxiſſe, ut affecti tædio Provinciales obſidionem ſolverent, ipſe Calixium ſolus obtineret: conſilia rei bellicæ non communicaſſe Baronibus, ut imperatum fuerat: inſidias ad captivandum magiſtratum hubarum poſuiſſe: ſtuduiſſe quoque ante id tempus opidum Laa & arcem, Friderici e manibus clam ſurripere. Quæ omnia calumnioſe dicta per magiſtrum hubarum affirmabant; eaque confutare nixi ſunt. Ajebant etiam, Procopium Equitem de Rabeſtain Bohemum, ex commiſſione conſiliariorum Cæſaris apud Bohemos Vlricum Comitem, ut levem, indignum fide, atque infamem detuliſſe: Ladislaum quoque Farcaſſium ſimilia apud Hungaros, inſtigantibus Cæſareis Conſiliariis, de Comite dixiſſe, referebant. Cæſaream vero majeſtatem Vlrico promiſiſſe, cum in conſilium eſſet receptus, ſi quæ in eum dicerentur, nolle ipſum celari. Magiſtrum hubarum gravem impoſuiſſe Comiti notam, Procopium & Ladislaum turpia locutos eſſe de ipſo: neque Comitem redditum certiorem. Non convenire igitur ſibi, vel conſulere vel ſervire amplius Cæſari, neque velle ulterius ſe eſſe obnoxium. Ad hæc Cæſar, libenter, inquit. Comitem in Italiam duxiſſemus nobiſcum, quem veluti Conſiliarium, familiarem, Principem noſtrum cariſſimum habemus; & in quo fiduciam ſingularem gerimus: remanenti vero non imputamus quicquam. Solum illud dicimus: quia de nobis non eſt quod queri poſſit. Neque enim articulos magiſtri hubarum, quos enarratis, unquam vidimus: neque mandato vel ſcitu noſtro, adverſus eum, aut Procopius aut Farcaſſius locutus eſt. Verum ſi redeuntibus nobis ex Italia, quod divina favente pietate brevi futurum ſperamus, adverſus hoſce homines Comes agere voluerit, non negligemus, quæ ſunt Principis partes, adhibere. Renunciationem autem conſiliariatus ac ſervitii nequaquam admittimus; confidimuſque, Comitem ipſum, ut eſt juramento adſtrictus, fidem erga Nos ſervaturum: qui ſe nobis ſcripto ſuo contra omnem hominem auxilio futurum promiſit.

Atque ita Legatis Comitum remiſſis, Villacum ſe confert. Id eſt opidum Eccleſiæ Bambergenſis ſupra Dravum ſitum, non longe ab Italiæ finibus. Eo in loco, fuerunt plures ex conſilio, qui Cæſari remanendum in Patria ſuaderent: nunc tumultus ſedandos eſſe; coronam Romanam alio tempore recipi poſſe: conſideranda Comitum Ciliæ verba; penſandas eſſe Auſtralium litteras, quæ dietim mitterentur: obviandum præſenti ruinæ: extinguendum incendium,

dium, dum parvum eſſet; medendum recenti vulneri, ne poſtquam vis veneni præcordia penetraverit, fruſtra quæratur remedium. Tum dicta Senftleben & Romani Pontificis mandata repetuntur, quæ Cæſarem ab ingreſſu Italiæ deterrebant. Dubio autem anxioque inter tot adverſantia Friderico litteræ Æneæ redduntur, & Apoſtolica ſcripta, de quibus lectis animus Cæſaris erigitur: vocatisque Proceribus, quibus plurimum credere conſuevit, tranſitum ſuum haud quaquam differendum, ait; cujus vbique terrarum fama vulgata ſit. Jam nobiles ſuperioris Germaniæ Proceres Italiam ingreſſos, Ferrariæ ſe manere: Italos omnes iter modo ſuum cupere, quæ de Papa audita eſſent, falſa eſſe; qui nunc Cæſarem ſuis ſcriptis feſtinare hortatur. Imperatricem propediem Italicum portum appulſuram. Ordinem præſcriptum ſine turpitudine mutari non poſſe. Eizingerum nimis videri æſtimatum, ſi ejus cauſa Cæſar retroceſſerit, tantumque apparatum fruſtra duxerit; Tutelam ſe malle perdere, quam cœptum relinquere. Confidere, ſe propediem reverſurum, ſtulta æmulorum conſilia correpturum. Conſentiunt omnes, ubi firmatum Principis animum intuentur: nemo adverſatur; laudant omnes conſtantiam & magnanimitatem, ſi qui ſunt, quibus ea ex uſu non videntur, tacent, neque brachia contra tendunt. Tum duo, qui ſapere inter omnes creduntur, Johannes Neipergius & Waltherus Zebingerus, veteres amici Cæſaris, qui etiam cum Patre crediti ſunt, (1) ad regendam patriam in abſentia Cæſaris relinquuntur. Johannes Vngenadius, quem

A tertium Stiricæ ſapientiæ Cæſar habere ſolitus eſt, ad res Italas ducitur.

Ibi & Bohemi & Vngari convenerant domi nobiles quam plurimi, qui Romanam videre coronationem, Italiæ ſpectare mores, militiæ cingulum mereri, magnopere optabant: Ibi quoque Dux Auſtriæ Albertus erat germanus Cæſaris, qui ſplendidum ex Suevia comitatum ad ſe vocaverat: cupidus & ipſe, quamvis Romæ in anno Iubilæo fuiſſet, rurſus Italiam ingredi & fraternæ coro-

B nationis adeſſe ſolennibus. Vt autem decretum eſt, ſequendum iter, Legati ad Nicolaum Pontificem ire jubentur; Thomas Haſelbach Theologus, Vlricus Ridrer Iuriſconſultus, & Henricus Senftleben Scriptor Apoſtolicus, ex conſilio Cæſaris: viri cum litterarum periti, tum rerum experimentis edocti: qui Fridericum Italiæ proximum, certumque veniendi nuncient; appararique coronationi res neceſſarias deputent: quæ per Cæſarem facienda ſunt, bono animo majeſtatem ejus facturam, afferant.

C Ad Venetos autem mittuntur Michael Comes Virginopolitanus, veteri atque alto ſanguine natus, Johannes Hinderpachius Secretarius Cæſaris, Pontificii Iuris egregie peritus ac facundia nobilis: qui paulo poſt in Schola Patavina Magiſterii gradum accipiens id honoris promeruit, ut inſignia Doctoratus ex more capeſſens, præſentem Cæſarem univerſamque curiam ſe laudantem habuerit. Hiſque commiſſum eſt, Senatui Venetorum dicere: Fridericum prope affore intra dies paucos, eorum terras amice fiden-

terque

(1) *Sublatus eſt aſteriſcus: nihil enim deerat, teſte Cod. II. fol. 29. p. 2.*

terque ingreſſurum; commeatumque exercitui petere, rebus venalibus taxari pretia cupere, ad tranſitum fluminum naves apparari, ordinari diverſoria, prohiberi, ne quid inſidiarum aut injuriarum fiat: Cæſarem ſuæ familiæ nihil inſolentiæ permiſſurum. Quibus in Senatu Veneto auditis, e veſtigio quatuor primarii cives eliguntur, qui ad fines ditionis proficiſcantur, Cæſari gentis ducem dominatum univerſum, ut eſt Italiæ mos, verbis dedant, caſtella & urbes aperiant, commeatum ſine pecunia præbeant, ſummum honorem impendant.

Cæſar relicto Villaco, Dravoque flumine tranſmiſſo, alpes tranſcendit, quæ Germaniam Italiamque disjungunt: atque in locum deſcendit, cui Canale eſt nomen. Ibi montes dextra lævaque cœlo vicini perpetua nive rigentes mirum in modum iter anguſtant. Quo cum Bohemi & Hungari perveniſſent, mirati locorum aſperitatem, anguſtos aditus, præruptas ſemitas, montium altitudinem; in alium ſe migrare mundum exiſtimabant, recteque tales Romano imperio metas natura datas arbitrabantur. Ibi accolæ triplici ſermone utuntur: Theutonico, Italico & Sclavonico, nullum tamen horum rite pronunciant. Ejus dominium Eccleſiæ Bambergenſi, cujus in orientali Francia memoranda ſedes habetur, Henricus ſecundus Imperator dono dedit. Exinde territorium Eccleſiæ Aquilegienſis incipit: quod Veneti poſſident, nam Ludovico de Deck Patriarchæ, contra ſe arma ſumenti, id Dominii, jure belli noſtra memoria

A ademerunt: qui arcem inter montes, ubi plurimum coarctantur, diligenti cuſtodia ſervant. Neque hac ex Germania in Italiam, ſine horum voluntate, tranſitus eſt. Fluvium, qui vallem perlabitur, Tulmentum vocitant, quem nonnulli Timavum eſſe, ex propinquitate nominis opinantur. Commutat enim vocabula tempus, neque ſuam ulli rei formam ſinit eſſe perpetuam. Huic ſententiæ Liburnorum terra, quæ proxima eſt, alludit. Liburni enim ea loca tenuerunt, quæ nunc Carinthianorum dicuntur: ſicut vetuſta monumenta teſtan-

B tur, quæ apud Solium, non longe ab Opido Sancti Viti, frequentia monſtrantur, priſcis inſcripta litteris, Liburnorum illic civitatem fuiſſe, manifeſtantibus. Inde illud eſſe *Virgilianum* plerique autumant:

Anthenor potuit mediis elapſus Achivis
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum & fontem ſuperare Timavi.

C Quod tranſeuntem per Liburniam Anthenorem hanc viam feciſſe *Virgilius* velit, quæ de Liburnia commodior eſt Italiam petentibus. Quam opinionem *Virgilius* ipſe deſtruit, qui Timavum intrare novem oſtiis in mare confirmat, quod de Tulmento non invenitur. Hinc alii maximam vim aquarum, quæ circa ſanctum Johannem atque Tibinum & in Carſis in capite Hiſtriæ oritur, & mare per diverſa oſtia ingreditur, Timavum eſſe crediderunt: cui ſententiæ idem Poeta conſonare videtur, qui non fluvium ſed *Fontem* *Ti-*

Timavum nominat; quia parum fluat in ultimo maris Adriatici ſinu, cum vergit ad ſeptentrionem. Potuit enim Anthenor ex Liburnia per Labacum in Carſos deſcendere, atque per forum Iulii Patavium proficiſci, quod iter exercitum ducentibus aptius eſt, haud tot, quemadmodum de Canali diximus, anguſtiis clauſum. Alii fluvium apud Patavium hoc nomine Timavi deſignatum volunt. Quod mihi non placet: cum procul ibi montes abſint; neque id verum eſſe poſſit, quod *Virgilius* ait: *Vaſto cum murmure montis exire flumen, & oſtiis novem in pelagus ferri.* Neque *Martialis* huc quadrant verba, qui Timavum Aquilegiæ proximum velle videtur, dicens: *Et tu Ledæo fœlix Aquileia Timavo.* Idcirco nos, hujus rei difficultate dimiſſa, ad inſtitutam Hiſtoriæ materiam revertamur.

Cæſar, Alberto cum parte copiarum præmiſſo, Regem Vngariæ Ladislaum ſecum ducens, Kal. Januarii Italiam intravit, anno poſt Jubilæum primo: atque apud Venzonum, quod eſt primum Italiæ oppidum muro cinctum, Legatos Venetorum, Viros Patricios domi potentes, obvios habuit: qui ſe Regemque Ladislaum ingenti gaudio ſummaque reverentia exceperunt. Ibi Præſes Patriæ, quem Locum tenentem appellant, ac tota terræ Nobilitas Clerusque, cum reliquiis Sanctorum occurrens, Cæſarem in oppidum introduxit: ubi ad victum omnia & copioſe & ſine pretio, adminiſtrata ſunt. Quocunque Cæſar in territorio Venetorum pervenit, occurrere frequentes populi, laudare ſplen-

A didum Cæſaris comitatum, mirari novos habitus, diverſos mores, arma lucentia, pulcherrimos equos, decoras juvenum facies, flaveſcentes copioſaſque comas, commendare ſpeciem Cæſaris, Imperio dignam dicere, gravem aſpectum, prudentem hominem judicare. Multa ſuper Ladislao Rege proloqui, angelicum vultum, quietos mores, ultra ætatem geſtus extollere. Onuſtas auro galeas, gemmis ornatas veſtes, oſtendere digitis. Mundare plateas, templa domoſque ornare, triclinia ſternere;

B hortari pares, admonere minores; flumina navibus operire, invitare, offerre, præſto ad omne obſequium eſſe. Potiſſime autem Terviſini ſingulari affectu Cæſarem inſpexerunt: memores olim ſub ditione Auſtralium ſe fuiſſe: quorum adhuc in Prætorio ſigna videntur. Patavini quoque, non ignorantes, ad Imperium ſe pertinere, ſuum Dominum avide intuebantur: quamvis metu Dominii Veneti nil publice dicerent. Honores tamen univerſi ſub nomine Venetorum impenſi ſunt. Nunc Prælati Eccleſiarum, nunc Præſides Civitatum, nunc

C Scholarum Rectores, doctique viri, coram Cæſare orantes, ut eſt mos Italis, eminentiam Imperii, præſtantiam Imperatoris, efferre laudibus: offerre Dominium Venetorum, commendare Italiam ſuo Principi, damnare lites, ſuadere ſtudia pacis: precari Cæſarem, ne ante Italia excederet, quam Provinciæ ſtatum componeret.

Inter hæc Teutones plurimi ex Suevia, Franconia, Rhenique partibus, per vallem Tridentinam, Vero-

ro-

Digitized by Google

ronam Mantuamque tranſeuntes Ferrariam veniunt, ibique Cæſaris præſtolantur adventum. Quibus Borſius Marchio Eſtenſis ex Curia ſumptum præbet. Ea re cognita, mox Fridericus, relicto Patavio, cum Legatis Venetorum, qui ſe Romam uſque ſecuti ſunt, ad Atheſim pergit: eoque flumine tranſmiſſo, Borſium Marchionem, plurimos Italiæ Proceres, de Malateſtis, de Faventia, de Corrigio de Palaviſinis, denique aliis vetuſtis domibus, expectantes invenit: qui ſe ſtatim ad pedes Cæſaris proſtraverunt, ſuum Principem venerantes. Inter Atheſim atque Ferrariam plurimæ paludes ſunt, aditu difficiles: quas omnes Borſius navibus ſtravit, ac per eas veluti per pontem iter Cæſari fecit. Quo Ferrariam introducto, incredibile eſt, quantam univerſus populus lætitiam agitaret, quot ludi fierent, quis domorum & templorum ornatus, quæ facies urbis eſſet. Borſius ipſe, læto atque hilari vultu tunc ſe honoratum jocundumque oſtendebat, cum Cæſari ſummum deferri honorem, cum cæteris geri morem, cum vina hinc deferri, inde cibaria diverſa, ceram, confectiones, bladique maximam copiam ex curia miniſtrari hoſpitibus cerneret: vocare nunc iſtum nunc illum, quærere, bene an omnia ſe haberent; ſupplere defectus, nihil ſatis reputare, quod ageret: caſtigare tardos, laudare diligentes, augere ſumptus; intrare cubiculum Cæſaris, male ordinata corrigere, convivia omnia venationum, piſcationumque generibus inſtruere. Matronas Virgineſque facie pulchras accerſire: ſaltationes, militares ludos inſtruere: nullam ſpeciem voluptatis negligere: omnem magnificentiam oſtentare.

Franciſcus Sfortia Vicecomes, qui paulo ante Mediolanum potitus erat, ſeque gentis Ducem juſſerat appellari, magno vir ingenio, & omnium, qui apud Italos arma gerunt, rei militaris peritiſſimus, forma & fortitudine egregius, eloquentia vulgari præcellens, ad conciliandum hominum gratiam amoremque promerendum efficax, ut primum Cæſarem intraſſe Italiam certior factus eſt, filium primogenitum, Galiatium nomine, ex Blanca Philippi quondam Ducis Mediolani filia, novem annos natum, Alexandrum quoque germanum, primoreſque terræ Lombardiæ proceres; ad eum mittit; equos armaque dono ferentes. Qui apud Ferrariam auditi, in hanc ſententiam verba fecerunt. Dixerunt enim. Franciſcum Mediolanenſium Ducem Imperatoris adventum magnopere lætatum eſſe; qui vexatam multis cladibus Italiam, viſo Domino quietem habituram, exiſtimat: excuſatum ſe reddere, quod neque per ſe ipſe veniſſet, neque ſuos antemiſiſſet. Nam & Cæſaris adventus diu retardatus in dubium iverat; & res Lombardiæ per Venetos, ſe abſente, turbari potuiſſent: remanſiſſe illum ad tuendam Imperii Provinciam, quam Cæſaris nomine teneret. Orare Cæſaream ſublimitatem, vel tunc, vel cum Roma rediret, ſuam terram Lombardiæ viſere, coronam Mediolani velit accipere: daturum bono animo locum, aperturum iter, facturum, quæ fideles vaſſallos erga dominum decent. Dona mittere parva, quæ fidei pignus eſſe velit. Cæte-

rum ſuam perſonam, liberos, fratres, exercitus, civitates, in poteſtate Cæſaris ponere, eique commendare. Legatos, qui Romam irent, Coronationique intereſſent, libenti animo mittere. Tum quoque Galliacius puellus, orationem ad Fridericum Latinam intrepide apteque pronunciavit; adeoque vultu geſtuque ſerioſum ſe præbuit, ut in ætate tenerrima virilem animum omnes agnoſcerent. Fridericus ea, quæ Franciſci Legati dixerant, non magni exiſtimavit; uti plus habentia verborum, quam nervorum. Laudavit tamen oblationes ejus, dixitque, illas jure fieri. Commendatum ſibi Franciſcum, pro meritis, proque conditione Lombardiæ, futurum. Nunc non eſſe propoſitum ire Mediolanum: in reditu, quam viam capiat, adhuc incertum: oratores, qui Romam irent, non renuere. Ludovicus etiam Marchio Mantuæ, qui eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate prima cupide ſectatus, militiæ tamen laboribus incumbens, inter primos belli Duces apud Italos claruit, ad Cæſarem Ferrariæ manentem venit, ſe ſuaque obtulit. Multi præterea ex Lombardia Cæſarem adiverunt, alii ſuorum Feudorum inveſtituram petentes; alii, ne Ducatus Lombardiæ ad Imperium devolutus negligeretur, obſecrantes. Porro Borſius, qui nondum erat de feudo inveſtitus, altiorem cupiens gradum, ex Marchione ſe Ducem creari optavit. Quam rem Fridericus, ante Coronam Romæ receptam minime ſe tentaturum, cum rediret autem, quod reip. conduceret conſideraturum facturumque, dixit.

Nec Bononienſes Majeſtatem Cæſaris neglexerunt: qui miſſis ad eum

A Oratoribus, illi ſe atque urbem commendaverunt; petentes, ut Bononia tranſitum faceret, quod eum cupide in ſua civitate viſuri honoraturique forent. Eſſe tamen plures cives, dicebant, Bononia pulſos, qui ſeditionem in populo feciſſent: orare, ne quem illorum ſecum adduceret, ne quid tumulti fieret. Libet hic pauca de Bononia referre. Vrbs antiqua, potens, Bononia eſt, armis ac legibus, in agro Italiæ optimo ſita, monte planoque ſolo gaudens. In radicibus Appenini montis fluvio parvo, quem vocitant Rhenum, adja-
B cens, cujus Provinciam olim Æmiliam dixere, nunc Romandiolam appellant. Namque cum Longobardi ex Pannonia digreſſi, univerſam circa Padum Galliam occupaviſſent, Æmilia in poteſtate Cæſarum remanſiſſet, ejus populi, quia Romanis viverent Legibus, nec Longobardorum tyrannidi paruiſſent, Romani vocati ſunt: Provincia primum Romana, ac demum tractu temporis Romandiola dicta eſt. Cui ab Oriente Picenus ager & Adriaticum mare opponitur; ab Occidente, Longo-
C bardia, qua Mutina, Rhegium, & agri Bojorum habentur: Septentrionem illi Padus claudit; meridiem Appenini montes excipiunt. Cujus caput Bononia eſt, litterarum ſtudiis florens, Legum ac Philoſophiæ parens. In ea tum bonos mores exteri, non cives ediſcunt. Civitas ipſa neque legibus neque more tenetur: populus inquietus, novitatis avidus, ſeditioſus, invidus, rapinæ, cædi, incendiis aſſuetus; neque juſti neque boni tenax. Nemo illic tam infimæ conditionis eſt, qui non ſe principatu dignum ducat: omnes invadere domina-

minatum attentant; audentque nefanda: contentiones frequentes agitant, factiones innumeras habent, partes partibus inſidiantur: neque fides, neque religio quenquam trahit; univerſos ambitio poſſidet: non frater a fratre tutus eſt, non ſocer a genero; nihil apud eos jura ſanguinis valent, ubi calor arma promovit; nec patri filius ignoſcit. Fictæ inter illos amicitiæ: ſimulata ſunt, quæcunque in pace agunt: aliud in ore promptum habent, aliud in corde occultum gerunt: neque jurati promiſſa tenent; lingua ſe juraſſe, mentem injuratam ſervaſſe, dicunt. Romanam Eccleſiam dominantem ſibi fatentur: Legatus tamen Apoſtolicus, niſi furori eorum ceſſerit, aut cæditur aut excluditur: vigente pace reverentia penes Legatum eſt; potentia penes cives; titulum illic Romanus Pontifex habet, non Dominium. Sæpius hos cives noſtra tempeſtate meminimus aſſumptis armis motiones feciſſe. Sedente Martino Papa, Cannetuli & Lambeccarii, Ludovicum Cardinalem Arelatenſem, Apoſtolicæ ſedis Legatum, excuſſum bonis omnibus expulerunt, primarios cives in Palatium vocatos trucidaverunt, urbem cædibus ac rapinis impleverunt. Temporis tamen exigui, ut ille ait, manſit concordia diſcors. Inſurgentes Cannetuli Lambeccarios invaſere: quibus cum illi pares eſſe non poſſent, in exilium profugerunt. Plurimas inde cædes Cannetuli perpetrantes, & ipſi alia factione depulſi ſunt. At cum recuperaſſet Eccleſia Bononiam, Antonius Bentivolius, qui pluribus annis in exilio fuerat, domum rediens poſt paucos dies in ſuſpicionem adductus, A per Eugenii rectores in curiam accerſitus, capite truncatus eſt. Quæ res indigna populo viſa, novæ rebellionis cauſam præbuit. Erat enim Antonius nobili genere natus, multisque bonis artibus imbutus, plebi & optimatibus carus: nec quicquam morte dignum perpetraſſe, credebatur. Ob quam rem filius ejus Hannibal ex concubina natus, audax & manu promptus, accerſito Baptiſta Cannetulo, hominum, qui tunc viverent, ſceleratiſſimo, in ultionem Patris erectus, populum adverſus Eccleſiam accendit: trucidatiſque nonnullis reſiſtentibus, dominatum urbis B invaſit. Nullum tamen inter malos homines diuturnum fœdus. Scelere vindicatur ſcelus. Nam cum Baptiſta conſortis impatiens, Hannibalem per inſidias occidiſſet, velletque ſolus, ut ante fecerat, ex ſua libidine regere (1) civitatem, Antonianos adverſos habuit: cum quibus in foro pugnans, ubi ſuos cedere animadvertit, fractus animo, cum paucis fugiens in ſubterraneum ſpecum ſe abdidit: deinde pueri cujuſpiam manifeſtatus indicio, fumi moleſtia compulſus exire, cum ſuis omnibus neci datus. Fuerunt, C qui cor ejus aperto pectore rapientes ritu ferarum dentibus laniaverint; alii viſcera momorderint, cruorem alii biberint. Tanta rabies odii mentes eorum irrepſit, reliquum cadaver partim igne abſumptum, partim ſuibus eſca permiſſum. Sicque turpiſſimis Baptiſtæ moribus turpiſſima mors conſonaque ſucceſſit. Intravit & Nicolaus Piceninus aliquando Bononiam, civitatemque miſera ſervitute, minori tamen quam mereretur, opreſ-

(1) *Non plus deſiderabatur, teſte cod. II. fol. 34. p. 1. deleta idcirco puncta, lacunam indicantia.*

preſſit: quamvis Franciſcus ejus filius pœnas dederit; qui captus a Civibus, excuſſuſque omni argento, diu in carcere illic cuſtoditus eſt. Porro factio Antoniana, prærepto civitatis imperio, non habens ex Antonii familia virum, cui regimen committi poſſet (ſolus enim ex Hannibale puerulus infans extabat) cum audiſſet Florentiæ virum eſſe, nomine Sanctum (1) extra matrimonium ex Antonio natum, inopem, lanificio vitam ducentem; mox mittit, qui eum Bononiam trahant. Atque hunc pupillo tutorem, Civitati rectorem præficiunt. Quamvis enim ſtulta Bononienſium turba nonnullos in palatio nutriat, quos vocitat Antianos; ſumma tamen omnium rerum ad Sanctum defertur: neque Antiani alii leguntur, quam Sancto ejuſque factioni accepti. Dum vixit Eugenius, civitas illa poſt rebellionem Eccleſiæ ſemper infeſta fuit, quod illo mandante occiſus Antonius putabatur. At eo naturæ ſatisfaciente, Nicolao quinto in ejus locum ſuffecto, Sanctus ad Eccleſiæ reverentiam rediit, permiſitque Legatum mitti Bononiam, gerique nomine Romani Pontificis univerſa; ſic tamen, ut dominantis nomen Romanus Pontifex, rem vero Antoniana factio retineret; excluſique Cannetuli & omnes Sancto adverſantes remanerent. Hos igitur ne ſecum Cæſar adduceret, Bononiam ingreſſurus, Legati Bononienſium flagitabant.

Poſt Bononienſes, auditi Florentini, qui advenerant, Cæſarem, ne Romam petens ſe prætereat, multis precibus orant: civitatem Imperio devotam, rem ſuam publicam commendant: viarum compendia, hoſpitiorum commoditatem, quibus iter Tuſciæ præſtat, in medio proferunt. Apud Ferrariam igitur, quæ via recipienda ſit, in conſultationem deducitur: quod aliud iter per Flaminiam & agrum Picenum, quem nunc Marchiam vocant; aliud per Bononiam Tuſciamque patebat. Variæ tunc in conſilio ſententiæ fuere. Qui Bononiam, Florentiamque vitandam ſuadebant, Bononienſem populum ferocem, infidum, ſuſpicioſum, rapinæ aſſuetum, dicebant: nihil his eſſe credendum, qui fratres, parentes, liberos, prodere ſoleant. Florentinos ſemper Romani nominis hoſtes fuiſſe. Henrico ſeptimo, Ludovico ſecundo, Carolo quarto, Sigiſmundoque, Cæſaribus inſidiatos, veneno multos mortales extinxiſſe: perfidos homines, fallaces, ſola fraude potentes: hoſtes Regis Aragonum, Renati Regis amicos; Regi Franciæ, quem ferebant Imperium affectare, ſingulari amore devinctos. Timendum, ne dum illi ſtudent, in Cæſarem ſcelus ordiantur, quem Veneti Senatus amantem creditum, tuto intrare Florentiam, nemo, qui ſapiat exiſtimaverit: atque, ut quiſque poterat, timorem augebant. Et quidam ſane ita putabat: quidam, etſi Florentinos minime ſceleratos crederent, Venetorum tamen affecti partibus, Cæſarem ab Etruſco itinere deterrebant, ne Florentinorum officio demulceretur. Cæſar autem, qui mentem cujuſque affectumque noſſet, nil tale de Florentinis ſuſpicabatur: neque Bononienſes, nulla injuria laceſſitos, fidem rupturos arbitrabatur. Cupiebat quoque Florentiam viſere: quam orbe toto nomina-

(1) al. *Xanthum.*

Digitized by Google

minatam urbem, Anteceſſoribus ſuis inviſam atque inacceſſam ſciebat; quæ pluribus Cæſaribus reſtitit, multos exercitus fugavit. Audiverat, civitatem ſplendidam eſſe, magnifice ædificatam, honeſto populo plenam; ſericeas illic aureaſque veſtes fieri, pictores egregios inveniri, fuſores, ſculptoreſque ſingulares; mechanicas omnes artes apud Florentinos miro modo florere, dicique inde Florentiam. Tum vero, Leonoram Sponſam, mari adventantem, prope diem Talamonis portum appellere, ſibique Senis obviare, ſperabat.

Dimiſſa ergo Ferraria, verſus Bononiam pergit. Cujus territorium ingreſſus, Beſſarionem Legatum Apoſtolicum mox occurrentem reperit: Græcum hominem, barbatum & cucullatum. Quem Cæſar diu multumque demiratus eſt: quoniam inter Latinos, neque Monachis, neque Clericis ſecularibus nutrire barbam fas eſt. Hic olim in Græcia Sancti Baſilii regulam profeſſus; cum ſanctum magnumque virum ageret, Nicænæ plebis Epiſcopatum obtinuit: deinde, cum Patriarcha Conſtantinopolitanus & Imperator Romanorum Florentiam veniſſent, ac unionem cum latina Eccleſia recepiſſent, inter omnes Orientales, qui aderant, & doctior & gravior exiſtimatus ad Cardinalatus ordinem eſt aſſumptus. In quo multa ſuæ virtutis experimenta demonſtrans, Plutarchum (1) de factis dictiſque Socratis memorabilibus, ac Metaphyſicam Ariſtotelis, plureſque alios tractatus, e Græco in Latinum ſermonem vertens, gratus omnibus eſt effectus; maxime autem Succeſſori Eugenii Nicolao, qui propter ſingularem ejus induſtriam, difficillimam omnium Legationem Bononiæ credere ſibi non dubitavit. Is Cæſarem nomine Romani Pontificis ac Bononienſis populi ſumma veneratione ſuſcipiens, in urbem conduxit: multa de moribus Orientalis Eccleſiæ, non ſine Cæſaris admiratione, locutus.

Tunc & Legati Senenſium advenerunt; Imperatorium adventum ſuæ Civitati gratiſſimum affirmantes. Qui, cum cæteris in rebus placuiſſent, in eo tamen Majeſtatem Cæſaream offenderunt, quia, non omnem ejus Comitatum intra urbis mœnia recipi poſſe, dicebant; petebantque, dividi multitudinem, ac per turmas tranſire, ne amplius quam octingenti Equites uno tempore in Opido reperirentur: negabant enim hoſpitia pro majoribus copiis poſſe parari. Fridericus autem, multo plures cum Sigiſmundo, Carolo, Henrico, cæteriſque Cæſaribus, Senis fuiſſe didicerat; neque Civitatis amplitudinem ignorabat: ſimulque certior effectus erat, multa de ſe ſuſpicari Senenſes; qui etiam populi magnam partem extra urbem propulerant. Corripuit itaque Legatos, qui talia nunciabant, bonoque animo Senenſes eſſe juſſit. Nam ſe pacificum, nullique gravem venturum, aſſeruit: Co-

(1) *Ita quidem etiam legitur in ipſo autographo codice MSto II. fol. 36. pag. 1. error tamen eſt mnemonicus, & pro* Plutarchum *ſine dubio legendum* Xenophontem. *Verſio autem illa latina, cujus hic fit mentio, exſtat in Bibliotheca Cæſarea Cod. MSto Latino Hiſt. Prof. CCLXVII. a fol. 93. eſtque cum Operibus* Xenophontis *& ſeparatim etiam edita plus vice ſimplici.* Kol.

Comites velle omnes ſecum habere; quod ſi defuerint hoſpitia, miſſurum partem in proximas civitates. Pauca hic referre de Civitate Senenſi non eſt alienum: ut in aperto ſit cauſa, cur timidam hanc legationem Senenſes emiſerint. Civitas Senenſis, hac tempeſtate noſtra, poſt Florentiam primum in Etruria locum, agrumque late patentem obtinet: pluribus & ambitioſis opidis caſtelliſque dominatur. In ea primum Nobiles imperium habuere, quorum adhuc turres extant, atque alta palatia, monumentaque opere ſumptuoſo conſtructa. Verum his modo deſidia torpentibus, modo inter ſe diffidentibus, ut nulla potentia longa eſt, plebs ſibi dominatum arripuit. In ea quoque, ut fit, ab ignavo ad induſtrioſum ſumma rerum auctoritas delata eſt. Fuerunt, qui Dominium invadentes, novem viros in Magiſtratu haberent, quamvis eſſent ipſi quam multi: alii duodecim viros ſibi præfecerunt. Itaque vocati ſunt, illi, Novem; iſti, Duodecim. Rurſus alii, cum Civitatis Leges moresque reformaſſent, Reformatores appellari meruerunt: atque nunc hi, nunc illi dominium ſibi uſurpavere. Verum ante annos quinquaginta, Duodecim viri ex palatio pulſi, omni imperio abdicati ſunt, ſervilemque, vitam degunt. Reformatores & Novem viri, cum plebe, munia civitatis æquo partiuntur jure: Magiſtratus aliquos, cum Nobilibus quaſi præcario, communicant; in palatium Nobilitas non admittitur. Timentes igitur Senenſes, ne, quod ſæpe in adventu Cæſarum factum norant, urbis regimen mutaretur, neve Nobiles & Duodecim Viri priſtinæ

A dignitati favore Cæſaris redderentur; omnes, qui per ætatem ferre arma valerent, ex Nobilibus ac Duodecim viris, extra urbem per municipia relegarunt: neque ſic ſatis fidebant, optimumque id factum arbitrabantur, ne ſe potentiorem intra mœnia Cæſarem acciperent. Quorum timorem non parum Æneas, Senenſis Epiſcopus, augebat. Qui nobili Picolominorum familia natus, apud Cæſarem auditus, potenſque creditus, generi ſuo favere, veteremque dignitatem domus per amicitiam Cæſaris quærere putabatur. Atque hæc cauſa B fuit, quæ, limitare comitatum Cæſari, Senenſes adduxit. Æneas vero longe ab eo propoſito erat: qui jam datus Eccleſiæ, interdicta ſibi ſeditionum conſilia norat; neque plus ſuæ domui ſtudebat, quam ſororum liberis, quos inter regentes habebat; ſimulque Cæſaris animo nihil turbulentum, nihil odioſum ſuaderi poſſe didicerat. Quibus ex rebus cum trepidos cives animadverteret, ſeque ſuſpicionibus annotatum, Senas veniens, non diu illic moratus eſt, ſed invidiæ cedens, in Telamonem cum C Collegis nobilibuſque matronis & virginibus ad ſuſcipiendam, ut ante diximus, Imperatricem miſſis, e veſtigio ſe recepit. Michaelem tamen Fulendorfium prius amiſit, Imperialem Protonotarium, Suevia natum, ex opido, quod Rottenburgium vocant; recti animi virum, magnique cordis, ſupra morem Patriæ facundum & doctum; qui cum Senas introiſſet, ardentibus invaſus febribus; intra paucos dies, priuſquam ſuprema Eccleſiæ Sacramenta ſuſciperet, egregium ſpiritum exhalavit; confeſſus tamen, & pro quavis culpa Deo

con-

Digitized by Google

conciliatus. Cujus funus, in Eccleſiam Senenſem primores Cives, ipſeque Pontifex urbis Æneas, ſequentes exequias ei magnificas exhibuerunt. Civitas quoque vexillum populi, ſuaque ſibi ſigna donavit. Sepultus eſt autem loco inſigni, in Eccleſia prima Civitatis. Cujus tumulum cum Cæſar poſtea vidiſſet, virum de ſe meritum, ſuaque cauſa defunctum, alte ſuſpirans, devotis precibus divinæ pietati commendavit.

Leonora vero, quæ in Kalendis Novembris Talamonis portum appellare debuit, dum hæc aguntur, aliquanto tardius, quam promiſſum erat, ingreſſa pelagus, cujusdam Negotiatoris Januenſis navem aſcendit, felicique vento Ceptam venit: quæ urbs magna eſt in littore Africæ, per Avum ejus Regem Portugalliæ multa vi quondam expugnata, & in hanc uſque diem in ſolo barbarico contra potentiam omnium Affricanorum retenta. Quod autem in diem dictam Leonora mare non intravit, in cauſa fuerunt Jacobus Motius & Nicolaus, Sacerdotes, qui ad dandum ſibi annulum miſſi, cum inter eundum in latrones incidiſſent, ut ſupra monſtravimus, in præfixo tempore Portugaliam attingere nequiverunt. Quievit autem Leonora apud Ceptam diebus tribus; nunquam tamen e navi deſcendit. Deinde recepto, ut optabat vento, per anguſtias Gaditani freti in mediterraneum mare devecta eſt. Ductores ejus fuerunt Alfonſus Marchio, Valenciæ regio ſanguine natus, ac Johannes Epiſcopus Colimbrienſis, & alii ex conſilio Regio Viri nobiles; ornati omnes, & ad regium ſplendorem magnifice inſtructi. Naves ex Genua duas majores habuerunt; ex Portugalia circiter viginti, quas Garavellas appellant. In tota claſſe duo millia virorum navigarunt. Imperatricem multæ nobiles & matronæ & virgines ſecutæ ſunt. Navis Leonoræ ſublimior omnibus, veſtita pannis aureis, vexillis undique cincta, magnis velis acta, adverſus impetum Barbarorum egregie communita: ubi aſſiduæ tubæ cornuaque exaudiebantur: mille quoque inſtrumenta muſica concrepabant: ſumma omnium lætitia plenaque voluptate claſſis ibat. Jamque Promontorium in conſpectu erat, quod caput de Pals vocitant, non procul a Carthagine nova in terra Hiſpaniae. Ibi cum Leonora, recentem quæ aquam afferret, unam ex Garavellis miſiſſet, ſubito cœli facies immutata eſt, venti exorti vehementes, obſcuratus aer, adeoque nigra & obſcura tempeſtas facta eſt, ut nedum proximam navem ſed neque tangentem ſe comitem videre quiſquam poſſet: omnia in cæca caligine agebantur. Terror omnes invaſerat, vela magna ex parte diſciſſa, quarundam navium etiam mali confracti ſunt. Laborantibus ſociis nemo ſalutem afferre, ſuum cuique periculum nimis eſſe. Sola in tanto diſcrimine Leonora fortem habere mentem, parvi facere diſcrimen, hortari nautas rudentes manu prehendere, ſerenitatem mox futuram polliceri, animique tantum oſtendere, quantum vix credibile fuerit fœmineum pectus præ ſe ferre. Sed cum vis imbrium atque ventorum neque conſilio neque auxilio locum faceret, Gubernatores, ut in tali re conſuetum eſt, quo tempeſtas tulit, vela verterunt: diſſipata

Digitized by Google

claſſe naves in diverſum actæ ſunt: Garevellæ aliæ huc, aliæ illuc disjectæ; ex quibus una in portum Piſanum mirabili velocitate delata neminem habuit, qui de navi Imperatricis ſolidum nuntium daret. Patronus autem ejus Garavellæ, quam ſupra retulimus, aquatum miſſam, cum aqua recepta ad Imperatricem rediret, in ipſo tempeſtatis turbine claſſem amiſit; vectusque rapidis ventis Thalamonem primus omnium venit: ubi Legatis Cæſareis inventis, cum neque dicere ipſe Legatis neque audire ab eis certi quicquam de Imperatrice valeret, triſtis abiit: quæſitum, ſi forſitan vel in Corſica vel in Sardinia ſocias naves offenderet. Varius interim rumor per Italiam de Cæſarea ſponſa ferebatur. Quidam nondum eam intraſſe pelagus, affirmare; alii, ſubmerſam pelago, dicere; nonnulli captam in Affrica Barbariſque ſervam, referre; plerique, in Cataloniam delatam, apud Avunculi conjugem feſtis indulgentem diebus, aſtruere. Sed nihil horum veritas habuit. Quippe ductor Imperatricis, adverſus procellas in Libyam ferentes diu multumque reluctatus, ſpiritum tandem adeptus meliorem, cum non poſſet in Corſicam, iter juxta littus Arragonicum tenens in ſinum Gallicum ſe recepit: ac, repertis illic nonnullis piratarum navibus, non longe a Marſilia prælium cum his commiſit: quod cum piratæ ferre non poſſent, in ſcaphas deſilientes fuga ſalutem petiverunt, naves eorum captæ exuſtæque ſunt. Claſſis tunc omnis in unum redierat, ſimulque procedebat: duabus tantum Garavellis vi tempeſtatis in aliud iter compulſis. Cum vero in conſpectu

A Provinciæ navigatio fieret, comperit Marchio, in portu villæ, cui Franca eſt nomen, aliquas piratarum naves confugiſſe; nuntiavitque oppidanis, eas ſibi uti ſine mora traderent. Quod cum illi negaſſent, portum liberum tutumque omnibus eſſe dixiſſent, indignatus vi rapere naves e portu tentavit: ſed repulſus multis ex oppido miſſilibus, non ſine periculo ſuorum in altum pelagus ſe recepit. Indeque miſſis in terram aliquibus tabellariis, presbyteris, quos Cæſar in Portugaliam miſerat, B de omnium ſtatu rerum Legatos apud Thalamonem morantes certiores fecere; Illique Cæſari cuncta reſcripſerunt.

Jam Cæſar ex Bononia receſſerat, petiturusque Florentiam, montes Apenninos aſcenderat. Sunt autem Apennini montes altiſſimi in Italia, quorum initium ex Alpibus eſt, quæ Galliam ab Italia ſejungunt, non procul a Civitate Albenga, quæ olim Albigaunum dicta eſt, porriguntur autem per totam Italiæ longitudinem, ac velut in folio quercino quandam C videmus eminentiam, dorſum Italicum faciunt; nunc Liguſtico mari, nunc Adriatico propinquantes. Quos Apenninos idcirco nonnulli dictos autumant, quoniam Pœnus Annibal eos tranſiens oculum amiſerit. Quod mihi non eſt omnino perſuaſum: cum non Penninos, ſed Apenninos dicamus; quod nomen etiam ante Hannibalem fuiſſe putaverim. Corruptum magis crediderim eſſe diminutivum ab alpibus; quod Itali Alpininos pronunciarent, quod minores eſſent his Alpibus, ex quibus oriuntur. Neque probandam ego vel Iſidori Hiſpalenſis, vel Ottonis Friſingenſis ſententiam puto, qui maximos illos mon-

Digitized by Google

montes, ex quibus Rhenus, Rhodanus, Paduſque fontes habent, Appenninos eſſe contendunt. Plus apud me Leonardi Aretini ſententia valet, qui montes inter Germaniam & Italiam eminentes, proprio nomine, veluti per quandam excellentiam, vocatos Alpes affirmat. Iſidori quidem uſque adeo proceſſit error, ut montes etiam, qui Pannoniam ad Auſtrum cingunt, Apenninos dici putaverit; & ab eis Pannoniæ nomen prodire. Cujus erratum, quæ poſſit excuſatio protegere, nullam invenio: niſi montes illos conjungi alpibus, Alpes autem Apennino connexos dixerit. Quod ſi admittamus, unicus erit quodammodo totum in orbem mons; vanamque reputabimus diverſorum nominum varietatem. Nam & Pyrenei, qui Galliam ab Hiſpania ſecludunt, ab Alpibus derivantur. Alpes ipſæ per Sueviam deſcendentes, humiliores factæ, ſupra Danubii fontem in Rauracum aſſurgunt, procedenteſque magis Necarum ex ſe fundunt. Deinde ad Franconiam tranſeuntes, in Bohemiam, Moraviam, atque Hungariam protenduntur: donec Sevo monti ſe jungant, tractoque ductu longiori Ripheis ſe jugis admiſceant: Caucaſum quoque contingunt, & in Tauri promontoria dilabuntur. Quod ſi diligentius cuncta rimemur, non deficiet nobis aliquid dorſi, per quod ex Tauro, nunc altius, nunc ſubmiſſius, & Sinai & Æthiopum montes Atlanti jungamus. Faceſſat igitur Iſidori ſententia, Appeninumque ſolum eum montem accipiamus, qui dorſo longiſſimo ab alpibus Galliarum uſque in Pharum Siculum Tarentinumque ſinum duobus protenditur cornibus. In

A cujus cacumen cum Fridericus veniſſet, primus omnium inferum mare conſpicatus, Comites admonuit, hinc Affricam, illinc Hiſpaniam navigantes petere, atque ubi Sardinia, ubi Corſica, ubi Baleares Inſulæ, cunctarumque decus inſularum Sicilia, jaceret, digito deſignavit. Vbi autem transmiſſis altioribus jugis ad collem ventum eſt, unde videri Florentia poteſt, incredibile eſt, quanta omnes admiratio Germanos implerit. Vrbs latiſſima, ingenti mole murorum, multis turribus, templis ampliſſimis, altis ædibus, publicis ac privatis ædi-
B ficiis ad regiam magnificentiam faſtigatis, univerſa in conſpectu reddita ſtuporem cunctis ingeſſit. Tot præterea ſuburbana palatia, tot viculi, tot frequentia municipia, caſtella nobilium, monaſteria religioſarum perſonarum in circuitu viſuntur, ut omnis vallis, quæ de monte Feſulano in agrum Piſtorienſem extenditur, una civitas videretur, riteque loco nomen *Florentia* datum omnes dicerent, quæ ſuper omnes Italiæ urbes floreret, quamvis priſco nomine Confluentia diceretur. Neque melior exte-
C rius, quam intra, urbs habita: hujus munditiæ deliciæque pene cœleſtes exiſtimatæ ſunt. Virorum mulierumque veſtitus ſupra modum egregius, viri facundi & graves, mulieres forma pudicitiaque præſtantes; omnia fora triviaque mirifice adornata, in portis, in plateis omnibus, pueri innuptæque puellæ tranſeunti Cæſari decantantes. Ingreſſus eſt autem Fridericus Florentiam duodecima Kal. Februarii: exceptus honore maximo, ſummaque totius populi & alacritate & aviditate; quod multis ante ſeculis non contigerat. Occurrerunt autem illic Cæſa-

Digitized by Google

ri duo Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Apoſtolicæ ſedis Legati; Philippus Bononienſis, Germanus Nicolai Pontificis, Johannes Sancti Angeli, natione Hiſpanus: viri non ſolum gratia & auctoritate in collegio potentes, ſed & virtute ac bonitate inſignes: qui *Pontificem maximum miro deſiderio Cæſaris adventum morari dixerunt; parata eſſe coronationi quæ neceſſaria viderentur: lætum populum, univerſum ſacrum ſenatum plurimum conſolationis habere, ipſoſque muros urbis quandam alacritatem præ ſe ferre. Sibi autem commiſſum eſſe, ut Cæſarem comitentur, atque orbis domino protectorique matris Eccleſiæ & advocato, honorem impendant.* Quos Cæſar, actis ſummo Pontifici, ut pro tempore viſum eſt, gratiis, læto vultu complexus eſt, multaque cum Johanne ſeorſim locutus eſt, quo cum ſibi vetus familiaritas erat, in Alemania jam pridem contracta.

Florentiæ quoque, Legati Comitum Ciliæ ad Cæſarem venientes in hanc ſententiam loquuti ſunt: *Dominis noſtris, dive Cæſar, poſtquam tecum fœdus iniere, ſemper animus atque propoſitum fuit, voluntati tuæ gerere morem, tuiſque rebus præſidio eſſe, ſi tuam ſerenitatem pari erga ſe mente fideve reperiſſent. At cum tua Majeſtas in eos mutata ſit, neceſſarium eſt, & ipſos mutare conſilium. Neque enim Domini noſtri ſtabilia, quæ eis promiſiſti reperiunt: ſicut res plurimæ docent, ex quibus aliquas tuæ ſublimitati breviter exponemus. Obſidebant pridem, ut noſti, Comites noſtri Caſtellum, cui Lindau nomen eſt; idque triduo poterant expugnare, ſi tua Majeſtas, ut erat obnoxia, auxilium præbuiſſet. Noluiſti juvare: ſed, ne vel tuis vel Ladiſlai* A *Regis provinciis aliquod illinc detrimentum exurgeret, obſidionem ſolvere juſſiſti. Paruerunt Comites, non ſine gravi damno. Surrexerunt & Vngari adverſus eos, factiſque propugnaculis in terra Ciliæ, multum agri pecoriſque atque hominum prædati. Rogata tua ſerenitas opem ferre, quamvis collectum militem haberet, neque auxilio fuit neque præſidio. Sæpe inſuper tua Majeſtas cum gente Hungarica pacis tractatus habuit, in quibus ſibi ſuiſque conſulens; Dominos noſtros veluti mortuos præteriit. Quibus ex cauſis intelligunt noſtri Comites,* B *non eſſe ex re ſua, tenere tibi promiſſa, cum tu ea parvi facias. Renunciant ergo fœderi, ſcriptiſque omnibus inter te, ſeque habitis, neque poſt hac tuæ Majeſtati obligatos ſe quovis pacto ducent.* Quibus dictis, petiverunt infra tres aut quatuor hebdomadas Cæſarem ex ſuis aliquem in Auſtriam mittere, qui caſtrum villæ Bertoldi ex manibus Vlrici Comitis reciperet, quia cuſtodiam ejus amplius apud ſe nollet. Ad quæ Cæſar hujuſmodi reſponſionem præbuit: *Ex his, quæ dicta ſunt a vobis, intelligimus, dominos veſtros cauſam quærere, qua* C *contra nos aliquid attentare poſſint. Sed nullam invenire, nam ſi qua eſſet, eam minime tacuiſſent. Quæ autem per vos relatæ ſunt, quam ſint inanes, & ipſi noſcunt & vos ex verbis noſtris mox intelligetis. De Caſtello Lindau ſic res geſta eſt. Obſederunt, ut dixiſtis, Comites illud: ſed cum locum natura & arte munitum nulla vi poſſent expugnare, clanculum ad nos miſerunt, ut obſidionem ſolvere juberemus; ne ſponte recedentes, ſtulte eos conſilii pœnituiſſe videretur. Geſſimus morem voluntati eorum, fa-*

mæ-

mæque ſuæ conſuluimus. Quid hic mali eſt? agere nobis gratias debuerunt, qui & infamiam & damnum eorum avertimus. Quod autem de negatis auxiliis relatum eſt, miramur, qua fronte dicatur. Sed audent per nuncios affirmare, quod præſentes ipſi nunquam præſumerent dicere. Quippe ſubditi terrarum noſtrarum, Stiriæ, Carinthiæ, atque Carnioliæ, ſemper juſſi ſunt ad omnem Comitum neceſſitatem præſto eſſe, ſive Hungari, ſive Turci dominia eorum invaderent. Vnamque ſemper & eandem curam habuimus & noſtrarum & Comitum Provinciarum: quarum damna veluti noſtra vitare ſtuduimus. Teſtis eſt nobis Johannes Stubenbergius, quem ſæpe de partibus Auſtriæ in Stiriam miſimus, ut ſi opus eſſet, militem cogeret in auxilia Comitum. Quod de tractatibus pacis tactum eſt, quis non riſu magis indigere, quam reſponſo dixerit? Quomodo enim neglectos ſe Comites dicere poſſunt, cum tractatus pene omnes inter nos atque Hungaros habitos ipſe Comes Senior & inchoaverit & concluſerit; neque verba in illis alia ſint, quam ejus ſuaſu & auctoritate recepta? Non eſt igitur quod in nos retorquere Comites valeant. Neque merito neque jure fœdus reſcindere aut obligationes ſolvere poſſunt, quæ non temporaneæ ſed perpetuæ ſunt, magnis de cauſis actæ firmatæque litteris atque Sigillis. Deceret enim recepti beneficii memores eſſe, qui per nos ad gloriam Principatus erectos ſe norunt; quorum bona in noſtris Principatibus conſtituta, ſemper tuta fuerunt: qui ſæpe in adverſis fortunæ caſibus & noſtra & progenitorum noſtrorum ope ſalvati ſunt. At mala mens aſſuetuſque fraudibus animus, neque verbo neque ſcripto ligari poteſt: fruſtra litteris A *tenere hominem ſtudeas, quem beneficia non retinent. Videant ipſi Comites, an ex bono & æquo nobiſcum agant, ſi dum pro communi utilitate Reip. Chriſtianæ, proque Germanici nominis honore, Romam petimus, Imperiales infulas accepturi, contra nos aliquid moliantur. Nos certe neque fœdus, neque litterarum nexus eis remittimus: quos juramento nobis adſtrictos, ut Imperii Principes, ne fidem fallant, ſi tamen per naturam aut conſuetudinem eam tenere poſſunt, admonitos facimus: experturi cum eis remedia, ſi ſe pactis aut naturalibus* B *vinculis liberos opinantur. Caſtrum autem Bertholdi ſi noluit Comes Vlricus amplius cuſtodire, debuit, priuſquam ex Germania exiremus, id nobis reſignare. Neque enim latuit eum noſter exitus. Nunc, cum remotiſſime a domo ſumus, niſi id nobis uſque ad reditum conſervarit, perfidiæ nota carere non poterit. Nos illud aliquando ex manibus ſuis requiremus.* Atque cum his mandatis Oratores remiſit.

Inter hæc Leonora circa Liguſticum littus navigans, cum ventis teneretur adverſis, quatuor & centum dies in navi manſit; neque por- C tum ingreſſa eſt ullum, præter illum, de quo ſupra mentio facta eſt, Ceptæ in Africa; neque navi deſcendit, neque terram attigit. Cæſar jam Tuſciam ingreſſus erat; neque ubi locorum ſponſa eſſet, certum habebat nuncium, qui Leonoram cum Cæſare venturam ad coronationem ſperaret. Verum mirabile dictu eſt, neque caſu actum videri poteſt, neque humana induſtria, ſed divini diſpoſitione conſilii factum dicere non timuerim: poſtquam diu flatus Orientales Imperatricis curſum tenuerunt, Occidentales

demum

demum auræ ſurgentes, datis ex inſperato vento velis, cum neque de Cæſare Imperatrix, neque de Imperatrice Cæſar haberet notitiam, mox ut Cæſar Florentiam venit, Leonora Piſanum Portum applicuit. Ibi, cum Cæſarem prope affore didiciſſet, mirabili gaudio repleta, mox ad eum miſit, ſciſcitans, ibine an Thalamone, ubi expectabatur, deſcenderet: narrans, ſe non modice longo navigationis tædio atque opportunitate quaſſatam. Fridericus eam apud Liburnum deſcendere jubet. Eamque, qui ſuo nomine ſuſcipiant Johannem Epiſcopum Ratiſponenſem, Vauconem Ducem Sleſiæ, Michaëlem Comitem Magdeburgenſem, Georgium Starnbergium, Johannem Vngenadium, Vlricum Sunnenberger, Jacobum de Caſtro Romano, primos ſuæ curiæ viros, mittit. Legatis etiam, qui apud Thalamonem cum matronis & virginibus Imperatricem manebant, ut ſe Piſas reciperent, ſuæque Conjugi ſeſe offerrent quam celeriter, imperavit. Qui per aſperrimos ac deſertos pene montes confeſtim ad eam venere.

Ingens id Florentinorum decus pleriſque viſum, quod Imperatorem atque Imperatricem, alterum ex boreali, alterum ex occidentali plaga venientes, uno tempore in ſua ditione reciperent. Cumque diu Leonora apud Thalamonem expectantes fruſtrata fuiſſet, non defuerunt, qui Florentinorum ingenio retentam apud Ligures claſſem dicerent, donec Florentiæ proximantem Fridericum accepiſſent, ut ſimul poſſent Imperatricem atque Imperatorem domi ſuæ videre. Fuitque cunctorum opi-

A nio, Leonoram mox ex Piſis Florentiam accerſiri; atque illic regias nuptias celebrari. Sic humana conditio jubet: quæcunque prudentibus viris bene ſuccedunt, ab eorum induſtria prodire creduntur; quæ male accidunt minus ſenſatis, eorum imperitiæ traditur; quamvis ſæpe, nec illis bona ſua virtute, nec his mala ſuo vitio vertant. Mortalis vitæ maximam partem opinio ducit. At Florentinorum nullum in ea re ſtudium fuit. Solus, qui cuncta gubernat, ea veniendi tempora & metitus & moderatus eſt Deus. Nec conſilium B Cæſaris vulgarem opinionem firmavit. Imperatricem enim, Senenſem urbem, non ſe Florentiæ manentem, quantocius petere juſſit. Ipſe quoque parumper Florentiæ moratus, donec egregias ædes Coſmæ de Medicis, cæteraſque ſplendidæ urbis ſtructuras, ac univerſi Populi magnificentiam, ſpectaret, ſalutato Senatu, Senas profectus eſt. Vbi populus omnis obviam egreſſus, ad quartum lapidem, vexillum Civitatis ei claveſque obtulit, ſeque dedit & commendavit. Et quamvis prius C multa Legati apud Bononiam, de numero militum in urbe recipiendorum, verba feciſſent, ut eſt ante relatum, cum omni tamen comitatu intra mœnia Cæſar venit. Quatuor millia equitum, aut eo plures, fuiſſe creduntur: neque cuiquam hoſpitium defuit, omnes bene viſi honoratique ſunt. Magiſtratus autem urbis, & populi magnam partem, & ruricolas plurimos, in armis adeſſe juſſit; ac palatium obſervare, curareque, ne quid tumulti fieret. Impares tamen adverſus Cæſaream militiam fuiſſent, ſi quid pugnæ invicem emerſiſſet. Illud

ſaluti

Digitized by Google

ſaluti duntaxat civibus eſſe potuiſſet, quia intenti cives omnes Curialium motus rimabantur; neque improviſi poterant inveniri. Multum intereſt, ubi congrediendum ſit: quis prior arma capeſſat. Verum Cæſaris omne conſilium quietis erat. Ideo, cum ſive caſu ſive maligno ſtudio, in domo, quam Legati Venetorum incolebant, incendium nocte factum eſſet, turbatis civibus, trepidante Magiſtratu, ululantibus matronis, tota Civitas tumultuaret; venientes ad ſe Cæſar armatos milites, ut quieſcerent juſſit, miſſoque ad Proceres urbis Mareſcallo, ne quid timerent, hortatus, quicquid armatorum haberet, ad tutelam populi, de Imperio bene merentis, præſto eſſe confirmans, omnem metum ademit.

Inter hæc Legati ſummi Pontificis Fridericum ſæpius adeuntes, juris eſſe ac vetuſti moris, ajunt, jurare Imperatorem Romano Præſuli fidem, priuſquam beati Petri Patrimonium ingrediatur. Terras Eccleſiæ non procul eſſe: juramentum, ſi velit ulterius pergere, Senis præſtandum aſſerunt: quod in Clementinarum libris habetur inſertum. Id Cæſar nullum unquam Cæſarem exhibuiſſe ajebat, niſi fortaſſe Carolus quartus, & Sigiſmundus ejus filius id egerint. Nam Henricum quidem Septimum fidelitatem juraſſe negavit: cujus cauſa editam Clementinam dicunt. Minime vero Ludovicum Bavarum eo jurejurando ſe adſtrinxiſſe, qui recuſante Papa Romano, ex urbis præfecto coronam accepit. Priores ante Carolum magnum Imperatores, non accepimus jurare ſolitos. Poſt Karolum, quid Ludovicus Primus, quidve jurarint Ottones, de-

A creta Pontificum manifeſtant. Se vero quamvis juramenti petitionem alienam atque admirabilem duceret, maximo tamen Sacerdoti, Chriſti Vicario, parendum exiſtimare; cujus mandata velut juſſiones divinas ſuſcipienda atque implenda putaret.

Auſtrales autem, dum hæc aguntur, cum Cæſaris officiales armis amoviſſent, omnemque Ducatus adminiſtrationem in ſe recepiſſent, opti-
B mum factu cenſent, de ſuis actibus Romanum Pontificem reddere certiorem, ſuamque cauſam juſtam oſtendere, priuſquam Friderici querelis accuſentur. Neque enim parum eſt, judicis aures priorem impleſſe. Vocantes igitur ad ſe quendam Juriſperitum Thomam nomine Angelpekium, Romam ut quam celerrime petat, hortantur, præmiaque legationem prudenter acturo non modica pollicentur. Cui volenti non ſolum, verum etiam cupienti, ſcriptas inſtructiones præbent, quas Johanni Cardinali Sancti Angeli referat: Sperantes, illum deinde Romano Pontifici
C cuncta expoſiturum. Inſtructionum hic ſenſus fuit. *Albertus Imperator, antequam obiret, Teſtamentum condidit. In eo, ſi poſtumus ei naſceretur, erat enim conjux ejus prægnans, de tutela diſpoſuit. Quo morte teſtatoris confirmato, convenientibus Auſtriæ terrigenis, ac de regimine Patriæ conſultantibus, Fridericus & Albertus Auſtriæ Duces Legatos ad eos miſerunt dicentes: ſi maſculus ex uxore Alberti naſceretur, ſe Tutores ejus; ſi fœmina, terræ dominos eſſe: Ducatumque ſibi gubernandum committi, petiverunt. Terrigenæ inter delibe-*

Digitized by Google

randum, monumenta majorum invenerunt, quibus conſtabat: Alberti defuncti, ac Friderici & Alberti ſuperſtitum progenitores hæreditatem olim inter ſe diviſiſſe, & uni Auſtriam ſolam cum certis limitibus, alteri Stiriam, Carinthiam, Carniolam, Athcſim, pluraque alia dominia ceſſiſſe: eamque legem inter eos dictam atque firmatam fuiſſe, ne quis eorum vel ſuorum hæredum in partem dimiſſam regredi poſſet, donec maſculus hæres ex altera linea ſuperviveret. Cumque nondum Regina peperiſſet, animadvertentes, Auſtriam vicinos habere novitatum ac rapinæ cupidos, ex uſu fore putaverunt, Fridericum uſque in tempus partus gubernatorem aſſumere, ut & vicini quieſcerent, ejus potentiam veriti; & ipſe cum fratre, ſi fœmina naſceretur, abſque impedimento hæreditatem poſſet adire, ſuoque jure Auſtriam tenere. Timebant enim, ne Gubernator alius in tali caſu novas res aggrediens, & Fridericum ſuo jure fraudaret & Auſtriam bellis exponeret. At ne Fridericus ipſe, ne vel pupillo naſcituro, vel patriæ gravis eſſe poſſet; his eum legibus obligarunt, Gubernationem Auſtriæ ut acciperet, quouſque Regina pareret; &, ſi maſculus in lucem prodiret, illum ultra diſcretionis annos invitum minime retineret, ſed Tutelam ac Ducatum libere dimitteret, theſauros, omnemque pretioſam ſuppellectilem, ſive ſacram ſive profanam ſub inventario ac ſub duabus clavibus recluderet, quarum ſibi alteram haberet, Terrigenis alteram permitteret: Si fœminam Regina pareret, eam pro more Domus Auſtriæ & nutriret, & adultam nuptui cum dote ſe digna traderet. Terram Auſtriæ juxta conſilium Prælatorum, Baronum & no-

A bilium regeret, quos ſibi ex Terrigenis Patriæ poſſet aſſumere: antequam Regina pareret, ne quenquam Terrigenarum ad præſtandum fidelitatis juramenta compelleret: provincialia ac municipalia jura ne ſolveret: privato cuivis juri ne derogaret: debita Cameræ cuncta perſolveret. Quæ obſervare ſingula ſuis litteris ſpopondit, adjiciens; ſi quopacto naſciturum ex Regina filium, poſt annos diſcretionis ſuæ libertati non redderet, ſeu prædicta omnia non ſervaret (quod tamen Deum avertere deprecabatur) tunc liberum eſſe Terrigenis Auſtriæ, ab eo recedere, ſe ſibi opponere, ſolique

B poſtumo parere; juramentaque omnia & obligationes eo caſu nullius exiſtere momenti, quæ ſibi tanquam Tutori præſtitæ fuiſſent. Quibus ſic firmatis, natus eſt Ladislaus Alberti filius ex Regina Eliſabeth: qui mox in Alba Regali, ut eſt moris Hungariæ Regum, infans adhuc atque tenerrimus inunctus & coronam accepit: deinde in Friderici manus pervenit, qui Teſtamentum Alberti contemnens, legeſque Patriæ ſibi præſcriptas parvi ducens, & puerum penes ſe tenuit educandum, & Auſtriam ex ſuo capite ſine conſilio

C Terrigenarum adminiſtravit: caſtella, Telonia, vectigalia, pignori adſcripſit: ſubditos Auſtriæ gravibus oneribus exactionibuſque vexavit: Alberti debita minime perſolvit: prædari latrones atque incendia & homicidia facere impune permiſit: Auſtriam infinitis calamitatibus affecit. Quibus cognitis, Hungari velut dedecus exiſtimantes, quem ſibi Regem unxiſſent, patremque recepiſſent, in aliena poteſtate conſiſtere; Ladislaum Dominum ſuum ad ſe liberum dimitti, ſæpius petiverunt. Nec Bohemi tacuerunt. At Friderico extra manus

ſuas

Digitized by Google

ſuas puerum dare denegante, Gubernator Hungariæ cum valido exercitu Auſtriam ingreſſus rapinis atque incendiis patriam devaſtavit. Neque motus his Fridericus, ſed amplius induratus, arctius pupillum in ſua poteſtate cuſtodivit, quodque durius eſt, puellum tenerum, invitis Auſtriæ Prælatis atque Baronibus, ad Italiam duxit; illic ut aëre ſub inſolito morbum induens vitam finiret, vacuumque ſibi Ducatum relinqueret, quem ſuum appellat, incolaſque ſubditos ſuos dicit. Quibus ex rebus, convenientes apud Viennam univerſi Auſtrales, ponderanteſque juramentum Alberto quondam præſtitum, in quo fidelitatem maſculis ejus hæredibus promiſerunt, inſpicientes quoque pacta cum Friderico percuſſa, quæ ipſe minime ſervaverat, intelligentes ſe propterea ab ejus gubernatione liberos; cum repetentes ſuum dominum non obtinuiſſent, concluſerunt inter ſe unanimes: Friderico tanquam Tutori deinceps nullatenus obedire, fœduſque cum Bohemis Hungaris atque Moravis inierunt, ad liberationem Ladiſlai Regis & Domini ſui communibus viribus atque conſiliis operam adhibere. Verum Fridericus dominandi cupiditate cæcus, ut dictum eſt, puerum ad Italiam traduxit; ut quem ferro necare non audet, Italici caloris intemperie perimat. At Auſtrales, quemcunque ſors caſum dederit, fortiter ferent; Fridericique poſthac dominatum nunquam ſubibunt. Hæc, in Romana curia ut Thomas exponeret, commiſerunt, neque contenti talibus, litteras quoque Cardinali Sancti Angeli in hunc mundum ſcripſere. *Colendiſſimo Domino Johanni Çardinali Sancti Angeli, Patri bono, Vlricus Eizinger Capitaneus, cæteri*
[A] *rectores Ducatus Auſtriæ S. P. D. Non habet nos dubium, quin Fridericus Romam veniens, Sanctiſſimo Patri Nicolao, Sacroque Cardinalium cœtui multa de nobis ſiniſtra & dura proponat. Et cum ſit ipſe injurius, nos perverſos & injuriatores appellat; ut eſt mos hominum, qui, etſi maxime fallunt, viros ſe bonos oſtendere nituntur. Criminatum nos Cæſarem multis in locis, non eſt, cur Romæ taciturum ſperemus. Neceſſe eſt igitur & nos pro noſtra innocentia loqui: ne tacentes videamur injuſti. Mittimus ergo ad Romanam Curiam Oratorem*
[B] *noſtrum Thomam Angelpeckh, de omni actione, quam contra Fridericum Cæſarem habemus, plene inſtructum. Eum ut audias, rogamus, piamque cauſam noſtram ſuſcipias adjuvandam, qui pro ſanguine regio male tractato arma ſumpſimus: Ladiſlao nobiliſſimo puero ſtudemus, ſibi patriam hæreditatem vendicamus. Aſſiſte, oramus, pio generi. Sint ante oculos tuos & omnium Cardinalium, Patris & Avi hujus pupilli glorioſa geſta: memento illos Apoſtolicæ ſedi ſemper benevolos & affectiſſimos fuiſſe: pugnaſſe pro fide*
[C] *catholica, extinxiſſe ſchiſmata, pacem eccleſiæ Romanæ dediſſe: credito, & hunc veſtigia Parentum non deſerturum: dumque per nefas extra patriam hæreditatem trahitur, adjuva, ut ſuum jus conſequi poſſit. Novimus in facie Juſtitiæ cultricem dignationem tuam, abhorrentem iniquitates. Ideo te jam ex hoc tempore noſtri pupilli protectorem & advocatum aſſumimus, ſpe certa freti, quia non relinques innocentem & nobiliſſimum ſanguinem indefenſum; compatieris ætati, abhorrebis violentiam, favebis juſtitiæ, Sanctiſſimumque Patrem Apoſtolicum de*

Digitized by Google

veritate inſtructum, fucatis Friderici verbis non ſines decipi. Nos tibi exinde ſemper erimus deditiſſimi. Ladiſlaus autem, ſi vixerit, ab Italia, quod ſuperi omnes conſentiant, incolumis redierit, digna tuis laboribus præmia referre neque per ſe negliget, neque per noſtram curam. Vale. Nicolao etiam Pontifici, ſacroque Cardinalium cœtui, litteras dederunt, jurgiorum & contumeliarum plenas. Sed nihil venenoſius illis fuit, quas ad Curiales ſcripſerunt, quarum & hic exemplar annectere, quamvis putidam ſapiant dicacitatem, haud alienum putavi. Sic autem ſcriptæ fuerunt: *Patribus in Chriſto Venerandis, viriſque præſtabilibus Romanam curiam ſequentibus, Vlricus Eizinger Capitaneus, univerſique proceres & incolæ Ducatus Auſtriæ S. p. d. Impellit nos ſæva & inſolita Tyrannis Friderici Cæſaris, ad vos pauca ſcribere, quæ ob reverentiam tanti nominis libenter tacuiſſemus, ſi nobis & inclito Domino noſtro Ladislao Regi Vngariæ atque Bohemiæ ſilentium ipſum nocumento non eſſet. At ubi graſſatur injuria, non poteſt deeſſe querela. Plurima ſunt, quæ dure ac inſolenter contra nos Fridericus hactenus egit, quæ non eſt propoſitum ſingula proſequi, ne veſtras aures nimium teneamus. Sed accipite iſta ex multis, quæ veſtras in terras de moderni Cæſaris æquitate regalique magnificentia ſcribere, aut, cum illuc veneritis, referre poſſitis, gaudeatiſque noſtra ætate tam pium divinumque Cæſarem cælitus eſſe datum. Accepit hic Fridericus tutelam Ladislai Regis, & in hanc uſque diem geſſit. Pudet dicere, quam miſere regius ſanguis educatus ſit: quo cibo, qua veſte retentus: ca-* A *ſtra & vectigalia pignori conceſſa, theſauri aſportati, hereditas ejus omnis expilata. Toleraviſſemus tamen hæc omnia, ſi non pejora emerſiſſent. Sed audite facinus ingens & abominandum. Cum ſtatuiſſet Fridericus Romam petere, ut Auguſtalem coronam acciperet, rogavimus eum, Dominum noſtrum apud nos dimitteret, ut ex voluntate paterna gubernaretur, & noluit. Sed puellum tenerum, XII annos natum, delicatiſſimæ naturæ, ad gravem Italiæ aërem ſecum duxit; ut quem ferro non audet extinguere, cæli mutatio perimat. O nobiliſſimum* B *ſanguinem, de Burgundia atque Holandia derivatum, ſiccine duceris, ut tua nece locum alteri facias? Ecce, qui coronam Imperii petit, mirum eſt, ſi vos Curiales univerſi non acclamatis. Vt macula quavis careat, ſitque virtute præditus omni, oportet, qui Romanæ Reipublicæ præficitur Imperator. At, qui ſuum ſanguinem perſequitur, quo pacto dignus Imperio videri poteſt? Aſſurgite oramus, viri prudentes, reclamate, curate, ne tantum dedecus admittatur. Namque, ſi Fridericus Imperio potitur, ſceleratis quibus-* C *libet ad honores patebit aditus, nullumque poſthac viris bonis in republica refugium patebit. Quod malum ut veſtra prudentia totis conatibus avertat, pro communi ſaltem Chriſtiani populi, noſtroque ſpeciali commodo iterum atque iterum obſecramus.* His litteris atque inſtructionibus acceptis, Thomas feſtino tranſitu Senas venit, viſitatoque Cæſare, velut aliquid beneficiorum Romæ curaturus, commendatitias litteras ad ſummum Pontificem impetravit. Sed invenit cautus cautiorem, verſutoque verſutior objectus eſt. Sentit Cæſar, ineſſe

dolos;

dolos; miſitque poſt hominem Juvenes armatos, qui ei non longe ab Opido Sancti Quiriti & litteras & inſtructiones vi qualibet eripuerunt, neque ab eo cognoſci quovis pacto potuerunt. Fuit Thomæ pro beneficio, vitam retinuiſſe, beneque ſecum actum eſt, quia dimitti potuit. Quippe ſi litterarum tenor, quas ſecum ferebat, antea notus Imperatori fuiſſet, ipſo die Thomas & iter ad urbem & vitæ curſum finiviſſet. Miratus admodum Cæſar, cum ſcripta ſibi Auſtralium tradita ſunt; tumque primum, & peſſimam eſſe illorum mentem & malignam naturam, B intellexit; qui naturalem dominum ſceleratiſſimis inſectari convitiis non vererentur. Tolerandum fortaſſe fuerat, ſi ſe juſtis de cauſis contra Cæſarem arma cepiſſe, dixiſſent, qui ſuum Dominum noluiſſet apud eos dimittere, qui eos in ſuo regimine dure tenuiſſet, qui nonnulla eis promiſſa non impleviſſet. At cum Cæſar ex Auſtrali domo natus, pro familiæ ſuæ totiuſque regionis Auſtriæ gloria, pro ſacri Imperii & nationis Theutonicæ decore, ad ſuſcipiendas Auguſtales infulas Romam peteret, C adverſari cœptis ejus, ipſum parricidali crimine annotare, indignum Imperio dicere, conari eum ab honore repellere, impuriſſimarum ac nequiſſimarum eſſe mentium quis negaverit? Sed de his alio loco a nobis eſt dictum: aliquando forſitan dicetur amplius.

Dum Senis iſta aguntur, Leonora, ut Imperatrici par fuit, magno Procerum ac nobilium fœminarum comitatu Piſas venit. Statura mediocri virgo, annos nata ſexdecim, A læta fronte, nigerrimis atque illuſtribus oculis, ore parvo, genis ad gratiam rubeſcentibus, cervice candida, facie ex integro venuſta, nullaque videbatur parte mendoſa. Verum forma corporis egregia, dotes animi multo præſtantiores fuere. Virgo regia abſque interprete loqui, graves ſententias dicere, prudenter reſpondere, apte cuncta diſponere, regios in quavis re mores oſtendere. Ibi diebus quindecim inter Legatos Cæſaris & Marchionem Portugalenſem de conducenda Imperatrice diſceptatum eſt. Quamvis enim Marchioni commiſſum eſſet, in portu Latino Procuratoribus Imperatoris ſponſam aſſignare, quia tamen prope adeſſe Cæſarem intellexerat, neque ſuæ neque Regis Portugaliæ dignitatis eſſe ſtatuebat, per ſeſe Cæſari Conjugem non adducere. Contra Legati, adverſus imperium facere videbantur, niſi Leonoram ipſi ducendam ſuſcepiſſent, neque ſuum honorem alteri dimittendum putabant. Florentini medio tempore admodum timebant, ne Piſani, quos habent ſuæ gubernationi ſuſpectos, cum Theutonicis ſive Portugalenſibus rebellare conarentur. Ob quam cauſam Micheletum veterem rei bellicæ magiſtrum, cum magna militum manu, in urbem vocaverant. Commiſſarios quoque prudentes homines ex Florentia miſerant, qui Germanorum ac Portugalenſium actus inſpicientes, excubias nocturnas diurnaſque facerent, armatos in locis oportunis haberent, cives obſervarent, nullum inſidiis locum permitterent, darentque omnem operam, ne quid reſp. detrimenti pateretur. Id cum dies aliquot diligenter agitarent, tandem affecti

tædio Æneam Epiſcopum adeunt, rogantque finem rebus dari curet: dicunt aperte, laborem ſe neque velle, neque poſſe amplius ferre: cives aliquos res novas moliri, Portugalenſes multas inſolentias agere, Teutones, quamvis conſtantes viros nihil contra fidem acturos credant, ubi tamen tumultus ab aliis incipiatur, Piſanis magis, quam Florentinis opem laturos. Neque adhuc iſta finierant, cum ſubitò rumor exauditur. Familiares Alberti de Pottendorff adverſus aliquos armigeros Florentinorum levibus cauſis rixam cœperant, atque armati utrinque cencurrerant. B Sed cum plures ex parte Florentinorum præſto eſſent, ſuperati Theutonici, in fugam verſi, duo ex his vulnerati paulo poſt mortem obiere. Atque hanc ſolam adverſitatem in Italia comitatus Cæſaris paſſus eſt. Ex aliis neque morbo neque ferro quiſquam interiit. Vnus tantummodo ſenio confectus, qui ferebatur ægrotus, cum veniſſet ad locum, quo Roma conſpicitur, extenuatus viribus in terram deſcendit, atque urbis magnitudinem contemplatus, miratuſque paululum tantam tanti operis molem, veluti deſiderio potitus, animam exhalavit. Potuiſſent autem Theutones, dum Piſis erant, occiſos armis ulciſci; quando & populum civitatis cupidum novitatis habebant, & ipſi cum Portugalenſibus multi in armis erant. Viſa ſunt tamen pacis conſilia magis ex uſu eſſe, Florentini quoque deteſtati factum, nihil ſibi imputari petebant, auctoreſque criminis depoſcentes judicium offerebant. Sed illi fuga extra urbem lapſi, nuſquam reperti, ſceleris impunitatem conſecuti ſunt.

A Studuerunt autem hac de cauſa Legati Cæſaris quantocius ex Piſis abire. Cumque Marchionis animus flecti non poſſet, placuit Imperatricis exquiri ſententiam: ſub Marchionis ductu, an Legatorum, ad Cæſarem ire vellet. Quæ ſapienti uſa conſilio ita reſpondit: ſepultis, inquit, Parentibus meis, juvencula uſque in hoc ætatis ſub fratris imperio fui, nullumque mandatum ejus egreſſa ſum. nunc ejus voluntate tradita viro, legibus me viri parere oportet. Si Legati Domini mei Cæſaris in hanc rem miſſi ſunt, ut me ad eum adducant, non eſt cur abnuere poſſim. Quibus verbis auditis, motus Marchio traditurum ſe ſponſam ait, quamprimum Legati vellent; ſi modo unum ex ſe deligerent, ad cujus manus Imperatrix aſſignaretur. Erat, ut diximus, inter Legatos Cæſaris Vanco Dux Sleſiæ, qui ſe id honoris præ cæteris habiturum & exiſtimabat & contendebat; tum propter Ducale nomen & altum ſui generis ſanguinem, tum quod Imperatoris Friderici proximus cognatus erat. Sed cum prudentia longe minor eſſet in eo C quam nobilitas, bibendique quam loquendi recte major uſus (raro enim in magna fortuna magnam virtutem invenias) placuit omnibus Æneam Epiſcopum eſſe, qui Leonoram in ſuas manus Imperatori ducendam aſſumeret. Conſcriptis igitur inde chirographis, rebuſque compoſitis omnibus, Imperatrix Senas ducta eſt jejunii ſecunda die. Nam cineres ejus capiti cæteriſque matronis eam ſequentibus Æneas ex more apud Caſtrum Florentinum conſperſit. Occurrunt autem ei apud Senas primum

Digitized by Google

Cives natu & autoritate majores, de- A inde Albertus Germanus Cæſaris illuſtrium Virorum comitante caterva, tertio loco Ladislaus Rex Hungariæ apparatu ſublimiori, quarto proceſſio cleri & urbis Magiſtratus: Fridericus autem cum Legatis Apoſtolicis extra duas urbis portas intra tertium (tot enim in ea parte Florentinorum inſidiis objiciendas januas, majores exiſtimarunt) in amplo, & ſpatioſo loco compluribus ac nobiliſſimis Proceribus circumdatus ſponſæ manebat adventum. Qua viſa mox ab equo deſcendit: neque illa ſegnior fuit, tumque in amplexus ambo venere. Mox ſpatio ſe- B parati, factaque Prælatorum & Procerum corona, Henricus Leubin juſſu Cæſaris locutus: Jucundiſſimum illum Cæſari diem dixit, quo primum dilectiſſimam ſuam ſponſam vidiſſet maris ereptam periculis, lætiſſimumque Cæſarem tali conjugio, pluribus verbis affirmavit: Leonoram nobiliſſimo genere natam, forma pulcherrimam, moribus ornatiſſimam, prædicavit: futurumque illi benignum Cæſarem in omne ævum obtulit. Ad ea pauca Æneas Imperatricis vice reſpondit: C Leonoram gravi maris navigatione vexatam, jam laboris omnis oblitam eſſe, quando Sponſum & Dominum ſuum incolumen lætumque cerneret; quem cum non viſum ante dilexiſſet, nunc magis ac magis amaret, veniſſe ad ejus Imperium, inventurum experiundo Cæſarem, quo animo ea in ſe fuerit: nihil aliud eam petere, niſi ut mutuo ametur, reciprocum Cæſari ſe ſuum corpus, animamque dediſſe. Expalluit primo Cæſar, ut a longe ſponſam venire animadvertit. At ubi prope venuſtam faciem, geſtusque regios magis ac magis contemplatus eſt, in ſeſe rediit, coloremque priſtinum recepit, hilaris factus; quia Conjugem pulchram, fama pulchriorem invenit, neque ſe verbis captum reperit, ut accidere ſolet Principibus, qui per Procuratores connubia contrahunt. In eo loco, ubi hæc geſta ſunt, Senenſes poſtea marmoreum lapidem erexerunt, inſcriptum litteris, quæ tantæ rei memoriam poſteris tradant. Manſit poſt hæc Cæſar apud Senenſes diebus quatuor.

Plurimum ea Civitas Juventuti Germaniæ placuit: quæ ſita in montibus, amœnum aſpectum habet, multa ibi palatia ad regiam faſtigiata magnificentiam cernuntur: Baſilicæ admodum ornatæ. Principale, quod beatæ Mariæ Virginis domum vocitant, procul dubio cunctis Italiæ præferendum ædificiis judicatur: quamvis non eſt ingentioris latitudinis. Verum ita partes univerſo ſuo conveniunt, ut nihil ad rem perfectam deſiderari poſſit. Tectum plumbo albo coopertum: fornices ſublimes: cerei floridi plurimorum colorum ex illis pendent: altaria ornatiſſima, Sacerdotum veſtimenta pretioſa, Sanctorum multæ & ſingulares reliquiæ argento & auro variiſque lapidibus veſtitæ; columnæ marmoreæ, picturæ nobiles, ſculpturæ, quales vel Phidiæ credas vel Praxitelis: chorus teſſelatus arte mirabili, quam tharſiacam vocant: feneſtrarum ſplendentia vitra, pavimentum marmore figurato vetuſtas hiſtorias referens,

Digitized by Google

quo magis calcatur eo lucidius redditur: ad portarum & ipſius frontis, quam vocant, templi faciem, nihil æquandum exiſtimes: tot equorum, hominum, angelorumque ſtatuæ cernuntur: tot, ut ajunt, cimboria in cœlum eriguntur: opus quoque Muſaicum, in frontis parte ſublimiori reſplendet: lapis marmoreus diverſi coloris templum omne conveſtit: ad uſum Campanarum excelſa turris nigro & albo conſtructa lapide. In Eccleſiam, quæ univerſæ ſupereminet urbi, per gradus introeas, ſub ea divi Johannis non parvum Sacellum, & nobile Baptiſterium: ita ut templum templo ſuperædificatum magno ſumptu majori ingenio recognoſcas. Cui Xenodochium e regione correſpondet, toto orbe memorandum, in quo peregrini, mendicique, debileſque, undecunque veniant, recipiuntur, aluntur: pueri expoſiti nutriuntur: cumque adoleverint, fœminæ viris cum dote traduntur, maſculi ad artificia, quæ diſcere videntur idonei, mittuntur: eleemoſynarum omne genus illic exercetur. Quas res mirum in modum Theutones laudaverunt. Populus urbis quietus & advenarum amans voluptati omnibus erat. Maxime autem fœminarum genus placidum his videbatur. Nam Civitas Senenſis ſpecioſiſſimas mulieres habet, inter quas ſemper aliquas invenies, quæ formæ venuſtate cunctas Italici generis fœminas ſuperent. Sunt inſuper puellæ ac matronæ Senenſium letæ, &, quantum pudicitia fert, benignæ ac jucundæ amantibus: multæque his facetiæ, multuſque lepos ineſt: pſallere, ſaltare, quædam etiam orare Latine, atque facere carmen peritæ. Quibus apud

A forum prima quadrageſimæ Dominica congregatis, ſaltationique dantibus operam, Cæſar cum conjuge ſuperveniens, altumque tribunal ad id præparatum aſcendens, ſpectare honeſtatem moreſque mulierum cœpit. Tum mulier, Auguſtini cujuſdam ex duodecim viris filia, forma egregia, ætate juvenili, in domo Petrucia formoſo & docto Adoleſcenti nupta, Achilli nomine, qui redeunte Cæſare unus inter primores urbis fuit, quos vocant Dominos, aſſurgens in medio cœtus, ſcamnumque conſcendens elegantem orationem de bono

B Conjugii habuit. Nunc Fridericum amare conſortem ſuam, nunc Leonoram redamare virum commonefaciens: adeoque graviter atque ornate locuta eſt, ut in ſtuporem, qui aderant, omnes adduceret. Chorea deinde cœpta eſt, atque ex arte diu ſaltatum. At cum Portugalenſes, qui ſecuti erant Imperatricem, quamplures adeſſent, ingreſſique choream petulantius tractare virgines ac matronas cœpiſſent, ſuoſque mores caſtis Etruriæ conſuetudinibus miſcere vellent, indignata ſimul omnis con-

C gregatio mulierum, veluti conſpiratione facta, conſalutato Cæſare atque Conſorte, ex foro in palatium ſeſe repente proripuit.

Cæſar ſecunda poſt die iter ſuum verſus urbem continuavit. Omnia Senenſium geſta Theutonici commendavere. Solum illud graviter tulerunt, quoniam ſumptus non æque Senis atque in aliis locis abunde miniſtrati ſunt, neque omnes expenſæ Cæſari perſolutæ. Quod eo nonnulli magis admirati ſunt, quia cum Florentini ac Veneti Imperii non æque cul-

tores

tores, crediti largiſſimas Cæſari menſas præbuiſſent, fidelitatem Senenſium ſuperaturam omnes opinabantur. Idque ſuadebat honor, olim Sigiſmundo Cæſari præbitus, qui menſibus undecim apud Senenſes, Eugenio ſedente, manens, victum omnem ab eis accepit. Putabant igitur Friderico non minora, quam Sigiſmundo præberi. Verum Senenſes non hi ſunt, qui vel potentiæ Venetorum vel Florentinorum opibus, æquari poſſint. Sciebant, quam graviter cum Sigiſmundo ſe habuerunt. Perſolverant jam omnes expenſas, quas tribus menſibus & apud Groſſetum & Thalamonem Legati Cæſaris cum Dominabus fecerant. Timebant, ne diutius apud ſe Cæſar cum Leonora moram faceret. Nolebant incipere, quod perficere nequirent. Statuerunt itaque, (1) Friderico illum honorem, quem Civitas ferre potuit, ſita in montibus, ſine magno imperio: atque in agro non multum feraci, neque Cæſar parvam Senenſium erga ſe devotionem duxit, quamvis ab initio ſuſpiciones populi graviter tulerit.

Apud Viterbium autem, ingens illi honor, mandante Pontifice maximo, exhibitus eſt. At cum proximaret hoſpitio, fuerunt nonnulli adoleſcentes, qui ex loco ſublimi aureum umbraculi ſeu Baldachini, ut Itali vocant, pannum, ſub quo Cæſar ibat, uncis ferreis ad ſe trahentes contendenteſque ſimul dilaniarunt. Ob quam rem, creſcente licentia, milites aliquot, qui ſtipendia Eccleſiæ

A merebant, impetu facto Cæſarem equo, quem rapientibus deberi putabant, dejicere conantur. Quidam ultra progreſſi manus in pileum prædiviti corona cinctum tendere, lucrumque ingens ſperare, atque, ut in prædam vocati, hunc & illum invadentes, magna vi contendere, baculiſque pugnare, cuncta clamoribus atque tumultu miſcere. Eo cognito, verſus ad Legatos Cæſar, hic, inquit, manibus opus, vique vim repellere. Arreptoque fuſte ex manibus proximi miniſtrantis, urgens calcaribus equum, e manibus inſidiantium lapſus B retrorſum ſe vertit, atque in eos ruens, modo iſtum modo illum cædere, proſternere plurimos, ſtragemque magnam dare. Neque Legati negligere ſumere fuſtes, præliari ligno: Germanus Papæ viribus potens, unum atque alterum onerare verberibus: equites Cæſaris gladiis agere: ad longum horæ ſpatium ſummis utrinque contentionibus pugnatum eſt. Superati tandem inſidiantes, cum vulnera percuſſioneſque ferre non poſſent, fugam fecere: quamplurimi ex his capti in vincula conjecti ſunt. In quos cum Guber- C nator Patrimonii, nepos Nicolai, Cardinalis olim Sanctæ Crucis, Apoſtolicæ ſedis Protonotarius, ſupra ætatem & magnanimus & prudens animadvertere vellet, Fridericus ignoſcendi quam vindicandi ſolentior omnibus veniam dedit.

His actis, Legati Romam præceſſere. Ipſe ad Idus Martias ex Sutrio iter Romam ſummo mane accepit.

(1) *Ex Cod. MSto II. fol. 48. pag. 1. pro* Fridericum, Friderico *repoſitum, & quæ hic poſt τὸ* feraci *erant puncta, lacunam ſignificantia, ex fide dicti codicis ſublata.*

cepit. Cui, jam Romæ proximo, quicquid Nobilitatis in urbe fuit, obviam datum eſt. Primi omnium, qui nomine digni viderentur, Columnienſes fuere, duo Martini Papæ Quinti nepotes, quorum ille alterum Principem Salerni, alterum Marſorum Ducem creaverat. Hos plurimi ſequebantur domo nobiles, & opulenti cives. Nec minori Comitatu ſecundum locum tenuere præpotentes Vrſinorum Proceres: inter quos etiam Prælati aderant. Tertio loco Peruſinus Epiſcopus, Theſaurarius Papæ, militiam omnem, cui præfectus erat, ſecum adduxit. Intervallo deinde competenti Nicolaus Placentinus Epiſcopus, Vicecamerarius Apoſtolicus, qui poſtea Mediolanenſem Eccleſiam adeptus eſt, cum Senatore Romano primariiſque civibus urbis, Imperatori occurrit: cunctique, Cæſaris adventum lætis ſe animis accipere, verbis, ut Itali ſolent, ſuavibus atque ornatiſſimis oſtenderunt. Venit deinde Cæſar in eminentem collem, unde urbem ſpectare potuit. Ibi primum, & ambitum murorum latiſſimum, ingenteſque ædificiorum moles, Adriani ſepulchrum, Metas, quas falſo nomine Romuli Remique tumulos dicunt, Thermas Diocletianas, Pantheon ſolidum opus Agrippæ, Coloſſeum, Capitolii immobile ſaxum, Palancteum, Aventinum, Eſquilias, Lateranumque mirabatur, atque cujuſque molis & nomen & cauſas cunctabatur. Neque minorem fama urbem ſe reperiſſe, dicebat. Læta omnis nobilitas, haud incaſſum ſe laboribus affectam, ajebat, cui caput orbis urbem viſere datum eſſet, cunctarumque gentium columen Romam.

A Vbi de colle deſcenſum eſt, ibi Sacer Senatus Apoſtolicus extra ordinem occurrit. Nam cæteris Cæſaribus id honoris negatum ferunt. Credo equidem, poſtquam Cæſarea Majeſtas attenuata eſt. Nam priſcis temporibus non Cardinales ſolum, verum & ipſos Romanæ urbis maximos Pontifices obviaſſe Cæſaribus, conſtat. Quippe ad Fridericum primum, uſque Sutrium Romanus Pontifex venit. Sed eſt omnium poteſtatum viciſſitudo. Olim Cæſarea dignitas ingens fuit, nunc ſedes Apoſtolica major eſt. Cujus auctoritatem, poſt traditas Petro B claves Regni cœlorum, ſemper fuiſſe majorem putaverim, poteſtatem ſæpe minorem.

Cardinales, poſtquam Cæſarem ſalutaverunt, ſecumque familiarius aliqua tractaverunt, reverſi Romam, eum extra urbem reliquerunt: neque enim mos eſt, una die & applicare & intrare urbem, qui coronandi ſunt Cæſares, ſed noctem ſaltem unam in caſtris atque tentoriis habent. Cujus rei cauſam non aliam arbitrari poſſum, niſi quod ea dies Papæ cedat, ad providendum, ne quid ingrediente Cæſare tumultus fiat. Sive C id ſpatium ſibi Cæſares ipſi aſſumpſerunt, ut explorato urbis ſtatu tutius ingrederentur; ſeu bis terque aliqua vel cauſa vel caſu res geſta, vim conſuetudinis accepit. Manſit igitur Cæſar & Imperatrix ea nocte in domo Thomæ Spinelli, negotiatoris, quam ſibi deliciarum cauſa extra urbem ædificaverat, cæteri in caſtris manſere: multi, quibus Cæſar indulſit, urbem introiere. Inter quos Æneas fuit. Qui mox ad Pontificem vocatus, multa de mente Cæ-

ſaris

Digitized by Google

ſaris interrogatus, omnia tuta, quieta, ſinceraque dixit, neque timore ullo fuiſſe opus, affirmavit. Ad quem Pontifex, ut tibi vera manifeſtemus, ait, cum Fridericum tuum adverſum nobis & Eccleſiæ multi venientem aſſererent, quamvis non haberemus omnibus fidem, maluimus tamen ſalvari timentes, quam perire audaces. Atque his dictis eum remiſit in domum, quam ſibi egregiam aſſignaverat, juxta Tiberim. Caſtellanus eam quondam conſtruxerat, qui arcem Sancti Angeli per multos annos ab Eugenio tenuerat.

Sequenti die, in pratis, quæ proxima erant urbi, extra portam, quæ Moli Hadriani jungitur, omnis Cæſaris Comitatus ſeſe recepit: atque in acies, veluti prælium geſturus, ordinatus; neque procul Equitatus Apoſtolicus in armis fuit. Res pulcherrima viſu: Cæſar trabea veſtitus, inter legatos totius Italiæ magnos viros, eminebat: Imperatrix mirificis ornata cultibus, Cathelanis & Portugalenſibus circundata omnium in ſe oculos attrahebat. Ladiſlaus Hungariæ atque Bohemiæ Rex tenera ætate, purpuratus inter Prælatos, non ſine majeſtate conſpicuus ibat. Albertus Germanus Cæſaris militiæ ductor, huc modo illuc obequitabat, ſuum cuique locum demonſtrans. Equites medio tempore Germani atque Latini oſtentare ſe, in armis diſcurrere, vibrare haſtas, verſare gladios: ſigna omnia canere: faciem pugnæ monſtrare. Neque Theutones Italis, neque rurſus Itali Theutonibus eſſe contemptui. Vndique viri, arma equi, vexilla, pariter oculos adſtantium in ſe convertere.

Igitur introeundi hic ordo habitus eſt. Duo Cæſaris vexilla fuerunt, alterum, quod Sancti Georgii vocitant, id veteri more Suevorum cuſtodiæ deberi ajunt, apud quos militia Sancti Georgii robur Imperii non parvum ducitur: deinde vexillum Aquilæ (quod monſtrum ignorantia noſtri ſæculi introduxit, quæ duplex Romanum Imperium Orientale atque Occidentale duobus deſignari capitibus pulchrum exiſtimat, neque melius unum, toto terrarum orbe diffuſum, naturalis aquilæ forma monſtrari cenſet: ingrata res Cæſari fuit, conſuetudini tamen paruit) & circa ipſum egregii quamplures equites, quorum ductor fuit Comes Magdeburgenſis, cujus ſupra fecimus mentionem. Tum Principum atque Civitatum Legati: Sed inter hos nata contentio eſt. Albertus enim, cum Venetorum Legatis digniorem locum præbuiſſet, indignati Mediolanenſes injuriam ſibi fieri, ajebant: Principem ſuum multo præſtantiorem Venetorum Duce; illum obſequentem Imperio, Venetum hoſtem Imperii, nullum velle ſuperiorem; Venetos uſurpaſſe Ducatus dignitatem: non legitime ſuſcepiſſe, Mediolanenſes Imperii auctoritate verum ſibi Principē conſtituiſſe, qui ex arbitrio regeret, cui liberi ſuccederent, qui Vaſallum Imperii ſe diceret, quem Chriſtiani omnes Principali honore dignum ducerent. Duci Venetiarum nullam eſſe poteſtatem niſi cum populo, filium dignitatis hæredem non habere, ex negotiatoribus Ducem eligi: alienum atque indignum videri, Principi nobili & potenti mercatorem præferri. Contra Veneti: Ducatum Mediolanenſem rem novam fuiſſe, in Galeatio Vicecomite cœpiſſe, in ejus filio defeciſſe, qui ſine liberis ex matrimonio natis obiiſſet; Ducatum Venetum vetuſtiſſimum eſſe, ordine legitimo inſtitutum, Ducem niſi ex familia nobili nullum aſſumi, Rempu-

blicam Venetorum ſupra noningentos annos ſtetiſſe, terra & mari potentem: Franciſcum Sfortiam, cujus Legati Mediolanenſes eſſent, haud parem videri poſſe cuivis patricio Veneto, novum hominem, cujus pater priuſquam arma gereret, infimæ plebis fuit: riſu dignum, qui nobilitati Venetorum æquari velit, quorum plurimis annis ſtipendia mendicaſſet; Principatum ejus nihil eſſe, qui ſine legibus, ſine moribus, impetu populari ſe Ducem dicere atque arripere inſignia præſumpſiſſet: ſtatum ejus inſtabilem & cito caſurum: hominem, ut repente creviſſet, mature periturum: Philippum deinde, qui Mediolanenſibus jure præfuit, ex nobili domo Vicecomitum, Galeatii filium, de præſidentia cum Duce Veneto & in Conciliis & in Romana curia ſæpius contendiſſe, nunquam tamen fuiſſe prælatum: temerarios modo plus, quam dici poſſet, judicandos eſſe Mediolanenſes, qui Ducem ſuum violentum & obſcurum genere, Venetorum gloriæ anteponendum eſſe exiſtimant, Stetit igitur Alberti ſententia: Venetis honeſtior locus datus eſt. Mediolanenſes, dubii quidnam agerent, primum abire ex proceſſione voluerunt. Dein communicato cum Placentino Epiſcopo & Senenſi conſilio, magis ex uſu rati ſunt permanere. Præcedentibus ergo qui ſigna tulerunt Equitibus, nobiles ex Alemania, Bohemia, Hungaria, ſecuti ſunt, qui togati aderant: poſt eos Italici generis inſignes viri, abinde Romani Cives, tum Barones, demum Legati Lucani, Ferrarienſes, Montisferrati, Senenſes, Florentini, Mediolanenſes, Veneti, Portugalenſes, Aragonenſes. Subinde Rex Ladislaus venit,

A ſuos circa ſe miniſtros habens, & aliqui apud eum ex Germania Generoſi Comites fuere. Inter ipſum autem & Cæſarem, Senatori & Præfecto urbis datus eſt locus. Quippe quod his ex officio competere, ajebant, poſtquam urbem Cæſar intraſſet, ejus equum manu regere. Marſchallus nudatum enſem ante Cæſarem tulit. Poſt Cæſarem proximi fuere Epiſcopi Senenſis, Gurcenſis, Ratiſponenſis, Tergeſtinus, & reliqui Conſiliarii, Comites ac Barones. Vacuus exin-
B de ad decem paſſus locus manſit: in quo primo fuere miniſtri nobiles Imperatricis, demum Colimbrienſis Epiſcopus, ac Marchio Valentinus Imperatricem proximi antecedebant, & cum his Albertus Potendorfius Magiſter Curiæ. Ipſam vero multi pedites ſolam ducebant. Poſt plurimæ matronæ virgineſque, non minus facie quam veſtimentorum ornatu demirandæ, ſequebantur. Noviſſimus omnium equitatus Apoſtolicus incedebat. Tubarum clangor multis in
C locis aſſiduus exaudiebatur. Vbi ad portam urbis ventum eſt, Epiſcopus Spoletanus, Vicarius Pontificis, ac plurimi Coepiſcopi & Abbates Infulati, venerabiles ſanctorum reliquias in proceſſionem ferentes, occurrerunt: Cæſaremque ſub aureo panno, quem ſive umbraculum vocitant ſive Baldachinum, introduxere uſque ad gradus Baſilicæ Sancti Petri præcedentes. Ibi Nicolaus Pontifex ſede ſedens eburnea, Pontificalibus ornamentis indutus, Senatu Cardinalium circumſtante, multiſque aliis Prælatis ac Magnatibus Italiæ coronam facientibus, gratiſſimo vultu, verbiſque Paternis, & ſupra modum benignis, Fridericum ſuſcepit. Qui pedibus

ejus,

ejus, ob reverentiam Salvatoris Chriſti beatique Petri memoriam, exoſculatis, auri maſſam obtulit. Deinde pauca verba ſuo nomine Æneam Epiſcopum dicere juſſit, ut in congreſſu duorum orbis Capitum convenire videbantur. Tum quoque & Rex Ladislaus, & Albertus Auſtriæ Dux, atque ipſa demum Imperatrix, ſacros Pontificis pedes, & alii quamplures tum viri tum mulieres nobiles ſunt oſculati. Quibus peractis Imperatrix in domum ſibi præparatam ſe recepit. Papa & Imperator invicem colloquentes, omni turba ſequente, uſque ad fores Eccleſiæ ſimul proceſſerunt. Papa deinde cum Cardinalibus pallatium aſcendit. Imperator cum ſuis Comitibus ad aram beati Petri profectus, poſtquam parumper oravit, templique magnitudinem & ingentium columnarum molem demiratus eſt, in habitationem, quam ſibi Pontifex in Palatio ſuo magnificentiſſime præparaverat, per noctem, quæ prope aderat, quieturus abiit. Pontifex, qui ſe quingentis equitibus ex comitatu Cæſaris ſumptus præſtare pollicitus fuerat, mille & amplius pavit, ubertim ſingula miniſtravit: pluribus, quos vel amore ſingulari coluit, vel Cæſari cariores putavit, ſeorſum providit. Poſtera die, cum de Corona ſuſcipienda ſermo fieret, ut ſolemnitati dies diceretur, placuit Nicolao Pontifici, quoniam proximus inſtabat anniverſarius ſuæ coronationis dies, ut qui dies, Pontifici Sacer, idem quoque Cæſari ſolemnis in ævum eſſet, unaque poſthac commemoratio geminam referret lætitiam. Neque id Fridericus recuſavit: grave tamen ei videbatur, quoniam X. dies ad Coronationem ſuperabant, domi

A ſe continere. Ajebant autem vulgo fere omnes: Cæſarem, niſi coronatus eſſet, in eam urbis partem, quæ major eſt & ubi ædificia veterum nobiliora viſuntur, ingredi, piaculum eſſe. Quæ res nobis ſtultiſſima viſa eſt, qui nonnullos Cæſares ad Lateranum primum veniſſe, deinde coronatos fuiſſe legimus. Nam Proavus Sigiſmundi Henricus ſeptimus, in Eccleſia, quæ Sancti Petri ad vincula dicitur, coronam accepit, deinde in Civitatem Leoninam, & in Vaticanum, armatus venit: prælia cum his gerens, quos Robertus Rex Siciliæ con-
B tra ſe miſerat. Contempſit quoque Cæſar rumorem populi, profectuſque cum paucis, vetuſta urbis palatia reſque notatu dignas inſpexit. In eo tamen conſuetudini detulit, quia pontem Sancti Angeli, quem potiſſime vetitum putant, declinavit. At dum cuncta rimatur urbis miracula, non ſolum vetera, quæ laudaret, ſed nova quoque, quæ ſtupenda diceret, Romani Pontificis opera reperit. Namque ut priſcorum Cæſarum moles totius urbis ſtructuras ſuperat, ſic ædificia Nicolai Papæ, quicquid ubi-
C que eſſet moderni laboris, excellunt, & quamvis Cæſar ipſe optimus Architectus, a Nicolao tamen ſe ſuperatum invenit, in cujus operibus neque artis aut pretii quicquam deſideres. Quibus viſis, accedens Pontificem Cæſar, poſtquam de miraculis urbis ſatis locutus fuit, in hunc modum de rebus Auſtralibus verba fecit: *Non eſt mihi dubium, Maxime Pontifex, quin hoſtes mei ex Auſtria, quamplurima de me tibi tam falſa quam turpia ſignificaverint. Nam etſi nonnulli eorum nuntii ad te venientes per noſtros in via detenti ſunt,*

ex multis tamen aliquibus iter patuiſſe, non ambigo. Ob quam rem neceſſarium arbitror, ut ſe res meæ cum Auſtralibus habeant, tuæ Sanctitati quam veriſſime patefacere, ne falſa pro veris habeas. Accipe igitur breviter a me rerum ſeriem, &, an illi vera præfati ſunt, agnoſcito. In Auſtriæ domo, de qua mihi & Ladislao Regi origo eſt, vetus conſuetudo inolevit, pupillos illuſtres eorumque theſauros, dominatus, & quæ prima mortales habent, in poteſtate ſenioris Principis ejuſdem Domus, uſque in annos plenæ pubertatis eſſe. Obiit, anni ſunt duodecim, Albertus patruus meus Auſtriæ Dux, & in Imperio prædeceſſor; relicta uxore prægnante, de qua natus eſt poſthumus Ladislaus. Auſtrales ut acceperunt, Albertum in Hungaria diem clauſiſſe (nam & illi etiam regno imperitabat) Gubernationem Auſtriæ ad me, tanquam Seniorem Domus Principem, remiſerunt: animadvertentes, quia ſi maſculus ex Alberto naſceretur, tutela mihi ſoli; ſin fœmina, dominium & mihi & fratri meo Alberto pleno jure deberetur. Et quamvis ſcirent eo tempore, teſtamentum quoddam Alberti præ manibus eſſe; tamen illud velut caſſum habuere. Regina vero cum Ladislaum peperiſſet, eumque in Regem Hungariæ coronaſſet, neque rebellantibus Hungaris & alium Principem ex Polonia vocantibus reſiſtere poſſet, timens pupillo, cujus vitæ maxima pars Hungarorum inſidiabatur, in manus meas cum tradidit: quem uſque in hanc diem veluti filium enutrio. Auſtriam vero ſumma fide gubernavi, feuda conceſſi, magiſtratus ordinavi, munivi arces, hoſtes repuli, otium ingratis ci-

A

vibus peperi: militibus, qui ſub Alberto meruerant, auri ſeptuaginta millia in ipſo adminiſtrationis meæ principio, ne Regionem popularentur, ex meo ærario tradidi: tantum enim ſibi Albertum debuiſſe docebant. Quicquid ex me Auſtrales voluerunt, nuſquam negatum eſt: aut filiorum aut fratrum loco mihi fuere: ſub me ditati & aucti ſunt. At ingrati homines, mala natura, ingenio peſſimo, pernicioſis moribus, ab ipſis progenitoribus inſtituti, quamvis fidelitatem mihi tanquam tutori uſque in annos plenæ pubertatis jurejurando promiſiſſent, tamen poſt-

B

quam me Romam petiturum iter accepiſſe cognoverunt, ſive immemores juramenti ſive religionis contemptores, apud quos boni & æqui nulla reverentia eſt, arma ſumentes, quos ego inſtitueram in abſentia mea Rectores, vi repulſis, adminiſtrationem Auſtriæ ſibi vendicaverunt, vectigalia exegerunt, jus dixerunt, &, quod ante hac inauditum eſt, ſententiam ſanguinis abſque imperio protulerunt, neque juri neque honeſtati locum reliquerunt, perfidi homines, ſcelerati, & perjuri, qui dum Deum eſſe nullum credunt, nil

C

mirum, ſi dominorum non verentur fallere dextras. Sed ajunt, me, cum accepi gubernationem Auſtriæ, promiſiſſe, juxta conſilium aliquorum, qui tum delecti fuere, patriam regere. Non inficior: feci, quod promiſi, dum illi magiſtratum tenuere. At cum ſuopte ingenio poteſtatem ſibi traditam abnuiſſent, quod erat conſequens, ſolus adminiſtravi. Nihil tamen egi, quod difficile videretur popularibus, ſine conſilio Terrigenarum. Reprehendunt obpignorationes a me factas. At illas patriæ neceſſitas fieri compulit: & qui nunc po-

tiſſi-

Digitized by Google

tiſſimum murmurant, his plurima inſcripſimus pignora. Credo moleſte ferunt, quia non totum Ducatum eis dedimus diripiendum. Sed uſurparunt ſibi dolo & fraudibus, quod more honeſto conſequi nequibant. Nunc rapiunt, nunc ſpoliant, hiantique ſuæ libidini morem gerunt: qui cum ſint ipſi fures ac prædones, tamen dicere audent, me pupilli theſauros aſportaſſe. Verum, cum nuper Viennæ in præſentia Legatorum Hungariæ locum aperuiſſent, ubi Theſauri Alberti reconditi habebantur, cuncta, ut recluſa fuerant, ſalva & integra compererunt, mendaceſque ſeipſos & gratis maledicos oſtenderunt. Quod autem Ladislaum Regem in Italiam occidendum adduxerim, non eſt quod expurgem. Intravi enim Italiam hiemis tempore, quando multo ſalubrior hic eſt aer, quam in Germania. Quod ſi perimere innocentem puerum voluiſſem, non defuit annis jam undecim facultas. Pronum erat Hungaris eum dimittere: apud quos uſurpatum eſt, non pueros tantum, ſed viros quoque Reges occidi. Sed optavi ego huic puero ſemper vitam longiorem. Quatuor tantum animæ ex Domo Auſtriæ ſumus, latiſſimam terram poſſidemus, non eſt cur invicem ſimus invidioſi. Futurum eſt, ut nos Principatibus antea deſimus, quam nobis dominia regnaque deſint. Putavi autem ego, ex uſu eſſe puero Romam inviſere, mores Italiæ noſcere, audire magnos viros, tuam ſanctitatem, Sacrumque Senatum tuum conſiderare, ut vir aliquando factus horum meminerit. Quod ſi vera omnia eſſent, quæ de me dicunt Auſtrales, non tamen auctoritate propria eis inſurgere licuit, neque ſine cauſæ cognitione ſpoliare tutela, dum ad te venio coronam imperialem ſuſcepturus, & alia negotia Chriſtianæ Reipublicæ cum tua pietate plurima tractaturus. Ladislaus adhuc, ſicuti vides, impubes eſt. Quis eos jurejurando ſolvit? Quis eis hanc facultatem contra Dominum audendi conceſſit, niſi propria temeritas? Verum cum tua ſanctitas, beatiſſime Pater, una mecum ſpreta ſit (nam dum te tuamque ſedem ſanctam vocatus peto, iſta contingunt) æquum arbitror, auctoritatem tuam adverſus contemptores mecum aſſurgere, ut tu illos ſpirituali mucrone atteras, ego materiali gladio feriam. Ad hæc Romanus Pontifex: *plurima*, inquit, *fili cariſſime, de te nobis dicta ſunt, tuis adverſa moribus: quæ fidem apud nos nullam habuere. Novimus enim animum tuum virtutis amantem, omne ſcelus horrere, ſtudereque maxime probitati. Scimus inſuper Auſtrales illos ſeditioſos, novarum rerum cupidos, maligno animo, rapinis aſſuetos, non pupilli cauſa ſed avaritia motos, ut quam licenter rapere poſſent, tuum jugum excuſſiſſe. Neque nos fugit, offenſionem tuam eſſe noſtram. Quis enim Imperio eſt injurius, & Eccleſiam non offendit? Digna petis, dum cenſuras noſtras comitari tuos enſes cupis. Geremus tuæ voluntati morem, monebimus Auſtrales, intra dies quadraginta Ducatus adminiſtrationem ut tibi reſtituant, in ſtatumque priſtinum te reponant: niſi fecerint, excommunicationis eos gladio feriemus. Sed quid hæc, ſi tu ſilueris, neque ferro perfidam gentem compeſcueris? Neſcis tuæ gentis perfidiam. Quo pacto noſtras juſſiones timebunt, qui fidem juratam fallunt? Nil timet cælum perdere, qui cælum eſſe non credit. Bapti-*

pti-

ptiſati Auſtrales, dum fuerunt infantes: viri facti, & Chriſtum negant, & aquam ſeſe dolent amiſiſſe. Nos tamen utemur officio noſtro. Tu cave, ne, dum ſpiritualia quæris arma, materialia negligas, & Auſtrales videas in alio magis velle, quam in hoc ſeculo ſui ſceleris pœnas dare.

Dum hæc inter Cæſarem & Papam conveniſſent, iterum Fridericus aliud non parvi ponderis expetivit. Dicens enim, terram Mediolanenſem, ubi Coronam Longobardici Regni ſuſcipi conſuetum eſt, peſtifera lue infectam, nulloſque mortales ſine periculo illuc proficiſci poſſe: Nicolaum rogavit, ex plenitudine poteſtatis, ut ſe Romæ Longobardorum Regem coronaret: idque merito fieri, adverſus Mediolanenſes, qui rebellantes Imperio tyrannum ſibi præfeciſſent, cui non fuiſſent veriti Ducatus inſignia concedere. Viſa gravis res eſt Pontifici: ſed cum Conſulti Cardinales, nihil Cæſari negandum, dicerent; invitis ac multum reclamantibus Mediolanenſium Legatis, Idibus Martii apud Sancti Petri ſummum altare Fridericum in Regem Longobardiæ coronavit (1) & quanquam Leonora per Oratores antea deſponſata ſibi fuiſſet, tamen & tunc denuo per manus ſummi Pontificis, intra miſſarum ſolemnia, ei rejuncta fuit: matrimonium benedictum: utrique præceptum, ob reverentiam Sacramenti carnalem copulam intra triduum ne jungerent.

Libet hic pauca de Coronis dicere, ne ſtulte videamur eorum opi-

A nioni conſentire, qui tres Coronas Imperatori neceſſarias ajunt, Theutonicam, Mediolanenſem, Romanam, & unam argenteam, alteram ferream, tertiam auream eſſe contendunt: multaque de metallis ſermocinantur. Inter quos etiam legum interpretes delirant, quid ferrum, quid argentum, quid ſignificet aurum, plurimis verbis explicare laborantes. Atque ut aurum cœteris metallis, ſic Romanum Imperium cæteris Regnis præſtabilius eſſe confirmant. Verum cujuſcunque materiæ corona fuerit, ad paraboliſan-
B dum idonea videri poterit. Nos autem coronarum numerum nullum eſſe certum novimus, priſcoſque Cæſares ab Auguſto uſque ad Aurelianum nulla uſos corona dicimus. Siquidem hic primus fuit, ut *Eutropio* placet, qui apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmiſque & aurata omni veſte, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus videbatur, uſus eſt. Scimus quoque, diadematis conſuetudinem priorem eſſe corona, & aliquid alterum ab altero differre. Verum poſteaquam Ro-
C mani Pontifices Imperium de Græcis in Germanos tranſtulerunt, uſurpatum eſt manu Pontificis Romæ Cæſares coronari: (2) neque ad Imperium alia corona quam Romana eſt opus. At cum Regnum Alemaniæ ad Imperium pleno jure pertineat, placuit in Aquiſgrani, ubi ejus regni ſedes eſt, Imperatorem veluti Regem Alemanorum coronam ſuſcipere, ne ſuum genti decus ablatum videretur. Idem quoque de Regno Longobardorum obſervatum eſt, quod ſubactis

Lon-

(1) *Ex Cod. II. ſol. 53. p. 1. hoc verbum repoſitum, &, ſublatis* punctis, *lacuna, quæ non major erat, expleta.*

(2) *Mancam in editis, luxatamque ſententiam ſervavit hoc modo integram idem Codex II. ſol. 53. p. 2.*

Digitized by Google

Longobardis non in formam Provinciæ redactum, ſed ad imperium ſub honore regni receptum eſt. Similem modum de regno Burgundorum obſervavit antiquitas, quod Boſonem Romanis Imperatoribus legimus tradidiſſe, cujus corona in Arelato ſuſcipitur. Idem futurum putarem, ſi quod ulterius Regni dominium ad Imperatorem devolveretur. Has autem coronas omnes aureas eſſe, compertum habeo. Quamvis per medium circulum Coronæ Mediolanenſis lamina quædam parvula ex ferro ducatur, quæ ſtultæ interpretationi efficit locum. Quippe Daniel Propheta quatuor orbis Regna majora deſcribens, ultimum, quod noſtri Romanum eſſe volunt, ferro comparavit, quoniam ſicut ferrum omnia metalla comminuit, ſic omnia regna Romanum Imperium detrivit. Sed hodie proh dolor parva quævis ei potentia gravis eſt, ut jam luteo pedi ſeu teſteo locus eſſe videatur. Atque tantum de coronis hoc loco ſit dictum. In hac autem coronatione Mediolanenſi, collocatus eſt Rex Ladislaus inter Cardinales longe ab apoſtolico throno: neque enim poſt eum niſi duo Cardinales ſederunt. Quæ res multis indigna viſa eſt, in rege uncto & coronato, Regni ampliſſimi Hungarorum. Sed neque Imperator ipſe ante romanam coronam cunctis Cardinalibus prælatus eſt. Sedit enim ſupra Imperatorem primus Cardinalis, qui tum fuit Vice Cancellarius, Franciſcus Condulmarco Venetus, Eugenii quarti nepos. Nam Friderico is locus, non ut Imperatori, ſed ut Regi Theutonicorum in Imperatorem electo datus eſt. Hic autem illud in mentem non ab re venit, quod plerique imperite putant, Romanorum Regem aliquem dici; quamvis id uſu receptum ſit. Non enim Rex Romanorum eſt Aquis coronatus, ſed Alemanorum, ſive Theutonicorum. Romani enim, poſt exactum urbe Tarquinium, regium nomen adeo deteſtati ſunt, ut nullus Cæſarum, quamvis ſæva tyrannide populum oppreſſiſſent, ſe Regem appellare fuerit auſus. Nec Carolus magnus, qui primus Germanorum ſuſcepit Imperium Romanorum, Rex, ſed Imperator Auguſtus vocatus eſt. Romana igitur ſedes minime in hoc errat, quod ante coronationem neque Imperatorem appellat, neque locum ei velut Imperatori tribuit. In eo autem conſuetudini lapſa deſervit, quod Romanorum Regem Aquis coronatum appellat, quem Theutonicorum melius nominaret, in Imperatorem electum: ſicut ex præceſſoribus feciſſe nonnullos invenimus. Sed nulla de his rebus poteſt tradi certa regula. Nulla in rebus humanis ſoliditas eſt. Conſuetudini omnia ſerviunt, quæ ſæpe ex malis initiis ortum habet.

Abſoluta Mediolanenſi coronatione, poſtridie ſolennitas Auguſtalis cœpta eſt. Cujus hic ordo fuit. Rebus omnibus apparatis, Romanus Pontifex ante ſummam beati Petri aram in ſublimi throno conſedit, Cardinalibus dextram ejus, Epiſcopis cæteriſque Prælatis ſiniſtram tenentibus. Extra Cancellum duo pulpita fuere, Friderico alterum, Leonoræ alterum deputatum. Servatis oſtiis, unde introitus ad aram pateret. Et Leonora quidem, cum Dominabus, maturo tempore ſuum pul-

pulpitum ingreſſa, omnium oculos in ſe convertit. Virgo non minus naturæ bonis venuſta quam arte. Fridericus per aliquos Cardinales ad Capellam ductus, quæ intra turres dicitur, ibi jusjurandum beato Petro & Nicolao Pontifici ſuiſque Succeſſoribus in ea forma præſtitit, qua Ludovicum, Magni Caroli filium, juraſſe, Pontificum decreta confirmant. Ibi quoque & alba indutus, in Canonicum Sancti Petri receptus, confratribus, qui aderant, Canonicis oſculum dedit. Nec mora inter Cardinales medius incedens ad præcipuam Eccleſiæ portam cum veniſſet, ibi per Petrum Sancti Marci Cardinalem, Eugenii quarti nepotem, ſolenni benedictione coopertus eſt. Deinde Capellam Sancti Gregorii ingreſſus, Sandalia tulit, tunicellam induit, & Auguſtale paludamentum accepit. Mox ei in medium Baſilicæ profecto per alium Cardinalem benedictio ſuperfuſa eſt. Tertiam quoque benedictionem apud Cancellum Sancti Petri ſuſcepit. Exinde ductus ad altare Sancti Mauricii, per Cardinalem Portuenſem tunc Vicecancellarium, de quo ſupra meminimus, in ſcapulis atque in dextro brachio pro veteri more oleo ſacro linitus eſt. Iiſdemque locis inuncta eſt Conjux ejus Leonora. Quibus peractis, ambo in ſua pulpita tranſierunt. Pontifex autem rem divinam inchoavit, interque celebrandum diverſæ ſolemnitates a priſcis inventæ patribus ſervatæ ſunt. Sceptrum, quo Regia poteſtas indicatur: pomum, quod mundi dominium oſtendit: enſis, qui belli jura demonſtrat, per varias vices data. Poſtremo corona aurea infulata, pretioſiſque cooperta gemmis Cæſareo capiti impoſita. Imperatrix quoque poſt Cæſarem coronam ex manibus Pontificis accepit, quam conjugis Sigiſmundi fuiſſe conſtabat. Cæſar autem, quamvis ornamenta ſibi pretio incredibili comparaſſet, in hanc tamen ſolemnitatem, pallium, enſem, ſceptrum, pomum, coronamque Caroli Magni, ut fama fuit, ex archivis Norimbergenſibus ad ſe deferri curaverat, hiſque uſus eſt. Datur enim hoc vetuſtati, ut plus Majeſtatis habere videantur antiqua, & pondere nova careant. Quod, ſi tales Caroli Magni ornatus fuere, conſtat Principes Regeſque vetuſtiores non tam veſtis ornatum quam nominis gloriam quæſiviſſe, ac facere magis, quam veſtiri ſplendide voluiſſe. Verum mihi ſingula exactius contemplanti, cum enſem inſpexi, non magni illius primique Caroli, ſed quarti viſus eſt, qui Sigiſmundi Genitor fuit. Nam Leo Bohemicus ſculptus in eo viſebatur: quo ille tanquam Rex Bohemiæ utebatur. In plebe tamen rumor manſit, Magni Caroli ornamenta fuiſſe. Ingens enim tanti viri fortuna, etiam ſua vult eſſe, quæ ſunt aliorum Carolorum. Quemadmodum Thebanus Hercules aliorum ſui nominis virorum illuſtria facta ad ſeſe trahit. Et Julii Cæſaris multa dicuntur, quæ poſt eum alii Cæſares patravere. Adeo multum eſt locum occupaſſe priorem. Quod ſi Caroli quarti, ut mihi perſuadeo, illa fuere; eſt quod amplius admiremur, tam brevi tempore in tantum creviſſe ornatum, ut veſtimenta Caroli ruſticana putes, ſi ad Friderici noſtri ditiſſima & ornatiſſima compararis. Vtinam veteres tam virtute ſuperaremus, quam illis vanitate præſtamus.

ſtamus. Dum autem Cæſareo capiti Nicolaus coronam adjicit, mitra Pontificalis ex ejus vertice pene collapſa eſt. Quod ſiniſtrum omen Pontifici nonnulli ſuſpicati ſunt, atque illud inde portendi, quod poſtea ſub eodem anno Stephanus Porcarius moliri aggreſſus eſt, qui necem pene Pontifici ſtruxit. Sed divina pietate ſervatus Nicolaus in nonnullos poſt annos feliciter ſedit. Ille comprehenſus cogitati facinoris pœnas dedit, in arce Creſcentii ſuſpendio vitam finiens. Vt autem coronationi diviniſque rebus impoſitus modus eſt, Leonora in ſuas ædes ſeceſſit: Papa & B Imperator ad gradus Baſilicæ ſimul venerunt. Ibi Pontifex equum aſcendit, eique Cæſar miniſtri ad fræna officium per aliquot paſſus pedes exhibuit, equoque deinde conſcenſo uſque ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ in Coſmedia una profecti ſunt. Cum ea die aurea roſa de more benedicta eſſet, eamque manu Pontifex geſtaret, illic Imperatori ipſam tradidit. Papa quidem in Palatium rediit: Cæſar in pontem Adriani profectus eſt, ubi Albertum fratrem pluresque Duces & Comites ad militiæ provexit honorem, ter quemque plano gladio verberans. Trecenti C eo die facti milites referuntur. Alemani exiſtimant, in eo ponte, qui manu Cæſaris fiunt, cæteros milites antecedere. Ajunt enim hos primos; ſecundos, qui apud Aquiſgrani creantur; tertio loco Hieroſolymitanos ponunt: reliquos milites minores habent. Verum id hodie ab uſu remotum eſt. Vt quiſque natu melior, aut opibus ditior eſt, eo dignior habetur. Virtutis præmia pecuniæ recipiunt. Apud omnes peræque gentes primus honor divitiis datur, pauper ubique jacet. Quod

A ſi recta ratio nos duceret, nemo militiæ cingulum ferret, qui præclarum aliquod in armis facinus non egiſſet, aut ſtraviſſet provocantem hoſtem, aut murum aſcendiſſet, aut vallum tranſiluiſſet, aut civem ſervaſſet. Qui ſcirent ordinem in bello tenere, ſigna ſequi, Imperium obſervare, hoſtem ferire, præſidia agitare, humi dormire, eodem tempore inopiam & laborem tolerare, æſtatem & hyemem juxta pati, nihil metuere niſi famam turpem: hos milites aſſumere deceret. Sed nos hodie delicatos & in plumis nutritos, qui nudatum enſem nunquam vident, quin & infantes in cunis jacentes, militaribus decoramus honoribus. Quid? quod homines docti atque inter litteras educati, qui ſe debili corpore & animo pavido ſciunt, ſumere inſignia militiæ non verentur. Quod ſi milites exercitati bellis mei animi eſſent, peterent & ipſi Doctoratus honorem. Quippe non minus iſti leges, quam illi arma noverunt. Sed neque Doctoratus ipſe ſincerus eſt. Indoctos quamplures Doctores novimus, multoſque Cæſar in Italia promovit, quibus aurum pro ſcientia fuit. Non tamen inficior, aliquos eſſe, qui & litteris & armis apti ſunt, quales olim fuiſſe Romanorum Græcorumque plurimos tradunt. Cæſar igitur ſui temporis errorem ſecutus, quamvis nonnullos viros fortes ac bello exercitatos, plurimos tamen ineptos armis, milites fecit. Deinde cum jam ſol occideret, ad noctem enim protracta ſolennitas eſt, ad Lateranum ſe contulit. Vbi in Canonicum Baſilicæ Sancti Johannis receptus, quæ prima orbis Eccleſia dicitur, ſplendidum ibi convivium habuit, in quo

Digitized by Google

& nos ad menſam Cæſaris ſedimus, **A** cum Nicolao Placentino Epiſcopo, cujus ſupra meminimus: cœna in medium noctis tracta eſt. Demum ad Palatium Apoſtolicum multa nocte reditum, in quo fuiſſe hoſpitium Cæſaris antea demonſtravimus. Cæſar, qui jejunus totam diem, graviſſimam gemmis & auro coronam geſtaverat, indutuſque trabea, trecentos milites gladio percuſſerat, percupide quieti ſe dedit. Ideo vero Romanus Pontifex in Palatio ſuo Cæſarem eſſe voluerat, ut eum ſæpius alloqui poſſet. Nonnulli, quorum animus ſemper in pejora de flectitur, id factum ajebant, ne facultas **B** Romanis eſſet, intempeſta nocte Cæſarem accedere, atque eum in vendicationem urbis incendere. Nobis id minime exploratum eſt: quamvis Pontificem non caruiſſe timore, certum habeamus. Illud autem ſcimus, ſæpe Nicolaum ad Cæſarem in cubiculum veniſſe, cum jam plurimum noctis præteriiſſet: ſæpe quoque Cæſarem ad eum iviſſe, atque remotis arbitris eos inter ſeſe plurima locutos fuiſſe: ſæpe cum paucis remanſiſſe, quotiens de rebus gravioribus **C** fuit agendum. Cæſar apud ſe Æneam Epiſcopum Senenſem, Johannem Vngenadium, duos Vlricos Sunnenberger & Ridrer, ex omnibus electos habuit. Papa vel ſolus manſit, vel Petrum de Noxeto ſecretarium ad ſe accerſivit.

Nequeo hic præterire, quæ ſemel de ſomniis inter illa duo luminaria maxima dicta ſunt. Namque, licet ſomnia plerique ſpernenda judicent, inaneſque Danielis interpretationes ac Macrobii regulas dictitent, nonnunquam tamen ad verum per ſomnia pervenimus. Ideo non ſine cauſa duas ſomnii portas veteres confinxerunt, alteram eburneam, alteram corneam, quia trans cornu poſſumus, trans ebur emittere *intuitum non poſſumus. Quippe Cæſar in hunc modum de ſomnio ſuo locutus eſt: Dixi tibi, Sanctiſſime Pater, cum primum ad te veni, velle me, poſtquam coronatus eſſem, ſomnium quoddam meum tuæ pietati referre: Id hujuſmodi eſt. Cum ex Vienna a me ultimo receſſiſti, vidi per quietem ſequenti nocte me Romam veniſſe, tuiſque manibus meo capiti coronam imponi. Mirabar, neque ſine moleſtia eram, qui non Romani Pontificis ſed Epiſcopi Bononienſis miniſterio coronarer. Experrectus quoque nonnihil timebam, ne mea coronatio ridiculi aliquid præ ſe ferret; At cum poſtea Te Petri Cathedram ſortitum accepi, coronationem meam tuis manibus faciendam minime dubitavi. Diſcrimina, quæ referebantur vel belli vel peſtilentiæ, pro nihilo duxi, neque jam ſomnium, ſed certam viſionem vidiſſe me, credidi. Id nunc re comprobatum eſt. Ad quem Pontifex, ſæpe, inquit monſtrari futura ſomnio, non eſt obſcurum. Herculem multa per quietem vidiſſe, tradunt veteres. Agamemnon, dum obſidet Ilium, ſæpe inter ſomniandum commonitus eſt, acies quo pacto victurus inſtrueret. Octavius Bello Farſalico non evaſiſſet, niſi Pædagogi ſomnio fidem habuiſſet. Superfluo tamen aliena cemmemoramus, quibus propria ſuppetunt. Mihi quidem nocte, quæ mortem Eugenii anteceſſit, in hunc locum veniſſe videbar, cujus anguſtior, quam modo eſt, forma fuit: quod tibi Ænea probe

be conſtat, qui ad Eugenium hoc loco frequenter veniſti. Hic poſtquam me Pontifex vidit, exuens ſubito pallium & veſtem, his me induit. Tum mitram longam, ut eſt noſtris militibus ferendi modus, ſuo capiti demens, meo impoſuit, acceptaque dextra manu mea in hac me ſella locavit, dicens: ſede hic, ego ad Sanctum Petrum migrabo. Sequenti die Pontifex ipſe diem obiit, atque in Eccleſiam Sancti Petri delatus, poſt exequias ſolemnes apud Eugenium tertium ſepultus eſt. Quæ res mihi ſpem certiſſimam præbuit, quod poſtea ſecutum eſt, Romana me Cathedra potiturum. Hæc nos, qui affuimus, audientes, plurimum demirati, diu de ſomniorum natura diſputavimus.

Poſthæc Cæſar Alfonſi Regis Aragonum multis precibus oneratus, ut Neapolim ſeſe cum Imperatrice conferret, ſtatuit tanto Regi morem gerere. Quamvis id plurimi reprehenderint, qui Regem ad Imperatorem venire, ſi quid vellet, decentius exiſtimabant. At Cæſar irritas has voces habens, Avunculum ſuæ Conjugis contriſtari noluit, maximum & clariſſimum Regem, noſtri ſeculi decus, cujus egregia facinora totus orbis decantat, quem victum fortuna vincere non potuit, ſed contra ipſa victa eſt, coactaque Regi bene merenti, cui ſæpe nocuerat, demum famulari & benefacere. Neque latebat Cæſarem, ſæpe Sigiſmundum Anteceſſorem ſuum, aliorum Regum hoſpitia viſitaſſe, qui nunc Gallorum, nunc Hiſpanorum Reges adivit. In Angliam quoque & in Poloniam minores Reges acceſſerat, neque propterea ſua dignitas minuta videbatur. A Neque ambiguum eſt, priſcos Cæſares ſæpe minorum Principum lares ingreſſos. Apud Evandrum requievit Hercules. Pompejus Conſul non dubitavit Poſſidonium Philoſophum Rhodi Febricitantem adire & conſolari ægrotum. Quibus exemplis inſtructus Fridericus ad Regem amicum profectus eſt, & paulo poſt eum Leonora. Fernandus Regis filius plurimique cum eo Proceres apud Terracinam Cæſari occurrerunt: B apud Sueſſam multi Nobiles, apud Capuam Rex ipſe Alfonſus ſplendida Prælatorum, Ducum & Procerum comitante caterva, Imperatorem excepit. Datis dextris amplexibuſque pro more celebratis, alter alterum mirabatur. Alfonſus Cæſarem alto ſanguine natum, florida juventa, egregia forma, prolixa coma, erecta cervice, gravi facie, robuſto corpore, primum orbis Dominum, lætus intuebatur. Alfonſum ipſum, quamvis C ætate provectiori, bona tamen valetudine, fortem & jucundum, qui Januenſes, a quibus olim captus fuerat, ſibi tributarios feciſſet, qui Venetos primum hoſtes, deinde, amicos habuiſſet, qui Florentinis ingentes intuliſſet clades, qui Barbaros ex Africa Reges ſibi vectigal pendere coegiſſet, qui Regem Renatum regno Neapolitano depuliſſet, qui Franciſcum Sfortiam, Jacobum Caldoriam cunctoſque ſibi infeſtos ex Apulia propulſaſſet, Friderico neque laudare, neque conſiderare ſatis erat. Circumſtantes & admiratio ſimul, & gaudium ingens opplevit, ex voluptate Regum, ex ſolemnibus, quæ fiebant, ex verbis, quæ dicebantur, benevolentia plenis & ſale. Nam qua magnificentia qui-

buſque feſtivitatibus & ludis Imperator Neapolim introierit, conſultius arbitror reticere, quam pro magnitudine parum dicere. Imperatrix eo, quo Cæſar honore ſuſcepta eſt. Alfonſus, qui antea neptim ſuam nunquam vidiſſet, tunc eam miro deſiderio nuptam, & in alto locatam, complexus eſt, neque præ gaudio tenere lacrimas potuit. Apud Neapolim, quocunque vel Cæſar tranſitum vel conjux ejus habuit, ſtrata omnia floribus & odoriferis herbis fuere: publicæ domus ac privatæ, & foris & intus, ornatæ pannis, inſtructæ thoris, pretioſa ſuppellectili præparatæ, pueri ſaltantes innuptæque puellæ, cantus ubique audiri virorum, clangorque tubarum: invitari nunc iſti, nunc illi, epulæ cibique optimi in communi parari: omniſariam vini fontes derivari: omnium delectarum rerum tantam vim eſſe, ut nihil non prorſus ubique afflueret. Juſſi miniſtri Regis omnia dare, quæ peterentur, non petiti ultro ferre. Manſit illic Cæſar & ſanctam hebdomadam & octavam Paſchæ, ut mœſti temporis & læti mores inſpicere poſſet. In paſſione Salvatoris Chriſti, quæ recitari quotannis ſolet, mirabiles perſonatus acti, adeoque pulchre & ingenioſe ſunt expreſſi, ut res fieri vere putarentur. Quicquid ad paſſionem Dominicam reſurrectionemque poteſt æmulari, per idem tempus repræſentatum eſt. Oſtendit quoque Alfonſus Theſaurum ſuum, quicquid pretioſum habuit, in aperto fuit, omnemque Regni & potentiæ ſuæ gloriam manifeſtavit. Nunc Cæſarem, nunc Imperatricem accedere, rectene ſe cuncta haberent, inſpicere,

A corrigere negligentiam, hilari vultu adeſſe, nunc feria nunc jocos agere, ludos militares indicere, venationes inſtruere, voluptatis omne genus præbere. Ad hæc ſolemnia flos nobilitatis ex Sicilia, Apulia, Calabria, Aragonia, Catalonia, cunctiſque regnis Alfonſi, partim vocata, partim ipſi ſponte venerant, tantorum Regum inſpecturi conventum, ſumptuque regio omnes advenæ paſcebantur, neque rerum copia minui poterat.

B Poſt ſacros dies, & Dominorum concilia facta & ſalutationes habitæ inter Dominas. Prima fuit Imperatrix, ſecunda filia Principis Tarenti, conjux Fernandi Ducis Calabriæ, filii Regis. Et quamvis aliæ quamplures adeſſent illuſtriſſimæ tum Virgines, tum Matronæ, tertius tamen locus Lucretiæ datus. Ea ſeu virgo ſeu mulier (nam de hoc varius in populo rumor fuit) forma decenti, facundia præſtabili, mundiſſimis moribus, neque regio, neque obſcuro loco, ſed inter Neapolitanos C honeſtis nata parentibus, Regem, ut ſe amaret, miro modo pellexerat, atque ab eo in Palatium recepta, multis donata bonis, & ſe & ſuos adeo ditaverat, ut pares Principibus viderentur: fratrem ad metropoliticam & ſuæ Civitatis dignitatem & denique ad Cardinalatum evexerat: Patri & reliquis fratribus latiſſimas poſſeſſiones acquiſierat: Sorores cum magna dote inter primos curiæ Proceres, nuptui dederat. Fuerunt, qui Regi cum ea conſuetudinem ſtupri eſſe dicerent. Nonnulli adhuc eam Virginem intactam aſſeveraverunt, Regemque tantum verbis ſecum agere, oblectarique viſu, eamque

que aliquando dixiſſe, non ſe ſui nominis oblitam, nihil turpitudinis habere cum rege, neque regem id petere: quod ſi peteret, non ut altera Lucretia Collatini conjux admiſſo ſcelere, ſed caſtam ſe potius occideret. Sed de his ſatis. Illud certum eſt, ſæpe Regem eſſe cum ea ſolum: illam, quæcunque petit, obtinere: Regi dilectiſſimam eſſe: familiam, curiamque propemodum reginalem tenere: gratiam Regis, quibus velit impetrare. Id multi non probant in Rege, maxime conjugato, ætate gravi, cui de morte, quam de voluptate cogitandum inſtat. Tamen quidam mitiori mente magno Regi ignoſcendum ajunt, ſi poſt duros ſuperioris ætatis labores ſenectutem mollius agit, ſi ſibi conſulit, ſi feſſam animam ac pene fugientem dulci ſermone leniendam tenendamque voluptate aliqua nititur. Nam ſenes homines, ut cibi leviores, ſic mores manſuetiores in vita conſervant. Plerique autem arbitrantur, ſi conjux Alfonſi moreretur, hanc Reginam futuram, ac propterea ſervari intactam. Quod ſi ita eſt, laudari in eo Rex poteſt, qui Sacramenta Eccleſiæ ludibrio non habet, neque ab lege divina recedere præſumit, ut aliquos partim vidimus, partim legimus agitaſſe, qui ſe ſupra leges exiſtimantes, aut fortaſſe falſa putantes, quæ de pœnis ſceleratorum apud inferos referuntur, uxores vel accepere vel dimiſere; quas ſacri canones prohibebant. Ladiſlai Siciliæ Regis recens memoria eſt. Qui repudiata legitima conjuge, alteram ſuperduxit. Idem Lotharius Rex egit: Idem Rex Bohemiæ Ottocarus. Ludovici Bavari Cæſaris Filius Comitiſſam Tirolis, quæ a viro ſuo Johanne Regis Bohemiæ filio ſine lege diverterat, uxorem duxit. Quos pro ſuis iniquitatibus etiam in hoc ſeculo pœnas dediſſe, manifeſtum eſt. Nec plura de Lucretia. Cujus amores potenti Regi, quamvis ſeni, tolerandos an damnandos exiſtimare par ſit, aliorum judicio relinquamus.

Fridericus autem, licet undique voluptates affluerent, non tamen Reipublicæ negotia extra mentem habuit; ſed ubi tempus idoneum vidit, de Statu Italiæ verba fecit: nobilem provinciam, Imperii caput, ortum orbis terrarum, indignum eſſe vaſtari bello, dicere: Regi, qui Regnum in ea terra obtineret, pacem cariſſimam eſſe debere: contra Florentinos Franciſcumque Vicecomitem odia poneret pacis æquas conditiones accipere. Ejus rei curam vel Papæ vel ſibi credere, impium eſſe infinitas animas belli periculis objectare. Alfonſus ad ea: pacem ſe cupere, ait, ſed eam cum Florentinis habere difficillimum eſſe, qui verba non facta darent. Franciſcum ſine fide, levem hominem eſſe, Tyrannum volubilem; ſæpe deceptum ſe promiſſionibus fuiſſe. Nunc claſſem mari paratam eſſe, jam terreſtres exercitus inſtructos, ordinem rebus poſitum, ſtipendia data: experiundum jam fore, cui fortuna prælii faveat. At cum Cæſar iterum & iterum inſtaret, victus Alfonſus importunitate precum, miſſurum ſe Ferrariam Legatos, inquit, qui de pace ad imperium Cæſaris agerent.

Exinde feſtinabat Imperator abire. Leonoram autem ſponſam ſuam nondum cognoverat, quod id operis in

in Alemaniam referre volebat, ſive ne ſanguis Italicus ſibi naſceretur, ſive aliud religionis in mente gerens. Virgo mœſta videbatur, quæ ſe circumduci, velut parum placentem, exiſtimabat. Quod cum Alfonſus animadverſiſſet, adiens Cæſarem, in ea urbe atque in his ædibus, ubi tunc fuere, contractum fuiſſe matrimonium indicit, ibique merito conſummandum: a Deo datum eſſe, in eundem locum ut ambo veniſſent. Orat ergo, ut virgini miſceatur. Quod cum Fridericus negaret, Ergo, inquit Alfonſus, neptem meam in Alemaniam duces virginem, atque illinc cognitam, ſi minus placuerit, ad nos remittes, aut ea fortaſſe neglecta, cum alia contrahes? Quin potius eam hic cognoſces, ut, ſi placeat, adducas rem gratam tecum; ſi minus, apud nos onus dimittas. Quibus verbis, etſi erat Cæſar paulo debilior, commotus eſt, atque operam matrimonio dare ſtatuit. Juſſit igitur theutonico more ſtratum apparari, jacentique ſibi Leonoram in ulnas complexuſque dari, ac præſente Rege cunctiſque Proceribus aſtantibus ſuperduci Lodicem. Neque aliud actum eſt, niſi datum oſculum. Erant autem ambo veſtiti, moxque inde ſurrexerunt. Sicque conſuetudo theutonicorum ſe habet, cum Principes primo junguntur. Mulieres Hiſpanæ, quæ aderant, arbitratæ rem ſerio geri, cum ſuperduci Lodicem viderunt, exclamantes, indignum fieri facinus, Regem, qui talia permitteret, increpabant. Ille autem non ſine riſu & jucunditate peregrinos ſpectabat mores. Nocte, quæ inſtabat, futurus erat concubitus nudis. Dum ergo ſaltationibus univerſa curia intenta eſt, fœminæ Portugalenſes, quibus cubiculi ſecretioris commiſſa cura erat, fumigationes ſuper ſtratum faciunt, in quo jacendum eſt: carmina dicunt, & accerſito Sacerdote lectum benedicunt, irrorantque ſanctis aquis, ut eſt ſuperſtitio mulierum, quæ ſic fœlix connubium, & amorem utrinque perpetuum arbitrantur futurum. Quod, ubi Cæſar accepit, veritus, ne quid veneficii interveniret, alium ſibi ſubſterni lectum juſſit, vocarique ad ſe conjugem. Timebat enim nutricem Imperatricis, quam rerum hujuſmodi peritam ajunt, quibus faſcinari mentes hominum ſolent, ſimilemque illi putant, de qua nobis *Poeta* ſcribit, *hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes, quas velit, aſt aliis duras immittere curas, ſiſtere aquam fluviis & vertere ſidera retro, nocturnoſque ciet manes & mugire videbis ſub pedibus terram & deſcendere montibus ornos.* Quibus rebus etſi plerique fidem habendam negent, *Flaccus* tamen, cum diu putaſſet, magicis artibus nihil ineſſe ponderis, mutatus tandem, *jamjam*, inquit, *efficaci do manus ſcientiæ ſupplex.* Et ſunt qui Circem non fabuloſe vertiſſe in feras hominum vultus affirment. Nos illud inprimis trahit, quod de Pythoniſſa ſacri libri commemorant, quam Samuelis animam de inferni abditis evocaſſe tradunt, ut vivorum conſpectibus redderetur. Si tamen animam Prophetæ fuiſſe credimus, & non fantaſticam potius illuſionem Sathanæ; utcunque ſit, conſultiſſimum cenſeo, cum facultas eſt, magicarum artium evitare fallacias, conſiliumque Cæſaris in ea re non vanum dico fuiſſe. Verum Imperatrix bis terque vocata, in ſuo lecto manere, morem ſervandum, dicere: viros in ſtra-

ſtratum uxoris ire ſolitos, non contra fieri ſolere. Cæſar veluti victus ad eam pergit, rogatque ſecum in alium thalamum proficiſcatur. Recuſantem manu prendit, vincitque facile, nolentem vincere; atque eo pacto vitatis incantationibus in alio lecto matrimonium conſummatum eſt.

Sequenti die Cæſar naves aſcendit, Romam petiturus. Imperatrix octo diebus apud avunculum poſtea manſit, deinde Manfredoniam profecta eſt, atque illo ex loco per mare Venetias navigavit. Cum autem Cæſar Neapolim peteret, noluit ſecum ducere Ladiſlaum Regem: cum propter laborem itineris & immitius cœlum Campaniæ; tum quia Rex Aragonum etiam Vngariæ ſeſe Regem appellat, videturque Ladiſlai competitor. Ad quem ſi Ladiſlaus veniſſet, vel hungari ſiniſtre tuliſſent, vel Auſtrales, neque murmura defuiſſent. Reliquit ergo eum Romæ apud Nicolaum Pontificem, ſub cuſtodia ſuorum: & cum eo remanſit Æneas Epiſcopus Senenſis, qui nonnihil ægrotans ſequi Cæſarem non valuerat. Dum ergo Cæſar apud Neapolim lætitiæ operam præbet, Ladiſlaus Rex de fuga tentatus aures adhibet. Quæritque tempus quo cuſtodes fallat. Id cuipiam Sacerdoti relatum eſt, qui Dominico Cardinali Firmano, juſto & gravi Patri, ſummo pœnitentiario, ultro rem aperit. Is ea nocte, qua facinus patrari debuit, Pontificem adiit, atque de fuga Regis eum edocet. Pontifex Æneam ad ſe nocte intempeſta vocat, ſcelus, quod paratur, enarrat: monet, operam det, ne quid detrimenti ex eo facto Cæſar patiatur: rectene cum

A Rege agatur, inſpiciat: fidi ne ſint cuſtodes, interrogat: ægre ſe paſſurum, ait, Imperatori id dedecoris, idque damni afferri. Æneas nil moratus Regiam domum adiit, vocatisque cuſtodibus periculum exponit, fidem, quam Cæſari debent, requirit: iſti ſtupentes, facinus deteſtantur, noctem inſomnem ducunt, circuuntque undique, rimant domum, eoque modo ſalvata res eſt. Nam proditores, ubi detectum ſcelus cognoverunt, ab incœpto deſtitere. Eam ob cauſam, cum nonnulli ex Cardinalibus ſub ſpecie venationis educere,
B Regem vellent, ſibique voluptates præbere, mandato Pontificis ſunt prohibiti, cui etiam Cardinalium fides in tali negotio ſuſpecta fuit.

Igitur Cæſar Romam rediens, ſalva omnia reperit. Quatuor ei Cardinales juſſu Pontificis ad ædem Sancti Pauli occurrerunt. Quia vero dies Sabbathi fuit, Cæſarque ſtolam candidam detulit, quam Rex Aragonum dare ſolet, obloquendi, murmurandique præbita eſt occaſio quampluribus, qui Cæſarem dare, quibus
C velit, inſignia nobilitatis, non accipere ab aliis dignum, aſſerebant. Quæ voces ab his emittebantur, quibus Alfonſi nomen invidioſum fuit, indigna tamen calumnia; neque enim ſtola Nobilitatis, ſed religionis eſt ſignum, quod in honorem cœleſtis Reginæ deferunt: neque novum eſt, Reges amicitiæ cauſa inter ſe ſigna dare atque accipere, ſive majores ſive minores fuerint. Nam & Sigiſmundum Imperatorem Henrici Regis Angliæ inſigne geſtare ſolitum novimus, ut amicitiæ ſolidæ ſtabiliſque benevolentiæ pignus. Triduo Cæſar ex Neapoli

reverſus Romæ manſit. Pridie autem, quam recederet, ingentes grates Pontifici Maximo, ſacroque Cardinalium Collegio, reddidit, quod ſibi benigni magnificique fuiſſent. Æneæ deinde commiſit, in publico conſiſtorio ut ſtatum Chriſtianorum, qui per Syriam, Ægyptum, Aſiam, Græciamque ſub Soldani magnique Turci imperio opprimuntur, exponeret; utque Hungari proximis annis horrendas clades pepeſſi eſſent. Timendum eſſe Conſtantinopoli, cæteriſque Civitatibus Græciæ, Chriſtianam fidem habentibus, ſuccurrendum oppreſſis, diceret, expeditionem ſanctam ſuaderet, operas atque vires Imperii in ipſum negotium offerret. Quibus de rebus adeo efficaciter Æneas verba fecit, ut pluribus circumſtantibus lacrimas extorſerit. Cujus orationis, quoniam futuri præſcia fuiſſe videtur, inſerere hoc loco tenorem, non alienum putavi.

Moyſes Vir Dei, Beatiſſime Maxime Pontifex, cum ſibi Succeſſorem ordinaret Joſue filium Nun, divinam vocem ad ſe dicentem audivit: pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulet dominum; ad verbum ejus egredietur & ingredietur, ipſe & omnes filii Iſrael cum eo, & cetera multitudo. *Quibus verbis non populi ſolum ſed Reges & Principes admonentur, magnis in rebus, etiam bellicis, ſummi Sacerdotis, & conſilium quærere, & imperium ſequi. Quod poſtmodum in novo Teſtamento & in tempore gratiæ, multis exemplis & auctoritatibus eſt firmatum. Sicut & Conſtantini Magni & Theodoſii, Juſtiniani geſta teſtantur. Eam ob cauſam cupidus atque avidiſſimus Divus Cæſar Fridericus Romanorum Imperator Auguſtus, filius tuus obſequentiſſimus, ſuis diebus adverſus impios Mahumeti cultores generale paſſagium fieri, atque in illud ſuum ſtudium, ſuas curas, ſuaſque vires omnes convertere; Te prius, magni Dei Vicarium, Chriſtianæ plebis ſacratum caput, perfectum ducem, optimum rectorem, veracem magiſtrum, & conſulendum, & ſequendum exiſtimavit; cujus providentia noſcere, auctoritas monere, poteſtas implere poſſit, quod ſit agendum. Venit igitur ad te hodie, tuumque gravem & ornatiſſimum ſenatum, Cæſar, ſuper univerſali paſſagio cum tua beatitudine tractaturus. Coronatus jam triplici corona, ejuſque regni beneficentia Rex confirmatus, cujus potentiam Daniel ferro comparavit, cujus limites ſolus claudit Oceanus, cujus fundator Octavianus, confirmator Dominus Hieſus fuit, quod Romana ſemper Eccleſia magni fecit, extulit, honoravit; cujus auctoritas in terris, niſi tuæ, cedit nulli: cujus officium eſt patrocinari Eccleſiæ, tueri religionem, parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos. Hujus, inquam Regni ſolium adeptus Cæſar, quid aliud cogitet quam Paſſagium, per quod & Chriſtiani fortiores & hoſtes fidei reddantur imbecilliores? Principes, inquit Sapiens, quæ ſunt digna Principe cogitabunt. Reges apud Medos, ut Herodotus; apud omnes, ut Cicero ſenſit, Juſtitiæ fruendæ cauſa, ſunt creati, injuriarum propulſatores; qui ſi Platoni magno voluerit auſcultare, cæteriſque Philoſophis recta monentibus obedire, procurationem Rei Publicæ non ad ſuam, ſed ad eorum, qui ſibi commiſſi ſunt, utilitatem convertere conabuntur. Atque hoc eſt, quod*

de

Digitized by Google

de Paſſagio Cæſarem & ſollicitum & anxium facit. Super qua re dicturus, quæ ſua mihi Majeſtas imperat, oratiunculam meam tres in partes ego dividam. In prima dicam, quod ſit Paſſagium, quod petitur. In ſecunda, cur petatur. In tertia, facilene Paſſagium fructuoſumque ſit futurum. Quibus in rebus ſi longior fuero, cum rerum magnitudine verba comparentur. Sic fortaſſe brevior apparebo; Imo ero revera brevis. Nam docti dicere multa poſſunt: ſola brevitas, ut Ennodius ait, commendat indoctos. Sed jam primum abſolvamus. Paſſagii vocabulo nihil aliud deſignamus, quam militarem expeditionem numeroſiſſimam adverſus infideles, per Romanum Pontificem indictam: quam qui ſequuntur, cruce ſignati plenariam peccatorum remiſſionem & merentur & aſſequuntur. Apellaturque paſſagium ſermone Italico, quaſi tranſitus. Nam ſicut Aves quædam certis anni temporibus de regione in regiones tranſeunt, dicunturque paſſagium facere; Sic & Chriſtiani nonnunquam armis ſumptis trans mare incedentes, atque in hoſtes fidei ex Appoſtolicæ ſedis juſſione, proſilientes, & viſi & dicti ſunt paſſagium habuiſſe. Nunquam tamen verum Paſſagium dici poteſt, niſi multorum fuerit populorum, qui migrare, magis novas ſedes quæſituri, quam bellaturi videantur. Qualis Gallorum, Cimbrorum, Hunnorum in Italiam inundatio fuit. Intelligunt jam omnes, niſi fallor, quid ſit Paſſagium quod petitur. Nunc petitionis cauſas exponamus. Quas tres eſſe comperio: commiſerationem, utilitatem & honeſtatem. Unde vero commiſeratio prodeat, paucis adverte docebo. Quis infirmatur, *inquit Apoſtolus*, & ego

A non infirmor? *pulcre, recte, religioſe, ſancte dictum. Nam cujus pectus adeo durum eſt, ut dolentibus non condoleat, gementibus non congemat, triſtantibus non contriſtetur? Cæſar quidem, poſtquam diſcretionis attigit annos, cœpitque noſcere fidei noſtræ ſacramenta, mox religionis induit zelum, rebus omnibus divini cultus præpoſuit augmentum. Sic enim & ſuæ naturæ bonitas, & ſanguinis nobilitas expoſcebat. Nam ſublimis Domus Auſtriæ Princeps, inter quos plures & Reges & Imperatores claruerunt, tunc ſibi proſpere ſuccedere ſperaverunt, cum*
B *divino numini bene & conſtanter famulati fuiſſent. Quorum veſtigia ſectatus Fridericus, defunctis Parentibus, ut primum tutelam exuit, adoleſcens admodum trans mare navigavit, contemnenſque pelagus & tempeſtatum minas, digitis a morte remotus quatuor aut ſeptem, cupidus oſculari locum, ubi fuerunt pedes ejus, qui nos redemit, medio terræ ſalutem operatus, Hieroſolymam perrexit, ſepulchrum Domini viſitavit, calvariæ locum inſpexit, montem aſcendit Oliveti, vidit cœnaculum grande ſtratum, & Pilati prætorium, intravit deſertum,*
C *transivit Jordanem, Bethleem acceſſit, & vallem Joſaphat penetravit. Mirabilem ſibi ac incredibilem devotionem, ſanctorum locorum viſio ſuggerebat. At cum ſpurcidos illic Sarracenos, immundos, horridos, ſceleratos dominari, veniebat in mentem; tactus dolore cordis intrinſecus, nil aliud dicere potuit, quam Propheticum illud:* O Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam. *Et iterum ſicut alius Propheta clamat:* Quomodo ſedet ſola,

Civitas plena populo? facta eſt vi-
dua Domina gentium, Princeps Pro-
vinciarum eſt ſub tributo. *Prob quan-*
tum urgebat angebatque Fridericum
illius ſanctæ Civitatis indigna ſervitus,
& illorum, qui trans mare ſunt, Chri-
ſtianorum oppreſſio? Sed quid Græcia?
litterarum mater, inventrix legum,
cultrix morum, atque omnium bona-
rum & optimarum artium magiſtra.
Quem non miſereat illius gentis afflictæ,
conculcatæ, peſſumdatæ? Cujus impe-
rium non ſolum ſub Alexandro Mace-
done ſuiſque ſucceſſoribus, ſed ſub A-
thenienſibus, Spartanis, olim floren-
tiſſimum & potentiſſimum fuit, nunc vi-
libus effœminatiſque Turcis cogitur
obedire. Quid Regnum illud Hun-
gariæ nobiliſſimum; terra antiqua po-
tens armis atque ubere gleba? Heu!
quanta paſſi ſunt Hungari diebus no-
ſtris, qui dum noſtrum ſervant, ſan-
guinem, fundunt ſuum, quorum pe-
ctora noſtri ſunt muri? Obligamur
certe omnes Chriſtiani Magnatibus &
populis Ungariæ, qui pro nobis morti-
ficantur tota die, & facti ſunt ſicut
oves occiſionis. Ecce tibi præſentem
illorum Regem puellum, pupillum,
orphanum, Ladislaum; clariſſimam &
Regum & Imperatorum Sobolem; qui
dum ſuo regno ſuiſque opem orat affer-
ri, toti Chriſtianiſmo conſulit. Vti-
nam tam tuam ſanctitatem, quam Cæ-
ſaris Majeſtatem, ſuæ lacrimæ moveant!
Nam illi genti poſtulat auxilium, quæ
ſuis armis nobis omnibus affert præſi-
dium. Accidit & aliarum calamitas
Provinciarum. Maſſagetæ, & alii
Scytharum quamplures populi, nunc
Livoniam, nunc Lituaniam vexant.
Mauri non parvum Hiſpaniarum occu-
pant Regnum, Jonii, Carpathii, Æ-
gyptii, noſtrique maris Inſulas. Cy-
A *prum, Rhodum, Cretam, Siciliam.*
Quin & ipſa Italiæ littora Barbaro-
rum ſæpe claſſes invadunt, aſportant-
que Chriſtianos. O noſtram maximam
negligentiam! o tempora! o mores!
proh pudor! major eſt Sarracenorum in
ſua perfidia, quam noſter in fide Ze-
lus. Dum gentiles fuerunt Cæſares,
Idolorum cultores, augebatur in dies
credentium numerus: nunc, dum Chri-
ſtiani ſunt Imperatores, Reges, Du-
ces, Chriſti cultus, qui totum fere or-
bem oppleverat, in angulum Eu-
ropæ redactus eſt. Africam & A-
ſiam amiſimus, Europæ vix partem
B *tenemus. Movetur ſuper his Cæ-*
ſar, compatitur afflictis fratribus,
commiſeretur injuriam patientium,
cupit laborantibus ſubvenire. Nam
qui non defendit indigna ferentes, ne-
que obſiſtit, ſi poteſt, injuriæ, tam eſt
in vitio, ſicut Philoſophis placet, quam
ſi parentes, aut amicos, aut patriam de-
ſerat. Quod ne ſibi, neve tibi, quiſquam
imputet, paſſagium petitur. Sed accipe
nunc Vtilitatem, quam parere paſſa-
gium poterit. Subveniemus laboran-
tibus Hungaris; auferemus jugum
ſervitutis ex collo Græcorum; recupera-
bimus ſanctam terram; exterminabi-
C *mus idolum, monſtrum illud peſſimum,*
horrendum, ingens Mahumeti, &
Chriſtianæ religionis fines ſuper & Ga-
ramantes & Indos proferemus. Jacet
extra ſidera tellus, extra anni ſoliſ-
que vias, ubi cœlifer Atlas axem hu-
mero premit ſtellis ardentibus aptum.
En magnam utilitatem! nam ſic agen-
tes, aut agere tentantes, incorrupti-
bilem cœleſtis Regni coronam adipiſce-
mur; quam reddet nobis in illam diem
juſtus judex. Sed quid de honeſtate
gloriaque dicemus, quam vel tuæ bea-
titudini, vel Cæſaris altitudini accumu-
la-

Digitized by Google

laturum cernimus eſſe paſſagium? bellorum æquitatem majores noſtri ſanctiſſime feciali jure præſcripſerant, denuntiata indictaque bella juſta eſſe cenſebant. In quibus qui viriliter pugnaviſſent, non vincentes modo, ſed occumbentes quoque dignos honore glorioſoſque judicabant, atque his ſtatuas dicabant & triumphales arcus. Quid nos de hoc bello dicemus? Quod non terrenus, ſed cæleſtis Imperator indicit; in quo non Pomœrii, ſed fidei propagatio quæritur; in quo non paterna domus, ſed fides Catholica defenditur, & honor Salvatoris noſtri, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, ut nos ex Diabolica ſervitute redimeret. En glorioſum atque honeſtiſſimum bellum, quod tanti beneficii memores ſuſceperimus, in quo redemptoris noſtri, in quo magni Dei cauſam tuebimur, in quo qui vitam temporalem amittet, acquiret æternam, & famam clarumque nomen adipiſcetur ſempiternum. Ac tantum de ſecunda parte ſit dictum, in qua, cur paſſagium quæreretur, monſtrandum fuit. Supererat nunc de poſſibilitate congregandi paſſagii, deque ſpe fructus, dicere. Plurimi ſunt, beatiſſime Pater, qui cum nominari paſſagium audiunt, ecce vetus ſomnium, inquiunt, vetus deliramentum, veteres atque inanes fabulas. At Vrbanus anteceſſor tuus, cum vexaretur a Paganis Orientalis Eccleſia, Sarracenique terram ſanctam invaſiſſent, motus Alexii, qui Conſtantinopolim tenebat, precibus & aliorum Chriſtianorum, qui ſub tributo Turcorum vitam agebant, rogatibus, excitatus, gravi & laborioſo itinere in Galliam profectus, maximum exercitum comparavit, quibus nullæ Sarracenorum copiæ, nullæ vires obſiſtere potuerunt, quin & Antiochiam expugnarent & Hieroſolymam obtinerent. Vnde adhuc & Vrbani, qui convocavit Paſſagium, & Gothfridi, qui duxit, illuſtre nomen habetur: quamvis quinquaginta & trecenti ab illo tempore fluxerint anni. Quid tua ſanctitas faciat, quam pro ſimilibus ac majoribus cauſis verus Imperator totaque Chriſtianitas orat paſſagium convocare? Penſandum eſt, inquies, an hodie ſpes bona ſit habendi Paſſagii: quia nemo ſciens, impoſſibilia tentat, neque aggreditur quiſquam quod aſſequi deſperat. Magnum facinus ſpes enutrit. Sunt ergo duo conſideranda, ſanctiſſime Pater! unum, an Chriſtiani facile in Paſſagium trahi poſſint; Alterum, an coacto Paſſagio ſpes ſit magna vincendi. Nam quamvis dubius eſt omnium bellorum eventus, nunquam committendum eſt prælium ſine ſpe quadam & argumento victoriæ. Ne, ſicut Auguſti Proverbium, aureo piſcantes hamo videamur; quorum damni major quam lucri ratio poſſit haberi. Difficile quippe primum videtur, Chriſtianos, qui ſunt inter ſe diſcordantes, apertiſque flagrant odiis, in unam Paſſagii ducere ſententiam. Verum, quod multi putant obſtare Paſſagio, Sapientia Cæſaris conducere judicat. Namque ſi pax Chriſtianos haberet, incaſſum quietos Principes atque otio torpentes populos excitaremus; neque utiles bello manus invenirentur; horrerent inertes ferrum, neque ſignum neque tubam ferre valerent. At nunc exercitati bellis populi ultro ſeſe offerrent, facilius ex bel-

bello vocatur in bellum miles, quam ex otio. Bonum eſt viro, ſicut Propheta teſtatur, qui portaverit jugum ab adoleſcentia ſua. Quis Chriſtianorum eſt, poſtquam pugnare oportet, qui non potius in hoſtes quam in domeſticos fidei gladium ſtringet? Placebit omnibus, arma in Turcos vertere, patriam ut quietam relinquant. Et fortaſſe unica pacandi Chriſtianos via eſt, paſſagii convocatio. Martiales enim & feroces Europæ populi, neſcientes quieſcere, niſi adverſus exteros prælientur, in ſeſe ruunt. Qua ratione ductus olim vir Senatorius quidam, excindi Karthaginem prohibebat; ne pacem habentes in circuitu Romani, manus in ſe verterent: ſicut Reges Iſrael feciſſe conſtat, qui victis hoſtibus mutuis cecidere vulneribus. Pacem ergo ut habeant Chriſtiani, bellum eſt in exteros transferendum. Ad quam rem neque Germanorum illuſtris animus, neque cor nobile Gallorum, neque ſublimis mens Hiſpanorum, neque gloriæ cupidus Italorum Spiritus deerit. Omnes, quod tua videbit ſanctitas, corde magno & animo volenti ſuſcipient. Quis dubitet, cogi poſſe paſſagium, quod Romani Pontificis auctoritate decretum, & Imperatoris voluntate fuerit ordinatum. Sed dicit fortaſſe quiſpiam, quod Bractius olim, quamvis hoſtis Eccleſiæ, tamen alioquin homo ſenſatus, frequenti ſermone uſurpare ſolebat: Qui bellum gerat, tribus potiſſime rebus indigere, & has tres unam eſſe pecuniam. *Vnde igitur aurum corrademus, ad tantum & tam remotum bellum neceſſarium? Sunt in promptu modi, Præſul maxime, quibus inveniri pecunia poterit ſumptuſque neceſſarius miniſtrari. Sed hos vulgare modo non eſt ex uſu. Illud*

A *tamen dicere poſſum, Civitates, quæ propter pacem perpetuo bello fatigantur, libenter paſſagio contribuent, ut pacis tandem compotes fiant. Non eſt igitur deſperata res paſſagii convocatio. Nec rurſus ſpes magna victoriæ deerit. Novit Imperatoria ſublimitas, Aſſyriorum, Turcoram, Ægyptiorumque gentes imbelles, inermes, viles, effœminatæque ſunt, neque animo neque conſilio martiali. Quis aut tunicatos mitratoſque Turcos, aut braccatos Ægyptios timeat? Quos Rapſaces, ad Ezechiam Regem loquens, baculo arundineo confractoque comparavit. Sar-*
B *matica erunt ſpolia ſine ſudore & ſanguine. Multa notavit Cæſarea Majeſtas, cum tranſmarinas partes luſtraret, quæ ſpem certiſſimam victoriæ præbent, ſuoque tempore patefient. Nec moveri debemus, quia noſtri nonnunquam exercitus ab illis victi deletique ſunt. Nam neque viribus eorum, neque rei militaris peritiæ; ſed noſtris peccatis aſcribendum eſt. Quod ſi emendati fuerimus, rectaque mente Chriſti cauſam defenſuri bellum ſuſceperimus, nihil de victoria fuerit hæſitandum: quia non relinquet Dominus*
C *virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum. Juvabunt & nos tum diviſiones illorum, tum odia, quæ cum Tartaris habent aſſiduaque certamina: juvabit & gentis illius deſperatio. Nam Mahumetum, cui maxime credunt, ſectam ſuam in Octingentos uſque annos augendam, exinde minuendam, adſtruunt prophetaſſe. Is autem ſub Heraclio Cæſare malignari occœpit, poſt quem ſupputantur anni quadraginta & octingenti. Quæ res terrorem non parvum Turcis; ſpem Chriſtianis, adjicit. Nam etſi pſeudopropheta Mahumetus eſt, non tamen falſum vatici-*

nium

nium dici poteſt, quod ſacri Hieremiæ ſermonibus quadrare videmus. Hieremias enim primo & quinquageſimo capitulo, quaſi tuam Sanctitatem & Cæſaris Majeſtatem adverſus Mahumetum ſuſcipere bellum hortetur, Nolite tacere, *inquit*, ſuper iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis eſt domino; viciſſitudinem ipſe tribuit ei. *Poſſemus ad rem hanc plura deducere: ſed neque doctiſſimis tuis auribus, neque præclaris ſapientiſſimisque patribus, qui aſſident, quique adſtant, donanda ſunt verba. Satis eſt nobis abſolviſſe, quæ promiſimus, & quæ Cæſarea ſublimitas mandaverat, expoſuiſſe. Intellexiſti deſiderium ſuum, ſanctum propoſitum, integram mentem. Verum quamvis examen Imperatorium ſic de paſſagio ſentiat, totum tamen & conſilio & judicio tuo relinquitur, qui ligandi ſolvendique claves accepiſti, qui Petri & Pauli locum tenes, jam cum Chriſto regnantium; cujus eſt inter ſanguinem & ſanguinem, inter cauſam & cauſam, inter lepram & lepram judicare. Cæſar cum eſſet hac vice apud tuam beatitudinem, noluit hanc rem intactam relinquere; quæ ſibi adhuc in minoribus conſtituto atque ab ineunte adoleſcentia ſemper cordi curæque fuit. Alius fortaſſe vel generale concilium, vel reformationis decreta petiviſſet. Sed quod majus haberi concilium poteſt, quam tuæ ſanctitatis tuique Sancti Senatus præſentia: fruſtra concilium petit, qui Romani Pontificis mandata non recipit. Ubi tua ſanctitas eſt, ibi Concilium, ibi Reges, ibi mores, ibi decreta ſalubriſque reformatio. Cæſari ſuſceptis Imperialibus infulis, tuaque ſacra manu coronato, nihil hoc tempore viſum eſt antiquius, quam de Paſſagio tecum agere. Quod ſi fortaſſe*

A *prima fronte videtur arduum, nihil eſt tamen difficile, quod quærendo non fiat facile. Aſperis in rebus, & vir noſcitur, & gloria quæritur. Quæ magno animo fortiter excellenterque geruntur, niſi quodammodo pleniori bucca laudare ſolemus? Difficiles aditus virtus appetit. Clari & illuſtres ſunt tituli tui, glorioſiſſime Præſul; qui unionem feceris, Jubilæum indulſeris, Cæſarem coronaveris. Paſſagii tamen titulus, & dignior & diuturnior omnibus erit. Quem ne ſucceſſori relinquas, & Cæſarea pietas ſuadet, & omnis Chriſtianitas orat.*
B *Nam tibi, jam coronato Cæſare, quamvis multa incumbant magna & alta negotia, nihil tamen eſt, de quo vel utilius agere vel glorioſius, quam de Paſſagio, valeas, Amen.*

Nicolaus ubi reſponſum dedit, primum *quæ facta eſſent in honorem Cæſaris, & digna & bene merenti præſtita, minora tamen fuiſſe, quam merita*, dixit. *Eccleſiam nunquam Imperio ſacro tam gratam eſſe poſſe, quam debeat: Expeditionem, de qua loquutus eſſet Æneas, laudandum opus,*
C *dignumque Cæſare multam præ ſe ferre pietatem: ejus rei Apoſtolicæ ſedi maximam curam eſſe: ſe verbis Æneæ veluti quibuſdam ſtimulis vehementer commotum in ea re minime torpere. Conſulendos tamen eſſe cæteros Chriſtianæ Religionis Principes, eorumque auxilia in tantum opus quærenda: quos ſi benivolentes invenerit, relaturum ſe Cæſari, atque tam ſanctum negotium ſummo conatu aggreſſurum.* Poſtea multis verbis hinc atque inde factis, in magnam noctis partem protractum eſt colloquium. In craſtinum quoque Cæſar Papam adivit, atque

ab

ab eo benedictus, dimiſſus eſt. Quem Cardinales univerſi ad primum lapidem extra urbem proſecuti ſunt; duo uſque ad Aquam Pendentem, atque ad limites Senenſium cum eo profecti ſunt Bononienſis, Germanus Papæ, & Sancti Angeli, Cardinales.

Inter equitandum autem fuerunt nonnulli, qui Florentiam Cæſari penitus declinandam ſuaderent, idque cauſæ afferebant: quod fama eſſet, Cæſarem, dum Neapoli moram traheret, Vicariatum Hetruriæ Regi Alfonſo commiſiſſe, Albertoque Fratri Ducatum Mediolani conceſſiſſe: quas B res Florentini moleſtiſſime ferrent, neque ſervare poſſent, qui cum Rege ſibi adverſante fœdus habere diceretur. Super quo dubio rogatus Æneas a Cæſare ſententiam dicere, non ego, inquit, Dive Cæſar, apud Neapolim tecum fui: neſcio, quos cum Alfonſo tractatus habueris, tute verum ſcis. Si quid adverſum Florentinos aut eorum amicos a te actum eſt; ne putato ſecretum eſſe, neque te illis committito. Scient, mihi crede, occultiſſima quæque: neque inter eos tutus eris. At ſi nihil horum eſt, quæ C dicuntur, ſinceramque mentem geris, nihil eſt, quod te vereri oporteat. Neque levis eſt Florentinus Populus, & habet in Germania plures negotiatores, quibus timeret, ſi te offenderet. Cumque Cæſar, nihil ſe cum Rege agitaviſſe, diceret, quod vel Florentinorum Rempubl. vel res Italas concerneret, niſi communem pacem; Ergo, ait, hilaris ito metumque procul omnem abjicito. Verum cum Senas reditum eſſet, atque ingentes honores apud devotos Imperio cives Imperatoria Majeſtas accepiſſet; pla-

A cuit Æneam Epiſcopum atque Ulricum Riderer ad Florentiam antecedere, qui litteras publicæ fidei innovari peterent, illumque petitioni colorem præberent, quia ſalvus conductus, ſub nomine Regio datus, non videretur ad Imperatorem extendi, jam vero Imperatorem ex Rege factum: mutari litteras opportere. Ea res ſatis inſolens Florentinis viſa, qui, nomen Imperatorium non vim litteris ademiſſe, ſed adjeciſſe robur, ajebant. Tumque maxime obnoxios Imperatori Florentinos, cum Romæ Coronam accepiſſet. Dolere ſe, tantum æmulos ſuos potuiſſe, ut fidem Florentinam Cæſari dubiam redderent: facturos ſe tamen, quod Cæſar optaret. Cum vero Legati rem excuſarent, magnamque fidem habere in Florentinos Cæſarem, dicerent, qui cum aliam viam habuiſſet, Florentia tranſitum facere decreviſſet; Coſmas de Medicis, ſuæ Civitatis facile Princeps, cujus opes innumerabiles eſſe dicuntur, nolite, inquit, noſtro ſenatui verba vendere, qui ea reliquis gentibus dono dare ſolet. Aut enim per agrum noſtrum in Tuſcia Cæſarem tranſire oportuit, aut per Marchiam & Romandiolam euntem, Sigiſmundi Malateſtæ & Hectoris Faventini, noſtrorum Ducum, manus incidere. Iterumque dicentibus Legatis, potuiſſe apud Anconam Cæſarem naves aſcendere, nulliſque prohibentibus Tergeſtum, ſui Patrimonii Civitatem, petere: At, inquit, rem Cæſare dignam, Imperatorem cum exercitu terreſtri intraſſe Italiam; poſtquam Romam veniſſet, quaſi furatum coronam, veluti fugitivum, mari abire. Ad ea Legati, ne contendere viderentur, ſeu juſta eſt, dixerunt

ſive

Digitized by Google

ſive injuſta petitio noſtra, Communitati veſtræ gratiam habeamus, quia morem Cæſari geritis. Atque ita, obtentis litteris, Cæſar Florentiam rediens, ut Imperator & Dominus exceptus eſt, atque apud Sanctam Mariam novellam, ubi primum fuerat, manſionem habuit.

Dum hæc in Italia Cæſar agitat, Auſtrales animo volventes, quantam rem cœpiſſent, cogitanteſque ſolos non poſſe ſe vim Cæſaris ferre, Vlricum Comitem Ciliæ, ultro ſe offerentem, in ſocietatem accipiunt, locum ei inter ſe primum præbent, vocantque ipſum, ut eſt ſui moris, præceſſorem: cum Moravis ac Bohemis fœdus inire conantur. Annuunt Moravi. Ex Bohemis, nulli ſentire contra Cæſarem volunt, niſi Domini de Roſis, qui ex cæteris Bohemis apud Fridericum ſemper acceptiores habiti fuerant, majoraque receperant beneficia. Sic ſæpe accidit, ut, de quo plura ſperes, in eo minus invenias. Hungari quamvis inducias cum Cæſare haberent, nihilque adverſus eum medio tempore moliri deberent, ſecuti tamen naturam ſuam, apud quos nihil eſt fide levius, cum Auſtralibus amicitiam faciunt, eorum propoſitum laudant, auxilia promittunt: fitque quatuor ex gentibus unus populus; atque ut conjunctiores videantur, ſigna ſimul conjungunt, & in excelſa turri Sancti Stephani apud Viennam ponunt; ac ſub quatuor terrarum nomine, Vngariæ, Bohemiæ, Auſtriæ, Moraviæ, ſubditis imperant: litteras ſcribunt, exercitus comparant, belloque ſeſe accingunt. Quibus ex ſententia diſpoſitis, Oratores ad ſummum Pontificem atque ad Cæſarem, ex Auſtria atque Hungaria, graves viros legant. Inter quos fuit Auguſtinus Epiſcopus Jaurinenſis, qui prò magnis beneficiis a Cæſare ſuſceptis (nam ejus voluntate Epiſcopatum obtinuit) Barbarica fide gratias ei veniebat acturus. Hi cum intraſſent Italiam, apud Principes & Communitates, multis verbis Cæſarem criminati ſunt, qui ſuum Dominum contra jus faſque retineret. Et cum Florentiam veniſſent, ibi Cæſarem expectaverunt, neque eum Senis adire audebant, veriti, ne apud Civitatem, Imperio devotam, pro meritis acciperentur. Sciebat autem jam Fridericus, quæcunque illi adverſum ſe dixerant. Audientes enim Principes & Communitates, ſingula Cæſari reſcripſerant. Nonnulli etiam litteras Auſtralium & Hungarorum ſibi directas ad eum miſerant. Eam ob cauſam, cum peterent audientiam Florentiæ, non habuerunt, dicente Cæſare, ſe non poſſe Legationi eorum, cujus pondus non ignoraret, apud Florentiam dare operam, unde ſequenti die abiturus eſſet. Ferrariæ dies aliquot manendum ſibi eſſe, ibi & audire & reſpondere velle. Et hic quidem titulus negandæ audientiæ fuit: cauſam vero ſuſpicio præbuit, quam de Florentinis Cæſar habuit, quos favere Ladislao putabat. Legati, ubi negatum ſibi Cæſaris aditum intelligunt, litteras ei mittunt Hungarorum, Auſtralium, Moravorum nomine conſcriptas, quarum hæc ſententia fuit: *Sæpe tuam Majeſtatem, Cæſar, oravimus, Regem noſtrum Ladislaum ad nos uti dimitteres, ſua Dominia recturum: quod ſine ejus præſentia diutius eſſe non valebamus. Tu vero, ſpretis precibus*

cibus noſtris, in alienas Regiones nobilem ſanguinem, ſpem, pacem, ſalutemque noſtram abduxiſti. Id nobis ægre eſt, neque feremus amplius tuam inſolentiam. Omnium noſtrum una ſententia eſt, Dominum noſtrum tuis e manibus vendicare. Si dederis eum bona voluntate, gratias tibi habebimus, curabimuſque inter tuam Majeſtatem noſtrumque Regem ſtabilem amicitiam æternumque fœdus eſſe: ſi negaveris, faciemus quæ fidelibus ſubditis pro ſuo Domino incumbunt. Si bellum ſequetur, vaſtabuntur agri, cædes, incendia fient; earum ex te prodire cauſam B *ſcito, qui juſtæ petitioni noſtræ non annueris. Cætera ex Oratoribus noſtris intelliges, quibus ut audientiam fidemque præbeas, rogamus, Vale.* Cognovit Cæſar, indictum ſibi bellum eſſe: Quia tamen in Auſtriam reverti feſtinabat, Legatis aliter reſpondere haud neceſſarium duxit. Illi clam Caſparem Regium Pedagogum accerſunt, percunctanturque, noctu ne, dormiente familia Regis Ladislai, per hortum, qui retro erat, admoveri ſcalæ ad feneſtram cubiculi poſ- C ſent, indeque Rex abduci: de cujus voluntate non dubitarent. Caſpar id negat fieri poſſe, quoniam ſibi non credatur cuſtodia pueri, duos eſſe viros nobiles, qui cum Rege dormiant, omniaque diligenter claudant firmentque clavibus, antequam ſomnum accipiant. Tum Legati, alium ſe modum excogitaſſe, ajunt. Regem, dicunt, publicam Florentinorum fidem habere: rogandos Magiſtratus, ei ut præſidio ſint, neque patiantur ſibi a Cæſare in ſua Civitate vim fieri: habere ſe civem unum ex Florentinis, qui Senatum urbis alloqui velit, ut Ladislao fidem ſer- A vet, ſi forte contra ſuam voluntatem in eum aliquid Cæſar ſtatuerat. Tantum monendum Regem, uti forti animo ſit. Sequenti die, cum Cæſar iter acceperit, uſque ad urbis portas eum ſequatur, ibique valere eum jubeat, dicatque, ſeſe dies aliquot Florentiæ velle morari, atque, ſi Cæſar eum aliter compellere vellet, fidem Civitatis imploret, ſe Regem liberum clamitet, violentiam deprecetur: armatos ibi præſto futuros, qui vim prohibeant, Regique vindicent libertatem. Hic Caſpar, ex plebe natus, tenui domo & obſcuris Parentibus, cum ſe litteris dediſſet, creviſſetque apud Viennam inter artiſtas, tandem in Cancellariam Auſtralem receptus, in gratiam Cæſaris venit, eoque profectus eſt, ut imbuendus litteris Ladislaus ei potiſſimum crederetur. Auctus autem & honoribus & opibus, licet ad menſam Regiam quotidie ſederet, & inter Principes verſaretur, non tamen contentus, majora quærit: exiſtimans, ſi Rex Ladislaus ad Regna ſua dimitteretur, ſine ullo negotio Epiſcopum ſe futurum. Maxime igitur anxius erat, uti Ladislaus Cæſaris manum quamprimum exiret. Apud Græcium ergo Stiriæ, cum Paulo Epiſcopo Agrienſi, de quo ſupra meminimus, immemor beneficiorum, quæ de Cæſaris benignitate ſuſceperat, fidemque ſuam fallens, & jusjurandum effringens, convenerat: ſi petente Italiam Cæſare Rex in Stiria dimitteretur, ad ejus fugam navare operas. Nam Regis animum haud alienum ab ea re norat, & ſe facile inventurum ejus negotii Comites ſperabat. Paulus autem, poſtquam locum & tempus edoctus eſſet, mittere equites aliquot ar-

Digitized by Google

armatos promiſerat, qui latentes in ſilvis ad dictam diem horamque venientes Regem ſuſciperent. At cum hoc non ſucceſſiſſet, frequentes inter Paulum & Caſparem litteræ miſſæ ſunt, quibus de modis aliis abducendi Regis invicem agitabant. Paulus quoque, de voluntate Caſparis, Jaurinenſem Epiſcopum inſtruxerat, eique literas dederat, propter quas facilius Caſpar ejus ſuaſibus captus eſt. Qui cum audiſſet inventum Legatorum, ita receſſit ab eis, ut Regi negotium ad eorum propoſitum ſuaderet, illi apud Magiſtratus Florentinorum reliquum proditionis opus abſolverent. Rex facile in ſententiam tractus eſt: nam puer libertatis cupidus, quantum periculi auderet, per ætatem intelligere non poterat. Apud Florentinos autem, plus æquum bonumque valuit, quam Legatorum arguta ſuaſio. Reverſus enim ad Legatos civis ille Florentinus, qui de Magiſtratuum præſidio certam ſpem fecerat, ait: ſe, quod putaverat, minime reperiſſe: Senatum Florentinum nolle id oneris aſſumere, qui Cæſarem, ut introierat, ſic abire quietum vellet; ſciretque, Ladislaum Regem puerum ſub tutela eſſe Imperatoris, neque velle habere, neque nolle. Irrita igitur proditio fuit: Rogaverunt tamen Legati Caſparem, quoniam Romam ituri eſſent, Regem uti ſummo Pontifici propria manu ſcribere hortaretur, quod ille Bononiæ fecit, atque in hunc fere modum dictatæ ſunt litteræ: *Ladislaus Vngariæ & Bohemiæ Rex Nicolao Papæ quinto ſalutem. Veniunt ad te Legati ex Provinciis noſtris, viri boni & nobis fideles: ex his accipies, quæ ſit ſubditorum noſtrorum pro noſtra liberatio-*

A *ne vel cura vel voluntas: eos benigne exauditos remittas, obnixe rogamus. Deinde, quia cognovimus relatu vario, tuam pietatem adverſus noſtros Auſtriæ ſubditos ſententiam excommunicationis fulminaſſe, quia nos e manibus Friderici Cæſaris eripere ſtudent, petimus, hujuſmodi proceſſus revocare non pigeat, qui nobis damno ſunt: quod niſi feceris, dabis nobis cauſam ad majores judices provocandi. Namque cum ſcriptum ſit, pupillo tu eris adjutor, non Cæſari; non eſt cur eos inſecteris, aut anathemate ferias, qui de ſalute & commodo noſtro ſolliciti ſunt, Vale.*

B Has litteras Caſpar per nuntium proprium Romam ex Bononia miſit. Sed is poſtea, cum Cæſar ex Ferraria Venetias peteret, conſcius tanti facinoris, timenſque deprehendi, ait Cæſari: non ſibi bene eſſe in mari, velle Terviſium terreſtri itinere proficiſci, atque ibi expectare alios. Quod cum Cæſar annuiſſet, receptis rebus ſuis, verſus Veronam & Tridentum iter arripuit. Sed nihil eſt malefactori tutum: latere in tempus ſcelera poſſunt, diu non poſſunt. Forte tabellarius quidam, quem vocant Paterculum, C ex Mantua rediens, cum Caſparem in via reperiſſet, admiratus hominem ire ſolum, Cæſari, fugere illum, retulit. Cæſar poſt eum duos equites e veſtigio miſit, qui die noctuque feſtinantes, ante illum apprehenderunt, quam territorium Venetorum exiret, excuſſumque bonis omnibus, Venetiis eum Cæſari præſentarunt. Ille, quæ ſupra ſcripſimus, omnia ſine tormentis confeſſus, nobis tandem judicandus traditus eſt: & uſque in hanc diem in carcere cuſtoditur.

Imperator autem apud Florentiam, inſcius proditionis, quæ contra ſe parabatur, Florentinis, quæ cum Rege Aragonum feciſſet, expoſuit: utque ille ſuo precatu inductus, tandem promiſiſſet, Legatos Ferrariam mittere, qui de communi Italiæ pace tranſigerent: hortatus, ut & ipſi ſuos mitterent. Florentini Cæſarem commendavere, qui ſuæ Italiæ pacem dare conaretur: arbitrari ſe tamen, dixerunt, neque paci futurum locum, neque Regem ex condicto miſſurum. Neque enim Alfonſum Imperatori tantum favere, ut ejus conſilio pacari Italiam velit, cujus ſe magis Dominum quam Cæſarem putat, habereque illum ſæpe facta contraria verbis. Miſſuros ſe tamen, ex juſſu Cæſaris, amplexuroſque pacem ejus judicio. Nam etſi armis, equis, viris, auro, quo potiſſimum bella fiunt, minime ſe Regi inferiores ſciant, paci tamen, quæ non habeat inſidias, qualem ab Imperatoris ſolio provenire non dubitant, ſe ſemper aſſenſuros.

Hæc Carolus Aretinus Civitatis Cancellarius, quamvis ex tempore, tamen ornatiſſime pronunciavit: Vir ſui temporis Latinæ Græcæque linguæ peritiſſimus: cui & orationem ſolutam & carmen facere, juxta erat. Laudandi multis in rebus Florentini ſunt, atque in hoc non parum: quoniam Cancellarios omnium doctiſſimos habere ſtudent: neque, ut Senenſes noſtri, quotannis Cancellarios mutant, ut tunc officium dimittant, cum cœperunt intelligere: neque ut Theutones & aliæ pleræque gentes, omnes Cancellariæ aptos arbitrantur, qui vel Civilis vel Canonici juris periti dicuntur, aut quos vocant Magiſtros artium, qui præter garrulam & loquacem Dialecticam nihil aliarum artium didicere: ſed eos aſſumunt, quibus Ciceronis & Quintiliani præcepta notiſſima ſunt, Poëtarum & Oratorum imbuti doctrinis, quos Oratores atque Poëtas merito quis appellaverit: atque eos, ſi domi non inveniunt, foris quærunt. Neque ſubditos ſuos, ubi ſufficientes habentur, ad eum honorem verentur attollere. Nam Carolum, & qui ante ipſum litteras ſignavit, Leonardum, ex Aretio natos conſtat, viros clari nominis, quorum multa extant opera, apud omnes peræque gentes commendata. Et Leonardus quidem Ariſtotelem nobis, qui prius Barbarus habebatur, & in Ethicis & in Politicis Latinum reddidit.

In Florentia quoque Nicolaus Arzimboldus, vir doctus & ſcientia juris eminens, Legatus Franciſci Sfortiæ Vicecomitis, nocte ad Cæſarem venit: Et quoniam ſuis in rebus nunquam reſponſum habuerat, ſed indies ſuſpenſus fuerat, tandem ſe fieri certiorem petivit, ſuo Domino Cæſar, an Vaſallo, an hoſte uti vellet. Cæſar, neque inveſtituram tanti Principatus, Imperio debiti, offerre in animo habuit, neque negare audebat in Civitate, illi amica. Verebatur, ne homo potens armis atque amicis, turbas ſibi aliquas appararet, priuſquam Ferrariam attingeret: nam deinceps ſatis ſe tutum arbitrabatur. Ait ergo: ſe affectum eſſe virtuti Comitis, cupere ſibi bene eſſe: Verum tantum Principatum, qui ad Imperium devolutus ſit, inconſultis Electoribus, cæteriſque Germaniæ Principibus extra ma-

manus dare, periculi plenum eſſe: Velle tamen amplius in ea re cogitare, ac Ferrariæ reſpondere, ubi de pace Italiæ eſſet acturus. Nicolaus, poſtquam aliqua contra devolutionem dixit, rurſus ſibi mentem Cæſaris apertius manifeſtari petivit, ut ſuo Principi ſcribere poſſet: nam ſi quid eſſet, quod illum facere oporteret, ab eo reſponſum in Ferraria poſſet habere. Cæſar, ſe commiſſurum, ait Æneæ Senenſi Epiſcopo & Vlrico Ridrer, ut ſecum poſtera die latius de ſuo propoſito verba facerent. Sequenti die, priuſquam Florentini apparati eſſent, ut decreverant, exeuntem Cæſarem honorare, Imperator & Ladiſlaus cum Alberto Florentiam exivere. Æneas atque Vlricus accerſito Nicolao reſponderunt ei ad ea, quæ nocte præcedente petiverat: minime dignum eſſe, tantum Principatum, quantum Franciſcus optabat, ſine magno aliquo emolumento ab Imperio alienari: quod ſi Dominus ſuus vellet Imperio quotannis cenſum, tanto Domino dignum, pendere; aut aliquam civitatem, veluti Comum âut Parmam, Imperatori reddere, inveſtituram ſperare poſſet. At dicere pulchra verba, quæ nulla facta ſequantur, vanum apud Cæſarem eſſe, nihil enim animadvertere, ſi quis dicat, tuus ſum Cæſar, tibi omnia debeo, tuis obtemperabo mandatis, tibi corpus, tibi devovi animam, tu mihi Rex, tu Deus eris, quæcunque juſſeris libens agam. Scit Cæſar, nihil his ineſſe verbis, ſæpeque minus facere, qui majora promittunt. Franciſcum igitur, ſi titulum Ducatus aſſequi vellet, aut annua quinquaginta millia promitteret, caveretque certam eſſe ſolutionem, aut, quæ tanti cenſeri poſſet, civitatem offerret. De ſumma Nicolaus admodum alienum ſe præbuit: de Civitate danda, non abhorruit, Parmamque, ſi fieri poſſet, in eam rem nominabat: forſitan, quia natus illic erat, patriam ex duriſſima ſervitute ad dulcem Imperii libertatem reducere cupiebat. Sed ſui Principis aliam mentem reperit, qui de Ducatu, armis quæſito, nihil diminuendum exiſtimavit.

Cæſar autem Appennino tranſacto, quam celeri curſu Bononiam venit; ibique ſola nocte moratus, altera die ad horam veſperarum Ferrariam attigit: a Marchione loci ſummo gaudio & ingenti ſolemnitate receptus, qui ſibi in ipſis Bononiæ Ferrariæque metis, cum magna Baronum caterva occurrerat. Legati Florentini, Mediolanenſes, Mantuanique, tertia demum die affuerunt. Veneti quoque eo venere. Aragonenſes autem diu expectati nequaquam comparuerunt. Sed erant Venetiis duo Legati Regis Aragonum: horum alter Ferrariam ſe contulit. Cum ventum eſt ad Pacis tractatum, Mediolanenſes Florentinique ſuas partes offerebant, mediatoremque Cæſarem libentibus animis accipiebant: Borſius quoque Marchio ad eam rem curioſiſſime ſe præbebat. At Veneti & Aragonenſes ab eo propoſito longe aberant, nihilque ſe agere poſſe de pace, dicebant, niſi venirent novi Regis Oratores, quos prope diem venturos affirmabant. Verum illi nunquam comparuere: neque, qui præſentes fuerunt, ingredi Pacis tractatum voluerunt: ſive quod Cæſarem ſuſpectum haberent, ſive quod illum ei ho-

honorem inviderent, ut pacis Italicæ compoſitor diceretur. Ex qua re titulus procul dubio redundaſſet honeſtior quam ex Corona recepta: Seu quod ſe præſtantiores armis exiſtimantes, victoriam in manu habere crederent: ſeu recens odium mentes adhuc poſſidebat iratas: neque enim inter ſe partes quicquam pacifice loqui poterant. Cum ergo Ferrariæ deſperatum eſſet pacis negotium, rogavit Imperator oratores partium, ſuis Dominis ut Pacem tenere ſuaderent, donec ſe Venetias conferret: nam & illic rurſus apud ſenatum urbis agere vellet, ne tantum bonum negligeretur. Sed jam Venetorum copiæ in agrum Mantuanum prolapſæ rapinas egerant.

Dum hæc aguntur, Borſius de re ſua anxius, magnopere apud Cæſarem inſtat, Mutinam atque Regium in Ducatum ut erigat, ſibique conferat. Civitates hæ inter Bononiam & Parmam jacent: montem Appenninum ab Auſtro, a Septentrione Padum fluvium habent: harum alteram Marchiones Eſtenſes ab Imperio in Vicariatum: alteram a Ducibus Mediolanenſes in feudum habuere. Diu Cæſar dubius fuit. Nam etſi Borſium ſumma virtute præditum, quovis honore dignum exiſtimabat; indignum tamen putabat, injuſto matrimonio natum, Nicolai Patris & Leonelli Fratris eum præferre legitimis, qui exſtabant, liberis, Vicariatumque; in Ducatum erigere, ſpecies quædam alienationis, Imperatori prohibita, videbatur; qui augere jura Imperii non minuere juraviſſet. Sed contra multæ rationes agebant: ſubditi omnes terrarum concordibus animis Borſium ſibi Dominum elegerant: Romanus Pontifex, cujus potiſſimum eſt, matrimonii jura tueri, Vicariatum Ferrarienſem, excluſis legitimis hæredibus, Borſio dederat: Marchionatus Eſtenſis longa majorum ſerie ab illegitimis hæredibus poſſeſſus, jam præſcriptus videri poterat: Borſius etiam fratris ultima voce prælatus filiis ferebatur, nobilitati plebique juxta dilectus. His accedebant ingentes honores, & obſequia pene incredibilia, quæ Borſius in Cæſarem ſuoſque omnes quam libentiſſime contulerat. Legati quoque Principum & Communitatum Borſii laudes in cœlum ferebant. Matrem ejus, etſi legitima Nicolai conjunx non fuerat, nobilem tamen ex vetuſta Ptolomæorum Senenſium domo natam conſtabat: honeſtam & ſapientem fœminam, neque pretio, neque precibus, ſed vi corruptam, & potentia Principis, cui etiam promiſſum fuiſſe matrimonium, quamplurimi tradiderunt. Quibus rebus victus Cæſar Ducatum ex duabus Civitatibus, Rodigiumque cum territorio adjacenti, in Comitatum erexit, hoſque Borſio & ſuis heredibus ex ſe legitime deſcendentibus, atque, his deficientibus, alteri ex collateralibus fratribus ſive nepotibus, quem ſibi deligeret ipſe ſucceſſorem, conceſſit: reſervato quatuor millium aureorum cenſu, qui ſacro Imperio quotannis in Aſcenſionis Dominicæ feſtivitate perſolvi deberent, primis duobus annis ſine ſolutione remiſſis. Sic enim non diminutum ſed auctum eſt jus Imperii: cum ante nihil Imperium ex Vicariatu reciperet. Borſius ipſe pro tanta dignitate ſuſcepta, ſuopte ingenio monile pretioſum Cæſari dono dedit, quod patrem uno & vigin-

viginti millibus aureis emiſſe ferebant. A Solemnitas Ducalis in foro Civitatis atque in ſublimi tribunali acta eſt: ubi de laudibus Domus Eſtenſis, deque nova dignitate, atque ſummis Borſii meriritis, Æneas Epiſcopus Senenſis, jubente Cæſare, Italicis verbis & vulgo notis ſermonem fecit. Legati qui affuerunt, omnes Cæſaris factum commendavere, benefactumque bene locatum omnis Italia dixit. Neque enim Principes Eſtenſes Italiæ bella ſectantur: pacem, ubi poſſunt, inter vicinos componunt: ſua cuſtodiunt, aliena non invadunt: quorum progenitores apud omnes Italos com- B munes Patres exiſtimati ſunt: Maxime autem Nicolaus, Leonelli Borſiique Pater, acceptus per Italiam fuit: vir liberalis, & inter ſapientes numeratus: voluptatis tamen nimium ſequax habitus, cui ultra conjugem, concubinarum greges fuere, tum nobiles tum plebejæ atque ruricolæ, ex quibus quamplures ei nati ſunt filii, fœlix ac nimium fœlix, niſi funeſtus eum caſus labefactaſſet, quem hoc loco præterire non poſſumus. Fuerunt ei ex Concubina Ptolomæa, cujus ſupra meminimus, tres filii forma præſtantes & moribus, Hugo, C Leonellus, Borſius. Primus candidior celſiorque reliquis, Patris legitimam conjugem, quam ex Domo Malateſtarum duxerat, cum ſæpe familiariter viſitaret, amore ſauciam reddidit, quæ non minus ſibi, quam virgo matrimonii leges trasgrediendas arbitrata, nobilem adoleſcentem, incautum, dum modo donis, modo verbis licentioribus allicit, teneræque blanditur ætati, facile ab imperito impetrat, quod non ſine labore peritiores negant. Sed dum miſcentur ſæpius, maleſanos amores minus tegunt. Nequit latere furor! dum repetuntur amplexus. In lucem crimina veniunt. Licet aliquando ſemel atque iterum impune delinquere, perſæpe, non licet. Peſſima neſcio quæ lingua retexit ſcelus, patrique facinus indicavit: impatiens impotensque ſui, iratus pœnas adulterantium quæſivit, neque flecti precibus ullis potuit: ambos præbere cervices gladio juſſit; truncataque ſunt publice honeſtiſſima corpora, flente Civitatis omni ætate: ſic infœlices amantes periere. Patri poſt hæc rarum gaudium fuit, qui & aliorum, & ſuo judicio, in filium crudelis, & in conjugem, vel injurius judicatus eſt, ex qua plus, quam præſtaret, exigere voluit. Sed fuit hoc præmium voluptatum, quas paſſim auxit, neque ipſe conjugi, neque conjunx ſibi, fidem ſervavit. Fragilior pœnas ſolvit: potens peccator, quem mundus judicare non eſt auſus, divino judicio ſervatus eſt. Quem ſanguinem ſuum fundere coactum, dum vixit, mens ſemper attonitum habuit, ſurdo verbere percuſſit, occultum quatiente animo tortore flagellum. Is Mediolani, dum Philippi Ducis nomine gubernat Inſubres, mortem obiit. Filii ſtatuam ei equeſtrem in foro Ferrarienſi erexerunt. Leonellus, mitis Princeps, ei ſucceſſit, Muſicæ peritus, pacis tenax, litterarum cultor, epiſtolam ſcribere carmenque facere doctus: cui duæ uxores fuere, Prima Johannis Franciſci Marchionis Mantuæ filia: Secunda Regis Aragoniæ filia ex Concubina nata. Ex prima liberos ſuſtulit: Secunda ſterilis obiit. Hunc ſecutus

eſt

Digitized by Google

eſt Borſius, neque fratre neque parente minor, qui Ducalem dignitatem primus in Domum Eſtenſem deduxit.

Mira res, ac multis inaudita ſeculis: Italiam, noſtra tempeſtate, maxima ex parte illegitime nati gubernant. Longobardiam Franciſcus Sfortia armis ſibi ſubegit: Calabriam Ferdinandus Alfonſi filius regit, Regnumque Siciliæ univerſum, ad ſe morte paterna devolvendum, expectat. Ferrariam, Mutinam, Rhegium Borſius habet. Romandiolæ & Marchiæ parti Malateſta Sigiſmundus imperat: quamvis magnanimes & excellentes viri, omnes tamen extra matrimonium nati. Taceo Bononiam, Xancti cujuſdam nutibus parentem, quem pro Baſtardo Antonii Bentivolii obſervant: quamvis alii, vulgo natum, exiſtiment. Quis non miretur, Italiæ mores adeo noſtro ſeculo degeneraſſe, ut apud Vrbinates legitime natus Fridericus Comes regnare non poſſit, niſi ſe falſo patre genitum & illegitimum fateatur?

Sed malo res Cæſaris proſequi, quam talia de patria referre. Is, poſtquam ſolennitas Ducalis abſoluta eſt, ingreſſus navem per fluenta Padi Venetias petiit. Cum civitati proximus eſſet, navigia infinita & artificum & nobilium occurrerunt, mirabiles ſumptuoſoſque ludos præbentia. Mare tamen forte tranquillum fuit: ob quam rem, genus omne navigiorum extra urbem miſſum, quicquid erat Pelagi, texit. Franciſcus Foſcari, Dux Venetiarum, vir grandævus, annis ſenex, ſapientia Senior, qui triginta & amplius annis Reipu- A blicæ Venetorum præfuerat, gravi aſpectu, veneranda facie, totius corporis majeſtate ſublimis, cum trecentis Senatoribus primariis urbis nobilibus obviam venit: togati omnes fuere. Qui ut Cæſarem videre, navem egreſſi, ad quoddam monaſterium expectarunt, atque ibi eum ſuſcipientes, in navem Ducalem, quam vocant bucentorium, ſublimique ipſum in ſede locaverunt: Regem ſibi Vngariæ a dextris, ſuumque Ducem a ſiniſtris, & alios ex ordine conſtituentes, in urbem navigavere. Interea circumquaque, per mare latum, B millia navium tendere vela, concurſare, vexilla ſuſtollere, invicem joco laceſſere: alii Venerem & amoris ludum, Amazonum prælia, Apollinem novemque Muſas, Bacchum & tres Gratias, ferocem Martem, forteſque ſeculi prioris Duces, Herculem, Achillem, Hectorem, Romulum, Alexandrum, Julium, Pompejum, Auguſtum, Fortunam quoque cœcam regna regentem, Centauros & Gigantes, & centumgeminum Briareum, & Lernæ beluam, C monſtriferaſque mille facies oſtentare: alii cœleſtes Angelos, ipſumque Salvatorem reſurgentem atque aſcendentem in Cœlum, multaque cum veteris tum novi Teſtamenti miracula repræſentare: quidam ſuper extenſum currere funem, baliſtam tendere, cimbalum tangere, ſaltare, ſpectaculum diſcrimine plenum præbere. Canale majus, quod rivi alti vocitant, undique populo confertum, feneſtras, oſtia, tectaque domorum, onerata fœminis, inde roſas ſpargi, floreſque mitti, Muſicorum omne genus audiri, inauditam inſolitam feſti-

vi-

Digitized by Google

vitem univerſos oſtendere. Quippe rem novam novos honores mereri, cenſebant. Neque enim, memoria hominum eo quempiam Cæſarum introiſſe, conſtabat. Nam Veneti poſt Fridericum primum, quo cum navale bellum habuere, plerumque hoſtes Imperii habiti ſunt. Sigiſmundus, quamvis cum his pacem fecerit, Paduæque ac Brixiæ & Pergami Vicariatum præbuerit, Venetias tamen adire non eſt auſus. Verum Domus Auſtriæ finitima Venetis, in amicitia Venetorum longo tempore perſeveravit, eamque Fridericus & conſervaverat & auxerat, quæ res eum Venetiis, prægrandi omnium lætitia, excipiendum ſuaſit. Nec minori ſolemnitate octo poſt diebus intromiſſa eſt Imperatrix. Illi Ducis conjux cum trecentis matronis, uxoribus ſenatorum occurrit: quarum ullam inveniſſes, cujus veſtimenta mille aureorum non aſcenderet. Multi autem exiſtimata eſt apud Venetos Imperatricis Majeſtas, in cujus facie decor, in ore plurimus lepos erat: quicquid pretioſi apud Venetos fuit, hoc tempore in propatulo habitum eſt: Imperator ſæpe, ſub ſpecie cujuſpiam mediocris hominis, ſtationes negotiatorum inviſit, emitque res plurimas domum mittendas.

Deinde cum Dux Senatuſque urbis ad Cæſarem diebus fere ſingulis veniſſet, de Pace Italiæ factus eſt ſermo, rogatique ſunt Veneti multis verbis, ut pacis tractatum amplecterentur, neque ſinerent nobiliſſimam orbis terrarum regionem diutino bello vaſtari. Dux Venetorum, conſultatione recepta, poſtquàm in Senatu non reperit placere pacem, reverſus

A ad Cæſarem, ait: populo Veneto pacis nomen omni tempore & cum omni gente fuiſſe acceptum, cum Franciſco quoque ſæpe quæſitam pacem: quam cum ille refutaſſet, ingentibuſque contumeliis Rem Venetorum publicam affeciſſet, coactos Venetos exercitum comparaſſe. Ventum jam eſſe ad arma cœptumque bellum, victoriam jam prope in manibus datam, caſtella quædam capta, prædam non parvam receptam, non convenire Venetorum dignitati pacis tractatum admittere. Ad ea, cum Cæſaris juſſu Æneas Epiſcopus Senenſis dixiſſet, meliorem eſſe certam

B pacem, quam ſperatam victoriam, ruſuſque rogaret, verba Cæſaris de pace ſuſciperent; nos, inquit Dux Venetorum, plane ſcimus, quod cum Cæſare loquimur, qui primum inter mortales obtinet locum, cui nefas eſt verba dare; idcirco, quod facturi eramus, primo verbo expreſſimus. Reſponſum invariabile datum eſt; atque hunc finem Italicæ pacis tractatus habuit. Duri nimis atque elati contra hoſtes eo tempore viſi ſunt Veneti. Verum, ut ſuperbiæ mos

C eſt, quod tunc oblatum a Cæſare contempſerunt, ſuopte demum ingenio a Romano Pontifice petitum miſerunt. Namque, cum poſtea anno revoluto, Turcorum Dominus violenta manu Conſtantinopolim occupaſſet, atque Venetorum Inſulis, quas in mari Cretico Ægeoque poſſident, minatus eſſet, trepidi confractique, animo Veneti compoſitionis pacem, quam prius ſpreverant, omni conatu quæſiverunt.

Manſit autem Imperator apud Venetias diebus decem: Sumptus ei &

& Conſorti ſuæ magnifice ubertimque non ſolum in urbe, ſed in omni eorum territorio præbiti ſunt. Deinde recedentem ipſum omnis Senatus cum Duce ad littus proſecutus eſt. Ibi cum invicem ſepararentur, Jam, inquit Dux Venetorum, libens moriar, quando me Deus tantam nobilitatem intueri dedit: nam quid majus mihi contingere poterat, quam, me Duce gentis meæ, Imperatorem atque Imperatricem, Regemque Hungariæ potentiſſimum veniſſe Venetias. Sed vale Cæſar, & hujus populi devotam erga te mentem commendatam habeto: Cæſar, redditis amicis verbis, ab eo ſæpius amplexatus, abſceſſit.

Medio tempore Legati Vngarorum & Auſtralium, qui Romam iverant, ad Pontificem intromiſſi, plurima contra Cæſarem locuti ſunt: qui Regem eorum veluti captivum contra jus faſque retineret, dixeruntque, jam decretum eſſe in communi provinciarum Conſilio armis cum Cæſare decertandum, futurumque grave bellum & Cæſari periculoſum, niſi Regem Ladislaum ad ſua regna remitteret. Rogabant igitur Papam, tantum mali ut interciperet, ſuaderetque Cæſari, quæ pacis eſſent: ne vellet ulterius invitum pupillum apud ſe cuſtodire, ne ſe objiceret tantarum conatibus provinciarum. Idque ſummi Pontificis officium eſſe. Poſtremo, audiſſe ſe, nonnullos proceſſus adverſus Auſtrales decretos neque juſte neque provide, eos revocandos caſſandoſque eſſe, ne forſitan emiſſi in dedecus Apoſtolicæ Majeſtatis redundarent, ſeditionemque potius majorem quam pacem excitarent. Ad hæc Romanus Præſul pauca pro ſuo more benigneque reſpondit: faviſſe ſe, ait, hactenus multis in rebus futurumque vita comite bono animo Regi Ladislao: cujus majores de Romana ſede totaque religione Chriſtiana optime meriti fuiſſent. Sed aliam eſſe Auſtralium, aliam Ladislai cauſam: Pupillum eum tutore indigere, neque in manu cujuſpiam rectius eſſe, quam Cæſaris, proximioris & dignioris conſanguinei. Auſtrales, qui ſe officio tutoris opponerent, indigne agere, commonendos, Imperatori ut pareant, & adminiſtrationem tutelæ reſtituant. Si qua Cæſar minus juſte faciat, velle ſe adhortari ſerenitatem ſuam, ne pupillo, neve ſubditis gravis ſit: ſi nolit parere, facturam ſedem Apoſtolicam, quod ex jure fuerit. Proceſſus adverſus Auſtrales promulgatos, nihil mandare, quod non ſit juſtum: contumacibus futuros atroces, obedientibus nihil nocituros: neque revocandos videri, qui rite proceſſiſſent. Ea cum Papa dixiſſet, unus ex Oratoribus, qui ſibi magis ſciolus videbatur. At cauſa hæc, inquit, beatiſſime Pater, minime ex his eſt, quæ tuo judicio ſubſunt: de temporali dominio, de regnis agitur. Cur non impune tibi Auſtrales non pareant? Spiritualia tuæ curæ ſubjacent: temporalia ſeculi Principibus competunt. Si revocares proceſſus, conſultius agas. Commotus talibus verbis Nicolaus, audacter, ait, magis quam docte loqueris: falſa forſitan exiſtimans, quæ de Salvatore ſcribunt evangelia, cum Petro poteſtatem ligandi & ſolvendi non hæc aut illa, ſed quæcunque, conceſſit: quod

Petro

Digitized by Google

Petro permiſſum eſt, & Succeſſoribus traditum credit Eccleſia. Quo igitur pacto hanc cauſam Apoſtolico negas examini convenire, cui omnia ſubſunt? Inſuper cum Regnum Vngariæ nullum ſuperiorem inter ſeculares Principes accipiat, Imperatorem vero certum ſit, omni temporali poteſtate majorem eſſe; contendentibus his invicem, quis alius, quam ſummus Pontifex, judex erit? dices forſitan, ut plerique, gladius: iniquus exiſtimator es, qui cæcam belli fortunam judicio ſanctæ ſedis anteponas. Verum quid eſt, quod nunc officii noſtri dicis, Imperatorem monere, ut morem Hungaris & Auſtralibus gerat? Cauſam ad noſtrum examen nunc pertinere negas, nunc concedis? Sane ut mentis noſtræ ſententiam teneas, illud propalam dicimus: Aut obedient Auſtrales juſſionibus noſtris, aut extra Chriſtianorum numerum habebuntur. Terrefacti tali reſponſo Legati, Roma quantocius abeunt, ac per mare Tyrrhenum iter facientes, in portum Veneris deferuntur, indeque per vaſtos & aſperrimos montes in Longobardiam deſcendunt: venienteſque Mediolanum, per lacum Comanum & montes Vormii, tum primum ſe tutos putaverunt, cum in agrum Sigiſmundi Ducis deſcenderunt. Tuſciam enim & Venetorum territorium, tanquam Cæſari faverent, ſummo ſtudio declinaverunt. Reverſi autem ad ſuos, Romanum Pontificem, Friderico ſtudentem, ajunt: Ladislao gravem, popularibus infenſum. Ex Cardinalibus potiſſime Johannem Sancti Angeli culpant, quem, cum putaſſent amicum, hoſtem inveniſſent: proceſſus adverſus ſe fulminatos affirmant, ſuadentque reſiſtendum.

Auſtrales vero non multo ante id temporis, cum pecuniam ad res gerendas non haberent, mutuum ex Ludovico Duce Bavariæ ſuſceperunt, partemque ſibi terræ Auſtriæ pignori dederunt. Fuerunt, & qui Ducem illum Auſtralibus junctum fœdere, dicerent, & cum eo ſentientem eſſe Albertum Marchionem Brandenburgenſem: quod ambo Ladislao proximi eſſent ſanguine: maxime Ludovicus, qui ex ſorore patris Ladislai natus eſſet. Quippe Johannes Comes Pulchri Montis (Schaunberg) Legatus in Bajoariam miſſus, Ludovicum multis verbis in ſuam ſententiam trahere conatus eſt. Sed fuit vir in conſilio Ducis, qui Comitem non parum derideret. Namque, cum legerentur litteræ ſuæ legationis, in quibus Eizinger terræ Auſtriæ Capitaneus nominabatur, Miſeret me, inquit, Comitis hujus. Quem cum Cæſaris Conſiliarium aliquando viderim in primis acceptum, uſque adeo nunc eum declinaſſe contueor, ut Eizingeri, vilis hominis, quem noſtra, terra velut inutilem, ab ſeſe repulit, jam nuntius & famulus ad nos tranſiverit. Accidit & aliud huic Comiti relatu dignum, quod ei non parvo documento eſſe poſſet: ſi quid eum turpitudinis pigeret, & non perverſam naturam magis, quam rationem ſequi delectaret. Dum enim conventus Auſtralium apud Viennam frequentiſſimus eſſet, iſque inter primos ſederet, homo, quamvis natu nobilis, tamen cenſu non magno, ſed vitio mentis liberior atque dicacior, ubi

ubi Comitem conſpicatus eſt, proſiliens A in medium multitudinis, manuque mentum ejus apprehendens: Quo pacto, inquit, ſceleſte bonis te viris miſcere audes, cui neque veri neque fidei cura eſt? Alberto Regi ſemper infidus fuiſti, Fridericum Cæſarem prodidiſti, nunc te ad nos recipis, Ladislao ut aliquando noxius eſſe poſſis. Surge atque in malam crucem abi: fidelium hic, non proditorum conventus eſt. Id quamvis multi ex vero dictum meritoque putabant, tamen delirum hominem apprehendentes in carcerem conjecerunt, qui nobilem Comitem non convicio B tantum, ſed manu quoque aggredi præſumpſiſſet.

Fridericus interea, poſt miſſa Italia, cum in montes, ex quibus exiverat, regreſſus eſſet, ac Germaniæ metas attigiſſet, horribile viſu fuit, dictu mirabile videri poteſt, quam turbidam aëris faciem, mutatumque cœli vultum offenderit. Ex aëre puriſſimo, mox nubilus factus eſt: e veſtigio fumigare montes, coruſcationes videri creberrimæ, audiri tonitrua, imbres cœlo cadere, torrentes ire præcipites, volvi ſaxa, C tumeſcere flumina, nullius veſtimenta contra diluvium pluviæ ſatis eſſe. Quod præſagium futuræ cladis multi judicaverunt, tanquam voluptatis Italicæ finem, Theutonicæ miſeriæ principium, exciperet.

Apud Villacum igitur cum Cæſar biduo quieviſſet, Johannes Neipergius occurrit, inter conſiliarios ejus & Senior & auctoritate potentior; Vir acris ingenii, & quo nemo liberius ſuo Principi verum dicere aſſuevit: domi nobilis & conſanguineorum ſtipatus catervis, quem Cæſar in Auſtria ex Rectoribus unum dimiſerat. Hic res Auſtriæ turbulentas nulla re niſi gladio reformari poſſe, confirmavit: ſuperbos, inſolentes Auſtrales eſſe, adjutores habere Hungaros atque Moravos, Comitem Ciliæ juniorem & Vlricum Eizingerum multitudinis Principes cunctos ducere, bellum magno conatu parare: gravem tota in terra pecuniæ ſummam indictam indies exigi debere: impediendam omni ſtudio ſolutionem eſſe: defuturos Auſtralibus milites, ſi defuerit aurum: præcipiendum, ne quis argentum contribuat: ſuapte natura homines ægre pecunias exponere: quid ſi retinere jubeantur? Tum multos eſſe in Auſtria bonos viros, qui novitates horreant: Barones plerosque in fide Cæſaris perſeverare: nutantes aliquos, ubi Cæſar acriter intenderit, facile ad eum venturos. Placet univerſis conſilium Johannis: litteræ in Auſtriam ſcribuntur: ne quis ad mandatum Eizingeri ſuorumque complicum æra contribuat: ſi quis denarium illi dederit, eum Cæſari poſthac triplum ſoluturum: ſed hujuſmodi litteræ tardius poſtea miſſæ ſunt. Medio tempore Stirienſes in Prukam vocati, ibi enim duplex via eſt, altera in Auſtriam tendit, altera in Stiriam inferiorem. Conſilium hic cum Stirienſibus receptum eſt: Eundumne ſtatim eſſet ad Novam Civitatem, an Græetium petendum antiquius videretur. Æneas Epiſcopus Senenſis, quoniam Dux Albertus, qui ante ſe ſedebat, in tanta re conſulere noluit, juſſus ſenten-

tiam

Digitized by Google

tiam dicere, novam Civitatem petendam eſſe cenſuit: quoniam is locus eſſet Imperatoriæ ſedis, unde iter in Italiam receptum fuiſſet: videri timidum, niſi eo rediretur, eoque nova nupta conduceretur. Auſtrales, qui fidem ſervaſſent, aucturos animos ſi ad eos iretur; poſituros, ſi fugiantur: hoſtes, ubi Cæſarem penes ſe audierint, futuros timidos: audaces, ubi procul eum eſſe cognoverint. Ex Nova Civitate facile intelligi hoſtium poſſe conſilia: venturos ad Cæſarem plurimos, qui arcana Comitis & Eizingeri patefaciant: ſive cum Auſtralibus, ſeu cum Bohemis aut Hungaris pertractandum quidpiam fuerit, commodiorem locum eſſe Novæ Civitatis, quam Grætii: videri ergo in Auſtriam eundum, conducendum militem, parandum, feſtinandum, antequam hoſtes arma ſumant: multum valere in bello, priorem occupare campum: Stirienſibus præcipiendum, præſto in armis atque ad ſignum parati ſint, alios Cilienſibus, alios Hungaris opponant. In Auſtria conducto potius milite præliandum. Atque in hunc modum Æneæ conſilium fuit. Cæteri, haud tutum eſſe, ajebant: in Auſtriam tranſitum: non eſſe difficile Auſtralibus, Novam Civitatem obſidione cingere, Imperatoremque ibi claudere: prius conventum in Stiria habendum, Exercitumque convocandum: Deinde cum magnis copiis intrandam Auſtriam, ac ferro & igne vaſtanda omnia, donec ſuperba capita retunderentur. Idque fere omnes dicere: præter Procopium Equitem, & Hartungum Juriſconſultum, qui in ſententiam Æneæ pedibus ibant. Dux Albertus, ubi ex utraque parte validas rationes eſſe animadvertit, ſine

A ſententia manſit. Fridericus autem, poſtquam omnes finiere, turpe, ait, ſibique nimis imputandum videri, ſi metu Auſtralium domum ſuam repetere non auderet: ſcire ſe, nondum hoſtes eſſe armatos: prius ſe militem habiturum, quam illi pecuniam exigere poſſint, qua volunt exercitum comparare, veniſſe jam tempus, quo theſaurum exponere oporteat: daturum ſe omne aurum, patrimonium conſumpturum, poſtremo corpus poſiturum, ut Auſtralium temeritatem cohibeat, neque paſſurum ſe, aut Comitis Ciliæ aut Eizingeri conatibus Auſtria pelli: benignitate ſuperum

B ſatis eſſe ſibi auri, armorum, equorum, & hominum. Aut moriendum ſibi, aut ulciſcendas injurias Domus Auſtriæ. Velle ſe igitur ad Novam Civitatem proficiſci, Imperatricem Regemque Ladislaum eo conducere: neque Vlricos, neque alium quempiam ex Auſtria ſibi metum inferre. Stirienſes, placere ſibi, uti conventum habeant, conſulantque terræ Stiriæ, ne quid detrimenti per Hungaros aut Cilienſes patiatur: ſi vocentur in Auſtriam, præſto adſint.

Sic re concluſa, Albertus in Sve-

C viam perrexit. Contraxerat enim, paulo antequam intraret Italiam, matrimonium cum Sorore Friderici Comitis Palatini; neque adhuc ei conjacuerat: quod nunc facturus erat, ſimulque Fratri, ſi opus eſſet, ex partibus illis militem adducturus. Inter eundum autem de re bellica cum Senenſi Epiſcopo verba fecit: interrogatuſque, quonam potiſſimum milite uti vellet, quolibet, inquit, qui aptus armis ſuum ſtipendium mereri non refugeret. Cui Epiſcopus, cave,

inquit, ne quos Bohemorum hæreticos tibi adjungas, neque enim id Deo gratum eſt: ſæpe bonam cauſam vitiavere Reges, dum ſe infidelibus conjunxere: felicius cum paucis tuæ fidei pugnabis, quam ſi hæreticorum ingentes copias in prælium ducas: quamvis etiam vincens, in periculo depoſitionis eris. Inter cæteros enim articulos, quibus Romani Pontifices Imperatores privare dignitate ſolent, hic maximus eſt, ſi aut hæreſim ſapiant, aut hæreticis ſe conjungant. Noſti quidem Bohemicam peſtem veneno plenam, Romanæ Eccleſiæ, quæ tibi Coronam dedit, infeſtiſſimam eſſe: ſi ejus ſectæ homines in auxilium advocaris, Romanam ſedem id ægre laturam, ne dubites: neque Reges Chriſtianos tuum factum laudaturos putato. Tum Cæſar, minime ſe vocaturum Bohemos, inquit, niſi neceſſitas urgeat: non tamen ſibi minus licere, quam Pontifici Colonienſi: qui licet Eccleſiaſticus eſſet, Huſſitas nihilominus in auxilium contra Suſatenſes adduxerat. Marchiones quoque Brandenburgenſes ac Saxoniæ Duces, ſæpe Huſſitis auxiliatoribus eſſe uſos, commemoravit. Ad quem rurſus Epiſcopus, meminiſſe ſe, ait, Johannem Marchionem Brandenburgenſem in anno Jubilæo, cum Romam veniſſet, a Nicolao Pontifice durioribus verbis caſtigatum fuiſſe, quoniam fœdus cum Hæreticis percuſſiſſet: Colonienſem Antiſtitem aut perverſe feciſſe, neque imitandum eſſe; aut ex indulgentia Papæ in favorem Eccleſiæ Huſſitas vocaſſe. Iterum Cæſar, neque ſe id neglexiſſe, reſpondit: locutum ſe Papæ, Bohemoſne poſſet hæreticos in auxilium accerſire: indultumque ſibi eſſe, ubi non poſſent fideles habere, ad cohibendam temeritatem Auſtralium, quodvis genus hominum advocare. Cui Epiſcopus adverſus decreta Pontificis nihil ſtatuit repetendum. Venit igitur Imperator Novam Civitatem, ſuiſque omnibus conſolationi fuit. Auſtrales, qui fidem ſervaverant, læti eum acceſſere, Georgius de Buchaim, Rudigerus de Starnberg, Sigiſmundus de Ebersdorf, atque alii quamplures Barones, quibus indigna videbantur, quæ Comes Ciliæ & Eizingerus agitabant. Cum his de modo gerendi belli conſilium capitur.

Quæ cum Auſtrales accepiſſent, ex alto animo paululum dimiſerunt, rebuſque ſuis diffidere cœperunt: quos cum Eizingerus forti animo eſſe juberet, fuerunt, qui Cæſarem ex Italia cum gloria reverſum, ſibi objectarent, nimiſque ipſum auſum, ſuaque conſilia terræ Auſtriæ damnoſa publice dicerent. Ad quos ille incenſus iracundia: Credideram, inquit, viris me verba facere: ſed invenio muliebres animos. Agite jam ut libet: ego ex Bajoaria unico contentus famulo huc deſcendi, crevique inter vos, Alberto Principi ſumma fide ſerviens: vidi vos hactenus, duris in rebus ingentes animos præſtitiſſe: nunc ſi vobis mutata mens eſt, neque virorum pectore uti vultis, revertar eo, unde veni, neque dedecori ducam, ſi vel ſolus domum repetam: vos naturali domino quam debetis fidem, an ſervaveritis, veſtro judicio relinquo. Exinde Comes Ciliæ Vlricus, Ne movearis, inquit, Eizingere, ſtat ſententia proſequi, quod cœptum eſt: neque, ſi duo vel tres

re-

Digitized by Google

retrorſum ierint, propterea communitatis ruet decretum: timor aliquos adverſos facit, qui magnum eſſe ducunt, rediiſſe Fridericum ex Italia Coronatum, ſecundaque illi omnia fuiſſe. Neſciunt inexperti homines Italiæ mores: non eſt Italis curæ corona, dum vectigalia ſalva ſunt eis, reſque ſuas ipſi gubernant, facile tranſitum præbent Cæſaribus, qui regiminibus eorum non ſe objiciunt, quemadmodum Fridericum feciſſe conſtat, qui Coronam, quam ſecum duxit, ex Italia reduxit, ſuumque caput ſuo auro adornavit. Quod ſi dominari apud Italos tentaſſet, invaſiſſetque Civitates aliquas atque Imperii jura vendicaſſet, idque ſibi ex ſententia ceſſiſſet: tunc eum & ſapientem & fortunatum & timendum faterer; at cum talis redierit, & aliquanto pauperior quam ivit; non eſt cur quiſquam eum timeat. Hæc ubi a Comite dicta ſunt, hortari alter alterum cœpit, ſuadere, inſtare, urgere, bonum animum facere. Hungari quoque ſcribere Auſtralibus, uti Domino ſuo fidem tenerent, neque his adverſarentur, quæ nuper in communi concluſa eſſent. Domini de Roſis auxilia promittere: Eizingerus nunc Bajoariorum, nunc Franconum opes polliceri: avarum Cæſarem, affirmare: moriturum facilius, quam aurum expoſiturum. Conſiliarios habere inexpertos, inutiles, puſillanimes, qui ſuo Principi ſolum adulando ſerviant. Sic perſuaſa multitudine, operas navant, ut quam mature exercitum comparent, pecunias ſumma diligentia colligunt, indigenas in arma compellunt.

Forte per id temporis tabellarius quidam Cæſaris cum litteris Viennam adventaverat, qui, cum opes Ladislai Regis male conſumi vidiſſet, Comitem Ciliæ magnam familiam regio ſumptu alere, Eizingerum ſplendide vivere, Nobiles quoque, ubi poſſent, publicas pecunias rapere; Et quid vos, inquit, Auſtrales Cæſarem incuſatis, tanquam bona pupilli Regis diſſiparet? Plus vos una die conſumitis, quam Cæſaris annus expoſuerit. Id cum Eizingerus intellexiſſet, mox hominem apprehendi, linguamque ſibi abſcindi juſſit.

Vlricus Comes, ubi Cæſarem in Nova Civitate eſſe intelligit, Magdeburgenſi Comiti ſcribit, ſuis Legatis, quos mittere velit, publicam Cæſaris fidem petens. Cæſar, daturum ſe fidem negat, niſi cauſam miſſionis præſciverit. Vlricus non aliam cauſam mittendi Legatos ait, niſi ut coronatum Cæſarem pro ſuo officio ſalutaret, ſimulque caſtrum redderet, quod ab eo teneret, in Villa Bertholdi, non longe a Vienna. Quod ſi nollet Cæſar Legatos ſuos audire, ſaltem mitteret, qui caſtrum ex ſuis manibus acciperent. Cæſar, qui caſtrum recipiant, ad certam diem miſſurum ſe ait, ſi modo fraus abſit. Sed nihil in Comite fidum fuit; certior enim factus eſt Cæſar, ſuos in captivitatem ire, ſi quos mitteret. Comes deinde caſtrum Viennenſibus tradidit. Poſt hæc Cæſar, tanquam res Principatuum legibus agantur, Vlricum Eizingerum Civeſque Viennenſes litteris vocat, certa die ut coram ſe compareant, de vi, de fide fracta, de perjurio reſponſuri. Illi Heraldum, qui ſcripta detulit, ſericeis veſtibus & aureis aliquot nummis donant, gratiaſque Cæſari referunt,

quem

quem cum putaſſent armis ſecum contendere, litteris agentem inveniunt, quibus ſe facile ſatisfacturos minime dubitant.

Tum quoque & Apoſtolici Proceſſus ad Viennam, ad Saltzburgam, ad Patavium & Olomucium mittuntur, quibus monentur Auſtrales: intra quadraginta dies Friderico Cæſari adminiſtrationem Regni reſtituere: niſi id agant, anathematis ſententia in eos fulminatur. Pergunt & ad loca prædicta Notarii, qui litteras in valvis Eccleſiarum affigant ac publicationis teſtimonia requirant. Sed nihil horum admiſſum eſt. Quippe Saltzburgenſis Antiſtes, tam ſe prudentem quam potentem exiſtimans, neque Papæ, neque Imperatori parendum duxit: Apoſtolicas litteras in ſua Eccleſia publicari prohibuit: ſic enim ſe litis compoſitionem melius aſſumere poſſe, confirmabat, quaſi mox alteri parti ſuſpectus eſſet, ſi apud Saltzburgam Proceſſus Apoſtolici publicati fuiſſent; cum tamen factum ſuum in ea re nullum requireretur, & obedire illum Romano Pontifici oportebat. Sed maluit homo ſui juris retinens, conſilio non deſiderato, quam debito obſequio reſpondere: quod cum permittitur inferiori, omne officium procul dubio imperantis corrumpitur atque diſſolvitur. Verum neque Patavienſes Canonici meliores fuere, qui jam ſe fœdere junxerant Auſtralibus, nam cum litteras Apoſtolicas adeſſe ſenſerunt, vocato bajulo eas ſibi tradi juſſerunt, neque multum rogati reſtituerunt. De Papa atque Imperatore proterve locuti, gloriabundi quoque: namque de ſuis natalibus nullos ſe ſuperiores habere, A jactabant: & Papam ignobilem, Imperatorem deſidem atque inutilem eſſe, dicebant. Par contumacia apud Olomucenſes inventa eſt. Auſtrales autem Notarium, qui litteras deferebat, apprehenſum in carcerem conjecere, plurimiſque opprobriis affecere. Vbi vero tenorem litterarum didicerunt, vocatis Doctoribus, Appellationem hujuſmodi interpoſuerunt. Quoniam Pontifex Maximus Imperatoris Friderici ſuaſibus motus ea nos facere jubet, quæ nec nobis nec Domino noſtro Ladislao conducant, graveſque pœnas in nos minatur, niſi paruerimus; cum in nobis B oneri ſit, arbitrantes eundem Pontificem, ut res inter nos & Imperatorem Fridericum ſeſe habent, ignorare; ab eo parum inſtructo, ad eundem inſtruendum informandumque magis, ſive ad Concilium generale indictum, ſeu indicendum, vel demum ad univerſalem Eccleſiam appellamus. Ea conſilia male conſulta, ſunt qui Theologos Viennenſes præbuiſſe affirment, apud quos auctoritas ſummi Pontificis odioſa eſt. Nam le- C gum & Canonum interpretes nemo tam deliros fuiſſe credit, ut a Romani Pontificis decreto, quod ex certa ſcientia emiſſum eſt, appellari poſſe ſuaſiſſent, cum id jure manifeſtiſſimo ſit prohibitum. Appellationis autem ſchedula & apud Sanctum Stephanum Viennæ affixa eſt, & in Saltzburga, permittente Præſule, publicata. Tanta eſt auctoritas Eccleſiæ, & Sacrorum Canonum apud illum hominem reverentia. Proceſſus autem Apoſtolici & in nova Civitate publicati ſunt, & apud Caſtrum Gars ultra Danubium. Nec dubium eſt, quin Auſtrales his ligati fuerint, quorum exitum ſentient,

cum

cum illi placuerit, qui ſuam vindictam, quo magis differt, eo graviorem infligit.

Dum hæc in Auſtria geruntur, Albertus & Ludovicus Bavariæ Duces, & cum his Albertus Marchio Brandenburgenſis, Legatos ad Cæſarem mittunt, qui reverſioni ejus felicique coronationi gratulentur. Contentionem vero, quæ inter Cæſarem & Auſtrales emerſit, indignam eſſe dicant, moleſtamque ſibi: laudent concordiam: mediatores ſe pacis offerant, excuſatoſque reddant, quod Romam non iverint. Poſtremo Cæſarem rogent, ne fidem adhibeat, ſi quis eos detulerit, Auſtralibus præbere favorem. Cæſar Principes illos commendat, qui Domini ſui gloriam libenter videant, honorem ſuum & illorum eſſe affirmat, capitis laudem membra quoque ornare: optaſſe ſe, illos comites itineris habuiſſe: multum enim ſplendoris ſuæ coronationi præbuiſſent: arbitrari ſe tamen, urgentes fuiſſe cauſas remanſionis: nihil ſe mali de ipſis credere, quamvis Eizingerus publice dixiſſet, in conventione Auſtralium: Ludovicum Ducem & Albertum Marchionem ſui propoſiti adjutores eſſe: ſed illud ab eo fictum fuiſſe, ut eo facilius multitudinis animos in ſuam ſententiam traheret. Contentionis quoque Auſtralicæ ortum, progreſſumque Legatis exponi juſſit, imperans eis, ut ſuis Dominis cuncta referrent, eoſque nomine Cæſareo hortarentur, aſſiſtentiam ſibi, ut eſſent obnoxii, facerent, pacem vero ſemper acceptam fuiſſe Cæſari, neque recuſaturum hodie concordiam, quæ nihil habeat turpitudinis, quamvis inſolentem multitudinem melius ad honeſta rigor quam manſuetudo reducat. Atque cum his reſponſis Legati abierunt.

Poſthæc Cæſar equitum quatuor millia conducit, peditumque non parvum numerum. In Bohemiam quoque mittit, qui Gregorium Gubernatorem Regni in ſuas partes trahant. Neque ille conditionem reſpuit, ſtipendii ſolum parvitatem contemnit, venturumque ſe pollicetur, turbaturumque omnem Auſtriam, ſi ſtipem militi neceſſariam habeat. Prior Cæſar in armis exercitum, quam Auſtrales habuit. Quod ſi nondum illis paratis in campum exiviſſet, atque ante Viennam ſe oſtendens ferroque & igne terram vaſtare cœpiſſet, non dubium, quin multitudo inconſtans, ſine certo rectore nutans, ex propoſito cecidiſſet. Nam & feroces ſæpe populi, tum Reges bello præventi, tumidos animos poſuere, pacem ex arbitrio tenentis arma petentes. Adeo magnum eſt, priores belli partes occupaviſſe. Porro Auſtrales inter ſe diviſi, carentes milite, cauſæ parum fidentes, neque natura ſua, niſi cum hoſtes fugiant, audaces, omnium, qui ſapere exiſtimati ſunt, judicio, armatum atque urgentem Cæſarem nequaquam tuliſſent. Sed data ſunt omnia deſuper, quo vult Deus, eo victoriam flectit. Vani ſunt omnes hominum conatus, niſi Deum habeant adjutorem. Conſiliariorum magna pars ſuadebat, e veſtigio Ducem belli fortem & fortunatum eligi virum, exire in campos militiam, vaſtare hoſtium agros, prædas agere, caſtra in monte Viennenſi ponere. Quorum vocibus nihil momenti fuit. Tres tantum viri apud Cæſarem auditi ſunt, qui plus cæte-

cæteris ſapere putabantur, duo Johannes, alter Neipergius, alter Vngnadius, & Gualterus Zebinger: cum his enim Cæſar in abditas cameras ſeſe reducere ſolitus erat, reſque cunctas eorum conſilio gerere: ſive quod eos præ cæteris prudentiores exiſtimavit, ſive quod fidem eorum ſolidiorem credidit. Quidam putaverunt adulationibus & malis artibus horum potentiam apud Cæſarem ingentem fuiſſe. Nos exploratum habemus, omnes Principes penes ſe habere aliquos, quorum converſatione jucundius ac prolixius utantur; & quibus imputari omnia ſolent, quæ Principibus accidere videntur adverſa. Cum his autem Cæſar de re bellica diſponens (nam cæteros raro ad conſilium ejus negotii admiſit) duo millia equitum trans Danubium deputat, hiſque Rudigerum de Starnberg, forti animo & alto conſilio virum, præfecit: Comitemque ſibi Georgium de Puchaim adjungit, antiquum & potentem Auſtriæ Baronem: apud ſe, in Nova Civitate, & in proximis locis, reliquos equites retinet, quibus, cum Johannem Neipergium præficere voluiſſet, nunquam id ex eo extorquere potuit, ut Capitanei nomen aſſumeret. Electus eſt igitur Dux militiæ Georgius Tſernahora Baro Moravus, domi nobilis, & rei militaris expertus, verum Huſſitarum labe infectus, & oculo altero carens. Neque enim hujus mortalis lucis plenam ei viſionem permittere Deus voluit, qui fidei lumen integrum non haberet. Octingenti equites & totidem pedites in Nova Civitate retenti ſunt: reliqui milites, peſſimo conſilio, per diverſa caſtella diſtributi. Perſuaſum eſt enim Cæſari,

A ſatis eſſe, ſi caſtra ſua bene munita tueretur, atque militem præſto habens terreret Auſtrales: neque enim eos tot copias poſſe comparare, ut caſtra facerent, ſumptus eis futuros graves, dum viderint, in longum rem protrahi: neque perſeveraturam plebem, ne gladium verſaret, qui ſolo tempore vincere poſſet. Contrariam tamen ſententiam plurima ſuadebant: nam populos nulla quam repentina mala magis frangunt: neque Cæſari minus graves expenſæ, quam Viennenſibus erant, & poſt duos menſes induciæ cum Hungaris
B finiebantur, quibus durantibus non licebat eis auxilium Auſtralibus ferre, finitis, non erat dubium, quin novo fœderi ſatisfacerent: neque probandus eſt, qui, cum poſſit hodie vincere, in craſtinam pugnam transfert, maximeque illud improbabile fuit, quod de copiarum diviſione prædiximus. Multis enim in locis, oppreſſæ partes militiæ ſunt, quæ ſimul junctæ, hoſtes fuerant oppreſſuræ. Sic ordinationi divinæ placitum eſt, cujus voluntati nullius curæ ſollicitudo poteſt obſiſtere: quicquid patimur mortale genus, quicquid faci-
C mus, venit ex alto. At cum Cæſar eo deductus eſſet, ut neceſſe haberet, aut ſuos lædere, aut a ſuis lædi; laudandus eſt, ſi pati potius, quam facere ſcelus maluit.

Auſtrales interea, cum execrationibus Apoſtolicis ſe devotos cernerent, cumque citatum ad Imperiale tribunal Eizingerum & Viennenſem conſulatum intelligerent, multa in Papam & Cæſarem probra devomere: Nicolaum adverſum decreta concilii Baſilienſis electum, non eſſe Papam, di-

dicere: Felicem verum fuiſſe Pontificem: Fridericum inique Concilium ex Baſilea deturbaſſe: Eugenium depoſitum contra jus faſque juviſſe: ejus opera Nicolaum Petri cathedram invaſiſſe: qui Fridericum imperio minime dignum coronaverit, compenſaſſe ſibi invicem crimina: neque illum Papam; aut iſtum Cæſarem legitimum eſſe, indignum utrumque tanto honore: ſceleratiſſimum Nicolaum, qui etſi Papa eſſet, non tamen ſecularibus ſe rebus immiſcere deberet, atque injuriam magno Principi Regi Vngariæ irrogare: futurum brevi concilium, ubi tanta temeritas compeſcatur: velle ſe Gallicis aſſiſtere, atque cum his concilium celebrare. Sic fex illa populi Viennenſis, ultimæ ſortis multitudo, cænoſa ſocietas, loquebatur. Quos ſermones non ex ſe habuit: neque enim tantum penſi plebibus ineſt. Schola, quæ illic eſt, arma miniſtravit: in qua ſingulares opiniones, cerebroſaque capita ſemper dominari conſueverunt, ac mentes magis elatæ quam doctæ, & nimis de ſe credentes, cathedras regunt: ingrata filia ſedis Apoſtolicæ, quæ filios novitatum cupidos matri rebelles ac magiſtros erroris nutrire non erubeſcit. Hac inſtante, ut fama fuit, qui rem publicam gerebant Auſtrales, cum vererentur in Cæſarem vel ſummum Pontificem ſcribere, contra Johannem Vngenadium virus omne devomunt, cui litteras hujuſcemodi direxerunt: *Vlricus Eizingerus Capitaneus cæterique Gubernatores terræ Auſtriæ Johanni Vngenadio Imperialis Cameræ Magiſtro S. p. d. Quamvis in omnes ſemper malus fueris, in nos peſſimus, neque ſpes ſit, te unquam quod emendes, (nam factus mali moris habitus mutari non poteſt) pro noſtro tamen officio ſcribere tibi pauca decrevimus, quibus & te ipſum agnoſcas, &, ſi non mutes vitam, ſaltem erubeſcas de vita, ſciaſque, nos tibi nimis hactenus indulſiſſe: nimis multa ſunt, quæ de te turpia dictu, obſcœna auditu, miſerrima factu, referri poſſunt: quæ quoniam tu non es veritus perpetrare, neque nos timebimus dicere. Diu regnum inter nos poſſediſti: tu enim nobis imperaſti non Cæſar: pudet nos patientiæ noſtræ, qui tanto tempore ſceleratiſſimum te omnium, qui vivunt, hominum, tolerare potuimus: ſed abjecimus jugum tuum, neque ſuper nos amplius dominaberis, neque nos Cæſar mutare dominium compulit, qui ſuapte natura bonus eſſet & amandus Princeps, niſi te ſequeretur. Tu nos arma ſumere & Imperium Friderici dejicere compuliſti: qui licet humili loco natus, incredibili tamen ſuperbia viges: nemo te alloqui potuit, niſi detecto capite: nulli oſtium tuum patuit, niſi munera deferenti: pede pulſanda apud te janua non manibus fuit. Omnes unus præcedere voluiſti, primus in conſilio loqui, primus ſedere, proximus Cæſari adſtare, & quamvis reverentiam ab aliis exigeres, non tamen ipſe Cæſarem reverebaris: ſæpe illo ſtante ſedebas: ſæpe ſuper ejus humerum, quaſi ſocius, quaſi magiſter brachium reponebas: ejus equitantis primus ſtipabas latus. Cumque non liceret tibi præcedere Principes, qui aderant: fingebas, te habere aliquid negotii, quod Cæſaris in aurem ſtillares, ut, qui te viderent Principi proximum, unum te mirarentur, ſalutarent, honorarent. Facilius Cæſarem, quam te alloqui potuimus, qui neque*

nobis reſpondere dignabare: gravis & intolerabilis tua ſuperbia fuit, ſed intolerabilior ingens illa tua rapacitas, qua omnes vexaſti, clericos & laicos: omnes tibi vectigales fuimus. Quis aliquando gratiam quampiam ex Cæſare tulit, qui non te prius auro placaverit? Apud te venalia cuncta fuerunt: præturas, præfecturas, ſacerdotia, honeſta & inhoneſta, ſacra & profana, pecunia vendidiſti: qui plura dedit, non qui majora meruit, te conante, magiſtratum obtinuit: ſæpe quoque ex nuda promiſſione argentum extorſiſti, deinde plus offerenti præfecturam commiſiſti: ille apud te melior indicatus eſt, quem pecunioſiorem inveniſti: nihil tibi dulcius, quam pecunia fuit. Nos tuam domum tritico, vino, ſale, carne, piſce complere oportuit: fœnum bladumque tuis equis dedimus: clavos quoque tibi coëmimus, quibus equos ferro munires. Omnis tua ſupellex dono parata eſt: religioſos viros, Barones, pari tenore cum plebibus habuiſti. Quippe ſolitus apud Novam Civitatem Judæos deglubere, quorum anſeres & anſerum jecinora devoraſti, nos ex illorum more tractandos exiſtimabas. Splendidas cœnas, lautas menſas, ex pauperum tibi ſanguine comparaſti. Omittimus nuptas ad te, domumque tuam noctu deductas, deflorataſque virgines, dum tuum patrocinium apud Cæſarem rogant. Quid de tuis mendaciis ſatis referri poteſt? nunquam ex te verum, niſi errante, auditum eſt: nunc promittere, nunc promiſſum negare, dictum atque indictum apud te juxta fuit, neque jurata tua fides ſtabilis manſit. Ad hæc monebas Cæſarem, ne cui ſe crederet Auſtrali: raperet ex Auſtria, quæ poſſet: ſciret ſe aliquando dominium dimiſſurum: quod

A *medio tempore de pupilli hæreditate ſurriperet, id ſuum eſſe. Caveret, ut quam exhauſtum patrimonium patrueli relinqueret: ſed inde qui fructus ex tuo conſilio ſunt ſecuti, meminiſti; quamvis es memoria breviori. Comitatum Tyrolis in poteſtate Cæſarem habuiſſe, quid ni memineris, illum qui expilaſti? Scis Auſtriam & Moraviam ab eo gubernatam: Scis Hungaros, Bohemos, Sileſitas frequenter ad eum recurrere ſolitos: regnorum negotia ex ſuo conſilio agitare, magnum tunc tuum nomen, ingens potentia fuit. Sane dextra manus Cæſaris,* B *conſiliorum oculus, cor Principis, dicebare. Extende nunc brachium tuum extra Stiriam, ſeu Carinthiæ, Carnioliæve montes, nemo te timet, nemo te pendit, rident te omnes, atque contemnunt: quodque videmus inviti, ſpernitur etiam tua culpa Cæſar: primi Tyrolenſes tuam inſolentiam retuderunt, armiſque ſuum dominum vendicarunt. Hungari, cum tuo nutu duci Cæſarem viderent, offenſi tuis moribus, ex curia retraxerunt pedem, nec Bohæmi diu manſerunt, poſtquam te magiſtratus, judicia, juſtitiam, at-* C *que ipſum vendere Cæſarem, animadverterunt. Vltimi nos ac Moravi in obedientia manſimus, & quamvis graviſſima eſſent onera, quæ te ſuadente nobis Cæſar imponebat, quia tamen ſperavimus, corrigi mores veſtros, &, ſi non te, ſaltem Cæſarem ad ſanitatem reverti, veſtras ineptias diu nimiſque patienter tulimus. At cum vos patientia noſtra abuteremini, ſecuti ſumus Atheſinorum exemplum, atque in libertatem nos vindicavimus, ut nobis ipſis & domino noſtro conſuleremus. Non eſt cur nobis Cæſar infeſtus ſit, ſi tuis rapinis nolumus ulterius*

Digitized by Google

terius ſubjacere: nihil ex Cæſare petimus, niſi Principem noſtrum. Nam, quæ per annos undecim a nobis excuſſit, conſcientiæ ſuæ relinquimus. At ipſe tuo conſilio deceptus (nam cæteri Conſiliarii, quæ ſunt pacis, amant) tradere Dominum negat, armis contendere nobiſcum apparat, vincula cædeſque minatur: nihil movemur; ſtat ſententia vendicare Dominum, arma in manu ſunt. Nobiſcum Hungari, Bohæmi, Moravi, Sileſitæque ſentiunt. Amittet Ladislaum Cæſar, niſi dederit. Eum ſi non impetrabimus, rapiemus. Nimis temerarius Cæſar eſt, ſi ſe confidit, tantis viribus obſiſtere poſſe. Quibus ex rebus, etſi ſcimus, nos verba perdere, tamen rogamus te, ut aliquando tua facta conſideres, melioremque mentem recipias, neque ſemper, quæ peſſima ſunt, Cæſari conſulas. Satis vulneratus eſt tua culpa Cæſar: noli Principem, qui tibi credit, funditus extinguere, reduc in memoriam male conſulta conſilia tua. Amiciſſimus Cæſaris, Colonienſis Antiſtes, alienatus eſt; cum ſibi, te ſuadente, contra Suſatenſes negatum eſt auxilium; tuo ſuaſu perditi ſunt Turicenſes, adverſus Suicenſes arma ſumentes: res Atheſinæ tua cauſa perditæ ſunt: per te Mediolanenſe negotium infectum eſt: res Goritiæ ad intentionem Cæſaris vadentes, quis niſi tua negligentia atque inſcitia perturbavit? Quis Cilienſes Principes, niſi arrogantia tua, a Cæſare alienavit? Quid de Friſingenſi Eccleſia dixerimus? Quam Johanni de Viridi ſilva vendidiſti, ſummumque illum & excellentiſſimum veſtræ Curiæ lumen Caſparem Cancellarium prodidiſti: tu Magdeburgenſem Archiepiſcopum, & Saltzburgenſem, quia non datur auri, quantum flagitas, ab inveſtitura repuliſti. Nunc quoque Patavienſem electum omni conatu perſequeris, parum tibi offerentem. Sic tu Cæſari, quæ ſunt in rem ſuam, conſulis: ſic imples fidem, juramentumque tenes. Nihil eſt, quod unquam tuo conſilio laudandum a Cæſare factum ſit. Nam quod res Eccleſiæ compoſuit, quod uxorem illuſtrem duxit, quod Romæ feliciter coronatus eſt, quod Ducem Mutinæ creavit, quod apud omnem Italiam honoratus fuit; ideo res bene geſtæ ſunt, quia tuo conſilio geri non potuerunt: qui negotia Eccleſiaſtica neſcis, litterarum non ſolum ignarus, ſed etiam hoſtis: neque res Italas, aut Hiſpanas tractare, ſermonis neſcius, potuiſti. Quod ſi tu illarum rerum ductor fuiſſes, ſicut & cætera Cæſaris facta, ſic & iſta male abiiſſent. Neque de corona Theutonica, quod te laudes, afferre potes. Vltimus tunc inter Cæſaris caros habebare. At cum jam ſolus Cæſari conſulas, ſolus ejus curiam regas, cum per ſe ille tuo conſilio neſciat abſtinere; miſereat te ſaltem ejus, qui de ſtercore te erexit: noli Principem de te bene meritum perdere, aut contraria his, quæ hactenus ſuaſiſti, conſule; aut, ſi bene conſulere neſcis, conſiliariatu te ipſum abdicato, mutatoque tandem mores, ut, qui male vixiſti, bene, ſi fieri poteſt, quod minime credimus, moriare, Vale!

Has litteras, cum Johannes accepiſſet, mirabundus atque indignatus vehementer, eas ad Cæſarem detulit, juſſitque in conſilio legi. Indigna ſcribere nonnullis Vlricus videbatur: quidam tacere, atque inter ſe clanculum vera eſſe dicere, quæ ſcribebantur, gaudereque, tandem aliquem eſſe repertum, qui Johannis caput acri lixivio pur-

Digitized by Google

purgaret, inſolentiamque retunderet hominis tumidi. Cæſar autem, etſi ſe morderi non ignoraret, haud tamen movebatur, Johanniſque contumelias æquo animo ferre videbatur. Ille vero in hunc modum reſpondit: *Johannes Vngnadius Vlrico Eizingero ſalutem. Tantum eſſe tibi a republica otii, ut, maledictis des operam, miror: qui auſu nefario Auſtriæ Principatum invadens, contra jus faſque dominatum arripiens, cogitare ſatis haberes, quo pacto vitam tibi tuiſque complicibus retineas. Sed facit hoc otium tibi manſuetudo ac clementia Cæſaris: qui etſi tuis malignis atque nefandiſſimis conatibus omni ingenio reſiſtere, teque arte quavis perdere ſtudere deberet, juris tamen ordine tecum agere pergit, teque potius flectere quam frangere cupit. Indigne meo judicio; nam cum tu ferro Cæſarem atque veneno extinguere curaveris, cur non te ipſe tuis artibus perſequatur non video, cui quam facillimum eſſet, hominem comparare, qui te medio in foro truncaret. At cum Cæſar non tantum, quod tua perfidia meretur, quantum quod ſe decet animadvertit, tu ad convitia te convertis, meque obſcœnis carpere verbis audes. Quid mirum ſi tua mihi malignitas non ignoſcit, quæ neque Cæſari parcit? Divo Cæſari tanquam Tutori Ladislai Regis fidem dediſti: in conſilium ejus admiſſus jusjurandum præſtitiſti: Romano Imperio, cujus auctoritate nobilitatus eras, maximo vinculo tenebaris. Effare, quo pacto tuo debito feceris ſatis; ſi fidei, ſi juramenti, ſi boni aut æqui, memor fuiſti. Dum Cæſar Romam proficiſcitur, concionem Auſtralium advocas, ſuperiorem dominum tuum accuſas, ſeditionem concitas, tumultum facis, rebellare multitudi-*

A *nem cogis, principatum ſceleratæ multitudinis, accipis: fideles Cæſaris armis oppugnas, palatium invadis, judicia uſurpas, publicum vectigal exigis: neque contentus his, litteras ad Romanam Curiam ſcribis, quibus Cæſari negandum eſſe coronam ſuadere conaris: hoccine fidem ſervare eſt, an prodere? Siccine domino tuo conſulis? Tu mea conſilia Cæſari damnoſa eſſe, contendis; at ego tua facta pernicioſa oſtendo. Si non eſt conſilium meum prudentis hominis, certe fidelis eſt: decipior, fallor opinione, neque ego,*
B *quod eſſet, ſed quod putarem optimum, juravi me conſulturum, tu Cæſari certa ſcientia noces, quem qublice criminaris: quem ſua tutela depellis, cui necem ſtruis. Quis noſtrum pejerat? En audaciam & perfidiam hominis! tibi ipſe malefacta condonas, mihi male conſulta imputas. Non jactito me ſapientem, ſed ajo, me nihil Cæſari ſuadere, quod non ex uſu putem: ſi ſecus evenit, a crimine procul abſum: conſilia rerum, non exitus metiri oportet. Tu ex propoſito lædis,*
C *mala mens, malus tibi eſt animus, ipſa tua te negotia produnt: ſed culpas me ſuperbum, & arrogantem, quia non tibi veteri atque potenti homini ceſſi: quia non te, quotiens voluiſti, ſecutus ſum. Indigne tuliſti, cum Baroni tibi & ſeniori, minoris ætatis eques ego tecto capite verba feci: tanquam non ſit tua conditio nota omnibus, qui ex Bajoaria fugitivus in Auſtriam novus homo veniſti: nemo progenitores tuos novit: te fere omnes inſignem eſſe criminibus norunt. Majores mei, quos parvi facis, ante memoriam hominum, qui vivunt in Stiria atque Carinthia, nobiles habiti, & in primis magni fuere. Quid mi-*

rum,

Digitized by Google

rum, ſi non potui novo tibi homini & ſceleribus aucto morigerus eſſe: ſi eos ſprevi, qui me apud Albertum ſpreverant, ſi fecem populi ſuperbientem contempſi, ſi Cæſari adhæſi, cum me voluit? Sæpe is mecum ſermones ſeruit, non tam neceſſario, quam ut te cæteroſque garrulos & iniqua petentes evaderet. Confer denique tuam ſuperbiam, rogo, cum mea. Ego te rure venientem deſpexi; tute Cæſari præferendum exiſtimaſti: qui, rogas? Neſcis emptionem Caſtri de lapide formidinis apud Albertum Ducem quanta præſumptione ſis proſecutus. Quid illud: nunquid ſuperbiſſimum eſt, quod te nobilitatis Auſtriæ ductorem appellas? Quamvis ſint alii quam plurimi, qui te, non dico nativo ſanguine, (nam hic nullus tibi contigit) ſed divitiis ac prudentia ſuperant. Ea demum vera ſuperbia eſt, quæ hominem ſupra virtutem, ſupraque meritum effert. Tu cum boni & graves viri honorem tibi nullum deferrent, ad vulgares & infimas plebes confugiſti, ut qui non poteras apud integros creſcere, apud corruptos & obſoletos mores magnus evaderes. Verum, quia me rapacem inſimulas, oro mihi reſpondeas, unde tibi tot opes advenere, ut caſtella pignoris nomine reciperes, oppida comparares, Baroniam coëmeres? Profugus, inops, nudus ex Bajoaria deſcendiſti: nulla tibi hæreditas obvenit: negotiari te nemo vidit: neque Princeps neque privatus in te dona contulit: nulla tibi militia prædas attulit: neque theſaurum inveniſſe te rumor ait. Vnde igitur tam repente dives evaſiſti? At fuiſti exactor publicæ pecuniæ, magiſtratum hubarum geſſiſti, omne argentum atque aurum regionis in tuas manus incidit: quid mi-

A *rum ſi rubigo remanſit? Teneo jam te, habeo: furto publico ditatus es: qui cæteros morte afficit, peculatus te dominum fecit. Quod vero me xenia recepiſſe dicis, collatis beneficiis, non æſtimo reprehenſione dignum. Quis enim Reipublicæ ſerviens non ex re publica vitam ducit? Sacerdotes ex altari vivunt, in quo rem divinam faciunt. Si quis in me gratum ſe præbuit, cur ejus munuſcula reſpuere debui? Officia, ſi qua pecunia data ſunt, non mihi, ſed Reipublicæ aurum obvenit. Quod ſi malum eſt, miror, qui tu idem facias. Quis modo præfectu-* B *ram quamvis minimam accepit, niſi argentum contulerit? Quo pacto tibi honeſtum eſt, quod in me turpe fuit? Quis tibi nunc non cenſualis eſt? Quot dies ſingulos tuas ædes intrant munera? Cum facias omnia, quæ me feciſſe criminaris, quis non intelligit, actorem tibi, non actum diſplicuiſſe? Solus qui furari poſſes, eſſe cupiebas, idque conatus es implere. At quamvis furto vivis, incumbiſque rapinis, non tamen ſolus rempublicam expilas. Quam plures in hac nova gubernatione veſtra tui ſimiles emerſerunt? In præ-* C *dam datus eſt Ladislaus: quod cum tibi in faciem diceretur, commotus conſcientia criminis, libertatem loquentis linguæ amputatione multaſti. Peto ex te rurſus, quoniam te curioſum Ladislai honorum aſſimulas, ac Cæſaris pignora reprehendis: cur non caſtella reſtituis, quæ tibi inſcripta pignori ſunt? Doles pauca eſſe, plura malles. Id te Cæſari alienum fecit, quia, quæ petiviſti, non omnia dedit. Intelligo cur novandarum rerum conſilium accepiſti; obſtantem cupiditati tuæ Cæſarem ferre non poteras. Tranſis deinde, mendacemque me dicis, nullum tamen*

habes

Digitized by Google

habes teſtem, qui me ſibi mentitum dicat, oſtendiſque te maxime mentitorem, cum aliena inſectaris mendacia, quæ non reperis. Vna tamen uteris cautela, ne nimium mentiaris. Nam poſteaquam in Auſtriam veniſti, annis jam ſupra triginta, ut ajunt, nunquam confeſſus es, nunquam te ſacerdotibus oſtendiſti. Cur Eccleſiæ juſſionem ſpernis? Quippe ne vel prodere horrenda ſcelera tua vel mentiri cogaris, verax homo, ſolidus religioni addictus. Denique cur tu mihi impudicitiam & adulteria imputas, impudentiſſimus omnium: luxurioſior ſue, hirco libidinoſior? Faterer me dignum quovis ſupplicio, ſi vera diceres: neque enim, qui vitam alteram præſtolatur, hujus ſervire illecebris debet. Tibi vero nihil ſuccenſendum eſt, ſi voluptatibus hujus ſeculi ſervis, qui futuri ſpe nulla teneris: hic te cœno involvis, hic te Veneri Bacchoque dediſti. Sic tua te admonet phytoniſſa, cujus nutu duceris: duce diabolo vitam agis nimirum, ſi bonos omnes odio habes. Poſtremo quam magna minaris, niſi Ladislaum Regem obtineas. Non eſt meum, dicere, quæ ſit mens Cæſaris. Illud ajo, ſi meo conſilio, quemadmodum putare videris, res agerentur; neque tuum ſcelus, neque Viennenſis populi temeritas, aut univerſæ gentis Auſtralicæ perfidia impune cederet. Docerem te atque illos, quam grave ſit, ſuo domino fidem fallere, jurisjurandi religionem contemnere, divina & humana jura pervertere: quaſque de tuo ſceleratiſſimo capite, ſumpturus eſt magiſter tuus Sathan, ego ipſe pœnas ſumerem: neque te meis manibus, aut Sileſitæ bibuli, aut mendaces Hungari, poſſent eripere. Vale quantum volo.

A Talibus ultro citroque delatis epiſtolis magis irritati animi ſunt. Eizingerus hortari proceres Auſtriæ, monere Viennenſes, rogare Vngaros, invitare Bohemos: parare, feſtinare, neque die neque nocte quieſcere, dum copias ad caſtra metandum cogeret. At cum pauciores ſe milites habere cerneret, quam neceſſarios ad obſidionem Novæ Civitatis exiſtimabat; ne tempus fruſtra laberetur, dum auxilia vicinorum præſtolatur, cum ſolis Auſtralibus, & his, quæ Ciliæ Comes adduxerat, auxiliis, Viennam egreſſus trans Danubium pergit, B atque ante Ort caſtra metatur. Id caſtellum in terra Auſtria hæreditarium Imperatoris erat, muro & foſſa egregie munitum: intus ſexaginta fortiſſimi juvenes cuſtodiam habuere. Inter quos duo Cæſaris cubicularii Mittendorffius & Aſpanius, inſignis animi de ſe fidem præſtitere: qui ſæpe extra portam progredientes laceſſere hoſtes in ſuis caſtris minime timuerunt: neque firmata obſidione, eruptioniſque omnium facultate præcluſa, ullam deditionis conditionem accipere voluerunt. Pugnatum eſt ibi C ſumma vi octo diebus, cum modo ex hac, modo ex illa parte, quæ minus ad defendendum idonea videretur, hoſtes in oppidum niterentur irrumpere: neque ulla hora lapides bombardarum, cæteræque belli machinæ conquieſcerent. Sed illi die noctuque in armis exiſtentes, nullum inſidiis apertum locum permittere, vires viribus retundere: oppugnantes, nunc telis, nunc ſaxis e muro præcipites dare: miſſilum omni genere multos in caſtris occidere. Ad poſtremum tamen, cum turpe ducerent hoſtes, ante unicum oppidum cum magno

gno ſuorum damno tantam moram ducere; irritati ſuorum moribus, jam murorum non parva parte dejecta, uno omnes impetu concurrentes, accepta multa materia foſſam complent: ſagittis atque bombardis Cæſarianos ex muro proturbant, crates jaciunt, ſcalas admovent: pugnatur uno tempore omnibus locis, quæ minime pars firma eſt, huc concurritur: fit magna cædes, audaciſſimi hoſtium cadunt, diu res dubia perſeverat: ſed trajectus tandem guttur Aſpanius, defeſſis commilitonibus magis quam victis, cum vix quiſpiam ſine vulnere ſuorum remanſiſſet, loco cedens, ingreſſum hoſtibus præbuit. Sic caſtellum captum eſt, direptum atque incenſum, præda militibus diſtributa. Cuſtodes, qui prælio ſuperfuerant, in captivitatem ducti. Aſpanium cum milites occidere vellent, Eizingerus, quia neptem ejus deſponſatam haberet, e manu multitudinis liberavit.

Dum hæc aguntur, Rudigerus Sterembergius, unus ex Cæſarianis Ducibus, munitionem quandam ultra Danubium aggreſſus, ad quam plurimi confugerant, non ſine grandi cæde expugnavit, atque diripuit, prædamque non modicam, & captivos admodum multos, domum duxit. Nec facta mora equitatum omnem educens, uſque ad pontem Danubii, quo Viennenſes utuntur, omnes villas agroſque populatur, atque in ipſis pontis anguſtiis fugientes intercipit, adeoque magno impetu munitionem pontis aggreditur, ut ægre ab expugnatione repelli potuerit. It rumor in civitatem: pontes Danubii, ab hoſtibus teneri, dicuntur. Alii accurrentes e proximis villis nuntiant, Cæ-

A ſarem cum forti exercitu Viennam petere, jamque montem aſcendere, qui ſupereminet civitati. Nec deſunt, qui ſe vidiſſe Imperiale vexillum, dicant, & Aquilæ ſignum. Trepidare viri, plorare mulieres: huc atque illuc diſcurrere: nunc forum, nunc templa, hic miſericordiam Dei repoſcere, ibi, quid agat Senatus, inquirere. Qui ſuburbia colunt, vallo & foſſæ diffidere: raptim bona, quæ poſſunt mobilia, in oppidum ferre. Cives ipſi pecuniam & quæ pretioſa reputant, aut murare, aut ſub terra condere: nihil invium hoſti, nihil ſibi tutum

B credere: nulli ſatis animi aut conſilii eſſe: novitatem, quæ facta eſſet, damnare: Eizingerum & omnes belli auctores odire: jamjam ſe victos & in captivitatem ituros exiſtimare. Quod ſi vera, quæ de Cæſare ferebatur, fama fuiſſet, & finem illa dies bello & ſtultitiæ Viennenſium digna præmia tribuiſſet. At defenſo ponte, cum vanum fuiſſe timorem, qui de Cæſare ſumptus erat, compertum eſt; rurſus in contumaciam plebis animi ſunt erecti, &, quem paulo ante ut fortem & animoſum Ducem formida-

C bant, mox quaſi mulierem inermem contemnere, ejuſque nomen irridere, cœperunt.

Per idem tempus Hamburgenſes, qui ſupra Danubium ſedent in Auſtriæ finibus, ad Hungariam reſpicientes, cupidi rerum novarum, quamvis arcem eminentem opido & munitiſſimam, & altiſſimam in poteſtate Cæſaris eſſe ſcirent, ad Eizingerum mittentes, ejus ſe partem ſecuturos ajunt, ſi præſidium ad eos mittatur; quoniam, ſe Regis eſſe homines non Cæſaris, dicerent. Eizingerus milites eo dirigit, quos putat adverſus eos, qui

arcem teneant, oppidanos tueri poſſe. Qua re Cæſari nuntiata, Mareſcallus, cujus frater arcem in manu habebat, cum quadringentis equitibus, noctu feſtinare, atque opidum vendicare jubetur. Is imperata celeriter exequens, ante lucis ortum eo pervenit, ac equis in abdito loco cum cuſtodia relictis, pedes montem aſcendit, portamque ſecretam arcis, ignorantibus opidanis, ingreditur. Deinde ſigno dato in opidum ruit, ferro, atque igne cuncta perturbans. Oppidani, improviſo malo deterriti, fugam faciunt: milites, quos eorum præſidio veniſſe diximus, in turrim quandam ſe recipiunt: ſed inde brevi fumo igneque deturbati capiuntur. Opidi major pars incendio conſumitur: neque templo, quod ibi ſacrum erat, vorax flamma pepercit. Fuit & rumor, ſacerdotem loci, cum audito tumultu in turrim Eccleſiæ fugiſſet, ardente templo fumi magnitudine ſuffocatum: quod poſtea falſum fuiſſe comperimus. Sed libros ejus, & ſacri Altaris ornatus, qui in manus inciderant Bohemorum, venditioni expoſitos in Nova Civitate, nos ipſi vidimus.

Uzingerus quoque adoleſcens, unus ex cubiculariis Cæſaris, qui Romæ fuerant, non reticendum facinus ſub eodem tempore geſſit. Hujus pater caſtellum quoddam in Auſtria ſuperiori, natura munitiſſimum ac magnorum reddituum, dum Cæſar Romam peteret, cuſtodiendum acceperat; quod, cum parum caute obſervaſſet, ex improviſo ab hoſtibus eſt occupatum: quæ res Patri & filio veluti probro ſæpius eſt objecta: ſed magis juvenem, quam ſenem contumelia momordit. Anxius igitur adoleſcens, A paternam quo pacto purgaret infamiam, dum tendit inſidias hoſtibus, arcem eſſe comperit Dominorum de Valſe in altiſſimo monte ſitam, in quo vicini propter metum belli, quæcunque habent cariora, reconderint, præfectumque loci, relicta illic cum paucis uxore, peregre profectum. Hinc nactus occaſionem, qua patris ignominiam deleret, barbam ſuam, quamvis modica eſſet, accuratiſſime radit, veſtes muliebres aſſumit, minorem fratrem adhuc imberbem parem habitum induere & gladium ſub tunica cingere jubet: pullos deinde B aliquot gallinaceos & caſeos, & neſcio quid pomorum in caniſtrum accipiens, accerſitis decem famulis, quos edocuerat, quid facto opus eſſet, verſus arcem proficiſcitur: famuli cum armis opportuno loco in inſidiis collocantur: ipſe ſub ſpecie mulieris, cum fratre, quem typum ancillæ gerere juſſit, portam accedens, arcis oſtiarium vocitat: quærens, an domi præfectus ſit, quem de ſua cauſa velit conſultum habere. Quo reſpondente: ſolam dominam & duos famulos domi eſſe, Præfectum autem die heſterna negotium aliquod acturum equi- C taſſe: ſine ergo, inquit, quæ domino ferebam munuſcula, ſuæ me conjugi reddere: ſimulque pullos oſtendit. Ille nil mali ſuſpicans, adoleſcentes, quos credit fœminas, intromittit, qui mox habitu muliebri dejecto, evaginatis gladiis portam occupant & concurrentibus ad ſignum famulis patefaciunt: invadenteſque arcem, cuncta ſine controverſia in poteſtatem ſuam recipiunt: ſcribuntque Cæſari, ut quam celerrime ſibi auxilia mittat, quibus ſe poſſent contra vicinos defendere. Sed re circumquaque co-

gnita,

Digitized by Google

gnita, cum malum ad totam viciniam pertineret, quæ omnem illic theſaurum ſuum abſconderat, repente omnes in circuitu ſumptis armis unanimi conſenſu velut ad commune reſtringendum incendium adoleſcentes obſidione circumdederunt: atque admotis bombardis die noctuque oppugnantes, prius eos in deditionem acceperunt, quam miſſum a Cæſare ſubſidium eo pertingere poſſet. Sic adoleſcentes magis animoſi, quam fortunati, dum patri maculam demere properant, ſibi ingerunt, damnumque damno accumulant.

Wolffenreuter quoque, non incognitus apud Auſtrales nobilis, iisdem diebus nonnullas ultra Danubium villas diripit atque incendit. Nec Comitis Magdeburgenſis equitatus quieſcit: ubique rapinæ atque incendia fiunt: hic Cæſariani vaſtantur, illic Auſtrales diripiuntur. Et, quoniam caſtella inter ſe commixta ſunt amicorum atque inimicorum, nuſquam tota Auſtria quieta. Bellum domeſticum & inteſtinum cuncta provolvit, nihil uſquam tutum. Horrida & miſerabilis terræ facies: cognati cognatos oppugnant, fratres contra fratres, filii contra patres, & patres adverſus filios arma gerunt. Comes de Pulchromonte, alias de Schaunberg, cujus ſupra meminimus, & filius ejus ſenior, partes Auſtrales juvabant: duo filii juniores Cæſariano favebant nomini. Ex domo Pottendorfia, Ebersdorfia quoque, alii Cæſarem, alii Auſtrales ſequebantur: rara non diviſa familia fuit.

Hungari, quoniam inducias, ut demonſtratum eſt, cum Cæſare habuerunt, cum manifeſte indicere bellum non auderent, nobilibus Auſtriæ, qui partem Cæſaris fovebant, in hanc ſententiam ſcripſere: Arma ne contra ſuum Principem pro Friderico Cæſare ſumerent: Hungaros, Auſtrales, cæteroſque Ladislai ſubditos ejus eſſe propoſiti cogitarent, ut ſuum Dominum ex manibus Imperatoris eriperent, atque in paterno ſolio collocarent: caverent, ne diſſentirent a cæteris: ſcirent, turpiſſimam eſſe partem, quæ univerſo non conveniret: providerent, ne contra patriam agere viderentur, ac non ſolum poſſeſſiones amitterent, ſed infamiæ quoque notam incurrerent. Nemo tamen his litteris motus eſt. Omnes, qui Cæſari fidem dederant, in ſententia perſeveraverunt, nec dignos Hungaros putavere, quibus reſcriberent. Cæſar autem maximum exiſtimans, ſi regni hujus favores Auſtralibus demeret, Æneam Epiſcopum Senenſem ad eos mittere decrevit: cui & Romanus Pontifex in Hungariam Legationis officium commiſerat, atque inſtructiones transmiſerat, ſecundum quas Prælatos Hungariæ & Proceres alloqueretur. Iamque publicæ ſecuritatis litteras Regni Gubernator ad Æneam direxerat, qui ejus adventum non invitus expectabat.

Erat hoc tempore Regni Gubernator Johannes Hunniades, Vajvoda Tranſylvanus: haud magno genere natus, ſed animo grandi & conſilio provido, qui poſt Alberti Regis obitum unus judicatus eſt, qui Regnum Hungariæ a Turcorum invaſionibus liberaret. Sæpe cum eis manus conſeruit: ſæpe copias eorum fudit: multas intulit eis ſtrages: militaria ſigna quam-

quamplurima ex eis domum retulit. Bis tamen ab illis, non ſine maxima Chriſtianorum calamitate ſuperatus eſt; ſemel, ſub Ladislao Rege Poloniæ & Juliano Cæſarino Cardinali ſancti Angeli Apoſtolicæ ſedis legato, qui tunc perierunt: & iterum, cum ductor ipſe magnas copias haberet, cum Varadienſis, & Agrienſis Epiſcopi, multique regni Barones interierunt. Nam duobus his præliis non minus quam quadraginta millia Chriſtianorum vel cæſa vel capta creduntur. Remanſit tamen apud Hungaros Gubernator Johannes. Nam qui exercitum ſemper apud ſe paratum haberet, arceſque regni meliores poſſideret, amovendus haud facile videbatur. Hic Fridericum Cæſarem, ſive vera fuit, ſive ſimulata benevolentia, ſingulari affectione proſequi ſeſe oſtentabat. Nonnulli exiſtimabant, hominem regnandi cupidum, libenter ſtudere Cæſari, ut quam diutiſſime Ladislaum in poteſtate haberet, haud dubie reputantem, illo dimiſſo, & ſe Regnum dimiſſurum. Optabat igitur, Æneam ad ſe mitti, per quem poſſet ſuam mentem Cæſari notam facere. Jamque litteras ad Æneam direxerat, quæ tutum ſibi per Hungariam iter præberent. Sed reverſi oratores Ducem Bavariæ & Alberti Marchionis, de quibus ſupra mentio facta eſt, dum tractatus pacis cum Auſtralibus inchoare nituntur, miſſionem Æneæ in Hungariam retinuerunt. Hi, cum Cæſarem alloquerentur, ajebant: Auſtrales jam paratis copiis prope diem ad Novam Civitatem venturos, atque, ut minabantur, obſidionem facturos; ſuadebant igitur, pacis tractatum ante ſuſcipiendum eſſe, quam profundius inimicitiæ procederent. Cæſar, quam- A vis nullo ſe timore concuſſum oſtenderet, non tamen tractare de concordia recuſat: ſeque, ſi Auſtrales conſentiant, conventum habiturum, dicit, vocaturumque Principes ſuos ac Ladislai conſanguineos, & utriuſque partis ſubditos, cumque his diſcuſſurum, quid ſit agendum. Interim ambæ partes arma remittant: idque Legatos apud hoſtes quærere jubet.

Dum talia fiunt, Henricus, filius Vlrici de Roſis, homo nobilis, ex Bohemia cum peditibus octingentis, B equitibus ducentis, ad Auſtrales venit. Hic olim Cæſaris ſtipendia meruerat: ſed cum ſibi minus daretur, quam Bohemorum poſcit ingluvies, indignatus abiens hoc tempus expectavit, quo Cæſari, quid poſſet, oſtenderet. Adduxit autem ſecum Thaboritas, pleroſque irreligioſos atque infideles homines, cædibus ac rapinis aſſuetos: quos nec humana ratio, nec Dei metus ab ullo unquam facinore revocavit. Cum his Henricus ingreſſus Auſtriam, primo impetu cujuſdam Nobilis Neuchirei, qui par- C tes Cæſarianas fovebat, caſtellum expugnavit, militibuſque præbuit diripiendum: inde ad Eizingerum ſe contulit, cujus adventu, ſimulque victoria Ortiana ſublati Auſtrales, haud morandum amplius cenſent, quin Cæſarem domi obſideant. Sed apparatis curribus, & omni bellica ſuppellectile comparata, Vienna exeunt, recto itinere Novam Civitatem petituri. Quibus Legati Principum obviantes petunt, ne progrediantur ulterius, priuſquam ſe audiant. Data copia dicendi, ajunt: grande negotium eſſe, de quo cum Cæſare contro-

tro-

Digitized by Google

troverſia eſt, neque facile diſcuti poſſe: quod ſi fiant induciæ paucorum dierum, putare ſe, facile præbituros contentioni modum. Auſtrales his auditis, neque longas, neque breves inducias ſe daturos affirmant; niſi reſponſum ex Cæſare obtineant, quod Regem eorum ſit extra manus aliquando miſſurus, procedereque recta via ſe aſſerunt, ut novam Civitatem obſideant, experianturque, ſuum Regem an valeant vendicare. Legati ad Cæſarem reverſi exponunt, quæ audierant, petuntque reſponſum, an intra tempus aliquod Ladislaum extra manus Cæſar daturus ſit; namque ſi hoc audire poſſint, ajunt, ſe ad conveniendum de tempore, deque modo dimiſſionis inducias obtenturos.

Cæſar rem in Concilio ponit: ibi Æneas Senenſis Epiſcopus rogatus ſententiam dicere: Ego, ſi tuo loco ſim Cæſar, inquit, dicam: me Ladislaum pupillum in hanc uſque diem gubernaſſe, educaſſeque ut conſanguineum, inſtruxiſſe ut filium; quod ſi nunc ſubditis ejus videatur jam tempus eſſe, ut ad regendum vel Auſtriam vel cætera dominia dimittatur, non reſiſtam. Verum, quia puer adhuc eſt, & inſtructore indiget, petam fieri conventum ad certam diem ſubditorum ejus & Principum, qui ſibi ſanguine proximant; ut quo pacto deinceps ætas pueri dirigi debeat, in conventu diffiniatur, &, quicquid illic decretum fuerit, exequar. Non ſpoliabit te Conventus adminiſtratione pueri, quem videbunt ad regendum ineptum: non ſolus in conventu Eizingerus audietur. Quod ſi omnes dimittendum Regem decreverint; impetuoſo flumini minime te oppones: facies ante diem, quod poſt diem omnino es facturus. Neque enim tu is es, qui perpetuo puerum hunc in poteſtate habere debeas. Evitabiſque meo conſilio impetum belli, quem ſupra te, parum modo proviſum, hoſtes adducunt. Poſt Æneam, Johannes Neipergius conſilium daturus, neque refellendam dictam ſententiam arbitratur, neque amplecti eam audet. Sed cum ad Johannem Vngnadium ventum eſſet, ſic ille locutus eſt: Tibi, Cæſar, Regina Eliſabeth puerum hunc Ladislaum, non Eizingero, aut cuipiam alteri credidit: tu illi tutor legitimus, & proximus conſanguineus es: nondum ejus anni ad gubernandum idonei venerunt. Cur tu cujuſpiam arbitrium ſuper ejus dimiſſione ſequaris? Sæpe hunc puerum Bohemi atque Hungari ad ſe mitti petiverunt: habito cum Auſtralibus conſilio nunquam inveniſti, eum eſſe ante pubertatis annos dimittendum; cur modo ſententiam inter paucos mutes, non video. Conſilium hoc ſecretiſſimum habebatur, neque amplius quam octo ex Conſiliariis acceſiti fuerunt, ex quibus tres Æneam, tres Vngenadium ſunt ſecuti. Neipergius enim, quamvis prius, quid ſentiret, non aperte dixiſſet, audito tamen Vngnadio in ejus ſententiam manifeſta voce prolapſus eſt. Erant ergo tres illi, quibus Cæſar plurimum credebat, unius animi atque voti, & cum his Mareſcallus ſentiebat. Starhembergius autem, conſilio maturus, Æneæ ſententiam probavit, & Vlrici duo viri Eccleſiaſtici & juris peritiam habentes. Sed nihil momenti huic parti traditum eſt: placuit Cæſari conſilium, quod indignationi

tioni ſuæ conformius viſum eſt: neque enim facile verum irati vident. At cum poſtea perniciofam ſeſe accepiſſe deliberationem Cæſar intellexiſſet, ſæpe inter Conſiliarios de rebus geſtis conqueſtus, utinam, Ænea, inquit, tuo conſilio auſcultaſſem. Reſpicienſque duos Vlricos aliquando cum Ænea loquentes, utinam, ait, ô Presbyteri, veſtris vocibus credidiſſem! neque enim in id dedecoris incidiſſem, quod modo perpetior. At ſera eſt poſt factum prudentia. Datur ergo reſponſum Legatis, quod ex conſilio Johannis Vngenadii recipi potuit, rurſuſque illis injungitur, inducias, ſi poſſint, belli ad tempus impetrent. Neque illi laborem recuſarunt: quamvis ſcirent ſe fruſtra niti. Sed profecti rurſus ad Auſtrales, quos non procul invenerunt (paulatim enim cum exercitu appropinquabant) expoſitis mandatis nihil obtinuere: dicentibus Auſtralibus, duritiem Cæſaris, quæ flecti verbis non poſſet, mox armis ceſſuram. Jamque ad ſextum lapidem hoſtilis exercitus conſederat. Quæ res Imperatori relata acerbum animum faciebat.

Dum hæc geruntur, Sigiſmundus Salzburgenſis Archiepiſcopus, Johannes Friſingenſis, & Fridericus Ratiſponenſis Epiſcopi, tractaturi pacem adventant: ſed non remote proſequebatur eos exercitus Auſtralium, ita ut ſimul & bellum & pax incedere viderentur. Erat Nova Civitas plena tumultu: & alii in armis decurrebant, hoſtibus obviaturi, alii cum Sacerdotibus & Sanctorum reliquiis excepturi novum Archiepiſcopum feſtinabant, quem ſedis Apoſtolicæ natum legatum appellant. Spectaculum minime lætum: Sacerdotes & milites, cruces & lanceas, clypeos & pictas Sanctorum tabellas, concurſantes cernere. Ingreſſus eſt autem Archiepiſcopus in habitu & inſignibus, quæ legato Cardinali debentur. Nam & crucem ante ſe detulit, & cappam & pileum rubei coloris geſtavit, benedixitque populo. Sed nihil horum Archiepiſcopo non debitum, præter pileum, & illum fortaſſe Salzburgenſis Eccleſia ſingulari privilegio meruit, de quo nondum ſumus experti. Subita tamen & mirabilis mutatio hujus Prælati fuit. Intravit enim ut Cardinalis, manſit ut Epiſcopus, abiit ut ſimplex presbyter: neque enim Theutones Prælati, quamvis eccleſiaſtici, veſtimentis utuntur longioribus, præſertim iter facientes. Sequenti die Auſtrales in conſpectum ſe urbis dederunt, locumque conſpicati ſunt, ubi caſtra ponerent. Oſtendentes autem apparatum ingentem, in apertis campis, ſtructis aciebus, maximo tubarum clangore, & hominum clamore modo in hanc, modo in illam partem concurrebant, &, quaſi obſeſſis illuderent, nutibus ac vocibus indicabant. Ex Cæſarianis nonnulli egredientes, cum impares ſe multitudini hoſtium cernerent, comminus congredi non præſumpſerunt, ſed ſagittis eos eminus & bombardellis infeſtabant. Saxo tamen quidam, homo nobilis, & magis audax quam fortunatus, equi violentia longe a ſuis transportatus, cum ſe verteret, putaretque Cæſarianos ſuum ſequi curſum, inter medias hoſtium catervas ſeſe reperit: id cum ex ſermone circumſtantium deprehenderet, neſcius, veluti captus, quidnam ageret, aliquandiu ſubſtitit.

Digitized by Google

ſtitit. Poſtquam vero nulli ſe cognitum animadvertit, quaſi unus ex hoſtibus ſit, in Cæſarianos impetum facturus, urgenſque calcaribus equum, aciem egreſſus ordinem rumpit: tum cognitus non tam fugare quam fugere, cum non poſſet æquari curſu, ſagittis impetitur; quibus ille graviter vulneratus ad ſuos rediit, neque poſtmodum huic bello utilis fuit. Auſtrales autem ea die nil amplius auſi ſunt: Neque enim tam pugnaturi, quam ſitum experturi, tunc apparuerant.

Imperator vero commotus his rebus, jubet Oratoribus Principum dici, ne ſeſe poſthac paci medios offerant; quia tueri jus ſuum armis propoſuerit. Erant enim hi homines ſuſpecti Cæſari, tanquam hoſtibus nimis faverent, atque idcirco refutati ſunt, ſimulque putabatur, ſi de pace agendum eſſet, honeſtius illam Epiſcopos perquirere poſſe. Quod intelligentes Oratores, indignabundi abierunt die Lunæ, quæ fuit Auguſtini lux, quinto Kal. Septembris; Auſtrales iterum in conſpectum urbis, cum omni exercitu, ab ea parte, quæ Viennam reſpicit, venientes, ſtructis aciebus, clamore hominum maximo, tubiſque ſine modo clangentibus, inſultum faciunt: adortique Cæſarianos, qui loci anguſtias ante opidum tenere confidebant, ſine mora perturbant; tantuſque fuit hoſtium impetus, ut neque gladiis, neque ſagittis, neque lapidibus bombardarum, neque aliis quibuſcunque tormentis prohiberi potuerint, quin ad portam uſque ſuburbii per viam arctam atque aquoſam progrederentur, ægreque porta ipſa defenderetur.

A Nam & ingredi hoſtes inſequendo fugientes conati ſunt, & feciſſent, niſi converſi quidam robuſtiores, in ipſius portæ limine pro vallo ſe objeciſſent. Ibi aliquandiu acriter pugnatum eſt, cum Auſtrales ingreſſum animoſiſſime peterent, Cæſariani fortiſſime prohiberent. Inter quos Paumkircher, nobilis ex Stiria, quam vaſto corpore, tam viribus validiſſimis, clara ſuæ virtutis documenta demonſtravit: qui hoſtis impetum retinens occludendæ portæ præbuit facultatem. Illic & Capitaneus Imperialis manum confoſſus eſt: ut, qui carebat oculo, B manu quoque careret. Prohibiti autem hoſtes intrare ſuburbium, molendino quodam, portæ propinquo, negligentius cuſtodito potiti ſunt. Vbi & munitionem fecerunt ad Eccleſiam Sancti Marci: e regione portæ bombardas locarunt: caſtra ad mille paſſus remota poſuerunt: tentoria & omnis exercitus ex muris opidi facile videri poterant. Exiſtimati ſunt, qui arma ferrent, hominum duodecim millia: equitatus vix quatuor millium judicatus eſt. Præcipui in exercitu fuerunt: Vlricus Comes Ciliæ, C Henricus Dominus de Roſis, Vlricus Eizingerus, Auſtralium Capitaneus, Bernardus Comes de Schaumberg, ſenior fratrum de Valſe, tum aliqui ex conſulatu Viennenſi. Ex Moravia Capitaneus Snoimæ. Fuerunt & aliquot alii Barones ac viri ex Auſtria nobiles: ſed rerum ſumma penes hos fuit. Augebatur autem indies exercitus, confluentibus, ut fieri ſolet, aliis ſtipendii, aliis videndi cauſa. Sed pugnatum eſt hac ſolum die, a mane uſque ad horam duodecimam, dure atque aſperrime, poſtea remiſſior pugna fuit. Nam clauſa por-

Digitized by Google

porta, ſolum miſſilibus actum eſt. Ex opido, & in opidum aſſidue miſſi bombardarum lapides, quibus intra muros tres tantummodo perierunt: ſagittis vulnerati quamplures, nullus occiſus: ex hoſtibus admodum multi cecidere, in quos liberius bombardæ fulminaverunt. Sane primo congreſſu currus duo fuerunt ante portam, onerati bombardis, quæ ad humani capitis magnitudinem lapides jacerent, quarum magiſter, ut confertum agmen armatorum hoſtium appropinquare conſpexit, dato mox igne in condenſam aciem quatuor ſimul lapides direxit, & converſo temone curruum in opidum ſe recepit. Vidiſſes armorum fruſta per aërem volantia, ſimulque capita & brachia ferri, trunca quoque hominum corpora cum equis ruere: dirum & horribile ſpectaculum: poſt meridiem cum ſocium ſuum quiſpiam forte ſepeliret, dum brachia protendit, terram ligone colligens, quam cadaveri ſuperinduceret, ex improviſo lapide bombardæ percuſſus utraſque manus amiſit. In Molendino vero, quod ſupra captum ab hoſtibus diximus, adeo multos lapides cæciderunt, ut rivum ibi fluentem, ſanguinolentum ac rubeum redderent. Bohemi locum illum ſub vexillo de Valſe tenebant, quorum tanta pertinacia fuit, ut quamvis extingui juxta ſe ſocios cernerent, mori tamen potius ibi, quam vacuum relinquere locum mallent: deſpectum noſtro ſeculo hominum genus, qui nec ipſi mortem timerent, nec ſuis ducibus occiſi dolori eſſent.

Eizingerus autem in hæc, ut pugnam remiſſiorem aſpicit, veritus, ne Viennenſes in aſtutia ſua propoſito

A excidant, ſi forte minus fortunatas res audiant bellicas; Viennam, qui bombardas Cæſaris in curribus receptas, ſuburbiumque Novæ Civitatis obtentum, multos ex hoſtibus cæſos, referant, nuncios mittit. Quibus adhibita fide, tubicines totam urbem diſcurrentes bono eſſe animo plebem commonuerunt, victoriam in manu eſſe, dicentes. Quæ res, quamquam falſa eſſet, tamen ingenti gaudio civitatem replevit, occaſionemque omnem abſtulit novi conſilii ca-

B piundi, quod nonnulli quæritabant. Vtcumque tamen facta ſe haberent, apud Civitatem Novam pavere omnes, intra mœnia terroribus plena eſſe omnia: extra, hoſtes animum habere, minas creſcere. Qui frumentum in Civitate haberent, occultare: victui neceſſaria cuncta negare. Jam panis in foro nullus inveniri venalis, vinariæ claudi tabernæ: vultus pallere omnium: conqueri alter alteri, damnare bellum, vituperare ordinem, perditos ſe omnes credere: quæ ſunt in ſuburbiis, intra opidum ferri: ſi quid tardius adduceretur, rapinæ da-

C ri: mulieres ululatu complere omnia. Verum Archiepiſcopus & ſuffraganei, ut rem periculoſam animadvertunt, egreſſi ad hoſtes, inducias unius diei ad componendam pacem obtinent. Cum ea die nihil egiſſent, rurſus alterius diei moram impetrant. In hac factum eſt, ut Cæſar ad colloquium exiret: petente Comite Ciliæ, itum eſt extra portam, quæ oppoſita eſt Hungariæ. Ibi occurrentes hoſtium Duces, præter Eizingerum, qui remanſerat in caſtris, ut in conſpectu Cæſaris fuere, deſilientes ab equis mox ad genua ejus ſeſe dederunt. Quibus data dextra, & aſcendere equos

equos juſſis, Imperator & Comes Ciliæ in agrum ſeorſum egreſſi, ad horam & dimidiam collocuti ſunt. Imperatori præſidium erat urbis porta, in propinquo armatis munita: Comitem tuebatur equitatus hoſtium, ad jactum ſagittæ diſpoſitus. Comitis verba, ſicut poſtea nobis in conſilio Cæſar expoſuit, in hanc ſententiam ſonuere: *Non eſſe gratum ſibi, adverſus Imperatorem arma ferre; ſed coactum ſtatus retinendi cauſa. Poſſe tamen & armatum prodeſſe, ſi Cæſar ſibi auſcultaret. Imminere Cæſari grave bellum Auſtralium, Hungarorum, Moravorum: id poſſe declinari, ſi Teſtamento Alberti ſatisfieret, mitteretur que Ladislaus ad Poſonium, juxta Patris voluntatem nutriendus, donec adoleſceret. Hæc ſi Cæſar faceret, diſceſſuros e caſtris Auſtrales, Moravos quieturos, & Hungaros.* Cæſar incuſare *Comitis infidelitatem:* monere, *ut rediret in viam: futurum apud ſe magno loco, ſi hoc agat: ſcire, injuſtam Auſtralium cauſam: Teſtamentum, cujus feciſſet mentionem, nunquam fuiſſe oſtenſum: nunc demum poſt annos duodecim fingi. Iniquum eſſe, ſe privari tutela, quam ſibi jus Patriæ, atque Imperatorium, gentiumque omnium crederet.*

Cum non convenirent, ſuaſit Comes, in noctem recipienda conſilia: prorogandas in craſtinum inducias, mittendoſque utrimque conſiliarios, apud quandam Eccleſiam extra opidum, qui mediantibus Epiſcopis de pace tranſigerent. Sic receſſum eſt. Sequenti die Cæſar ſex Conſiliarios ad colloquium miſit: ab exercitu ſex ipſi Principes multitudinis venerunt. Ibi ad meridiem coram Epiſcopis pro-

A tracta res eſt, meditataque ſunt nonnulla pacis capitula. Placitum quoque, uti Cæſar rurſus extra opidum egrederetur, ac præſentibus hoſtibus capitula confirmaret. Egreſſus eſt Cæſar ad hoſtes, duabus horis ante ſolis occaſum, rurſuſque Duces hoſtium ad pedes Cæſaris ſe dederunt, inter quos etiam motor rerum Eizingerus fuit. Quibus iterum juſſis equo inſidere, corona facta eſt utriuſque partis armatorum equitum: in medio Cæſar ex una parte cum conſilio ſuo fuit: ab altera ſex Duces hoſtium ſteterunt, penes quos belli ge- B rendi arbitrium erat & pacis. Ibi cum leges concordiæ exponerentur, viſæ ſunt omnes ſecundum hoſtium deſideria compoſitæ. Tempus erat ad deliberandum breve; neque enim ultra ſolis occaſum, qui jam inſtabat, induciæ protendebantur: quas cum Epiſcopi ad proximam diem extendi petiviſſent, minime obtinuerunt. Ea igitur mente utrimque diſceſſum eſt, ut mox arma ſumerentur. Sed aderat forte Carolus, Marchio Badenſis, Sororius Imperatoris, præſtabilis virtutis Adoleſcens, dignaque Patre ſo- C boles. Is ubi turbatas ab invicem partes diſcedere cognovit, apud Auſtrales remanſit, ſequentemque diem ad pacem tractandam quietum impetravit, cumque novæ in horas orirentur difficultates, uſque ad meridiem Sabbathi, quod proxima luce ſequebatur, induciæ promotæ ſunt, atque in his per Marchionem & Epiſcopos pacis leges in hunc modum dictæ ſunt: *Obſidio e veſtigio ſolvatur: dimittaturque totus exercitus: Tertia poſt illam die Rex Ladislaus, extra opidum miſſus, Comiti Ciliæ gubernandus tradatur, donec per Conventum ſubdito-*

rum ejus, & utriusque partis conſanguineorum, unanimi conſenſu ſimul cum Cæſare decretum fuerit, ubi teneri & per quos regi debeat. In feſto Martini proximo Hungari, Bohemi, Moravi, Auſtrales apud Viennam conveniant, ibique aut Cæſar adſit, aut Legatos habeat, ac de gubernatione & collocatione Regis, nondum puberis, apud conventum agant tres Epiſcopi: duo Bajoriæ Duces, duo Marchiones, alter Badenſis & alter Brandenburgenſis, aut adſint, aut mandatarios mittant, & auditis utriuſque partis contentionibus, amicabili tractatu lites diffiniant, pacem ex integro reformantes. Captivi utrinque liberi dimittantur: quæ bello rapta ſunt, ſi extant, reſtituantur: injuriarum omnis memoria deleatur. At, ſi concordia in conventu Viennenſi facta non fuerit, nihil actionum ſuarum Cæſari depereat. Hæc cum in conſilio Cæſaris legerentur, peterenturque ſententiæ Senatorum; fuerunt, qui in hunc tenorem verba facerent: *Jurati ſumus tuæ manſuetudini, Cæſar, neque conſulere poſſumus, quod in rem tuam eſſe non credimus. Pernicioſa eſt & captionis plena, quæ tibi pax repromittitur. Nemo, niſi victus coactuſque, hanc pacem accipiat. Regem, cujus tutor es, extra manum dabis; de tutela poſtmodum diſputabis. At fiet conventus apud Viennam; Principes illic omnia diſponent: facient quidem, ſi potuerint; ſi partis utriuſque voluntatem habebunt. Verum quis Hungaros, & alios Regis ſubditos ad res æquas adducet? Si non erit concordia, ſalvæ ſunt tibi actiones, inquiunt. Fatemur: ſed non ſunt ſalva caſtella, quæ hoſtes diſruperunt, neque tutela Regis tibi ſalva eſt, quem Comiti tra-* A *dis, homini fallaci & perfido. Quis agrum poſſidet, ac de illo litigaturus, adverſario tradit? Omnes poſſeſſioni incumbunt, quoad poſſunt: tu teipſum indicta, incognita cauſa ſpoliabis? Si placet Regem dimittere, diſponito prius, quæ damnorum compenſatio fiat, quæ præmia fideles, quæ pœnæ ſequantur injurios, quæ retineas, quæ reſtituas oppida. Cuncta melius retento, quam dimiſſo Rege, compones. Neceſſe eſt, ajunt plerique, amplecti pacem, quæ datur. Cincta eſt obſidione Civitas, quatiuntur muri undique, victui neceſſaria deſunt, auxilii* B *ſpes nulla eſt: trepidat populus, hoſtis indies augetur, magnum dedecus, majus damnum, ſi capta civitate & Regem & nos ipſos amittamus. O imperitas voces! o inexpertos homines! timerene hic capturam oportet, ubi opidum forti milite plenum, alto muro & foſſa profunda circumdatum, & aquis munitum eſt perpetuo ſcaturientibus? Octingenti milites, abſque civibus, in urbe ſunt, qui non ſolum hujus opidi, ſed urbis Romæ tueri poſſent mœnia: frumenti magna vis apud cives habetur, quamvis multi* C *ſuum obtegant. Frangemus manu triticum, ſi molæ defuerint: abſumptis aliis carnibus, equos vorabimus: non deerunt in quatuor menſibus cibaria: nequeunt hoſtes tamdiu obſidionem tenere: abibunt, quamprimum noſtros animos intellexerint obſtinatos. Nec nobis, ut quidam putant, auxilia deſunt. Scit tua ſublimitas, Gerziconem, Bohemiæ gubernatorem, jam exercitum inſtruxiſſe, quem tibi adducat: ante decimum diem ad Danubium veniet. Stirienſes ante octo dies cum quatuor millibus aderunt. Georgius de Puchaim, Rogerius Starhem-*

berger,

Digitized by Google

berger, & qui tuas partes juvant, ſine mora ſuccurrent. Quid deinde facturum credis Albertum Germanum tuum, cum te clauſum audiverit? Annon ille cum Suevis deſcendet? Quid inſuper cæteri faciant Imperii ſacri Principes? Credisne te Dominum ſuum per injuriam obſideri permittant? Expelletur, ne dubita, perfida manus hoſtium, aut in campo, quod magis optandum fuerit, trucidabitur. Quod ſi omnia hæc defuerint, non aufferetur fugiendi facultas. Quid magnificamus hoſtes? Vnam ſolummodo portam obſident: tres nobis ad exitum patent: invitis hoſtibus cum Rege Stiriam petere poſſumus, atque illinc prælium inſtaurare. Quanquam, etſi omnes portas inimici cuſtodirent, irruptionem noctu facientes, ſi viri eſſemus, ſalvis liceret abire. Alius quippe, ſi hoc modo tuo loco clauſus eſſet, in quemcunque locum bombardæ hoſtium dirigerentur, ibi Ladislaum inermem collocaret, ictus lapidum excepturum. Sic enim aut omitteretur impugnatio, aut, qui cauſa belli eſſet, in eum pœna rediret. Magnum quidem atque horribile facinus: ſed ſcelus ſcelere vincitur. Perjuri homines Auſtriæ Ducem inſequuntur, Imperatorem obſident, Papæ illudunt, divina & humana jura pervertunt, & non omni adverſus eos arte utemur? At puer innocens conſervandus eſt. Immo vere nocentiſſimus, qui ſuis ſcriptis auſus eſt hos modo, modo illos incitare, & ante annos Imperium affectare, propter eum hæc tempeſtas orta eſt: pereat ipſe potius quam dignitas Imperii & Apoſtolicæ ſedis majeſtas intereat. Tu ſi ſapias has pacis leges nulla ratione ſuſcipies. Hæc cum duo treſve dixiſſent, haberentque non paucos ſequaces, qui, etſi de Ladislao, miſſilibus hoſtium objiciendo, diſſentiebant, pacem tamen improbantes, reſiſtendum inimicis ſummo conatu ſuadebant. Alii abominantes illorum verba, ſententiamque damnantes, in hunc modum conſulebant: *Si pergis, ut nonnulli ſuadent, inclite Cæſar, pacem fugere, bellumque gerere; neceſſe eſt, ſumptus quam maximos ſubeas. Nemo tibi auxilium præbebit, qui non abs te præmium petat. Incerta eſt ſors belli, caput tuum & animas noſtras objectabis periculo. Terram Auſtriæ, tibi hæreditariam, incendio dabis. Si vinceris, & rem ſimul, & nomen amittis. Si victor evadis, paras tibi aliquid laudis, at emolumenti nihil: neque enim vivente Ladislao tuam facere provinciam potes. Tutorio fortaſſis nomine ad biennium trienniumve dominaberis. Quid tum, numquid plus bellum exhauriet, quam tutela tibi præſtare poſſit? Nemo, qui ſapiat, cum pace frui valeat, ei ſe prælio immiſcebit, cujus expenſas majores intelligat eſſe, quam prædas. Age, quid mali ſub promiſſa pace continetur? Nempe quod ante diem remittere tutelam juberis: tutelam noſtri majores onus eſſe, non honorem dixerunt. Levaris igitur pace data, non gravaris. Quin tu hodie facias, quod poſt biennium facere penitus oportebit. Remitte puerum iſtum, qui, cum venerit in manus hoſtium, non ſecus Hungariam, Bohemiam & Auſtriam, quam Junonem, Venerem ac Palladem exitiale pomum, quod Alexandri judicio conſignandum fabulæ tradunt, in contentionem adducet. Tua ſublimitas domi quieſcens vindictam inimicorum videbit, cum illi propter Regem ſeſe invicem laniabunt. Quod autem puerum mor-*

morti offeras, non crudele ſed horridum & abominabile penitus, execrandumque tua pietas judicabit ſcelus.

Ad ea Cæſar non eſt, inquit, ſine noſtro maximo dedecore, perjurum Auſtriæ populum in tantum debachari potuiſſe, ut nos urbemque noſtram obſidione cingeret, cum perfidis ejus conatibus valeremus obſiſtere. Ibit rumor hic in omnem terram, nec noſtrum quiſpiam nomen amplius verebitur, quando intelliget, nos a noſtris ſubditis coërceri. Quis noſtrum deinceps auxilium expectabit, cum nobis ipſis opus ſit auxilio? Quæ gens noſtrum timebit Imperium, quando viliſſima gens Auſtralis inſultare nobis eſt auſa? Contemnemur certe, atque irridebimur apud omnes gentes, qui ſuſceptis Imperialibus infulis, mox a noſtris invaſi ſubditis, patruelis noſtri tutelam dimittere compulſi fuerimus. Hæc dum mente revolvimus, libet experiri extrema omnia, priuſquam ſceleratæ genti vel minimum complaceamus. Eſt, ut alii dixere, Georgius Regni Bohemiæ Gubernator, qui nobis ingentes copias in auxilium pollicetur: Stirienſes prope diem aderunt cum exercitu: Albertus Suevos adducet: non ſilebunt alii Principes: opidum & munitum eſt, & annonæ plenum: hoſtes rerum omnium patiuntur inopiam, neque perſeverare diu poſſunt, ſuntque inter ſe diſcordes. Hungari propter inducias nequeunt intereſſe. Cur non forti animo dies paucos obſidionem feramus? Donec venientibus auxiliis exire in hoſtes, ac turpiſſimi & iniquiſſimi populi ſumamus pœnas, cæteriſque gentibus oſtendamus, quam grave ſit, contra domi-

A nos erigere cornua. Liceret ſane pernicioſam gentis audaciam plectere, neque facultas abeſt, ut intelligitis; Sed cogitamus ex altera parte, qui ſint belli fructus: nemo ſatis victoriam temperare poteſt. Sive vincimus ſive vincimur, multas fieri cædes neceſſarium eſt: incendia, rapinæ, adulteria, neces ex bello emergunt. Quod deteſtabilius eſt, illi maxime patiuntur, qui minime ſunt culpabiles. Ruſtici & pauperes plebes luunt pœnas: his pecora, his uxores adimuntur. Horremus certe tantorum occaſionem præbere malorum. Abeant potius impune belli

B Duces, quam multitudo eorum cauſa conteratur. Veniet etiam dies eorum: juratus ab his Deus atque deluſus non ſinet impunitum ſcelus, neque in longum gloriabitur iniquitas impiorum. Nos Ladislaum Regem patruelem noſtrum in hanc uſque diem ſumma fide nutrivimus: abſit a nobis, ut aliquid dure ſtatuamus in eum: noſter ſanguis eſt, & caro ex carne noſtra. Petunt eum Auſtrales; habeant. Atque utinam bene inſtruant, neque his tradant, a quibus vel occidatur vel imbuatur hæreſi.

C Nos quidem, etſi punire malefactores poſſimus, quia tamen vindicta in damnum pupilli redundaret, volumus etiam nunc tutoris officium gerere: qui cum poſſumus in Auſtrales ulciſci, Ladislai cauſa malumus obliviſci. Amplectamur igitur pacem quæcunque offertur, neque rumoribus hominum moveamur. Qui ſapient, conſilium noſtrum ex pietate, non ex timore, profectum exiſtimabunt.

His dictis placuit iterum Imperatorem ad hoſtes exire, atque ipſis præſentibus firmare pacem. Neque

in

Digitized by Google

in ea re defuit labor; namque cum hoſtes jam deſiliiſſent ab equis, & ad manum Imperatoris recepti, rurſus equos conſcendiſſent, in colloquium venientes, immutare pacis capitula nitebantur, parumque abfuit, quin ex colloquio rebus infectis diſcederetur: ſed auctori pacis gratior pax quam bellum fuit. Quippe laborantibus Epiſcopis, & adnitente omnibus ſtudiis Marchione, conditiones, quas ſupra commemoravimus, in concordia receptæ ſunt, datiſque dextris confirmatæ. Promiſerunt quoque ſex hoſtium Duces, intra dies octo pacis capitula in ſcriptis redacta munire ſigillis. Idem Cæſar cum Epiſcopis & Marchione bona fide facturum ſe, ait. Parſum eſt humano ſanguini, & ruri conſultum. Hinc orta undique lætitia & ingens gaudium: cum frater fratrem & amicus amicum alloqui poſſet: tum Cæſarianis Auſtrales miſcentur, atque ex duobus exercitibus unus efficitur. Omnes in Cæſaris gratiam recipiuntur: duobus tamen dure reſponſum eſt: Comiti juniori de Schaumberg improperatum, quod compater adverſus compatrem arma ſumſiſſet, neque maximæ in ſe Cæſaris beneficentiæ memor fuiſſet. Eizingerus autem cum Cæſarem, ad urbis portam ſequeretur, veniam petens, crimenque ſuum attenuans, nihil aliud audire potuit, niſi: feciſti, quæ libuit; judicet inter nos Deus. Atque finito colloquio Cæſar in urbem rediit, ut ajunt, Auſtrales relictis caſtris ad octavum uſque lapidem abierunt.

Die Lunæ, quæ fuit quarta Septembris, Comes Ciliæ cæterique Duces hoſtium cum ingenti equitatu ad crucem lapideam extra portam, quæ Viennam reſpicit, in conſpectu urbis conſtiterunt; eo namque, ut condictum erat, ad eos duci Rex novellus debuit. Imperator igitur accerſito puero, atque Epiſcopis aſſignato, quatuor cum eo ex conſilio miſit: Æneam Epiſcopum, Johannem Neipergium, & duos Vlricos. Hora itaque nona more theutonico ante meridiem, extra urbem miſſus eſt, ac Comiti Ciliæ apud crucem expectanti commendatus. Eo in loco plurima verba, quæ ad pacem tenderent, facta ſunt: plures captivi libertati redditi, multæ injuriæ remiſſæ. Incredibile dictu eſt, quo gaudio ſuum Regem Auſtrales acceperint. Eizingerus uberes præ lætitia lacrymas emittebat. Hic Bohemi puerum, ibi Moravi conſalutabant, ac vel ut ex carcere miſſum amplexabantur: neque ſatis vidiſſe cuiquam fuit, quem mox inter ſe recipientes, clamoribus hominum atque tubarum clangoribus undique perſtrepentibus, ad balnea ea die, ut, ſi quid Stiricum adhuc ſuperet, totus deponeret: exinde ad villam, quam Bertoldi vocitant, ubi & arx eſt, quam Comiti Ciliæ Imperator crediderat, diebus aliquot manſurum deducunt.

Georgius Podiebratius Regni Bohemiæ Gubernator, dum hæc aguntur, cum accepiſſet, Imperatorem ab Auſtralibus urgeri, non expectatis amplioribus conditionibus, collecto exercitu ſeptem & decem millium pugnatorum verſus Auſtriam iter dirigit. Egreſſusque primo domum Taboritas, qui ejus gubernationi erant infeſti, Buduicenſes ac Do-

Dominos de Roſis aggreſſus, agros eorum devaſtat, atque adeo vexat, ut coacti leges, quas velit, ab eo recipiant. Nec dubium erat, quin ad Danubium uſque profectus, rapinas atque incendia miſcens, Auſtrales obſidionem ſolvere, & ad propria tuenda reverti compuliſſet. Jam enim Henricus de Roſis, qui apud novam Civitatem caſtra tenebat, patris atque fratrum querelis vocatus, cum magna copiarum parte abiturum ſe dixerat. Neque Barones Auſtriæ, qui trans Danubium agros villasque poſſidebant, manſuri ulterius putabantur. Neque enim facile inventu eſt, qui aliena, quam ſua magis curet: communibus quiſque privata præfert. Sed cum intellexiſſet in via Georgius, obſidionem ſolutam, Regem traditum, pacem factam, indignabundus retroceſſit, atque ad ſuos verſus, En, inquit, quantum gloriæ nunc nobis amiſſum eſt, quantumque lucri hoc itinere? Nobis Auſtria ſpolium dives terra, nomenque nobis æternum erat Imperatoris defenſi. Sed arbitror, illi, qui conſulant, effœminatos homines eſſe, atque vecordes, qui neque ad octo dies obſidionem tolerare potuerunt. Nec minus indignati ſunt Stirienſes, qui pro Domino in armis congregatos ad ſex mille viros prope diem miſſuri erant. Neque dubii videbantur, quin ſumma cum laude Imperatori ſubvenirent, nomenque ſibi grande perquirerent. Sed auditis pactionibus, quæ cum hoſte habitæ fuerant, & Cæſari & conſilio ejus maledicebant: maxime vero Johanni Vngnadio & Gualtero Zebingero turpem pacem improperabant, quos, veluti A fœminas, valentes verbis, cum veniſſent in opus, animo cadere.

Interea Comes Ciliæ, quamvis Cæſari affirmaſſet, Regem ſe minime *Auſtralibus* crediturum, rogatus tamen ab eis, ut eſt fidei parum tenax, Viennam cum eo pergit, ibi Rex in morem triumphantis excipitur, popularibus præ gaudio lacrimantibus, Clerus ei & omnis plebs cum ſenatoribus obviam venit: pueri, innuptæque puellæ carmina in ejus laudem decantabant: matronæ ornatiſſimæ extra portam effuſæ manus oſculatæ Principis ſui, benedicebant Deo, qui B nobiliſſimam Alberti ſobolem eis reddidiſſet. Soror amplexa fratrem, tangere jam ſe gaudebat, quem nunquam venturum in ejus aſpectum, arbitrabatur. Erant omnia feſtivitatis & lætitiæ plena: dies ille in omne apud eos ævum memorabilis putabatur: jamque ſe felices Vienneſes, & omnibus vicinis beatiores, jactabant: quibus datum eſſet, armis ſuum Regem recuperaſſe, per quem poſſent Bohemis & Hungaris imperare: jam ſe vertice cœlum tangere, ſublimioribus vicinos aſtris, exiſtimabant: divinæ majeſtatis vitam adeptos. C Puer in arce regia apud ſororem in poteſtate Comitis nutriendus aſſumitur. *Cujus vita in hunc modum inſtituta eſt. Mane cum primum e plumis aſſurexit, confectæ nuces, & Græci vini veteris, quod malvaticum appellant, ei pocula deferuntur: quibus prælibatis, divina officia petit, miſſas publice audit, it, reditque per medias hominum catervas, ne Cæſareæ cultor ſolitudinis videatur. Reverſo aſſatas aviculas, & aliquid pulmentarii, regnicolaque vina apponunt, quæ*

ille

Digitized by Google

ille prorſus evitat, ne potus conſilium ingrediatur. Interim apparatur unctum & copioſum prandium, nec minus quam XII. fercula exponuntur, & auſtralia vina, quæ plus habere ſpiritus videantur: admittuntur paraſiti, ſcurræ, pſaltriæ, cantatrices: qui plurimum placere cupiunt, aut Cæſari detrahunt, aut Regem laudant, & comitis magnifica geſta prædicant. Poſtquam cantibus & ſaltationi ſatisfactum eſt, meridianus ſomnus excipitur: exinde ſurgenti potus affertur, qui ſopitam excitet animam, & aliquid manducandum porrigitur, aut pomorum aut confectionum: paulo poſt aut conſilium petitur, aut in urbem equitatur: viſunturque virgines & nuptæ, quarum ſpecies egregia judicatur: ubi domum reventum eſt, apponitur cœna dubia & in partem noctis producitur. Nec dormitum eunti, vina pomaque deſunt, ac non petenti quidem, ſed recuſanti & faſtidienti, cibaria ingeruntur. Ita dies pulchro diſtinguitur ordine rerum. Quidam hæc magnopere damnant, altoremque comitem arguunt. Quidam adeo Cæſarem oderunt, ut omnia probent, quæ ſunt ejus adverſa moribus. At natura pueri bona, etiam inter has illecebras non corrumpitur; virilem gravitatem in puerili pectore gerit; neque vini, neque cibi plus quam ſatis eſt aſſumit; pauca loquitur, turpia deteſtatur, obloquentes Cæſari coarguit, bene ſibi apud eum fuiſſe affirmat, caſtiſſimum & ſanctiſſimum patruelem prædicat, cunctiſque in rebus ita ſe gerit, ut prudentiſſimi Principis ſpeciem repromittat. Qui congreſſus & tanquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cumque vini & cibi licentia, quominus decertans, adverſus eas, non fuga neque abſentia, aut timore magiſtri, ſed A *vigore animi & conſtanti præſentia, ſupra quam pueri vires ferant; uſu moderatiſſimo tutum ſe præſtat.*

Cæterum Auſtrales dum lætitiæ, feſtivitatique dediti ſunt, nomine Cæſaris requiruntur, ut capitula pacis ac litteras ſuis ſigillis muniant. Nam ipſum, & qui fuerant tractatores concordiæ, ſuo debito ſatisfeciſſe. Comes Ciliæ, Comes de Schaumberg junior, Vlricus de Roſis, Wolffgangus de Valſe, Vlricus Eizinger, & tres alii Barones, vice communitatis Auſtriæ, bona, ut ajebant, fide intra dies octo B concordiæ chirographum ſuis ſigillis roborare promiſerant. Sed quo pacto promiſſionem cuſtodiat, qui nec juramento teneri poteſt? Quis fallere hominem timeat, qui Deum contemnere ſolitus eſt? Quippe Auſtrales, quibus nulla mens fuerat, leges pacis obſervare, dum ſatisfacere promiſſo commonentur, negant capitula pacis eo modo conſcripta eſſe, quo fuerant ſtipulata; & quamvis Epiſcopi & Marchio Badenſis, nihil afferant eſſe mutatum, obno- C xioſque illos apponere chirographo ſuo ſigilla, confirment; nulla tamen ratione moventur, neque ſignare pacta quoquo modo conſentiunt. Idque primum malæ mentis, & impuræ fidei poſt compoſitam pacem ſignum fuit. Neque hac fallacia contenti Auſtrales, ultra pergunt, datamque fidem in dies magis ac magis violant. Res bello ablatas haudquaquam reſtituunt: illata damna minime reſarciunt: Ladislaum Regem in Ducali ſede collocant, jurareque illi civitates, fidem præbere nobiles, confirmationes feudorum ab eo petere, eumque veluti regentem Principem venerari & obſervare, compel-

pellunt: cum tamen conventum eſſet, A expectare diem ſancti Martini, priuſquam ulla novitas in Auſtria fieret; ut tunc de conſenſu Principum, qui puero conjuncti ſanguine forent, & ſubditorum ejus, quo pacto circa eum eſſet agendum, ordinaretur. Sed vento ſimilis eſt Auſtralica fides, junco fragilior marcido; nihil hoſce homines pudet; dictum atque indictum pari tenore accipiunt: juratum & injuratum juxta eſt illis. Non æquum, non bonum ſapiunt, lucro inhiant omnes, alieni rapaces, ſui tenaciſſimi. Id demum apud eos honeſtum eſt, quod dives: id turpe, quod pauper. B Vident Regem ætate admodum tenera nondum puberem indigere tutore, & adminiſtrationem ei committunt ejus terræ, quam vix grandævus Princeps bene gubernet. Quis non intelligat verſutias ac nequitias gentis? furari, rapere, devorare pupilli bona feſtinant, priuſquam venientes ad Conventum Principes, ut tanto ſanguini par eſt, gubernatores puero tradant, prædamque de faucibus eorum eripiant.

Hungari, ut intelligunt ſuum Regem eſſe Viennæ, mox ad eum mittunt Auguſtinum Epiſcopum Jaurinenſem. Nec diu poſt Dionyſius Archiepiſcopus Strigonienſis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Varadienſis, Vacienſis Epiſcopi, Nicolaus Vaivoda, Ladislaus Palatinus, ac filius Johannis Gubernatoris, & alii quamplures regni Proceres, & Legati communitatum, cum duobus millibus equitum eo veniunt, Regique ſuo, non tanquam extra tutelam miſſo, ſed veluti duræ captivitatis ſolutis vinculis liberato, congratulantur, &, ut ad ſe proficiſcatur, multis precibus orant: donaque ſatis ampla & magnifica porrigunt: ſed aliquanto minora, quam fama ferantur. His reſponſum eſt: Conventum ſancti Martini expectandum eſſe, quia ſic cum Cæſare ſit concluſum. Inter hæc mittit Cæſar Æneam Epiſcopum Senenſem, Vlricum de monte Solis, qui poſtmodum ad Gurcenſem Eccleſiam eſt aſſumptus, & Hartungum de Cappel Juriſconſultum, qui, viſitato apud Viennam Rege, Legatos Hungariæ in domo Cardinalis Strigonienſis convenientes, ac Cæſareo nomine ſalutantes, cur Oratores eorum apud Florentiam non audiſſet Imperator, expoſuerunt, & cur datus extra manus Rex fuiſſet. Deinde, quoniam Hungari & Coronam Regni & caſtra quædam ex Cæſare petebant, voluntariam eſſe Imperialem Majeſtatem dixerunt, ſive in Conventu ſancti Martini, ſive ante, quando liberet, de his rebus cum eis agere. Hungari ad ſalutes gra- C tias reddiderunt: de Legatis Regni non auditis parvam æſtimationem fecerunt: de Rege Ladislao dixerunt, non ſe magnipendere, qua via ſit ille dimiſſus; lætabundos ſe tamen Deo gratias agere, quod ſuum Dominum libertati redditum intuerentur. De caſtris atque corona reſponderunt, ſe Regem adire velle, quæ dicta eſſent illi referre, ac pro ſua voluntate daturos reſponſum. Epiſcopus Senenſis ad ea pauca ſubjiciens, mirari ſe, ait, quod Regem libertati reſtitutum Hungari dicerent, quaſi captivum arguerent, qui apud Cæſarem pro filio nutritus fuiſſet ac pudice

Digitized by Google

dice & liberaliter educatus. Quod illi mandata Cæſaris referre vellent, id non eſſe ingratum. Exin ſequenti die vocatis Oratoribus Imperatoris in curiam præſente Rege per Hungaros reſponſum eſt: Regiam ſublimitatem Imperatorem reſalutare atque amare; coronam Regni & opida, quæ obtineret in Hungaria Imperator, repetere: ſi redderentur, benivolentiam & gratiam duraturam; ſi minus, non poſſe Regem ſuo jure carere. Ibi Vlricus Sonenbergius, Nos, inquit, Hungaris, quæ juſſit Cæſar, expoſuimus: cum tua Majeſtate, Rex inclite, nihil nobis de hiſce rebus agitare commiſſum eſt. Sed quæ nunc tuo nomine dicta ſunt, ad verbum Cæſari referemus. Exeuntes autem Legati Cæſaris thalamum regium, per Cardinalem & alios Hungaros in aulam quandam accerſiti ſunt: juſſitque Cardinalis tum ſeipſum, tum cæteros Regni Prælatos Imperatori commendari. Johannes vero Varadienſis Epiſcopus eloquentia pollens & animo elevato, ſuadete, inquit, Imperatori, coronam & opida reddat, neque regnum noſtrum irritet, cujus Rex jam liber eſt. Cumque dixiſſet Æneas, multa eſſe, in quibus Imperator Regno Hungariæ poſſet uſui eſſe; & noſtrum, inquit Johannes, Regnum adeo excellens eſt & nobile, ut benefacienti retribuere facile poſſit. Animadvertit Æneas, commotam hominis mentem, & impenſatum eſſe reſponſum, cedendumque, animo excaleſcenti, exiſtimavit. Illud tamen non dimiſit intactum, quod de libertate Regis Johannes ante dixerat, quaque modeſtia ſervatus eſſet apud Cæſarem Ladislaus, pluribus verbis declaravit. Tum Johannes quodammodo ſeſe corrigens, non ideo ſe locutum, ait, quia captivum illum & male habitum apud Cæſarem exiſtimaverit; ſed quod jam ſibi & cæteris Hungaris communior eſſet factus & acceſſu facilior.

Cum viſitaſſent Legati Cæſaris, ut dictum eſt, Regem, ac verbis finitis Auſtrales ad ſiniſtram, Hungari vero, qui aderant, ad dextram ſe retraxiſſent, deliberaturi, quid reſponſi dandum eſſet, remanſiſſetque ſolus Rex in medio apud quandam feneſtram, paululum meditatus, cuinam parti ſe jungeret; ad Hungaros denique declinavit: ac, ſuopte ingenio, *mihi*, *inquit*, *quia ſum Hungarus*, *apud vos eſt manendum.* Quod verbum mira Vngarorum exceptum lætitia, mille in Regnum epiſtolis divulgatum eſt. Id ter Æneæ Cardinalis enarravit, timens, ne ſatis prima allocutione comprehenſus eſſet. Cumque ſolus Æneas Cardinalem adiviſſet, litteras ſibi Apoſtolicas reddidit, dixitque: ſummum Pontificem duabus de cauſis habere in eo fiduciam; &, quia magnus eſſet Archiepiſcopus, & quia Cardinalis: atque idcirco de rebus Apoſtolicæ Sedis fidenter apud eum ageret; rogaretque ipſum, ut veritati aſſiſteret, neque indigne carpi Romanam Eccleſiam permitteret. Tum vero ad Legatos Hungarorum & Auſtralium, qui Romæ fuerant, ac ſe ibi male viſos fuiſſe retulerant, deſcendit: exponens, quæ dicta ab his eſſent Apoſtolico culmini; &, quæ accepiſſent reſponſa, nihilque his aut factum aut dictum indigne monſtravit: ſed, cum ipſo monitorium Apoſtolicum adverſus Auſtrales emiſſum, multis modis accu-

accuſaviſſent; reſpondiſſe Papam, quæ conveniſſent Apoſtolicæ Majeſtati, viamque nihilominus obtuliſſe juſtitiæ. Demum vero rogavit; Romanæ ſedis cauſam apud ſuos tueretur, & ad ea, quæ pacis eſſent, inter Imperatorem & Hungaros navaret operam. Hungaris enim cum Cæſare quietem habere conduceret: qui cum Turcis aſſiduis impliciti bellis, non caute agerent, ſi pugnantes in fronte, tergum in ſecurum relinquerent.

Ad hæc Cardinalis, verum eſſe, ait, quod Oratores Regni ex urbe reverſi Papæ duritiem accuſaviſſent: qui & ægre audiverit eos, & auditis acerbe reſponderit. Fuiſſe tamen inter regnicolas, qui Papam expurgaverint; ſolum manere in animis Hungarorum moleſtiam, quod tardius ſui Oratores admiſſi fuiſſent. Nam reliqua non eſſe admiratu, aut reprehenſione digna. Paci velle ſe operam totis conatibus adhibere; ſuadere tamen Imperatori, Coronam, & Caſtella reſtitueret. Inter loquendum autem videbatur Cardinalis non probare, quod Rex Ladislaus Romam fuiſſet adductus. Tum Æneas, atqui, inquit, ex uſu veniet aliquando puero, & Italiam, & graves atque optimos illius terræ mores vidiſſe; docuitque, apud ſummum Pontificem ſacrumque Cardinalium cœtum quam libentiſſime viſus fuiſſet; utque is riſum nonnunquam Papæ moviſſet, ac potiſſime paucis diebus ante receſſum. Nam cum Papa longiorem illi audientiam negaret, quia plures eſſent audiendi Cardinales; *At Cardinales*, inquit Rex, *tecum, o* A *maxime Pater, ſemper habebis; me autem non ſemper habebis.*

His apud Viennam geſtis Oratores ad Cæſarem reverſi ſunt. Hungari quoque domum repetiverunt, in Feſto omnium Sanctorum Regni conventum apud Budam habituri, atque illinc inſtructiores reverſuri. Plurimum autem Auſtrales & Hungari Cæſaris elidere conatus ſtudent: Auſtrales, ne ſui delicti pœnas dare cogantur; Vngari, ut Coronam & Regni veteres fines obtineant. Non tamen univerſi Auſtrales Hungaris fa- B vent: Eizingerus, & qui eum ſequuntur, Bohemorum parti conjunctiores videntur; ſperantes, petentibus Hungaris ac Bohemis Regem, fieri poſſe, ut Viennæ, qui medius locus eſt, ſuum Principem habeant. Fiunt mox inter eos, qui dominantur apud Auſtriam, duæ factiones: Civitates, & inferiores nobiles, ac Prælati fidem in Eizingero collocant: Comiti Ciliæ, Barones & potentiores credunt. Is vero arcem tenet & Regis curam habet, & quoniam Hungaris faventiſſimus putatur, pauci ſunt, C qui non Hungaros arbitrantur Regem ad ſe ducturos. Illi autem ut illudant Auſtralibus, ajunt, ſe Regem non ultra Poſonium petere, ut illic ex teſtamenti paterni ordinatione gubernetur. At cum ibi fuerit, prohibiturum judicant neminem, quominus Jaurinum & ad interiora regni loca ducatur.

Per idem tempus, multa adverſus Johannem Gubernatorem Hungari dicere; eum Tyrannum & Regni proditorem appellare, qui duos Exerci-

tus

tus maximamque Regni nobilitatem Turcis prodiderit, Polonumque Regem neci objecerit: nunc Regnum graviſſimo jugo premat: neque jus dicat, neque ex bono populos regat: adveniſſe ſuæ Tyrannidis finem, liberatum ex manibus Imperatoris Regem, indies affuturum, qui ſuperbum hominem conterat. Mos hic populi eſt, ſemper venturus amatur, odioſum eſt imperium vetus. Major Regni vis adverſus Johannem ſentire videbatur, multumque illi Comes Ciliæ adverſus credebatur; tanquam illo ex gubernatione Regni dejecto, ſit locum ejus occupaturus. (1)

Contra Johannes, veritus, quod accidere poteſt, armis atque amicis ſe munit, & Giskræ, cujus hoſtis fuerat, ſocietatem ſibi adjungit. Conveniuntque hi duo inter ſe, alterum alteri opem ferre, neque reddituros ſe opida & bona coronæ, quæ tenent, Regi, niſi puberi, ac gubernatoris minus egenti. Curſus eſt hic humanarum rerum, ſedata una diſſenſione, mox altera ſurgit; inſtar hydræ truncata reſurgunt odiorum capita. Inquietum eſt mortalium genus, paci & bonis moribus adverſum. Inter hæc Bohemi apud Pragam in feſto ſancti Galli convenientes, Legatos eligunt, quos ad Regem mittant; & hi quidem cum equitibus circiter quadringentis Viennam veniunt. Inter quos de Monte Stellarum, de Roſis, de Lepore, de Cygno, præcipui Barones exiſtimati ſunt; qui cum Regem adiviſſent, non cæterarum gentium more, ſuo Principi munera porrexerunt, qui ſoliti ſunt ex Regibus dona ſuſcipere. Salutarunt autem majeſtatem ejus, ſibique verbis pluribus gratulati ſunt, qui jam tutela depoſita, regnorum ſuorum ſuſcipere curam vellet, terram Bohemiæ, quæ diu Rege caruiſſet, multis ſubjectam calamitatibus, cupide ſuum adventum expectare; voluntarios eſſe Bohemos regni coronam ſibi tradere, ſi modo capitula quædam pro pace regni eis promittat, & ne differat ad ſe proficiſci: niſi cito iret, timendum eſſe, ne Regem alium ſibi plebs adſciſceret. Verum cum pleraque peterent, quæ neganda videbantur, ſæpe interrupti tractatus, rurſus integrati fuerunt. Cumque aliquando coram Rege mentio de Bohemis fieret, tanquam aliqua peterent non conſona fidei: at ſi me, inquit Ladislaus, Regem habere cupiunt, Chriſtiani ſint, oportet; &, quam ego teneo fidem, teneant; quæ vox complures ex conſilio fecit attonitos, cum Regem, quamvis parvulum, zelum intelligerent habere fidei. Comes autem de pulchro monte, cui nunquam religio cordi fuit, ubi advertit, mutare conſiliarios, & quid vos, inquit, ea curatis, quæ Romanam ſedem reſpiciunt, quid noſtra intereſt, quo modo Bohemi cum Papa ſe habeant; ubi Archiepiſcopum accipiant; quo jure teneant eccleſias; quo ritu celebrent: curent Sacerdotes, quæ ſua ſunt, nos de regno cogitemus, ne Regi pereat. Sive Chriſtiani fuerint Bohemi, ſive pagani, noſtri ſunt; dum Regi tributa pendant, quam velint ſectam ſequantur. Denique in has

(1) *In fine Opus hoc Æneæ Sylvii in editis fuit mutilum; Continuatio, integris tredecim manu exaratis foliis conſtans, ſuperat in Cod. III. a fol. 38. pag. 2. uſque ad finem folii 50. quam hic typis excudi fecimus.*

bas leges conventum eſt, quæ Sigiſmundus avus & Albertus Ladislai Pater Bohemis promiſere, ea immota eſſe. Inter Bohemos & Baſilienſe concilium pactiones habitas, inviolatas manere. Johannem Rocbezanam in Archiepiſcopum gentis petendum, neque fidem novam, neque alium præſulem in regnum, dum is vixerit, inducendum. Quæ regni nomine per Barones poſt mortem Alberti geſta ſunt, rata conſiſtere; Regnicolis, quæ occuparint feuda, non auferri; quæ Federicus Cæſar de regno donaverit, irrita eſſe. Ladislaum in feſto Johannis Baptiſtæ Iglaviam petere; ibique per Bohemos ſuſceptum, duci Pragam, in feſto Divi Bartholomæi coronam ſuſcepturum. Sic Rex, animo bonus, conſilio malus, inventus eſt; qui vel invitus ea pacta ſignavit. Scripta ſunt hæc & firmata inter Ladislaum & Bohemos, quamvis Hungaris res ſuſpecta atque ingratiſſima eſſet; præventuros ſe tamen Bohemos Hungari crediderunt, arbitrati, poſtquam Rex Poſonium peteret, reditum ei præcludere. Interea temporis, cum feſtum ſancti Martini prope adeſſet, delegit Imperator tres oratores, qui ad dictam diem comparentes, venturos alios adſtruerent, cum Principes veniſſe conſtaret, qui tractatum pacis aſſumerent; ſe tamen præmiſſos, ut, ſi quid eſſet agendum medio tempore, non deforet Cæſaris auctoritas. His Regis nomine actæ ſunt gratiæ, qui ad rem bonam juviſſent. Laudatuſque Imperator eſt, qui conventum haud quaquam negligeret, quia tamen nondum Principes comparuiſſent, placuit eorum adventum expectari. Nec diu poſt acceſſerunt Viennam Friſingenſis & Ratiſponenſis Epiſcopi. Ludovicus Bajoariæ Dux, qui & Ottonem, Ottonis filium, ejuſdem familiæ Ducem & conſanguineum ſuum ſecum adduxit. Albertus Brandenburgenſis, & Carolus Badenſis, Marchiones præſto adfuerunt, & Albertum ſecutus eſt Johannes Epiſcopus Eichſtetenſis. Sigiſmundus Archiepiſcopus Saltzburgenſis, & Albertus Bajoariæ Dux, cum alterum eccleſia, alterum ægritudo domi detineret, qui ſuas vices implerent, Legatos miſere. Peſtis interim Viennæ gravis exoritur, neque parum plebis abſumit. Cæſar autem Ludovicum & Albertum advocat, cupiens ante eos affari, quam tractatus inchoetur; & hi quidem, non inviti prorogantes ex aſſenſu partium dictam diem, ad novam civitatem ſe contulerunt. His Cæſar ſuam cauſam expoſuit, rogatoſque fecit, ut ſuo juri faverent, cum eſſe inique contra ſe actum, intelligerent. Ludovico autem & Alberto grave videbatur Viennam reverti, ubi peſtifer aër graſſabatur, rogabantque Cæſarem, ne tantam nobilitatem periculo mortis exponeret, conſentiretque locum mutari conventionis. Sed, annuente Cæſare, Auſtrales nullo pacto transferre conventum permiſere, dicentes, non eſſe peſtem ferocem, ut fama ferret, neque mutandum locum, ad quem vocati & Hungari eſſent & Bohemi. Neque enim ſicut Italici, ita & Theutonici peſtiferum aërem reformidant, neque mortem magnopere timent, aut funera plangunt; levis eſt apud eos cariſſimorum obitus. Neceſſarium igitur erat, Viennæ teneri conventum, eoque redire principes, & Legatos Cæſaris pergere. Interim orta eſt de ſecuritate controverſia; Auſtrales, daturum ſuum Regem publi-

publi-

publicam fidem, ajebant, omnibus, qui Viennam peterent; Cæſar, nondum poſitum in adminiſtratione Ladislaum, id juris habere, negabat; neque ſe miſſurum ſub ejus ſalvo conductu Legatos affirmabat. Soluta eſt altercatio per principes, qui ſuſcepta in ſe utrinque poteſtate, & Viennæ Cæſareis, & in Nova Civitate Regalibus oratoribus, ſecuritatem promiſerunt. Ludovicus Bajoariæ Dux medio tempore Cæſarem multis rogatibus onerat, ut pro confirmatione electi Patavienſis ad Romanam curiam ſcribat, quo negato, Ottoni Duci Bajoariæ conſanguineo ſuo ut feudum paternum conferatur, expetit, id ei conceſſum eſt; & cum Ottone ſimul feudum accepit Johannes Epiſcopus Eichſtetenſis, vir doctrina & probitate inſignis. Albertus autem Marchio Brandenburgenſis, cui adverſus Norimbergenſes in curia Cæſaris lis erat, judicium expoſtulabat. Cæſari autem viſum eſt prius experiri, an amice res poſſent componi. Ad eamque rem Johannem Aichſtetenſem, Æneam Senenſem Epiſcopos, Valterum Zebingerum, duos Vlricos & Mareſcallum Imperii delegit, qui dies complures in eo negotio fruſtra conſumpſerunt; cum Albertus vendere pacem, Norimbergenſes gratis accipere, vellent. Nicolaus interim Cardinalis ſancti Petri, ac Pontifex Brixinenſis Eccleſiæ, vir omnium litterarum doctrina & ſanctimonia vitæ memorabilis, juſſus adire conventum Viennenſem, ad Cæſarem venit, ſed, Cæſare in judicio ſedente, ac cauſam inter fratrem & Schiafuſenſes cum principibus audiente, nullus ei obviam proceſſit, præter Eichſtetenſem & Senenſem Epiſcopos, quod omen parum proſperæ legationis eſt viſum. Cæſar tamen ſequenti nocte ad eum veniens, expurgatum ſe reddidit, quia non impendiſſet honorem, legato debitum; egitque ſibi, qui veniſſet, & ſummo Pontifici, qui miſiſſet eum, ingentes gratias, atque in alteram diem totius controverſiæ ſtatum ſibi exponi curavit. Intelligens autem Cardinalis, quia Ludovicus & Albertus Viennam repeterent, enarravit eis, quam ob cauſam ſedes apoſtolica ſe miſiſſet; rogavitque, ut apud Auſtrales ſecuritatis ſibi litteras impetrarent Viennam petituro; quia ſi non poſſit pacis agitare negotium, ſaltem cum Bohemis de rebus fidei tractaret, quos illic eſſe didicerat. Principes ſuas operas promittentes, Viennam perrexerunt, cumque bis unus ex familia Cardinalis profectus eſt, qui Regi Ladislao litteras daret, ac publicam fidem ab eo exigeret. Reſponſio Principum Vienna in hunc modum remiſſa eſt: quia nominati eſſent nonnulli Principes, qui pacem inter Cæſarem & Auſtrales componerent, non videri Auſtralibus conſentaneum, admitti Cardinalem, qui nominatus non eſſet. Volenti Cardinali Viennam ire, tutum patere acceſſum, neque legatis Apoſtolicæ ſedis inter Chriſtianos opus eſſe publica ſecuritate; minime tamen placere Auſtralibus, Cardinalem apud Viennam convenire Bohemos, qui non eſſent ad res eccleſiæ miſſi. Si quid cum his agere vellet, alium locum, aliud ſibi tempus eligeret. Hæc pari modo & Ladislaus reſpondit. Nuncius vero Cardinalis, dum mandata domini Viennæ proſequitur, Principumque conſilia frequentat, incognitus aliquando apud Conſiliarios, de Cardinali hunc ſermonem audivit: qui ſe tractatibus, non vocatus, ingerit, aut ſtultus eſt,

Digitized by Google

aut proditor. Quibus cognitis, intellexit Cardinalis, neque Principibus ſuum tranſitum placere, qui ſe rerum ductores æſtimabant, totamque pacis gloriam ſuam eſſe, malebant. Receſſiſſet autem e veſtigio, domumque repetiſſet, niſi remanere nonnullis eum diebus Imperatoriæ preces compuliſſent, Johannes, Friſingenſis Epiſcopus, dum hæc agitantur, qui adverſus fratrem Gaſparis, olim Cancellarii, eccleſiam obtinuerat, apoplexia tactus, inteſtatus atque elinguis Viennæ decedit; mira & incomprehenſibilia Dei judicia! Eandem mortem cum Gaſpar obiiſſet, ajebat Johannes, divina illum ultione percuſſum, qui ſibi in eccleſia Friſingenſi non juſtas moviſſet lites, neſciens idem ſibi fatum imminere. Poſt hæc Cæſar Oratores ſuos Viennam mittit. Æneam Epiſcopum Senenſem, Vlricum Riderer, Juriſconſultum, & alios ex conſilio majores. Johannes Naypergius jam Cæſari in ſuſpicionem venerat, &, tanquam non fideliter ſe geſſiſſet tempore belli, e curia miſſus erat. Johannes Vngenadius, & Valterus Zebingerus, odioſi apud Viennenſes, haud quaquam mittendi videbantur. Venerant ad Imperatorem Colonienſis, Maguntini, & Treverenſis, Archiepiſcoporum ac Federici Ducis Saxoniæ & aliorum quam plurium Principum Legati, præſtantes & magni viri; & hi Viennam petere jubentur. Barones quoque & nobiles Auſtriæ, qui fidem ſervarant, eo diriguntur, omnes apud Æneam Epiſcopum conveniunt, reſque Cæſaris in communi pertractant. Inde ad palatium ſimul proficiſcuntur, ſive ad Principes, cum vocantur. Ductor & rector omnium tractatuum Albertus Marchio videbatur; cui & ſermo

A *promptus & induſtria multa fuit. Is, ubi Legatos Cæſaris in palatio habuit, quæſivit ex eis, quænam media pacis aperirent. Legati, id opus eſſe tractatorum, ajebant; dari tamen ſibi publicam audientiam petebant, in qua jus Imperatorium manifeſtarent, quemadmodum eſſet conventum. Nam cognita cauſa, facilius poſſent Principes invenire concordiam. Albertus, audientiam publicam ſine tumultu non poſſe fieri, dicebat; neque pulchrum, comitia palam proferri: diſputationibus exaſperari, non mulceri animos; partem quoque adverſam audientiam*

B *manifeſtam petere, at ſibi non videri dandam. Legati cum audiſſent, adverſarios audientiam cupere, tunc magis eam flagitabant, operæ pretium eſſe putantes, Cæſarem, quem Auſtrales ubique gentium probro affeciſſent, publice expurgari. Quæ res nullo pacto ſuaderi Principibus quivit. Cum vero aliquamdiu ſuper hoc diſputatum eſſet, viſum eſt Principibus, id primum attingere, ut, quo loco, quibuſque rectoribus Ladislaus gubernari deberet, in communi diſcuteretur.*

C *Legati autem, injurias examinandas, & damna Cæſari, per Auſtrales illata, imprimis reſarcienda, dicebant. Cum diu ſimul altercantes non convenirent cum Legatis Principes, ait Albertus Marchio: neceſſarium ſibi eſſe, Novam Civitatem in cauſa Norimbergenſi petere, in qua terminus prope adeſſet; meditatum ſe pacis nonnullos modos, quos Cæſari vellet exponere: & quamvis Legati Cæſaris id magnopere diſſuaderent, ne conventus Viennenſis interrumperetur, Marchio tamen plus ſuæ, quam alienæ cauſæ conſulens, retineri non potuit. Sed prorogata eſt diæta Viennenſis*

Digitized by Google

nenſis ex partium placito in dies aliquot ultra. Vilbelmus, alter ex Ducibus Saxoniæ, cui ſoror Ladislai Regis nupta eſt, non parvi animi, & vaſti corporis adoleſcens, rei militaris egregie peritus, & inter Principes Theutoniæ non ſine illuſtri nomine, dum iſta geruntur, cum accepiſſet, uxoris fratrem ad dominia ſua remiſſum, cupidus ejus videndi, ut ſunt ornati & pictis armis Saxones, cum ſplendido comitatu Viennam petiit. Sed cum pridie quam intraret, Ladiſlaus, non ignarus illius adventus, in villam perrexiſſet; idcirco creditus eſt, ſeceſſiſſe, ne venienti duci occurreret. Vilbelmus autem, veluti contumelia tactus, cum Regem Viennæ non inveniſſet, mox ad Imperatorem ſe contulit; ut par pari referre videretur, prius Cæſarem viſens, quam Regem. Hic apud Novam Civitatem, cum ludi militares ſingulis penè diebus magnis contentionibus ad Imperatricis gloriam frequentarentur, complurima ſuæ virtutis documenta monſtravit. Viſus inter Principes, interque minores, aut primus aut poſt Albertum Marchionem omnibus, qui ferrent arma, & robuſtior, & peritior; clarumque nomen videbatur adeptus, niſi Viennam redeunti ſibi quidam ex Bohemis irrogaſſet infamiam. Id, quo pacto ſit factum, breviter libet exponere, ut conſuetudinem Germanæ nobilitatis exteri quoque, ſi laudanda eſt, ediſcere poſſint. Eſt in Weſtfalia civitas inſignis & potens nomine Suſatum, ad dominium eccleſiæ Colonienſis pertinens; quæ cum deſciviſſet ab eccleſia, ac ſub umbra Ducis Clivenſis libertatem ſibi quandam uſurpaſſet, Theodoricum Pontificem, jura eccleſiæ vendicantem, gravibus dam-

A nis affecit: qui, cum ſe urgeri a ſubditis cerneret, Vilbelmum, de quo ſermo eſt, in auxilium accerſivit. Is patri, de ſe bene merenti, laturus opem, militem ex Bohemia legit, profectuſque contra Suſatum, cum diu civitatem obſediſſet, fortiſſimos tamen cives expugnare non potuit, nec, domum reverſus, omne ſtipendium militi ſolvere. Inter alios autem, qui moleſtius aurum exigebant, viſus eſt ſororis Georgiconis, Bohemiæ Gubernatoris, maritus. Is cum ſe diu verbis protractum, ac denique ſpretum animadverteret, poſtquam B Vilbelmum eſſe Viennæ, totamque illic Germaniæ nobilitatem conveniſſe, didicit; eo & ipſe proficiſcitur, atque, comperto debitore, denuo, velut ex ſupervacuo, ſtipendium ſibi debitum petit; confutatus, ad pictorem ſe confert, tabellaſque complures, in eundem modum formatas, accipit; atque in locis urbis frequentioribus affigit. Tabellarum hujuſcemodi pictura fuit. Pede uno alligatus ex ſublimi ligno vir militaris pendebat; juxta ſedebat mulier egregia forma, quæ virum pendentem triſtis intuebatur; tum carta ex C ore ſuſpenſi hominis ad mulierem tendens, Alamanico ſermone conſcripta, hæc habuit verba: Ego ſum Vilbelmus Dux Saxoniæ, qui fractæ fidei pœnas pendo; fer opem amanti tuo, Margarita, fer opem; ne peream, ſpes mea, fer opem. Talia adverſus magnum Ducem, non magnus homo impune peregit, quæ res multum de nomine tanti Principis eduxit. Id, an rite factum ſit, alii judicent; nobis & indigna & barbara conſuetudo viſa eſt. Cum ſtatuiſſet autem Albertus Cæſarem accedere, Æneas quoque & Vlricus Riderer ſecuti ſunt eum,

Digitized by Google

eum, prius tamen Bohemos adiverunt, inter quos primus fuit Alſchio de Monte ſtellarum, eiſque duas res propoſuerunt. Alteram, ne recederent Vienna, antequam Principes ex Nova Civitate redirent; alteram, ut Cæſari, quantum æquitas ſineret, propitii eſſent; utraque ab his promiſſa res eſt, neutra obſervata. Namque cum diu Principes apud Cæſarem morarentur, affecti tædio Bohemi domum petiere. Interrogaverat tamen Æneas eos, cur Cardinalem Sancti Petri non admiſiſſent? Cur Regem ſuum obligaſſent pactionibus, quæ non eſſent ſecundum fidem? Non tamen, B *hæc omnibus exponebat, ſed his duntaxat, qui volunt videri fideles. Ad quem Alſchio: Cardinalem, inquit, idcirco non admiſimus, quia nihil cum eo tractare licebat injuſſu regnicolarum; neque hoc tempore res eccleſiæ bene conduci poterant, priuſquam Regem haberemus: nam quæcunque paciſci voluiſſemus, irrita ſine Rege fuiſſent; nunc, loquente Rege, omnes admovebunt ori digitum, nec erit, qui ſuæ valeat reſiſtere voluntati. Neque curanda ſunt, quæ modo pacta percuſſimus; ferre minora voluimus, ne* C *tolerare majora oporteret. Cum Rex erit in regno, facile omnia reformabuntur. Tum Æneas: Diviſi eſtis, inquit, in Bohemia, hinc Catholici, inde hæretici ſunt. Vos in Rege confiditis, in pactionibus illi. Sigiſmundum & Albertum magnos Reges pacta reſtrinxerunt, quid de hoc puero faciant, quem obligatis, ne quem Archiepiſcopum in regno ſuſcipiat, ſi Rochezana confirmari non poſſit; nunquid hoc hæreticum eſt, & alienum a fide chriſtiana, ſine Pontifice velle degere? Ad hæc Alſchio: Non debet, inquit,*

A *Rex noſter alium Archiepiſcopum in Regnum admittere, Rochezana contempto, niſi Majeſtati ſuæ ſecus fuerit viſum. At cum intellexerit, Rochezanæ locum eſſe non poſſe, tum ſibi videbitur, alium eſſe recipiendum. Tum Æneas: videbitur, ait, ſi regni Baronibus videbitur; Rochezana vero tam plebi dilectus eſt, ut excludi non poſſit. Cum multa utrinque dicta eſſent, ita receſſum eſt, ut Alſchio, rem bonam & laudabilem cum Auſtralibus a ſe actam, aſſereret. Æneas, etſi Bohemis Regem bene aſſentientem probaret, pacta tamen, quæ de fide percuſſa fuerant, non carere vel fraude, vel ſuſpicione, rebatur. Cum veniſſet ad Cæſarem Albertus Marchio, Principeſque ſecum pleroſque duxiſſet, judicium in cauſa, contra Norimbergenſes jam pridem mota, petebat, præcedereque ſuum negotium, rem Auſtralium cupiebat, qui indigentem ſui Cæſarem ſibi faventiorem arbitrabatur. Cæſar autem exiſtimans, lata ſententia, ſi viciſſet, ſuperbire; ſi ſuccubuiſſet, indignari Albertum, neque recta mente cum Auſtralibus acturum, differre judicium conabatur. Sed factis hinc atque inde pluribus verbis, quid me, inquit Albertus, incaſſum tanto tempore ſuſpendis Cæſar? tredecim in tua præſentia ſunt Principes; expectas, dum hi recedant, ut cum tuis Conſiliariis me judices? Noli hoc tibi perſuadere; Princeps ſum, & ex Principe natus; minime tuus me Mareſcallus, aut magiſter Cameræ judicabit. Id, quamquam ſuperbe dictum videretur, neque temeritate carens, non tamen caſtigatum eſt; nam Cæſar ſuo more manſuetis uſus ſermonibus in alterum diem rem produxit. Tumque vocatis Prin-*

Principum oratoribus, & accerſito Cardinali Legato, quærebat, in tanto negotio quid agendum videretur? Cum Albertus litem ſuam ſolis Principibus crederet, Norimbergenſes etiam inferiores in judicio ſeſſuros peterent. Albertus timens, ne quid adverſum ſe decerneretur, furenti ſimilis, convocatis fautoribus ſuis, iracundus & importunus in conſilio Cæſarem adit, ſuamque cauſam inter diſpares agitari queritur; cumque ſibi reſponſum eſſet, non ſedere tunc in judicio Cæſarem, ſed conſilium in agendo quærere, idque licere ſibi ex quovis homine ſuſcipere: Principes, qui aderant, eccleſiaſticos & ſeculares ad ſe vocavit, & in conclave ſeſe recipiens, ut ſibi conſulant, eos orat. At cum Cardinalis, quæ ſibi non placebat, bona fide diceret, graviter ab eo correptus eſt, neque Senenſis Epiſcopus aut Eichſtetenſis increpatione caruit; cum pacis conſilia uterque præberet: erat enim Marchio extra mentem, neque verba comprimere poterat, in tantamque dementiam proſilivit, ut neque Imperatorem, neque Romanum Pontificem ſe quicquam pendere, proteſtaretur; vixque contineret manus, ſi quis opinioni ſuæ contrarius iret. Hoc eſt Principum commune vitium; nutriti namque inter minores, qui cuncta laudare ſolent, quæ dicuntur ab eis, cum ad extraneos, ſibique pares veniunt, furunt atque inſaniunt, ubi ſe reprehenſos intelligunt. Nam, quaſi Dii ſint, reverentiam & adulationem ex hominibus ſibi debitam putant. Cæteri Principes, poſtquam corrigi Pontifices animadvertunt, quid tu, inquiunt, Marchio mæſtus es? Pone querelis modum, ibimus omnes ad Cæſarem, petemuſque, tuam cau- A *ſam cum Principibus terminet, teque veluti Principem habeat; non erunt nequicquam preces noſtræ. Sume animum, atque ito nobiſcum. Acquievit Albertus. Itum eſt ad Cæſarem. Audita petitione, in hunc modum reſponſum eſt. Eſt Albertus Marchio in conſpectu Cæſaris, fuitque ſemper clarus Princeps; neque id quiſpiam negat. Illud ſolummodo in diſceptationem venit, an cauſa, quæ cum Norimbergenſibus ſibi eſt, ſolos Principes in judicio depoſcat? Vtcunque ſit, ſedebit craſtina die Cæſar pro tribunali, aſſiſtenteſque ſibi Prin-* B *cipes advocabit, & quæ Marchio, quæque Norimbergenſes dicere velint, benignus audiet. Placuerunt Marchioni Cæſaris dicta, atque in craſtinum auditorium apparatum eſt, ad quod vocatus Sancti Petri Cardinalis, cum intraſſet Imperialem aulam, &, quæ gererentur, conſideraſſet; negavit in eo ſe judicio ſeſſurum, in quo per calumniam Marchio, conſpiratione Principum facta, quæ ſuæ libidini placerent, invito Cæſare, poſſet obtinere: fuit enim Cardinalis doctrina illuminatus ſingulari, juſtitiæ tenax, quem* C *neque metus, neque amor unquam a recto calle dimovere potuit; at propterea ingentes inimicitias in ſua natione paſſus eſt; cum pleriſque nimis juſtus videretur. Locus admonet, quoniam de cauſa Marchionis & Norimbergenſium ſermo incidit, hujus litis originem altius attingere, ſic enim legenti notior fiet. Norimberga, quam nos montem Noricorum poſſumus appellare, nobilis & potens civitas eſt, inter Bajoariam, Franconiamque flumini adjacens, quod Pegenizium incolæ vocant, ex Bohemiæ montibus delapſum. Vrbs plena populo;*

ſacris ac profanis ædibus, ad principalem magnificentiam faſtigiatis; ſolido muro, profunda foſſa, crebris & altis turribus egregie communita: ſed in agro ſita ſterili & arenoſo; ob eam cauſſam cives, plerumque artifices aut mercatores, habentur; qui & Flandriæ & Venetiis negotiantes, univerſam Germaniam mercibus implent; &, ſicuti proverbium eſt, ſine Norimbergenſibus non ſunt nundinæ. Hinc auctis opibus cives, qui nihil extra muros poſſidebant, agros, prata, ſilvas, villas emere: ruſtica ſtruere ædificia: piſcinas fodere: leporaria apparare cœperunt: & in modum nobilitatis vitam agere, invidiam vicinis facere. Nam cives apud Theutones, utcunque divites, & antiqui, loco plebis habentur. Territorium, quod Norimbergam undique cingit, univerſum ad Marchiones Brandenburgenſes pertinet, qui ſunt Burgravii Norimbergenſes. Eaque pars hæreditatis Marchioni Alberto in diviſione, cum fratribus facta, obvenit. Hujus ſubditi, cum ſæpe Norimbergenſes, velut inſolentes, accuſarent, ejuſque jura ab illis uſurpari dicerent; cumulatis ultro citroque modo in hac, modo in illa cauſa querelis, ut inter vicinos fit, Albertus civitatem, civitas Albertum odire cœpit. Albertus juriſdictionem, quæ ad ſe pertineret, cujuſdam villæ, Norimbergenſes invaſiſſe prætendit. Illi, telonium adverſus fœdera Albertum auxiſſe, magnoque ſe damno preſſos, queruntur. Interea Nobilis quiſpiam de Adoch vicinus, cum ſuſpectam haberet Marchionis potentiam, caſtra ſua Norimbergenſibus vendit. Id ægrius Alberto fit, venditionem haud ratam exiſtimanti, tanquam caſtra ſui feudi ſint, increpatque propterea Norimber-

A genſes. Illi nihil ſe inique feciſſe dicunt, viamque juris coram Cæſare offerunt. Albertus bellum indicit, Norimbergenſes omnia prius experiri, quam arma, volentes, Cæſaris opem implorant. Cæſar utramque partem ab armis abſtinere jubet, jus dicturum ſe dicit, viam facti prohibet. Sed nihil præceptio Imperatoris profuit. Norimbergenſes Marchionem, Marchio Norimbergenſes, mandatum Cæſaris violaſſe contendunt. Armant ſe ambæ partes amicis. Principes Alberto favent, Civitates Norimbergenſium arma ſequuntur, major Germaniæ pars

B hoc bello implicatur. Cæſar in pœnam criminis partes, quæ noluerant ſuis obtemperare mandatis, uſque ad extinctionem quodammodo decertare permiſit. Novem prælia in hoc bello geſta ſunt & aſpera & cruenta, quorum ſemper Marchio, præterquam unius, victor extitit. In his multa virtutis experimenta præbuit, cujus vel fortitudinem, vel prudentiam magis admirere, incertum eſt. Cujus memorabile factum hoc loco præterire non poſſum, quod ipſe nobis ex ordine retulit, cum de Nova civitate ſimul

C Viennam peteremus. Id hujuſmodi fuit. Erant Norimbergenſes ad bellum inſtructi, ſex millia peditum, equites octingentos in armis habentes, cumque his terram Marchionis ingredi properant, cui nequaquam parem eſſe ſciunt exercitum: is hoſtium adventu cognito, viarum peritus, ac difficultatum, cum ſexcentis equitibus, ac ducentis peditibus obviam pergit. In medio camporum, late patentium, fluvius fuit, equiti omnibus ex partibus, pediti uno tantum loco permeabilis, ibique fruteta ad inſidias opportuna. Hic Albertus pedites collocat,

datis

datis præceptis, ut permiſſo equitibus hoſtium tranſitu, peditatum deturbent ac morentur. Ipſe cum delectis equitibus in ſilva propinqua ſe continet. Norimbergenſes, ubi ad fluvium veniunt, qui confident equis, facile tranſeunt, pedites paulo poſt vadum quærentes & aquam undique præaltam offendentes, ad locum inſidiarum veniunt, indeque pluribus amiſſis neceſſario retrocedunt. Albertus, viſis hoſtibus, qui ſimul juncti, & ad inſultum parati, eorum, quæ peditibus contigiſſent, ignari procedebant, e ſilva ſe proripit, univerſumque producit equitatum, atque in pugnam ſeſe offert. Ea re percepta ſubſiſtunt paululum Norimbergenſes, veriti, ne major hoſtium numerus in ſe ruat. Conſiſtit quoque Albertus cum ſuis, & quid agant hoſtes, attentius inſpicit. Nec mora, delecti tres equites, arrectis haſtis, præcipiti curſu ex acie Norimbergenſium verſus hoſtes, veluti provocatores, feruntur. Tum Marchio armis undique tectus, ruſticana ſuper inducta veſte, ne cognoſci poſſet, ordine dato, quem cæteri teneant, cum duobus Comitibus animo plenus, lanceam dextra recipiens, in provocatores decurrit, &, qui ſibi forte obvius datur, equitem primo impetu proſternit: Comites una cum hoſtibus cadunt, ſolus Marchio in ſella remanet, qui, nondum fracta lancea, in cumulum Norimbergenſium, velut inter oves impavidus leo, multa vi deſilit, & unum atque alterum ab equo dejiciens, viam ſibi inter confertiſſimos cuneos facit, ibique gladio rem gerens, obvium quemque detruncat, atque urgens calcaribus equum, & impetu validiſſimo prorumpens aciem, nunc dextra, nunc ſiniſtra pugnans, ad vexillum uſque

A *pervenit. Quo viſo, ingenti clamore vicimus, inquit, & utraque manu haſtam apprehendens, ad ſe trahere nititur; ibi centum ſupra eum gladii nudantur, unum omnes petunt, premunt, concutiunt, totum eum robur exercitus confodere nititur, cumque alter alterum premeret, neque confodi homo poſſet, magnis ictibus cædebatur. Ille autem fatigatis brachiis & armis magna ex parte quaſſatis, humeris ac pectore in haſtam totus incumb[illegible] eamque complectitur, aut rapturus ad ſe hoſtium ſigna, aut certe pro ſignis hoſtium moriturus.*

B *Neque fruſtratus eſt deſiderio, nam dum ſolus adverſus plurimos contendit, neque letaliter vulnerari poteſt, aut ab equo remitti; equites ſui, qui rem geri videbant, ingenſque Ducis intelligebant periculum, uno omnes impetu in hoſtes ruunt. Illi, dimiſſo cum paucis Marchione, quem minime norant, alacres prælium committunt; cadunt ibi ex utraque parte complures, victi tamen Norimbergenſes in fugam vertuntur, cæduntur, capiuntur, pauci domum redeunt. Parta victoria, dum Marchio requiritur, apud hoſtium ſigna*

C *reperitur, vexilla in complexu tenens, neque, ictibus contuſus, loqui valens, ſed manu ac nutu ſe manifeſtans. Sanguis illi e naribus, ex auribus, ex ore plurimus fluebat, toto corpore lividus erat, pectus confractum, illiſæ ſcapulæ, caput veluti magno tonitru obſtupefactum; at ſpiritus adhuc integer, & anima, victis hoſtibus, læta. Rogatus ex equo quadrigam aſcendere, qua domum quietius duceretur, non acquievit, ut qui turpe duceret, magnum Ducem curru trahi, armatus in equo ad conjugem venit, apud quam pluribus diebus jacens, tandem convaluit.*

luit. In eodem contra Norimbergenſes bello, cum Auguſtenſes, atque Vlmenſes alio tempore, ſtructis ordinibus ſibi occurriſſent, ductoris eorum, qui ante acies procurrebat infeſtus, os lancea perfodit, atque dejectum equo captivum duxit. Opidum alto muro & foſſa cinctum, in quo præſidium non tenue Norimbergenſes habuerunt, cum diebus nonnullis obſediſſet, ex quatuor partibus inſultum dedit, reſervata ſibi opidi facie, qua & murus altior & aqua profundior erat, ne Principibus, qui ſecum arma ſumpſerant, partes prælii duriores committere videretur. Dato ſigno, cum undique validiſſime pugnaretur, admotis ſcalis, primus omnium murum aſcendit, atque in opidum deſiliens, tamdiu cum ſuis adverſus opidanos, & qui intus erant mercenarii milites, præliatus eſt, donec cæteri Principes murum tenerent. Quibus rebus, etſi poterat Albertus videri parum cautus, qui tantis ſe periculis objectaret, nomen tamen ejus & in Germania & Gallia glorioſum eſt redditum, & virtus ejus adeo formidabilis apud hoſtes, ut eam aciem nunquam vincere ſe poſſe conſiderent, in qua ſcirent Albertum eſſe. Nec mihi ambiguum eſt, quin ſucceſſu temporis, poſtquam ejus res geſtæ conſcriptæ & poſteritati traditæ fuerint, inter illuſtres & ſublimes viros apud omnes gentes Alberti fama colluceat. Is palatia Norimbergenſium, quæ more Florentinorum in agris complurima poſſidebant, villaſque omnes incendit, caſtella & arces munitiſſimas expugnavit, nihilque his extra muros civitatis reliquit. Sed neque ipſe damno caruit, nam & Norimbergenſes in agrum ejus egreſſi, quicquid obvium fuit, incendio conſumpſere, in tantum-

A que diminuti ſunt redditus eccleſiarum atque nobilium, ut præbendæ Anaſpacenſes, quæ nummos aureos octuaginta reddere quotannis ſolebant, ad quinque & viginti redactæ ſint, nobilibus ceteris ex tribus portionibus annui cenſus, una remanſerit. Erat miſerabilis Theutoniæ facies, nuſquam viator tutus. Incendium ejuſmodi Sueviam, Franconiam, Bajoariam, vexabat, hinc Principibus prædam agentibus, inde civitatibus agros igne ac ferro vaſtantibus. Epiſcopi quoque Bambergenſis, Auguſtenſis, Eichſtetenſis, Marchionis cauſam adjuvabant.

B Herbipolenſis antiſtes, unus ex omnibus Alamanniæ Principibus, civitatum ſe parti conjunxit, & animo forti atque intrepido ſuam tutatus terram, vicinos infeſtavit, qui Marchioni faverent. Quid dicam? Dubitare ſolemus, an liceat Epiſcopis, jubente Cæſare, bellum gerere, cruentiſque certaminibus intereſſe? Vidimus noſtro tempore, quamvis prohiberet Imperator, Epiſcopos tamen arma geſtare; verum illis, neceſſitatem fuiſſe pugnandi, nonnulli putaverunt, & ipſi hanc excuſationem præſeferebant;

C niſi enim bello ſe miſcuiſſent, agros ſuos utriuſque partis rapinis expoſuiſſent; quod an verum, ſatiſque purgatæ conſcientiæ fuerit, ipſi viderint. Fridericus poſtquam partes utrimque pro ſua culpa correptas, atque admodum exhauſtas animadvertit, Silveſtrum Chiemenſem Epiſcopum, Johannem Naypergium, & Vlricum Riderer, qui pacem componant, Legatos mittit. Erat Silveſter grandævus pater, prudentia & doctrina juxta venerandus, boni cuſtos & æqui; ſed animo, quam corpore fortior: cui podagra omni fere tempore Comes fuit.

Hunc

Digitized by Google

Hunc cum primum vidiſſet Albertus, & adventus cauſam noſſet: in tempore, inquit, veniſti pater, feſſi bello utrinque ſumus, neque vires nobis neque facultates ſuperant ullæ, ferro juventus periit, fruges ignis abſumpſit, aurum omne receſſit, facile pacem compones inter eos, quibus non eſt bellandi poteſtas. At poteras, inquit, Chiemenſis Epiſcopus, integris opibus, ſalvis hominibus, concordiam aſſequi, ſi Cæſaream vocem audiſſes. Sed eſt hoc ſuperbiæ proprium, ut niſi fracta cervice, & contritis oſſibus quieſcere nequeat. Concordia apud Bambergam in hanc ſententiam dicta eſt: inimicitiæ, atque offenſiones procul ex utraque parte ſunto. Si qua ex Norimbergenſibus ſibi debita Marchio credit, id jure coram Cæſare experiatur. Idem Norimbergenſes agunto, ſi Marchionem ſibi obnoxium exiſtimant. Querelis, utrinque porrigendis, utrinque partes reſpondento, ſententiæ Cæſaris parituræ. Principes alii, & Civitates reliquæ Ludovici, Comitis Palatini judicium abſque appellatione quærunto. Pace compoſita, Cæſar ex officio Marchionem, Norimbergenſeſque litteris citatoriis ad ſe vocat. Marchio, conſtitutionem eſſe Caroli quarti dicit, quæ Principem ad judicium non eſſe vocandum, niſi per Principem, velit; negatque ſe compariturum, niſi legitime vocetur; occupabat enim Norimbergenſium pleraque opida, longumque judicium eſſe cupiebat, ut fatigati Norimbergenſes, auro pacem emerent. Septem & decem Principes ex Alamania ſuperiori, Rhenique partibus Cæſari ſcribunt, dignum ſibi videri, Marchionem Albertum, niſi vocetur a Principe, non comparere judicio. Cæſaris & ſenatus ejus longe alia ſententia fuit, ſed adverſari tot Principibus arduum videbatur. Quando enim non potentiæ juſtitia cedit? Recte a Strabone traditum eſt, jus eſſe potentiorum, commoditatem. Factum eſt igitur, quod Albertus optavit: dilata in aliquos annos res eſt, non ſine magno diſpendio Norimbergenſium, donec Cæſar ex Italia reverteretur; neque aliud tunc, quam de juribus citationis, erat diſcutiendum. Reverſa igitur ad judicium lite, placuit ante omnia tractare concordiam, ſi forte componi res poſſent. Ei negotio præpoſiti ſunt Johannes Eichſtetenſis, & Æneas Senenſis Epiſcopi, Johannes de Lyſura, perſpicacis ingenii Jureconſultus. Valterus Zebinger, duo Mareſcalli, alter Imperii, alter Saxoniæ Ducis, & Vlrici duo, Juris interpretes non contemnendi; qui cum animum Marchionis inſpexiſſent, ſuadebant Norimbergenſibus, aurum dare; neque illi abnuebant, nihil tamen effici potuit, cum minor pecuniæ ſumma promitteretur, quam Marchionis vel cupiditas poſceret, vel paupertas. Eo igitur ducta contentio eſt, ut coram Cæſare, coramque Principibus partes audirentur. Sedebat Imperator inter Ludovicum Bajoariæ, & Albertum Auſtriæ Duces. Ludovicum ſequebatur Vilbelmus Dux Saxoniæ, & illum Otto, Ludovici conſanguineus; tum Carolus, Marchio Badenſis; exinde Sileſiæ Duces duo; illis duo Comites ſuccedebant, quos liberos vocant, numeroque Principum habentur. Alberto tres Epiſcopi conſidebant, Johannes Eichſtetenſis, Æneas Senenſis, Fridericus Ratiſponenſis. Ac tum primum ſiniſtrum Cæſaris latus eccleſiaſtici Principes tenuerunt, quibus dextrum vetuſta conſuetudo aſſignavit:

ex quo facto non defuerunt, qui religionem Friderici parum ſolidam accuſarent. Ibi Petrus Kenorrius vir doctus, & apud Theutones facundus, Marchionis vice locutus, Majores Alberti omni ævo Romano fideles Imperio fuiſſe commemorans, eorum multa egregia facinora retulit, propter quæ, cum eſſent Comites, ex beneficentia Cæſarum, Marchiones creati, & ad illuſtrium Principum eminentiam evecti fuiſſent; litteras Caroli quarti, aurea bulla munitas, in medium afferens, quæ id continerent. Tum legem Imperialem adduxit, quæ citationibus Principum formulam præbet, ſi quando vel regalia, vel bonores eorum impetantur. Norimbergenſes autem, vectigalia, Teloniaque Marchionis attingere; quæ nemo dubitaret regalium nomine contineri: non eſſe igitur rite citatum Albertum, quem Princeps citaturus non adiviſſet. Rurſus & aliam legem produxit, quam Francfordiæ in conventu Principum factam aſſerebat, cujus auctoritate omnes infames eſſe, atque corpus & bona perdidiſſe, decernuntur, qui, non quæſita juſtitia, coram Tribunali Cæſareo bellum homini, aut univerſitati cuivis indicerent. In actione ſua Norimbergenſes hoc ipſum Marchioni adſcribere, atque honorem ejus vitamque oppugnare. Jure igitur vocationem Principis in tanto negotio neceſſariam fuiſſe: petiit ergo, caſſam & nullam eſſe citationem, declarari; Norimbergenſeſque, in expenſis propterea factis Marchioni, condemnandos, qui communibus litteris Principem evocari curaſſent; deinde ſuas petitiones adverſus eos audiri, quos rite vocatos, nullus ambigeret.

A *Ad hæc Gregorius Hamburgenſis, tam facundia clarus, quam juris ſcientia præſtans, unus ex tribus, quorum doctrinam atque ingenium, dum ſynodus apud Baſileam viguit, mirari Germaniam intelleximus, cum hoc tempore Norimbergenſibus patrocinaretur, in hunc modum reſpondit. Civitatis de Romano imperio bene merentis, defenſurus hodie cauſam dive Cæſar, quo me vertam, cujuſve præſidium implorem, præter Majeſtatem tuam, habeo neminem. Nam ceteri, qui aſſident tecum judicaturi, aut participes litis ſunt, qui bellum* B *contra nos geſſere; aut Alberto ſanguine junguntur; aut tanquam Principes commoditate propria ducuntur: rem bellam judicantes & dignam laude, Principes in cauſam trahi non poſſe. Nemo eſt enim, qui non ſe legibus, aut judiciis velit exemptum. Sed tuus bis honor impugnatur, tua poteſtas in dubium ducitur, te potiſſimum & audire patienter, & providere cautiſſime convenit; ne quid hodiernum judicium Imperiali ſublimitati* C *afferat detrimenti. Citationem tuam Albertus arguit; ſi ruit, quod a te factum eſt, incommodum ſentiemus; tua Majeſtas & irriſionem, & diminutionem feret. Ex officio vocatum Marchionem, ac ex pactis apud Bambergam habitis, quis non intelligit reſponſioni obnoxium? Non hic ordinario jure, ſed compromiſſoria poteſtate, proceditur; ex placito, ex conventione, judicium inſtitutum eſt. Solemnitates omnes abeſſe oportet, quæ cætera judicia depoſcunt; quamvis, & ordinarie nobis agentibus, nihil obſtare legem, manifeſtum eſt, cujus meminit Petrus: namque, ſi legi*

vigor

Digitized by Google

vigor inſit, quem ille prædicavit, nihil eſt, quod Romanum Imperium amplius exiſtimemus. Caſſum eſt omne judicium, extincta inter nos juſtitia; quippe minores cauſæ ſuos habent Judices. Si quando cum Principe lis eſt, hic Cæſarem adire oportet. Sed quis adeo potens erit, qui Principem poſſit apparitorem habere? Arrigite aures germani equites! Attendite viri nobiles! cavete vobis, qui minores eſtis Principibus, proceres! &, qui eis vel ſubditi eſtis, vel vicini! aurum, veſtes, domos, agros, uxores, liberos illi vobis auferent, quid tum? Quo confugietis? Vbi gentium conqueremini? Vbi requiretis gloriam veſtram, niſi Principem afferatis, qui Principem citet, nullum vobis in Cæſare præſidium erit! ô noſtra Germania! o Imperii domicilium! o refugium orbis terræ! Siccine leges condis, ut leges evellas? o noſtri ſeculi Duces! quo veſtra ſapientia ceſſit? væ vobis, inquit Iſaias, qui leges conditis iniquas, & ſcribitis captiones, ut populum peſſumdetis! o cæcam & ſtultam prudentiam, quæ, dum Principes vult extollere, ſupprimit; præconis officium Principi committit! Quid dicant de vobis Itali, Galli, ac ceteræ nationes, cum præcones eſſe apud Germanos Principes, audierint? Impunita ſi veſtra eſſe ſcelera cupiebatis, nonne ſatius erat, ut fortes decet viros, aperta fronte Imperii jugum excutere, atque has legis ambages omittere? quippe hæc una lex eſt, quæ omnes excludit leges, Imperium delet, populos opprimit, tyrannos pene infinitos noſtris cervicibus imponit. O cæcam & rationis inopem Germaniam! quæ, dum ferre unum Imperatorem recuſas, mille te dominis ſubjicis! Quid eſt

A *Principem non poſſe citari, niſi quemque in ſua provincia Imperatorem eſſe? Vltra ſexcentos annos Imperium apud nos fuit, quamvis arctius, tamen diutius imperavimus, quam Romani, aut Græci; forſitan finis eſt gloriæ noſtræ: ut nullam eſſe potentiam in terris perpetuam Deus ſinit. Vereor, vereor, ne veniant alieni, & auferant nobis locum & gentem; propter injuſtitiam enim, notum eſt, de gente in gentem Regna & Imperia tranſmutari. In manibus noſtris, ut cernitis, extenuatum, & pene conſumptum, Imperium eſt: Natio noſtra, lacera & quaſſata,* B *nullo tempore quieſcit: undique bella tonant: nuſquam ſecuritas eſt; vivitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus: non ſocer a genero. Neque civitatibus tranquilla quies, neque Principibus otium eſt; quando & ipſi nullo judiciorum metu repreſſi, alter alterum invadunt. Hic fructus eſt iniquarum legum. Hoc parit iniquitas Principum, qui, dum imperare ſinguli volunt, omnes imperium perdiderunt. Sed ruerent ipſi, & non ſecum omnem populum Pharaonicam in ſervitutem ducerent. Equidem actum* C *de vobis eſt, viri nobiles, ſi, quemadmodum Principes optant, Romana poteſtas opprimitur. Hæc de legibus noſtris in communi dicere libuit. Modo quia legi, quamquam duræ parendum eſſe volunt, monſtrandum eſt, aliter loqui legem, quam Petrus putat, quod facile omnes intelligetis. Si quis, ait conſtitutio Carolina, ſuper honore, vita, vel feudo, Principem impetit, Principem adhibeto, qui citet. Id perinde eſt, ac ſi dicat: qui Principem honore nudandum, aut vita privandum, aut feudo, quod ab Imperio tenet, duxerit ſpoliandum, niſi*

Digitized by Google

niſi Principem, qui citet, invenerit, fruſtra nititur. Neque ego iſta divino; Principes ipſi cum tua Serenitate Cæſar ſuperioribus annis, hanc eſſe conſtitutionis mentem, declaraverunt. At cum dico: in feudo tuo nutris homines, qui me lædunt: in telonio tuo plus exigis, quam debeas: indebitum vectigal recipis; feudum mihi reddito, quod vi inſuaſiſti: neque tibi vitam auferendam, neque feudum adimendum, neque honorem denegandum, contendo. Nullum enim interdictum infamat; Non eſt igitur ſolemnis citatio neceſſaria, neque conſtitutio locum habet, cum Cæſar ex officio citat, cujus ligari manus nequeunt. Marchio inſuper ſpeciali conventione noſtris ſe reſponſurum actionibus adſtrinxit. Tu ergo, Imperator, videto, ne tuæ poteſtati deroges, ne te Imperii majeſtate ſcienter exuas, ne civitatem tuam Norimbergenſem opprimi ſinas. Vos, qui adſtatis, animadvertite, ne jugum hoc graviſſimum veſtris humeris imponatis, ut, ſine citatore Principe, convenire Principem non poſſitis; neque enim res erit ulla, in qua non feudum, aut honor, aut vita Principis non attingatur. Quod ultimo loco Marchio petit, ſuis actionibus reſponderi, non negabimus; ſi primo citatus, primo reſponderit. Ea cum Gregorius reſonanti & alta voce pronunciaſſet, multorum, qui adſtabant, nobilium corda pulſavit, quibus & legis iniquitas, & ſui ſtatus ruina non ignota fuit. Albertus autem, qui ſe coram judicibus litigare faventibus norat, Gregorium, uti ſe judicio ſubjicat, atque litigandi mandatum oſtendat, non parva contentione requirit. De mandato non fit contradictio, de ſubmiſſione, reſpondet

A Gregorius, Norimbergenſes, quorum nomine verba faceret, eorum ſubire judicium, qui litis cum Marchione conſortes fuiſſent; non videri conſentaneum, neque Ludovicum Ducem, aut Carolum Marchionem, recte judicaturos putari, quorum alter conſanguineus, alter affinis eſſet Alberti: amplexurum autem ſe Cæſaris judicium abſque controverſia, profeſſus eſt; ſi conjudicantes, nulli parti ſuſpectos, aſſumeret. Marchio vero omnes, qui conſiderent, judicandi poteſtate dignos, aſſerebat, neque ſuſpectos haberi poſſe, qui jam reconciliati civitatibus eſ-B ſent, & alioquin illuſtres Principes, quamvis juncti ſanguine, nihil agerent, quod iniquum ducerent. Cui Gregorius: *Vana eſt*, inquit, *defenſio tua Nobiliſſime Princeps! Lex enim conſanguineos, non tanquam malos, ſed tanquam ſanguine proximos, excludit; ſciens, quia ſæpe ſanguis & caro aliud revelat, quam ſpiritus: & quamquam pax nobis cum his Principibus ſit, de his tamen nunc rebus contendimus, de quibus invicem pugnavimus: & niſi modo ſequatur concordia, fœdus inter* C *vos eſt, rurſus in bellum conjunctis viribus contra nos ire.* Plurima hinc atque inde refricata ſunt, ſed omnia fere in hunc ſenſum cecidere. Imperator ſententiam Principum percontatus eſt, quid de ſummiſſione videretur? Illi ſeorſum, excluſo Cæſare, inter ſe conſultabant, quæ res mali exempli Senenſi Epiſcopo viſa eſt, quaſi Principes legem Cæſari præfigerent: hortatus eſt igitur Majeſtatem Imperatoriam, ne ſe pateretur excludi. Imperator Principes ad ſe vocat, utque in ſua præſentia deliberent, eos admonet, vocato Vlrico Riderer Juriſconſulto, qui ſententias exquireret.

Digitized by Google

ret. Albertus, cum vidiſſet Vlricum, inter Principes verba facientem, accedens propius, veſtemque hominis apprehendens: Tu ne Princeps es, inquit, qui te Principibus miſces? Vique retrudens virum, juſſit abire. Ille, tacitus rubenſque, receſſit; neque Cæſar quicquam locutus eſt, etſi marchionis indignam audaciam exiſtimavit. Epiſcopus Ratiſponenſis juſſus ſententiam dicere, vocandos eſſe conſiliarios Principum, ait, cumque his rem trutinandam. Id omnibus placuit. Vocati conſiliarii ſuadent, mandandum eſſe Gregorio, judicio ut ſe ſubmittat, ad ulteriora deinde procedat. Tum Gregorius, & ſubjeci me, inquit, & ſubjicio determinationi Cæſaris, quemadmodum compromiſſi forma requirit, exceptionibus ſalvis, quæ mihi contra perſonas aſſeſſorum competunt. Cumque jam nox adventaſſet, placuit, in aliam diem rem differre. Sequentibus diebus ſæpe de concordia actum eſt, ſed fruſtra omnes conatus fuere, cum multa Marchio quæreret, Norimbergenſes pauca promitterent. Interea Principes frequenter cum Marchione conveniebant, qui, cum intellexiſſet, eorum conſiliarios Gregorii verbis nonnihil incenſos eſſe, ſibique minus favere, dedit operam, ne quis conſiliarius ultra per Principes accerſeretur; cumque dies adeſſet judicio dicta, ſcripſit ipſe per ſe Marchio ſententiam, deditque Principibus, in judicio legendam; cujus hæc ſententia fuit: Quoniam Marchio Albertus Imperii ſacri princeps eſt, ſecumque de rebus agitur feudalibus, & honor ejus in dubium vertitur, neque ſervata eſt vocationis forma, qua vocandos Principes ſanctio Carolina præcipit; citationem adverſus eum decretam, viribus

A *carentem, caſſamque videri. Neque Gregorio, qui ſe ſubmiſerit, de ſuſpicione dicendi locum eſſe, pronuntiamus. Hanc ſententiam amplexi ſunt Ludovicus Bajoariæ Dux, adoleſcens parum expertus, & Alberti proximus conſanguineus: Otto, ejuſdem familiæ Princeps, nondum viginti annos natus: Vilhelmus de Saxonia, non tam juris, quam belli peritus, & adhuc juvenili ſanguine fervens: duo Sileſiæ proceres, quorum alterum ætas, alterum affectio potuit ex judicio repuliſſe: & junior quidem, cum non potuiſſet ad diem perſeverare,* B *ſententiam ſuam, ut ex Marchione receperat, ſcriptam reliquit. Tum duo Comites, alter adoleſcentulus, alter amantulus, quibus Alberti ſuaſio non minus in judicio audienda, quam in torneamentis, belliſque recipienda, videbatur. Albertus autem, Germanus Cæſaris, cum ſuam Æneas opinionem exquireret, quid tibi dicam? inquit, ſcio injuſtam eſſe Marchionis cauſam; ſed quia fœdus eſt mihi cum eo, minime ipſum relinquam. Cui Æneas: at meam Marchionis cauſa non occidet animam, quam ſuſcitare non poteſt.* C *Aderat Carolus, Marchio Badenſis, qui hæc audiens verba, & ego, inquit, Alberto Marchioni fœdere ſum & affinitate conjunctus, meam enim ille ſororem in matrimonium duxit; non tamen ejus amor iniquam ex me ſententiam extorquebit. Eichſtetenſis Epiſcopus, qui Marchioni colligatus erat, quo ſe verteret, ignorabat; hinc conſcientiæ ſtimulis agebatur, ne quid contra jus faſque dictaret, inde Marchionis amicitia tenebatur. Neque Ratiſponenſis Epiſcopus medius inter Bajoariæ duces, ſatis exploratum, quid ſequeretur, habebat; ex*

parte divinam ultionem, ex altera Principum minas, formidabat. Imperator, etſi voluiſſet melius ſentire Principes, poſtquam tamen ſententiæ dictæ fuiſſent, ſecundum majorem partem judicaturus videbatur. Hæc non inutiliter a nobis, ut arbitror, referuntur, ut intelligant homines, parum eſſe, quod in humana juſtitia collocari præſidii poſſit: aut odium apud homines, aut amor judicat. In rebus aliquando minimis recte judicatum eſt: majora Principum negotia non ducunt leges, Regis impietas ferro coercetur, non jure. Conclave poſtquam Cæſar intravit, ſententias exquiſiturus, duo illic diſcutienda propoſuit, unum, an, qui ſuſpecti fuerant allegati, repelli deberent? Alterum, an citatio revocanda videretur? Primus, qui diceret, Eichſtetenſis Epiſcopus, blanditus Principibus, ſubtilitate quadam juris, ne dicam iniquitate, inanes Gregorii ſuſpiciones ajebat, qui ſe judicio ſubmiſiſſet, & ad cauſam citationis deſcendiſſet, priuſquam ſuſpicio diſcuteretur; neque proteſtationem valere, quam ſuo facto prævertiſſet. De citatione, non erat auſus diffinire, ut qui neque legem Caroli probabat, neque Marchionem præſumebat offendere. Poſt illum rogatus Ludovicus, ſcriptam ſententiam produxit, in qua, repulſis Norimbergenſium exceptionibus, citationem irritam decernebat. Eumque ſecuti ſunt omnes, præter Carolum Badenſem, & Fridericum Ratiſponenſem, qui priuſquam judicarent, Æneam audire voluerunt. Is fari juſſus, res, inquit, admodum gravis eſt in manibus, in qua & honor Imperatoris, & noſter vertitur. Jurati omnes Cæſari ſumus; cavendum eſt, ne quid conſulamus, tantæ Majeſtati A *adverſum. Illud autem mihi videtur in primis juri conſonum, ne quis de ſe ipſo cognoſcat, quem ſuſpectum Gregorius dixerit; neque enim affectata videri judicia debent: quo ſe quiſque magis ingerit, eo ſuſpectiorem ſe facit. Neque mihi perſuaderi poteſt, qui Marchionis ſint neceſſarii, quique belli ejus Comites fuerint, eos juſte Norimbergenſibus dictare ſententiam. Cumque nonnulli noſtrum ſine ſuſpicione dimiſſi ſint, æquum cenſeo, de cæteris, an repellendi ſint, prius arbitrari, deinde vires citationis examinandas. Hæc verba & Ludovico & pleriſque* B *aliis moleſta fuerunt, ſcientibus, quia merito coarguerentur; obſtinato tamen propoſito in ſententia perſeverarunt. Eichſtetenſis autem Epiſcopus, ſentiens, ſe non parum expunctum, meliori conſilio ductus, ad cor rediit, converſuſque ad Cæſarem, ſi vera fateri volumus, inquit, haud bella res eſt, nos, qui bellum adverſus Norimbergenſes, inſtigante Marchione, geſſimus, in hoc judicio ferre ſententiam; quin ſuſpendimus cauſam, donec tua Majeſtas ad Imperii ſuperiores partes aſcendat. Placet, inquit Cæſar, ſi modo & cæteri conſentiant Principes. Exa-* C *minatur diu negotium. Tandem auditis, quæ dicta eſſent, libuit ſuſpendi cauſam, uſque ad nativitatem divi Baptiſtæ, Imperatoremque per id temporis ad ſuperiora Teutoniæ loca conſcenſurum: cum Electoribus & aliis, qui affuerint, Principibus cauſam reſumere, Marchionemque, veluti Principem, tractare. Principes, ubi hoc ultimum audiverunt, exiſtimantes id eſſe, quod Marchio quærebat, omnes aſſenſi ſunt, atque in hunc modum, cum eſſet plurimum noctis, pronunciatum eſt. Neque enim ſolemnitati ju-*

ris

Digitized by Google

ris ſubjacet imperatorium tribunal, & timendum fuit, ne Marchio cuncta perverteret, ſi ſpatium ad deliberandum cum Principibus habuiſſet, qui ſibi nihil reticebant. Siluerunt partes, cum audivere ſententiam; cum neutri ex propoſito ſucceſſiſſet, ſcriptam nihilominus ſibi tradi, poſtularunt. Acquievit tamen Marchio, qui poſſeſſor erat, neque facile dimittebat occupata caſtella. Norimbergenſes, ubi juſtitiæ locum apud Principes nullum eſſe cognoſcunt, paucis poſt menſibus ingreſſi novos cum Marchione tractatus, pacem ſibi & amicis non parvo auro comparavere. Albertus, Auſtriæ Dux, adverſus Sciafuſenſes, & Rapevillenſes, qui Palatini Comitis ſententiam experti, Cæſarem appellaverant, in cauſam traxit. Sed illi putantes, judicium principale non eſſe civitatibus æquum, & animo revolventes, quo pacto Norimbergenſes habiti fuiſſent, pecuniam dare, quam lites ſubire, maluerunt. Sic diutinum & atrox bellum, quod ſuperiorem Teutoniam acerrime vexaverat, terminatum, ſopitumque eſt. Inter hæc Hungari admodum multi cum Gubernatore Viennam revertuntur, deque regni ſui negotiis agitant. Imperator Principes eo remittit, & cum his Conſiliarios ſuos, qui apud Epiſcopum Senenſem convenientes, de rebus, ad pacem neceſſariis, conſultabant. Hiſque viſum eſt, Hungarorum adire conventum, qui tunc in ædibus Johannis Gubernatoris habebatur. Ibi ex numero Prælatorum præcipui fuerunt, Cardinalis Strigonienſis, Archiepiſcopus Colocenſis, Varadienſis, Jaurienſis, Tranſilvanus, & Agrienſis Epiſcopi. Ex ordine Baronum, Johannes Gubernator, Ladis-

A laus de Gara Palatinus regni, Nicolaus Vaivoda, & alii complures. Tum Legati civitatum, viri graves, & aſpectu venerabiles, magnum & venerandum Senatum repreſentabant. Illic Æneas locutus, ſalutes Cæſareas concilio dixit: cur Viennenſis conventus fuiſſet indictus, expoſuit: jus Imperatoris & mentem ejus enuntiavit, qui Regem Ladislaum, ut ſuum ſanguinem, ſuumque filium adamaret. Controverſiam autem eſſe Cæſari adverſus nonnullos ex Auſtria, cum nobiles, tum populares, qui contra jus fasque ſibi moleſti fuiſſent. Rogavit igi-
B tur, ut audirent utriuſque partis cauſas, ac boni conſulerent; deinde Legati apoſtolici contemptum enarravit, quem Viennenſes admittere noluiſſent, rationeſque confutavit, quas præferebant Auſtrales. Hungari gratias Cæſari pro ſalute dixerunt: ſuper cæteris, quæ fuiſſent propoſita, reſponderunt: ſuum ſe Regem conſulturos, atque acturos, quæ ille præciperet; cujus imperio Viennam petiviſſent. Viſum eſt Legatis Cæſaris plenum ſuperbia reſponſum; nec plura locuti ab his abierunt, ad tractatum pacis, cum
C Auſtralibus incoandum, ſe convertentes. Auſtrales autem, quia tempus conventionis elapſum eſſet, tractatum recuſabant, neque abſentibus Bohemis & Sileſitis, qui jam receſſerant, aliquid poſſe concludi, putabant. Legati Cæſaris, conventionis tempus adhuc durare, ajebant, quod partium placitis prorogatum fuiſſet, atque ipſos Principes in teſtimonium adducebant. Cumque Auſtrales obſtinato propoſito conventiones amputarent; ergo, inquiunt Legati Cæſaris, neque promiſſio, neque fides vim apud vos habet, qui nihil horum ſervatis, quæ apud No-

Digitized by Google

vam civitatem datis dexteris affirmaſtis. Signare litteras conventum fuit, noluiſtis: gubernationem pupilli Regis ſine præſentia Cæſaris auctoritate propria diſpoſuiſtis: caſtella quædam noctu furati eſtis his, qui cum Cæſare manſerunt: Res bello ablatas minime reddidiſtis: nunc concilii tempus elapſum dicitis: Quo veſtra nobilitas abiit? ubi dictorum veſtrorum conſtantiam requiremus? Principes, cum diu, nunc Legatos Imperatoris, nunc Auſtrales, audirent, & illi publicam audientium peterent, iſti detrectarent; ex uſu rati ſunt, omnia prius experiri, quam auditioni publicæ locum facere, (1) ne partes irritatæ convitiis pacem difficilius admitterent. Juſſerunt igitur, petitiones partim hinc atque inde proferri, ex quibus elici concordiæ media poſſent. Petitio Cæſaris fuit, reſarciri damna, quæ paſſus eſſet: adminiſtrationem tutelæ reſtitui: atque in pœnam rapi nocentes. Auſtrales, conjuncti Hungaris, opida, quæ Cæſar aut in Auſtria, aut in Hungaria occupaſſet, & regni coronam, repetebant. Id cum Legati Cæſaris ex Principibus cognoviſſent, ac reſpondere juberentur; in Corona, inquiunt, non facturum Cæſarem controverſiam, ſi cætera componantur. Opida Hungariæ partim jure pignoris teneri, partim emptione, partim juſto bello quæſita: Auſtralica vero, aut Albertum, aut Elizabet, Ladiſlai parentes, vel ſibi, vel Friderico, patruo ſuo, accepta pecunia, pignori tradidiſſe: indignum eſſe, ea repeti, ære non reddito: quæ jure tutelæ tenerentur, reſarcitis belli damnis, non negaturum Cæſarem, quamvis adhuc tutela Regis, nondum puberis, ad ſe A *pertineret; quem, dum bene nutrirent, pacis cauſa, apud Comitem, ceteroſque non invitus dimitteret. Auſtrales, & alia Caſtella eſſe, dicebant, quæ Cæſar, recepta pecunia, pleriſque nobilibus pignori adſcripſiſſet: debere Cæſarem illa redimere, qui ſupra decies quinquies centena aureorum millia nummum ex Auſtralibus hauſiſſet. Legati ſubridentes, facile, inquiunt, multa millia verbo colligimus: cum manum apponimus, vix centena in dena redeunt. Rarus Principatus eſt, qui, deductis oneribus, pecuniam cumulet: pignorari caſtra, neceſſitas re-* B *gionis expoſtulavit; nunc, qui plura occupant pignora, hi ſunt, qui pignorantem magis accuſant. Hungari, quantum ad ſe pertineret, negabant, Reginam, quæ coronæ oppida fuiſſent, pignori obligare potuiſſe, aut ullum extraneum coëmere caſtra in Hungaria: quamvis agri & vineæ cunctis eſſent venales. Quæ bello quæſita narrarentur, Nobilium fuiſſe, Baronum, ajebant; niſi his reſtituerentur, aut armis tuenda, quibus obtenta fuerant,* C *aut amittenda. Nec juſtum fuiſſe bellum, affirmabant, quo ſe Cæſar lucratum illa referret. Legati ad hæc Wladiſlai Regis Poloniæ, qui tempore belli, de quo eſt ſermo, rerum in Hungaria potiebatur, induciarum, cum Cæſare factarum, litteras proferebant: quibus cavebatur, qui ex Hungaria in Auſtriam aut Stiriam rapinas ageret, aut ex Auſtria ſive Stiria in Hungariam prædaretur, eum licere parti læſæ, quamvis non requiſita altera parte, compeſcere, docebant. Ex opidis, quæ repetebantur, ſæpe in Auſtria & Stiria rapinas & cædes admiſſas: petiviſſe Cæſarem, ut malefactores*

(1) *Quæ ſequuntur, ea idem codex habet fol.* 11. *pag.* 1. & 2.

Digitized by Google

ctores ſuos Hungari punirent, illoſque reſpondiſſe: implicitos ſe bello Turcorum, non poſſe latrones corripere: neque ſcribendum bis eſſe, qui parituri dicto non forent. Cæſari, ſi velit, aut poſſit, auctoritatem habere, qua illos coërceret. Congregaſſe Cæſarem exercitum: expugnaſſe munitiſſimas arces: ſupplicio latrones affeciſſe: indignum eſſe, caſtella ſine ſatiſfactione ſumptuum reddi. Super pignoribus & emptionibus, jure diſcuti litem, petebant. Hungari cum hæc inficiari nequirent, aliud refugium quærunt. Ladislaum, inquiunt, Banum, cujus Caſtra fuerunt, ſub fide publica ad ſe venientem, a Cæſare in carcerem fuiſſe conjectam: hinc latrones patrimonium ejus occupaviſſe: ab his Auſtria & Stiria vexata; originem malorum ex Cæſare profectum: qui virum bonum ſine culpa comprehendit. Tum Legati Ladislai Bani litteras in medium adducunt, quibus ille ſe juſte captum a Cæſare, & miſericorditer dimiſſum, fatebatur. Principes, cum multa nunc iſti, nunc illi parti dixiſſent, vocatis tandem ſeorſim Legatis Cæſaris, ajunt, ſeſe viam æquitatis Hungaris & Auſtralibus magnopere ſuaſiſſe, illoſque tandem in hunc modum reſpondiſſe: Quæcunque Caſtra jure pignoris ſive in Hungaria, ſive in Auſtria Cæſar occupat, ea pro chirographorum ſententia ſervet, reliqua cum corona Hungariæ reſtituat; quæ ſua Majeſtas inſcripſit aliis, ære ſuo redimat: ad eam rem auri octuaginta milia nummum ex Auſtralibus accipiat: eo pacto quinquaginta milia lucrifacturum Cæſarem; nam pignora, facto computo, triginta millium reperiri. Suadebant igitur has conditiones recipi, quando aliud obtineri non poſſit, alioquin, videre ſe bellum, ajebant: timere Cæſari, quem licet juſtum intelligerent, tamen inermem viderent. Cumque Legati cuncta refutarent, ituros ſe ad Cæſarem dicunt, ſecumque rem tractaturos: utque Senenſis Epiſcopus & Ulricus Riderer eo proficiſcantur, relictis Viennæ cæteris, orant. Geritur Principibus mos. In præſentia Cæſaris Albertus Marchio res Viennæ geſtas, & pacis leges exponit. At cum Cæſarem majora petentem cerneret, nos, inquit Marchio, res ad calcem deduximus: nihil eſt, quod amplius extorqueri poſſit: aut has pacis conditiones, aut bellum amplecti, oportet: quamvis tua Majeſtas ſuopte ingenio, quid horum ſit antiquius, norit, neque noſtro conſilio egeat. (1)

In Hungaria (2) meliores arces, quas bello quæſiviſti, tibi tuiſque dimittuntur: pœnæ nomine adverſarii tui octuaginta millia aureorum pendent: Si parua pro maximo delicto pœna eſt, maxima erit indulgentiæ tuæ laus. Quid de utilitate dicam? Liberatus Auſtralibus curis, res tuas geres, Stiriæ, Carinthiæque negotia diſpones: ad Superiorem inde Alemaniam te conferes: pacem inter Principes, qui diſſident, compones: dilaceratam rempublicam reſarcies: pecuniam ingentem retinebis, quam bellum exhauriret: parces agris, parces tuis ſubditis.

(1) *Hunc in modum in laudato ſupra codice abrumpitur ſententia; reliqua, quæ ad continuationem iſtam pertinent, habentur in principio codicis* manuſcripti quarti, *ut hic vulgavimus.*

(2) *Æneæ Silvii ad Cæſarem verba ſunt, ut ex ſequentibus intelligere licet.*

Digitized by Google

ditis. At plus victoria conferet, dicat aliquis. Scis dubios eſſe belli exitus: cum potentiſſimo Rege litem habes: multæ & magnæ provinciæ pro illo adverſus te armantur: raro vincere pauciores cernimus. Quod ſi demus te victorem, cui nocebit tuus exercitus, niſi patrueli tuo, tuiſque ſubditis? bellum hujuſmodi hoc eſt, cujus victoria nihil emolumenti poſſit afferre: nam præda militibus diſpertienda eſt, opida, ſi quæ expugnari contingat, reſtituere tandem patrueli oportebit: neque enim tu es, qui ſubditorum patruelis tui crimina in eum, qui puer eſt, convertere velis, & paterna hæreditate tuum privare ſanguinem. Quis non igitur id bellum declinet, quod, cum lucri nihil promittat, multum tamen damni minetur? Ego equidem Cæſar quocunque me verto, plenam querelarum invenio civitatem. Nobilitas plebsque ſimul pacem lacrimando petit, illic cives, illic ruſtici ſua damna deplorant, quorum ut tandem miſerearis tempus ipſum, in quo ſumus, expoſcit ſacrum, in quo Chriſti Domini & Dei noſtri paſſionem recolimus. Quod ſi Deum nunc potiſſime petimus, ut peccata noſtra nobis dimittat, & nos aliis ignoſcere æquum eſt; ne cum ſervo nequam damnemur, qui miſericordiam conſecutus a Domino, conſervum ſibi pauca debentem, ſuffocavit. Nunc injurias obliviſci decet, & vindictam Deo remittere: nunc maxime bellum abominari debemus, quod rapinas, incendia, adulteria, cædes alit, agros, urbes, templa devaſtat, in quo neque jus neque fas locum habet. Miſerere Cæſar miſerere inopum ru-

A ſticorum, quos ſine culpa hoſtilis abſumit gladius. Adverte, quibus malis affligitur Auſtria, hiſque imponito modum. Aſpice, quo in periculo ſint Bohemi, quæ clades imminet Hungaris, illi ab hæreticis impugnantur, iſti ab infidelibus. Quod ſi tecum pugnare cogantur, & in fidelibus & hæreticis impendiſſe favorem putaberis; quod ſi pacem amplecteris, utroſque jugulas, facultatemque Turcis aufers expugnandæ Conſtantinopolis; nam, tuo metu ſoluti Hungari, non ſinent alterum Europæ oculum in poteſtatem Turcorum devenire, neque Mahume-B tes Conſtantinopolim aggredi præſumet, cum Hungaros, nullo bello implicitos, intellexerit (1). Denique, ut Majeſtati tuæ plane dicam, quod in re eſt; omnes Conſiliarii tui hanc pacem commendant, & ut amplectaris, una voce ſuadent. Si conſilio tuorum amicorum acquieſcis, nec bene ſucceſſerit, quod minime reor, nemo te arguet, qui conſiliariis auſcultaveris; at ſi bellum, diſſuadentibus illis, gerens, adverſam fortunam experiaris; omnes te unum incuſabunt, qui te unum plus omnibus ſapere credideris. C Hæc ego pro mea in te fide, & ut officio meo facerem ſatis, dixiſſe volui. Tua nunc prudentia dijudicabit, & quod in rem fuerit, amplectetur. Ea dum diceret Æneas, turbido eum vultu Cæſar intuebatur, verbiſque Teutonicis, quod cum illo inſolitum ei erat, credebam, inquit, Epiſcope, te mecum ſapere, meæque ſtudere gloriæ; nunc, ut animadverto, omnes adverſum me conſpiraviſtis, neque mea vobis curæ ſunt: idque hoſtes ſciunt, atque idcirco duriores in concordia ſeſe ex-

ex-

(1) *Fuimus Troes! quod teſtimonium Hungaricæ tum virtutis hoc majoris eſt ponderis, quo ab Ænea, Hungaris ubique parum æquo, dictum eſt.*

Digitized by Google

exhibent. At quoniam vos me negligitis, geram ſolus ego mei curam, mihique ſolus ipſe conſulam. Tum tui honoris, Æneas, ne, oro, Cæſar opineris, vel me, vel alios Conſiliarios, prodigos eſſe; qui cum tua gloria glorioſi, cum tua infamia infames ſumus. Si male ſentimus, ignorantiæ crimen eſt, non voluntatis. Cumque Cæſar nihil ultra loqueretur, reverſus ad conſiliarios Æneas, eos magnopere increpabat, qui . . (1) juſſiſſent nullum allatura fructum, illi contra utilem . . . dicebant. Nam Cæſar etſi tunc non aquieviſſet, oſt . . . per noctem tamen cogitaturum, & tandem intellectur . . . quod ſibi datum eſſet conſilium. Nocte igitur, quæ . . . germanus Imperatoris cum Legatis . . . haud pauca locutus, eos tandem in ſententiam . . . exin primo diluculo Fridericum . . . egerit, expavit, & ne ſe pa . . Ille qui noctem pene inſomnem tra . . expunctus, ito inquit, frater at . . conditiones pacis conſcribito, nec . . oratoribus Ladislai Regis. Scripta eſt . . . cujus quamquam plurima fuerint capita, ſumma . . . quæ Cæſar in poteſtate haberet Auſtralici atque Hunga . . . . demptis aliquibus, Ladislao redderentur. Imperatori vero auri ſeptuaginta milia nummorum traderentur. Placuit utrique parti, quod pronuntiavit Albertus. Sed cum Ciliæ Comes Vlricus per id tempus ageret in Hungaria, non præſumpſit Ladislaus, eo abſente & inconſulto, tantam rem firmare. Eſt itaque dilata in ejus reditum ratihabitio . . . intelligens neque pacem ſibi, neque bellum . . in bello fortunæ varietatem timeret, in pace . . . qui reconciliatus parvuli ſe gubernare non . . . uſus eſt vaframento, ut Auſtralibus neque ſpem . . . belli metum adimeret. Nam modo unum impedimentum inveniens, modo aliud, cur leges pacis ab Alberto dictæ confirmari non poſſent, eam rem de termino in terminum traxit: de tranſitu Regis in Bohemiam cum Georgio interim Podiebratio, regni Gubernatore, occultas conventiones agitans: quas cum reſciſſet Johannes Smiriſchci, inter Barones Bohemiæ opibus haud ultimus, eloquentia procul dubio primus, & qui labem Huſſitarum nunquam induiſſet, hujuſcemodi litteras Regi ſcripſit: Johannes Smiriſchci Ladislao, Bohemiæ Regi, ſalutem. Rumor eſt, te brevi ad nos eſſe venturum. Probo, ſi ita venis, ut imperandi apud te auctoritas, apud Bohemos parendi neceſſitas ſit: ſi minus, domi melius manebis: niſi fortaſſe biceps fueris, ut unum caput Viennæ relinquere, & aliud ad nos poſſis afferre. Vale! Eam epiſtolam cum accepiſſet Ladislaus, Vlrico Ciliæ Comiti, peſſimo Johannis fato, legendas dedit. Gubernator Bohemiæ forte eodem tempore tardiorem Regis in Bohemiam tranſitum & litteris & nuntiis incuſabat, rumpique moras orabat: nam regni ea forma eſſet, ut, niſi quam primum Regis præſentiam ſentiret, ingens malum eſſet habiturum. Comes igitur, ſive parum penſi habens, ſive Johannis Smiriſchci inimicus, litteras, ab eo miſſas, ad Gubernatorem remiſit: nihil mirandum eſſe affirmans, ſi Rex in Bohemiam nondum profectus eſſet, ubi capiti ſuo timendum eſſet. Gubernator, ubi ſcripta Comitis, ſimulque Johannis litteras in manu

(1) *Folii margine, ſceleſti cujuſpiam aut indocti hominis manu avulſo, lacunæ, quas vides, exſtiterunt.*

Digitized by Google

manu habuit, convocatis apud Pragam regni optimatibus, inter quos Johannes Smiriſchci fuit, percontatus eſt, qua pœna plectendus videatur, qui Regem in Bohemiam proficiſci volentem, ſcriptis ſuis deterruiſſet, tanquam ſuæ Majeſtati periculum immineret capitis? Cum reſpondiſſent omnes, proditorem eſſe, ac morte multandum ejus facinoris auctorem, idque Johannes inter primos affirmaſſet; & tu ergo, inquit, patriæ regnique proditor, quam tuo ſanxiſti ore, ei te pœnæ accingito; productiſque litteris, cum eas Johannes recognoviſſet, duas ei horas dedit, quibus & domui ſuæ conſuleret, & animæ, nec plus ſpatii elargitus, obtruncari hominem juſſit: iſque viri nobilis fuit exitus, qui, dum alieno conſulit capiti, perdidit ſuum. Vlricus interea Comes Ciliæ, cum Regem ſibi auſcultare, ſibique uni credere animadvertiſſet; Sacerdotia, magiſtratus, munera quæque, cui vellet, nunc committere, nunc vendere; augere vectigalia; multare cives; caſtella opidaque pignori obligare, ſeu feudi nomine tradere: bellum pacemque pro arbitrio facere; Eizingherum, & qui cum eo ſentirent, conſilio excludere; ſolus omnia gerere. Ferebat ea inpacato animo Eizingerus, neque tolerabile arbitrabatur, ſe ultimum eſſe apud Regem, cui primus ipſe regnum reddidiſſet. Vocare igitur modo iſtos, modo illos, qui ſecum pariter neglecti viderentur: accuſare Comitem qui cuncta ſibi arripuerit: Suadere, ne patiantur, res Auſtrales ab externo, qui Regi male conſulat, adminiſtrari: quærendas eſſe occaſiones dicere, quibus comiti ea reddant, quæ ab ipſo perferunt. Audiunt omnes libentibus animis Eizin-

A *geri verba, ſtatuuntque ſimul provincialiu . . . quin cuncti vitam & . . . Gubernationem illi abdicand . . . aliquando plenius habitum eſt. Cum . . . & . . . Adeſſetque Eizingerus, nam ſemper . . . . proceres. Complurima ſunt emendationis . . . difficiles emerſere Hungari Regem petunt, Bohemi . . . ajunt, aut his, aut illis parere oportere . . . quis abſente Rege Auſtriæ præſideat. De pace . . Cæſare non convenimus, dum rati pendet habitio, quamvis . . . non eſt tamen conſilium meum, infecta pace,* B *Auſtriam ab Rege noſtro relinquendam eſſe. Mea igitur ſententia eſt, ſi modum his rebus imponere volumus, vocandos eſſe ad certam diem ex omni ſtatu provincialium primores, cumque his conſilium de univerſa re captandum. Intellexit Comes, quo tenderet Eizingeri ſuaſio, neque paſſus ulterius, ſuffragia exquiri, Regem ex conſilio abduxit, cuſtodeſque ex amicis adhibuit, ne quis ex factione Eizingeri ſolus Regem alloqui poſſet. Poſt hæc, tanquam ſatisfacturus Hungaris, Barones & Prælatos* C *ad Poſonium accerſivit, ipſeque cum Rege eo profectus eſt. Id oppidum, ex Auſtria Budam petentibus, primum occurrit Hungarici Juris, in ripa Danubii dextra ſitum, arce præditum, adeo munita, ut vi capi . . . regni & Comes multa ſimul . . . cur tam difficulter . . . comitem, quaſi is eſſet, . . . Quid me, ait Comes, accuſas? Ego jam . . . ſed prætervertit conſilia mea Eizingerus . . . affirmavit, Hungariam petere, compertum . . . inſidias in caput ejus a te paratas eſſe, ubi . . . ille mendacii, ſi voles, pœnas. Vocabimus*

mus

Digitized by Google

mus eum in hunc locum Regiis litteris; ubi advenerit, objicies ſibi falſam calumniam, de te Regi factam; producemus teſtes, ſi non es reus, ſubibit Eizingerus in ſupplicium, quod te pati decuiſſet, ſi verum eſſet, quod ille tibi objecit crimen. Plectenda eſt enim horum hominum audacia, ne tam facile poſt hac alios criminentur. Obſtupuit Gubernator, cum ſibi tanti ſceleris inuſtam audivit notam, commotuſque vehementer animo, rogavit vocari Eizingerum, verique periculum fieri. Comes autem ea confinxerat, ut æmulum, quem habebat in Auſtria potiſſimum, perderet. Vocatus eſt igitur Eizingerus ternis litteris; non, velut ad cauſam criminis dicendam, ſed, tamquam illo opus eſſet Regi in Hungaria, qui cum Patre primus in conſilio fuiſſet; ſciebant enim, narrata vocationis cauſa, illum minime venturum fuiſſe. At neque ſic homo, qui noſſet fraudes hominum, capi potuit. Nunc valetudinis impedimentum, nunc alias cauſas prætendens, quibus Hungariam per id tempus petere non valeret: atque hoc modo paratas evaſit inſidias. In Poſonio vero res Hungariæ hoc pacto ſunt ordinatæ: Johanni Huniadi Gubernatio regni cum auferri non poſſet, dimiſſa eſt: is quatuor & viginti millia nummorum aureorum quot annis in fiſcum regium ſe ſe relaturum promiſit, donec Ladislaus in regnum reverteretur. Ex reliquis Hungariæ proventibus regni onera ſupportaturum; etiamſi Turci, aut aliæ gentes, bellum intulerint. Rumor quoque fuit, Johannem Comiti, qui ſibi gubernationem confirmaſſet, aureorum duodecim millia in annos ſingulos clam eſ- A *ſe pollicitum. Sicque VI. & XXX. millibus aureorum annuam Hungariæ poſſeſſionem venditam ferunt. Johannes deinde in Hungaros plenum imperium habuit. Ladislaus cum Comite Viennam reverſus, de tranſitu in Bohemiam agitare cœpit; urgebant enim litteræ plurimorum Praga venientes, quarum ſententia erat: niſi ad dictam diem Rex iret, futurum, ut Bohemi alium Regem quærerent. Sed deerat Regi argentum, quo ſe itineri accingeret, & apparatum regium oſtendere poſſet. Rogantur Civitates Auſtriæ, ſimulque Prælati eccleſiarum, & no-* B *biles, in ea neceſſitate ut Regi ſubveniant. Illi ab Eizingero edocti, nihil pecuniarum corradi poſſe, affirmant; niſi provincialium conventus habeatur, qui multis de cauſis neceſſarius videatur, & potiſſime, ut in medium conſulatur, abſente Rege, quis detur rebus Auſtriæ modus. Non potuit Comes huic conſilio reſiſtere; cum pecuniaria res urgeret: dicitur igitur dies apud Forum tritici, id eſt opidum trans Danubium in ripa fluminis ejus, quod, planum habens agrum,* C *triticeas meſſes, unde nomen ducit,* (1) *abunde ſecat; ab urbe Viennenſi quadraginta ferme ſtadiis procul poſitum. Hic cum Rex & Provinciales ſimul conveniſſent, ſollicitus Comes, ne quid in ſe ſtatueretur, nunquam relinquere ſolum Regem; intereſſe ſermonibus, qui fierent omnibus; explorare conſilia procerum, plebiſque animos ſolerter inveſtigare; &, cum ingrata cuncta offenderet, diligentius Regi adhærere, ab ejuſque latere nunquam diſcedere, niſi alium ſuo loco ſuffeciſſet, cujus ſibi fides cognita eſſet. Præterierunt igitur nonnulli dies fruſtra,*

(1) Germ. *Kornneuburg.*

ſtra, cum dicendi, quæ vellent, libertas provincialibus adempta videretur: poſtremo nullo audente alio, ſurgens Eizingerus in concione: tui provinciales, inquit, Rex! qui te vita ſua cariorem habent, pleraque tibi, ſemotis arbitris, de rebus Auſtriæ referre cupiunt, magna quidem, & quæ audiſſe, utile ſit. Tu ergo, ſi libet, jube hinc omnes abire non natos in Auſtria. Ad quam vocem, cum Auſtrales cuncti ſurgentes, idem petiviſſent; juſſit Rex Comitem & alienigenas, qui curiam ſequebantur, omnes exire, &, quid ſibi vellent provinciales, interrogavit. Tum Eizingerus, accerſitis his, quorum auctoritas idonea videbatur, Regi, in angulum auditorii cum paucis tracto, hæc verba dixiſſe fertur. Cum te Fridericus Imperator in poteſtate haberet, Rex inclite! neque tibi eam humanitatem exhiberet, quam tua nobilitas merebatur, & ſua erga te propinquitas exigebat; incredibilis nos mæror & animi vexabat anxietas; verebamur enim, ne te nobis aut venenum, aut alia peſtis eriperet: quando nihil ſanctum regnandi cupiditas relinquit. Maxime vero tuæ vitæ timuimus, cum te in Italiam Cæſar abduxit, terram remotiſſimam, & germanico ſanguini noxiam. Ea propter, quam primum rediſti, ut te periculo eximeremus, in capita noſtra periculum ſuſcepimus. Indiximus bellum Cæſari, niſi te nobis redderet: in quo, ſi victor ille fuiſſet, ultima nos ſupplicia manebant. Contulimus argentum ex privatis opibus: conduximus ex Bohemia & aliis ex locis militem: contraximus exercitum: Civitatem Novam, in qua detinebaris, obſidione cinximus, oppugnavimus, concuſſimus: noſtraque de-

A *mum cura, ſtudio, arteque factum eſt, ut ad nos tandem regnaturus remittereris. Noſti quanto gaudio tua te Vienna excepit: quanta nobilium, quanta plebium lætitia fuit, cum te videndi copia facta eſt: non quaſi ex captivitate tua Majeſtas dimiſſa eſſet, ſed quaſi omnes ex teterrimo carcere exiviſſemus, ita læti atque alacres tuo adventu fuimus, cum te intueremur. Divum illum genitorem tuum ab inferis reverſum reſpicere arbitrabamur, ſub cujus imperio felicem Auſtriam fuiſſe non eſt ambiguum. Inæſtimabilis itaque noſtros animos voluptas habuit, cum in hæreditatis paternæ poſſeſſionem introductum aſpeximus.*

B *Sed invidit huic felicitati noſtræ Vlricus, Ciliæ Comes, qui, ut primum tui curam ſuſcepit, nobis, quaſi mancipiis, uti cœpit; quaſi nos auro emiſſet ſuo, ita nos modo uno, modo altero damno affecit: his pecunias, illis agros, aliis uxores abſtulit. Noſtrum, qui patri tuo cariſſimi fuimus, nullum in tuo conſilio eſſe ſinit, neque loquendi nobis, neque hiſcendi facultas permiſſa eſt. Quid civibus aut ruricolis fieri putas? quando nos,*

C *qui ex primoribus Auſtriæ ſumus, ſpreti abjectique jacemus: ferremus hæc tamen haud iniquo animo, ſi ex re tua eſſent, & non te penitus remque tuam ire peſſum videremus. Vtinam ita Comes vitam inſtituiſſet, ut commendare eum apud te poſſemus, & non, quæ dicturi ſumus, jam afferre in medium oporteret! Tua gloria, Rex, tuum decus ex amore ſubditorum pendet; nullius Regis ſolida potentia eſt, quem ſubditi oderunt. Quod ſi Comitis diu gubernatione utaris, cogentur Auſtrales, quam nunc vehementer amant, odire, execrarique tuam*

Maje-

Digitized by Google

Majeſtatem; neque enim natura fert, ut eos amemus, a quibus mala ſuſcipimus. Nemo tibi modo imputat, quæ mala Comes agit, at ſi pergis eum retinere, quod in eum populi gerunt odium, in te convertent. Etenim, ut Comitis tibi vitam deſcribamus, nemo illo eſt ambitioſior, avarior, libidinoſior: ſolus ſibi honores uſurpat: ſolus videri potens, ſolus regendi magiſter vult: neque parem patitur quempiam: & quidem, ſi facultas ei eſſet, nec te ſuperiorem ferat. Aſpice domum ejus, quot eum famuli ſequuntur; ſi tu hac, ille illac tranſeat, qui neutrum norint, illum Regem, te Comitem judicent. Nunquam mater tua, ſanctiſſima fœmina, eum famulatum habuit, quem Concubina Comitis ſecum ducit. In cœnam illius XXti aurei, quando in tuam decem, exponuntur: in menſa illius ingens auri pondus, in tua vix argentum, & id permodicum, apponitur. Tibi ex Hungaria IIII. & XX. millia aureorum quotannis promiſſa ſunt, ea Comes accipit, quibus te ſeque alit: ſupra hæc, duodecim millia ei cedunt, quæ ſibi retinet. Bohemi & Auſtrales ei vectigales ſunt; nemo ſecurus rebus ſuis utitur, niſi Comitis favorem emat; ditiores ornatioreſque & longe arrogantiores Comitis famulos, quam tuos cernimus. Vxores noſtræ, niſi concubinam ejus venerentur, eique famulentur, periculum famæ vitæque ſubeunt. Non ſunt hi mores, quos populi non ignavi ferre poſſint. Non ita tuus ſè genitor habuit. Quod ſi regnare apud nos volueris, paternos mores imiteris, neceſſe eſt, & hunc abs te repellas, qui nobis tanquam mancipiis utens, tibi ſubditorum odium

A *parat, ſibi divitias congregat. Quibus verbis commotus Ladislaus ex Auſtralibus percontatur, quonam pacto Comes expelli poſſet. Illi petendam eſſe Viennam ajunt, ibique rem maturandam, antequam in Bohemiam eatur; &, quibus artibus utendum, quibus verbis alloquendus ſit Comes, oſtendunt. Exin, vocato Comite, quibus modis haberi argentum ad iter neceſſarium poſſit; quomodo gubernanda ſit Auſtria in abſentia Regis, edocent. Rebus compoſitis, veritus Comes, ne quid inſidiarum apud Viennenſes ſibi paratum eſſet, vitare eam*
B *urbem voluit, Regemque Bertholsdorfium, qua eum cuſtodire ſolebat, adducere niſus eſt. Tum Rex, ut erat edoctus, at, inquit, Comes, priuſquam Bohemiam peto, e re mea eſt, conſulatui Viennenſi valedicere, populumque mihi fideliſſimum ſalutare. Itum eſt igitur in urbem; cum Comiti animus Regius haud quaquam immutatus videretur. Nocte, quæ ſecuta eſt, Comes apud concubinam divertit: Rex cum cubiculariis ſuis*
C *regiam ingreſſus eſt. Eizingerus noctem inſomnem duxit, nunc conſulatum urbis, nunc Barones, quos ſuæ factionis habuit, ut auderent, hortatus, &, antequam lux oriretur, apud ſancti Auguſtini ædem, quæ regiæ proxima eſt, & per poſticum habet aditum in palatium, mille Cives armatos collocavit; alios aliis in locis in inſidiis, ut præſto eſſent vocati, latere juſſit. Ipſe, ut primum luceſcere dies cœpit, cum conſiliariis ſuæ partis Regiam petens, Regis thalamum, priuſquam aſſurgeret, ingreſſus eſt, plureſque cives tectis armis in palatium introduxit. Nec diu poſt, cum Lamberger, unus ex miniſtris*

Comiti fidelibus cariſque, eques natu nobilis, dum thalamum Regis ex more ingredi nititur, repulſus ab oſtio, inter adſtantes querelas agitat. Tum frater Eizingeri, qui forte aderat, tace, inquit, Lamberger! ſatis diu regnum in hac civitate tenuiſti: nunc dominatus in alios derivatus eſt, neque tibi, neque Comiti parebimus amplius. Vix ea finierat, cum Comes ipſe, a concubinæ dimiſſus amplexibus adeſt; thalamum regis clauſum offendens, cum manu pulſans non intromitteretur, calcibus, veluti furens, quatere oſtium cœpit. Juſſit Rex Comitem introduci. Jam Conſiliarii fere omnes aderant, qui, viſo Comite, alter alterum reſpicientes, ſilentium tenebant. Miratus Comes, quid hæc matutina conſilii convocatio ſibi vellet, mirabundus rogavit. Cui Eizingerus: hactenus, inquit, magnifice & illuſtris Comes! Conſiliarius primus Regis noſtri fuiſti, & Capitaneus, & Gubernator; nunc hæc tibi officia interdicuntur: jubetque Majeſtas Regia, e ſua ut abiens curia, ante oculos ejus poſt hac ne compareas, neque te vel familiarem appelles. His dictis, ubi circumſpiciens Comes tacere omnes animadvertit, ut erat animi præſentis & facundiæ præcipitis, in hunc modum locutus fertur: longe alia, Rex ampliſſime! nunc audio verba, quam mea erga te fides, meaque ſervitia meruere. Ego tibi A *antequam naſcereris, ſervire occœpi; patri tuo, ſummo viro, Alberto Regi, in maximis periculis adſtiti: Genitrici tuæ, Sorori meæ conſobrinæ, cum ab omnibus deſerta in regno Hungariæ periclitaretur, ſolus opem attuli: vix natus eras, cum ego, ut regnum tibi paternum ſervarem, armatus duriſſima pro te bella ſubivi: pro te vulneratus ſanguinem fudi, pro te pugnans captus ſqualorem carceris* (1).

Videſne bone (2) *vir, quam multi, magnique Principes, & ipſe Rex noſter unum ritum ſequuntur Romanæ* B *conformes Eccleſiæ; cur non his conſentis potius, quam Rokezanæ? nonne ſatis nitida noſtra tibi videtur religio? an plus ſapere paucos Bohemos, quam reliquam Chriſti eccleſiam cenſes? Pogiebradium reſpondiſſe: Si tua hæc verba ſunt, non es, quem ſimulas; ſin aliena, ſatisfacere me illis oportet, qui te miſere, non tibi. Eccleſiaſticas ceremonias ſua quiſque pro fide gerit: ſacrificia, ut credimus, Deo exhibemus. Humani arbitrii non eſt, quod velis, credere. Demonſtratione, ſuaſioneque mens hu*C*mana volens nolensque capitur, utque natura inſtituta eſt, altera facilius, altera difficilius. Mihi perſuaſa eſt meorum ſacerdotum religio; ſi aliter agam, animo meo contrarius ſiem: homines fortaſſe fallam, Deum, qui corda inſpicit, fallere non poſſum. Ne-*

(1) *Ita rurſus in Codice abrumpitur oratio; attamen ſarciri poteſt ex primo & ſexageſimo Capite Hiſtoriæ Bohemicæ ejuſdem Silvii: ubi iſta, brevius quidem, ſed eadem fere ſententia leguntur. Quæ ad Continuationem pertinent, ea exſtant in MS. Cæſ. III. a fol. 51. p. 1. uſque ad fol. 59. p. 2. ubi tota hæc Hiſtoria Auſtriaca eodem fere modo definit, atque laudata ſupra Hiſtoria Bohemica: utraque enim pertingit ad A. C. 1458. quo Matthias Corvinus d. 22 Januarii Rex Hungariæ, & Georgius Podiebradius d. 2. Martii Rex Bohemiæ, Æneas autem Silvius d. 19. Auguſti ex S. R. E. Cardinale Presbytero tit. S. Sabinæ Summus Pontifex creatus, & Pius ſecundus appellatus eſt.*

(2) *Chiliani paraſiti ſermo ad Podiebradium. Vide laudatam modo nobis Hiſtoriam Silvii Bohemicam Cap. LXII. p. 177. Unde, quæ hic deſiderantur, & diſcas facile & ſumas.*

Neque me tui ſimilem eſſe decet; aliud hiſtrioni, aliud viro nobili convenit; in his, quæ Deo exhibemus, nihil ſimulare licet. Hæc vel tibi habe, ſi ſapis; vel his referto, qui te ſubmiſere.

A

Dum hæc aguntur, Comes Ciliæ per amicos clam Regi reconciliatur, reverſumque apud Viennam mille cum equitibus magno & ſplendido apparatu adit: venienti rex obviam extra urbem factus eſt. Proceres, nobiles, populares omnes ſecuti, ſalutare, amplecti, laudare Comitem, certare invicem, contumelioſius ejecerint eum, an magnificentius revocaverint. Intrante urbem Comite, Eizingerus, & qui cum eo ſentiebant, ex adverſa parte exierunt, ſpontaneum exilium eligentes. Mira rerum mutatio; qui paulo ante mæſtus in exilium contemptus, abjectuſque miſſus fuerat, in triumphantis modum revertitur: qui culmen potentiæ tenuerat, & alterius dictarat exilium, quod in alios decreverat, in ſe pati cogitur! lubricus apud Reges primus eſt locus. Non eſt ſolida poteſtas, quæ unius ex voluntate dependet. Hungari, ubi rediſſe in Auſtriam Regem accipiunt, legatos ad eum mittunt petentes, regnum ſuum viſitet. Johannes Huniades per idem tempus Hungariam ferme univerſam in poteſtate habebat, regias arces tenens, non ſine invidia multorum Procerum, maxime vero Comitis Ciliæ, qui locum ejus optabat. Is ergo criminari Johannem, regique odioſum efficere; illum regem eſſe, non Ladislaum; vectigalia ad eum deferri; haud dubium quin ad regnum adſpiret: quod ſi nequeat per Chriſtianos id obtinere, per Turcos conaturum, quibus his magnos Hungarorum exercitus prodiderit. Palam illum Turcis infeſtum videri, clanculum eſſe amicum. Si pergat in Hungariam rex, in poteſtate Johannis futurum, aut vi, aut veneno periturum: præveniendum facinus eſſe, & in autorem vertendum ſcelus: vocandum Johannem, venientemque Viennam capiendum, necandumque: ſic tutum regnum reddi poſſe. Compoſitis inſidiis accerſitur ad Regem Johannes. Ille ab amicis de fraude edoctus, neque enim res magnæ occultæ diu eſſe poſſunt, dicit ſe Regi in Hungaria pariturum eſſe, iturumque quocunque voluerit; extra, non eſſe obnoxium. Mittuntur igitur ad eum Comes Ciliæ, de Magdeburg, de Schawmberg & dominus de Walſee, qui ſecum in metis Hungariæ conveniant ad opidum Kocze, conenturque Viennam adducere, ſi nequeant intra opidum, arte tractum interficiant. Ille ad jactum teli cum duobus millibus equitum appropinquans, colloquium in campis offert. Comes Ciliæ intrare eum opidum ad colloquendum ait; ſe regis vicem gerere; non eſſe gubernatori indignum, eos adire, qui regis mandata perferant; neque ita ignobiles eſſe, ut non adiri mereantur. Johannes, legationem ad ſe miſſam, dicere; legatos minores eſſe eo, ad quem mittantur; de nobilitate non eſſe certandum. Cæterum in Hungaria Comites Ciliæ Regio Gubernatori cedere ſolitos; poſtremo murata ſe opida minime ingreſſurum, niſi & ipſe par præſidium, atque comes, intus habeat. Ita rebus infectis diſceſſum, nec diu poſtea nova fraus excogitata. Tractatum eſt per communes amicos de adventu Johannis in Viennam: ille victum ſe dedit, ubi Regiæ literæ & ali-

B

C

aliquorum Principum, Prælatorumque ſecuritatem facerent, promiſſa omnia ſunt, quæ optavit. Johannes ad VIII. millia paſſuum Viennæ appropinquavit, litteras ibi expectans. Tum Lamberger, nobilis eques, juſſu Comitis ad eum veniens, properare juſſit; nam Rex obviam magno comitatu venturus eſſet, & cum eo comes, qui litteras afferret. Credens Johannes, IV. millia paſſuum verſus Viennam profectus eſt, inſpicienſque late campos, cum neminem exire obviam videret, in propinqua villa conſedit, cumque pauliſper moratus eſſet, adfuit Comes cum XL. equitibus. Et quid agis Johannes inquit? aſcende equum, feſtina, quid regem moraris? tum Johannes: late, inquit, campi patent; neque ego vel regem, vel alium quempiam video. Ad ea Comes: æſtus eſt, inquit, Rex intra vineas & arbores te moratur in umbra, & omnis cum eo nobilitas. Et Johannes: at ubi litteræ inquit? cum eo ſunt, reſpondit Comes. Converſus ad Lamberger Johannes, recte, inquit, mentitus es mihi. Ad ea Lamberger: quæ juſſit Comes, ea dixi; ſi quis error ineſt, ei impropera. Et iterum Johannes ad comitem converſus, ſiccine me ludificaſti Comes? fraude me appetis; poſſum de te ſupplicium ſumere, reverentia Regis te ſalvum facit: illi tuam vitam dono, & ante oculos meos, faxo, ne amplius veneris: & ita rurſum conventus perturbatus eſt. Multa poſtea inter Hungaros & regem agitata ſunt, & inter ipſum Johannem, ac regem pactiones habitæ, arces nonnullæ redditæ regi, & ipſe Rex, ſuadente Comite, Budam profectus. Interea mortuo Romæ Nicolao Pont. Max. qui Eugenio ſucceſſerat, Calixtus tertius Petri cathedram eſt adeptus, qui cognita Mahumetis Turcorum Imperatoris voluntate, Hungariam ſibi armis ſubjicere cupientis, Johannem Cardinalem ſancti Angeli, virum induſtrium ac magnanimum, cum legatione in Germaniam miſit, ſeptentrionis vires in Turcos commoturum. Coactum eſt ex Germania vulgus inops, populares inopes arma ſumpſere, quos æternæ vitæ præmia commoverunt: opulenti homines, præſenti rerum ſtatu contenti, domi manſere. Inefficax eſt plerumque apud potentes ſermo divinus, quibus facultates deſunt, levis eſt in cœlum volatus. Mahumetes interea, Conſtantinopolitana victoria ſuperbus, nam eam urbem paulo ante armis eviceret, congregatis ingentibus copiis ex Thracia per Tribalos in Hungariam properavit. CL. millia pugnatorum in ejus exercitu, fuiſſe, tradunt. Inflatus opinione ſui, tantoque tumens exercitu, non dubitabat, Hungaria brevi devicta, Illyricos penetrare ſinus atque intima tutus, regna Liburnorum & fontem ſuperare Timavi, *Italiamque terreſtri itinere petere. Sed parva urbs conatus ejus retinuit. Taurinum appellavere majores, hodie aliam Albam vocant, ad confluentes Danubii, Savique ſitam. Hanc primum oppugnare Mahumetes ſtatuit, propter oportunitatem tranſeundi fluminis. Johannes Capiſtranus, Ordinis Minorum Profeſſor, vitæ ſanctimonia clarus, per idem tempus Hungaros in arma publicis ſermonibus excitabat, qui, ubi appropinquare Turcos accepit, nihil moratus, in Albam ſe contulit, haud parvam cruce ſignatorum multitudinem ſecum adducens. Johannes quoque*

Digitized by Google

que Huniades, contracta raptim militia, eo profectus eſt. Cardinalis Budæ remoratus eſt, copias ampliores cogens. Rex, ubi adventum Turcorum certum eſſe cognovit, nec vires ſufficientes Hungaris eſſe, quæ tantam vim ferre poſſent, nihil fidens Hungaris (1) *quorum mobiles animos norat, neque ſatis tutum manere Budæ arbitratus, ſub ſpecie venationis Budam egreſſus, in Auſtriam rediit. Interea Turcus, apud Albam caſtra metatus, ſummis viribus eam partem oppugnare cœpit, qua planus aditus fuit, locatiſque tormentis æneis, prioris muri magnam partem disjecit. Vacuum haud parvum ſpacium intus erat uſque ad alterum murum; ibi cruce ſignati diu pugnaverunt, tandemque hoſtem repulere: ſed inſtante Imperatore, urgenteque iterum, irruptio facta eſt, iterumque repulſi ſunt, adeoque cruce ſignatorum impetus invaluit, ut non contenti defendiſſe muros, hoſtem in caſtra rejecerint. Fugiebant Turci ex propoſito, ut extra opidum longe protractos Chriſtianos aciem immitterent, quæ reditum in urbem prohiberet; exin & a fronte & a tergo egreſſos invaderent. Furentes cruce ſignati, ac victoria exultantes, in* A *quod præcipitarentur diſcrimen, non advertebant: vidit ex muris Capiſtranus transverſam hoſtium aciem, inſidiaſque cognoſcens, revocare ſuos cœpit: cum parum audiretur, præceps in pugnam dilabitur, atque inter duas acies, interque tela volantia currens, clamoribus ac ſignis cruce ſignatos redire coëgit, qui vocem Huniadis nullatenus audiebant. Fraudati magna ſpe Turci, in caſtra redierunt. Pugnatum eſt a veſperis uſque in veſperas: multi ex utraque parte cecidere, plurimi ex Turcis, & hi quidem præſtantiores. De cæſis ho-* B *ſtibus varia ſententia eſt; quidam ſupra XX. millia cecidiſſe tradiderunt, alii ad ſummum IV. millia cæſa tradunt; quod nobis infra verum eſſe videtur: neque enim in tanto exercitu ea videri clades potuiſſet; majus damnum abire Mahumetem coëgit: qui ſequenti nocte incenſis caſtris, machiniſque, cum toto exercitu trepidus aufugit, nec tam audax venerat, quam timidus abiit. Traditum eſt, eum ſub papilla ſagitta confoſſum ſalutem deſperaſſe, atque ideo fugam meditatum, inter fugiendum multos* C *ſuorum amiſiſſe, tormenta ænea & plurima & maxima in caſtris reperta ſunt, eaque tantum victorum præda. Hunia-*

(1) Quia, ut exiſtimo, neque Hungari Ciliæ Comiti, in cujus poteſtate Rex erat, fidere quidquam poterant. Enimvero, ſi Huniades Gubernator ambitione Cilienſis e vivorum numero fuiſſet ereptus, non Taurinum modo, ſed Hungaria etiam univerſa jugum Turcicum procul dubio erat ſubitura. Regis Ladislai regiam plane indolem atque eximium in Hungaros amorem ſupra vidimus; ubi, vel ipſo Silvio teſte, idem Rex in bivio hærens, quanam in provincia thronum figeret, ad Hungaros denique declinavit, ac ſuopte ingenio, mihi, inquit, quia ſum Hungarus, apud vos eſt manendum: quod verbum mira Hungarorum exceptum fuiſſe lætitia idem Silvius commemorat, milleque in regnum epiſtolis divulgatum. Addit tamen, id 'ter Æneæ, inquit, Cardinalis Strigonienſis narravit; timens, ne ſatis prima adlocutione comprehenſus eſſet: Nempe homini Italo, ignoti tum fuere & mores Hungarorum & animi. Nam, quod ſine ulla hic a me dictum eſſe invidia velim, ſi ulla per Europam gens eſt, cujus animos Rex citius faciliuſve in poteſtate ſua habere queat, ea profecto noſtra eſt; modo vel leviſſimis, ſed veris indiciis amare ſe, æſtimareque ſuos oſtendat.

Digitized by Google

Huniades & Capiſtranus, in Alba dum bellum gereretur, fuere: uterque rem geſtam ſcripſit, neque alter alterius mentionem fecit, alteruter ſibi ſolidam rei geſtæ gloriam adſcripſit. Magna eſt dulcedo gloriæ; non tam facile contemnitur, quam contemnenda dicitur. Spreverat opes Capiſtranus & ſeculi pompas; calcaverat avaritiam, libidinem ſubegerat; gloriam ſpernere non potuit: qui Summo Pontifici bellum atque exitum belli deſcribens, nulla Huniadis, nulla Cardinalis facta mentione, totum ſuum eſſe dixit, quod geſtum erat: nemo eſt enim tam ſanctus, qui dulcedine gloriæ non tangatur. Verum paulo poſt & Huniades & Capiſtranus, alter morbo, alter ſenio obiere. Ladislaus, audita morte Johannis Huniadis, ſuadente Comite, in Hungariam rediit, duplici æmulo liberatus: altero, qui fraude regnum appetere videretur; altero qui vi. Comiti, non minus Huniadis obitus, quam Turcorum conflictus, gratus extitit; jam enim Hungariam ſibi patere haud dubie arbitrabatur, ſublato adverſario. Sed nihil eſt humanæ menti de futuro certum: ſæpe quod utile credimus, vergit ad noxam, & multi, cum ſe dejectos credidere, in ſublime elati ſunt. Comiti multo ſalubrius fuerat, Johannem Hunniadem vixiſſe; neque enim Hungariam introiſſet. Nunc metu vacuus Regem in Albam ducit, hoſtium ſpolia recogniturum, & campos viſurum, ubi prælia geſta. In Alba, dum mora trahitur, rem divinam ſpectante Rege, conſilium de more cogitur. Vocatus eo Comes, an iret, aliquamdiu hæſitavit: deinde, thorace inductus ſub

A veſte, proficiſcitur. Venientem Ladislaus, Huniadis filius, proditorem compellat, qui patri ſæpe necem paraverit, regemque ſibi infenſum reddiderit: nunc diem veniſſe, quo ſcelerum pœnas luat. Sunt, qui Comitem prius arguiſſe Ladislaum, dicant; tanquam Regi parum obedientem, qui ejus armatos intrare opidum prohibuiſſet. Illud conſtat, Comitem, accepto ex puero gladio, caput Ladislai petiviſſe, nonnulloſque interjectæ manus digitos amputaſſe; ad cujus clamorem irrupiſſe Hungaros, Ladislai familiares, defendentemque aliquamdiu ſe Comi-

B tem obtruncaſſe: nec mora, Ladislaum Regem adiſſe, occiſumque Comitem, ita merentem, dixiſſe: Regem nihil moveri debere, ſublatum eſſe, qui Hungaros perſequeretur. Rex, etſi commotus tam atroci facinore, ſupra tamen, quam ejus ferebat ætas, dolorem atque iram compreſſit; nec dubitavit, jure cæſum Comitem, dicere; amicis vero, qui prope adſtabant, ferendumque, quodcunque id eſſet, dicentibus; atqui ſic neceſſitas, inquit, exigit: ferendum eſt, quicquid vitari non poteſt: ademptam Comiti vitam,

C niſi Deus reddiderit, homo non reddet: ille ſuo fato functus eſt, nos nunc noſtra manent, quæ Deus mitiora efficiat! juſſitque defuncti cadaver plauſtro impoſitum Ciliam deferri, atque in ſepulchris majorum condi. Ipſe Alba relicta, comitante Ladislao, Budam repetere ſtatuit, in itinere vero ad opidum Huniadum (1) pervenit: ibi conjunx Huniadis obviam ei facta eſt, ob mortem mariti lugubrem veſtem deferens, puellæ quoque eam ſecutæ, pari modo triſtitiam præ ſe veſtibus oſtendebant. Rex matronam com-

(1) Oppidi nomen in MS. abeſt; repoſitum eſt ex Hiſt. Boh.

complexus, indigna, inquit, hæc veſtimenta ſunt, quæ ob mortem viri tui deferas. Johannes Huniades de morte tranſivit ad vitam: ille Hungariam Chriſto, mihi regnum ſervavit: Hungaris pacem peperit; hoſtes fidei catholicæ fudit, fugavit, pertrivit: ſalutem ab eo percepimus omnes, fortiora ejus facta etiam hoſtes admirati ſunt. Et in vita & in morte laudanda ejus opera: in prælio ſtrenuus, in lectulo ægritudinis fortis, in bello vicit hoſtes, in ægritudine ſe ipſum ſuperavit. Nota ſunt ejus egregia facinora, quæ pugnando peregit: conſilio ac manu ſuſtentavit acies ſuas, perfregit hoſtiles: ubi adeſſe extremum vitæ tempus cognovit, & urgere vim morbi; non eſt paſſus, dominicum corpus ad ſe deferri: neque enim dignum exiſtimabat, ſervum a domino viſitari: ſurrexit e lectulo, quamvis labentibus membris, & cum ſuis pedibus, deficiente virtute, ire non poſſet, in ædem ſe ferri ſacram juſſit, ibique de more chriſtiano, confeſſione facta, ſacram accepit Euchariſtiam, atque inter ſacerdotum manus faſtidientem terrena animam exhalavit. Et quo illam credimus migraſſe, niſi ad eum, pro quo tot bella pugnaverat? ad Imperatorem ſuum invictus miles perrexit, cum Chriſto regnat, qui pro Chriſto pugnavit: jam pridem debitum ſibi cœlum tenet: non eſt cur lugere eum virum oporteat: faceſſant lugubres veſtes omniſque mœror abſit: congaudere gaudenti oportet: intempeſtivæ lacrymæ, intempeſtivi luctus recedant. Quibus dictis, aureas afferri veſtes juſſit, quas dono viduæ dedit, filiiſque, omneſque puellas mutare habitum imperavit, totamque diem letitiæ dari. Convivia

A *exinde ſplendide acta: inter epulas ſaltatum cantatumque, & quaſi celebres nuptiæ inter vina & jocos perfectæ. His blandimentis allecti Huniadis filii, nihil jam dudum ex morte Comitis ſequi poſſe, confidebant: itaque poſito metu Regem uſque Budam ſecuti ſunt, palatiumque, imprimis æſtimati, cultique, frequentabant. Verum amici Comitis regias aures dietim pulſare; nobilem Comitem, avunculum regium, ſine cauſa necatum conqueri; maieſtatem regiam graviter læſam dicere; inultum tam atrox ſcelus minime relinquendum eſſe: cor-*
B *rigendum audacem juvenem atque temerarium, qui regium ſenatum nobili cruore ſpargere non timuerit: audaciam, niſi mature coërceatur, in temeritatem verti; nullum inveniri clementem virum, qui juventutem crudelitate inſigniverit; arma in manu nefarii adoleſcentis periculoſa eſſe; auſurum procul dubio etiam in Regem, qui Regi proximum obtruncaverit. Jam illi regnandi ſpem factam; patrem ejus idem concupiviſſe, ſed defuiſſe animum: graviorem ætatem pericula magis metiri: juveni, quodcunque libuit, videri factu facillimum,*
C *per æqua & iniqua ad regnum tendere, licitum apparere: occurrendum prius, quam malum amplius ſerpat: in Ladislao & facta & meditata facinora punienda. Rex, ſive his motus, ſive ſuapte natura incenſus, deſignata hora, qua filii Huniadis ambo in regiam conceſſiſſent, armata juvenum manu portas claudi jubet, adoleſcenteſque captos in carcerem rapi: cum quibus & Johannes Epiſcopus Varadienſis, raræ virtutis ac facundiæ, & plerique alii comprehenſi ſunt; tanquam cædis Comitis, & inſidiarum, quæ Regi paren-*

Digitized by Google

rarentur, conſcii. Ladislaus, IV. ferme & XX. natus annos, egregio corpore adoleſcens, flavis de more crinibus ſuper humeros paſſis, revinctis poſt tergum manibus, talari atque aurea veſte indutus, & fortaſſe eadem, quam ſibi paulo ante Rex donaverat, in publicum producitur: erecta cervice, oculis huc atque illuc ſpectantibus, impavidus atque intrepidus ad ſupplicium pergit. Ubi ad locum ventum eſt, quo cervix amputanda erat, juſſus genua flectere, pauca prius pro ſua expurgatione locutus, carnifici paruit. Præco, qui de more damnatorum crimina proferre conſuevit, impetrato ſilentio, nihil aliud dixit, niſi eo modo corrigi, qui domino ſuo infideles eſſent. Carnifex, religata Ladislai ceſarie, ne collum impediret, juſſus percutere reum, mutans, labanſque vix tandem quatuor ictibus candidam cervicem abſcidit. Atque ita nobilis adoleſcens occiſo Comiti parentavit. Frater ejus in vinculis retentus eſt. Epiſcopus Varadienſis, multum inſtante Cardinale ſancti Angeli, qui tum legatum Apoſtolicum agebat, Dionyſio Archiepiſcopo Strigonienſi, idemque Cardinali, ſecundum canones judicandus traditur: de cæteris captivis ſuſpenſum judicium, qui tamen paulo poſt fractis carceribus evaſere. Rex, Budæ non diu moratus, in Auſtriam ſe recepit: Mathiam, Huniadis filium, ſibi coævum, captivum ducens. Cum per Strigonium iter faceret, vocatum ad ſe Johannem, Varadienſem Epiſcopum, bono animo eſſe juſſit, his verbis uſus: cum eſſem Budæ, quod voluere Barones, id facere me oportuit: quod te cepi, illorum fuit; quod te ſupplicio culpaque libero, meum eſt. Spectata mihi tua virtus, nihil de te
A *ſiniſtrum perſuaderi permiſit, abi, & quem geſſiſti Epiſcopatum, gere.*

In Auſtria, de conjuge Regi tradenda, diu agitatum eſt. Multæ virgines offerebantur, tantum conjugium expetentes; verum nobiliſſimo Regi, quæ coire merito poſſet, nulla dignior viſa eſt, Margaritha, Caroli Regis Franciæ filia, cum propter ætatem, Ladislao convenientem, egregiam formam, pudicos mores; tum propter ſanguinis excellentem raramque nobilitatem, & majorum ejus late vulgatam gloriam. B *Placet igitur Legatos mittere, qui ſponſam petant; ſed ubi nam celebrare nuptias oporteat, in dubium venit. Hungari Budam, Auſtrales Viennam, Bohemi Pragam ei celebritati deputandam aiunt. Diu res trahitur, nutante Rege: ob eam cauſam Georgius Podiebradius cum DCCC expeditis equitibus in Auſtriam uſque ad Danubium proficiſcitur, dicitque, ſe magna habere, quæ Regi pandat. Juſſus tranare atque urbem ingredi, Viennam ſibi non tutam dicit, rogatus, miſſis nunciis Regis,* C *quæ velit, pandere, negat ſe alteri, quam Regi arcana communicaturum, petitque Regem ad ſe trans fluvium pergere. Diu hæſitatum eſt, eſſet ne eundum; ſenatui non placebat, Regem ad ſuum ſubditum exire: nimiam licentiam dari provincialibus: inſolentes eo modo fieri. Regem auctoritas Gubernatoris movebat, & latere aliquid verebatur; neque latebat eum, utilitatem honeſtatem vincere, temporique ſæpe delatum eſſe. Perrexit igitur inermis ad armatum: III. millia equitum eum ſecuta ſunt inermium, quamvis gladio accincti eſſent: tentoria in ulteriori Danubii ripa proten-*

ten-

Digitized by Google

tenſa ſunt, dimiſſoque ſpacio inter bina caſtra, & tentorium in medio poſitum, in quo Rex cum Gubernatore conveniret. Quatuor diebus conventio producta eſt: Rex per noctem in urbem rediit, gubernator in caſtris manſit. Primus congreſſus publicus fuit, in quo ſalutatio de more geſta; in altero, duo tantum ſermonum teſtes fuere; in tertio, remotis arbitris, ſolus cum Rege Georgius ſermones miſcuit: verba, inter eos habita, non ſunt prodita: ex his tamen, quæ ſecuta ſunt, palam eſt, de tranſitu Regis in Bohemiam fuiſſe agitatum: ubi non convenere, ſermone ſæpius habito, Rex Viennam rediit, Georgius, indignabundus minabunduſque retro in Moraviam iter flexit. Pœnituit Regem, dimiſiſſe hominem male contentum, penes quem regni poteſtas eſſet, &, qui non minari ſolum, ſed offendere etiam poſſet. Miſit ergo Legatos, qui eum placatum reducerent; ſi minus id poſſent, poſtulata ejus facturum Regem, affirmarent. Inventus in itinere Georgius retrahi non potuit, nec de ſententia ſua quicquam detraxit. Data itaque fides eſt, iturum Regem in Bohemiam etiam ante diem dictam, Pragæque nuptias celebraturum. Nec moratus Rex, ordinatis Auſtriæ rebus, ingenti apparatu Bohemiam petiit; ubi non minores ei bonores exhibiti ſunt, quam prius. Inde duæ legationes miſſæ, altera ad Imperatorem Fridericum, quæ de pace ageret, in qua princeps fuit Vlricus Eizingerus, cujus diligentia in formulam pacis conſenſum erat; altera ad Carolum Franciæ Regem, quæ filiam ejus peteret Regi uxorem. In hac primas partes geſſit Vlricus Patavienſium præſul,

A *moribus & doctrina præditus, quem tradunt LXXX. equos albos habuiſſe in ea legatione. DCC. equites fuiſſe traduntur: quadrigæ auratæ, matronæ ac virgines nobiles, quæ ſponſam ducerent, & dona digna, quæ tali Reginæ afferrentur. Tertia quoque legatio decreta erat ad Calixtum Pont. Max., quæ controverſias de religione in eodem regno dirimeret, regnumque Romanæ eccleſiæ conjungeret. Super his quarta cura erat, magni exercitus comparandi, quo vires Turcorum non modo repelli ex Hungaria, ſed tota Græcia pelli poſſent.*

B *Apparabantur nuptiæ ſplendidæ ac magnificentiſſimæ. Imperator & Auguſta vocati; ambæ Regis ſorores cum viris eam celebritatem acceſſuræ erant: Saxoniæ, Bajoariæ, Franconiæ, Sileſiæ, Rheni Principes, multi quoque ex Gallia venturi erant, non ſolum nuptias ornaturi ſua præſentia, verum etiam de republica chriſtiana tuenda contra Turcos acturi. Sed hos tantos cogitatus, has ſpes pulcherrimas, tantum rerum ordinem, immatura mors ac repentina Regis interrupit. Incertæ vanæque cogita-*

C *tiones hominum; futurum cæca caligine Deus occuluit: ipſe ſibi gubernacula univerſi retinet: nihil ſine ſuo nutu geritur: ſapienter ab eo juſteque cuncta reguntur, & ſæpe, quæ nobis iniqua videntur, in ejus conſpectu ſunt æquiſſima. Nihil perperam, nihil temere agit Divina Majeſtas: nos cæci verſamur in tenebris: minimum eſt, quod cernimus: ad regimen animæ noſtræ, ad ſalvandas animas arbitrium liberum conſecuti ſumus: de regimine civitatum, de regnorum mutatione, de imperio orbis, minimum eſt, quod homines poſſunt: magna*

magno Deo reguntur. Ladiſlaus igitur X. Calendas Decembris hora circiter XII. noctis ægrotare cœpit. Sunt, qui eum ulcere peſtifero in inguine percuſſum, plerique nullum in eo peſtis ſignum apparuiſſe, aſſerunt. Verum mihi ita res conſcripta eſt ab his, qui rem diligenter perſcrutati ſunt, ac tum medicos audivere. Sederat in Judicio Rex, quod de nobilitate inter Georgium Gubernatorem, & Cſernahora Moravum magnis contentionibus agebatur; ita ut alter alterum ad duellum provocaret; neque de more ſuo Rex veſtes induerat, linea tantum indumenta ſuſceperat, & deſuper Perſicum habitum, quem vocant Schubam. Id ſignum videbatur animi præſagientis ægritudinem, neque toto auditorio Regis facies viſa hilaris. Dimiſſo tribunali cœnavit inter purpuratos, non quidem læto vultu, nihil tamen queſtus, ſermones compoſitos habuit magis graves, quam hilares. Poſt multam noctem in cubiculum ductus rapulas afferri juſſit & ſiceram, comedit, bibitque, non triſtis inter cubicularios, & ſermones miſcuit. Priuſquam lectulo decumberet, orationem de more apud geniales Deos habuit; ea finita, gravatum ſe, & ſtomachum dolere vehementer, dixit; cui unus ex cubiculariis, natione Bohemus, aſcende, inquit, ſtratum, ubi dormieris paululum, mox ceſſabit dolor. Paruit Rex, quietique ſe tradit; cumque ad horam dormiſſet, vocato iterum cubiculario, vim doloris, qui paulatim creſceret, ſe ferre non poſſe ait. Cubicularius, qui libenter dormiſſet, ſomnum Regi ſuſcipiendum affirmabat, ſic dolorem abiturum. Jam noctis hora duodecima effluxerat, Regi nulla quies dabatur; ne tamen cubiculariis moleſtiam

A *afferret, tacitus in diem dolorem pertulit. Tum medici vocati & Georgius accerſitus. Medici, quod ſuarum partium erat, deſperata ſalute, fecerunt. Georgius percontari ex Rege, cur doleret, quid morbi eſſet, ſpem bonam præbere, hortari, ne ſibi ipſi deeſſet: peteret, quæcunque vellet, omnia in arbitrio ſuo eſſe, mandaret parere cupientibus. Ad quem Rex: Tua mihi Georgi jam pridem cognita fides eſt, ſpectata virtus, per te regnum mihi Bohemiæ in hanc uſque diem ſervatum eſt. Speravi potiturum me regno, quod ipſe paraveras;*
B *nunc contra ſuperi jubent: mihi moriendum eſt, regnum in tua manu remanebit. Duo ex te peto: alterum, uti Provinciales juſte regas; pupillis, viduis, imbeciliſque injuriam ne fieri permittas: alterum, ut qui me ſecuti ſunt ex Auſtria, cæteriſque provinciis, in patriam ſuam reverti libere permittas; hoc mihi ſupremum beneficium præſtiteris. Præmaturas Regis cogitationes Georgius eſſe reſpondit; futurum eum brevi ſoſpitem, ſuoque nutu regnaturum: deſineret ea cogitare, ac confideret. Tum*
C *Rex apprehenſa manu, age, inquit, promitte, quæ petii; nam me mori certum eſt. Si feceris, quæ jubeo, Deum tibi propitium reddam; neque enim ita vixi, ut cœlum mihi negari putem; pro cœleſtibus terrena relinquo: tu cave, ne poſtulata deneges. Non potuit tenere lacrymas Gubernator, deditque fidem, facturum ſe, quod Rex imperaſſet. Finito ſermone accerſiti Sacerdotes, de curatione animæ actum eſt; Chriſtiano more Sacramenta exhibita. Rex ornamenta ſua Pragenſi Eccleſiæ legavit, juſſitque crines ſuos, in auri modum fulgen-*

gen-

Digitized by Google

gentes, ne qua ſupereſſet vanitas, amputari; id Miniſtri, moræ cauſas nectentes, neglexere. Vbi anima ægra amplius dimorari non potuit, candelam benedictam afferri juſſit, eamque manu prehendit, & intuens crucifixum, orationem Dominicam dicere cœpit; pronunciatoque verbo: sed libera nos a malo, nihil amplius locutus, non extrema pati, ſed quietem accipere viſus, mortalis vitæ lumen reliquit. O imbecillam humanæ naturæ conditionem! O inanem hominum gloriam! quid jactamur, quid extollimur! quid eſt, quod dignitates, opes, potentiam tantopere flagitamus! Ladislaus, nobiliſſimus adoleſcens, duo de XX. natus annos, in ipſo ætatis flore, in ipſo gloriæ culmine, tot regnis, tot gentibus imperans, inter tot auxiliantium manus, intra VI & XXX. horas, poſtquam ægrotare cœpit, extinctus eſt. De morte ejus variæ ſententiæ fuere; nec defuerunt, qui veneno extinctum dicerent. Medici Teutones, quorum potiſſima corporis cura fuit, Viennam reverſi vulgaverunt, quam primum ægrotare Rex cœpiſſet, ſe vocatos, urinam inſpexiſſe, in qua manifeſta mortis ac veneni ſigna comprehenderint; neque auſos in aliena terra vulgare facinus; timuiſſe potentiam eorum, cujus ſcelere Rex periret; acceſſiſſe ſe tamen Regem, & quæ invenerant, patefeciſſe clanculum: reſpondiſſe illum: non ignorare toxicum datum; juſſiſſe tamen eos ſilere, ne regiæ morti ſuam adjicerent. Senatus Viennenſis, medicis ea vulgare amplius, prohibuit. Qui violentam mortem dicunt, Georgium & Rokezanam criminantur; Georgium, jam tum regi infenſum fuiſſe, cum ad Danubium uſque profectus, Viennam ingredi noluit; ſuſpicatum de Rege adverſus ſe aliquid, atque ab eo tempore regiæ vitæ inſidiatum. Rokezanam nunquam Regi placuiſſe; ingredienti urbem, cum Sacerdotibus ſuis ſacra ferentem, obviam profectum, verbiſque magnificis Regem extollentem, vix dignatum gratias referre Principem; at ubi Sacerdotes majoris Eccleſiæ obviam exivere, Regem læto vultu ex equo proſiliiſſe, ſacras reliquias exoſculatum. Inde concepiſſe odium Rokezanam, quod ſe Regi inviſum ſciret. Fuerunt quoque, qui dicerent, idcirco Regem apud Pragam nuptias celebrare decreviſſe, ut concurrentibus eo catholicis Principibus, potenti manu hæreticos apprehenderet, finemque tandem Huſſitarum inſaniæ daret; id præſenſiſſe Georgium ac Rakozanam, necemque Regi pro ſua ſalute machinatos. Verum ego, quid horum verum ſit, non facile dixerim; aliorum hæc judicio relinquo. Illud conſtat, præter Rokezanam, cui mors Regis jucundiſſima fuit; & Georgium & (1) reliquos regni proceres, extincto Rege, in magno mœrore fuiſſe, & publicum toto regno luctum, qui ad VII. Kal. Decembris continuatus eſt: tunc vero, regia pompa peractis exequiis, corpus defuncti in ſinu proavi ſui Divi Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris, ſepultum eſt. Georgius ea die, quæ inter mortem & funeris eductionem media fuit, proceribus ac nobilibus accerſitis, Gubernationem ſuam Regis obitu non expiraſſe, dixit; quæ uſque ad Puntecoſten commiſſa fuiſſet. Eadem die Pragenſes quoque Gubernationi ſuæ ſe commiſere. Mathias, Hu-

(1) Sic in MS.

Digitized by Google

*Huniadis filius, ex Vienna ductus, qua die Rex obiit, Pragam applicuit, atque in poteſtate Georgii factus eſt. Aduenæ, qui Regem ſecuti fuerant, ſuam quiſque domum petiere; exin, conſtituta die, ad novum Regem eligendum, multi tractatus intervenere. Carolus, Rex Franciæ, qui filiam Ladislao promiſerat, id regnum alteri ex filiis petebat, aut ei committi, cui filiam ſuam tradere non dignaretur. Caſimirus, Rex Poloniæ, ſororem defuncti Regis ſibi nuptam eſſe, ajebat, eique regnum deberi. Eadem ratione Vilhelmus Dux Saxoniæ utebatur; cui ſoror, natu major, nupſiſſet. Imperator regnum devolutum aſſerebat; nam Ladislaus pro conſuetudine feudorum inveſtituram neglexerat. Nec ſine ſpe alii Auſtriæ Duces fuere; qui deficiente Rege Bohemiæ ſine maſculina ſobole, ex Auſtria vocandum veteri fœdere Regem, norant. Rokezana, venenorum ſator, crebris ſermonibus uſurpare: aut Regem eligendum eſſe, qui ſuæ profeſ-*A*ſionis haberetur; aut, hebraico more, judices eligendos, qui populum regerent. Die adveniente, in conventu procerum Pragæ habito, auditis legationibus, reque pro utilitate regni diſcuſſa, Georgius Podiebradius Rex pronuntiatus eſt; qua res necati Regis ſuſpicionem maxime auget. Ipſe ex prætorio primum in ædem Beatæ Mariæ, ubi Rakozana præſidet, ſolemni pompa deductus eſt, ibique novello Regi publica ſalutatio exhibita, & actæ Deo gratiæ. Mathias paulo ante Rex Hungariæ deſignatus fuerat, ma*B*gniſque ſponſionibus dimiſſus ex carcere ad regnum evolaverat. Mira rerum mutatio, & novus ſiderum influxus; duo potentiſſima regna, eodem tempore rectore carentia, ex nobiliſſimo atque altiſſimo ſanguine ad mediocris fortunæ homines pervenere! utramque electionem plerique calumniati ſunt, tanquam vi extortam: nobis perſuaſum eſt, armis regna acquiri, non legibus.*

II.

Clariſſimi Viri Jo. HENRICI BOECLERI in Hiſtoriam ÆNEÆ SILVII Auſtriacam Adnotationes.

MONITUM.

Sunt re ipſa ſpecimen tantum earum adnotationum, quibus Hiſtoriam iſtam eruditiſſimus BOECLERUS *ornare illuſtrareque voluit. Eas in ſchedis* τῦ μακαρίτυ *repertas Cl.* KULPISIUS *in lucem itidem edidit; quod nimirum & utilitate ſua non carerent, & de cetero editoris conſilio propoſitoque teſtari aliquo modo poſſent. Feſtiva tot literarum, diplomatumque copia, quæ pro illuſtranda* FRIDERICI IMP. *Auſtriaca Hiſtoria collegi, ferme perſuaſerat, ut eaſdem ad finem perducerem: verum operam & tempus utilius me collocaturum ſperavi in evulganda typis laudata ſylloge; jucundo commentandi neque difficili labore aliis relicto.*

Digitized by Google

IN ÆNEÆ SILVII HISTORIAM NUNC PRIMUM EDITAM.

I.

Conſilium Scriptoris, & cauſa. Argumentum & modus.

QUo conſilio, quave cauſa ad hanc hiſtoriam ſcribendam animum appulerit *Æneas Sylvius*, ipſe in præfatione ad Fridericum Imperatorem exponit. Juſſerat Imperator Æneam, in colloquio inter paucos agitato, ſcribere iſtud bellum, quo reducem ex Italia, poſt ſuſceptam Romæ coronam, & matrimonium cum Leonora Luſitana initum, Fridericum Auſtriaci, juncto cum Bohemis, Hungaris, Moravis fœdere, anno 1452. adorti erant, & ejus tutelæ Ladislaum Hungariæ Regem eripuerant. Qua in re non tam gloriæ ſuæ Imperator ſtuduit, quippe adverſa ſua, minus ſpecioſa cognitu, narranda videbat, quam poſteritatis intereſſe judicavit, ne obſcura eſſet eventuum, tot momentis ad rempublicam pertinentium, memoria. Agebat eo tempore in Aula Imperatoria Æneas, Senenſis jam Epiſcopus, & Legatum ſummi Pontificis, & Conſiliarium Cæſaris interiorem, cui muneri pridem aſſueverat. Cumque totius negotii ſeriem accurate haberet perſpectam, & præclara Latina eloquentia polleret, non potuit eligi ad hanc provinciam obeundam idoneus magis auctor. Qui ut promto obſequio Imperatoris voluntatem & expleret & ſuperaret, majus opus ſcribere inſtituit, *non Auſtralicum tantum hoc bellum*, ut vocat, ſed *integram Fridericianam hiſtoriam, & quæ per totam Europam memoratu digna in id tempus congruerent*, complexurus. Et ſane quam non anguſte terminos ſcripturæ ſuæ poſuerit, abunde ex his quæ ſuperſunt licet intelligere. Nam & ab initio verboſe digreditur in *deſcriptionem & antiquitates Auſtriæ*, in *repetitionem genealogicam ſtirpis Imperatoriæ*, in *res geſtas Fridericorum & fata Suevicorum Cæſarum*: tum in progreſſu *itineris Italici ſingula quaſi ſpatia nobilibus digreſſionibus*, ceu lapidibus menſoriis diſtinguit: narrationem *judiciis*, *explicationibus*, *epiſtolis*, *orationibus*, *conſultationibus*, *topographiis* extendit: nihilque ad pragmaticæ apparatum hiſtoriæ adornandum reliqui facit. Cur autem non ulterius produxerit, ſed in motibus Hungaricis ſtiterit abrupteritve, non credo ſatis poſſe ſciri; niſi forte Cardinalis factus, ſubinde Pontifex Maximus, ad alia diſtractum animum in his retinere curis nequivit. Conſtet licet, *Hiſtoriam rerum ubique geſtarum*, quam alii *Coſmographiam* appellitant, ab eo jam Sedis Apoſtolicæ faſtigium adepto compoſitam eſſe. Forte igitur de ſecretiore abrupti operis auguſti cauſa ſuſpicari liceat. Illud quoque non diſſimulabimus: quamvis res & tempora Friderici ab initio ordiri, & continenti opere, quouſque vita maneret, conſcribere videatur voluiſſe Æneas, principium tamen operis non repeti, vel a nativitate, vel ab exordio Imperii, ſed a coronatione Italica & matrimonio quæſito: id eſt, ab anno imperii undecimo. Unde apparet, quo modo & temperamento verba illa accipienda ſint, cum inquit in Præfatione col. 5. c: *non ſolum hoc bellum Auſtralicum, ſed alia quoque*

que de tua vita quamplurima, ſimulque tuæ domus originem, & quæ noſtris geſta temporibus in Europa didicimus memoratu digna, in unam hiſtoriam congregemus. Forte in hoc genere propoſitionis, etiam de arte invidiæ vitandæ, ſive Tituli invidioſi declinandi, cogitandum eſt: de qua mox in *Lambeciana epiſtola.*

Fridericum autem hunc Imperatorem, conſtanter Æneas *Tertium* vocat. Sicuti & in *Diplomatis Actiſque & Monumentis publicis*, tum apud *Cuſpinianum*, & *alios* appellari ſolet. Quæ auctoritas tanti nobis eſſe debuit, ut potius cum his in omni hoc opere loqueremur, quam eorum ſententiam ſequeremur, qui ἀκριβέστερον iſta meditantes, *Quartum* aut *Quintum*, rationibus quidem ſatis idoneis, nominare malunt.

II.

De occaſione & cauſa hujus Editionis, ex MSc. venerabili, quod deſcribitur. De MSS. aliis.

Cæterum ut abrumperet filum tam glorioſi operis, fortunæ licuit: ut etiam in penetralibus Bibliothecarum, veluti perpetuo ſecreto, abſtruderet, licere non debuit. Injuria hiſtoriæ, injuria eruditionis eſſet, ſi tam nobile fragmentum uſibus publicis invideretur. Eſto: fuerint aliis cauſæ, quo minus ederent hactenus. Dubitatum fuerit, utrum non alibi plenior productiorque extaret libellus: tenuerit aliquem opinio, quaſi non decorè ſemper ederentur, quæ auctor noluiſſe videtur edere, dum noluit abſolvere: timuerint aliqui offenſionem nationum, de quibus memorantur nullo colore pingenda, nulla excuſatione mitiganda. Sed hi quidem melius ſuo nomini conſuluerint, ſi majorum ſecus facta bene faciendo emendent, & præclare geſta imitando extendant ſuperentve: Ego certe, cum in hunc theſaurum incidiſſem, ne dubitandum quidem exiſtimavi, quin perpetuam eſſem initurus apud viros bonos doctoſque gratiam, ſi in tanta gravioris hiſtoriæ in rebus hujus Imperatoris inopia, publicæ luci ſimul & utilitati quamprimum incomparabile monumentum ejus ſæculi conſecrarem. Ne enim vel me laboris ſuſcepti, vel Lectorem favoris huc impendendi, pœnitere queat: MSc. Codex per omnia venerandæ auctoritatis eſt, quem nacti ſumus: deſcriptus diligente manu, in membranis puriſſimis, nitide compactus, inſcriptus Maximiliano Friderici Imperatoris Filio, & commendatus, florente adhuc Patre, a Johanne Epiſcopo Tridentino: aſſervatus Briſaci, Victori Duci Vinarienſi pro ſingulari monumento demonſtratus oblatuſque: ejus munere ad Fridericum Reichardum Mokelium Legatum Suedicum, ab ejus hæredibus ad me pervenit: & nunc ad Bibliothecam Auguſtam veluti poſtliminio redit. Initium eſt: *Divo Cæſari Friderico Romanorum Imperatori Auguſto Æneas Epiſcopus* (hæc literis majuſculis rubris & nigris alternatim, tum ornatiſſima calligraphice primordiali litera D. fundo inaurato) *Senenſis veram felicitatem expetit. Diſertos ac veraces hiſtoriarum ſcriptores haud ornamento eſſe duntaxat* &c. ut impreſſa ſunt. Finis in hæc verba: *major regni vis adverſus Johannem ſentire videbatur, multumque*

illi

illi comes Ciliæ adverſus credebatur, tanquam, illo ex gubernatione regni dejecto, locum ejus occupaturus. Duæ poſtremæ literæ ad formam majorum exactæ, ut in fine ſolet fieri, verſa pagina vacante. Inſcriptio in facie ſecunda, primæ paginæ, præfationi Æneæ obverſa, priori facie vacante, hæc eſt, rudi genere rhythmicæ ad A aurium quoddam judicium exigentis ſyllabas, non habita ratione quantitatis: *Ad Illuſtriſſimum Principem Maximilianum Divi Federici Tertii Imperatoris Auguſti filium Johannis Antiſtitis Tridentini in ſequentem hiſtoriam præfatio.* Hæc rubris literis exarata, ſequitur inſcriptio nigris elementis.

Accipe dicatam multo tibi tempore geſtam
Hiſtoriam Divi parentis, quæ facta recenſet,
Quam Pius Æneas ſcripſit : tunc aulicus heros
Cæſareos apices magna cum laude receptos
* hic videtur deeſſe aliquid.
Ac nuptiali thoro : juncta quo fœdere mater
Amplexibus ſacris : dextra quoque data viciſſim
Finibus heſperiis : cum tota venuſta veniret
Honores ſummos, quos omnis Italia defert,
Inque ſuo ad patriam reditu : quamque impia vulgi
Bella geſta domi : partim nobilibus acta
Atrocibus Furiis : comitis celeye quondam
Ac Euzingeri ſenis ſola perfidia moti
In dominum ſervi inſurgunt marte crudeli
Quem triumphali redimitum tempora lauro
Urbe coronatum alma tibi roma remiſit
Nec tamen quicquam proficiunt furentibus auſis
Quam quod Ladislaum ducunt ad funera manes
Ante immaturam preferunt etateque virum
O quam præclare tecum rex inclyte factum
Si tantum juvenis Cæſaris in aula nutritus
Donec completos vidiſſes impuber annos
Hoc te premonitum faciat tua clara juventus
Maximiliane maximus in millibus annis
Ne nimium præceps patris imperia linquas
Seductus levibus inanique turba clientum
Ne avidus regni inter incauta labaris
Sed patris imperio ductus longaque ſenecta
Te tutum ditem faciat potentia magnum
Vt poſt fata ſui Cæſar fias ipſe ſecundus
Vale decus mundi vale ſpes maxima noſtri.

Hinc abunde intelligitur, ſingulari ſtudio propoſitoque deſcriptum hunc codicem, nec inter vulgares manus verſatum eſſe.

Videram & in Bibliotheca Holmienſi Sereniſſimæ Reginæ Sueciæ Chriſtinæ *Mſc. hujus hiſtoriæ in charta*, ſed parum diligenter exaratum.

Autographum autem, in quo multa deleta & inducta & ſuperſcripta, ut plane appareat, a cogitante & generante ſcriptum exemplum, in Cæſarea Bibliotheca Viennæ cuſtodiri acceperam: Vnde variantes lectiones mihi promiſerat *Ampliſſimus Petrus Lambecius S. Cæſ. Majeſtatis Conſiliarius Hiſtoriographus & Bibliothecarius*. Sed infinitæ occupationes viri doctiſſimi, ne voto hactenus potirer, interceſſerunt. Cujus epiſtolam 28. d. Septembr. 1669. ad me ſcriptam, & ex ea notitiam illorum MSS Lectori hic exhibere fas eſt.

Literas tuas d. 15. Auguſti datas, recte accepi, & pro ſingulari erga me affectu, quem inde perſpexi, non ſolum maximas habeo agoque gratias, ſed & viciſſim ad omne officiorum genus promtiſſimum me paratiſſimumque offero. Quod igitur ad editionem Hiſtoriæ Auſtriacæ Aeneæ Sylvii attinet, lubentiſſime eam adjuvabo communicatione variantium lectionum, quæ extant in codicibus MStis Cæſareis, dummodo quamprimum ad me mittatur exemplar impreſſum, cum quo eos conferam. Sunt enim profecto collatu digniſſimi, utpote abſque ullo dubio propria ipſius Aeneæ Sylvii manu exarati; ſed ſimul etiam lectu difficillimi propter frequentes lituras, quibus, ut inter componendum fieri ſolet, inquinati & conturbati ſunt. Diſcrepant etiam iidem non mediocriter a ſe invicem, ut videre licet ex duobus illis fragmentis, quæ libro ſecundo commentariorum meorum de Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi p. 472. & 972. inſerui. Cauſa autem hujus diſcrepantiæ ſatis clare apparet, ex differentia Præfationum. In Præfatione enim primi A *Autographi, qui incipit*, Hiſtoriarum ſcriptores, qui veraces ſunt, reipublicæ maximo eſſe adjumento, nemo ſapiens inficias ibit &c. *manifeſte & expreſſe indicat Æneas Silvius, ſe hoc opus voluiſſe inſcribere*, Hiſtoriam Rebellionis Auſtriacorum contra Imp. Fridericum Tertium. *Poſtquam vero animadvertit, fore, ut hoc modo Auſtriacos nimium irritaret, eorumque odium & arma in ſe converteret, mutata præfatione ſimul etiam mutavit Titulum Operis, idque inſcripſit* Hiſtoriam rerum geſtarum Imp. Friderici Tertii, *nec ut antea fecerat,* B *ab ipſa Ladislai Poſthumi tutela & Auſtriacorum rebellione orſus eſt, ſed generalem quandam præmiſit Deſcriptionem Auſtriæ, quemadmodum apparet ex hoc ſecundi autographi principio:* Friderici Tertii *(in utroque Autographo ubivis more Italico ſcriptum eſt Federicus)* Romanorum Imperatoris, qui fuit Erneſti Ducis Auſtriæ filius ſcripturo mihi res geſtas, haud ab re viſum eſt, de ſitu Auſtriæ, de gentis moribus, de nobilitate Majorum pauca præmittere. *Verum enim vero nec ſecunda hæc compoſitio* C *certas ob cauſas ad finem perducta & omnino elaborata eſt; ideoque ea a Joanne Trithemio in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis recte vocatur Hiſtoriarum opus imperfectum. Idem quoque confirmat Joannes Cuſpinianus in proœmio Deſcriptionis Auſtriæ. Extat inſuper in Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea etiam* Tertium *ejuſdem operis imperfectum exemplar, manu Wilhelmi Bernhardi a Frideshaim An. 1592. Vindobonæ deſcriptum, & Hugoni Blotio, quarto ante me Bibliothecario Cæſareo dedicatum, peculiari quadam præfatione, in qua ad rem præ-*

præſentem maxime faciunt hæc verba: Ego, ut & multi docti, cum quibus hac de re contuli, in eam ductus ſum opinionem, Autorem operi huic ſupremam manum nunquam impoſuiſſe: ac idcirco perfectionem iſtius Hiſtoriæ ulterius non eſſe expectandam. *Hæc Frideshaimius. Vehementer itaque aveo ſcire; quale ſit illud exemplar MStum Briſacenſe, quo tu, Vir ampliſſime, uſus es, & præcipue quidem, quodnam ejus ſit initium, & quis finis.* Hactenus Lambeciana Epiſtola.

Ex hac narratione animadvertimus, Æneam non conſtanter, nec eodem modo, appellitaſſe hoc opus. Videtur & *Auſtriæ* titulum impoſuiſſe: ſi credimus *Cuſpiniano,* qui in *Auſtria* ſua pag. 8. nugatorem, qui Auſtriæ Chronica ſcripſit, refellens, *quem*, inquit, *etiam Pius ille Sylvius Friderici Cæſaris olim a ſecretis, in opere illo imperfecto, cui titulum fecit* Austria, *ſatis ſuperque confutavit & mendacii coarguit, ineptiſſimum ipſum ſycophantam & nebulonem ſtupidiſſimum nuncupans*; quæ & plura ſequentia verba extant ſane in noſtro hoc opere. *Idem Cuſpinianus, in Friderico Tertio* p. 406. de molitionibus provincialium lectorem remittens ad *Hiſtoriam Auſtriæ de Friderici geſtis Sylvii Æneæ, quæ* (inquit) *nondum edita, paucis eſt cognita.* Sine dubio hoc ipſum opus intelligit. *In Mahumete ſecundo* p. 451. Capiſtranum laudans, *de quo*, inquit, *multa Pius in hiſtoria de rebus Friderici Cæſaris, quæ conſulto prætereo.* Alibi (p. 434.) ita laudat: *Æneas Sylvius Friderici Tertii res geſtas peculiari opere orſus; morte præventus, abſolvere non potuit.* Ubi ſi de hoc opere ſermo eſt, illud ſupra repetendum erit: orſum eſſe hoc opus & præfationem quoque ſcripſiſſe, dum Epiſcopus Senenſis adhuc eſſet. Ipſe etiam mentionem facit in *Europa* ſua cap. 22. *Auſtriam deſcribere hoc loco haud neceſſarium exiſtimamus, de qua propriam hiſtoriam edidimus.*

III.
De Auſtria Excurſus Æneæ.

Promittit poſt *præfationem*, Auſtriæ deſcriptionem ulteriorem: *a ſitu, gentis moribus, nobilitate majorum.* Orſus hinc a *nomine*, *ſitum explanat*, & *præſtantiam regionis* aggreſſus, in capite Auſtriæ *Vienna* moratur. Hinc, poſt pauca adjecta de *baronibus*, & *nobilibus*, & *Eccleſiis*, *fabularem hiſtoriam* ex vulgari chronicario longo ſermone uſque ad inceſtatam a mariti fratre Leopoldi conjugem pertexit. Nam & hanc narrationem nugis fabuliſque *Lazius* accenſet, pro vera habitam *Cuſpiniano in Auſtria.* Et hæc quidem commenta tum ipſe arguit *Æneas*, tum *Wolffgangus Lazius.* Addendus eſt *Cuſpinianus proœmio in* Duces Auſtriæ. *De rebus Viennenſibus* totum opus *Lazii quatuor libris* concinnatum, vel curioſis queat ſatisfacere. *Academiæ Viennenſis* inſtituta exhibet plena manu *Ampliſſimus Lambecius, Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis volumine ſecundo.* Addatur ipſe *Æneas epiſt. 165.* Ex *Lazio* etiam diverſitas ſcripturæ in commentitiis illis nominibus animadverti poteſt: e. g. *judeiſapta*, *judaiſapta*; *athaim*, *tathaim*; *peimau*, *peymonis*; *ſaurim*, *ſauritz*; *pannas*, *pannans*; *tantamo*, *tamto*; *rathan*, *rantam*; *ſathan*, *ſaptan.* Ceterum de Auſtria cautius & accuratius incedit

dit *Comes Fuggerus in Speculo Honoris Auſtriaco* Lib. 2. Poſt verba illa pag. VIII. (col. 23. A.) *cum vero Marchionatus ex obitu Eberbardi ad imperium devolutus eſſet, Henricus Bohemorum Dux ad eum promotus eſt, quod imperio nonnibil obſequii*, aliquid deeſſe omnes vident, & appoſito *aſteriſco* notavimus, quamvis in MSc. noſtro codice nullum lacunæ veſtigium appareat.

A

Pag. IX. (col. 26. B.) legitur, *cum Thenone Juvavienſe Archiepiſcopo. Thimo Tiemo*, *Thymo Thyemo* dicitur, cujus martyrium exhibetur in *Salisburgenſibus Hundii tom. 1. p. 58.* &c. Locus Ottonis Friſingenſis ab Ænea hic laudatus extat *Chron. lib. 7. c. 7.* in hæc verba: *Eodem anno Guilhelmus Comes Pictavienſis, & Dux Aquitaniæ, Themo Juvavienſis Archiepiſcopus, Guelfo Noricorum Dux, Itha, Marchioniſſa Leopoldi Marchionis Orientalis mater*, (& enumerantur plures) *per Ungariam & Græciam pergunt, quos Alexius Imperator in arctis locis fraudulenter expoſitos, pene omnes crudeliter extinxit.* Itha illa fuit Henrici III. Imp. filia, Henrici IV. ſoror, v. *Cuſpinianum in Leopoldo III. Pulchro.*

B

Eadem pagina IX. (col. 26. B.) mox ſequitur: *Leopoldus pietate & libertate inſignis.* Corrige, ut eſt in MSc. *liberalitate*, cujus exempla ſequuntur.

Sequitur *pag. IX.* (col. 27. A.) de *Leopoldo Pio*, Sexto Marchione Auſtriæ, & *Agnete* uxore quæ fuit

Imperatoris { filia, neptis, ſoror, avia.

Regis { Soror Mater. *Cuſpin. Auſtr.*

Quæ *eadem pag. IX.* (col. 27. B.) de *Leopoldo Largo*, Ducatu Bauariæ aucto ſequuntur, uberius expoſita habes apud *Ottonem Friſingenſem Chron. lib. 6. c. 22. & ſeq. & Annal. Bavar. noviſſ. part. 1. lib. 20. f. & 21. pr.*

At *pag. X.* (col. 28. B.) *Ottonem* Epiſcopum & Hiſtoricum Patre Leopoldo Marchione Auſtriæ, matre Agnete, de quibus modo dictum, natum, merito & gravi ornat teſtimonio *Æneas.* Erraverat, *in Europa c. 35.* cum Ottonem hunc natione Friſium exiſtimavit, notatus jam hoc nomine a *Trithemio in catalogo illuſtrium virorum* Tom. 1. p. 140. Erravit & ipſe *Trithemius*, cum ætatem Hiſtorici toto ſæculo ulterius ponit, ſi non eſt mendum typographi. (1)

Quæ de *matrimonio Sororum Ottonis*, & *lite Bavarica*, pag. X. & XI. (col. 30. C.) ſequuntur, v. etiam in *Annal. Bavar. noviſſ. part. 1. lib. 21. Hieronymus Gebuilerus in commentar. hiſtor. Mſc. l. 3. c. 22.* ſummatim:

C

Fridericus Imp. A. D. circa 1157. *Ratiſponam Baioariæ metropolim curiam celebraturus octobri m. ingreſſus, diſcordiam inter Henricum Marchionem Auſtriæ, & Henricum Baioariæ Ducem his conditionibus ſedavit, ut Henricus Saxo Bajoariam, e qua pater ſuus propter rebellionem pulſus a Conrado rege fuerat, reciperet, Henricus vero marchio orientalis ſeu Auſtriæ, quæ olim Pannonia ſuperior dicta fuerat, deinceps Ducali Auſtriæ titulo gauderet, quem Ducatum tribus civitatibus a Bajoa-*

(1) *G. I. Voſſ. Hiſt. Lat. lib. 2. 53.*

Digitized by Google

baioariorum principatu tum ſeparatis auxit, unde qui prius orientales marchiones Auſtriæ dicti fuerant, tunc Auſtriæ Duces nominari cœperunt, quorum etiam inſigne mutatum eſt. Addatur *Cuſpinianus in Henrico VIII. ſ. ultimo Auſtriæ marchione, primo Duce Auſtriæ.*

IV.

De Privilegiis Auſtriæ & Auſtriacorum Ducum.

Dum *compoſitionem litis Bavaricæ, & inſtitutum Auſtriæ Ducatum ex Marchionatu*, Æneas memorat, B inſerit memorabilem annotationem *de magnis & ſingularibus privilegiis*, (col. 33. A.) quibus Fridericus I. Imperator terram Auſtriæ & Duces honeſtavit: & Fridericum II. Imp. ea repetiiſſe & confirmaſſe, ſignificat. Jam autem antea Henricum IV. Imp. Arneſto Auſtriæ Marchgravio literas dediſſe, ait, in quibus *Julii Cæſaris, Claudiique Neronis privilegia* referantur. Quibus ipſe Æneas gravi & libero judicio fidem abrogat.

Qua occaſione & nobis, de argumento πολυθρυλλήτῳ aliquid conſignandum eſt.

Friderici I. Imp. Privilegium ex parte inſertum eſt *Laudo ſuper Ducatu Bavariæ & Marchionatu ſuperioris Auſtriæ A. 1166. in comitiis Ratisbonenſibus*, apud *Goldaſtum tom. un. Conſtitut.* pag. 302. plenius autem exhibetur *inſertum Diplomati Friderici II. Imp.* quo in Comitiis Veronenſibus confirmatur A. 1245. apud *Eundem Goldaſtum* & *Cuſpinia*- A *num in Auſtria* p. 520. Æneas non retinuit ipſa verba diplomatis omnia, ſed ſententiam, cum quadam verborum immutatione hic inſeruit. Conſtituerat Fridericus II. Imperator, Regnum ex Ducatu Auſtriæ facere, ejuſque Conſtitutionis Formula jam concepta erat, ut ex *Petro de Vineis* affertur a *Goldaſto* & *Cuſpiniano*, qui in archivo tamen Principum non reperit, neque annus additus, ut omnino videatur citra publicationem ſubſtitiſſe id conſilium. Maximilianus quoque Primus poſtea Regnum facere ex Provinciis Auſtriacis, deſtinaverat; neque tamen exitum habuit id conſilium. Patris Friderici II. Imp. exemplum imitatus eſt Filius *Henricus Rex Romanorum*, cujus donatio extat in *Cuſpiniani Auſtria* anno 1228. facta. Acceſſerunt *aliorum Imperatorum & Regum* confirmationes, quas enumerat Carolus V. Imp. in ampliſſima confirmatione, apud *Cuſpinianum in Auſtria.*

Ceterum de *Henrici IV. Imp. privilegio*, quod nominat Æneas, maxima eſt quæſtio. Id enim laudat *Julii Cæſaris & Neronis privilegia*, C quod poſtea *Fridericus III. Imp.* ſolenni formula, & exacto ſingulorum Electorum teſtimonio fecit, ut produximus, *in parte operis III.* pag. 8. & ſeqq. Meminit & *Caroli V.* privilegium. Sed *Fuggerianum Speculum*, Lib. II. c. 2. p. 163. & ſeqq. Henrici Diploma in dubium vocat, eo quod nec ſigillum cognoſcatur ob vetuſtatem, nec ſtilus conveniat tempori Cæſaris & Neronis, nec ſententia pertineat ad privilegium Auſtriacum, quod vulgo laudatur. Quare etiam omiſit illas tam incredi-

biles periodos, cum cetera exhiberet. Argumenta, quibus impugnat illas literas Julii & Neronis, Æneas, invicta ſunt. Monſtra enim continent in ſtilo & re. Scilicet *feudum*, & *bannum* & *orientalis terra* pro Auſtria, voces ſunt illius *ſæculi*. Jam, Julius Cæſar, & Nero ſcripſerint ſtilo paganorum, quem Henricus Imp. Latine interpretandum ſumſerit. Scilicet Julius Cæſar *Regem* ſe appellaret, & *annos regni ſui* numeraret. Scilicet formula faciendi externos Principis Romani *Conſiliarios ſine quibus nihil arduum & grave explicari debeat*, temporibus antiquis conveniet. Quis enim non videt, aut meminit recentioris formulæ exemplum, ad quam ſupra ipſe Æneas reſpexit (pag. V. nunc col. 14. C.); *proceres Auſtriæ ſunt omnes Conſiliarii Ducum Auſtriæ?* aut, quaſi artifex talium literarum, ex recentioribus formulis, voluerit exhibere illud (vid. *Diploma Caroli V.* apud *Cuſpin.*) der Erzherzog von Oeſterreich ſoll auch ſein der allergeheimeſt Rath des Römiſchen Reichs, alſo daß kein Sach, ſo in Ewigkait raicht ohn ſein Wiſſen, beſchloſſen werden oder beſchehen ſoll, deßgleichen ſeine Nachkommen. Igitur Æneas, *vel confictas eſſe Henrici Imp. literas*, *vel Imperatorem Cancellarii ſui levitate deceptum*, exiſtimat. Cui, vix ratio eſt, quæ vetet accedere. Sed, quod addit *Æneas*, *Friderici vero*, & *ceteri*, *qui poſt eum* (Henricum IV. Imp.) *imperavere*, *cum Auſtriæ libertatem tradunt*, *nullam prorſus harum literarum mentionem efficiunt:* illud mirari propterea poſſis, quod de ſuo Principe, i. e. de Friderico III. Imp. non cogitaverit. Is enim An. 1442. in *Confirmatione Privilegiorum Auſtriacorum*, cui Electores ſinguli ſuum teſtimonium appoſuerunt, diſertis verbis *Julii Cæſaris & Neronis literas* nominavit. Certe poſt id tempus Æneas hæc ſcripſit. Non interfuiſſe tamen eum illis formulis perſcribendis, ſatis credo. Quis enim ambigat, quin dubitatio ejus tam gravibus fulta rationibus locum inventura fuerit? Quod amplius exiſtimat *Æneas*, *hæc ab ingenio non tam erudito quam maligno conficta eſſe:* in eo aſſenſum ſuſtinuerim. Potius crediderim, *fuiſſe tam vetuſtum & pertinacem de honorata a Cæſaribus antiquis Auſtriorum virtute rumorem*, *ut rudioribus ſæculis*, *ubi magna fingendi non tam malignitas*, *quam ſecuritas & audacia obtinet*, *aliquibus hoc commentum placere potuerit*, *ſi literæ tales fingerentur*, *quales gignere ſolet imperitia temporum & rerum*, *vix detrectandas tamen iis*, *qui pari ignorantia tenerentur*. Ita, mirum & novum non eſſe, peccari talia a ſcribis aularum, exemplis quoque doceri poſſet, ſi res poſtularet. Sæculis itaque rudioribus talis commenti propagatio & credulitas hominum imputanda eſt. Examen enim hiſtoriæ & antiquitatis, fuit oppido perpaucorum hominum. Quid miramur? Capiamus a noſtris temporibus, ubi omnes ſapiunt, omnes eruditi ſibi videntur, exemplum. Quot magnificos homines, ſi jocari luberet, vir eruditus aut etiam ineruditus poſſet confictis talibus næniis in errorem ducere? Et inter ſimiles, quocunque ſatu edita fabula, applauſores habet.

Sicuti autem ſub hoc ornatu comico producta fabula, peritis ſe fruſtra

ſtra tendat approbare: ita res ipſa non adeo ad fidem difficilis eſt, ſi ex rumore illo, antiquitus didito, id accipiatur, quod fieri potuiſſe, haud improbabile eſt. *Fortium aliquot virorum aut nationis virtutem militarem & fidem teſtimonio honoratam a Ducibus Romanis & Imperatoribus, nec incredibile nec inſolitum fuerit. Hujus laudis perierit formula; manſerit memoria. Huic ut ſervirent ſpecioſius, illam reproducere amiſſam tentaverint aliqui, nec tempore nec ingenio idoneo.* Et, ſi Julium Cæſarem cum exercitu in illa loca perveniſſe, cum *Ænea* pag. 3. (nunc col. 8. B.) negas, *Julium* accipe *Octavium Auguſtum*, cui hæreditarium *Julii* nomen veteres nummi & antiqua monumenta afferunt. *Neronem* autem, accipe *Tiberium Imperatorem;* quem Neronis vocabulo appellari, non eſt infrequens. Vtrumque in Pannonia, cujus pars eſt Auſtria, res geſſiſſe, conſtat. Mori quoque Romano, laudandi virtutem fortium ac fidelium ſociorum, nihil eſt, quod repugnat, niſi ſtilus nuper ab imperitis confictus, vetere jam olim perdito. Ab illis, quos judicio ſuo Romani honeſtiſſimos fecerunt, ortos Auſtriæ Principes, invaluit. Fuit hæc fama ipſa canitie ſua venerabilis, & admiſſionem facile invenit etiam ad Aularum adyta. In quibus examini traditorum accuratiori, obſtitit infelicitas temporum.

In *Speculo* quoque Fuggeriano apparet, non eſſe cuivis facile tempora, & ſtilos judicare, quando & graviſſimus *auctor*, & cum eo *Wolfgangus Lazius in reb. Vienn. l. 2. c. 2. Tiberii Imp. Epiſtolam*, ſpuriam certe, pro genuina habent. Non enim

A eſt illius temporis, Auſtriam, dicere *provinciam orientalem.* Neque *ſacri Romani Imperii auctoritate* hoc ſe velle, Imperator diceret. Neque Latinum erat illo tempore, *ſi quis contra edictum hoc noſtrum præſumere audeat.* Ne de aliis rationibus dicam.

Supereſt ut addamus, quomodo in Henrici IV. Imperatoris privilegio *Julii Cæſaris* & *Neronis* Privilegia ponantur. Refert Imperator, *quod Erneſtus Margravius Auſtriæ petierit ſibi confirmari conceſſiones ſeu privilegia, ſuo Nobili Marchionatui Auſtriæ ab antiquis Paganorum Imperatoribus*
B *conceſſa, quorum privilegiorum*, inquit, *tenores ſequuntur, & primi privilegii tenor ſic ſonat. Nos Julius Imperator, Nos Cæſar & cultor Deorum, plagæ orientalis terræ ſuiſque Incolis Romanam veniam & Noſtram pacem. Vobis mandamus, per noſtrum triumphum, quod vos illi præcelſo Senatori noſtro Avunculo pareatis, quoniam nos eidem & ſuis hæredibus ſuæque domus deſcendentibus donavimus vos in feudatariam poſſeſſionem, perpetuo tenendam ſibi & ſuis poſteris in perpetuum relinquentes,*
C *quod nullam poteſtatem ſuper eos ſtatuere debemus. Nos eis & dictis ſuis ſucceſſoribus largimur omnes utilitates terræ orientalis memoratæ &c. Datum Romæ Capitali mundi, die Veneris, Regni noſtri anno primo. Et ſecundi privilegii ſic ſonat tenor. Nos Nero, Amicus Deorum, & fidei eorum propalator, Præceptor poteſtatis Romanæ, Imperator, Cæſar & Auguſtus. Nos ſumus deliberati cum omni noſtro Senatu, quod eximi debeat illa terra orientalis ante alias terras, quia ipſa & ejus habitatores ante omnes illos, qui Romani Imperii ſubditi*

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, laudabiter eluceſcunt: ob hoc dicimus illam eandem terram in perpetuum quietam & abſolutam ab omni penſione & cenſu, qui jam impoſitus eſt vel erit in futurum ab Imperiali poteſtate aut a Nobis vel Succeſſoribus Noſtris, ſeu quibus aliis, nos volumus etiam, quod eadem terra in perpetuum libera perſeveret, præcipimus etiam ex Romana poteſtate, quod nulla adverſitate illa terra ſupra nominata ab aliquo moleſtetur. Si quis autem contra hoc faceret, in Banno Romani Imperii &c. *Datum ad Lavinium die Martis magni illius Dei* &c. *Quamobrem nos præ nominatus Rex Henricus* &c. *illi Generoſo Principi prænominato Erneſto Marggravio Auſtriæ & ſuis Hæredibus ac ipſi terræ Auſtriæ corroboravimus & fecimus innovari illas præſcriptas litteras, quæ in lingua Paganorum conſcriptæ fuerant, & quas in Latinum ſermonem convertimus & tranſtulimus, ita duntaxat, quod eædem prænominato Erneſto Marggravio & terræ ſuæ Auſtriæ ac ſuis poſteris ac ſucceſſoribus bonorem & fructum apportent & inducant, ac ſi eiſdem id ſeu eædem a divis & Chriſtianiſſimis Imperatoribus datæ forent.* Sed hæc, qualia ſint, jam dictum eſt, & ultro intelligitur.

V.

De Fridericis Digreſſio. (1)

Vt de FRIDERICIS tam amplam hiſtoriam intexeret Æneas, duabus ſe cauſis adductum ait: primo *propter conjunctionem Suevici & Auſtriaci ſanguinis in Friderico I.* Imp. deinde, *quod Latini ſcriptores Fridericorum originem non attingere ſoleant.* Eſtque hæc nobiliſſima commemoratio, & Imperatoriæ Hiſtoriæ Germanicæ graviſſimum ſupplementum, eloquentiam & prudentiam ſui auctoris abunde referens. In hac hiſtoria Æneas, *Henricum Tertium*, Imp. vocat, qui *Quartus* uſurpari ſolet; & *Henricum quartum*, qui a plerisque *Quintus* dicitur. Orditur autem inde, unde *Hiſtoriæ Suevicæ* majus ſurgit opus & nobilior ſeries: nempe a *Friderico Antiquo* Barone ſeu Comite Hohenſtauffenſi, quem Imperator Henricus Quartus Generum aſcivit, & Ducem Sueviæ fecit, Bertoldo ſeu Bertolfo Zæringenſi hunc Ducatum, retento tantum Turego, *exfeſtucare* coacto, ut loquitur *Otto Friſingenſis de Frid. I. lib. 1. c. 8. Exfeſtucare* eſt, per feſtucam dimittere, traditi ſeu translati dominii uſitatiſſimum ſymbolum. Inepte enim prorſus *Cruſius Annal. Suev. l. 8. part. 2. c. 4. quaſi feſtucam ex oculo ejicere, abdicare*, explicat. Quod autem *Friſingenſis*, & ex eo *Æneas* hic de *Alemannis* & Lemano lacu habet, refutatur a *Franciſco Guillimanno in rebus Helviticis.* Lib. 2. c. 3. f. Æneas quidem ipſa Ottonis verba luculente imitatur, ſi utriuſque narrationem conferas. Fridericus Antiquus moriens, reliquit Filios *Fridericum* & *Conradum.* Quorum *Fridericus* fortiter rem geſſit contra hoſtes Avunculi ſui Imperatoris Henrici Quinti, contra Lotharium Imperatorem, contra Henricum Bavariæ Ducem, affinem ſuum, cujus inſidias degeneres vix evaſit. *Conradus* autem poſt Lotharium Imperator factus, ex paſſagio, infeliciter confecto, redux moritur: Ex his fratribus Fridericus, itidem reliquerat Filium *Fridericum*, qui

(1) A pag. XII. uſque ad XXXIX. nunc col. 36. C. & ſeqq.

qui *Luſcus* appellatur: cujus Filius *Fridericus Barbaroſſa* Conrado Imperatori ſucceſſit. Barbaroſſa Filium *Henricum, Sextum:* hic, etiam Filium, *Fridericum II.* ſucceſſorem Imperii habuerunt. Friderico II. Imperatori Filius *Conradus IV.* ſucceſſor deſtinatus, antequam veneno tolleretur, teſtamento *Conradinum filium Succeſſorem* nominavit. Quem, dum regna Siciliæ & cetera ſibi debita recuperare conatur, *Carolus Andegavenſis* captum crudeliſſime interfecit. Ad hunc, *ultimum generis Fridericorum*, adeoque ad finem Suevicæ Dynaſtiæ, ſummam hiſtoriæ Fridericorum B Æneas pertexuit, & ex *Friſingenſe* potiſſimum repetiit, antequam ad Auſtriaca rediret.

Moguntinas turbas, quæ hic pag. XIV. (col. 40. B.) tanguntur, deſcribit præcipue *Vrſpergenſis*, *Friſingenſis* & *alii:* ex quibus diligenter colligit *Serarius in Alberto I.*

Vlrici Horningenſis conſilium in obſidione Limburgenſi *(pag. ead. nunc col.* 41. *B.) Otto Friſingenſis de rebus Friderici I. lib. 1. c. 14.* & *Cruſius A. S. lib. 9. part. 2. cap. 6.*

Henrici Bavari inſidiæ in Fridericum pag. XV. hic col. 44. A., etiam *Ottoni Friſingenſi* narrantur *lib. 1. de reb. Frid. c. 19.* Addatur narratio ex *monumentis Zuifaltenſium* apud *Cruſium* in *Annalibus Suevicis.* Lib. 9. part. c. 2. 11.

Henrici ſuperbi exitum, commutatione rerum inſignem, pag. XVI. (col. 48. A.) merito notat *Æneas* Adde *Urſper. Cuſpinianus p. 315. in Conrado III. Scribunt quidam, ex animi mœrore miſerabiliter mortuum, qui ex amicis & nobilibus omnibus, quos amaverat, quatuor tantum habuerit,* A *quibus confidere potuit, quum alii omnes ab eo defeciſſent: qui paulo ante a Dania uſque in Siciliam h. e. a mari ad mare, longe lateque imperitabat.*

Quem *Æneas* pag. XVII. (col. 49. A.) vocat *Henricum de domo boni conſilii*, is eſt Comes *Henricus de Worlfratsbauſen*, quem cum Comite Dachovenſi (de Dachowe) cepit Fridericus poſtea Barbaroſſa dictus. Vide tyrocinium & magnanimitatem Friderici apud *Otton. Friſing. l. 1. de reb. Frid. c. 25.* Adde *Cruſ. A. S. lib. 10. part. 2. c. 1.*

Pag. XVII. & XVIII. (col. 50. C.) De paſſagio Conradi, ex parte felici *Otto Friſingenſis* majorem *libri I. de reb. Frid.* partem conſumit. Adde *Wilhelm. Tyrenſ. lib. 16. cap. 18. & lib. 17.* cum Epiſtola Eugenii Pontificis confer *Friſing. 1. 60.*

De *ſupremis Conradi*, *Gebuilerus commentar. hiſtor. Mſc. lib. 3. c. 21. Poſt hæc Conradus* circ. A. D. 1151. *omnibus rebus & in Gallia & in Germania bene compoſitis, cum etiam jurata expeditione in proximis imperii coronam accepturus eſſet, non ſine ſuſpicione quorundam (quos ex Italia habuit)* C *medicorum, quaſi ex Rogerii Siculi metu ſubmiſſorum, morbo corripitur, & tamen infirmitate ſeu corporis dolore haudquaquam fractus, Babenbergam pro curia illic celebranda venit. Vbi XV. Kal. Mart. anni præfati prioris fortitudinis, vel in ultimo mortis articulo, retinens animum, non ſine multorum planctu naturæ ſatisfecit. Priuſquam tamen mortem obiiſſet, Regalia Duci Friderico, poſtea Barbaroſſa dicto, cum unico filiolo ſuo Friderico, commendans. Nam de ſublimatione ipſius ad Imperium deſperaverat, unde,*

ut vir inſigni prudentia erat, Imperio melius profuturum ſciebat, ſi præfatus fratris ſui filius ob multas res præclare geſtas ſibi in regno ſuccederet. Volentibus autem familiaribus ſuis juxta ejus, ut aſſerebant, petitionem eum ad Laureacenſe monaſterium deferre, ibique in proprio fundo juxta patrem ſepelire, Babenbergenſis Eccleſia hoc ſibi contumelioſum fore judicans non permiſit, verum juxta divi Henrici II. Cæſaris, conditorium ſepultus eſt. Quæ magnam partem ex *Ottone Friſing. lib. 1. c. ult.* deſcripta ſunt. Vnde & *Cruſius* hauſit *A. S. lib. 10. part. 2. cap. 11.*

VI.
De Gibellinis & Guelfis.

Dum a morte Conradi Imp. ad electionem Friderici I. tranſit Æneas pag. XVIII. & XIX. (col. 53. c.), digreſſionem valde notabilem *de Guelfis & Gibellinis* interponendam judicavit, quæ a nobis in *Hiſtoria de Fridericis*, digito monſtrari & indice ſignari debet. Quia enim ſingulari eligentium conſilio, in Friderico I. Imperatore eligendo hoc ſpectatum eſt, ut *Duarum Familiarum, Gibelingiorum, & Guelfæ*, inter quarum factiones & turbas tam diu diſtrahebantur Eccleſia & Imperium, odia ſopirentur per eum, qui utroque ſanguine prognatus eſſet; opportunum fuit iſta præfari de celeberrima per Germaniam & Italiam factione, ut inferretur: id potiſſimum curaſſe eligentes Fridericum, *ut ei rempublicam committerent, qui Guelforum Gibellinorumque ſanguine prognatus pacem Germaniæ daret.* Sumſit autem *Æneas* in hac deſcriptione, quædam ex *Ottone Friſingenſi* lib. 2. c. 2. de reb. Frid. quædam aliunde adjecit. *Aventinus lib. 6. p. 422. & ſeq.* ita tradit: *Fuiſſe in Suevia gentem ab Aldorff præcipuam; & hujus æmulam Bebelinam ſive Gibelinam (vicus eſt, ubi educatum Imperatorem Fridericum Primum Cæſarem Auguſtum ajunt) authores habeo. Hinc Friderici, Hainrici, Conradi; Illinc, Welphones, qui & Wolfhardi (quos Itali Guelphones nuncupant) procreati ſunt. Hi Imperatoribus rebellare, illi obſequentiſſimi eſſe ſoliti. Quamobrem adhuc ab ipſis Italia fautores atque amicos Cæſaris, Gibellinos; hoſtes, Guelphos vocitat.* &c. eſt enim longior narratio. *Gebvilerus in commentar. hiſtor. Mſc. lib. 3. c. 21. Conrado viventi Guelforum familia Rogerii Siculi & ſummi Pontificis pecunia corrupti multa damna intulerunt, quo bello hæc vocalia bellica Symbola* **hie Welph, hie Gebeling,** *ortum ſumſerunt, quibus & poſteri diutius uſi ſunt, Papæ adhærentibus,* **hie Welph,** *Cæſareanis vero,* **hie Gebeling,** *clamantibus.* Annales Bavar. noviſſimi *part. 1. lib. 16. n. 14.* cum Welfonum originem repetiiſſent, addunt: *& ex ea quidem gente nati Principes, qui cum religionem Cæſarum amicitiæ præferrent, præclaros eccleſiæ patronos dederunt. Unde natum eſt, ut qui Pontificiarum partium, Cæſaribus aliisque Sedis Apoſtolicæ adverſariis obſtitere, Guelforum nomen tulerint adverſus Gibellinos.* Iidem Annales lib. 21. n. 2. annotant: *In iſta Winsbergæ obſidionali pugna* (A. 1149. cum Conradus Imp. Winſbergam Welforum opidum obſideret) *quidam ajunt, nata eſſe Guelforum & Gibellinorum pernicioſa nomina ex teſſera præliari, quæ in Welfonis acie ejus appellationem uſurpavit: apud regios*

gios

Digitized by Google

gios vero Gibelingam, *villam Auguſtenſis diœceſis*, *in qua Dux Fridericus fuit educatus ab incunabulis. Italos vero*, *quibus harum vocum notio fuit incognita*, *exiſtimantes*, *Guelfos eſſe*, *qui partes Pontificias*, *Giblingos autem*, *qui Cæſarianas tuerentur*, *vernaculo linguæ Italicæ genio*, *in factionum titulos eas voces convertiſſe*. Unde *Lexicon della Cruſca: Guelfo*, *di parte e fazion guelfa*, *contraria alla ghibellina*, *in favor della chieſa*, *contro all' Imperadore*. Sed quoniam hæc factio nondum deſiit, Imperatore Friderico Primo utrumque ſanguinem participante, Itali quidam longo demum poſt tempore, Friderico II. imperante, orta eſſe hæc nomina crediderunt. *Antonius Poſſevinus in Hiſtoria Mantuana lib. 2.* ita annotat: *Imperator* (Frider. II.) *ubi miniſtros præliorum*, *quique partes juventute* & *pecunia foverent*, *inquirit*, *magna illa* & *toti Italiæ perniciem minatâ peſtis orta eſt*, *Guelforum* & *Gibellinorum. His Cæſarem*, *illis Pontificem ſectantibus. Sunt*, *qui illa Ducum nomina opinentur*, *ego Furiarum*, *ſed utcunque ea ſe res habuit*, *certum eſt*, *diſſenſionis* & *factionum cauſam*, in ſolo nomine fuiſſe. *Diffuſa pernicies univerſam Italiam cladibus*, *ſævitia*, *perfidia fœdavit. Civitas civitati contraria*, *provinciæ provinciis adverſæ erant. In familia non filio ac patri*, *non fratribus conſenſus*, *non conſanguineis eadem voluntas ſuberat. Urbes excidio*, *domus incendiis hauriebantur. Non fallere dabatur. Sed expreſſa voluntas* & *profeſſio erat*, *colore*, *inceſſu*, *habitu*, *in ſeriis ac ludis*, *profanis* & *ſacris*, *domeſticis* & *externis diſtinguebantur.* Et poſtea in anno 1450. *Par Italorum conſternatio erat*, *Guelphis ac Gibellinis mutuo decertantibus*, *ea obſtinatione animorum*, *ut quibus non odia*, *nec injuriæ eſſent*, *in ſuos ſolo nomine ſævirent.* Paulus Jovius, elog. vir. bell. illuſtr. ad Friderici I. tempus originem refert. *Ab adventu*, inquit, *Aenobarbi Cæſaris* (in Italiam) *ſupra tot acceptas bellorum clades inducta erant*, *Gibellinorum* & *Guelforum infauſta nomina*, *quæ horribili* & *diuturno quodam terræ motu humana divinaque omnia*, *concuſſerunt.* Iterum: *Guelfi a Pontificibus ſtabant*, *quorum defenſores erant Galli: Germanis alteri ſtudebant*, *qui Gibellini vocabantur.* Quomodo Mediolani factiones inſtauratæ ſint morte Joannis Galeacii, *Idem Jovius* memorat. Vide *Eundem in Vguccione:* & exemplum in *commentariis Pii libr. 10. Sigonius* in rebus Friderici Primi p. 285. de regn. It. lib. 13. pr. accuratius ſignat tempora: *Hinc enim Gibellinorum* & *Guelforum nominibus*, *ex vetere Germaniæ diſſenſione deſumtis*, *exitiales Italiæ factiones manarunt*, *quæ ſub Friderico patre exortæ*, *neque omnino poſt ſub Henrico filio obliteratæ*, *demum ſub Friderico nepote effuſius erumpentes*, *ingentes in multos poſt annos ſtrages in Italia edidere.* Addatur *Rodericus Sanctius* (*in Hiſpan. Illuſtrat. part. 3. c. 40.*) *de ortu peſtiferæ partialitatis in Italia*, *videlicet Guelforum* & *Gibellinorum.* Hieronymus Rubeus *Hiſtor. Ravennat.* lib. 6. p. 240. de ſæculo XIII. pæne medio loquens, *renovatas omni Italia Guelforum Gibellinorumque factiones* memorat, *quæ centum abhinc annis* (ita addit.) Chunrado II. (hic eſt, qui communiter III. uſurpatur) *uti etiam Merula memoriæ prodidit*, *origi-*

nem habuerunt. Facunde invehitur in hanc immanitatem Gregorius X. Papa in oratione ad Florentinos, apud *Leonardum Aretinum Hiſtor. Florentin.* lib. 3. p. 418. *At unde iſta vaſania? Unde hic tantus manat furor? Cauſam profecto non levem, non contemnendam, ſed graviſſimam urgentiſſimamque ſubeſſe oportet, quæ ad tam nefaria mentem voluntatemque perpellat: Quænam eſt igitur hæc tam præpotens tamque perurgens cauſa? Juvat enim audire, imo doleo audiviſſe. Quod Guelfus eſt (inquit), aut Gibellinus: nomina ne ipſis quidem, qui illa proferunt, nota. In his non nobilitas modo, verum etiam patria plebs, cujus nec intereſſe quicquam poteſt, inſanit, ac prout hujus vel illius factionis eſt, ita alterius nomen in opprobrium jactat & capitali perſequitur odio. Ea nimirum eſt cauſa, cur cives necantur, domus incenduntur, evertitur patria, ſititur proximi ſanguis. O puerilem ſtultitiam! o amentiam non ferendam. Gibellinus eſt: at Chriſtianus, at civis, at proximus, at conſanguineus? Ergo hæc tot & tam valida conjunctionis nomina Gibellino ſuccumbent? Et id unum atque inane nomen (quod, quid ſignificet, nemo intelligit) plus valebit ad odium* &c.

Albi etiam & *Nigri* dicti ſunt deinceps.

VII.

Lis Danica compoſita.

Pag. XIX. (col. 57. A.) Quæ de lite, *Petri, Guidonis, Valdamari,* ſuper regno Daniæ, compoſita refert *Æneas*, ſumſit ex uberiore narratione *Ottonis Friſingenſis.* Lib. 2. cap. 5. de reb. Frid. & excuſſit rem totam, allatis reliquis quoque teſtimoniis do-A ctiſſimus *Conringius*, de Finlb. c. 14. qui & *Saxonis Grammatici*, quædam in hac hiſtoria diſſimulantis *(lib. 14.)* inſtitutum examinat. Hic illud tantum volumus notare, non eludi poſſe hanc hiſtoriam, obtentu nominis *Petri*, quo nemo Danorum vocatus ſit. *Friſingenſis* enim, diſertis verbis vocans *Petrum*, addit: *qui & Suevus.* Sicut & *Guidonem* vocatum, qui *Canutus* eſt, conſtat. Quare laudandus eſt candor *Stephani Johannis Stephanii*, qui in *Notis* ad illum *Saxonis* locum ita rem denarrat, ut *Saxonem* non quidem plane deſtituat, ſed in B hiſtoria Ottonem Friſingenſem nec arguat, verum explicet potius, in hunc modum: *Mersburgi (Otto, Martinopolim*, Helmoldus *Marcipolim*, vocant) tum *temporis comitia Imperii magna ſolennitate peragebantur. Ad quæ Fridericus Imperator etiam Suenonem noſtrum ſub ſpecie quidem & prætextu veteris amicitiæ firmandæ, ſed revera, ut vi & minis adigeret ipſum ad imperata facienda, quomodo eventus docuit, evocaverat. Attingit hiſtoriam hanc non ipſe ſolum* C *Fridericus Imperator in epiſtola ad Ottonem Epiſcopum Friſingenſem, ſed & duo nobiliſſimi ejus ſæculi ſcriptores, Otto modo nominatus, & Guntherus Poeta: qui tamen quaſi de compacto eundem errorem omnes errant,* Suenonem *perperam appellantes* Petrum: Canutum vero *Guidonem, Guotonem, Guirtonem & neſcio quid non: cum forte* Cnutonem, *more illius ſæculi eum vocare, in animo habuerint.* Adfert mox verba Imperatoris & ad vocem *Petri*, in parentheſi addit: *qui nobis Sueno eſt:* tum *Ottonis*, ubi ad illa, *Petrum, qui etiam Suevus* annotat *(Sueno rectius)* ſubjectis etiam

iam *Guntheri* verbis, non refutandæ ſed ſtabiliendæ hiſtoriæ. Alterum exemplum Waldemari, inveſtituram a Cæſare Friderico petentis, loco laudato ex *Radevici lib. 1. cap. 24.* & *Guntheri lib. 7.* affert *Conringius.* Factum id ante ſecundam Friderici in Italiam expeditionem in campis ad Lycum prope Auguſtam. In utroque Scriptore *Daci* pro *Danis* per errorem, cujus exempla plurima paſſim occurrunt, ponuntur. Adſtipulatur hiſtoriæ *Æneas* noſter infra p. XXII. (col. 63. B.) his verbis: *Apud Auguſtam ſupra Lichum fluvium, dum copias in Italiam traducendas inſtruit, rurſus Adriani Legatos primæ ſedis Cardinales audivit, Henricumque Danorum Regem electum recepto per procuratorem hominii juramento confirmavit.* Sed error iterum eſt in nomine. De Valdemaro enim iſta exaudiri debent. Receptum eſt hominium per procuratorem, hac tamen conditione impoſita, ut eſt apud *Radevicum*, *poſt reditum Imperatoris de Italia Regem infra 40. dies ad curiam venturum, & regni adminiſtrationem de manu Principis debitæ fidelitatis interpoſita ſecuritate ſuſcepturum.* Quæ res implementum habuit Anno 1163. annotante *Alberto Stradenſe. Jo. Iſac. Pontanus* Rer. Dan. lib. 5. & 6. utrobique non negat rem, ſed propoſitum ſervandi quæ acta erant, ex parte Daniæ inficiatur.

VIII.

Conventus Roncalienſis duplex.

Pag. XX. (col. 58. A.) Solennem locum & formam *Conventus Roncaliani* bis deſcribit *Æneas* noſter. Primo ita: *In campo Ronchaliæ ad fluminis Padi ripam caſtra poſuit, ſcutumque Regium, pro vetere conſuetudine, in alta ſuſpendit arbore. Quo facto, eis feuda ſunt ademta, qui vocati ad comitatum, domi remanſerunt. Inter quos Hartuicus Bremenſis & Vdalricus Halberſtadenſis Epiſcopi Regalia perdiderunt; Eccleſiis apud alios, qui ſequerentur Præſules, ſuo jure ſervato.* &c. Hic conventus actus eſt, cum Fridericus primum in Italiam veniſſet, antequam Romam peteret. Qui character nimirum ſingularis eſt, ut Imperator, antequam Romam ingrediatur, conventum apud Roncalias agat: non tantum juris dicendi, & legum ferundarum cauſa; ſed etiam ſervitia vaſallorum recognoſcendi ergo, quo pacto ad *expeditionem Romanam* proprie ſpectat hæc tanquam *probatio vaſallorum. Expeditio* enim *Romana Imperatoris Germanici*, tota ordinata erat & deſcripta per vaſallos, ſive per eos, qui feuda ab Imperatore & Imperio haberent vel immediate, vel mediate, majora vel minora. Hi conſtituebant exercitum tranſalpinantem, ſi cum illis ſæculis licet loqui. Hi vocati, hoc tanquam ſolennius ſuæ militiæ officium obire tenebantur, ſub periculo amittendi feudi. Et licet illa recognitio vaſallorum in campis Roncalianis iterabatur, quotiens conventus ibi haberetur (armato enim conventui conveniebat armatorum vaſallorum recenſio ſive probatio) nemo tamen non videt primum talem conventum, & propoſitum inaugurationis Romanæ habere aliquid ſingulare; & propterea Recognitionis modo deſcriptæ peculiari nota ſignari poſſe & fortaſſe debere. Incidit autem primus ille con-

A ventus Friderici I. Imp. Roncalianus in An. 1154. quem & *Sigonius* deſcripſit *de reg. Ital. lib. 12.* & *Guntherus in Ligurini lib. 2.* & in primis *Otto Friſingenſis p. 282. lib. 2. c. 12. de reb. Frid.* qui & characterem iſtum ſingularem hoc modo notat: *Inde caſtra movens in campo Roncaliæ ſuper Padum, non longe a Placentia, menſe Novembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis regum Francorum, quæ & Teutonicorum, ut quotieſcunque ad ſumendam Romani Imperii coronam, militem ad tranſalpizandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant.* B *Ibi ligno in altum porrecto ſcutum ſuſpenditur, univerſorumque equitum agmen feuda habentium, ad excubias proxima nocte Principi faciendas, per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes, qui in ejus comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprenſus fuerat, denuo ad præſentiam Regis, aliorumque Principum vel virorum illuſtrium evocatur: ſicque omnes omnium beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur.* C *Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt, Hartuici Bremenſis & Vlrici Halberſtatenſis regalia, perſonis tantum, quia nec perſonis ſed eccleſiis perpetualiter a Principibus tradita ſunt, abjudicata fuere.*

Pag. XXIII. (col. 66. C.) Alter Conventus Roncalianus ab *Ænea* ita deſcribitur: *Hac pace firmata* (i. e. motibus Lombardiæ compoſitis: *Sigonius* in An. 1157. refert lib. 12. p. 301.) *impetratis etiam atque obtentis per reliquas urbes obſidibus, partem exercitus in Alemanniam remiſit, rurſusque Ronchalias petens, bina caſtra Germanorum Italorumque ad ripas fluminis Padi ultra citraque fixit, eaque ponte conjunxit. In quibus præter ſeculares Principes, ex ultramontanis XII. Epiſcopi, ex citramontanis Cardinalis unus Guido Cremenſis, Sedis Apoſtolicæ Legatus, Patriarcha unus Peregrinus Aquilegienſis, ac unus & viginti Epiſcopi. In eo conventu Fridericus promulgatis ex communi conſenſu legibus jura Feudorum declaravit ampliavitque: pœnas in eos decrevit, qui pacem violarent: binos judices per ſingulas diœceſes conſtituit: jura fiſci admodum multa vendicavit. Placentinos, qui Cremenſibus injurii fuiſſent, turres dejicere, foſſaſque circa mœnia noviſſime factas humo complere juſſit: ad quas res judicandas ſanciendasque quatuor ex Bononienſi Schola Juris interpretes accerſivit, doctrina famaque inſignes Jacobum, Martinum, Hugonem, & qui nomen ad noſtrum quoque tempus tranſmiſit Bulgarum.* Hic conventus Roncalianus potiſſimum Legibus ferendis occupatus fuit, & feudali præſertim jure ordinando; Vnde & quædam hoc conventu conſtituta Feudorum Juri acceſſerunt; inter cetera, etiam de *regalibus* ſeu ſacri fiſci commodis. Latius exequitur omnia *Radevicus lib. 1. c. 46. & lib. 2. a pr. uſque ad c. 9.* qui memorat hunc conventum ideo inſtitutum eſſe ut & *Leges pacis promulgarentur, & de juſtitia regni* conſtitueretur. Add. *Guntherus, lib. 8. Ligurini,* & quæ *Conradus Rittershuſius* ad illam hiſtoriam annotavit: Eſt & hic conventus propterea celeber-

rimus

Digitized by Google

rimus inter eos, qui ad Roncalas acti A ſunt. Juverit, huc referre, quæ de *origine* & *diſcrimine feudorum* ex conſuetudine Francica repetit *Sigonius in rebus Ottonis Magni de reg. Ital. lib. 7. p. 175. & ſeq.*

IX.

Spoletani excidii reliquiæ, in Germania reſurgentes.

Spoletanorum excidium tangit *Æneas*, pag. XX. & XXI. (col. 60. A.) uberius memoratum *Ottoni Friſingenſi lib. 2. de reb. Frid. c. 23.* & *Sigonio de regn. Ital. lib. 12. pag. 291.* B Ex hoc excidio, *Duces Spoletanos* in Germania novam fortunæ & dignitatis ſeriem orſos, *Gebuilerius*, annotat *commentar. hiſt. lib. 3. c. 22.* his verbis: *Non negamus, eadem expeditione redeuntem ex urbe Fridericum in Spoletanos arma propter rebellionem ipſorum moviſſe, captamque & direptam urbem Spoletum igni perdidiſſe. Quocirca facile nobis perſuademus, nec ſub Conrado I. nec Secundo, ut quidam arbitrantur, ſed ſub hoc Friderico Primo Spoletanos Duces tunc extorres factos atque in Germanias* C *captive abductos ibique dominiis aſſenſu Cæſaris proviſos fuiſſe. Nam Spoletanum Ducatum Cæſar Avunculo ſuo Welfoni ſexto, cum Marchia Tuſciæ, & principatu Sardiniæ deinceps tradidit poſſidendum.* Præceſſerat opinio de duobus fratribus Principibus de *Spoleto*, quorum unus in Suevia caſtrum *Vrslingen* fundaverit, alter in Alſatia Dynaſtiam *Rapoltzſtein* acquiſiverit. Quam famam, adjectis, quæ paulo ante retulimus, corrigit.

X.

Belli Polonici cauſſæ, a Friderico I. Imp. ſuſcepti.

Pag. XXI. (col. 62. A.) *Æneas* diligenter & breviter eas repetit ex *Radevici* uberiore narratione *lib. 1. c. 2.* In Hæreditate Poloniæ cernenda duo Fratres tertium natu majorem, cui nomen & honor Ducis debebatur, excluſerant. Is Conrado Imperatori ſupplex factus, reſtitui petierat. Et mandavit ſane Conradus injuriæ auctoribus, ut fratrem ad debitum ipſi jus admitterent. Sed non erat id ingenium ferocium hominum, ut parendum ſibi, niſi malo edomarentur, crederent. Igitur Conrado morte intercepto, Fridericus Barbaroſſa, cauſam exulis & ſupplicis, armis agendam ſuſcepit: cum præſertim & Imperii ſpreta majeſtas, & fides Imperatori debita neglecta eſſet. *Acceſſit ſiquidem ad hæc*, inquit Radevicus *lib. 1. c. 2. quod vel debitum fidelitatis Sacramentum offerre, vel ſolitum ſingulis annis tributum quingentarum marcarum, publico ærario inferre jam deſueverant, talibuſque indiciis aperte ſe ab Imperio deſciviſſe, & nec clancularium, ſed evidentem rebellionem moliri proteſtabantur.*' De qua Poloniæ conditione *Helmoldus in Slavicis, lib. 1. c. 1.* æqualis horum temporum ſcriptor ita teſtatur: *Seruit & ipſa* (Polonia) *ſicut Boëmia, ſub tributo Imperatoriæ majeſtati.* Fractus ergo armis Friderici Imp. Dux Poloniæ Boleslaus, deditione oblata ad genua victoris provolutus, *primo* juravit pro ſe & omnibus Polonis, *quod frater ſuus exul* (Boleslaus natu major) *ad ignominiam*

Digitized by Google

miniam Romani imperii non fuerit expulſus. Deinde pollicitus eſt dare duo millia marcarum Imperatori, & Principibus, mille, Imperatrici XX. marcas auri, Curiæ ducentas marcas argenti, ob eam negligentiam, quod ad Curiam non venerat, nec de terra debitam fecerat fidelitatem. Deinde juravit, ut in proxima Nativitate Domini ad Curiam Magdeburg celebrandam venire deberet, juxta judicium Polonorum & Boëmorum ſuper querimonia fratris ſui expulſi plenarie reſponſurus. Sicque jurata Principi fidelitate, ſicut mos eſt, & de ſupradictis omnibus fideliter adimplendis, acceptis obſidibus, Gazimero videlicet fratre Ducis, & aliis nobilibus, glorioſam adeptus victoriam revertitur. Quæ verba, *Radevici, lib. 1. c. 5.* amplius declarant, quod ſupra dictum eſt: Poloniam Imperio illis temporibus ſubjectam fuiſſe: De quo etiam egit doctiſſimus *Conringius de Finibus c. 18. Conradus Rittershuſius* ad illa *Guntheri lib. 6. v. 81.*

Nec jurare fidem; nec priſco more tributa
Annua, quingentas curabant pendere marcas;

ſic ait: *Nota ex hoc loco Polonorum Regem antiquitus Imperatori Romano fuiſſe obnoxium, adeoque & fidelitatem ei jurare vaſalli in morem, & annuum tributum quingentarum marcarum pendere ſolitum.* Et Jus quidem ipſum extra & ſupra omne dubium fuit conſtitutum. Sed, quia fidem ſervare Poloni non induxerunt in animum, donec ad extremum cum Exulis Boleslai liberis tranſactum eſt, ut Sileſiæ ad Poloniam ſpectantis parti- A bus contenti eſſent, facile fuit Scriptoribus Polonicis (1), circa hiſtoriam diſſimulare quædam, & ſupprimere, & perpetuam αὐτονομίαν jactantius quam verius aſſeverare. Niſi quod poſt Friderici II. tempora Imperio ſe ſubduxerunt, *v. Conring. de Finib. cap. 29.*

X I.

Bohemia ex Ducatu in formam regni verſa.

Pag. XXI. & XXII. (col. 63. A.) *Æneas* noſter de Friderici ex Polo- B nia reducis actis, & conventu Ratisbonenſi (qui in annum 1158. incidit) loquens hoc quoque memorat: *in Bojoariam tranſiens apud Ratisbonam Labeslaum Bohemiæ Ducem, quod in bello Polonico egregia ſuæ virtutis experimenta præbuiſſet, & in Mediolanenſes ſe iturum promiſiſſet, Regio diademate honeſtavit. Tumque primum Bohemia Regibus parere cœpit; lapſis poſt Chriſti Salvatoris ortum mille centum & quinquaginta tribus an-* C *nis.* Videntur hæc ex *Radevico lib. 1. c. 13.* hauſta: qui tamen diſerte ponit annum N. D. 1158. quem præſignavimus: ex Comitiorum Ratisb. tempore, ad quod cum Radevico & ipſo Ænea, etiam *Guntherus* refert, *lib. 6. v. 446.* &c.

Hoc quoque conventu procerum Dux ille Boëmus,
Fama Labeslaum quem nominat, ob ſua geſta
Fortiter, & bello nuper ſpectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, geſſitque potenti
Sceptra

(1) *v. Schickfuſ. Chron. Sileſ. lib. 1. c. 19.*

Digitized by Google

Sceptra manu, cinxitque novo diademate crines.

Ad quæ hæc eſt *Ritterſhuſii* annotatio: *Labeslaus (qui & Vladislaus & in Aug. edit. Labeslauus hic nominatur) ex Duce Bohemiæ Rex creatur Magdeburgi a Friderico Imp.* (Fefellit eum memoria. Nam Magdeburgenſis conventus præceſſerat Ratisbonenſem, *v. Radeu.* 1, 12. pr. & *Guntherus* ipſe *lib. 6. v. 401.* notaverat:

Signa Ratisbonam ſua fert, ubi magna coibat
Concelebranda patrum ſolenni curia cœtu &c.

ſubjectis dehinc ejus conventus actis, & hac regis creatione.) *Ob navatam ipſi in bello Polonico fidelem operam. Falli ergo videtur Æneas Sylvius Hiſtoriæ Bohem. c. 24. dum ſcribit, idcirco eum regiam accepiſſe dignitatem, quod in expugnatione Mediolanenſi egregiam operam ipſi navaſſet: imo bellum illud Italicum poſterius fuiſſe, ſignificat hic Guntherus, cum ait, hunc novum regem ad patrias urbes veſtigia retuliſſe, Italico pactum ſua robora bello. Illud autem annotavit idem Sylvius, (de regn. Bob. c. 22.) Vratislaum quidem jam ante ab Henrico IV. Imp. regem creatum fuiſſe Moguntiæ: ceterum ejus ſucceſſores uſque ad hunc Ladislaum, in quem denuo illa dignitas collata eſt, regio nomine abſtinuiſſe Ducali contentos, tanquam regni decus non provinciæ, ſed homini datum fuiſſet, proindeque cum perſona extinctum.* Idem & *Nicolaus Ciſnerus probat in orat. de Ottone III. Imp. indeque liquere* ait, *illa tempeſtate Regem Bohemiæ inter*

A *Electores Imp. Rom. eſſe non potuiſſe.* Hactenus Ritterſhuſius. De priore Rege, *Coſmas Pragenſis, lib. 2. A. D. Inc. MLXXXVI. in conventu* Moguntiæ *Cæſar* (Henricum III. nominaverat, qui aliis IV. audit) *omnibus ſui regni Optimatibus, Ducibus, Marchionibus, Satrapis, Epiſcopis aſſentientibus & collaudantibus Ducem Bohemorum Wratislaum tam Bohemiæ, quam Poloniæ præfecit, & imponens capiti ejus manu ſua regalem circulum, juſſit Archiepiſcopum Trevirenſem, nomine Egilbertum, ut eum in ſede ſua metropoli Praga in*
B *regem ungat, & diadema capiti ejus imponat.* Quæ repetuntur latius in *Bohemia Pia lib. 12.* cauſas favoris Imperatorii in Ladislaum, & occaſionem, ac locum aliter refert, quem vide. (1) Hunc *Pontis Pragenſis* longitudine & arcuum ſtructura celebris auctorem memorant. *Arnoldus Lubecenſis* (Chron. 6. c. 2.) de ſolennibus in coronatione Philippi Imperatoris agens, *Boiemo*, inquit, *etiam major dignitas acceſſit, ut cum antea Ducatum teneret, titulo regio a Philippo ſublimatus, ibi & ipſe procederet coronatus, & gladii regii bajulus.*
C Premislaum vocant Vladislai filium. Et nunc demum interregnum in Bohemia finitum, tradunt, regibus ſibi deinceps continua ſerie ſuccedentibus. *Dubrav. lib. 15.* Addatur *Goldaſti Bohem.* lib. 3. c. 10. n. 8. & 9.

XII.

Tyrocinium Equeſtre ſeu Nobile.

Non præteriit hoc, quamquam in feſtinato tranſitu, *Æneas.* Pag. XXI. (col.

(1) p. 19. p. 214. p. 94.

(col. 62. B.) *Ad Herbipolim reverſus* (Fridericus Imp.) *Legatos Imperatoris Conſtantinopolitani obvios habuit, matrimonium Regiæ virginis ſibi jam obligatæ offerentes. Quibus inſtantibus, Fridericum Conradi* (Imp.) *filium, nepotem ſuum Sueviæ Ducem, equeſtri baltheo more patrio cinxit; Amita juvenis Imperatrice Græcorum id poſtulante.* Sumta ſunt hæc *ex Radevici lib. 1. c. 6.* qui ita proſequitur de legatis Græcis: *Indulgentiam & gratiam conſequuti, Fridericum Ducem Sueviæ, filium Conradi Regis adhuc adoleſcentulum in præſentia ſua gladio accingi & militem profiteri poſtulant, & impetrant. Amita ſiquidem ſua Hirena Imperatrix Conſtantinopolitana, & antea & nunc multis & magnificis eundem puerum viſitaverat largitionum muneribus, idque legatis in mandatis dediſſe traditur, ne quando niſi completo negotio in Græciam reverterentur: aſtipulante ſibi cum magno favore proprio marito, ob gratiam & amicitiam antiquam cum patre pueri rege Conrado habitam. Quæ Guntherus* quoque omnia expreſſit *Ligurini libro 6. a v. 156.*

Sic tandem tuti (legati) *vix tota mente recepta*
A ſummo petiere viro (nec tarda voluntas
Aſſuit) ut princeps puerum præſentibus illis
Accingi gladio Fridericum rite juberet.
Hæc amitam pueri conſortem Regis Irenen
Argolici, mandaſſe ac ſæpe rogaſſe ferebant
Aſtipulante viro, propter conſortia magni,
A *Quo pueri patrem fuerat complexus, amoris:*
Donaque larga quidem tam nunc, quam ſæpius ante
Miſerat egregii puero regina decoris,
Mandatumque viris dederat, non ante reverti,
Quam dominæ poſſent ea gaudia viſa referre.

Habemus hic *morem profitendi ſive auſpicandi* militiam, ſolenni aliquo ritu, ut accipiendo *baltheo* militari, ſive *gladio accincto.* Quod genus
B erat *equeſtris dignitatis*, unde *militem* facere idem hic eſt, quod *equitem* facere. *Sigonius de reg. Ital. lib. 12. p. 289.* de Friderico memorat, quod ſtratoris cujuſdam inſigne facinus honoraturus, *militari cingulo donatum eum equitem eſſe juſſerit:* verum illum reſpondiſſe, *ſe plebejum eſſe, & in illo ordine manere malle.* Quare dona pro honore accepit. Nimirum *cinguli militaris ſymbolum*, ſeu *baltheus*, ſeu *gladius accinctus*, nobilitati etiam ſummæ addebat *decus*
C *equeſtre:* ex ignobilibus autem nobiles faciebat. Antiquiſſimi generis inſtitutum hoc putant, qui explicant illud *Taciti, Germ. 13. Arma ſumere non ante cuiquam moris, quam civitas ſuffecturum probaverit. Tum in ipſo concilio vel Principum aliquis, vel pater vel propinquus ſcuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ.* Ritus alio tempore plures, alio pauciores adhibiti. Apparatiſſima deſcribitur ſolennitas hujus *Tyrocinii equeſtris*, apud *Johannem de Beka in Epiſcopis Trajectenſibus p. 77. & 78.* quando

quando *Wilhelmus* Comes Hollandiæ, jam Cæſar nominatus, inſequenti ſæculo, *quia adhuc armiger erat*, *ſecundum ritum Chriſticolarum Imperatorum miles factus eſt* antequam coronaretur. Vocat hoc Hiſtoricus: *ſecundum Chriſtianam inſtitutionem miles eſt effectus*, *atque regulam militaris ordinis cum ſumma feſtivitate* (feſta ſolennitate) *profeſſus eſt*. Inſtaurata tum ejusmodi ſolennia, quæ pæne obſoleverant, Hiſtoricus ita oſtendit: *plerique milites moderno tempore parcimoniis intendentes*, *omiſſis ſumptuoſis ſolennitatibus ſaltem per colaphum militarem dignitatem accipiunt*. Sequitur deinde, *res divina in templo facta*, *Tyro a Rege Bohemiæ ad Cardinalem deductus: qui ei regulam militaris ordinis* graviter *explicavit*, in quam *jurejurando* adactus, *ingentem ictum in collum* a Rege Bohemiæ accepit, additis *monitis* tempori & negotio congruentibus. Denique inter *concentum buccinarum*, *baſtiludium* novus tyro cum Regis Bohemiæ filio commiſit, & *gladiis micantibus* per imaginem pugnæ *tyrocinium* explevit. Acceſſerunt convivia, & alia ſolennia. *Tyrocinii* hæc erat ſolennitas, & ad ritum auſpicandi militiam pertinebat. Confer omnino *Edictum Conradini ad Panormitanos* apud *Goldaſtum tom. 3. Conſtitut.* placuit tamen ad imitationem etiam *Ordinibus Equeſtribus ad ſingularem militiam & regulam*, *peculiari ſub titulo & formula inſtitutis*. v. *Chriſtian. de Oſterhauſen in Ord. Johannit. Tit. 2.*

A

B

C

XIII.

Commoda fiſci & Regalia vindicata a Friderico I.

In *Legibus deditionis Mediolanenſis* refertur, in *forma* quidem apud *Radevicum lib. 1. c. 41.* *Regalia, veluti monetam, telonium, pedaticum, portus, comitatus, & alia ſimilia, ſi qua ſunt, commune Mediolanenſium dimittet, & ultra ſe non intromittet, & ſi quis per violentiam hæc obtinere voluerit, & juſtitiam inde coram domino Imperatore vel nuntio ejus facere noluerit, Mediolanenſes vindictam de eo pro ſua poſſibilitate ſument in perſona & poſſeſſione, & regalia Domino Imperatori reſtituent ſine fraude & malo ingenio.* *Æneas* noſter ſenſum hunc ita extulit pag. XXII. (col. 65. C.) *Mediolanenſes deinceps monetam ne cudant, pedagia, telonia, portoriaque non exigant: quin hæc & alia, quæ vocant regalia, Imperatori dimittant: qui ea occuparit, Mediolanenſes in eum vindictam ſtatuant.* Guntheri *in octavo Ligurini v. 235.* hæc eſt paraphraſis:

Navigium, portus, vectigal, ſive monetam,
Vel quæcunque ſibi defendit commoda fiſcus,
Nec rapient Ligures, nec ſi quis forte nefando
Invaſu rapuiſſe volet, patientur inultum.

Sigonius de regn. Ital. lib. 12. pag. 300. ita expreſſit: *Regalia, ut monetam, teloneum, pedaticum, portus, comitatus, commune Mediolanenſium dimitteret, neque ſibi poſthac adſciſceret.*

Si quis per vim retinere vellet, Mediolanenſes omni ope vindicarent. Eſt hæc vere Imperatoria proviſio & prudentia, fiſco, cujus nervis tota Imperii moles movetur, vindicare ſua commoda. Quæ Fridericus Barbaroſſa, etiam peculiari conſtitutione, Feudalibus Placitis inſerta, (1) deſcribenda & ſignanda cenſuit. Ea enim eſt pleriſque inſita potentiæ cupido, ut onera, etiam quæ cum magno ſuo lucro ſuſtinent, declinare, imperantibus omnia obſequii pignora & ſymbola paulatim vel denegare, vel ſubripere cupiant. Præſertim ſi jam gradum ceperunt, unde aliis queant ſupereminere. Etiam Galliam labefactaverat, & Regiam potentiam tantum non diſſipaverat hæc conſuetudo: ſed bona quadam illius Regni fortuna factum eſt, ut qui vellet ſcribere, *qua arte Duces & Comites Galliæ præfecturas in ditiones hæreditarias commutarint, Regaliaque ſibi adſcripſerint* (2); is poſſet etiam alterum caput addere, *quibus demum conſiliis in ordinem redacti, & antiquum regni faſtigium inſtauratum ſit.* Aliud fuit Imperatorum fatum: quos immenſa munificentia non ſivit metuere, ne alienata viderentur, quæ feudali vinculo Imperatoris oſſibus cohærent. Sed in his eo ventum, ut nec narratio, tantum abeſt, ut querela, locum habeat: Id ſolum in tranſitu mirari fas fuerit, qua ſit ratione factum, ut Imperatoribus, tot feuda Imperialia, minora præſertim deceſſerint & quaſi memoriis rerum exciderint, dum aperta non petuntur, ſed uſurpantur blandimento improbæ

A ſpei in jus tandem profecturæ. Sed manum de tabula.

In his legibus deditionis, paulo ante, pro *Legatis Imperatoris*, lege, ut eſt in MSc. *Legati Imperatoris.*

XIV.

Mors Friderici I. Imp. & Elogium.

P. XXVII. (col. 78. C.) Imperatorem hunc maximum, in Paſſagio res, more ſuo, id eſt, præclariſſi-
B me gerentem obſcura & ignobilis mors, abluentem aqua corpus abſtulit. Fluvium Armeniæ *Serram* vocat *Urſpergenſis*: ex quo plerique retinuere, *Jacobus de Vitriaco* fluvium ab incolis *Ferreum* vocari ait. *Otto de S. Blaſio in appendice ad Chronic. Friſing.* ita: *Cæſar Fridericus Tarſum tendens, amne quodam parte exercitus transpoſita refrigerandi gratia (æſtus quippe erat nimius) ingreſſus (nandi enim peritus erat) ſubitaneo frigore naturalem calorem extinguente deficiens ſubmergitur, miſerabili morte Imperator terra marique*
C *potens finem vitæ ſortitur. Fertur a quibuſdam, hoc in Cidno amne accidiſſe, in quo & Alexander Magnus ſimili quidem modo, ſed non morte periclitatus. Nam Cidnus Tarſo contiguus eſt.* 1190. Hanc ſententiam de Cydno ſequitur *Aeneas noſter*, & cum eo doctiſſimus quiſque.

Ceterum in laudando hoc viro conſenſere, & coævi ſcriptores *Otto Friſingenſis & Radevicus*; & horum imitator *Guntherus*, cujus celeberrimum

(1) *Quæ ſint regal.* 2. *F.* 56.
(2) *Anton. Dad. Alteſerra de Ducib. & Com. Galliæ. proœm.*

rimum opus extat, *Ligurini* titulo; eo quod res adverſus Ligures geſtas potiſſimum complectatur. Quam appellationem de patria viri complures acceperunt. Vt oſtendunt & arguunt hunc errorem primores pagellæ *Editionis Rittershuſianæ*. Sunt illi ſcriptores omnium judicio graves, candidi, veri apprime ſtudioſi. *Æneas* quoque *Sylvius* p. XXIV. XXV. XXVI. (col. 70. B.) non aliter quædam in eo reprehendit, quam ut excuſare eadem opera videatur. Nam, qui partium ſtudiis dediti, non meminerunt, quæ inter diſſidia Illiacos intra muros peccantur & extra, de Hiſtorica rerum fide parum videntur eſſe ſoliciti, & alia potius, quaſi arcana, conſilia ſequuntur. *Elogium* plenum & in ſummam collectum habet *Radevicus lib. 2. c. 76. Guntherus* de eligendi imperatoris laudibus agens, id muneris uſurpat *lib. 1. Ligurini* v. 282. &c. *Æneæ* deſcriptioni hic conſignatæ, addantur, quæ ſupra poſuit, cum electionem Imperatoris celebravit p. XVIII. & p. XIX. (col. 56. A. B.). *Vrſpergenſis* ita memoriam ejus honeſtat: *Fuit Fridericus Imperator Vir Clariſſimus, bellorum omnium triumphator, animoſus, manſuetus, familiaris, quibuslibet victis clementiſſimus, obliviosus injuriæ, ſtatura mediocris, corpore rufus, ætate longævus: & qui corporis ſtrenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis.* Hieron. *Gebuilerus commentar. MSc. lib. 3. c. 22. in Friderico tum animi tum corporis egregiæ virtutes viguerunt. Nec defuerunt illi ſtatura procera, robur & corporiæ agilitas animuſque militaris diſciplinæ ac gloriæ appetens & periculorum contemtor, quem in agendis rebus, tum prudentia, tum ſumma felicitas haud quaquam deſtituebant. Vnde plurimis triumphis nobilitatur, quos cum Otto Friſingius diligentiſſime conſcripſerit, illos hoc loci duximus prætereundos.*

XV.

Turbæ Interregni ſub Philippo & Ottone regni æmulis.

P. XXVIII. Interregnum hoc vocant eruditi ſcriptores, diſtracto inter duorum arma & bella civilia perpetua Imperio, per X. aut amplius annos. Iliada malorum hinc pullulaſcentium nemo ſatis deſcripſit diſtinxitve: quaſi inter confuſa negotia, etiam calami ſcribentium debuerint fluctuare. Facundus & in illa brevitate ſua copioſus eſt hic *Æneas*, Pag. XXVIII. (col. 81. C.) cui addendi ſunt, inprimis quidem *Conradus a Liechtenau Abbas Vrſpergenſis*, deinde *Arnoldus Lubecenſis lib. 6. & 7. Godfridus Monachus* in opere Freheri. *Lehman. Chron. Spir. lib. 5. c. 70. uſque ad 78. Cruſ. Annal. Suev. lib. 12. part. 2. Apologia Ottonis IV. Meibomii*, non tam de Imperii ſtatu exhibendo, quam de Imperatore Saxone purgando laborat. Æneas nihil, quod in partem malorum venit, omiſit: *Pontificum iras & ſtudia, inteſtina in Germania diſſidia, factiones, transfugia, bella, externa auxilia & ſubſidia, parricidium, novas electiones, nihil compoſitum, aut quamvis certo jam Cæſare, quietum.* Odiorum acerbitatem inter partes *Guelforum Gibellinorumque, inter ſe deſævientium*, renovatis facinoribus auctam oſtendit. De externis: *Juvabat*, inquit, *Ottonem Johan-*

Johannes Rex Angliæ, *cujus ex ſorore nepos erat*. *Friderico*, qui contra Ottonem jam aſſumtus erat, ſuppetias attulit Rex Franciæ, *Philippus:* qui & Philippo Imperatori auxilia miſerat. Hoc enim præceſſit. Sequitur ἐπίκρισις Æneæ: *nam ex his Regibus*, *qui uno amico eſt uſus*, *ei alterius odium expectandum fuit*. Et Philippum quidem primo *Richardus I.* Rex Angliæ contra Ottonem juverat. Nec diſceſſit ab his conſiliis ſucceſſor Richardi *Johannes*, dum potuit; ſecutiſque temporibus colliſi diſcordiis Galli Anglique contraria fere conſilia, & partes diverſas in publicis ſequebantur. Sicut increſcentibus Hiſpanorum opibus, aliud par velut in pugna perpetua conſiliorum actionumque publice compoſitum eſt: *Galli & Hiſpani.* Quorum ſtudiis odiiſque orbis Europæus diverſe trahi conſuevit.

XVI.

De Friderico II. Imp. judicia.

Res hujus Imperatoris in luculentam ſummam redegit *Æneas:* a p. XXVII. uſque ad XXXIII. (col. 82. C.) ſed paulo durius de illo judicavit. Moderatius ſenſit ſcripſitque *Vrſpergenſis* eorum temporum æqualis. Si quis autem ſepoſito omni partium ſtudio cogitet, acerbiſſima diſſidia Pontificum & Imperatorum, quæ nunquam modicis, ſed per hæc tempora exitialibus detrimentis Imperium & Eccleſiam vexaverunt, tum ex his natas factiones gentium & provinciarum, certaminum armatorum, contemta juris diſceptatione, libidinem & licentiam; facile reperiet viam, A qua ſit recte judicaturo incedendum. Dum enim omnia per contentiones geruntur, non poſſunt eſſe liquida, quæ judicantibus in mentem aut calamum veniunt. Quod de Guelphis & Gibellinis jam ſupra intelligi potuit. Ea autem rabies adeo iterum his temporibus recruduit, ut aliqui, cum de ea loquuntur non aliud magis tempus ſibi reſpiciendum credant, quod ex ipſo etiam *Vrſpergenſi* apparet. Exacerbavit eum perpetua & conſtans Italicorum rebellio, & nunquam ſervata fides. Denique is fuit animorum in Italia & alibi habitus, ut nec B virtutes, nec vitia, nec potentiam, nec infirmitatem Imperantium ferre poſſent. Strenuos Imperatores laceſſebant: invalidos conculcabant. Quo factum eſt, ut hoc ipſo ſæculo prope ad interitum Imperii veniretur. Illi affectus hominum immigrant in libros, ne tacite quidem. Ita *Innocentius Pontifex* ultro veluti in arenam deſcendit, & *Petri de Vineis Epiſtolis*, unde hujus Imperatoris res potiſſimum repetendæ ſunt, *apologeticos* oppoſuit (1). Iniquis Italorum judiciis repellendis idoneus etiam au- C ctor eſſe poteſt *Pandulphus Collenutius*, hiſtorici officio & induſtria candidius uti ſolitus. Jam, quantum eſt in *Cardinalis Nicolai Cuſani* judicio, qui Fridericum hunc ait, *poſt Carolum M. potentiſſimum ſapientiſſimum & reipublicæ Chriſtianæ utiliſſimum Principem fuiſſe?* Addantur Apologetica *Ciſneri*, ſeu *Vita Friderici II.* auctore *Nicolao Ciſnero.*

XVII.

(1) *v. Cuſpin. Frid. II. extr.*

Digitized by Google

XVII.

Hungaria a Tartaris deſtructa.

Non poſſumus prætermittere hoc loco, quin errorem *Æneæ* noſtri, in tranſitu indicemus: quando invidiam hujus excidii Hungarici ad Fridericum II. Imp. transferre videtur p. XXXII. f. & XXXIII. (col. 95. B.). Verba hæc ſunt, dum reprehendenda colligit in Friderico: *moribus occulte lubricis, neque religionis amator; quippe qui Eccleſiam perſecutus eſt, & Tartaros Vngaros* (interpone *in* Vng.) *advocaſſe creditus; quoniam Bela Rex Vngariæ parere ſibi recuſaret. Nam eo imperante Tartari, qui & Scythæ dici poſſunt, Vngariam ingreſſi fratrem Regis Colomannum occiderunt, & in Poloniam tranſeuntes Henricum Ducem Sleſiæ trucidarunt; ambaſque provincias ita attriverunt, ut in hunc uſque diem ejus calamitatis veſtigia extent.* Annus huic immaniſſimæ cladi ſive potius excidio Hungariæ tribuitur ab aliis 1241. ab aliis 1242. manſeruntque cruentiſſimæ beſtiæ per totum triennium in ruinis exciſæ Hungariæ. Igitur de re quidem conſtat, debetque hoc exemplum Tartaricæ vaſtationis, nunquam non ſine nota demonſtrationis & obſervationis proponi. Cum præſertim obſcœni illi canes, hactenus etiam eas mutationes regnis quibuſdam invexerint, quas neque ſuſpicatus eſſet ante eventum quiſquam, & poſt eventum non niſi levi auditu tranſmittunt, qui negare non poſſunt. Cum tamen, ut ſtudioſe legatur & inſpectetur illa hiſtoria, omnium interſit; adeatur *Bonfinius Decad. 2. lib. 8. & Thomæ Archidia-*

A *coni Hiſtoria Salonitana cap. 37. in Johannis Lucii Dalmatia & Croatia.*

Sed quod Fridericus advocaverit Tartaros in Vngaros, id vero temere & falſo jactatum, creditumque eſt. *Primo* enim *cauſa*, quæ hic adfertur (quod Rex Bela parere Imperatori recuſarit) falſa eſt. De Friderico I. quidem *Otto Friſingenſis lib. 2. c. 6.* memorat, *quod Vngaris bellum indicere, ipſoſque ad monarchiæ apicem reducere voluerit. Sed* (ita pergit) *cum aſſenſum ſuper hoc Principum quibuſdam de cauſis laten-* B *tibus, habere non poſſet, ad effectum tunc perducere ea, quæ volvebat mente, non valens, ad opportuniora tempora diſtulit.* De Friderico II. id non legitur. Imo *Rex* Vngariæ Bela *regnum ejus ditioni ſubjecit, dummodo defenſionis ſuæ clypeo protegere vellet.* Ita teſtatur ipſe *Imperator in epiſtola ad Senatum Romanum.* Quæ eſt in *libro I. Petri de Vineis 30.* Igitur libentiſſime tuliſſet auxilium Regi petenti cum præſertim non ad *defenſionem* modo, ſed *augmentum* Romani Imperii talis expeditio pertineret. Sed C obſtitit optimæ voluntati ineluctabilis neceſſitas, cujus tricis a Pontifice nexis in Italia attinebatur. Sicut in *Epiſtola præcedente ad ipſum Regem Hungariæ* μάλα συμπαθῶς dequeritur: & auxilia, filii Conradi ductu interim mittere deſtinat. Vide Petr. de Vin. lib. 1. c. 29. Sed, qui novit res ejus temporis, facile intelligit, cur non potuerint auxilia ſubmitti. Et quia *Bonfinius* diſertis verbis notat, l. d. p. 101. Vngaros ſcriptores confundere *Friderici II. Auſtriæ Ducis*, qui Bellicoſus audiit, & Friderici

rici

rici II. Imperatoris nomen, crederem ex tali errore fluxiſſe rumorem vanum. De illo enim *Friderico Duce*, in illa clade, querelam movet *Rogerius de Deſtructione Hungariæ per Tartaros c. 32. & 33. in rer. Hungar. Script.* Sed *Aventinus*, diligens indagator veri, Romæ, ubi omnia in invidiam Friderici confingi ſolebant, *natam hanc fabulam* annotat, ipſique Friderico teſtimonium præbet, quod ad Tartaricam expeditionem ſerio ſe, ut primum licuit, comparaverit; eaque fama, Tartaros, ut Hungaria excederent, adegerit, *lib. 7. Hiſtor.*

XVIII.

Conradini Parentes, mors acerba, mortis vindicta.

Conradinus ſeu Conradus (Itali enim hoc nomen ita inflexerant) revera fuit filius *Conradi IV.* Friderici II. Imp. Filii & *Elizabethæ* Ottonis Ducis Bavariæ Filiæ. Sicuti *Vrſpergenſis* & Germanici ſcriptores alii conſtanter tradunt. Qua in re defendit *Cuſpinianum Wolfgangus Hungerus in eruditis Notis. Pag. 637. &c.* Itali, *Blondus*, *Collenutius* & alii *Henrici* filium faciunt: quos ſequitur *Æneas* noſter p. XXXIII. & XXXVI. (col. 97. C. 104. B.) *Conradini Pater*, inquit, *Henricus fuit, ex Conſtantia Regis Caſtellæ ſorore natus, quem Fridericus, ut ante diximus, in Apulia necari juſſit.* Poſtea iterum; *Conradinus ejus Henrici filius, quem necatum a Patre diximus &c.* Nos jam ſupra Germanos ſecuti ab hanc ſententia diſceſſimus. Rationibus *Hungeri* po- A teſt etiam accedere *Epiſtola* ipſius *Conradini ad Principes* Imperii apud *Goldaſtum*, Conſtitut. tom. vn. pag. 309. ubi ita loquitur: *Cum enim magnificus Rex Conradus, divæ memoriæ pater noſter, teſtamento ſolenniter condito, quodam tempore mortis ſuæ nos tenellum infantilum* &c. Ita *Leonardus Aretinus* diligens ſcriptor lib. 2. Hiſt. Florent. p. 23. *Succeſſorem ſibi Corradus Corradinum filium tunc admodum puerum, ſub tutela matris in Germania degentem teſtamento reliquit.* Et ſic ſemper, *Corradinum Corradi filium* vocat. Adda- B tur *Nicolaus Ciſnerus in oratione de Conradino* habita.

Scenam Tragici exitus, & *Æneas* quoque noſter, diligenter exhibuit, & alii graves Scriptores non perfunctorie oſtenderunt. In quibus *Gerardus de Roo, lib. I. Pandolphum Collenutium*, ut præcipuum laudat, merito. Eſt enim hujus *Hiſtoria Neapolitana*, rara libertate & gravitate judicii, ad exemplum magnorum, & veterum Hiſtoricorum conſcripta. Huic addendus eſt *Sabellicus*, *Ennead.* C *nonæ lib. 7.* verboſam hiſtoriam orſus. *Vrſpergenſi* accedunt alii, e quibus omnibus contexuit ſuam orationem *Ciſnerus*. Carolum Andegavenſem, qui facto Pontificis, non jure Siciliæ regnum obtinebat, omnes crudelitatis ob ſupplicium de Conradino ſumtum accuſant, & partim varios prætextus juſtitiæ, ſub quibus ipſa juſtitia maxime vitiari ſolet, arguunt. Quam inanis eſt illa imago & forma veri judicii, cum omnium ex toto regno civitatum Syndici, ut de ipſorum ſen-

ten-

Digitized by Google

tentia judicarentur captivi, convocati ſunt? quaſi ſcilicet unquam aliud reſponſuri ſint, qui a Dominantibus in propria cauſa conſuluntur, iis ſubditi; aut obnoxii, quam id, quod ſciunt dominantes velle. Jam, quam manifeſta fuit cavillatio juris, cum auctoritas Auguſtini in patrocinium hujus ſævitiæ turpiſſime detorta eſt: qui, cum vim militarem intra actus bellicos coerceat, & vi in actu bellico utentibus violentiam reddi dicat, e. g. quando reſiſtentes aut vim inferentes in acie & pugnis interficiuntur: captis autem miſericordiam deberi ultro ſtatuat, præſertim ſi nulla perturbatio pacis metuenda ſit; contra ſanam hermeneuticen & omnem civilis & Chriſtianæ philoſophiæ rationem, formatus eſt caſus, quaſi ex mente Auguſtini tum demum & ſolum miſericordiæ locus ſit, ubi nulla pacis perturbatio metuenda ſit. Quod etiamſi acciperetur, ſicut accipi verba Auguſtini non ſinunt, quam abſurdum eſt metum perturbandæ pacis fingere, ubi capti in poteſtate ſunt, & a nocendo in poſterum certis & moraliter extra periculum poſitis rationibus arceri poſſunt? Denique quod jus permittit, bello indubie injuſto captos occidere? Cauſa ſane Conradini totius orbis judicio juſtiſſima erat, Caroli injuſtiſſima. Qui enim armis regnum, ſibi optimo jure debitum, ab invaſore recuperare conatur, in actu maxime licito verſatur. In obſcuris forte dubitationi locus eſt: hic juſti injuſtique tam clarum erat diſcrimen, ut in dubium niſi malitioſe vocari non poſſet. Ludibrium eſt, non purgatio, quod carnifex, qui nobiliſſimum ſanguinem hauſit, ab alio mox carnifice interfectus eſt. De

A Eccleſiæ hoſtibus loquuntur hic, qui cæco partium ſtudio omnia Pontificum honeſta & inhoneſta laudare ſolent.

Quare & rurſus maximus & incredibilis conſenſus non eorum modo, qui tum vixerunt, hominum, ſed in hunc uſque diem gentium nationumque, & in his omnium cordatorum animadvertitur: quod credunt divinam vindictam non fruſtra a Conradino morituro imploratam, ſed toti mundo teſtatiſſimam exinde fuiſſe. *Aeneas p. XXXVIII. (col. 112. A.)* graB viter: *Neque Caroli impunita crudelitas manſit: vix enim poſt Conradini cædem anni tredecim præterierant, cum non ferentes Gallicam inſolentiam Siculi, correptis armis, omnes per inſulam Gallos in unis veſperis trucidarunt, & inſula in poteſtatem Petri Arragonenſis facta eſt. Nec multo poſt Carolus Secundus, filius hujus navali prælio captus, in Cathaloniam deductus eſt. Et, ne veteribus inſiſtamus, ætate noſtra univerſum ad Arragonenſes ipſo-*
C *rumque fortunatiſſimum & ſapientia clariſſimum Alfonſum regem defecit: tanquam Deo exequi cura præcipua fuerit. Alii*, ſingillatim divinam Neměſin in Pontifice Clemente IV. in Carolo Rege, in Ottocaro Bohemo, ad longam denique poſteritatem obſervant.

Volaterrani calumniam, de adulterio Conradini, vel illud arguat, quod *Fazellus*, diligens inprimis ſcriptor, *rer. Sic. doc. poſt. lib. 8. p. 447.* Manfredi id facinus & facinoris eventum accurate denarrat, & ad verum auctorem refert.

Digitized by Google

Ceterum hac morte Gibellini in Italia tanquam letifero vulnere proſtrati ſunt, & Dominatio Sacra, quæ religionis obtentu omnem reipublicæ ordinem ab ipſo Deo inſtitutum, per ea tempora perturbabat, in immenſum evaluit.

XIX.

Legationes Cæſaris in cauſa matrimonii contrahendi.

Finita longiſſima Fridericorum hiſtoria, Aeneas Imperatoris Friderici III. res orditur, (1) & primo quidem de *Conjuge quæſita*, tum de *itinere Italico*, quo & matrimonium conſummatum, & *Coronatio Romana* perfecta eſt.

In diſpicienda conditione matrimonii elegans & Cæſare digna cogitatio, optare virginem, omnibus naturæ, virtutis fortunæque dotibus in toto orbe longe lateque effulgentem: in qua Parentes, neceſſitudines, affinitates, omnia ad commendationem ſumma eſſent. Miſſa eſt igitur primum *Legatio, videndi & explorandi cauſa.* Quanquam enim in ſumma fortuna nec pueritia, nec adoleſcentia liberorum Regiorum, præſertim tam eminente indole præditorum latere queat, Fridericus tamen in Luſitaniam ablegandos cenſuit viros præſtantes, quibus tanquam oculis uteretur, *Georgium Volkeſtorſium Baronem & Udalricum Ridrer Juriſconſultum*, (2) qui officioſis apud regem Alfonſum, Eduardi filium, verbis fungerentur, eademque opera Sororis ejus natu majoris Leonoræ formam & mores coram cognoſcerent.

A Qui cum ea, quæ fama prædicaverat, etiam ſuperari præſentia virginis retuliſſent, ſcriptæ ſunt demum a Cæſare literæ ad Alfonſum Regem Luſitaniæ, in hanc ſententiam: *Si Sororem Cæſari vellet in matrimonium tradere, Legatos ad Regem Aragonum ejus Avunculum, qui apud Neapolim reſidebat, cum poteſtate mitteret, idemque facturum Imperatorem: ſicque conjugium concludi poſſe.* Rex cognita Sororis voluntate, Cæſaris matrimonium Delphino Franciæ præoptantis, *Joannem Vernandi Juris-* B *conſultum Neapolim navigare jubet, qui & Alfonſum Aragoniæ & Siciliæ Regem conveniat*, &, *quod ei placeat de matrimonio, faciat.*

Ex re & voto Cæſaris hoc erat, hunc rei tantæ auctorem fieri. Alfonſum enim hunc Aragoniæ & Siciliæ regem, omnium, qui tunc erant Principum decus & venerabatur Cæ- C ſar, & eximia charitate diligebat: imo congrediendi cum eo, & de rebus ſummis colloquendi cupidiſſimus erat. Cui deſiderio hæc de matrimonio negotiatio opportune occaſionem videbatur allatura. Nec alia mens ipſius Alfonſi erat. Præſtantes enim Heroum naturas occultus quidam mutuæ benevolentiæ genius ſibi invicem conciliabat. Conſtitit autem inter omnes, Fridericum Cæſarem, & Alfonſum hunc, non habuiſſe parem inter Principes, & qui æque totius Europæ, atque adeo totius Chriſtianitatis commoda & jura, cum contrariis intelligeret, ſaperet, complecteretur. Miſſa eſt igitur ad Alfonſum Aragonium altera legatio, *Aeneas*

(1) P. XXXVIII. & ſeqq. (col. 168. C.)
(2) P. XXXIX. (col. 168. C.)

Digitized by Google

Aeneas Sylvius, *Georgius Volkeſtorfius* ante laudatus, & *Michael Fulendorfius* Secretarius: qui rem de matrimonio Leonoræ confecerunt. *Dotis nomine nummorum ſexaginta millia promiſſa.* De hac legatione, hic quidem abunde *Aeneas*, ſed & alibi narrat *lib. 2. commentar. in Panormit. de dict. & fact. Alphonſi R. p. 478. Ad hæc ſponſalia* (inquit) *contrahenda nos huc ex Auſtria legati Cæſaris venimus, remque abſolvimus, quamvis collegæ noſtri Georgius de Populoſa* (Volckeſtorff) & *Michael de Plenavilla* (Fullendorff, Pfullendorff) *adverſi eſſent*, *qui dotis nomine minus promitti*, *quam par eſſet*, *arbitrabantur.* Aeneas ſcilicet non ignarus Imperatoris ingenii, de pecunia tricas non eſſe nectendas, ſatis animadvertebat.

Hac re confecta, miſſa eſt *alia Legatio* in Luſitaniam, (1) quæ matrimonium inter Sponſos abſentes, more Principibus uſitato, tradito annulo contraheret: nempe *Nicolaus Longimanus a Falckenſteino* & *Jacobus Mozius*, qui cum Sponſa poſtea in Italiam advecti ſunt. Duo erant hi Sacerdotes, quorum *Mozius in oratione ad Regem Luſitaniæ Alfonſum* de ſua legatione ita agit: *Novit Tua Majeſtas*, *antequam loquar*, *quæ ſit cauſa noſtri adventus*, *apud Neapolim quæ geſta ſunt inter tuos & Cæſareos oratores. Jam diu tibi relatum eſt ex his, quæ illic concluſa ſunt. Hoc ſupererat*, *ut ad contrahendum matrimonium per verba de præſenti*, *cum præfata ſorore tua ſuos procuratores* A *Cæſar tranſmitteret. His ergo ſatisfacturus conventionibus & pactis*, *ad rem hanc nos (quamvis minimos) miſit.* Et mox in alia oratione ad ipſam Sponſam Eleonoram, cui annulum pronubum cum oratoria explicatione porrigebat, ita agit: *Dixi quæ ſum facturus*, *ſi accipis glorioſiſſimum dominum meum Dominum Fredericum Romanorum Regem*, *virum tuum legitimum ex ordine rituque ſacroſanctæ Romanæ & univerſalis Eccleſiæ. Quinimo quem jam te dicis accipere*, B *unumque hunc optare atque amplecti mente. Sic dic: Ego infantula Domina Leonora recipio Fredericum Regem Romanorum*, *in meum maritum bonum & legitimum* , *ſicut mandat ſancta Eccleſia Romana in perſona tui Magiſtri Jacob Motz*, *ſui ſufficientis procuratoris ad hunc actum. Et ego prænominatus M. Jacob Motz*, *nomine præfati Frederici Regis Romanorum*, C *tanquam procurator ejus ad hunc actum legitime conſtitutus*, *recipio te infantiſſam Dominam Leonoram*, *in ſuam legitimam uxorem*, *ſicut mandat ſacra Eccleſia Romana*, *atque te hoc annulo ſubarrabo*, *ad laudem & gloriam omnipotentis DEI*, *& ad felicem utriusque partis ſtatum & optimam conſolationem: ut duo in carne una longo tempore ſimul vivatis*, *generetisque filios & filias*, *qui DEO & hominibus ſint accepti*, *vobisque ſenibus ſupervivant. Repleantur & benedictionibus*, *omnium bene viventium*, *fruanturque pace æterna. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen.* Quis autem caſus in itinere Legatis moram attulerit, infra

(1) Pag. XLI. & LXV. (col. 176. C.) Ger. de Roo. hiſt. Auſtr. lib. 5. p. 253. apud Freher. Script. Germ. tom. 2.

ſra Aeneas narrat: Poſt peracta ſolennia hujus Legationis, Sponſæ iter in Italiam in ſerie hiſtoriæ ſequitur: in cujus comitatu Legati Cæſaris manſerunt.

Aeneas interim in altero negotio Italico non ſegniter occupatus fuit.

XX.

Bernardini Senenſis elogium.

In Jubileo, anno 1450. celebrato Nicolaus V. Pontifex Bernardum Senenſem inter Sanctos ſolenni Ceremonia retulit. Hac occaſione *Aeneas*, de eo refert aliqua pag. XL. & XLI. (col. 173. C.) Quibus addenda ſunt, quæ alibi habet. In *Europa c. 58.* inter laudes Nicolai Pontificis enumerat: quod *Bernardinum Senenſem ordinis minorum profeſſorum, qui paulo ante obierat, in numerum ſanctorum retulit.* In *eodem opere c. 64.* de Vrbe Aquila agens, *Divus Bernardinus Senenſis*, inquit, *poſtquam Italiam omnem Chriſti nomen prædicando peragraſſet, vitæ curſum peregit, eo in loco ſepultus clare miraculis affirmatur. Fuit autem Bernardino clara inter Senenſes origo, nec vera eſt aſſertio eorum, qui patriam illi Maſſam fuiſſe tradunt, quamvis pueritiæ nonnulla rudimenta peregerit. Ceterum pater ac majores ſui longa ſerie inter nobiles Senenſes habiti ſunt. Vbi & ipſe natus, & majori ex parte educatus, cum adoleviſſet, juri Pontificio addiſcendo operam dedit. Sed cum ſepultis parentibus fallaces hujus mundi blanditias & inania ejus eſſe promiſſa animadvertiſſet, diſtributa inter Chriſti pauperes ſubſtantia, divi Franciſci religionem ingreſſus, traditam ſibi regulam exactiſſime obſervavit:* A *declinanſque majores conventus, eorum ductor & magiſter effectus eſt, qui fratres obſervantes appellantur. Maximum autem ei ſtudium in edocendis populis fuit. Qui cum eſſet facundia copioſus, & doctrina inſignis; incredibili omnium attentione audiebatur, & quaſi alter Paulus eſſet, vas electionis, in admiratione & reverentia habitus. Tres eum populi ſibi pontificem elegerunt, Vrbinates, Ferrarienſes, Senenſes. Sed non fuit ei conſilium, linguam quæ toti poſſet Italiæ conſulere, unam intra urbem concludere.* Iterum ejus B meminit *in Deſcript. German. p. 108. Audivimus ſanctum Bernardinum prædicantem, cujus fama hodie redolet, ex animo & magiſtro ſuo divo Franciſco ſimilem. Is tamen cum aliquando de hominum cupiditatibus diſſereret, & in eos incidiſſet, qui Epiſcopatum deſiderant; ego, inquit, neque epiſcopatum neque Cardinalatum cupio. At neque ſummum pontificatum, niſi fortaſſe imperium ſimul orbis cum papatu conſequi poſſem, tunc enim poſſem reip. Chriſtianæ optime conſulere, leges ſtatuens bonas, & legum obſervantiam* C *inducens. At Papatus ſine imperio nihil mihi niſi moleſtia fuerit, cum male viventes vellem quidem ſed non poſſem coercere. Hæc vir ſanctus jocabundus ajebat. Erat enim feſtivus & urbanus homo, & tamen in joco veritatem non prætermittebat, & altis ſenſibus utebatur.* Alibi, *de dict. & fact. Alph. lib. 2. p. 482. Bernardinum Senenſem*, ait, *quem cælicolarum numero Nicolaus Quintus Pontifex Maximus adſcripſit, inter concionandum fabulam hujuſcemodi referentem audivimus. Accepit ex villico matrona quædam nobilis recentia cera-*

Digitized by Google

ceraſa, quæ in thalamum recluſa majori ex parte cum oſſibus ore avido atque bianti manipulatim voravit: coram viro deine allatis, quæ reſidua fuerant, ceraſis, prius quam unum comederet, terque quaterque momordit: quærens ex villico, quomodo ceraſa ruri ederentur? cui villicus, qui per rimulam vorantem fœminam contemplatus eſſet, quo tu, inquit, mulier paulo antea ſola in thalamo. Erubuit mulier. Bernardinus eos bene vivere, ajebat, qui quæcunque agerent, aperta diis atque hominibus eſſe putarent. Deſcriptioni diligenti tanti viri, qua Aeneas Jubilei memoriam, & hujus operis argumentum ornare voluit, adjungenda videbantur, quæ alio loco de eodem Bernardino retulerat.

XXI.

Joannis Capiſtrani Elogium.

Magnum & rari exempli virum, omnium confeſſione, *Aeneas* non laudibus modo enarratis extollit, pag. XLI. XLII. XLIII. (col. 177. A.) ſed adverſus criminatores, rationibus æquitate & prudentia plenis defendit. Exaudiri tamen & laudes illas & apologiam voluit, cum exceptione unius facti, in quo ambitionis manifeſtus fuerit Capiſtranus. Refert ipſe Aeneas bis in *Europa c. 8.* & in *Hiſtoria Bohemica c. 65.* Priore loco, victoriæ contra Turcas Belgradum ſive Albam Græcam acerrime oppugnantes partæ, *tres Joannes*, ait, *babitos autores, Legatum Cardinalem, cujus auſpiciis res geſta ſit, Huniadem & Capiſtranum, qui prælio interfuere. Verum neque Capiſtranus Huniadis, neque item Capiſtrani Huniades mentionem fecere, in eis literis, quas a DEO obtenta victoria, ſive ad Romanum Pontificem, ſive ad amicos ſcripſere: per ſuum quisque miniſterium DEum dediſſe Chriſtianis victoriam affirmavit. Avariſſima honoris humana mens facilius regnum & opes quam gloriam partitur. Potuit Capiſtranus patrimonium contemnere, voluptates calcare, libidinem ſubigere, gloriam vero ſpernere non potuit.* Loco poſterius citato, de eadem re ita ſcribit: *Huniades & Capiſtranus huic bello interfuere, uterque rem geſtam ſcripſit, neque alterius mentionem fecit, alteruter ſolidam ſibi rei geſtæ laudem uſurpavit. Ingens dulcedo gloriæ facilius contemnenda dicitur, quam contemnitur. Spreverat Capiſtranus ſeculi pompas, fugerat delicias, calcaverat avaritiam, libidinem ſubegerat: contemnere gloriam non potuit. Qui ſummo Pontifici bellum atque exitum belli deſcribens, nulla Huniadis, nulla Cardinalis facta mentione, totum ſuum eſſe dixit, quod geſtum erat, quamvis DEum inprimis victoriæ confeſſus fuerit auctorem. Nemo eſt tam ſanctus, qui dulcedine gloriæ non capiatur. Facilius regna viri excellentes, quam gloriam contemnunt.* Quæ etiam *Comes Fuggerus* repetit: *Specul. Honor. Auſtr. lib. 5. c. 10. Vt* autem *Capiſtranus in Germaniam mitteretur, exactam tota Germania Franciſci regulam denuo plantaturus*, Aeneas apud Nicolaum Pontificem egerat, ſicuti non *bic* modo fatetur; Sed *Commentarii* quoque *Pii* referunt, *lib. 1. p. 17.*

XXII.

Bohemi ad tempus compoſiti.

Bohemorum tumeſcentes animos Legatione miſſa compoſuit Fridericus Imperator: in qua *Aeneæ* opera, ut ſemper, magni fuit, pag. XLIII. (col. 181. A.) Orationem, quam habuit rei temporique convenientiſſimam & proceribus Bohemis graviſſimam, ipſe conſignatam reliquit, in *Hiſtoria Bohemica cap. 58. p. 201. & ſeq.* Inde repetit *Gerardus de Roo. Hiſtor. Auſtr. lib. 5.* & *Fuggerus in Specul. Hon. Auſtr. lib. 5. cap. 6. p. 570. Dubravius* autem plane omiſit hanc Legationem. *p. 478. & ſeq. Commentarii Pii* paucis hiſtoriam complectuntur *lib. 1. p. 17. & 18.* add. *Anton. Bonfinii Hungar. dec. 3. lib. 7.*

XXIII.

Barbaræ Cilienſis Sigismundi Imp. Conjugis mors.

Quam in tranſitu memorat *Sylvius*, ejusque impudicitiam & atheiſmum ſignanter deſcribit. Fecerat & alibi: in *Hiſtor. Bohem. c. 59.* iiſdem ſententiis. Add. *de dict. & fact. Alph. lib. 3. p. 486.* Quid mirum, fœminam Dei & omnis honeſtatis contemtricem, de ſecundis nuptiis agitaſſe, antequam maritus moreretur? Hæc, inquit *Aeneas Hiſt. Bob. c. 83.* ægrotante Imperatore, *de retinendo Imperio ſolicita, Henricum Ptarſconem, Sterenbergium, Georgium Poggiebracium, & alios plerosque Barones, quorum auctoritas apud Bohemos potior, clanculum ad ſe vocat, Sigismundum brevi moriturum aſſerit, futuras in regno turbationes niſi rei ſuæ quam celerrime conſulant, quie-* A *tis unicam viam eſſe, ſi ſe viduam rex Poloniæ ducat uxorem. Id ei ſuaſu facile: nam quis matrimonium renuat, quod totalia duo regna ſequantur, eaque maxima & opulentiſſima? Suo nomine & in Hungaria & in Bohemia oppida munitiſſima cuſtodiri: Comites Ciliæ alterum fratrem, alterum nepotem auxilia præbituros: multos in Hungaria proceres ſuas partes complexuros. Placet Bohemis Imperatricis conſilium, datis qui dextris fœdus ineunt. Mulier jam anus, novum conjugium mente complexa, filiam, quæ in ſpem regni creverat, & Alberto Duci Auſtriæ* B *nupſerat, ex animo dimovet, nec aliud quam novi concubitus gaudia meditatur. Inexhauſtam fœminæ libidinem, quæ tumulo, quo propior eſt, eo genialis thori nuptialisque facis cupidior & curioſior redditur.* Imperator cognitis fœminæ furiis, cuſtodiæ eam commiſit, & Generum Albertum commendavit Bohemis regni Succeſſorem, principe legationis Schlickio rem conficiente, quamquam veſtigia hujus conſpirationis alte impreſſa, non ſine turbis extingui potuere. Repetit hiſtoriam diligenter, *Gerardus de Roo lib. 5. p. 169. & ſeq. & Fug-* C *gerus Spec. Hon. Auſtr. lib. 4. c. 18.*

XXIV.

Eizingerus iniquam iracundiam flagitioſa perfidia ulciſcitur.

Hanc Hiſtoriam, magni per omnia momenti, *Aeneæ* debemus, pag. XLIII. & XLIV. (col. 183. C.) omiſſam aliis. Et, quoniam Vlricus ille Eizingerus fax & turbo Auſtriæ fuit, & Furia hujus temporis, quod narratur, igitur notabili charactere ſignatur, & ab ingenio, fortuna, moribus, officio deſcribitur.

Vide-

Videtur enim ipſe Fridericus Imperator minora & pauciora de pravitate hominis crediddiſſe, quam oportebat: potuiſſet certe, & forte debuiſſet accuratius cavere, & manus ei arctius adſtringere. Sed gravitas & magnanimitas Imperatoris, quæ tardum & tantum non negligentem ad deteriora credenda faciebat, ſæpe ei fraudi fuit. Et huc tendit etiam Aeneæ judicium, quo claudit hanc hiſtoriam: *pag. XLV. (col. 186, C.) Fridericus vero, qui ſibi jurejurando Viennenſes obnoxios, Auſtrialesque omnes obligatos fidelitate norat, haud arbitrari poterat, rebellioni poſſe locum patere. Haud poterat arbitrari*, ex indole ſui ingenii, at debuit arbitrari, ex ſpeciminibus alieni ingenii non obſcure hactenus perſpectis. Intelligitur etiam hinc, quanto debeant ſibi ſtudio cavere Principes, ab iis, qui contendere ultro cum dominis ſuis, neque de jure ſuo cedentibus quicquam concedere, in animum inducunt. De tali ingenio, non eſt ſatis, illud Poetæ dicere:

Durus homo, atque odio qui poſſet
vincere regem
Confidens, tumidusque (1)

plerumque enim eſt amplius

Pravus homo, & turbis cupiat qui
perdere regem.

Ex hac enim Eizingeri pravitate, *omnium malorum, quæ poſtea per rebellionem contigerunt, radix atque origo* fuit, ut recte *Aeneas* judicat pag. XLIV. (col. 183. B.)

XXV.

De præparatis Itineris Italici Cæſaris.

Opus erat diligenti præparatione domi, & foris, antequam Imperator Italiam ingrederetur, quam exactiſſime *Aeneas* deſcribit. Pag. XLIII. &c. (col. 182. B.) Et domi quidem, ut jam cœpimus dicere, non ſatis adverſus rebellionem omnia proviſa & mox compertum eſt. In Italia autem, diligentiam, ut fit, ſecuta fortuna eſt. Mittitur I. *Legatio* ſplendida & numeroſa: *Aeneas ipſe Sylvius*, qui ante apud Alphonſum Regem Neapolit. per 40. dies, confecto matrimonii negotio, paulo ante redierat; *Albertus Potendorfius*, *Georgius Volchenſtorfius*, antea quoque Aeneæ Collega, Barones Auſtriæ: *Michael Fullendorfius Secretarius, tresque alii equites, nobili loco nati. Matronæ nobiles & bono ſanguine natæ virgines duodecim, cum his proficiſci jubentur, Imperatrici ſervituræ. II. Mandata* duplicis generis erant. *Prioris* generis ad iter Cæſaris pertinebant: *altera*, ad excipiendam Imperatricem. Legati enim juſſi ſunt *de tranſitu Cæſaris novos tractatus in Italia* (ita corrige errorem typographi ex MSc.) *facere, ac publicam Principum ac Communitatum fidem expoſcere: Cæſarem in feſto Divi Martini ingreſſurum Italiam dicere: ut apparentur itinera, hominibus equisque neceſſaria diſponantur. Exinde Talamonem petere, ibi advenientem Sponſam ſuſcipere, Senasque conducere. Atque his actis, Aeneam & Michaelem Romanum præſulem accedere, de Coronatione rurſus, quæ opportuna viderentur, agere.* Commentarii *Pii Papæ lib. 1. p. 18.* eadem omnia referunt, & de altera parte Legationis addunt: *Aeneæ Michaelique amplius mandatum erat, Italiæ Communitatibus atque Prin-*

(1) *Horat. 1. Satyr. 7.*

Principibus, maxime vero ſummo Sacerdoti Cæſaris adventum, qui jam dubius videbatnr, ut certum ad feſtum Martini renunciarent, tranſitum peterent, commeatibus æqua pretia ſtatuerent, atque ad eam rem literæ præmiſſæ ſunt. III. Domi quoque evocantur ad Comitatum Cæſaris implendum ornandumque *nobiles ac Principes, ut itineri ſe ocyus accingant: civitatibus, ut ex more ſuos mittant legatos, imperatur.* Itaque *arma ſumunt, Italiamque petituros multi ſe offerunt, quibus Cæſar benigne ſuſceptis ſtipendia viritim promiſit.* Deſtinantur loca, quibus ex commoditate copiarum partitim iter ingrediantur: *Bohemi & Auſtrales, in Auſtria, Ungari & Bavari in Carinthia, Suevi, Renenſes, Francones, in Ferraria jungere ſeſe Cæſari juſſi.* (1) Ut ſupra Fridericus Imp. Italiam ingreſſurus *Henricos Auſtriæ & Carentanæ Duces, & Sagittarios Ungaros, Stirienſeſque manus, per montes Carnorum, & viam, cui canale nomen eſt, in forum Julii deſcendere juſſit. Bertholdo Duci Burgundiæ, Lotharingiis quoque & qui ex occidentali Francia auxilio venerant* (ita corrige mendam typographi) *montem Jovis ſuperandum imperavit. Helveciis, Ripariolis Rhenaniſque per Clavennam & lacum Comanum iter oſtendit: ipſe per Tridentinum & Veronenſem agrum viam fecit.* IV. Et ſane, opus fuiſſe diligentiſſima omnium rerum apparatione, vel *habitus animorum in Italia ad famam adventus Cæſarei varie affectorum,* oſtenderit, De quo ita *Aeneas:* pag. XLV. (col. 187. A.) *Inter hæc Italia jam certior facta de Cæſaris adventu, variis undique completur rumoribus: timere alii, quibus ſecundæ res ſunt: narrare, quæ priſcis temporibus accidiſſent, dum Germani Cæſares Italiam petivere, armis iter quæſitum, nunquam defuiſſe bellum, rapinas cædeſque agitatas, vaſtatos agros, verſas urbes, neque humanis rebus, neque divinis parſum: civitatum rectores amotos, novos inductos. Conſulendum igitur paci, claudendam Friderico viam, dicere. Qui procul a republica tenebantur, optare celerem introitum Cæſaris: jam finem adeſſe miſeriarum ſuarum credere, non laturum Imperatorem ſuperbiam dominantium, moderaturum vectigalia, excluſos urbibus reſtituturum, ſua cuique redditurum prædicare. Varia igitur agitari conſilia: atque, uti voluntates ſunt, ſic ſeſe homines demonſtrare.* Commentarii *Pii lib. 1, pag. 18.* ita efferunt: *Quibus cognitis, Italiæ potentes trepidare, ſperare tenues, nutare principes, impleri omnia rumoribus, timeri motus, quos in adventu Cæſarum excitatos vetuſtas noverat.* Inprimis animum Pontificis Nicolai V. multiplex & anxia cura diſtrahebat, quam *Aeneas* facunde exponit, non enim deerant, qui ſpecie prudentiæ aures ejus obtundebant, figurato varie metu; a *Friderici nobilitate, altitudine animi, ambitione, juventa, opibus, ab Italorum ingenio rerum novarum cupido, a populi Romani mobilitate & ſtudio Gibellinarum partium, ab Alphonſi Regis potentia Cæſari profecto non defutura, ab armis bellantium nunquam non Eccleſiæ timendis:* jactabantur & *vaticinia de Friderico quaſi Eccleſiam oppreſſuro: tum de Pontifice forte in capti-*

(1) Pag. XXII. (col. 183. A.)

captivitate morituro. Hinc eſt, quod, ut referunt *Pii Papæ commentarii, lib. 1. p. 19. Pontifex, cui Romanorum mores cogniti erant, quique multos novitatis avidos intellexerat, timens populi motum, jam Cæſari nunciaverat, & commeatuum penuriam cauſatus, adventum ſuum in æſtatem ut differret, Aeneæ vero, ut ad ſe quantocyus iret, imperavit.* De quo metu & *Platina in Nicol. V. Quod venturum ad urbem Federicum Imperatorem intellexerat, tum ut coronam imperii acciperet, tum ut Leonoram Regis Luſitaniæ filiam Alphonſi neptem in uxorem duceret, portas urbis ac turres, Capitolium, arcem S. Angeli, muris firmiſſimis munire cœpit, veritus credo, ne adventante Imperatore, novi aliquid, & ab eo, & a populo Rom. oriretur: erat enim natura formidoloſus. Hanc ob rem milites omnes ſuos cum collectitiis copiis Romam accivit.* V. Ne autem hic metus promiſſa ante Cæſari facta ſubverteret, *induſtria Aeneæ Legati Cæſarei* effectum eſt. Supra pag. XXXIX. (col. 188. C.) Apud Pontificem enim tandem prævaluerat metus, ut quoniam aperte Cæſari adventum negare non poterat, ex obliquo ſuadere vellet *dilationem itineris* in æſtatem: de quo *Henricum Senftleben*, in Germaniam aliis de rebus profecturum, cum Cæſare juſſerat agere: & *Aeneam* ad ſe per literas vocaverat. Cum autem Aeneas Telamone digredi non poſſet, ne dum Romæ teneretur, Imperatrix portum applicaret, graviſſimas *ad Pontificem literas* ſcripſit, quarum tenorem *hic* expreſſit, pag. XLV. & XLVI. & XLVII. (col. 189. C.) ſummam *Commentarii Pii* habent. lib.

A 1. p. 19. Ita metu Pontifici excuſſo, rata fuerunt, quæ ante de Cæſaris adventu priore Legatione convenerant. VI. Atque interim Aeneas cum Collegis, apud *Venetos de tranſitu egerat: ubi reſponſo ex ſententia accepto Ferrariam, deinde Bononiam, Florentiam, Senasque petiverant, neque usquam male auditi erant.* VII. Hæc foris diligenter & feliciter præparata & apparata. *Domi non æque proviſa ſunt*, quæ in rem erant. *Rectores* lecti, *qui abſente Cæſare Auſtriam gubernarent*, *Comites de monte pulchro pater & filius, Georgius de Puchaim*, B *Rodigerus de Starnberg, Sigiſmundus de villa Aprorum, & alii plerique Barones. Ex civitate autem Viennenſi ſolum Burgimagiſter, judex & pauci de conſulatu accerſiti.* pag. XLIV. (col. 186. A.) Ubi *Aeneas* pag. XLV. (col. 186. A.) erratum putat in delectu Viennenſium, inquiens: *ſed male cum paucis tranſigitur, quod multorum eſt. Cives indignati tanquam ſpernerentur, animum inde a Cæſare alienarunt.* Nomina Gubernatorum ita aſſignat *Gerardus de Roo lib. 5. hiſt. Auſt. p. 202.* C *Interim ipſe Auſtriæ gubernationem proceribus quibusdam committit, inter quos Udalricus Schaunbergicus, ſenior, Georgius Bucheimicus, Rudigerus Stubenbergicus, Sigiſmundus Ebersdorfius & Conradus Eizingerus.* Eosdem *Fuggerus Comes* nominat. Spec. Hon. Auſtr. lib. 5. c. 7. Diſcrepant ab Aenea, qui *Starnberg* nominat, ubi illi *Stubenberg* habent. Infra pag. LIX. (col. 227. C.) accedunt duo Stiriæ gubernatores *Johannes Neipergius & Waltherus Zebingerus.* Erratum etiam in eo, quod Eizingerus & rebelles ceteri minus time-

timebantur, quam par erat. Unde de conſiliariis Cæſaris eximii viri, differendum iter italicum ſuadebant, donec adverſus erumpentes jam turbas, remedia idonea eſſent reperta. VIII. Aderat etiam in hoc articulo rerum *Senftleben*, nomine Pontificis moram, ut cœptum eſt dici, ſuaſurus: cujus tamen auctoritatem facile refutarunt Aeneæ literæ ex Italia ſupervenientes, pag. LVI. & LVIII. (col. 188. C.) quibus intellexit Cæſar, Pontificem depoſito metu, priorem animum & officia pridem promiſſa offerre. IX. Et revera, anceps erat deliberatio, ſatiusne eſſet dimittere iter Italicum, an turbas non erupturas modo, ſed jamjam erumpentes tantiſper negligere. Quapropter Cæſari denique aſſenſerunt, qui in conſilio erant, ſatius eſſe vel perdere Tutelam Ladislai, quam cœpta tanto apparatu, & fortaſſe vix unquam reſumenda, relinquere. Vide pag. LIX. (col. 227. B.) X. Exiſtimat tamen Aeneas, pag. L. (col. 203. C.) Cæſarem debuiſſe parere conſilio *Ulrici Sunnenbergeri*, qui ante iter continuatum, *Conventum Viennæ ſeditioſe inſtitutum per ſubmiſſa cito equitum præſidia diſturbandum*, ſuaſerat. Quod conſilium non alios impediviſſe, quam *qui ſua magis emolumenta, quam Cæſaris lucrum gloriamque quæſiverint*.

XXVI.

Eizingeri, & rebellium flagitia dominationis.

De ingenio viri & flagitioſa iracundia, ante diximus. Quibus addi poteſt character, ceteris rebellionis Ducibus cum Eizingero communis;

A quem ſignat *Aeneas* pag. XLIX. (col. 199. B) in iſtis: *Non amplius ſedecim nominati homines fuerant, qui ab initio conſpiraverunt. Sed audaces & factioſi, cupidi novitatum, aſſueti rapinis, in omne facinus prompti, quibus vel mori vel obtinere ſententiam propoſitum erat.* Non erat hic magnus numerus: ſed ubi non deſunt concitores multitudinis, facile augetur numerus, præſertim apud populos hoc ingenio præditos, quo Auſtrales ſive Auſtriam habitantes deſcribit *Aeneas* pag. XLVII. (col. 194. C.) Nunc reliqua eorum flagitia uno conſpectu oſtendenda ſunt.

B I. Ordiuntur rebellionem *Conventiculo Meilpergenſi*, prætextu litis inter Liechtenſteinios & Eizingerum de finibus definiendæ. Vid. pag. XLVII. (col. 194.B.) Ubi ſemel in unum coacti ſunt male quietorum & male fidorum præcipui, non erat arduum, primam vocem reperire, Eizingero tanquam inter ſimillimos ſui concionante. Et quoniam auſi erant, rem a Principis voluntate revera ſuſpenſam, conſcientia facinoris audentiores.

C II. *Alium & ampliorem Conventum Viennæ* inſtituere pergunt. Vide pag. LI. (col. 206. A.) Quod ſicut jure fieri non poterat, ita *Conventum Viennæ habitum ſine conſenſu Principis, ſine Baronibus præcipuis, vim non habere*, merito Cæſar reſpondit. pag. LIII. (col. 212. C.) III. Sequuntur *Criminationes & Calumniæ in Cæſarem*, turbamenta animorum nova cupientium. Quanquam mendaciis nullus idoneus color obduci potuit, quin qualia eſſent intelligerentur. *Comparatione prioris ſub Alberto Imp. regiminis* præſentem ſtatum contemnunt. Alberti

berti liberalitas effuſior fuit; Friderico, ne quid de viribus, dignitati & regimini neceſſariis, prodigeret ſumma ratio fuit.

A

III.

JOANNIS HINDERBACHII, *Epiſcopi Tridentini*, *Hiſtoriæ rerum*, *a* FRIDERICO TERTIO *Imperatore geſtarum*, *continuatio*.

MONITUM.

Editoris munere, quod hic ſuſtineo, ut recte perfungar, de auctore primum ipſo, tum de opere, deinde de illo, cujus diligentia factum, ne interiret, præfari prius libuit, quam legendum exhibere. De auctore, clariſſimo memoria ſua viro, quæ ſcire non ſit inutile, lubens hic profiteor, ferre me in acceptis illuſtri atque eruditiſſimo viro JOSEPHO SPERGESIO, Auguſtæ Imperatrici Reginæ a Conſiliis, & Sanctioris ſtatus Tabularii cuſtodi eximio. Cum enim virum doctum de propoſito meo certiorem reddidiſſem, oraſſemque ſimul, ut ſi quæ non vulgaria de HINDERBACHIO in adverſariis haberet, ea mecum ſibi vellet eſſe communia; facile omnia ab humanitate ejus ſingulari paucos poſt dies impetravi. Data quippe ad me erudita prorſus & eleganti epiſtola ſua, quæ poſt clariſſimos viros JANUM PYRRHUM PINCIUM (1) FERDINANDUM UGHELLUM (2) JOANNEM BENEDICTUM GENTILOTTUM (3) & BENEDICTUM BONELLUM (4) de auctore noſtro certiora olim in patria reperit, iis, ut in rem, meam uterer, benignus conceſſit. Igitur HINDERBACHIUS noſter teſte Cl. SPERGESIO, *anno* CIƆCCCCXVIII. XIX. *Kal. Sept. in Haſſia natus, patrem habuit Joannem, matrem Hedwigem Langenſteiniam: genere nobilem fuiſſe, ex eo poteſt conjici, quod Georgius Ederus in Catalago Rectorum & virorum illuſtrium in Archigymnaſio Viennenſi anno* CIƆIƆLIX. *edito, ubi Joannem noſtrum in eodem literis ſtuduiſſe ad annum* CIƆCCCCXXXVI. *refert*, *eum* Joannem Hinderbach de Rauſchenberg Epiſcopum Tridentinum *appellat: certe gentilitiam ſuam teſſeram monumentis publicis, quæ ab ipſo ſuperſunt, omnibus, marmori inſculptam, non ſine aliqua oſtentatione affixit. Adoleſcens e Patria Vindobonam evocatus ab avunculo ſuo Henrico Langenſtein, de Haſſia dicto, Theologo, & illius Archigymnaſii Rectore* (5), *ibidem ætatis florem inter bonarum literarum*

(1) *In vitis Trident. Epiſcoporum, anno* CIƆIƆXLIV. *editis.*

(2) *Italiæ ſacræ tom. V. pag. 638.*

(3) *In notis ad Epiſcopos Tridentinos, ejusdem Ughelliani operis a* COLETO *editi. tom. V. pag. 638. & ſeqq.*

(4) *In vindiciis Martyrii* B. SIMONIS *Tridentini: cujus gratia adnotaſſe hic juverit, oſtenſa mihi nuper eſſe ab amiciſſimo* LAMBACHERO *noſtro in Bibliotheca, cui digniſſime præeſt, Vindobonenſi civica, complura monumenta, manu, niſi fallor coæva ſcripta; & quæ martyrio* SIMONIS *Tridentini lucem & pondus procurent vel maximum.*

(5) *De* HENRICO LANGENSTEINIO, *ſive* DE HASSIÀ *vide* JO. ALBERTI FABRICII *Bibliothecam Latinam mediæ & infimæ ætatis ab* JO. DOMINICO MANSIO *auctam atque editam Patavii* CIƆIƆCCLIV. *tom. III. pag. 216. Item* LAMBEC. *Comment. lib. II. p.*

rarum ſtudia exegit, Patavii poſtea Jurisprudentiæ operam dedit, magiſtris uſus Jacobo de Zochis, Angelo de Caſtro, Antonio de Roſellis, & Leonardo de Baziolis, quorum inſtitutiones, ut quisque illorum diſcipulis ſuis dictaverat, ab Hinderbachio raptim in tabulas relatæ, adhuc Tridenti in Bibliotheca Caſtri boni conſilii aſſervantur. Supremam denique in ſtudio juris Canonici lauream, & Decretorum doctoris *titulum pro illius ævi more Patavii anno* CIↃCCCCLII. *eſt adeptus* (1) *Sacris initiatus, mox Medlici in Auſtria parochus, dein Imp. Cæſ. Friderico III. cui a ſecretis fuerat, poſtulante, in ſacrum Eccleſiæ Tridentinæ Collegium receptus, primam a Decano in eodem dignitatem obtinuit, a Sigismundo Auſtriaco, Tyrolis Comite, Præpoſitus Eccleſiæ S. Apollinaris ibidem nominatus. Romam paullo poſt conceſſit, Cæſaris ad ſummum Pontificem Paulum II. orator. anno* CIↃCCCCLXV. *abſens & inſcius a Collegis in Epiſcopum Tridentinum concordibus votis fuit electus. Sequenti anno Roma reducem, ad capeſſendam novæ dignitatis poſſeſſionem, univerſa civitas maxima omnium ordinum lætitia excepit.* Hactenus Cl. SPERGESIUS; addens his non copioſe minus quam erudite plurima alia, quæ res HINDERBACHII in Pontificatu pie ſapienterque geſtas, & eximia ſimul in bonas literas merita plena olim in luce collocent, quæ eruditiſſimo auctori relinquere integra maluimus, quam hic commodo parum loco delibare. At de tempore, per quod IMP. FRIDERICO a ſecretioribus ſcriniis fuit, exploratum mihi eſt, HINDERBACHIUM, AENEA SYLVIO, familiariter prorſus uſum, eidem, idiomatis Teutonici ignaro, in conſcribenda Auſtriaca Hiſtoria neceſſariam interpretis operam commodaſſe. Sic enim ipſe auctor noſter initio, quod vulgamus, operis ad Cæſarem ſcribit: *Parui lubens*, inquit, *tuis divinis juſſionibus; præſertim quum ad id præfati piiſſimi Pontificis hortatu ſimul ac monitu jam dudum invitatus extiterim: cujus in ipſius quoque* vulgaris *Auſtralium* luſtratione ac deſcriptione Hiſtoriæ interpres, *inſtigatorque fueram*; *& dum in tua adhuc maneret Regia inter ceteros tuæ Majeſtatis aulicos quotidiana & prope domeſtica familiaritate coadhærebam.* Unde facile intelligas, vulgarem Auſtralium Hiſtoriam eam ipſam eſſe, unde SYLVIUS Origines gentis & provinciæ Auſtriæ ſumptas diligenter caſtigavit. Id adteſtatur ipſe SYLVIUS pag. 14. verbis hic ſubjectis: *Terram*, inquit, *Auſtriæ, qui primo coluerint, quærenti mihi nihil certi conſtare potuit. Venit autem in manus meas hiſtoria quædam, quam Auſtralicam vocant, ſermone Theotonico conſcripta, ſed inepta, mendax, & ab homine compoſita, in quo malignitatis an ſtultitiæ plus invenias, non facile judices.* Opus ipſum, ab

125. nunc Analect. tom. I. col. 129. not. (2). *Ejus operum, cum Bibliotheca Academiæ Viennenſis Auguſtæ Bibl. noſtræ inlatorum catalogum, Deo bene juvante, olim pertexemus.*

(1) *Horum teſtem fide dignum habemus* AENEAM SYLVIUM, *qui in Hiſtoria* FRIDERICI *editionis hujus noſtræ pag. 228. ejusdem Imp. iter Romanum, quod eodem anno confecit, deſcribens, memoriæ prodidit ſequentia:* Ad Venetos autem mittuntur Comes Virginopolitanus, veteri atque alto ſanguine natus, & Joannes Hinderbachius, Secretarius Cæſaris, Pontificii juris egregie peritus ac facundia nobilis, qui paulo poſt in ſchola Patavina Magiſterii gradum accipiens id honoris promeruit, ut inſignia doctoratus ex more capeſſens, præſentem Cæſarem univerſamque curiam ſe laudantem habuerit. *Hæc Sylvius.*

Digitized by Google

ab Hinderbachio juſſu Friderici eſſe conſcriptum liquet. Sic enim ad Cæſarem laudatus auctor: *Mandaſti clementiſſime Cæſar ut Hiſtoriam Orientalium Regni Teutonum, quos Orientales appellant: quam olim Aeneas . . . incboaverat, & usque ad ipſam Ladislai manumiſſionem . . . perduxerat, ac demum . . . intermiſerat, utrinque res ſcitu dignæ ſeſe antea vel poſt habuerint, annecterem. Parui lubens &c.* Atque o utinam ſapientiſſima Imp. Friderici juſſa & conſilia feliciorem operis laudem fuiſſent ſortita! nam, quod diſſimulare hic minime oportet, ingenio Hinderbachius, eruditione, ac facundia longe infra Aeneam fuit, vel, ſi verum amamus, ne dignus quidem, qui de ea laude cum Sylvio contenderit. Quæ de Hiſtoria Friderici Auſtriaca adnotat, ex manuſcriptis codicibus noſtris non ſunt hauſta; cum in proloquio, volumini huic præfixo, plane oſtenderim, ad mortem usque Ladislai Regis ab Aenea fuiſſe deductam: quam ſi in verbis exceptam ultimis continuaſſet Hinderbachius, majorem profecto apud poſteros initurus fuerat gratiam. Nunc, quod palam eſt, totum hoc, quod in lucem proferimus, imperfectum quoddam opus videtur. Quippe omiſſis, quæ ab anno cIↃccccLVIII. ad annum cIↃccccLXIII. a Friderico ſunt geſta, hiſtoriam illius ſolum belli literis mandavit, quod a Vindobonenſibus adverſus Imp. Fridericum duce Alberto ejus fratre, eſt geſtum. At maxima tamen ſemper de his fraternis diſſidiis Hinderbachii erit fides & auctoritas; qui rebus geſtis non interfuit ſolum, ſed ſæpe etiam pro munere ſuo præfuit, plurimaque ob iter prodidit memoriæ, unde mores & ingenium ejus temporis pulchre pernoſcas, & præcipuarum, quæ adhuc perdurant conſuetudinum origines & veras cauſas diſcere queas. Enimvero partem iſtam priſcæ memoriæ, qui res patriæ ſuæ perdiſcere curant, non indiligenter excolere debent; niſi vulgi fallaci opinione duci, ejusque ſuperſtitionibus adhærere velint. Vetuſtus apud nos hic Vindobonæ mos eſt, antelucano tempore, item hora poſt meridiem altera certum æs campanum per horam pulſare integram. Ejus conſuetudinis veram cauſam cum indagarem, ab iis etiam, qui patriæ urbis prima exordia detexiſſe ſibi primi videntur, non aliud diſcere potui, niſi multos civium morbo quodam, qui a *milio* nomen habet, & Auſtriacis noſtris *Breyn* dicitur, olim fuiſſe conſumtos, dum virgo quædam D.O.M. promitteret, nolam ſe argenteam in turri metropolitanæ eccleſiæ appenſuram, quæ horis, modo a me indicatis, in omne ævum pulſaretur; tum in gratam memoriam depulſi morbi, tum ut cives illius beneficii admoniti, ne unquam redeat, ſuperos exorent: atque eam quoque ob cauſam *Breyn-Glokl* ſive *nolam miliarem* adpellari. Eſt enim procliviſſimum ad errorem vulgi ingenium, & rerum cauſas, quas frequenter videt, cum veras ignoret, falſas comminiſcitur: quæ omnium ſuperſtitionum veriſſima eſſe origo meis quidem oculis videtur. De nola noſtra auctor noſter ſeculo quinto decimo hæc memoriæ prodidit: *Ante diem vero in ipſo diluculo, ſub pulſu PRIMARUM, ſic enim ibi dicitur, & mos eſt campanellam per horam ante diem continue pulſare, quo ſe ſtudentes ad miſſarum ſolennia præparant, hi præſertim, qui in diluculo miſſas perficere habent.* Nomen

Digitized by Google

igitur nolæ noſtræ eſt *Prim-Glökl*, nequaquam vero *Breyn-Glökl*; inſtitutum vero, quod Hinderbachius prodidit, non anilis fabella, quam rudis poſteritas confinxit: unde etiam facile conjicias cauſam, cur hora poſt meridiem altera pulſari ſoleat; indicat videlicet veſpertinas in templo preces, hora tertia cantari ſolitas. Sed ſunt præterea in urbe noſtra æra campana quam plurima, quæ alia per diem, per noctem alia urbis quietem turbant, & aut nullam, aut levem ob rem aures viciniæ obtundunt. Mihi ſæpe importunitate illa commoto, bene ceciniſſe viſus eſt Gallus ille verſibus ſubjectis:

Perſecuteurs du genre humain,
Qui ſonnez ſans miſéricorde;
Que n'avez-vous au cou la corde,
Que vous tenez dedans la main!

Reſtat, ut adnotem, cujus cura fœtus iſte Hinderbachii, quas paſcebat, tineis ſit ereptus. Is eſt Cl. vir Jo. Benedictus Gentilotus, Teriolenſis Tridentinus, & Bibliothecæ noſtræ ab Neſſelii morte Præfectus. Id atteſtatur ipſe in adnotationibus ad Epiſcopos Tridentinos ſuis apud Ughellum Italiæ ſacræ tom. V. pag. 638. ubi de Hinderbachio ſic ſcribit: *Fuit Parochus in Medling in Auſtria prope Viennam, ut ipſemet pluribus in locis adnotavit, Friderici Imperatoris Secretarius, cujus vitam, & res geſtas ab Aenea Sylvio conſcriptas, & a Bœclero, vel potius Kulpiſio ex codice, qui ad Epiſcopum Joannem pertinuit, editas longiori commentario proſecutus eſt, quod nos ex Tridentina Bibliotheca erutum in apertum referre conſtituimus.* Idem adnotaverat vir doctus in commentariis ſuis ad codicem hiſtoriæ profanæ CCCXX. unde nos deſumptum vulgavimus hoc exemplo.

DIVO AC RELIGIOSO PRINCIPI DOMINO FEDERICO, DIVINA PIETATE ROMANORVM IMPERATORI ET CÆSARI AVGVSTO, SVVS HVMILIS SERVVLVS JOANNES HINDERBACH SALVTEM.

Mandaſti, clementiſſime Cæſar, ut hiſtoriam Orientalium regni Theutonorum, quos Orientales appellant, quam olim Aeneas, genere & Pontificio Senenſis, qui tum in curiæ tuæ Majeſtatis munere conſiliarii, & Apoſtolicæ legationis officio fungebatur, poſt vero, tuis maxime auſpiciis & gratia, in numero Cardinalium accitus, ac modo ſummus pontifex, re & nomine Pius, tua quoque mandata, partim ad commendationem veteris ac vulgaris hiſtoriæ, partim de rebus tua ætate geſtis, & ipſis quidem ſponſalitiis cum diva Leonora conſorte tua, inchoatis, deque conjugio apud Neapolim, ipſo potiſſimum, ac Alphonſo Rege Aragonum illius auctore, concluſo, ac tuo in Italiam, ac urbem Romæ, pro ſuſcipiendis una cum ipſa tibi jam deſponſata conſorte, Auguſtalibus infulis, ac geniali thoro, apud Neapolim conſumato, vel potius ſolenni more cœpto, ac tuo in patriam reditu; deque bello ſeu conſpiratione a provincialibus

libus Auſtriæ, Vlrico Eizingero vetulo, talium rerum agitatore inſtigante, & Vlrico Celegienſi Comite cæteriſque nonnullis Hungariæ Bohemiæque primoribus coadjuvantibus pro Ladislao Alberti filio, patruele tuo, adverſus tuam Celſitudinem geſto, inchoarat, & usque ad ipſam Ladislai manumiſſionem, ſeu tractatus ea de re habitos ad pacem, perduxerat: ac demum illo in Italiam reverſo, ac majores ad res ac gradum altiorem divina voluntate promoto, intermiſerat: utrinque res ſcitu dignæ ſeſe antea vel poſt habuerint, annecterem. Parui libens tuis divinis juſſionibus; præ- B *ſertim, quum ad id præfati piiſſimi pontificis hortatu ſimul ac monitu jam dudum invitatus extiterim: cujus in ipſius quoque vulgaris Auſtralium luſtratione ac deſcriptione hiſtoriæ interpres inſtigatorque fueram, & dum in tua adhuc maneret regia inter cæteros tuæ Majeſtatis aulicos quotidiana & prope domeſtica familiaritate coadhærebam: quem etiam in ultima ſua ad Caliſtum, tum recenter in pontificatu Romanæ ſedis . . . tuo juſſu, tuaque deſignatione, quamquam exiguus & indignus ejus collega vel potius aſſecla comitator proſequutus fui,* C *& tuæ in illius promotione ardentiſſimæ voluntatis unicus & fidelis ad Pontificem miniſter, & nuncius ac ſollicitator extiti; tametſi hujus difficultas operis & rudis & obtuſi ingenii mei vires, ac arida ſcribendi venula, aliquamdiu me ab incœpto retraxerit, atque non parum deterruerit: quod ipſe mihi conſcius eſſem, me illius elegantiam ſtyli, & divinam prope eloquentiam nedum attingere, ſed nec minima quidem ex parte imitari poſſe. Quinimo illius, veluti ſole quodam* A *lucidiſſimo, affluentem eloquentiam meo rudi ac hebeti, quin & barbarico dicendi more obfuſcare magis. Verum tamen quum ſuæ pietati, ac tuæ quoque Majeſtati ſic viſum complacitumque fuerit, parebo libens veſtris juſſionibus, & veluti obediens ſervulus manum apponam ad aratrum, atque, veluti ſus quidam, minervam imitabor: quamquam verear, ſereniſſime Cæſar, ut quod ille ſummus ac abs te merito quondam laureatus Poëta, & Divinus rerum ſcriptor de ſe reveritus fuerit, ne indigno quidem ſcriptori hiſtoriam ſcribendi remiſiſſes, in me jam recte verificetur, & Divinæ laudes ac virtutes tuæ meis quidem ineptiis magis oblitterentur, quam ut in lucem prodeant. Exequar tamen, quæ juſſiſti, ſaltem ut tuam voluntatem non negligam, & aliis doctioribus & magis tritis ſcriptoribus materiam præbeam, ea, quæ geſta rudique calamo à me ſcripta fuerint, ſi modo laborem ſubire voluerint, comptiori ornatu res ipſas deſcribere, & præfatam Pii Aeneæ cœptam hiſtoriam elegantiori ſtemmate decorare. Id ea in re me ſolatur, & ad ſubeundum munus ac laborem animavit: quod & illum Divinum vatem in ſui operis aggreſſione monuiſſe videris, ut ne . . . deſcriberet opus ad tuam gratiam, vel humanam laudem adjiceret, aut ſubticeret, quod veritati hiſtoriæ derogaretur (quod & mihi quoque dictum exiſtimabo:) ſatis tibi fore, ſi facti ſeries, ac ipſa rerum tuarum geſta in lucem prodeant, ut omnibus, & maxime poſteris, pateat temporum tuorum calamitas; ut æqui judices ſpectare poſſint, quam juſte quamve minus tecum, & ſub imperio tuo, & a ſubditis, maxime quidem tuis, ac exteris, pace bellove*

actum

Digitized by Google

actum ſit; utque omnem hactenus tibi adverſantem fortunam, & hominum, ne dicam ſeculi tui, malitiam invicto ſemper animo, longanimitate auxiliante, ſuperaveris. Tua, mitiſſime atque indulgentiſſime Cæſar, pietas, manſuetudo atque patientia, & hoccine ſaltem licet indigno labore meo perpetuum tuæ probitatis & modeſtiæ ſimul ac patientiæ monumentum exſtruam. Accipe igitur ſereno vultu & pio, ut omnia ſoles, animo, ſereniſſime omnium atque piiſſime Cæſar, hoc munus, quod tuo nomini dedicavi, &, quantum tuo arbitratu libuerit, admitte vel rejice, ut vel tuis approbatum auſpiciis, & Divino afflatum numine in lucem prodeat, aut veluti iners & ſtolidum, tuæ Majeſtatis ſententia, ſeu eulogio ultimo, flammarum exitio deputetur. Vale dive Cæſar! & bonis avibus perlegito &c.

Satis jam, dive Cæſar, veterem illam ac ab ſui initio confictam nugoſamque in ſuis primordiis Auſtralium hiſtoriam ab Aenea, veſtræ ætatis tunc quidem hiſtoriarum ſcriptore, nunc vero totius chriſtianiſmi & eccleſiaſticæ præcipue Hierarchiæ monarcha, confutatam exploſamque fore puto: tibique ac omnibus non modo ex animi affectu ut quidam indocti ac nedum hiſtoriarum, ſed & litterarum ignari faciunt, qui omne, quod in libris ac codicibus vulgaribus & barbaris didicerunt, evangelicam veritatem tenent, probant, & omni pertinacia & contentione, non ſecus quam hæretici pravam ſuorum ſententiam defenſare conantur. Sed recte & vere judicare volentibus ſufficientiſſime perſuaſum arbitror, ut omnis illa hujus nugoſi vulgaris Poëtæ commentatio de A origine initioque hujus terræ, quando habitabilis primo reddita ſit; deque illius atque hominum ac principum ejus falſis confictisque, & tum barbaris, tum hebraicis, & apud omnes æque incognitis nominibus; deque eorum connubiis, & armorum inſignibus, quinimo & ipſius principatus dignitate ac nomine tam crebro, & ex cujusque plerumque perſona, commutatis, & ejus devolutionibus; nec non fidei ſacrorum mutatione; de gentilitate ad Judaiſmum, & e converſo facta tam ſtolida, atque alienum nedum veritate hiſtoriæ, ſed & conjectura ac B veriſimilitudine aliena ſit, ut potius ſomniatio quædam, quam hiſtoria exiſtimanda.

Beatiſſime ac clementiſſime Pontifex, poſt deſiderata beatorum pedum oſcula. Quia ex brevi veſtræ Sanctitatis, nuper ad me miſſo, ſenſi ſuperiora ſcripta mea non ingrata fuiſſe veſtræ beatitudini, quibus nonnulla tunc occurrentia veſtræ Sanctitati ſignificavi, ut & in præſentiarum hoc C tempore veſtræ beatitudini ea, quæ modo apud nos currunt, non ignota eſſe cogitaverim; præſertim tantam varietatem temporum, & ſummam rerum mutationem hac in provincia, olim veſtræ ſanctitati non injucunda, jam vero omnibus eam inhabitantibus, pro conditione temporum graviſſima. Intellexerit præterea dudum, ut opinor, ſanctitas veſtra, qualiter quidam ex infimis, vel ſaltem mediocribus Nobilibus Auſtriæ, dictus Frunawer, frater quondam Gerhardi, unius ex contubernalibus & cubiculariis Alberti ducis Auſtriæ poſt ejusdem ſui fratris obitum, caſtrum Orti, quod apud Badam . . . & quod Cæſari ratio-

Digitized by Google

ratione Ducatus Auſtriæ proprium & hæreditarium, ſuper littore Danubii, parum ab eo loco, quo Margo fluvius ex finibus Moraviæ Iſtrum influit, ſitum eſt, quod Cæſar dicto Gerbardo bona fide, currentibus tamen diſſenſionibus & guerris inter Regem Ladislaum & Cæſarem, aut potius comitem Cilienſem, & nonnullos ipſius ſatellites & belligeros ſubornatos, tenendum atque defendendum commiſerat; ſimulata venditione, nullis tamen inſtrumentorum, ſeu litterarum munimentis intercedentibus, invito Cæſare, velut proprium tenuerat; contendens, illud ſibi jure hæreditario a fratre transmiſſum fore, quod veluti eidem a Cæſare venditum, atque ea lege traditum, ab eo accepiſſet. Qua de re Cæſar, poſt multos tractatus ſuper ejusdem Caſtri venditione fruſtra & diu habitos, tandem via juris illud repetere ſtatuit, & dictum Fronawer tribus edictis more Imperialis curiæ citare fecit: qui tamen, cum nuſquam compareret, ſententia contra illum, Domino Epiſcopo Patavienſi præſidente, cæterisque Prælatis, Baronibus, Doctoribus & Nobilibus in magno numero aſſidentibus, veluti contumacem dicta eſt; ut Caſtrum jure Cæſari, tanquam hæreditarium, reddere teneretur: in quo cum pertinacia perſiſteret, neque ſic tradere vellet, Cæſar congregato exercitu illud obſedit, & poſt multam expenſam & diuturnam oppugnationem accepit. At ille, diſſoluto Cæſaris exercitu, quosque latrunculos ex Moravia Bohemiaque collegit, & eccleſiam non longe a caſtro, ab eo evincto, in medio ruris locupletiſſimi occupat, in quam . . . circumſtantibus foſſis & aggeribus munivit & circumdedit, ac omnibus

A *circum circa per totum rus Marchiæ ſingulis villis, caſtris oppidis, buldas, id eſt affidationes ſuæ ſervitutis, ſic enim apud Auſtrales eas appellant, imponit, & aurum, argentum, frumentum, vinum & arma, & cujuslibet generis aromatum & ſpecierum, quinimo & veſtimentorum taxas & quotas pro ſingulis tribus menſibus, aut Angariis, perſolvenda imponit vectigalia. Denique & alia ſolutionis onera ruſticis, ad urbem & forum conducere volentibus, indixit; neque quemquam usque ad pontem Danubii tutum abire permiſit. Cæſar vero,* B *cum gentes undique conductitias, ac præcipue ex Hungaria, quos fratres appellant, Gregarios, & alias undequaque ſub ſtipendio vilis monetæ, quæ tamen in uſu erat, conduxiſſet, ſub cujus etiam pecuniæ obtentu comitem Guaritiæ, ſatis temere contra eum inſultantem, compreſſit. Ejusdem valore pecuniæ jam in vulgo decreſcente, & ab omnibus vilipenſa, id Cæſari incommodi emerſit, ut gentes illas, quas leviſſima pecunia tenuerat atque conduxerat, valore jam etiam diminuto, amplius pro eadem pecunia* C *militare recuſarent; quinimo deſervitum jam ſtipendium non niſi in auro aut moneta nova argentea juſti ponderis & valoris recipere detrectarent. Qua de re Cæſar gentes illas, ut eſt nunc moris, multis temporibus in ſylvis tenuit, & de minutiſſimo cum eis incontinenti ventum eſt. Vnde eædem gentes, & quas poſtmodum in ſua ſtipendia contra Fronawer ſuſceperat, conturbatæ, ac amplius contra hoſtem virtutes agere noluerunt: qui etiam primis inſultibus, & bonum jam ab eo cæptum arripere potuiſſent. Interea, procedente tempore: cum*

Digitized by Google

illorum ſolutio in dies prorogaretur, plerique tædio more affecti ad hoſtem confugere, & ipſi, de præpugnatoribus noſtrarum partium, hoſtes effecti ſunt. Quo factum eſt, ut brevi temporis ſpatio majorem ſibi partem noſtrorum conciliaret & omnes una ſecum hoſtiles partes ſuſciperent.

Bellum atrox, neſcio ſi aliud unquam ſimile aut tam nefarium ac inhumanum fuerit, quod his diebus populus Viennenſium, & ipſius pſeudo ductores adverſus Federicum Imperatorem tertium, non ſolum temeritate aut audacia, ſed temulentia quadam geſſerunt, deſcripturus, Beatiſſime pater, rem ut ab exordio ſui acta eſt, & qua occaſione ſuborta eſt, ſic paucis expediam, ut ſanctitas veſtra, & omnes, qui legerint, plane hujus rei ſeriem intelligant: & quam injuſte aut inique factum ſit, facile agnoſcere valeant atque dijudicare. Ea vero talis eſt: poſtquam Cæſar multis illorum ſcriptis, monitis, & precibus ac crebris legationibus majorum urbis, & ſuorum etiam conſulum, qui res Auſtriæ adminiſtrabant, in eam ſententiam tractus eſt, ut ſeſe perſonaliter cum potentia ad urbem pro illius ſuccurſu & conſolatione poſt diuturnam ipſius abſentiam conferre deliberaſſet, & jam cum non parvis Styrenſium, Karinthanorum, & Carniolarum, qui ultro duobus menſibus ſeſe illi ſervituros in hanc rem polliciti erant, in itinere eſſet: venerunt ei nuntii apud forum montis . . . in valle Murciæ, nonnullos cives ſeditioſos, allectis ſibi popula-

A ribus & plebeis, prætorium civitatis intraviſſe, & illic Burgenſem judicem, & omnes conſules civitatis tunc cepiſſe, ac nonnullos ex illis quatuor principales in turri, publicæ cuſtodiæ civitatis deputata, ab aliis ſequeſtraſſe, & ſibi regimen & adminiſtrationem civitatis ſub nomine . . . uſurpaſſe. Hæc autem res, unde ortum habuerit, paulo altius eſt repetenda (1) At Cæſar hujus novitate rei plurimum animo turbatus, non tamen ab itinere deterritus, illico illud proſequendum magis

B arbitrabatur; & mox altera die, quamvis admodum feſtiva ac celebri ob feſtum aſſumptionis glorioſæ Virginis Mariæ, quod tum inciderat, celeri motu cum omni, qui ſe per anguſta viarum, & clauſtra Semerini montis magna parte præceſſerat, ornatu, in Novam Civitatem contulit; aciebus ac turmis tam equeſtrium quam pedeſtrium ac quadrigarum ex more in ipſa planicie ex . . . Schadiviennam in agro villæ Werden, quæ uno ab inde miliari diſtat, in occurſum & ad aſpectum adventantis Cæſaris præparatis: & partim præ-

C cedentibus, partim ſubſequentibus, ac ex latere ipſum quoque obſervantibus. Perpulchrum atque jocundum cernere fuit gentem non ſane contemnendam, ſed omni armorum genere ſplendidam. Eo vero in loco, quo gentes ipſæ Cæſari occurrerunt, inter progrediendum duo ſimul viſu jucunda accidere ſpectacula: in medio enim campi, & agris patentibus quidam inter equitum turmas ſurrexit lepus, & quum multi canes venatiles & alii adeſſent, ſicut eſt

(1) *Nec plura in Mſſ. quæ lacuna ſimul & ſuperior ad Pontificem epiſtola opus hoc ab auctore haudquaquam perfectum fuiſſe, indicant.*

eſt mos nobilium illos ſecum ducere, omnes illum ſunt ſubſequuti, & jam hac, jam illac iter deflectens tandem ante aſpectum Cæſaris ſubſtitit, & quaſi ad aſylum Principis confugiens: dum Cæſar, ut eſt ſua natura pius & manſuetus, ac hujusmodi innocuorum animalium plurimum adamator, manu, eum inſequentes, prohibens tandem, dato ſibi abeundi ſpatio, omnibus videntibus atque admirantibus & eum inſequentibus, aufugit, & in locum tutum ſe recepit: aberat enim non procul alveus aquæ percurrentis, in quo pleraque dumeta & ſalices erant; in quas ſe recipiens omnium conſpectibus diſparuit. Eodem fere momento, quo hoc leporis ſpectaculum erat, niſus ſylveſter, quem Sprinzam vulgariter dicunt, alaudam quandam, ſtrepitu equorum ex agris ſeſe levantem, inſequutus eſt; quam huc atque illuc ſub omnium oculos inſectando, nusquam ſub uncis comprehendere valuit; quamquam ſæpe ſæpius illam prendidiſſe videretur, donec eadem avis ab alto ante ora Cæſaris deorſum, quaſi alis dimiſſis, procumberet, & quaſi ad Cæſaris quoque ipſam tutelam confugeret, ita ſubſtitit, ut ſeſe manibus cujusdam prendendam committeret; qui illam Cæſari præſentavit. At ille aliquamdiu eam manu geſtans, cum vidiſſet, ne ab alite eam inſequente in aliqua ſui parte læſa foret, quum eam adhuc intactam reperiſſet, libertati priſtinæ reſtituit, & in nemore ac arboribus, quæ de prope erant, evolare permiſit: quæ duo ſimul auſpicia, ſive auguria, varii vario modo interpretabantur. Ego vero, uti mente cogitaveram, ita poſtea evenit; ratus id omen eſſe,

A Cæſarem parſurum ſua pietate & indulgentia hoſtibus ſuis, & illis potiſſime, quos digna pœna plectere potuiſſet. Sicut & fecit, quamvis multorum hæc indulgentia malorum poſtea occaſio fuerit, & illis audaciam dederit, majora ac graviora adverſus ſuam Majeſtatem committendi; prout latius in ſequentibus proferemus. Vt vero Cæſar Novæ Civitati appropinquaret, omnes in ſuo ordine intrare juſſi ſunt. Imprimis alter e duobus fratribus Vngnadiis Chriſtophorus, qui ſuam ac fere per ſe ſatis ornatam turmam habebat; B altero Georgio, ipſius Germano fratre, qui marſchalchi officio fungebatur, & apud Cæſarem manente, qui reliquos ordines in ingreſſu urbis obſervaret. Nos tamen cum plerisque ſociis noſtri ordinis ac profeſſionis, qui Cancellariæ officio incumbebant, Cæſarem anteceſſimus; quia noſtrum non erat armatæ militiæ intromiſcere; ſimulque, ut pulverulentiam & equorum ſtrepitum & calces devitaremus. Occurrerunt enim ei eodem die ple- C rique ex nobilibus & magnatibus Auſtriæ, ac Novæ Civitatis magiſtratus & cives in magno equeſtrium apparatu. In primis & ante omnes Andreas Paumkircher, homo giganteus, Paſemeyer Spang, id eſt comes, eo enim apud ruſticos vocabulo vulgo appellatur, quod ego ab Hiſpanis quondam divi Trajani, aut Theodoſii temporibus, qui ab Hiſpania originem duxerunt, &, ut plerumque fieri aſſolet, per ſuos conterraneos, qui provincias forte illas rexerunt, nomen a gente ſortiti erant, & usque in id tempus retinuiſſe. Et hic quidem vir magnanimus, qui in curia Cæſaris a puero relevatus æta-

tem non ſegnitiæ aut inertiæ, ut plerique alii, ſed rei militari operam dedit, & ſummus evaſit. Hic autem Cæſari ante alios apud forum Nawkirch obvius fuit. Poſt hunc Henricus de Puchaim, Georgii quondam filius, qui ex caſtro ſuo Liechtenrud, quod paulo ſub nova Civitate ſitum eſt, ubi Cæſaris adventum præſtolabatur, eadem die Cæſari cum ſuis ſeſe obvius præſentavit ſatis cum ornata cohorte. Dehinc Georgius, a vulgo Fugiſo, miles Atheſinus, marſchallus curiæ, quem Cæſar inde abiens pro cuſtodia oppidi dimiſerat; & cum eo Sigismundus de Sporo, Capitaneus civitatis a Cæſare deſignatus, una cum reliquis nobilibus, qui pro civitatis cuſtodia illic morabantur. De hinc Burgæmagiſter & Judex cum civibus; ut quique conditionem ſui generis ac gradus ſibi convenire arbitrabatur; deinde reliquum vulgus utriusque ſexus viri & mulieres, atque utriusque etiam legis ac teſtamenti, ſacerdotes & hebræi, quorum magnus in ea urbe extat numerus, eo quod nusquam alibi locorum in Auſtria manere eis permiſſum eſt, & ex omni provincia, præſertim Bavaria, ſuperioribus annis pulſi ad Cæſarem veluti ad ſuum Dominum . . . ac peculiarem confugerunt . . . quin etiam magnum eorum Rabi, & ſummum ſacerdotem, illic habere perhibeant; ut bene de ſua tutela & protectura magis inibi confidentes. Dehinc pedites, ac ſcutiferi, duobus aut tribus ordinibus ac rotulis inter ſe diviſi, ad numerum fere duorum millium & ſupra, currus & quadrigas anteire juſſi ſunt. Mirabile dictu, quanta ea die pulverulentia

A omnium fuit; erat enim tempus ſiccum & aduſtum, quale in medio Auguſti eſſe ſolet; nam intra pleroſque dies non pluerat, & campus omni humiditate exſiccatus, itinera vero ſtratarum ſupramodum pulveribus obſita: quo factum eſt, ut unus ſolus confecerat pulverem excitare, ut omnes, qui eum inſecuti ſunt, pulvere conſperſi & adeo obſiti fuerunt. Illis præeuntibus, & lento, ut ſolent, paſſu progredientibus, Cæſaris ingreſſus fere usque ad noctis crepuſculum dilatus eſt. Fecit hoc etiam, quod litteræ, quæ in ipſo B itinere allatæ ſunt, & novitatem illam Viennæ factam, & eorum, qui illam fecere inſolentiam, in dies magis ac magis augeri nunciabant: quas communicato in campis conſilio Cæſar his, qui aderant, Comitibus & Baronibus patefecit, ſimulque cum eis conſultatus eſt, quid poſtera die eſſet facturus: an inceptum proſequi & recto itinere Viennam properare, an vero apud Novam civitatem die uno vel pluribus conquieſcere? urgebat autem res Viennenſis, quæ accelerationem deſiderabat, præſertim C quia ſereniſſima Leonora Auguſta, de Regio Portugaliæ ortu, Cæſaris conſors, una cum filio infante illic erat; ne forte contra illam, ac etiam captos cives, qui illic aderant, ac eos conſules, quos interceperant, aliquid deterius molirentur. Sed vicit ſententia plurimorum, Cæſarem aliquot diebus illic ſubſiſtere debere, & reliquos, qui adhuc in itinere forent, ibidem expectare; ſimulque Imperatricem & conſules, qui Viennæ eſſent, de ſuo adventu certiorare, ut ex eis ſaperet & intelligeret, quo in ſtatu res omnis ſita eſſet, quidve

Digitized by Google

ve illis circa ejus acceſſum illinc conſultius videretur, Interim vero, qui ſecum aderant, ſibi & equis ac cæteris, quibus egerent, providere, ac ad reparationem ut . . . eorum, quæ in itinere deferrent, intendere poſſent; ſicque factum eſt. Aderant ſapientes, qui, uti ex veteri eorum jure & privilegio ſibi deberi contendunt, primas acies & dexterum cornu tenebant ad numerum, ſicuti cenſebantur, mille ducentorum equeſtrium; quorum ductores fuere Nicolaus de Lichtenſtein de Moravia, quem probum, ſive bonum cognominant vulgo; unus ex primoribus Baronibus Styriæ, cui unus ex militaribus additus erat, Georgius de Kunach, homo armorum & conſilii non expers, poſt eos Karenthani ad numerum nongentorum vel circa, ſimiliter equeſtrium; quorum ductores fuere Georgius Vngnad, de quo ſupra, & Sigiſmundus Krentyer, vicem gerens Capitanei & provincia Karenthana inſequens. Prima fronte ſeſe efferebat, vir militari peritia & ſpendore egregius atque pugillaris, Gaſpar Aſpach, tam proceritate corporis, quam animi providentia nulli ſecundus, qui multo tempore apud Suevos atque in Galliis antea militaverat, quorum armatura atque induviis quoque utebatur. Tertio vero loco his Carniolani ſucceſſere, ad numerum quingentorum equeſtrium exiſtimati, quorum ductor erat Georgius de Gray, quod nomen a Grais, id eſt Græcis, trahere autumant; quodque ab illis originem fere ducant, quæ omnia more Græcorum noſtra in re terminari dinoſcuntur; homo inprimis nobilitate & generoſitate ſanguinis pollens. Cu-

A jus majores ſemper in armis ſtrenui, & temporibus priſcis pleroſque magiſtratus inter armatos militiæ & in conſiliis Principum primarii ſemper habiti ſunt: inter quos medius incedebat Cæſar cum ſuis Curialibus & aulicis, quorum habebat & ipſe prope vel ſupra numero quadringentorum: Sicque tota armatorum militia circiter ſex milium equeſtrium ac peditum fuiſſe exiſtimatur, præter eos, qui currus ducebant, & alios extra ordines vagantes, uti ſunt presbyteri, cantores, capellani & adoleſcentes, quos ſupernumerarios vo-

B cant; nec parvum meretricum ac lixarum atque calonum numerum vidiſſes. Erant plerique currus, qui ſuam quiſque ducebant, ac ſupra quadrigas ipſas ſinguli galli erant, ita enim in exercitum progredientibus mos eſt his gentibus; quorum cantu diurnas nocturnaſque horas intelligunt: ſimul ut ſpeculo pugnæ inter illos pro vadio ſæpius indictæ utantur, ut, qui fortem magis gallum ha-buerit, fortior ac ſuperior in bello

C habeatur, quaſi augurium inde aſſumentes: quorum curruum numerus ad ſummum quingentorum vel ultra fore recenſitum eſt. Hi omnes ea die ante occaſum ſolis intra mœnia recepti, & abſque ſtrepitu aut contentione aliqua hoſpitio locati ſunt: mane autem omnes ſufferrationi equorum, curruum reparationi, ſimulque armaturæ cuiquam diruptæ operam dabant. Currus tunc majores pro deducendis bombardis & reliquis oneribus adaptati ſunt. Nuncius vero ante mediam noctem ad Auguſtam alioſque Cæſaris conſules, ſicuti in campis deliberatum erat, emiſſus eſt, qui ante diem nonum de adventu

Cæſaris usque Viennam reportavit. Ad cujus famam Viennenſes territi, &, qui tum illic aderant, provinciales pro diæta illic tenenda congregati, quo pro communi pace patriæ conſultarent: verebantur enim, ne Cæſar, cum tali potentia adveniens, vindictam adverſus eos, qui ei rebelles fuerant, qui plerique tum illic aderant, ſumpturus eſſet: quam ob rem Viennenſibus ſuadent, ut unanimi quosdam ex ſuis cum nonnullis a ſe delectis ad Cæſarem mittant, qui eidem pro communi pace patriæ ſupplicarent, ſimulque rem ſuam de geſtis contra veterem conſulatum purgarent & cauſas edicerent, quibus ad ita faciendum permoti eſſent. Acquieſcunt igitur, ac ex parte provincialium eliguntur ex prælatis præpoſitus monaſterii Sanctæ Dorotheæ intra muros urbis; ex Baronibus Rudigerius de Starhemberg, vir magni conſilii, juſti amantiſſimus & æqui; Bernhardus Drugiſſer ex militaribus. A parte vero Viennenſium Johannes de Kirchaim, phyſicæ & chirurgiæ Doctor, ex partibus Sueviæ oriundus, & Odenakher ex Bavaria: ita enim fit, ut pauci incolæ Viennenſes proavos ſuos habeant, ſed ab exteris potius nationibus habitetur & incolatur; cum reliquis duobus e plebe, qui harum rerum inter ceteros primi motores fuerant. Reliquarum vero Civitatum ſive oppidorum ex Noviburgo forenſes ſive frumentario, quod ego a Carino, Numeriani Cæſaris fratre, nomen habere conjector, quod Jordanum illum a Diocletiano Imperatore apud Margum flumen & oppidum ejusdem nominis . . . referant, judex loci & ex oppidis Krembs ac Stayno, quæ uno reguntur conſi-

A lio & eisdem magiſtratibus propter eorum vicinitatem, quidam dictus: hic præmiſſo nuncio, qui pro primis tribus dumtaxat ſalvum conductum expeteret ac deferret. Nam Viennenſes, nil mali ſeſe egiſſe arbitrantes, ceteri vero Vrbani, veluti Cæſari adhuc parentes, nihil etiam egere rati ſunt. Tertia ſequenti die Cæſarem apud novam Civitatem morantem adiere, quo forte illum illic remorantem diutius tenerent, & ne aliter quam pacificis venire delinirent, vel ſaltem ipſius, ut arbitror, arcem qualis eſſet, explorarent. Quos B Cæſar altero die publica audientia excepit, & benigne in ſua legatione audivit. Tum Rudigerus de Starhemberg præſentatis primo ex more litteris credentialibus, & recommendatione & oblationibus ſolitis præmiſſis, ita orſus eſt. Sereniſſime Cæſar, & (ut eſt moris noſtræ gentis in exordio proloqui) gratioſiſſime Domine. Satis conſtat Majeſtati tuæ, quæ nam ego cum collegis nuper apud . . . pro pace patriæ inſtau- C randa egerim, in quo tuam a petitis Celſitudinem minime abhorrere cognovi. Retuli ea patribus & cæteris provincialibus, qui ea gratiſſima habuere. Qui cum poſtea quamplures diætas apud Sanctum Hippolytum apud Tullnam, & nunc Viennæ tenerent; in qua omnes pariter . . . decreverunt, amplius in hac turbatione patriæ nolle ſtare, ſed inter ſe communem pacem obſervare. Rogant igitur Majeſtatem ſuam, velit huic eorum voto annuere, & in hujusmodi pacem conſentire. Requiſierunt enim pariter illuſtrem Germanum tuum Albertum Archiducem, qui licet alias ab ea diſſentire videretur,

Digitized by Google

tur, nunc tamen bono omnino animo acquievit, & equidem una vobiscum perſiſtere intendit. In quo tua quoque Celſitudo non velit abnuere, intuerique ultimam patriæ deſtructionem, villas exuſtas, agros depopulatos, urbes exhauſtas, & omni negociatione expertes: quod & Majeſtati tuæ ad gloriam, & patriæ ad utilitatem non modicam erit profuturum: gentes enim habita pace, quod pro veſtra & germani compoſitione per provinciales faciendum erit, omni ſtudio & cura proſequentur, ut & in æqua pace & benevolentia conſiſtant. Hæc fuit ſententia oratoris Rudigeri. Dehinc Johannes de Kirchaim præfatus, litteras ſimiliter credentiales in perſona ſui & alterius collegæ obtulit ſub nomine duntaxat Viniantorum, ſic, eos vocant, qui ex plebe ſelecti ſunt, & majori fide & exiſtimatione habentur; & communis plebis, non autem Burgimagiſtri, Judicis, ac conſulatus, ſicut ex more fieri ſolitæ, erant. Quibus perlectis idem Johannes medicinæ aut chirurgiæ, utriusque enim artis peritiam profeſſus erat, magis quam perorandi facultate gnarus, multa licet corrupte, inſulſe ac inornate ad pacis exhortationem, ac de illius commodis & incommodis, quæ Cæſari ex hoc evenire poſſent, magis vere quam ornate in medium retulit. Dehinc alter collega Kararius, majori eloquentia præditus, ſolet enim hoc genus hominum plerumque eloquentia ne dicam . . . eſſe multa, in eam partem pro ſua & aliorum excuſatione, quod Burgimagiſtrum & conſulatum manucepiſſent, allegare, quæque illis cauſæ & occaſiones non leves extitiſſent, & diutius hæccine ab illis gravamina tolerare potuiſſe, neque id ad contemptum aut offenſam ſuæ Majeſtatis feciſſe, ſed ut rem publicam civitatis & bonum publicum fidemque erga eum ſuam ſalvam eſſe voluiſſent. Adduxerunt autem potiſſimum cauſas aliquas, quas hic referam. Inprimis graves illas ac intolerabiles Steuras ac impoſitiones factas; infinita debita contracta, grave æs alienum, & inter hæc omnia maximam inæqualitatem inter ſe & reliquam plebem habitam; ſibi ipſis omnia bene acta tum maxime conſervatione ſtatus ac civitatis anno priori adverſus oppugnationem urbis aſſcribere, veluti non niſi duo vel tres ejus rei curam & meritum & non totus populus, qui die noctuque corpora & animas ſuas, ne dicam omnem ſubſtantiam ſuam, hoſtibus objecerunt, de Potelmo & Taslerio dicere volentes, qui principales urbis cives & conſilii & omnium rerum actores eſſe ac videri vellent. Multa hujuſcemodi, quæ omnia & multa alia coram Majeſtate ſua ſuo tempore deducere & vera comprobare vellent. Eos autem manu cepiſſe, non ut quicquam erga eos ſeveritatis ac crudelitatis facere vellent aut ultionem, quam meruiſſent, ex eis ſumere, ſed ita conſervare, eosque ad præſentiam ſuæ Majeſtatis, & audientiam inter eos ſtatuendam, neque aliud quicquam adverſus ſuam Celſitudinem attemptare velle, quam quod honoris ac illibatæ fidei ſuæ erga ſe evidens eſſet teſtimonium allaturum. Hæc omnia ultimo annectentes, quod Serenitas ſua eis annuere vellet, ut & ipſi pariter cum aliis tribus ſtatibus Patriæ, hoc eſt Prælatis, Baronibus & Militari-

taribus, veluti quartum Civitatenſium atque oppidanorum ſtatum, coadjungere, & in ea communi pace patriæ præconcepta perſiſtere poſſent. Salva tamen ſemper fide & obedientia, in qua ſuæ Majeſtati & ejus hæredibus eſſent obligati, a qua nequaquam recedere, aut eandem præterire deliberaſſent, ſed fideliter ac inviolabiliter cum ſua Majeſtate perſiſtere & perdurare, neque unquam de alio Domino cogitaſſe ſive cogitare, præter ſuam Imperialem Majeſtatem. Quæ omnia Cæſare quo recepit animo, & ſumpta deliberatione, pauca pro tempore reſpondere juſſit, poſtea magis deliberate ad ea omnia reſponſurus. Interea reſponſa ac litteræ a conſulibus Cæſaris, qui Viennæ erant, venere; quibus Cæſarem hortabantur, rogabant, & omnimodis rationibus perſuadebant, ut abſque mora eo venire properaret; multas in dies novitates a popularibus machinari & quotidie nova conſilia cum provincialibus, qui illic erant, & hoſtes diffidati ſuæ Majeſtatis forent, capere: ipſis, ac inprimis Sereniſſimæ Dominæ ac filiolo ejus, cæteriſque fidelibus tam civibus quam aliis periculum imminere: multos inter cives fore, qui cum eis non ſentirent & ultro ſibi occurrerent, ſedulo apud illos practicari, ut ſe eis, qui hic eſſent, ex provincialibus diffidatis, colligarent & in unam eandemque ſententiam cum eis venirent. Vereri ſe, niſi celerius adventaret, vix res integras hic reperiret. Cæſar vero, audita legatione illorum, dubius, quid eis reſponderet; timebat enim, ſi id negaret, animos omnium graviter offenſurus, ſimulque quod pacem, quam

A ſemper habere deſideraverat, repudiare non videretur. Ex adverſo vero veritus, ne ea pax latentis doli & mali haberet, veluti qui pacem inter ſe habere conſtituerunt, & ipſe, qui jam paratus ad bellum venerat, & ut caſtra & oppida, quæ frater evicerat, vel quæ æſtate præterita defecerant, recuperaret; de quorum reſtitutione nil dicebatur, ſimul Cæſaris propoſitum interverterent, & qui belli auctores extiterant, pacis etiam auctores, cum ſibi viſum eſſet, cum Cæſaris & ſuorum jactura eſſe quoque viderentur. Quocirca diu

B hinc inde circa capiendum conſilium mutabundus oratores ipſos per tres dies tenuit, ne illis reſponderet; cum illi moram hujuſmodi graviter tolerarent, atque quarta die quererentur, ſimulque ex his, qui Viennæ erant, & eorum, quæ illic agerentur, magiis conſcii eſſent, conſilii cogitandi cauſa, qui multa in his rebus latentia, atque doli plena eſſe ſignificabant, ſuadebantque, ut Cæſar neque pacem reciperet, neque

C illam etiam recuſaret; ſed ne una cum eis Viennam venturum diceret, atque illic ſuo & aliorum conſilio pacem ſibi honeſtam & acceptabilem atque duraturam non eſſet refutaturus; idque demum quarta die poſt eorum adventum eis in aperto reſponſum fuit. Viennenſibus vero per diem ante, quia & illi nuntium eodem ſero acceperant, quo cum Majeſtate ſua ſecretius loquerentur, petebant, cujus hæc ſumma fuit: Ducem populi & alios, qui cum eo erant ad providendum rebus civitatis ordinati, orare Majeſtatem ſuam, ut per dies aliquod apud Novam civitatem diutius moraretur, quo ſe ad præparationem

ejus

ejus condignam & ſuorum eo commodius parare poſſent, & ne rebus ita impromiſſis Serenitas ſua, & qui cum eo venturi eſſent, aeris & hoſpitiorum incommoda non paterentur, ſimulque ut ſubitus ſuæ Majeſtatis adventus provinciales illos, qui illic erant dictæ gratia, quibus jam fidem præſtiterant ſalvi conductus, deterreret, quo infectis rebus modo decedendi cauſam haberent. Quibus Cæſar ea nocte ſolus ipſe reſpondit: Multam eis gratiam de ipſorum erga ſe fidelitate, & erga ipſius Conthoralem & filium, & ejus filium in ejus abſentia habita, quos ipſorum potiſ-B ſimum fidei commiſerat atque credidiſſet; nunquam ſe hujusmodi benefactorum immemorem aut ingratum futurum, ſed condignas ſemper gratias eis habiturum, multa etiam ad illorum mitigationem animi perferentur, ac rem rebus illis magis conducere ac convenire, quam ut illic conſortem & filium viſurus iret: quos multo tempore præter & contra affectum conjugalem reliquiſſet, nihil ſe mali aut punitionis ſeu vindictæ ab eo timere, ſeſe omni gratia & benevolentia illuc iturum repromiſit: C deque rebus aliis, pacem patriæ, & quicquid pro bono rei publicæ atque civitatis agendum foret, eorummet conſilio & arbitrio peracturum: quibus verbis adeo demulciti ſimiliter & animo inclinati, ut magno cum gaudio ſummaque lætitia a ſua Majeſtate diſcedere proteſtarentur, pollicebanturque nuntium illum, quem eodem ſero acceperant, craſtino ſummo mane cum eis bonis novis remiſſuros. Hæc ſolum eos commonefecit, ut ante omnia curarent, ut nihil interim novitatis aut conſilii civitas

A ipſa cum provincialibus caperent, quod ad præjudicium ſuæ Majeſtatis vergere poſſet, præſertim quoad fœdus, ad ligam cum ipſis ineundam: quod illi ſe ultro facturos curaturosque promiſerunt: ſeque Cæſar eis dimiſſis in craſtino eis pariter cum aliis reſponſurum edixit, quemadmodum & factum eſt. Nam vocatis eis, qui pro parte provincialium erant, mane, miſſa finita, publice eis reſponſum fuit: Cæſarem ſemper pacem optaſſe, neque hujus aut alicujus unquam belli principium, aut auctorem ſe fuiſſe; fratrem & eos, qui cum eo ſenſerant, ultro illi bellum intuliſſe, coactum eum ſe ſuaque tueri: nihilque magis quam pacem deſiderare, ſeque eo pariter cum ſuis provincialibus animo veniſſe, non ut patriam amplius armis laceſſeret, ſed ut injuriantibus obſiſteret, in quo illi ſibi auxilia laturos promiſiſſet, pacemque honeſtam & ſtabilem nusquam refutaturos. Verum cum jam ea ex re provinciales illic congregatos intelligeret, ſeſe illuc conferre pariter cum eis, veluti pacificum principem & pacis amatorem, velle; neque ipſius adventum in aliquo ſubvereri quemquam oportere: nam & hi, quos ſecum ducebat, & ipſos ejusdem animi eſſe, neque niſi communis pacis amatores exiſtere: provincialibus vero, ſibi adhuc hoſtibus ac diffidatis, ſalvum inibi conductum ad tempus præſtare velle, & illic una cum ſuis ac illis de communi pace, bono rei publicæ conſultare, & ad omnia ſe æquanimiter præſtare, quæ ad communem pacem & bonum patriæ ac Civitatis & omnium ſuorum conducerent. Atque eis ille tunc inſinuat, ſe die craſtino bono

mane iter aſſumpturum; ſicque omnibus, qui aderant, palam & his præſertim, qui capita aliorum erant, denuntiatur, & in craſtinum ſummo mane ad ſonum tubæ parati eſſe jubentur. Marſchallo vero, qui tum alterius videlicet & Vulperi tunc languentis & ægroti vicem agebat, Johanni Prinſengero militi egregio ac ſtrenuo, ex Bavaria oriundo, qui multis annis in curia Cæſaris militaverat, & pleraque militiæ ſuæ inſignia præbuerat, mandatur, ut currus ac impedimenta ſingula præire tempeſtive juberet, quo cæteri facilius exire portam abſque mora & obſtaculo poſſent. Mane autem ſtatim duabus ante diem horis tubicines ſignum dant, & omnes ſe ad iter accingunt. Currus & pedites extra mœnia præcedunt, equites vero per ſingulas turmas ſuas pedetentim egrediuntur. At vero extra mœnia in plano omnes conſtitere, ibique Cæſarem operiuntur, quo adventante, currus ac pedites cæterique ordines ac turmæ, ut nuper in eorum ingreſſu ordinati fuerant, per vices ſuas ire jubentur. Die vero præcedenti Cæſar nonnullos ex conſilio ſuo cum oratoribus præfatis Viennam præire ſtatuit, qui Auguſtæ ac cæteris adventum ſuum nuntiarent, ſimulque de his, quæ oratoribus reſponderat, ac civibus promiſerat, fidem facerent; inter quos & ego eram. Reliqui Hainderichus Druſſes, vir canitie ac prudentia non expers, & alter . . . Bebringer, miles ſtrenuus, adjunctis ſibi & nobis per Majeſtatem ſuam quinquaginta aut ſexaginta equitibus, reliqua multitudine etiam ex pedeſtribus, qui pro accipiendis Viennæ hoſpitiis,

A præcurrebant. At nos relicto Cæſare pariter omnes incedebamus, præmiſſis tamen per Rudigerum nuntiis, qui tamen ſibi quam nobis de ſalvo tranſitu a gentibus ducis, qui apud Berdesdorff, morabantur, providerent, & in itinere occurrerent. Johannes vero Kirchaim, Odenagker, & ceteri Viennenſes, nobis poſt terga relictis, citius præcurrere Viennam ſtatuerunt, ut concives, & eos, qui eorum reditum præſtolabantur, de noſtro Cæſaris adventu aviſarent. Illis vero apud molendinum Theofili, quod ſub villa ſeptem paſtorum, ſic

B enim vulgo illam appellant, ac parum ſupra in colle euntibus & unum ex his, qui eos ſalvos ducere præmiſſi erant, ſecum habentibus, ab Othomis, qui ex eo loco erant, invaduntur, nudantur, ſpoliantur, & usque ad forum ipſum captivi ducuntur: ubi dum a nonnullis oppidanis recogniti eſſent, a manibus illorum ſunt liberati, quo factum eſt, ut nos recto itinere Viennam properantes illic ante illorum acceſſum adventaremus. Vnde Viennenſes, & illi maxime, qui novitatis hujus cauſa fuere, accepta fama de Cæſaris aditu,

C ita exterriti, poſtquam nos cum aliquanto equeſtrium ac curruum, qui ſe nobis junxerat, numero apropinquare vidiſſent, ſubito ad ſonum campanæ arma arripiunt, portas obſtruunt, & neque Cæſarem, neque ſuos intromittere decernunt: vulgatum enim erat per urbem: Cæſarem legatos ſuos cepiſſe, ac capite plectere decreviſſe, ipſumque cum toto ac ipſo quidem valido electiſſimorum hominum exercitu approximare, & jam acies ordinaſſe, ut urbem ex improviſo & per inſultum capiat & ingre-

grediatur, deque eis omnibus ſupplicium ſumat.

Wolfgangus Holzer, quod latine lignarius ſonat, quidam homo mediocris conditionis, attamen audax, & magni animi, qui negotiationem boum & equorum & aliarum mercium in Hungaria exercere ſolebat, alias ſatis locuples effectus erat, Vlrici Eizingeri quondam partialiſſimus, cujus opera plurimum in Civitate tutus, cum de expellendo Comite Cillegiæ ageretur, uſus erat, atque ob id poſtmodum in gratiam redeunte una cum ceteris duobus Oswaldo Reicholfo & Jacobo . . . quod latine Ciconia ſonat, in carce- B rem truſus, & rebus ac fortunis omnibus exſpoliatus, atque ob nonnulla probra, in Comitem & ejus amaſiam ſcripta vel dicta, graviſſime tormentis cruciatus, vix capitis diſcrimen evaſit, ſuaſu ac tractatu id Conrado Holzler, quod eſt diminutivum lignarius homo, ſtrabo & omnium peritiſſimus & ſatis ſubdolus, tum apud Regem & Comitem potens, & in officio magiſterii Hubarum, hoc eſt reddituum, commune quod eſt omnium officiorum præcipuum, & Simone Potel ac Nicolao . . . quos ille ſimiliter de hac re no- C xam habere . . . in odium & ob gratiam Eizingeri præfati, cujus factionibus erant contrarii, ob cujus rei vindictam, hanc omnem annuentibus & coadjuvantibus ſibi plerisque civibus, plebeis, & mechanicis, ac artium prioribus & Zecharum, uti hic vocant, magiſtris, quos multo ſibi ad hanc rem conciliavit, & ad rem ipſam aſtipulatus eſt; tum etiam præcipue duobus ſupra nominatis: quorum alter abdicata ſcola civilibus

A factionibus ab ineunte ætate ſua adhuc ſcolaris ſtuderet, tum ob inſigne odium in Nicolaum præfatum contractum, quod illum quondam judex in carcerem ob ejus inſolentiam detruſerat. Alter vero ſui dicacitatem, quod plebis advocatus, ut qui eorum voluntatem plerumque in publico exponeret, ac ſibi ipſi majorem in urbe locum mereri videretur, neque eo absque novitate ſe pervenire poſſe arbitraretur, & quod plerique ex eis magno ære alieno premerentur, alios vero abundare bonis & ſe egere intuerentur, quo ſe aliorum expilatione locupletari facile poſſe confidebant; quibus etiam adjutores & præcipue conſultores fuerant Johannes Mayburger quondam . . . hoc eſt ſanguinis ſcriptor, qui ut ipſe partium Eizingeri ſemper ſtudioſus fuit, & Cæſari moleſtus atque infidus, quamquam ab eo pro ſcriba officiorum ſalariatus, & alter Johannes Schalanter ... quondam apud Chymenenſem Epiſcopum Cancellariarum Taxator & hujus in officio ſucceſſor fidelitate juratus, qui partium Sigismundi multum deditus erat. Hi omnes adverſus Burgimagiſtrum & conſulatum veterem conſpirarunt, & conciliatis ac accitis pluribus ex plebe infimæ conditionis hominibus, & maxime artificibus, inſultum adverſus eos fecerant, ut eis in prætorio Civitatis, ubi conſedentibus pro agendis publicis conſultibus, ſubmiſſis quibusdam audacioribus, utpote Johanne Kirchaimo prædicto, & aliis numero viginti quatuor cum paucis antea diebus, licet ab eis aliquantulum diſſentire, & eis contumaces eſſe viderentur, ſeſe illis fideliter atque humiliter deinceps parituros ac obedien-

dientes pollicebantur, ſubordinatis in domo . . . atque collaterali pleriſque armatis, & ipſis quoque arma ſub chlamydibus ac palliis habentibus, nulla alia occaſione reperta, quam quod cuidam nobili matronæ, . . . quæ eis pro oneribus communitatis ſupportandis mutuum mille florenorum ſeu librarum dederat, ob cujus gratiam eidem viciſſim aliquot vaſa vini in Hungaria nati, quod intra civitatem ac patriam prohibitum duci erat, diſpenſative pro tempore indulſerant, & quod ſatis diu jam eos rexiſſent, velle autem & eos regere atque in pulvinaribus, ut eſt mos eorum, conſedere, omnes ex ordine turrim, quæ eſt eidem conſiſtorio contigua ac collateralis, ad quam ex more cives pro ſuis exceſſibus corripiendis poni conſueverant, ingredi jubentur. Et Johannes ille veluti aliorum conflagerius principalis, Nicola Teslerio, cujus æſtuabat livore, tu, inquit, primus ingredere, qui & me prius quoque ingredi coëgiſti & jam tempus reddendi tibi vicem advenit. Dehinc & reliquos omnes nullo dempto, quibus obſeratis & cuſtodibus eis adhibitis, illico per Civitatem vulgatum eſt, conſulatum captum atque in carcere clauſum, ad quam vocem omnes artifices, & hi præſertim, qui harum rerum conſcii erant, apothecas & domos claudere, arma corripere, & recto itinere ad locum prætorii feſtinare, magnisque ſucclamare vocibus, ut omnes neci traderentur. Verum hoc ſolum in impio facinore pium erat, ut non illico in quempiam illorum ad nutum plebis ſævierint, & manus a cæde & ſanguine puras conſervaverint. Affuere enim ex omnibus artibus inſolentiores quidam ac magis temulenti; erat enim hora pluſquam meridiei, quo multi jam vino & æſtu incaluerant piſtores, carnifices, & ceteri, qui plerumque legem ſibi ſtatutam in quantitate aut pondere ſeu pretio rerum, a magiſtratibus ſtatuto, prætergreſſi ab eis puniti, ac ære mulctati fuerant; hi præcipue contra Oswaldum Reycholſum . . . hominem ſobrium, ac inter omnes, qui Viennæ nati ſunt, vino abſtinentem . . . atque idcirco inter ceteros prudentiſſimum, rerum civilium plus omnibus expertum & ſciolum, qui plurimum in corrigendis illorum vitiis & moribus conatum & operam dederat: atque Nicolaum Teslerium, veluti ſeverum aliis, ac nulli prorſus in pœnarum inflictione parcentem, majori fervebant odio atque diem ultionis ſibi affore publice proferebant. Verum in tam audaci & impio facinore hæc ſola pietas eis fuit, ut nihil ſævitiæ in illos pro plebis nutu permiſerint; ſed manus a cæde & ſanguine innocuas conſervaverint; verum pro ſedando tumultu: & quia hoc quoque magis populo ac ſibi infeſtos ſciebant, prædictos ambos ſcilicet Reycholſum & Teslerium, & cum illis alios duos ſcilicet Vlricum Heyner Magiſtrum fabricæ eccleſiæ Sancti Stephani, virum jam vetulum, probum atque devotum, & non niſi eccleſiæ commoditatibus incumbentem, in quem ob nil aliud ſævitum eſt, ac prædictis duobus, quam quod . . . conjunctiſſimus eſſet & familiaris, & alius, quidam Johannes Kaufdorffer, homuncio adeo ſagacis ingenii, & in inſtruendis ædibus, fabricandisque operibus adeo ſagax & induſtrius, cujus opera Comes

mes Cillegiæ & prædictus Holzlerius A
quondam plurimum uſi erant, qui-
que curiæ multum deditus erat: quo
uno in apparandis dapibus & convi-
viis nemo in urbe feſtivior, & in
omni genere facetiarum civilior, cui
id ſolum vitii in plebe objiciebatur,
quod alias falſam monetam fabricaſ-
ſet, ex quo tot opes totque ædes
ſtruxiſſet, quamquam id non com-
pertum, vel indulgentia principis
jam abolitum eſſet (ille ipſe eſt, qui
Gerſonis domum ſuam, quam San-
cti Angeli, vel ad aureum Angelum,
ob receptum illic hoſpitio tunc Car-
dinalem Sancti Angeli Johannem Car- B
vaialem . . . Portuenſem voluit ap-
pellari ex teſtamento . . . una cum
vicina eidem ex latere domo bene-
ficio Cæſaris illis inter pleroſque
competitores dimiſſa, vel, quod
magis crediderim, empta, ſeu ma-
ximis ſumptibus extructa atque adeo
extructa, ut nulla nunc in urbe po-
litior atque ad habitandum ſplendi-
dior atque commodoſior habitatur)
in arctiorem & minus dignam cuſto-
diam deducere ſtatuerant, hoc eſt in
turrem quæ eſt juxta portam Karen-
thanorum, quæ verſus novam Civi- C
tatem Stiroſque atque Karenthanos
ducit, a quibus & denominationem
habet: in qua plerumque cives & alii,
in quos gravius animadvertendum
cenſent, cuſtodiæ traduntur. Igitur po-
pulo dimiſſo ac tumultu ſedato, reten-
tis apud ſe duntaxat tot armatis, quibus
illos tute deducere, & illos ac reliquos
cuſtodire poſſe cenſebant; reliquis au-
tem juſſis ad arma paratos eſſe, omni,
qua expoſceret, hora: dimiſſis aliis
in prætorio ac eis per Cameras di-
ſtributis, prædictos quatuor nocte
adveniente in turrim prædictam cum
cohorte armata deducunt. Vina au-
tem, quæ ex indulgentia Burgima-
giſtri & Conſulatus introducta fue-
rant, partim confiſcant, partim ve-
ro in plebem diſtribuunt quo magis
ſibi illius favorem & gratiam conci-
liarent. Fama eſt quatuor vaſa
grandia, quæ plauſtra vocant, quo-
rum, quodlibet triginta duarum ur-
narum erat, brevi horula exhauſta
fore, adeo calor auguſtalis effervue-
rat. Neque illa ad extinguendam
plebis bilem atque ſitim ſufficiebant,
quin multo plura poſtmodum priva-
tis quibuſque civibus accepta publi-
cataque fuerant. His igitur furiis
ipſe, & alii ſimilibus mortis laboran-
tes, qui plebem adventu Cæſaris
perplexam ad arma concitant, por-
tas ac turres obſervant, neque quem-
quam ingredi aut egredi permittant,
niſi præſtita eis fide, quod partibus
ſuis adjumento eſſe velit. De Cæ-
ſaris adventu interea per urbem fa-
ma volante, nonnulli cives hoc nun-
cio exhilarati ſeſe parant, ut Cæſari
obviam pergant; inter quos erant duo
. . . Aegidius pacem ejus quondam
negociorum geſtor & alter Aegidius
Karbe & Nicolaus Kains duo quo-
que Civitatis Camerarii, major, qui
& frater meus germanus erat, &
meo etiam audito adventu mihi oc-
currens, & alter minor ejus collega
nomine . . . ut infra ſuo loco pro-
ſequemur: hactenus ſat eſt hujus rei
. . . agnoviſſe & quo quiſque affe-
ctu aut livoris odio in hanc rem ad-
ductus ſit, qui extra portam nobis
uſque ad caſam leproſorum equeſtres
obviam venerunt, toracibus ac loci
armatura induti & cum vexillis alii, cu-
ſpidibus, ut mos eſt gentis, appenſis
. . . aviſantes nos minime ita fore

 ingreſ-

ingreſſuros, neque Cæſarem facile ingredi permiſſuros.

Nobis autem ad portam exteriorem aſtantibus, advenit ille cum cæteris ſuis armatus, galea capite coopertus, ad frontem aperta, ex qua verba indignabunda & furore plena verſus in nos emiſit, in hunc fere modum ajens. Quid ſibi vult hic repentinus veſter adventus & Cæſaris . . . ad inveniendum in Civitatem arma, quando nos vel minimo præaviſaſtis nuncio? Non ſic intrabitis, ut putatis, ſatis nobis compertum eſt, quo animo adveniat Cæſar. Non hoc meruimus, ut pro fide ac patientia noſtra diuturna, quibus non ſolum bona, ſed & corpora noſtra objectavimus, nos hoc modo ex improviſo invadere, nosque & urbem ferro & flammis tradere velit. Satis, inquit, ſcimus, cum quali apparatu veniat & Graunekher ac Paumkircher primam contra nos aciem ductitare, ac ſe primum inſultum facere pollicitos. Si veniunt, veniant; non nos ita ignavos ac timidos, uti ſibi perſuadeant, reperient. Quid ſibi vult hic exercitus, aut quo ei opus erat; nempe non ſic venire ſolitus eſt: ſimulque de captura illorum, qui civitati præerant, multa prolocutus ſeſe id eorum exigentibus demeritis effeciſſe; quos ſi Cæſar tantopere liberare ex eorum manibus feſtinaret, facile eos permoveri, ut illos ſibi absque capite extra urbem traderent, atque pro vivis mortuos repræſentarent. Illico nobis parumper ab illis averſis, in fidem ſuam acceperunt, duobus duntaxat exceptis, ſcilicet judice & ſuo Camerario, qui recto itinere ad Cæſarem perrexerunt, ac etiam meo majori

A Camerario, qui antea una cum conſulatu, quo & ipſe intererat, in fidem recepto, qui neque hoc animo exierat, ut Cæſari obviam iret, ſed ut officio ſuo ſatisfaceret, aliis idem facere volentibus; verum a me & reliquis meliori reſpectu diſſuaſis, quod forte in hoſtes incidere potuiſſent, ſimulque ne notam apud cives incurrerent. At Rudigerus pro ſua humanitate, primo non ſine nobis intrare urbem volebat, ſed ſe expectaturum, ut cum ceteris conſultaret & una intraremus. Cui nos pauca pro tempore benigne ac pie & ſine B turbatione reſpondimus. Non uſus eſſe hujuſcemodi armorum ſtrepitu, nec venire Cæſarem adverſus eos indignabundum, ſed mitem & pium atque gratioſum Dominum eorum, neque alicujus vindictæ eis reddendæ cauſa, qui bene atque legaliter in fide Majeſtatis ſuæ perſtitiſſent, urbem conſervaſſent: Sereniſſimæ Auguſtæ & ejus filio devote paruiſſent: quæ veluti cariſſima in mundo pignora eis uti fidelibus ſuis credidiſſet. Neque ideo ſuum adducere exercitum, niſi ut eos contra hoſtes tueatur, & a C malis & preſſuris, quas hucusque perpeſſi ſint, liberet, & pacem & tranquillitatem urbi ſimul & patriæ procuret & efficiat; ſi quomodo honeſtam & rebus ſuis ac ſuorum conducentem habere queat, quemadmodum ex Domino Rudigero & cæteris tum ſuis tum patriotarum legatis accepturi eſſent: quibuscum miſſi, atque præire juſſi eſſemus, qui hæc eis ſignificaremus, ſimulque fidem de pacifico & jucundo Cæſaris acceſſu faceremus. Quod ſi qua inter civitatem & eos, qui magiſtratui urbis præerant, ſimultas & contentio ſub-

orta

orta eſſet; Cæſarem, omni favore aut gratia ſubmota, curaturum, ut ea omnia plane & absque ſtrepitu judicii aut ſanguine componerentur. Quæ ipſe quoque Rudigerus & ceteri vera eſſe atteſtabuntur. Verum tamen hanc ſubitam Cæſaris accelerationem non magnopere laudabat, quæ tum provincialibus illic congregatis, cum civibus non parum eſſet formidoloſa, ac ſibimet & ſuis incommoda. Ad illud vero quod diceretur, neminem hac cauſa nuncium præmiſſum, mirari nos plurimum; cum pridie quidam ex ſuis concivibus, qui ad Novam civitatem miſſus fuiſſet, cum hoc nuncio remiſſus eſſet, ac ſui legati dudum nos animo præceſſiſſent, ut hæc eis renuntiarent, quos hactenus nusquam comparuiſſe... At nobis colloquentibus, iidem ſupervenerunt, & ſe a Lichinis in Pertesdorff in itinere captos ac excuſſos querebantur, alioquin ſeſe ante horam vel duas maturius nos præveniſſe. Itaque introductis provincialibus & ſuis legatis ſeſe cum ceteris, qui ſub porta Caranthina eſſent, civibus ad hoc deputatis de noſtra immiſſione conſultarunt cum ceteris; neque id pro ſuo arbitrio facere poſſe affirmarunt. At nos hæc Cæſari per unum ex familiaribus Marſchalli nobiſcum præmiſſo nunciavimus, ut ſe ſecundum hoc regere & iter ſuum vel in remorando vel progrediendo conſilium inde capere poſſet. Mora igitur aliquantiſper facta rediit, & nos una cum propriis familiaribus noſtris, ſecluſis aliis, qui nobiſcum venerant, hoſpitiorum gratia introgredientibus duxit, data tamen ei fide, quod ſine offenſa Civitatis intrare, ac & quandocunque juſſi, exire vellemus; quæ nos habito maturo conſilio ita

A ſpopondimus, ipſis tamen nobis ſuper omnia ſpondentibus; quodque nobis quoque petentibus exeundi licentia non negaretur; ſicque intrare cum noſtris permiſſi, ipſis nos inſequentibus, præire juſſi ſumus. At inter media tela & enſes ſub portis, quam ſupra pontem armatorum catervis aſtantibus, ac torvis quodammodo oculis plerisque in nos reſpicientibus, recto itinere ad caſtrum ivimus. At cum jam intro portam eſſemus, referremusque . . . ſuper populo convocando ac legatis ſuis, ac demum etiam nobis audiendis reB ſpondit, jam plebem in armis eſſe, uti videmus, neque hanc horam ſerotinam his rebus idoneam eſſe, veluti qui vino jam æſtuarent. Verum die craſtina . . . cunque collibuiſſet, ſive armatam ſive inermem ſeſe in platea publica, aut ubi mallemus, convocare velle, & operam pro noſtra audientia dare; & in primis Sereniſſimam Auguſtam acceſſimus, præſente Johanne Rerbach, de adventu Cæſaris nunciavimus & omnia ex ordine retulimus, quæ nobis circa hoc erant referenda, quæ vocatis illico aliis conſiliariis Vlrico Rieder, C qui nuper legatus illic miſſus erat, & aliis, qui tum illic præſentes aderant, Wilhelmo de Puchaim, Sirmione & utrisque Johanne Pellndorff & Johanne Mulfelder ea quoque illis referri mandavit, prout in mandatis habebamus, quæ Rudigeri & aliorum legatio fuerat, quæve Viennenſes pro ſui excuſatione in medium attulerint; & quo pacto Cæſar illis reſponderit: quæ in certis articulis ſcripto redactas attulimus, & licet hi, qui apud Novam Civitatem fuerant Civitatis Legati ſe huic rei ſuffi-

cien-

cienter caviſſe dicerent, litteraſque ſalvi conductus in medium usque ad . . . exhiberent; eo tamen magis indignati, quod illas abſque ſuo rogatu commiſſoque a Cæſare petiiſſet, cum, qui eas exhibuerat . . . injuriis & opprobriis laceſſere, litteraſque ipſas obprobrioſe & contemptibiliter a ſe projicere, atque illam ſententiam capitalem interminare cœperunt, quod ille , . . atque ſe de medio ſubducens ea de re urbem profugus exivit, & ad Cæſarem refugit: quæ ipſi Sereniſſimæ & ceteris grata audire fuerunt, & de Cæſaris adventu plurimum exhilarati; quamquam illum per plures dies antea adveniſſe magis optaſſent. Retulere nempe rem antea nobis incognitam, qualiter Holzlerus cum ceteris die Jovis ante hoc, nam id die Dominico octava aſſumptionis Beatæ Virginis fuit, facto campanæ ſono, omnem populum in armis adeſſe juſſit, &, eis per quatuor turmas diviſis, proceſſionatim cum illis eques ipſe & quidam alteri a medio fori per portam Karinthanam & ſubinde in foſſa ipſa, quæ urbem circuit verſus caſtrum ad conſpectum Sereniſſimæ Auguſtæ per portam, quæ a latere Caſtri ſive palatii contigua eſt, deduxit, & portam antea clauſam pro horum introitu duntaxat apertam, vice verſa mox recludi juſſit; aſſerens, ſe hujusmodi demonſtrationem ea de cauſa facere, ut probaret, quemadmodum populus ſibi obediens eſſet, & qualiter in occurſum Sereniſſimi Imperatoris, ad ſe venientis, parati eſſent; aut, ſi opus eſſet, ad arma contra hoſtes præparati. Neque quisquam amplius de ea re interrogare audebat. Mane autem ſequenti

A Vlricus Rieder & Johannes Rorbach, ſicuti dicebatur, aliis non conſciis, ſub nomine Sereniſſimæ Auguſtæ ad illum mittunt, ut ipſe cum quibusdam ſibi condeputatis ad ſe veniat, quod nonnullis de rebus neceſſariis ſecum locuturi eſſent; & cum ad primam & ſecundam vocationem, tardiores eſſent, tertio illum vocari fecerunt, ad quam vocationem, licet inviti, ſeſe in itinere poſuerunt. At in medio vir occurrit eis quidam aſſerens; vidiſſe ſe quamplures armatos numero ſeptuaginta & amplius palatium retro per poſticum apud monaſterium Eremitarum Sancti Au-
B guſtini, quod caſtro & arci fere contiguum eſt, ſubintraſſe; idque medio juramento affirmavit: cujus verbis facile creduli, cum alioquin valde dubitarent, ne qua in illos pro temeritate facta ultio ſumeretur, illico pedem referre: illorum ſeſe vocantium perfidiam accuſare: perpalam in plateis hæc plebi nunciare: campanam pro tumultu civium contingere jubent, & omnes quamprimum in armis adeſſe. Fit crebro maximus totius urbis tumultus: con-
C currunt omnes armati, juſſaque ſui principis, ſic enim eum appellabant, ſive capitanei populi aut Vrbani plebis expectant: tum ille hæc palam populo conqueritur, ut duo iſti cum ſe & alios ad ipſos vocaviſſet, neciſque inſidias ſibi & aliis paraviſſent, lictorem jam in caſtro affuiſſe, atque ea de cauſa clam accitum, tali pro eis ac pro bono publico prœmia ac . . . ſeſe expectare: abdicare ſe hujusmodi periculoſam provinciam . . nam niſi omni hora mortis periculum operiretur, ipſos ſecure ſub ejus cura dormire, ſe autem dies noctesque in-

Digitized by Google

inſomnes ducere; quo eos ab inſidiis ac periculis tutaretur, neque ulla horula ab inſidiis ac periculis tutum eſſe, quæ ſibi tam a civibus, quam a curialibus omni in loco pararentur. Sin autem eum huic loco præeſſe vellent, ut ipſe ſuum caput omnibus periculis objectaret; ita illi ſinguli ſua capita pro ejus tutela & ultione, ſi quid adverſitatis ei contingeret, devoverent, ſimulque hanc primam & inſignem omnibus injuriam e veſtigio una ſecum ulciſci pergerent; quo deinceps a ſimilibus tutiores fierent. Varia quoque in utraque eorum convicia & crimina, quamquam perniciosi hoſtes pacis ac communis patriæ eſſent, publice proclamavit; quibus omnibus acclamantibus, & illius verba per omnia approbantibus, in aciem ac turmam cum ſuis banderiis, ut pridem eos conſiſtere juſſerat, procedere verſus caſtrum jubet. Ipſe vero cum ſuis, quos ad hoc delegerat, armatus præceſſit. Inde ubi ante fores palatii veniunt, ambos ipſos . . . Johannem ſibi exhiberi petunt, injuriam inceptam, ſeu potius attentatam conqueruntur: nec ſe inde diſceſſuros, aut parſuros vitæ, nec ſuæ nec cujuſpiam, niſi hujus rei autores eis conſignentur. Tum Vlricus Rieder, homo prudens ac animoſus, una cum ſocio ad mœnia progreditur, ſuam ac ſocii innocentiam proponit; negant, hoc unquam animo cogitaſſe, eumque, qui hæc edixerit, in faciem ſiſtant: ſe illo adſtante purgaturos, ac oſtenſuros ſuam immunitatem; neque hujus rei aliquam opportunitatem habere, etiamſi voluiſſent, neque pro decem aut viginti viris vix arma in caſtro parata fore, ac . . homines ad arma diſpoſitos non eſſe in eo, niſi ipſorum atque Sereniſſimæ Auguſtæ familiam, quæ majori parte fœminei ſexus eſſet, atque in hoc Serenitatem illius in teſtem vocant, & ceteros, qui tum aderant, conſiliarios; qui ita verum eſſe, neque in aliquo ſe hujus rei conſcios fore dicunt; neque ſe tales eſſe, qui carnificinam etiam de quibusque male meritis perpetrarent: offeruntque eis, ut quos velint introducant, qui per omnia palatii abdita luſtrentur, ſi quemquam armatum reperiant: aperiunt ultro fores, ſed nec illi ſic credunt, neque aliquem de ſuis ingredi conſentiunt. Vlricus vero, ut omnem illis ſuſpicionem adimeret, & fidem præſtaret, ultro ſe eis extra fores offert, jurat, obteſtatur, docet ſe his rebus penitus expertem eſſe: eadem reliqui, qui tum aderant, Guilhelmus de Puchaim & . . . ceterique ambo Johannes juramento comprobant. Cumque hæc res jam prope purgata eſſet, & illi conquieſcerent, tum ad alia convolant, Simonemque Poel modis omnibus ſibi veluti profugum extra repræſentari petunt, is enim tempore, quo Burgimagiſter & ceteri conſules caperentur, vel quod rariore ſua fortuna ita factus æger fuit, vel ſeſe ægrum ſimulavit, vel forte ita novitate deterritus, ut ita in ægritudinem incidit: unde ei illa die perfecerunt; ſequenti vero nocte in palatium confugit, & in lecticam ſe deportari fecit, vel uticunque potuit repedavit: & quamvis non de corpore conſulari fuerit, quicquid tamen voluerit per medium Burgimagiſtri & Nicolai Teſler & aliorum effecerit, qui Johanni Rorbacherio ſemper adhæſerit,

& omnia civibus gravamina intulerat, omnes enim, qui vel minimam in Curiam conſuetudinem vel familiaritatem habebant, capitali odio inſtabant; ea propter illum uti civem ſecum ſentire requirunt, &, ut ſupradictum, tanquam profugum repetunt. Ad hæc hi, qui in caſtro erant, illius ægritudinem allegare, & non niſi boni cauſa ad caſtrum confugiſſe, nihil mali adverſus eos aut civitatem machinari, vel de his rebus penſi habere: commemorare multa beneficia, urbi & particularibus civibus impenſa: indecorum atque inhoneſtum fore, illum ex ædibus Cæſaris & Auguſtæ, ubi ſummum etiam latrocinium ac maleficium . . . foret, repetere, turpius vero eis aut Majeſtati Auguſtali eum vel quemcunque minimum ad carnificium reddere, nec quemquam ex eis fore, qui vel minimum etiam quemquam ſervilis conditionis hominem ex domo ſua . . . petitum exhiberet: in qua re cum diutius in ſententia perſtitiſſent, tandem vel tædio vel inedia ac ſiti, hora enim prope meridiem aut ſupra erat, quam pauci ex plebe ſobrii expectare ſolent: pro reverentia Auguſtæ, cujus in his rebus puram innocentiam ſcirent, neque aliorum ſe hac vice ſubducere, & apud ſe deliberare, quid facto opus ſit: hortantur illos, ut ipſi melius conſilium acciperent, neque votum populi in hac parte contriſtarent. Si quid vero mali inde eveniret, ſibi ipſis non eis imputaretur, ſicque re vel neglecta, vel ſedata, in ſuas quisque ædes aut caſam revertitur. Tertia dehinc die, quæ Dominica erat, qua nos in urbe applicuiſſemus, ſub ipſa fere adventus noſtri hora vel paulo antea Wolfgangus . . . & duo alii cum eo. S. A. . . . & B. . . . ſub nomine civitatis cedulam vel litteras, vulgariter conſcriptas, ſub ipſorum ſigillis & ſignetis ad Vlricum Riederium & Johannem Rorbacher in caſtrum mittunt, quibus illis multa, & . . . nomine eorum intentata, imponunt, quodque ipſi omnis cauſa mali ac diſſenſionis in urbe & Cæſaris . . . exiſtunt, neque velle eos amplius in urbe pati, eisque licentiam imo præceptum faciunt, illa eadem die ante ſolis occaſum exeundi, neque amplius redeundi; donec eis nuncium mittant, & ad redeundum invitent. Quibus literis acceptis Vlricus & alteri deliberant, eis viciſſim per cedulam reſpondere, ſeque de objectis purgare, & ſe ex mandato Cæſaris illic eſſe, & ſtare velle, neque illis auctoritatem fore, eos vel quoslibet minores e civitate licentiandos; deque objectis ſe juſtitiæ offerre coram Cæſare, & ejus conſiliariis; ac etiam coram provincialibus patriæ, aut quibuslibet ad hoc pro promotoribus patriæ æqualiter eligendis: ſed nobis ſupervenientibus, cum hæc ita innovata didiciſſemus, noſtro pariter & aliorum conſultu hæc res immutata fuit, conſultumque viſum, ut hujusmodi licentiam ſurda aure hac vice pertranſirent, nec litteras ad illos reciproce mitterent, ſed adventum Cæſaris, veluti communis utriusque partis principis, & Domini expectarent; præſertim ne res ipſas, pro quibus iverimus, pejores efficerent; quo & ipſi aquieverunt.

Inſtante vero hora cœnæ omnes in domos ſuas depoſitis armis rediere; quodque Auguſtæ & ceteris viſum eſſet, ut, non obſtante hac excuſatione, adhuc eodem ſero colloquium

quium pro introductione Cæſaris apud . . . & alios quæreremus; miſſo, qui id apud illum ſollicitavit, reſpondit: non eſſe modum, jamjam tempus inſtare, quo turres, portas, & alia loca provideret, & ſcarias, hoc eſt, nocturnas excubias, ſic enim vulgo vocant, conſtitueret; Cæſarem haudquaquam ea nocte intraturum. Nos autem benefacere, ſi nos domi intra hoſpitia contineremus, neque multum in plateis vagaremur.

Quocirca non eſt prætereundum, ordo enim hiſtoriæ hoc exigit, ut id nequaquam omittatur, quæ una potiſſimum cauſa vel ratio fuerit, Burgimagiſtrum ac conſulatum veterem interceptum fuiſſe: ipſis, uti credendum eſt, provincialibus, ſi non omnibus, ſaltem Cæſaris parti hoſtilibus id magnopere attentaviſſe. Terranei enim Auſtriæ (quos ineptiſſime terrigenas vocant, cum omnes omnino mundi homines, non unius duntaxat regionis, aut provinciæ, terrigenæ, ſed omnes, veluti antiquorum atque gentilium opinio fuit, de terra geniti, eo nomine vocarentur: ad differentiam Deorum, quos cœligenas appellabant) utpote bellis ac diſſenſionibus jam faſtiditi & ſatiati de communi pace patriæ cogitarent, ac pleriſque in locis ac diætis una conveniſſent ad deliberandum, quo pacto ea amplius atque conſultius haberi poſſet. Qua in re, auctore & legato Rudigero de Starhemberg, Cæſar quoque conceſſerat, quamquam frater id ſua parte refugere videretur. Illi eandem haud quaquam ſtabilire rati, niſi quatuor partium, ſive ſtatuum patriæ, hæc eſt, Prælatorum, Baronum, Militarium atque etiam Burgenſium ſive oppidanorum pari

A conſenſu & conſilio firmaretur, ob idque diem apud Viennam indicere cogitarunt, quo illos in eorum opinionem inflectere poſſent, cum illi ad priores nuſquam diætas, licet invitati, veniſſent, aut ſuos legatos transmiſiſſent, Cæſare ſemper vetante, & antiquo conſulatu id minime fieri permittente: licet quidam e populo, veluti pacis avidi, minus comprobarent, quod terraneos non latebat: exiſtimabant enim, uti contigit, futurum, ſi illa dies inibi ſtatueretur, facile populum ultro pacis B avidum, nulla Cæſaris aut juramenti ſui ratione habita, in eandem ſententiam ſecum contra ſtatum & conſulatum ipſum, niſi aquieſceret, vel ratione vel populari tumultu & acclamatione victurum. Proxima ante hoc dies, cui etiam Dux ipſe interfuit, apud Tulnam habita eſt, quod eſt oppidum viginti millibus latinis, aut juxta morem Theutonicorum, quatuor pro uno computatis, ſupra Viennam ſitum, quod ſe anno transacto ad . . . Ducis cum exercitu ſuo adventu cum . . . caſtra eidem applicaſſent, poſthabita fide Cæſaris, C pulſis continuo per Ducem, captiſque, qui intus erant, Cæſaris gentibus, in Ducis poteſtatem tradiderat, ex ſe quibuſdam miſſis, qui id publice gente & populo expectante, ut quo illis locum dicendi apud ſe facerent, propter fidem . . . advenientibus, donec dies ipſa perduraret, invitis etiam majoribus urbis & his, qui ſanioris conſilii ac mentis erant, voti ſui compotes effecti, & mox, vel admodum brevi temporis intervallo facto, omnes ſe illac contulerunt, Duce duntaxat cum ſuis apud Tulnam remanente, plurimum

in re illa accelerantes, veriti ne Cæſaris adventus una cum ſuis provincialibus Styriæ, Karinthiæ ac Carniolæ, quem jam de proximo Viennenſibus jam diu illum ad veniendum crebris litteris & legationibus invitarunt, ex eo die, cui Marchiburgenſes, quo ſe cum illo venturos obtulerant, intimaverat, huic rei impedimento futurus erat, & ne majorem cladem patria ex illius acceſſu, & hi præſertim, qui adverſæ partis erant, eſſent recepturi: quæ res, cum Cæſari per litteras ſignificata eſſet, parum illi placebat; ratus, quod accidit, Viennenſes ſub ea ſpecie facile cum hoſtibus conſenſuros. Itaque accelerat, etiam eo tranſiturus, atque omnia, quæ ad hujus rei executionem opportuna erant, parari jubet, equos, arma, papiliones, bombardas & quæque ad campeſtrem exercitum neceſſaria ſunt: ad hoc currus, quadrigas, more exercitantium per ſingulas plebes indicit: boves quoque & oves & quæ ad victum pertinent, per valles (1) & colonias viritim conferri præcipit. Dies, qua ſinguli provinciales armati adeſſent, in proximam ante feſtum ſancti Laurentii ſextam feriam . . . Marchburgæ ſtatuta in oppido Prugh eſt, quod nomen a ponte, qui ſuper flumen Moarum, quod Styrias per medium defluit, tractum eſt. At vero quia plerique tardius, quam edictum eſſet, ut quique remotiores ac plus a loco diſtantes erant, venerant: eo factum eſt, ut Cæſar in ipſa primum die Sancti Laurentii Agerii (2) oppido primario Styriæ, in quo Principis ſedes, ac tribunal Provinciæ eſt, locus ſane non incivilis ſed amœnus, cnm his, qui illum illic morabantur, ſimul & curialibus diſcederet. Interea Auſtrales, qui Viennæ convenerant, nam ſub hoc quoque tempore diem dixerant, cives tum publice tum privatim, utcunque cum quovis major conſuetudo erat, interpellare, hortari, ſuadere & palam in theatrum prædicare cœperunt: ut cum illis veluti urbs capitalis patriæ idem ſentiret, ceterisque locis & oppidis, uti mater & magiſtra, exemplum daret: nam & ceteræ fere omnes civitates & oppida præter tres adhuc in fide Cæſaris perſtabant, quæ nec ipſæ ad hanc rem perſuaderi ulla ratione poterant. Viennenſes vero varias in partes diviſi, communi vulgo & plebe id omnimode fiendum acclamantibus: Magiſtratibus vero urbis & reliquis primoribus, ac ratione magis & conſilio pollentibus, id ſine offenſa fidei ſuæ in Cæſarem nullatenus fieri poſſe dicentibus, in eam tandem ſententiam communiter devenere. Juriſperitorum ac ſcolaſticorum Vniverſitatis, quæ illic eſt, conſilium habendum inſtant, ſi id licite, & ſine nota fidei ruptæ ac juramenti, ſeſe in ea re terraneis jungere poſſent, & cum eis alia, ſuper hoc Cæſaris licentia aut voluntate non habita idem ſentire atque colligare. Vnde Vniverſitas Doctorum ſuper hoc requiſita reſpondit: ſuum non eſſe juramenta ab aliis præſtita interpretari, aut circa illorum relaxationem os aperire: ſibi tamen juſtum & honeſtum videri, Cæſarem in primis & ante omnia conſulendum. Itaque omnium ſententia in hoc reſide-

(1) *Sic; f.* Villas.
(2) *Sic; f.* Græcii.

A debat; ſed cum nonnulli hac via non ſe perfeciſſe, aliam non intentatam relinquere ſtatuunt, & quo pacto plebem adverſus magiſtratus urbis & majores natu ac conſilium concitare poſſint, diebus ac noctibus ſtudebant: intrare domos, atque eos ad convivia invitare, nobilium ſociorum loco illos rationem ſuam & patriæ ruinam ante oculos ponere: circuire vicos, ac in publicis quibusque locis ſecuris ac profanis turbam urbis perſuadere: damna, injurias, pericula, negligentias, offenſiones, hactenus toleratas, edicere: multa ex communi pace bona conſequi: B nihil melius ſtatui urbis & omnium conducere: nihil ad ſe pertinere ſi Principes inter ſe diutius decertare vellent, ſi modo Auſtria tuta quietaque foret, alium ſibi campum belligerandi quærere: id ſibi omnibusque patriotis conſultiſſimum fore. Itaque cum illis ipſis diebus populus, & qui mediocris ſtatus erant, cum majoribus, locupletioribusque ob collectiones atque functiones publicas, quæ mirum in modum excreve- C rant, propter expenſas tum in ſalariandis ſtipendiariis, tum etiam ad cuſtodiam caſtri Calvi montis cæterarumque baſtitarum, quas ſuperiori tempore manuceperant, & in ſua guardia habebant, tum etiam ob multas profectiones, quas hyeme transacta pro evictione certarum baſtitarum, quas hoſtes munierant, ſubiiſſent, plebsque & alii mediocres & minores ſeſe multo plus juſto majorum ac locupletum reſpectu gravari ſentientes, & ob æqualitatem oneris certam inter ſe legem ſtatuentes, de collatione vera atqua legitima medio juramento cujusquam ad ipſius conſcientiam ad æſtimationem valoris bonorum atque rerum ſuarum faciendam, quæque in bonis cenſeri deberent, quæve non, æqua ſatis lege proſpexiſſent, in quam ferendam majores non æquo cum illis animo ſentirent, cum paucis antea diebus collectionem magnam feciſſent, & Burgenſes inter alia procurent, nullatenus amplius pecuniam extare, & propterea inopiam fiſci, & etiam certam quantitatem nummorum ſive aureorum a quadam vidua absque ullius fœnoris gravamine, ſicut tum plerumque ante accipere ſoliti erant, recepiſſent, ea tamen compenſatione ei facta, ut certum numerum vaſorum vini Hungarici in urbem introducere, & absque onere illic pro ſua voluntate venumdare, aut ad ſtimam minutam vendere poſſet; quod alioquin nobilibus & ceteris omnibus, qui non vivunt lege civitatis, vetitum eſſet, & eoque magis, quod vina illa non terranea ſed forenſia ac intra fines Hungariæ, in quibus illa patrimonium habebat, nata fuerunt; quæ ibi lege non ſolum urbis, ſed & patriæ omnino & ſub gravibus pœnis induci a quoquam prohibita erant; cum etiam populus id una antea vice, æquanimiter, cenſente ſenatu, toleraſſet, neſcio quo iterum caſu, alia quoque plura prioribus ejuſcemodi generis vina introducta ſunt, quo comperto vicini quique & qui ſibi majus inde præjudicium in venditione ipſorum vini futurum perſpicerent, & unus inprimis Johannes Meyburger, qui ſummum in recondendis conducendisque vinis ſtudium multis annis poſuerat, homo alioquin clamoroſus & impatiens, adverſarum etiam partium, ut præmiſimus

ſtudioſus, in media platea vociferans: videte, inquit, cives optimi & qui bonum publicum amatis, quam perverſe & inique ac indeſtinanter hujus noſtræ urbis peſſumdatores ac ſubverſores nobiſcum agunt & verſantur! ecce jam altera vice in noſtram perniciem vina forenſia introduxere, quousque tandem hæc patiemur? nam vindicanda jam ſunt, atque hæc vina omnino inter plebem juxta legem Civitatis diſpenſanda, prout paulo poſt ipſisconſularibus captis factum eſt, ut ſupra expoſuimus, & accitis quibusdam ſociis in prætorium ut, illis extra dimiſſis, ſolus ipſe ingrediens, ubi Magiſtratus conſulebant, & introiens palam illis in faciem exprobravit eis, ſubterminansque pro his & aliis ſuis male geſtis judæiſandi eſſent, hoc eſt, ea pœna plectendi, non qua Chriſtiani, ſed Judæi transgreſſores legis afficerentur: id eſt vel cruci affigendi, aut igne cremandi; & terga ſe vertens triclinium exivit, quem mox caterva plurimorum ſubingreſſa, quaſi captata occaſione, quam diu quæſierant, eo tunc tempus idoneum rati, quo voluntati ſuæ ſatisfacerent; Johannes Birchaim, qui unus ex omnibus audacior & ob zelum, quem in Nicolaum Teslerium habebat, cæteris ferventior erat, quo ſe aliquando in eum ulciſceretur, in hæc verba erupit. Burgenſes & vos ceteri neque enim illos herorum nomine ſeu dominorum, uti gentis mos eſt, prænominare dignatus, ſatis jam diu malum atque ineptum regimen veſtrum toleravimus: neque fas eſt de populo collibitum, ut amplius in Magiſtratu & his ſedibus præſideatis: ſtatuimus nempe ipſimet noſtris rebus de- A inceps melius atque utilius conſulere, & urbis rebus providere: tuque in primis Nicolae Taslerie, cum multa in plebem ac particulares cives, & in me quoque unum contra jus & fas commiſeris, primo ex hoc loco, quo alios plerumque abire juſſiſti, ſecede, quæ deinceps populus de te ſtatuendum duxerit, experieris: ſimiliter & alii per ordinem, nullo dempto, intrare juſſi ſunt recluſi. Tum populus, ut ſupra deſcriptum eſt, hac re vulgata undique concurrere, arma corripere, hoc patrato veluti egregio facinore, populus ad B pulſum magnæ campanæ ad concionem convocantur: adſunt nobiles, terranei, & inprimis quidem Renpertus ab Ebyrsdorff, homo in dicendo ceteris promtior, qui alias pluribus annis ob inſignem infamiam, quod conſtante primo matrimonio, virginem quandam, nobilibus natalibus ortam, a ſe primitus conſtupratam, ſecundam, vivente prima, quam defunctam aſſerebat, ſuperduxit in facie Eccleſiæ in uxorem, qua re mulctatus patria exulare coactus, in Italia Venetiis ac Paduæ per plerosque anC nos commoratus eſt, ubi non minora, ut dicebatur. impudicitiæ inſignia ac lenocinia peregit. Hic inter has Principum differentias adveniens, quod inter primarios patriæ habitus & receptus eſt, quo etiam frequenter in rebus maximis & oratore & advocato ac conſule uſi ſunt, & reliqui, Henricus de Liechtenſtein, tametſi uno pede claudus, attamen vir audax, & in re militari exercitatus, qui multa egregia militiæ ſuæ facinora domi militiæque perfecit, & ſignanter in bello, quod Ludovicus Bavariæ Dux cum Marchio-

chione Brandeburgenſi egit. Georgius de Tharhaim, vir prudens & ſenſatus; Georgius de Potendorff, qui ab ineunte adoleſcentia Cæſari ſemper infeſtus & hoſtis fuit ac moleſtus. Adſunt & in primis duo Cæſari infeſtiſſimi Sigiſmundus Ciſſinus, alterius ſenis Vlrici expoſitor promtus, & ab illo in ſeditionibus urbis plene edoctus, ac Georgius Stwsnel duces adverſus Cæſarem ſuaſores præcipui, quorum alter eo motus eſt, quod Cæſar illi officium foreſtarum, quod ex donatione Ladislai adhuc impuberis ſibi competere pretendebat, ademit. Alter vero nullam adverſus Cæſarem ſibique adverſandi cauſam habuit: niſi quia pleraque in eum beneficia contulit, & ſingulari ſemper gratia proſequutus eſt; caſtrumque Poſenpeng, in littore Iſtri ſitum, quod ad Imperatorem poſt Ladislai deceſſum jure hæreditario ſpectare dignoſcitur, nullo jure, quaſi propria auctoritate tenuit: ſimulque & de officio judicatus provincialis in agro Tullii ac ſuper flumen Traiſſe, quod a Cæſare adhuc tutelæ Ladislai tempore contra Guilhelmum . . . commendatum acceperat, atque per violentiam & illius opera annuente Cæſare uſurpavit, de quibus nec uni neque alteri Cæſari reſpondere, aut obedire unquam curavit; niſi forte, ut majorem ea tenendi colorem haberet. Fuerunt & plerique alii priorum adhæſores, & in primis Nicolaus Draſes, miles veteranus, qui & ipſe in officio Marſchallatus Curiæ, & apud Albertum Ladislai patrem tum apud ipſum etiam Ladislaum conſenuit: qui ob nullam quoque aliam Cæſari cauſam infidus erat, niſi, quia caſtrum Stotz, quod Ducale patrimonium eſt, & illi ad vitam ſuam proſcriptum erat, antea tempore tutelæ etiam pro filio ſuo affirmavit, & nunc jure hæreditario ex donatione Ladislai deberi pretendit, non eo jure ſibi dimittere dignatur. Item & alter a teneris annis Cæſaris ſervitor, & cum eo a puero educatus Bernardus Tehaſtimer, cui tot Magiſtratus & officia atque rerum negotia commendaverat, ex quibus ex infima pecunia ad non mediocres pervenit facultates, quas a plerisque ex pecuniis Cæſaris per eum multo tempore, & in pluribus rebus, præſertim Venetiis in emendis pannis ſericis & aureis abſtuliſſe, aperte criminabatur; qui una ratione Cæſarem in mille aureis deceptum ab eo dicebant: idque ex rationibus inde ab his, a quibus emerat, deportatum oſtenderunt; ſed Cæſaris manſuetudo tanta ſemper fuit, ut & aperte ſæpe in criminibus & perfidia repertis ipſe omnino ne proderet, ſed nec ab aliis proditis aliqua animadverſione mulctaret; quod tamen non eſt in principe laudandum, cum, ut leges ſacræ edocent, facilitas veniæ materiam plerumque tribuere ſolet delinquendi, nec ullum inter bonos maloſque diſcrimen meritorum habetur. Is eo tempore quo Auſtrales contra Cæſarem pro ereptione Ladislai de manibus ſuis atque tutela conſpiraverant, quamvis loci Portus Naonis in Foro Julii, qui de patrimonio Cæſaris eſt, Capitaneus eſſet, & in profectione Romana Marſchallatum Curiæ Sereniſſimæ Leonoræ Auguſtæ ageret; quia tamen natione Auſtralis erat, dimiſſo Capitaneatu, & gravi inter cives ac popu-

populares diſcordia zizaniæ ſeminata, clam inde ſe ſubripuit; & quia Magiſtratum Curiæ ejusdem Sereniſſimæ Auguſtæ tunc vacantem, quem ambiebat, habere nequivit, partium contrariarum numero ſe aggregavit, & una cum cæteris Cæſari hoſtis effectus eſt. Hic, mox ut hanc rem ſenſit, & ipſe Viennam ſe confert, & rebus his ſtudium quam maxime Cæſaris partibus contrarium impendit. Fuerunt & alii militarium de grege Johannes Stiblſperger, Erhardus de Doſſo almo, Maiſtlar & ceteri quidam minoris fortunæ majoribus his prioribus appendentes. Hi omnes ſe ad arma præparant, & ad Curiam, quæ major urbis platea, ſeu publicum forum exiſtit, plebem ad ſe convocant. Illi per Rampertum de Ebersdorff ſuo nomine edicunt, in primis factum illorum magnopere probantes, quod eos, qui bonum publicum non ſolum Civitatis ſed & patriæ impediebant, a ſedibus ſuis depulerint; ſimulque hortantur, ut illos caute cuſtodiant, nec absque digna emenda libertati reſtituant: & nec blanditiis aut precibus ſeſe inclinari permittant, neque ob id Cæſaris adventum aut mandatum vereantur, pollicentur eis aſſiſtentiam corpore & rebus atque omni ſuo robore facturos, neque ab eis inde diſceſſuros, donec hæc res uno pariter voto & felici fine terminetur. Quibus auditis, animata eſt plebs atque eorum ductores, quamquam plerique id primum non approbaſſent. omnes tamen acclamavere, bene actum, nihilque inde penſi habere, concurſare in domibus, in vicis, in plateis, in templis; ac ubi major populi frequentia eſſe ſolet, conglobare ſe & in circulo de his rebus proloqui; multa ſibi ipſis polliceri; laudare primos hujus rei patratores, efferre illorum providentiam; mirari eorum audaciam; virtutem quoque ad cœlos attollere; jamjam omnia melioribus auſpiciis agi poſſe; urbem multo jam tempore bellis & incommodis attritam reſpirare poſſe, qui huic rei locupletiores quosque, & qui hæc minus ſentiebant incommoda, nihil de cætero poſſe: omnem illam autoritatem jam ademptam, & qui ante aliis imperaverant ipſos jam ſuum imperium ferre oportere, & ubi ante minus contulerint, multo jam amplius conferre debere. Itaque plebe in omni per pulſum magnæ campanæ convocata, propoſita per eos, qui hoc patraverant, ratione, ab omnibus univerſaliter comprobata eſt, atque pro re bene acta publice ſingulorum nomine gratiæ habitæ. Cum de curandis agendisque deinceps rebus Civitatis publicis, atque de aliis præceſſoribus (ſic enim appellant) ſeu præſidibus, ac Magiſtratibus, atque uno inprimis harum rerum capite atque ductore eligendis admonerentur: omnes uno ore unaque voce Wolfgangum Holtzer, id eſt lignarium, pro uno omnium ductore atque rectore, veluti hominem magis animoſum & harum partium ſtudioſum, ne dicam etiam primarium ſuaſorem atque ſuggeſtorem eligunt. Tum ille: vultis, inquit, mihi in omnibus & per omnia, uti vero capiti atque præceſſori, in omnibus fideliter gerere & mihi aſſiſtere & in nullo rebelles fore, tunc ego id onus aſſumam: mox omnes adſtipulantur & publice promittunt, ſinguli ſingulis manus ac digitos jurejuran-

jurando ſurſum protendentes, quod ubique gentium religionis ac fidei pollicitationem importat. Dehinc, ſibi acclamante populo communi, unicos ſuæ factionis & voluntatis conſcios, conſultores & ſocios gerendæ rei publicæ Johannem Kirchaim, Adenakher, Sigismundum Jungnmaiſter, virum alioquin omni probitate atque honeſtate ſubnixum, qui noviſſime conjugem in Civitate duxerat, militiæ pariter & curiæ veteranum, aſſumpſere; qui meo judicio non niſi inopia rei familiaris, & collectionum gravamine ac guerrarum intolerantia, uti plerique alii, inductus eſt: itemque Johannes Meylinger, & alter Johannes Schalanter, de quibus ſupra mentionem fecimus. Et quidam dictus Knaupel, quondam ſcholaris; qui relictam potentis Andreæ Hilprant, & ſua ætate Principis mercatorum, Julianam nobilem matronam & multorum filiorum filiarumque matrem, conjugem duxit. Item & quidam Laurentius dictus Schemperger, & ipſe quondam ſcholaris & aliorum quoque nobilium procurator propinarius, ex quo & ipſe filiam cujusdam Reinhardi curialis veterani, quem vulgo Hansgrafium, hoc eſt Comitem & cuſtodem rerum vetitarum, ne in, vel extra patriam, ſine ejus licentia, abducantur, appellabant, accepit uxorem, & brevi tempore dote illius, & alterius poſtea ſuperductæ uxoris locuples effectus eſt. Item ex plebeis ac artificibus nonnulli, & in primis ex arte pellipariorum quidam dictus Hugo, ex patre Hugone operario hujus artis, homuncio quidem corpore & capite minor, ſed ſenſu grandior, & alter dictus Yſinachel, & item duo

A alii, unus dictus Sirezel, dives admodum, & alter Wiſſeler, qui & ipſe unus inter eos, qui apud Novam Civitatem legatione minore cum aliis prænominatis fungebatur; quamvis pauper & inops, attamen facundia plebeia præditus, & honeſti ac æqui ſectator, inter alios reputatior; quam ob rem magnam in plebe poſt Odonacherum autoritatem aſſecutus, primas inter conſulendum partes habebat. Inter inſtitores quoque quidam dictus Hyrs, hoc eſt qui inſigne cervi ad inſtitam ſuam habebat, a quo denominaba- B tur, homo & ipſe inter ſuos ditior ac magis reputatus. Erant & plerique ex aliis opificibus mechanicis & in primis inter carnifices, qui his factionibus plurimum ſtudebant, inter quos & Holzlerius magnam gratiam & conſuetudinem habebat, quia negotiationem boum in Hungaria exercebat; & quidam dictus Meinhardus, ditior inter reliquos. Sic & inter piſtores unum ex illis præcipuum ac magis divitem nomine Haſelpech; & ceteros cujusque generis opifices, unum præcipue ſuæ C artis ductorem adhibebant, quorum conſilio & nutu cuncta fieri debebant, non quo Magiſtratuum nomine aut conſulum fungerentur, ſed quo illorum vices agerent, donec ſuper hoc a Cæſare adveniente, juxta leges Civitatis ac privilegia, aliud ſtatueretur, & hæc eorum factio finem ſortiretur. Inter omnes tamen hoc convenit, nullum hujus prætextu rei mutandæ dominationis ſtatum Cæſari aut hæredibus ſuis, quibus ſacramento fidelitatis adſtricti erant, velle mutare; ſi modo illos ſuis legibus ac æquo jure vivere permitteret. & Civi-

Digitized by Google

Civitatem in ſuis antiquis privilegiis & immunitatibus, a ſe & prædeceſſoribus conceſſis, illibate conſervaret, & juſtitiam adverſus eos, quos manuceperant, adminiſtraret. Interea Cæſare in Novam Civitatem adventante, quam vulgo Neuſtat appellant, & Reverendus tunc in Chriſto Pater, Senenſis Epiſcopus, & nunc Sanctiſſimus Papa denominatus pietatis titulo Aeneas, poſt Cæſaris opera me ſolum inſtante ad Cardinalatum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tempore Caliſti promotus, ac demum in ejus defuncti locum in Pontificatu ſuffectus, qui & modo Eccleſiæ præeſt, ætatis noſtræ ſapientiæ pariter & eloquentiæ Pater, ac hiſtoriarum Auſtralium eo tempore, quo in Cæſaris curia verſaretur, ſcriptor, Neapolim Auſtriæ appellabat, quod græcum vocabulum eſt, & latine ſonat nova urbs vel nova civitas, vulgari autem noſtro, quaſi nova ſtatio, vel ſtatuitio dicitur; quod noviſſimis temporibus, hoc eſt anno gratiæ milleſimo ducenteſimo, vel circiter, a quodam Leopoldo Duce Auſtriæ, ſive ut alii volunt, Federico ultimo illius generis ex Rudolpho Comite de Habſpurg, cum Pannonibus ſeu Hungaris continuo bellante & confligente ibidem in finibus illorum novam urbem, in qua præſidia teneret, condiderat. De cujus ſitu & amœnitate pleraque ſuo loco dicenda eſſent, quæ hujus repentina hiſtoriæ deſcriptio ad præſens non admittit. Hoc ubi Viennenſibus innotuit, pavere, trepidare, culpare nonnullos rem temere ac inconſulte actam, vereri magnam urbis infamiam & mulctam a Cæſare propterea infligendam: A quibus hæc res inviſa erat & adverſa, quique hanc injuriam atque violentiam perpeſſi erant, exultare, ſolari ſe invicem, jam melius ſperare cœperunt & liberius quam antea proloqui. Quod ubi factionis autores animadvertunt, cum præter quatuor, quos in turri poſitos ſupra commemoravimus, Burgenſes, cæteriſque omnibus licentiam in ſuis ædibus manendi conceſſerant, interim in prætorio recondunt & obſervant. Interea de legatione ad Cæſarem mittenda cum terraneis conveniunt, quemadmodum ſupra ſcri- B pſimus. Sed, ut eo revertamur unde digreſſi eramus, lucidius omnem conſpirationis cauſam & ordinem aperiemus, remque ipſam ſuo ordine proſequemur.

Cum vero die illa, qua applicuimus, omnes cœnæ incumberent, neque de Cæſaris adventu amplius ſolliciti eſſent; putabant enim omnes illum ea nocte apud Laxenburgum caſtrum amœnum & inſigne, quod decem millibus ab urbe diſtat, moraturum, ſicuti illi nuntiavimus, & ipſi C mandaverant. Ecce ſole ad occaſum declinante, primæ Cæſaris acies in monte Viennenſium, ſic enim vulgo denominatur, quia urbi vicinus; apud crucem, ubi primum urbs apparet, conſpicatur, moxque per urbem famatur, Cæſarem ordinatis aciebus, ſicuti prædictum erat, adeſſe; maximam curruum & quadrigarum multitudinem habere. Mox campanæ ſigna fiunt, omnes ad arma confluunt, pars magna vulgi turres, domorum tecta & muros conſcendunt, ut armatum exercitum videant; plerique exultant, alii terrore

rore

Digitized by Google

rore conſternantur, hortari alter alterum, ut primo Cæſaris motui obſiſtant, ſummum in initio rei periculum eſſe, cum parum caluerint, meliora in dies obvenire pacta, quo ſe urbemque ab incendio, ruina & ſpolio tueantur. Itaque rurſus ad portas concurritur, ſepes & aggeres armatis complentur; tum ut ad caſam pauperum ſeu leproſorum, quæ Sancti Job dicitur, primæ cohortes veniſſent, ſubſiſtere, & nonnulli ad portas præire juſſi ſunt, qui Cæſaris introitum petant, ſimulque cauſas moræ ac denegationis exquirant. Nos enim, etſi perlubenter Cæſari hæc omnia, quæ ab intra ſenſimus, ſignificaſſemus; nullam tamen emittendi copiam habebamus: adeo omnes portæ omnesque fores obſtructæ erant, & ne quisquam ingrederetur, aut egrederetur, prohibitum; quibus pari modo, ut nobis ab Holzlerio plebis tribuno reſponſum eſt, ac ſimiles & majores cauſæ redditæ. Poſt multa Cæſari ea nocte ingreſſus eſt denegatus, & patientiam in campis habere rogatus, donec plebs aliter deliberaſſet; ſui culpam fore, qui ita ex abrupto cum tali tantoque exercitu advenerat, neque id præmaturius ante biduum vel triduum inſinuaſſet. Interea nox obſcura ſupervenit, itaque terga vertere coacti: deliberatum ea nocte in agris proximis manere oportere, neque commode in villas & loca habitata retrocedere, quæ fere penitus eſſent bonis omnibus exſpoliata: currus autem ex transverſo ſe deflectere & in agris Sancti Marci, qui extra portam Orientalem eſt, quæ in Hungariam ducit, & paulo ſupra miliare unum latinum diſtat, divertere coguntur.

A Vidiſſes quadrigas & equites in obſcuro per foſſas & ſepes ac per media vineta incedere; partem in foſſa decumbere & ſine ordine, ſine lege, prout quisque prior locum occupaverat, in agris conſiſtere; ſicque tota nocte, non ſine gravi multorum frigore & penuria, demoratum eſt. Ante diem vero in ipſo diluculo ſub pulſu primarum (ſic enim ibi dicitur, & mos eſt campanellam per horam ante diem continue pulſare, quo ſe ſtudentes ad miſſarum ſolennia præparant, hi præſertim, qui in diluculo miſſas perficere habent) B circiter quadringentos equites & amplius, de gentibus Ducis . . . nocte vocatos, clam per portam Scotorum introducunt, quos in ſuburbanis portæ, qua Cæſar incumbebat, diſponunt. Ex qua re multi cives deterriti, non parum contra Holzlerium murmurabant, non hæc ex communi conſilio populi proceſſiſſe. Mane autem, ut primum dies illuxit, nos de caſtro ex turribus proſpicere avidi, quonam loco caſtra metati eſſent, cives pari modo exploratum habere, ubi cum ſuis Cæſar ſediſſet. At ubi in eo loco manſiſſe C viſus eſt, quamprimum illos in armis conſpicantur, iterum campanam tangere, & ad arma confugere cœperunt, ſimulque ſinguli ad eam portam concurrere, bombardas & munitiones eo loco deducere; ad defenſionem ſe parare; quo Cæſari per vim ingredi volenti obſiſterent: isque tumultus usque ad horam tertiam & amplius perduravit. Tum Sereniſſima Auguſta nobis vocatis & cæteris, qui aderant, conſulibus hortatur & conſilium rogat, quo nam pacto hæc res deinceps agenda ſit,

Digitized by Google

quæ Dominum & conſortem magno A incommodo extra demorari compatitur, ſimulque proterviam atque contumaciam civium plurimum culpatur, qui hero ſuo proprias portas audeant obſerare. Multa interea cogitantur, quo pacto clanculum portæ ei nocte aperiri poſſent, & in urbem ingreſſus ei patere; ut digna eos, qui hujus rei noxiæ forent, pœna mulctaret. Viſum eſt, Rudigerum, probum atque ſapientem virum, ad ſe vocari, illumque hortari ab Auguſta & orare, ut hanc provinciam nobiſcum, qui a Cæſare cum eo miſſi eramus, aggrediatur; quo cives, & eos, qui hu- B jus rei auctores erant, mitigaremus, & illis . . . . nibusque rationibus oſtenderemus (quod ego ab Hiſpanis Divi Trajani, Theodoſii, temporibus, qui ab Hiſpania originem duxerunt, & ut plerumque fieri aſſolet, per ſuos conterraneos provincias terræ illius rexerant, nomen a gente ſortitum credo, & usque in id tempus retinuiſſe). Et hic quidem vir magnanimus, qui in curia Cæſaris a puero elevatus erat, non pigritiæ & inertiæ, ut plerique alii, ſed rei militari deditus ſummus evaſit, C hic, ut quosdam ex ſe ad Cæſarem mitterent, cum quibusmet coram cordis ſui affectum proloqui poſſet, & ab illis ſuam ipſiusmet intentionem & voluntatem intelligere. Acquieſcit Rudigerius; at nos pariter cum eo tres alii, qui legati fueramus, quæſitum illos pergimus per vicos & civitatem, donec illos ad extremam portam, ante quam Cæſar degebat, reperiremus, ſub qua omnes hujus rei factioſi una erant congregati. Dum autem prope eſſemus, neſcio ſi forte vel conſulto, tres ex ipſis terraneis Georgius de Ekhartzau . . . de Liechtenſtein, & Georgius de Pottendorff laxatis habenis ac procurrentibus equis nos inſequuntur, & citius, antequam illos alloqueremur, perveniunt; fortaſſe, ut noſtra ferebat opinio, ut noſtrum apud illos ſermonem & propoſitionem impedirent, & illorum in ſua opinione animos confirmarent. Itaque loco eis dato illorum receſſum operiebamur: dehinc miſſo nuncio, qui illos de noſtra præſentia & alloquio aviſaret, obviam nobis procedunt, & ad ſe, in quantum placeat, introducunt: quibus nobis morem gerentibus, dum intus eſſemus, omnibus convocatis, Rudigerius primum loquendi principium facit. Dicit cauſam noſtri adventus, ſimulque honeſtum Cæſaris reſponſum apud Novam Civitatem datum, adſtante Johanne Kyrchaim, altero ex legatis eorum, qui id coram omnibus affirmavit, ac dehortatur, ne talem adverſus herum ſuum hoſtilem demonſtrationem faciant: illum venire pacificum, & ad omnia quæ pacis ſunt offerentem: nihil turbulentum ab illo expectare: culpare eos, quod nos die præterito mox non audierint: non eos credere aliter de Cæſare ſuſurrantibus, & cætera multa ad rem noſtram conducentia. Quibus & nos verba, pro legationis noſtræ officio, in eandem fore ſententiam confirmavimus. At illi, deliberatione recepta, non poſt multa (nam antea cum ſingulis ad partem locuti eramus, & ea, quæ ad rem neceſſaria erant, perſuaſimus) illico in eam ſententiam concordant: placere oblationem noſtram, velle ex ſe deputare quosdam, qui ad Cæſarem exeant, & ſuam ipſius erga

ſe

Digitized by Google

ſe voluntatem & affectum intelligant. Multa eis in malam partem perſuaderi: verumtamen nihil temere de ejus benignitate credere; meliora A ſperare, nihil mali de ſe meritos: aſſeritur, quæ fecerint hactenus, pro ſalute urbis & patriæ feciſſe, neque ad injuriam aut læſionem ſuæ Majeſtatis, ſed ad rem publicam tuendam: nullum unquam alium principem aut Dominum ſe deſideraſſe, pro cujus ſtatu & fidei ſuæ obſervatione jam multo tempore corpora & bona ſua cum publice tum privatim oppoſuiſſent. Sperare, Majeſtatem ſuam id æquo animo accepturam, ſi ſuæ immunitati & vitæ providere voluiſſent. Hæc nos omnia in meliorem partem B accipere, & apud Cæſarem interpretaturos eſſe, affirmamus; neque dubitare, Cæſarem illos hilari vultu ſuſcepturum, eisque fidem & ſalvum conductum pollicemur, ad quem habendum Haidenricum Trugeſes, & Nicolaum Pebringer duos ex nobis ad Cæſarem præmittimus, qui nobis in itinere occurrant. Obtulimus quoque aliquos ex nobis, ſi opus eſſet, obſides poſituros & apud ſe in urbe manſuros, donec ſui ſalvi re- C diiſſent; ſed non eſt eis viſum id a nobis exigere: ſed ſola fide & verbis ſe contentos fore edicunt. Eligunt itaque in primis Johannem Kirchaim utriusque medicinæ Doctorem, & Sigismundum Magiſtrum venationum, alias nomine Sclavo, cujus erat nationis, & Giſmachler, Zetptaker appellatos, & nonnullos alios ex ſe, qui nobiscum ad Cæſaris præſentiam pergant: quos conſcenſis equis recto itinere verſus Cæſaris caſtra conduximus, quæ jam more exercituantium poſt eccleſiam Sancti Marci leproſorum locata erant. Pulchrum erat videre ordinem papilionum totumque exercitum in circuitu per portas & cuſtodias, & intus per vicos & plateas diſtinctum; erecta vexilla, & quæque ad rem ſpectabant, propemodum ordinata & diſpoſita. Inde ubi propius acceſſimus, occurrunt nobis, quos pro ſalvo conductu præmiſimus Haydenricus Drugeſes (quod nomen a Druſis Romanis tractum opinor; nam multa noſtræ linguæ nomina latinis & ipſis Romanis conformia ſunt, & ab illis tracta credenda: nam & Romuli & Cornelii & Scevolæ, & Curtii & Lucii & Titii, corrupta reperiuntur) & alter item noſter Collega Pebringerius, qui rem, uti deſiderata ſit & promiſſa, a Cæſare conceſſam ratamque fore affirmavit: ſicque eos in caſtra deducimus. At cum ad Cæſaris tentorium ventum eſt, ubi cum conſulibus ſe retraxerat, illos per ordinem introducimus. Tum Cæſar illos manu excipere, ſimulque cum Johanne Kyrchaim & cæteris jocari. Non ſe, inquiens, putaviſſe, ſe ea nocte in agris rurali more deliteſcere paſſuros, & conjugis amplexibus fraudaturos, quibus multo jam tempore abſtinuiſſet; neque illum & collegas hoc ſibi apud Novam Civitatem pollicitos. Tum ille ſe excuſare volens, ait, ex ſe non defuiſſe; nimis repentinam ſuæ Majeſtatis accelerationem populo non parvum terrorem & formidinem intuliſſe, . . . idque ſuæ Celſitudini pariter & urbi ad gloriam accedere, quod ante illam Cæſarem caſtrametatum apud poſteros referretur, atque inter diem & noctem, ſicut ſperabat, illam intraturus ac victurus eſſet. Poſt hæc, ut ad rem ven-

ventum eſt, Rudigerius Cæſari aperit, quæ illorum adventus ac noſtri quoque cauſa, quid cum illis actum: quæve nomine Sereniſſimæ Auguſtæ apud illos facta, atque eos diſpoſitionis erga ſuam Majeſtatem fore intelligeremus, quæ item & ipſi verbis propriis confirmarunt. Ad hæc Cæſar eis reſpondit, ſe uti apud Novam Civitatem eorum legatis reſponderat, venire non iratum, ſed pacificum & pium principem, qui eis de bono opere & fide ac obſervantia redditurus eſſet gratias, non pœnas aut ultionem de aliqua re ſumpturus; hortari illos, ut cæteris quoque ſuis concivibus id exponant & hortentur, ne cum ſuo ac eorum proprio ſcandalo ſe ita turpiter & dedecoroſe in agris ac pulveribus vitam ducere ſinant, non Cæſareo, ſed nec ruſtico aut agrario convenientem; neque credere ſuſurrantibus, qui inter ſe & illos zizanias ſeminare conarentur, & eorum fideles a ſe abalienare: pluris facere ſuam Majeſtatem, quam illorum verba ac ſuggeſtiones: nihili penſi de ſua Majeſtate habere: ſe non venire, niſi ut eis ac toti patriæ pacem & tranquillitatem, non bellum aut ultionem procuret. Vnum valde ſe demirari, quod hoſtes ſuos apud ſe morari in urbe ſinant, ſe autem Dominum & principem mœnibus excludant, nihil honeſtatis aut rationis id in ſe habere, omni loco ac natione, ubi id auditum fuerit, magno eis improperio futurum fore, neque ulla id ratione excuſari poſſe, quo minus illis ad magnam perfidiæ notam adſcribatur: proinde conſulere honori & famæ ſuæ utilius, & aliam rerum ſuarum deliberationem accipere. Non ve-
A nire ſe, niſi cum bonis ac electis fidelibus provincialibus ſuis, qui nihil moleſtiæ eis allaturi ſint, ſed omnia, quæ ad pacem & tranquilitatem ſunt, una ſecum conſulturi, ſimulque pecuniam ſuam, & eam non parvam, apud eos conſumpturi, ex quibus maximum ſint lucrum & emolumentum accepturi. Singulariter autem Sigismundum, veluti ſibi familiariter & ab antiquo notum, appellare. Num ne noſti, inquit, crudelem ſemper me fuiſſe principem & ſanguine & vitæ mortalium inhiantem? Quis vobis hanc de me perſuaſit dementiam? Sa-
B tis fore, ſi ne unquam illum amplius vidiſſent, vel agnoviſſent, & non ab annis viginti & ſupra cognitum haberent. Illi vero nihil horum apud ſe unquam hæſitaſſe, ſe ſe omnia plane credere & probare; ſed difficile eſſe plebi hæc perſuadere, quæ adeo variis paſſionibus & injuriis laceſſita foret, ut facile graviora pertimeſceret. Redituros ſe in urbem, & palam hæc in vulgo & per plateas prædicaturos: unum hoc reſtare, ut
C provinciales ſeu conterranei Auſtriæ, qui intus eſſent, & ipſi de gratia & ſecuritate Majeſtatis ſuæ confiderent, & hæc dies, quæ ad pacem communem foret, non interrumperetur ſuper adventum ſuæ Majeſtatis. Ad hæc Cæſar, jam pridem eis ſecuritatem præſtiti, & adhuc præſtare paratus ſum & proprio ore ac verbis polliceri, ſi modo abſque formidine illic manere & paci conſulere velint: ſuas erga me diffidationes deponant, & ego meam in ipſos indignationem, & una pariter in concilio ſedeamus, & communem pacem patriæ conſulamus, ſi modo pacem volunt & ſincere cupiunt: hæc una via eſt, ea ipſa

regio,

regio, quæ mille ambagibus involvitur, & plus fidei & minus ſuſpicionis ultro citroque habet, reddantur quoque caſtra & oppida reditusque alii, violenter & injuſte ablati, & ecce pax plane a nobis non abuſio; quin immo illam petimus, &, ut Florentini nobis dicebant, ab hoſtibus mendicamus noſtris. Sic enim orator quidam Florentinus, dum Cæſar Romam pergeret, & partes Italiæ diſſidentes ad pacem hortaretur, & induceret, his verbis reſpondit: Optamus non ſolum, Sereniſſime Cæſar, pacem, ſed etiam ſuppliciter eam, inquit, mendicamus, ita & Cæſar ajebat, & nos quoque illam ab eis (quod nos non decet) efflagitabimus. Si in hoc quoque noſtram majeſtatem exuerimus, & veluti pius ac manſuetus princeps, quin immo ut privatus homo & fidelis Chriſtianus juxta Dominicum præceptum nos exemplo David Regis & Prophetæ humiliabimus, ut illorum flectamus animos & animas lucrifaciamus, & ad reconciliationis gratiam invitemus. Hæc & alia hujuſcemodi ex ore tanti Principis clementiſſima verba prolata ſunt, quæ non ſolum illos inflectere ad ſui gratiam, verum etiam lachrymantibus oculis ſuſcipere, atque dura illorum corda demulcere merito poſſe videbantur. At Johannes & ſocii hæc lætabunde audire, quinimmo geſtire ac præſeferre lætitiam magnam, nec quicquam a tanto principe amplius exigendum. Sub ipſo autem receſſu verbum fit de eſcis, & potibus, meque pro ſuo ore dandis atque ſervis & aliis, qui ea exportent, intromittendis; quod hi, qui aderant, minime denegandum putaverunt, pieque mittunt omnes, jamque antea in mane miſerunt plurimi, qui vina, qui panes, qui carnes & alia, quos in noſtro quoque regreſſu habuimus obvios. Vidiſſes pueros & veteranos, nec non lixas & quoslibet alios catervatim in urbem pro quibusque neceſſariis filiatim tranſeuntes, qui gregatim per ponticulam portæ intromiſſi, & ad egrediendum viritim emiſſi ſunt; ita ut ſe ſub ipſa turmatim impellerent. His reſponſis, ad urbem una nobiscum redeunt, & populo relaturos ſe fideliter deſpondent. Nos ad Sereniſſimam Auguſtam properamus & hæc & alia referimus: quæ tantam conſortis ſui benignitatem in principe maxime Romano demiratur ac pene execrabatur, ut adverſus ignobile vulgus tanti principis Majeſtas adeo ſe inclinaret. Portugalienſis Regii Sanguinis non eam naturam & conditionem eſſe, ſed pene contrariam. Superbis & contumacibus nequicquam blandiri, humilibus autem & victis propitios fore. Sic Regem & maxime Cæſarem in ſuos eſſe oportere & cum filiolo ſuo, adhuc admodum puero præſente, hoc loqueretur glorioſum, ac generoſi fœminei pectoris verbum: ſi ſcirem, inquit, te, mi fili, hunc animum eſſe habiturum, dolerem te principem. Neque hæc ad Cæſaris injuriam dicebat, ſed quod tantam plebis inſolentiam & ſuperbiam deteſtaretur, quod non majori ſeveritate & imperio deturbandam, percellendam, puniendamque doleret, quam magna & juſta animadverſione dignam judicaret, neque tanta pietate & indulgentia diſſimulandum, ne aliis quoque deinceps ſimilia tentandi ſpes aut occaſio relinqueretur, quod omnium

Digitized by Google

mnium exemplorum deterius ac nefandius eſſet: idque palam Holzlerio & comparibus ſuis vultu exprobrabat. Interea hi Cæſaris ſummam clementiam & bina reſponſa in plebe diſſeminant: laudare ejus pietatem; exprobrare provincialium calliditatem, & erga illum duritiem; non velle ob eorum pertinaciam, qui quærunt privata eorum commoda, a Cæſaris fide diſcedere, neque propter eos urbis introitum, quæ ſua ſit, ei denegare: ex quo illi timidiores effecti pene ab omni eorum ſpe deciderant. Nonnulli tamen non ſic ſimplici legatorum relationi credere, ſed B ſeamet ex Cæſaris ore audire, ſimulque ſibi in communi & privato de immunitate & indulgentia ob communem in conſulares audaciam & cætera non ſine temeritate a ſe acta prius exigere & ſibi cavere. Itaque die ſequenti, quæ erat feſtiva Sancti Bartholomæi, totus fere populus extra portam Sancti Nicolai, quæ ad Hungariam ducit, ubi Cæſar in caſtris erat, ut Cæſaris vultum videant, ſimulque ea verba, quæ illi retulerunt, ab eomet audiant; ita enim nunciis edixerat, quin immo & oraverat, ut ſi eis minus crederent, ut hæc & alia ab eo ore proprio audire poſſent deque his eis proloqui. Itaque illis extra confluentibus ac poſt veſperam congregatis, Cæſar cum ſuis conſiliariis & nobilioribus eques advenit ſine armis, illicque Wolfgangus Holtzer & cæteri, plebem ſuis terminis conſiſtere, ut Cæſaris verba, uti principis & heri ſui diligenter & æquanimiter attendere, neque clamorem aut irreverentiam ſive tumultum aliquem excitare. Spondent hæc omnes, & magno deſide- A rio illius adventum expectant. At ubi propius venit, omnes ſepes & aggeſta vinearum conſcendunt, ut illum de longe venientem proſpiciant; ſed ubi omnino appropinquaret, primores omnes genuflectere capitaque ſua detegere, & veluti nemus altum, quod a vento inclinatur, ita ſe verſus illum ſubmittere omnes cœperunt. Tum illemet ore proloquens, quod tamen nunquam, aut raro, conſueverat, ita locutus eſt. Optavi jam dudum, cariſſimi Cives, vobiſcum conſtitui & coram verba effari; quod mihi modo veſtra bonitate & fide conceſſum & gaudeo & lætor: nuſquam enim de veſtra in me fide, integritate, & conſtantia dubitavi, tametſi multa a multis dicerentur; ſemper enim hanc urbem & ejus cives & populum magni feci, dilexi, amavi, neque unquam odio habui, ſicut plerique, ut accepi, vobis ſuſurrarunt. Fuit enim hæc & eſt urbs noſtra primaria & omnium aliarum caput atque princeps, in qua progenitores noſtri maximam vitæ ſuæ oblectationem ſemper habuere, & nos quoque ejuſdem propoſiti ſumus, eam noſtra reſidentia curiæ illuſtrare, & reſiduum vitæ C noſtræ apud vos tranſigere, idque ex omnium infallibili judicio dignoſcere potuiſtis, quod duo nobis omnium amantiſſima pignora, conſortem videlicet noſtram & unicum filium, vobis crediderimus . . . . . & apud vos amoris & benevolentiæ noſtræ teſtes eſſe voluimus: in quo etiam vice verſa veſtram erga nos fidem & integritatem atque obſervantiam cognovimus: quod & ea & vos ipſos atque civitatem hanc per omne abſentiæ noſtræ tempus ab omni hoſtium impetu ac moleſtia conſervaviſtis

ſtis ac tutati eſtis, ob hocque multa ac magna credite, quod & vobis coram Deo pollicemur, ut nihil unquam de ulla in vos ſtatuenda vindicta cogitavimus, aut in futurum ſtatuemus, ſed omnem vobis omnium transactarum rerum impunitatem & indulgentiam pleniſſimam pollicemur. Quod ſi inter vos & magiſtratum urbis, a nobis conſtitutum, aliqua differentia eſt, aut ſuborta ſit, propter quod illum manucepiſtis, illam æquo animo audiemus, & per amorem, & benevolentiam capiemus, ipſumque absque ſanguine & ultione ſevera, qualem forte res vel cauſa mereretur, tranſigemus. Dehinc hortari ac requirere illos cœpit, ut pro ſua in eum fide & obſervantia, portas ſuæ civitatis non teneant obſeratas: indignum eſſe & ſe minime decere, ut hoſtes quosque ſuos absque delectu intromiſerint & apud ſe patiantur, & ſuum herum atque principem foris excludant. Non enim ſecum adducere niſi bonos ac fideles terrarum ſuarum provinciales, qui ita paci & honeſtati omnes affecti ſint, ut ipſimet cives; neque alia eos cauſa veniſſe, niſi ut pacem & tranquillitatem & urbis & patriæ procurent, neque eos latrocinio ac ſpolio deditos, ut hi, quos pridem ſub ipſo noctis ſilentio contra ſe introduxerint; ſed illos apud ſe civiliter & legaliter ac ſine eorum offenſa victuros, ſuasque inibi pecunias, & easdem quidem non modicas, conſumpturos; ex quibus non parvum eis ac toti urbi emolumentum ex ſua quoque præſentiæ ac Curiæ reſidentia ſit obventurum. Non hujus in ſe animi ac diffidentiæ eſſe oportere, qui omnibus pius ac manſuetus eſſe conſuevit, neque per omnem vitam ſuam alicui crudelis aut immitis fuerit, eis ſeverus exiſtat; qui neque cujusquam noxii ſua voluntate unquam ſanguinem fundi juſſerit. Ad hæc de provincialibus quoque & cum pace patriæ, quæ ſupra commemoravimus, & hic coram populo replicavit, ſe ſe illis perpie ſupplicaturos, & ut ſuas adverſus ſe hoſtilitates deponant; ſi modo veram atque ſinceram pacem cum eo habere velint: ac demum cum eis de communi pace ſervanda conſulturum. Poſt hæc & multa alia hujuscemodi in medium dicta, Wolfgangus Holtzer & cæteri, qui primatum plebis ſibi uſurpaverant, facta Cæſari reverentia, ac petita parumper colloquendi licentia, ſeſe intra plebem contraxere, & communicato inter ſe ſermone, ad Cæſaris conſpectum redeunt, illique gratias per organum Holtzer agunt de tam benigna & generoſa atque Cæſarea allocutione ac ſponſione eis facta, eamque omnes tam pauperes quam locupletes, & tam ſenes quam juvenes ſumma cum lætitia excepiſſe; nihilque tam jucundum, tamque ſuave eis fore, quam id a ſuomet ore audiviſſe, & vultum ejus facie ad faciem vidiſſe, quem multo jam tempore videre deſideraſſent; multa ſe pro ejus fide ac ſui tutela paſſos, ſed hæc jam omnia æquo animo obliviſci, & mirum in modum ſuæ Serenitatis præſentia oblectari, velleque hæc referre ſuis cæteris contribulibus, & civibus, quorum plerique vel ætate vel morbo aut quibusque negotiis venire modo impediti ſint, quodque hæc quoque egreſſio præter ſpem & ex abrupto facta ſit, & quam multi ignoraverint. Rogare ſupplicareque Majeſtati ſuæ

eà adhuc modicam patientiam habeat, A noctem jam ſubeſſe, neque commode nunc, etiam ſi velle, ſubintrare poſſe ultra craſtinam diem ſuam Celſitudinem amplius non moraturos, quin Majeſtatem ſuam & omnes, qui cum ea ſint provinciales, jucundo animo intromittant: dummodo eos, qui ſtipendio conducti ſint, foris dimittat, ſeque ſuos etiam, qui intus ſint, Bohemos & alienigenas, & quoslibet ſtipendiatos, mox altera die ante ſuæ Majeſtatis introitum pariter dimiſſuros. Neque plura de hoc eo ſero verba facta ſunt. Cæſar illis B ſalutatis atque dimiſſis in caſtra cum ſuis rediit. Cives autem & populus omnis in urbem regreſſi ſunt, atque omnes Cæſaris inter ſe pietatem laudare, ſimulque terraneorum verecundiam, ſi id reſpuerent, exprobrare, atque inſignem deinde ejus facundiam admirari; qui ſe elinguem proteſtatus eſſet. Optare, ut hunc modum ſemper ſervet, neque cujuspiam alterius & maxime Vlrici Rodigerii procaci & injuria lingua uteretur. Efferre quoque ejus modeſtiam in dicendo, quo eos non tanquam Princeps & Imperator ſuperbe & arro- C ganter, aut ſicut principum mos eſt, pluraliter, neque uti ſubditos allocutus ſit, ſed amicos ut admodum ſibi cariſſimos ab initio ſui ſermonis appellaverit: exiſtimaſſe illum indignabundo & pleno iracundia erga ſe ſermone uſurum: verum autem eſſe, illius humanitatem & clementiam ab omnibus ſemper prædicatam & dudum ante recognitam; qui nec injuria moveretur, nec cuiquam pro ſuis demeritis iraſceretur. Nemo enim ex omni numero erat, qui non contentiſſimus animo & Cæſari benevolus urbem intraret, etiam qui antea omnium viſi fuerant ſibi magis inſidi atque adverſi; adeo illorum animos ac mentes ſua oratione delinierat: neque fuit, qui urbis ingreſſum amplius illi ac ſuis remorandum arbitraretur; multo vero moleſtius ferebant, non eum eadem mox hora intromiſſum, niſi quod nox ipſa, quæ jam ingruerat, hujus commoditatem atque aptitudinem ſuſtuliſſe vel potius intercepiſſe videbatur. Mane vero adiere provinciales, ut eis Cæſaris benignitatem & oblationem humaniſſimam exponerent, quam plebs tota, & qui id audierint, uno voto, miro applauſu approbarint, non poſſe ammodo illum civitate excludere, aut illi introitum urbis diutius denegare, qui & ipſe ſuppliciter pacem ab eis ſe petiturum ſpoponderit, rogare & hortari eos, ut una ſecum ad illum foras exeant; Cæſarem id deſiderare, atque cum eis ſimiliter coram conferre velle, atque omnem ſui animi rationem palam exponere: ſi id recuſent, aperte intelligent, eos non pacem quærere, ſed potius refragari. Ad hæc provinciales omnes & hi præſertim, qui Cæſari hoſtes erant, & cum Alberto ſenſerant, proferre rem & frivolas quaslibet excuſationes prætendere. Non id bono a Cæſare animo, ut verba ſonant, fieri: non blandis ipſius verbis ita ſimpliciter credendum fore; cum intus fuerit, de ſe pariter & de illis ſtatuere poſſe, uti collibuerit: non amplius conſilii, ſed magis pœnitentiæ locum fore: deliberandum melius atque in tanta re non tantopere feſtinandum. At vero cæteri, qui meliori ſenſu erant, veluti Prælati, quorum magna pars illic erat, utpote Meli-

Digitized by Google

Melicenſis, Gottwicenſis, Scotorum, Campililiorum, Cellæ Mariæ, Zwettellenſis, Altemburgenſis & Sanctæ Crucis Abbates: nec non domorum Carthuſienſium Maurbacenſis, Aſpacenſis, Gamingenſis Priores; & Sanctæ Dorotheæ, Sancti Hipolyti, & Sancti Andreæ Præpoſiti; nec non ex Baronibus nonnulli, qui melioris in Cæſarem fidei & animi erant, tantam Cæſaris oblationem & humanitatem non contemnendam: ad illum foras eundum in caſtra cenſuerunt, quod & Wienenſes & aliorum oppidorum legati, qui aderant, conſultius & honeſtius putabant. Quorum omnium ſententiam illi haudquaquam aſpernari poſſe videbantur. Itaque facto prandio ad horam meridiei ſeſe pariter exituros condicunt, & Cæſaris verba & mentem audituros, ſi modo eis ſecuritas eundi & redeundi fieret, quam jam pridem Cæſar ipſorum legatis ſimiliter & civium addixerat. Ad hanc horam ergo meridianam coadunati, aſſumptis ſecum ex Prælatis duobus & etiam civitatum legatis, Cæſarem in caſtris adeunt. Quibus Cæſar obvius extra caſtra procedit, ut liberiorem illis aditum præbeat, omneſque per ordinem, non veluti hoſtes ac diffidatos, ſed ut amicos dextera recipit, eoſque his verbis allocutus eſt. Quis patriæ ſtatus exiſtat, provinciales, videtis, nec opus eſt verbis recenſere quæ oculis ſubjacent. Vrbes exhauſtæ, oppida & fora depopulata, villæ crematæ, laceratæque, agri inculti; omnia ferro, igni, vaſtitati ſubjecta. Quæ vero hujus belli cauſa & occaſio eſt, non vos latet, id vobis & mundo palam eſt, me hujus non fuiſſe autorem; qui nonniſi laceſſitus &

A provocatus arma defenſionis aſſumpſi, ſemper quæſiviſſe pacem, refugiſſe arma & armorum ſtrepitum, in quibus nihil quietis, nihil boni, nihil Deo placens eſſe novi. Vos, quos ut provinciales ſemper colui, amavi, quibuſque ſuperiori tempore in omnibus, quæ a me petebantur, morem geſſi, alienum Dominum quæſiviſtis, deinde fratrem meum germanum adverſus me in bella concitaſtis & ipſi diffidaſtis. Ego vero me meaque tueri armis coactus ſum, & alienigenas, cum indigenæ mihi veluti exteri facti forent, paucis exceptis, ſti-
B pendio conducere neceſſe fuit, a quibus, ſi quid hoſtili more factum ſit, & doleo & moleſtum ſemper habui: a me, nonniſi tueri me & mea ab hoſtibus, mandata habuerunt; neque cuiquam injurios eſſe. Jam vero quantumcunque armatus & comitatu fidelium provincialium ſtipatus ſim, non minus pacem cupio, pacem quæro, ſi modo decens & honeſta ſimul & firma haberi poſſit. Sin autem mea, quæ mihi ablata ſunt, repetitu-
C rus veni, quam ſi & vos, ut videmini, habere deſideratis, pro qua nunc in verba noſtra, ut dicitur, conveniſtis, per nos non deerit, quam ut puram ſinceram & omni labe carentem & ſuſpicione intelligere poſſint omnes. Hæc una noſtro judicio via eſt & ipſa regia, ut omnem erga me hoſtilitatem, diffidationeſque veſtras tollatis: ego quoque tametſi graviter me læſeritis, ac Majeſtatis rei ſitis, indignationem in eam & omnem offenſam remittam; atque hoc facto communi conſilio paci patriæ conſulamus: neque veſtrum comitatum ac conſilium abhorrebo, dummodo vos erga me non alienos ſenſero, ſed ut fide-

fideles ſubditos: ero vobis Dominus & princeps gratioſus, vosque & quemque veſtrum pro ſua conditione honorabo & tractabo, quemadmodum parentes mei veſtros apud ſe habuerunt prædeceſſores. Hoc dicto, illi ſe ad partem, facta Cæſari reverentia ac licentia petita, retraxerunt, & communicato conſilio, qui hujus rei notabiles erant, nam plerique ex eis vel partium Cæſaris, vel neutrales fuerant, cauſam honeſtatis ſuæ, propter quam id in præſentiarum facere non poſſent, in medium afferre cœperunt, præſertim, cum Alberto Cæſaris germano colligati & adſcripti forent, nullam absque ſui licentia pacem aſſumere, idque Cæſari palam pro ſe ipſis reſponderunt, hoc adjecto, quod ſi Cæſar in communi pace patriæ annueret, poſtea ſe ſuper eo articulo deliberaturos, & ſeſe erga illum ita habituros, prout ſibi omni jure & honeſtate licere atque convenire arbitrarentur. Tum Cæſar: nunquid & mihi quondam tenebamini, & fidelitatis vinculo adſtricti eratis, & nihilominus, cum vobis viſum erat, a me abſtraxiſtis; ſi ergo tunc vobis licuit, & nunc licebit; ſin autem, ne tunc vobis licuiſſe plane omnes intelligunt. Ad cives autem Wienenſes & cæteros converſus videte, inquit, vos, & inter nos judicate. Ego eis pacem offero ac exuta dignitate mea, quod mihi verendum eſt, pacem ab illis ſupplex efflagito, & illam recuſant. Vos, inquam, convenio & hortor & ſub fide, qua mihi tenemini, admoneo conteſtorque, ut urbem, quæ mea eſt, me cum his, qui mecum ſunt intrare ſinatis, neque portas recluſas teneatis; ſed hos hoſtes meos amplius ex ea licentiatis & ego nihilominus vobiscum & cum cæteris provincialibus, qui illic ſunt, & qui deinceps venturi ſunt, de pace & bono ſtatu patriæ tractabo, ad omnia conſentiam, quæ vel rationabilia juſta, & vel dignitati meæ decentia fuerint, quod ſi & ipſi pro hac vice forſitan minus bene deliberati ſint, ſalvos eos per quindenam in urbe manere permittam, ut vel melius apud ſe conſilium capere, aut a vobis & reliquis in ſaniorem partem deduci queant. Tum cæteri & hi, qui ex urbe erant, laudare Cæſaris clementiam; illorum duritiem arguere, & in faciem illis exprobrare & dicere. Vtrumque deliberent, ſeſe in Cæſaris fide manſuros . . . . . neque illi urbem ſuam ac portas ejus ultra nequaquam denegaturos, ſatis eis fore proviſum de oblata per Cæſarem quindecim dierum ſecuritate, quibus vel deliberare melius, vel aliud de communi pace conſilium ſumere poſſe dicebant. Ad hæc Cæſari portas pro ſuo patere arbitrio dicunt; quandocunque ei collibuerit mœnia ſubintrare: duntaxat ut eos, qui ex raptu ſtipendioque vivunt, extra dimittat, alioque divertat, ut urbi & civibus non ſint moleſtiam illaturi, Tunc Andreas Paumkircher & Vlricus Gravenecker, qui horum ductores erant, pro illis fidem ſuam præſtare, ut nulli injurii in urbe exiſtant, altera vel mox ſequenti die ſeſe illos, ſi ita eis placuerit, absque damno civium extra mœnia reducturos, neceſſitatem eos cogere mœnia ſubintrare, qui ab extra neceſſaria non reperiant, minusque injurios in civitatibus eſſe ſolere, quam in agris, quod Cæſaris majeſtatem ac civium etiam intoleran-

tiam

tiam reformident. Magna præterea cives ex illis emolumenta ſumpturos, qui victui neceſſaria & cæteras quoque armorum ſuppetias nummo comparaturi eſſent: ſicque invicem diſceſſum eſt. Cæſar omnino ea nocte ſumpto prandio vel cœna, nam non niſi interdiu & hora jam ipſa tardiore cibum ſumere conſuetus, urbem intrare diſponit. Sicque Wolfgango Holtzer & cæteris, qui cum eo erant, civibus, cunctiſque, qui aderant Curialibus edicit, ut ſe ad hoc præparent, publiceque per tubicinem proclamari jubet, ut omnes ſe ad ingreſſum coaptent, nullique vel in introitu urbis, vel in commorando injurii aut moleſti ſint. Omnia victui neceſſaria hoſpitiaque, non per vim aut violentiam, ſed cum ſumma civium benevolentia emant & ſuſcipiant; quicunque ſecus fecerit, crimine capitali reum eſſe, atque proinde ſine gratia puniendum. Cæſar vero dimiſſa turba ad cœnam vadit; cæteri omnes ſua quisque tentoria demittere, currus & cætera impedimenta ac ſarcinulas recolligere & componere, & ſeſe ad ingreſſum gregatim in ordinem conferre cœperunt. Vidiſſes minus quam intra unius horæ ſpatium totum exercitum atque ejus formam deſtitutum, nonniſi unicum Cæſaris papilionem, atque vexillum conſtare. Interea provinciales & cives in urbem properant, & cum pleriſque civibus & mechanicis, cum quibus conſuetudinem habuerunt, locuti ſunt, & Cæſaris ingreſſum vituperant, illumque totis viribus adhuc impedire conantur. Præcurrunt nuncii, qui Cæſaris ingreſſum Auguſtæ ſignificare contendunt. Accurrit & ipſe Wolfgangus Holtzer, ut & ipſe hujus boni nuncii primus ad Auguſtam relator exiſtat, magnam ſe ab illa gratiam accepturum exiſtimans. Cui illa, ut eſt magni animi & more atque iræ tantiſper impatiens: Non ego, inquit, magnas tibi & cæteris gratias habeo, qui herum tanto tempore a propria urbe ac mœnibus ſuis excluſiſtis magno cum dedecore & injuria, non ſolum ſua & noſtra, ſed & veſtra & totius urbis & omnium civium indelebili nota & infamia. Quare, age, fac, cura, ut nulla deinceps amplius mora intercedat, quantum ipſius & mei indignationem velitis evitare. Tum ille rem joco miſcere, majeſtatemque ſuam juſtiſſimam indignationis cauſam in ſe & alios habere, ait, qui eam tot noctibus contubernio conſortis fecerunt carere. Ad hæc illa: non id, inquit, mihi contubernii noſtri cauſa moleſtum fuit, quo jam anno amplius carui, atque longius carere poſſem; ſed veſtræ, ut ita dixerim, petulantiæ ac temeritatis, qui proprium herum & principem a ſuis arcere ædibus & mœnibus repellere auſi fuiſtis. Ad hæc ille nihil reſpondens, rubore confuſus diſceſſit. Nonnulli vero ex civibus & mechanicis, cum quibus forte provinciales illi præſertim, quibus ingreſſus Cæſaris moleſtus atque ſuſpectus erat, ad pulſum campanæ in curia præpoſiti concurrentes, inter ſe de Cæſaris introitu diſputare cœperunt, nec defuerunt, qui illum libenter impediſſent: vicit tamen ſanior pars, quæ id jam Cæſari addictum & promiſſum affirmarunt, neque pacto aliquo infringendum, præſertim cum jam tentoria omnia demiſſa, & currus & cætera omnia ad introitum parata eſſent,

non eſſet amplius deludendus. Subinde adveſperaſcente die & jam ſe inclinante, Cæſar omnes turmas & cohortes ad ingreſſum ordinari jubet, prout alias in campis ordinatæ fuerant & ſuperius de eorum progreſſu deſcripſerimus. Itaque primas acies Styrii duxere, præmiſſis, ut eſt mos gentis, vexillis & pueris, qui galeas, ſcuta, lanceas & cuſpides cæteraque arma pro ſuis quilibet domicellis deferre ſolent. Dehinc tubicines ante primarum acierum ductores, & qui thoracibus & melioribus armis induti erant; dehinc reliquuum vulgus, & qui leviori armatura fruebantur, quaternis aut quinis rato ordine ſeſe concomitantibus, quorum omnes copiæ ad numerum mille ducentorum equeſtrium exiſtimabantur. Dehinc Carinthani ſimili ordine ad numerum octingentorum: poſt hos Carniolani ad numerum quingentorum & amplius: ſubinde milites conducti, qui Cæſaris ſtipendio militabant, Bohemi, Moravi, Sleſitæ, quorum ductores præcipui duo fuere Hynko & Smykowsky cum ſuis centurionibus quinquagenarii & cæteri, prout quiſque ſub ſe habebat ad numerum ſimiliter nongentorum aut prope millium, eleganti & lecta armatura ſuffulti; adeo, ut qui inopes & laceri primum a Johanne Ciska, ac ex fratris, qui in Pannoniis ac olim Gepidarum ſede & patria conſederant, immo ad Cæſaris ſtipendia contra Gamareth Fronaver, Auguſti rebellem, acciti venerant, jam auro, argento, gemmis, nec non purpura & ſerico reſplenderent. Horum veſtigia duo primores exercitus Capitanei Vlricus Gravenecker, & Andreas Pawmkircher inſignes armorum ductores & magnanimi, ambo A manu fortes & ſtrenui, verum alter altero corpore major, alter vero ingenio, eloquentia vulgari longe anterior, ſed inter ſe fraterno prope amore conjuncti ac quaſi perpetua amicitia individui, qui & ipſi Cæſari numerum circiter octingentorum ſeu nongentorum equeſtrium & amplius ductitabant, inter omnes magis in armis conſpicui equos quamplures, plena armatura opertos habentes & ſolenni pompa ſive ornatu ante ſe ductitantes, cum tubis ductilibus, tympaniſtriis & fiſtulis more principum ſeſe præeuntibus, poſt hos . . . . . B Cæſaris peculiaris familia, Comites, Barones, milites, & cæteri nobilibus orti natalibus ad numerum quadringentorum & ſupra: quos illico Cæſar ſuis ſtipatus conſulibus, & cæteris ætate & ſenſu majoribus, ſubſequutus eſt, marſchallo & his, qui Cameræ ipſius deſerviunt, nec non cuſtodibus, heraldis, tubicinis & vexillifero, & eo, qui enſem evaginatum, ut eſt mos illum ante Cæſarem deferendi, intermediantibus. Vidiſſes per vicos ex ſingulis ædibus favillas ardentes, qua lucem euntibus facerent, C protendi. Nam ingreſſus ipſe, utpote lentus ac tardus, ad ipſas uſque noctis tenebras dilatus eſt. Ante Cæſarem vero lumina ac tædæ cereæ in maximo numero ferebantur, ut plane illum vultu cernere ac dignoſcere poſſes. Intravit autem humili, quo antea veſtiri ſolitus erat, habitu nigri coloris, caputiatus pileatusque, nihil in ſe ſplendidum habens præter cingulum & cultrum, quo ſubcinctus erat. A tergo Cæſaris familia eorum, qui præcedebant Cæſarem, Curialium ac Conſulum, qui illum comitabantur, ſequebatur,

non

Digitized by Google

non minus mille vel octingenti, ſicque equitatura omnis ſeptem cohortibus, ſeu potius agminibus diſtincta erat, poſt hos pedites, ſuis quoque pariter diſtincti agminibus, prout ad conventus ex præcedentibus pertinebant, ad numerum circiter duorum milium quingentorum. Dehinc quadrigæ & currus more exercitantium diſpoſiti; ſinguli catenas ferreas, quibus, ſi opus eſſet, cæteris conglutinari poſſent, habentes, nec non ligones, palas & uncos, & cætera inſtrumenta ad fodiendum ſeu ad demoliendum neceſſaria, omnes vel corio vel lino ſeu etiam pannis nobilioribus cooperti, & armorum inſignibus eorum, ad quos ſpectabant, diſtincti, & gallos ſuper inſidentes, quo diurno vel nocturno tempore, ut ſupra meminimus, horas & cætera illorum præſtigia ex eorum cantu agnoſcerent. Inter hos primi Cæſaris fuere & ipſi quamplures coloribus Ducatus Auſtriæ albo rubeoque diſtincti ſigna aquilarum victricum præſeferentes, quibus res ad cameram principis ſpectantes, utpote veſtes, argentum, pecuniæ, & theſauri vehebantur. Poſt hos reliqui, bombardas, munitiones & alia neceſſaria ferentes. Dehinc reliquorum omnium, ut quisque prior tempore vel ordine alium prævenerat, urbem ſubingrediebantur. Equeſtres omnes ſuo ordine Cæſarem comitabantur, neque deſerebant, donec caſtrum ſive palatium in quo Auguſta manebat introiiſſet: ac primum omnes ad conſpectum Auguſtæ & filii ſeſe repræſentarent & gregatim præterirent. Prius tamen, quam conſortem & filium videret, ad binas urbis principales Eccleſias deſcendit, unam ſancti Stephani, quæ

A ingens ſtructura, turribus, tectis, cujus nedum in Germania, ſed nec toto orbe terrarum ſumptuoſior & famoſior ex ſectis ab imo usque in culmen lapidibus conſtructa, collegioque magnificentior ac ornatu intrinſeco. Inſignior vero multorum doctiſſimorum virorum theologorum & aliorum celebritate canonicorum, collegialiter ſociatorum; in qua & majorum principum Auſtriæ monumenta ſunt, & manubiæ; utpote vexilla, galeæ, mucrones atque ſcuta deſuper ſuſpenſa. In hanc primum Cæſar vota ſoluturus Superum ac Deo de ſuo in urbem tandem reditu gratias acturus. B Dehinc in alteram ſcilicet ſancti Michaelis, palatio propinquam, quæ & ipſa parochialis eſt, & priori ſubjacet, poſthac ad lares viſendas & conjugem pariter & filium progreſſus. Devoverat enim, non prius ſe viſurum conjugem & liberos, niſi primum limina Sanctorum, & hæc duo maxime templa oraturus ingrederetur: quod & pie ac religioſe obſervavit: quamquam omnibus hæc expectatio & mora injuſta eſſet ac tædioſa; quod usque in tertiam vel C quartam fere noctis horam protendebantur, fueruntque multi, qui usque ad medium noctis hoſpitia vix ſubintrarent. Pedites vero ac quadrigæ hac lege minime tenebantur, ſed per ſingulos vicos, ut cuique pro reperiendo opportuno hoſpitio commodius erat, declinabant. At ubi Cæſar caſtro approximat, Auguſta cum filio & ſuis intimioribus in ſuperiore parte palatii, ex qua proſpectus in urbem erat, & illius aditum eminus videre poterat, cum primo venientem & ſuos excipit. Dehinc Cæſare portam ſubingreſſo illi ad ſcalam pala-

Digitized by Google

palatii ſuperioris occurrit, & facta primum debita reverentia, lætis illum amplexibus recipit, eique filium jam pene ſero oblatum protendit, quem manibus ſuſcipiens paterno amore deoſculatur, & omnipotenti Deo gratias agit, qui eum ſibi ſervaverit incolumem. Dehinc utrumque manu apprehenſa inter conjugem & filium Auguſtam in ſuperiorem ædium ſuarum partem reducit: poſtque multas confabulationes, accepta licentia, valedictis omnibus domeſticis Auguſtæ, in proprium triclinium ſecedit, eaque nocte quieti & ſopori vacans, a thoro conſortis abſtinuit. Mane itaque facto, omnes balneis & lotionibus incumbunt, ad extergendas ſordes ac pulveres, in itinere & agris ſuſceptos, eaque dies feriata omniſque conſilii & rerum feriarum expers fuit, & duntaxat colloquiis inter Cæſarem ac Auguſtam & ſuos utriuſque ſexus vocatos. Dies autem ingreſſus urbis, ſeu potius nox, ipſa octava Kalendarum Septembrium ſub ipſa lunationis combuſtione: quod plerique aſtrorum obſervatores malum ingens ſubinde futurum divinabant; quorum non fefellit opinio. Nam paulo poſt transactam lunationem illam multa nefanda atque horrenda Cæſari ab ipſiſmet incolis urbis & his potiſſimum, quos in magiſtratu conſtituerat, perperam facta obvenere, de quibus in ſequentibus erit diſſerendum.

Pro continuanda Hiſtoria de geſtis hic inter Cæſarem & Civitatem.

Et primo de adventu Domini Ducis Alberti in Norimbergam, & tranſitu Civium Holtzer & aliorum ad eum die Sabbati, quæ fuit die A præcedenti vigilia omnium Sanctorum; & de conſpiratione aliquorum civium, ſicut dicebatur, eodem facta & ſtipendiariis civitatis de excludendo Holtzer & Duce, & liberando Domino Imperatore, vel ut alii dicunt, quod in aggreſſu caſtri vulgo illos aggredientes invadere vellent; neſcio quid verum ſit, & aliquorum captura in die Dominico de mane, & ſignanter Johannis antiqui & filiorum ſuorum infra miſſarum ſolemnia, & quot numero & quibus, eorum detentione in prætorio uſque ad tertiam diem vel quartam & eorum tandem B relaxatione ſub fide facta. Item de adventu Ducis in die animarum, & illius ceſſione facta a ferrata caſtri propter ictus bombardarum extra, & ejus primo tranſitu ad ſanctum Stephanum, & quantitate & ornatu gentium ſuarum, & qui ſecum venerint comites & alii ex Baronibus & aliis nobilibus patriæ & etiam Sueviæ &c.

Item de fuga & evaſione Magiſtri Vlrici eadem nocte, & qualiter apud ſcortos, & alios lectos quæſitus fuerit. Item de congregatione die ſequenti in curia populi & primo comitatis in C ſchola facta, & propoſitione perſonali Ducis & querela contra fratrem, & honeſtates ſuas, & venia conceſſa populo civitatis de geſtis contra ſe anno præterito in guerra, & nunc etiam contra fratrem; & aſſiſtentia ac facienda corpore & gentibus ſuis, & de capitulis concordiæ inter eos & provinciales aliquos factæ, ſuper quæ & quibus articulis & eorum ratificatione & ſigilli ſui appenſione, & de diffidatione ſua & ſuorum eodem ſero ſcriptis & ad caſtrum miſſis, & de treugis poſtea factis pro colloquio cum conſiliariis Imperatoris habendo,

&

& quæ & quales fuerint, & ubi, & quid tractaverint; & qualiter ducem nomine Imperatoris admonuerit & diſſeruerit de tribus: de fraterna caritate & vinculo, quo Cæſari teneretur ut frater carnalis; & ſecundo de juramento fidelitatis, ab eo tanquam Principe Imperii præſtito, & ejus tenore; & tertio de pace ultimo mutuo inter eos concluſa, & ſuis utriusque ſigillis firmata & ratificata, & hortatione ipſius, quod illis non aſſiſteret, neque favorem aut auxilium præſtaret, ſed potius ſuæ Majeſtati, uti fratri & Domino ſuo, vel ſi non vellet, ſaltem non juvaret, & ſe non intromitteret &c. Et de refutatione Ducis & petitione ſua, quod abdicaret a ſe omne dominium & jus & adverſationem patriæ; & daret pecunias, quibus ſtipendiarii omnes perſolverentur, & requiſitionem filii ſui, quem vellet honorare pro Domino, & eidem tutorem & curatorem deputare aut uſurpare &c. Quæ omnia nomine Imperatoris ſunt reſtituta. Et tunc in continenti circa horam meridiei magnis bombardis duabus tractum contra caſtrum & eam partem, qua Imperator & ex omni parte, & ſic iterum per duos vel tres dies terribiliter bombardatum. Item de proclamationibus iterum & de novo contra familiares Cæſaris factis, quæ in civitate eſſent. Et de accuſatione prius facta, & fuga, & latitatione mea per octo dies facta. De fama mortis ſeu infirmitatis filii Imperatoris & morbi, & ſimiliter Dominæ & Domini. Item de ſecundariis treugis per Ducem factis, & colloquio per priores tres confratres Imperatoris ſecum apud fratres juniores habitis, & illorum iterum reſuſpicione.

A Item de particulari colloquio fratrum inter ſe hinc inde quæſito, qualiter non potuerunt de hoc concordare; quia nec Imperator extra ad Ducem, nec Dux intus ad Imperatorem ire voluerit; & quod Holtzer etiam & cives ac provinciales contra hoc fuerunt & expreſſe contradixerunt, ſuſpiciones inter Ducem & Imperatorem ad partem eis excluſis concordaturas. Interea de adventu Pawmkircher & Comitis de Schamborg, & aliorum, & eorum diffidatione huc miſſa. Item Victorini Ducis, filii Regis Bohemiæ, & Domini de Sterimberg, & illorum appropinquatione, & Scharmizel extra portas facta & vulneratione Marſchalli. Item de crematione villæ Mezlamsdorff, & extra portam Stubarum & Scotorum. Item de defectu pulveris, & ſuperventu Regis Bohemiæ cum populo ſuo ad Nuonburgam fortem, vel caſtrum Graiffenſtein, & adventu collatorum ſuorum hinc, & ſtatuitione temporum per duos dies, & noctes, & quiete bombardarum maximarum interim habenda. Item de prorogatione earundem per alios duos dies, & tranſitu Ducis ad Regem, & colloquio inter utrumque Newmburgum in aquis, & duobus cornibus factis, & qualiter Dux infecto tertia die redierit. Item de mutatione auræ, & navigatione per diem, & noctem facta circa medium menſem Novembris, & appropinquatione illorum, qui extra fuerunt, ad villam urbi proximam, quæ dicitur Mewrburger, & transfretatione continua gentium Regis Bohemiæ prope Caſtrum . . & Vichemude, quam villam, ſeu forum cœperunt & deſpoliarunt. Item de prima eorum ſtatione prope villam Inzesdorff, ul-

Digitized by Google

ultra collem Viennenſium facta. Item de murmuratione intus Civitatem, & defectu panum, & aliorum victualium propter defectum non frumenti, ſed farinæ, quia non niſi quinque molendini molebant, quæ non ſufficiebant pro tanto populo, qui ad ſummam undecim millium numerum duntaxat ad arma paratorum exiſtimabantur, per illos dies habito, & impoſitione ſerioſe civibus priusquam caſtris, & aliis facta. Item de ſilentio campanarum per tres dies & noctes habito. Item deſpoliatione Rehwein duorum millium florenorum, & amplius in domo ſua facta, & ſimiliter Perimam, & aliorum propinatione vinorum, & evacuatione teſtudinum, & rerum ac mercium omnium venalium, & harum exiſtimatione. . De precibus ac ſupplicationibus Prælatorum & cleri, ac etiam Sanctimonialium, imo & Univerſitatis ſtudii & ejus facultatis Doctorum, ac graduatorum: quorum auctoritate ſchola regitur, antea per Burgenſes repudiatis & poſthabitis. Et reſponſo Ducis eis dato, & de ſuſceptione Ducis ante hoc . . . & exhortatione ejusdem ad pacem cum aliquali etiam hujus facti reſponſione, & indignitate, per Magiſtrum Thomam Wlgar ſermone introductis, etiam ad aliquorum de ſuis dedignationem & reprehenſionem . . . Item de ſecura a clero petita, & disquiſita, & a Prælatis etiam patriæ ... Item de cura ſolutionis ſtipendiariorum ducalium, & præteritorum tempore guerræ contractorum per cives ſponte in ſe ſuſceptæ, & in parte factæ; cum tamen alias Cæſari contributionem duorum aut trium milium librarum, ſub cauſa mutui aut impreſtiti penitus, & omnino denegarent pro ſolutione, & exoneratione ſuorum ſtipendiariorum indilate facienda. Item de aggreſſu, & inſultu ſuburbanorum in mane prima luce cum oriente ſole, in die ſanctæ Eliſabeth, apud Sanctum Vdalricum factis, & de aviſamento per illos interius primum in ſuo hero, & proclamate facto, quod omnes a labore ceſſarent, & ad ſonum campanæ intenderent, & die noctuque in armis parati eſſent, & accurrerent, ubi opus eſſet, & de ſono campanæ per duas vel circa horas ante diem, de ſono tubarum & clamore hinc inde facto; de ordine exteriorum, & de ſcalis & machinis adhibitis & bombardis. Item, quod meliores & fortiores aggreſſi ſunt, & in foſſo periclitati propter nives & nimiam foſſarum latitudinem & profunditatem. De concurſu populi urbani & ſuburbani; de bombardis & eorum ſagittis, ex caſtro per errorem in illos emiſſis; & de fumo & nebula, quæ tunc in aurora fuit, ut eos certe videre nequirent. Nam tempus per duos dies ante fuit valde humidum, & eadem nocte aër ſe purificaverat, & nix, quæ antea aquea fuerat, in glaciem verſa & ſuperficies terræ lubrica effecta, ex quo illi ab extra in foſſo deſcendere, neque pedes figere potuerunt. Fuit & aliud impedimentum, quod ſole præciſe oriente hujusmodi inſultum fecerunt, ita ut radii ſolares directe ad oculos eorum reſplenderent; ut illi, qui intus remanſerunt, partim ferro, partim ſagittis vulnerati; inter quos nonnulli, qui propius ſepes erant, cuſpidibus longis, quos anguilares vocant, plurimum læſi ſeſe dedituros, captivi recepti ſunt, & ab incolis ad Ducem introducti; inter quos

Digitized by Google

quos quidam de Aſthermahora, Moravii Camerarii filius, frater Epiſcopi ClenconcenſisGermanus, & alii ad numerum X. vel XIII. plerique autem, & illi præcipue, qui in imo foſſæ erant, lapidibus obruti ſunt & neci proſtrati. Nam ferebant, ſupra illos etiam ſeſe dedituros plusquam tria plauſtra lapidum conjeciſſe. Magna vero pars eorum, qui extra ſuper foſſis remanſerant, bombardis, quas uncinas vocant, eo quod uncos habent, . . . vel capite, vel pectore læſi fuerunt, extimare volentes eos, qui in foſſo inter aggeres, qui fere cuſpide uno profundi omnes extincti & in infima parte ſui ad inſtar trianguli exaſperati, quæ ita nive ſuperducta fuit, ut ejus ſitum ac dolum non animadverterent ad lunare, ab his qui occurrerant ictibus bombardarum offenſi ſunt, quorum numerus circa XLV. aut XLVII. fuiſſe dicitur, alii de LXXV. retulerunt, licet vulgo ſupra centum fuiſſe dicerentur. Tres tamen duntaxat nominati & recogniti fuerunt, unus dictus Reiſticher ex valle Martiæ egregius juvenis; alii vero bini fratres ſibi admodum ſimiles, & proceræ ſtaturæ prope ſe occubuiſſe reperti, qui vel Weiſpriacher ſive Weiſpenegk fuiſſe dicebantur: præter hos ex Bohemia quidam ex vulgo, qui fratres a parte Ducis habere dictus eſt, admodum tamen elegantis formæ & ſtaturæ tam in foſſa, quam extra proſtrati in agris aut vinetis reperti ſunt, quos omnes una foſſa defoderunt, præter duos illos fratres, quorum miſerta pars una ſeorſim foſſa humi depoſuerunt. Reiſticher vero a quodam ejus propinquo in ſtudio demoranti, qui tum hic erat, accepta licentia, in agris peregrinorum apud Sanctum Colomannum ſepultus eſt: miſerabile dictu, quam turpiter a plebe & quibusdam ſoldatis non ſolum armigeris, ſed & reliquo veſtitu usque ad fœmoralia, quæ & ipſa & quibusdam ablata dicebantur, ſpoliati & exuti in momento fuerant: nonnulli etiam ſemivivi adhuc palpitantes, & in ſolo aut ad arbores proſtrati, ab ipſis plebeis turpiter necati fuerunt; nonnulli ſaucii ad primas caſulas apud Sanctum Theobaldum inter ſepes adducti, & ibidem vulneribus eorum obligatis, ad confeſſionem admiſſi ſint, quorum aliqui mortem obierunt, alii vero paulatim convaluerunt. Fama erat in urbe, Comitem Vlricum de Staremberg Gl. de Puchaim Seniorem, & ceteros plerosque majores natu, qui omnes in eodem aggreſſu principales fuerunt, graviter ſauciatos, vix vita Comite receſſiſſe; qui mox eodem die ad Novam Civitatem ſunt reverſi. Paumkircher vero horum omnium Dux & Capitaneus, reliquis ad ſonum tubæ revocatis, ſe ad locum caſtrametationis recepit, ubi ea die & nocte ſequenti quieſcentes, & ſauciis medicatis, altero mox die cum omni exercitu inde diſceſſerunt & verſus aliam partem Civitatis ſeſe reduxerunt. Interea Rex Bohemiæ, qui eodem mane pontem Danubii ex alia parte fluminis & baſtitas circa eundem poſitas impetere debuerat, ſic enim invicem condixerant, ut illis primo illic invadentibus, cum jam pontem accepiſſent, ſignum illis ex incendio & igne darent, quo viſo eis ab alia parte Civitatem aut ſuburbana invadentibus, ut omnem primo plebis excurſum eo di-

diverterent, illi primum eo loco pugnam occiperent, & verſus caſtrum, in quo Cæſar erat, ut illum caperent, vel illi ſuccurrerent, properarunt. Sed dubium, an prodito negotio, vel etiam caſualiter & conſulto, Burgenſes veriti intra Civitatem timentes, id prope pontem accidere, primo mane ante lucem pontem incidi, atque ejus ferramenta deponi juſſerunt, & ea omnia ac baſtitam, quæ illic ſupra pontem erat, concremari fecerunt; veriti, ne regis exercitus illac per pontem irrumperet, & exercitum usque ad mœnia Civitatis, quod facile contigiſſet, ductitaret; cum alveus Danubii, urbi proximior, admodum baſſus & exiguus foret, ita ut a quovis adoleſcente aut baculo tranſiliri potuiſſet. At illi ignem & fumum ex ea parte videntes, ſuccenſum rati Regis exercitum jam pontem accepiſſe, & Civitatem ex alia parte invadere, ſi ipſi jam inermes forent, ſuburbana illa aggredi ſtatuerunt, & eo, quo retuli modo, cladem non parvam acceperunt, de quo tamen Cæſar, & ſui ac plerique etiam Cives partibus ſuis magis faventes, deterriti ſunt: ceteri vero partium adverſarum, uti ex victoria fieri aſſolet, inſolentiores ac magis animati effecti, cum prius multo timore titubarent. Sunt qui dicant, Cæſarem cum ſuis jam pontem Caſtri & ejus portæ, quæ ad ſuburbana ducit, armis indutum ſuorum adventum operiiſſe, ut vel illis intro Civibus occurreret, aut cum eis extra obſidionem ſeſe liberaret. At cum intellexit, illos minus proſpere pugnaviſſe, haud dubium magno mœrore affectum ſeſe e contra in caſtrum recepiſſe: Vidiſſes antea ex omnibus turribus ac propugnaculis vexilla ac banderia varii coloris erecta in ſignum lætitiæ ac jucunditatis fiendæ: quæ omnia poſtmodum intus recepta fuere. Réx vero adhuc apud Newmburgum exiſtens Duci nuntiavit, ut ad ſe gratia placitandi accederet; quod licet ille animo aliquantulum inſolentior factus non nihil refragare videretur, annuit tamen, ſicque induciæ trium dierum hinc inde ſtatutæ ſunt, & ex utraque parte receptæ. Verum nocte ſequenti; hoc eſt ſabbatina, paulo poſt medium noctis, ad ictum campanarum apud fores & Sanctum Michaëlem, dehinc etiam apud Sanctum Stephanum, magnus rumor ac motus in Civitate fuit, omnibus ad arma confugientibus, & extra urbem ad loca illa, ubi inſultus fieri dicebatur, concurrentibus: ſed nihil aliud fuiſſe dicebatur, quam ut quidam de exercitu, pauci tamen laceſſendi magis ac provocandi gratia, nonnulla tela ignita in ſuburbana ac intra fores projeciſſe dicebantur, quorum aliquem ignem in una parte ſepis excitaſſe ferebant, quem cuſtodes illico extinxerint; ſicque quisque in domum ſuam reverſus eſt. Dominica vero die tota utrinque ab armis requieverunt. Dux vero,. ſicut præmiſſum eſt, ad Corniburgum ad proloquendum cum Rege profectus eſt, & pax ſeu treugæ in tertium diem finitæ ſunt. Tertia vero die, rebus interim non confectis, iterum & bis in tertiam diem prorogatæ ſunt, hoc eſt in diem octavam proxime ſubſequentem: ultima vero die gentes, quæ ſuburbia invaſerunt, ſummo

mo mane ordinatis curribus ac cohortibus, a loco caſtrametationis ſe levant, & per villas hinc inde diſtribuunt; Pawmkircher & ceteri quique majores ad Regem Corniburgum profecti, ſecum inibi conſilium de rebus ultra agendis accepturi. Rex vero ſuos ad Cæſarem mittit, qui ejus in rebus tractandis voluntatem perquirant, quos plerique de plebe, & qui pro cuſtodia caſtri deputati erant, minime intrare permiſerunt; donec Dux & ſui, ac Wolfgangus Holtzer eorum Capitaneus hoc eis perſuaſit, in meliorem hoc partem fieri. Fuerunt hi duo intimi Cubicularii & ſecretioris conſilii, qui altero mox die ad Regem redierunt, & omnem ei a Cæſare auctoritatem tributam edicunt. Dux eos ſequitur, deinde illi iidem, tum cauſa prorogandæ pacis ſeu treugarum redeunt, & iterum non minorem quam prius difficultatem intrandi reperiunt, donec denuo eis a majoribus eſſet demandatum. Ex quibus unus nocte exit, & ad eos, qui extra in caſtris erant, cauſa promulgandæ pacis, ſeu treugarum accedit. Alius vero in caſtro, ut dicebatur, pernoctavit; ſequenti vero die, cum Regi videretur omnino non ſine Cæſaris Oratoribus placitandum eſſe, ne tractatus ipſi veluti in abſentem & coactum atque involuntarium Principem per ſe unquam honeſte facti dicerentur; hortatur & requirit Cæſarem, ut aliquos ex ſuis ad ſe mittat, quorum conſenſu & ſcientia cum Duce pertractet: in quo & Cæſar ſe ſpontaneum offert, & duos ex ſuis Conſulibus mittit, unum Sigismundum Sebriacher, & alium item Georgium Brigacher, qui ea nocte in

A ædibus principis ſeu Holzler pernoctarunt; mane autem ad Regem uſque Corniburgum profecti ſunt, neque usque in alterum aut tertium diem redierunt. Poſtquam autem in tertium usque diem tractatus prorogaretur, & populus multum murmuraret pro eo, quod Regis Oratores pro ſuo libitu voluntatis ad Cæſarem ingrederentur, quodque hujusmodi tractatus eis abſentibus, & rerum diſpoſitionem ignorantibus fieret, ob idque jam prope de fide Ducis erga ſe dubitarent. Dux ipſe neceſſarium putavit, ſeſe

B Viennam conferre, ac excuſationem ſuam, ſimulque rationem hujus in modum afferre. Itaque Rege dimiſſo, Viennam pergit, populumque ad ſonum campanæ convocari jubet, & in baſilica principali urbis Sancti Stephani, quæ latior & amplior eſt, plebem alloquitur in hæc verba. Relatum eſt vos indigne ferre, cariſſimi Cives, quod Regis legati per hoſce dies in caſtris veſtro injuſſu frequenter admiſſi ſunt, & redire permiſſi. Quapropter ad vos veni hujus rationem vobis expoſitu-

C rus; poſtquam enim res eo venit, ut ſtantibus treugis cum Rege placitandus eſſet, qui Cæſaris nomine ſe interponit, nulli cuiquam ab re videri debet, ſi Regis legati ad illum pro illis practicandis adierunt, & adhuc adituri ſint, cum hæ res absque Cæſaris voluntate tractari aut concludi nequaquam poſſint; cum de ſua re, neque parvi momenti agatur, ipſum venire, & ſi hoſtis ſit, tamen princeps Auſtriæ & non vulgaris, ſed omnium præcipuus in orbe exiſtat, qui non usque adeo ſit contemnendus, ut neque Orato-

Digitized by Google

res ac pacis mediatores ad eum non ſint admittendi; indignum enim & iniquum eſſe de re cujuspiam etiam privatim agi, cujus de eo voluntas aut intentio non requiratur. Proinde id eos non ægre ferre, neque ad ſiniſtrum interpretari oportere, neque de eo quicquam hæſitare; ſed hoc unum eis polliceri, Cæſarem nulla ratione in regimine hujus Principatus permiſſurum; proinde & corpus, & quicquid in rerum natura poſſit & habeat, ſeſe expoſiturum. Quo dicto omnes ejus fidem laudant, &, ut Dii vobis faveant, magnis vocibus imprecantur, tametſi in prioribus ejus verbis, quibus Cæſarem tanti faceret, plerique ex eis plurimum deterriti fuiſſent, & malo prope animo receſſiſſent, exiſtimantes illum jam quaſi ad Cæſaris partes velle inclinare, ſed, quam poſtea ſubjunxit, oblatio, omnem ab eis dubitationis formidinem abegit. Majores tamen plebis ſe de hac re conſulturos ajunt, & ei poſtmodum domi reſponſuros, ac latius collaturos; ſicque res in diem ſequentem dilatæ ſunt. Interea famatur per urbem, Cæſarem & ſuos magna rerum inopia urgeri, neque amplius jam præter legumina, veluti piſa, & hordeum habere, carnibusque ſalſis ac ſuffumigatis, quibus veſcerentur; vinum jam dudum eis defeciſſe: de quo tamen Cæſar, & Auguſta parum penſi habere credebantur; quod alias ambo vini ſobrii, ac temperantiſſimi eſſent; niſi quantum aliorum conſuetudini compaterentur: ſæpe tamen ab amicis, & Cæſari faventibus, farina & carnes recentiores, panis coctus, poma & alia nocte foſſo projecta dicebantur, & a nonnullis etiam carnes ferinæ, altilium, veluti faſianorum ac perdicum importatæ, quibus in aperto oſtenſis, cuſtodes, qui excubias obſervabant, plurimum deludebant: qua de re populus & harum rerum magis ſtudioſi, valde indignati, pœnam capitalem omnibus, qui vel minimum quid inferrent, palam edicto publicarunt, aut quicunque velato capite ac facie obducta, illic propius accedere præſumeret. Quam multi ſub habitu ſcholaſtico, quibus capuciorum mos eſt, illos ſæpe & ſæpius deceperant, qui vel caſtrum vel foſſam per ſilentium ingreſſi erant, vel res victui aut uſui neceſſarias, quinimo & litteras & aviſamenta quædam ſub chlamyde abſconditas intus projecerunt, qui cauſam hujus edicti præſtitere. Poſtera die advenerunt Cæſaris Conſiliarii Pancratius de Plankchenſtein, & Georgius de Wolkesdorff Barones ac primores natu Auſtriæ, Andreas Pomkircher & Vlricus de Fledrit, vir bonus, & quondam Ladislai pædagogus, & morum ſive virtutum ducibus, Curiæ Magiſter, nec non Scyricinus, ſimulque Regis Bohemiæ compilares, Zedenderha de ſtella, nulli in regno ſecundus a parte regni, & alii Secretarii, viri nobiles ac conſilii ſui præcipui, quorum nomina nondum reſcivi, qui cum Archiduce & vrbanis de pace tractarent. Verum plebs iterum murmurare cœpit, & ſive ab aliis ſtimulati, ut in aperto parum, aut nihil pacis avidi, ſed ardentes ſeſe ad caſtrum inſultandum oſtentarunt, quo vel meliores pacis conditiones ſortirentur, & Cæſarem ſuosque magis deterrerent; quamquam ſe illos læta fronte & alacri animo ſuſcepturos, neque multum formidare viderentur,

ac

ac palam ultro eos ad hoc invitarent. Licet autem treugæ eſſent, non minori tamen cura caſtrum excubiis & tam diurnis quam nocturnis cuſtodiis & ſtudio obſervabant: ne quo ingenio aut arte Cæſar inde clam diſcederet; omnem belli victoriam ac tropheum perdituros ſe arbitrantes, ſi illum e manibus prolabi contigiſſet. Cæſar vero neque animo, ut mea fert opinio, utque dudum ejus ab ore audivi, ſe privatim a ſuis diſcedere cogitabat. Primum, quod id ſibi minus honeſtum, neque enim facile vel tutum videretur alicujus fidei ſe privatim committere; alii illum ſecreto per ſpecus ſubterraneos, qui de palatio vel antiquitus erant, aut noviter durante guerra fieri potuerunt, nocte ſubterfugiſſe; quapropter per omnem circum caſtrum foſſam vallumque & aggeres & munitiones, quas baſtitas vocant, parant, & gentes circumquaque ponunt, quorum omnium cura præcipua Nabuchadonoſor Ankhminoter, homo per omnem ætatem ſuam in armis verſatus, & qui nullo unquam bello abſuit, Ducis Capitaneus, ultro in ſe ſuſcepit; cui fides eo major habita eſt, quod omnibus diebus vitæ ſuæ in cunctis ſemper bellis & diſſenſionibus, tum publicis tum privatis adverſus Cæſarem fuerit, & partium contrariarum ſtudioſiſſimus. Itaque die noctuque invigilant, obſervant, & cuſtodiam exactiſſimam faciunt. Qui vero Cæſaris ac Regis conſiliarii advenerant, ſero illo facta cœna, ad Cæſarem in palatium eunt, & fere uſque ad medium noctis intus manſerunt: quos illi acrius obſervantes, qui cuſtodiæ extrinſecus deputati erant, ingentes ignes accendere, faculas aptare in multo numero, A quibus ardentibus faciem illorum, qui intraverant, dignoſcere poſſent; omnes enim apertis faciebus exire, ac ſeſe demonſtrare oportebat, ne forte perſonam Cæſaris inter ſe occulte educerent, & ſecum ex urbe abigerent; quod rerum omnium eſſet turbationem, ac deteriorationem allaturum. Cum vero omnes ex ordine conſpexiſſent, unus, qui ſtatura puſillus erat, & Cæſari omnino diſſimilis, abire ſine judicio & faciei diſcrimine permiſſus eſt: quam ob rem mane in vulgo famatum, illum ipſum Cæſarem inter alios eductum, propter quod fores & portæ B omnes urbis, præter unicam, quæ ad rubeam turrim dicitur, & ad alveum danubii eſt, uſque in veſperam obſeratæ ſunt, neque ullus exire permiſſus, quin primo facie recognitus fuerit. Ea nempe die Dux & cæteri Cæſaris ac Regis conſules cum eo Nouiburgum ierunt, & cum illo Wolfgangus Holtzer, & nonnulli ex conſilio civium deputati, inter quos & Johannes Meyburger, omnium impatientiſſimus, atque ferventiſſimus, & cæteri partium ſuarum C ſtudioſiores. Quo autem pacto Cæſaris conſiliarii diſceſſerint, neſcitur;' niſi, quod fama ferebatur, illum Regi Bohemorum ac duobus ex illis, ſcilicet Georgio de Wolkesdorff, & Pangratio de Plankhenſtain omnem harum rerum arbitrium tradidiſſe. Poſtridie vero Wolfgangus Holtzer ſub noctem revertitur, ac mane prima luce in vulgo diſſeminatur, rem omnem jam concluſam atque prope tranſactam. Itaque in plebe, apud ſcholas Sancti Stephani congregata, edici jubet, ut Cæſar adminiſtrationem patriæ Duci

non

Digitized by Google

non veritus Domino ceſſurus ſit, ac demum, qui provincialibus omnibus gratior & acceptior fuerit, is pro principe & adminiſtratore reipublicæ ſit eligendus & acceptandus: propediem omnia finem pacis habitura, Regemque & Cæſarem una vel hic Viennæ, vel apud Corniburgum conventuros, ſeque cartam & ceram & alia pro litteris conficiendis neceſſaria eo ſecum reverſuro apportaturum; nec minus ea nocte pulveres atque ſalnitrum, nec non petras ex bombardis projiciendas, de novo ſuperductas in non parva quantitate ſamabatur, quas ſequenti luce introduci idem Holtzer demandavit; in eventum forte, quo hæc res non ſuo modo tranſigeretur, Cæſarem & ſuos iterum de recenti oppugnarent. Nam antea parum illis de hujusmodi rebus ſupereſſe famabatur, ob idque plerisque diebus a bombardarum ictibus & oppugnatione palatii abſtinuiſſe dicebantur, atque in eas treugas, quas Rex indixerat, ea potiſſimum ratione acquieviſſe. Subinde poſtridie Cæſaris legati & una Regis revertuntur, qui rem, ut inter Regem & Ducem concluſa ſit, ut arbitror, referunt: moxque eadem, qua ingreſſi ſunt, nocte ingrediuntur, ac mane litteras ſigillatas ad Regem referunt, quarum delator fuit Vulcanus Fortunarius, Auguſti Secretarius, qui cum Cæſare intus concluſus erat. Rebus itaque ſic concluſis, Dux, & qui cum eo ierant, Viennam redeunt, totamque plebem ſigno campanæ majoris, adhibitis auſpiciis, edicto in ædem Sancti Stephani convocat, expoſiturus ea, quæ illic de his rebus tractatis atque concluſis eſſent referenda. Itaque tota plebe congregata, cancellos aſcendit, & ipſe ſuo ore pacem firmatam denuntiat, ea lege, ut Cæſar ſibi adminiſtrationem Auſtriæ cedat usque ad certos annos, quos Rex arbitratus fuerit, tenendam, ac deinceps tempore finito, aut ſi diem ſuum obiret, provinciales octo ex ſe eligere debeant, qui adminiſtratione fungantur, ſeſe autem Cæſari certam pecuniam annuo redditurum, quam ipſe Rex arbitraretur, atque ipſos tandem adminiſtratores poſt ſe venturos Cæſari quoque de ſua parte reddituum, qui impenſas excreverit, reſponſuros. Ad hoc omnes in bello captos libertati reſtituendos; bona quoque Cæſarianorum, & qui cum eo obſeſſi fuerant, & quomodolibet, aliorum, præſertim immobilia & patrimonium & mobilia quoque, quæ adhuc extarent, reſtituenda ex integro fore. Adverſum hæc multi ex plebe & ipſi inprimis rerum ductores, murmurare, neque pacem illam & tractatus usque quaque probare videbantur: præſertim de pecunia quotannis Cæſari pendenda, quod illi tributarii viderentur. Deque annorum numero, & æris quantitate, quæ adhuc in ambiguo eſſent, ac ſuper omnia de reſtitutione bonorum Civibus facienda, quæ Wolfgangus Holtzer & ſui complices jam occuparunt. Dux vero, ut hæc ſenſit, dixit, hæc provincialibus præſentibus, & ſecum una laudantibus, acta; atque etiam his, qui pro eis deputati fuerant, jam non aliter fieri poſſe, neque ſemel acta, cum tanto Rege irrita facere: conterraneos in teſtes advocare, illis rebus fidem dare. De numero annorum ac æris quantitate nihil eos penſi habere; ſeſe hujus

jus curam in ſe ſuſcipere, curaturum, ut absque eorum impenſa ac onere ea de ſuo ſolvantur. De bonis vero civium non ſecus fieri potuiſſe: in omni pace & concordia id fieri ſolere, ut bona cuique hero ſuo, bello occupata, reſtituantur: ſi aliter fieri nequeat, ſeſe illorum æſtimationem eis, qui ea occupaverant, ſoluturum. Cum autem Holtzer, & alii nec ſic acquieſcerent, ſed rem per moram ducere conarentur, conſilium ſuper ea re præhabendum, & plebi, & quosdam ex ſe ad id deputarent, perſuaderet. Dux more impatiens: attendite ad me, inquit, cives, non ad illum ſolum; nam & ego Burgimagiſter, & plusquam Burgimagiſter ſum, neque ex illo & ſuis adeo pendete. Ecce pacem, quam diu deſideraſtis, ante oculos veſtros poſitam, & ſummo labore noſtro partam & concluſam, atque horum fidelium provincialium. Eligite utrum magis velitis pacem, an bellum: qui pacem cupiunt, mecum una illam laudent, & voce pariter & manu indicent; qui vero bellum malint, bellum gerant: ego me his curis ſubducam, & ſimul manum elevans, pacem ego primus indico atque probo, ſimiliter & cæteri, qui cum eo erant, provinciales; tum reliquum vulgus omne una voce & manu pacis indicia fecere; Wolfgango vero Holtzer, & quibusdam aliis nihil tale facientibus, cæteri ex plebe palam dicere cœperunt ac inſultare: nunc videmus, quæ veſtra ad pacem intentio perverſa fuerit, nos uncinolos appellaſtis, & unci majores eſſe comprobamini; jam civium bona occupatis, neque adhuc ſaturi eſtis: velitis, nolitis, pacem habere conſti-

A tuimus, illamque ratam & firmam eſſe decernimus. Tum illos quoque tametſi malis gratibus, illam laudare oportuit & reliquo vulgo ſeſe conformare. Dimiſſa igitur turba, Dux altera die ſe ad Noviburgum citra amnem, quod dudum a Cæſare defecerat, & ſe illi dederat; contulit. Erat autem conventum inter Regem & Ducem, ut Cæſar die ſequenti, quæ erat pridie nonas Decembris, e caſtro cum conſorte, & filio & omnibus perſonis & bonis ad ſe ſpectantibus, emitti deberet extra urbem: B tutus exitus præſtari, quo ſe ſuper firmandis pactis ad Regem usque Neoburgum trans amnem conferret. Et Auguſta una cum filio & ſuis in novam Civitatem proficiſceretur. In quo Lignarius & ceteri quoque ſe non faciles, & parum voluntarios præbebant: durum enim eis videbatur, Cæſarem liberum dimittere, votis ſuis nondum in eo, & qui cum eo erant plene ſatiatis; verum, cum ſe conventis non poſſe contraire intelligerent, ad prædandam reliquam civium ſupellectilem, & quicquid illis adhuc ſupererat, animum conver- C terunt; quamquam Dux id expreſſe in pactis deductum ac vetitum omnino affirmaſſet. Nocte igitur tota domos civium, quas prædandas putaverant, expoliant, & usque ad lecticas & clavos parietibus infixos, ac minora quæque in domo aut penu exiſtentia abducunt, neque deſiſtunt a vinorum, quam ante incœperant, propinatione. Interea venit illa dies, quo Cæſarem cum ſuis caſtrum egredi conventum eſt, & ab obſidionis anguſtia eximi. Conveniunt autem ſummo mane ante urbem, & illi appropinquant Victorinus Re-

Digitized by Google

gis Bohemorum filius, a Cæſare ante triennium Dux Monaſterii Burgenſis in Sleſia creatus, & Zdenko de Stella, ex Bohemis Baro primarius & inſignis, cum omni gente ſua; adeſt & Vlricus Comes de Schawnberg, & cæteri Cæſariarum partium, qui ante urbem caſtrametati erant. Hi omnes Cæſaris & Auguſtæ exitum obſervabant. Rex quoque Bohemiæ, & ipſe cum ſuis maxima multitudine apud pontem, qui trans flumen Iſtri trajicit, Imperatoris adventum operiebatur. Verum, cum frigus magnum eſſet, & agri omnes nive cooperti, nec caſæ, quibus ſe ſubducerent, ſubeſſent, maximam lignorum ſtruem, quibus pons reficiendus erat, igne conſumebant. Cæſaris autem exitus a mane usque in veſperum tenebatur ſuſpenſus, ex eo maxime, quod magna difficultate portæ duæ, quæ magna mole obſtructæ erant, atque lignis, lapidibus, ac terra obturatæ, per quas Cæſari exitum parare oportebat, ſummo labore per quinque aut ſex horas adapertæ fuerunt; quarum una caſtro, altera palatio & muro proxime adjuncta erat. Quamvis enim illum per mediam urbem, atque alias portas educere diſpoſuiſſent; quia tamen id ſibi deſpectuoſum videbatur, vel quo minus per omnem plebem ſibi ſuisque inviſam procederet, proximioribus portis egredi ſtatuit; & quia foſſas quoque & ageres in ſuburbanis per medios vicos ſubierat, quo magis illum obſervarent, & ne qua illi egrediendi facultas relinqueretur, illas quoque explanare, ac trabes & impedimenta quæque de medio ſubducere, neceſſe erat. Victorinus autem, & qui cum eo erant

A Bohemi, matura ſatis hora ingreſſi ſunt urbem, & ipſe cum quibusdam de ſuis, paucis tamen, in caſtrum usque ad Cæſarem ſubintravit, quo illius ingreſſum magis maturaret, & ſimul omnem dubietatem, quam forte habebat, ei adimeret, eique equum, quo inſederet, ante fores ſtatuit; cum omnes ſui ſuorumque per lignarium ſatis eſſent intercepti, qui illos inter hoſtes Cæſaris, qui ex provincialibus erant, diſtribuit, partim in auro redemptis, partim vero dono gratis acceptis. Equi vero Auguſtæ ac currus & cætera, quæ B illi attinebant, ex pacto ſpecialiter in concordia adjecto reſtituta ſunt. Currus vero cum bombardis, & aliis munimentis ac rebus cameralibus, tam Cæſaris quam Auguſtæ & ſuorum in caſtro dimiſſi, neque plures quam quinque aut ſex pro vehenda Imperatrice, & ſuis domicellis. & quidam etiam pro rebus Cæſaris educendis, ea die receſſus eorum ſtatuti ſunt, reliqui ſequentibus diebus abducendi erant. Egreſſi igitur Auguſtus cum Auguſta cum ſuis præter paucos, quos intus pro cuſtodia ac traductione rerum deinceps ſienda reliquerant, C Auguſta primum cum filio & Domicellis ſuis currus quadrigarum auratos & largos, ad morem, & feſtum principale apparatos conſcendit, & qui cum ea præire juſſi ſunt, primum portas exeunt: inter quos Zdenkho de Stella, devotiſſimus Auguſtæ & obſervantiſſimus, cum cæteris pleriſque Theothunis & Bohemis affuit: fuerunt & alii de familia & gentibus Alberti, utpote Sigismundus Eizingerus ipſius Marſchallus, & Watzlans caſtri & fori Bertesdorff cuſtos & gentium Ducalium ductor, Affue-

fuerunt & pleriqui alii de familia Cæſaris & Auguſtæ, inter quos & Chriſtophorus Morſperger Cæſaris Scriniarius, & pecuniarum conſervator, erant, & bini fratres Sporenſes, ac multi alii. Cæſar vero equum conſcendere noluit, niſi primum conſors & filius cum ſuis præceſſiſſent. Quibus præmiſſis, ipſe quoque conſcendit, & aſſiſtente ſibi Victorino, Regis filio & cæteris, qui pro illius tutela venerant, qui Imperatorem e veſtigio ſequutus eſt. Exierunt autem per portam palatio vicinam, & aliam in ſuburbanis, quæ apud capellam Sancti Theobaldi eſt, in qua fratres Sancti Franciſci de obſervantia degunt, pleriqne ex ſuis etiam militibus & nobilibus perſonis, qui equos ſuos perdiderant, pedeſtres cum proſequentibus & ex rheda, quod genus vehiculi tempore hyemis Theothunis atque Bohemis frequens eſt, neque rotis conſtat, ſed lignis in terra ſerpentibus. Nonnulli vero liberaliter eorum, qui aderant, Bohemorum equos dono acceperunt, inter quos unus erat Johannes Rorbacher, Cæſari inter omnes acceptiſſimus. Cujus gratia hæc omnia Cæſari obveniſſe a plebe dicebatur, & quem tanto odio cives habebant, ut nec recta facie illum poſſent intueri: idem & de quibusdam aliis fuit, atque in primis Wolfgangus Cadavero, nobili & animoſo viro, qui ab ineunte etate rei militari nec ignave quidem vacaverat; hos enim duos maxime plebs ſibi exhiberi poſtulabat, omnem eis harum rerum culpam adſcribendo, quam tamen revera non habebant: fecerunt enim ea, quæ principi & hero ſuo conducere putabant, illius juſſa ſequentes; licet

A ſemper, qui principi magis dediti ſint, & ad negotia illius præpoſiti, majorem inter alios invidiam patiantur, in quos rerum omnium, quæ fiunt, nota rejiciatur. Vidiſſes in via ſtantes, quos non homines dixeris, ſed potius beluas rudes & immanes exiſtimaveris, cives ac plebeios, homines quidem, groſſiores truncis ac brutis animalibus, qui neque Cæſari reverentiam aliquam inter prætereundum exhibere dignabantur; adeo cordibus obſtinati & immites ac inhumani erga illum effecti. Ubi vero Cæſar ante portam venit, Auguſtam illum B obſervantem, & per aliam declinare viam debentem, ſimul & filium, quem ſinu tenebat, valefecit. Illa enim cum ſuis verſus Neapolim declinavit, Cæſar vero cum Victorino & ſuis iter in villam, quæ Nucum vocabulo appellata eſt, reflexit, illicque conſcenſis navibus flumen Iſtri trajecit. Ex adverſa vero ripa Rex Bohemorum cum gente, ſua non contemnendæ multitudinis, illum operiebatur, quem tota fere die ad pontem venturum expectaverat, ſed Cæſar nullo pacto per mediam urbem, C qua pons aditur, tranſire voluerat, ſed proximiori, qua potuit, via urbem exire nec ſe oculis eorum, quos ſuis indignos cenſebat obtuitibus, exhibere. Rex igitur Cæſarem de nave deſcendentem omni cum reverentia & honore excepit, illique plurimum gratulatus eſt, quod de manibus perfidorum eſſet liberatus. Cæſar quoque illi ingentes gratias habuit, quod ſua opera, ſuoque auxilio id aſſecutus eſſet. Dehinc vehiculum pariter conſcendunt, & usque Nouiburgum, oppidum Cæſaris, proficiſcuntur; ubi Rex Cæſarem ho-

hoſpitio illi apparato deduxit. & bono ac læto eſſe animo juſſit, in craſtinum cum tempore ſibi grato reviſurus: Auguſta vero ea ipſa nocte usque novam Civitatem commigravit, ad quam parum ante medium noctis applicuit; gentes vero Ducis, apud villam Gamdari, quibus quidam Holtzerius Tzriko nomine præerat, nonnullos currus inſequentes apprehenſos ſpoliarunt; ex quo non modicus rumor in urbe & extra ſubortus eſt, ex hoc omnem pacis tractatum interruptum. Cæſarem inde facile occaſionem retractandæ pacis aſſumpturum. Acceſſit ad hoc & alia non minor ratio: nam Wolfgangus Holtzer, & qui ſuarum partium erant, eadem nocte, & per dies ſequentes non ceſſarunt domos eorum civium, qui cum Cæſare abſceſſerant, penitus expoliare, & ea, quæ antea intacta reliquerant, deportare. Qua de re Dux illos ſequenti luce ad ſe Nouiburgum accerſivit, qui ſe id jure facere, rebus nondum per Cæſarem confirmatis, affirmarunt. Dux itaque per dies tres adire Regem dedignabatur, ſimulque rebus ſuis diffidere, ne forte Rex ipſum pro Cæſaris gratia eſſet interempturus, aut ad alias pacis conditiones adſtricturus. Quapropter ſe minime illo venire firmatum eſt, niſi datis & acceptis obſidibus, quos tam ex parte Cæſaris, quam Regis, nec minus perſonas ex nomine deſignare, quas in hujusmodi obſtagio ſibi dari poſtulabant, inter quas pro Cæſare Vlricus Comes de Schwanenberg, Andreas Pawemkircher & Sigismundus Seberacher eſſe dicebantur. Et ex parte Regis vero Victorinus ejus filius, Zdenko de Stella, & neſcio quis tertius

A Regi multum propinquus & familiaris. Interea acceſſit & alia hujus dilationis cauſa, quod flumen ipſum amplius trajici non poſſet propter frequentem gelu defluxionem; unde Dux ipſe Viennam repetens, pontem, qui propter ſuſpicionem Bohemorum antea interruptus erat, reparari jubet, ut eo tranſire poſſet. Sicque Ducis tranſitus usque in diem ſeptimum, imo octavum dilatus eſt. Rex tamen intermedio tempore ſuos ad Ducem miſit legatos, qui illum ad veniendum invitarent. Quibus ſpecificatis, in alterum poſtea diem B ſequutus eſt. Nam & difficultas, quo de ſalvo conductu ejus intervenerat, ſublata fuit, ipſe enim illum a Cæſare requirebat, quem cum miſiſſet, Cæſar non ſibi ſatisfecerat, unde opus fuit Regem pro utroque ſalvum conductum præſtare, qui mœnia urbis & portas in ſua tenebat poteſtate, Cæſare ſibi illam, priusquam accederet, in ſuis manibus tradente, & Civibus mandante, ut illi vice ſua per omnia parerent, ac ſi in propria urbe moraretur: quæ res multum diſplicuit provincialibus; veC rebantur enim, prout verendum eſt, ne ex hac fratrum diſſenſione ac opidi, quod munitiſſimum eſt, & in ripa Danubii ſitum, Bohemus facile occaſionem nanciſceretur, totam trans Iſtrum regionem in ſuam redigendi ditionem, neque unquam facile provincia Cæſaris, niſi auro & magnis pignoribus, ab eo redimeretur. Eo enim id malum ſerpere metuebant, ut patria bonis omnibus ſpoliari alienigenis, & ipſis quidem Slavis, & a fide Catholica aberrantibus, ſubigeretur: quibus paulo ante Auſtrales ipſi fuerant dominati. Sed hæc re-

rum

Digitized by Google

rum domina fortuna brevi temporis intervallo operatur, quæ nihil ſtabile, nihil firmum atque perpetuum in humanis admittit. Quamquam enim multi Regem pro ſua dignitate atque honore nihil facturum arbitrarentur, quam quod ſe deceat, qui ſe & pacis auctorem mediatoremque inter Cæſarem & ejus Germanum conſtituit: quod & ego quoque de illius in Cæſarem fide & gravitate confido. Sæpe tamen viſum eſt, in rebus hujusmodi honeſtatem ab utilitate ſuperari; neque Principes tantum attendere, quid honeſtum ſit, quam quod ſuis rebus conducat, & expediat. Sed nos, quis horum finis & exitus ſit, videamus, idque, ſi Deus conceſſerit, ſubſequenter annectemus.

IV.

Excerpta miſcellanea ex Diario manu FRIDERICI III. IMPERATORIS ſcripto.

MONITUM.

De *Diario* IMP. FRIDERICI III. *copioſe more ſuo ſcripſit* LAMBECIUS *in Diario ſuo ſacri itineris Cellenſis a pag.* 13. *ubi etiam ex eo quædam in lucem protulit, quæ doctis placuiſſe videri poſſint. Nos cum illa, tum vel maxime a* LAMBECIO *omiſſa, meliori ordine hic vulganda cenſuimus; quæ etſi pauca admodum ſint, magnum tamen pretium habent ab Auguſta* FRIDERICI III. *manu, qua pleraque memoriæ ſunt prodita. De codice ipſo adnotare non pigebit, eum An. 1621. Viennæ ab Ill. Viro* BENIAMINO Bawmehhauſen de Walmerod *extra Aug. Bibliothecam emptum, donoque oblatum fuiſſe* Jo. FRIDERICO *Duci Wirtenbergico, cujus, uti videtur, gratificandi ſtudio ad Bibliothecam noſtram rediit. Servat hanc memoriam pagina codicis quarta, in qua laudatus* de Walmerod *teutonico ſermone adnotavit, quæ adſcripſi.* Dis anſehnlich uhraltt Buch, das mit eigner Hand geſchrieben hatt Kayſer Friderich der viertt, der ſtarb zu Linz im Jahr 1493. als er regiert hette lenger als einiger Rom. Kayſer, nemlich 54. Jahr.

Hab ich BENIAMIN Buwmehhauſen von Walmerod zu Wien erkauft durch beſonder Glück im Jahr 1621. Monatt Majo, als ich neben Herr Grave Friderichen von Sollms, und anderen zu der Röm. Kayſ. Majeſtätt FERDINANDO II. von ettlich unierten Churfürſten und Stenden, wegen Ausöhnung Churfürſten Friderichen Pfaltzgraven, geſchickt worden, und mich zugleich zu Wien glücklich verhairatt; und habs hernach zu meiner widerkunft dem Durchleüchtigen Fürſten Herr Herrn Johan Friderichen, Herzogen zu Württemberg &c. meinen gnedigen Fürſten und Herrn unterthenig verehrt, in Dero Cur zu Kirchen, underteck. Der liebe Gott wolle dieſelbe ſegnen, und ihre Durchl. auch ſo lang, und viel mehr Jahr, als dieſen Kayſer regieren laſſen Amen. *Hæc ille, qui, quemadmodum de ſervato codice indignus laude non eſt, ita ingenuorum reprehenſionem promeruiſſe*

fuiſſe is videtur, qui, incertum quibus ex cauſis, manum admovere codici auſus, adnotationes quasdam ſcalpello erraſit. Codicem omnem manu Friderici *ſcriptum in Diario ſuo adnotavit* Lambecius; *ſed ex ultimis, quæ exhibeo, adparet, adſertum illud omni ex parte non eſſe verum. At de hoc quidquid demum ſit, de me certe perſuaſus eſſe potes, in codicibus Cæſareis ad res* Friderici III. *parum ſupereſſe, quod utiliratis tuæ gratia in lucem proferre non ſtuduerim.*

HISTORICA.

1424.

A Mein Vater Ertzherzog Ernſt iſt geſtarm am Pfingſtabend 1424. *Fol. 1. pag. 1.*

1429.

Mein Mueter Frau Cinburga iſt geſtorben an Sand Michelsabend 1429. *Fol. 1. pag. 1.*

1435.

Als man zalt 1435. hab ich angefangen zu regieren, meins alders in 20. Jare. *Fol. 1. pag. 1.*

1436.

In dem ſex und dreiſſigiſten Jar an Sand Larenczenabend pin ich zu Triſti auff das Mer geſeſen.

Und pin Ritter geſlagen an der Suntagnacht nach unſer Frau Tag der Gepurd 1436. von Hern Albrechten von Neiberg, meins alders 21. Jars,

Welcher Ritter wirt zu Jeruſalem auf dem Heiligen Grab, der mueſs ſberen dreu Stuk: daſs erſt, Widib und Waiſſen zu peſchirmen; daſs ander, recht gericht zeſſueren, dem arm als dem reichen; daſs drit, wan man daſs heilig grab mit gebald aus den handen der haiden und der unglaubigen gebinen und nemen wold, ſo ſol ein jeder, der da ritter wirt, daſſelbs hinkommen, und darzu mit allem ſeinem vermugen helfen ungeferlich.

Vermerckt; die Ritter, die mit meinen Herren und Vatter Ritter worden ſind zu dem Heiligen Grab.

Graf Paul von dem Fortenſtain.
Leupold von Kreig.
Ruedolff von Liechtenſtain.
Albrecht von Neiperg.
Ulreich von Stubenberg.
B Hainreich von Potendorff.
Bolfgang Drauner.
Wilhalm von Zelking.
Hans von Erberſtorff.
Ulreich Wilhalm Smaurer.
Ulreich Velber.
Hanns Sbeinbarter.
Hanns von Spaur.
Ulreich Starkkenberger.
Franczìſgt Straſſauer.
C Jorg Furſtenwalder.
Hanns Laun.
Wolfgang Jörger.
Cholman Windiſchgreczer.
Hanns Zink.
Ulreich Würffel.
Wolfgang Jörger.
Chainrat Nempſi.
Hans Sbeinpekch.
Caſpar Pellendorffer.
Ulreich der Laun. *Fol. 6. pag. 1.*

Vermerkcht, die da mit mir Ritter worden ſind, und mit mir geforen ſind 1436.

Von erſt Maurinus Piſolf von Trieſt.

Graf

Graf Eberhart von Kirkperg der junger.
Graf Pernhart von Schaunberg.
Albrecht von Neiperg fecit me creare.
Jorg von Pucham.
Hans von Neiperg.
Sigmund von Eberſtorf.
Leutold von Stubenberg.
Hanns von Kunringen.
Ot von Stubenberg.
Paul von Potendorf.
Hans von Puchaim.
Pertold von Loſſenſtain.
Wilhalm von Pernek.
Hans von Starenberg.
Ludweig von Ekertczau.
Ulreich von Polhaim.
Bolſgang von Winden.

Barones preſcripti.

Hans Ungnad, Hofmarſchalk.
Bolfart Fux von Fuxberg.
Purhart von Ellerbach.
Gamaret Silberberger.
Hainreich Enczaſtarffer.
Ulreich Saurar der Eltar.
Jorg Fux von Fuxberg.
Ludweig von Ratenſtain.
Andre Holeneker.
Niklas von Polloncz.
Triſtram Teufenpekch.
Veit Wolkenſtainer.
Leupold Tauner.
Jorg Apphälterer.
Leinhart Harracher.
Fridreich Tunner.
Pernhart Tehenſtainer.
Ulreich Fledenniczer.
Hans Waldſtainer.
Jorg Scharnommel.
Hans Saurer.
Pangrecz Vinkſchad.
Haidenreich Zebinger.

A Wilhalm von der Alben.
Sigmund Windiſchgreczer.
Wilhalm Reiſsperger.
Antoni Holeneker.
Fridreich Lugaſter.
Jorg Stainreuter.
Hans Lampoltiner.
Leinhart Vilſekker.
Sigmund Kieperger.
Hans Greiſſeneker.

Vermerckt, was ich zu Fanedig gekauft hab 1436.

Item von erſt 33. Preczen und 3. firtail ein grun Gulden Tuch, ein B Preczen umb 11. Gulden, Suma 371. Gulden.

Item ein Karmaſin rot Gulden Tuch 36. Preczen 3. firtail, und ein halb firtail; ein Preczen umb 11. Gulden und umb ein halben Gulden, Suma 424. Gulden.

Item ein Gulden Tuch rot und grun und weiſs 39. Preczen und ein firtail, ein Preczen umb 8. Gulden, und umb ein firtail ains Gulden, Suma 323. Gulden und 19. Graſs.

Item meinen Prueder ein grünen Silber Tuch 18. Preczen, ein Preczen umb 6. Gulden und umb ein hal- C ben Gulden, Suma 117. Gulden.

Item ein praun Gulden Tuch 38. Preczen und ein firtail und ein halb firtail, ein Preczen umb 10. Gulden 3. firtail eins Gulden, Suma 413. Gulden.

Item ein Gulden praun Tamaſko mit Pſabenfedern 35. Preczen und ein halb Preczen, ein Preczen umb 8. Gulden, Suma 284. Gulden. *Fol. 3. pag. 2.*

Item ein praun gemoſſirten Samad rauch auf rauch 27. Preczen ain firtail, und ein Preczen umb 5. Gulden

Digitized by Google

den und umb ein Art, Suma 143. Gulden.

Item ein rot Gulden Tuch 14. Preczen, ein Preczen umb 26. Gulden, Suma 364. Gulden.

Was ich von dem Amadi zu Venedig kauft han.

Item ein ſchlechten Samad 28. Preczen und ein halben Preczen, ein Preczen umb ein Gulden, der Samad iſt rat, Suma 28. Gulden.

Item 28. Preczen praun Samad nicht gemoſirt, ein Preczen umb 3. Gulden, Suma 73. Gulden.

Item 15. Stukh praun und rot Gulden Tuch vor Paldakin, ein Stukh umb 9. Gulden, Suma 148. Gulden.

Item ein gruen Tamaſko 10. Preczen, ein Preczen umb zben Gulden, Suma 20. Gulden.

Item ein raten Tamaſko 10. Preczen, ein Preczen 2. Gulden, Suma 20. Gulden.

Item zbai Stukh praunen Atlaſs, umb 12. Gulden, das gemein Suma totalis des Kauf zu Venedig, Samad, Seiden, guldener Tücher, 2794. Gulden.

Item hab ich zu Venedig ein
A Centen Pembol kauft umb 6. Gulden.

1436.

Nach Kriſti Gepurd tauſſend Jar virhundert Jar darnach in den ſex und dreyſſigiſten Jar, am Montag vor Sand Andree Tag, iſt mein Kamerer Pegauer mit dem Tod abgegangen, und iſt Sepultus in dem Grab ſeines Vatters in Perg zu Oſterreich.

1437.

Das Buch iſt angefangen nach Kriſti Gepurd tauſſend Jar virhundert
B Jar darnach in dem ſiben und dreiſſigen Jar, amb Sambſtag nach Sand Jorge Tag, mit mein ſelbs Hand:

1438.

1438. Am Mitichen vor Letare in der Faſten umb erſten Slaff zu Grecz obit Hans Greiſſeneker, mein Kamerarius, und leit in der Kiren.

1439.

1439. An Sand Johans Tag zu Sunibenden Obiit mein Vetter Fridereich, und iſt pegraben zu Stams in der Inſtal

1439.

Wer die Geſſelſchaft zu Cipern hat, das iſt ein Sbert plaſs mit einen reim auf einen plaben poden, der reim iſt franzöſiſch, und haiſt: die Gerechte zu beſchirmen, und was die Geſelſchaft in hat, daſs mueſs ein jeder, der ſi hat, geloben zu verſbeigen, und ſbern, daſs er davon mit niemand red, noch daſs niemand ſag, dan den, die auch in der Geſelſchaft ſind, und auch die Stükh alle ze halten.

Dem erſten, ſol ein jeder der in der Geſelſchaft iſt, an dem Heiligen Krelicztag *exaltationis* amb Herbs fir Meſs und ein geſungen Ambt laſſen, und frümen zu halten, in dem ern des Heiligen Kreucz; und ſol darzue opfern, doch nach ſeinen gefallen, und in den ern der Heiligen wunf Wunden; und wan der Obriſt, der in der Geſelſchaft iſt, daſs iſt der Kunig von Jeruſalem, Zipri, & Armenie und geit ſei ausziehen wil wider die Haiden, daſs Heilig Grab zu gebinen, ſo ſol ein jeder, der in der Geſelſchaft iſt, mit ſein ſelbs Leib mitziehen, und ſein ſelbs Zerung; iſt dan ein ander, der da ziehen wolt, und ſein nicht vermocht, dem ſullen die andern zu Hilf nach iren Staten komen, er ſol die Gerechtigkait beſchirmen, und Witib und Waiſſen, an dem vorgenanten Heiligen Kreuz *exaltacionis* ſol man die Geſelſchaf tragangen.

Was einen verhindern mag rechleich zu ſolchem Zug mit zu komen, noch mit zu ziehen; Gotz Gebalt ehaft und Krankhait Leibs, ob ſein Landsfurſt rechleinen Krieg hiet, oder er ſelber rechtleichen Krieg hiet; oder ob ſein Landsfürſt ein vermeſſen Veldſtreit vorhanden hiet, oder ob er in Kampf gegen ein andern ſtund von ſeiner Er wegen, ſo pedarf er zu ſolchen Zug nicht zu ziehen, und ſol getragen werden ob der Gürtel.

Digitized by Google

1739.

An dem Freitag vor dem Aufartag 1439. iſt mein Hofmeiſter Wilhalm von Pernek Tod.

1439.

An dem Abend Simonis & Jude iſt geſtorben Her Albrecht, mein Vetter, der Romiſch, ze Ungern, ze Behem, Dalmaczen, Grabaczen &c. Kunig und Marggraf ze Merhern, und Herzog zu Oſterreich.

1440.

Amb Montag vor Sand Michhaellis obivit pern ſuſ. 1440.

144[illegible]

An dem Lichtmeſs Tag unſer Frau 1440. pin ich zu romiſen Kunig erbelt worden, und die Potſchaft iſt mir komen an dem Faſang Tag, der iſt gebeſen an dem achteden Tag nach unſer Frauen der Liechtmeſs; und iſt Sand Apolonie Tag an den ſelben Faſang Tag gebeſen: meins Alters in den 25. Jar, und hab das aufgeme . . . zu . . . in unſers Frauen Pfarkiern mit der

A Zirhait, die darzue gehort; an den Mitichen nach quaſimodo geniti . . . nach Oſtern.

1445.

Halmar Folkeſtarſer hat mir gelobt ganz an an die Verſchreibung mit der feſten Krumnau. 1445.

1446.

Der Truxecz von Stecz dem hat man ein Genad getan, daſs man in das Hauſs Stecz verſchriben hat auf den negſten kunftigen Sun, fir dem der im geſtorben iſt hat er mir

B gelobt, er wol mir deinen und wel ſoleich genad umb mich aus deinen vor den Hofmaiſter Kammermeiſter Zebinger 1446.

1448.

Reinprecht von Eberſtaſt hat an dem nagſten Suntag vor Eſto mihi in gegenbürtigkait ſeins pruder des Huebmaiſter mir gelobt an die hand, nimermer bider mich zu tuen in der

C Kamer da daſs groſs Pot iſt geſtanden an der ſelben 1448.

MISCELLANEA.

Oſterreich Sach.

Nachdem und ich mich hab mueſſen verſchreiben widert alt herkomen, gebonhait, und gerechtigkait, gegen den vir partaien; und habent ſie von dem ſelben verſchreiben getreten, nachdem und mich anders hab mueſſen verſchreiben aber gegen den benanten parteien von ſolcher reignung wegen, der ſi mich nu nachmalen aufgeſagt haben mit iren prieff der noch vorhanden iſt, da nu die neuer verſchreibung die eltar abnimt, und der neuer pin ich ledig geſagt, hof ich ſei inen aller ledig, ſie habent die prieff all noch den ſi hieten mir die neuer verſchreibung gern wider geben, ich hab es umbganen, daſs ich je nicht genomen hab.

Zu gedenken von der zbaien prieff wegen der verſchreibung, die ich in den land Oſterreich tuen hab mueſſen; die erſt fir prieff den fir parteien jeder partei ain, die ander auch den fir parteien die regirt ſolt haben in dem land, und die es im nachmaln auch ſelbs abſluegen, und mir aufgab wider die regierung, daſs die ander verſchreibung die erſt tot und abnimt.

Wan Romiſ, Kunig aid ſberen ſo purt nicht daſs ſie die Vinger aufhalten ſunder man tuecz auch dem Pabſt noch dem Reich in der Krönung.

Ban ich den Paſt ernsleich piten ſol, ſo ſol ich ein peſunder priffel ſchreiben mein handgeſchrifft, und darin den Titel ſetzen F. S. V. Devotus filius & Canonicus.

Pey belchem Pau, oder auff welchem Silbergeſchir, oder Kiren gebaut oder andern *aeiou* (1) Klainaten, der Strich und die funf Buchſtaben ſtund, daſs iſt mein Herzog Fridreichs deſsjungern gebeſſen, oder ich hab daſs ſelbig paun oder machen laſſen.

Vermerkt die Prieff die mein gnädiger Her der Romiſch Kaiſſer Kaiſſer Fridreich auf hat laſſen ſhreiben, und gelegt in die verzaichenden druchen, als hernacht vermerkt iſt, an Sand Barnaba Tag in 56. Iar.

aeiou

Item, in ainer lidren Lad gezaichend mit dem Reich und mit Oſterreich, und mit 2. Shloſſen hinden und forn.

Item, darin ligen der Tailprieff daſs Herzog Albrecht und Leupolt, die Land getailt haben.

Item, wie ſich dieſelben zben Furſten gegen ainander verſhriben haben für ſich und ir Erben, wie ſich ire Kinder anainander gerhaben ſullen mit Namen 16. Jar.

Item, die vorgenanden Furſten haben gemacht ain Püntnuſs für ſy und all ir Erben.

Item, der Satzbrieff uber Laxenburg, Metling, Starchenber, und Wardenſtain.

Item, ein Geldprieff von Kunig Albrecht Kayſer Fridreich, laudend umb zbay dauſen Ungriſh Gulden.

Item, ein Geldprieff von Kunig Albrecht ſein ſelbs Hantgeſhrift, lautent dem alden Herzog Fridreich umb 6. dauſent Ungriſh Gulden.

Item, edba vil Scheltprieff von dem Ulreich Eyzinger wider meinen gnädigen Hern Kayſſer Fridereich.

Item, Kayſer Fridreichs Weſtetung die Kayſerlich und Kuniglikh deſs Hauſs Oſterreich irer Freiheit, und darüber aller Kurfurſten Weſtetung, und ſeint darub ſier gulden Wull.

Item, ein guldene Wull von Kayſſer Karll die Weſtetung uber die Etſcht und Judall.

Item, Kunig Fridreichs Wall, von den Kurfurſten genant degkretum Elechcianis, und daruber Prieff vom Pabſt Felix und vom Concilium.

Item,

(1) Hoc ſymbolum, ipſo Friderico III. autore & interprete Diarii hujus ſui pag. 3. notat:

Als Erdreich iſt Oſterreich unterthan.
Auſtriæ Eſt Imperare Orbi Vniverſo.

Vid. Lamb. Diar. Cellenſ. pag. 18. ubi multis ſine cauſa adparentem Friderici hoc in ſymbolo faſtum excuſare laborat: neque enim aliud Fridericus indicare his voluit atque illa virgilii Æneid. VI.

Excudent alii ſpirantia mollius æra:
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus:
Orabunt cauſas melius, cœlique meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent.
Tu regere imperio populos, Romane, memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Hæc enimvero Aug. Domui noſtræ, propria ſemper fuere ſtudia, quæ memoria noſtra vel maxime vigent. ſuntque omnibus documento, maximam gloriam cum ſumma modeſtia; & invictam fortitudinem cum incredibili benignitate & clementia componi ſimul regnareque poſſe.

Digitized by Google

Item, ein Prieff von dem Drier, ob ain Kurfürſtentum ledig wurt, daſs zue vergünen wans mein Her der Kayſer geitt.

Item, ain Huldigungprieff von der Statt zue Ach.

Item, ain Wull von dem Pabſt der Kayſerlichen Krönung.

Item, ein Auszugprieff zbiſchen Kayſer Friderichs und Herzog Albrechts ſeines Prueder, ir Regierung ir paider lebdag und die andern Prieff daneben petaidingt.

Daſs meins Prieff in ainer mieheln lidern Lad Oſterreich darauf gemalt.

Item, der Prieff vom Kungreich von Peham, daſs der eltiſt von Oeſterreich albeg Kunig ſol ſein daſelbs. *Fol. 12. p. 2.*

V.

Judicium Academiæ Colonienſis, tribus propoſitionibus conſtans, de poteſtate Generalium Conciliorum, deque Concilio Baſileenſi, poſtulato Theodorici, Archiepiſcopi Colonienſis, latum.

MONITUM.

De ſuprema ſummorum Pontificum, deque Generalium Conciliorum authoritate nunquam, ut exiſtimo, majori partium ſtudio diſceptatum eſt, ac poſt translatum Ferrariam & inde Florentiam Baſileenſe Concilium. Teſtantur hoc eorum Conciliorum Acta partim jam edita, partim inedita; teſtantur præterea præcipuarum Europæ Academiarum pene omnium reſponſa & Judicia (1). *Hoc, quod lecturus es, Colonienſis Academiæ eſt, juſſu* Theodorici, *ejus Archiepiſcopi, ſcriptum, & Patribus Baſileenſis Concilii ſubmiſſum. Verba, quibus ſententiam ſuam incluſerat, ſunt ſequentia:* Conſiſtorium ſummum, & irrefragabile tribunal eſt Eccleſia, ſynodaliter congregata; hæc fuit indubitate in Baſilea, & adhuc eſt, ſi non legitime translata. *Diſplicuit omnibus adjecta conditio, qui exiſtimabant, Baſileenſe Concilium ab* Eugenio IV. *non fuiſſe legitime translatum. Inter eos cum nomen tum ſuum profiteretur* Aeneas Silvius, *& ſententiam Academiæ refellere vellet; libellum quendam Dialogorum eidem legendum obtulit. Eum e tenebris tandem aliquando producere nunc conſtitui, & quo facilius intelligeretur, Colonienſe hoc* Judicium *præmittendum eſſe, cenſui. Exſtat in Cæſareo Cod. Theol. CCLIII. fol. 111. p. 2. & Cod. Jur. Canon. LXVIII. fol. 543. ſed in hoc præcipue, unde exemplum meum deſumpſi: priori tamen illo, quamvis mendoſe ſcriptum ſit, ubique conſulto.*

Ad

(1) *Vide Bulæi Hiſtoriam Univerſitatis Pariſienſis pag. 460. & ſeqq. ubi cum aliis hoc noſtrum pariter impreſſum legitur.*

Ad requeſtam Reverendiſſimi in Chriſto Patris ac Domini, Domini Theodorici, Archiepiſcopi Colonienſis &c. Deputati nomine Univerſitatis ſtudii Colonienſis, prout prima facie potuerunt, non auditis particularibus motivis partium ſchiſma præſens inducentium, viſum eſt eis conveniendum in tribus propoſitionibus, quibus ſuper hac Generali requiſitione reſpondendum eſt.

PRIMA PROPOSITIO.

Eccleſia ſynodaliter congregata habet ſupremam jurisdictionem in terris, cui omne membrum Eccleſiæ, cujuscumque dignitatis fuerit, etiam Papalis, obedire tenetur; quam nemo ſine ipſius Eccleſiæ ſynodali conſenſu diſſolvere vel transferre poteſt. Patet ex decretis Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis, & prima pars fundata eſt in Evangelio *Math. XVIII. Dic Eccleſiæ*, ubi ut patet ex littera ſequenti, innuitur, poteſtas jurisdictionis data Eccleſiæ, ſynodaliter congregatæ, & ſunt deſuper multa rationabiliſſime ſcripta, & varia ſcripturæ teſtimonia, quibus hæc veritas in Conciliis Conſtantienſi & Baſileenſi eſt roborata, librique plurimi & tractatus nunc conſcripti ſunt. Secunda pars patet, quia filius, ſervus, diſcipulus tenentur obedire ſuæ Matri, Dominæ & Magiſtræ, ſed Eccleſia eſt omnium Chriſtifidelium Mater, Domina & Magiſtra, de quorum numero eſt Papa, licet ſit ut filius primogenitus, & capitalis ſervus, ſcribens ſe non ficta humilitate, ſed Catholica veritate ſervum ſervorum Chriſti, & inter alias fidei diſcipulus præcipuus, & ergo per Chriſtum Eccleſiæ ſponſum & Chriſti fidelium Patrem, Dominum & Magiſtrum in Chriſti ſemper myſtice & ſpiritualiter præſentis corporali abſentia, aliorum Chriſti fidelium Rector, A Paſtor & Doctor conſtitutus auctoritate Chriſti & Eccleſiæ ſuæ conjugis & ſponſæ, quæ eſt ut altera ſeu nova Eva de latere novi Adæ in cruce dormientis ſacramentaliter educta, & eidem matrimonialiter copulata, teſte Apoſtolo, hoc eſt ſacramentum magnum in Chriſto & Eccleſia non in Chriſto & Papa. Sicut ergo ex veteri Adam & Eva ſua conjuge ſumus carnaliter ſecundum B veterem hominem geniti, ita ſumus ex Chriſto & Eccleſia ſecundum novum hominem iterum regenerati, quotquot in Chriſto Jeſu baptizati ſumus, ejus dominio & Eccleſiæ ſubjecti, & in ſchola veritatis ſalutaris ad ſalutem Chriſti & Eccleſiæ diſcipuli. Ex quibus facile oſtenditur, Eccleſiam ſynodaliter congregatam eſſe Conſiſtorium judiciale & ſupremum C ſuper omnes Chriſti fideles; & inde liquet tertia pars propoſitionis; quia nemo judicabilis habet ad libitum ſuum transferre nec diſſolvere tribunal judicis. Si enim hoc poſſet Papa, eſſet ſupra, non infra Eccleſiam, non utens duntaxat poteſtate vicaria clavium Apoſtolicorum, ſed principatu libero jurisdictionis propriæ, nec eſſet tantum Paſtor & Diſpenſator ovium & agnorum Chriſti, ſed Rex & Paſtor ovium propriarum, contra illud, pars Johannis ultimo: *paſce oves meas*, non dicit *tuas*. Item ſi pars

pars poſſet ſupra totum, & contentum ſupra continens, poſſetque particulare malum Papæ vincere univerſale bonum intentionis Eccleſiæ, & ex totius Eccleſiæ eſſet voluntas Papæ, & Eccleſia, quam ex articulo fidei credimus ſtatui, ſupra immobilem fidei Chriſtianæ Petram fundatam, A errabili & mobili ſubeſſet principio, adverſus quam, ſicut Jeronymus ait; nec vitia poſſunt, nec hæreſes, quæ ſignantur, per portas inferi, prævalere. Eſt quidem conflictus hoſtium terribilis ut caſtrorum acies ordinata.

SECUNDA PROPOSITIO.

Animorum ſuſpenſio Principum non recipientium mandata, vel proceſſus juſtitiæ Generalis ſynodi, aut ſedis Apoſtolicæ eſt quam cito fieri poterit de medio tollenda: patet, quia non ſubſiſtente dubio de ſuperiori, an ſit obediendum, non eſt conformis juri divino, naturali, nec humano: (1) Scandala in Eccleſiam Dei, propter quæ, ſi diu duraverit, enervabitur contemtibiliter poteſtas Eccleſiæ in grave præjudicium fidei Catholicæ, ſicque, diſcedendo per vacillationem periculoſiſſimi dubii, parabitur via tyrannidi Antichriſti. Hæc ſic breviter declarantur; quia de jure divino obedire tenemur Deo Chriſto, ſuæque ſponſæ Eccleſiæ, in qua, prima præſidentia eſt ſedes Apoſtolica, ſuper omnes alias Eccleſias particulares & ſedes inferiores, non ſupra totam univerſalem Eccleſiam Prælata. Omnis igitur anima eſt poteſtatibus ſublimioribus ſubdita, poteſtas quidem a Deo ordinata eſt, cui reſiſtens Dei ordinationi reſiſtit. Et etiam hoc naturæ diſſonum, quod membra a toto corpore vel capite ſe dividant. Eſt autem Eccleſia corpus Chriſti myſticum ex diverſis membris officia- A libus ordinate compaginatum & ita, ſecundum Apoſtolum, corpori naturali, in quo ſunt multa membra, aſſimilatum. In corpore vero naturali omnia membra ſunt ſimul unita in toto ab una anima vivificante ſubſtantialiter actuato (2) & connexa alicui primo organo, quod influit motum & vitam ſecundam cuilibet membro ſecundario. Itaque ſi membrum ſeparetur a toto, nec ſuſcipiat vitam B & motum a primo vitali organo, ipſum moritur, vitaque privatur. Quare Chriſtianus proteſtans ſe non velle obedire Eccleſiæ ſynodaliter congregatæ, vel ſedi Apoſtolicæ, videtur ſe ſchiſmatice ab Eccleſia & ſede Apoſtolica dividere, & alicujus infidelitatis ſigna hoc actu demonſtrare. Quam contraria etiam ſit juri poſitivo & humano, poteſt diverſis juribus tam canonicis quam civilibus C declarari. Et ſi nos ad humana transferimus, oportet in regimine domeſtico patrifamilias & ejus conjugi, primoque domus diſpenſatore & univerſali Curatori reliquos ſervos & ancillas obedire, nec dimitteretur in domo proteſtans de contrario. Similiter in politia regali obediendum eſt Regi, & Reginæ, & generali re-

(1) Cod. Theol. addit. quia inducit.
(2) Cod. Theol. actuata.

regenti Regis & Reginæ vicario. A Qui contra hoc ageret, proſcriberetur de regno, nec eum excuſaret diſſenſio inter Reginam & Regentem, inter matremfamilias & domus diſpenſatorem; teſtatur enim ſtatim naturalis ratio, cui in hoc caſu obediendum eſt; non ergo debent Principes, ut deſides, & impotentes in animorum ſuſpenſione quieſcere, ſed matri Eccleſiæ exacta diligentia ſuccurrere, cui per hanc non ſuccurrerent, ſed magis obeſſent, quod abſit, ſi diu continuaverint periculoſa ſcandala inducendo. Nam vulgus videns per ſuperiores eccleſiaſtica mandata contemni, cenſuras Eccleſiæ non cu- B rari, propter probabile dubium, finget ſibi etiam dubium, an eorum Epiſcopi ſint ſuſpenſi vel excommunicati, propter mandata contraria eos per Concilium & Dominum Apoſtolicum fulminata, & proteſtabuntur verbo vel facto de non obediendo, ut ſic, per quae quis peccat, per hoc & torqueatur, & perſuaſione brevi populus aſpirabit ad hanc libertatem. Quæ vero ruina minatur fidei devotus animus videat, (1) C unitur humani regni politia & tripartitur Eccleſia. Et quidem cum populus dimiſſus eſt, ſe determinare in foro interiori conſcientiæ, data eſt eis via, ut inducat ſchisma ad caput Chriſti myſticum, quod eſt primo interioris hominis & ſpiritualis ad corpus Chriſti myſtice & ſpiritualiter unitum, quæ unio interior eſt prior, & eſſentialior unioni exteriori & politica ad caput exterius miniſteriale, quod eſt Papa. Permiſſum igitur eſt populo ſimplici, ut ſecundum proprii ſenſus judicium credat, hunc vel illum håbere a Chriſto claves regni cœlorum, & ita ſchiſma hoc non eſt ſolum regni adverſus regnum, ſed in regno, civitate, domo & congregatione quibuslibet erit diviſio ſingulorum, & amplius tollitur juſtitia, quæ, ſecundum Auguſtinum, eſt Reipublicæ conſervativa, quæ non ſufficienter adminiſtratur jurisdictione ordinaria cum partibus appellantibus deficiat executio juſtitiæ ſuperioris, timendum igitur, quod ſtatim populus percipiet ei paratum intollerabile malum & eis apparebit jugum hoc tyrannicum & violentum, & fiet tumultus in populo, qui impetuoſe conſurgens excutiet hoc onus de collo ſuo, & cum nemo eſt judex ſui ipſius, quis judicabit majores Principes, forſan poſtmodum diſſenſuros.

TERTIA PROPOSITIO.

Super dubio, ut intelleximus, Principibus orto, quia dicitur ſynodum Baſilienſem ſua auctoritate eſſe translatam, conſulendum eſt Regi Romanorum, ut cum Principibus in Diæta congregatis, aut alias ſi oportunum fuerit deſuper quærat informationem. Hæc propoſitio videtur nobis eſſe Catholicum & fundamentale aviſamentum, ſalvis aliis modis forſan rationabilius inveniendis, rumor enim hujus translationis contrariæ, ad Principes per diſertiſſimos oratores deductus, animos eorum tanta novitate ſtupidos ſuſpendit ſuper adhæſione firma Concilii Baſilienſis

(1) Cod. Theol. addit. *quando* unitur.

lienſis, vel alterius, in quo Papa præſidebat. Quare timentes & Catholici & Chriſtianiſſimi Principes auctoritatem matris Eccleſiæ tunc dubium eis, ubi reſidebat, ſcientes eam unitam & indiviſam in uno generali Concilio repræſentatam, in quasdam proteſtationes, & appellationes convenerunt, & ſe mutuo in ſancto zelo pacis & unionis Eccleſiæ intellexerunt, volentes obviare deteſtabili ſchismati per Concilium Conſtantienſe poſt quadraginta annos extincto, quod denuo pullulare videbatur, & modo periculoſiſſimo; a ſæculo non audito, quoniam, ſi ſchisma fuit in multitudine contendentium de papatu, nusquam tamen legitur in multitudine generalium Conciliorum. Hinc iidem Catholici Principes ſæpe ſuper hac re gravibus expenſis convenerunt, & jam experti, quod humanæ res cottidie in deterius collabuntur, ulterius ſollicite curant inquirere, quomodo ſe in his poterit humana poteſtas divino fulcire auxilio, & inveniri authenticum judicii certi & fidelis Conſiſtorium, in quo res hæc tollatur e medio. Hoc autem Conſiſtorium ſummum & irrefragabile tribunal eſt Eccleſia ſynodaliter congregata, uti oſtendit propoſitio prima; hæc fuit indubitate in Baſilea & adhuc eſt, ſi non legitime translata. Ergo ante omnia procuretur deſuper informatio certa, ſicque invento loco generalis ſynodi, illi Principes ſua poteſtate defenſiva aſſiſtant; Prælatos vero, quibus Conciliis intereſſe debitum eſt, ad locum illum venire faciant: & Chriſto ſuæque ſponſæ univerſali Eccleſiæ adhæreant, ſuasque prudentias Evangelicis ac Canonicis decretis ſubmittant; exhortandique ſunt, ut potius rem hanc Concilio ſapientum, divina & eccleſiaſtica lege peritorum, quam humana ſæcularive prudentia tractent. Vitentur etiam ſimulatores & callidi, qui provocant iram Dei, quam a nobis peccatoribus avertat ſua infinita miſericordia & clementia, præſtabilis ſuper malitiam hominum ad ſalutem fidelium & gloriam nominis ſui Sancti in ſæculorum ſæcula benedicti. Amen.

Hæc copia collationata eſt per me Sebaſtianum de Vnſero Bedellum Univerſitatis antedictæ & Notarium juratum & concordat cum originali teſti ſcriptura manus propriæ.

VI.

Aeneæ Silvii Libellus Dialogorum de generalis Concilii authoritate & geſtis Baſileenſium.

MONITUM.

L*ibellum, quem publici nunc juris facio, Clariſſimi viri duo,* Van der Hardt *videlicet, &* Gentilottus *noſter ex codicibus Cæſareis in lucem proferre jam pridem meditabantur: ille actis Concilii Baſileenſis inſerere volens* (1), *hic*

(1) *Vide Aeneæ Silvii Opera Geograbhica & Hiſtor. curante J. A. S. D. ſive Joanne Adamo Schmidio, qui etiam præfationem de Aeneæ vita ſcriptisque præmiſit, ubi pag. 7. in nota marginali teſtem hujus ſe dat.*

Digitized by Google

hic Commentariis ſuis, quæ in codices noſtros Latinos erudite ſcripſit (1). *At vero uterque propoſito ſuo excidit;* Hardtium *quippe impedivere fata,* Gentilottum *fortuna, quæ eum ſplendidior ex Bibliotheca noſtra Romam evocaverat. Igitur diligentiæ meæ, quam fato, neſcio quo, aliorum cœpta ſemper ſibi vendicant, hoc etiam operis relictum conſervatumque eſſe videbatur. Commodavi operam meam lubenti animo, permotus inprimis exemplo eruditiſſimi* Gentilotti *noſtri, qui rariſſimum opuſculum luce publica & opera ſua non indignum, ut dixi, cenſuit. Ac de raritate quidem teſtis eſt Cl.* Manſius, *qui in erudita Annalium Eccleſiaſticorum editione ſua ad annum 1463. n. CXIV. opuſculum hoc interiiſſe plane exiſtimat; cum,* inquit, *nec in codicibus Mſs. quorum nonnullos ſervat Bibliotheca canonicorum S. Martini, quæ Cathedralis eſt Lucenſis Eccleſia; nec inter opera Aeneæ Silvii ſemel, iterum, & ſæpius recuſa occurrat. Ad auctorem quod attinet, is opuſculi hujus ſui commeminit in notiſſima* Retractationis *ſuæ* Bulla, *his verbis:* in minoribus agentes, non ſacris ordinibus initiati, cum Baſileæ inter eos verſaremur, qui ſe generale Concilium facere, & univerſalem Eccleſiam repræſentare ajebant, Dialogorum quemdam libellum ad vos ſcripſimus, in quo de auctoritate Concilii generalis, ac de geſtis Baſileenſium, & Eugenii Papæ contradictione ea probavimus, vel damnavimus, quæ probanda, vel damnanda cenſuimus; quantum capiebamus, tantum defendimus, aut oppugnavimus: nihil mentiti ſumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus &c. *Hæc auctor de libello ſuo. Occurit deinde poſt alia odioſæ objectioni:* Dicent, *inquit*, fortaſſe aliqui, cum Pontificatu hanc nobis opinionem adveniſſe, & cum dignitate mutatam eſſe ſententiam. Haud ita eſt, longe aliter actum. Audite filii converſationem noſtram, brevis narratio erit, quæ vobis, quantum ad rem attinet, veritatem aperiet, & objectioni faciet ſatis. Anno ſalutis primo & trigeſimo ſupra milleſimum quadringenteſimum &c. *Recenſitis deinde, quæ illuc facerent, vitæ ſuæ rationibus, certiſſimis rationibus oſtendit, pridem ante Pontificatum meliora ſe edoctum, aliter de authoritate Conciliorum ſemper ſenſiſſe. At vero quamvis laudabili prorſus atque eximio, candore animi hic uſus ſit Pius II. ſummus Pontifex, tela tamen, quæ præviderat, adverſariorum evitare non potuit. Quippe, ne alios commemorem, eruditiſſimus* Lenfant *in præclaro cæterum opere ſuo: Hiſtoire de la guerre des Huſſites & du Concile de Basle. Tom. II. p. 156. de auctore noſtro, ad Petri ſedem jam evecto, ſic ſcribit:* C'eſt alors, que donnant un exemple memorable du changement extrême, que les honneurs & les dignitez peuvent apporter dans les mœurs des hommes, il retracta publiquement tout ce qu'il avoit fait en faveur du Concile de Basle, & déclara les Conciles Généraux inférieurs aux Papes (2) *At enimvero inimico prorſus & iniquo ani-*

(1) *Ad Codicem Theol. CCLIII.* cujus exemplo hic uſi ſumus, cum altero tamen, quod in Cod. Juris Can. LXII. exſtat, diligenter collato.

(2) *Atque tum denique memorabile plane exemplum edidit maximæ illius mutationis, quam honores dignitatesque moribus humanis inducere valent; quippe retractatis omnibus, quæ unquam Baſileenſis Concilii gratia egerat, Concilia Generalia infra Romanos Pontifices eſſe, pronunciavit.*

Digitized by Google

animo hæc a viro docto ſcripta eſſe, teſtes ſunt hi ipſi, quos vulgamus, Dialogi; teſtis Aeneæ *epiſtola, pro authoritate Conciliorum pariter ad* Hartungum *ſcripta, & nunc a nobis primum in lucem prolata: ſub cujus finem* Aeneas *hæc ſcribit:* Dixi, quod mihi viſum eſt, non doctrinæ tradendæ cauſa, ſed ſuſcipiendæ, ut a te atque ab aliis doctioribus edocerer, maximeque a Theologis, quorum hæc eſt diſputatio familiaris. Ego nihil pertinaciter aſſero, ſed cupio verum ſcire, fierique ab unoquoque prudente doctior: & quippe inter mediocres homines eſſe volo . . . quo fit, ut mihi, ſi deſit perſpicacia illa videndi, quod rectum eſt, illud etiam velim deeſſe, ut aliorum monitis non adquieſcam. *Hæc* Aeneas Silvius, *quam longiſſime adhuc a Pontificatu, a dignitatibus remotus, & per ea ipſa tempora, per quæ Conciliorum authoritatem adverſus Romanam ſedem tuitus eſt. Dicit igitur, hæc ſe ſcripſiſſe:* Non doctrinæ tradendæ cauſa ſed ſuſcipiendæ, ut *videlicet* a doctioribus edoceretur, maximeque a Theologis, quorum hæc eſt diſputatio familiaris. *Quæ verba lectores mei alte in animum demittant velim; non ſecus atque illa:* Ego nihil pertinaciter adſero, ſed cupio verum ſcire fierique ab uno quoque prudente doctior. *Nam ſi cætera abſint omnia, ſufficiens iſta teſtimonium continent,* Aeneam *noſtrum in minoribus agentem, nondum ſacris initiatum, nondum Theologum, ſive compluribus ante dignitates, ante Pontificatum annis nihil pertinaciter adſeruiſſe, ſed ſolum cupiviſſe verum ſcire; neque doctrinæ tradendæ cauſa, ſed ſuſcipiendæ iſta ſcripſiſſe; dignum idcirco ampliſſima venia: cum neque orthodoxæ fidei, neque debitæ Apoſtolicæ ſedi reverentiæ, ſed ætatis & doctrinæ defectu aberraverit a vero, quod tamen vel maxime cordi ſibi fuiſſe, candide faſſus eſt. Atque ex his ego veram itidem cauſam colligo, cur* Aeneas *noſter doctrinam horum Dialogorum non prius retractarit, quam penultimo vitæ ſuæ anno: ſciebat nempe, ſe nunquam vere & ex animo cum Baſileenſibus ſenſiſſe; exiſtimabat præterea nullum unquam futurum, qui perlectis diligenter Dialogis iſtis cum epiſtola ad Hartungum ſcripta, aliud de animo, deque doctrina ſua ferre prudenter judicium poſſit: qua itidem unice fini utrumque hoc monumentum publici hic juris fieri, ingenue fatemur. Porro exemplum, quod vulgamus, codex Theol. Cæſ. CCLIII. ſervat; diſcrimina lectionum codex Jur. Can. LXII. ſuppeditavit, in quo Dialogi noſtri altero etiam exemplo ſuperant.*

Incipit Dialogus Venerabilis & Egregii Viri Domini Aeneæ Silvii Senenſis Sanctiſſimi Domini noſtri Felicis divina providentia Papæ quinti Secretarii de rebus conciliaribus. (1)

PROE-

(1) Codex Juris Can. LXII. omittit hanc epigraphen, inſcripta breviori iſta: *In Dialogos enee de picolominilus Præfacio incipit.*

Digitized by Google

PROEMIUM:

Aeneas Silvius Secretarius Apoſtolicus Rectori & Univerſitati ſtudii Colonienſis ſalutem dicit.

Homini Chriſtiano, qui vere Chriſtianus vult dici, nullam magis cordi rem eſſe convenit, quam, ut fidei, ſibi (1) per majores a Chriſto traditæ, puritatem, ſervari ab omnibus, immaculatam ſtudeat. Et quippe, ſi quando adverſus Evangelicas traditiones aliquid adſtruitur, ſurgendum populariter eſt, & ad commune reſtinguendum incendium adferre aquam omnes conemur: (2) nec timendum eſt, ut inimici, aut (3) inviſi ſiamus dicentes, reſiſtendum eſt quibusque in faciem, ſive Paulus ſive Petrus ſit, qui ad veritatem non ambulet Evangelii. Quam rem feciſſe per hos dies Univerſitatem veſtram, (4) in hoc ſacro Baſilienſi Concilio gaudemus omnes. Allatus namque ad nos eſt tractatulus quidam veſter, quo imperitiam, vel, ut verius dicam, temeritatem illorum arguitis, qui & ſubjectum generali Concilio Romanum Pontificem, & ſupremum judicii tribunal in Eccleſia eſſe diffitentur, quos ſic vivacibus rationibus, & ſcripturarum veritate præmittitis & retunditis, ut nec tamquam lubrici angues ſe evolvere, nec in aliquo cavillari, aut ſibilare queant. In qua re & veros vos fore Chriſtianos oſtenditis, & dignos, quos univerſalis Eccleſia laudibus efferat,

A reliquiſtis tamen in fine, neſcio quid veneni, ubi ſane deceptus fuiſſem, niſi me Pythagoras admonuiſſet, quæ ingentes (5) habent caudas, guſtari non oportere. Ignoſcite ſic loquenti, venenum (6) in cauda ſcriptorum veſtrorum eſt, quod niſi reſecetis, multos poteſt inficere; putridæ carnes, ut inquit (7) Jeronymus, ferro indigent & cauterio: ſi quid doloris in reſecando eſt, non Medicinæ culpa, ſed vulneris eſt. Cum crudelitate dementi ſævit medicus, ut miſereatur, &, ut parcat,
B non parcit. Nihil tamen hic moleſtiæ vobis puto futurum, quoniam quæſtio illa veſtra (8) facti ſeriem magis, quam juris apicem ſpectat: in facto autem, peritiſſimos etiam decipi, noſtis; vos, quod Theologorum fuit, abſolviſtis; quod ignorare Theologus poteſt, ambiguum reliquiſtis. Idque (9) etſi bono zelo, & recto animo factum non dubitem, medendum tamen illi parti cen-
C ſeo, quam vulneratam non curaſtis: vobisque, quorum virtute non minus adficior, quam doctrinam laudo, facti ordinem recenſendum, quo viſo, id, quod veſtræ aſſertioni defuit, Concilium adhuc eſſe Baſileæ absque conditione & cunctatione profiteamini. Quod ut liquidius (10) cernere poſſitis, edo vobis opuſculi mei copiam,

(1) Codex Can. omittit τὸ *ſibi.*
(2) Cod. Can. *tenemur.*
(3) Cod. Can. *vel.*
(4) Cod. Can. addit *gaudio.*
(5) Cod. Can. *nigricantes.*
(6) Idem Cod. *aconitum.*
(7) Cod. Can. ut *Jeronymus ait.*
(8) Cod. Can. *veram.*
(9) Cod. Can. *Itemque.*
(10) Cod. Can. *lucidius.*

Digitized by Google

piam, quo Martinum Gallicum. collegam meum, virum (1) gnarum ac doctrina non minus mirabili, quam amabili præditum & me ipſum introduco, ex rure redeuntes, duos magnos viros offendere Stephanum Caciam (2) Novarienſem, & Nicolaum Cuſanum, veſtræ nationis hominem, ambos quidem tum ætate, tum etiam moribus ac ſtudiis inter ſe junctiſſimos, (3) de hac re, quam dubiam reliquiſtis, ſupra Rheni ripa, parvo ſpatio a Baſilea ſemotos, invicem diſſertantes: quorum diſputatio, ſicut arbitror, & vobis facti dubietatem (4) adimet, & aliis, qui minori (5) minerva ſunt, ad veritatis inſpectionem præſtabit (6) lumen. Vos ſcripta mea, & absque (7) frontis ruga legite, &, ſi quid erratum eſt, quia non omne eſt terſum, emendatum reddite. Explicit Prologus. (8)

Incipit Dialogus Primus. (9)

MARTINUS. Ita eſt, ut dicis, Aenea! verſari ſedulo rebus publicis, & nunc Papæ nunc Cardinalibus aſſiſtere, mos eſt. AENEAS. Imo nec ipſis litteris, quamvis ſuaviſſimum & earum commercium, totus dari vellem, nec ſemper libros volvere, & calamos ducere: fit, neſcio quomodo, ingenium obtuſius, niſi relaxatio fiat aliqua, intermiſſioque lectionis & ſtudii. MARTINUS. Hoc ipſum, quod dicis, ma-

A jores etiam noſtri ſenſere. Ciceronem illum, eloquentiæ patrem, ac Latinæ principem Philoſophiæ, tradidiſſe, ſe ruribus, vagumque ſilvis & montibus venandi ſtudio incumbere ſolitum, tantis exinde viribus reſtituiſſe ſe (10) litteris. Hiſpanus & idem Romanus Seneca dicit; ut non modo nihil perdidiſſe, ſed acquiſiviſſe multum deſidia videretur. Lælium quoque & Scipionem, magnos reipublicæ (11) viros, cum rus ex urbe, tamquam e vinculis, B (12) aliquando evolaſſent, ſæpe ſolitos ruſticari, atque incredibiliter repuereſcere, conchasque & umbilicos ad Cajetam & Laurentum (legere) conſueſſe; & ad omnem animi remiſſionem ludumque deſcendere, apud Ciceronem in oratore ex ſocero ſuo Scævola audiſſe ſe Craſſus dicit. Et recte quidem, nec enim, ut eidem Craſſo videtur, liber homo dici poteſt, qui (13) aliquando nihil agit. AENEAS. Poſt C noſtri in hanc urbem Pontificis adventum niſi hodie nunquam exivi portam: magna cote gravius geſtabam caput: ipſe mihi faſtidio eram; nunc aëre, quem (14) purum vidimus; fereque die, quam nacti ſumus, exhilaratus ſum & levior factus, multum mihi & Silvam, quam dimiſimus frondoſam, & Hünigen contemplari ruſticos profuit, quos inter vivere, quam dominorum atria luſtrare magnorum, (15) haud dubium (16) cu-

(1) Cod. Can. *Clarum.*
(2) Cod. Can. *de Caciis.*
(3) Cod. Can. *Conjunctiſſimos.*
(4) Cod. Can. *ambiguitatem.*
(5) Cod. Can. *pinguiori.*
(5) Cod. Can. *præbebit.*
(7) Cod. Can, *mea* omittit.
(8) Cod. Can. omittit.

(9) Cod. Can. *Primus Dialogus.*
(10) Cod. Can. omittit τὸ *ſe.*
(11) Cod. Can. *in republica.*
(12) Cod. Can. *ex cuniculis.*
(13. Cod. Can. inferit *non.*
(14) Cod. Can. *quoniam.*
(15) Cod. Can. *majorum.*
(16) Cod. Can. *dubie.*

Digitized by Google

cupiam. MARTINUS. Idem & mihi contigit, quem ſcis, Pontificali aulæ, lectionique illi menſali alligatum; nunc cum Sibylla egreſſus Cyclopum mœnia, ſicut tuus Aeneas, deveniſſe in locos lætos & amœna vireta videor. En

Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo ſolemque ſuum ſua ſidera norunt.

Si quis me hodie emat, duplum dabit ejus, quod heri fuiſſet. (1) O mihi ſi nunc Pontifex maximus aliquid committat, epiſtolas Ciceroni proximas faciam, & Carmina Virgilium ſuperantia & Orphea magnum, non (2) ut noſter, qui dimiſſa phroneſi, tantum apoſiopeſi utitur, & ſive illud Frontonis, ſive, ut rem, ſicuti eſt, promam, languidum & remiſſum dicendi genus exprimit, pathos moverem. Sed quid tibi de (3) vita ruſticorum videtur? Sequere, quod cœpiſti, mihi omni alia dulcior & melior judicatur. Scis quid Cicero in Catone majori, quid Varro, quid Virgilius de agricultura ſcripſerint. Utinam inter ruſticos vivere parentes mei me (4) aſſuetum dediſſent! quamquam non ſic forſitan cenſerem, quia, qui in ædibus nobilium non convivatus eſt, paradiſum putat ubi infernus eſt AENEAS. Duas vitas noſter Maro omnibus præfert, philoſophorum alteram, agricolarum alteram; nos neutrum attigimus, qui nec toti litteris dati, nec agris ſumus. Agrorum autem, quæ ſuavitas ſit nedum (5) guſtavimus, at ne libavimus quidem. Sed eſtne tibi memoriæ promptum, quod Mantuanus de Philoſophia prædicat? Ego ſententiolas teneo, verba non teneo. Tu ſi verba tenes, cedo. MARTINUS. Facio ac lubens, dulces ille Muſas appellitat, *quæ cœli vias*

. . . & ſidera monſtrant;
Defectus ſolis varios, lunæque labores:
Unde tremor terris: qua vi Maria alta tumeſcant
Obicibus ruptis, rurſusque in ſe ipſa reſidant:
Quid tantum oceano properent ſe tingere ſoles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet. (6)

AENEAS. Videtur mihi Virgilius hoc in loco eam duntaxat præſignaſſe Philoſophiam, ob cujus peritiam ſuſtinere cœlum Atlas, affixusque Caucaſo Prometheus, & ſtellatus cum uxore genero ac filia traditur Cepheus: de qua primus omnium, ſi Lactantio credimus, Mileſius Thales, qui unus fuit ex ſeptem ſapientibus, dicitur diſputaſſe. Non illam, quam Thebanus Socrates & idem Athenienſis primus (7) devocatam e Cœlo in urbibus collocavit, & etiam in domos introduxit; hic enim Philoſophiam, numeros ſolum & motus antea tractantem, de vita & moribus bonisque & malis rebus quærere coëgit. (8) MARTINUS. Scin tu, quid in Saturnalibus de Virgilio prædicet Macrobius? AENEAS. Fare tu, quid ſit. MARTI-

(1) Cod. Can. *preſcium.*
(2) Cod. Can. *nunc.*
(3) Cod. Can. *de ruſticorum videtur vita.*
(4) Cod. Can. omittit *me.*
(5) Cod. Can. *non.*
(6) Virg. Lib. II. Georgic. v. 478.
(7) Cod. Can. omittit *primus.*
(8) Cod. Can. addit *primus.*

TINUS. *Videſne*, inquit ille, *eloquentiam omnem varietate diſtinctam? quam quidem mihi videtur Virgilius non ſine quodam præſagio, quo ſe omnium profectibus præparabat, de induſtria permiſcuiſſe; idque non mortali ſed divino ingenio prævidiſſe; atque adeo non alium ſecutus ducem, quam ipſam omnium rerum matrem naturam, hanc pertexuit velut in muſica concordiam ſonoram.* (1) AENEAS! quorſum hæc? Scio facundiam Mantuani multiplicem fuiſſe & multiformem, ſed hoc, ut ajunt, ad rhombum quid? MARTINUS. Virgilium, ſicuti noſti, non ſolum B oratorem, verum & Philoſophum volunt fuiſſe: & oratorem quidem, copioſum, quod Ciceronis; brevem, quod Saluſtii; ſiccum, quod Frontonis; & floridum, quod aliis pingue appellatum, quod Plinii ſecundi fuit, complexum genus. AENEAS: Nec te ſatis adhuc comprehendo. MARTINUS. Sicuti oratores omnes uno in opere imitatus eſt Maro, ſic & Philoſophos tam morales quam Phyſicos eſt complexus; fuitque hic Poëta & ſcientia profundus, & amœnus ingenio, ſæ- C peque, ut Macrobius ait, ingens hujus viri doctrina uno in verbo reperitur, quod fortuito dictum vulgus putaret. AENEAS. Adhuc incertus, quo pergis, ſum; haud ego hæc poſſum ſecreta cognoſcere; frigidus mihi circa præcordia ſanguis hæret. MARTINUS. Unico verbo comprehendit Virgilius, quod quæris; dicens enim, Philoſophiam cœli viam monſtrare, utramque ſignificat, quæ de natura rerum, & quæ de

A moribus diſputat: viam namque in cœlum nonniſi bene morati faciunt. Hæc Philoſophia, ut inquit Seneca, nihil aliud eſt, quam recta ratio vivendi; vel honeſte vivendi ſcientia; vel ars rectæ vitæ agendæ. Hanc Cicero his verbis extollit: *O vitæ Philoſophia dux! O virtutis indagatrix expultrixque vitiorum! quid non modo nos, ſed omnis vita homini ſine te eſſe potuiſſet? Tu urbes peperiſti; tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ convocaſti; tu eos primo* (2) *domiciliis, deinde conjugiis, poſt litterarum & vocum conjunctione junxiſti; tu inventrix legum, tu magiſtra morum & diſciplina fuiſti.* AENEAS. Arturius iſta & Catulus ſi audiant, quis vivere hic poſſit: vix ſic ſupercilia ipſorum poſſumus ferre. MARTINUS. Cave, iſta de Philoſophis noſtri temporis dicta exiſtimes: De his enim cum Quintiliano ſentio, maxima in pleriſque ſub (3) nomine latere vitia. Non enim, virtute (4) ac ſtudiis, ut habeantur Philoſophi, laborant, ſed vultum, & triſtitiam, & diſſentientem a cæteris habitum peſſimis moribus prætendunt. Atqui dolebat ille, tanta ambitione fuiſſe homines, ut, nomen inſolentiſſimum ſibi arrogantes, ſoli ſapientiæ ſtudioſi vocari vellent; quod nomen olim humilitatis cauſa Pythagoras invenit primus: antea namque, qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes habebantur & nominabantur; quod ſuperbius erat. Sed quid modo Quintilianus dicat? Quando relicta in ſtabulis & popinis Philoſophiæ nomine altiora excogitare volumus vocabula;

(1) Macrob. Saturnal. Lib. V. c. 1.
(2) Cod. Can. *inter ſe.*
(3) Cod. Can. *ſub hoc.*
(4) Cod. Can. *virtutibus.*

Digitized by Google

la; & niſi DEUM ipſum noſtris appellationibus contingamus, nihil eſſe videmur. Nos tamen, dum hæc proſequimur, ruſticam vitam omiſimus. (1) AENEAS. Sequere, ſi quid habes; adhuc plus (2) quingentis paſſibus ab urbe diſtamus. Neque enim recte inſtitutus animus requieſcere, aut utilius, aut honeſtius poteſt usquam, quam in aliqua opportunitate docte ac liberaliter colloquendi, interrogandique & reſpondendi comitate, ut apud Macrobium videtur Decio. MARTINUS. Nempe ita prorſus; ſed pergo ad ruſticos:

O fortunatos, inquit poeta *nimium, ſua ſi bona norint,*
Agricolas: quibus ipſa procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus. (1)

AENEAS. Priusquam ulterius pergis, licet tanta ſit Maronis gloria, ut nullis laudibus creſcat, & nullius vituperatione minuatur: plurima tamen in ejus poëmate digna reprehenſione reperiuntur. Ideoque legatum igni poëma ſuum Evangelus in Saturnalibus dicit. Idque hoc loco liquet, ubi ruſticos bellorum expertes aſſerit; cum ipſi ſint; quos bella ante omnes fugent, ſpolient, trucident: cives autem, mœnibus & vallo incluſi, ab hoſte ſe protegant. MARTINUS. Hæc, quæ objicis, defendere quilibet poteſt ex plebeia Grammaticorum cohorte. Motus bellorum in urbibus prius, quam in agris naſcuntur, & ipſa potiſſime capita civium neci deſtinantur. Sæpe ruſticis quies eſt, cum inteſtino bello

A cives fatigantur. Ruſticos nonniſi externi motus affligunt; ſed audi, quæ ſequuntur: Illis

Secura quies eſt & *neſcia fallere vita,*
Dives opum variorum: . . . .
Speluncæ, vivique lacus; ac frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni
Non abſunt: illic ſaltus ac luſtra ferarum. (4)

Juventus ruſtica *patiens operum eſt* & B *parvo aſſueta: Sacra DEUM* illis ſunt, & *Patres ſancti.* Illud etiam addit Poëta: ſcis eſſe in fabulis, Aſtræi filiam, quam nos juſtitiam dicimus, regnante Jove, terras reliquiſſe: hanc ait Virgilius relictis urbibus per rura & agros iſtorum feciſſe in cœlum viam. AENEAS. Junge etiam illud, quod *fortunatus,* (5) *qui Deos novit agreſtes;* qui neque ſummorum Pontificum inſpicit cauſſas; neque perituris condolet C regnis; nec locupleti invidet; nec inopi miſeretur. Non *forum inſanum*, aut venalem cauſſidici linguam, ſeu exceptores verba ſignantes formidat. *Ipſe parvos nepotes ſuſtinet; armenta boum* paſcit & *meritos juvencos. Annus* quippe, *aut* uvis & *pomis,*

Aut fœtu pecorum, aut cerealis mergite culmi

exuberat. Veniente hyeme olivas terit; ſues glande pingueſcunt; *ubera vaccæ demittunt;* & *pingues, in graminibus hœdi cornibus inter ſe luctantur adverſis. Interea circum oſcula dulces nati* dependent, &, quod in

(1) Cod. Can. *omittimus.*
(2) Cod. Can. omittit *plus.*
(3) Virg. Georgic. Lib. II.
(4) Virg. ibid.
(5) Cod. Can. *eſt.*

Digitized by Google

in urbe rariſſimum eſt, caſta *pudicitiam ſervat domus. Ipſe feſtos agitat* (1) *per herbam fuſus:* Ipſe apud ignem bibens, celeris ſagittæ magiſtris *certamina in ulmo ponit;* quid ruſtico quietius ac (2) beatius in terra eſt? MARTINUS. Quæſiviſti ex me Virgiliana dicta, quæ ipſe omnia tenes, totum fere Virgilii eſt, quod dixi; & ipſe poſt alia (3) ſubiicit:

Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

Et in Bucolico carmine:

. . . *Habitarunt Dii quoque Sylvas,*
Dardaniusque Paris. . . .

Atque ut Jeronymi noſtri verba ſororia referam: Habeat ſibi Romana Curia ſuos tumultus, forum ſonet, Cancellaria inſaniat, ædes luxurientur, mihi ruſticum aliquod templum commendetur, ex quo vitam honeſtam ducere queam. Ibi, ſi æſtus erit, ſomnum arboris umbra præbebit; ſi autumnus, ipſa aeris temperies & ſtrata ſubter folia locum quietis oſtendent. Vere ager floribus depingetur, & inter querulas aves pſalmi & carmina dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit & brumales dies, ligna non coemam, calidius vigilabo, vel dormiam. Certe, quod ſcio, vilius non algebo. Nondum annum in Curia conſumſi, & ſtomachatus ſum, dum plus opinioni, quam veritati, ac titulis, quam ſcientiæ locum video. AENEAS. Fer paululum; Deus faxit, vita ut ſit Pontifici noſtro diuturna, ut qui prudentia eſt, annis etiam Neſtor fiat: neque tibi, neque, ut ſpero, mihi urbana & ruſtica deerunt ædificia. (5) Sed quinam illi ſunt invicem colloquentes? unus nos præceſſit, quem alter obvius veniens ſiſtit. Sciſcitantur invicem neſcio quid; hæreamus magis, ſi quid exaudire liceat.

Explicit Dialogus primus
Incipit (6) *Dialogus ſecundus.*

In quo Stephanus Novarienſis & Nicolaus de Cuſa introducuntur de Concilii ſtatu colloquentes &c.

STEPHANUS: Niſi me fallat imago, viſus mihi alio, (7) & amatus fuiſti. NICOLAUS. Quid tibi videor, aut ubi me vidiſti? STEPHANUS. Aut Nicolaus Cuſanus, aut nullus es; hic Baſileæ te dilexi, tuiſque libris uſus amice ſum, quid ſibi habitus iſte vult? NICOL. Ipſus ſum; habitus viatoris & inſidias timentis eſt. At tu, quem te eſſe dicis? videor & ego te noſſe, ſed excidit mente, quo nomine ſis. STEPH. Stephanus (8) Cacia, Novarienſis, contubernalis & amicus, ut ſolebas dicere, tibi in paucis carus. NICOL. O mi gratiſſime Comes! o alter ego! mel gentium, ſuavium meum optate ades. Nemo eſt omnium, quem magis obvium, quam te cuperem dari mihi: Verum quid tu hic in Germania? Suavem illum & amœnum Italiæ fugiſti aërem? quo pacto divinis illis carere ingeniis potes? quænam provincia tibi placet, ſi gravis Italia eſt? qui grati erunt homines, ſi Italos, præ omnibus

(1) Cod. Can. *dies.*
(2) Cod. Can. *aut.*
(3) Cod. Can. *illa.*
(4) Virg. Bucol. Ecl. II.
(5) Cod. Can. *officia.*
(6) Cod. Can. *ſecundus Dialogus inter Stephanum & Nicolaum.*
(7) Cod. Can. *alias.*
(8) Cod. Can. de Caciis.

Digitized by Google

bus diſertos & converſatione communes (1) faſtidis. Scio tibi ſatis agri eſſe Novariæ, teque ultra paternam hæreditatem coëmtis poſſeſſionibus ampliaſſe. Novaria ipſa miti cœlo & ubere gleba eſt; homines illic tractabiles & amicorum amici. Si quid deerat Epiſcopum habent Bartholomæum, Vice Comitem, hominem, quos noſtra ætas tulit, non eloquentiſſimum ſolum, ſed & humaniſſimum; (2) quocum qui vivit, beatam poſſidet vitam. Quid te illinc traxit? tene, ut alio, (3) a patria exulem, cumulandi majores opes ſitis fecit? en quando tibi ſat erit? qui de incremento divitiarum cogitat, oblitus eſt uſus; Nemoque ſollicito bono fruitur. Cæterum, ſi omnino vis fieri locuples, unica ab Annæo Seneca oſtenſa eſt via; non pecuniæ adjiciendum, ſed cupiditati detrahendum eſt. At demum cur tu es triſtis? STEPH. Et tu etiam mihi deſideratus eras, tecumque præſentes Eccleſiæ calamitates deplorare geſtiebam. Sed quid tu mihi Italiam quaſi extero laudas; lectum quoque mihi eſt, quod de illa Virgilius refert: Cui nec Medorum ditiſſimam terram, nec pulchrum Gangem, nec auro turbidum Hermum æquari poſſe dijudicat; ubi ver aſſiduum, & alienis menſibus æſtatem, & bis pomis utiles dicit arbores. Et genus acre virum, & urbes, & lacus, & marinos portus, &, plus quam fieri queat, in Italia omnia eſſe digna laudatu, ſive cœlum ſpectes, ſive ſolum. Sed ſcis tu, quot ſimultates, quot odia,

A quot diviſiones apertæ ibi ſunt, ubi nulla firma poſſeſſio, nullus ſtatus diuturnus? Serunt ibi, (4) & alii metunt; omnibus idem timor eſt, ne armatus miles, *hæc mea ſunt*, dicat, *veteres migrate coloni.* Vos autem in hac Germania, etſi non tot abundatis bonis; veſtra tamen ſtabilis & firma poſſeſſio eſt. Bona veſtra, vere veſtra ſunt; pace omnes fruimini & libertate in communi: magisque ad naturam, quam ad opinionem vivitis. Fugi ego illos Italiæ turbines, meque huc relegavi, ut
B quam longe ab illis abſim. Sed cur tu Novarienſem Epiſcopum non etiam Cardinalem appellas? NICOL. Quia nec vocatum ad hoc honoris per eum, qui poſſit, (5) nec placuiſſe illi oblatam dignitatem, compertum adhuc habeo; prius tamen quam Italiæ recedat mentio, audi, quod aſſidua lectione apud Marcum Varronem rerum humanarum Lib. XI. comperi; qui omnia, quæ victus deſiderat, optima fere in Italia oſtendit.
C *Ad victum optima*, inquit Varro, fert ager Campanus frumentum; Salernicus vinum; Caſinas oleum; Tuſculanus ficum; mel Tarentinus; piſcem Tybris. STEPH. Tibi ergo Germano Italia, mihi Italo Germania habitatu placet; utinam commutare hæreditates invicem poſſemus! ſed quod de triſtitia queris, miror id tibi non eſſe perſpectum: qui contemni Eccleſiam, & tempora Ariannorum reverti, & mores ubique peſſimos cernis; non mea triſtitia tibi, ſed tuum mihi gaudium admirationi eſſe debet: quo te plus ſolito,

&

(1) Forte *Comes.*

(2) Cod. Can. *modeſtiſſimum.*

(3) Cod. Can. *ut patriæ.*

(4) Idiographum puto habebat *ferunt ibi alii & alii* &c.

(5) Sic uterque Codex, ſed deeſſe quidpiam videtur.

& plus quam ſapientem deceat, effuſum video. De Cardinali dicemus; interim lætitia tua impartiaris me volo. NICOL. Va! ha! Bono animo te eſſe impero; reſpexit jam DEUS Eccleſiam; nec Julianum Arriani, nec Conſtantium ſemper habebunt. STEPH. Geſtio ſcire quid ſic? effluat, ſi quid boni eſt. NIC, Faciam, nec te ſuſpenſum amicum (1) tenebo. Fatua illa & execrabilis turba Baſilienſis, quæ ſancto ſe ſpiritu duci jactat, non ita, ut aſſuevit, fidem habet. STEPH. A ha! Bona verba quæſo; unum omiſit Pericles, cum prætorem Sophoclem admonuit, non ſolum manus, ſed etiam oculos abſtinentes eſſe oportere. Idem tibi edico, ſed verba quoque, ut caſta ſint adjicio, & ſine injuria. Ceterum quid novi eſt, quod affers? NICOL. Carolus Francorum Rex, quem iſti potiſſime ſuum putabant, nunc vero & ſe religioſum principem, & Chriſtianiſſimi nomen, quod in familia ſua hæreditarium erat, ſibi quoque merito convenire oſtendit; qui auditis nuper Biturigis utriusque partis oratoribus, Eugenio potius obediendum cenſuit: profatus publice, hæſitari a viris gravibus, an Baſileæ Concilium ſit. Id quoque ſecuta Colonienſis ſchola eſt, (2) cujus licet nonnulli errores publicati ſint, (3) ut Romanum Pontificem ſubeſſe Concilio, & alia iſtiusmodi; in eo tamen gratias illi habeo, quod Concilii Baſilienſis ſtatum in dubium vertit; quo ſublato fundamento. reliquum ædificium ruere neceſſum eſt. STEPH. Alius homo es, ut vide-

A ris, quam Baſileæ fueris: tunc enim auctoritatem Generalium Conciliorum quis magis, quam tu, extollebat? Quis Eugenii partes acrius, quam tu, impugnabat? quis tunc Legatos Apoſtolicos conſtantius vetuit, quam tu ipſe, præſidere, Tu geſta priorum Conciliorum & libros vetuſtate corroſos, in medium afferebas. Tibi plus in hiſtoria, quam reliquis omnibus, adhibitum erat fidei. Mihi quoque ex magna Bri-

B tannia redeunti, obita legatione, qua patres Concilii ad Regem Henricum me deſtinaverant, obvius confluentiæ fuiſti: cumque apud te familiariter eſſem, meminiſſe debet, quantum auctoritatem Eccleſiæ commendaſti; quantum adhortatus me es, ut conſtanti animo illam tuerer: nec ambiguum faciebas, quin legi Concilii parere Pontificem Maximum oporteret. Unde nunc iſta dicis? Non te putet dictis prioribus ire contrarium. NICOL. Reſpondebo ti-

C bi, quod in Tuſculano dicere Bruto memini Ciceronem. *Tu quidem*, inquid ille, *tabellis* (4) *obſignatis agis mecum & teſtificaris, quid dixerim aliquando, aut ſcripſerim: cum aliis agitur iſto modo, qui legibus impoſitis diſputant: nos in diem vivimus, quodcumque animos noſtros probabilitate percuſſerit, id dicimus; itaque ſoli ſumus liberi.* Ita eſt profecto, Stephane, ſi quid dixi, aut ſcripſi unquam, quod præſenti meæ ſententiæ repugnet, nunc indictum habeo. Optimus ſæpe periclitanti portus eſt mutatio Conſilii. At quid tu meis novitatibus reſponſi exhi-

(1) Cod. Can. *amice.*
(2) Cod. Can. *ſit.*
(3) Cod. Can. ſunt.
(4) Cod. Can. *libellis.*

hibes? STEPH. De Rege nihil me dicere Majeſtas permittit. Ieronymi vocem dicunt, Galliam, poſt acceptam ſimul Chriſti fidem, monſtris hæreſeos ſemper caruiſſe; hinc & Chriſtianiſſima regio nuncupata: faxit DEUS res illi & nomen perpetuo maneat. De ſchola Colonienſi libet ſermones viciſſim feramus, & noſtro more invicem concertemus. Neque enim, ut tibi accidit, idcirco lætitia perfundor, quod Baſilienſibus ademta ſit fides, quod ſi Deus permitteret, & perire mundum permiſiſſe dicendus eſſet. NICOL. Antiquo igitur morbo laboras, & cum Baſilienſibus, ut ſoles, deliras; vis tibi ut lavem caput? Sedeamus hic in ripa fluminis, diſputemusque ſolis occaſum usque, cujus per autumnum vis calori non ardori eſt. Interim ſi, quod tranſibit, navigium ſpectabimus. STEPH. Placet, ut, quod in me delirantis vitium dicis, in te eſſe oſtendam. Incipe; quid eſt, quod geſtum Coloniæ tantopere laudas? Socratico more contendemus; atque ita facillime, vel quod verum, vel quod veriſimillimum eſt, (1) inveniemus.

Explicit Dialogus ſecundus. (2)
Incipit Dialogus tertius.

MARTINUS. Sedeamus nos etiam hic poſt carecta; audiamus certamen, quod nobis aliquando honori eſſe poterit. Si non ero in ſerotinis gratiis, una me hac culpa donabit Pontifex. AENEAS. Idem mihi animus erat dicere, latere ſub his corylis poſſumus. Cavendum

A eſt, ne vel animam exhalemus; dum ſe inviſos putant, liberius eloquentur, quæ ſentiunt; magnum nobis lucrum erit audire hos viros, quorum doctrinam magis, (3) an eloquentiam, mirer incertus ſum. MART. Quaſi media Græcia (4) ſic loquuntur. Horum doctrina alia eſt, quam illorum, qui formis & terminis quibusdam, ut ſervi glebæ adſcripti, nihilo plus corvis ſapiunt; quos verba noſtra conari, & ſalutare Cæſares humana induſtria docuit.
B Namque ut pica & pſittacus non intellectum ſermonem pronunciant, ſic noſtri aſelli bipedes, quorum ſcientia ſumma juſtitia eſt, verbis, quæ non intelligunt, & ſententiis, quas non capiunt, uti audent: ignorantes quoque quid agant; Polycleti more ſemper cum pelle & hydra Herculem fingunt; pingentesque, ſi quando id accidit, novam avem, caput & collum Junonis ales, ut ornet, volunt; pectus vero & corpus reliquum ex concordiæ & Minervæ alitis veſtiunt plumis. AENEAS. Ne
C mihi, obſecro, iſtorum facito mentionem, quos nec ego in numero hominum habeo; tametſi equis inſideant albis & talares deferant veſtes; quos Deus eradicet, ne filios noſtros eadem barbarie inſtruant. (5) Heu mihi, quo riſu rumpor, cum illos, aut aptare pontes, aut extendere lanceas, aut equis alligare caudas video: ſi roges: cur Daſia & Pſile relictis, nec periodus, nec comma locum apud eos habeat? Caldæum te eſſe putabunt. MART. Pulchrum eſt, ultra quam reris, iſtius

ſectæ

(1) Cod. Can. omittit. *eſt.*
(2) Cod. Can. *ſequitur tertius Dialogus, Martini & Aeneæ.*
(3) Cod. Can. *quam.*
(4) Cod. Can. addit *didicerint.*
(5) Quod Aeneæ votum DEUS O. M. vel memoria noſtra comprobare velit.

Digitized by Google

ſectæ ineptias retuliſſe; belli namque A hi homines, certos ſcientiæ ſuæ fines, & velut quædam pomœria poſuerunt, ultra quæ, ſi quis egredi audeat, introſpexiſſe in ædem Deæ, a qua mares abſterrentur, exiſtimandus ſit: quorum cancellis nemo ſane recludi patiatur, quem pinguis Minerva dedeceat. AENEAS, Orthographiæ, quam imperiti ſint, vel illud indicio eſt, quod abundo ſemper aſpirationem adjiciunt contemnentes non ſolum Ugucionem ſed & Marcellum, normam & rationem B etymologiæ. MART. Poſſem multa in hunc modum referre, quibus errare illos manifeſte ſcio; ſed ignoſco conſuetudini, cui ſervire Orthographiam, ex Quinctiliano edoctus ſum. AENEAS. Cave Martine, ne ignorantiæ magiſtros ſub umbra conſuetudinis, excuſatos velis. Libet quidem mihi, Quinctilianum te adduxiſſe; ipſum enim potiſſime adverſari noſtris nebulonibus, ſcio, qui conſuetudinem ſermonis, erudi- C torum, ſicut vivendi, bonorum, conſenſum putat. Namque, ſi conſuetudinem dixeris, id quod plures faciunt, periculoſiſſimum dabis præceptum, non ſermoni meo, ſed, quod magis eſt, vitæ; atque ut tranſeam, quemadmodum vulgo imperiti loquuntur, ſæpe univerſa patrum ſubſellia, & concionis noſtræ turbam, exclamaſſe barbare audivimus: Sed teneamus hic animum: jam manus athletæ conferunt: videntis & audientis major pars ludi eſt.

Explicit Dialogus tertius. (1)
Incipit Dialogus quartus.

STEPHANUS. Prædictum eſt, Concilium eſſe Baſileæ. NICOLAUS. Subdubitant. STEPH. Deprome verba ut ſunt. NICOL. Concilium adhuc eſſe Baſileæ dicunt, niſi legitime fuerit translatum. STEPHAN. Ergo niſi legitime translatum ſit, impoſſibile eſt, quin Baſileæ Concilium modo (2) ſedeat. NICOL. Ita illi videntur inferre. STEPH. Verum ſunt alii plures caſus, quibus Concilium non eſſe Baſileæ potuit: nam & diſſolvi potuit receſſu omnium etiam injuſto. Concilium, quod Nicææ Conſtantinus convocavit, repentina terræmotus calamitas diſſipavit; hoc noſtrum, ſi translatum facto fuiſſet, tametſi minus rite Baſileæ, tamen deſiviſſet eſſe Concilium. Unum te hic admonitum volo, ne, ut moderni Rabulæ ſermocinemur; qui licet jus annuli aurei geſtandi habeant, nec verba tamen rebus bene accommodant, nec vim novere vocabulorum: & ipſos, quibus dietim ſuperincumbunt, Digeſtorum codices, non magis, quam Arabicum ſermonem intelligunt: ideoque Oedipum domi, qui ænigmata ſolvat, & lycias exponat ſortes, nullum invenias non habere. Quis enim non rideat, quando hi noſtri ſatrapæ, magiſtri leges & duces populi, diſſolutum eſſe ab Eugenio Concilium de facto aſſerunt, & eſſe tamen Concilium dicunt? Non facto, ſed verbo, Concilium Eugenius

(1) Cod. Can. *Quartus Dialogus.*
(2) Cod. Can. *adhuc.*

Digitized by Google

nius ſolvit; quod factum eſt, nequit eſſe infectum. NICOL. Vera utrobique dicis, & agere te cauſſam meam, ingentes habeo gratias; nihil aliud ego poſtulo, quam ut Baſileæ Concilium neges; ut tamen ſcutum pro meis Colonienſibus ſumam, ipſi factum tenent; ſciunt, quia diſſolutum non eſt, neque translatum, ſi ad factum ſpectes, Concilium. Nam quod facti eſt, Congregationis ſemper major Baſileæ pars manſit; jus illis ambiguum eſt, quia translatum eſt Canonice Concilium, factum tamen juri obſtitiſſe potuit. STEPH. Sit ita, ut narras; ex dictis tuis hoc (1) habeo: Baſileæ Concilium eſſe, niſi translatum ſit legitime; hæc ſupra tua concluſio eſt. NICOL. Univerſitatis, non mea, ne erres STEPH. Hæc eſt ergo tuæ Univerſitatis ſententiæ? NICOL. Hæc eadem. STEPHAN. Translatum eſſe Concilium duplici ſolum via contingere poteſt, quia aut ipſum ſe tranſtulit, aut ab alio translatum eſt. NICOL. Sic volo, de via utraque intelligo, earumque altera ſufficit. STEPH. Proba igitur tranſtuliſſe Concilium ſe primitus. NICOL. Rectum poſtulas, non neganti, ſed ponenti incumbit probatio. Monimenta mea in promtu ſunt: Concilii noſtri decretum eſt, quo Florentia & Utinum, vel aliud in conventionibus, cum Græcis habitis, comprehenſus locus, qui prior neceſſarias res, ad conducendum Græcos, paraſſet, (2) œcumenico Concilio deputatur; illucque, ut primum Græci Latinum portum applicuerunt, translata ſynodus noſtra cenſetur.

A STEPH. Legitimumne illud putas decretum? NICOL. Quo pacto illegitimum dixerim, qui ejus editioni conſenſi, & operam, ut fieret, dedi. STEPH. Putabam te reſipuiſſe. NICOL. Niſi prius errorem deprehendis, ridiculum eſt, quod de reſipiſcentia garris: impugna illud decretum, ſi potes; adamantinum eſt, nunquam franges. STEPH. Hircum modo mactavi, adhuc bullit ſanguis, mane. Nihil eſt tam firmum, quam veritas; illi omnia B cedunt. Decretum eſt ex antiquis, quæ vos fatemini, ſanctum eſſe Baſilienſe Concilium, nec diſſolvi poſſe, nec transferri, niſi duabus partibus cujuslibet deputationis conſentientibus, ac votis ſingulorum, tam in generali Congregatione, quam in deputationibus diligenter perquiſitis. Quid hic reſpondebis? factumne hoc dices in editione tui decreti, quod, ut ſic dicam, furtim conceptum, tumultuatim promulgaſtis. NICOL. C Plusquam factum; lex neceſſarior & ſalutarior præceſſit, qua transferendum eſſe Græcorum cauſſa Concilium, omnes usque ad unum conſenſimus. Cumque ſatisfactum decreto, quo te armas, fuit, poſtmodum vero non in translatione, ſed in nominatione loci diſſenſio patrum fuit. STEPH. Siſte vocem! nolo, ulterius pergas. En quo pacto ais tu decretum fuiſſe relaxatum; non paria ſunt transferendum decernere, atque transferre: dicit decretum, ne Concilium transferatur, niſi ex conſenſu duarum partium; non dicit, ne decernatur transferendum. Et quia periculoſius eſt, transferre, quam trans-

(1) Cod. Can. omittit *hoc*.
(2) Cod. Can. *curaſſet*.

Digitized by Google

transferendnm cenſere, translationi adhiberi ſolemnitates placuit. Exin num erubeſcis paululum, id tibi argumentum ſumere, quod in nobis te non ignoras reprehendiſſe? Nos cum Avinionem eligere intenderemus, nec ſufficere patrum ſuffragia timeremus; hoc ipſum, (1) quod dicis excerpere nullo pacto permiſſi fuimus; tu præcipue nobis eras moleſtus, majorem partem ſufficere nobis dictitans: fortaſſe avarum illum imitari volebas, qui uſuras idcirco publice deteſtabatur, ut ſolus omnibus fieret fœnerator. NICOL. Agedum, expedi hoc; promiſiſtisne Græcis mutare locum? STEPH. Promiſimus. NICOL. Factumne a vobis eſt? STEPH; Tute ſcias, Avinionem cum Sabaudia & Baſileæ elegimus; ut unum ex his locum, quem optarent Græci, accederent, noſque cum ipſis conveniremus. NICOL. At Baſileam illi ſæpius refutarant; ex aliis orbis locis ea nominata fuere: Calabria, Ancona, aut alia terra maritima, Bononia, Mediolanum aut alia Civitas in Italia. Extra Italiam vero, Buda in Ungagaria, Vienna in Auſtria, ad ultimum Sabaudia. Cur Avinionem, inter illa non comprehenſum locum nominaſtis? Tune illorum inſaniæ communicas, qui comprehendi Avinionem putant? STEPH. Non utique; illos etiam bis delirare vidi, quia Avinionem comprehendi, & quia maritima urbs foret, ideo comprehendi putabant; ſed nihil horum noſtra electio habet, nec ego & majores illis deliramentis ducti ſumus. NICOL. Cur igitur elegiſtis? STEPH. Ut eſſent, qui argentum darent, fieretque Græcis poteſtas ex tribus locis, quem mallet, unum eligere. Sabaudia comprehenſa erat, illam declinare non poterant. NICOL. Sed cum Avinionenſes ſolutionem pecuniarum differrent, timerentque legati Apoſtolici, ne pacta Græcis fides deficeret, quod nec navigia, nec alia promiſſa mitterentur, in tempore, cur non aliter providiſtis? STEPH. Pulchra, me Hercule, diligentia legatorum, quærebantur in Concilio Avinionenſes non dare pecuniam, & illos ne darent in Avinione, crebris epiſtolis & nunciis deterrebant: miſſumque illuc Cretenſem Archiepiſcopum ab Eugenio conſtat, qui daturos pecuniam, modis omnibus prohiberet. Itaque moram ipſi accuſabant, cujus erant cauſſa, ac ſi Aeneam objurget Mercurius Eliſæ deſertorem. NICOL. Melius iſta inferius trutinabuntur, nunc rei propius hæreo. Duas in Concilio partes fuiſſe, conſtat; Avinionem altera fovebat, altera impugnabat; magnæ utrimque contentiones erant. Terminus, qui Avinionenſibus, infra quem ſolverent, datus erat, re infecta exſpiraverat: dies Græcis aſſignatus propinquus videbatur. dicere alii, denuo novum eligendum locum, alii perſeverandum in prima electione aſſeverare; gravis diſcordia timebatur & ſciſſura patrum: viſum in communi eſt, ad unitatem ſervandam terminum alterum præfigi Avinionenſibus, ut niſi infra XXX. dierum ſpatium datæ pecuniæ forent, atque exinde infra XII. (2) de ſolutione Concilium eſſet certioratum; ad

(1) Cod. Can. *id ipſum.*
(2) Cod. Can. addit *dies.*

ad loci alterius electionem procedi deberet. Fit ſchedula hujus determinationis, legitur in deputationibus, approbatur, in generali congregatione concluditur: Præterit tempus, non pecunias Avinionenſes, neque dediſſe certificant, Petit pars legatorum ad aliam procedi electionem, ſchedulamque ſervari, ſive, ut priſco modo eloquar, ſchedulam negat pars altera, de violata fide querimonia fit, vobis fidem frangentibus; ad legatorum partem (1) ſive minorem electio devolvitur. Res ad deputationes deducitur; qui jus eligendi habent, loca, quæ ſupra dixi, eligunt, Conciliumque transferunt, auctoritas Concilii ſola in eis reſidet: ſuntque non duæ partes tantum, ſed omnes partes Concilii. Alii enim, qui fidem fregerunt, neque partem faciebant, neque numerum. Itaque, ut in deputationibus, ſic & in generali congregatione & in ſeſſione publica concluſerunt. Tu ſi quid habes reſponde, ſed religioſe.

Explicit Dialogus quartus. (2)
Incipit Dialogus quintus.

MARTINUS. Scis, quid mihi ex Andria Terentii in mentem venit modo. AENEAS. Numquid rei id eſt? MART. Byrrhiam relictis rebus juſſerat Charinus rivalem Pamphilum obſervare, ut quid ageret de nuptiis, ſciret. Interea Simo de improviſo adeſt, Pamphilo, qui ei unicus erat gnatus, hodie, inquit, ducas uxorem volo; quem ſic loquentem audiens Byrrhia, nunc noſtræ, ait, timeo parti, quid hic reſpon- A deat; Sic & mihi modo, accidit. AENEAS. Mitte timorem; Cave, ne pugilem noſtrum illis æquipares, qui extra libros mortui homines ſunt. Ut, fuiſſe in urbe noſtra Johannem Paglarenſem, (3) tradunt; ut, quos vidimus ipſi & audivimus, Johannem de Imola G. Mediolanenſem, & qui hic obiit, Ludovicum Romanum; quorum præter memoriæ ſtupendam profunditatem, nihil erat, quod laudares. Hic autem, quamvis Cyneam Byrrhi legatum Simonidem me- B moriæ dotibus exæquet: nihilo tamen minus ingenio valet, & acre illi in omnibus judicium eſt. Rem ipſe omnem tenet; viſus eſt tibi Hector, qui prædixit; at illi non Patroclum, ſed Achillem audies reſpondentem. Unum tibi prædico, priusquam ſine reſponſo ille evadat, erumpere hinc animus eſt: telorum mihi plurimum, quibus illum ejaculer, in pharetra eſt. MART. Mane frontem Stephanus irrugavit, ſe- C que recolligit; aliquid, quod dicat, mediatur. Tu interim, mortuos, neſcio quos, mihi nominaſti, qui interrogati de jure, quod memoria ſervaverant, reſpondebant: cæteris in rebus non minus ſtupidi erant, quam, quibus media frontis vena pertunditur. Sed, quot ſunt hodie hujusmodi! quot beſtiæ doctorantur! Cur non e vivis vel unum prodis? AENEAS. Juvenalis, quo nemo fuit mordacior, ut vivos prætereamus intactos, admonet: illi enim ſunt verſus.

Ex-

(1) Cod. Can. addit. *ſive majorem.*
(2) Cod. Can. Incipit V. Dialogus.
(3) Cod. Can. *Plagarenſem.*

Digitized by Google

. . *Experiar, quid concedatur in illos,*
Quorum flaminea tegitur cinis atque Latina. .

Id nobis etiam obſervandum eſt. Sed, quid ſibi vult Nicolaus, dum reſponſum exigit religioſum: MART. Alta magis, quam forte putas, res eſt, noſcenda tamen: Quotidie hoc verbum in auribus cadit, nec, quid ſit religioſum, illi ipſi, qui pronunciant, ſciunt. Idem etiam de *ſacro* & *ſancto* dixerim; nunc *ſanctiſſimum* Papam, nunc *ſacrum* Concilium, nunc religioſos Principes dicimus; hoc vellem ex noſtris cornicibus percontari, ſi quid in abditis ſuis ſanctiſſimisque penetralibus habeant, huic quæſtioni, quod ſatisfaciat. AENEAS. Ac ſi ſurdos de lyra interroges. Sed fare tu, *quem nec bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo, nec fonte labra proluiſſe caballino* obſcurum eſt; quid ſacrum, quid ſanctum, quid religioſum eſt? interea Stephanus, neſcio quid acturus, poſt ſepem ſe retraxit, ad certamen revertetur. MART. Sacrum eſt, ut Trebatium dicere Macrobius refert: quidquid eſt, quod Deorum habetur; idque Virgilio comprobari videtur:

Sacra Dionææ matri divisque ferebam;

Et, *Sacra Jovi ſtigio & tibi maxima Juno*
Sacra ferens. . . . . . .

Sanctum eſt, ut idem Trebatius libro X. Religionum refert, interdum idem eſt, quod ſacrum & religioſum; Interdum nec ſacrum, nec religioſum; ſed idem eſt, quod incorruptum, ut *ſanctæ leges* quia corrumpendæ non ſunt. Et hinc eſt illud:

A *Tuque o Sanctiſſima Conjunx felix morte tua;*

in quo caſtitatis honorem incorruptæ uxoris amplexus eſt Aeneas tuus. In ſexto vero Aeneidos, ubi ait: *Tuque o Sanctiſſima vates*, non aliud, niſi ſacram vocat Sibyllam, quam videbat & vatem & Deo plenam & ſacerdotem, Religioſum autem quid ſit, Religio ipſa oſtendet. Religionem enim Servius Sulpitius ideo dictam tradit, quod propter ſanctitatem aliquam remota ac ſepoſita a nobis ſit; quaſi a relinquendo dictam, B ut a carendo cerimonia. Secundum (1) Pompejum Feſtum, religioſi ſunt, qui facienda & vitanda diſcernunt: hinc apud Virgilium rivos deducere nulla religio vetuit. Cum ergo Religioſum ſe velle reſponſum Nicolaus ait, id nempe reſponſum ſignificat, quod a viro boni & mali perito, id eſt a ſapiente, ſit dandum. AENEAS. Licet non parum, debitum tamen poſtulat Nicolaus, ſed de Religione dum loqueris, in mentem venit mihi, quod in libro de natura Deorum ſecundo Cicero dicit, C qui Religionem a relegendo dictam interpretatur, his, ſi recte memini, verbis: *Non enim* PHILOSOPHI *ſolum, verum etiam majores noſtri, ſuperſtitionem ac religionem ſeparaverunt; nam, qui totos dies precabantur & imolabant, ut ſui liberi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati: qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, retractarent, & tamquam relegerent, hi ſunt dicti religioſi ex relegendo, quod a Macrobio prætermiſſum ſatis miror.* MART. Deſine admirari. Ciceronem enim in hac parte non ſolum ſequi-

(1) Cod. Can. addit *autem*.

Digitized by Google

quitur nemo, ſed Lactantii etiam mucro ferit; qui ejus interpretationem, ex re ipſa ineptam, reprobat, atque ut aliter tibi exponam, Religionis nomen, Lactantius a vinculo pietatis eſſe deductum putat; quod hominem Deus ſibi religaverit, & pietate conſtrinxerit, qua nos ſervire ei ut Domino, & obſequi, ut patri, neceſſe eſt. AENEAS. Etiam hoc volebam proſequi, ſi permiſiſſes. Sequitur enim Lactantius in ea re potiſſimum Lucretium, qui ſe ait religionum ſolvere nodos, dicitque ſic. Superſtitioſi autem vocantur, non, qui filios ſuos ſuperſtites optant; omnes enim optamus; ſed aut hi, ſuperſtitem memoriam defunctorum colunt, aut, qui parentibus ſuis ſuperſtites, colebant imagines eorum domi, tamquam Deos penates. Nam qui novos ſive (1) ritus aſſumebant, ut Deorum vice mortuos honorarent, quos ex hominibus in cœlum receptos putabant, hos ſuperſtitioſos vocabant: eos vero, qui publicos & antiquos Deos colerent, religioſos nominabant. Unde Virgilius:

Vana ſuperſtitio veterumque ignara Deorum.

Sed ecce Stephanum! lætus redit ad certamen; (2) audiamus.

Explicit Dialogus quintus.
Incipit Dialogus ſextus. (3)

STEPH. Numquam hodie effugies veniam quocumque vocaris. Tuus Hanibal campum eſt ingreſſus, Scipio jam meus veniet. Omnis argumentationis tuæ robur ſub decreto minoris partis conſiſtit; (4) decretum vero ſchedula conventionali ſuſtentari oſtendit, qua obligatos fuiſſe Patres adſtruit. At ſi ſchedulæ ſolvo vinculum, nihil eſt, quod tibi ſuperſit de facto, prout narraſti. Jam nihil tibi erado niſi ubi cauſſas dicit & duas fuiſſe partes. NICOL. Ita inficias ne in re ibis perſpicua, quis hoc neſcit? STEPH. Quamvis fuit, ut ais, diſcordia inter Patres; nulla tamen diſcretio fuit partium, nec nominare hinc atque inde, qui fuerint, quiſquam poterit; ſed erat incertus rumor. At ſi ideo partes in Concilio dixeris, quod alii uno modo, alii alio loquentur, periculoſam rem inducis, & omni die novas partes facies. Illud tu primum ſcis, duas incorporatorum partes in Avinione conſenſiſſe, quando electa illa urbs fuit. Alterius partis, quæ minor tertia fuit, non unum in locum voces, ſed in diverſa tendentes vidiſti; aliis Florentiam, aliis Vtinum, aliis Parmam, aliis Papiam, aliis Viennam eligentibus. NICOL. At cum ſchedulam fieri placuit, duæ tantum partes erant; una ſtare electioni Avinionis volebat, altera ex integro fieri novam: Schedulaque ad concordiam iſtarum duarum facta eſt partium, quaſi contractus ritu. STEPH. Sit ita, ut dicis, quod tamen nullis aſſerere documentis poterit. Illud primum ſcis, Lombardi & Cataloni pluresque Alemanni in hac ſententia vobiſcum fuere, nova ut electio fieret; cumque non obtineretis, facta eſt ſchedula: non ſolventibus Avinionenſibus ſchedulam alli-

(1) Sic f. *ſibi.*
(2) Cod. Can. omittit *ad certamen,*
(3) Cod. Can. *Sextus Dialogus inter Stephanum & Nicolaum.*
(4(Verba hæcce, ſcil. *Decretum vero cedula conventionali ſuſtentari oſtendit.* Cod. Can. addit.

Digitized by Google

allegatis, ſtarique illi vultis: nos, melius eſſe non ſtari, cenſemus; dic, qui vobiſcum remanent? Catalani nempe (1), Lombardi & Almanni quamplures ad nos deficiunt, ſitque ut partis noſtræ pars major aliter quam vos ſentiat. Itaque non attendimus, quid decem aut viginti ex vobis velint, ſed quid noſtrum pars major exigat; univerſitas enim cum univerſitate contrahens, non quid ſingularis perſona velit, ſed quid univerſitatis pars major, exquirit. Exin, quonam pacto conventionalem contendis ſchedulam fore *viſum eſt*; ubi, Patribus ſacri Concilii ſic faciendum eſſe, dicitur? nulla illic de Patribus mentio eſt. Legati præterea, qui præcipui auctores tui decreti fuerunt, publice conteſtati ſunt, his, quæ continebantur in ſchedula, non præſtare ſe aſſenſum: quomodo igitur fuit contractus, ſi in Chirographo contractus non conſenſiſtis? Videſne, ut ruit fundamentum ſchedulæ, utque deliramentum eſt, illam adducere in medium. Sed habeo etiam alia, quibus Herculem tuum perfodere queam, jacula; atque niſi reſipiſcis, jam non ſagittis tecum eminus, ſed mucrone & crebris ictibus bellum cominus agam. NICOL. Miſeret me tui, qui tam cito mihi ut victo inſultas hoſti; quin age, ſi quid telorum in pharetra eſt, deprome totum; clypeus mihi Ajacis eſt, de quo Virgilium dicere putant:

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.

STEPH. Geſtus mos erit tibi, evita hoc, ſi potes, telum. Priuſquam ſchedula illa, qua te munis, fieret, Johannes Abbas Bonæ Vallis, & Raimundus Taloni, quem Siſtarienſes (2) Epiſcopum ſibi poſtea vocavere, oratores Concilii, cum poteſtate, ut eis videretur, cum Avinionenſibus componendi, Avinionem miſſi, Concilium certis pactis obligarant, quæ, ſtante ſchedula, ſervari minime potuiſſent; cujus rei in confectione ſchedulæ ignarum Concilium, nec potuit, nec videri debuit, pacta ſuorum legatorum fregiſſe. Præterea, poterat Concilium honeſtius ex ſuo arbitrio cum parte veſtra, qui Eccleſiaſtici eratis, quam cum Avinionenſibus laicis agere. Inſuper, (3) quod dicis, Avinionenſes non ſatisfeciſſe in tempore, poteſt etiam negari. NICOL. Negare, quod negatur, ſpecies affirmationis eſt; ideoque tuum eſt, ab Avinionenſibus in tempore ſatisfactum comprobare. STEPH. Id neque tu ipſe negabis. Jam enim Avinionenſes quatuor illis Epiſcopis, qui miſſi per Concilium erant gratiam petituri, & Capitaneo Galearum partem pecuniarum dederant, & reliquum ſe daturos, habito decreto, per priores oratores promiſſo, idonee caverant; idque litteris oratorum & communitatis Avinionenſis ſignificatum fuit, non niſi una poſt terminum die. NICOL. Deſine, obſecro, his nugis uti. Scis ſchedulam realem pecuniarum traditionem ac exburſationem requiſiviſſe, non cautionem & figmenta, ut illa fuere. Dice-

(1) Cod. Can. *namque.*
(2) Cod. Can. *Ciſtarcenſes.*
(3) Cod. Can. *idcirco.*

cere te, jure conſultum nobilem & cauſſas orare ſolitum, iſta levia rubor eſt. STEPH. Sit ita; reſponde mihi, ſi ſcis, & ſolve, quæ modo ſubjiciam. Concedamus, quas dicis partes, & ſchedulam, ad ſervandam pacem, fuiſſe factam; quid tum obſecro? NICOL. Servetis tenorem ſchedulæ, poſcimus. STEPH. Rediges tu me hic ad contractus Civiles privatorum hominum; non ſunt negotia publica æquiparanda privatis; altior hic ratio eſt. NICOL. Neſcio, quo pergis; illud ſcio, ſi quid inter Latinos & Græcos conventum eſt, id, niſi ambæ partes varient, ſervandum arbitror. STEPH. Recte ais; Concilium namque Latinorum a Græcis non recipiebatur in principem; legatis vero, & his, qui eos ſequebantur, princeps Concilium erat. NICOL. Fateor; ſed factam conventionem per ſchedulam non cum Concilio, ſed pars cum parte agit. STEPH. Hic ergo me intelligas oro, ſupra pennas ventorum volantem. NICOL. Si eo pergis, non te ſequor, terræ hæreo; vides, ſicut humectum eſt corpus & ponderoſum; vix hodie mille paſſus deambulavi. STEPH. Utamur ergo, ſicut dici aſſolet, pingui Minerva: legati & alii Patres, quicunque incorporati erant, unum Concilium, unum corpus, unam rempublicam conſtituebant; nulla de rebus privatis contentio erat, ad reductionem Græcorum omnes tendebant: obligatum eſt Concilium pecuniam & navigia Græcis mittere, & locum, ad quem veniant, nominare. Jam loca electa ſunt; non ſolventibus in primo termino Avinionenſibus, ſecundus juxta ſchedulam datur, illoque effluxo non habentur pecuniæ. Vos impleri tenorem ſchedulæ vultis, non negamus. Quid hic noſtra intereſt ſervari ſchedulam? NICOL. Nempe, ut promiſſa Græcis ſerventur, quod fieri per Avinionenſes non poſſe cognoſcimus, ex quibus haberi pecunias, ſomnium eſt. STEPH. Quis Græcis ſe obligavit, voſne, an Concilium? NICOL. Concilium. STEPH. Servari ergo Græcis fidem Concilii magis, quam veſtra intereſt. Concilii autem ſemper apud majorem partem eſſe poteſtatem invenies, idque in cæteris univerſitatibus perſpectum eſt: dum igitur vos novam electionem loci faciendam exiſtimatis, nobis, qui plures ſumus, aliter videtur; cognoſcimusque facilius eſſe ex Avinione haberi pecunias, ubi jam compertæ parətæque ſunt, & ad illas habendas præter unum decretum nihil exigitur plus, quam ex novo loco, ubi & nova pacta percutienda ſint, & omnia ex integro reiteranda. Et, ſi fuerimus in prima electione concordes, timor nobis eſt, ne in ſecunda ſimus diſcordes, reſque noſtris diviſionibus pereat. Itaque omnes ad obſervantiam fidei tendimus, ſed diverſo calle: in qua re parti majori, cujus plus intereſt, ſtandum procul dubio erat, quo caſu etiamſi ſchedula conventionalis fuiſſet, quia prius ſervanda erant Græcis promiſſa, quam legatis, poterat major pars conſulere, quod reipublicæ videbatur honeſtius & utilius. NICOL. Paterer iſta diceres, niſi nimium a vero receſſiſſes; quomodo enim ſatisfieri prius Græcis per Avinionenſes ſperare pars veſtra poterat, cum viſum poſtea ſit, loca per nos electa prius

Digitized by Google

prius ſatisfeciſſe, & Græcos libentius ad Italiam voluiſſe venire? STEPH. Ab eventu arguis; Sapiens autem, ſicuti placet Senecæ, conſilium rerum omnium, non exitum expectat. Initia in poteſtate noſtra ſunt, de eventu fortuna judicat. Et Poëta illuſtris:

. . . . *Careat ſucceſſibus opto*
Quiſquis ab eventu facta notanda putat.

Nos, quod vero ſimilius erat, ſecuti fuimus; nec refutaturos Sabaudiam Græcos ſperavimus, quam obtulerant. NICOL. Fuit tamen per id tempus Johannes Diſypatus Baſileæ, Imperatoris & Patriarchæ Apocriſiarius, futurumque id vobis prædixerat. STEPH. Audiſtn' tu, qui homines Græci ſunt? NICOL. Cur petis? STEPH. Ut ſcias, ex Juvenali non eſſe illis dandam fidem. Audi illum, ſic ait:

Græculus eſuriens in cœlum juſſeris ibit.

Et alibi: *Creditur olim velificatus Athos; & quidquid Græcia mendax audet in Hiſtoria;* non homines ſolum, ſed ipſam Græciam de levitate mendaciorum arguens. Hic tuus Diſypatus prius ex Conſtantinopoli receſſerat, quam nominata Avinio foret; habuiſſe tamen in mandatis, audacia Græca mentiri non verebatur, ne in Avinionem conſentiret; homo præterea emtus pretio, qui in conventionibus cum Græcis habitis adfuerat, ſe illam Sabaudiam intellexiſſe ajebat, quæ in Gallia Padana eſt, Duci Sabaudiæ ſubjecta; cum tamen & verba extra Italiam dicant, & nulla Italiæ provincia Sabaudia nuncupetur. NICOL. Meum Græcum nimis mor-

A des. STEPH. Imo parum pro re. NICOL. At, quod dixiſti, apud majorem partem ſemper vim eſſe Univerſitatis & Collegii, id non reperio ſemper verum, niſi majorem partem ex meritis & auctoritate perſonarum facias. Scis in electionibus Prælatorum ſcrutinia fieri non ſolum numeri ad numerum, ſed zeli ad zelum, & meriti ad meritum, ſolere. In capitulis præterea, ſi major pars ſcienter indignum Prælatum elegit, poteſt minor dignum eligere. B Rurſus quoque, præfixo ad eligendum termino, negligentibus aliis, poteſt eligere minor pars, quas res noſtro in caſu concurrere ſingulas video: vos enim & ſcienter locum ineptum, id eſt, jam refutatum elegiſtis, & in ſecundo termino eligere neglexiſtis, & quod maxime ponderandum eſt, viri & graviores & tam re quam fama meliores noſtræ partis fuere: quorum ſi zelum & merita penſes, longe plus ponderis fuiſſe in noſtris, quam in veſtris manifeſtum eſt. C STEPH. Nimis mea ſententia erras, qui facta Capitulorum & Univerſitatum, Superiores habentium, Concilio, ubi nemo, niſi Deus ſuperior eſt, æquiparas; poteras enim tu ipſe rationem diverſitatis vidiſſe: in Capitulis Eccleſiarum, ſi major pars errat, ſupereſt Epiſcopus Metropolitanus, Papa, qui inter minorem & majorem partem dijudicet. In aliis Collegiis ſuperſunt Duces, Reges, Imperator. At in Concilio neceſſarium eſt, majori ſtari parti; cum nemo ſit, qui merita perſonarum & partium rationes, niſi Deus ipſe ſignum e cœlo dederit tamquam ſuperior, diſcutiat. Eſtque in omnibus liberis Civitatibus, ſicuti Romæ, Athe-

Athenis, Carthagine cuſtoditum, ut majoris partis ſententia vincat. Nec ulla unquam apud Romanos Catonis ſententia in ſenatu obtinuit, niſi quæ plurimos habuit aſſenſores; quamvis & ſanctus ille, & omnium judicio ſapientiſſimus haberetur. At tu, ſi perſonarum velis habere diſcretionem, ut meliores in cenſendo præferas, rem periculoſam & ambiguam introduces, & quæ magis gladii altrix (1) quam pacis ſit. Quod vero tuam partem ex perſonis magnificas, fateor tibi, ex tribus Cardinalibus duos te ſecutum; at Patriarchæ, qui aderant duo, nobiſcum fuere: Archiepiſcoporum & Epiſcoporum & aliarum profecto dignitatum numerus longe major in noſtra parte fuit. De bonitate, ſcis, quam fallax judicium ſit; *pravum eſt cor hominis & inſcrutabile*, inquit Propheta, *quis cognoſcet illud*. Non qui fecerit, ſed quid factum ſit, a nobis ſpectandum eſt. Illi tamen ſi boni fuiſſent, ſicuti exiſtimas, nunquam ſic impudenter veritati reſtitiſſent; quos etiam veritatem foventes adverſus majorem partem, æquius erit ſilere. Jubet enim Plato, ut eſt in Ciceronis Epiſtolis, tantum contendere in republica, quantum probare tuis Civibus poſſis; quibus cum perſuadere diffidimus, vim tamen non debemus inferre. Id vero, quod ais, locum ineptum a nobis ſcienter electum, jam ſupra confutatum eſt; nec enim locus ineptus Sabaudia erat, in Decreto comprehenſa, & a Græcis oblata. De termino quoque ridiculum eſt, quod ais; terminum enim, quem aut nos ipſi nobis per ſchedu-

A lam ſtatueramus & prorogandi erat facultas, aut Græci nobis ex contractu (2) præfixerant, cui jam prima electione erat ſatisfactum; in qua perſeverare cautius videbatur: ſicque nulla ex parte argumentatio præſtat tua. NICOL. Nequeo non moleſte ferre, quod de ſenatu Romano adducis, quaſi æquum ſit de nobis & ſenatu illo judicium, ad quem nemo non graviſſimus vocabatur; in quo ſcripti qui erant, a ſenio *Senatores*, & a curæ ſimilitudine

B *Patres* appellabantur; quos non ſolum non recipiebant non graves, ſed admiſſos etiam ex minima culpa removebant. Idque negotium cenſoribus erat commiſſum; quos Lucium Sulpicium, ſingulari familia ſummoque ingenio virum, propter exiguam notam libidinoſæ ſuſpicionis, removendum ſenatu, multosque dies in vinculis habendum, conſtat percenſuiſſe. Vos autem, absque delectu, doctos & indoctos, & quod pejus

C eſt, bonos & malos, quaſi ad mercatum vinariamque tabernam admittitis; nec vili plebeculæ, aut ulli hominum fæci repulſa eſt. An quidquam ſtultius eſt, ut verbis Ciceronis utamur, quam quos ſingulos ſicut operarios barbarosque contemnas, eos aliquid putare eſſe univerſos; horum ego quidquam aut pendam, aut pendere decreta debeam? STEPH. Nimium eſt vero, quod ais, contrarium; regula eſt de admittendis, cujus auctorem tuum dicunt Julianum fuiſſe, illi usque in hanc diem ſtatur. Judicio XII. virorum admiſſiones fiunt. Si qui recepti inveniuntur, quibus nec pinguia beneficia,

(1) Cod. Can. *aſſertrix.*
(2) Cod. Can. *ex Conventu.*

Digitized by Google

ficia, nec ampliſſimæ dignitates ſunt; eos tamen Presbyteros eſſe, ſat eſt: ſæpeque ſapientia ſub pallio ſordido reperitur. NICOL. Acſi velis Presbyterorum quoque judicium eſſe in Concilio. STEPH. Volo utique, eſt juſtum, volo. NIC. Synodi tamen Chalcedonenſis verba ſunt: *Synodus Epiſcoporum & non Clericorum*; quomodo igitur, qui non Epiſcopi ſunt, Presbyteros miſces in communi, ut judicent cum Epiſcopis. STEPH. Inane eſt, quod jacis fundamentum. Scis apud Paulum idem eſſe Epiſcopum, quod Presbyter eſt; unde & in ea epiſtola, quæ ad Titum ſcribitur, Pauli, ſic inquit Hieronymus, antequam Diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis: ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Idem eſt Presbyter, quod & Epiſcopus; unde Epiſcopi cognoſcere debent, ſe magis conſuetudine, quam diſpenſatione Dominicæ veritatis, Presbyteris eſſe majores. Synodus ergo, appellatione Epiſcoporum, etiam Presbyteros voluit contineri; quod ex ſubjunctione clare oſtendit, ubi non Presbyteros tantum, ſed Clericos etiam excludit. An autem judiciariam poteſtatem Presbyteri habeant, ex Ariſtotele Theologorum Auguſtino lucide perdiſces, qui ſuper illis Mathæi verbis: *Tibi dabo claves regni cælorum*, nimirum ait, per illa verba judiciariam poteſtatem datam eſſe non ſolum Petro, ſed aliis etiam Apoſtolis & toti Eccleſiæ in Epiſcopis & Presbyteris. Quibus ſententiis obſervatio quoque & praxis tam primitivæ Eccleſiæ quam noſtræ conſonat. In Actis enim Apoſtolorum conveniſſe Apoſtolos & ſeniores legimus. Interdum vocaſſe XII. multitudinem, quod loco Concilii apud eos fuit, factiſque concluſionibus, viſum eſt, ſubjungitur, Spiritui Sancto & nobis; quibus verbis non conſultatio, ſed deciſio continetur propoſitæ quæſtionis, & tam ad Diſcipulos quam ad Apoſtolos referuntur. In Concilio vero Nicæno Presbyterum adhuc Athanaſium conſtat fuiſſe. Cumque Paulus Antiochenus, qui fuit Epiſcopus Galieno imperante, Chriſtum communis naturæ hominem prædicaret, Concilium adverſus eum Antiochiæ convenit, ad quod venerunt Epiſcopi ex Cæſarea Cappadociæ, ex Ponto & Aſia, ex Hieroſolymis, & multi alii Epiſcopi & Presbyteri & Diaconi: ſubdit Hiſtoria, & referens pluries propter hoc celebratum fuiſſe Concilium, ultimum in eodem loco, Aureliano imperante, habitum dicit, ubi Paulus damnatus eſt ab omnibus, quæ ſub cœlo ſunt, eccleſiis Chriſti. Nec ullus magis eluſit confutavitque Paulum, quam Malchion, Presbyter Antiochenus, qui oratoriam artem in Antiochia docuerat. Sed quid antiqua commemoro, cum & tibi notiſſima illa ſint, & noſtri temporis exempla ſufficiant. Qui Piſis & Conſtantiæ audivimus Papiæ vero & Senis etiam vidimus, Epiſcopis conjudicaſſe Presbyteros. Conſtantiæ vero ad electionem Papæ, qua re nihil illic gravius eſt geſtum, qui non Epiſcopi ac ne quidem Presbyteri erant, receptos quoſdam fuiſſe, compertum eſt. Sed longius forſitan, quam ratio diſputandi exigeret, ſum digreſ-

 ſus

ſus. Revertamur ad inſtitutum. Eſtne aliud, cur translatum decretis veſtris Concilium putes? NICOL. Quaſi evictus ſim, ita loqueris; mihi non poteſt perſuaderi, Decretum noſtrum non fuiſſe validum, quod legati Apoſtolici & alii viri graves in Seſſione publica conſecrarunt. STEPH. De illo Decreto dicis, quod poſtea falſo bullatum reperimus? NIC. De illo ipſo: nec enim falſitati me alligo, quam minime probo, licet Decreto illo me juvem: bullatio enim nec dedit, nec abſtulit vim; non Decreto ſed perſonæ detraxit falſitas. STEPH. Immo etiam Decreto. NIC. Qui? STEPH. Contendebant Patres de Bulla, vosque veſtrum, & nos plumbare noſtrum volebamus: pacis media reperta ſunt, ut Cardinali ſancti Petri, Archiepiſcopo Panormitano, & Burgenſi Antiſtiti, bullandi facultas daretur ex ambobus quod mallent. Illi, re inter ſe diſcuſſa, noſtrum maluerunt plumbare, quorum arbitrium decreto veſtro quantum detraxerit, ipſe judica. NICOL. Scis, quod ſolum de plumbo, facultas in arbitrio fuit; illorum negotio principaliter cautum fuit, ne quod exinde præjudicium fieret. Itaque reputo ego decretum etiam non bullatum: non enim ex ſerico, plumbo & pergameno, ſed ex verbis & ſententiis conſtant Decreta. STEPH. Quid ſi fateor tibi, fuiſſe illud Decretum etiam majoris partis & rite ac canonice factum, an ex illo translatum Concilium reris? NIC. Quidni rear? STEPH. Haud ſic eſt; perlege Decretum. Eliguntur illic, quæ prædiximus loca, ut, venientibus Græcis, ad unum ex illis Concilium tranſeat: in-

A terea tamen usque ad illorum adventum permanere Concilium Baſileæ mandatur. Verumne ego prædico? NIC. Ut res eſt. STEPH. Audi ergo, quæ infero. Vos Concilium ante adventum Græcorum Ferrariæ inchoaſtis, illucque, ut ad legitimum Concilium accedentes, ſedentibus nobis Baſileæ, ſchiſma in Eccleſia introduxiſtis; cumque in ejus principio ſchismaticorum conventiculum illud fuerit, certum eſt, quia nec per Græcos hæreticos; nec per Eugenium, jam ſuſpenſum; nec per nos, qui illuc non venimus, fieri B Concilium legitimum ex conciliabulo illo potuit: nec Principes ibi univerſalem ſynodum reputarunt. Quare, cum oportuit juxta Decretum veſtrum ſedere Concilium Baſileæ, donec Græci Latinum portum appuliſſent, vosque ante ex Baſilea receſſeritis: conſtat, vos non ſervaſſe Decretum veſtrum, remanſiſſeque nihilominus Concilium Baſileæ; cujus factam translationem nullam exinde reperio. At tuum Decre- C tum quam inane ſit, quam ridiculum, quam nullum, ſatis tibi ex antedictis poteſt liquere; ſatis miror, te virum doctum, & in paucis peritum, talibus nugis involvi; cum & Decretum illud tuum, non ſolum a duabus partibus non factum, liqueat; ſed neque ab una ex tribus totius Concilii partibus: cum ſcias, in generalibus ſynodis, quæ de majore parte dicuntur, non eſſe his locum; cum ſolemnitates, in transferendo requiſitæ, omiſiſſe noſcantur; cum Decretum, neque in ambone, ut moris eſt, lectum, neque auditum, & per arbitros fuerit a bullatione rejectum; cum ſchedulam,

qua

Digitized by Google

qua te munis, legati veſtri reſpuerint, & major pars veſtræ partis ab ea reſilierit; cum nulla in ſchedula de partibus fiat mentio, ſed ſolum determinationem quandam Concilii fuiſſe conſtet, ad excitandum Avinionenſes; cum obligatio, illi contraria ſchedulæ, præceſiſſet, quæ Concilium adhuc latebat; cum jam Avinionenſes pecuniæ partem dediſſent; cum vos Decretum veſtrum minime ſervaveritis. Præterea ſi ſic agis, ut Concilium tuo Decreto translatum dicas, non ſolum Patribus, qui modo Concilium faciunt, injurius es; ſed omnibus fere Chriſtianæ religionis Principibus derogas, quorum nuncii usque ad tempus ſævientis peſtis in Concilio perſeverarunt, eſſeque illud Baſileæ verum & legitimum continuo recognoverant. Cave, ne iſtos arguas, dum nos increpas. Scriptum a Cicerone non neſcis, quia tutum non eſt in eos dicere, vel ſcribere, qui poſſunt proſcribere. NICOL. Nimium multis jaculis confoſſus ſum; aut nimis multa es eloquentia; aut verum non eſt, quod defendere inſtitueram. Nihil jam mihi reſtat, quo meæ partis Decretum tueri ſciam. Itaque do victam manum, niſi mihi campum in aliud certamen ſervas. Scis moris eſſe gladiatorum, ut victi lancea, gladio pugnent, aut ſecuri. STEPH. Non ſum adeo gloriabundus, ut victoriam me habere putem, antequam omnem devincam hoſtem. Cæſaris mihi animus eſt, cui nihil omnino videbatur factum, cum ſupereſſet ad agendum aliquid. Itaque faciam tibi, quamvis pugnandi copiam. Quod vero victum te primo congreſſu fa-

A teris, placitum mihi admodum eſt, verumque eſt, quod exiſtimas, non fuiſſe verum, quod defendendum aſſumſeras. In argumentis tamen meis, ſi quid eloquentiæ mixtum fuit, id non mihi, ſed loco, in quo conſedimus, prope Baſileam adſcribito; tecum namque dum loquor, neſcio, quo numine interim occulto incenſus ſum, ut verum putem, quod antiquitas dicebat, locis quibusque ſuum genium eſſe.

Explicit Dialogus ſextus.
Incipit Dialogus ſeptimus. (1)

B MARTINUS. Magno metu liberavit me hodie Stephanus. Utinam audiſſent eum, qui Nurnbergæ futuri ſunt omnes. Magna hujus viri eloquentia eſt, ſed magna etiam ætatis noſtræ vitia ſunt. AENEAS. Quæ vitia? M. Rogas? Videsne oratoriam artem jacere contemtam, nullique prorſus honori eſſe? Quis hoc non damnet ſæculum? Quis mores ferat æquo animo præſentes? Oratores, ſi quando mittuntur, non qui orare ſciant, ſed qui arare, mittuntur; ideoque nec perſuadent aliquid, nec mentes eorum, ad quos

C pergunt, flectere ſciunt. Reverſi autem, quam ſtomachoſi ſint, quam etiam ambitioſi, tu vides. Sic, inquiunt, ſic dixi, ſic feci, ſic me habui. Dies receſſus, itineris incommoda, quotiens potarunt, quotiens pranſitarunt, quaſi ad focum anus, commemorant; vix quoque quotiens minctum, aut ructatum ab eis ſit, ne dicam, quod eſt ultimum, ſilent. At Venulus, quem Latinus ad Diomedem miſerat, pauca de his elocutus, totum orationis corpus in rela-

(1. Cod. Can. *Septimus Dialogus inter Martinum. & Aeneam.*

relatione reſponſi habiti conſumſit; A ſicut in undecimo Virgilium ſcis referre: hi autem reſponſum datum aut tacent, aut corrumpunt. Sed non conſentit his dementiis Stephanus; ipſus verus elegans eſt, remque ut decet breviter & dilucide narrans, & (1) argumenta ſuis locis diſponens, officium non Juris-conſulti ſolum, ſed oratoris implevit; huncque ego mitti legatum vellem; non hos, qui ſibi ſolum ſciunt. Fieri enim poteſt, ſicut Cicero dicit, ut recte quis ſentiat, & id, quod B ſentit, recte eloqui non poſſit: quos quidem (2) mitti in legationem præſtat, quam elingues & mutos. AEN. Certum eſt, quod dicis; Theologi enim, & hi, quos Doctores jurium vocant, quibus ignota ſunt Croacis & Thiſiæ inventa, tam apti legationibus ſunt obeundis, quam ſellis porci gerendis: hinc ego ſæpe ex congregationibus tædio affectus receſſi. Jamque non magis ad relationes audiendas lætus perſto, quam ſi in piſtrino molam. Sed regnat ubique C ignorantia. Jam non ultima ſæcula ſunt, quæ vivimus; ſed ſæculorum fex: nulla modo in pretio ars eſt, niſi quæ captu facilis, & utilis quæſtu eſt. Rhetoricam autem, quoniam ad ejus perfectionem comprehendendam opus eſt rerum plurimarum ſcientia, ſine qua verborum volubilitas inanis atque irridenda eſt, omnes (3) fere aſſequi deſperant; & id, quod neſciunt, aſtu contemnunt. Sed quam iſti a vero judicio procul abſunt, quam errant, quam deſipiunt; namque, ut ait præcipuus Orator, & illum ſecutus ad Hieronymum Damaſus, cum idcirco homines a beſtiis, differamus, quod loqui poſſumus; qua laude ille dignus eſt, qui in eo cæteros ſuperat, in quo homines beſtias antecellunt? Cæterum mitto hæc; quid obſecro eſt, quod de genio refert Stephanus? Nunc illud Virgilianum cupio noſſe: parentante namque ad buſtum Anchiſæ patris Aenea, lubricum anguem ex abditis exiſſe, libatiſque dapibus, ſucceſſiſſe rurſus tumulo, conſtat. Exinde ſubjungitur:

Incertus geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet.

quem hic Virgilio ſenſum vis dari? MART. Dignum eſt cognitu, quod expoſcis. Sed quid tu ibi Virgilium putas velle, cum ait:

Quisque ſuos patimur manes.

AEN. Nempe, quod omnes poſt obitum ſupplicia juſta, quæ ſunt apud manes, ſubire oportet; ut ſi quis dicat: judicium patimur; id eſt, ea, quæ continentur in judicio. MART. Non ſic videtur Servio. AEN. Qui ergo? Nos, inquit ipſe, cum naſcimur, duos genios ſortimur, unus eſt, qui hortatur ad bona; alius, qui hortatur ad mala: nec incongrue dicuntur genii. Quicunque enim hominum genitus fuerit, ei ſtatim obſervatores deputantur, quibus aſſiſtentibus poſt mortem, aut aſſumimur in vitam meliorem, aut condemnamur in deteriorem. Manes ergo genios dicunt, quos cum vita ſortimur. AEN. At quomodo fieri poteſt, ut numinum voluntate prava cu-

(1) Cod. Can. omittit &
(2) Cod. Can. addit *tamen.*
(3) Cod. Can. *vere.*

cupiamus, quibus nihil placere conſtat mali? Genii quidem, ut mihi videris ſentire, numina ſunt, quorum alteri officium das minime liberale. MART. Idem quoque apud nos eſt; qui Angelos lucis & tenebrarum dicimus. Genium præterea, Deum naturalem, qui omnium rerum (1) gubernationibus præeſt, quidam volunt: unde apud Terentium in Phormione, ſuum defraudare genium Getam, inquit Dauus, voluptati quoque cum damus operam, indulgere genio dicimur. Sed nec aliquem ſine genio locum eſſe voluit, ut Stephanus dicit, antiquitas. Inde illud: *Incertus geniumne loci;* quod autem *famulumne parentis*, ſubjungitur, ab antiqua etiam conſuetudine tractum eſt. Mos enim majoribus fuit, ut quotiens Reges morerentur, cum his dilecti (2) equi, vel ſervi, & una de uxoribus carior incenderetur: inter quas de hoc ipſo magna erat contentio, quod poni in rogum cuilibet deſiderium erat cum viro. Genium ergo, id eſt, famulum ſuum cum Anchiſe ſepultum, accipere poſſumus. AEN. Ego vero altiorem his verbis ineſſe arbitror ſenſum. MART. Quam prægnantia ſunt Virgilii dicta, pluresque habere ſententias, clarum eſt. AEN. Effectum Deum poſt mortem Anchiſam hæc verba oſtendunt. Namque, ut ſingula numina ſuperiora poteſtates inferiores habent miniſtras; ſicuti Venus Adonem, Mater Deorum Achim, Minerva Triptolemum, Diana Virbium, Bacchus Marſiam; ſic & Anchiſes aliquem, cujus nondum nomen ſciret. MART. Mane! Etiam aliud ſub his verbis ſecretum latet. Deprehendit Pythagoras ex ſpina hominis putrefacta, medullisque renum, anguem naſci, cui nomen Hibena eſt, quod in fine præclari operis ſcriptum ab Ovidio non te fugit: anguem illum Virgilius, ſicuti exiſtimo, effectum vult genium.

Explicit Dialogus ſeptimus.
Incipit Dialogus octavus. (3)

NICOL. Marcum Marcellum, quo adverſus Hanibalem Imperatore uſi Romani ſunt, ſæpe victum primo certamine, inſtauraſſe prælio vires, viciſſeque ſecundo in luctamine, ſcribit Livius, eadem modo ſpes eſt. Non potui oſtendere transtuliſſe legitime ſe Concilium: translatum tamen eſſe ab alio Canonice, probaturum me non deſpero. Nam etſi noſtris Decretis id non eſt; Eugenii tamen litteris eſt factum. STEPH. Quænam ſunt Eugenii litteræ? NIC. Quibus translatum in Ferrariam Baſilienſe Concilium dicitur. STEPH. Robur illis ineſſe litteris putas? NIC. Maximum. STEPH. At Univerſitas tua fatetur, abſque conſenſu ſuo non poſſe transferri Concilium: hic vero non conſenſiſſe Patres jam oſtendimus. NIC. Nihil ad me quid univerſitas dicat. STEPH. Poſſene Papam ſuo ex arbitrio transferre Concilium exiſtimas, vel diſſolvere? NIC. Exiſtimo. STEPH. Quomodo ad primam diſſolutionem, ſive illa translatio fuit, reſpondes, quam tuus Euge-

(1) Cod. Can. omittit *rerum.*
(2) Cod. Can. *delecti.*
(3) Cod. Can. *Octavus Dialogus.*

genius confeſſus eſt, non potuiſſe ſe facere, cui nec Principes, nec ipſum aſſentiri Concilium voluit? NIC. Non quid factum eſt, ſed quid fieri debuit, inſpicio. STEPH. Ad rationes igitur veniendum eſt: poteſtas Concilii generalis aut major, aut minor eſt, quam Papæ, aut illi æqualis; ſi æqualis, par in parem non habet imperium; ſi major, multo minus: inferiorem autem eſſe tu proba. NIC. Lubet id quidem, neque hic patrocinio mihi eſt cujusquam opus. Scis, quia per Petrum Romani Pontifices deſignantur; Petro autem dictum eſt: *Tu vocaberis Kephas*, quod caput ſignificat; &, *tibi dabo claves regni cælorum*: &, *quodcunque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in cælo*: &, *ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*: &, *paſce oves meas*: &, *duc in altum rete*: &, *noli timere, jam ex hoc eris homines capiens*: &, *quia Petrus traxit ad terram rete plenum piſcibus magnis*. &, quod ſolus Petrus in tutelam Chriſti emiſit gladium: quibus in verbis ſummorum Pontificum ſupremam oſtendi auctoritatem quis non videt? STEPH. Scis, quid volo ex his colligi verbis. NIC. Niſi prius dixeris, neſcio. STEPH. Litteræ Martini exſtant, Conſtantienſi approbante Concilio, emiſſæ, quibus errores Johannis Wiklef condemnantur, inter quos ille unus eſt: non eſſe de neceſſitate ſalutis credere *Romanam Eccleſiam ſupremam inter alias.* Subjicit Martinus: error, ſi per Romanam eccleſiam intelligitur univerſalis Eccleſia, aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum ſummi Pontificis ſuper alias Eccleſias particulares. Fateor itaque

A tibi, Romanum Papam non conjunctim, ſed diviſim, cunctis præeſſe Chriſticolis. Præterea, quod dicis: *Tibi dabo claves regni cælorum*, ſcis, non Petro ſolum, ut ſupra diximus, ſed ad totam referri Eccleſiam. Sic & Auguſtino de Agone Chriſtiano videtur. Sic & Ambroſio in principio Paſtoralis, quorum alter: *huic etiam Eccleſiæ*, inquit, *claves regni cælorum datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt.* Alter, *quas oves*, ait, *& quem gregem, non ſolus tunc ſuſcepit beatus Apoſtolus Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & nos cum*
B *illo eas ſuſcepimus omnes.* Atque uno ut verbo omnibus tuis auctoritatibus ſatisfaciam, Auguſtinus in ſermone natalis Petri & Pauli: *Dominus Jeſus*, inquit, *diſcipulos ſuos ante paſſionem ſuam ſicut noſcis elegit, quos fratres appellavit; inter hos pene ubique Petrus ſolus totius Eccleſiæ geſtabat perſonam.* Quæ igitur de Petro dicis, ego ad Eccleſiam omnia refero, ad quam ipſum Petrum remiſſum eſſe, tamquam inferiorem, Evangelica lectio demonſtrat, cum in correptione fraterna commonetur,
C Eccleſiæ dicere, niſi proficiat. Transeo verba illa: *Ite docete omnes gentes: Ego vobiſcum ſum usque ad conſumationem ſæculi: qui vos audit me audit: Vobis eſt datum noſſe miſterium regni Dei.* Et, *ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ego in medio ſum*: &, *omnia quæcumque dixerint vobis facite*: &, *venite poſt me faciam vos piſcatores hominum*: &, *Dei adjutores ſumus*: &, *qui nos fecit idoneos miniſtros novi teſtamenti*: &, *quæcumque ligaveritis ſuper terram erunt ligata & in cælis*: &, *vos eſtis ſal terræ*: &, cætera iſtiusmodi, qui-

quibus Eccleſiæ auctoritas exaltatur. NIC. De Concilio, non de Eccleſia diſputamus. STEPH. Quod Eccleſia apud Græcos, idem eſt apud Romanos Concilium; utrumque ad multitudinem ſpectat. Hinc Nicænum Concilium, cum aliquos excommunicaſſet, *hos*, inquit, *anathematizat ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia*: Hinc & Literæ Martini, quas paulo ante retuli, interrogari volunt ſuſpectos de hæreſi, an credant, quodlibet generale Concilium univerſalem Eccleſiam repræſentare? ut, niſi id credat, hæreticus cenſeatur. NIC. At etiam Papa, ſicuti faſſum te audio, Eccleſiam repræſentat. STEPH. Non ego; Concilium tamen proprius; hinc Concilii Conſtantienſis decretum eſt, ubi declaratur, quod ipſa ſynodus, in ſpiritu ſancto legitime congregata, generale Concilium faciens, & Eccleſiam Catholicam repræſentans, poteſtatem a Chriſto immediate habet; cui quilibet, cujuscunque ſtatus, vel dignitatis, etiam ſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, ad exſtirpationem ſchismatis, & reformationem dictæ Eccleſiæ in capite & in membris. Ex his habeo Papam ſubjectum eſſe Concilio generali, quod plus eſt, quam noſtra diſputatio exigat, cui ſat erat, parem utriusque poteſtatem oſtendiſſe, ut transferri, aut diſſolvi Concilium ab Eugenio non potuerit. NICOL. Auctoritatem generalis Concilii ex Conciliorum exaltas teſtimoniis: repellitur tamen in omni cauſſa, niſi adverſus ſe dicat, teſtis familiaris. Si ſic pergis, habeo etiam ego ſimilia Romanorum Pontificum, qui

A ſuam cauſſam non relinquunt indefenſam; ſunt, qui facta ſubditorum a Papa judicari; Papam vero non niſi a Deo, qui ſedis Romanæ Præſulem ſuo ſine quæſtione reſervavit arbitrio, aſſerant. Anacleti ſententia eſt, ejectionem ſummorum Pontificum ſibi Dominum reſervaſſe. *Alius nemo*, inquit, *judicat primam ſedem*: &, *oves paſtorem ſuum non accuſent*. Atque, ut alia prætercam, Bonifacii Papæ Martyris hæc verba ſunt: *Si Papa ſuæ & fraternæ ſalutis oblitus, innumerabiles populos catervatim ſecum ducat primo manci-* B *pio Gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturos, hujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus; quia cunctos ipſe judicaturus a nemine eſt judicandus.* Ex cujus dictis aliqua referam, ne verboſiorem me eſſe putes, quam ratio exigat. His ex dictis liquet: Papam præter Deum non habere ſuperiorem, & ipſum omnibus ſupereſſe: timeo tamen ne teſtem in cauſſa ſua refutes. Sed ſi admittis Concilia pro Conciliis, Papas etiam pro Papis admittas, volo. STEPH. Non C iniquum petis; quamvis mundius ſit Concilii judicium. Itaque faciam, ſi tibi videtur, ſic: auctoritatibus primum tuorum Pontificum reſpondebo; exinde alios, qui pro me loquuntur, Pontifices adducam; poſt Conciliorum antiquorum exempla & dicta; ultimo vero, rationibus agemus. NIC. Nihil volo aliud, ultimum tamen magis placebit, quod homine libero etiam dignius eſt: ſemper enim apud talem plus ratio quam actoritas valuit. STEPH. Dubium eſt id apud me quidem: illud tamen mihi ex Auguſtino cognitum eſt, ad di-

Digitized by Google

diſcendum homines dupliciter duci, ex auctoritate atque ratione. Tempore auctoritas, re autem ratio prior eſt. Et quanquam bonorum auctoritas imperitæ multitudini videatur eſſe ſalubrior; ratio tamen aptior eruditis eſt. Verumque illud eſt, quod omnibus, bona magna & occulta diſcere cupientibus, nihil aperiat niſi auctoritas januam, quam quisque ingreſſus, ſine ulla dubitatione, vitæ optimæ præcepta ſectatur; per quæ, cum docilis factus fuerit, tum demum diſcet, & quanta ratione prædita ſunt ea ipſa, quæ ſequutus eſt ante rationem, & quæ ſit ipſa ratio, quam poſt auctoritatis cunabula firmius amplexus eſt. NIC. Si ita eſt, ut prædicis, cur dubium facit, an pluris ſit ratio? ejusdem Auguſtini in libro de vera religione hæc verba ſunt: *Auctoritas fidem flagitat, & rationi præparat hominem. Ratio ad intellectum cognitionemque perducit.* Et iterum: *rationi purgationis animæ, quæ ad perſpicuam veritatem pervenit, nullo modo auctoritas humana præponitur.* Sic ergo ratio vincit ſemper. STEPH. Chriſtianum hominem ante omnia humilem eſſe oportet; nihil ſibi arroget, nihil ſe efferat, nunquam ad illam ſe perfectionem evectum exiſtimet, ut judicium ſuum ſcripturæ ſacræ præferat. Si quid illic reperit, quod rationi non videatur conſentire, rationem potius ſuam, quam ſcripturam ſanctam accuſet. NIC. Intelligo, quo pergis; ad auctoritatem vis confugere, quia nihil habes in rationibus præſidii. STEPH. Nec ratio mihi, nec auctoritas deſiderabitur, ſed tibi, ut ſpero, utrumque deficiet. At ne

A fugias, inſtauro jam certamen. Ex omnibus Pontificibus tuis acrior Bonifacius, loquaciorque videtur; hunc ego ſi quieſcere faciam, & Anacletus ſilebit, & Symmachus, & alii. Scis, quod in Actis Apoſtolorum increpitus Petrus, cur introiſſet ad gentes, præputium habentes, redargutionem humiliter ferens, rationem facti ſui reddidit; memor, quia etiam Magiſter ejus Jeſus ſcribis & Phariſæis dixiſſet: *Quis veſtrum arguet me de peccato?* ut qui paratus erat innocentiam ſuam oſtendere. B Scis etiam, Paulum reſtitiſſe Petro in faciem, quod ad veritatem Evangelii non ambularet, quo in tempore, quia confirmatus erat Petrus, ex ſolo veniali peccato redargutus fuit. Nec tunc reſpondit: nemo judicat primam ſedem. Sixtus inſuper, accuſante Baſſo apud ſanctam Synodum, magna cum examinatione (1) ſe purgavit, nec ejectionem ſummorum Pontificum reſervatam Domino replicavit. Damaſus quoque de adulterio infamatus, duobus & quadraginta Epiſcopis ſe C purgavit, nec oves paſtorem ſuum non accuſent dixit: poſſunt tamen tuorum Pontificum dicta intelligi, ſicuti & dictum Conſtantini in Nicæno Concilio, ubi ait: cauſſas ſacerdotum Deo eſſe reſervatas, quas tamen a Papa, qui Chriſti vicarius, & a Conciliis, in quibus ſpiritus ſanctus dijudicat, corrigi punirique conſtat. Cum igitur ajunt, Papam a nemine judicari, non tamen excluditur Concilii generalis judicium, ubi Deus magis judicat, quam homines. Ideoque in Actis Apoſtolorum dicitur: *viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis.*

Sic-

(1) Sic in Mſ. legendum fortaſſe: *exinanitione*.

Sicque nihil eſt, quod ex Bonifacio tantopere habere te jactes. NIC. At quando Symmachi mentionem incidimus, hiſtoria ejus contraria eſt reſponſo tuo. Patres enim in Synodo, contra Symmachum congregatos, dixiſſe conſtat: *Symmachus, quantum ad homines reſpicit, ſit immunis, cujus cauſſam totam Dei judicio reſervamus.* STEPH. Plus habeo ex hac re, quam putes; primum namque non conſtat, Synodum illam fuiſſe univerſalem, & tamen de Papa judicabat. Quod autem judicaverit, clare ex eo liquet, quia loquitur per verbum imperativum, *ſit immunis.* Quod niſi feciſſet, Synodus non fuiſſet. Quod autem totam cauſſam Dei judicio reſervat, id eſt de occultis intelligendum criminibus, quæ probata non erant. NICOL. Sed cur de Marcellino, urbis Romæ Epiſcopo, qui delatus de hæreſi, quod idolis ſacrificaſſet, noluit Synodus judicare, dicens illi: *tuo ore judica cauſſam tuam; prima ſedes non judicatur a quoquam?* STEPH. Ut efficacior eſſet ſententia, ab eo in ſe lata, quam ab alio. NIC. Ratio tamen non convenit; *prima ſedes non judicatur a quoquam.* STEPH. Vis, quod eſt, dicam? NIC. Nihil poſtulo aliud. STEPH. Hæc quoque non fuit Synodus generalis; quod ſi fuiſſet, etiam ex ſententia tui Bonifacii oportebat judicare, qui errorem fidei poſſe in Papa corrigi, non diffitetur. Marcellinus autem de fide impetebatur ut idololatra, quo nihil gravius in Pontifice eſſe poterat. Sed viſne oſtendam Romanos Pontifices cauſſam noſtram agere? NIC. Et volo, & poſtulo; ea tamen lege, A ut prius finias, quam ſuprema tempeſtas emergat.

Dialogus nonus. (1)

AENEAS. Gratum eſt, quod admonet Nicolaus; jam enim in occiduum inclinat dies, magnaque noſtris Baſilienſibus occludendarum portarum cautela eſt: neque hic extra muros diverſoria ſunt ad morem Thuſcorum, MART. Nec terra, quamvis gramine veſtita, ſuaves exbibet ſomnos; Hünygen tamen revertar potius, quam diſputationis hujus exitum perdam. Interea B vero, quod alter ramuſculum, neſcio quem, incidit, & alter ſubſilet, quid eſt, quod ille ait: *ſuprema tempeſtas.* AEN. Antiquum eſt, nec omnibus cognitum, quod expoſcis; dierum alterum naturalem, civilem alterum majores noſtri fecerunt: qui naturalis eſt, præſentia ſolis terminatur; civilem quatuor & viginti horarum eſſe voluerunt. Ille apud omnes oriente incipit, & occidente ſole finitur; hic apud alios aliter habetur. C Athenienſes, ut Varro ſcripſit, a ſolis occaſu, ad ſolem iterum occidentem; Babylonii a ſole exorto, ad eundem rurſus exortum; umbri vero a meridie ad inſequentem meridiem, omne illud medium tempus unum diem dixere. Populus autem Romanus dies ſingulos a media nocte, ad mediam proximam annumerare conſuevit. MART. Exploratum, quod dicis, eſt; nam Tribuni plebis, ut inquit Macrobius, quos nullum diem integrum abeſſe Roma licebat, cum poſt mediam noctem proficiſcerentur, & poſt primam facem ante mediam noctem reverterentur,

(1) Cod. Can. *Nonus Dialogus inter Aeneam & Martinum.*

Digitized by Google

tur, non videbantur abfuiſſe diem; quoniam ante horam noctis ſextam regreſſi, partem aliquam illius in urbe conſumſerint: hoc tamen ab eo, quod quæſivi, longe abeſt. AENEAS. Diei partes explicaturum, quomodo intelligeretur dies, exponere me primitus oportebat. Suprema enim tempeſtas pars diei eſt, hoc eſt, noviſſimum lucis tempus; ſicut expreſſum eſſe in XII. tabulis, ſcribit Macrobius, quarum verba ſunt: *Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* MART. Quænam aliæ partes diei ſunt? AEN. Primum tempus diei dicitur mediæ noctis inclinatio; deinde gallicinium; inde conticinium, cum & galli conticeſcunt, & homines etiam quieſcunt: exinde diluculum, cum incipit dignoſci dies; inde mane cum dies clarus eſt: poſt de mane ad meridiem; inde, ut ſupra, vocatur tempus occiduum & mox ſuprema tempeſtas; deinde veſpera, mox prima fax, ſubſequenter concubia, & abinde intempeſta nox, quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc eſt diei civilis a Romanis obſervata diviſio. MART. Perpulchrum eſt iſta noſſe, quamvis pleraque ab uſu receſſerint: hæ tamen diei partes ſuis nominibus ſe inſinuant, præter mane & veſpera, quorum ſignificatum non plane intelligo, nec, unde veniant, ſcio. AENEAS. Mane, aut ex eo dictum eſt, quod ab inferioribus, id eſt, a manibus exordium lucis emergat; aut, quod Macrobio videtur, verius ab eo, cujus contrarium immane eſt, ut immanis bellua & immane facinus, ut ſit mane idem, quod bonum. Veſpera vero, a Græcis eſt tractum, qui ſtellam quandam occi-

A dentalem Heſperum dicunt. Unde non ſolum Hiſpania, quod occaſui ſit ſubjecta, ſed Italia quoque apud ipſos Heſperia nominatur. MART. Priusquam Stephanus incipiat, paucis te volo: quatuor poſuiſti principia dierum; cui tamen magis aſſentias non dixiſti, niſi quia Romanos tuos ſequi potius videris, quos ultimo nominaſti, tanquam in illorum opinione quieſcas. AEN. Non me hercule habes. Uſus namque ille Romanorum ab Italia diſceſſit, jamque in Germania & Galliis obſervatur, ubi dies bifariam diviſus, a medio

B noctis & diei medio initium XII. horarum habet. Athenienſium norma ad Italos convolavit, qui nunc XXIV. horarum, quibus civilis continetur dies, ab occaſu ſolis enumerare incipiunt primam, nec ſine ratione: nam cum diei duæ potiſſimæ partes ſint, lucis altera, tenebrarum altera; cur lucem, quæ dignior eſt, non prætulerunt? AEN. Secuti ſunt Athenienſes naturæ ordinem, quæ prius tenebras, quam lucem produxit; ſive ex nihilo creatum mundum,

C ſive ex illa rudi materia, quam dixere chaos, factum inſtes: hinc & fabulæ, quæ veritati ſæpe alludunt, prius Dianam, quæ nocti, quam Phœbum, qui diei præeſt, genitum dicunt. MART. Expedi hanc fabulam. AEN. Eeo giganti duæ fuerunt filiæ admodum pulchræ; quarum alteram cum vitiaſſet Jupiter, Latonam natu majorem, alteri quoque Aſteriæ vim inferre voluit, quæ verti in avem a diis optans, in coturnicem mutata, ac transfretare nixa, a Jove afflata & in lapidem verſa, tam diu ſub fluctibus latuit, quousque ſupplicante Latona, leva-

ta

ta in altum ſuperferri aquis cœpit. Exin cum Pythonis a Junone miſſi, perſecutionem, omnibus terris, Latona pateretur, a ſorore excepta eſt, ibique geminam Jovi ſobolem peperit; habetque fabula, natam prius in lucem Dianam, parturienti Apollinem matri, obſtetricis officium præbuiſſe; hinc licet virgo Diana ſit, tamen a parturientibus invocatur, ut eſt illud Terentianum: *Juno Lucina fer opem.* Quid aliud tu ſignificari ex eo exiſtimas, quod natu grandior Diana, quam Apollo ſit, niſi, quod noctem conſtet primo fuiſſe, cujus inſtrumentum eſt Luna, quæ per Dianam intelligitur; poſt diem, quem Sol efficit, qui eſt Apollo. Ad ſacras præterea ſi confugis ſcripturas, lucem creatam invenies, tenebras autem ſuper faciem abyſſi ante lucis creationem fuiſſe. MART. Plurima hic ſciſcitari vellem, niſi Stephanum jam reſumere ſermonem cernerem, quem audire ſatius eſt.

Dialogus decimus. (1)

STEPHANUS. Audi jam Nicolae, ſatis dici eſt, & amicus mihi janitor, ſi verborum plus, quam opinio eſt, exciderit. Eugenius, ſi more majorum venerari Concilia voluiſſet, haud hoc diſcordiarum nunc eſſet; ſed neſcio cur Eccleſiæ regimen in tyrannidem ſit verſum, ut eo dementiæ nonnulli proceſſerint, ne vereantur, Romanum Pontificem idem eſſe in Eccleſia, dicere, quod Regem in regno: cum tamen Chriſti illa ſint verba: *Scitis, Principes gentium dominantur eorum, & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos.*

A *Non ita erit inter vos; ſed quicunque voluerit inter vos major fieri, erit veſter miniſter.* Et Petrus Apoſtolus: *non tamquam dominantes in clero*, inquit, *ſed forma facti gregis.* At audiamus jam tandem veteres Romanæ urbis Pontifices: quid Zozimus, *contra ſtatuta Patrum*, inquit, *condere aliquid, vel mutare; nec hujus quidem ſedis poteſt auctoritas?* Statuta autem Patrum nulla alia eſſe poſſunt, quam Decreta Conciliorum. Lucidius id ipſum Gelaſius adſtruit: B *Confidimus*, dicens, *quod nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret uniuſcujusque Synodi conſtitutum, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, nullam magis exſequi ſedem præ cæteris oportere, quam primam.* NICOL. Non intelligis quod pace tua ſit dictum, Gelaſius quid velit; non enim cuncta, quæ Concilium facit, Decreta ſervanda eſſe a Romanis Pontificibus prædicat, ſed ea tantum, quæ recepta per Eccleſiam C conſenſu omnium ſunt, cujusmodi nullum ex veſtris eſt. STEPH. Minus tu, qui per ſomnia & inania pergis phantasmata. Nempe Gelaſii illa eſt mens, uniuſcujusque Synodi conſtitutum, ut puta unius Diœceſis, vel unius provinciæ, quod univerſalis Eccelſiæ, id eſt, Concilii generalis probavit aſſenſus, ut ex Toletanis, Bracarenſibus, Carthaginenſibus & aliis Africæ provincialibus Synodis quædam Decreta recepta ſunt a Conciliis univerſalibus, Lateranenſi, Lugdunenſi, Viennenſi, Conſtantienſi, & hoc Baſilienſi; quod ſi alibi, quam in generalibus Conciliis univerſalis Eccleſiæ conſenſum quæris, nec unquam, nec usquam in-

(1) Cod. Can. *Dialogus decimus inter Stephanum & Nicolaum.*

Digitized by Google

inveniés. NIC. Qui alii ſunt Pontifices hujus ſectæ. STEPH. Papæ Damaſi ad Aurelium Archiepiſcopum hæc eſſe verba, in libro Conciliorum ſcribit Iſidorus: *Quoniam blaſphemare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem ſanctos canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter, ut præfixum eſt, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt.* NIC. Non ſe ipſum Damaſus, ſed alios hac ſententia ligat. STEPH. Audi, quæ ſubjungit: *Idcirco norma ſanctorum canonum, qui ſunt ſpiritu Dei & totius mundi reverentia conſecrati, fideliter eſt a nobis ſcienda & diligenter tractanda; ne quando ſanctorum ſtatuta, abſque inevitabili neceſſitate, quod abſit, tranſgrediamur.* NIC. Videndum eſt, quomodo Decreta Concilii ſpiritu Dei & totius mundi reverentia conſecrentur. STEPH. Dictum eſt, Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentare. Quod univerſalis Eccleſia facit, ſcio, non negas, id mundum facere univerſum: quod autem ſpiritu Dei Decreta Conciliorum fiant, tam Leo, quam etiam Cæleſtinus oſtendit ad Anatolium Conſtantinopolitanum. Illa Nicænorum, ſcribit Leo, canonum per ſpiritum ſanctum ordinata conditio nulla eſt uſquam ex parte ſolubilis. Cæleſtini quoque ad Synodum Epheſinam hæc ſunt verba: Spiritus ſancti teſtatur præſentiam congregatio ſacerdotum. Certum eſt enim, quod legimus, quia non poteſt veritas noſtra mentiri, cujus in Evangelio iſta ſententia eſt: *ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in*

A *medio eorum.* Quod cum ita ſit, nam nec huic tam brevi numero Spiritus ſanctus deeſt, quanto magis eum nunc intereſſe credamus, quando in unum convenit turba Sanctorum: ſanctum namque eſt pro debita veneratione collegium. NIC. Niſi quod omnes uno refellere hos verbo inſtitui, interrogarem te, an idem Cæleſtinus fuerit, quem ob dedecus reſignati Pontificatus, Dantes apud inferos inglorium damnatumque reperit; ſed tranſi ad alios. STEPH. Ad Gregorium venio, cujus an vita

B ſanctior fuerit, an auctoritas major, incertum putes. Hic in regiſtro ſic ait: *Sicut ſancti Evangelii quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor.* Et infra, *hæc tota devotione amplector, & integerrima approbatione cuſtodio; quia in his, velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cujuslibet vitæ atque actionis communis norma exiſtit.* Et poſtea: *cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia per-*

C *ſonas reſpuunt, reſpuo; quas venerantur, amplector: quia, dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe, non illa deſtruit, quiſquis præſumſerit abſolvere, quos ligant; aut ligare, quos abſolvunt.* Quid vis amplius? Claruſne tibi videtur Gregorius? NIC. De quatuor tantum locutus, de aliis aliter videtur ſentire. STEPH. Conciliorum, quæ rite congregantur, & in libertate celebrantur, eadem ratio eſt omnium. Gregorius, quæ ante ſe fuerunt, de futuris loqui, ſuum non erat: Sciebat tamen & futura eandem habitura eſſe poteſtatem. Ea de re cum ſæpius Conſtantinopolitanum Epiſcopum admonuiſſet, ne ſe univerſalem dice-

diceret, quod Romani eſt; nec proficeret, ſic in regiſtro inquit: *Si in mea correptione deſpicior, reſtat, ut Eccleſiam debeam adhibere.* Sicque pluris Eccleſiæ, quam ſuam auctoritatem facit? nec ibi per Eccleſiam aliud poteſt intelligi, quam Concilium generale. Huic & Nicolaus Papa concordat, qui Lotharium Regem admonens, ut concubinæ ſuæ excommunicatæ, & ab eo repudiatæ, communionem declinet, *quodſi id non egeris*, inquit, *præcave ne hoc ſanctæ Eccleſiæ dicamus.* Quid tibi plus exigis? Satisne Romanorum Pontificum in te armavi? Zozimus, Gelaſius, Damaſus, Leo, Cœleſtinus, Gregorius, Nicolaus, hi omnes adverſus te clamant; tuis te teſtibus retundo. Quid amplius dices?

Explicit Dialogus decimus.
Incipit Dialogus undecimus. (1)

ÆNEAS. Ante Nicolai reſponſum, non enim in promtu eſt, cupio ſcire, quis ille fuit Lotharius, & quam Stephanus hiſtoriam texit. MART. Merito te amo. ÆNEAS. Quorſum tu iſta? MART. Quia Secretariorum quod eſt proprium facis, & maxime illorum, qui, ut nos ſumus, Apoſtolici eſſe volunt. Etenim cum oporteat Sanctorum oratoris implere vicem, quis illi hiſtoriam eſſe non neceſſariam arbitretur? Quæ, ut Cicero in Oratore inquit, *teſtis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magiſtra vitæ, & nuncia vetuſtatis exiſtit;* in qua, qui deſudant, non, ut quidam apud Juvenalem ajunt, exiſtimandi ſunt *genus ignavum, quod tecto gaudet & umbra*, ſed viri ex paucis commendandi. Et licet officium Secretarii contemtui hodie ſit, laudo te tamen, quod ejus dignitatem obſervas, & artibus, quæ Secretariis conveniunt, ſtudeas. Magnum eſt Secretarii nomen, & magis, quam noſtræ picæ cenſeant, venerandum; isque mea ſententia vere Secretarius eſt, & hoc tam gravi nomine dignus, qui verba eligere, & apte conſtruere ſciat; qui & ſedandarum paſſionum, & excitandarum artem calleat; in cujus ſcriptis lepos, facetiæ, & eruditio, libero digna homine, perluceant; qui omnem antiquitatem, exemplorumque vim teneat; qui legum & Juris Civilis terminos non ignoret; qui denique omnia, quæcunque inciderint, quæ ſint litteris explicanda, compoſite, ornate, memoriter, & prudenter præſto ſit ſcribere. AENEAS. Nihil hic litis habebo tecum; & quidem, ut mihi videtur, nec ullum difficilius cognitu, nec utilius uſu, quam Secretarii officium eſt. Ipſum enim ſolum eſt, quod, ut Turpilium dicere Hieronymus refert de viciſſitudine litterarum, abſentes homines facit præſentes; cujus rei tanta neceſſitas fuit, ut rudes illos Italiæ homines, qui, ut Cicero in Rhetoricis ait, victu ferino vitam agebant, ante cartæ & membranarum uſum, aut in dolatis ex ligno codicillis, aut in corticibus arborum, mutua epiſtolarum alloquia inter ſe miſſitare coegerit: unde & portitores earum, tabellarios; & ſcriptores a libris arborum, librarios vocabant: atque ut uno verbo commoda hujus officii oſtendam, quantum inter præſentes Orator, tantum inter abſentes, Secretarius Reipublicæ prodeſt. Hinc illa Joh. Galeacii, Inſubrum Ducis, laudatiſſima vox, qui, cum

(1) Cod. Can. *Undecimus Dialogus inter Æneam & Martinum.*

A cum epiſtolis Colluccii, Secretarii Florentinorum, ſubtrahi ſibi ſocios, ſubditosque videret: *Colluccium ſibi*, fertur dixiſſe, *mille militibus eſſe infeſtiorem:* neque abs re; præſtitit enim Florentinus Colluccii ſtylus, quod Athenienſibus lingua Demoſthenis. Nec Secretarius, uti Juriſta & Medicus, neque ut Theologus, eſt factu facilis. Scis, quid volo. Aſcendit Cathedram legis doctor, nec ipſe eſt, qui loquitur, ſed Azo, Cinnus, Bartholus, Baldus; pro Medico, Avicenna, Gentilis, Forlivias, Hugo: pro B Theologo, Thomas, Albertus, Scotus, Lyra. O ſola omnium ſcientiarum illibata Rhetorica, quæ nec hebetibus pates, nec ullum diu honoras immeritum! Tu homines examinas; tu ingenia trutinas; tu vires cujusque expendis: nemo ex te quæſtum habet indoctus. Vah! quid dixi, etiam nos hodie degeneramus. Equidem, ut de me loquar, quantum ab eo ego diſto, ut dici Secretarius debeam! In hac tamen re, niſi moleſte feres, Gabrielis judicium laudabo, C apud quem, ſcis, quales Secretarii ſunt: Luſcus, Poggius, Cincius, Lauriſpa; an illis æquiparandi erimus nos? mihi ego, neque tantum arrogo, neque poſtulo. Vos autem Gallici, ut pace tua ſit dictum, neque hujus officii dignitatem, nec uſum cognoſcitis, quo in vitio cum Germanis eſtis, qui tanquam unum ſit, de jure reſpondere, epiſtolasque dictare, non ſcientiam, ſed gradum, & plerumque magnas beſtias huic muneri alligatis: in qua re, quanto plus ſapiant Itali, ipſæ epiſtolæ indicio ſunt. Quid tibi, ut cætera omittam, viſus eſt ille Gabrielis *Moyſes*, quomodo exorditur, quomodo narrat, quomodo ſuadet, quomodo confutat; quod ſi illa cauſſa fuiſſet juſta, quis noſtrum illi potuiſſet ire contrarius? Sed cur ſic digredimur? quin tu de Lothario, quod poſtulatum eſt, abſolvis. MART. Hora eſt, nec mihi tædio erit pauca de noſtris Francis recenſere, qui homini tibi Italico forſitan, ut remoti, ſic etiam ignoti exiſtunt. AEN. Scio eandem eſſe Francis, quæ eſt Romanis, originem; idque rumore non certo: tibi notior, ut puto, res eſt, libenterque abs te diſcam, incipe. MART. Longa eſt narratio, longæ ambages, ſed ſumma ſequar veſtigia rerum. Troja everſa, incenſoque Ilio, ſicuti certi auctores ſunt, ex his, qui flamma ſuperfuerunt, quidam, in Scythia ſedibus poſitis, Sicambri appellati ſunt; ubi creſcente Romano imperio, & orbe ſub jugo Cæſarum poſito, diu Romanis parentes legibus inglorii permanſerunt; donec a Valentiniano Cæſare, ob teſtimonium virtutis propriæ, libertati donati Francorum nomen adepti ſunt. AENEAS. Quisnam hic Valentinianus fuit, vel quas ob virtutes Franci libertatem meruerunt? MART. Audies, ſi potis es tacere. Valentinianus is fuit, qui Ambroſium miſit Mediolanum, & cum Theodoſio ſocero, & cum Marciano poſtea imperavit. Cujus tempore magna Chalcedonenſis Synodus triginta & ſexcentorum Sacerdotum adverſus Eutychen & Dioſcorum celebrata fuit. Franci vero idcirco libertate donati ſunt, quod in bello illo memorabili, quod cum Atila, Hunnorum Rege, Valentinianus Imperator, & Theodoricus Gothorum Princeps geſſere, ubi centum & ſexaginta quin-

que

Digitized by Google

que (1) millia hominum cum ipſo Theodorico cæſa dicuntur ab Aetio patricio Romano, in auxilium accerſiti, magnum momentum victoriæ præſtiterunt. AENEAS. Quid poſtea? MART. Quid? finito tempore libertatis, quod in decennium fuerat, Franci, ut aſſolent, libertate effrenes, repetentibus Romanis tributum reſiſtere audentes, victi armis, plurimisque cum Rege Priamo deſideratis, cum Antenore, qui cæteris dignitate præſtabat, in partibus Germaniæ lapſi, circa Thuringiam conſederunt. Illic Marcomedem (2) & Simonem, Priami & Antenoris filios, Duces habuere; quibus defunctis Marchomedis filium, nomine Pharamundum, Regem ſibi creaverunt; cui Clodius crinitus ſuccedens, Francosque trans Rhenum ducens, Agrippinam, Treverim, Sueſſonam, Tornacum, Cameracum, Aurelianum, Remos, ac pene totam Galliam in deditionem recipiens, Romanos provincia expulit; ſibique ab Aquitania in Baioariam uſque propagavit imperium. Huic Merovæus filius ſucceſſit; Merovæo Hildericus: cui libidinoſe ac flagitioſe regnanti & a ſuis pulſo, Ægydium Romanum ſubſtituerunt. Sed cum Hilderico plus virtutis ignominioſa ejectio, quam Ægydio glorioſa ſublimatio præſtaret, poſt annum octavum rediens Hildericus, Agrippinam recepit, ejectisque inde Romanis, ab incolatu Francorum, urbem Coloniam dici voluit. Poſt Ægydium filius ejus Sagrius in Sueſſona regnavit. Hilderico Clodovæus ſuccedens, primus Francorum omnium Chriſtianus a beato Remigio baptizatus Sagrium occidit; Romanos Gallia excedere coegit; Alaricum interfecit; Alemannos & Gothos ſubegit. Huic defuncto Lotharius cum tribus fratribus ſuperſtes, regnum quadrifariam diviſit. AEN. Male ergo ſucceſſit regno; Regibus namque primogenitis tantum, aut eſt, aut eſſe debet jus ſuccedendi. MART. Immo peſſime. Poſt Lotharium namque usque ad Dagobertum, quem Arnulfus *Major Domus Regiæ* educavit, diviſo inter filios filiorumque filios imperio, confuſe regnatum eſt. Exin vero ſumma rerum ad Dagobertum pervenit, qui, nulla re glorioſe geſta, niſi quod pacificum regnum poſſedit, mortuus, Clodovæo ſecundo, cum jam Francorum fines ab Hiſpania in Pannoniam protenderentur, reliquit imperium. Hujus tempore *Majores Domus*, quod apud illos præclari & ampli officii nomen fuit, adminiſtrare regnum cœpere; Regibus nomen dumtaxat & diadema ferentibus: primusque ex *Majoribus Domus*, qui regnum gubernaverit, Pipinus Angiſi filius fuit. Interea Clodovæo mortuo, Dagobertus ſuccedit; Pipino filius ejus Carolus primus, qui ſeptem & viginti annos regnum feliciter gubernans, Regifridum regno inſultantem multis ac gravibus bellis compreſſit; Boioariam rebellantem perdomuit; Sueviam cum Duce ſub jugum miſit; Gaſconiam & Aquitaniam revicit, in Saxonia & Friſia fortia bella geſſit. Saracenorum, qui cum liberis & uxoribus Aquitaniæ fines ingreſſi erant, LXXXV. millia (3) fudit; Eudonem, in Gaſconia novos motus cientem, occidit. Saracenos

(1) Cod. Can. *omittit quinque.*
(2) Cod. Can. *Marchomedis.*
(3) Cod. Can. *CCCLXXXV. millia.*

Digitized by Google

A cenos, denuo Galliam (1) infeſtantes, delevit. Nec, ſi noſtros evolvis Annales, Francorum quempiam reperies, huic rerum geſtarum gloria comparandum. Is diem functus tres liberos reliquit: Carolomannum, Pipinum, Griphonem; ſed hic cum infeſtus fratribus eſſet, bello victus privatusque dominatu eſt, factaque inter Carolomannum & Pipinum diviſione, illi Alamania, iſti Gallia obvenit. Carolomanno vero Monachorum in Italia vitam & habitum B ſortito, Gripho Baioariam occupavit, quo mortuo Pipinus ſecundus, qui univerſo regno præerat, Hilderico Dagoberti filio, tantum Regis nomen habente, ex auctoritate Zachariæ Romani Pontificis, melius eſſe dicentis, Regem vocari, qui regeret, nomen ſibi Regium uſurpavit. Exinde autem jurejurando, quo Hilderico & cæteris Francorum Regibus tenebatur, per Stephanum, qui Zachariæ ſucceſſerat, abſolutus, in Regem C unctus eſt, annis poſt incarnationem ſeptingentis quinquaginta duobus. AEN. Quid de Hilderico eſt factum? MART. Detonſus in monaſterium detruſus eſt. AEN. Hic ergo regnum Francorum finivit? MART. Ita ajo; ſed eo finito Carolingorum cœpit. AEN. Factumne jure id exiſtimas? MART. Cur non? quod ſummi Pontificis auctoritate eſt geſtum; immo etiam Imperatores deponi poſſunt per Papam: ſiquidem vicem Dei in terris habere Romanum Pontificem conſtat. AEN. Si ſic eſt, nullius magis intereſt, quam Regum & Principum, ſubeſſe Concilio Papam; ut ſit, ad quod refugiant injuſte depoſiti. Sed perfice hiſtoriam. MART. Pipinus æmulo regni ſemoto, in Italiam pergit; Aſtulphum, Regem Longobardorum, Romanæ Eccleſiæ inſultantem, Ticini obſidens, receptis obſidibus, ceſſare a moleſtatione Eccleſiæ coegit, eumque parvo poſt tempore rebellantem compeſcuit. Saxones gravi bello confractos tributarios fecit. Vaſarum, Aquitaniæ Ducem, Chriſti Eccleſias ſtimulantem, primo repreſſit, poſtea occidit. Huic Carolus & Carolomannus filii ſucceſſere. Juniore mortuo, conjunx cum liberis Carolum timens, ad Regem Longobardorum, qui tunc Deſiderius erat, confugit. AEN. Longobardorum nomen, etſi magnum ubique habetur, mihi tamen non plane cognitum eſt; nec, unde illorum origo ſit, ſcio; libenterque abs te edocear. MART. Res Italicas noſſe te melius arbitror, nec hora patitur, multis ut inmoremur. Illud tamen non tacebo, Longobardos eos eſſe populos, qui Padanam provinciam habitant inter Apenninum & Alpes. Hi Valentiniano regnante, ab inſula Gotantia, (2) unde & Gothi egreſſi fuerant, venientes, in Pannoniam, quæ hodie ab Ungaris, Scythiæ populis illic immorantibus, Ungaria dicitur, conſederunt; nec longo poſt tempore Italiam ingreſſi, Gallos expulere. Galli autem Thuſcos prius abegerant, ac Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Pergamum, Tridentum, & Vincentiam condiderant. Sed pergo ad inſtitutum. AEN. Laudo. MART. Carolus evictis Saxonibus, rerumque Galliæ ſolus potitus, rogatu Adriani Papæ in

(1) Cod. Can. *Gallos.*
(2) Cod. Can. *Scanchia.*

in Italiam trajecto exercitu, Deſiderium Papiæ claudit, ipſe parva manu Romam pergit; unde reverſus fatigatam longa obſidione urbem in deditionem recipit; Regem captivum abducit; Saxones novas res molientes domat, Chriſtianosque facit; in Italiam rurſus pergens, ex duobus gnatis Pipino & Ludovico alterum Italiæ, alterum Aquitaniæ Regem præficit, ipſe Patricius Romanus, quod per id temporis illuſtris dignitatis nomen habebatur, acclamante populo, appellatur. Exinde Galliæ motibus revocatus domum, cum Aquitanis, Britannis, Normannis, Saxonibus, Bajoariis ac Pannoniis gravia bella gerit; quibus confectis, ulturus Papam Leonem, quem Romani *lacerum crudeliter ora* dimiſerant, tertio Romam petiit: ubi reſtituto priſtinæ dignitati Leone, ex conſenſu populi, Auguſti nomen accepit, nonusque ab *Octaviano* & ſeptuageſimus imperavit. AEN. Quo pacto id fieri potuit? Num tunc Conſtantinus Leonis filius imperavit? MART. Non, ſed mater Irene, quæ filio, ut fama eſt, perdendi luminis cauſſa fuit; digna profecto mulier, cujus tempore orbis imperium transferretur ad Francos. AEN. Quamdiu Romanum imperium a Græcis poſſeſſum eſt? MART. A Conſtantino usque ad Carolum, annis, ut numerant, nonaginta & quadringentis. Exinde usque in hos dies ſciſſum imperium eſt, alio Græcis, alio Latinis imperante, nec apud Latinos poſt hoc, nec apud Græcos imperium floruit. AEN. At Carolus quam longum imperium habuit? MART. Poſt annos quatuordecim imperii mortuus eſt Aquisgrani, ei-

A que Ludovicus Aquitaniæ Rex ſucceſſit. Huic tres filii fuerunt: Lotharius, quem ſibi imperii ſocium legit; Carolus, quem Aquitaniæ præfecit, & Ludovicus, cui Baioariam ſubmiſit. Lotharius ex Italia rediens, patrique Ludovico mortuo ſuccedere tentans, fraterno bello excipitur, victoria penes Carolum & Ludovicum fuit, diviſumque trifariam imperium eſt; Carolo occidentalia regna a mari Baltico usque ad Moſam ceſſere, Ludovico orientalia ex Pannonia usque ad Rhenum; Lothario Gallia Belgica, quæ poſtea ex ejus nomine Lo-
B tharingia dicta eſt, cum Romano imperio obvenit. Is privatam eligens vitam, regnum ſuum tribus filiis diviſit, Ludovico Italiam & Imperatoris nomen; Carolo Provinciam; Lothario Lotharingiam tradens: ſicque, ut eſt rerum mundanarum mutabilis & infirmus ſtatus, Romanum imperium tertia pars fuit tertiæ partis. AEN. En quando ad propoſitam venies quæſtionem? MART. Jam veni; Lotharius iſte Lotharii filius eſt, quem
C quærimus. Huic uxor tam moribus quam genere inſignis Thieburga fuit, ab eo tamen nequaquam dilecta; qui Valdradam ardens concubinam, repudiandique uxorem occaſionem quærens, Gunthario, qui tunc Colonienſi præerat Eccleſiæ, negotium dat, cujus neptem in eventu divortii ducturum ſe dicit. Ille adſcito, (non dicam ut noſtri aſelli bipedes *accito*) Treverenſi Antiſtite, Concilium congregat, convictamque falſis teſtibus Reginam adulterii damnat. Fit divortio locus; Rex habens Aquis conventum Principum, dicit ſe continere non poſſe, conſiliumque requi-

rit,

Digitized by Google

rit; ſuaſu Guntharii clamant omnes, melius eſſe nubere, quam uri. Tunc Valdrada Regio cultu producitur, Reginæque accepit nomen. Hæc audiens Nicolaus Papa, Colonienſem & Treverenſem Epiſcopos condignæ pœnitentiæ ſubjicit, Lothariumque juramento adſtrictum relinquere Valdradam cogit; cujus conſuetudine cum abſtinere non vellet Lotharius, comminatur illi Nicolaus Eccleſiæ ſe dicturum. Hoc eſt, quod tuus Stephanus retulit. Nunquid vis aliud? AEN. Volo, quis obſecro finis Lotharii fuit? MART. Pœnas quippe delicti dedit; vocatus enim in Italiam fratri ut auxilio eſſet, tam ex inſueto calore, quam ex aranearum morſibus magnam exercitus ſui partem amiſit: ipſe Romam ex Calabria rediens, cum diceret, quæ Nicolaus præcepiſſet, a ſe obſervata omnia, honorifice ab Adriano Papa receptus, ad menſam Domini impolluta conſcientia perrexit. Unde cum redire in Gallias vellet, repentino morbo correptus, Placentiæ interiit. Sed eccum (1) Nicolaum; ipſi aures præſtemus.

Dialogus duodecimus. (2)

NICOLAUS. Poſtquam Pontifices Romani utramque partem tuentur, eorum auctoritatibus minime cenſeo ſtandum. Quærenda eſt ratio, quæ tuos, & quæ meos movit; illosque ſequi fas eſt, qui melius invenientur ſenſiſſe. Jamque compertum mihi eſt, unde meorum ſententiam tuear, &, ſi vacat, dicam. STEPH. Ego, ſi plane intellexi, poſſe tuos & meos invicem Pontifices reconciliari, oſtendi; nec ex eorum pace auctoritas generalis Concilii deperit; quia tamen rationibus vis agere, non detrecto, certamen illud poſtulo, quia nondum ad concilia veni, pauca, ut me audias, de conciliis referentem: NICOL. Non impedio, dic. STEPH. De Concilio Nicæno habendus mihi primum ſermo videtur. NICOL. Non immerito. Ibi namque XVIII. & trecenti Epiſcopi fuiſſe dicuntur, ac Conſtantinus Imperator, & plurimi viri ſanctitate illuſtres; Apocriſarii quoque Julii Romani Vitus & Vincentius interfuere. Quid tamen illic adverſus Papam excerpis? STEPH. Sancitum illic eſt, quos Synodus excommunicaret, ne Romanus Pontifex ad ſe venientes reciperet. NIC. Quis tibi hoc revelavit inauditum prius arcanum? STEPH. Epiſtola Concilii Africani ad Cœleſtinum. Verba hujusmodi ſunt: *Deprecamur, ut deinceps ad veſtras aures* (3) *hinc venientes, non facile admittatis, nec a nobis excommunicatos ultra velitis recipere, quia hoc eſt etiam in Nicæno Concilio definitum, facile advertit venerabilitas veſtra.* NIC. Non ſine cauſſa poſitum eſt adverbium *facile*, quod non audientia, ſed audiendi prohibetur modus. STEPH. Vis ergo planiorem textum? Audi Chalcedonenſe Concilium, ſic ibi ſcriptum eſt: *Non licet illum, qui damnatus eſt ab omni Synodo, Epiſcopum nominare.* (4) Et iterum: *Regula eſt, ut ab electa Synodo non liceat appellare; hæc eſt fides Patrum, qui præter iſta ſapit hæreticus eſt:* Quid plura? Satisne hoc reris? cur non jam annuis?

(1) Cod. Can. *Ecce.*
(2) Cod. Can. addit. *inter Nicolaum & Stephanum.*
(3) Sic in utroque m. ſ. legendum for. *oras.*
(4) Cod. Can. addit: Diffinitio omnibus placet, qui præter iſta ſapit, hæreticus eſt.

nuis? NIC. Deliras; ab electa Synodo non appellant, qui Papa minores ſunt; Papam vero ex Synodo nihil prohibet appellari. Sic intelligenda verba Concilii ſunt. STEPH. Divinationibus & ſomniis agis mecum, ego verbis hæreo; præterea, ſi de Papa Concilium judicat, quomodo vis eum ex Concilio appellari, & reum, quam judicem oſtendis majorem? NIC. Ubinam legis judicari a Concilio Papam? STEPH. Nempe, ut omittam Johannem & Benedictum Conſtantiæ depoſitos, & alios per Synodum (1) ſolius Italiæ pontificatu remotos, Concilii Conſtantinopolitani octavi ſic ſcripta ſententia eſt: *Porro, ſi Synodus univerſalis exſtiterit congregata, & facta fuerit de ſancta Romanorum Eccleſia quævis ambiguitas & controverſia, oportet venerabiliter, & cum convenienti reverentia de propoſita quæſtione ſciſcitari & ſolutionem accipere.* Moxque ſubjicitur: *Non tamen audacter ſententiam dicere contra ſeniores Romæ ſummos Pontifices.* Ubi & illud advertendum eſt, quod de quavis ambiguitate & controverſia ferri ſententiam vult, quæ res illorum opinioni, qui propter hæreſin tantum judicari Romanum Pontificem volunt, quantum repugnet, vides. Et quidem, ut mihi videtur, nihil eſt in Conſtantienſi Concilio de auctoritate Synodorum declaratum, quod hoc Conſtantinopolitanum non præviderit prædixeritque: quo fit, ut vana illorum & ridenda evaſio demonſtretur, qui decreto de auctoritate Conciliorum, Conſtantiæ edito, non totum Concilium, ſed unam ex tribus conſenſiſſe obedientiam dictitant, quaſi non ante Benedictinorum & Gregorianorum

A

adventum Concilium fuerit. NIC. Equidem, qui Gregorio & Benedicto favebant, Concilium eſſe Conſtantiæ non rebantur. STEPH. At nec Benedictus unquam, nec Græci, nec Ægyptii, immo nec Bohemi. Cæterum, ut nihil tibi refugii ſuperſit, reſponde mihi, ſi potes: hic Decretum illud de auctoritate Conciliorum ſub nomine Synodi factum eſt, ſi id rectum non erat, cur non revocatum eſt ante Concilii finem? cur inter de-

B

creta dimiſſum eſt? cur non poſtea vel Papiæ vel Senis, vel hic Baſileæ, (2) cum omnes eſſetis præſentes, qui nunc illud damnatis, impugnatum fuit? exinde quid hic objici poteſt, quando id ipſum ex veteribus habetur Conciliis; atque, ut aperte loquar, quod ſentio, omnes mihi videmini eſſe inſani & cœci, decreto hujuſmodi repugnantes; quod ſi verum non eſt, clarum eſt, nec Johannem, nec Compapas juſte fuiſſe depoſitos, nec Martinum poſtea, nec Eugenium jus in Pa-

C

patu habuiſſe, & uſque in hoc tempus erraſſe Eccleſiam; quod non ſolum dicere, ſed audire eſt abſurdum. NICOL. Mitte has conſequentiolas, de quibus diſcutere, ut longum, ſic tædioſum eſſet; viros doctos, ut videri nos volumus, non decet auctoritatibus diſputare. Juvenum eſt hic mos, & eorum, qui popularem captant favorem: ac maxime noſtri temporis legiſtarum, quibus non dico textuum, ſed gloſſarum dicta, pro cortina & tripodibus ſunt Apollinis. Clara ingenia rationibus certant, nec propterea dignum imitatione aliquod facinus cenſent, quod finis illius fuerit laudabilis, ut de Concilio Conſtantienſi,

(1) Cod. Can. *Concilium.*
(2) Cod. Can omittit: *vel hic Baſileæ.*

tienſi, quod pacem Eccleſiæ peperit. Namque, ut plerumque fortuna, ſic & Concilia mala vicerunt. Sed non eſt ſemper felix temeritas, ideoque ſpectemus nos rerum (1) cauſſas, Conciliumque non auctoritate, ſed invincibili ratione formemus. STEPH. Auctoritatibus fractus rationes vis experiri? Sed neque hic campum tibi relinquam; effluat, ſi quid habes. NIC. Nihil moror. Eccleſias noſtri temporis majores duas eſſe dixerunt, alteram triumphantem, alteram militantem. Et hanc quidem inſtar illius eſſe, cujus regimine cognito, quomodo & regi etiam hæc debeat, manifeſtum erit. Illic igitur ordinata omnia ſunt, ſuisque gradibus tam Sancti, quam Angeli, diſtincti habentur. Deus ibi & princeps & rector & caput eſt omnium. Illi omnia parent, omnia ſubſunt, omnia intendunt: nemo illi, cur ita facit, dicere audet; nec, ſi omnes Sancti Angelique conſpirent, quamquam eſt hoc impoſſibile, reſiſtere illi, qui univerſum mundum gubernat, maximo DEO poſſunt. Ut igitur cœleſtis Eccleſiæ caput nulli ſubeſt, ſic & terrenæ principem, qui eſt Papa, oportet eſſe. Quid tu hic? STEPH. Omnia tibi concedo & victum me fateor, unum mihi ſi dederis. NIC. Quid illud eſt? STEPH. Papam mihi, ut Deus eſt, impeccabilem. NIC. Non poſſum. Ex Romanis Pontificibus peſſimos fuiſſe homines, conſtat, & apud inferos puniri, & omnem Pontificem infirmitate circumdatum, dicit Paulus. Sed da tu mihi Eccleſiam. STEPH. Dabo: articulus fidei eſt, unam ſanctam, id eſt, incorruptibilem Eccleſiam eſſe credendam.

A Hinc illud Evangelii eſt: *Tu es Petrus, & ſupra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Quæ verba manifeſte oſtendunt, Eccleſiam fore impeccabilem, cum & fundata ſit ſupra petram, quae, ut Paulo placet, Chriſtus eſt; & portæ inferi, quæ, ut inquit, Hieronymus, peccata ſignificant, non prævalere adverſus eam, dicantur. Apud Matthæum, quod ait Dominus: *Ego vobiſcum ſim usque ad Conſummationem ſæculi:* quod non ſolum Apoſtolis; ipſi enim usque ad B ſæculi finem non permanſerunt, ſed etiam ſucceſſoribus dixit. Nec tunc voluit Chriſtus ſignificare, ſe DEUM per omnia fuſum, quomodo etiam in peccatoribus & beſtiis deprehenditur, ut eſt illud Virgilianum: *Deum namque ire per omnes terras tractusque maris, cœlumque profundum, hinc pecudes armenta vires genus omne ferarum, quemque ſibi tenuis naſcentem arceſſere vitas*; ſed ſpeciale quoddam gratiæ donum oſtendere, ac per aſſiſtentiam ſuam ſanctam Eccleſiam C in Apoſtolis & Diſcipulis eorumque ſucceſſoribus conſiſtentem permanere immaculatam. Alibi quoque: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.* Exin, cum dicatur Chriſtus ſponſus Eccleſiæ & ſponſus & ſponſa, ut inquit Apoſtolus, duo ſunt in carne una, nemoque carnem ſuam, ut idem ſubjicit, odio habeat: quis non intelligat Eccleſiam ſtare absque peccato; cum aliter placere Deo, & diligi ab eo, qui peccatores odio habet, non poſſit. Unde ad Timotheum ſcribens Apoſtolus, Eccleſiam ipſam columnam & firmamentum veritatis fore

(1) Cod. Can. *eorum.*

ſore adſeverat. Et in Canticis ſponſus: *Tota pulcra es amica mea*, & *macula non eſt in te*. NICOL. Si ad auctoritates redeo, poſſum & ego impeccabilem Petrum dicere. Scis, quia dictum ei a Chriſto erat: *Oravi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Quo dicto nihil eſt lucidius. Nam ſi oravit, exauditus eſt, cum & ipſe dicat Patri: Scio, quia me audis. STEPH. Meum eſt, mane. In expoſitione Pſalmorum Auguſtini ſententia eſt: plurima in Evangelio dici, quæ, etſi proprie ad Apoſtolum Petrum pertinere videantur, non tamen habent illuſtrem intellectum, niſi cum referuntur ad Eccleſiam, cujus ipſe cognoſcitur in figura geſtaſſe perſonam. Ideoque in quæſtionibus novi & veteris teſtamenti, hoc ipſum, quod ais, ad Eccleſiam refert, non ad ſolum Petrum; cum paulo poſt Petri fides, Chriſtum negantis, ad tempus defecerit. NICOL. Omnes, ut mihi videtur, qui nomine Chriſtiano cenſentur, ac in communi articulorum fidei Sacramentorumque participatione conveniunt, in Eccleſia continentur. STEPH. Recte videtur. NIC. Si ita eſt, & Eccleſia impeccabilis eſt, hi omnes impeccabiles ſunt. STEPH. Hæc ſequela tantum a vero abeſt, ut ejus contrarium, verum putem; exiſtimo enim nullum hujuſmodi eſſe intra Eccleſiam mortali carne veſtitum, nec iſta inter ſe pugnant: habet enim hoc præcipuum Eccleſia, ut licet ſingula ejus membra peccare poſſint, totum tamen corpus non poſſit; ſemper namque in Eccleſia viri ſunt aliqui boni, qui quamquam humanæ ſubſint fragilitati, virtutis tamen perfectæ perfecto funguntur munere, domitiſque carnalibus deſideriis, hoſtiam ſe Deo placentem exhibent. NIC. At ſi Eccleſia bonos & malos complectitur, ut ſimilis ſit ſagenæ miſſæ in mari ex omni genere piſcium congreganti, quomodo caput ejus & ſponſus eſt Chriſtus ex omni parte optimus? STEPH. Chriſtus apud nos agens etiam corporeis paſſionibus ſuberat, ut famem, & ſitim, & ſomnum, & dolores ſentiret, quos nonniſi in cruce exuit omnes; ipſe tamen impeccabilis erat. Similiter Eccleſia numquam abſque peccatoribus erit, niſi poſt diem judicii, ipſa interim impeccabilis manet: hæc enim eſt illa domus, quam Dominus laudat ſupra firmam petram ædificatam, de qua Propheta: *Domine dilexi decorem domus tuæ;* hinc illa Johannis oris aurei (1) aurea ſententia: *Non ceſſat impugnari Eccleſia, non ceſſat inſidias pati; ſed in nomine Chriſti ſemper ſuperat, ſemper vincit: & quamvis alii inſidientur, quamvis repercutiant eam fluctus, fundamentum tamen, quod ſupra petram eſt, non quaſſatur.* Hilarius vero: *proprium eſſe ſolet Eccleſiæ*, inquit: *ut tunc vincat, cum læditur; tunc intelligat, cum arguitur; tunc ſecura ſit, cum deſeritur; tunc obtineat, cum ſuperata videtur.* NICOL. Adhuc non potis es rationibus agere; neceſſarium mihi quidem videtur, ad rempublicam gubernandam, unum eſſe in terris principem, qui omnibus præſit, ad quem omnia referantur; tu, ſi ad multitudinem ſummum imperium traducis, rem nec diu manſuram, nec utilem inducis. Sponte ſua natura id efficit, ut ſemper multitudini unum præficiat. Romani exem-

(1) Cod. Can. *Chryſoſtomi.*

plo ſunt. Illis, ut noſti, ſeptem Reges fuere, quorum ultimo, qui fuit A Tarquinius, expulſo, res ad communitatem reducta gubernari legibus & Conſulibus cœpit: non tamen ſic durare potuit diu; ſed ut ab uno cœperat, ad unum etiam rediens, in uno finivit. Quid quod etiam illi unitatis inimici Senatores Romani, cum grave aliquid & Reipublicæ diſpendioſum immineret, rem ſponte ad unum redigebant, quem Dictatorem appellabant, cui etiam jus in capita civium Romanorum erat; nec provocationi dabatur locus. Sciſque, quod Æquis obſidentibus caſtra Romanorum, B in quibus Conſul erat Minucius, cum tota civitas trepidaret, Lucius Quintus Cincinnatus conſenſu omnium Dictator creatus eſt. Antea quoque, cum plebs a Patribus eſſet diviſa, Volſcique cum Sabinis & Æquis in armis eſſent, M. Valerius, Voloſii filius, dictaturam accepit, nec ab re; quo enim pacto res magnæ per ora plurium tranſeant, ubi prius ſcita conſilia ſint, quam cogitata. Bene utique in proverbio eſt: *Ad bellum multos, ad conſilium paucos accerſiri oportere.* Multitudo præterea res C ſurda & inexorabilis eſt, apud quam nec laxamenti nec veniæ locus eſt, ubi modum exceſſeris. Rex homo eſt, apud quem & gratiæ & beneficio locum invenies; ſcit iraſci & ignoſcere; inter amicum & inimicum diſcrimen habet; huic ego poteſtatem dari ſupremam arbitror expedire; huic & homines parere volo & leges, neque popularibus in hunc jus ullum attribuo. Sed qualis Rex eſt in regno, talem eſſe in Eccleſia Papam oportet. STEPH. Sunt, ut multa bene, ſic etiam male abs te aſſerta plurima. NIC. Quæ male? STEPH. Regi ſupremam poteſtatem das, & Regi Papam & regno Eccleſiam æquiparas. NIC. Cur non? STEPH. Jam paulo ante admonitum te feci, aliud eſſe Eccleſiæ, aliud regni regimen; idque Chriſtum præcepiſſe. Atque, ut fatear, moris Romanorum fuiſſe in rebus diſcrimine plenis ad paucos recurrere, nihil in ea re momenti pono. Ad gubernationem namque Eccleſiæ non Romanorum, ſed Chriſti exemplis & Apoſtolorum eſt utendum. NIC. At Chriſtus ſolus princeps nullius ſupra ſe imperium habuit. STEPH. Nec oportebat habere. NIC. Solus ipſe grandia adminiſtrabat & parva. STEPH. Immo etiam ipſe ſæpe cum XII. conſilia committebat: ſed ne, obſecro, Chriſtum imitere, ubi non potes. Ipſi, qui creaverat ſapientiam, deeſſe ſapientia non valebat; illi omnia viſa, omnia ante oculos erant; nulla in re falli, nullo in negotio capi poterat. At inde Apoſtoli poſtea, quem ritum tenuerint, qui licet XII. eſſent, tamen habere etiam plures volebant, nec rem ullam gravem ſine vocatione multitudinis inchoabant. Sic & poſtmodum; aucta fide, ſervatum vides, in rebus arduis Concilia eſſe habita; hos imitari, non Romanos oportet. Verum quia exempla non ſequeris, addo & rationem diverſitatis inter regnum & Eccleſiam. In regno cura Regibus eſt, ne potentiores opprimant debiliores, ut corpus cuique ſuum & facultates ſint ſalvæ. In Eccleſia de animabus cautio eſt, quibus nihil pretioſius eſſe debet, huic, ſi unus præſit, cui nemo: *cur ita facis?* dicat, facile fieri poterit, ut per unum hæreticum

reticum tota Eccleſia peſſumdetur, A fidesque Chriſti ſepeliatur. Neque illic ſum tecum, ubi tantopere Reges exaltas; namque ubi liberi homines ſunt, ingenio & virtute pollentes, longe præſtantior Ariſtocratia, quam regnum eſt: illud enim melius eſſe regnum conſtat, quo juſtum & æquum cognitius eſt; ubi judicium a timore, odio, amore, invidia eſt remotius; ubi & precibus & muneribus minus eſt locus: quibus rebus Ariſtocratiam, quam regnum extolli cernis. NIC. B Metue quid dicas, Ariſtocratia eſt regimen plurium ſapientum; id Concilio non eſt æquiparandum. Et quippe plurimos ſapientes non facilius, quam plures phœnices invenies. STEPH. Rei, quam agimus, accommodatum exemplum adduxi, nec ſapientiam ego tibi ad unum reſeco, ut homines magis cogitatos, quam viſos requiram. Sat mihi eſt, quod rectius plurimorum, quam paucorum judicium ſit. Unde & in Nicæno Concilio ſcriptum eſt: *Vincat plurimorum ſententia Sacerdotum.* Nec ego iſta dico, ut velim Eccleſiæ ad- C miniſtrationem ſemper apud multitudinem eſſe, ſed tunc ſolum, cum aliquid grande emergit, atque, ut videatur, quomodo ſe Papa habuerit; ut, ſi bene fecerit, laudetur; ſi male, deponatur, idque in communi expedit, ne licentia male agendi ſit; quia, ut eſt apud Macrobium Publii Siri quamvis Mimi ſententia: *cui plus licet, quam par eſt, plus vult, quam licet.* NIC. Placet mihi, quod dixiſti, Concilia ob res arduas congregari, idque adverſum te eſt, qui Concilium, de ſupplicationibus & privatarum perſonarum cauſis agens tueri vis. Collata in Concilio beneficia ſunt; diſpenſationes innumerabiles conceſſæ; cauſſæ paſſim admiſſæ; nihil intactum dimiſſum eſt: omnia, quæ Apoſtolica ſedes adminiſtrare conſuevit, acta a vobis ſunt. STEPH. Tace, ſic neceſſarium erat; quo enim pacto reſiſtere Eugenio Concilium potuiſſet, niſi Patres, qui aderant, defendiſſet. Scis morem humani generis. Omnes illuc currunt, ubi ſe tutos eſſe, lucrumque poſſe facere ſperant. Concilium, ſi neque ſuos tueri potuiſſet, neque alios ſpe præmiorum allicere, vacuum e veſtigio fuiſſet. Jamque mores Eugenii erant viſi, & artes cognitæ, qui & auferre noſtris & dare ſuis beneficia ſtudebat. Itaque facta ſunt hæc, non tamquam proprie ad Concilium pertineant, ſed quia ſine illis munus Concilii de corrigendo Papa compleri non poterat. NIC. Age obſecro, quid tu de Regibus dicis. Viſne eos per populum deponi? STEPH. Cujusmodi eſſe vis Regem, circumſcribe. NICOL. Ah! ita ignarus es, ut Rex, qui ſit, ignores. STEPH. Regem ego illum exiſtimo, qui eſt ſpeculator & curator publici commodi; cui eſt cordi utilitas ſubditorum; qui, quæcumque agit, refert ad eorum, quibus præeſt, commoditatem. Quod ſi ſecus fecerit, non Rex ſed tyrannus dicendus eſt, cujus proprium eſt vacare proprio emolumento. NICOL. Rem tenes; hoc enim differt Rex a tyranno, quod alter eorum, quos regit, commodis invigilat, alter ſuis intentus eſt. STEPH. Habeo; namque, ut Cicero in officiis tradit, certum eſt, aliquod fuiſſe tempus, quo ſine Regibus vivebatur; at poſtquam

quam jure gentium poſſeſſiones cœperunt dividi, non alia de cauſſa Reges ſunt inſtituti, niſi juſtitiæ fruendæ, ne premeretur multitudo ab his, qui majores opes haberent. Sentio igitur, Regem, qui ad eorum, quibus præeſt, utilitatem creatur, niſi munus ſuum efficiat, privari per populum poſſe; quo tempore tamen non Rex, ſed tyrannus dicendus eſt, adverſus quem, non ſolum populo, ſed filiis permiſſum eſt, arma capeſſere. NIC. Damnatum errorem prædicas, in Regem namque, ſicuti Conſtantiæ declaratum ſcis, nullum jus competit popularibus. STEPH. Id intelligendum eſt de his Principibus, qui ſuperiorem habent; adverſus quos, ſi quid populus habet querelæ, Imperator, vel Papa eſt, qui jus dicat: ubi vero nihil eſt horum, quis populum prohibeat ſalutem ſuam ſuis manibus vendicare. Aut quis unquam Romanos de Neronis & aliorum ſceleratorum Cæſarum punitione reprehendit? hodie vero ſemper, vel Papa eſt, vel Concilium, ad quod tamquam ad patrocinium orbis terræ pro juſtitia recurſus poteſt haberi. Atque ut pro malo Rege adiri vel Imperator, vel Papa poteſt; ſic pro malo Papa accedi Concilium debet, ibique haberi de Papa judicium. NIC. Unum mihi ſupereſt argumentum, quod ſi ſolvis, nihil eſt, quod amplius in translatione, per Eugenium facta, momenti ponam. STEPH. Expone, quid ſit. NIC. Cum poſt Conſtantinum usque ad hæc tempora plurima fuiſſe Concilia conſtet, ex quibus tamen per pauca recepta ſunt, ut octo illa antiqua, & nova hæc, Viennenſe, Lugdunenſe, Lateranenſe, & Conſtantienſe, reliqua omnia pro damnatis habentur; quæro abs te, an & hoc Concilium Baſilienſe erraſſe potuerit? STEPH. Non potuit. NIC. Unde hoc privilegium? STEPH. Quia legitime congregatum, & in libertate continuatum a Spiritu ſancto directum eſt. NIC. Id ipſum ſi in dubium veniat, de libertate judicem habere oportet: & quis alius, quam Papa, judicem recipiet? STEPH. Abſit, judicem ut reus judicet. NIC. Ergo aliud Concilium vis congregare in judicem? STEPH. Minime gentium; en quam ridiculum eſſet, ſedente Concilio, ubi ſupremum eſt tribunal, Concilium aliud convocare; ſi ſic fieret, quis rerum umquam eſſet finis? Ubinam umquam firmari ſtatus Eccleſiæ poſſet? NIC. Quod ergo remedium dabis? STEPH. Id quod vos in Romanis Pontificibus, quibus errantibus, Eccleſiamque in perditionem ducentibus, exorandam eſſe divinam dicitis pietatem, ut opem ferat. Numquid hoc dignius poſt Concilii, quam poſt Papæ judicium faciemus? Sed eſt hic & aliud remedium, dum Concilium ſedet in loco libero & ſecuro, ad quem patet acceſſus omnibus, concurrunt prælati omnes, & in communi conſultant. Cur enim, ſi quid objicitur Concilio, id Baſileæ non poteſt, ſicut & aliis in locis emendari? Numquid cœlum aut ſolum patriæ, aut ipſi urbis muri impedimento ſunt, ut res geri illic bene non poſſit? Numquid plus vis? quid jam tibi admodum reſtat objiciendum? NIC. Paululum quiddam. STEPH. Visne adhuc negare Concilium apud nos eſſe? NIC. Non; ſed una in re videtur mihi apud vos non fuiſſe Concilium. STEPH. Quam rem dicis? NIC. Eugenii depoſitionem. STEPH.

Quo-

Quonam id pacto reprehendis? NIC. Certum eſt, fuiſſe in Concilio eo tempore, quo de hujuſmodi agebatur depoſitione, Oratores Imperatoris, Regis Franciæ, Regis Caſtellæ, Regis Aragonum & Ducis Mediolani, qui tuus eſt Dominus. Hi omnes cenſebant a depoſitione tunc eſſe abſtinendum, ſimulque & Prælatis, qui dictis principibus ſuberant, idem conſulebant. Vos tunc non Prælatis, ſed vocibus ſuperaſtis, plebeios namque quam plurimos vobiſcum habebatis. Quis hoc defendat? quis bene factum dicat? nempe plus Chriſtianitatis repræſentabant, qui contradixerunt, quique, cum procedere omnino velletis, a vobis receſſerunt. Ego non exiſtimo in re tam grandi, paucos illos, qui Baſileæ remanſerant, invitis Principibus Eccleſiam repræſentaſſe univerſalem; & hac in ſententia totam Galliam mecum habeo. STEPH. Vis plura? NIC. Sat dixi, ſi intellexiſti. STEPH. Rem non parvam adgreſſus es, ſolubilem tamen; jamque hic contra inſtitutum non rationibus, ſed auctoritatibus agis. Sed mitto hæc; ſcire te volo, Oratores, quos refers, invitos depoſitioni ſe oppoſuiſſe; audivique ego Panormitanum, virum ante omnes ſcientia juris eminentiſſimum, ſæpe Franciſco Bavariæ, (1) conterraneo meo, imprecari, qui mendacibus litteris Mediolanenſem Principem avertiſſet, ſcireque ſe, & honorem & animam ire perditum, ſui Principis juſſa ſequentem. Lubecenſis vero Epiſcopus, qui locum Imperatoris tenebat, in publico obſtabat quidem, in occulto, ut proceſſus fieret, ſuadebat. Alii autem Prælati, timentes Principum iras, veniam ex quolibet petebant, quod depoſitioni, ut juſtitia exigeret, non conſentirent; inferioresque hortabantur, ut nullo ad ſe habito reſpectu, (2) quod juſtum eſſet, pronunciarent. Erat propterea ridiculum audire Oratores illos Eugenii cauſſam defendentes, quam ipſi antea impugnaſſent, quorum quilibet ſuis anterioribus dictis facile convincebatur. Stabat inſuper Decreti recens memoria, in quo Oratores ipſi & totum Concilium aſſenſum præſtiterunt, immo &, quod ipſe etiam Eugenius acceptaverat, ut ſi Papa Concilium Baſileenſe præter ejus conſenſum diſſolveret, vel transferret, nec poſt quatuor menſes reſiperet, ad ſuſpenſionem; rurſusque, ſi ſuſpenſionem duobus poſt menſibus animo indurato ſuſtineret, ad depoſitionem ejus procederetur. Inciderat in Decretum Eugenius, faventibus ei Oratoribus Principum, nobis viſum eſt, Decreti ſervandum eſſe tenorem; nec faciem extimuimus potentum, nec ſcandalum in agilitate noſtra poſuimus. NIC. Nihil plus cauſſæ in depoſitione habuiſtis? STEPH. Sed parumne hoc cenſes? transferre Concilium invitum velle, ſtare in ſententia, pertinaciam opponere monitis, contemnere Eccleſiam, extollere ſe ſupra Synodum & perſequi Patres, nullamque vocem Eccl. audire? Numquid tu ſcis, hominem hujuſmodi ex præcepto Dominico ut ethnicum habendum eſſe & publicanum? NIC. Num hic homo auctoritatem Concilii pertinaciter oppugnans hæreticus erat? STEPH. Vis ſcire quantum hæreticus? nempe ut magis eſſe non poſſit; non enim

(1) Cod. Can. *Burbavale.*
(2) Cod. Can. intuitu.

enim ad ramos arboris, ſed ad truncum **A** admovebat ſecurim. NICOL. Quo pacto? STEPH. Ad reſtringendas hæreſes, nullum majores noſtri remedium accommodatius cenſuerunt, quam tenere Concilia generalia, quorum judiciis hæretici conquieſcerent, idque multis in Conciliis factum eſſe, non te latet. At quomodo Eugenii hæreſis per Concilium poteſt tolli, qui de ipſis Conciliis male ſentit? NIC. Ergo hæreticum Eugenium pronunciaſtis? STEPH. Factum; qui enim declarationes Concilii generalis, de fide factas, non recipit, & qui appellari ab electa Synodo **B** inſtat poſſe, hæreticus eſt. NIC. At declaratio de auctoritate Conciliorum Conſtantiæ habita nequaquam de fide eſt. STEPH. Immo eſt, quæ Chriſtus dixit, omnia fidei ſunt. Cumque auctoritas hujuſmodi ex verbis illis Chriſti, *dic Eccleſiæ*, per Concilium Conſtantienſe declarata ſit, quis non videt declarationem hujuſmodi fidei eſſe? Quod etiam ex Hieronymo, ut eſt in Decretis, licet intueri. Is enim ſic ait: *Quicunque Scripturam aliter intelligit, quam ſenſus Spiritus ſancti flagitat, a quo ſcripta eſt, licet* **C** *ab Eccleſia non receſſerit, hæreticus tamen appellari poteſt.* Hujuſmodi Eugenius eſt, qui verba ſacræ Scripturæ *dic Eccleſiæ*, aliter intelligit, quam Spiritus ſanctus, id eſt Generale Conſtantienſe Concilium, per quod Spiritus ſanctus eſt locutus, ut in ſententia adverſus Benedictum lata percipitur. NIC. Sed numquid aliud Eugenium condemnat? STEPH. Quid rogas; Decretum ſententiæ habes; illic omnia conſcripta ſunt crimina ejus. Illa tamen præcipue ſibi objecta ſunt, quod Simoniæ & perjurii reus fuerit; quodque Italiam provinciam, ut tu antea dixiſti, nobiliſſimam dimiſſionibus, rapinis, tumultibus, homicidiis & incendiis compleverit, ipſamque univerſalem Eccleſiam, cujus ſe illaudatus Eugenius caput eſſe volebat, ſcandalizaverit, perturbaverit, laceraverit, vexaverit. NIC. Veſter vero quis homo eſt, quem ſummo Pontificio præfeciſtis? Num alius erat? Quid vos hominem laicum, uxoris ſcium, liberos habentem, & rerum Eccleſiæ ignarum, ex eremo ut evocaretis, compulit? STEPH. Juſtitiæ & æquitatis nomen, ac ſingularis prudentiæ fama; qui cum annis plus 40. Ducatum, regno æqualem, in pace rexiſſet, ac tandem ſpretis opibus & mundialibus pompis, in ſervitium Dei ſe relegaſſet, neceſſarius profecto præſenti Eccleſiæ ſtatui videbatur, ut illam nitori reddere poſſet priſtino, & dignus, qui Chriſtianum populum regeret, judicaretur, cui & honeſtum, & turpe, & juſtum, & injuſtum cognitum eſſe liqueret; qui nec in proſperis fortunæ ſucceſſibus lætitia effunderetur, nec in adverſis caſibus deprimeretur triſtitia; jamque non laicus, ſed clericus factus eſſet. De liberis autem, quod ais, & uxore, quam habuit unicam, virginem e Burgundiorum domo, melius erat ſiluiſſe: ſiquidem olim conjugem nec habere, nec habuiſſe, indecorum Sacerdotibus fuit; hodie vero ſolum habere interdicitur, quæ prohibitio, ut ego exiſtimo, utilius quoque hodie prohiberetur. Liberi autem, præſertim potentes, quam patri utiles eſſe poſſint, ad patrimonium Eccleſiæ retinendum, non te fugit; nec illud veritatem habet, quod hunc patrem ritus & res Eccleſiæ adſtruis igno-

Digitized by Google

ignorare, quem, ſi vel celebrantem divina officia, vel ſignandis ſupplicationibus intendentem ſemel vidiſſes, hominem hunc ab ineunte ætate in hujuſcemodi rebus & ritibus enutritum judicaſſes. NIC. Sed quorſum jam abis, libellum aperiens, laudarene in veſperis vis Dominum? STEPH. Volo, & jam fugit tempus.

Dialogus tredecimus. (1)

MARTINUS. O ſi, ut & ego & tu Aenea, Felicem, cui ſervimus, Dominum cognoſcimus, ita & hi ambo noſſent; quales nunc laudes, quæ præconia de ipſius virtutibus audiviſſemus! utinam ſciret Nicolaus, quam humanus, quam comis, quam memor beneficiorum ſuſceptorum, quam injuriarum oblivioſus, quam bonorum operum amator, quam inimicus malorum, quam clemens, quam pius! vix me comprimo, quin ultro irrumpam iſta expoſiturus. Nicolaus, ſi noſtri Pontificis ſapientiam & virtutem noſſet, haud dubium, quin odium poneret noſtrarum partium. AEN. Mane, ut quid concludant, audiamus. Interim quid eſt, quod ſapientiam & virtutem ſeparas; numquid omnis ſapiens virtuoſus, & virtuoſus eſt ſapiens; MART. Sic ajunt? nec juſtus quiſquam eſt, niſi & temperatus ſit. Ut tamen in definitionibus rerum juſtitiam ſeorſum a temperantia ponimus, ſic & ſapientiam a virtute ſejungimus. AEN. Quid igitur ſapientiam dicis? MART. Sapientiam eſſe rerum divinarum & humanarum ſcientiam, & quæ cujusque rei cauſſa ſit, cognitionem, Cicero definit. Lactantius vero, *virtus cum ſcientia conjuncta*, inquit, *Sapientia eſt.* Idque, ut planius capias, definio tibi ſcientiam & virtutem, quarum altera bonum noſcit, altera operatur: hinc illud Lactantii: *Scientia eſt Deum noſſe, virtus colere.* Horatius dicit, virtutem eſſe, vitium fugere. Alii, cupiditatem eſſe, recta & honeſta faciendi, ſentiunt. Alii, iram cohibere, cupiditatem compeſcere, libidinem refrenare, quod brevius ab Horatio eſt dictum. Sed visne deſcriptionem virtutis a Lucilio traditam tibi exponam? AENEAS. Expoſtulo. MART. Hanc & Lactantius refert: *Virtus Albine eſt*, inquit Lucilius, *pretium perſolvere rerum*,

Queis in verſamur, queis vivimus rebus, poteſſe:
Virtus eſt homini, ſcire id, quod quæque habeat res.
Virtus ſcire homini rectum, utile, quid ſit honeſtum;
Quæ bona, quæ mala item, quid inutile turpe inhoneſtum:
Virtus, quærendæ rei finem ſcire modumque:
Virtus, divitiis pretium perſolvere poſſe:
Virtus, id dare, quod re ipſa debetur honori:
Hoſtem eſſe atque inimicum hominum morumque malorum,
Contra, defenſorem hominum morumque bonorum,
Magnificare hos, his bene velle, his vivere amicum:
Commoda præterea patriæ ſibi prima putare,
Deinde parentum, tertia jam poſtremaque noſtra.

Hæc eſt virtutis facies; ſed a Poeta magis, quam a Philoſopho circumſcripta. Hæc omnia noſtrum habere

(1) Cod. Can. *Dialogus Decimus tertius inter Martinum & Æneam.*

re Pontificem, ſicut nos ſcimus, utinam ita & omnes ſcirent. Verum tamen in Stephano demiratus ſum, qui interrogatus, quænam ſcelera Eugenio imputentur, ſic parcus in reſpondendo & in re copioſiſſima fuit. Eugeniani autem quam maledici ſunt, quam loquaces, quam mendaces, quot libellos adverſus nos plenos blaſphemiis & maledictis ediderunt, quas famoſas epiſtolas adverſus hanc Synodum conſcripſerunt! Quid, *Deus novit;* Quid, *Moyſès;* Quid, *Rem peſtiferam;* Quid, *Diſſimulare non poſſumus.* Omnia hæc facinoroſorum (1) libellorum principia ſunt. Cur his parcimus? numquid materia deeſt? cur nobis vera major, quam illis falſa, rubor eſt dicere? en quot Philippicas, quot Verrinas Eugenii ſcelera poſſent complere. Sed habeo quoque adverſus te iraſcendi cauſſam, qui in ea epiſtola, cui *Chriſtus* eſt caput, Eugenio, ut par erat, non laviſti caput. Stephani vero tam laudantis, quam vituperantis ſobrietas, mihi permoleſta fuit. AEN. Recte; ultra quam reris, concilio ſemper modeſtus ſermo collibuit; nec, ſi Eugenius obloquendo deſipiebat, delirare propterea vel Concilium, vel Felicem decebat. Scis, quod apud Euripidem ſcriptum eſt: *duobus obloquentibus, cum alter fuerit, qui verba frenat, is longe eſt ſapientior.* Nec ego propterea Stephani ſobrietatem in laudando vitupero; Philoſophorum namque ſententia eſt, ut inquit Hieronymus, *moderatas eſſe virtutes; & excedentes modum atque menſuram, inter vitia reputari.* Unde (2) & unus de ſeptem ſapientibus, *ne quid*, ait, *nimis;* quod tam celebre factum eſt, ut comico quoque verſu expreſſum ſit. Unde & Ariſtidem ob eam cauſſam expulſum patria, refert Cicero, quod præter modum juſtus eſſet. MART. At Grammaticam Stephani, non ut mores tueberis. AEN. Quid eſt, quod Grammaticam ejus accuſes? MART. Verbum *vexaverit* levis ac parvi incommodi, poſt *laceraverit*, quod maximi detrimenti eſt, poſuit; errareque Stephanum cum Virgilio arbitror voluiſſe, qui atrocem Ulyſſis caſum, quo homines a bellua immaniſſima rapti & laniati fuerunt, eodem verbo minime convenienti expreſſit: *Dulichias*, inquiens, *vexaſſe rates.* AEN. Nec Stephanum, nec Virgilium juſte arguis. Vexare namque, ut Servius dicit, grave verbum eſt, traductumque ab eo videtur, quod eſt vehere, in quo eſt jam vis quædam alieni arbitrii: non enim ſui eſt potens, qui vehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum eſt, motus procul dubio vaſtioris eſt. Nam qui fertur & rapitur, atque huc & illuc diſtrahitur, is vexari proprie dicitur: ſicut *taxare* preſſius crebriusque eſt, quam *tangere;* unde id procul dubio eſt inclinatum: & *jactare* multo fuſius largiusque eſt, quam *jacere*, & *quaſſare;* quam *quatere* gravius & violentius eſt. MART. At nos hodie ex quovis parvo nocumento *vexationem* recipimus. Scis, quia ut moribus præteritis vivendum, ſic præſentibus verbis loquendum eſt. AEN. Aliud eſt novis verbis uti, aliud veteribus novum ſenſum dare. Nec enim, ut inquit Macrobius (3), qui vulgo dicitur

(1) Cod. Can. *Famoſorum.*
(2) Cod. Can. *hinc.*
(3) *verbis videlicet* A. Gellii *non ſecus atque aliis fere in locis, quibus ex eadem Macrobio Æneas his in Dialogis utitur.*

dicitur vexatum eſſe, quem fumo, aut vento, aut pulvere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire, quæ a veteribus, qui proprie ac ſignate locuti ſunt, ita, ut decuit, conſervata eſt. MART. Si ſic eſt, uno in verbo ſatis aceti poſuit Stephanus. AEN. Ita eſt; mala enim infinita verbum ipſum complectitur; cujus rei graviſſimi teſtes ſunt, Marcus Cato in oratione, quam de Achæis ſcripſit: *cumque Hannibal*, dicens, *terram Italiam laceraret atque vexaret.* Vexatam, inquit Macrobius, tunc Italiam ab Hanibale dixit Cato, quando nullum calamitatis, aut ſævitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non ſit perpeſſa. Sic etiam Stephanus vexatam ab Eugenio Eccleſiam dicit. Deſcendit in hunc ſenſum Cicero quoque, cujus in Verrem de Sicilia hæc ſunt verba: *Quæ ab iſto ſic ſpoliata atque direpta eſt, non ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis jura retinet, ſed ut a barbaris prædonibus vexata eſſe videatur.* MART. Verum quod ait: *illaudatus Eugenius*, verbum hoc idoneum ad exprimendam vim vexationis elegit; Eugenius enim eo modo, ut dicis, vexator Eccleſiæ non ſolum laude indignus, ſed deteſtatione & execratione totius generis humani dignus procul dubio eſt. AENEAS. Virgilium quoque in hoc verbo imitari Stephano placuit, qui Buſiridem, homines omnium gentium immolare ſolitum, *illaudatum* dixit, ut eſt illud:

Aut illaudati neſcit Buſiridis *aras.*

Ubi ſic ait Servius: *Nemo quiſquam tam effluxis* (1) *eſt moribus, quin faciat, aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat; at qui omni tempore & omni in re laude omni vacat, is illaudatus eſt; iſque omnium peſſimus deterrimusque eſt: ac ſicuti omnis culpæ privatio inculpatum facit, inculpatusque inſtar eſt abſolutæ virtutis, ita illaudatus finis eſt extremæ malitiæ.* Poteſt & alio modo, ut Macrobius (2) cenſet, *illaudatus* defendi: *Laudare* ſignificat priſca lingua *nominare, appellareque.* Sic in actionibus civilibus auctor *laudari* dicitur, quod eſt *nominari.* Illaudatus ergo eſt, quaſi illaudabilis, id eſt, nunquam nominandus: ſicuti quondam a communi Concilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen ejus, qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. MART. Beaſti me, ſatis pro ſuis meritis commendatum Eugenium refers, qui & homo illaudatus & vexator Eccleſiæ nuncupetur, utiliusque, ut mihi videtur, hujusmodi diſputationi vacavimus, quam illi horis canonicis, qui linguam & labia parantes Deo, cor ſibi ſuisque cupiditatibus retinent. Et ſane, ut ego reor, hæc Pſalmorum & hymnorum decantatio monachos magis, quam nos deceat, (3) quibus in clauſtro recluſis levamen tædii atque otii, viris autem doctis eandem cantilenam dietim canere faſtidium eſt. Et quidem, niſi auctoritas Eccleſiæ me compelleret, libentius mihi Biblia in ſingulos dies fuiſſem partitus, quibus per anni circulum lectis, & rem mihi utiliorem, & obſequium Deo acceptius præſtitiſſe me arbitrarer. AENEAS. Eadem & ego opinor; ſæpeque cum gravibus viris de hac ora-

(1) A. Gellius *effictis.*
(2) Ex Gellio, ut alias fere ſemper.
(3) Cod. Can. *decet.*

orationum verboſitate queſtus, nunquam rationem accepi, quæ mihi ſatisfecerit: niſi quod jubenti Eccleſiæ eſt parendum: nec majores noſtri hanc orandi prolixitatem habuerunt; ſiquidem ab Apoſtolis usque in hoc tempus, officio, quo adſtringimur, cum multum pro devotione Pontificum ſit additum, nunquam tamen detractum eſt, quo fit, ut jugum, quod ſuave Dominus dixit, nobis jam grave & oneroſum eſſe incipiat. At, nec multiplicare præcepta, aliud eſſe video, quam conſtituere transgreſſores; ideoque non minus circa officium, quam in matrimoniis contrahendis, pro ſtudiis hominum, honeſtisque exercitiis diſpenſandum cenſerem, ut aliis longius, aliis brevius orare permiſſum eſſet. Interim tamen, quod Eccleſia mandat, pronis animis eſt ferendum. Sed jam illi *Veſperas* finierunt.

Dialogus quartus decimus.

NICOLAUS. Oranti mihi, ſive divina inſpiratio fuit, ſive aliud quicquam, Stephane, mutata mens mutatusque animus eſt, nec jam ille ſum, qui paulo ante loquebar tecum. Neſcio unde hoc eſt; jam omnia, quæ diſputata abs te ſunt, vera, & quæ contra objeci, falſa videntur. Et quippe, ſi qua ſpes veniæ eſſet, ad vos e veſtigio deficerem. MARTINUS. Aha! optima verba audio, vicimus. AEN. Jam jam prorumpendum eſt; quid ſtas? STEPH. Ne dubita, Nicolae, non ita avide ad nos venies, quam recipieris, libenter ego me tibi vadem præbeo. Pontificem noſtrum, ut ſemel videris, nunquam ab eo voles abire, quo ut prudentior, ſic &

A humanior & clementior nemo eſt, facile te illi inſinuabis, nec virtuti virtus poterit non placere. AEN. Salvete ambo omnium. STEPH. Oh vos hic eſtis, unde vobis eſt via? MART. Diu hic poſt ſpineta latuimus, nec dictum a vobis eſt, nec factum aliquid, quod non viderimus audiverimusque. NIC. O mi Ænea ſalvum te videre gaudeo! hunc, quem adduxiſti alterum, non cognoſco. STEPH. Ambo Secretarii Apoſtolici ſunt, Martinus tamen (ſic enim alteri nomen eſt) ut Gallicus & notior, Pontifici intrinſecior eſt; eloB quentia latiali redolet, nec oratoris ſolum, ſed Poetæ quoque nomen haud indigne implet. MART. Hominem in præſentia laudat Stephanus, neſcio ſi abſum, ut tecum jocer, an me facias tanti: quantulus tamen Nicolae ſum, tuus ſum. Virtutes tuas multis antehac relatibus perſpectas habui (1), nunc meis auribus hauſi ſermonem, teſtisque mihi de tua præſtantia ipſus ſum. Et quidem, cum te adverſus Stephanum diſputantem paulo ante audirem, ad eorum mihi vitam, qui C beati a ſapientibus dicuntur, accedere videbar. Ex omnibus tamen, quæ dixiſti, nihil lætius audivi, quam quod te noſtrarum jam partium factum accepi. NIC. Adficior tibi Martine, & quippe, ut ais, jam veſtra ſum fide imbutus; illud tamen moleſtiæ mihi ſupereſt, quod Principes Chriſtianos ſiniſtrorſum tendentes video, temporalibusque illectos commodis nihil Eccleſiæ auſcultare; quo fit, ut accedentem me ad veſtram ſententiam fortunas meas ire perditum, animam vero lucrifactum ſciam: ſed opum, quam animæ ferre jacturam malo, nec perpetuis

(1) Cod. Can. *habebam.*

petuis bonis præferam tranſitoria. AEN. Dignus amore es; ponendus tamen eſt metus: juſta eſt nobis cauſſa coram judice juſto. Advocata eſt, cui negare nihil ſcit filius; tum, qui cauſſam dicit, Felix ſapientiſſimus. Veritatis præterea, quam tuemur, ea vis eſt, ut contra omnium ingenia, quamvis calliditatem & aſtutiam, ſolertiam, contraque fictas omnium inſidias facile per ſemetipſam ſe defendat. STEPH. Mittamus ſermones, jam tertio clamitat (1) janitor; Nicolaus mecum hac nocte in cœna erit; non tamen ut Metellus Pius a Quæſtoribus in Hiſpania ulteriore epulis quæſitiſſimis, ſed ut Hercules ab Evandro, familiaribus excipietur. MART. Immo & Nicolaus & vos ambo apud me cœnabitis; ſemeſus lepus & altilia adhuc integra ex farina involuta domi ex prandio ſuperſunt; expoſitori quoque mandavi, ut porcum Trojanum in noctem paret; ſatis loquendo & ambulando obſonavimus famem. AEN. Nicolaum ſive Martinus, ſive Stephanus habeat, me quoque ut habeat neceſſum eſt. Mihi, qui ſola paupertate ſum dives, nihil parati eſt domi; & quippe, ſi Philoſophum facit inopia, ut inhabitatio, teſte Diogene, nec me Platoni, nec poſtponetis Ariſtoteli: frui tamen ad vitam neceſſariis, & valido, mihi det Olympi rector; at, precor, integra cum mente: nec turpem ſenectam degere, nec muſa carentem. Sed præcurro ad portam, ne poſtquam clauſa fuerit, pecunia coëmamus ingreſſum.

Explicit Dialogus Venerabilis & Egregii Viri Domini Æneæ Sylvii Senenſis, Sanctiſſimi Domini noſtri Felicis divina providentia Papæ Quinti Secretarii de rebus conciliaribus. (2)

VII.

Epiſtola ÆNEÆ SILVII ad HARTUNGUM de Conciliorum & Pontificum Romanorum auctoritate.

MONITUM.

D*e epiſtola, quam hic in lucem profero, egi jam pluribus* in Admonitione *mea, libello Dialogorum* Silvii, *quem modo evolviſti, præfixa; reſtat, ut de illo, ad quem exarata eſt, pauca adnotem, ab ipſo* Ænea *memoriæ prodita. Quippe in Hiſtoria ſua Auſtriaca, quam nunc demum integre vulgavi, ſemel atque iterum ejus commeminit, nunc* Hartungum *probe, nunc Italo more* Artongum *adpellans. Teſtis hujus mihi eſt pag. 125. B. ubi inter Oratores Francofordiam ab Imp.* Friderico *miſſos fuiſſe ait:* Gaſparem Slik Cancellarium, Æneam Secretarium, & Artongum Secretarium. *Item pag. 147. A. ubi ad Mediolanenſes ablegatos fuiſſe ſcribit:* Artongum de Cappel & Johannem Hinderbach Juris Interpretes. *Denique pag. 220. C. dum hæc addit:* Interea, *inquit*, gens Vngarica, ad quam miſſus fuerat Hartungus de Kappel, legalis ſapientiæ conſultiſſimus. *Eſt ergo, niſi fallor, idem ipſe,*

Tom. II. Ddd 2 *quem*

(1) Cod. Can. *clamat.*
(2) Cod. Can. *iſta clauſula caret.*

Digitized by Google

quem Gerardus de Roo *Hiſtor. Auſtr. pag. 274. ab Imp.* Friderico *ad Tulnenſia Comitia miſſum fuiſſe adſerit*, & Hartungum Cappellam *adpellat. Juris interpretem; Imp.* Friderico *a Secretis*, & Silvii *Conlegam fuiſſe ex his ſatis patet; plura de illo hic ſcribere neque opus eſt, neque etiam vacat. Exſtat in Cod. Jur. Canon. LXII. fol. 109.*

VIRO INSIGNI ET SINGULARI VIRTUTE PRAEDITO, DOMINO ARTONGO, JURISQUE DOCTORI, AENEAS POETA S. D.

In aula Cæſaris cum nuper otioſi eſſemus, ſermonem ita, ut fit, de rebus diverſis conſeruimus; erasque tu mihi jucundus, & ego tibi, ut puto, non eram gravis. Sed advenit tertius, cujus nomen taceo, ne homini parum utili aut honorem aut dedecus meis adferam ſcriptis. Ille, ut primum adfuit, quietam & lætam confabulationem in garrulam & mœſtam, quamvis de rebus ſeriis diſputationem, convertit: nunc neutralitatem, ſeu animorum ſuſpenſionem, qua Germania utitur, hæreticam dictitans; nunc Romani Pontificis auctoritatem ſuper generale Concilium quibusvis in rebus extollens. Ego, qui una in parte damnari, cui ſervio, & cujus panem comedo, Regem audiebam; & in alia rem mihi dubiam proponi videbam de auctoritate Papæ ſupra Concilium: ad primum dicebam neutralitatem poſſe defendi, ſi eum in finem fieret, ut paci Eccleſiæ commodius conſuleretur; eamque eſſe mentem Regis interpretabar: ad ſecundum vero, concluſionem emiſi omnino contrariam, dicens, in omni re, de qua Papa Conciliumque contenderent, præponendam fore ſententiam Concilii; exiſtimans te atque illum modeſte reſponſurum, & amicum inter nos diſputationis oriri certamen: hæc eſt enim, ut in Tuſculanis Cicero ait, vetus & Socratica ratio contra alterius opinionem diſſerendi; nam ita facillime, quid veriſimillimum eſſet, inveniri poſſe, Socrates arbitrabatur. At tertius ille mox ad injurias prorupit, tantumque verborum cecidit ab ejus ore, ut conſultum putaverim ad modum Ulyſſis, Sirenarum cantus formidantis, aures incerare; quod quidem feciſſem, niſi & te cum eo perdere timuiſſem, cujus ſermonem dulcius audiebam, quam illius fugiebam. Sed evenit, neſcio quomodo, ut & tu etiam modeſtiæ terminos excederes; nam & hæreticam propoſitionem meam dicebas, & audire me nolebas; ſi quando teſtibus Juris Canonici non eſſe ſtandum contra ſacram Scripturam aſſeveraſſem: &, cum fidei meæ principia Evangelica debuiſſes exiſtimare, Decretales epiſtolas videbaris præferre; qua ex re factum eſt, ut absque concluſione ſecederemus ab invicem: & cum ego ſperaſſem, aliquid diſcere & fieri tua prudentia doctior, incertior, quam prius eram inde receſſi. Reverſus autem domum multa mecum de tuis dictis contuli, & hinc quidem rationes meam ſen-

tentiam firmabant, inde tua auctoritas, quam non parvi facio, elidebat. Hæſi ergo pluribus diebus incertus, quid agerem, tene iterum alloquerer, an tacerem penitus; quorum alterum te fugere videbam, alterum putabam inutile. Nam cum de fide agitur, non debemus eſſe negligentes, immo & juxta Apoſtolum parati eſſe debemus, unicuique poſcenti rationem reddere de ea, quæ nobis eſt, fide. Erat autem mihi moleſtum, quod me tenere ſententiam hæreticam dixiſſes; nam etſi ita eſſet, mutare illam volebam: *tutiſſimus enim*, ut Cicero ait, *portus eſt periclitantibus mutatio conſilii:* at variare ſine ratione ſtultiſſimum eſt. Sed inveni tandem aliam viam, qua ex te poſſem verum excerpere, ſi modo tu velis abſque contentione; ſcribereque tibi ſtatui rationes meas, quibus motus ſum, ut concluſionem ſuperiorem emitterem, ſperans te mihi reſcripturum, aut confutaturum, aut approbaturum, quæ perſcripſerim; eamque ob cauſſam hanc ad te nunc epiſtolam do; ut videas, *tune an ego inſaniam*, ut Terentii verbis utamur; quod ſi dignus fueris reſponde (1) & meas rationes eliſeris, acquieſcam tuis doctrinis, teque non ſolum ſequar, ſed utriſque amplectar brachiis: ſi vero tacueris, & calami laborem refugeris, ſcribam Univerſitati Viennenſi, in qua plurimi litteratiſſimi viri ſunt, quorum judicium ſciſcitabor; minime enim in hoc dubio eſſe volo, cum dubius in fide infidelis dicatur, & res iſta fidem concernat, qua nihil nobis majori curæ eſſe debet: *juſtus enim*, ut ſcriptum eſt, *ex fide vivit.* Unum

A tamen, antequam ſcribam, proteſtationis loco eſſe volo, ut nihil me dicere vel tu putês, vel alius quiſquam credat, ea intentione, ut ad præſens ſchiſma reſpiciam; neque enim eo loco ſum, ut loqui me de contentionibus modo vigentibus deceat: ſed quæſtio noſtra omni tempore oriri poteſt, etiam cum unita eſſet Eccleſia, ideo cognoſcenda eſt. *Nam &*, ut Cicero in officiis ait, *propria hominis eſt veri inquiſitio.* Sed audi jam tandem, quod volo, & vide, an leviter motus fuerim, cum dixi: Papam in omni re inferiorem eſſe
B Concilio, Scribo tibi nunc rationes meas, ut quas noluiſti audire, nunc legas, earumque primam hanc ſuſcipe.

Illius ſententia in rebus omnibus eſt præferenda, qui omnibus melius diſcernit, & auctoritate potitur majori; quæ duo in Conciliis generalibus invenies, in Romanis Pontificibus non invenies, quod mox probo: Papa unus eſt, Concilium multorum eſt peritorum congregatio; unde plus vident oculi quam oculus; & omnes omnia ſciunt, nemo omnia, nimium-
C que arrogans eſt, qui ſe melius diſcernere putat omnibus aliis, & tunc maxime fatuus eſt, cum ſe putat ſapientiſſimum: quod adeo verum eſt, ut non ſolum unius, ſed nec plurium ſententia adverſus plures valeat; cum ſemper in ſenatibus atque conventibus & in omni Republica majoris partis judicium obtinuerit. Unde & in Concilio Carthaginenſi vigeſimo definitum legimus, plurimorum ſententiam ſacerdotum obtinere debere, nec iis congruere id, quod de Paphnucio dicitur, qui volenti Nicæno

(1) Fortaſſis: *quod ſi dignatus fueris reſponſo:*

no Concilio legem de auferendis ſacerdotum nuptiis promulgare, contradixit, legemque impedivit; nam ea non facit ſententia Paphnucii, ſed totius Concilii rationibus Paphnucii acquieſcentis. nec Concilium præſens abſolute deliberaverat, ſed inter deliberandum erat, & hoc moris in Conciliis eſt, ut quod ab uno dictum ſit, tamquam ab omnibus dictum recipiatur: ſicut in Chalcedonenſis Synodi geſtis invenimus: ſed non eſt in re clara amplius immorandum. Illud fortaſſis videtur magis dubium, quod de auctoritate præmiſſum eſt; ſed neque illi contra deeſt B probatio: nemo negat, in certis cauſis Pontificem ita ſubeſſe Concilio, ut deponi poſſit; Concilium vero poſſe per Papam damnari, nulla lex permittit. In Concilio præterea Conſtantienſi Martinus Papa, approbante Synodo, errores Johannis Wiclef condemnavit, inter quos ille unus erat: *Non eſt de neceſſitate ſalutis Romanam Eccleſiam ſupremam inter alias credere;* quem errorem litteræ Martini ſic limitant: *Error, ſi per Romanam Eccleſiam univerſalis intelligatur, aut Concilium generale, aut pro quanto* C *negaretur primatus ſummi Pontificis ſupra alias Eccleſias particulares.* Quæ verba, mihi quidem, neſcio an itidem aliis, majorem poteſtatem eſſe Conciliorum, quam ſummorum Pontificum oſtendunt: ſiquidem univerſalis Eccleſia & Concilium æquiparantur; Papæ vero primatus ſuper particulares tantummodo videtur Eccleſias, eſſe dimiſſus. Cum ergo & providentia major, & poteſtas amplior in Conciliis, quam in ſummis Pontificibus inveniatur, quis non videt, in omni negotio præferendam

A eſſe Conciliorum ſententiam? cum nulla lex adferatur, quæ iſtum vel illum caſum Papæ reſervet invito Concilio, cur non illud potius beati Leonis edictum amplectitur? *ut, qui ſe ſcit aliquibus eſſe præpoſitum, non moleſte ferat, aliquem ſibi eſſe prælatum:* quod non ideo dico, ut hominem ſibi aliquem præferat ſingularem, ſed ut ſynodorum univerſalium judiciis ſe ſubjiciat, ut obedientiam, quam exigit ipſe, dependat: nec enim ſine cauſſa Simon, Petrus dictus eſt, qui, ut Rabano placet, obediens interpretatur. Unde & ipſe Petrus in epiſtola, *non tamquam dominans in clero*, inquit, *ſed forma factus gregis.* Utinam omnes ad commune bonum tenderemus! & quod in Remp. vergeret, id tantum amplecteremur; nec aut blandiri aliis ſtuderemus, aut blandientibus aures præſtaremus! Sed ſunt quidam, qui, ut ſe ſummis Pontificibus inſinuent, ei omnia ſubeſſe dicant, ipſamque univerſalem Eccleſiam & diſperſam per orbem & ſynodaliter congregatam judicare debere; induuntque hujuſmodi homines, ut Baſilius dicit, polypi faciem, qui ad ſpeciem ſubjecti ſoli colorem mutat. Quo fit, ut ipſi graviſſime peccent mendacia confingendo; &, ſicut Terentius ait, homines ſibi auſcultantes ex ſtultis inſanos faciant; quod vitium maxime principibus ineſt, laudes ſuas & poteſtatis ſuæ amplitudinem percupide audientibus, facileque credentibus, ſi Juvenali credimus, quid eſt enim ait ille, *quod credere de ſe non poſſit, cum laudatur Dis æqua poteſtas.* Sed digreſſus ſum, neſcio quomodo, in hos ſermones, qui etſi fratres ſint diſputationis noſtræ, nimis tamen in lon-

Digitized by Google

longum nos ducunt; redeo rurſus ad inſtitutum.

In Conſtantinopolitano Concilio ſcriptum eſt: *Porro, ſi ſynodus univerſalis fuerit congregata & facta fuerit de ſancta Romana Eccleſia quævis ambiguitas & controverſia; oportet venerabiliter & cum convenienti reverentia de propoſita quæſtione ſciſcitari, & ſolutionem accipere.* Moxque ſubjicitur: *non autem audacter ſententiam dicere contra ſenioris Romæ ſummos Pontifices.* Quæ B Concilii auctoritas dilucide manifeſtat, non in iſta, vel illa, ſed in qualibet controverſia univerſalem ſynodum, dum id reverenter & non audacter faciat, poſſe de ſummis Pontificibus judicare: quod ad meam propoſitionem quam pertineat, tu ipſe inferas. Ad hoc etiam Evangelicus textus quam maxime facit, cum Chriſti verbis beatus Petrus ad Eccleſiam remiſſus fuerit, tamquam ad ſuperiorem atque ultimum tribunal; quodſi fuiſſet Petrus ſupra Eccleſiam, nequaquam fas erat majo- C rem recurrere ad minorem. Sed visne digitis tangere veritatem meæ propoſitionis? Audi argumentationem hanc: omnis poteſtas inter Eccleſiam, ſicut Apoſtolus aſſerit, non in deſtructionem ſed in ædificationem tantummodo ſe extendit; Papa autem intra Eccleſiam poteſtatem habet, & ædificatio idem eſt, quod reformatio: at in reformatione Eccleſiæ, tam in capite, quam in membris obedire Concilio Papa tenetur, ut Conſtantiæ definitum eſt: ergo in omni re, ubi poteſtas Papæ vendicat locum, ſuperius eſt Concilium. Quod ſi neque hoc te movet, ſub- A jungo & aliud argumentum, mea quidem opinione nervoſius cæteris. Petrus Apoſtolus, cum claves regni cœlorum accepit, in perſona recepit Eccleſiæ; ſicut Auguſtino de Agone Chriſtiano videtur, dum ait: *Huic enim Eccleſiæ claves Regni cœlorum datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt.* Qua ex re Vicarium illum Eccleſiæ conſtat fuiſſe; Vicarius vero, ſicut notiſſimum eſt, ſemper Domino cedit, nec Vicariis contra Dominos ulla jurisdictio ſuffragatur. Quod ergo de Petro ad Eccleſiam, idem de ſuis ſucceſſoribus erga generalia Concilia, dici poteſt. Papa enim Petrum repræſentat; Concilium vero Eccleſiam. Quod ſi ita eſt, probatum jam eſt, quod diximus; in omni re, de qua Concilium Papaque diſſentiret, ſuperius eſſe ſynodale judicium.

Sed reſpondendum in præſentiarum ſupereſt, quæ in adverſum rationibus adducuntur; parum eſt enim ſua probare, niſi, quæ videntur contraria, deſtruantur; quod facientes a mendacio cavebimus, quod, ut Ariſtoteles ait, per ſe improbum eſt ac vituperatione dignum: verum autem probum ac laudabile, quod inquirere totis debemus affectibus. Recipiam ea, quæ videntur robuſtiora firmioraque argumenta, hisque pro mei parvitate ingenioli ſolutiones præbebo; quæ ſi validæ erunt, non tibi, ut arbitror erunt moleſtæ; cum nihil hic quam ad animæ referamus utilitatem, cujus curam, ſi ſuperemus, & dignitati & amplitudini majorum & corporis viribus & formæ & magnitudini & honoribus univerſis, &

ipſi

Digitized by Google

ipſi Imperio totum, quod eſt in hac vita excellens, præponeremus. Quodſi ridiculum fuerit, quod dixero, tuum erit officium errores oſtendere & erranti comiti viam monſtrare, *quod qui facit*, ut Ennius inquit, *quaſi de ſuo lumine lumen accendit:* id quod, teſte Lactantio, non ſolum erga volentes, ſed etiam circa invitos fieri debet; quando id, quod bonum eſt, neſciunt. Sed jam alterius partis objecta diſcutiamus.

Dicere ſolitus tu es, tuique ſimiles multi id faciunt: Concilium B Conſtantienſe tria dumtaxat expreſſit, in quibus vellet Papam ſubeſſe Concilio; ergo in aliis non id voluit; nam incluſio unius excluſio eſt alterius; & qui tria petiit, plura non voluit. Hæc argumentatio valida videtur plerisque, mihi vero non ſic; nam etſi aliquando valet apud Legiſtas, apud Theologos non valet ſemper. Evangeliſtarum unus gallum, quo Petrus admonitus eſt negationis, bis cantaſſe commemorat; quodſi idcirco ulterior cantus excludatur, quia de duabus vicibus ille ſolum expreſſit, falſus erit C alius Evangeliſta, qui tertium cantum ſubjunxit: quod pias aures nimis offenderet. Cum ergo Conſtantienſe Concilium tria illa, quæ ſcimus, expreſſerit, nec clauſulam ullam reſtringentem adjunxerit, quæ eſſet *tantummodo* vel *dumtaxat*, aut cætera iſtiusmodi; nequaquam reſtringere auctoritatem debemus Conciliorum, & interpretationem abſonam recipere, quæ aliis auctoritatibus obviet, & per quam ridiculum illud emergat, ut nunc ſuperius nunc inferius ſit Concilium. Verum quid

A nos de tribus obſecro diſputamus, an non ex his unum tantum ſatis fuiſſet exprimere, reformationem videlicet Eccleſiæ, extra quam, ut paulo ante dixi, nulla poteſtas Romani Pontificis, aut etiam Conciliorum extenditur. Scio autem, quid tu tacite cogites, eoque venio: ſi adeo late reformationem interpretemur, dicit, fruſtra de aliis duobus ſubjungitur; nam & illa intra reformationem continebantur. At videte, obſecro, textum legis; particularia primo ſcribuntur, poſt generale ſubjungitur: nam cum dixiſſet Synodus, Papam, & quemlibet alium obedire teneri decretis cujuslibet Concilii generalis in iis, quæ pertinent ad fidem exſtirpationemque ſchismatis, vidensque longum eſſe ſingula numerare, mox generale verbum *reformationis* adjecit, ut omnia complecteretur; quod oratorium eſt & ſecundum artem, præmiſſis particularibus ſubnectere generalia; vitium autem fuiſſet, ſi contrarius ordo fuiſſet ſervatus; ſicut de illo Cicero in Rhetoricis dicit, qui ſic partitus fuit: *Omnimodam populi cupiditatem, & audaciam, & avaritiam, & adverſariorum omnia incommoda ad Remp. perveniſſe.* Nam is non intellexit in partitione, expoſito generali, partem ſe generis admiſcuiſſe, cum genus omnium libidinum ſit *cupiditas:* cujus generis ſine dubio pars eſt avaritia. Synodus vero & recte & pulchre generaliſſimum nomen particularibus poſtpoſuit. At tu hanc interpretationem non eſſe ſumendam putas, quæ canonibus jam ſcriptis adverſetur; adducisque verba Symachi, Anacleti, & Bonifacii, ex quibus conſtat, ejectionem ſummorum.

rum Pontificum ſibi Dominum reſervaſſe, & neminem poſſe judicare primam ſedem, & nulli mortalium illius culpas licere reprehendere. Ad quam rem poſſem reſpondere, quod hi textus nullatenus intelligendi ſint præjudicium facere Conciliis generalibus, aut Scripturæ ſacræ; ſed ſufficit mihi, quod gloſſator veſter ſuper verbis Bonifacii dicit: qui non ſolum de fidei errore poſſe puniri Papam affirmat, ſed etiam de omni alio crimine, per quod univerſalem ſcandalizaret Eccleſiam; quod dictum ſententiam meam firmat, cum in re qualibet, ſi nolit Papa Concilio obedire, per inobedientiæ crimen univerſalem ſcandalizet & conturbet Eccleſiam. Nam, ſicut infra dicetur, generale Concilium univerſalem repræſentat Eccleſiam; nec vereor dicere, ipſum eſſe Eccleſiam. Quæris fortaſſe, an in collationibus beneficiorum minutisque rebus Concilium Papæ præſit? Ego quidem dixi in omni re; Concilium tamen univerſale ad hæc minime non intendet, niſi cauſſa urgeat: quod ſi intenderit, præventioni locus erit; quod ſi concurrant factum Concilii prævalebit, tamquam ſuperioris, ut probatum eſt. Sunt tamen nonnulli, qui vetuſtas legentes hiſtorias, reperientesque Papam Leonem Epheſinam quandam Synodum condemnaſſe, & ejus geſta reprobaſſe, Romanos Pontifices ſupra generalia Concilia extollunt; unde illud Macrobii impletur: *cui plus licet quam par eſt, plus velit quam liceat.* Papæ namque id verum exiſtimantes eſſe, plurima voluerunt illicita. Sed nihil eſt, quod de ſynodo dicitur Epheſina; minime enim generale Concilium fuit: cum & abſque Apoſtolicæ Sedis auctoritate convenerit, & per violentiam urgentibus armatis exſtiterit celebrata; ſicut in geſtis legimus Synodi Calcedonenſis, de qua etiam illud animadvertendum eſt, quod cum Leo Papa Synodum illam damnaſſet, expectatum tamen eſt univerſalis Concilii judicium, ſive Calcedonenſis Synodi; nequaquam igitur valet, quod de Epheſina opponitur Synodo: nos enim de veris atque legitimis univerſalibus ſynodis loquimur, quas poſſe per Romanos Pontifices reprehendi nulla ſcriptura decantat: licet diſſolutis Conciliis poſſint Romani Papæ decreta Patrum interpretari, & juxta temporis conditiones mutare; dummodo id ſervent, quod Damaſus Papa de ſe atque aliis dixit in hunc modum: *Idcirco norma Sanctorum Canonum, qui ſunt Spiritu DEI & totius mundi reverentia conſecrati, fideliter eſt a nobis ſervanda & diligenter tractanda, ne quo modo Sanctorum ſtatuta abſque inevitabili neceſſitate, quod abſit, transgrediamur.*

Ad refugium aliud, quod ſolet adferri, nunc deſcendo, ut & id, ſi poſſum, tibi adimam; non ſolum enim, ut Ariſtoteli placet, verum dicere oportet, ſed etiam cauſſam falſi; nam id ad fidem faciendam pertinet, & quando ratio conſpicitur, propter quam videbatur verum, quod non eſt verum; facit ut vero magis credatur. Eſt igitur tua ſententia, ut id demum dici Concilium debeat generale, ubi ſummi Pontificis interveniat auctoritas; illudque ex verbis Iſidori Hiſpalenſis, per Gratianum in Decretorum libro receptis, affirmas, quæ hujusmodi ſunt: *Synodorum vero congregandarum auctoritas Apoſtolicæ Se-*

di privata commiſſa eſt poteſtate, *nec ullam ſynodum ratam eſſe legimus*, *quæ ejus non fuerit auctoritate congregata*, *vel fulta*; *hoc Canonica teſtatur auctoritas*, *hoc hiſtoria Eccleſiaſtica*; *hoc ſancti Patres confirmant.* Sit hoc ita, nolo hic pugnare; quamvis & regula iſta exceptionem patiatur. Ego, quorſum tendat hæc tua ſententia, non plane intelligo; niſi idcirco talia dicas, ut venire illud in uſum nequeat, quod Papa a Concilio diſcrepet. Nam cum ipſe in Concilio ſit, a ſe ipſo diſcreparet, quod fieri non poteſt. At ego non ſolum diſcrepare a Concilio Papam cenſeo poſſe, ſed hominem a ſe ipſo ſæpius diſſentire. *Eſt autem in homine*, ut Ariſtoteles ait, *ratio atque cupiditas*; & cupiditas quidem rationi obedire debet: at id non ſemper fit; pravi namque, ſecundum eundem Philoſophum, ſecum ipſi diſſident & alia cupiunt, alia nolunt: cumque nihil habeant, quod amari mereatur, nullo amore erga ſe ipſos afficiuntur. Cum ergo a ſe ipſo malus diſcrepet, cur id fieri tu poſſe negabis, ut a Concilio Papa diſſentiat, ſi fuerit malus? Sed dices fortaſſe de bono te diſputare Pontifice non de malo: ego vero de malo loquor, minimum quippe de bono: *Juſto enim*, ut Apoſtolus ait, *non ponitur lex.* namque ſi juſtus fuerit Papa, numquam id committet, ut Concilium ſibi reddat infeſtum: ſed Beatum Gregorium imitabitur, qui *cunctas ſe*, inquit, *perſonas reſpuere*, *quas ſacra Concilia reſpuerent.* Nec Conſtantienſe Concilium, cum declarationem illam, quam præmiſimus, fecit, ligare juſtos voluit, ſed injuſtos; exiſtimavitque ſynodus illa futurum

A aliquem Papam, qui a Concilio diſſentiret, quæ in conſtitutione hujuſmodi quam habens quibusdam tenendum putavit (1). Quodſi caſus nullus, ut tu reris, emergere poſſit, per quem Papa a Concilio diſſideat; nequaquam opus fuerat conſtitutionem promulgaſſe, futurum. Sed vidit plus illa ſynodus, quam nos videmus, ideoque illi acquieſcamus, ſciamusque evenire poſſe, ut a Concilio Papa diſſentiat, quod non ſolum contingere poteſt, ubi malus eſt Papa, ſed etiam ubi bo-
B nus: *incidunt enim*, ut Cicero de amicitia dicit, *nonnunquam contentiones de Rep. in quibus amicus ab amico honeſte poteſt diſſentire*, id eſt, in rebus admodum dubiis. Quod ſi quando inter Papam Conciliumque evenerit, cum nolint entia male diſponi, Judicio Concilii ſtabitur; peccabitque tandem Papa, ſi poſtquam ſuam dixerit opinionem, ſynodali ſententiæ contumaciter reſtiterit. Rurſus inſtat quidam, unum eſſe debere in Eccleſia
C Principem, qui ad exemplum Imperatoris omnia judicet, omnia regat, omnia diſponat, dominusque ſuper omnes ſit. Sed iis Evangelium adverſatur, cum ſcriptum ſit: *Reges gentium dominantur eorum*, *vos autem non ſic*, *ſed qui major eſt veſtrum ſit tanquam miniſter.* Quod vero de capite dicitur, id videtur nonnullis inextricabilis nodus; dicunt enim, qui Papæ tuentur partes: Papa Eccleſiæ atque Concilii & verus JESU Chriſti Vicarius eſt, in tantumque progredi audent, ut eum ſponſum Eccleſiæ adſtruant, quod mihi valde abſurdum videtur; cum Paulus dicat, Chriſtum Eccleſiæ caput eſſe & ſponſum: quod ſi verum ſit, quod illi ajunt, mon-

(1) Locus, ut videtur, a librario corruptus.

Digitized by Google

monſtruoſa erit Eccleſia duo capita duoſque habens ſponſos: rectius itaque diceretur, Romanum Papam Eccleſiæ capitis atque ſponſi vicarium eſſe: nullus enim vicarius ſponſi Domini dicitur ſponſus. Cum de Eccleſia loquor, univerſalem intelligo; nec enim me fugit Romanæ Eccleſiæ ſponſum eſſe ſummum Pontificem, ſicut & Pontifices cæteri ſuarum Eccleſiarum ſponſi dicuntur. Nec video, quomodo ſponſus Eccleſiæ Catholicæ Papa eſſe poſſit, cujus ipſe eſt filius, dicente Papa Clemente: *Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit; mater Romana Eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritualiter regeneravit.*

Jam vero de Concilii capite diſputemus; Concilium quippe univerſalem Eccleſiam repræſentat; de generali, inquam, quod, qui non credit, hæreticus debet cenſeri; ſicut ex bulla Martini Papæ, ſacro approbante Concilio edita, conſtat, ubi mandatur interrogari ſuſpectos de hæreſi: an credent quodlibet generale Concilium univerſalem Eccleſiam repræſentare? ut ſi id negent hæretici reputentur. Quod ſi dixerim Concilium generale univerſalem fore Eccleſiam, forſitan non errarem; cum vetera Concilia, maximeque Nicænum, quos excommunicabant, per Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam fuiſſe illos excommunicatos dicerent; rurſus quoque nomen Eccleſiæ tunc videtur impletum, cum Concilium univerſale habet Eccleſia; namque convocationem ſignificat, Apoſtoli etiam atque diſcipuli cum conveniſſent, ab univerſa Eccleſia factum prædicabant,

A quod ipſi congregati ſtatuiſſent; ſicut ex *Actis* conſtat Apoſtolorum. Cum igitur Concilium congregatum eſt, Papa intereſſe per ſe aut ſuos debet, primumque locum tenere, tamquam organum Synodi loqui, proponere, reſpondere, eoque modo caput eſſe Concilii, non violentiam aliquam ingerendo, nec abſque aliis Patribus, aut majori parte Synodi definiendo. Quodſi plus velit, atque a Concilio ſuos Apocriſarios retrahat, ſeſeque ſeparet; non tamen propterea deſinit eſſe Concilium, ſicut per receſſum
B Johannis Conſtantiæ declaratum extitit. Concilium enim Eccleſia eſt, vel Eccleſiam repræſentat, Papa vero unus eſt filiorum Eccleſiæ: propter receſſum vero unius filii mater Eccleſia eſſe non deſinit. Verum ſi tibi durum videtur, quoque reſpondere poſſum, Papam a Concilio, quod eſt corpus, recedentem, ſimiliter exſpirare; quia nec ſine corpore caput reſpirat: ſed argumenta hæc aliena ſunt a noſtro inſtituto; non enim de eo capite loquimur, quod humores quoſlibet & vitales ſpiritus corpori ſubminiſtrat, ſed de
C quodam miniſteriali capite, quod & amoveri poteſt & mutari; ſicut & tuus Bonifacius propter errorem fidei profitetur: Eccleſiæ vero atque Concilii verum caput Chriſtus eſt, qui, recedente Papa cum Eccleſia manet, ipſo dicente: *ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.* Nec illud huic rei obſtat, quod vos dicitis ex adverſo, Romanum Pontificem veri Dei vicarium eſſe; nam & alii omnes Epiſcopi veri DEI vicarii ſunt, ſicut Hieronymus beatiſſimus de gradibus teſtatur Eccleſiam &c. Et ta-

Digitized by Google

tamen deponi poſſunt. Quod autem Papa per univerſum orbem & ſuper omnes Epiſcopos jurisdictionem habeat, neſcio an dicam unde id ſit, ne forſitan nimis male interpreteris; dicam tamen, quod apud alios reperio non vulgares auctores; habent Epiſcopi limitatas Diœceſes, Papa nullis anguſtiis reſtringitur. Unde hoc? tu forſitan a Deo dices, quod ei ſit dictum, *quodcunque ligaveris* &c. id quoque Bernardus ad Eugenium ſentire videtur, quo fit, ut magis dubitem hic loqui, ne fortaſſe errem; ſed ego hujus rei periculum ad me non recipio, nec aſſerere, ſed referre volo, quod invenio. Anacleti verba hæc ſunt in libris Iſidori de Conciliis poſita: *Cæteri vero Apoſtoli cum eodem, ſcilicet Petro, pari conſortio honorem & poteſtatem acceperunt, ipſumque Principem eorum eſſe voluerunt.* Ex quibus dictis apparet, ſuperioritatem Petri ab hominibus proceſſiſſe; cum alii pares antea ſibi forent Apoſtoli, eisque etiam dictum fuiſſet: *quæcunque ligaveritis* &c. Sed nolo hic pedem figere; nam & ipſe Chriſtus dixit: *Tu vocaberis Cephas*, id eſt caput. (1) Utcumque eſt illud, non videtur abſonum, quod per Eccleſiam Papa corrigi poſſit, ſicut Epiſcopi per Papam corriguntur; nam id non eſt validum argumentum: Vicarius Chriſti eſt, ergo non poteſt corripi; quoniam ſicut dixi, Epiſcopi etiam Chriſti vicarii ſunt & ſponſi Eccleſiarum ſuarum, ipſius autem univerſalis Chriſtus eſt ſponſus. Unde & in Evariſti Papæ Decretis legitur, ut refert Iſidorus: *Scimus namque, ſicut a Patribus accepimus, Chriſtum eſſe caput, cujus nos membra ſumus; ipſe enim eſt ſponſus, Eccleſia ſponſa, cujus filii nos ſumus; ſacerdotes vero vice Chriſti legatione funguntur; & ſicut ei ſua eſt conjuncta ſponſa, id eſt, Eccleſia, ſic Epiſcopi junguntur Eccleſiæ unicuique proportione ſua.* Quæ auctoritas & hæc, quæ modo dixi, &, quæ ſupra tetigi, pluribus in locis confirmat.

Supereſt jam ultimum, quod adverſus Conciliorum defenſores nonnulli: graviter vos, inquiunt illi, duas plenarias penitus poteſtates (2), quod eſt abſurdum: nam & poſſe omnia Romanum Pontificem & Concilium adſeveratis. Nos tamen nequaquam hoc dicimus, ſed noſtra ſententia eſt, ut ſedente Concilio plenitudo illic poteſtatis exiſtat, ut quicquid agat, id teneat, Papa vero invito Concilio nihil efficere poſſit: quodſi Concilium diſſolutum ſit, plenitudo poteſtatis & exercitium ad Papam revertatur, cum nemo jam ſupra eum ſit, niſi Eccleſia univerſalis, quæ nihil ſtatuit, niſi conveniat, Conciliumque faciat. At, ſi ridere de aliqua opinione poſſumus, illa eſt procul dubio deridenda, quæ certis in caſibus Concilium Papæ, & rurſus in aliis Papam Concilio præfert; ac ſi Deus duas in terris poteſtates creaſſet, & unam in hoc, aliam in illo voluiſſet præferri; cum tamen ſolummodo ſemel inveniatur Chriſtus dediſſe poteſtatem Eccleſiæ; cum ait: *Accipite ſpiritum ſanctum* & quæ ſequuntur. Nam quod Petro dixit: *Tibi dabo claves regni cœlorum*

(1) Non hoc Syris & Chaldæis, quorum ſermone Divinus Servator uſus eſt, notat; ſed *Lapidem, Saxum, Petram*: unde etiam Principi Apoſtolorum *Petrus* eſt nomen.
(2) Deſiderari quidpiam videtur.

rum, de futuro fuit, quod tunc adimpletum eſt, cum dedit ſpiritum ſanctum Dominus.

Sed faciamus jam finem, & cum certitudinem habeamus nonnullis in caſibus Papam ſubeſſe Concilio, nec legem æquam habeamus, quæ aperte aliquem caſum reſervet, in quo debeat Papæ Concilium obedire, minime illos damnemus, qui rebus in omnibus Concilii generalis præferunt auctoritatem. Dixi, quod mihi viſum eſt, non doctrinæ tradendæ cauſſa, ſed ſuſcipiendæ; ut a te atque ab aliis doctioribus edocerer, maximeque a Theologis, quorum hæc eſt diſputatio familiaris. Ego nihil pertinaciter aſſero, ſed cupio verum ſcire fierique ab unoquoque prudente doctior: & quippe inter mediocres homines eſſe volo; cum tria ſint hominum genera, ſicut Heſiodus Poëta dicit, namque optimum illum eſſe ait, qui per ſe ipſum, quæ agenda ſunt, conſpicit; ſequenti autem gradu, qui aliorum conſilia ſequitur; qui vero ad neutrum horum aptus eſt, eum penitus eſſe inutilem. Quæ verba adeo veteribus placuerunt, ut Ariſtoteles in Ethicis; Livius de ſecundo Punico bello; Baſilius in libro, quem ad diſcipulos ſcripſit, eadem referant: quo fit, ut mihi ſi deſit perſpicacia illa videndi, quod rectum eſt, illud etiam velim deeſſe, ut aliorum monitis non adquieſcam, Vale!

VIII

Antonii Bonfinii Præfatio, Philoſtrati Senioris operibus, in Latinum ſermonem ab eodem converſis, præfixa, ad Matthiam Corvinum Hungariæ Regem.

MONITUM.

De *Cæſareo Codice; qui* PHILOSTRATI *Heroica*, *Iconas, Sophiſtarum vitas, cum Epiſtolis, a* BONFINIO *Latine factis, habet, egit pluribus Cl.* LAMBECIUS *Comment. Lib. II. pag. 995. ubi etiam præfationem, cujus modo memini, luce publica dignam eſſe cenſuit. Vitæ Sophiſtarum ſolæ, teſte* FABRICIO (1), *ex ejus verſione editæ ſunt ex ædibus Schurerianis A. 1516. 4. cum præfatione* NICOLAI GERBELII: *tum Baſileæ A. 1563. Hinc cum eadem interpretatione, ſed ſexcentis a ſe, ut ait, mendis purgata has vitas exhibet* FEDERICUS MORELLUS *in Græcolatina ſua* PHILOSTRATI *editione. Nihilominus tamen ſat multa reliquiſſe caſtiganda, conſtat eruditis. Falſa interpunctione lapſum creberrime in* PHILOSTRATO *vertendo* BONFINIUM *notavit* GATAKERUS *Adverſar. Miſcell. cap. 16. Laboris hujus ſui meminit ipſe* BONFINIUS *Rer. Vngar. Decad. IV. Lib. VII. pag. 636. edit. A. 1581. ubi de adventu ad Regem ſuo, deque ſcriptis ab ſe eidem oblatis agit.* Poſtulanti, *inquit*, miſſionem *(Bonfinio,)* abnegavit *(Rex:)* nec parvo quidem Pi-

(1) *Biblioth. Gr. Vol. IV. p. 50.*

Digitized by Google

Picentem rhetorem ſalario conduxit, fauſtæque Beatrici legere, & pro arbitratu ſuo ſcribere multa juſſit: nec non caſtra ſequi præceperat, ſcriptoribus & philoſophantibus inimica. Quod cum ille invitus facere cogeretur, ne ingrato in caſtrenſi tumultu, moleſtoque ocio uteretur; oblatum ſibi Philoſtratum tribus menſibus in Latinum tranſtulit: in primis vero Neapolitanas Iconas, deinde vitas Sophiſtarum, & epiſtolas: *Hæc ille; quam ob rem etiam aberrationum ſuarum ab æquis lectoribus veniam facilius impetret. Codex, qui verſionem continet, is idem eſt, quem* Matthiæ *Regis juſſu & impenſa ſcriptum Corvinianæ Bibliothecæ ipſe* Bonfinius *intulit. Teſtatur adſertum meum cum ſplendor operis regius, tum inſcriptio, quæ eſt hujusmodi:* Divo Matthiæ Corvino, Principi invictiſſimo, Ungariæ, Bohemiæque Regi, Philoſtrati Heroica, icones, vitæ Sophiſtarum & epiſtolæ ab Antonio Bonfine traductæ, & in Corvinianam Bibliothecam Regia impenſa relatæ. *Deinde ipſa codicis facies & fata, a Cl.* Gentilotto *noſtro hunc in modum memoriæ prodita.* Eſt codex membraneus, foliorum 171. ſæculi decimi quinti, qui primum pertinuit ad Matthiam Corvinum Ungariæ Regem, cujus impenſis profecto regie cum auro tum picturis illitus & exornatus eſt, adeo ut ei ſimilem nec viderim nec exſtare putem. Deinde vero domino plus vice ſimplici mutato, in Cæſaream Bibliothecam pervenit, ut ex inſcriptionibus, quæ partim in principio, partim in fine codicis jacent, cognoſcimus, hoc exemplo: *Mihi* (Joanni Gremperio, ut ex iis, quæ infra dicam, fit veriſimile) *hunc librum dari juſſit ſereniſſima Regia Majeſtas Hungariæ & Bohemiæ Wladislaus in præſentia D. Wolfgangi Pülſperger Camerarii intimi & Generoſi Stephani de Zinzendorff Anno XIII. penultima Decembris.* Et mox: *Poſt hoc jure teſtamenti a Gremperio ad me Cuſpinianum hic liber venit.* In fine exſtant ſolitæ formulæ donationis Collegio S. Nicolai a Joanne Fabro, Epiſcopo Vindobonenſi factæ, die X. Januarii A. ciɔiɔxl. Continentur eo Philoſtrati Senioris opera quædam, ex Græco in Latinum ſermonem translata, Regique Ungariæ Matthiæ Corvino dicata, ab Antonio Bonfine, ut ex inſcriptione litteris aureis confecta, & in primo folio elegantiſſimis emblematis & parergis ornato poſita claret. (1) Præmittit interpres præfationem bene longam ad memoratum Regem Matthiam, quam, cum tota fere ſit hiſtorica, licet aſſentationis calamiſtris inuſta mihi videatur, publica luce dignam judicavit Cl. Lambecius Lib. II. pag. 995. ego vero ejus auctoritatem ſecutus, integram infra ſcripſi. *Hæc* Gentilottus. *At vero ad laudatam præfationem quod attinet, ea neutri viro docto probe cognita fuit; nam hiſtorica quidem tota fere eſt, & ad illuſtrandas a* Matthia *res geſtas idonea, haudquaquam tamen prorſus inedita. Quippe bellum anni* ciɔcccclxxxvi. *&* vii. *adverſus Imp.* Frid. III. *geſtum iisdem plane ſententiis ac verbis idem* Bonfinius *iterum ſcripſit Rer. Ungar. Decad. quartæ libro octavo pag. 640. præcipue vero pap. 644. ubi deditionem Neapoleos Auſtriæ, ſive Neoſtadii, militisque Corviniani armorum incredibilem uſum, diſciplinamque prope Spartanam enarrat. At ſunt tamen in præfatione iſta plurima, quæ laudatæ modo De-*

(1) *Vide Lamb. Lib. II. p. 995.*

Digitized by Google

Decadis IV. libro lucem fœnerentur, adſundantque non modicam. Sic nempe clare hic & perſpicue BONFINIUS *loquitur: Neoſtadium a* MATTHIA CORVINO *deditione fuiſſe captum.* Idibus, *inquit*, circiter Auguſtis Auguſta civitas, vero Auguſto deditionem facere coacta eſt. *Unde merito mirere ſcriptorum nonnullos, qui rem, ſine his etiam certiſſimam, in controverſiam vocare voluerint.* Certant hoc loco, *inquit Timon*, & anno (CIƆCCCCLXXXVII.) hiſtorici calamis pro Neapoli Auſtriæ tantum fere, quantum Matthias machinis bellicis. Hungari, inter quos ipſe Iſtuanfius, ajunt, eam in poteſtatem Corvini redactam; inficiantur Auſtriaci, quibus vexillum fortaſſe præfert Cromerus. Bonfinius refert, ad Idus Auguſti decretum fuiſſe, ut urbs dederetur, Matthiamque idcirco in caſtra ad exercitum rediiſſe, tum Heroes, qui oppugnationi aderant, enumerat. *Hæc ille; at miror ego diligentiſſimum alias* TIMONEM, *addubitaſſe de capta Neapoli, cujus non ſolum deditionem, ſed de dedita etiam triumphum* BONFINIUS *litteris prodidit Decad. IV. Lib. VIII. pag. 643.* FUGGERUS *deinde, Scriptorum Auſtriacorum anteſignanus, idem minime reticuit ad eundem* CIƆCCCCLXXXVII. *pag. 971. Sed hæc, & hoc genus alia Scriptorum παϱοϱάματα Annalium noſtrorum eruditis conditoribus caſtiganda relinquo.*

AD DIVUM MATTHIAM, UNGARIÆ, BOHEMIÆ, AUSTRIÆQUE REGEM, PRINCIPEM INVICTISSIMUM, ANTONII BONFINIS TRADUCTIO IN PHILOSTRATUM LEMNIUM, SOPHISTAM PRÆSTANTISSIMUM, ET IN PRIMIS PRÆFATIO FELICITER INCIPIT.

Non erubeſcat amplius ipſa poſteritas beneficio tuo, Dive Mathia, poſtquam opere & virtute tua factum eſt, ut cum glorioſa vetuſtate certare jam audeat: quod, cæteris prætermiſſis, ex bello tantum Alamannico, ne in caput excreſcere videamur, planius oſtendetur. Nam cum profuſo ſerenitatis tuæ nomine ſuccenſi in Pannoniam trajeciſſemus, compluraque volumina Majeſtati tuæ, ac Divæ Beatrici, Filioque Joanni, fauſtæ indolis adoleſcenti, dedicaſſemus; dum trans Iſtrum tua caſtra ſequimur, ea victoriæ tuæ ſigna & perpetua quidem monumenta vidimus quæ potius Julii Cæſaris, & Auguſti, veterumque Principum, quam ætatis noſtræ gloriam decuiſſent. Ibi namque expugnatas paſſim urbes & opida ſpectavimus; quæ non ſolum arte, ſed loci natura, munitiſſima videbantur: quibus neque impoſita a Friderico Imperatore præſidia; neque munitiones, & propugnacula; neque auxiliares copiæ; neque Noricorum Suevorumque exercitus; neque Auguſtales legiones ſubvenire & prodeſſe potuerunt. Miſerari potius, quam ab oppugnatione vindicare licebat. Si qua auxilia, ſubſidii neceſſitate coacta, in certamen deſcendiſſent; uno eodemque tempore & ſe protegi, & ſua oppida acerrime oppugnari, expugnarive conſpicabantur. Quare ita Alamannorum animi conſternati

Digitized by Google

ti, ut non modo patentem Pannoniis Auſtriam tueri deſperaverint; ſed ſat ſibi fuerit, intra Noricorum montium clauſtra ſe ſuosque fines tueri poſſe. Immo ſi quid obſtinatius audere perrexerint, profecto verendum, ne ita aliena defendere contendant, ut pro ſuis demum dimicare cogantur. Hamburgum captum vidimus, in Danubii ripa ſitum; expugnatam quoque ejus arcem ſuſpeximus, monti impoſitam editiſſimo; quam non ſolum humana, ſed ne gigantea quidem audacia occupare potuiſſet. Confractam Lavam, Retiam, Engeburgamque ſpectavimus; quæ non tam pertinaciæ pœnis, quam erubeſcentiæ ſtimulis angebantur. Pleræque ſe ſe victoris gloria & clementia conſolabantur; quandoquidem cum his, quæ facilem deditionem feciſſent, benigne actum eſſet, & in pertinaces haud ſevere animadverſum. Ulteriorem Auſtriam, felicia caſtra ſecuti, luſtravimus; ubi pagos, & opida, quæ plus æquo reſtiterant, omnia ferro ignique vaſtata paſſim cernere erat. Sed quid hæc? ecce Viennam venimus, Flaviam olim appellatam, & concinna ædium, templorumque ſtructura usque adeo mirabilem, ut cum ornatiſſima quaque Italiæ urbe ſe conferre non pudeat: ita aggere, foſſa, muro quoque duplici munitam, ut vix arcta triennii obſidione, erectis undique turribus, quæ commeatus inhiberent, & eam inedia afficerent, capi potuerit: cujus quam glorioſa fuerit expugnatio, & quam glorioſus ſubinde triumphus, hinc conjectari poteſt; ut, cum honori & utilitati ſimul conſuluiſſe videatur, non minus urbs univerſa tanto victore, quam victor victoria tanta congaudeat. Paucis poſt A diebus ad Civitatis Novæ, acerrime reſiſtentis, expugnationem ſerenitas veſtra properavit. Hanc annum obſeſſam arctius ad deditionem adurgere ſtuduit; caſtra continuo inſtauravit; copias undique concivit; turres urbi propius admovit: atque ne quid inferri, efferrive poſſet, foſſa valloque perpetuo circumſepſit. Nihil hac obſidione tempeſtate noſtra præclarius usquam viſum eſt. Urbs eſt in profuſa patentique planitie ſita, uliginoſo paluſtrique loco, & aquis undique emergentibus circumfuſa: B præterea, duplici foſſa, ſcaturiente aqua completa, in vaſti gurgitis ſpeciem. Duplici quoque muro amneque, & frequentibus undique turribus, propugnaculis, aggereque munitiſſima: arce denique prædita, qua nihil in orbe terrarum mirabilius: quando tota penſilis, & ſupra culmina penſiles quoque hortos habet: altiſſima circum munita foſſa, quadrato lapide conſtructa, & aquis circumventa in inſulæ ſimilitudinem. Augebant hæc impoſita præſidia; munitiones C innumeræ; obſtinati opidanorum animi. Nemo ad ſecundum lapidem tuto appropinquare poterat. Tria quoque ſuburbia munitiſſima urbem protegebant: quare partim paluſtri ſolo, partim amnium propugnaculorumque difficultate, urbs hoſti adiri non poterat, neque diverti flumina, neque cuniculis mœnia ſubiri. Ubicunque effodiebatur, latices emergebant: proinde nihil arte, naturaque munitius poterat excogitari. Accedebant Noricorum munimenta montium, qui urbem in theatri ſpeciem circumſtabant; unde ab imminentibus undique caſtellis ſubveniri poterat, & circumſpectu obſeſſorum animi confirmari.

Tua

Tua autem ſerenitas, quia videbat nihil in Auſtria eſſe geſtum, niſi hæc civitas, Auſtriæ caput, Imperatoris Regia, Patria Auguſtorum & ſepulchrum, atque munitiſſima denique ſpes & tutela regionis, in ditionem tuam perveniſſet: tam vehementi animo oppugnationem adorta eſt, ut nunquam ſit die noctuque ceſſatum. Primarium nocte ſuburbium vi captum; ubi tui milites, humerotenus aqua cænoque trajecto, tam præclarum auſi facinus non mediocrem ſibi laudem compararunt. Expugnato ſuburbio, varia tormentorum genera urbi propius admota; inprimis ſex inſanæ belli machinæ, ex ære conflatæ, profligatis olim Turcis ereptæ; quæ urbem ita quatere cœperunt, & ea potiſſimum parte, quæ ſpectat ad Viennam, ut omnes illinc turres, murosque protriverint. Mox tormenta undique mœnibus adacta, & ita proxime circumerectæ turres caſtellorum inſtar, ut cominus cum oppidanis, niſi interjecta foſſa prohibuiſſet, manus conferere potuiſſent. Quare nimium oppidanorum attritæ vires, & conſternati animi, ſuperba ubique faſtigia machinis deturbata: contra illi nullum defenſionis genus prætermittere; diruta mœnia aggere reparare; quaſſa & nutantia ſuccidere, ne foras devoluta foſſam ample complerent. Ita infeſtis aliquamdiu pugnatum animis, ut multi vario inſidiarum genere utrinque occiderint. Ad trajiciendos gurgites, qui muros circumfuderant, & ad urbem expugnandam, varia inſtrumentorum excogitata genera, quæ nulli bellicæ artis autores tradiderunt. Sed Majeſtatis Tuæ clementia, cum oppidanos, ob impoſiti præſidii vim, deditionem facere non poſſe, neque urbem ſine magna cæde capi, intelligeret; quamvis expugnare poſſet, ſi voluiſſet; tamen maluit ſeptimo menſe per inediam ad deditionem cogere, quam cum magna ſuorum, hoſtiumque cæde urbem capere: quam quidem captam a militari deinde incendio, & ſævitia eripere nequiviſſet: immo uno eodemque tempore civitatem & cives, opes & ornamenta, ac denique oleum, ut ajunt, & impenſas perdidiſſet. Ut militum opidanorumque ſaluti conſuleret, ſex menſibus obſidionem non ſine magno impendio prorogare, quam utroſque ſimul perdere maluit. Idibus circiter Auguſtis, Auguſta civitas, vero Auguſto deditionem facere coacta eſt: ut qui Auguſtis auſpiciis natus erat, ſuperato toties Auguſto, de Auguſta civitate Auguſtis quoque idibus triumpharet. O Clariſſimum, digniſſimumque triumphum, legitimo bello comparatum, & tantarum vindicem injuriarum! o divum honorem, divo Matthiæ bene merenti jure traditum, & ab urbe Roma, unde oriundus eſt, merito uſurpatum! tribus ante diebus ſanctiſſimam Beatricem tuam cum univerſis legionibus præmiſiſti, quæ Cæſareæ urbis imperium iniret, & te triumphantem exciperet. Spectavimus, inquam, ſpectavimus de triumphali Sacerdotum, civiumque pompa; in qua non ſigna, non tabulæ, non ſpolia hoſtium, cum quibus præ victoris indulgentia clementer actum, ſed victricia tantum vexilla ferebantur: præcedentibus innumeris equitum turmis, & acclamantibus undique fauſta militibus, ſub umbella aurea in urbem candido equo invectum: ubi variæ nationes, ſuis quæque ſignis, Te Cæſarem, te

jure Auguſtum, te verum Imperatorem exclamabant; quando de duobus primariis ætatis noſtræ Imperatoribus claram victoriam ſæpe retuliſti. Ingeminabant omnes Io triumphe! Io Corvine! & apud omnes aras pro tua paſſim victoria ſupplicatum. Succedebat Hippolytus Aragonius, divæ Beatricis ex Sorore, immo trium quoque Regum nepos; beneficio veſtro, & pontificia auctoritate, pro fauſtiſſima ſua indole, decimo ætatis anno Strigonienſis Metropolita deſignatus. Stephanus Bathor, Dacorum præfectus; religione ſumma, incredibili continentia, & ingenti rei bellicæ diſciplina, gloriaque præditus; quem veneris penitus expertem affirmant omnes, te cum ingenti, & cataphracto equitatu ſequebatur. Cæteri legionum legati, equitumque præfecti, ut Petrus Gerebus, Stephanus Comes Regius, Tetaurus, & Jacobus proxime anteibant. Item Bertoldus Comes Regius, & Ladislaus, Getarum accolæ, ingenti mole corporis, ac mira fortitudine ſpectatiſſimi. Sed illud profecto ne minus quidem mirabile viſum eſt; nullam vim, nullam inſolentiam, ne minimam quidem contumeliam & convitium, neque publice, neque privatim victis illatum. Item ubique honeſte ſanctèque verſatum. Ille melior eſſe videbatur, qui pallentis longa fame hoſpitis ora citius refocillaret. Quin & ex oppidanis aliqui inconſiderata colluvie diſtenti expirarunt. Venere congratulatum ex univerſo fere regno optimates; inprimis Urbanus, Pater ille optimus, Pontifex Agrienſis; vir probitate, magnificentia, pietate, fideque præſtantiſſimus; tolerantiſſimus laborum; tuorum conſiliorum miniſter fideliſſimus; exactiſſimum, & generale artificii tui, ut ajunt, inſtrumentum; nullius otii particeps: ut in regia gratia conquieſcat, ex Ungaria gratulabundus occurrit. Item paucis poſt menſibus e Gallia rediens Joannes Varadienſis antiſtes, magnanimitate, ac fortitudine ſumma præditus; ubique referens, quanti principis fuerit alumnus, non minus armis, quam toga clarus: cui nulla unquam demandata legatio, quam non fide, magnificeque geſſerit. Id ipſum urbes cæteræ factitarunt. Quis igitur hæc omnia cum antiquitate conferri poſſe denegarit? Quis hæc geſta Romanæ propaginis eſſe inficiabitur? quis Matthiam Corvinum, Principem invictiſſimum, Romanam gloriam æquiparare non dixerit? Proinde reſumat animos ipſa poſteritas; neque religioſæ tantum tribuat vetuſtati, ut ſibi omnia detrahat. Habemus namque Matthiam, quem, ut paullo infra diſſeremus, non minus modeſte, quam vere cum univerſa antiquitate conferre poſſumus. Perquam mirabilis fuit novæ Civitatis obſidio; ne Trojana quidem Numantinaque ignobilior. Mirabilis quoque triumphus, cum Æmiliano ædepol conferendus. Sed ne inferior quidem fuit eo die acierum inſtructio; quo, compoſitis rebus novæ Civitatis, ad Scæam Viennam caſtra moviſti, quæ in faucibus montium Noricorum ſita eſt: & uno die adita, viſa eſt, & capta. Ante urbem obſeſſam in patentiſſimo campo legiones omnes explicuiſti; redegiſti in aciem: ubi, quæcunque apud veteres legeram de diſciplina militari, recognoſcere licuit. Ibi te non modo

do Regem ſapientiſſimum, potentiſſimumque Principem, ſed Imperatorem quoque conſum (1) eſſe intellexi. In quatuor agmina diſtribuens equitatum, velites ac equites levis armaturæ in duas tantum alas; ut brevi diſtributione copiarum multitudo facilius tegeretur, & confuſio evitaretur omnis. Exercitus, qui e caſtris prodiit in campum, ut inſtituto agmine ad occupandas Noricorum furcas, faucesque contenderet, ex octo millibus peditum & XX. millibus equitum, ſine pueris, calonibus, & lixis, item ex carris circiter novem millibus ſane conſtabat. Tua autem Serenitas ſuis manibus agmina cuncta inſtituere voluit, & Caſtrenſia munia pro meritis ipſa diſtribuit. Cuique agmini vexilla ſua eſſe: ubi inprimis Chriſtianæ fidei; mox veſtræ domus; deinde invictæ gentis Ungaricæ; poſtremo Dalmatici, Bohemicique Regni, & Auſtralium inſignia ſpectari. Neque præfectorum, equitum, militumque deeſſe vexillationes; immo viritim quisque equitum præfixa haſtis vela ferre; quod ad militare ornamentum maxime faciebat. In primis ubi inter turmas illa prodiit, ſilentium indictum; non ſolum viris, verum etiam equis religioſe ſervatum. Allata primi agminis ſigna in medium; ea manu veſtra præſtantiſſimo veterano non ſine diligenti præcepto commiſſa. Ille calcaribus carere; quod mihi non ſine admiratione ſpectatum: id factum rebar, ne in maximo conflictu, concitato equo fugeret, ſuaque fuga ſuperſtitum animos conſternaret. Mox duodecim enſes; totidem ſecures, & clavæ benemerentibus datæ; ſecuriferi, enſiferi, claviferique vexilliferum circumſtare. Deinde turmarum ordines ante vexilla conſtituti: horum ſinguli ex quinque & XX. equitibus plane conſtare: ut numerus equitum cum turmis conſentiret. Proinde turmæ, circiter octoginta equitum, ante ſigna miro ordine præcedere; ſubſequi totidem. Ibi anteſignani, & poſtſignani rite conſpici; reliqua demum agmina eodem modo inſtitui: ita quisque ordinem ſervare, ut ſi digito plus alius alio proceſſiſſet, Imperatoris, quam maxime circumſpecti, ſævitiam reformidare cogeretur. Tantum ubique obſequium, timor, & reverentia eſſe cum Imperatoris amore conjuncta, ut dicto citius imperata quisque præſtaret, vitam, dum imperio ſatisfaceret, pro nihilo duceret. Tantum ubique ſilentium, ut non modo præter veſtram nulla hominum vox, ſed ne ullus quidem equorum inhitus usquam ſit auditus. O admirabilem Imperatoris obſervantiam, Potentiſſimumque numen! quando equi etiam tuæ ſerenitatis imperia & edicta religioſius obſervarent. Inſtitutum quodque agmen, ubi aliquanto proceſſerat, dato ſigno, ante Principis ora belli ſimulacrum agere; & modo in cuneum, modo in orbem, modo in trigona, tetragonave, modo in forficem, & ſerram, mutata acie, verti. At ubi ſatis ſuperque, nemine ſuum locum deſerente, ſumma peritia & dexteritate luſum; ut ſereniſſimæ Beatrici oſtenderet evidentius, quomodo inſtructa acie pugnaretur, repente agmina cuncta diſpoſuit. In utroque cornu duo validiſſima cataphractorum equitum agmina collocavit, turmatim conſtituta; duo quo-

(1) *Sic, ſ. pro* conſummatum, *vel* ſummum.

quoque in medio ſtatuit: his etiam militum agmina interjecit. In primo horum ordine gravis armaturæ pedites; deinde haſtatos; ſagittarios, ferentarios, cæteroſque levis armaturæ milites rite diſpoſuit. In tertia acie triarii præſidebant, & extrema ſigna tuebantur. Item ante utrumque cornu duas velitum alas extendit; qui quidem quini ordinem ſervabant; tanta pernicitate præpollentes, ut aves curſu adhibere poſſe viderentur. Ego autem Beatricem, dominam deamque meam ſecutus, dum me ad exercitum ſpectandum converto, tanquam manum jamjam cum hoſte conſerturum, maxima ſum continuo admiratione percitus; nam veri ſcorpionis imaginem præferebat. Poſt ubi ſatis ſuperque a Diva conjuge ſpectatum, ordinatum agmen quodque iter facere cœpit. Carri pariter a latere agi; quibus pro foſſa valloque ex inſtituto tuo Vngari non modo caſtra munire, ſed falcatis in prælio uti, hoſteſque iis circumvenire ſæpe ſolent. Miranda ſunt profecto, quæ diximus; quando nunquam in Italia videre licuit. Sed cum diſciplinam militarem, moreſque ſanctiſſimos, quibus Vngaros educaſti, mecum ipſe conſidero, aliquamdiu in caſtris diverſatus; ne minore quidem admiratione conficior. Nusquam mihi milites ſpectare licuit caloris, & frigoris, item laboris, & inediæ tolerantiores; qui ſtudioſius imperata faciant; qui libentius, dato ſigno, pugnam ineant; qui ſe morti promptius exponant; qui militarem ſeditionem magis deteſtentur; qui in caſtris quietius, honeſtiusque vivant; qui ſeſe religioſius agant; qui tumultus ac rixas magis abominentur; qui temperantiam & caſtitatem magis colant, ab omni blaſphemia, perjurio, illegitimaque venere penitus alieni. Maxima pars equitum, quibus uxores ſint & liberi, triennium quandoque aſſiduo militare coacta, nunquam conjugii fidem violaſſe creditur. Si quis cum militari ſcorto deprehenſus eſt, perpetua ſugillatur infamia. Fortitudinis & patientiæ ſunt plus quam Lacedæmoniæ. Hyeme æque ac æſtate caſtra frequentant; & quod meis hiſce oculis ſæpe vidi, ſub nivibus ac terra, ne obſidionem deferant, toleranter hibernant, unde murum ſæpe more prodeunt. Stationibus totam noctem teſſerariorum juſſu equites adſunt; neque loco moventur, neque rigenti algore queruntur: & quamvis pleriſque membra vel ſæviente frigore obſtupeſcant, invicto tamen animo cuncta patiuntur. Liberos in caſtris alunt, ibique militaribus ſtudiis informant: ex quo fit, ut gens Vngarica bello aſpera, ita inſtitutis, ductu, auſpiciiſque tuis creverit; ut quæ non modo paternam glebam in Pannonia poſſideret, ſed vix intra hoſtile pomœrium ſe ſine ſanguine tueretur, tantum fecerit acceſſionis: ut a Sarmatis ad mare usque Adriaticum, & a Myſiis, atque Macedonibus ad Noricos usque ac Germanos ſub ditione tua imperium propagarit. Erubeſco equidem, ne quid patriæ gentis gloriæ detraham, ea dicere, quæ veritas meis e faucibus exerit; haud parum veritus, crimen impietatis, aſſentationisve calumniam. Sed numine veritatis adactus, neque Matthiam, Dominum, Deumque meum; neque benemeritos Vngaros vera lau-

laude defraudabo. Exiſtimabam nuperrime ex Italia in Pannoniam profectus, veluti in quoque ſcientiarum genere, cæteriſque artibus, ita & in re militari, morumque præſtantia, a cæteris ei nationibus eſſe cedendum: ſed ubi tua caſtra luſtravi, aliquamdiu inter ſtationes & contubernia verſatus, ea profecto ibi ſpectare & admirari contigit, quæ me invitum ſententiam mutare cogebant. Utinam tam validos, & munitos equitatus, tam probos, fidoſque animos, tantam rei militaris peritiam, ea corporum robora, eam denique fortitudinem, continentiam, & religionem apud Italos hac tempeſtate, quam in veſtris caſtris vidimus, invenire liceret! In veſtro namque exercitu, quod non ſine pudore dici poteſt, multos Curios, Camillos, Fabricios, Fabios, Scipiones &, Æmilios cernere erit. Quis Paulum Geniſium, ducem hercle fortiſſimum? quis Stephanum Bathor ſanctiſſimum? quis Stephanum Scepuſienſem tanta fortitudine, ac regia charitate preditum, ut in Alamannico bello inter confertiſſimos hoſtes captus, cæſis, qui latera clauderent, ſe incolumem receperit ad ſuos. Quis Petrum & Matthiam Gerebos, accerimos belli duces, miro robore præſtantiſſimos? qui cum conſobrini Majeſtatis veſtræ ſint, alterum vere clypeum, enſem alterum poſſumus appellare. Quis Franciſcum Ariſtum, indomitæ fortitudinis equitem? cæteroſque innumeros, quos recenſere otii foret longe majoris, negare auſit, de priſca Romanorum gloria non modo geſta, ſed vultuum quoque referre Majeſtatem? O fæcundiſſimam bellatorum gentem, ubi multos intueri licet militari imperio dignos! O effætam exhauſtamque Italiam, tot Imperatorum olim officinam! Quæ præter illuſtriſſimum Alphonſum Aragonium, neminem hoc tempore apud ſe invenire poterit, cui tuto exercitus committi queat. Deploremus igitur Heſperiæ orbitatem, & divæ huic Corvinæ Serenitati congratulemur: quippe quæ jacturam noſtri temporis, geſtarum rerum gloria ita reſarſit, ut hæc ætas habeat, quod univerſæ ita poſſit objicere vetuſtati, ut illa ſæpius obmuteſcat. (1) Hoc ex Philoſtrati lectione cognoſces, Princeps invictiſſime, quem Poëtarum interpretationi maxime neceſſarium, in Novæ Civitatis obſidione, dum cum Diva Regina Beatrice, omnium noſtri ſæculi mulie-

(1) *Nobiliſſimum hoc priſcæ Hungarorum militaris virtutis ac diſciplinæ teſtimonium iisdem ſententiis ac verbis, ut in prævio monito dixi, repetiit* Bonſinius Decad. IV. Lib. VIII. pag. 643. *unde excerptum* Cl. Belius, *eruditæ Hungariæ inſigne ornamentum, vulgavit* in Apparatu ad Hiſtoriam Hungariæ pag. 316. *hac ſub epigraphe:* Speculum priſcæ Hungarorum militaris Diſciplinæ. *Et o utinam in eo mores ſuos, & officia erga Regem & patriam quotidie examinent populares noſtri! utinam ad priſtinam virtutem, amoremque patriæ redeant! nam nobilem eſſe, & patriæ deeſſe; cummoda libertatis arrogare ſibi, & ejus incommoda atque onera defugere: id profecto ignaviſſimus quisque non difficulter patraverit. Porro jam dixi, magnam partem præfationis hujus ab ipſo* Bonſinio *Decadis IV. lib. VIII. eſſe intextam; ignoravit hoc. Ill. ac Rev. Vir.* ANTONIUS DE BAJTAJ, *ex ſcholis Piis Epiſcopus nunc Tranſilvanienſis, qui ex odore ſtyli perſuadere mihi canatus eſt*, eam Bonſinii *non eſſe. Perſimilis itidem probitatis eſt ejusdem viri docti judicium de Silveſtrinis litteris, ad* D. Stephanum *miſſis; cujus inter nos controverſiæ obſcuram mentionem feci* Hiſtoriæ *meæ* Diplomaticæ Juris Patronatus *pag. 50.*

rum ſapientiſſima, noſtris ſtudiis pro fauſta benignitate ſua admodum delectata, haud procul a caſtris hibernaremus, inter tumultus hoſtium, machinarumque fragores, tribus fere menſibus e Græco in Latinum ſane traduximus. Nam cum Tideus noſter, arguti compos ingenii, & vir apprime eruditus, me otio ſuo offendiſſet, hunc librum obtulit; quo ingratum meum otium conſolarer. Acceſſit Julius Æmilius, veſter Medicus, de valetudine veſtra ſemper optime meritus, & Poëta ſane non contemnendus. Item Stephanus Criſpus, Protonotarius Pontificius, & non ſolum probitate ingenita, ſed Latinæ linguæ elegantia præſtans; qui me in traducendo ſæpe usque adeo adurgebat, ut quandoque admodum timerem, ne e feſtinata hac fœtura quicquam ederem inmaturum. Proinde Trojani belli Veſtra Majeſtas imprimis Heroica legere dignetur; unde facile intelliget, penſitatis Græcis Trojanisque Heroibus, qui plus mendacio, quam veritati debuerunt; ſe plus nominis ex Auſtriæ tantum, quam illos ex Trojano bello promeruiſſe. Utinam igitur, utinam! quando temporum maturitas advenit, & omnium eſt viciſſitudo regnorum, legitimos, nuncupatis votis, quæſumus, illa vivat annos! quousque uſurpatum utrumque a barbaris nationibus imperium, in tuam, ut par eſt, redigatur poteſtatem. Sed antequam hæc legas, de Philoſtrati vita eſt aliquid diſſerendum (1).

IX.

Sylloge Diplomatum, litterarum, Actorum publicorum, quorum teſtimonio ac fide res Auſtriacæ, ab Imp. Friderico geſtæ, in primis nituntur.

M O N I T U M.

Neque officii nunc mei, neque hujus loci & temporis eſſe arbitror, commendare multis veterum Diplomatum utilitatem, quam in ſtudio elegantiorum litterarum præſtant maximam. Perfuncti hoc munere jam pridem ſunt viri in Rep. litterarum longe doctiſſimi; docuit diligenter ſummus Leibnitius (2), *& politiſſimo judicio ſuo rei Diplomaticæ dignitatem pulchre adſeruit. Syllogen, quam hic in lucem effero, duas præcipue ob cauſſas juris volui facere publici: monumenta enim primum continet, quæ a ſapientiſſimo, ſuorumque ſubditorum amantiſſimo Principe pretium ſortiuntur non modicum;* Boeclerus *deinde vir clariſſimus idem olim, ſed fruſtra, agere voluit. Adteſtatur id ejus epiſtola, ad* Lambecium *noſtrum ſcripta, quam præfamini, huic volumini præmiſſo, inſerui.* Subſidia, *inquit*, varia conquiſivimus, neque poe-

(1) *Sequitur in Codice vita* Philostrati, *quæ tamen in* Juniorem *potius quam* Seniorem *convenit.*

(2) *In Præfatione Codicicis Jur. Gent. Diplomatici.*

pœnitet hactenus collectionis. Quin autem tibi, vir ſumme, rariſſima quæque præſto ſint, non conjicio tantum, ſed multa nominatim ſcio. *Et paullo poſt:* Tertia pars habebit Diplomata & Documenta varia. . . Quid & quantum velis ex immenſa tua copia in noſtros rivulos derivare, tua tibi benignitas dictabit &c. *Porro ad* Boecleri *propoſitum quod attinet, Syllogen monumentorum dare volebat cum ad res Imperii tum etiam Auſtriacas Imp.* Friderici *pertinentium. Fortunam & diligentiam viri doctiſſimi notam fecit Cl.* Kulpisius. *Deſiderabantur utroque in genere quam plurima. Monumenta ad res in Imperio geſtas ſpectantia ſupplere perrexit Cl.* Joan. Joachim. Müllerus *præclaro opere,* Reichs-Tags-Theatrum *inſcripto. Specilegium poſt uberrimam meſſem inſtituit, eruditiſſimus* Gustavus Georgius Königius. *Sola monumenta Auſtriaca amicam expectabant manum, cujus officio e tenebris prodirent in lucem. Illam ego jacentibus porrexi libentiſſime, nihilque non egi, ut diſperſa colligerem. Et favit conatibus meis fortuna;* Augustæ *quippe clementi admutu, & eruditiſſimorum virorum Roſenthalii & Lambacheri humanitate, tum ſanctius Auguſtæ Domus, tum etiam ampliſſimæ urbis noſtræ tabularia mihi patuere. Retuli opes longe pulcerrimas, & Bibliothecæ theſauros præſtantiſſimo incremento auxi. Eſt tamen quod ſummo mihi nunc diſplicet opere. Volumen hoc, quod vides lector, ſpiſſius jam eſt, quam ut mercem meam omnem eidem includere poſſim. Vtrum ab editis integre Commentariis noſtris ad publicanda reliqua olim mihi redire licuerit, juxta cum ignariſſimis ſcio. Quidquid demum evenerit, nunc ut his commodo tuo utare, opto; nam accincto jam mihi ad aliud & longius iter, Commentariorum noſtrorum editionem intelligo, immorari Analectis diutius haudquaquam licet. Vale!*

I.

Copia litteræ, quam illuſtriſſimus Princeps Dominus Rex Poloniæ electo Romanorum Regi mittit. *Cæſaream dignitatem Wladislaus Friderico gratulatur, ſeque ab Ordinibus Regni Vngariæ Regem electum ſignificat, petens, ut controverſiæ, quæ inter utriusque ditionum populos exortæ ſunt, amice componantur: præſertim vero ut ab impugnatione Comitis Ciliæ deſiſtere velit.* Cod. Cæſar. Theol, 205. fol. 303.

Sereniſſimo Principi Domino Friderico Dei, gratia Romanorum Regi electo, ac Duci Auſtriæ &c. Fratri noſtro cariſſimo, Wladislaus tertius eadem gratia Rex Poloniæ electus Regni Vngariæ, Lithuaniæque Princeps, ſupremus & heres Ruſſiæ &c. ſalutem fraternamque caritatem & proſperos ad vota ſucceſſus. Sereniſſime Princeps Frater noſter cariſſime. Gratulabundo admodum audivimus animo, quæ de felicitatis veſtræ fortunatis eventibus primum, fama volante, & demum fide dignorum relacione, his currentibus diebus ad audientiam noſtram ſunt perlata. Intelleximus ſiquidem, qualiter Reverendiſſimi in Chriſto Patres & Illuſtriſſimi Principes Sacri Romanorum Imperii Electores Serenitatem veſtram in

in Regem Romanorum concordi voce & ſententia elegerunt; & lætati ſumus, vos alti generis Principem ad tantæ dignitatis faſtigium feliciter evectum: qui merito de ſacroſanctis ſummi Pontificis Vicarii Jeſu Chriſti manibus Imperii Sacri & Monarchiæ mundi ſuſciperet diadema. Proinde quoque Princeps præclariſſime, Serenitati veſtræ congratulamur, & congaudemus ſincero cordis affectu, tum pro illo naturali inſtinctu, qui nos cognationis proximitate conjunctos tenet, tum etiam, quia hujuſcemodi Serenitatis veſtræ ſublimationem plurimum confidimus, magnum conſolationis munus Eccleſiæ Sanctæ Dei parituram. Verum certam & indubitatam in corde noſtro de veſtra Serenitate gerimus fiduciam, quod etiam vice reciproca de nobis audire felicia affectatis. Eidem Serenitati veſtræ præſentium ſerie declaramus perſonam noſtram, vacante Regno Ungariæ per obitum Sereniſſimi divæ memoriæ Principis Domini Alberti, olim Romanorum & Vngariæ Regis, in Regem Vngariæ per Regni ejuſdem Prælatos, Principes, Barones, Comites Nobiles & Civitatum, locorumque communitates, unanimi deſiderio electum eſſe: qui pro confidentia hujusmodi electionis ſolennes Ambaxiatores ſuos, videlicet Reverendiſſimum in Chriſto Patrem Dominum Johannem Epiſcopum Segnienſem, ac magnificos Dominos Matkonem de Talancz Dalmatiæ, Croatiæ & totius Slavoniæ Regnorum Banum, Johannem de Peren Magiſtrum Tawernicorum Regalium, Ladislaum de Palantz Curiæ Regalis Magiſtrum, ac Emericum de Marczali Magiſtrum dapiferorum Regalium & Comitem Simigienſem &c. Auctoritate & mandato ſufficienti fulcitos, ad noſtram præſentiam in Civitatem Cracovienſem his noviſſimis diebus transmiſerant; ubi & nos electionem hujusmodi, etſi dono altiſſimi amplitudo Dominiorum Regni Poloniæ nobis ad plenum ſuppetat ad dominandum, tamen ne videamur divinæ voluntati contraniti, & fidei Catholicæ curam negligere, de Conſilio Prælatorum & Baronum noſtrorum pro honore Regis æterni ſi quo auctore omnium diſponuntur gubernacula Regnorum, proque fidei ſanctæ auggmento, & bono ſtatu Regni illius, tot inſultibus ethnicorum & blaſphemorum crucis Chriſti afflicto, conſenſum noſtrum præbuimus omnem ſpem noſtram in ea re in ſolius miſericordis Dei clementia ponendo, cujus cauſa in hujuscemodi negocio agi potiſſimum videtur, ubi & nobis cum magna confidentia pollicemur, quod in his, quæ nos pro defenſione fidei Catholicæ aggredi agique pro tempore contigerit, & veſtræ Serenitatis & ceterorum Regum Principumque Catholicorum opportuna præſidia non debeant deeſſe. In qua re & id magnopere felicitati utriusque noſtrum arbitratu noſtro videtur conferre, quod Serenitatem veſtram fortuna nobis effecerit vicinam, ut quemadmodum ſanguinis propagatione, ſic etiam ſimus connexi dominiorum propinquitate, per quam mutuis potentiis noſtris robur terrorque hoſtibus noſtris accedet, ſane Princeps Sereniſſime, quia certa relatione noſtrorum didicimus, quod nonnulli hoſtiles incurſus fierent in confiniis Ducatus veſtri Auſtriæ & Vngariæ Regni, per homines & ſubditos veſtros & e regione

gione

gione noſtros, per quod nonniſi depopulatio partis utriusque paratur, Serenitas veſtra, de qua uti de amico & fratre noſtro magnam ſemper & nunc majorem habemus fiduciam, dignum cenſuimus partes noſtras offerre, quatenus ut hujuſcemodi conflictus conquieſcerent, prout nos noſtris juſſimus, ita & vos veſtris ſubditis demandare velitis, & maxime illi de Liechtenſtein ſignanter affectamus. Dignetur Serenitas veſtra ab impugnatione Comitis Ciliæ gentes armorum potentiæ veſtræ cohibere, & hæc omnia in ſufferentia pacis noſtra contemplatione ſuſpendere, quoad nos, auſpice Deo, de proximo ad Regnum id veniemus, dabimus enim operam, quod hujuſcemodi omnes differentiæ & diſplicentiæ qualitercunque exortæ optimis modis cum noſtrorum Prælatorum & Baronum Conſilio conplanabuntur adeo, ut nulli precium relinquetur, de altera materia conquerendi, exiit profecto, cum impellit Religio, extorquet natura, & affectio perſuadet, ut noſtris nosmetipſos potentiis & copiis ſupportamus, ipſas magis contra hoſtes noſtros, & præſertim fidei ſanctæ æmulos & blaſphemos Chriſti convertamus, quibus tanto terribiliores ſuperioresque viribus erimus, quanto ſubmotis cunctis ſimultatibus unionis, fœderis & caritatis mutuæ ampliores fuerimus amatores. Ad quæ omnia, quamvis Serenitatem veſtram benivolam eſſe non dubitamus, & pro votis noſtris ſincere affectamus, ſi tamen ſuper his Serenitas veſtra aliquid ſcripſerit, gratum nobis computabimus & acceptum. Datum Cracoviæ XII. menſis Martii anno Domini MCCCCXL.

II.

Literæ Eliſabethæ, Reginæ Hungariæ, quibus Ladislaum Poſthumum, filium ſuum recens natum, Alberti Archiducis Auſtriæ tutelæ & fidei committit. Ex Sanctiori Tabulario Auguſtæ domus.

Commiſſio ppria Dominæ Reginæ.

Wir Elizabeth von Gotts Gnaden zu Hungern, Dalmacien, Croacien &c, Kunigin, Herczogin ze Oſterreich, ze Steyr &c. und Marggrafin ze Merhern Verjehen; und tun kund offenlich, als wir nach Verleichung vnd von Gnaden des almechtigen Gots, yeczt vnserr gepurd, nach tot vnd abganng, weylent des allerdurlewchtigiſten Furſten vnſers lieben Herren vnd Gemahels, Hern Albrechts, Romiſchen, ze Hungern, und ze Behem &c. Kunigs, Herczogen ze Oſterreich vnd Markgraven ze Merhern &c. lobleicher gedechtnus, aynen Mandleichen Erben genant Lasla, geperet haben. Vnd wann aber deſſelben, vnſers lieben Sunes, Kunigreich, Furſtenthumb, Lannd vnd Lewt, groſſer und merkchlicher hilff vnd beyſtandes notdurfftig ſind, domit ſy deſterpas, beſchirmet vnd Regirt werden, vncz die der benant vnser lieber Sun ſelber Innhaben, vnd verweſen mag, und nach dem, vnd der egemelt, vnſer lieber Sun, nach geſchäfft, des benanten vnſers lieben Herren und Gemahels, in dem Kunigreich zu Hungern, vncz zu ſeinen beſchaidnen Jarn ſol gezogen, und gehalten werden. Dadurch pilleich das Furſten-

Digitized by Google

thumb Oſterreich mitſambt ſeiner zugehorung wirdet furgeſehen, mit ainem Gerhaben vnd Verweſer, der vns, und dem egenanten vnſerm lieben Sune, auch dem yecztgemelten Furſtenthumb Oſterreich mug vorgeſein. Alſo haben wir angeſehen und betrachtet, ſolchen guten willen, ſo der obgenant vnser lieber Herre und Gemahel, weilend Kunig Albrecht, zu dem hochgebornn Furſten, vnſerm lieben Vetern vnd Sun, Herczog Albrechten, Herczogen ze Oſterreich &c. fur menikleich hat gehabt, auch ſolh freuntlich erpieten, darinn er ſich dann alczeit gen vns, vnd vnſern Kyndern hat beweiſet, vnd das er auch von angeporner Freuntſchafft, als der yecztberurten vnser Kynder nachſter Freund, vnd ainer von Oſterreich iſt, und daz er demſelben Furſtenthumb am fuglichſten vorgeſein mag, vnd haben vns mit demſelben vnſerm lieben Vettern und Sun veraynet, das wir in durch ſolcher Vrſach, auch von merer Krefftigung, Sicherheit, vnd Aufrichtigung willen vnd auf die Gerechtigkait vndErbeſchafft, ſo wir, und vnſer egenanter lieber Sun Kunig Laſla, zu dem egenanten Furſtenthumb Oſterreich haben, demſelben vnſerm lieben Vettern Herczog Albrechten, zu ainem Gerhaben und Verweſer genomen, vnd nemen auch wiſſentlich, das er das benant Furſtenthumb Oſterreich, oberhalb, vnd nyderhalb der Ens, mit allen Geſloſſen, Steten, Merckchten, Dorffern, Mewtten, Zollen, Rennten, nuczen, und gulten, und allen zugehorungen, und Herrlichkaiten, Lehenſchafften, geiſtlichen vnd weltlichen mit ganczer gewaltſam, nichts darinn ausgenommen, als ain Gerhab, vnd Verweſer, Innhaben, Verweſen und Regiren ſal, und mag, als darzu gehort, getreileih und ungeverlich. Auch haben wir in empholhen, vnſer geſloſser in Oſterreich, die uns vom vnſerm egemelten lieben herren, vnd gemahel, verſchrieben, vnd vermacht ſeind worden, Dieſelben geſlosser mit iren zugehorungen, an vnserr ſtat innezehaben, vnd zuverweſen, doch das vns die nutz, ſo ierleich über die gewondleihen Burghuet vnd abzug, davon gevallen, geraihet werden. Vnd wenn dann derſelb vnser lieber Sun Kunig Laſla ſechczehen Jar alt iſt, ſo ſal im der benant vnser lieber Vetter Herczog Albrecht, des egemelten Furſtenthumbs Oſterreich, mit aller ſeiner zugehorung, als oben gemelt iſt, ledigkleichen abtretten, vnd im das an alle Irrung vnd widerſprechen vberantwurten, angeverde. Es ſall auch der egenant, vnſer lieber Vetter Herczog Albrecht, die obgemelten zeit, alle Prelaten, Graven, Herren, Ritter, Knecht, Burger, und menigkleich, in dem obberurten Furſtenthumb Oſterreich bey yren Freyhaiten, Rechten, alten guten Gewonhaiten, und herkomen halten, vnd beleiben laſſen, vnd nicht geſtatten, das ſy von yemanden dawider gedrungen werden, vnd in allen ſachen getrewlich handeln und tun: als wir des dann, ſunder getrawen zu im' haben auch ungeverlich. Mit Orkund des Briefs verſigelt mit vnſerm anhangundem Inſigel. Geben zu Gumarn an Suntag, als man ſinget Miſericordia Domini (*10. Aprilis*) nach Kriſti ge-

gepurt vierczehen hundert Jare, darnach in dem vierczigiſten Jare.

(L.S.)

III.

Capita neceſſitatum publicarum, a Friderico Imp. ordinibus Auſtriæ, in Commitiis conſtitutis, ad deliberandum propoſita; cum eorundem reſponſis. Ex publlcis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 55. p. 1.

Vermerkcht die Anbringen vnſers allergnadigiſten Herrn Kunig Fridreichs an die Lanntſchafft, ſo yetz hie ſein an Suntag nach ſannd Tyburti und ſannd Valerians Tag (*17. Aprilis*) Anno &c. quadrageſimo.

Des erſten hat vnſer Herr der Kunig der Lanntſchafft irs guten willen vnd ſolher gehorſam, das auf ſein ervordern alſo willig und berait herzekomen geweſen ſein, mit gutem Fleiſs gedannkt, und wil das gen in gnediklcich erkennen.

Darauf hat er der Lanntſchafft zu erkennen geben, wie das Lannd merklich angriff, Irrung und Stöſs mit Rawb, Prannt, uud Zuſagung von Vngern, Merhern, vnd Beheim habe, als in denn wol wiſſentlich ſey, ſolten die nicht bey zeiten vnderkommen werden, das ſich dan dieſelben meren, vnd Land

A vnd Lewt vberſchwenkleich wurden, vnd ſy peten, darzu zu gedenken, ze raten, vnd ze helfen, damit ſolichs furkomen vnd Lannd vnd Lewt in Frid vnd Gemach geſetzt werde, was ſein Gnad darczu mit ſambt in geraten vnd volhelfen mug, des ſey er willig.

Darnach hat er den Lanndlewten beſunders zu verſteen geben, als ſy in zu ainem Verweſer aufgenomen haben, hab er dem Lannd ein Anlehen zwelf tauſend Romiſch Gul- B dem getan, und darumb aine verſorgnuss begert, do haben im die vier Partey der Lanndſchafft zugeſagt, er werd pilleich darumb verſorgt, vnd haben die, die er aus den vier Parteyen genomen hab, mit den zwain Pflegern zum Kallnperg vnd zum Grewtſchenſtain geredt, im damit vmb die benannten XII^{M}. Guldein in Pflegweis ze huldigen, vnd gehorſam zeſein, des aber ſy nicht haben tun wellen, vnd ſey alſo noch nicht verſorgt, vnd darauf hat er an die Lanndſchafft begert, das ſy C im vmb das oder kunfftigs Anlehen, gedenken zu verſorgen, damit er des, ſo es zu Schulden kome, nicht anſtee. Auf den erſten Artikl als aine kunigliche Gnad der Lanndſchafft des guten willen dannkcht, iſt dieſelb Lanntſchafft Ewrn kuniglichen Gnaden in den vnd andern Sachen, pilleich gehorſam, vnd allzeit willig, vnd dannkcht ew ewrs gnedigen erbiettens mit aller vndertenikait zemal vaſſt.

Auf den Artikl von dem Angriff vnd auch von des Anlehens wegen oben berurt &c. ſtet der Lanndſchafft

Digitized by Google

ſchafft antwurt, das ſy in anfankch A daran gedacht, vnd mit allem Vleiſs darnach geſtannden haben, damit ſy ewr K. G. zu ainem Verweſer, vnd darnach ob vnſer gnedige Fraw die Kunigin ain Sun geperet, zu ainem Vormunden aufgenomen haben, oder ob ſy nicht ain Sun geperet, das denn ewer Gnad auch vnſere gnedige Herrn ewr Bruder vnd Vettern in iren erblichen Rechten, beſtunden, als das dann die Verſchreibung den vier Parteyen der Lanntſchafft, durch ew gegeben, klerlihen aufweiſſet, deraus ewr gnad wol verſten mag, das wir an dem Haws zu Oſterreich B ewrn gnaden land vnd lewten nach ſchulden vnd notdürfften getan haben, vnd beſunder nach dem, vnd Land vnd Lewt mit merkliher anligunder beſwerung, Angriff, vnd zuſagung dieſelb Zeit vaſſt beladen geweſen, vnd noch yetz ſind, darzu man Lewt vnd gut notdürftig iſt, vnd als das auch in ewr beyden Verſchreibung aigenlich begriffen iſt.

Darauf bitt die Lanntſchafft ewr kunigliche Gnad mit allen vndertenigen vnd diemutigen Vleis ſolch C merklich Swerung vnd Beladung zu bewegen, und die gnediklich zu vnderkomen; damit Land und Lewt zu Frid vnd Ru komen, vnd auf das hat die Lanntſchafft gedacht, das ewr K. G. haben ſol M. Pferd, vnd die an ſolich ennde der gemerkch, wo das notdürftig ſey, fürderlich ze ſchikken, damit Land und Lewt ain Troſt und Scherm an ewr K. G. haben, wan ſolt es nicht beſchehen, des die Lanntſchafft nicht hofft, ſo wer zu beſorgen, das ewrn Gnaden Landen vnd Lewten vnwiderbringlich Scheden daraus ergiengen, das vil paſer bey Zeiten durch ewr K. G. ze vnderkomen vnd ze wennden ſteet, vnd was die Lanntſchafft ewr Gnaden darczu geraten, gedienen vnd gehelffen mag, nach der Ordnung Zewiderſteung der Veind, ſo die in das Lannd ziehen wellen, des iſt ewr Kün. G. vnd dem Lannd willig, als ſy des ſchuldig iſt.

Item das man darauf angeentz ains obriſten Haubtmanns ainig werd, der auch ain Lanndman ſey, vnd kain Huldigung noch Zuſagung von nyemand aufnemen ſull.

Dann von des benanden Anlehens oder von *ſolichs Darlegens* wegen auf ſolich Soldner vnd ander Notdurfft des Lannts zu tun, hat ewr Kün. G. noch ettwe vil Jar, vor ewer, bis vnſer Junge Herr zu ſeinen beſchaiden Jaren kumbt, in der Zeit ewr Gnad des Anlegens oder kunftckleichs Darlegens von den Rennten, Nutzen vnd Gülten des Lanndes enuellen vnd an Abgang wol beczalt werden mag.

Item auch bitten die Lanndlewt ewr Kün. G. ainen Hubmaiſter zu ſetzen, der ain Lantman ſey, des Lanndes Oſterreich, der das Hubambt mit allen ſeinen vndern Amtverweſern verweſe, für baſser Ordnung, Raytung darinn halde, damit ewr Kün. G. vnd das Lannd mit ſolchen Rennten, Nutzen vnd Gulten, die davon gevallen, fürgeſehen mugen werden, nach notdurfften, vnd auch vmb ſolh anlohen, ſo ewr Ku. G. getan hat, vnd tun wurde,

de, deſter fürderlicher vnd ordentlicher betzalt, vnd entricht werde, Item das er auch alle Ambt, die im gepüret, zu beſetzen, mit Lanndlewten beſetzen ſull, doch mit wiſſen ewr Gnaden, als das von alter gehandelt, vnd herkome iſt, darumb bitten wir ewr Ku. G. in dem nicht verzichen, ſunder fürderlich darczu zu tun, als ir ew ſelbs, Lannd vnd Lewten des wol ſchuldig ſeyt.

Als dann Ewr Kün. G. begert hat, vmb ain Lanndmarſchalich ze öffen, ſind die Lanndlewt von deswegen ainhelliklich vberain worden, das ewr Gnad den von Walſe, darczu vorder vnd nem, damit das Lanndrecht ain Fürgang gewine, wann das ewrn Gnaden Lannden vnd Lewten merklich notdurfs iſt.

Item von des Heiltumb, Klainet, vnd ſilber Geſchwr wegen darumb ain Nachred auferſtanden iſt &c. darinn iſt der Lanntſchaft Antwurt wie ſy des vor nie gehabt hab, vnd noch nicht gelaube, dadurch nicht notdurft ſey, yemand aus der Partey darczu zu geben, das Anbeſchawe.

Auch iſt der Lanndlewt begern vnd Rat, das ewr künigliche Gnad ervorder all Pfleger, und auch die von Steten, Amtlewt vnd Richter ewrn küniglichen Gnaden gehorſam zu tun, als ain Vormunden vnſers jüngiſten Herrn, Herrn Laſſlaben Künig Albrechts ſeligen Sun, als vnſers rechten natürlichen Herrn vnd Erben des Lannds zu Oſterreich nach Innhaltung der Verſchreibung darinn ewr Gnad ſetzen, vnd entſetzen hab, nach Notdurfften vnd nach der vier Parteyen Rat, die ewr Gnad darczu nemen ſol. Item von der Zwayung wegen zwiſchen ewr ku. G. vnd ewrn Pruder Herczog Albrechten, auch vnſerm Herrn, Pitt die Lanntſchaft ewr K. G. mit aller Vndertenikait, ſolh weg fürzenemen, damit ir zu baider ſeytt, frewetlichen vnd prüderlichen geaint werdet, wan ſolh ewr baider Zwayung gemainem Lannd vnd dem gantzen Haws Oſterreich ſchedlich möchten werden, wenn all aufwendig Krieg vnd Anſtöss.

IV.

Literæ Elizabethæ Reginæ, quibus ſacram Hungariæ coronam Friderico Imp. pro florenis monetæ Hungaricæ CIↃCIↃIↃ. *in ſpatium duorum annorum pignori relinquit.* Ex Sanctiori Tabulario Aug. domus.

Wir Elizabeth von Gots Gnaden zu Vngern, Dalmacien, Croacien &c. Kuniginn, Erbling vnd Fraw des Kunigreichs zu Behem, Herczoginn zu Oſterreich vnd zu Steyr &c. vnd Markgrafin zu Merhern, bekennen, vnd tun kund für vns, vnd vnſer Erben, als der allerdurchleüchtigiſt Furſt vnd Herr, Herr Fridreich derſelben Gnaden Römiſcher Kunig, allczeit merer des Reichs, vnd Herczog zu Oſterreich, zu Steyr, Kernten, Krain, vnd Graff zu Tyrol, vnſer lieber Veter, vns zu vnſer Furderung vnd Freüntſchaft in merklichen vnſeren nothdurften berait gelihen hat drithalb tauſent newer Vngriſcher Gulden, vnd dafur wir im vnſer Kunigliche Kron, zu einem Furphant verſeczt

haben in ſolicher maſs, daz er daſſelbe Gelt in denn nagſtkomenden czwain Jaren, von datum des Briefs zu raitten, von vns nicht ervardern ſol, alſo geloben wir widerumb, bey vnſern Kuniglichen wirden vnd trewn, in Kraft des Briefs, wenn der ebenant vnser Veter, oder ſeine Erben, oder wer vns, von irn wegen, mit dieſem Brief. vnd mit dem obgenanten Furphant der Kron, nach den obgeſchriben czwain Jarn, ermant zu löſen, daz wir dann ſoliche Löſung voñ in tun, vnd die obgenant Summ Gulden furderlich beczalen ſollen vnd wellen an alle Waygrung vnd Widerred vngeverlich, mit vrkund des Briefs, verſigelt wiſſentlich, mit vnſerm anhangunden Inſigel, der geben iſt zu Preſpurgk, an Mittichen nagſt, vor Sand Oſwolds Tag, (*3. Auguſti.*) Nach Criſti Gepurdt in dem vierczehenhunderten vnd vierczigiſten Jar.

(L. S.)

V.

Literæ Friderici Imp. quibus Elizabethæ, Reginæ Hungariæ fiduciam dat, ſe dictum æs ante elapſum biennium haudquaquam repetiturum eſſe. Ex Sanct. Tabul. Aug. domus.

Wir Fridreich von Gotes Gnaden, Romiſcher Kunig zu A allen czeitn Merer des Reichs, Herczog ze Oſterreich, ze Steir, ze Kernden, vnd ze Krain, Grave zu Tyrol &c. Bekennen für vns vnd vnser Erben, vnd tun kunt offentlich mit dem Brief, als wir der Durchleüchtigſten Fürſtinn vnſerr lieben Mumen Frauwn Elizabethen ze Hungern, Dalmacien, Croacien, &c. Kuniginn durch irrer fleizzigen pet willen, vnd zu irn merkleichen notdurften, dritthalbtauſent guter newer vngriſcher Guldein haben gelihen, dafür ſi vns, in vnſer Gewalt B geben, vnd geantwurtt hat, ain guldeine Coron mit dreinvndfumfczig Saphyrn, fumfczig Palayſen, (1) ainem Smaragd, vnd mit dreinhundert vnd acht und dreiſſig Perlein, vnd wigt dieſelb Coron, *mitſampt* demſelben edelngeſtain, Perlein, vnd dem ſeydein Hewblein, das darinn iſt, newn Markh, vnd ſechs Lot, daz wir derſelben vnſerr Mumen, vnd irn Erben, bey vnſern Kunigleichen Wirden, für vns, vnd vnſer Erben gelobt vnd verhaiſſen haben, geloben vud verhaiſſen auch wiſſentlich in Krafft des Briefs, daz C wir in dieſelben Summ Guldein, die nachſten zway Jar, von datum des Briefs zuraitten angeſteen, vnd die in derſelben Zeit nicht erfordern ſullen, noch wellen, aber wenn dieſelben zway Jar nu vergangen ſind, vnd ſich gancz vollendet haben, ſo mugen wir denn, oder vnſer Erben, dieſelben vnſer lieben Mumen oder ir Erben, die obgemelt Coron, vnd was darczu gehöret vnſer Furphande anpieten zu loſen, da ſi dann ſoliche Loſung tun, vnd vns die obgenanten Summ Gul-

(1) *Balaſius vel Bulaſſius ſpecies Rubini. vide Analector. Vindob. Tom. I. Col. 829. not.* (1)

Guldein furderleich beczaln ſullen, wan alle Waygerung vnd Widerred vngeverleich. Mit vrkund des Briefs, geben zu Haimburg an Mittichen vor Sand Oſwalds Tag (*3. Auguſti*) Nach Kriſti Gepurd vierczehenhundert Jar, vnd darnach im vierczigſten Jare, vnſers Reichs im erſten Jare.

(L.S.)

VI.

Tabulæ pactorum inter Frider. Imp. & Elizabetham de gubernanda utraque Auſtria; de dote Elizabethæ; ac de quinque millibus florenorum monetæ Hungaricæ, eidem Reginæ rurſum creditis. Ex Sanct. Tabul. Aug. domus.

Nach Kriſti Gepurd vierczehenhundert vnd darnach in dem vierczigiſten Jare, an Sand Bertlmes Abend, (*23. Auguſti*) iſt zwiſchen dem allerdurchleuchtigiſten Furſten vnd Herren, Hern Fridereichen, Romiſchen Kunig zu allen czeiten Merer des Reichs, vnd Herczogen zu Oſterreich &c. vnd der Durleuchtigiſten Furſtinn, vnd Frawen Frawn Eliſabethen, Kuniginn ze Hungern, Dalmacien, Croacien, Herczogin ze Oſterreich, vnd Markgravinn zu Merhern &c. durch die nachgeſchriben mittler vnd vndertaidinger, die von ir baiden Tailn darczu gevordert, vnd gepeten worden ſind, beredt vnd betaidingt worden von

A ſolher vnwillen vnd Miſſhelung wegen die zwiſchen ir baiden Gnaden auferſtannden waren, vnd iſt ſolhe Berednuſs, Taiding, vnd Richtung geſchehen, durch den Erwirdigen in Got Vater, Hern Silveſter, Biſchof zu Kyemſee vnd ander vnſers Herren von Salczburg Rete, die Edeln, Herrn Boſſen vicztumb Ritter, Karl von Schawnberg, vnd Hern Kaſparn Kunig, Tumherren, zu Meiſſen vnſers gnedigen Herren des Herczogen von Sachſen Rete, Hern Kaſparn Slikg Burkgrauen zu Eger vnd zum Elpogen, vnd die wir-

B digen Edeln ſtrengen vnd fürſichtigen Prelaten, Herren, Ritter, Knechtt, vnd der Stet Senndpoten, vnd auch Landleut, die aws den Lannden Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, vnd Steyr darczu gegeben, vnd beſchaideu worden ſind, inmaſs als hernach von Wort zu Wort begriffen iſt. Zu dem erſten, als ein vnwillen auferſtannden iſt, zwiſchen dem egenanten vnſerm gnedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig, vnd vnſerr gnedigen Frawen Kuniginn Eliſabeth obgemelt, als von der

C Gerhabſchafft wegen des Lannds zu Oſterreich, die dann ir Gnad dem Hochgeborn Furſten vnſerm gnedigen Herren, Herczog Albrechten von Oſterreich &c. beuolhen vnd ettleich Schrifft in das Lannd Oſterreich darumb hett awſgeen laſſen &c. Alſo haben die egenanten Mittler, vnd Vndertaidinger angeſehen, vnd mit groſſem Fleiſs betrachtt ſolhen Vnratt vnd Schaden, der dann baiden Partheyen in diſen ſwern Lewfſen, die ſich dann in dieſen Lannden erhaben haben, entſteen möchten, wo ſolich Miſſhelung nicht vnderſtann-

Digitized by Google

ſtannden wurde, auch merkhleichen Nucz vnd Frummen, der ir baider Gnaden vnd ſunderleich vnſerm jungen gnedigen Herren Kunig Laſſlo vnd ir aller Lannden vnd Leuten aws ir Aynigkait komen vnd entſteen mag, vnd haben in dem Namen des allmechtigen Gots zwiſchen irer baider Gnaden vorgemelt, frewntleich vnd gutleich beredt, vnd betaidingt, alsdann vnſer Herr Herczog Albrecht, ſolh beuelhnuſs der Gerhabſchafft irn Gnaden, durch irer Begerung willen wider vbergeben, vnd ſich der geewſſert hat, daz dann vnſer Fraw die Kuniginn vnſern gnedigiſten Herren Kunig Fridreichen an ſolher Gerhabſchafft ſol vngehindert laſſen trewleich angeuerde. Item vnſer Fraw die Kuniginn ſol auch für ſich nach der Richtung allen Pflegern, Amtleuten, Steten vnd Merkhten, den ſi vormals geſchriben hat, ſchreiben, vnd mit in ſchaffen, brieffleich vnd wie des notdurfft ſein wirt, vngeuerleich alſuil an ir iſt, daz ſi ſich an vnſern Herren Kunig Fridreichen, als ainen Gerhaben, Kunig Laſſlos vnſers gnedigen Herren haltten im gehorſam vnd gewertig ſein, als ander Amptleut der Slöſſer in dem Lannd zu Oſterreich vnd ob der Enns getan haben, vnd zetun phlichtig ſind, getrewleich vnd vngeuerleich. Item es iſt auch frewntleich beredt vnd betaidingt worden, daz vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig, vnſerr egenannten Frawen der Kuniginn vnd irm Sun Kunig Laſſlo, als ſeinem nechſten Frewndn gegen den, ſo in widerwertig ſind, am furderleichiſten, ſo das beſchehen mag, mit Schreiben, Botſchefften vnd Tag zu machen ratſam vnd furderleich ſein ſol, ob ir Sachen zu peſſerm Stannd, komen mugen, vnd ob des nicht ſchlawn wolt, vnd Notdurfft ſein wurde, ſo ſol er desgeleichen tun mit Beſuchung, vnd Rate ſeiner Gnaden vnd Kunig Laſſlos nechſten Frewnde vnd irer Lannd vnd Lewte, vnd auch ob es Not ſein wurde, gegen vnſern Herrn den Kurfurſten vnd an andern Ennden, nach Notdurfft vnd Gelegenhait der Sachen getrewleich vnd angeuerde. Item von des Gemechts vnd Heyratguts wegen das vnſer Fraw die Kuniginn in dem Lannd zu Oſterreich hat &c. Iſt beredt, vnd betaidingt worden, daz vnſer Herr der Kunig vnſerr Frawn der Kuniginn ir Heyratgut mitſampt den Gulten, die ſyder Kunig Albrechts ſeligen Abgang geuallen ſein, ſeiner Gnaden halben an Irrung volgen laſſe, vnd ir das ſchaffe inczuwerden, vnd daz ir Gnad ſolich ir Slos mit Lanndleuten beſecze, ſo ir das Notdurfft ſein wirdet, doch daz dieſelben vnſerm Herren Kunig Fridreichen verſprechen ſullen, zu des Lannds Notdurfft gehorſam zu ſein, nach Lautt der Gemechtbrief darüber gegeben, doch denſelbe brieuen, vnd irer Verſchreibung an ſchaden. Item ſeytdemmal vnſer Herr Kunig Laſſlo, aws ſeinen Kunigreichen vnd veterleichem Erbe gedrungen iſt, vnd des nicht geprauchen, noch ſich davon enthalten mag, alſo iſt beredt worden, daz vnſer gnedigiſter Herr der Kunig, vnſerr Gnedigen Frawen der Kuniginn anſtat des Kunig Laſſlos vnd zu ſeinem Nucz vnd Notdurfften funfftauſent Guldein Vngriſch leihen ſol, zwey tau-

A tauſent yeczund auf den nechſten Samſtag vnd die andern dreytauſent vber acht Tag darnach vnd ſeydem mal die obgenanten Mittler vnd Vndertaidinger vnderweiſet worden ſind, daz ſein Kuniglich Gnad, durch menigerlay geprechens, vnd Beſwerung willen des Lannds zu Oſterreich ſolich Gelt, von des Lannds Nuczen vnd Rennten nicht erlanngen mag, ſunder daz ſein Gnad ſolich Gelt von ſeinem Erbgut darleihet, darumb ſol im vnſer gnedige Fraw die Kuniginn ein Vrkund briefleich geben, vnd darinn bekennen, B daz ir Gnad ſolich Gelt alſo von vnſerm Herren dem Kunig zu ires Suns nucz empfangen hab, als von ainem Fürmunden deſſelben irs Suns.

Item ob vnſer Herre der Kunig, oder vnſer Fraw die Kuniginn von ſolher irer zwytrecht wegen zu yemand des andern Dienern oder Beylegern, oder wer darunder gewont, oder verdacht were nyemand aufgenomen, eynichen Vnwillen, oder Vngnad empfangen het, wie das darkomen were, das ſol gancz ab vnd hingelegt ſein, C vnd von baiden ſeitten zuarg nymmer fürgenomen, oder geefert werden, haimleich noch offenbar alles vngeuerleich. Vnd die Berednuſſtaiding, vnd Richtung, wie die in den vorgemelten Artikeln von wort zu wort begriffen vnd beſloſſen ſein. Geloben vnd verſprechen wir Kunig Fridreich vnd wir Kuniginn Eliſabeth bey vnſern Kunigleichen Worten, vnd trewen ſtet veſt, vnd vnverrukht halten, vnd zuuolfüren, vnd darwider nicht zetun noch zetun ſchaffen in kainweis alle geuerde vnd argliſt darinn genczleich ausgeſchaiden, vnd des zu Vrkund haben wir vnſer baider Inſigil an dieſen Brief wiſſentleich henngen laſſen. Geben zu Haimburg, in dem Jar vnſers Herren Gepurd vnd an dem Tag, als oben gemeldt iſt.

(L.S.) (L.S.)

VII.

Literæ Elizabethæ, quibus dicta florenorum quinque millia in nominibus ſe habere teſtatur. Ex Sanctiori Tabular. Aug. domus.

Wir Elizabeth von Gotes Gnaden Kuniginn zu Hungern, Dalmacien, Croacien, Erbling der Crone zu Beheim, vnd Herczogin zu Oſterreich &c. Bekennen offenlich mit dieſem Brief für vns vnd vnſern lieben Sun Kunig Laſla, allen den, die in ſehen. oder hören leſen, daz vns der Allerdurchleüchtigiſt Fürſt vnſer lieber Vetter Herr Fridreich Romiſcher Kunig, vnd Herczog zu Oſterreich, yeczund zu des egenanten vnſers lieben Suns Kunig Laſlas geſchefften vnd anligenden groſſen Notdurfften, als ein Gerhab deſſelben vnſers Sunes Kunig Laſlas in den Lannden Oſterreich, vnd ob der Ens berait gelihen hat. Funfftauſent guter Vngriſcher Guldein, von ſeinem aygen Erbgut, vnd darumb daz im die nicht bleiben ausſteen, ſunder daz er ſolicher Sum Geldes an vnſers lieben Sones

Digitized by Google

Lande zu Oſterreich bekomen mug, doch vns vnſchedleich an vnſerm Heiratgut, vnd Gemecht, daz wir in dem Land zu Oſterreich, vnd ob der Enns haben, ſo geben wir im zu Vrkunt diſen vnſern Brief, Verſigelt mit vnſerm Kunigleichen Anhangendem Inſigel. Geben zu Haymburg nach Criſti Gepurt vierczehenhundert Jar, vnd darnach im vierczigiſtem Jare an Sand Bartholomes Abent des heiligen zwelifboten (*23. Aug.*)

(L.S.)

VIII.

Literæ Elizabethæ Reginæ, quibus florenorum & ducatorum Hungaricæ monetæ novem millia a Friderico Imp. mutua ſe accepiſſe fatetur. Ex Sanctiori Tabular. Aug. domus.

Wir Elizabeth von Gotes Gnaden ze Hungern, Dalmacien, Croacien &c. Kuniginn, Herczoginn zu Oſterreich vnd Markgrauinn ze Merhern &c. Bekennen, vnd tun kund offenbar mit dem Brief für vns vnd all vnſer Erben vnd Nachkomen, daz wir dem Allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herren, Hern Fridreichen Römiſchen Kunig zu allenczeiten Merer des Reichs, vnd Herczogen zu Oſterreich &c. vnſerm lieben Vettern vnd ſeinem Erben ſchuldig worden ſein, vnd gelten ſullen newntauſent guter Guldein Vngriſcher vnd Ducaten, die der- A ſelb vnſer lieber Vetter vns zu vnſern merkhleichen Notdurfften nach vnſerr fleizzigen Pete yecz berait gelihen hat, für dieſelben Summ Guldein wir demſelben vnſerm Vettern in ains Rechten werenden Phanndsweis ingegeben, verſchriben, vnd verſeczt haben, ingegen verſchreiben vnd verſeczen im auch wiſſentleich in Krafft des Briefs für vns vnd all vnser Erben vnd Nachkömen die nachgeſchriben veſten vnd Herſchefft, mit Namen Steier die Burg, vnd Stat mitſampt den Emptern vnd was B darczu gehöret, auch die veſten vnd Herſchefft Perſenpewgen, Weydenekg vnd Iſchper vnd darczu die Herſchefft vnd veſten Trautmanſtorf die yeczgenanten veſten vnd Herſchefft all mit allen Emptern, Gerichtten, Herlikaiten. Meütten, Czollen, gewaltſamen Eren, Rechten, Nüczen Gulten, Zinnſen, Dienſten, Vellen vnd gemaincleich mit allen vnd yeglichen iren Zugehörungen nichts ausgenomen, als vns die dann von Weilent dem Allerdurleüchtigi- C ſten Fürſten vnſerm lieben Herren vnd Gemachel Hern Albrechten Römiſchen ze Hungern vnd ze Behem &c. Kunig vnd Herczogen zu Oſterreich &c. lobleicher Gedechtnuſs verſchriben ſind nach Lautt der Brief, ſo wir darumb haben, vnd ſoll der obgenant vnser lieber Vetter Kunig Fridreich vnd ſein Erben die vorgeſchriben veſten vnd Herſchefft mit allen vnd yegleichen iren Rechten vnd Zugehörungen, als vor ſteet unfürbazer in Saczsweis innhaben nützen vnd nieſſen an abſleg der nützs alſlanng vncz wir oder vnſer Erben die von in vmb die vorgeſchriben newntauſent guter Guldein Vngrischer vnd

Du-

Ducaten erledigen, vnd erlöſen, derſelben Loſung ſi vns auch allczeit ſtat tun ſullen, wenn wir der begern vnd ſi mit der egenanten Summ Guldein, ermonen an alles verczie-hen, ved Waygrung vngeuerleich. Wir egenante Kuniginn Eliſabeth haben vns auch gegen dem vorgeſchriben vnſerm lieben Vettern Kunig Fridreichen verpflichtet, vnd geloben im auch mit dem Brief. Ob vnſer Herſchafft Oedenburg mit iren Zugehörungen wider zu vnſern Handen vnd gewaltſamen kumpt, ee wir die egenant Loſung getan, vnd wir In der obgenanten Summ Guldein beczalt haben, daz wir die dann demſelben vnſerm Vettern Kunig Fridreichen in Saczsweis für ſechſtauſent Guldein Ducaten vnd Vnger ingeben, vnd in auch nach aller Notdurfft darauf mit vnſern Brieven verſorgen ſullen, vnd wellen, dann die andern drewtauſent Guldein ſol derſelb vnſer Vetter haben auf den vorgeſchriben gefloſſen Steir, Weytenekg, Perſenpewgen, Iſchper vnd Trautmanſtorf mit iren Zugehorungen, als oben begriffen iſt, angeuerde. Mit Vrkund des Briefs. Geben zu der Newnſtat an Mittichen vor Sand Kathreinn Tag (*23. Novembris*). Nach Kriſti Gepurd vierczehenhundert Jar vnd darnach in dem vierczigiſten Jare.

(L.S.)

A

IX.

Statuum & ordinum Auſtriæ, in Comitiis exiſtentium, Reſponſum ad capita, neceſſitatem publicam concernentia, & a Friderico Imp. ad deliberandum propoſita. Ex publicis Actorum commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 56. pag. 2.

Vermerkcht wie die Hochwirdigen vnd Erwirdigen in Got Veter die Piſchoffen vnd Prelaten. auch die Grauen, Herrn Ritter vnd

B

Knecht, vnd die Burger aus den Steten des Lanndes zu Oſterreich bey dem Tag, der yecz hie zu Wienn wirdet gehalten, auf ſolich Anbringen vnd Stukh, als vnſer gnedigiſter Herr, Herr Fridreich Römiſcher Kunig vnd Herczog zu Oſterreich vnd ze Steir &c. an ſy hat pringen laſſen, ſich mit einander nach guter Betrachtung vnd zeitigen Rat, ainhelliklich vnderredt habent an Sand Andres Tag (*30. Novembris*). Anno Domini &c. quadrageſimo.

C

Von erſt, als ſein künigleiche Gnad, durch ſeinen Hofmaiſter vnd Rate hat an die Lanntſchafft pringen laſſen von ſolhen Angriff vnd Beſchedigung wegen, die von Beheim vnd von Merhern in das Lannd Oſterreich vntzher ſein beſchehen, das die Lanntſchaft darauf gedenken well, wie die nach dem Peſſten mugen vnderkomen vnd verſtanden werden.

Auf das Stukh habend ſy ſich alſo vnderredt, wie Lanntſchafft

Digitized by Google

wol mug ingedächtig ſein, wie vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich nach Abgang auch vnſers gnedigiſten Herrn weilent Kunig Albrechts, den Got gnedig ſey, in der Verweſung. vnd nachmalen das vnſer gnedigiſte Fraw die Kunigin von Vngern deſſelben vnſers gnedigiſten Herrn Kunig Albrechts Wittib iren Sun vnſern Erbherrn Kunig Laſſla hab geperet, in die Vormundſchafft ſey komen, da man auch ſeinen Gnaden mit dem Lannd hie, dem Geſloſſern, Ambtern, Nutzen vnd Rennten darinn gehorſam hab getan, vnd wie im auch die Haubtlewt, Pfleger, Stetrichter, Purger vnd Amtlewt darauf gelubte vnd aide, als ain Vormund haben getan. Es hab auch ſider ſein kunigleich Gnad Pfleger vnd Amptlewt aufgenomen, geſetzt vnd entſetzt. Vnd ſeid ſein Gnad ſolher Regent, die im Lannd als ain Vormunder hab mit innemen vnd ausgeben, vnd an der Gewaltſam, als das dann die Verſchreibung lautter Innhalt, vnd vormalen auch ſolh begern an die Lanntſchafft hab getan, auf ſolh Maynung, wie ſolh merklich Angriff vnd Beſchedigung des Lannds mochten vnterkommen werden, darauf die Lanntſchafft bey der nachſten Samung gedacht, vnd an ſein Ku. G. begert hab, das derſelbig vnſer gnedigiſter Herr von deſſelben Lanndes Nutzen vnd Rennten dem Lannd zu Scherm gedikleich M. Pferd wold halden, der ſich auch daſelbs ſein küniglich Gnad gegen der Lantſchafft hab verfangen zu halten.

Es iſt auch dabey vermelt worden, das ſein Gnad ainen obriſten Ambtman ſolt aufnemen, der das Hubampt mit allen ſeinen vndern Amptern verweſen, vnd fürbas von innemen vnd aufgeben, Rayttung tun ſolt zu gegenwertt der, die vnſer gnediger Herr aus den vier Parteyen darczu nemen ſol, als das dieſelb Verſchreibung lautter Innhalt, domit ſolhen des Lannds notdurfften mit denſelben Rennten, Nutzen vnd Gulten, die davon gevallen mugen, fürgeſehen wurde, als auch ſein Gnad den nu aufgenomen hab. Vnd ſeyd ſich derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Kunig der Vormundſchafft vnſers Erbherrn Kunig Laſſlabs hat angenomen, mit ſolher Regentz vnd gewaltſam, als oben iſt berurt, vnd als das die Verſchreibung ausweiſet. Dadurch pitt die *Lanntſchafft* diemütiklich ſein Gnad mit allen Vleiſs, das er geruch genediklich aufzuſehen, ſolch verderblich ſcheden, die denn Lannd nehalb Tunaw vntzher ſein beſhehen, vnd noch teglich widergent, vnd gröſlicher beſchehen möchten, als zu fürchten iſt, ob das ſein Gnad nicht vnderkombt, das ſein Ku. G. dem Lannd zu ſcherm, damit es ſich doch troſtes vnd hilf von ſeinen Gnaden verſehe, vnd damit man den Feinden deſſter pas mug widerſten, hiefür M. Pferd halde, vnd ſolden, vnd die von den Nutzen vnd Rennten des Lannds aushald, damit das Lannd deſſtern peſſern ſtannd vnd frid pracht vnd geſetzt werde, vnd ſolich merklich Rauberey vnd Angriff, die vor bey vnſern Zeiten nie erhort ſein, damit vnderkomen werden, vnd was die Lanntſchafft, ob das Lannd von den Veinden icht merklich vberzogen wurde, ſeinen Gnaden vnd dem

Lannd

Digitized by Google

Lannd zu Nutz von irem leib vnd gut darczu helffen mugen, damit den Veinden widerſtannden wird, des ſeyn ſy auch willig, als verr ſy das von Schulden vnd Notdurfften pilleichen vnd mügleichen tun vnd von alter herkomen iſt.

Item von den Soldnern wegen, den vnſer gnedigiſter Herr groſs Gut hab geben, vnd den man noch merklich ſchudig beleibt, die hindan zu richten, darauf iſt geredt worden, ſeind man den Soldnern noch merklich Gut ſchuldig beleibt, daſ hab auch dem Lannd vnd Lewten hie verderblichen Schaden pracht, mit dem, das man ſy aufgenomen, vnd doch irs Soltz zu rechter Zeit vnd vntzher nicht entricht hab, dadurch auch ſeiner Gnaden vnd dem Lannd nicht gedienet ſey. Sy hab auch der obriſt Haubtman dem Lannd zu Beſcüttung vnd Frumen nach Notdurfften nicht genutzen, noch nyndert hin pringen mugen, wann wol zu verſten ſey, ſolt man ſy irs Soltz zu rechter Zeit, als man den vormalen bey Kunig Albrechten ſeligen hat getan, entricht haben, das damit vnderkomen wer worden, das ſolich Schaden dem Lannd nicht widergangen weren, vnd darumb ſo pitt die Lanntſchafft aber demütiklich, ſo ſy peſt kan vnd mag vnſern gnedigiſten Herrn den Kunig, das ſein K. G. well anſehen ſolich verderben des Lanntz vnd auch künftigen Schaden, der daraus ergun möcht, vnd dardurch dieſelben Soldner irs auſſteenden Soltz gnediklich vnd fürderlich well entrichten, das well die Lanntſchafft vmb ſein K. G. mit allem diemütigen Fleis vnderteniklich verdienen, geſchech aber des ſy ſich doch zu ſeiner Gnad nicht verſehen, daſs dieſelben Soldner ſolhs irs auſſteenden Soltz fürderlich nicht entricht wurden, ſo iſt zu beſorgen, nachdem als man von den Soldnern ſagt, vnd gehort hat, das ſy ye gedenken wellen irs Solts zu bekomen, daraus ye zu verſten iſt, das ſy ettwas vor in haben, daraus ſein K. G. Lannd vnd Lewten groſſer vnd vnwiderpringenlicher ſchaden ergen mocht, des auch ſein Gnad, vnd das Lannd teglich von In wartund iſt, alledieweil vnd ſy nicht beczalt ſind.

Item ob ſich ſein K. G. verſech, das er ſolches darlegens, ſo er vormalen dem Lannd zu Notdurfft hat getan, oder künftikleich tun wirdet von den Nutzen vnd Rennten des Lantz ditzmall nicht bekomen mocht, ſo hat doch ſein Kuniglich Gnad den Vortail, das er doch etwe uil Jar vor im hat, vntz das vnſer Herr Kunig Laſſla zu ſeinen Jaren kumbt in der Zeit ſich ſein Kunglich Gnad, ſolichs Anlehens oder künftigs Darlegens von den Nutzen vnd Renntten der Lannten wol vnd füglich betzalen mag.

Item das das Recht ſein fürgang hab, vnd ein Lanndmarſchalch geſetzt werd, da ſind die Lanntlewt vberain worden, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig Herrn Hannſen von Eberſtorff zu ainen Lanndmarſchalich aufnem, vnd das zu ainem Vndermarſchalch ein Rittermeſſiger wurd genomen, vnd das auch das Lanndsrecht von Herrn ond Knechten beſetzt, vnd dem

Lanndmarſchalch zuſchub gethan werd, damit das Lanndsrecht mug geſchermt werden.

Item von der Marchgeſloſſer wegen zu beſetzen, haben ſy ſich vnderredt, ſeind vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ain Vormund Kunig Laſlas ſeye, vnd im die Haubtlewt vnd Pfleger, mit denſelben geſloſſen, ſo ſy innhaben, als Vormund gehorſam haben getan, vnd auch ire Pfleg vnd Purkhut von den Nutzen vnd Rennten des Lannds hie wartund ſein, dieſelben Nutz Rennt man auch zu ſeinen Gnaden Hannden innem, vnd prauch, das denn B wol pilleich ſey, das ſein Kunigliche Gnad die Schaff zu verſehen, zu bewaren, vnd mit Lanndlewten nach Notdurfft zu beſetzen, damit man die ſeinen Gnaden vnd dem Lannd Rennten vnd Frumen mug gehalten, vnd auch künftigen Schadens davon vertragen werd.

Item als vnſer gnedigiſter Herr der Kunig hat begert, ob die Veind ye irn Mutwillen treiben, vnd das C Lannd beſchedigen wolten, das denn von den Marchgeſloſſen auch mit Annordnung der Lanntſchaft das zu widerſten, betracht werd.

Darauf hat ſich die Lanntſchaft vnderredt, das dieſelben Marchgeſlöſſer: wan es ſich gepürt, das die Veind in das Lannd ziehen wurden von M. Pferden, wenn vnd als offt des notgeſchech, ſullen beſetzt, vnd fürgeſehen werden, vnd das den auch ain obriſter Haubtman, der ain Lanntman ſey, werd geſetzt, vnd das auch die andern Vnder- A haubtlewt, Lanntlewt ſein. Dann ob das Lannd icht merklich von den Veinden vbergetzogen wurde, iſt beredt werden, das man Haubtlewt von Herrn, Rittern vnd Knechten, das Lanntlewt ſind, ſetzen ſol in den vier Tailen des Lannds, das dann ain yeder ſein Lewt, nach der Haubtlewt Vordrung zn ſolhen des Lanntz Notdurfften aufpringen ſol.

X.

Poſtulata ſtatuum & ordinum Auſtriæ, quæ ad Fridericum delata eſſe volunt. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobonenſis Vol. 1. fol. 58. p. 2.

Hernach ſind vermerkt ettlich Artikl vnd Stukch, die die Lanntlewt begert haben aufzuſchreiben, vnd an vnſern gnedigiſten Herrn den Kunig zu bringen.

Von erſt als vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ſich gegen der Lanntſchaft verſchriben hat, das er nach der Lanntlewt Rat der vier Parteyen, die er darczu nemen ſol, all Sachen des Lanntz, darzu alles innemen vnd ausgeben aller Nutz vnd Rennt des Lannds Oſterreich, auch die Pfleggericht, vnd Ampter mit Lanndlewten im Lannd geſeſſen, beſetzen, vnd entſetzen ſol, als das die Verſchreibung innhalt. Bitt ſein Ku. G. diemutiklich die Lanntſchaft, das dem alſo werd nachgegangen.

Item ſy habend auch bedacht, das dem Lanndlewten ſwere ſey, dieweil vnſer gnedigiſter Herr der Ku-

Kunig in dem Lannd hie vmb ſey, vnd ſo ſollten ſein Wonung hie hab, wer zu ſchaffen vor ſeinen Gnaden hab, das in der oder die albeg in der Newnſtat, auf der Steirmarch, oder andern Enden daſelbs beſuchen ſullen, vnd beſunder von ſolh Sachen wegen das Lannde von der Veind wegen antrifft, wann dadurch ſich ettwann begen mocht, ee das ſein Gnad beſucht wurde, das dem Lannd von den Veinden merklicher schad widergen mocht, vnd darumb vnd beſunder auch, ſo ſich ſein Ku. G. In das Reich fügen wurd, da ſein kunikliche Kron vnd Wirdikait ze emphahen.

Habend ſy aus ainem ſolchen geredt, das ſein Gnad well gedennken, damit das Lannd aus den vier Parteyen des Lanntz, beſetzt werde, die all Sachen des Lanntz ordnen, ſchikchen, regieren vnd fürſehen ſullen, nach Notdurfften an ſeiner kunigklichen Gnaden ſtat, alſo das dieſelben, von den vier Parteyen ſtetigs hie zu Wienn weren, vnd darumb iren Sold hieten, dadurch die vnd andere Sachen, des Lannds albeg deſſter fürderlicher mochten geuertigt werden.

Item das auch vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ain Kantzler ſetz, der ain Lantman vnd ſtetikleich hie, vnd dem Lannd nutz vnd füglich ſey, der auch die Lanntlewt geiſtlich vnd weltlich gütlich halde, vnd den Veinden zu ſwer ſey, vnd der die Lauff vnd Gerechtigkait des Lannds wis zu vertigen, Lehenkauff Gwicht, Gab vnd andere der Lanntlewt Notdurfft, wann wol zu verſten ſey, das den Lanntlewten ſwer wer, vnd nicht vermochten, das ſy vmb ſolh Notdurft auswendig des Lannds den Lanndesfürſten darumb beſuchen ſolden, wann vor Zeiten vnſer gnedigiſter Herr Kunig Albrecht ſeliger Gedechtnus in ſeinem abweſen ſein Kantzley des Lantz hie beſetzt, vnd gelaſſen hat, damit dennoch die Landlewt ſind gevertigt worden, vnd ſunder nachdem vnd des abgenanden vnſers gnedigſten herrn des kúnigs kantzler mit dem Reich vnd andern ſeinen Landen bekümeruns vnd zuſchaffen genug hat.

Item zu gedenken von Idungſpewgen wegen das aus der Veind Handen zu bringen.

Item von des von der Leippen wegen.

Item von Grub vnd von Herrn Jans von Vettaw wegen auch der andern von Vettaw wegen.

Item von der Grafen von Poſing vnd des von Starhenberg wegen.

Item von Herrn Iorgen von Rör wegen, der die von Ulmüntz vnd die Burger von Prünn hat angegriffen, darum auch ettlich derſelben Purger vor der Landſchaft ſind geweſen, vnd ſich des erklagt haben.

Item von herrn Tſchenkhen wegen der Leut auch Herrn Iorg vom Ror hat angriffen, dadurch derſelb Tſchenkh dem Land hat abgeſagt, von Jacoben des Kienberger wegen der den Purgern von dem Budweis hat abſagt, vnd ſy angriffen hat.

Item von dem zuſpruch vnd angriff wegen, ſo von Ungern, Beheim vnd Merhern in das Lannd Oſterreich beſchehend iſt beredt, das ſein Ku. G. durch Schreiben vnd Pot-

Potſcheſſten, oder wie das ſeinen Gnaden am beſſten fugt, vnd gevelliklich ſein wirdet, in dieſelben Lannd zu den Lanndlewten tet, das Frid vnd Teg angelegen stut der gemerkt, geſetzt, vnd gemacht wurden, daſelbs dann verſucht, vnd damit ausgetragen wurde, alſo ob yemantz derſelben Lanntlewt von Vngern, Behem, vnd Merhern her in das Lannd von Weilend Kunig Albrechten ſeligen, oder in andere Weg hiet zuſprechen, vmb was Sachen das wer, das dann fürderlich Recht gegen dem antwurtet, oder hietz dem man zu klagen hiett, getan wurde; desgleichen ob vnſer gnedigſter Herr der Kunig oder die Lanntlewt von Oſterreich gen Vngern, Beheim oder Merhern auch icht Zuſpruch hietten, das ſy da welden ſchaffen, damit ſolchen klagen auch fürderlich Recht vnd Ausrichtigung widergiengen, welcher aber ſolchen Rechten nicht gehorſam ſein wurde, das dan der oder die von dem ynwonern deſſelben Landes darczu gehalden wurden, damit ſy ſolhen Rechten gehorſam ſein muſten, vnd damit auch die Lannd zu baiderſeytt in Frid vnd Gemach komen, vnd deſſter pas zu einander gearbeiten mochten, vnd wan bey ſolhen Tegen ſolh Ordnung ausgetragen wurden, ſo mecht man der Soldner vnd merklich ſchaden vertragen werden.

Es iſt auch beredt, wan vnſern gnedigen Herrn dem Kunig von den Veinden abſag komen, das ſein Gnad derſelben abſag Abſchrifft vber die die Tunaw den Lanntlewten vnd Steten well ſchikchen, vnd verkünden, damit ſy der Veind ain wiſſen gewinne ſich vor in zu bewaren.

Auf die Stukch alle bitt die Lanntſchafft vnſern gnedigiſten Herren den Römiſchen Kunig mit allem Vleiss, ſo ſy peſſt kan vnd mag, das ſich ſein kunigliche Gnad durch ſein ſelbs vnd des Lanntt Nutz vnd Frumen willen, der ſunder ſeiner Gnaden daraus ergen mag, vnd durch ſolher der Lanntſchafft vleiſſigem vnd diemutigen Petwillen well her gen Wienn zu im fügen, damit den Sachen werd nachgegangen, das wil dieſelb Lanntſchafft vmb ſein kunigliche Gnad verdienen. Anno Domini &c.

XI.

Elizabethæ Reginæ literæ, quibus duo millia florenorum Hungaricæ monetæ ab eodem Imp. mutua ſe accepiſſe teſtatur. Ex Sanctiori Tabulario Aug. domus.

Wir Elizabeth von Gotes Gnaden, zu Vngern, Dalmacien vnd Croacien &c. Kunigin, Herczogin zu Oſterreich vnd zu Steir &c. Marggräfin zu Merhern. Bekennen für vns vnd vnſer Erben, daz wir dem allerdurleuchtigiſten Furſten, vnd Herren, Hern Fridreichen, Römiſchen Kunige, zu allen Zeiten Merer des Reichs, Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. vnſerm lieben Vettern, ſchuldig worden ſein, vnd gelten ſullen, zwaytauſent Guldein, Vnger vnd Ducaten, die gut an Gold, vnd ſwer genug an Gewichte ſein; die er vns berait gelihen hat. Dieſelben Summ Guldein geloben wir im, vnd ſeinen Erben, oder wer vns mit irm

gütlichen Willen mit dem Brief ermonet, auszerichten, vnd zu beczaln, auf Sand Johannss Tag, in den Weihnachtveyrtegen ſchirſtkömenden on lenger verczichen, vnd on allen Schaden vngeverlich. Mit vrkund des Briefs, geben zu der Newnſtat an Freytag nach Sand Andrees Tag (*2. Decembris*), nach Kriſts Geburd vierczehenhundert vnd darnach in dem vierczigiſten Jare.

Ad Mandatum Dominæ Reginæ.

AUGUSTINUS DE SALANK, Doctor.

||

(L.S.)

XIII.

Poſtulata Viennenſium apud Imp. Fridericum interpoſita. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 59. p. 2.

Die hienach geſchriben Artikl hat der Rat durch Herrn Conraten Holtzler Burgermaiſter, laſſen anbringen vnſern gnedigen Herrn Kunig Fridreichen zu der Newnſtat an Pfintztag nach Sannd Dorothea Tag (*9. Februarii*). XLI°.

Allerdurchleüchtigiſter Kunig vnd gnedigiſter Herr, als die von Judenburg ewr kuniglichen Gnaden anbracht habent vnd mainent, wie ſy Gerechtigkait vnd Freyhait haben, das ſy ir Kaufmanſchafft gen Wienn füren, da vertun, vnd die geſſten

A vnd ander Leuten verkauffen, vnd ander Kaufmanſchaft hinwider kauffen wolte &c.

Darauf geben wir ewr kuniglichen Gnaden zu erkennen, vnd mainen, das die von Judenburg ſolher irer Freyhait, ſo ſy von weilent Herzog Albrechten, Kunig Albrechts ſeligen Een vnſern gnedigen Herrn löblicher Gedechtnuſs, gehebt haben, rechtlich nicht mer nieſſund ſein mugen, vnd auch ir Brief nu billeichen ab iſt, darumb

B das derſelb vnſer genediger Herr nicht für ſein Erben vnd Nachkomen bekennt, vnd iſt in auch von kainem vnſerm Landesfürſten nie beſtett worden, wie wol ſy das offt geſucht haben, es iſt auch noch wol wiſſentlich, das ſy ainer beſtett an vnſern gnedigiſten Herrn Kunig Albrechten &c. ſeliger Gedechtnuſs begert habent, der in aber das wider vnſer Statgerechtigkait, das ain Gaſt mit dem andern hie nicht handlen ſol, darumb wir menigen fürſtlichen Brief haben, nicht verhengen,

C noch beſtetten hat wellen, vnd iſt auch das Herkomen irer Freyheit, ſo ſy maint ze haben hie albeg widerſprochen worden, vnd habent der menigen Jar nicht gepraucht, vnd ſeind je vnſer gnedigiſter Herr Kunig Albrecht ſeliger Gedechtnuſs, das nicht hat beſtett noch gen wollen laſſen, vnd ſolten wir in denn ſolches yetz nachgeben, vnd verhengen wider vnſer Statgerechtigkait, das mocht vns allen hie, yetz vnd hiefür vaſſt vermerkt werden, vnd zu verderblichen Schaden komen, dadurch bitten wir diemütiglich, mit gantzen Vleiss, Ewr ku-

Digitized by Google

kunigliche Gnad welle vns bey vnſern Rechten, Gnaden vnd Freyheiten, die wir von ewrn Gnaden vorvadern, Kunigen vnd Furſten löblicher Gedechtnus haben, vnd von ainem auf den andern beſtett ſind, genedigklichen halden, dabey beleiben, vnd dawider nicht beſwären laſſen, die vns auch ewr kunigliche Gnad beueſſten vnd meren mag, als wir des gantze Hoffnung zu ewren kuniglichen Gnaden haben.

Genedigiſter Kunig, als ewr kunigliche Genad, ettlichen Burgern hie zu Wienn vor irn golten Freibrief geben hat, geben wir Ewr kuniglichen Gnaden zu erkennen, das das vns hie gen den geſſten vnd gen menigklichen ein groſs vetrauen macht, alſo das die Geſt vnd Inwoner des Lannds, noch die Burger nicht wiſſen mit einander ze handeln, noch freylich anainander vertrauen mugen, vnd bringt auch der gantzen Stat menig hie zu Wienn, wo das anderswo yndert, erhört wirdet, velewet, das ſich ainer gen dem andern mit ſolhen Freybriefen vrſtetig macht, der doch wol zu begaben hiet, vnd verkümert auch in der Zeit ſeine Güter, vnd wenn denn der Freybrief aus iſt, das dann die Gellter auf nichte zaigen noch komen mugen, vnd alſo müſſen ettwen dieſelben Gelter gantz verderben, vnd verderbens ander Lewten, den ſy auch verrer ſchuldig ſind, mitſambt in, vnd iſt zu beſorgen, das ſich ſolichs hinfür nur meren würde, ob das ewr kunigliche Gnad bey Zeiten nicht vnderſteet, wir hoffen aber ewr kunigliche Genad, werde das genedigklichen vnderkomen, damit wir in ſolhen vnlewt nicht kömen.

Auch allergenedigiſter Kunig, als ewr Genad am nagſten Recht durch den Hubmaiſter geſchafft hat aufzuheben, vor dem Münſmaiſter, vnd in der Schrann bitten wir ewr kunigliche Gnad mit allem fleiss, welcher zu dem andern hie zu Wienn im Rate in der Schrann oder vor dem Münſſmaiſter, icht hab ze ſchaffen mit Recht, das Ewr kunigliche ſo gnedigklich welle darob ſein, damit dieſelben widertail vmb ir Spruch mit Recht werden entſchaiden, als vnſer Statrecht iſt, ob aber darumb yemant ewr kuniglichen Genaden zu Klag kem, das vns den ewr kuniglichen Genad welle da engegen genedigklich verhören.

Item gnedigiſter Kunig, ſo reittent ettlich hie in den Herrn Heuſern aus vnd ein, vnd troſtent ſich ewr Statgericht, hab darein nicht zu greyffen, vnd ob ſich begeb, das ettlich aus vnd in ritten, die Schuld auf in hiet, ten oder behagen würden, ſolten wir, nach dem vnd ewr kunigliche Genad kain Marſchalh yetz hie hat, nach in nichſ ſtellen, ſo wurde vil ubels daraus gen, vnd nyemant ſicher ſein, als das ewr kunigliche Gnad pas verſten kan, bitten wir diemütigklichen, Ewr kunigliche Genad geruch dem Statrichter zu vergunnen, dieweil nicht ein Marſchalh hie iſt, in die Herrn Hewſer zu greiffen, nach ſolchen Lewten, als yetz gemelt iſt, damit ſolh übl vnd rauberey, die yetz auferſteet, deſto paſer gewert, vnd vnderſtanden werde.

Item

Digitized by Google

Item genedigiſter Kunig, ſo hat vns Lienhart von Orberg geſchriben, als das Ewr kunigliche Gnad an ſeinen Brief wol wird vernemen, und iſt das er ſeines Solds nicht wirt entricht, ſo iſt zu beſorgen, er möcht von dem Gſloss, Marhegk dem Lannd merklichen vnd verderblichen Schaden zuziehen, das ewr kunigliche Gnad auch gnedigklichen welle vnderkömen.

Item als Ewr kunigliche Genad in willen hat, ſich in kurtz auf in das Reich zu erheben, bitten wir aber diemütigklichen mit gantzem fleiss, als höchſt wir kunnen, vnd mugen, Ewr kunigliche Gnad welle vns als ewre gehorſame vnd Vndertanen genedigklich furſehen, vnd bewaren nach Notdurfften, ob wir icht Anſuchung gewunnen in der Zeit, das wir doch weſſten, zu wem wir vns halten, oder wes Hilff oder Rat wir darinn beſuchen ſolten, vnd alſo nicht verwaiſt laſſen, das alles wellen wir vndertenigklichen allzeit nach allem vnſern vermugen vmb ewr kunigliche Gnad gern verdienen.

Item den Richter vnd Studenten zu verhören.

Item Preces von Herrn Mertten wegen.

XIII.

Elizabethæ Reginæ literæ, quibus octo florenorum millia ab Imp. Friderico rurſum mutua accipit, atque eo nomine Sopronium, Hungariæ Civitatem, cum bonis, quæ ad eam pertinent, pignori dat. Ex Sanctiori Tabulario Auguſtæ domus.

A

Wir Elizabeth von Gotes Genaden Kunigin zu Hungern, Dalmacien vnd Croacien &c, Herczogin zu Oſterreich, und ze Steyr, und Marggrafin ze Merhern &c. Bekennen fur vns vnd vnſern lieben Sun Kunig Laſlawen vnd vnſer Erben vnd Nachkamen, und tun kund offenlich mit dem Brief, daz wir dem allerdurleuchtigiſten Furſten Herrn Fridreichen Romiſchen Kunig zu allen Zeiten Merer des Reichs,
B
Herzogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. vnſerm lieben Wettern ſchuldig worden ſein, vnd gelten ſullen, acht tauſent guter Vngriſcher Gulden gerecht an Gold vnd ſwer genug an Gewichte, die er vns yecz berait, zu vnſern vnd des benanten vnſers Suns merklichen notdurften vnſer Kunigreich Hungern antreffend, nach vnſerr vleiſſigen Bete, gelihen hat, fur dieſelb Summ Guldein, wir demſelben vnſerm Vettern vnſer Stat vnd Herrſchafft Oedemburg, mit allen Lewten, Gu-
C
tern, Nutzen, Gulten, Zinſen, Renntten, Vellen puſſen, Dienſten vnd gemainklich mit allen gewondlichen Eren, Rechten, Herlichkaiten, Gerichten, Gewaltſamen, vnd allen andern vnd yeglichen iren Zugehörungen, ſo wir vnd der egenant vnſer Sun kainswegs daran haben, oder gehaben mochten, in ains Rechten werunden phantſweis ingegeben, vnd verſeczt haben, ingeben, vnd verſeczen im die auch wiſſentlich mit dem Brief, alſo daz derſelb vnſer Vetter vnd ſein Leibserben, oder wenn er diſſelb Pfant-

A ſchafft mit ſeinem ſundernBrief ſchafft oder gibt, die benant Stat vnd Herſchafft Odenburg mit iren Zugehorungen als vorſteet, nu fürbazzer in Saczweis an Abſleg der Nucz innhaben, Nuczen vnd nyeſſen ſullen vnd mügen, alslang vncz wir oder vnſer egenanter Sun oder vnſer Erben, oder nachkunftig Kunig zu Vngern, die von in vmb die vorgenanten achttauſent Guldein erledigen, vnd erloſen, vnd wenn wir ſolich Loſung tun wellen, ſo ſullen B wir die an den benanten vnſern Vettern oder ſein Leibserben, oder wer denſelben Sacz nach deſſelben vnſers Vetteren Geſcheſſt, oder vbergebung, als vorſteet, inhiet brieflich eruordern vnd nach ſolicher vnſetr eruorderung vnd ermanung, ſullen ſi vns darnach in drein Moneden ſolicher Loſung geſtatten an verziehen vngeuerlich. Wir egenante Kunigin Elizabeth geloben, vnd werſprechen auch dem vorgenanten C vnſerm lieben Vettern Kunig Fridreichen mit dem Brief, daz wir im den gegenwurtigen Sacz vnd die verſchreibung in ainem Moned nach datum dez Briefs zu raitten mit dem Kor zu Rab vertigen, vnd in dorumb verſorgen ſullen vnd wellen, als dann vmb ſolich Sachen in dem Kunigreich zu Vngern notdurft vnd gewondlich iſt, damit er darumb verſichert vnd beuaret ſey, ob wir des aber in derſelben Zeit nicht teten vnd darinn ſawmig weren, was dann der obgenant vnſer Vetter, oder ſein Leibserben, oder wem er denſelben Sacz vbergeben wurde, als vorſtehet des ſcheden nemen, in welichen weg das wer, dieſelben ſcheden ſullen ſy auf der vorgenanten Stat vnd Herſchafft Odemburg mit iren Zugehörungen auch in ſaczweis haben, vnd derſelb vnſer Vetter ſein Leibserben, oder der, dem die Pfantſchaft ingeben wurd, als vorberürt iſt, mügen auf die egenant Stat Odemburg werpawen viertauſent Vngriſch Gulden, vnd was ſi der alſo darauf verpawen, das ſi wiſſentlich machen, das ſullen ſi mitſambt den vorgemelten ſcheden, die ſi genomen hietten, als vorſtet, haben auf der egenanten Stat vnd Herſchafft Odemburg mit iren Zugehörungen auch in ſaczweis in aller der Maſs als die vorgenanten achttauſent Gulden alles trewlick vnd an geuerde. Mit vrkund des Briefs verſigelt wiſſentlich mit vnſerm anhangunden Inſigel, der geben iſt zu der Newnſtat am Sampſtag vor Eſto mihi (*25. Februarii*). Nach Criſti Gepurd in dem vierczehenhunderten vnd ain vnd vierczigiſten Jare,

Ad Mandatum Dominæ Reginæ.

AUGUSTINUS DE SALANCK.

(L.S.)

XIV.

Leonardi Aiſenhaimer, in caſtro Poberlitz dicto, centurionis, diffidatio, ſive literæ, per quas is a fide, quam Imp. Friderico pollicitus eſt, deficit. Ex publicis Actorum Com-

Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 55. p. 1.

Lienharts Aſenhaymer Haubtman ze Pocherlitz vnd ſeiner Geſellen Abſagung.

Allerdurchleuchtigiſter Künig, genediger Herr, ich tue ewre Genaden zu wiſſen, von ſolhes vnſers Solds wegen, den mir ewr Genad ſchuldig iſt, mir vnd den Geſellen, nu hab ich ewr Genad menikmal gemant mündleich vnd auch briefleich, vnd mir von ewrn Genaden darumb nie kein Endt geſchehen iſt, noch den Geſellen, die ich von ewrn Genaden vnder mir hab, nu lass ich ewr Genad wiſſen, das ich nicht lenger fürgehalten mag, vnd mus gedenkchen, wie ich vnd mein Geſellen von ewrn Genaden vnd von dem Lannd ze Oſterreich vnſern Sold vnd Schaden einpringen mag. Auch wil ich mich auf ewr Gnad vnd allen guten Leüten des erklagen, vnd wil auch ewren Lannd vnd Lewten vnd dem Haus zu Oſterreich von Ere vnd Rechtens wegen, darumb hinfür nichtz ſchuldig ſein, vnd wil auch meiner vnd aller der meinen gen ewrn Genaden vnd des Lannds zu Oſterreich mit dieſem Brief pewart haben, von datum quarta feria poſt Invocavit (*9. Martii.*

Lienhart Aſenhaymer, Haubtman auf Poherlicz.

XV.

Commilitonum Aiſenhaimeri ejuſdem argumenti ad Imp. Fridericum literæ. Ex publ. Actorum Comment. Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 65. p. 1.

Der Soldner des Aſenhaymer Geſellen Abſagung.

Allerdurchleuchtigiſter Künig, genediger Herr, wir tun ewr kuniglichen Genaden zu wiſſen von vnſers Solds vnd Scheden wegen, den vns ewr Genad ſchuldig iſt, des wir von ewren Genaden nicht bekomen haben mügen, weder durch vnſer Schreiben noch Potſchaft, des wir vns allen guten Leüten vber ewr Genad erklagen wellen, das vns von ewrn Gnaden des kain ausrichtung nicht widerfaren hat mügen, das wir vmb ewr Gnad noch vmb das Haus zu Oſterreich nie verdient haben, darum laſſen wir ewr Gnad wiſſen, das wir ewrn Schaden vnd des Lannds zu Oſterreich trachten wellen, vnd aller der ewren, von datum des Briefs, alslang das wir vnſers Solds vnd Schadens entricht werden, wir wellen auch mit vnſern Haubtman in frid vnd in vnfrid ſteen, vnd wellen auch vnſer Eer gegen ewrn Gnaden Lanndten vnd Lewten mit dieſem Brief bewaret haben, alle die hernach geſchriben ſten, mit ſambt irn Dienern vnd Helffern, vnd das alles müſſen wir tun, vnd Got waiss, das wir das nicht gern tun, datum feria quarta poſt Invocavit (*9. Martii.*)

XVI.

Imp. Friderici literæ, quibus centurioni Aiſenhaimero ejuſque commilitonibus violatæ fidei veniam facit.

Ex publ. Actorum Commentar. Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 65. p. 2.

Abſchrifft Künig Fridreichs Brief, wie er den egenanten Aſenhaimer vnd ſein Geſellen wider in Gnaden aufgenomen hat.

Wir Fridreich von Gotes Gnaden, Romiſcher Kunig zu allen czeitn Merer des Reichs, Herczog ze Oſterreich, ze Steir, ze Kernden, vnd ze Krain, Graf zu Tyrol &c. Bekennen als vnſer getreuer Liehart der Aſenhaimer vnſer Haubtman zu Poherlicz vnd die Soldner, die in vnſerm Dienſt daſelbs vnder im gelegen ſind, von ettwas Zuſpruch wegen, ſo ſy zu vns als Gerhaben vnſers lieben Vettern Kunig Laſſlawens, der noch zu ſeinen beſchaidenen Jaren nicht komen iſt, vnd dem Land zu Oſterreich mainten zu haben, vns vnd demſelben vnſerm Furſtentumb dadurch abgeſagt, vnd darauf angriff getan hetten, dadurch ſy in vnſer ſwere Vngnad komen, vnd gevallen waren, alſo haben wir in durch vleiſſiger Petwillen vnd von ſundern Gnaden ſolh Handlung vergeben, vnd nemen ſy wider in vnſer Huld vnd Genad wiſſentlich in kraft des Briefs, vnd mainen, vnd wellen, das ſy darumb von yemand der vnſern in vnſern Landen nicht ſullen angriffen, noch bekümert werden, in khein weis vngeuerlich, vnd darumb ſo gepieten wir veſtiglich vnſern lieben getrewen, allen vnſern Haubtleuten, Herrn Rittern, vnd Knechten, Pflegern, Burggrafen, Burgermaiſtern, Richtern, Reten, Burgern, Gemainen vnd allen andern vnſern Vndertanen vnd getrewen vnſerer Land vnd Gepiete, den der Brief gezaigt wirdet, vnd wellen ernſtlich, das ſy denſelben Aſenhaymer, vnd die vorgemelten ſein Geſellen fürbas bey ſolchen obgemelten Gnaden gennzlich beleiben laſſen, vnd ſy dawider von der egenanten Tat vnd Angriff wegen nicht angreiffen noch beſweren in chain wege, oder es wer ſwerlich wider vns, das iſt vnſer ernſtliche Maynung mit vrkund des Briefs, geben am Sambcztag vor dem Suntag Judica in der Vaſſten (*1. Aprilis*). Anno Domini &c. quadrageſimo primo vnſers Reichs im erſten Jar.

XVII.

Syngrapha & cautio eidem Aiſenhaimero & Commilitonibus ob eandem rem a Senatu Vindobonenſi data. Ex publ. Actorum Commentariis Civitatis Vindob. Vol. 1. fol. 66. p. 1.

Abſchrift der Statbrief, ſo man auch dem Aſenhaymer vnd ſeinen Geſellen gegeben hat.

Wir, der Burgermaiſter, Richter, vnd der Rat, gemain der Stat zu Wienn &c. Bekennen, als der allerdurleuchtigiſt Fürſt vnd Herr Kunig Fridreich Römiſcher Kunig zu allen czeiten merer des Reichs, Herzo zu Oſterr. zu Steir &c. vnſer genedigiſter Herr den edeln Lieharten Aſenhaymer Haubtman zu Boherlitz, vnd die Soldner, die daſelbs vnder im gelegen ſind, die

Tat

Tat vnd Angriff, ſo ſy dem benanten vnſerm genedigiſten Herren Kunig Fridreichen &c. vnd dem Lannd Oſterreich zugeczogen, vnd getan habend, vergeben, vn ſy wider in ſein kunigliche Genad vnd Huld genomen hat, nach Ausweiſung ſeines kuniglichen Briefs, alſo geloben wir mit vnſern Trewen für vns vnd vnſer nachkomen, das wir nu fürbas zu dem egenanten Aſenhaymer vnd ſeinen vorgemelten Geſellen von ſolicher vergangen Tat, vnd Angriff wegen wider den vorgenanten vnſern genedigiſten Herrn vnd das Lannd Oſterreich durch ſew beſchehen, vnd behandelt, kaine zuſpruch haben ſullen, noch wellen, mit recht noch unrecht mit kainer weis an alles geuer, mit Vrkund des Briefs geſigelt mit vnſerm Stat Inſigl, geben an Suntag, ſo man ſinget Judica in der Vaſſten (*2. Aprilis*). Anno Domini &c. quadrageſimo primo.

XVIII.

Caſparis Nyderſpaigeri diffidatio. Ex publ. Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 66. p. 2.

Caſpars Nyderſpewger Abſag.

Durleuchtigiſter gnedigiſter Furſt Fridreich Romiſcher Kunig, Herczog zu Oſterreich &c. Ich Caſpar Niderſpewger laſſ ewr kuniglich Gnad wiſſen, daſ ich ewr Gnaden zu diſen Zeiten nicht dienen mag, ſunder ewr vnd ewerer Lannd vnd Leüt Veint ſein wil, vnd ſchaden trachten wil, wie ich wird mügen, mit allen den, die ich auf ewrn Schaden pringen mag, geben auf Yderſpeugen am Samſtag vorm Palmtag (*8: Aprilis*). Anno &c. XLI.

XIX.

Henrici Mayembergii diffidatio. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 66. p. 2.

Hainreichs Mayenberger Abſag.

Durleüchtigiſter gnedigiſter Furſt Fridreich Römiſcher Kunig, Herzog zu Oſterreich &c. Ich Hainreich Mayemberg, laſſ ewr kunigliche Gnad wiſſen, das ich ewr kuniglichen Gnaden zu diſen Zeiten nicht mag dienen, ſunder ewr Lannd vnd Leüten Veint ſein wil, vnd ſchaden trachten das peſſt vnd ich mag, geben auf Yderſpewgen an Freitag vorm Palmtag (*7. Aprilis*). Anno &c. XLI.

XX.

Ulrici Eyzingeri literæ, quibus ſuo ſibique adhærentium nomine à fide & obedientia Friderici ob æs certum nondum expunctum defecit. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 67. p. 1.

Herrn Vlreichs des Eyczinger Abſag.

Dem allerdurchleuchtigiſten Furſten vnd Herren, Hern Fridereichen, Romiſchen Kunig zu allen czeiten Merer des Reichs, Herzogen zu Oſterreich vnd ze Steir &c. allerdurleuchtigiſter Kunig, als ewrn kunig-

kuniglichen Gnaden wiſſentlich iſt, das weilent der allerdurleuchtigiſt Furſt vnd Herr Herr Albrecht Romiſcher, vnd ze Vngern ze Behem &c. Kunig vnd Herzog ze Oſterr. &c. löblicher Gedechtnuſs mein genedigiſter lieber Herr mich mit ſambt andern zu ſelb geſcholen vnd porgen vnuerſchaidenlich gegen dem Edeln Herren Hern Caſparn Sligken verſetzt hat, vmb XX. tauſent Vngriſch vnd Ducaten, darumb dann derſelb Herr Caſpar als zu vnſer Frauen Tag der Lichtmeſs nagſt vergangen zway Jar geweſen iſt, ſolt beczalt ſein worden, als das der Geltbrief, ſo derſelb Herr Caſpar von dem benanten meinem genedigiſten Herrn Kunig Albrechten, auch von mir vnd andern vorgemelten porgen darumb hat, aigentlich ausweiſt, das im aber alſo nicht ausgericht iſt, nu hat er ſider des bemelten meines genedigiſten Herrn Kunig Albrechts abgangk die vorgemelten porgen, vnd beſunder mich in ewr Genaden vnd auch menigermal in ewr Genaden Ret gegenwurttigkait herttigklich vnd ernſtlich gemant, mein Brief vnd Sigl zehalten, vnd im die Geltſchuld vnd Scheden nach laut derſelben Brief ausczerichten, vnd nu im alslang darinn verczogen iſt, erclagt er ſich darüber, mich menigen Fürſten, Grafen, Freien, Herrn, Rittern vnd Knechten, vnd nemlich aller Lantſchaft des Kunigreichs ze Beheim bey dem Tag vnd der Sammung, ſo am nagſten zu Prag geweſen iſt, das mir ſunderlich gegen die Lantſchaft daſelbs zu groſſem vnglimphen vnd ſchaden kumbt, nach den als ich vnd mein Bruder deſſelben Kunigreichs vnd der Kron

A zu Behem auch vndertan ſein, vnd redt mir da in mein Trew, vnd auf mein Ere, vnd wie ich mein Brief vnd Sigl nicht halt, vnd ſchreibt mir, vnd eruordert mich in die Laiſtung gen Preſpurg, das alles ich ewrn Genaden meniger mal ampracht, vnd ſolich eruordern am nagſten der Lantſchaft in Oſterreich bey dem Tag zu Wienn in gegenwurttigkait ewr Genaden Rat zugeſchikt, vnd hörn hab laſſen, vnd kainer erledigung noch ausrichtung vncz her nie hab bekomen mugen, das mir an meinen Eren vnd an mei-

B nem Gut zu groſſem merkchlichen vngelymphen vnd ſchaden kumbt, vnd wan ſich aber der benant mein genedigiſter Herr Kunig Albrecht gegen mir vnd den vorgemelten Porgen verſchreiben, vnd mir ſunderlich in gegenwurtigkait ſeiner Genaden Ret, vnd anderer manhafter Lewt in dem Veld vor dem Tabor, vnd darnach zu Preſpurg in meiner genedigiſten Frawen der Kunigin gegenwurttigkait gelobt vnd verſprochen hat, auch derſelben Porgſchaft an ſchaden zu erledigen, vnd

C ob das nicht beſchech, was dan ich vnd mein Erben des ſcheden nemen, die ſolten wir zu ſeinen Gnaden, Erben, Lanten, vnd Leuten haben, vnd die darumb anfallen vnd aufhalten mit Recht oder Anrecht, wie vns das peſten geuellet, damit ſullen wir wider ſein Genad Land vnd Leut nicht getan haben in chainer weys, vnd nu mich ewer Gnad als ein Vormund vnd Innhaber der Lannd vnd Leut in Oſterreich, ſo der benant mein genedigiſter Herr Kunig Albrecht hinder ſein laſſen hat nach meinger Petanruffen, vnd Er-

Digitized by Google

Ermonungen von derſelben Porg- A
ſchaft vnd Geltſchuld nicht erledigt
hat, ſo ervordert, das meiner eren
notdurft vnd ſolich merklich ſche-
den, ſo ich des genomen hab, vnd
noch teglich nym, vnd noch wart-
tund pin, das ich dem Brief vnd ge-
luben, ſo mir der benant mein gene-
digiſter Herr Kunig Albrecht dar-
umb gegeben, vnd getan hat, nach-
geen mus vnd wil, als lang vncz
ich der Porgſchaft entledigt, vnd
der Scheden ausgericht, vnd be-
zalt wirde, vnd hoff, ewr kunig-
cklich Genad werd mich darinn nicht
wngnedigklich fürnemen, ſunder an- B
ſehen die ware Gerechtigkait, das
ich von rechter Trew, vnd von
der benanten meines genedigiſten
Herrn Kunig Albrechts merkchli-
cher nottürfften wegen hinder ſolich
Porgſchaft komen pin, vnd mir dar-
durch kainer Irrung noch Anforde-
rung darinnen zetun geſtatten, als
mir das ewr kuniglich Genad nach
Innhaltung der Brief vnd Gelübt, ſo
ich darumb hab, als ain obriſter
Richter des weltlichen Gerichts von C
Got vnd Rechtens wegen ſchuldig
iſt, auch als ewr kuniglichen Gena-
den wiſſentlich iſt, von der M. Ta-
lern wegen, darumb ich gegen Hain-
reichen Hollenegker Porg pin, der-
ſelb Hollenegker mich nu lang czeit
vil vnd offt gemant vnd geuordert
hat, im mein Brief vnd Sigl zu hal-
ten, vnd in der Geltſchuld, Haubt-
gut, vnd Scheden zu entrichten,
darumb ich ewr Genad vnd ewr
Genaden Ret menigermal angerufft,
vnd gepeten hab, mich an Schaden
davon zu entrichten, als ſich des
ewr Genad gegen mir verfangen hat,
das ich vncz her nie hab bekömen
mügen, das mir zu groſſen Vnge-
limphen vnd Schaden komen iſt,
vnd noch taglich kumbt: Auch als
mich ewr Genad gegen Kaufleuten
vnd ettlichen Burgern vnd Hannt-
werhern in der Stat ze Wienn zu
Porgen verſeczt hat umb XXVIII.[c]
Talern, vnd ettweuil mer den ich
darumb ausrichtung vnd benügen
tun hab müſſen, darumb ich aber
von ewr Genaden noch von ewrn
Genaden Ambtleuten, darauf mich
ewr Genad verſchafft hat, noch
meniger ewrer Genaden Brief vnd
Sigl, vnd nach ſolchem anruffen
vnd bitten, ſo ich ewrn kuniglichen
Genaden, vnd ewrer Genaden Reten
menigermal getan hab, vnczher nie
kaine beczalung hab mügen beko-
men, vnd auch noch vnbeczalt pin,
das myr auch zu merklichen Scha-
den komen iſt, vnd noch teglich
kumbt, vnd darumb eruodert, das
auch mein merkliche Notturfft, das
ich ſolcher Porgſchaft, Geltſchuld
vnd Scheden komen mus, vnd wil
zu ewrn Genaden Landen vnd Leü-
ten, vnd die darumb aufhalten vnd
angreiffen, als lang vncz ich von
ewrn kuniglichen Genaden ſolicher
Porgſchaft, Geltſchuld, vnd Scha-
den geledigt vnd beczalt wirde, vnd
ob das wider ewr kuniglich Genad
wer, ſo bewar ich mich vnd all
mein Diener, Helffer vnd Fürderer
darum mit den gegenwürttigen Brief,
vnd wiewol mich meiner Eren vnd
gelymphen Notdurfft darczu be-
czwingt, das ich Fürſten, Grafen,
Freyen, Herrn, Rittern vnd Knech-
ten vnd andern ewrer Genaden vnd
des Reichs Vndertan, alsuerr ich
die brauchen mag, zuſchreiben, em-
bieten, vnd offenbaren muſ, vmb

was Sachen vnd Gerechtigkait ich wider ewr kunglich Gnad ſolich angriff vud aufhaltung tun mus, das die icht gedenken, das ich das von kainerlay mutwillen oder vntat anfach, oder handl, dann durch meiner groſſen ſcheden vnd warttunden verderbens wegen der Porgſchaft, vnd Geltſchuld, dahinder ich von meines genedigiſten Herrn Kunigs Albrechts, vnd auch von ewr kuniglichen Genaden vleiſſiger Pet vnd rechter Trew wegen komen pin, ſolh angriff vnd offnung ich wider ewr kunigklich Gnad doch nicht gern tu, vnd lieber vertragen wer, vnd pitt noch ewr kuniglich Genad welle die Sach zu ſolher Offnung nicht komen laſſen, geſchriben vnder meinem aufgedrukten Inſigl zu Schretental an Freytag Sand Pangreczen Tag (*12. Maji*). Anno &c. XLI°.

Vlreich Eyczinger.
Benedikt Graſſegker.
Michel Weher.
Jorg Prantner.
Emereich Vnger.
Oſwald vnd Stephan die Eyczinger.
Andre Lamparter.
Michel Derrer.
Lorentz Weſterberger.
Michel Meyſner.
Criſtoff Sybenbürger.
Nicoliſch Sumerſchuh.
Michel von Olmuntz.
Matiſch Vnger.
Hannſ Greiff.
Mertt Sumer.
Criſtan Wolf.
Hannſ Kling.
Hartman Eſinger.
Criſtan von Schallenberg.

A Caſpar von Helbach.
Matheus Pehem.
Matheys Stewer.
Thoman Smirr.
Vlreich Eyczinger von Eyczing.
Pangrecz Amman.
Stywar von Herintz.
Jorg Flans.
Jorg Kod.
Jangko Liechtenawer.
Leonart vou Vttenhofen.
Andre Pokchl.
Michel Werkolch.
B Michel Seüfgütl.
Peter Tragenwaitz.
Vlreich Zeiner.
Caſpar Herlemſperger.
Hennſel Schenkch.
Leonart Paur.
Jacob Starch.
Leonard Huber.
Michel Wacker.
Vlreich Zeller.
Paul Rieczenwinkler.
Jobſt Vmdinger.
Hannſ Pruntaler.
C Hannſ Scheylinger.
Peter Steyer.
Sigmund Helle.
Hainreich von Tal.
Jobſt Kra.
Hannſ Obſinger.
Jorg Eſenhaimer.
Michel Pfölinger.
Vrban Vollkra.
Kilian Teüſchl.
Hannſ Prauch.
Vlreich Stalhofer.
Peter Stalhofer.
Vlreich Eſenperger.
Hannſ Schrenkchen Teūfl.
Jorg Perkchaimer.
Fridreich Pfaler.
Jörg Ader.

Stef-

Digitized by Google

Steffan Kod.
Peter Tameperger.
Hannſ Jungmair.
Hainreich Weidenleich.
Wilhelm Lenprechtinger.
Vlreich Senſenburger.
Mathes Reiſaher.
Jangko Prenner.
Hannſl Wagner.
Andre Gwalt.
Erhart Kund.
Swarcz Hanns.
Fuitz Meichſid.
Jacob Pannperger.
Lucas Rennd.
Fritz Ofner.
Thywolt Glaſſegker.
Niclas Wachs.
Vlman Fuchs.
Criſtoff Gretzer.
Hannſ Pramen.
Mertt Trautmanſtorff.
Kolman Muleich.
Wolfgang Schellenhamer.
Bertlme Reickerſtorffer.
Wilhelm Annberger.
Michel Schmogker.
Hannſ Würer.
Thoman Kegl.
Hannſ Haug.
Nickl Tilker.
Peter Sturbind.
Peter Wolffegker.
Ott Tegernſeer.
Sigmund Trendlhaubt.
Niclas Vneret.
Hannſl Rainer.
Michel Streker.
Erhart Niemtſchy.
Mert Stainer.
Hannſ Haider.
Steffan Smotz.
Thoman Ochſſl.

A Chuntz Igl.
Vlreich Greſenegker.
Peter Perkchaimer.
Gehart Tollinger.
Staniſla Pamen.
Hannſ Leb.
Conrad Hobſchaimer.
Vlreich Hoffman.
Thoman Rorenpekch.
Hannſ Ruelbaider,
Hannſ von Prait.
Peter Fuchs.
Albrecht Sparl.
Steffan Aterpekch.
B Czrabs Kotwicz.
Hannſ Zerne,
Simon Auer.
Wenczla von Krakan,
Schanko von Pilſen.
Niclas Peiſſer.
Erhart Reiſſer.
Webra von der Igla.
Hannſ Pokanfenczl.
Michel Zmetan.
Pangrecz Hochaltinger,
Vlreich vnd
Caſpar die Senttinger.
C Hannſ Kray.
Vlreich Tanhauſer.
Caſpar von Pernſtain.
Wolffgang Altorffer.
Andre Prew.
Hannſ Hell.
Niclas Wintter.
Peter Moſer.
Pauls Sut.
Peter von Krembnitz.
Niclas Sleſier.
Erhart von Rain.
Liczko Zhradko.
Hannſ Tanner.
Matuſch von Budweytz.
Vlreich Vorſter.

Hannſ Nymſchewn.
Kriſtan Lewler.
Wolfgang vom Loch.

XXI.

Georgii de Rhor ad ſtatus & ordines Auſtriæ, in comitiis congregatos, literæ, in quibus eos orat, ut Imp. Fridericum, citra culpam ſibi infenſum placare, & ſtipendia ſua, cum nunc, tum Alberti etiam Imp. temporibus promerita, procurare velint. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 73. p. 1.

Herrn Jorg von Ror Schreiben, zu der Lanntſchafft.

Hochwirdigen Fürſten vnd erwirdigen genedigen lieben Herren, auch lieben Herrn Ritter vnd Knecht, Stet vnd Merkcht, vnd all andere Inwannern des Lands zu Oſterreich, meine gehorſam vnd willig Dienſt ſein ew. altzeit voran C willigklich berait, als ew wiſſentlich iſt von ſolher angriff vnd beſchedigung wegen, ſo der ganzen Lantſchafft hie diſhalb Tunaw ſider weilent des allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herrren Herren Albrecht Römiſchen vnd ze Ungern, ze Behem &c. Kunig vnd Herczog zu Oſterreich &c. Löblicher Gedechtnus meins gnedigiſten lieben Herren abgank aus dem Lannd zu Merhern entſtanden vnd widergangen ſind, das mir darinn nemlich vnverſchulter Sachen merkchlich vnd verderblich ſchaden zugezogen ſind, das A ich dann dem allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herrn, Herrn Fridreichen Römiſchen Künyg &c. mein gnedig Herren als ainem Vormund des Lannds, auch ſeiner Gnaden Reten vnd Anwelten vnd auch ettlichen menigermal geclagt, vnd denſelben mein gnadig Herren Kunig Fridreichen vmb hilff angerufft, vnd gebeten hab, da mir aber weder hilff noch rat nie getan, noch widergangen iſt, dadurch ich mich ſolher Angriff vnd Beſchedigung von Merhern ſelber wern hab müſ- B ſen, das in der yetz genant mein genediger Herr Kunig Fridreich vngnediglich gen mir fürgenomen, vnd mir darauf geſchriben hat, das mich ſein Gnad darumb maine zu ſtraffen, mir hat auch Her Criſtoff von Liechtenſtain, als ich mein Veindten nachgeſtellt hab, mein Geſellen ernyder gelegt vnd geuangen, darinn ich mich vor im nicht hab wiſſen ze hüttn, vnd haben doch die ſeynen deſſelben mals auf dem Veld zu meinen Geſellen geſprochen, ſy wollten nur in gutem mit in reden, vnd habent ſe alſo darüber demnocht ernidergelegt, vnd geuangen, das ich in groſſ verderblich Schaden komen pin, das ich auch dem voirgenanten meinem genedigen Herren Kunig Fridreichen vnd ſeiner Genaden Reten angepracht vnd geclagt hab, darinn mir auch weder hilff noch ret nie beweiſt iſt, ſunder hat der yetzgenant mein genediger Herr Kunig Fridreich yetzund geſchafft vnd verlaſſen mich ze ſtraffen vnd anzegreiffen, nu mügt ir wol wiſſen oder vernemen, das ich, noch mein Vatter nie Rauber geweſen ſeinn,

denn

Digitized by Google

denn alſuil ich yezt beczwungen pin, mich meiner Veind nach meiner notturfft ze entſetzen, vnd wenn darumb genedigen lieben Herren rueff ich auch an diemütigclich, vnd bitt ew all andere Herrn, Ritter, Knecht vnd Landlewt, ir wellet anſehen ſolh mein verderblich Schaden, die mir vnuerſchult widergangen ſind, vnd den benanten meinen genedigen Herren Kunig Fridreichen pitten, damit ich in ſolhen vngenaden von im noch den ſeinen nicht fürgenomen, noch geſtrafft werde, vnd wellet auch daran ſein, damit mir mein genedig Herr Kunig Fridreich meinen aufſtendigen Sold, den ich pey meinen genedigen Herrn Kunig Albrechten, vnd auch pey ſeinen Genaden verdienet hab, ſchaffen anuerziehen ausgericht ze werden, und wellet auch daran ſein, damit mir der benant von Liechtenſtain mein Geſellen ledig laſſe, vnd mir auch ſolh Schaden, ſo er mir beſweiſt hat, widerker, das wil ich diemütigclich vnd willigclich vmb ew all vnd ewr yeden beſunder gern verdienen, vnd pitt darumb ewrn genedigen vnd gütigen anttwurt, widerumb ze wiſſen, geben zu Niedernlieſſe am Sambſtag vor dem Auffarttag (*20. Maji.*) in dem XLI. Jar. (1)

JÖRG VOM ROR

Den hochwirdigen Fürſten vnd Erwirdigen, mein genedigen lieben Herren vnd allen Herrn Rittern vnd Knechten, Steten vnd Merkchten vnd allen Inwanern des Lannds zu Oſterreich, die yötz bei dem Tag zu Wienn ſind.

A

XXII.

Sigismundi Eyzingeri literæ, per quas ad partes patruelis ſui Ulrici accedit, & a Friderici Imp. fide & obedientia palam deficit. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 70. p. 1.

Dem Allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herrn Herrn Fridreichen Romiſchen Kunig, zu allen Zeiten merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich vnd zu Steyr &c. Allerdurleuchtigſter Kunig, als ewrn B küniglichen Genaden der Edel Herr Vlreich Eyczinger von Eyczing mein Vetter von der Zuſprüchvodrung vnd Gerechtigkait wegen, ſo er zu ewrn kuniglichen Genaden hat geſchriben, vnd entſagt, tun ich ewrn kunigclichen Genaden zu wiſſen, das ich demſelben meinem Vettern ſolher ſeiner Zuſpruchvodrung vnd Gerechtigkait wider ewr kunigclich Genad vnd ewr Genaden Land vnd Leut einczepringen, behelffen, im darinn beybeſteen, vnd frid vnd C in unfrid mit im ſteen wil, vnd ob ich darinn tun oder handeln wurd, das wider ewr kuniglich Genad vnd ewr Genaden Land vnd Leut wer, darumb bewar ich mich, vnd all mein helffer, fürdrer vnd diener gen ewren kunigclichen Genaden, un ewr Genaden Lannden vnd Leuten mit dem gegenwurttigen Brief, peſigelt mit meinem aufgedrukten Inſigl, geben zu Valkenſtain an Mitichen vor dem Auffarttag (*24. Maji.*) Anno &c. XLI°.

SIGMUND EYCZINGER. von Eyczing.

(1) *In MS. annus eſt LI. ſed errore, ut videtur, manifeſto.*

XXIII.

Ulrici Hardeckii & Sociorum ejusdem argumenti ad Imp. Fridericum literæ. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 70. p. 1.

Dem allerdurleuchtigiſtenFürſten vnd Herrn Herrn Fridreichen Romiſchen Kunig zu allen czeiten merer des Reichs, Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. Allerdurleuchtigiſter Kunig. Als ewrn kunigclichen Genaden der edel Herr B Vlreich Eyczinger von Eyczing von der Zuſpruch, Vordrung vnd Gerechtigkait wegen, ſo er zu ewrn kuniglichen Genaden hat geſchriben, vnd entſagt hat, tun wir ewrn kunigclichen Genaden zu wiſſen, das wir demſelben Herrn Vlreichen ſolher ſeiner Zuſpruch, Vordrung vnd Gerechtigkait wider ewr kunigliche Genad und ewr Genaden Landen vnd Leuten einzepringen, behelffen, im darinne beyſteen, vnd in frid vnd unfrid mit im ſteen wellen, vnd ob wir darinne tun, oder handeln C würden, das wider ewr kuniklich Genad, vnd ewr Genad, vnd ewrGenaden Lannd, vnd Leut wer, darumb bewarn wir vns gen ewrn kuniglichen Genaden, Landen vnd Lewten mit dem gegenwürtigen Brif mit vnder meinem Vlreichen des Lainndegk aufgedrukchtem Petſchad, und wann wir die andern hernach benanten vnſre aigne Inſigl vnd Petſchad bey vns nicht enhetten, haben wir fleiss gebetten den Edeln Kunraten Hereſchaimer, das er ſein Sigel an vnſer aller ſtatt auf den Brief gedrukt hat, geben zu Falkenſtain an A Mitichen den Auffart Abent (*24. Maji.*) Anno Domini &c. XLI°.

Vlreich Hardegk.
Hannſ Weſterburger.
Lienhart Vorſchauer.
Hainreich Egker.
Jancko Metwicz.
Jorg Altman.
Mert Keſſler.
Waczlab Smider.

XX.

Erharti Eybeckii & ſociorum de eadem re ad Fridericum Imp. literæ. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 70. p. 2.

Dem Allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herren, Herrn Fridreichen Römiſchen Kunig zu allenczeiten Merer des Reichs, vnd Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. Allerdurleüchtigiſter Kunig, als ewrn kunigclichen Genaden der Edel Herr Vlreich Eyczinger von Eyczing von der Zuſpruch, Vordrung vnd Gerechtigkait wegen, ſo er hat zu ewrn kunigclichen Gnaden, geſchriben vnd entſagt hat, tun wir ewrn kunigclichen Genaden ze wiſſen, das wir demſelben Herrn Vlreichen ſolher ſeiner Zuſpruch, Vordrung vnd Gerechtigkait wider ewr kunigclich Genad, vnd ewr Genaden Land vnd Leut einzepringen behelffen, im darinne beyſteen, vnd in Frid vnd Vnfrid mit im ſteen wellen, vnd ob wir darinne handeln vnd tun wurden, das wider ewr kunigclich Gnad vnd ewer Genaden Lannd vnd Leut wer, darumb be-

waren

Digitized by Google

waren wir vns gen ewr kunigkliche A Genaden vnd ewern Genaden Lannden vnd Leuten mitt dem gegenwurttigen Brief beſigelt, vnd mit des edeln vnſern lieben Herrn Sigmunden des Eyczinger von Eyczing aufgedrukchten Inſigl, den wir mit fleiſs darumb gebeten haben. Geben zu Valkenſtain an Mitichen dem heiligen Auffart Abent (*24. Maji.*) Anno &c. XLI°.

Hannſ vom Stain.
Hainraich Milbitzko.
Janko von Telebitz.
Watzlab von Aicharn.
Nicoleſch von Preſtos.
Wenko Weneſchaus.
Sdencko Morabitz.
Ginderſich Kremſirer.
Weneſch Puchlabitz.
Sicho Halcytzkey.
Thomeſch Kralobitz.
Mateſch Niematz.
Jackſch von Roſitz.
Erhart Eybekch.
Vlczentz vnd Kunratt
Gebrüder von Rudeſtorf.
Wernhart Kirchſteiger.
Hannſ Tetenpekch.
Vlreich Slamerſpekch.
Jancko von Wayſlabitz.
Hannſ Stern.
Alex Troſtperger.
Cuntz Greytzerſty.
Peter Holtzaphel.
Jorg Grutſch.
Niclas Swegerſty.
Hannſ Czuglſperger.

XXV.

Literæ præſidiariorum ad ſtatus & ordines Auſtriæ, in comitiis congregatos, in quibus de ſtipendiis ab Imp. Friderico nondum perſolutis, queruntur. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 72. p. 2.

Den Soldner zu Zwetl, zu Waidhoven vnd zu Karlſtain ſchreiben der Landſchaft getan.

Dem hochwirdigen Fürſten vnd Herrn vnd dem Erwirdigen geiſtlichen Herrn vnd Prelaten, den B wolgeborn Herrn vnd Grafen vnd den edeln Herrn vnd den edeln veſſten allen Rittern vnd Knechten, vnd den Erbern vnd Weyſen von allen Steten vnd Merkchten vnd menigclichen embieten wir all Soldner von Waidhofen, vnd von Zwetl vnd von Karlſtain vnſern willigen Dienſt zeuor, vnd laſſen ewr Gnad vnd Lieb wiſſen, das wir vns durch ewr aller vnd gemains nutz willen vnd durch fleiſſiger pet vnſers allergenedigiſten Herrn Kunig Fridreichs C &c. Rät gewilligt, vnd auf den nagſtuergangen Suntag vmb vnſern verdienten Sold vnd Schaden Tag gegeben haben nach lautt vnſers Geltbriefs, den wir von ſeinen Gnaden darumb haben, alſo ſey wir nach lautt der vorgenanten Brief vnſers Solds vnd Schaden auf egenanten Tag nicht beczalt worden, das klagen wir ewr Gnad vnd Lieb- lieben Herrn allen, vnd pitten ew all vnd vnſer yeglicher beſunder, ir wellet darzu Raten vnd helffen, vnd den vorgenanten vnſern genedigiſten Herrn vnderweiſen, das er vns nach lautt ſeiner Genaden Brief vnd Sigl, noch genedigclich gerüch vnſern Sold vnd Schaden zu beczalen,

an

Digitized by Google

an lenger vercziehen, wenn wir mit nichten darauf lennger gewarten mügen, noch wellen, vnd vngern ſein Genad darumb höher ermonen vnd andringen, denn als verr vns notdurfft darczu precht, wenn wir nicht beczalt wurden, des wir doch zu ſeinen Gnaden nicht anhoffen, das es darczu kom, vnd pitten ewr Gnad lieben Herrn, ir wellet auch durch vnſer Dienſt willen darumb muen, das wir auf ſolich vorgenant Brief vnd Sigl vnſers Solds vnd Schaden beczalt werden an merer Schaden, das wellen wir gern vmb ewch all verdienen, geben ze Waidhofen an der Tey an dem heiligen Auffarttag (*25. Maji.*) Anno im ain vnd vierczigiſten Jar. Verpetſchad mit des edlen Herrn Herrn Sigmund von Ror, der edlen Hannſ vnd Thoman Metzenpeken, Thoman Pattinger, Lienhart Kemwatter, Hanns Schilher, Jorg Sclkra, Ulreich Thwenger, Jorg Hardek aufgedrukchten Petſchatten, de wir obgenant Soldner mit fleiss darum gebeten haben.

Den hochwirdigen Fürſten vnd den Erwirdigen geiſtlichen Herrn vnd Prelaten, den wolgeporn Herrn vnd Grauen, vnd den edln Herrn, vnd den edlen veſſten allen Rittern vnd Knechten, vnd den erbern vnd weyſen von allen Steten vnd Merkchten vnd menigclich, die zu dem Tag vnd Samung gen Wienn komen.

XXVI.

Ulrici Eyzingeri ad ſtatus & ordines Auſtriæ, in comitiis congregatos, literæ, in quibus de ære ab Imp. Friderico nondum perſoluto, deque bonis quibusdam ſuis, ab eodem Imp. occupatis, queritur. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 71. p. 2.

Eyczinger ſentbrief der Lanntſchaft.

Hochwirdigen Fürſten, gnedigen vnd Erwirdigen, geiſtlichen lieben Herren, wolgeboren, Edeln Herrn, Ritter vnd Knecht vnd erbern weiſen Freunt vnd Gönner, mein vndertenig vnd willig Dienſt wiſſt czeuor. Als ewr Gnad vnd ir all wol mugt ingedechtig ſein, das ich ewrn Gnaden vnd ew allen am nagſten bey dem Tag vnd der Samung zu Wienn, durch mein Petſchaft hab anpringen vnd klagen laſſen, von der Porgſchaft vnd Geltſchuld wegen der XX^{M}. Gulden, darumb mich mitſambt andern weilet der allerdurleüchtigiſt Fürſt mein gnedigiſter lieber Herr Kunig Albrecht ſeliger Gedechtnuss gegen Herrn Caſpar Slikchen zu ſelb geſchehn vnd porgen verſatzt hat, das ich ſider deſſen meins genedigiſten Herrn abgang nach menigerm anpringen, anruffen vnd ermonungen, ſo ich des allerdurleuchtigiſten Fürſten meins Herrn des Romiſchen &c. Kunig Fridreichs Gnaden vnd ſeinen Gnaden Reten darumb getan hab, kainer entledigung noch ausrichtung hab mugen bekomen, darumb ich die Rennt, Nutz vnd Gult, die in die Kammer des Fürſtentums Oſterreich gehöret nach der Gelubd vnd Brief, ſo mir darumb getan, vnd geben ſind, Innhaltung muſen, vnd well aufhalten vnd angreiffen, vntz ich ſolher Porg-

ſchaft

Porgſchaft entledigt, vnd der ſcheden beczalt werde, darinn ich ewr Gnad, ew, vnd die ewrn, wiewol ich des nach meiner brief innhaltung macht vnd recht hiet, nicht welle bechümern darumb, das mir von ew vnd den ewren auch kainerley irrung getan, noch zetun geſtat werde, nu mag ewr Gnad vnd ew all wol angelangt ſein, das meins Herrn Kunig Fridreichs Gnad, ſich meins Guts des Markchts zu Waltherſtorf, vnd der kirchen daſelbs zu ſeiner Gnaden handen vnderwinden, vnd mein behauſung in der Stat zu Wienn aufprechen vnd zu ſeiner Gnaden handen auch hat nemen laſſen, vnd das ich vnd die meinen von ettlichen Steten vnd Geſloſſern im land zu Oſterreich geirret, aufgehalten, vnd angegriffen werden, das mir doch alles in dem Land zu Oſterreich vnd in der Stat zu Wienn vnverſchuldet, vnd wider ſolich brief vnd ſigl, die ich hab, widergeet, wann die Abſag, die ich meines Herrn des Kunigs Gnaden vnd ſeiner Gnaden vnd Lewten von ſolher geltſchuld wegen, der ich als Porg für ſein Gnad ausgeben, vnd beczalen hab müſſen, getan hab, ewr Gnad vnd ew all, als Landſchafft zu Oſterreich nicht berürt. dadurch ſolh irrung vnd angriff auf mich als ainem Inwoner vnd Lantman zu Oſterreich vnd auf mein Gut wider ſolh brief vnd ſigl, die ich hab, nicht pillich geſtatt wirdt, bitt ich ewr Gnad vnd ew all mit ſunderm fleiss, ir wellet meines Herrn Kunig Fridreichs Gnad daran weyſen, vnd ſelbs auch daran ſein, damit mir ſolh mein genomen Gut wider gegeben, vnd das ich von Herrn Caſparn Sliken vnd andern Porgſchafft entledigt, vnd der geltſchuld, die ich als Porg für meins benanten Herrn Kunig Fridreichs Gnad ausgeben, auch der ſcheden, ſo ich des alles genomen hab, ausgericht, vnd beczalt werde, vnd vnd von Steten vnd Gſlöſſern im Land ze Oſterreich vngeirrt vnd vnangriffen beleib, als ewr Gnad vnd ir all mir des, als ainem Landman vnd Inwoner des Lands Oſterreich ſuldig ſeit, das will ich vmb ewr Gnad vnd vmb ew all willigklich vnd gern verdienen, beſcheh des nicht, vnd das mir mein genommen Gut im Land zu Oſterreich vorgehalten, vnd ich der Porgſchaft, geltſchuld vnd ſcheden nicht geledigt, noch beczalt, vnd fürbas wider mein brief vnd ſigl geirret oder verhindert wurde, ſo verſtund ewr Gnad vnd ir allwol, das mir ye darinn nicht gutlich beſcheh, vnd das meinthalben in ſolher verwilligung, ſo ich mich in meiner nagſten potſchaft gen ewrn Gnaden vnd ew allen erboten vnd verwilligt hab, kain abgang, ſunder darumb von der Lantſchafft der anfangk gen mir gemacht, vnd angefangen iſt, geben zu Valkenſtain an Mittichen vor den heiligen Pfingſtag (*31. Maji*). Anno Domini &c. XLI°.

VLREICH EYCZINGER
von Eyczing.

Den Hochwirdigen Fürſten, vnd den Erwirdigen Geiſtlichen, meinen gnedigen lieben Herren, den Edeln allen Herrn, Rittern vnd Knechten, vnd den Burgern von Steten vnd Merkchten, vnd der gan-

ganczen Landſchaft des Fürſtentumbs Oſterreich die yetz bey dem Tag vnd der beſampung zu Wienn ſind.

XXVII.

Acta comitiorum Auſtriæ Anno ccccxli. *die* iv. *Junii Viennæ celebratorum; præmittuntur capita conſultationis ab Imp. Friderico boni publici gratia ordinibus Provinciæ ad deliberandum propoſita, cum eorundem Reſponſis.* Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobonenſis Vol. 1. fol. 58. p. 2.

Landtayding, ſo zu Wienn geſchehen iſt zu Pfingſten (4. *Junii*). Anno &c. XLI.

Vermerkcht das anpringen, ſo vns er genedigiſter Herr der Römiſch Kunig &c. der Lantſchaft, die diczmal hie ſind, getan hat. Darauf die Lantſchaft ſich vnderredt hat.

Von erſt als ewr kunigclich Gnad hat anbringen laſſen von wegen der Soldner vnd anderer geltſchuld des lannds Oſterreichs, den man ſuldig iſt, vnd hat dabey vermelden laſſen, wie ewr kunigcliche Gnad vormaln ain merkchliche anlehen getan hab, ſo bedurff ewr K. G. yetz aine merkchlichen Summen gelts in das reich, vnd begert, das die Lantſchaft ſolt raten vnd gedenkchen, wie ſolh ſchuld beczalt vnd abgericht wurd.

A Darauf hat ſich die Lanntſchaft miteinander vnderredt, das ewrn kunigclichen Genaden, die zeit darauf man die Soldner entrichten ſull, kurtz vnd wiſſentlich ſey, nachdem vnd die Soldner hertigclichen mit briefen verſorgt ſein, ſolt dem aber lenger verczogen werden, daraus mochtt ewrn kunigclichen Genaden vnſerm jungen Herrn Kunig Laſſlaben Lannden vnd Leuten, als zu beſorgen iſt, vnwiderpringlicher Schad ergeen, als dann var von ettlichen Soldnern des Lannd ſwerlich angriffen iſt worden, nachdem vnd B die Soldner vor wol zeitlicher entricht wern worden, damit ſolh geltſchuld vnd ſchaden auf ewr Genad nicht komen wer, als ewr Gnad von der Lantſchaft vor auch gepeten, vnd vnderweiſt iſt, vnd alſo raten vnd pitten wir die Lanntſchaft ewr kunigcliche Genad diemütigclich mit allem fleiss, ſo wir peſſt kunnen vnd mugen, Ewr kunigclich Genad welle anſehen ſolhs verderben des Lannds, auch künftigen ſchaden, der daraus geen mocht, vnd die Soldner irr geltſchuld genedigclichen vnd fürderlichen entrichC ten, nachdem, vnd ewr hunigclich Genad die Soldner aufgenomen, vnd die Lanntſchaft darinn vertröſſt hat.

Das wellen wir die Lanntſchaft vmb ewr kunigclich Genad mit allem diemutigem vleiſs vndertenigclichen verdien, wann ſolt dem alſo nicht nachgegangen werden, das wir zu ewrn kunigclichen Genaden nicht hoffen, ſo mocht das ewrn kunigclichen Genaden an dem zug vnd in dem Reich hindrung pringen, das denn ewrn kunigclichen Gnaden vnd

vnd dem Haus von Oſterreich daraus vnwiderpringlicher ſchaden erſteen mocht, als das ewr kunigcliche Gnad wol verſteet, vnd auch gegen vns habt vermelden laſſen,

Item vnd ob ſich ewr kunigcliche Gnad verſech, das ir ſolhs Darlehen, ſo ewr Gnad vormaln zu notturfft dem Lannd getan habt, oder künftigclichen tun werdet, von den nutzen vnd rennten des Lannds ditzmals nicht bekomen mochtt, ſo hat doch ewr kunigclich Genad den vortail, das ir noch ettweuil jar vor ewr habet, vntz vnſer Herr Kunig Laſſla zu ſein jarn kumbt, in der zeit ſich ewr kunigclich Genad ſolhs anlehens vnd künftiges darlegens von den nutzen vnd rennten des Lannds wol vnd füglich beczaln mag.

Auch als ewr kunigclich Genad hat horn laſſen ain beſigelte beredzetl von Herrn Vlreich Eyczinger ausgegangen, vnd darczu ſein vnd ander Abſag, die ewrn kunigclichen Gnaden komen ſind &c. vnd auch ſolh ſchreiben, ſo er ewrn kunigclichen Genaden Ambleuten im Land Oſterreich getan hat.

Darauf haben wir vns die Lantſchaft vnderredt, ab ewrn kunigclichen Gnaden geuiel, ſo bedunkcht vns, das wir dye Lanntleut vnſer potſchaftn dem Eyczinger tete, vnd an in begerten, das er ſich anverziehen herfügte, ſo walten wir vnſern fleis tun, vnd mit im reden, das die ſachen lautter gehort ſolt werden, wurde dann icht verſtanden, das im ewr kunigcliche Genad icht pflichtig wer, vnd wes der benant Eyczinger ewr kunigclich Genad darinn auch vertragen ſolt, das das alſo beſchech, vnd auch er, vnd die er mit im pringen wurde, nach notturfft geleitt wurden, vnd ſolh Söldner vnd des Eyczinger ſachen erlegt wurden, ſo wer zu hoffen, durch die andern widerſachen des Lannds deſter gütlicher zu komen.

Dann als ewr kunigclich Genad hat erczeln laſſen von wegen der auswendigen krieg von Behem vnd Merhern.

Darauf haben wir vns vnderredt, ob ewrn kunigclichen Gnaden geuiel, das mit den Potſchefften, ſo yetz hie ſind, beredt wurd, von wegen der angriff, ſo von Behem vnd von Merhern in das Lannd getan werden, das zu vnderſten, alſo ob yemand vnder in ſprüch in das Land her mainet zu haben, das der oder die, das auch mit recht ſuchen ſolten, wolt ſich aber ainer oder meniger wider ſolhs gleichs recht pieten vnd ainigung, ſo die Lannd gegen einander haben wurden, nicht benügen laſſen, vnd darüber mutwillig krieg treiben, das dann die zu Behem vnd Merhern, dieſelben darczu halten vnd ſtraffen, desgleichs ewr kunigclich Gnad in dem Lannd hie auch tun ſall, darczu wir williger hilff ſein, als von alter herkomen iſt, damit ſolh mutwillig krieg vnderſtanden werden, vnd die Lannd gegen einander in frid beleiben, vnd ab ſich, die paten, des nicht verſahren wolten, das dann ewr kunigclich Gnad auf ſolh maynung botſchafft zu in tun welle.

Item als ewr kunigclich Gnad A hat erczelen laſſen, wie ſich ewr kunigclich Gnad in kurcz in das heylig Römiſch Reich fügen welle von nottdurfft wegen, als das ewr kunigcliche Genad mit mer warten hat furpringen laſſen.

Darauf haben wir vns die Lanntſchaft vnderredt, alſo das ewr kunigclich Gnad in ewr Genaden abweſen gedenkchen welle, das Lannd Oſterreich gnedigclichen fürgeſehen mitt Anwëllten, das Lanntleut ſund, B auch das der Lanndmarſchalh fürgeſehen werde, das zu beſeczen, vnd geen zu laſſen, vnd im von ewrn kunigclichen Gnaden zu ſchub getan, vnd der rukk gehalten werd, damit das Lanntsrecht ſeinen fürgang hab, vnd geſchirmt werde.

Auf die Stukch alle bitten wir die Lanntſchaft diemütigclich mit allen fleiss, ſo wir peſſt kunnen vnd mügen, ewr kunigclich Genad, welle die vorgenanter Artigkl all gnedigclichen fürnemen, vnd den nachgeen, als des ewr kunigcliche Genad C als ain Verweſer vnd Gerhab vnſers jungen Herrn Kunig Laſſla ewrn kunigclichen Genaden ſelbs als ain wartunden Erben auch Landen vnd Lenten pflichtig vnd ſuldig iſt, nach allem herkomen, als wir des gantze hoffnung vnd getrauen zu ewrn kunigclichen Gnaden haben.

Item ſo pitt die Lanntſchaft ewr kunigcliche Gnad, das gedacht werde, das Grub aus der veint handen kome, damit das Lannd nicht mer ſchadens dauon warttund ſey, das alles wellen wir mit vndertenugen vleiſs vmb ewr kunigclich Gnad gern verdienen.

XXVIII.

Imp. Friderici reſponſum ad Poſtulata ordinum præcedenti ſcripto interpoſita. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. I. fol. 76. p. I.

Hienach iſt vermerkcht vnſers gnedigiſten Herren Kunig Fridreichs Anwurtt, auf der Landleut rat vnd begern.

Von erſt von der geltſchuld wegen, die man den Soldnern ſchuldig iſt, hat ſich ſein Gnad gewilligt, das er ſy derſelben geltſchuld, wiewol das doch yetz nicht wol an ſein fügen ſey, entrichten welle, doch alſo das vnſer genediger Herr der Kunig vmb dieſelb geltſchuld, die da als auf XL^M^. Gulden, vnd auch vmb ander gelt, das ei vormaln, durch des Lannds notdurft willen hat ausgeben, vnd das bey XXX^M^. Gulden pringt, verſorgt werde, ſo begert ſein Gnad, das im darumb die Klainat, Golt vnd Silbergeſchirr, ſo in dem Sagrer in der Purgk hie zu Wienn ligend ingeben, vnd verpfendet werden, alſo das er die ſachen dafür in phandweis mug innegehaben, doch an alles verczikhen vngeuerlich.

Wer aber das ſein kunigkliche Gnad ſolher obgemelten geltſchuld von den nutzen vnd rennten des Fürſtenthumbs vngeuerlich nicht bekomen möcht, ob dann ſein Genad

das

das durch ſeine notdurft willen ye Gelt bedurffund wurde, das er den Gewalt hab, das egemelt Silbergeſchirr mit wiſſen zeuerkumern, damit im das an der obgemelten Geltſchuld geuall vnd abgeczogen werde, ob aber darinn icht vbermaſs ſein wurde, das das ſeiner Gnaden Vettern Kunig Laſſlawen ſol geuallen, vnd geraicht werden, wer aber das vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich darinn icht abgang wurde haben, das das ſein Gnaden an andern enden erſtatt werde, aber das gulden Kreutz, das Heiltum vnd der guldem Pecher maint ſein Gnad, das die bey dem Haws Oſterreich ſullen beleiben vnd gehalden, vnd dauon nicht emphrombt werden.

Item als ſich vnſer gnedigiſter Herr mainet in das Reich zu fügen, ſo wil ſein kunigkliche Gnad Anwelt, die Landleut ſein, hie im Lannde, vncz auf ſein zukunft herwider zu lande, vnd darczu Ambtleut ſeczen nach gelegenhait ſein vnd des lands notdürfften.

Item es hat auch ſein Gnad, den von Starhemberg zu Landmarſchalh aufgenomen, vnd maint in zu hanthaben vnd ze ſchirmen, vnd im darumb ze tun, als das vormaln mit im beredt iſt, damit das Lantsrecht volfürt, vnd ſein gang habe.

Item von der auswendigen Krieg wegen, auch ſolher Krieg vnd Stözz, ſo hie im Land ſind, vnd beſunder von der Eyczinger wegen, darczu von ſolher anuordrung wegen, ſo ettlich Pehem von weilet Kunig Albrechts wegen ſeligen zu dem Land hie tunt, vnd ob ſolher widerwertigkait, hinfür nicht mehr auferſtehen wurden, mugt ir wol verſteen, ſolt man den krieg gegen den veindten ye treiben, vnd ſolhen widerwertigen ſachen widerſteen, das darczu merklich gelt, vnd koſtung notdurft ſein wurde, darauf vnſer genedigiſter Herr, ew anſtat der ganzen Lantſchafft zu erkennen gibt, wie weilent vnſer Herr Kunig Albrecht ſeliger ſeiner Gnaden Vettern, durch ſein notdurft willen merklich nutzs vnd rennt im land hie verphendt vnd verſchriben habe, als das zu guter maſs wol wiſſentlich ſey. Alſo das der vbrigen nutzs vnd rennt des lands, alſuil nicht vorhanden ſein werden, damit man ſolich hertt leüf hindan gerichten mocht, ſo mugt ir auch wol verſten, als ew geſtern von vnſers genedigiſten Herren des Kunigs wegen durch den von Schawmberg iſt erczelt worden, das ſein kuniglich Genad ſolhs darlehens von den nuczen vnd rennten anderer ſeiner Lannd wider ſolich widerwertig ſachen auch nicht vermag, nachdem vnd ſich ſein kunigklich Gnad mainet in das Reich ze fügen, wann aber wol zeuerſten iſt, das ſein Gnad zu zurichttung ainer ſolhen merklichen rais, ſich auch im Reich zu halten, als aim Römiſchen Kunig zugepuret merklich gut bedorff, das doch ſein Gnad alſo nicht vorhanden hat, als im denn des notdurfft wer, vnd als ir das geſtern vernomen habt.

Vnd ſeid ir vnd die Lantſchafft geiſtlich vnd weltlich alzeit wol vnd recht an dem Land vetzher getan,

tan, auch vormalen vnſern Herrn A Kunig Albrechten vnd ſeiner Voruodern löblicher Gedechtnuſ getreülich beygeſtendig ſeit geweſen, vnd leib vnd gut durch ains gemainen lanndfrids willen dargelegt habt, als des vnſer genedigiſter Herr der Kunig wol vnderweiſt iſt, vnd darumb vnd von ſolher urſach wegen als geſtern erczelt, vnd auch vor begriffen iſt, ſo pitten derſelb vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich, das ir gütlich wellet anſehen ſolher ſeiner Gnaden gnötige vnd merkliche Geſchefft in das heilig Römiſch B Reich vnd die heilig Kirchen antreffund, ſo ſein Gnad diczmals groslich vorhannden hat, auch ſolich krieg vnd ſtöſſ, damit daz Lannd hie inwendig vnd auswendig merklich bechümert wirdet, mit fleiss fürnemen vnd zu herczen laſſet geen, vnd ſein Gnaden auch vnſern Herren Kunig Laſſlaben, des Gerhab ſein Gnad iſt, zu ſunderm dankch, ew ſelber vnd dem Lannd zu eren, nutz vnd frumen beweiſet, vnd mit hilff vnd fürdrung ewr ſelbs vnd der ewrn, alſo angreiffet, vnd willig erzaiget, als des ſein Gnad ain ganz getrawen zu ew hat, damit ſolhem Krieg, ſo die veind vetzher in das Land, vnd im Land getan habent, vnd vileicht hinfür tun mochten, ob des nicht widerſtanden wurde, mit ordnung widerſtanden werde, darczu ſein Gnad auch willig iſt, fürdrung vnd hilff ze tun, als er peſſt kan vnd vermag, vnd wil auch das gnediklich gen ew, vnd den ewrn erkennen vnd zu gut nicht vergeſſen.

Item von Grub wegen, das die Lannleut auch nach notdurfften daraus reden.

XXIX.

Deliberatio ſtatuum & ordinum Auſtriæ de capitibus reſponſi, ab Imp. Friderico modo facti. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 77. p. 2.

Hienach iſt vermerkcht die Vnderredung, ſo die Landſchaft, die yetz hie iſt, tan hat auf das anpringen, das ewr kuniglich Genad an die Lantſchafft hat tun laſſen.

Von erſt von der geltſchuld wegen, die man den Soldnern ſchuldig iſt, hat ſich ewr kunigclich Genad gewilligt, das ſi ewr Gnad derſelben geltſchuld, wiewol das doch yetz nicht an ewrn fügen ſey, entrichten welle, doch alſo das ewr kunigclich Genad, vmb dieſelb Geltſchuld, die da als auf XL^{M}. guldem vnd auch vmb ander gelt, das ewr Gnaden vormaln durch des lannds notturfft willen hat auſſgeben, C vnd das bey XXX^{M}. gulden pringt, verſorgt werde, ſo begert ewr Gnad, das ewren Gnaden darumb die Kleinad, Gold vnd Silbergeſchirr, ſo in dem Sagrer in der Purkch hie zu Wienn ligent inngegeben, vnd verphenndt werden, alſo das ewr Gnad, die dafür in pfanndsweis mug innegehaben, doch an alles verczikchen vnd vngeuerlich.

Wer aber das ewr kunigclich Gnad ſolher obgemelten geltſchuld von den nutzen vnd rennten des Fürſtentumbs vngeuerlich nicht bekomen möchte, ob dann ewr Gnad dur-

Digitized by Google

durthewrer notdurfft willen ye gelt bedurffund wurde, das ewr Gnad dann gewalt hab, das egemelt ſilbergeſchirr mit gewiſſen zu verkümern, damit ewren Gnaden das an der obgemelten Geltſchuld geual vnd abgezogen werde, ob aber darinn ich vbermaſs ſein wurde, das das ewrn Genaden Vettern vnſerm Herren Kunig Laſſlaben ſol geuallen vnd geraicht werden, wir aber, das ewr kunigclich Gnad darinn icht abgang wurde haben, das ewrn Gnaden das an andern ennden erſtatt werde, aber das guldem Kreütz, das Heiligtumb, vnd der guldem Pecher maint ewr Gnad, das die bey dem Haus Oſterreich ſullen beleiben, vnd gehalten, vnd dauon nicht entfrömbt werden.

Darauf haben ſich die Lanntſchaft vnderredt, nachdem vnd ſich ewr Gnad vorgewilligt hat, die Söldner zu entrichten, vnd ſi auch mit ewren kunigclichen briefen darumb verſorgt, vnd in auch in ewren Gnaden ſantbriefen zugeſchriben habt, ſew zu entrichten.

Alſo bitt die Lanntſchaft ewr kunigcliche Gnad mit demütigem vleiſs ewr Gnad welle dem alſo nachgeen, vnd tun, nachdem vnd ſich ewr Gnad der Vormundſchaft vnſers Herrn Kunig Laſſlas vnderwunden, auch all rennt, nutz vnd gult ingenomen hat, vnd zu ewr Gnaden hannden warttund ſind, als ewre Genad des nach herkomen der ſachen wol ſchuldig iſt, vnd als ſich des ewr kuniglich Gnad verſchriben, hat ſolh Klainad, Gold vnd Silbergeſchirr mit ſambt anderm darinn begriffen vnſern Herren Kunig Laſſlan an widerred abgetretten, vnd ingeantwurtten, ſo der zu ſeinen beſchaiden jaren kumbt, wenn ſolten ewre Gnaden Klainad, Gold, vnd Silbergeſchirr verphenndt werden, nach ewr Gnaden begern, wo das auſſerhalb des Lannds erhört wurde, des precht ewrn Genaden groſſe merkchung vnd nachred, vnd hieten auch wir des kain macht noch gewalt zu verhenngen, noch ze tun, ſunder ewr kunigclich Gnad ſey gnugſamblich verſorgt mit renten vnd gulten des Lannds zu Oſterreich, vnd ob der Enns, die zu Ewer Genaden hannden warttund ſein, davon ewr Gnad des yeczigen, vnd auch künftigkclichs darlegens wol vnd mer beczalt mag werden nach ſolhen jaren als noch eeuor ſeinn.

Item als darnach ewr kunigkcliche Gnad vermeldet, wie ſich dieſelb ewr Gnad in das Reich werde fügen, vnd Anwäld die Lanndleut ſein, hie in dem Lannde vncz auf ewr Gnaden widerkunft herwider zu Lannde vnd dartzu Ambtleut ſetzen, vnd entſetzen wis nach gelegenhait ewr Genaden vnd des Lannds notturfften, darauf haben wir vns vnderedt, vnd pitten ewr kunigcliche Gnad, die well dem genedigclichen nachgeen, als in ewr Genaden verſchreibung begriffen, vnd hernach vermerkcht iſt.

Item das wir nach der Lanndtleut rat der vier Partinn Prelaten, Herren, Ritter, Knecht vnd Stett des Furſtentumbs zu Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, die wir dar-

darzu nemen ſullen, all ſachen des Lannds, auch alles innemen, vnd ausgeben, aller nutz vnd rennt, deſſelben Lanndes zu Oſterreich vnd ob der Enns hanndeln, vnd auch die Pflegegerichtt vnd Aembter mit Lanndtleuten im Lannd geſeſſen beſetzen, vnd entſetzen ſullen, wie ſich dann das albeg nach nottürfften gepürn wirdet ungeuerlich.

Item als auch ewr kunigclich Gnad den von Starhenberg zu Lannd Marſchalh hat aufgenomen, vnd maint in zu hannthaben, vnd ze ſchermen, vnd im darumh ze tun, als das vormaln mit im berredt iſt, damit das Lanndesrecht volfurt werd, vnd ſeinen gang hab, darauf haben wir vns auch vnderredt, vnd dankchen ewrn kunigclichen gnaden ſolhs gnedigs hanndels vnd erpietens, doch ſo pitten wir dieſelb ewr Genad, dye welle all Biſchöff, Prelaten, Phaffen, Grafen, Herrn, Rittern, Knechten, Stet, vnd all Inwoner des Lannds bei iren Freihaiten vnd Genaden genedikilich halten, vnd ſi nicht verrer beſwert, noch gedrungen laſſen werden, vnd auch das Lanndsrecht vnd der Stet rechten beſchirmen vnd fürdern, das ſi irn fürgang haben, damit nymand weder geiſtlich noch weltlich, weder reich noch arm, weder Lanndsrecht vnd der Stet rechten nicht beſwert werden in kain weiſe, vnd yedes bleibe als von alter iſt herkomen, vngeuerlich, als auch die egemelt verſchreibung nemlich berürt, vnd das auch ſolhs nu furderlich beſcheh, als des dem Lannd ein merkchliche not iſt, nachdem als ſich ettlich Preleten vnd Stet wider ir freiheit beſwert ſein, vnd vil Lanndtlewt wider Lanndſrecht gedrungen werden beclagent vnd vermeldent, dem doch ewr kunigcliche Gnad wol vermag vorzeſein.

Item als auch ewr kunigcliche Gnad auf ſolhen, ſo vormaln durch den von Schawnberg an vns bracht iſt, aber vermeldt hat, in das maſſe vnſer gnedigiſter Herr Kunig Albrecht löblicher Gedechtnus merkchlich nutz vnd rennt des Lannds verkümert hab, alſo das ſouil daraus nicht vorhanden ſey damit man ſolh hertt leüff der Krieg vnd widerwärtigkait hindan gerichten mug, vnd das auch ewr kunigclich Gnad, ſolhs darlegens von andern ewr Genaden Lannden nicht vermug, nachdem als ſich dieſelb ewr Gnad mainet in das Reich ze fügn, vnd vil darczu bdarf, vnd das doch nicht vorhannden habe, vnd ſeind wir albeg wol vnd recht getan haben, an dem Lannde vntz her vnd auch vormaln an vnſern egenanten Herrn Kunig Albrechten vnd ſeiner Vorvodern löblicher gedechtnus mit trewn beyſtand, leib vnd gut durch ains gemainen Lanndfrids willen darlegund, darumb vnd von ſolher urſach wegen, als vormaln erzalt ſind, ſo bitt dieſelb ewr Gnad, das wir gutlich anſehen, ſolh ewr Genaden gnötige vnd merkchlich geſchefft in das heilig Römiſch Reich vnd die heilig Kirchen antreffund, auch des Lanndes krieg vnd bekümernuſs mit fleiſs fürzenemen vnd zu hertzen laſſen geen, ewrn Gnaden vnd vnſerm Herren Kunig Laſslan, des Gerhab ewr Gnad iſt, zu ſundern dankch, vnd ſelber vnd

dem Lannd zu ern, nutzen vnd frumen beweiſen, vnd mit hilff vnd fürdrung vnſer ſelbs vnd der vnſern alſo angreiffen, vnd willig erzaigen, als der ewr Gnad ain gantz getrawn in vns hat, darczu ewr Gnad auch willig iſt fürdrung vnd hilff ze tun, als ewr Gnad peſſt kan vnd vermag &c. als das clerlicher in ſchrift begriffen iſt, darauf haben wir vns auch vnderredt, vnd dankchen ewrn kunigclichen Gnaden ſolher gnediger verwilligung der fürdrung vnd hilff, vnd bitten dieſelb ewr Gnad, die welle als Gerhab, Vormund vnd Inhaber vnſers Herren Kunig Laſſlas vnd warttunder Erb des Lannds zu Oſterreich, darinn fürderlich vnd beholffen ſein, das die geltſchuld entricht, die krieg vnd widerwertigkait des Lannds hindann geweiſt vnd vnderſtanden werden, das wellen wir vmb ewr Gnad vndertenigclich verdienen, vnd auch ewrn Gnaden zu frid des Lannds raten vnd helffen, als euor wir des ſchuldig ſein ze tun.

Item von Grub wegen haben wir vns vnderredt, das ewr kunigcliche Gnad ain veld fürderlich darfür machte, damit ſolher teglicher ſchad, der Lannd vnd Leuten daſelbs beſchicht, vnderſtanden werde, darczu wellen wir auch gern dienen, vnd helffen alſuorr wir des zetun ſchuldig ſeinn.

Item auf dem Artigkl von der Pehem wegen, den ewr kunigcliche Gnad vormaln gehort hat, bitten wir ewr Gnad, die welle ir potſchaft zu dem Newnhaus vnd andern darumb hinab tun, damit wellen wir vnſre Poten auch gern ſchikchen, vnd das es füderlich beſchech.

Genedigiſter Kunig auf das alles bitten wir ewr hunigclich Gnad, ſo diemütigiſt wir künnen vnd mügen, das dieſelb ewr Gnad als Gerhab, Vormund vnd warttunder Erb ſolhe vnſere vnd des Lannds merkchlich notturft, als die vor erzelt iſt, genedigclichen verſteen, vnd aufnemen, auch ſich darin geben vnd darzu tun welle, damit das Lanndesrecht ſeinen fürgang vnd ſchermhat, wan an das mag das Lannd nicht aus irrung noch zu frid komen, vnd ſunderlich an der geprechen, wie die vor berürt ſind, vnderſteen vnd wennden, das ſolhes genedigclich vnd fürderlich beſcheh, als des ewr künigclich Gnad nach herkomen der ſach vnd notturffen des Lannds nach lautt der verſchreibung handeln welle, nach rat der Lanndleüt der vier Partien in verkümern vnd verſeczen der ſlöſſer nutz vnd rennt in dem lannd zu Oſterreich vnd ob der Enns, auch alles innemen, vnd ausgeben aller nutz vnd rennt deſſelben lannds, ſolt aber ſolhes nicht fürderlich beſchehen, daraus wurd vnſerm Herrn Kunig Laſſlan, vns vnd dem Lannd noch groſſer verderben erſteen, darczu es ewr kunigclich Gnad nicht well komen laſſen, des wir hoffen, das auch dieſelb ewr Gnad vns darauf ein genedige vnd füderliche anttwurt tun welle, dieweil wir noch bey einander ſein, wann das die merkchlich notdurfft eruordert, das wellen wir vmb ewr kunigclich Gnad vndertenigclich verdienen.

XXX.

Elizabethæ Reginæ literæ Imp. Friderico in Comitiis oblata, in quibus de Ladislao filio ſuo: de colloquio Hamburgi ſecum habendo, deque Ladislao Bano prolixe agit. Ex publ. Actorum Comment. Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 97. p. 2.

Vermerkcht vnſer gnedigen Frawen der Kunigin von Vngern fürbringen vnd begeren, das ſy ſelbs geredt vnd getan hat an vnſern gnedigiſten Herren Kunig Fridreichn in gegenwurtikait des Ertzbiſchofs von Trier vnd der andern Curfürſten rete vnd aller Lanntſchafft, die daczemalen in der ſamung zu dem Tag hie warn.

Lieber Vetter ich küm aber zu ew von mein ſelbs vnd meins Suns notdurft wegen, darumb ich nu lang zeit nach groſſen vnſtaten, hie gelegen pin, vnd hab ew ſelber gepeten, vnd ermont, auch an die Lanntſchaft gemainclich nu zu zwain maln begert, das ſi ew ermonen vnd C bepitten ſolde, von meinen, vnd meines Suns wegen, vmb ein furderliche antwurtt vnd aufſtrag ze tun vber die ſtukch, darumb ich vnd die behemyſchen Herren herkomen ſein, vnd die ich ew vnd ewern reten erczelt vnd zu erchennen geben hab, wann ſicher ſolich verczichen, ſo ich hie tun, vnd mir khain antwurtt noch fürdrung nicht geſchieht, meinem Sun vnd mir, zu widerpringenlichen ſchaden kümbt an lannden vnd lewten, lieber Vetter wiewol ir mich inſunderhait nu menignemal A vertroſt habt, das ir mir vnd meinem Sun helffen vnd raten woldet, vnd ob ir ſolhe vertröſtung nicht tan hiett, ſo ſeit ir meinem Sun als ewrm frewnde vnd mir mitſambt meinem Sun ſcherms ſuldig als ain Römiſcher Künig, dem witiben vnd waiſen am hochſten empholichen ſind, vnd von ambts wegen gepürnt zu beſchirmen, ſeind nu Got ſoliche ere vnd wirde, an ew gelegt, vnd die verhengt hat, ſo getrau ich ew mein lieber Vetter, ir wollet meins Suns, vnd mein ſchaden die vns wider Got, ere, vnd B recht getan werden, helffen vnderſteen, vnd vnser nützifts vnd peſts betrachten, vnd ſunderlich ſoliche fürdrung tun, als ich ew, yeczund aber vor aller Lanntſchaft wil pitten vnd erzelln, lieber Vetter alſo pitt ich ew des erſten, das ir meinen Sun vnd mein Töchter, auch die heilig Kron von Vngern laſſet pringen her in das Lannd gen Oſterreich, an ain ſoliche fügliche *ſtat*, die an den meins Suns kunigreichen vnd lannden gelegen, vnd nahent ſey, vmb ain ſolichs, ob ſich gepürn wurde, das mir des not beſcheh, zu meins Suns vnd ſeiner Lannd notdurft, das mir das dann, nach ſein ſelbs, ſeiner Lannd vnd meiner notdurft, an widerred geantwurtt werde, als ir ew des gegen mir habt verſchriben. Auch ob ir in des reichs lannden oder andern ennden auſſerhalb des lannds ſein wurdet, oder da Got lanng vor ſey, mit tod verſchiedet, das ich dann alſo bewart, vnd verſicher ſey, damit mir das geantwurtt, vnd zugewalt gelaſſen, vnd gegeben werd, an alle irrung vnd waigrung,

wann

wann ich des beger, vnd das eruorder, als ir mir das zu der Newnſtat ſelber vnd auch durch mein Oheim von Schawnberg vnd ewrn Hofmaiſter Herrn Conraten von Krey habt geredt, vnd zuſagen laſſen, ſolichs zu beſtelln, damit ich verſichert werden ſolle, das die zu meinen handen vnd nyemand anderm zu gewalt gelaſſen werden, noch komen mügen. Lieber Vetter ich pitt ew auch, ir wellet mit ſambt mir zu dem Tag hinab gen Haimburg kömen, vnd dem gegenwurtigen den Herrn von Trier mit der andern Kurfurſten Reten auch die behemyſchen Herren vnd die lanndleut des Lanndes, was der yetz hie ſind, ew vnd mir hinab begern vnd ſchaffen zu kömen, wann ir wol wiſſen vnd verſteen mügt, das mir nicht zimlich noch fugſam were, ſolich groſs ſachen ze handeln, vnd zu bereden, mit ſolichen vnd durch die allein, die mir vnd mein Sun widerwertig vnd veind ſind, lieber Vetter ich ſech auch zemal gern, das die ſachen, die mich vnd mein Sun vnd ſeine lannd vnd leut ſo gar merklich vnd verderblich antreffent nach ewrem vnd der andern Herrn vnd lanndleut rate, die ich yetzund mit ew zu dem Tag beger, gehandelt, vnd beredt wurden, auch ſo pitt ich ew lieber Vetter, darumb, ſunderlich deſtuaſter, das ir mit ſambt der lantſchafft wellet helffen vnd raten, damit mein Sun vnd ich wider Got, er, vnd recht von vnſern rechten vetterlichen reichen, herſchafften vnd gütern, alſo nicht gedrungen, vnd vertriben werden, wan ir mir durch mein Ohem Grafen Johannſen von Schaunberg, vnd

A durch ewrn Hofmaiſter von Krey auch nachmaln durch Graf Sigmunden von Krabaten, habet laſſen zuſagen, ir wellet ew in den ſachen gern muen mit ewerr Potſchaft, vnd ſuſt nach ewerm vermügen, vnd ob ir mit Potſchaften oder ſuſt mit worten die ſachen nicht mocht zu gut gepringen, ſo wolt ir mich vnd meinen Sun fürbass nicht laſſen, ſunder dann ernſtlichen helffen mit leib vnd gut, damit wir bey Vetterlichen erb gehalten wurden. Lieber Vetter nu zweifl ich daran nicht, ſolt ir ew nur mit worten vnd botſcheften rechtt vnd ernſtlich müen in den

B ſachen, es küm an ander müe alleſambt zu gutem ennde, davon ſo getrau ich ew, ir wellet zu dem Tag mit mir kömen, in maſs als ich ew des yetz pitt, vnd vor gepeten hab, lieber Vetter, ich pitt ew auch zemal vleiſſigclich, das ir mein frewnd Laſſla Ban ſeiner tenkchnuſs wellet ledig ſchaffen, vnd ſecht in dem ewrn Vettern meinn Sun an, als ainn waiſen vnd mich als ain elende wittiben, dem ſein tenkchnuſs zu groſſem vnd merklichen ſchaden komen iſt, vnd wirdet er nicht

C kürczlich ledig, ſo erſteet mir vnd meinn Sun verderblich vnd vnwiderpringlich ſcheden, wirdet aber derſelb Laſſla durch mich vnd meinen vleis, oder vmb meiner pet willen ledig, ſo hoff ich meins Suns vnd mein ſachen werden noch gar einen guten ſtannde gewinnen, lieber Vetter dauon ſo wellet ew hilfflich, frewntlich vnd fürderlich in dem erczaigen, als ich des gute hoffnung zu ew hab, nachdem vnd ir mich gütlich vertröſt habt, das derſelb Laſſla mein ye ſull genieſſen zu erle-

erledigung der tenkchnüſs, lieber Vetter ir ſullet auch wiſſen, das der von Polan des Laſſla Ban gſloss zemaiſt hat in ſeinen handen, vnd beſorglich nur vir oder fünf Sloss, die dem Laſſla Ban noch warttund ſind, auch in kurtz verlorn müſſen werden, ſo hat er nichtz mer an gut, was wolt ir dan mit dem körpper ausrichten, lieber Vetter dauon laſſet in ledig werden, wan ich wil ew dafür ſein, das er allen den ſchaden noch widerlegen ſol, der dem lannd vnd den lewten in Oſterreich von ſeinen wegen beſchehen iſt, der doch meinn Sun am maiſten berürt, vnd nyemant andern. Lieber Vetter nu pitt ich ew in ſunderlicher lieb, ir wellet anſehen vnd merkchen die bloſſe wiſſentlich vnd beweislich gerechtigkait, die mein Sun vnd auch ich haben, zu dem Kunigreich zu Hungern, vnd vns auch des genieſſen laſſen vmb ſachen willen, die ich ew ainfaltigclich will erczelln: des erſten darumb als vnſer lieber herr vnd Vatter kaiſer Sigmund ſeliger gedechtnus zu ainem Romiſchen Künig erwelt ward, da verſchriben im die Herren geiſtlich vnd weltlich in Vngern die maynung, ob er nicht mer erben gewunne, vnd lieſſe, nach ſeim abgehen mit tod, dann mich ainige ſein Tochter, ſo wolten ſie mich als erben haben, vnd zu dem kunigreich laſſen angeen geweltigclich vnd ainen Herrn mit mir erwelln. Nachmaln als vnſer liebſter herr vnd gmahl Kunigk Albrecht, dem Got barmherczig vnd gnedig ſey, vnd ich zu dem reich Hungern erwelt, vnd gekrönt ware, da gab mir derſelb mein herr vnd gemahl ſolich brief vnd vrchund mit wiſſen vnd willen auch noch rate der Prelaten vnd Lanndherren zu Hungern vnd mit iren inſigln, ob das wurde, das er abgieng mit tod, ee dann ich, das die hungriſchen Herren geiſtlich vnd weltlich, mich vnd mein erben, als rechte erbliche Herrſchaft zu Herren vnd Erben des kunigreichs zu Hungern aufnemen vnd halten ſollen, darnach aber zu Pfingſten yetz zwai jar vergangen, habent dieſelben Herren geiſtlich vnd weltlich zu Hungern, dieſelb verſchreibung zum andernmal vernewt, mit irn aiden, briefen vnd ſigeln alſo begriffen, das ſi mich vnd mein erben Sun vnd Töchtter, was ich der gewinne, zu rechten Erbherren vnd Erben, des kunigreichs zu Hungern haben, vnd halten ſullen, desgleichen aber die maiſten vnd peſſten Herren in dem Lannd zu Hungern dieſelb verſchreibung vernewt vnd beſtett haben, da ich wittib ward, vnd ee ich meins Suns geneſen was. Nachmals als der allmechtig Got meinen Sun lebunden auf die erd beſchuf, vnd ſein geburd lautkundig was, vnd da ich es den Herren, die gen Polan geſand waren, verkündt hett, darauf ward der von Polan von ettlichen Landherren, die nicht die namhaftigiſten vnd die peſſten ſind, zu Kunig erwelt in Vngern, vnd nachdem als mein Sun gekrönt was, da ward dem von Polan die ſtat zu Ofen vbergeben, wiewol im vnd ander menigclichen ain gekrönt rechter Erbherr in dem künigkreich zu Vngern was, wiſſentlich worden, nochdem ſo lieſs auch ſich derſelb von Polan mit ainer vnrechten todten krone darnach krö-

krönen wider Got, er, vnd wider recht, vnd wider alles alts herkömen, vnd löbliche gewonhait des kunigreichs zu Vngern, wan es iſt vor nye erhört noch geſagt worden, das ein Kunig zu demſelben Kunigkreich gekrönt ſull vnd mug werden, oder worden ſey, mit vnrechter vngewondlicher oder anderr, dann mit der rechtten heiligen Krone, als das in allen Caroniken des Kunigkreichs geſchriben erfunden wirdet, lieber Vetter ains wird ich reden, bitt ich ew, ir wellet mir des nicht in arig vermerkchen, wiewol der von Polan ettwas ewr frewnt iſt, vmb ain ſolichs, das ich ew, als ainen criſtenlichen Fürſten in aller lieb ermon, vnd pitt, ir wellet meinen Sun ewrn Vettern vnd mich des laſſen genieſſen, das wir ains lautternCriſtenlichenſtambs ſein, von allen vnſern voruodern, aus den auch ſo uil Kaiſer vnd Künig nicht erkorn wern, ſolten ſi nicht lautter Criſten aus allem urſprung ſein geweſen, auch des beſunder wellet gedenkchen, das ich mein Herr vnd liebſter gemahl Kunig Albrecht, dem Got gnad, allczeit ſtrenglich vnd vaſt nach allem vermügen vnd gemüt geſtritten hat vmb der heiligen criſtenhait vnd des criſten glaubens willen, darumb er in all ſein wird, vnd eer, was er der hette erhebt vnd komen iſt, vnd nach im, das Haus zu Oſterreich durch ſolich ſein verdienen. Dawider aber der Kunig von Polan ains haidniſchen vnglaubigen ſtambs, nicht durch Gots vnd des heiligen criſten glaubens willen bekert, ſunder vmb das Lannd zu Polan, als ain criſten worden iſt, vnd ſich doch allzeit mit hilff der haiden vnd der vnglaubigen wider die criſtenhait hat geſterkt, vnd gehalten, als ſich das an den heiligen vnſerr lieben Frawn, der dewtſchen Herren orden zu Preiſſen beweiſet, ſo iſt auch wiſſentlich, das der von Polan ewrs vater bruder Herczog Wilhalm ſeligen vnd dem Haus zu Oſterr. vncriſtenliche groſſe ſmech vnd ſcham zugeczogen vnd beweiſt hat, da er ſein weib nam, vnd in aus dem lannd vertraib, vnd das iſt meinem Herren vnd Gmahel ſeligen albeg zu herczen gegangen, vnd laid geweſen, alſo das er des nye vergeſſen, vnd ſich mit dem von Polan nicht frewndten wolt, noch mochtt, mit chainer ſeiner Töchtter, als das den Herren, die ſein ret geweſen, vnd noch im leben ſind, lautter kund vnd wiſſentlich iſt, es habent auch die von Polan die Türgken in das Lannd zu Vngern pracht, vnd ſich mit im wellen frewndten bey meines Herren vnd Gemahels Kunig Albrechts ſeligen lebttegen, da er zu Prag was, vnd der ain von Polan gedenkt noch ye vnd ye ſich mit dem Türgken zu frewndten wider die criſtenhait vnd meins Suns gerechtigkait. Lieber Vetter ich mag auch nu nicht lenger hie geligen, wan ich han den Vngriſchen vnd Polaniſchen Herren, die zu dem Tag herauf komen ſind, gewiſlich laſſen zuſagen, ich well an dem dritten tag von hewt bey in ſein an lenger zug. Dauon ſo pitt ich ew zemal vleiſſigclich, ir wellet mir yetz in gegenwürtigkait der Herren von Trier vor andern Kurfurſten von Pehem vnd Lanndleuten ain enntliche antwurtt vnd gute auſtrag tun,

vnd laſſet mein Sun ſolichs genieſſen, als ich vor erczelt hab, vnd auch des, das er ewr geſibter frewnd iſt, vnd mich des nicht entgelten, das ich gern an im getan hett, vnd noch tun wolt als ain muter an irm kind, ſol vnd mag auch anſehen, das ich mein hochſts vertrauen zu ew hab, das ſich das wol beweiſt an dem, das ich meiner kinder, der heiligen Krone, vnd alles des, ſo mir am liebſten iſt, vertraut hab, vnd noch hinfür vertrauen wil, für menigclich, vnd nicht wolt, das ich des nicht getan hett, das will ich auch nach allem vermügen vmb ew verdienn, doch ſo iſt laider mein vermügen darczu nicht geſchickt, das ich ew mit ichte hie in zeitlichen dingen gedienn künne, aber gen Got, ſo wil ich das gern mit meim gepet für ew ze tun verdienn alſuerr ſeiner barmherczigkait, das von mir geuellig vnd genem iſt, lieber Vetter, wolt oder wurdet ir mir aber nicht ain ſoliche furderliche frewntliche gute auſſtrag vnd antwurtt tun, des ich nicht hoff, nach ſolichem meinem höchſten vertrauen vnd ermonen, ſo pitt ich ew, ir wellet meine erczelte wort pas verſteen vnd aufnemen, dann ich die hab können reden, vnd wellet der auch nicht vergeſſen, desgleichen hab ich die Herren deutſch Behem vnd Lanndleut, was der hie gegenwurttig ſind, auch all gepeten, wann ſolt ſich daraus begeben, daſ ich ichts tun müſte, das dem Hauſ Oſterreich widerwertig wer, das ich doch nymer gern tun wolt, ſunder alſuerr mich groſſe erhafte not darczu becwingen wurde, die dann nicht groſſer ſein mochtt, wann zwiſchen zwain pöſen, wil ich das klainer pös für mich nemen, ich getrau aber Got dem Herren, ſein almechtigkait verleich mir chraft, das kain not ſo groſs ymmer ſey, die mich becwingen müge, das ich wider meinen Sun vnd wider mein ſelbs gelimphen in ichte tun werde.

Des Römiſchen Kunigs begern was, vmb ain ſchrifft ſolicher erzelung, wan die wer lang vnd merklich. Dawider die Künigin ſprach, mit dem wurd ich nicht lenger geharren, der ſtukch ſind nur drew die ich pitt, das erſt von wegen meines Suns meiner Tochtter vnd der heiligen Kron, das ander von des Tags wegen mit mir gen Hamburg zu komen, das dritt von des Laſſla Ban wegen, *die andern wort* hab ich nur geredt, auf ain ſolichs, das ich meinn Vettern mit warhaft inpilldung zu eruollung meiner beger vnd pete bringen müge, alſo das an denſelben worten, anderr not nicht leit, dauon ſo pitt *ich* ain fürderliche auſtrag vnd antwurtt. Darauf verwilligt ſich der Romiſch Kunig antwurtt ze tun angeeunds vnd belaib ain zeit in dem rat, vnd kam wider vnd begeret, das die Kunigin nur vber nacht verczug: die ſach wer merklich vnd groſs, vnd bedörfft wol rats, ſo *wolt* er mit dem von Trier vnd andern röten pas daraus reden, vnd ir darnach des morgens gewiſlich vor den Behemiſchen Herren vnd aller Lantſchaft antwurtten. Alſo tet andern tags der Romiſch Kunig antwurtt in der Kunigin Herberg genant Prag noch mittag in gegenwurttigkait des von Trier, der andern Kurfürſten rete, der behemiſchen Herren vnd

aller

aller landleüt in Oſterreich, die A
deſmals da waren, vnd Conrat von
Krey Hofmaiſter &c. redte alſo:
Genedigiſte Frau vnd Kunigin, als
ewr kunigliche Gnad merkliche ewrs
Suns vnſers gnedigen Herren vnd
ewr ſelbs notdurft in gepürlichen
worten erczält, vnd an vnſern gne-
digiſten Herren den Römiſchen Ku-
nig pracht vnd furderliche auſtrag
vnd antwurtt von ſeiner frewntſchaft
begert hat auf drew ſtukch &c, die
wurden erczalt. Auf das erſt von
des Suns, der Töchter vnd der Kron B
wegen ain antwurtt, vnſer gnedigi-
ſter Herr der Romiſch Kunig, hat ſich
darumb gegen ewr frewntſchaft ver-
ſchriben, dem iſt er nachgegangen
piſher, vnd wil dem auch hinfür
albeg nachgeen, vnd das mag ewr
Gnad allen behemiſchen vnd vngri-
ſchen Herren ſagen, vnd verkün-
den laſſen, das ſein kunigclich Gnad
ſeiner verſchreibung, die ewr freunt-
ſchaft von im hat, albeg nachkomen
wil, vnd anders nicht: von des
Tags wegen gen Haimburg ain ant-
wurtt, als ewr Gnad wol ſiecht, C
vnd hört, das vnſer gnedigiſter Herr
der Romiſch Kunig ſo merklich be-
kümert iſt, mit groſſen geſchefften
diczs Lannds vnd andern notdürften,
dadurch er perſondlich mit ewr
frewntſchaft zu dem Tag nicht mag
komen, wie gern er das tet, ſolten
ſoliche geſchefft nicht vorhannden
ſein, vnd darumb ſo will er aus ſein
reten geiſtlich vnd weltlich darczu
ſchaffen, vnd geben, die mit ewerr
frewntſchaft zu dem Tag komen,
vnd den beuelhen treulich ze raten
in allen ſachen zu den peſſten &c.
Von des Laſſla Ban wegen ward
erczalt alle ſein vnd der ſeinen hand-
lung wider ſein ſelbs friedbrief, der
in das Lannd geſanndt wider ſein
gelaitt, das er von dem Römiſchen
Kunig genomen, vnd ander ſach dar-
um unſer gnedigiſter Herr der Romiſch
Kunig pillich, erlich vnd rechtlich
nach im gegriffen, vnd in alſo ge-
uangen hett &c. Darauf bat vnſer
gnedigiſter Herr der Römiſche Ku-
nig recht vmb ſoliche tat zu im er-
geen, erſuchen, vnd zu erkennen
laſſen, vnd was ſich zu im mit recht
begeb, darinn wolt der Romiſch
Kunig dan gütlich vnd alſo handeln,
das er der Kunigin pet ſolt genieſſen,
vnd das auch die Kunigin des ain
wiſſen vnd verſteen haben ſolt, auf
ſoliche vertroſtung vnd potſchaft,
ſo ir der Römiſch Kunig von ſeinet-
wegen getan hiet, auf das alles gin-
gen ſy baider ſeitts zu rat, vnd
beliben lang czeit bei einander, vnd
der von Trier taidingte zwiſchen in
inſunder &c. Nachmalen vber ett-
lich tag kam die Kuniginn wider-
umb zu der Lantſchaft, vnd erclagt
ſich aber, wie ir nicht gehalten
wurde, von vnſerm gnedigiſten
Herren dem Römiſchen Kunig, was
er ſich gegen ir verſchriben, vnd
mit worten verſangen hiet, vnd
wie auch ir gedankch, noch will
nye darczu wer komen vnd geual-
len, das ir Sun vnd die heilig Kron
an die Steirmarch ſolten gefürt wer-
den, vnd berürte alle ander may-
nung, als ſy vor an die Lantſchaft
hett pracht, vnd beczeugt aber, ob
ſi wider das Haus zu Oſterreich das
das groſſe not machen wurde, vnd
pat die Lantſchaft irer wort inge-
dechtig ze ſein, vnd erpermd mit ir in
ſachen irs kinds als ains rechtten erb-
herren des landes vnd ains waiſen
vnd

Digitized by Google

vnd ir ſelbs als ainer getrewn muter vnd verellendten witibnn, vnd ermont die Lantſchaft auch an alle lieb vnd trew, die Kunig Albrecht dem Lannd vnd allen Innwonern getan, vnd beweiſt hett &c. in der peſſten form.

XXXI.

Libellus ſupplex ſtatuum & ordinum Auſtriæ ad Imp. Fridericum, ut ad evitanda gravia Provinciæ damna poſtulatis eorum annuere velit. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. I. fol. 79. p. 2.

Oblata feria quarta an Viti in vigilia corporis Chriſti (*14. Junii.*)

Allerdurleüchtigiſter genedigiſter Kunig, als ewrn kunigclichen Genaden der Lanntſchaft vnderredung vnd begern empfangen, vnd in ſchrift hat, darauf ſich die Lanntſchaft noch bey einander enthaldet, ainer genedigen fürdrung ausrichtung warttund. Alſo bitten wir die Lantſchaft ewr kunigclich Gnad vndertenigclich, ſo dienmütigclichiſt wir künnen vnd mügen, dieſelb ewr Gnad welle das egemelt vnſer vnderreden vnd begern gnedigclich vnd furderlich für ſich nemen, vnd dem nachgeen, als wir des ganze hoffnung vnd troſt haben, vnd das auch vndertenigclich wellen verdienn, wann beſchech des nicht, das wir zu ewrn Gnaden nicht hoffen, ſo iſt an zweifl gewis vorhannden, das vnſerm Herren Kunig Laſſlaben als Erbherren ewrn kunigclichen Gnaden als Gerhaben vnd warttunden Erben, auch vns allen vnd dem
A Lannd groſſen ſcheden vnd gantz verderben, an dem Lannd erſteen möchte, das zemal ſwer wer ze leiden, vnd iſt das aus dem erfindlich. Die Soldner wellent nicht lennger harren vmb ir ſchuld. So iſt vil under vns, die der lanngen warttung auf ausrichtigkait vnd ſwerer zerung gern kurtz hetten, dauon ſo hoffen wir, das ewr kunigclich Gnad ſolh ſcheden vnd verderben gnedigclich vnderſteen werde, vnd nicht fürgang laſſe gewinnen, als des dieſelb ewr Gnad ir ſelber auch
B vnſerm Herren Kunig Laſſlaben landen vnd leuten wol ſulldig iſt.

Genedigiſter Kunig vnſer genedige Fraw die Kunigin hat vns gepeten ewr Gnad ze manen vmb antwurtt, die well ewr Gnad auch fürderlich tun, des bitten wir diemütigklich. Dann von der Pehem wegen hat der von Kolditz geredt, ob in nicht furderliche antwurtt wurdet, ſo wellen ſie von hinne ſchaiden an antwurtt, das wer auch nicht gut, wan dem Lannd groſer ſchad
C darauſs erſtund, wan ſi groſs verdrieſſen habent, das man in der Brief nicht zaigt.

Item der Eyczinger maint auch nicht herzekomen, es ſey dann ſein haus ee geraumbt, als der von Newnhaus maint, da mag ewr Gnad wol auf gedenken.

XXXII.

Imp. Friderici ad Poſtulata, ab ordinibus propoſita, reſponſum. Ex publ. Actorum Commentariis Civita-

vitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 80. p. 2.

Hienach iſt vermerkt vnſers genedigen Herren Kunig Fridreichs antwurt auf der Lantſchaft vnderredung vnd begerung, vns in geſchrifft geantwurt.

Von erſt als die Lantſchaft in der geſchrifft berürt hat, die entrichtnus den Soldnern ze tun, vnd vor ir hat, das wir die entrichten ſullen, von verſchreibung vnd anderer vrſach in derſelben ir geſchrifft begriffen.

Darauf iſt vnſer antwurtt, das zu der zeit, do derſelben Soldner ettlich vmb irn Sold abſagten, vnd auch die andern nicht lenger peiten, noch verziehen wolten, vnd aber von rennten vnd gulten des lands ſouil nicht vorhanden was, auch andern ennden als vbring nicht auſpracht, noch beſtellet mocht werden, das dieſelben Soldner dauon entricht wurden, haben wir nach rat vnſerer rete des lands Oſterreich vnd anderer, die wir her gen Wienn ſchicken, den obgemelten ſoldnern, anſtat vnſers vettern Kunig Laſſlas als ain vormund geltſchuld brief gegeben, vmb ir vodrung, damit beſchedigung vnd angriff des lands underehomen, vnd daczwiſchen gedacht wurde, wie dieſelben Soldner entricht wurden, vnd lannt vnd leut hinfür in frid beleiben mochten.

Vnd als darauf deſſelben mals, durch vnser yetz gemelt rate beredt, vnd geraten ward, haben wir die Lantſchafft darauf an den Tag her gen Wienn geuodert, ſolh vorgemelt vnd andere des Lands geprechen vnd notdurfft an ſi zepringen vnd ze biten, das ſi darinn raten, helffen, vnd weg gedenken wolten, ſunderlich wie nu fürbas die Soldner entricht, vnd lant vnd leut in frid vnd gemach geſetz wurden.

So aber die namhaftigen lantleut zu demſelben Tag nicht komen, und der Tag dadurch nicht mocht gehalten, ſunder yetz yetzund auf dieſew zeit geſchoben muſt werden, da haben wir vns yetzund hie in vnſer erſten geſchrifft der Lantſchaft geantwurtt, vmb deswillen, das lannd vnd lewt in frid vnd gemach komen, verwilliget, ain anlehen ze tun, damit die egemelten Soldner entricht wurden, wiewol ſolh anlehen an vnſeren ſtaten nicht wol wer geweſen, von groſſ merklicher ſach vnd geſchefft wegen, die wir yetzund in der kriſtenlichen kirchen vnd des heiligen reichs ſachen vorhanden haben &c.

Vnd das wir darumb vnd auch vmb die andern ſumen, die wir vor dargeliehen haben mit klainad vnd ſilbergeſchirr verſorgnuss begerten, daſelben haben wir vns nicht anders dan zum peſten fürgenomen, vnd gedachten füglicher zu ſein ſolh var vnd gut verkümert ze werden, dann ob man geſloss, nutz vnd gult des lands darumb verkümern ſolt, wan jerlich damit vil hindan gehen muſte, das durch vnſer fürnemen erſpart, vnd des landes merer nutz vnd notdurft damit geſurdert werden mochte

Sindemalen aber derſelb weg A vmb klainat vnd ſilbergeſchirr die landlewt nicht fugſam bedunkchet, ſo ſein wir noch willig ze fürdrung des Lannds, der Soldner geltſchuld, die auf virzig tauſent gulden, oder mer pringen wirdet, aufzerichten, wiewol vns das aber ſwer werden, vnd in den vorgemelten der kirchen vnd des reichs ſachen auch damit an vnſern vnd vnſers Hauſs zu Oſterreich eren, nutz vnd wirdigkait, nicht klain ſawmnuſs vnd hindernuſs bringen möchte, das wir vns aber daran nicht verhindern laſſen, ſundern des lands nutz, frumen, frid B vnd gemach, alsuerr wir mügen, fürdern wellen, doch alſo das wir vmb ſolh entrichtnuſs der Soldner, vnd auch vmb die ſumm, ſo wir vor dargeliehen haben, die bey XXX^{M}. gulden pringet, nach notdurfften verſorgt werden, wan wir mainen, daſ das götlich, rechtlich vnd pillich ſey, wir mainen das wir an ſolh verſorgnuſs vnſer erblich vnd aigen gut, weder von vnſer vormundſchafft, von verſchreibung, C noch von herkomens wegen nicht ſchuldig ſein, darzeleihen, noch ze geben, nachdem alſdan von des lands rennten vnd gulten, die vntzher geuallen ſind, ſolh vorberürt entrichtnuſs der Soldner nicht beſchehen mag, vnd auch vaſt zu beſorgen iſt, das man der künftigen rennten, vnd gult nach menigen leüffen, die ſich teglich begeben mügen, wol bedurffen werde, vnd die auch darczu villeicht nicht genügig werden mochten, dadurch wir alsdann ſolhs vnſers darlehens von denſelben Rennten vnd gulten auch nicht bechomen mochten.

Vnd darumb das aigentlich erſichert werde, das dieſelben nutz vnd rennt, über gewondlich vnd notdurftig darlegen ertragen mügen, ſo ſey wir willig, das von yeglicher Partey ainer oder zwen darzu genomen, vnd von denſelben ſolh rennt vnd gult erkundet, vnd verſichert werden, ſodan wird man wol vernemen, was die bringent, vnd wohin ſi komen ſind, doch das die, ſo bei ſolher erkundung vnd erſicherung ſein werden, darczutun, das daſſelb nicht geoffnet werde, dann allain alſuil das inſunderhait zu vnderweiſung der gegenburtigen ſachen, den andern lantleuten, die yeczund hie bey dem Tag ſind, notdurfft wurd zeoffnen, ſolt es ſich aber gepürn, vnd dem Haus *Oſterreich* fugſam ſein, ſo hieten wir bey ſolhem erkunden vnd erſichern, der lanntleut lieber mer dann mynnder.

Von des Landmarſchalhs ambt wegen &c. das wellen wir halden in maſs als wie es beſtellet, vnd vns in vnſerer vodern antwurtt, der lantſchafft darumb gegeben, erboten haben.

Wir wellen auch in vnſerm abweſen, ſo wir vns fügen in die obern land des heiligen reichs, hie in dieſem land vnſer Anbelt ſetzen aus den vir Partayen, die all ſachen vnd notdurft des lands vntz auf vnſer widerchunfft von vnſerm wegen halden vnd handeln als gepürlich vnd gewondlich iſt.

Auf das alles ſein wir im ganczem getraun, die Lantſchafft hab an ſolhen verſchriben vnſerm darlegen

gen

gen vnd guten willen, den wir vns zu fürdrung gemaines nutzs, frids vnd gemachs des Lands alſo fürnemen von vns ain benügung, vnd tun darüber gen vns nicht andere verſuchung oder newung, wan wir willig ſein, vns gen derſelben lantſchaft gütlich, gnediklich vnd fürderlich zu beweiſen, vnd zweifeln auch nicht, ſi halte ſich widerumb gen vns in willigkait, hilff vnd beiſtand. Als ſich auch gepürt, vnd pillich iſt, vnd ſunder nachdem, als wir von ſchuld vnd recht, auch von alten löblichen herkomen des Haus Oſterreich, vnd von verſchreibung von vnſern vodern Fürſten von Oſterreich aufgegangen vnſern egenanten vettern Kunig Laſſlabs Vormund vnd rechter natürlicher wartunder Erb ſein, als der eltiſt von Oſterreich.

XXXIII.

Statuum & ordinum Auſtriæ argumenta in contrarium adducta, repetitaque poſtulata. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobonenſis Vol. 1. fol. 81. p. 2.

Der Lanntſchaft antwurt widerumb.

Allerdurleuchtigiſter genedigiſter Kunig, als ewr kunigkliche Genad auf der lantſchafft vnderredung, ein antwurt getan, vnd vns die ſchriftlich gegeben hat, die haben wir diemitigklich vnd mit vndertenikait empfangen, vnd als ewr K. G. verſorgnuss begert, vmb ſolh darlegen, ſo dieſelb ewer Gnad getan hat, vnd künftiklich tun wirdt.

A Darauf iſt der Lantſchaft antwurt, das ſy ſolher verſorgunss nicht gewalt hab zu tun, vnd auch nicht ſuldig ſey, nachdem vnd als ewr gnad vormund vnd gerhab iſt, vnd des lands rennt vnd gult ingenomen habt, vnd innemet; die pillichen an ſchuld abgetzogen werden

Wan auch ewr kunigkliche Genad nach rat des lannds ret zu Haimburg, hie zu Wienn vnd in der Newnſtat menigermalen gepeten, vnd gemont iſt, die Haubtleut B der Soldner zu beſchikhen, abpruch mit in ze tun, vnd ſy dann irs ſolds zu entrichten, ſolt das alſo deſmals geſchehen ſein, ſo wer das land groſſer ſchaden vertragen bliben. als das ewr K. G. wol verſten, vnd des ingedechtig ſein mag.

Dauon ſo bitet die lantſchaft ewr K. G. diemütigklich vndertenigklich, das dieſelb ewr Gnad die Soldner noch betzalen, vnd die vnuerkümerten rennt vnd gult mit landleuten der vir Parteyen des lands zu Oſterreich nach innhaldung der ver- C ſchreibung mit innemen vnd ausgeben, beſetzen welle, die dann ſolh innemen vnd aufgeben nach ewr Gnaden wiſſen handeln, vnd das auch ewrn Gnad andern vnſerer vodern vnderrednuſs vnd bete, die wir ewren Gnaden vor hinein gegeben haben gnediklich welle nachgeen, vnd das füderlich tun, wann wir doch vngern wolten, vnd daran nicht ſein, das ewr Gnad ſolhs irs anlehens, dem fürſtentumb ze Oſterreich getan, auſſten, vnd des von den rennten vnd nutzen des lannds nicht bezalt werden ſoldet.

Wir hoffen vnd biten auch beſunderlich, das ewr K. G. ſolh vnſer vnd des lannds notdurft, als wir die vormalen vnderredt vnd gebeten haben, vnd yetzund aber vermelden gnediklich von vns verſten vnd aufnemen werde, wann wir darinn vnſern ſundern nucz vnd vortail auch chainerlay newung nicht ſuchen, ſunder nur dem nachgen vnd gedenkhen ze tun, des wir vnſerm jungen Herrn Kunig Laſſleben als erbfürſten auch ewrn K. G. vnd vnſern genedigen Herrn Herczog Albrechten ewrn bruder vnd Herczog Sigmunden ewrn vettern als warttunden erben ſuldig ſein, damit das wir nicht gemerkt ſein, noch werden, anders dann trewlich vnd rechtt getan haben vnd wellen, auch das mit trewn vnderteniklich vmb ewr K. G. verdien.

Solt aber ewr Gnad ſolhs nicht genediklich vnd furderlich tun, des wir nicht hoffen, ſo mochtt verderblich ſchad erſten an dem lannd, das ewr kunigcliche Gnad ſuldig iſt ze vnderchomen, als Vormund vnd warttunder erb des lands nach allem herkomen.

XXXIV.

Imp. Friderici ad præcedentia Reſponſum. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindob. Vol. I. fol. 82. p. 2.

Hienach iſt vermerkcht aber ain antwurt vnſers gnedigiſten Herrn des Kunigs auf das vodern.

A Als wir Kunig Fridreich &c. vns in vnſer nagſten antwurtt vnſer lantſchafft getan verwilligt hetten die Soldner aufzerichten, alſo das wir darumb weren verſorgt worden, vnd lautter maynung gehabt haben, des lands nutz vnd frumen nach vnſerm peſten vermügen damit ze furdern.

Wiewol nu ſolh verſorgnüſs nicht angeſagt iſt, ſo ſein wir dennoch willig, dadurch das land B deſter furderlicher in frid vnd gemach mug geſetzt werden zu aufrichtung derſelben Soldner von vnſerm aignem gut in münſs oder aber in ſilber weis noch darzeleihen zwainczig tauſent guldem in werung, als man den Soldnern pflichtig zugeben vnd der beczalung darumb zewartten als leng iſt, wir mügen auch dieſer zalung zenemen von des lanndes renten vnd nuczen, ob vns das dauon werden mug.

Wer aber das vns vngeuerlich C ſolh notturfft zu hannden kem, das mir der vorgemelten zwainczig tauſent guldem bedurffen vnd nicht lennger geraten, auch darumb von rennten vnd nuctzen des lannds, die desmals vorhanden ſein wurden, nicht entricht werden mochten, das wir alsdenn von rennten, gulten oder gſloſſern des lannds mit wiſſen der, die wir aus den vir Parteyen nemen vnd ſeczen werden, ſouil verphenden vnd verſetzen mugen, damit der zwainzig tauſent guldem entricht werden, doch alſo das die ſelb verphenntnuſs dărnach alsuerr das müglich wirdet, von andern vnuerkümerten rennten vnd gulten des lanndes wider gelöſt werde. Dann

Dann was man vber die zwainczig tauſent guldem zu entrichtnuſs der Soldner bedurffen wird, begern vnd pitten wir die mit fleiſs vnd inſunder gutem getrawn, das die lanntſchaft vns vnd vnſerm lieben Vettern Kunig Laſſlaben zu lieb, in ſelbs vnd dem lannd zu ern, gemach vnd ſchirm mit anlehen oder in ander weg, wie ſi am fuglichſten bedunket, ir hilff tun, damit ſolich entrichtnuſs der ſoldner fürderlich, vnd an lennger verziehen gancz beſchehen mug, vnd wir ſein willig nach rat der vorgemelten, die wir aus den vir Parteyen ſeczen werden dieſelben lanndleut, die mit ſolhen anlehen, oder in ander weg, die ſi gut bedunken, ir hilff alſo tun werden, darum von den vnuerkümerten rennten vnd gulten des lannds auch zu beczaln oder mit verpfenntn vnd verſeczen der rennt, gült oder gſlöſſer zuuerſorgen.

Wir ſeinn auch willig nach begerung der lanntſchaft, aus den vir Parteien ze nemen, vnd nach derſelben rat all ſachen vnd notdurfft des lannds zu hanndeln vnd zu empfelhen nach innhaltung vnſers verſchreibung. So wir der lanntſchaft geben haben, vnd in auch in vnſerm abweſen, die anwaltſchaft empfelhen aufzerichten von vnſern wegen, vnd an vnſerr ſtat nach dem trewiſten vnd peſten vngeuerlich.

Wir begern auch, das die lanntſchaft ettlich aus den vir Parteyen darczu ſchaff vnd ordne, vor den all rennt vnd gült des lannds, die in der zeit vnſer vormundſchaft vncz her geuallen ſind erkundnet, vnd erſichert werden, vnd das dauon vber zerung vnd ausgeben van des lannds vnd vnſers lieben Vettern Kunig Laſſlabs notturfft wegen zu vnſer ſelbs ſunder ſachen oder geſchefften ausgeben wer, deſſelben wellen wir, ob des begert wirdet, an der ſumm, ſo wir dargeliehen haben, abgeen laſſen &c.

XXXV.

Nomine ſtatuum & ordinum Auſtriæ a Johanne Schawnbergio Comite Friderico Imp. datum eorum Reſponſum. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 83. p. 1.

Ain widerred auf der vorgeſchriben vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs antwort durch graf Johanſen von Schawnberg fürbracht.

Genedigiſter Kunig, als ewr kuniglich Gnad des erſten der lantſchaft von ſolher gegenwurtiger triflich notdurft wegen des lanndes den gegenwurttigen Tag, der ſich nu lange zeit verzogen hat, in red vnd widerred manigueltige ſchrift vnd wort gegeneinander getan haben, durch das doch des lanndes groſſe notdurfft vnd gebrechen, vetzher nichts aufgericht, ſunder nur dem lannde ye gröſſer ſcheden erſtannden, vnd beſorglich noch teglich hinfür erſteend ſind.

Dauon ſo pitt die lanntſchaft ewr kunigcliche Gnad. die welle gnedigclich anſehen vnd merkchen, das ſy ewr Gnad den lannd ze Oſter-

reich zu troſt vnd hilf gebürlich willigclich vnd gern hat aufgenomen in anfang zu Vormund vnd nachmaln zu Gerhab, vnd ewrn kunigclichen Gnaden alſo in aller lieb vnd trew willig vnd gewertig ſein, vnd das ir dadurch die ſoldner gnedigclich vnd fürderlich entrichten wellet, als ſich dieſelb ewr Gnad in kunigclichen ſchuldbriefen vnd ſentbriefen gegen in verſchriben, auch mit nuczen gegen der lanntſchaft vnd den Soldnern verwilligt vnd veruangen hat, darumb vnd auch das ewr kunigclich Gnad die Soldner als Herr vnd Gerhab durch des lannds peſten willen aufgenomen, vnd die in anfang vor guter zeit zu Haimburg nach rat vnd bet der Lanntſchaft rete nicht hindan gericht, ſunder ſi vetz pisher geliten, vnd das lannt in ſolh groſſe ſchuld vnd ſchaden komen laſſen vnd bracht hat, maint die lanntſchaft ewr Gnad ſey ſchuldig vnd pflichtig die ſoldner alſo zu entrichten vnd zu beczäln, als ewr kunigclich Gnad das ſelber verſten mag, vnd die lanntſchaft hofft, dieſelb ewr Gnad werd das ſuderlich vnd vnuerzogenlich tun, vnd ir des ain zeit vnd hor benennen, auch yeczund von der lanntſchaft darczu nemen, damit alſo das angangs beſchech.

Als auch ſich ewr kunigclich Gnad verwilligt hat, den artikeln nachzegen in der verſchreibung, auch zu erſichrung vnd erkundung der rennt vnd gult von vergangnes innemens vnd ausgebens wegen, aus den Parteyen hat eruordert zu geben nach ewrn Gnaden leczten antwurtzetl innhaldung.

Darauf pitt die lantſchaft ewr kunigklich Genad, das dieſelb ewr Gnad ir verſchreibung in allen artikeln vnd ſtuken von anfang vecz an das end gnediklich vnd furderlich nachgen, auch die alſo volfurn vnd halten, vnd das tun welle, wann den ewr K. G. aus den vir Parteyen nemen wirdet all ſachen vnd notdurft des lands ze handeln nach der verſchreibung lautt, dieſelben mügent, ſullent vnd werdent den wol darob vnd dapey ſein, das ſolh erſichern vnd erkunden, der vergangen handlung zuſambt der künftigen in aufgeben vnd innemen des lands rennt vnd gült nach der verſchreibung vnd verwilligung, ſo ewr Gnad getan hat, beſchehen vnd gehandelt werden.

Genedigiſter Kunig, es pitt auch die lanntſchafft ewr K. G. ſo ſi hoch iſt vnd diemütigiſt vermag vnderteniklich vnd mit trewen, dieſelb ewr Gnad welle ſolh ir pet vnd notdurft gnediklich vnd zum peſten verſten vnd aufnemen, darin nicht anders geſucht, getriben, noch fürgenomen wirdet, dan ainer gemainer nucz vnd gepürliche notdurfft Kunig Laſſlabs als ains Erbherrn, als des die lantſchaft demſelben irm Erbherrn vnd voraus ewr kunigklichen Gnaden auch ewrm bruder Herczog Albrecht vnd ewrm vetter Herczog Sigmunden vnſern gnedigen Herrn als warttunden erben des lands, vnd auch in ſelber vnd dem land ſuldig vnd pflichtig iſt, vnd ſunderlich ſolh vnüberwindlich verderben vnd ſtorung des lands ze vnderſten, als in von irn ern vnd ſulden wegen pillich gepürt, vnd hoffent, das ewr kunigkliche Gnad ſi des ſtille welle gnediklich ergetzen, vnd genieſſen laſſen

laſſen, mit hilff, troſt, rat, tat, vnd aller gnaden, wan ſolt die lantſchafft des nicht alſo tun, da Got vor ſey, ſo mocht ſi darumb gemerkcht werden von ewr K. G. vnd ewrn egenanten bruder vnd vettern oder von irm Erbherrn Kunig Laſſlan, ſo der zu ſeinen beſchaiden jaren komen wirdet, ſolhe vermerkchung, die lantſchafft nicht mainet ze verdienen, ſunder vermeiden wil noch allem irm vermügen.

Es getraut auch die lanntſchaft, das ewr K. G. irer verſchreibung in allen ſtukchen vnd artiklen von anfang zu end als vorgeredt vnd gepeten iſt, nachgen, vnd die ſoldnern irer ſchuld entrichten vnd bezaln werde, furderlich, vnd an lenger verziehen, vnd maint das ewr Gnad des entrichtens ſuldig ſey, darumb das ewr K. G. die ſoldner vor langer zeit zu Haimburg nach rat des lands rete vnd meniger beger, pet, vnd monung nicht hindan gericht, vnd das land zu ſolhen groſſen ſchaden damit pracht, vnd ſich zu jung iſt gegen in verſchriben, vnd gegen der lantſchafft verwilligt hat, das auch vorgeredt iſt.

Solt aber ewr Gnad das nicht vnuerzogenlich tun, ſo iſt yeczund gegenburtiklich vorhannden verderblicher ſchad, durch die Soldner ze beſchehen, die an ennde zemaiſt von hinnen geriten vnd angeunds in willen ſind, das land zu beſchedigen, vnd mochten ſich villeicht zu andern des lannds veinten vnd mit den aynigen vnd alſo ſterkchen, nachdem als die Soldner die nucziſten vnd peſſten Marchſloſſ des lands innhaben, das

A weder ewer K. G. noch die gancz lantſchafft mit hilf noch rat des landes verderben nicht gewenden mochten.

Genedigiſter Kunig, es maint auch die lantſchafft nicht, vnd hat des nie für ſich genomen, das ewr K. G. ſolhs anlehens, ſo ewr Gnad getan hat, vnd tun wirdet ze notdurfft des lands nicht ſolle bechomen oder entricht werden, von den rennten vnd nuczen des lands, wan das ye vnpillich wer, das dieſelb ewr Gnad des ſolt auſſten vnd da-
B uon nicht beczalt werden.

Es zweifelt auch die lantſchafft nicht daran, oder es mug ewr K. G. alles anlehens vormaln getan vnd kunftiglich ze tun, darnach mer bezalt werden, von den nuczen vnd rennten des Lands in ſouil zeit als noch eeuor iſt, vncz zu vnſern Herrn Kunig Laſſlabs beſchaiden jaren als das auch vormaln zu guter maſſ ewr K. G. erleütert vnd erczelt iſt.

Genedigiſter Kunig auf das pitt
C die lantſchaft ewr K. G. dieſelb ewr Gnad welle auch gnediklich merkchen die trew, fürdrung vnd hilf, ſo ſi auf ir ſelbs koſſt vnd darlegen getan, vnd zwai veld gehalten hat, merklich groſſ ſcheden des lands vnd der lewt daſelbs vnderſteend vnd das ewr K. G. des die lantlewt vnd Lantſchafft gnediklich well genieſſen laſſen, vnd ergeczen mit hilff, rat, fürdrung vnd tat, vnd ſunderlich die Soldner angeunds entrichten, damit ſi das laud nicht beſchedigen, als vormaln ir ettlich getan, vnd dem land ſouil ſchadens zugeczogen ha-

Digitized by Google

habent, das ſi allſambt mit ſouil guts, als der ſchad pringt, wol beczalt, vnd hindan gericht wern worden, das wil die lantſchaft vmb ewr K. G. vnderteniklich vnd trewlich verdienen.

Genedigiſter Kunig, ich Hanns von Schawnberg, red ains für mich ſelber, man ſagt yetz fürwar, das veld gemacht ſein in dem ze Behem auch zu Merhern vnd hinnen in Oſterreich werden wider vns vnd das land, daraus gantz verderben erſtet, wan das geſchiecht das mag ewr K. G. yeczund alles vnderkomen, vnd iſt des wol ſuldig, damit die ſoldner vnd ſolhe veld nicht zuſamen komen, ſich zu ainigen, vnd das land nicht beſchedigen werden, wann das vnuerkerlich wer.

XXXVI.

Capita poſtulatorum, Trevirenſi Archiepiſcopo, Electoribus Imperii &c. ab Imp. Friderico ad diſceptandum conſtitutis, a ſtatibus & ordinibus Auſtriæ propoſita. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 85. p. *1*.

Hienach iſt vermerkcht die vnderredung der Lantſchafft an den Ertz Biſchof von Trier vnd andern Curfürſten Rete vnd Freunt die yetz mit im hie ſind, vnd durch dieſelben an vnſern Herrn den Kunig ze pringen nach deſſelben von Trier vnd der andern Rete erpietung gegen der lantſchafft.

A Die Lantſchafft dankcht des von Trier Gnaden vnd ander der Curfürſten irer gnedigen Herrn reten vnd freunten ſolhs fleiss vnd der müe, darinn ſich dieſelben Herren gegeben vnd gewilligt habent in ſachen der lantſchafft zu arbeiten vnd ze reden, vnd des lands nucz zu betrachten zu vnſerm gnedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig, vnd das wil die Lantſchaft vmb dieſelben Herrn willigklich vnd diemütiklich gern verdienn.

Vnd die lantſchaft gibt darauf
B ir beger ze verſten wie ſie maint, das ſich deſſelben vnſers Herrn des Romiſchen Kunigs Gnad gegen ir halten, vnd beweiſen ſulle.

Des das ſein Kunigkliche Gnad, die Soldner irs ſolds vnd irer pillichen vodrung entricht vnuerczogenlich, wan das nicht lenger anſtellen mag gehaben, nachdem, als die Haubtleut lange zeit darumb ſind hie gelegen, nach vil vnd maniguel-tiger beteyding vnd bete, vnd noch an aufrichtigkait von hinn geſchai-
C den, vnd in willen ſind, das Land anzegreiffen vnd zu beſchedigen, des ſi wol ſtat habent, nachdem als ſi die peſſten manch gſloss beſiczen, als das vormaln genüglich erczelt iſt, vnd was ſorgen dapey geweſen ſind, vnd das ſich ſein K. G. alles darlegens vnd anlehens beczaln, von den rennten vnd gülten des landes in den jaren ſeiner regentz, wan das in ſo vil zeit wol mag beſchehen, des die lantſchafft nicht zweifelt, ſol vnd wil anders ſein kunigklich Gnad der lantſchafft rat volgen.

Item

Item das auch derſelb vnſer gnedigiſter Herr N. der Romiſch Kunig ſeiner verſchreibung, die ſein K.G. der lantſchafft gegeben hat, nachgen, vnd die genczlich volfürn, welle in allen vnd yglichen ſtukchen, punčten vnd artikeln von anfang zu ennd, das dem lannd auch zemal not iſt, wann ſein Genad das lant in groſſ merklich ſchaden bracht hat, mit dem das die Soldner vor langer zeit, als ſchir ain jar vergangen, nicht hindan gericht ſind, vnd landes recht ſein gang nie gehabt hat, ſeit ſein Genad angangen iſt, zu dem land nach der Rät rat, aus den Parteyen des lants.

Wan auch dieſelb verſchreibung neüllich innhaldet, das vnſer genedigiſter Herr N. der Römiſch Künig das land in allen ſachen gnediklich fürſech.

Dauon ſo bitt die lantſchaft, des N. von Trier Genad mit ſambt anderer irer Herren der Curfurſten, Reten vnd Freunt, die mit ſeinen Gnaden hie ſind, vnſern gnedigiſten Herrn den Römiſchen Kunig zu biten, das ſein kunigkliche Gnad vnſer gnedigiſte Frau die Kunigin, auch vnſern gnedigiſten Herrn Herzog Albrechten in den ſachen darumb ir yeglichs Gnad herkomen vnd gut zeit hie geweſen ſind, ain gutliche vnd fürderliche aufrichtung tun, vnd dem vnuerzogenlich nachgen welle, als ir yeglichs Gnad pitt vnd begert, das auch die lantſchaft gepürlich ſein, vnd pillichen bedunkchet, wann ſolt ſein kungkliche Genad, des nicht tun, ſo mocht dem lannd groſs mue vnd ſchaden daraus erſteen, die vnuerwindlich würden, als das wol zu verſten vnd klar iſt.

Auch die Pehem vnd Mirher vnd nemlichen Herrn Vlreichen den Eyczinger alſo vertign, vnd hindan richten welle, damit das lannde von in nicht bekriegt vnd beſchedigt werde, vnd ſolich zugriff herinn vnd hinne von in, noch von vnſern wegen hinaus in ſew, oder ir lannd vnd in die iren nicht beſchehen, als des die Behem vnd die Merhern begerund vnd willig ſind, vnd dem land nuzlich vnd not iſt, vnd das ſein k. G. ſolichs angeunds furderlich vnd an lenger czug für ſich welle nemen, vnd was die lantſchaft ſeinen kunigklichen Genaden darzu helfen vnd raten ſull, als ſi des von ſchulden vnd rechten pflichtig iſt, das wil die lantſchaft willigklich vnd vnderteniklich tun als von alter herkomen iſt.

Ob auch yemant vnder den lanntlewten bedeuchte, das vnſer gnedigſter Herr der Romiſch Kunig vngnad oder vnwillen zu im hett gewunnen, von ſolher leüff wegen, die ſich zwiſchen ſein kunigklichen Genaden vnd der lantſchaft begeben haben, das ſein Genad des auch kainem nicht beweiſen, noch zu arg gedenkchen, ſunder ains yeglichen genediger Herr ſein ſulle vngeuerlich.

XXXVII.

Statuum & ordinum Auſtriæ a finitâ diſceptatione ultimum conſultum. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 86. p. 1.

Aber ein endtliche beſchlieſſung der lantſchaft nach des Ertzbiſchof von Trier vnd der andern Curfurſten Rete vnderredung &c. an Suntag nach ſand Johanns Tag Baptiſte (*2. Julii.*) anno Domini &c. XLI°.

A

Des erſten das vnſer gnedigiſter Herr N. der Romiſch Kunig, die Soldner ire vodrung vnuerzogenlich angeunds entrichte vnd beczale, vnd dan ſeiner kunigklichen verſchreibung in allen ſtukchen nachgee, von anfang zu end, vnd yeczund gegenburtiklichen aus den ſtannden des landes darczu ſchaff vnd neme, das ſolichs alſo beſchee, vnd volfürt werde.

Das auch ſein kunigklich Gnad irs anlehens vnd darlehens dem lannd vorgetan, vnd hinfür ze tun, nach derſelben rat, ſo ſein Genad aus den Parteyen nemen ſol, wider beczalt werde, vnd das nemen von den rennten vnd nuczen des lannds in zeiten ſeiner regentz, vntz auf Kunig Laſſlan beſchaiden jar, vnd zweifelt auch die lantſchaft nicht, oder es mug in ſo vil zeiten wol geſchehen, vnd ſein kunigkliche Gnad daraus noch mer entrichten mit allen fuge.

Item das auch vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig vnſer gnedigiſten Frauen der Kunigin, den Behem, den Merhern vnd Herrn Vlreich Eyczinger fürderliche aufrichtung vnd end geb, als das an ſein K. G. vor pracht vnd offt begert iſt.

Es pitt die lantſchafft auch denſelben vnſern gnedigiſten Herrn Kunig Fridreichen fleiſſigklich ſein Gnad welle vnſern gnedigiſten Herrn Herczog Albrecht ain gütliche aufrichtung fürderlich tun vnd dem nachgeen, als vnſer Herr von Trier zwiſchen ir paider Gnaden beredt hat, damit ir paider Genad prüderlich gericht vnd geaint ſein, wan das ſeiner kunigklichen Gnaden zu frid ſeiner lannt wol dienet.

XXXVIII.

B

Conſtitutiones comitiorum, interceſſore Trevirenſi ceterisque, qui aderant, Imperii Electoribus, ab ordinibus Auſtriæ perlatæ, & Imp. Friderico probatæ. Ex public. Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 86. p. 2.

C

Hienach iſt vermerkcht, wie der Ertzbiſchof von Trier, der andern Curfürſten, Räte vnd frewnt, zwiſchen dem allerdurleuchtigſten Fürſten vnd Herrn Kunig Fridreichen Romiſchen Kunig &c. vnd ſeiner lantſchafft ze Oſterr. beredt, geſprochen vnd beſchloſſen habet, des ſich derſelb vnſer genedigiſter Herr durch ſein K. G. verangen vnd gewilligt hat in gegenburtikait des egenanten Herren von Trier der andern Curfürſten, Räte vnd der lantſchaft ze Oſterreich, daran auch dieſelb lantſchaft ain benügen gehabt, vnd des bechant hat, vor den egemelten Herrn vnd den Räten aus der Steirmarch &c. vnd ward auf ſolhe mayngung geredt durch des von Mayntz Canczler.

Aller-

Allerdurleüchtigiſter Kunig gnedigiſter Herr, Erwürdigen wolgeborn, Edlen Strengen vnd Erſamen Prelaten, Grauen, Herrn Ritterſchafft der lantſchafft vnd von den Steten des lands zu Oſterreich.

Als vnſer gnediger Herr der Ertzbiſchof zu Trier, vnd andere vnſere gnedigen Herrn der Curfürſton Räte vnd Frewnt, ettwas leuff zwiſchen ewr K. G. vnd ewrer lantſchaft hie gegenburtig gehort, vnd gemerkcht haben, der nicht not iſt zu läuttern, daraus doch ewrn K. G. vnd dem Haus ze Oſterr. merklicher ſchaden erſtanden, vnd künftig werden ſein mochten, wiewol nu derſelb von Trier vnd der andern vnſer gnedigen Herren der Curfurſten Räte vnd Frewnt in trifftigen und merklichen ſachen die heilig kriſtenhait als ſer vnd trefflich berürend, alſo das desgleichen lemtiger menſch yeczund nie mag gehort, oder verſtanden haben, hye ſind botſchaft an ewer K. G. ze werben, noch dann ſo haben ſi ſich das nicht an ſolhen lewffen, das auch zu guter maſſ trefflich, vnd dem land als ain Erſam glid des heiligen Römiſchen Reichs anligend ſind, nicht laſſen verhindern, ſunder gutlich gedacht ſolhe ſach zu klarhait vnd gut ze bringen, für ſich genomen, auch darinn gütlich verwilligt, vmb des peſſten willen, ewr K. G. vnd dem heiligen Reich, der heiligen kriſtlichen kirchen, vnd dem Haus, auch der lantſchaft ze Oſterreich ze nucz vnd ze frum ze tun vnd ze arbeiten nach allem vermügen, vnd aus den ſachen nach zeitlichen beradt, geredt, in maſſen als hie nach geleütert wirdet.

A Des erſten das vnſer gnedigiſter Herr N. der Romiſch Kunig, hie gegenburtig die ſoldner dicz landes ir vodrung vnd ſchuld gancz gar vnd furderlich an lenger czug beczaln, vnd aufrichten ſol, von ſachen wegen, die genuglich gelautet haben, damit das land von denſelben Soldnern nicht bekriegt noch beſchedigt werde:

Das auch derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig ſeinen verſchreibungen vnd briefen vnd B in allen vnd yglichen ſtuken, punćten, vnd artikeln, als ſein Gnad der lantſchaft gegeben hat, vnuerzogenlich vnd gnediklich nachgen, vnd die volfürn ſol, von anfang bis zu ende.

Das auch derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig aus den vir ſtenden des lands, yeczund fürderlich darczu geben, vnd nach derſelben Rat all ſachen des lands C für hannt nemen, regirn, vnd tun ſol nach der gelautten ſeiner Gnaden verſchreibung innhalt vnd begriffen.

Das auch derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig ſein darlegen vnd leihen, was des ſein kunigckliche Gnad zu notturfft des lanndes getan hat, vnd tun wirdet, widerumb nemen, des bekomen vnd auch das beczalt ſol werden in den jarn ſeiner Regentz oder neher von den rennten vnd nutzen des lannds zu Oſterr. vnd ob der Enns nach derſelben Rät rat, wann die lanntſchaft daran nicht zweifelt, oder es mug ſein kunigcklich Gnad des vnd mer dauon wol entricht, vnd beczalt

czalt werden, als des vnſer gnediger Herr der von Trier vnd die andern Rät, vnſern gnedigen Herren der Kurfurſten geleublich vnderweiſt hat, ob anders die hanndlung, nach rat der lantſchaft beſchehen wirdet.

Es ſol auch der dickgemelt vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig vnſer genedige Frau die Kunigin, die Behem vnd die Merher auch Herrn Vlreichen Eyczinger hindan richten, vnd den allen vnd ir yeglichen gepürlich erpieten austrag vnd ennde geben nach rat der Rät aus den Parteyen des lannds vnd andere die ſein kunigclich Gnad darczu nemen mag.

Auch vnſers egenanten Herren von Trier vnd der andern Kurfurſten Rät die yeczund hie ſind, ob ſein not würde, die dan ſolhe laſt auch gern an ſich nemen, vnd zu ſolhen dingen das peſſt vnd nucziſt reden wellen, als ſi verſteen vnd kunnen, vnd als uerr das allen Parteyen der ſachen bequem füglich vnd ze dankch iſt.

Derſelb vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich vnd ſein bruder Herczog Albrecht auch vnſer gnediger Herr, habent ettwas ſtukch vnd ſachen gegen einander vermeldt des vnſer Herr von Trier aigentlich erweiſt iſt, vnd ſich gemechtigt hat, zwiſchen ir paider Gnaden berednuſs vnd fleiss ze tun, damit all ſachen zu gut klarhait komen, vnd ir Gnad paidenthalben, lieblich, brüderlich, veraintlich vnd an alle ſpeun ſein mugen vnd werden, das ſol auch dabey beſteen, wie derſelb vnſer Herr von Trier beſlieſſen wirdet in den dingen der andern Rät vnd gnedigen Herrn der Kurfurſten, was der mit ſeinem Gnaden yeczund hie ſind vngeuerlich.

Vnſer egemelter genedigiſter Herr der Romiſch Kunig ſol auch yeglichen ſeiner landtlewt zu Oſterr. die ſich von rat vnd dienſten geurlaubt haben, oder verkert, widerumb in ſein Ambt vnd ſtenndt nemen vnd komen laſſen, als ob ſich ſolich bekerung vnd vrlaub nie erczündt erkukcht hetten angeuerde.

Ob auch yemant bedeücht, das vnſer genedigiſter Herr der Romiſch Kunig vngnad oder vngunſt hett zu im gewunnen, oder aber das er das gegen ſeinen kunigclichen Gnaden erworben hette, von ſolher leüffe vnd ſachen wegen, das ſol ſeinen kunigclichen Gnaden nyemant beweiſen, noch erczaigen, ſunder dieſelb ſein Gnad ſol yeglichem, der in den ſachen vnd lewffen verfangen vnd gebraucht iſt, gnedig vnd gütig ſein, als das ainem Römiſchen Kunig aus fürſtlicher vnd geambter milde, vnd gütigkait zu gepüret.

Genedigiſter Herr vnd Römiſcher Kunig auch lieben Herren vnd Frewndt der lantſchaft, vnſer genediger Herr von Trier bittet in ſein ſelbs vnd der andern vnſer genedigen Herren der Kurfürſten Rät namen ewr Gnad vnd lieb mit gantzem fleiſs, ob ichts zu ſcharf oder zu grob geredt wer in den dingen, das nyemant ſolhs zu vngut nicht verſahen oder merkchen, ſunder nur in der maynung verſteen, vnd für ſich nemen

nemen welle, als das durch ſein Gnad vnd die andern Rete für hannd genomen, vnd nur zu fürdrung ains gemaines nuczs in vor erczalter forme nach zeitlichem beradt betrachtet iſt, vnd getrawt das ewr Gnad vnd lieb das anders nicht verſteen werde, wenn was derſelb von Trier lieb vnd frewntſchaft auch dem lannd ere vnd nuczes zu betrachten vnd gelaſſen mochten, nach allem geuallen des ſind ſein vnd ander willig &c.

Genedigiſter Herr vnd Romiſcher Kunig auf das alles bittent vnſer genediger Herr von Trier vnd die andern Räte ewr kunigclichen Gnad der lanntſchaft mündlich vnd ſelber zu offenbaren, ob dieſelb ewr Gnad das alles, als vor erczalt iſt, genczlich tun vnd vollaiſten welle.

Darauf Anwurtt ſein kuniglichig Gnad: Ich wil es gern tun.

Nu begert vnſer gnediger Herr von Trier von der lantſchaft, ob ſi auch ain genügen daran habe, die ſprach: Ja.

Darauf bitt der von Trier dieſelb lanntſchaft, das ſi nu mit aller lieb vnd trew ſich angriffen vnd hilflich were vnſerm gnedigiſten Herrn dem Romiſchen Kunig, damit ſein kunigclich Gnad ſolhen artigkeln vnd dingen, als vor erczalt ſind, nachkomen, vnd die volfüren mochte, vnd das die lantſchaft das auch furderlich tete, wie ſich das gepüret, als ſi des dem vnſerm gnedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig wol ſchuldig were.

A

Item der hanndlung ward dem von Trier gedankcht voñ baiden tailen.

Auf das alles ſagte vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig der lanndtſchaft zu, das ſein Gnad den Soldnern ſchreiben vnd die oder ir Haubtleut vodern wolte, am Sambſtag negſtkünftigen hie zeſein, entrichtung vnd beczalung aufczenemen, die auch ſein kunigklich Gnad denſelben ſoldnern tun wolde, auf montag nagſtkomend an lennger zu vngeuerlich.

B

Sein kunigclich Gnad beſchied auch die lanntſchaft vmb zwai nachmittag wider pey einander zu ſein, ſo wolt ſein Gnad aus den Partteien nem, vnd dann allen dingen nachgeen, als vor beredt wer.

Alſo hat ſein kunigcliche Gnad zwelf Perſon deſſelben Tags genomen aus den Parteyen des lanndes zu reten nemlich

C

Preleten

Herrn Nocodemus Biſchoff ze Freiſing.
Herrn Jorgen Brobſt zu Kloſternewnburg.
Herrn Heinreichen Abbt zum heilign Kreutz.

Herren.

Herr Johanſen von Schawnberg Grauen.
Herrn Leopolden von Egkartzau.
Herrn Steffan v. Hohemberg.

Digitized by Google

Ritter.
Herrn Hannſen Sweinwarter.
Hern Steffan Anſſingdorffer.
Hanns Walich Anwalt.

Steten.
Hern Conraten Holtzler Burgermaiſter zu Wienn.
Hern Hannſen Steger Schetzett des Ratz daſelbs.
Niclas Englgerſhauser von Kornnewnburg.

XXXIX.

Controverſia Eyzingerorum bona Friderici Imp. gratia compoſita. Ex publicis Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 91. p. 1.

Die berednuſs, ſo zwiſchen vnſerm genedigen Herren Kunig Fridreichen &c. vnd Herrn Vlreichen dem Eyczinger von Eyczing beſchehen iſt.

Vermerkt die berednuſs, ſo zwiſchen dem allerdurleüchtigiſten Fürſten vnd Herren Hern Fridreichen Romiſchen Kunig zu allen zeitn merer des Reichs, Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. vnſerm genedigiſten Herren an aim tail, vnd dem Edeln Hern Vlreichen, Hern Oſwalden vnd Hern Steffan gebrüdern den Eyczinger von Eyczing an dem andern tail beſchehen ſind von der zuſprüch vnd vordrung, ſo dieſelben Eyczinger gehabt haben, nemlich vmb die zwainczig tauſent guldem vnd auch vmb ettlich annder geltſchuld vnd porgſchaft. Darumb der benant Herr Vlreich für weilent A den allerdurleüchtigiſten Fürſten König Albrechten ſeliger gedechtnuſs, vnd auch für den yecz genanten vnſern genedigiſten Herren Kunig Fridreichen gegen Hern Caſpar Slikchen, Hainraichen dem Halnegker, auch ettlichen Kaufleuten vnd burgern vnd andern ſelbgſchol vnd porg iſt worden, derſelben ettlicher geltſchult vnd porgſchaft, ſich derſelb Her Vlreich ſelber ledigen vnd beczaln hab müſſen, als er dann vmb den andern tail allen noch vngeledigt in porgſchaft ſteet. Darumb ſich dann B ettweil zwitrecht zwiſchen den obgenanten vnſerm genedigiſten Herrn Kunig Fridreichen vnd dem vorgenanten Eyczingern begeben habent, von erſt iſt beredt von der Kirchen vnd des *Markchts* wegen, zu Waltherſtorf, vnd auch der dorfer lewt vnd gut wegen, die darczu gehorn mit allen irn zugehorungen, des ſich vnser gnedigſter Herr Kunig Fridreich zu ſeinn hannden vnderwunden hat, das alles ſol derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Kunig den benanten Eyczingern oder C irm Anwalt, den ſi darczu ſchaffen werden mit ſambt allem dem, ſo in vnd den irn darinn genomen iſt zwiſchen hynn vnd Montags nagſtkünftig an alles verziehen inanttwurtten vnd widergeben vngeuert.

Item von der zwainczig tauſent guldem wegen der porgſchaft gen Herrn Caſparn Slikchen, iſt beredt, das der benant vnſer genedigiſter Herr Kunig Fridreich als ain Vormund ſeines Vettern Kunig Laſſlabs vnd ſeinen erben den benanten Hern Vlreichen vnd ſein erben zwiſchen hinn vnd ſand Michels

chels

chels Tag nagſtkünftig vmb haubtgut vnd ſcheden, dauon gentzlich ledig vnd müſig machen ſol, vnd in auch ſein Inſigl, ſo derſelb Her Caſpar an dem geltbrief derſelben porgſchaft von im hat zwiſchen him vnd den yeczgemelten ſand Michels tag an uercziehen, vnd an allen irn ſchaantwurten ſol getreulich vnd an alles geuerd, des ſich auch alſo vnſer gnedigiſter Herr der Kunig, vnd die zwelf aus den vir Partheyen der lanntſchaft ſunderlich ze tun gewilligt, vnd verſangen haben von des Fürſtentumbs Oſterreich gut nuczen vnd gulten vnd nicht von irm aigem gut aufrichten, vnd da entgegen ſol dan Her Vlreich Eyczinger den verjorgnuſsbrief, der im vnd ſeine mitporgen von Kunig Albrechten geben iſt, vbergeben, das der zuſtand vernicht werd. Item als weilent vnſer genedigiſter Herr Kunig Albrecht an ſeine letzſten zeiten in feinem geſchefftbriefen nemlich geordnet vnd geſchafft hat, das Her Vlreich der Eyczinger von dem Hubambt, das er inngehabt, vnd verweſt hat, ettlichen die mit namen in denſelben geſchefftbriefen begriffen ſind, raittung tun ſolt, iſt beredt, das derſelb Her Vlreich denſelben, die Kunig Albrecht darczu geſchafft hat, als uil der dann vngeuerlich dabey geſein mugen, vmb alles ſein innemen, vnd ausgeben, ſo er bei deſſelben Kunig Albrechts lembtigen zeiten, vnd nach ſeinem abgang gehanndelt, vnd getan hat, ain erbare redliche raittung tun ſol. Alsdann gewondlich vor ander Hubmaiſter in Oſterreich tan haben, die ſullen ſi auch nach innhaltung deſſelben Kunig Albrechts geſchefftbrief

A ſlechtlich vnd vngeuerlich, von im aufnemen, vnd wan die Raittung alſo geſchehen, vnd von im aufgenomen iſt, ſo ſol dann derſelb Her Vlreich Eyczinger die Raittregiſter daſelbs vberantwurtten, vnd da engegen ſullen im dann dieſelben die raittung von im aufnemen, daſelbs anuerziehen quittirn, vnd mit raittbriefen darumb nach notdüften verſorgen, doch alſo, ob derſelb Her Vlreich daſelbs mit redlicher Raittung icht ſchuldig wurd, das ſol er dann in den nagſten vir wochen darnach an uerziehen

B aufrichten, vnd darumb genug tun, wurd man aber demſelben Hern Vlreichen daſelbs mit redlicher raittung icht ſchuldig, es wer von innemen oder aufgeben, porgſchaft oder ander ſachen wegen, darumb ſullen in der benant vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich vnd die obgemelten zwelf aus den vir Partheien der lanntſchaft von des Fürſtentumbs Oſterreich gut, nuczen vnd gülten vnd nicht von irnn aigem gut auch in demſelben vir wochen anuercziehen ausrichten, vnd beczaln,

C vnd ſol auch zu ſolher raittung zu ſand Gilgen Tag nagſtkünftig hie zu Wien angefangen, vnd an auffſchub nach einander geraitt, vnd zu ennde gebracht werden vngeuerlich. Vnd ob vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich ſelber dabei ſein, oder yemant an ſeiner ſtat darczu ſchaffen wolt, oder ob die vorgemelten, die in Kunig Albrechts geſchefftbriefen begriffen ſind yemant aus der lanntſchaft zu derſelben raittung nemen wolten, das mugen ſi wol getun, vnd ob geſchech, das der vorgenant Her Vlreich vor der zeit, ee die Raittung zu ennde volfürt wurd,

mit tod abgieng; ſo ſol die raittung von ſeinen erben aufgenomen, vnd da engegen getan werden in aller der maſſ als vor begriffen iſt angeuerd. Item von der Ambtléut wegen bey den gſloſſen ob der Enns, die Herrn Vlreich verſchriben, vnd verpfenndt ſind, iſt beredt worden, welich vnſerm Herrn Kunig Fridreichen oder ſeine Anwelten Raitung getan haben, das man den ir raittbrief anuerziehen geb, alſ bei weilent Kunig Albrecht zeitn beſchehen iſt, damit ſi vnd ir erben verſorgt ſeinn angeuerd: welich aber noch nicht raittung getan hieten, das man von den noch raittung aufnem, vnd mit raittbriefen verſorg angeuerd. Item als Her Vlreich der Eyczinger fürbringt, das er ettlich Ambt in dem lannd zu Oſterreich verlaſſen hab, daran die Ambtleut, den dieſelben Ambt verlaſſen ſind im ettweuil geltz zu vorgab zu Kunig Albrechtz notdurfften geben, vnd gelihen haben, als man in dann deſſelben vnſers gnedigiſten Herrn Kunig Albrechts brief aus ſeiner Gnaden kantzlei geben hat, vnd darumb das zu derſelben zeit Kunig Albrecht ſeliger bey lannd nicht geweſen ſey, hab er in, als Hubmaiſter zu denſelben briefen geloben, vnd verſprechen müſſen, das ſi bei denſelben Ambten nach derſelben brief ſag ſullen beleiben, vnd gehalten werden, iſt beredt worden, welh Ambtleut von denſelben Ambten entſectz weren, das man in die auf die nagſtkünftigen Weinachten wider inanttwurtten ſol, vnd die dabey beleiben laſſen, als lange czeit vnd in ſolher maſs als die nach irr brieſſag vor ſolten inngehabt haben, oder das man in aber ir gelt, ſo ſi von derſelben Ambt wegen aufgeben, vnd dargelihen haben zwiſchen hynn vnd Weinachten nagſtkünftig anuerziehen auſrichte vnd beczal. Item als Her Vlreich fürbringt, das Kunig Albrecht ſeliger dem lanntgrafen von Heſſen hiecz im als ain Hubmaiſter verſchaft hab, zwai tauſent guldem, die er demſelben Lanntgrafen von jarſolds wegen ſolt aufgericht haben, wan aber derſelb Herr Vlreich deſſelben mals ſolich gelt nicht hab mügen gehaben, dadurch er dann demſelben Lanntgrafen teg erpeten, vnd gewunnen hab vncz auf ſand Michels tag des vergangen newn vnd dreyſſigiſtem jars, darum dann derſelb Lanntgraf vnd Vlreichs brief vnd ſigl mit ſeiner hanntſchrift hab.

Iſt beredt, das vnſer Herr Kunig Fridreich demſelben Lanntgrafen darumb ſchreib, vnd beſtell, damitder benant Her Vlreich vnd ſein erben darumb verangelangt bleiben, vnd im ſein brief vnd ſigl, ſo derſelb Lanntgraf darumb von im hat, zwiſchen hinn vnd Liechtmeſſen nagſtkünftig heraus zu ſeinen hannden geanttwurtt werden, oder ob derſelb brief vngeuerlich nicht vorhannden wer, das er heraus nicht gepracht möcht werden, das dann Her Vlreich mit ainem todtbrief darum verſorgt werd, der im von demſelben Lanntgrafeu aufgepracht, vnd auch in der bemelten zeit geanttwurtt ſol werden. Item von des anlehens wegen, das man in den Merkchten vnd Steten Kunig Albrechten ſeligen getan hat, auf brief vnd an brief darumb Her Vlreich die Lewt, die ſolh

ſolh anlehen getan habent, vertrofſt hat, das ſi des ſullen entricht werden. Iſt beredt, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig Hern Vlreichen gegen denſelben lewten, als verr er gegen in verpflicht iſt, ledig vnd müſſig machen ſol, damit Her Vlreich deſhalben von denſelben lewten nicht angelangt, noch beclagt werd. Vnd als Her Vlreich noch ettlich geltſchuldbrief von dem benanten Kunig Albrechten vmb anlehen gegeben, innhalt daran die den ſolh brief lauttend ettlich gelt auſgericht, vnd darumb ſein quittung habent, dieſelben brief ſol Her Vlreich in ſeiner raittung wider herauſgeben, vnd doch was dieſelben leut deſſelben gelts auf ſein quittung auſgericht haben, das dann derſelb Her Vlreich in ſeiner raittung fürpringen wirdet, das ſol denſelben leuten auch wider beczalt werden, als den andern vorgemelten, die ſolh anlehen tan habent angeuerd. Item als Her Vlreich Eyczinger von der porgſchaft wegen, der zwainczig tauſent guldem gegen Herrn Caſparn des Slikchen, auch von anderr geltſchuld vnd porgſchaft wegen, ſich gen vnſerm gnedigen Herrn dem Kunig Fridreichen ingeſeczt, vnd dadurch die gſlöſſer Tirnſtain vnd Valkchenſtain vnd ander ettlich gſlöſſer nach ſeinn notdürften zu der werr zugericht vnd geſpeiſt vnd ettweuil Volkchs auf ſich genomen, vnd gehalten hat. Iſt beredt, das der benant Her Vlreich ſolh zurichtung ſpeis, zerung, ſold vnd ſcheden, ſo auf die bemelten gſlos vnd Volkch gegangen iſt, ſelber aufrichten vnd beczaln, vnd das Volkch von im verttigen vnd

A pringen ſol, vnd wiewol ſolh auſrichtung vnd beczalung mit Summer precht, dann im dafür hernach benent, vnd gegeben, verſprochen iſt, hat ſich derſelb Herr Vlreich von glimphs wegen benügen laſſen, das vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich vnd die obgemelten zwelf aus den vir Partheien der lanntſchaft, von des Fürſtentumbs Oſterreich gut, nuczen vnd gülten, vnd nicht von irm aigem gut im dafür berait vnd anuerziehen aufrichten vnd beczaln ſullen vir tauſent Pfund B Pfenning Wienner: vnd zu ergeczung der ſachen hat im vnd ſein erben vnſer genedigiſter Herr Kunig Fridreich als ain Vormund ſeins Vettern Kunig Laſſlabs mit rat vnd willen der obgenanten zwelfen, aus den vir Partheien das Haus auf ſand Peters freithof hie zu Wienn, das weilent Berchtolden von Manngen geweſen iſt, darczu er ſunderlich von deſſelben Berchtolden geſcheffts wegen gerechtigkait mainet ze haben, vnd ain Hauſ zu Nuſtorf, das auch deſſelben Berchtolden von Manngen geweſen, vnd darinn yetz ſein C Weinczurl der Radburger geſeſſen iſt vnd dem Stadl vor Schotten Tor gelegen, der Oſwalden des Oberndorffer geweſen iſt, mit allen irn zugehorungen ingeanttwurtt vnd gegeben, vnd ſol derſelb vnſer gnedigiſter Herr ſew hinfür dabey halten vnd an irrung beleiben laſſen, vnd ſew darumb anuerziehen in die gruntbücher ſchaffen ze ſchreiben vnd ze uerttigen, vnd ſullen auch der benant Her Vlreich ſein bruder vnd ir erben, hinfür von des bemelten paws vnd zurichtung der zwair gſlöſſer Tirnſtain vnd Valkchenſtain, vnd

Digitized by Google

auch aller vorgemelter ſpeis, zerung, ſold, vnd ſcheden, ſo ſi yetz von der vorgenanten ſachen wegen genomen, vnd dargelegt haben zu dem obgenanten vnſerm genedigen Herren Kunig Fridreichen vnd Kunig Laſſlaben vnd irn erben vnd allen irn lannten vnd lewten kaine zuſpruch noch vordrung nicht mer haben in kainer weis angeuerd. Item was Her Vlreich auf die gſlöſſer Freinſtain, Sewſenburg, Frannkchenburg vnd Puchaim verpaut hat, vnd noch verpawn wirdet, das ſol beſteen bei der verſchreibung, die derſelb Her Vlreich von weilent Ku- B nig Albrechten vber dieſelben gſlos hat. Item was Her Vlreich vnd ſein Pruder oder Anwelt von vngelten vnd andern rennten vnd gulten des Furſtentumbs Oſterreich von der vorgenanten ſachen wegen ingenomen haben, das ſullen ſi alles genntzlich widerkern vnd beczaln, als ſi ſich des alczeit von irm guten willen verfangen, vnd gewilligt haben. Es ſol auch vnſer obgenanter genedigiſter Herr Kunig Fridreich den Kaufleuten vnd andern dauon ſolh mautt, vngelt, rennt, nutz vnd gult ingenomen ſind, widerkeren, als er C ſich des auch verwilligt hat, damit ſi die nicht zwir geben, vnd die benanten Eyczinger vnd ir Anwelt, hinfür von der ſach wegen darumb vnangelangt beleiben. Item auch iſt beredt worden, das der benant Her Vlreich vnd ſein Brüder die gſlöſſer Tirnſtain, Freinſtain, Frannkchenburgk vnd Puchaim in pfleg weis an irrung innhaben, behütten vnd bewarn ſullen mit der gewondlichen Purkchhut vnd andern ſachen als ſi die vor inngehabt haben vncz auf A vnſers gnedigiſten Herren Kunig Laſſlabs vogtpern jar, vnd damit hanndeln vnd tun als Pfleger irer rechten Erbſchaft, von ern vnd rechtens wegen zu tun ſchuldig ſeinn, doch vnuergreiffenlich der verſchreibung, die ſi vber die bemelten gſlos von Kunig Albrechten ſeligen haben vngeuerlich. Wer dann das der obgenant, vnſer Herr Kunig Laſſlaw vor ſeine vogtpern jarn mit tod abgieng, da Got vor ſei, ſo ſullen die benanten Eyczinger mit denſelben gſloſſen gen vnſern benanten Herrn Kunig Fridreichen auch ſeinen bruder Herczog Albrechten vnd ſeinen vettern Herczog Sigmunden allen drein als irn Erbherrn vnd Lanndesfürſten aber tun vnd hanndeln, als ſi von ern vnd rechtens wegen ze tun ſuldig ſeinn. Auch vnuergreiffenlich der vorgemelten verſchreibung, die ſi vber dieſelben gſlos von Kunig Albrechten haben angeuerd.

Item voñ des newn gſlos wegen, das die Eyczinger zu Tirnſtain gepaut haben, iſt beredt, das man in zu Purkchhut daſelbſhin von den rennten nuczen vnd gulten des Ambts daſelbs nach erkanntnuſs der zwelfer aus den vir Partheien der lanntſchaft jerlich geben ſol. Doch damit ſi daſſelb gſlos inngehaben, behüttn vnd bewaren mugen, es ſollen auch dieſelben gſlos zu Tirnſtain mit dechern vnd andern nottürftigen paw aus dem Ambt daſelbs ausgericht vnd fürgeſehen werden vngeuerlich.

Item für die ſcheden, ſo die benanten Her Oſwald vnd Her Steffan ge-

Digitized by Google

geprüder die Eyczinger bey Kunig Albrechts zeiten auf Soldner zu Znaym, als in das von Haubtmanſchaft wegen beuolhen iſt geweſen, ausgericht habent, die mit Summ als bey newnhundert guldem pringent, vnd auch für die ſcheden, die ſi im veld vor der Tabor in der Sleſy, vnd ze Hungern genomen haben, vnd die auch mit Summ pringent als bei fünfhundert gulden hat vnſer benanter Herr Kunig Fridreich als Vormund Kunig Laſſlabs mit rat vnd willen der obgemelten zwelfer aus den vir Partheien der lanntſchaft das ödhaus zu Trewntſperg mit allen höltzern, wiſmaden, wildpen, ekchern vnd allen andern grünten vnd zugehorungen geſtifft vnd vngeſtifft mitſambt den zehen Pfunt gelts, in dem dorff zü Wiczlemſfelden gelegen, dem benanten Eyczinger vnd irn erben zu rechtem Erb gegeben, was er in daran zu recht hat mugen geben, item Petern dem Hembtaler, der vormaln Hubſchreiber geweſen iſt, ſol der vngelt zu Waidhofen auf der Ybs, der im bey weilent Kunig Albrechs zeiten gelaſſen iſt, zu den Weinachten nagſtkunftig gelaſſen werden, oder im ſol vmb ſein dienſt, ſo er bei dem Hubambt getan hat, ausrichtung beſchehen nach erkantnuſs der obgemelten zwelfer aus den vir Partheien vnd der gegenburttigen berednuſs in allen ſtukchen vnd artgkeln kainn hindangeſatzt. Habent ſich vnſer vorgenanter gnedigiſter Herr Kunig Fridreich von ſein ſelbs wegen, als uil in das berürt, vnd als Vormund ſeins Vettern Kunig Laſſlabs für ſich vnd ir baider erben, mit rat, wiſſen vnd willen der egemelten zwelfer aus den vir

A Partheien, vnd auch dieſelben zwelf verfangen, vnd verwilligt anſtat vnſers yetzgenanten Herrn Kunig Fridreichs vnd Kunig Laſſlabs gentzlich vnd an all auszug zu volfürn vnd von des Fürſtentumbs Oſterr: gut, nuczen, rennten vnd gulten ausrichten in aller maſs vnd maynung als vor begriffen iſt. Beſchech aber, das dieſelben berednuſs in ainem oder menigern ſtukchen vnd artigkeln, alſo nicht genuczlich ſtethielten oder volfürten, das wiſſentlich gemacht wurd, was dann die egenanten Ey- B czinger oder ir erben des ſchaden nemen, den ſi wiſſentlich mugen gemachen, denſelben ſchaden ſullen in vnſer Herr Kunig Fridreich vnd die egemelten zwelf an ſeiner Gnaden vnd Kunig Laſſlabs ſtat in vorgeſchribner maſs genczlich auſrichten vnd widerkern, vnd was ſi vmb dieſelb Artigkl ainen oder menigern, die alſo nicht volfürt oder vmb den ſchaden, ob ſi den nemen wurden, tun oder hanndeln werden. Es ſei mit angreiffen, aufhalten, oder mit was ſachen das wer, damit ſullen ſi wider vnſer Herrn Kunig Fridreichen C vnd Kunig Laſſlaben. ir lannd vnd lewt noch wider yemant andern getan, noch gefreuelt haben in kainer weis, alles treulich vnd angeuerde, entgegen ſullen die obgenante Eyczinger die vorgeſchriben berednuſs in allen vnd yeglichen ſtukchen vnd arttigkln ſtet halten, vnd alsuil ſi die zeuolfürn berürnt gen vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Fridreichen dem lannd Oſterreich vnd allen andern ſeinn lanndten vnd leuten auch gentzlich volfürn getreulich vnd angeuerd. Auch iſt beredt, als offt in den obgemelten ſtuken vnd arttigkeln ainer

oder meniger auſgericht, vnd volfürt wirt, das dan die egenanten Eyczinger darumb bekanntnuſs vnd quittung nach notturften geben ſullen, damit ſi vnd ir erben von ſolher auſgericht vnd volfürter ſtukch vnd arttigkl wegen fürbas nicht mer, zu clagen haben, vnd was gefangen auf baiden tailn noch vngeſchaczt ſeinn, die ſullen ledig vnd müſſig ſein, was ir aber geſcheczt wern, die ſullen die ſchaczung aufrichten. Vnd darauf ſullen all vnwillen vnd veintſchaft, ſo ſich zwiſchen baiden tailn in den vorgeſchriben ſachen begeben vnd verlauffen habent, vnd allen, den die darunter verdacht, vnd verwant ſind, ganntz ab vnd gericht ſein, getreulich vnd alles geuerd. Vnd ſol auch ſolh Richtung auf den nagſten Montag zu vndergang der Sunnen ingern auch vngeuerlich.

Die vorgeſchriben berednuſs iſt geſchehen zu Wienn an freitag vor ſand Margarethen Tag (7. *Julii.*) Nach Criſti gepurd im virczehen hundert vnd dem ain vnd virczigiſten jare, vnd beſigelt mit des egenanten Herrn Vlreichs vnd Hern Oſwalds der Eyczinger anhangunden inſigeln fur ſich ſelbs vnd anſtat Hern Steffans des Eyczinger irs Bruder, für den ſi ſich in den vorgeſchriben ſachen wiſſentlich angenomen haben, des der Edl vnd veſſt Her Jorg von Ror geczeüg iſt auch mit ſeinem anhangunden inſigl nach vleiſſiger pet der yeczgenanten Hern Vlreichs vnd Hern Oſwalds an ir ſelbs vnd an irs bruder ſtat, als vor iſt berürt, doch den benanten Hern Jörgen an ſchaden.

XL.

Controverſia Schallenbergerorum dirempta. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 95. p. 1.

Berednuſſe zwiſchen vnſern genedigiſten Herren Kunig Fridreichen &c. vnd der Schallenberger.

Vermerkcht die berednuſs, ſo zwiſchen den Allerdurleuchtigiſten Fürſten vnd Herren Hern Fridreichen Romiſchen Kunigs zu allen czeiten merer des Reichs, Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. vnſerm genedigiſten Herren an aim tail, vnd Hern Caſparn vnd Waltheſarn gebrüdern den Schallenbergern an dem andern *tail beſchehen* iſt, mit rat, wiſſen vnd willen der zwelfer, ſo aus den vir Partheien der lanntſchaft in Oſterreich darczu genomen ſind. Von erſt von der vordrung vnd zuſpruch wegen, ſo die benanten Schallenberger zu den obgenanten vnſerm gnedigiſten Herrn Kunig Fridreichen gehabt haben, von der burkchut wegen, die in aus der Mautt zu Lyncz jerlichen zu raichen verſchreiben, vnd die denſelben Schallenbergern ſider vnſers allergnedigiſten Herren Kunig Albrechts abgang vnczher vorge*halten*, vnd nicht geraicht ſind, darumb dann Her Vlreich der Eyczinger vormaln auch vndertedinger geweſen iſt. Iſt beredt, das demſelben Schallenbergern dieſelben gult was in der vnczher aufgeſtanden, ſind zwiſchen hinn Weinachten nagſtekünftig anuercziehen auſgericht, vnd beczalt ſullen werden. Vnd was in auch nu hinfür

für zu yeder Quatember jerlich geuallen ſol, nach innhaltung irr verſchreibung an irrung aufgericht vnd beczalt werd.

Item vmb das zu richten, vnd paw, ſo dieſelben Schallenberger, an der veſten Weſſenberg nach ſolchem auſſteen ire jerlichen verſchriben gult getan habent, auch vmb die ſcheden, ſo der benant Her Caſpar in weilent Kunig Albrechts dienſt zu Behem vor dem Tabor vnd in der Sleſy genomen hat, vnd vmb den Sold, ſo man im von denſelben raiſen ſchuldig iſt, ſullen dieſelben Schallenberger, zu vnſern Herrn Kunig Fridreichen vnd dem lannd Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns noch zu nyemant andern fürbas kain vordrung noch auſprach haben mit recht noch anrecht in kainer weis, vnd da engegen ſullen die benanten Schallenberger von dem, das ſi ſich ettlich gnant Summ guldem vnd gelts nach innhaltung der brief in vber daſſelb gſlos gegeben zu verpaun verſchriben, auch die Remanentz, ſo ſi ſich von den renten vnd gulten des Ambts daſelbs vncz auf die zeit, als in daſſelb gſlos zu leibgeding verſchriben iſt worden, auch zu verpaun verpflicht haben, fürbas gancz ledig vnd müſſig ſein, denn alſuil ſi dieſelben veſten mit dach bewaren ſullen, vnd was ſi alſo mit dach oder anderm von irm gutem willen hinfür daran verpauen, darumb ſol in vnſer Herr Kunig Fridreich vnd das lannd Oſterreich auch nichtz phlichtig ſein.

Item das vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich dem von Walſſe Haubtman ob der Enns ſchreib, vnd beſtell mit ernſtlichem geſcheffte, damit er des dorfs Veldkirchen mit ſamt der Vogttey, der kirchen daſelbs, das alles zu dem gſlos Weſſemberg gehört, als die Schallemberger fürbringen, vnd des ſich derſelb von Walſſe vnderwunden hab, den benanten Schallenbergern abtret, vnd inanttwurtt anuercziehen mit dem nuczen vnd gulten, die darczu gehörent, vnd die in der zeit, als er das hab inngehabt, dauon geuallen ſind, vnd ſi hinfür darinn vngeirret beleiben laſs. Auch das derſelb von Walſſe mit den benanten Schallenbergern vmb all vergangen ſachen in vnguten nicht zu ſchaffen hab. Die vorgeſchriben berednuſs iſt beſchehen, an freitag vor ſand Margrethen Tag (*7. Julii.*) Nach Criſti geburd virczehundert, vnd darnach in dem ain vnd virczigiſten jare, vnd beſigelt mit des egenanten Hern Vlreichs Eyczinger vnd Hern Oſwalts des Eyczinger ſeins bruders aufgedrukten inſiglen. Dieſelben Eyczinger, der egenant Her Caſpar Schallenberger für ſich ſelbs vnd anſtat ſeins egenanten bruders, für den er ſich in den vorgeſchriben ſachen wiſſentlich angenomen hat, vleiſſigclich darumb gebeten hat, des iſt geczeug der Edl vnd veſſt Her Jorg von Ror auch mit ſeinem aufgedruktem inſigl doch denſelben Eyczinger vnd Hern Jorgen von Ror an ſchaden.

XLI.

Supplementum ad Transactionem controverſiæ Eyczingerorum. Ex pub-

publicis Actor. Comment. Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 95. p. 2.

Berednuſs zwiſchen vnſerm genedigiſten Herren Kunig Fridreichen ains tails Hern Vlreichs Hern Oſwalts vnd Hern Stephans geprüder der Eyczinger des andern.

Hienach ſind vermerkt die arttigkl vnd ſach, die der allerdurleüchtigiſt Fürſſt vnſer gnediger Herr Kunig Fridreich Hern Vlreichen, Hern Oſwalden vnd Hern Steffan den Eyczingern yeczund hie B zu Wienn berait gegenwurttigclichen aufrichten vnd volfürn ſol, in aller der maſs, als ob die alle ſtukchweis in der pergamenen verſigelten beredzedl nemlich verſchriben wern, des ſich auch der obgenant vnſer gnediger Herr vnd auch die zwelf von de n vir Partheien der lanntſchaft in Oſterreich von dem Fürſtentumb Oſterreich vnd nicht von irm aigem gut, mit ſambt vnſerm gnedigen Herren dem Kunig alſo auſczerichten gewilligt, vnd verfangen habent, von erſt iſt beredt, von wegen acht vnd C zwainczig hundert Pfund Pfening, die Her Vlreich der Eyczinger für vnſern gnedigen Herrn den Kunig aufgeben, darumb er auf die Ambtleut von demſelben vnſerm gnedigen Herren geſchefftbrief hat, vnd als er maint, das im an denſelben gelt noch auſſtee zway tauſent Pfunt vnd ettweuil mer, dieſelben zwaytauſent Pfunt ſullen Herrn Vlreichen dem Eyczinger yeczund hie zu Wien zwiſchen hinn vnd des nagſten Eritags aufgericht, vnd beczalt werden, vnd wan im nu die beczalt ſind, ſo ſol er dann vnſerm gnedigen Her- A ren darumb ain quittung geben, vnd wann denn der benant Her Vlreich zu ſand Giligen Tag in die raittung kümbt, ſo ſol er vnſerm gnedigen Herren daſelbs dieſelben geſchefftbrief auf die Ambtleut vmb die acht vnd zwainczig hundert Pfunt lautten wider vberanttwurtten was dann die Summ vber die zway tauſent Pfunt bringt, die man im dannoch ſuldig wurt ſein, die ſol vnſer Herr Hern Vlreichen auf ſand Gilgen Tag daſelbs auch aufrichten, vnd beczaln vngeuerlichen.

Item als Her Vlreich maint, das er nach vnſers Herren des Römiſchen Kunigs vnd ſeiner Gnaden Marſchalh geſchefft dem Büchſenmaiſter von Budweis gegeben hab virczig Pfunt Pfenning. *Iſt beredt*, das Herr Vlreich auf ſand Giligen Tag vnſers gnedigen Herren des Romiſchen Kunigs geſchefftbrief, den der Büchſenmaiſter von ſeinen Gnaden darumb gehabt hat, vnd des Büchſenmaiſters quittung damit pringen ſol, vnd die vnſerm gnedigen Herren dem Kunig vberanttwurtten, vnd was dann derſelb vnſers Herren geſchefftbrief innhalt, das ſol man Hern Vlreichen auf ſand Giligen Tag aufrichten vnd beczaln vngeuerlich.

Item von der tauſent Pfunt Pfenning darumb Her Vlreich Eyczinger Hainraichen des Holnegker porg iſt, iſt beredt, das man Hern Vlreichen von demſelben Holnegker an allen ſchaden vor dem nagſten montag müſſigen vnd ledigen, vnd demſelben geltbrief von dem Holnegker heraus pringen, vnd den vernichten vnd den benanten Hern Vlreichen

ſein ſigl darab anttwurtten ſol, an alles gewer.

Item auch iſt beredt vmb die ſechs hundert Pfunt Pfenning, die man Hern Vlreichen dem Eyczinger von des Pans wegen, ſo er vormaln nach Kunig Albrechts tod auf das gſlos Tirnſtain getan hat, auch für alle zerung, die auf daſſelb gſlos, vnd auf die gſloſſer ob der Enns vnd Freinſtain in der erſten zwitrecht gangen ſind, dieſelben ſechs hundert Pfunt Pfenning ſullen Hern Vlreichen abgeczogen werden, an dem gelt, ſo Her Vlreich ſeinen brüder vnd Anwelt yeczund in der zwitrecht von dem Meutten vnd vngelten mer oder mynner precht, den die vorgemelten ſechs hundert Pfunt Pfenning, da ſol ain tail dem andern yecz auf ſand Giligen Tag ſchirſt künftig widerkern vnd beczaln vngeuerlich.

Item vmb die ſechſzig Pfunt Pfennig darumb Sigmund der Eyczinger vnſers gnedigen Herren Kunig Fridreichs geſchefftbrief hat, die ſullen demſelben Eyczinger zwiſchen hinn vnd ſand Giligen Tag hie zu Wienn aufgericht vnd beczalt werden. Vnd ſol dann derſelb Eyczinger vnſerm gnedigen Herren denſelben geſchefftbrief vnd ain quittung vmb daſſelb gelt dann vberanttwurtten vngeuerlich. Auch iſt beredt, das man den benanten Eyczingern alles das widergeb vnd anttwurtt anuerziehen, was Hewſern zu Wienn genomen iſt angeuerd. Anch iſt beredt worden das die voringen beredzedl, die zwiſchen vnſern gnedigen Herren dem Kunig, vnd Hern Vlreichen dem Eyczinger vormaln in der Newnſtat gemacht, vnd gegeben ſind, wider gen einander vbergeben, vnd vernicht werden ſullen angeuerd.

Item dann von der vidimus wegen, die Her Vlreich der Eyczinger vnd ſein brüder in vnſers gnedigen Herren des Römiſchen &c. Kunigs Canczley geanttwurtt habnt, iſt beredt, das man in dieſelben vidimus yecz vnd hie zu Wienn gancz vnd vnuermailigt wider anttwurtten ſol angeuerdt.

Item als Her Vlreich fürbringt, als im das Hubambt des erſten beuolhen ſey, deſſelben jars hab Oſwald Oberndorffer das Ambtgelt, das deſſelben jars ainem Hubmaiſter zugehört hab, ingenomen, ſo ſei im auch des jars, ſo er des Hubambts hab abgetreten, auch kain Ambtgelt gegeben worden. Iſt beredt, das Her Vlreich ſolh Ambtgelt, ſo vormaln ainem yeden Hubmaiſter hab zugehort, vnd geuallen ſey, ſull in ſeiner reittung anbringen. So ſullen dann das abgezogen werden angeuer. Item es iſt auch beredt, von der vankchnuſs vnd ſcheden wegen, die der Landegk in Kunig Albrechts dinſt vor dem Tabor genomen hat, die ſol er yezund hie zu Wienn zu erkennen geben, vnd fürbringen für die zwelfer, die aus den vir Partheien des Fürſtenthumbs Oſterreich gegeben ſind. Vnd was im die dann dafür ſprechen, das ſol demſelben Lanndegk anuerziehen aufgericht, vnd beczalt werden, vnd daran ſol er ain gannez benügen haben, vnd darumb quittiren angeuerd. Item auch iſt beredt worden, das vnſer gnediger Herr der Kunig den benanten Eyczingern ir vnd irr helffer abſagbrief, die ſi ſeinn Gnaden geſannt ha-

haben, all widergeben ſol anuerczie-hen vnd angeuer, ſolich vorgeſchriben berednuſs iſt beſchehen zu Wienn an Freitag vor ſand Margrethen Tag (*7. Julii*). Nach Criſti gepurd im virczehen hundertiſten vnd dem ain vnd virczigiſten jare, vnd beſigelt mit der egenanten Hern Vlreichs vnd Hern Oſwalds der Eyczinger aufgedrukten inſigeln für ſich ſelbs vnd anſtat Herrn Steffans des Eyczinger irs bruders, für den ſi ſich in den vorgeſchriben ſachen wiſſentlich angenomen haben, des der Edl veſt Her Jörg vom Ror geczeug iſt, auch mit ſeinem aufgedrukten inſigl, nach vleiſſiger pet der yecz genanten Hern Vlreichs vnd Hern Oſwalds an ir ſelbs vnd an irs pruder ſtat, als vor iſt berürt, doch dem benanten Hern Jorgen an ſchaden.

XLII.

Transactio controverſiæ Georgii de Rhor. Ex publ. Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 97. p. *1.*

Berednuſs zwiſchen vnſerm gnedigiſten Herrn Kunig Fridreichen &c. ains tails, vnd Hern Jorgen vom Ror des andern.

Vermerkcht die berednuſs ſo zwiſchen den Allerdurleuchtigiſten Fürſten vnd Herren Hern Fridreichen Römiſchen Kunig zu allen zeiten Merer des Reichs Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. vnſerm gnedigiſten Herren aines teils vnd dem Edeln veſten Hern Jörgen von Ror des andern beſchehen iſt, mit Rat, willen vnd wiſſen der zwelfer, ſo aus den vir Partheyen der lanntſchaft in Oſterreich darczu genomen ſind, von erſt das demſelben Hern Jörgen ſein geltſchuld, darumb er von dem vorgenanten vnſerm Herren dem Kunig ainn geſchefftbrief hat gen Kornnewnburg in den nagſten vir wochen anuerziehen aufgerichtt, vnd mit Hern Criſtoffen von Liechtenſtain von Nicolſpurck beſtellet werde, das er deſſelben Hern Jorgen leut vnd diener, die er gefangen hat, zwiſchen hinn vnd ſand Jacobs Tag nagſtkünftig anuerziehen ledig laſs, das auch vnſer Herr der Kunig deſſelben Hern Jorgen Hauſſrawn, bei dem gemecht, ſo ſi hat auf Ydungſpeugen gnedicklich halt, nach *lautt der beſtellbrief*, ſo ſi darumb von Kunig Albrechten vnd auch von dem obgenanten vnſerm Herren Kunig Fridreichen hat, maint aber derſelb vnſer Herr Kunig Fridreich, das das nicht pillich wer, ſo ſol es beſten bey den zwelfen aus den vir Partheyen zum Rechten auf ainen benanten Tag zu erkennen, ſolh obgeſchriben berednuſs iſt beſchehen zu Wienn an Freitag vor ſand Margrethen Tag (*7. Julii*). Nach Criſti gepurd im virczehen hundert vnd dem ainem vnd virzigiſtem Jare, vnd beſigelt mit des egenanten Hern Jörgen vom Ror aufgedrukchtem inſigl, des iſt geczeug nach deſſelben Hern Jörg vleiſſiger pet der Edl Her Oſwald Eyczinger von Eiczing auch mit ſeinem aufgedrukchtem inſigl, doch demſelben Hern Oſwalden an ſchaden.

XLIII.

XLIII.

Imp. Friderici literæ, quibus duodecim viris, ex quatuor ordinibus Auſtriæ delectis, ſe abſente, Provinciæ moderandi poteſtatem facit; adjecta juramenti formula ab iisdem præſtiti. Ex publ. Actor. Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 98. p. 1.

Alſo lautt gwaltbrief, den vnſer gnediger Herr Kunig Fridreich den zwelifen, die aus den vir Parteyen genomen ſind, geben hat.

Wir Fridreich von Gots Gnaden Romiſcher Kunig zu allen czeiten Merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich, zu Steir, zu Kernden vnd zu Krain, Graf zu Tirol &c. Bekennen als wir in willen ſein vns mit der hilff Gots vmb vnſer Römiſch kunigcliche Krönung vnd von der heiligen criſtenlichen kirchen auch des heiligen Römiſchen Reichs treffenlicher ſachen vnd notturfft wegen aus vnſern erblichen lannden ain zeit ze fügn.

Alſo haben wir als Vormund vnſers lieben Vettern Kunig Laſſlabs, darumb das durch ſolh vnſer abweſen an regierung diſes lanndes Oſterreich nicht ſawmbnuſs noch geprechen werde, mit guter vorbetrachtung vnd mit zeitigen Rat, zu vnſern Anwelten in Oſterreich geſetzt, vnd ſeczen auch wiſſentlich mit dem brief den Erwirdigen Nicodemen Biſchouen zu Freiſing vnſern Fürſten vnd lieben andechtigen, die Erſamen geiſtlichen Hainraichen Abbt zum heiligen Kreücz, Jörgen Brobſt zu Kloſter Newnburg vnſere lieb andechtigen, den edeln vnd vnſern lieben getrewn Johannſen Graſen zu Schaunberg obriſten Marſchalhen in Steir, Leoppolten von Eghharzaw, Steffan von Hohemberg, Hannſen Sweinbarter, Steffan Auſſingdorffer, Hannſen Walh, Conraten Holtzler die czeit vnſern Burgermaiſter hie zu Wienn, Hannſen Steger vnd Niclaſen Englgerſhauſer vnſern Burgermaiſter zu Kornnewnburg, vnd geben in völligen vnd ganczem gewalt, das ſi all oder ettlich aus in, alſuil der dann albeg zu zeitenn dageſein mügen, vnſer Fürſtentum Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns in allen ſachen, die daſſelb vnſer Fürſtentumb, vnd auch alle Inwoner des lanndes antreffent vnd berürend, an vnſerer ſtat aufrichten, handeln, tun, ſchaffen, vnd verweſen ſullen mit gericht oder an gericht, wie ſi das allczeit nach gelegenhait der ſachen bedunkcht gut, fugſam, vnd nottürfftig ſein in aller maſs vnd in allen wegen, als wir ſelber nach innhaltung vnſerr vorſchreibung den vir Partheien gegeben, teten, oder tun möchten, wenn wir in aigner Perſon gegenburtig wern, das auch dieſelben vnſer Anwelt macht vnd gewalt haben, all Ambtleut zu ſeczen, und zu entſeczen nach vnſern vnd des lannds nottürfften vngeuerlich, vnd was ſi all oder ettlich aus in, die dann zu czeiten da geſein mugen, in allen ſachen, als vorberürt iſt, an vnſrer ſtat vnd als vnſer Anwelt alſo tunt, hanndelnt, ſchaffent, beſtellent, oder ordnent mit gericht oder angericht, das ſol alles genuzlich chreftig ſein, vnd von menigcklichen gehalten werden, als

wir das ſelber teten, vnd ob beſchech, das das lannd von yemants angegriffen, beſchedigt, oder bechriegt wurde, oder das in dem lannd krieg oder miſſhelung auferſtunden, von wem das wer, vnd das vnſer Anwelt vnſer lanntſchaft oder ettlich aus der lanntſchaft, darumb aufuordern wurden, ſolichen beſchedigungen, angriffen, kriegen, vnd miſſhelungen zu widerſteen, vnd die zu vnderkomen, das dann menigclich darinn gehorſam ſei, nach ſeinem peſſten vermugen, als er vns vnd dem lannd des pflichtig iſt, es ſullen auch vnſer Lanndmarſchalh in Oſterreich vnd vnser Haubtman ob der Enns irr Embter dennoch vleiſſigclich verweſen, vnd aufrichten, als darczu gehört, vnd als wir das ir yedem haben empholhen, ſo wellen wir auch in des Lanndes rennt vnd nucz in kainen weg nicht greiffen, noch des yemant von vnſern wegen geſtatten zetun, dadurch die geltſchuld, ſo man von des lanndes wegen yetzund ſchuldig beleibt, oder von notturfft wegen deſſelben lanndes künftigclich ſchuldig wirdet, vnd ander lanndes notdurft deſter gepürlicher vnd fürderlicher, dauon mug auſgericht werden, fugte ſich dann, das vnſer lieber Vetter Kunig Laſſla mit tod abgieng, ee, das er zu ſeinen vogttpern jarn keme, da Got vor ſei, vnd das die vorberurt geltſchuld, die yetz vorhannden iſt, oder künftigclich von des obgenanten lannds notturfft wegen gemacht wurde, nicht beczalt were, ſo ſullen vnſer vorgenant Anwelt, die obgemelten rennt vnd nucz dannoch alſo innhaben, ſo lanng vncz das ſolh vnbeczalt geltſchuld, der ſi ſich

A denn zu bezaln verſangen hieten von denſelben rennten vnd gulten oder in ander weg genntzlich ausgericht vnd beczalt werde, an allen irn ſchaden getrewlich vnd angeuerd.

Wir haben auch vnſer inſigl, das wir darumb von newem haben machen laſſen, dem Erſamen vnſerm lieben andechtigen maiſter Hannſen von Meirs Pharrer zu Gars, als ainem verweſer vnſerer kannczlei des lanndes Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns empholhen zu allen ſachen vnd nottürfften vnd vnſers B Furſtentumb vnd aller innwoner geiſtlicher vnd weltlicher deſſelben lanndes nach rat vnſerr obgemelten Anwelt zu prauchen, ob aber derſelb maiſter Hannſ in vnſerm abweſen mit tod abging, das *Got nicht anwelle*, ſo mugen vnſer egenant Anwelt daſſelb vnſer inſigl einem andern, der vns, vnd dem lannd darczu nucz vnd füglich ſey empholhen, vncz an vns auch vngeuerlich. Es ſol auch der gewalt, ſo wir vnſern obgenanten Anwelten in allen vorgeſchriben ſachen gegeben haben, beleiblich vnd C werund ſein, alſlang vncz ſelb vorgemelt geltſchuld von den obgemelten rennten vnd nutzen oder in ander weg auſgericht, vnd beczalt wirdet, treulich angeverd, vnd *wenn all* ſolh geltſchuld alſo *ausgericht* vnd beczalt werdent, ſo ſullen vnd wellen wir ſi dann mit vnſern ſundern brief verſorgen, was ſi in allem ſachen von vnſern vnd des lannds wegen gehandelet haben, das daſ genützlich gehalten, vnd dawider nicht getan werd in kainem wege, getreülich vnd angeuerd, vnd ſol vns da engegen der gegenwurttigen vnſer gewaltbrief zu vnſern hannden vbergeben

ben werden, vnd ſullen auch dann all ſachen beleiben vnd gehanndetl- werden nach innhaltung der vers ſchreibung den vir Partheien der lannds Oſterr. niderhalb vnd ob de- Enns gegeben, vnd ob vnſerr vor genante Anwelt ainer oder mer in der zeit mit tod abgingen. So ſullen vnd mügen die andern an derſelben ſtat, die alſo abgiengen, ander von vnſern wegen zu in ne men, vnd mitſambt denſelben all ſachen vnd notturfft des lannds handeln vnd ausrichten als oben begriffen iſt, dauon gepieten wir den Erſamen, andechtigen vnd vnſern lieben getrewn Grafen vnd allen Preleten, Herrn Rittern vnd Knechten, Haubtleuten vnd Pflegern, Burggrafen, Burgermaiſtern, Richtern, Reten, Burgern, Mauttern, Ambtleuten vnd allen andern vnſern Vndertanen vnſers Fürſtentumbs zu Oſterr. niderhalb vnd ob der Enns wonhafften geiſtlichen vnd weltlichen niemants ausgeſchaiden, vnd wellen gar ernſtlich, das ſi den vorgenanten vnſern Anwelten in allen obgeſchriben ſachen, die ſi von vnſern wegen, vnd an vnſer ſtat hanndeln, ſchaffen, tun vnd beſtellen werdent, alſo gentzlich gehorſam ſein, vnd dawider nicht tun in kainerlay weis, wan welich dawider teten, oder ze tun geſtatteten, die ſullen ſich wiſſen ſwerlich in vnſer vngnad komen vnd geuallenn ſein, vnd wolten ſi auch an leib vnd an gut darumb ſchaffen, zu peſſern. Mit vrkund des briefs beſigelt mit vnſerm kunigclichen anhangunden inſigl. Geben zu Wienn an Suntag nach ſand Margrethen Tag (16. *Julii*) Nach Criſti gepurd virczehen hundert Jar, vnd darnach in dem ains vnd virctzigiſten Jare vnſers Reichs im andern Jar.

Das geloben lauttet alſo:

Das ich in der Anwaltſchaft, ſo mir vnd andern von meinem genedigen Herren Kunig Fridreichen empholichen iſt auf die verſchreibung, den vir Partheien der lanntſchaft gegeben, demſelben meinem gnedigen Herren Herren Kunig Fridreichen vnd dem lannd Oſterreich, das trew iſt, rat, iren frumen trachte, irn ſchaden wennde, vnd gehaim verſweig treulich vnd angeuerd.

XLIV.

Imp. Friderici ad Viennenſes literæ, quibus comitia Provincialia ad futuras Kalendas Septembres Viennæ celebranda indicit. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 103. p. 2.

Vermerkt das auffſchreiben, ſo vnſer gnedigiſter Herr Kunig Fridreich der lantſchafft zu ſant Giligen Tag herzekomen getan hat.

Fridreich von Gots Gnaden Romiſcher Kunig zu allen zeiten Merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich, ze Steir &c.

Erbern weiſen vnd lieben getrewn, wan wir in willen haben vns vnser kunigclich Kronung vnd zu uodrift durch der heiligen kriſtenheit ſachen willen in die obern land ze fügen, vnd villeicht auf ain zeit aus dem land ſein werden, haben wir des lannds Oſterreich vnd aller in-

inwoner des lands nucz vnd frumen für vns genomen mit ganzer begir, vnd nicht wellen, das vnſer abweſen ymdter am irrung oder hidernuſs daran pringen ſull, ſunder nachdem vnd das land mit kriegen vnd andern gebrechen in ſo gar merklicher bekümernuſs ſtet, vnd ſich teglich meret, vnd haben aus den vir Parteyen des lannds vnſer Anwelt in Oſterreich geſaczt, vnd den mit vnſerm gewaltbrief empholhen all ſachen, die des lands notdurft berürnt an vnſerr ſtat ze handlen genczlich als wir ſelbs getün möchten, vnd dadurch vnſern lanntleuten zu Oſterreich geſchriben, vnd empholhen ſich auf ſand Giligen Tag nagſtkomend gen Wienn zu denſelben vnſern Anwelten zu fügen, emphelhen wir ew, vnd begern gar ernſtlich, das ir ettlich auf ew ordnet, die auch bei demſelben Tag ſein, vnd ſich mit den yecz genanten vnſern Anwelten vnd landleuten aus ſolhen anligunden notdürften vnd geprechen des lands miteinander vndereden, vnd gedenkchen, wie die am fuglichiſten mügen gewendet, vnd vnderkomen werden, damit das land nicht in groſſer verderben kome, als ir vns vnſerm lieben Vettern Kunig Laſſlaben, ew ſelbs vnd dem lannd des phlichtig ſeit, das wollen wir in ſundern Gnaden gen ew erkennen, geben an ſand Larenczen Tag (*10. Auguſti*). Anno &c. XLI. vnſers Reichs im andern Jar.

Den Erbarn, weiſen vnſern lieben getrewen N.
Dem Burgermaiſter N.
Dem Richter, dem Rat,
Vnd den Burgern ze Wienn.

XLV.

Capita conſultationis ad deliberandum in dictis comitiis propoſita. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. I. fol. 104. p. I.

Vermerkcht die Vnderredung, als die vir und zwainczig, die von der lantſchaft darczu gegeben ſind, getan habent auf das anbringen, ſo die Anwelt des Lanndes zu Oſterreich an die lantſchaft bracht habent, zu ſand Giligen Tag (*I. Septembris*).

Von erſt von ains lanndsfrids wegen iſt geredt auf der andern lantleut geuallen, das man das lanntſrecht gen laſſe, vnd ainem Lantmarſchalh hab, vnd ſecz, dadurch das lantrecht ſeinn gankch mug gehaben, vnd ob geſchech, das ſich yemants wider das Lantſrecht ſeczt, vnd das recht nicht nemen, noch geben wolt, das dann alle lantſchaft aim Lantmarſchalh treulich beigeſtentig vnd hilffſlich ſein, vnd ſolh vngehorſam darczu pringen, das die recht nemen vnd geben, damit alſo das lantſrecht ſeine fürgankch gewinn, vnd beſchirmet werde, vnd ſo das lantſrecht ſeinn gankch hat, *ſo iſt* auch der landſfrid, wann an das lantſrecht mag der lantſfrid nicht geſein.

Item von der zuſchub wegen vnſrer Frauen der Kunigin gen Teben, vnd auch von der zuſchub wegen, den die vor Grüb ligent, iſt auch geredt worden, das die Anwelt gedenkchen, das ſi vnſrer Frauen der Kunigin für Teben vnd den von Grub ſolh hilff vn zuſchub tun.

Item

Item von des Tags wegen, den vnſer Frau die Kunigin mit dem von Polan auf den nagſtkünftigen Suntag haben wirdet, ſeinn die vir vnd zwainczig auch daran beliben, das die Anwelt im Gnaden zu dem Tag zuſchub tun.

Item von des Tags wegen, ſo vnſer Frau die Kunigin vnd die Behemiſchen Herren begern gen Prag ze ſchikchen &c. auch von der Merheriſchen Herrn wegen; die auch begern ains Tags von yeder land notdurft wegen, iſt geredt, das die Anwelt ſolh pottſchaft verttigen, vnd ye ee, ye peſſer das ſei.

Item von des Laſſlabs Neſpal wegen iſt auch geredt worden, das man mit dem taiding vnd ainen beſchaiden abpruch mit dem tue, auch den Ydenſpeuger vnd ander, die mit im ſein, in den abpruch genomen vnd gewechſent werdent, durch des willen, das ſy nicht helffen wider das Veld vor Grub, damit man deſter pas zuſchub dahin tun mug.

Item von der merkchlichen ſchuld wegen, darinn das land iſt, als gen Pehem Hern Caſparn Slikchen im land auch verphenntung der gſlöſſer, rennt, nucz vnd gult, darans iſt geredt worden alſo, das von ſolher geltſchuld wegen ain gemainer anſlag auf all inwoner vnd geſſt, die im land gult vnd güter habent, getan wurd, vnd das auch die lantleut aus den vir Parteyen niderhalb vnd ob der Enns darczu geben, die ſolhen anſlag tun vnd innemen vnd ausgeben, nach rat der lantſchaft handlen, damit man mit demſelben anſlag, die rennt, nucz vnd gult des landes loſet, dadurch das land deſter pas zu frid pracht, vnd nach notturfften fürgeſehen mug werden, doch alſo, das die lantleut darumb verſorgt werden, damit ir yedem ſein anſlag von den rennten, nuczen vnd gulten des lands fürderlich beczalt werd.

Item von den Kirchen zu Weykchendorf, iſt beredt, das die Anwelt den Abbt von Melkch, von dem die kirchen lehen iſt, vnd den Pharrer derſelben kirchen beſennden, mit in reden vnd ſchaffen, das ſi die benanten kirchen bewaren, damit dem lannd icht ſchad daran entſtet, mainten ſi dann, das in das zu ſwer wer, das man die an der werr vernichtt, damit dem land icht ſchad daraus köm.

Vnd all ſolh vorgeſchriben vnterredung haben die vir vnd zwainczig auf der Anwelt vnd anderer Lantleut, die yecz hie, vnd die auch yezund nicht hie ſind, yerpeſſern getan.

XLVI.

Literæ Imp. Friderici ad Viennenſes, quibus comitia, apud S. Hippolytum Kalendis Novembribus celebranda indicit. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 105. p. 1.

Vermerkcht das auſſchreiben, ſo vnſer genedigiſter Herr Kunig Fridreich der lantſchaft getan hat, auf Allerheiligen Tag gen ſand Pölten ze komen.

Fridreich von Gots Genaden Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs Herzog ze Oſterreich, ze Steir &c.

Erbern, weiſen vnd lieben getrewn, als wir die lantſchaft in Oſterreich auf den nagſt vergangen ſand Giligen Tag gen Wienn geuodert haben durch merkchlicher notdurft willen, die dem land ſwerlich anligund ſind. Da aber der lantleut der mynner tail komen vnd vnſerm emphelhen gehorſam geweſen iſt, dadurch ſolh groſs ſachen hinterſtellig beleiben, vnd nicht ganntz zu auſtragung komen ſind durch abweſens willen der, die den Tag nicht beſucht habent, vnd wan wol mag an ew gelangt haben, wie es zu dieſen zeiten vmb des lannds nucz vnd rennt ſtet, von den wir vnd vnſer Anwelt in Oſterreich, die ſich die Anwaltſchaft auf vnſer eruodrung vnd der lantſchaft pet vnd vertroſtung habent verfangen, willig wern, all notdurft des lannds aufzerichten, wenn der ichts vorhanden wer, daran aber groſs abgankch iſt, vnd das lannd diczmals in den kriegen von Behem Merhern vnd Hungern vnd in andern ſweren notdurften an der lantſchaft ſunder betrachtung nicht mag furgeſehen werden, als des notdurft iſt, dauon emphelhen wir ew aber, vnd begeren mit ernſte vnd ermonen ew von vnſern vnd des landſ notdurft wegen, das ir vir aus dem Rat vnd vir aus den genanten mit vollem vnd ganczem gewalt auf aller heiligen Tag ſchirſt küftigen an alles verziehen gen ſand Pölten ſchikchet, damit ſolh groſs notdurft des Lannds durch die vnd ander aigentlich gewegen, vnd das land in frid pracht werde, wan geſchech des nicht, des wir doch nicht getraun, vnd des land noch in groſſer bekümernuſs komen wird, als des zu beſorgen iſt, ſo verſtet menigclich wol, an wem der abgang iſt, dauon getrauen wir vns wol, das ir ew des nichts irren laſſt, als ir vns, dem land vnd ew ſelbs des ſchuldig ſeit, das wellen wir in ſundern gnaden gen ew erkennen, geben an ſand Michels Tag (*29. Septembris*). Anno &c. XLI° vnſers Reichs im andern jar.

Den Erbern weiſen vnſern lieben getreun N. den Burgermaiſter, dem Richter, dem Rat vnd den Burgern zu Wienn.

XLVII.

Literæ Elizabethæ Reginæ, in quibus a Friderico Ladislaum filium filiamque ſuam cum corona regni Hungariæ reddi ſibi poſtulat. Ex ſanctiori Tabul. Aug. domus.

Dem allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnd Herren, Herren Fridreichen von Gotes Gnaden, Romiſchen Kunig, ze allen zeiten Merer des Reichs, Herczogen ze Oſterreich, ze Steir &c., Entbieten wir Elizabeth von derſelben Gotes Gnaden, Kuniginn ze Vngern, Dalmacien, Croacien &c. Eribe vnd Fraw des Kunigreichs zu Behem, Herczoginn ze Oſterreich, ze Steir, vnd Margrafin ze Merhern &c. vnſer freuntſchafft beuor, allerdurchleuchtigiſter Furſt lieber vetter. Die antwurt, die ir vns getan habt, auf

die

die botſchafft, die der Erwirdig in Got vater, Her Paul Biſchoue ze Agres, vnd Hanns Lemel, von vnſern wegen, an euch gewarben haben, die haben wir wol vernomen, vnd bitten euch, als vnſern lieben vettern, das ir vns darumb nicht mer müe laſſet haben, ſunderlich ir wellet bey diſem Hannſen Lemlen, vns ain antwurt tun, daran wir ain benügen haben, vnd wellet vns geben vnſern Sun, Tochter, vnd dy Cron, vnd wiſſe ewr lieb, daz wir die euch zu kainen vnwillen noch widerwartikait, noch zu kainerlay vnfraundſchafft nicht fordern, ſunder darumb, das vnser, vnd vnſers Suns, groſſe notturfft das fordert, wenn euch wol wiſſentlich iſt, daz wir euch zu der zeit, da wir euch vnſern Sun, Tochter, vnd Cron, geantwurten, geſaget haben, das vns, vnd vnſerm Sun, ycz ſo in dem krieg iſt, nicht füglich wer, das vnser Sun anderswo ſtünd, dann in dem Kunigreich ze Vngern, darauf ir vns ainen brief geben habt, ob wir icht ain geſlos zu Vngern gewinnen, darauf er verſarigt wär, daz ir vns die antwurten woldet. Auch mag ewr lieb wol verſten, das vns, vnd vnſerm Sun fuglaich wär vnd nuczleich, daz er ycz in dem Kunigreich ze Vngern gehalten wurd, wenn ſo ewr lieb in daz Reich czeucht, da euch Got vil gelukchs zu geb, gepurt nyemants ſo hach die chinder zu halden dann vns. Darumb bitten wir euch, als vnſern lieben vettern, mit allem vleiſs, das ir vns laſſet genieſſen, des hachen vertrawn, das wir zu euch gehabt, vnd euch vnſern Sun, Tochter vnd Cron, vertrawt, vnd an ewr begern vnd bitten geantwurt haben, das ir ſolhe hahe nücze vnd frumen, die vnſerm Sun daraus, ſo er im lannde war, erſten mochten, nicht irren wellet, auch bitten wir ewr lieb, bei dem gegenburtigen poten, vns ain freundtleich antwurt, vnd entleichs ende, in maſſen als oben begriffen iſt, tun wellet, vnd ſey ewr lieb gewiſs, das wir euch in allem das wir euch widerum zu fraindtſchafft vnd geuallen tun ſullen vnd mugen, daz wir daz gern tun wellen, vnd trawen euch wol, daz ir in den vnd andern ſachen, zu vnfraundtſchafft vns nicht aufnembt, wenn wir ye alczeit gern euch zu fraundtſchafft ſein wellen, dann ſo haben wir beuolhen, diſem gegenburtigen Hannſen dem Lemlem, von vnſern wegen ettwas vnser maynung an euch zu werben aigentlaichen vnderweiſet, dem geruch ewr Lieb auff diczmal genczleich zu gelauben, geben zu Preſpurg am Freitag nach Franciſci, anno &c. XL. primo.

Commiſſio propria Dominæ Reginæ.

Dem allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnd Herren, Herren Fridreichen, Romiſchen Kunig, zu allen zeiten Merer des Reichs, Herczogen ze Oſterreich, ze Steir &c. vnſerm lieben vettern.

(L.S.)

XLVIII.

Digitized by Google

XLVIII.

Literæ ſenatus Vindobonenſis, quibus civium ſuorum nonnullis, ad dicta comitia profecturis, agendarum rerum poteſtatem facit. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 105. p. 2.

Gewaltbrief, ſo die Burger von Wienn den andern irn Mitburgern zu dem Tag gen ſant Polten geben habent &c.

Wir N. der Burgermaiſter, Richter, der Rat vnd die Burger gemainklich der Stat ze Wienn. Bekennen, das wir dem veſten Ritter, vnd den erbern weiſen Hern Steffann Wirſing, Andreen Hiltprant, Hanſen Scharffenberger, Vlreichen Phanczagl dieczeit des Rats, Hainraichen dem Haiden, Eraſmen Ponhaimer, Erharten Grieſſer vnd Thoman Swarczen, den genanten Burgern hie zu Wienn beuolhen vnd volmechtigen gewalt gegeben haben, beuelhen vnd geben wiſſentlich in chraft des gegenburtigen briefs auf ſolh ſchreiben vnd beuelhen, ſo vns der allerdurleuchtigiſt Fürſt vnd Herr Her Fridreich Romiſcher Kunig, Herczog zu Oſterreich, zu Steir &c. vnſer gnedigiſter Herr getan hat, von des Tags wegen den ſein kunigclich Gnad der lantſchaft beſchaiden, vnd gelegt hat auf allerheiligen Tag nagſtkunftig gen ſand Pölten ze komen, alſo das die egenanten acht als vnſer volmechtig Anwelt von vnſer aller wegen vnd in vnſern namen denſelben Tag für vns laiſten vnd mit allen Parteyen A der lantſchaft ainig werden mugen, auf ſolh maynung vnd artigkl, darumb des vorgenanten vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs ſchreiben aufgangen, vnd beſchehen iſt, vnd was ſi alſo mit den egenanten Parteien des lands aintrechtigclich ſe zeit verlaſſent vnd beflieſſent zu dem Tag, das geloben wir gutlich ze volfürn vnd kreflich ze halten, getreulich vnd vngeuerlich mit vrkund des briefs beſigelt mit vnſerm klainern aufgedruckten Stat inſigl. Geben zu Wienn an Pfincztag vor ſand Symonis vnd ſand Judas Tag der heiligen zwelf poten (*26. Octobris*). B Anno Domini &c. quadrag. primo.

XLIX.

Acta eorundem comitiorum, ac primum capita rerum in iisdem transactorum. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 106. p. 1.

Wie ſich das Lanttayding zu ſand Pölten gehalten vnd geendet hat.

C Vermerkcht, als die Herren des Rats vnd die von den genanten zu dem Tag gen ſand Pölten komen ſein, da ſind ſi geuodert worden zu der ſamung der lantſchaft, daſelbs haben die Anwelt der gemaynn lantſchaft erczelt vnd fürleſen laſſen vil merkchlich geprechen, ſo dem land anligund ſind, vnd nemlich die geltſchuld, ſo das land ſchuldig iſt, den Pehem als auf L^{M}. guldem, Hern Caſparn Slikchen XX^{M}. guldem Haubtguts, vnd darauf er maint ze haben VII^{M}. guldem zu ſchaden vnd an-

ander groſs nemlich ſchuld, das die geltſchuld alle pringt als auf drew hundert tauſent gulden vnd mer.

Vnd erczelten auch, dirczu wir gar notdurfft wer, darauf zu gedenkchen, dadurch ain ordnung gemacht ſolh geltſchuld, notdurft vnd geprechen des Lands gewennt vnd abgeleſcht wurden, damit das land fürbas nicht merern vnd groſſern ſchaden küm.

Darauf bedacht ſich die lantſchaft vnd wurden ainig, das von yeder Partey XVI. darczu gegeben werden, die daraus redten vnd ain gemain nucz land vnd leuten betrachten, alſo wurden aus yeder Partey darczu gegeben XVI.

Darnach komen die LXIIII. aus den vir Parteyen zuſamen vnd Herren Ritter vnd Knecht machten ſich zu ainer Partey, vnd bedachten ſich miteinander, vnd redten, das die andern aus den zwainn Parteyen Prelaten vnd die von Steten auch yeder tail mit dem ſein vnderredten, do giengen die Prelaten ſunder, vnd die von Steten auch ſunder zuſamen, darnach teten Herrn, Ritter vnd Knecht ain potſchaft zu den von Steten, vnd lieſſen in ſagen, die ſach wer nur von gelts wegen, das wir hilflich wern, wo man ſolh gelt zu weg brecht, vnd ob wir diczmals darauf nicht bedacht weren, ſo ſolten wir vns darnach gedenkchen, vnd in darumb ain antwurtt tun, desgleichs heten ſi den Prelaten auch erkennen geben.

Nach ſolher tailung der vir Parteyen vnd nach anpringen der Herrn Rittern vnd Knechtt komen die Prelaten vnd die von Steten zu Herren Rittern vnd Knechten, vnd gaben in zu erkennen, wie zu dem nagſt vergangen ſand Giligen Tag ain ſamung von der lantſchafft zu Wienn geweſen wer, vnd aus derſelben ſamung XXIIII. gegeben wern, die ettweuil artigkl beſloſſen hieten, auf verbeſſrung ettlicher aus der lantſchaft, die bey demſelben Tag nicht wern geweſen, dieſelben artigkl begerten die Prelaten vnd die vonn Stetn zehorn fürbracht, wenn der notdurfft wer zu hilff dieſer ſamung darumb, wenn die lantſchaft auf dieſelben artikl gen ſand Pölten wer geuodert worden, dawider was der Herren Ritter vnd Knechtt antwurtt vnd ſprachen, wie bei demſelben Tag gar niczl der lantſchaft geweſen, vnd die nichts beſloſſen, darumb wer nicht notdurft ſolh geſchrift der artikl fürczebringen, dawider die Prelaten vnd die von Steten ſprachen, die XXIIII, die aus den vir Parteien darczu gegeben wern worden, hieten aintrechtigclich betrachtt, vnd darumb ſolt man dieſelben artikl pillichen horn, vnd da das Herren Ritter vnd Knechtt vernamen, die ſprachen, ſi hieten ſolh artikl in geſchrift nicht, wer ſi aber hiet, der precht ſi für, da wurden dieſelben artikl fürbracht vnd gehört, vnd hielten inn von ains landfrids vnd ains landmarſchalhs wegen vnd von der geltſchuld wegen des lands, das ain gemainer anſlag auf all inwoner des lands vnd geſſt ſolt angeſlagen werden &c.

Vnd als die zwen artikl geleſen wurden, begerten die Prelaten vnd

vonn Steten, das ain verpuntner vnd verſchribner landfrid von den vir Parteien aufgenomen vnd gemacht ſolt werden, darumb das das Recht im land ſein gankch mocht gehaben, vnd dieweil des nicht geſchehen wer, ſo wer nicht verſenkchlich aus den andern artikeln verrer ze reden, darauf namen in Herrn Ritter vnd Knechtt ain bedechtnuſs, vnd nach irr bedechtnuſs wurden die Prelaten, vnd die von Steten geſantt. Da gaben in Herren Ritter vnd Knecht zu erkennen, vnd ſprachen, als die lantſchaft beſantt wer auf den Tag gen ſand Polten, das wer von gelts wegen, daraus ſolten wir reden, vnd gedenkchen, das ſolh gelt zu weg bracht wurde, damit die Pehem vnd Her Caſpar Slikch entricht wurden, vnd das land von in nicht angriff gewünn, darauf namen in die Burger vonn Stetn auch ain bedechtnuſs, vnd namen den ainen artikl des landfrid von erſten für ſich, vnd ſtunden veſſt darauf, aber Herren Ritter vnd Knechtt wolten ſich darinn nicht geben, das ſtund als auf, fünf Tag, da das die Burger vernom̃en, das ſich Herren Ritter vnd Knecht in den lantfrid nicht geben, noch verſchreiben wolten, da begerten ſi, ab ſi des doch bei den Anwelten beleiben wolten, das die erkanten, ob der landfrid notdürftig wer, vnd ain fürgang haben ſolt oder nicht, vnd wie ſy das erkanten, des wolten die Burger irnthalben gern volgen, das ward von in abgeſlagen, vnd wolten des auch nicht tun, nachdem gaben ſy das den Anwelten zu erkennen, vnd paten rat von in, die rieten vnd ſprachen, ſy wern geuodert auf den Tag von groſſer notdurft, A des lands wegen, als ſew das verſtunden vnd weſten, vnd ſeind ſich der Adl in den landsfrid nicht geben wolt, ſo ſolten ſi in das nachgeben, darumb das die ſamung der lantſchaft diczmals nicht zerſtört wurde, doch alſo das anuercziehen ain gewaltiger landmarſchalh geſaczt, vnd gemacht wurd, dem ſi all beiſtendig wolten ſein, als von alter wer herkomen, vnd als ſi ſich des gen den Prelaten vnd den vonn Steten verwilligten, der warten das daſ Recht im land ſeinen fürgank gewinn, B vnd darnach verrer betrachtt wurde, warumb der Tag gen ſand Polten gemacht wer, alſo gedacht yeder tail der vir Parteien, wes er ſich zu ainen anſlag verwilligen wolten, da wurden die *vir Parteien* vnd all lantſchaft zuſamen geuodert, vnd am beſten gehört die Prelaten, die erczelten durch den von Paſſaw all ir freihait vnd ſunder gnad mit vil warten, ſo ſi vnd ir Gotsheüſer hietenn, darumb ſi ſolher anſlag nicht ſchuldig wern, yedoch wern ſi willig ze tun alles des ſich Herren Ritter C vnd Knechtt verwilligten.

Darnach wurden die Burger von Steten gehört, die gaben zu erkennen, wie ſi an den Adel begert, hieten ainen landfrid, der zu diſem mal dem land gar wol ze hilf komen, vnd vil guts daraus gehen mochtt, darin ſich der Adl ye nicht geben wolt, vnd wiewol ſi ſich darein nicht wolten geben, noch dann ee wenn ſew ain zerüttung der ſamung wolten laſſen werden, ſo hieten ſi ſich von den Steten darczu gegeben, alſo wenn ain gewaltiger Landmarſchalh geſaczt wurd, dem Her-

Herren Ritter vnd Knechtt, beyſtendig wolten ſein, als ſi ſich heten verwilligt, das dan in dem land ze Oſterreich ain gemainer anſlag geſchehen ſolt auf alle Erbguter, ſi ſein der Prelaten, Herrn Ritter vnd Knechtt, vnd der vonn Steten, Brieſterſchaft vnd der Geſſt, das die geſchaczt, vnd von yeden Phunt zwen Phening geben ſolten werden, doch alſo das man aus den vir Parteien darczu nemen ſolt, die daſſelb gut innemen, vnd dauon aufrichten ſolten alle geltſchuld, ſo die Anwelt der lantſchaft in geſchrift fürbracht habent, vnd was da vber würde, dauon ſolt man löſen rennt, nucz vnd gült, die im land verſaczt ſind von denſelben vnd andern nuczen vnd rennten, ſo das land vor im haben wurde, ſolt jerlich das land beſchirmt werden, vnd was dan jerlich vber ſolh beſchirmung des lands vberwurden, das ſolt man raihen vnd geben, den, die ſich yecz in dem anlehen heten vinden laſſen, ſo lang vncz das dieſelben auch gancz beczalt wurden. Alſo ſchied die lantſchaft des Tags von einander.

Darnach des nagſten Tags wurden drei Herren von den Anwelten zu den von Steten geſannt, vnd gaben in zu erkennen, ſy hieten ir verwilligung vernomen, nu möcht man mit ſolhem anlehen nicht aufkomen nach ſolhen notdürften, ſo dem land anligund wern.

Da gaben wir vns von den Steten darin, vnd verwilligten vns ze geben ain anlehen von Phunt III. dl. in der maynung, ſo vor begriffen iſt, daran die Anwelt auch nicht ain genügen heten.

Darnach habent die Anwelt als mit vndertaidingen yeder Partheien ain zedl zugeſannt mit menigen artiklen, der ſi gedacht heten, das der die lantſchaft ſich ſolt gewilligt haben, vnd lautt dieſelb zedl von wort ze worten alſo:

L.

Capita quædam ordinibus Auſtriæ a XII viris ad deliberandum propoſita. Ex public. Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 108. p. *1*.

Vermerkcht der anſlag des die lantſchaft bei dem Tag hie zu ſand Pölten von merkchlicher notturft vnd geltſchuld wegen, darinn das land ſtet, vberain iſt worden.

Von erſt das all Preleten auch all geiſtlich leut vnd alle phaffhait im land zu Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns von allem irm gut, wie das alles genant iſt, ſullen ye vom Phunt irr nucz vnd rennt fünf Phennig geben, doch das ſi bedacht werden in irr zerung.

Item all derſelben Prelaten Preletin geiſtlicher Perſon vnd aller phaffhait in dem land zu Oſterreich geſeſſen nider vnd ob der Enns holden vnd dienund leut von allen irn gütern, Erbgut vnd varend gut ſullen ir yeder, als vil er dann wert hat von ain yeden Phunt auch fünf Phennig geben an all aufczug.

Item aller Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt, Holden vnd dienundleut auch nyder vnd ob der Enns ſullen auch von allem irm gut, alſuil des ir yeder wert hat, es ſei

Erbgut oder varend gut, wie das
auch mag genant ſein, ye von aim
Phunt wert auch fünf Pfennig geben,
das auch dieſelben Herren vnd land-
leut all, ſi ſeinn geiſtlich oder welt-
lich, die von dem Fürſtentumb Oſter-
reich ſecz haben, von allen irn leu-
ten, die in mit den gſlöſſern vnd
herſchafften verphentt ſind, auch ge-
ſtaftn, das dieſelben ir Saczleut von
allem irm gut als vil des ir yeder erb
guts vnd varend guts hab, als offt
ains Phunt wert, von yedem auch
fünf Phennig geben.

Item all Burger all ledig leut,
witibn frauen vnd man arm vnd reich
im allen des Fürſtentumbs Oſterreich
Steten vnd Merkchen nider vnd ob
der Enns wonhaften vnd geſeſſen.
Sullen auch von aller irr hab Erb-
guts vnd varend guts, wie das vn-
geuerlich genant mag werden, als
vil der ir yeder wert hat, auch von
ain yeden Pfunt fünf Phennig geben.

Item es ſullen auch alle des Für-
ſtentumbs Oſterreich vrbar leut, vnd
was der in die Huben gehörent vnd
nicht verkümert noch verphent ſind
im land vnd aufwendig des lands,
ir yeder als offt ir ainer ains Phunt
Phennig wert hab, von yedem auch
fünf Phennig, es ſey Erbgut oder
varend gut.

Item von der Geſſtleut vnd Gü-
ter wegen, ſo ſi im land habent,
das ſul beſtun bei den, die aus den
vir Parteyen der lantſchaft darczu
geben werden, was die auf das
Phunt ſeczen werdent.

Item beſunder iſt beredt wor-
den, das ſolh verwilligen den Herrn
A Rittern vnd Knechten vnd irn Erben
in künftigen zeiten an irn freihaitn,
rechten vnd gnaden vnſchedlich ſol
ſein, vnd das vnſer gnedigiſter Herr
der Romiſch Kunig des den Herren
Rittern vnd Knechten ſeiner Gnaden
brief geb, das ſi das von guten wil-
len vnd nicht von rechtens wegen
haben getan.

Item das auch ſolher anſlag den
Prelaten vnd Preletyn vnd auch von
den Steten, das an irn freihaiten vnd
gnaden künftigclich auch nicht zu
ſchaden köm, vnd darumb in obge-
B ſchribner maſs verſorgtt werden,
das es in auch an irn freihaiten vn-
ſchedlich ſei.

Item das *ſolh obgemelt betrach*-
tung alſo volrekcht werden, pitten
wir ew, das ir beſtellet, vnd ett-
lich aus ew den vir Parteyen geben
wellet, damit dem nach notdürften
nachgangen, vnd zu end beſloſſen
werde.

Item als wir in anefangen des
Tags an ew haben bringen laſſen von
C ains lantmarſchalh wegen darauf zu
gen, damit das lantſrecht ſeinn gankch
möcht gehaben, alſo bitten wir ew
mit fleiſs, das ir ewrn fleis haben,
vnd ew darinn müen wellet, damit
das land mit ainn Marſchalh werd
fürgeſehen vnd das lantſrecht ſeinn
gankch hab, vnd geſchirmt werd.

Item das auch in den vir tailn
des lands niderhalb vnd ob der Enns
beſtellet, ordnung gemacht, auch
Haubtleut in denſelben vir tailn ge-
ſeczt werden, ob ſich begebe, da
Got vor ſey, das die Veindt das
land

Digitized by Google

land mit gewalt bekriegen mainten, oder das ſich ſunſt im land zwitrecht oder vngemach erhube, vnd des Volks aufczebringen notgeſchehen wurd, das dann das deſter furderlich mug aufbracht werden, damit den Veindten widerſtanden, auch ſolher mutwillen im land, ob ſich der erhube, deſterbas damit möcht vnderkomen werden.

Vnd nach vernemung der vorgeſchriben zedl vnd artikln begerten die Purger von den Anwelten ze wiſſen, wes ſich die Prelatn, Herrn, (B) Ritter vnd Knechtt auf ir zedl verwilligt hieten, da gaben ſy in zu erkennen, das all ir holden ain anlehen tun ſolten ir yeder von ſein gut, alſ vil er des hett von yedem Phunt vir Phennig, vnd das ſolt in vergut werden wider ze geben, doch alſo das die Prelaten vnd die vonn Steten ir gut, was ſi des heten, Erb vnd varund gut ſcheczen, vnd von yedem Phunt wert ſechs Pſennig zu anlehen geben ſolten, vnd desgleichen der Prelaten holden.

Item darnach habent dieſelben Anwelt den Burgern zu erkennen geben, wie ſich die Prelaten verwilligt heten von allen irn gulten vnd renten zegeben von ain Phunt gelts vir Phennig, vnd das auch ir holden ain anlehen tun ſolten, yeder von all ſein gut, das im das geſcheczt werd, von yedem Phunt vir Phennig, vnd das in das auch vergutt ſolt werden widerczugeben.

Item darauf haben ſich die Burger von den Steten gegen denſelben Anwelten verwilligt, wan ain gewal- (A) tiger Landmarſchalh geſaczt wurd, als vorgeredt iſt, das dann ain gemainer anſlag auf alle inwoner vnd geſſt geiſtlicher Erbgüter ſolt geſlagen, vnd dieſelben Erbgüter geſchezt, vnd von yedem Phunt vir Phennig zu anlehen gegeben werden, vnd wer nicht erbguter hett, der ſolt geben von ſeiner varend g'hab nach rat des Rats daſelbs, da er geſeſſen iſt, vnd das auch darumb verſorgt wurden in der maynung vnd fürhalten als Herrn Ritter vnd Knechtt ihrs tails wolten verſorgt ſein.

Vnd haben in auch erczalt nachdem ſo in Herren, Riter vnd Knecht heten vorgehalten, das ſi von irn erben rennten, gulten, vnd gutern nichtz tun wolten, dann alſuil ſi ir holden ain anlehen wolten tun laſſen, vnd ſunder die Prelaten, die in ir grünt vnd güter auch nicht ſcheczen laſſen, noch dauon geben wolden, dann alſuil ſi nucz vnd gult heten ains jars von yeden Phunt gelten vir Phennig ze geben, vnd ir holden (C) ain anlehen laſſen tun, als das yecz erzelt iſt, vnd nach ſolhem vorhalten der Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt mainten die Burger von den Steten, das ſolh der von Steten darlegen vnder pietung genugſam vnd irnthalben nicht abgang wer noch kain zurüttung diſer ſamung von den Steten nicht beſchech, als das die Anwelt wol verſten mochten.

Item darauf habent die Anwelt den Burgern von den Steten geantwurtt, als ain Tag her zu ſand Polten der lantſchaft gemacht wer, durch ſolher notdurft willen, die dem land anligund wern, als ſi das

der lantſchaft erczalt, vnd fürbracht heten, vnd dardurch aus den vir Parteyen darczu geben wern, ſich darumb zu vnderreden, das ſi alſo getan hieten, vnd ſi darinn nicht ainig hieten mugen werden, vnd ſi ſich ſelben als die Anwelt mit vndertaidingen darin geſaczt heten, vnd allen irn fleis getan, ob ſi die ſach zu aintrechtigkait hieten mügen bringen, nun verſtunden ſi wol noch dem als ſi nu all Parteyen in irm willen vnd darlegen gehört hieten, das darinn kain aintrechtigkait diczmals mocht geſein, das in doch von landſnotdurft wegen zu mal laid wer, vnd wer verſehenlich es mocht dem land daraus groſs vbel erſten.

Item darnach komen die von den Steten zu den Anwelten, vnd gaben zu erkennen, wie ſi nu vnczt an den ſechzehenten Tag hie bei dem Tag geweſen wern, vnd noch nicht weſten, was guts betracht wer, vnd ſehen wol, das ſich die lantſchaft vaſſt von dann zelaſſen hat, vnd paten die Anwelt in zu günnen, auch von dann zereiten, vnd vnſerm gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig &c. zu uerkunden irr verwilligung, die ſi getan heten, dabei verſtanden mug werden, das irnthalben von der Stet wegen nicht pruch wer.

Item darauf gaben vns die Anwelt ze anttwurtt, wie der Tag durch notdurft willen des lands hergelegt wer worden, dazu betrachten, vnd für ſich ze nemen, ſolh prechen des lannds, vnd hieten ſich ſelber als die Anwelt darinn mit allen fleiſs gemut, vnd dannoch darinn nicht zu end heten mugen betrachten, damit ſolh prechen des lands gewendet wern worden, wes ſich aber yeder tail in den ſachen gewilligt het, das wolten ſy vnſerm gnedigſten Herren dem Romiſchen Kunig lautterlich vnd aigentlich verkünden in mainung als das an ſi bracht wer.

Vnd zuleſſt an Mitichen vor ſand Elſbeten Tag, da nu der maiſt tail aller lantſchaft von dann geriten was, gaben die Anwelt den Burgern aber zuerkennen, wie die Prelaten an demſelben leſten Tag bei in geweſen wern, vnd hieten ſich verwilligt, den zehenten tail aus irn gulten vnd nuczen ains jars zu fürdrung des lands notdurft ze geben, vnd ſolh gab mainten ſi ſelben mit guter gewiſſen vnder in ſelber anczeſlahen, dadurch ir nucz nyemant ſolt ain wiſſen haben, vnd ſprachen die Anbelt, wie ſi das auch alſo an vnſern gnedigen Herren &c. den Kunig bringen wolden, vnd hoffen, er wird ſolher weg gedenkchen, vnd hilff darczu tun, das ſolh prechen des lands zu peſſern kem, vnd wir möchten wol für vns haim raiten.

LI.

Mandata legatis, de actis comitiorum Imp. Fridericum certiorem reddituris, a XII. viris data. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 110. p. 2.

Alſo habent die Anwelt vnſerm gnedigen Herren Kunig Fridreichen zu empoten, von des Tags wegen, vnd wie ſich der gehalden hat zu ſant Polten &c.

Ge-

Gedenkcht zu werben an vnſern genedigiſten Herren den Römiſchen Kunig.

Von erſt ſagt ſein kunigclichen Gnaden vnſern willig gehorſam dienſt,

darnach gebt ſeinn kunigclichen Gnaden zu erkennen von des Tags wegen, der von ſeinn kunigclichen Gnaden, vnd von vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlabs, auch von des lands wegen hiezu Oſterreich merklicher notdurft, auf Aller heiligen Tag nagſt vergangen, gen ſand Polten gelegt, vnd darauf der lantſchaft der maiſt tail iſt geweſen, das wir daczemal den vir Partheien der lantſchaft, ſolh des lands merkchlich geprechen, anſtoſs, vnd vnfrid, auch ſolh namhaft groſ geltſchuld, damit das land vmbuangen iſt, erczelt haben, als ſein Gnad an der geſchrift, ſo wir der lantſchaft daczemalen fürgehalten haben, wol vernemen wirdet.

Darnach gebt ſeinn Gnaden zu verſteen, das die lantſchaft, auf ſolh vnſer offnung aus den vir Partheien, aus yeder XVI. Perſon hat gegeben, die alſo pringen LXIIII. man, die ſeinn alſo vber ſolh vnſer anpringen geſeſſen, vnd dargelegt, ob dem land ye ſull geholffen werden, damit es deſterpas, aus geltſchuld mug kömen, das das durch ander nichte, denn durch ain gemain anſlag, als weit das land ſey mug geſchehen, darinn ſich auch alſo die lantſchaft verwilligt, vnd ſich darauf miteinander vnderredt haben.

Von erſt habent ſich daczemal die Herren Ritter vnd Knechtt, auf irr ſeitten, auf ſolh vnſer anbringen erpoten, ſeid das land mit ſo groſſer ſchuld als merkchlich verfangen ſei, wiewol denn ſei, das ſi des von rechtens wegen, nicht pflichtig ſein, yedoch durch ſolher merkchlicher anligunder notdurfft willen des lands, ſein ſi willig ains anſlags aus ir leut vnd holden geſtatten zetun, alſo das dieſelben ir leut, von allem irm gut, das ſi hieten, den dreiſſigiſten Phennig, oder vom Phunt acht Phennig geben ſolten, vnd mainten ſunſt mit anderm irm gut ledig vnd frei zeſein, wann ſi bei irn Hewſern merkchlich köſtung, vnd darlegen haben, vnd die ſwerlich beſeczen muſten, ſy hieten auch ſuſt an irn nuczen vnd rennten enhalb Tunaw merkchlich abgang; vnd mer, ſi muſten mit irn dienern, vnd mit ir ſelbs leib, dem land manigueltigclich zu dienſt werden, des die andern Partheien vertragen wern, das mach ſy mainen, das ſi damit mer teten, dann ſi pflichtig wern,

Es ſolten auch die Prelaten von irm gut, vnd irn Leuten, vnd die Stet von allem irm gut, das dieſelben drei tail beſeſſen, den XXIiſten Phennig geben, dar wer vom Phunt XII. dl.,

Dawider die Stet anttwurtten, wie ſolher anſlag, in gar zu ſwer wer, vnd mainten auch, ſolte er alſo geen, das der ain groſs gut pringen wurd, vnd das ſi des irs tails mit nicht vermochten, wann ſi yecz meniger jar von Kriegs wegen, merkchlich anſleg wider die Veindt gedult hieten, ſy wern auch ſelber in aigner Perſon auſgeweſen, ſi hieten

ten, auch ir aigen leut geſchikcht, in menigere rais, darauf in groſs gut, vnd darlegen, wir gegangen, darczu hieten ſi weilent vnſerm gnedigen Herren, Kunig Albrechten, ain merklich anlehen tan, vnd menigern velljare gehabt, das alles ſi, an irn erben, vnd in ander weg, groſſen ſchaden genomen hieten, alſo das ſi, damit vaſt in armut vnd abnemen komen wern, doch das man merkchen möcht, das ſi ſich von gemainen nucz auch nicht ſeczten, ſo wolten ſi von allen Erbgut, von Pfunt zwen Phennig oder drei Phennig geben, oder auf das höhiſt vir vnd nicht mer darüber.

Auf das ſich die Prelaten verſingen, wes ſich Herren, Ritter, vnd Knechtt, vnd die von Steten in den ſachen veraineten, zu gemainen nucz des lands daraus wolten ſi ſich nach irm vermögen nicht ſeczen.

Vnd da wir ſolch, der Herren Ritter vnd Knechtt, auch der Prelaten vnd Stet darlegen, vnd erpieten vernomen, darumb das ſy nicht in gleichem erpieten warn ſeczten wir vns in die ſachen, zu verſuchen, ainikeit zwiſchen Parteien, vnd ſolhs anſlags wegen ze machen, vnd redten mit Herren Rittern vnd Knechtten, als uerr, das ſy ſich erputen, ſeidmal das die Stet mainten, das ſy ſolchs anſlags nicht vermochten, den ſi doch durch des lands peſſten willen, damit das deſter fürderlicher aus geltſchult Pracht wurd, dargelegt hieten, das denn aber menniglich verſteen möcht, das ſy doch gemainen nuz des lands gern

A fürdern wolten, wiewol ſi ſolchen anſlag zedulten, nicht ſchuldig wern, den was ſi von aigen willen gern teten, ſo wolten ſi ſich noch darin geben, das ir leüt von allem irm gut, von Phunt IIII. dl. geben ſolten, das ſi auch vmb ſolch der irn anlehen verſorgt wurden, in das künftiklich von den nuczen vnd renten, des Fürſtentumbs Oſterreich, wieder czegeben, vnd das in auch beſunder, von vnſerm gnedigen Herrn dem Künig, brief wurden gegeben, das ſi ſolch verwilligung nicht von rechB tens, ſunder von glymphens vnd groſſer notdurfft des lands wegen, getan hiten, damit in irn erben, und nachkomen das künftigclich zu kain rechten komen, und an irn freihaiten vnd gnaden ſolt vnſchedlich ſein.

Es wer auch vormaln, alſo herkomen, wenn ſolch anſleg, von des land notdurfft wegen, wern geſchehen vnd das ſi ir leüt, auch geſtatt hieten zeſteürn, ſo wern die Prelaten vnd ir leüt, auch die Purger, albeg neben einander geſtanden, vnd C höher gehebt worden, denn der Herren Ritter vnd Knecht leut, doch ſo retden ſi, in das zu kaim vnglimpfen, wan in nicht fugt, das ir leut, neben den Prelaten irn leuten vnd den burgern ſolten geben, vnd darumb wer ir begern, das die Prelaten, von allem irm gut, VI. dl. vnd ir leut, auch von allem irm gut VI. dl. vnd die Burger auch von aller irr hab VI. dl. geben ſolten, vnd hofften auch das ſi, pillicher zwair pfennig mer geben, dann der Herren, Ritter vnd Knechtt leut, es mainten auch die Herren Ritter vnd

Knechtt

Digitized by Google

Knechtt, wann ir leut IIII. dl. geben das ſie in mit ſolchem anſlag, mer dann genug getan hieten vnd wern auch des nichts ſchuldig, denn als vil ſi das von gutem willen teten, vnd wie auch nu meniger aus in, von hin geritten wern, vnd darauf mit in beſloſſe hietten, das es dabei geſteen, vnd das ſi ſich daruber nicht hoher pringen ſolten laſſen.

Vnd da wir Anwelt ſolch der Partey darlegen, auch ir vngeainikeit, ſo zwiſchen in von ſolchs anſlags wegen was verſtunden, das ſi ſich darumb nicht geainen mochten, haben wir vns ſeiner künigclichen gnaden zu ern, vnd dem land ze frumen in die ſachen aber geſaczt, vnd vnſern fleis geton, ob wir dazwiſchen ain mittl gemachen mochten, vnd wurden daczemal einer ſolchen geſchrifft überein, als das ſein kuniglich Gnad, an der zedl, der wir yeder partay aine gegeben haben, wol vernemen wirdt, vnd haben darauf yeder partay, inſunder erczelt, ſolch merkchlich vnd groſs des Lands verderben, ob der tag daſelbs zu ſand Polten ſich nicht zu ainigkait ſolt begeben, vnd ſolchen ſchaden, der dem Land maniguelticglich daraus ergen mocht, auch ſolhs aufnemen, frid und gemach, ſo ſein kunigclichen Gnaden vnſerm Herren Kunig Laſslaben, vnd dem land, daraus ergen mochten, ob ſi ſich in ſolchem anſlag ainen wurden, vnd haben ſi darauf vnfleiſſigclich angerufft, vnd nach dem hochſten ermont, das ſi ſolch ir zwitrecht, von des anſlags wegen, nicht ſolten ſtos laſſen haben, ſunder ſich dem land ze nucz, vnd gröſſerm vbels ze vorkomen, darinn willig beweiſen wolten, damit der ain fürgang gewunn, das wolten wir mit ganczem vleiss gern umb ſi verdinen.

Darauf die Prelaten fürgaben, das ſi von allen irn nutzen renten und gulten, willig wern, dem land zu dinſt, und fürdrung, vom pfunt IIII. dl. zegeben, vnd ſolten ir leut auch von allem irem gut, das ſi beſeſſen, von Pfunt IIII. dl. geben, aber das ſi, die Prelaten, von irn grünten, ſolten geben, verſtund menigclich wol, daſ in das zu ſwer wer, vnd des mit nichte vermochten, nach dem, vnd ſi auf ir behauſung, zerung, vnd ander aufrichtigung, merkclih bedorfften, ſo hieten ſi auch bei weilent vnſerm gnedigen Herren Kunig Albrechten, darlegen getan, und ſuſt auch merklichen abgang, enhalb der Tunaw an irn nuczen vnd rennten, vnd groſſe velljar gehabt, der ſi vnd ir leut zu groſſem ſchaden komen ſeinn.

Es meltem auch die Prelaten, ſolten ir leut höher geſteürt werden, dann der Herren, Ritter, vnd knechtt leut, das kem in vnd irn gotsheüſern zu groſſem ſchaden, wann die andern nichtz von in hielten, vnd müſten ire güter, damit öd werden nachdem vnd ſi nicht gleichen ſcherm hieten.

Da engegen die Burger vermelten, vnd aber ſolh ir darlegen wider die veint, das anlehen vnd die velljar, ſo vorbegriffen iſt, vermelten vnd gaben auch dabei zu verſten, das ſi in diſen ſweren lauffen, nach irr narung in andre land ze

ze raiſen, vnd kauffmanſchaft ze treiben nicht ſüglich tun möchten, als ſi dann vormaln getan hieten, das in an irr narung auch merkchlich ſchaden precht, vnd doch das man irn guten willen verſtunde, ſo wolten ſi von allen irn Erbgütern, was ſi der hieten vom Pfunt auch IIII. dl. geben, ſolt aber yndert ainer vnder in ſein, der nicht erbgüter ſunder varend gut hiet, mit den ſolten die obriſten, in welcher Stat oder Markcht das wer, ſelber ains anſlags vberain werden, vnd mainten, das ſi nach ſolhen irn ſtaten genug daran getan hieten, vnd das das auch pillich von in aufgenomen wurde.

Vnd nachdem, als ain tail dem andern in den ſachen nichts hat nachgeben wellen, vnd wir ſy auch von ſolher anſlag wegen, mit nichte darumb in ainigkait haben pringen mugen, hat ſich dadurch der Tag alſo zu laſſen, alſo das die lantleüt, an alles end von dann geſchaiden ſind, vnd habent vns darauf dieſelben Herren, Ritter vnd Knechtt, vnd die von Steten yede Partey ſunder gebeten, das wir ſolh verwilligung, ſo yr yede getan hat, an vnſern gnedigiſten Herren, den Kunig pringen wolten, des wir vns auch gen in alſo verfangen haben, das vns des ſelber auch groſſe notdurft ſei, das wir das ſeiner kunigclichen Gnaden verkünden.

Doch ſo habent ſich auf das leſſt, die Prelaten von vnſer gewilligt, das ſi von allem dem, das ſi habent, als von nuczen, rennten, gulten, zehenten vnd perkchrecht, den zehent dauon geben wolten, vnd das ſi, ir leut, von allem dem gut, das ſi hieten, vom Pfunt vir Pfennig wolten geben laſſen, vnd mainten, das ſi ſich nach irm vermugen darinn gröſlich genug angriffen hieten, vnd paten vleiſſigclich ſolh erpieten, von in vnd den irn alſo aufczenemen, vnd daran ein benügen ze habn, vnd ob man das von in nicht aufnemen wolt, das wir denn, ſolh verwilligung vnſerm gnedigiſten Herren den Kunig auch wolten verkünden.

Vnd wan wir nach ſolher vnſers gnedigen Herren N. des Kunigs emphelnuſs vnczher, in der Regentz der Anwaltſchaft, allen vnſern fleiſs getan haben, ſo wir aller peſſt haben künnen, vnd doch nicht füglichers wegs, den ains anſlags vberain ze werden, der yedwederm tail gleich vnd meſſig wer, haben mugen erdenkchen, damit ſolh obgemelt geltſchuld hiet mugen beczalt, vnd das land befridt, vnd fürgeſehen werden, ſeid nu des Furſtentumbs nucz vnd rent, nicht vorhanden ſind, noch als uil in ettlichen jaren geuallen mugen, ſo iſt groſlich notdurft, nachdem vnd man von des Furſtentumbs wegen ſeinen kunigclichen Gnaden, ettwas groſſe geltſchuld, die ſein Gnad zu aufrichtung der Soldner vnd in ander weg, dem land ze nucz, vnd frumen dargeliehen hat, ſchuldig beleibt, darzu den Behem vnd menigern andern geltnern ain merkchliche groſſe Summ gelts, auf ſand Johanns Tag ze Sunbenden negſtkunftig, vnd ettlichen zu andern Tegen, darnach komend pflichtig iſt zu beczaln, da denn zu beſorgen wer, ob dieſelben geltſchuld, den egemelten geltnern nicht bezalt wurde, das vileicht die gelter nach lautt ir Geltbrief handeln, vnd in des Furſten-

ſtentumbs nucz vnd Rennt, vnd auch das land darumb beſchedigen, vnd angreiffen wurden, daraus auch des lands groſſer verderblichen ſchaden, vnd ſeiner Inwoner gruntlichs verderben, vnd ſtörung ergeen wurde, das hartt zu vnſern zeiten möcht wider pracht werden, vnd darumb ob es ſein kunigclichen Gnaden geuiel, das denn das land icht in groſſer ſcheden kem, vnd der künftigclich wartt vnd wer, deücht vns gut ſein, ſein kunigclichen Gnad fürderlich ſolhen merkchlichen geprechen zu begegnen, vnd dafür zu gedenkchen, vnd ainen andern tag fürczennemen, wan wol ze hoffen iſt, das das gröſlich für ſain Gnad ſein, vnd ſeiner Gnaden auch gegen den lantlauten hie ze nucz, frumen vnd groſſen glimphen komen wurde, wan ſein Gnad nach ſolcher ſchikcung wol verſten mag, das wyr vnſers tails doch darinn nicht verrer gehandeln mugen nach ſolhem groſſen vleis, den wir denn bey dem tegen gehabt haben.

Vnd pitt darauf ſein künigclich Gnad, das er ſolch vnſer ſchreiben gnedigclich aufnemen, vnd des lands vermerkclich vnd groſs geprechen, alſo gütiglich well fürnemen, damit die gewendt, das land deſter füglicher, aus geldſchuld pracht, vnd in peſſern frid vnd gemach, denn es jetz ſtet, müg komen, das wellen wir mit vnſern vndertenigen dinſten, mit fleiſs vmb dieſelb ſein kunigclich Gnad verdienn.

Iſte articulus non legatur in publico, nec cuilibet.

Vnd ob das ſeine kunigclichen Gnaden alſo ain geuallen wurd ſein, das uns dan ſein Gnad als den Anwelten, in ſeiner Gnadenbrief, hiet geſchrieben, wie er ſolh vnſer Potſchaft vnd ſchreiben ſeine Gnaden getan, aigentlich gehört, vnd gnedigclich aufgenomen hiet, darinn ſein Gnand verſtunde, und merkcte, ob man den ſachen, nicht fürgedecht, das daraus des lands hie, vnd aller Inwoner, gancz verderben, auch dem hauſs Oſterreich, vm wider pringenlichen ſchaden ergehen mochten, vnd das vns dadurch ſein Gnad emphelich pai ſeinn gnaden vnd hulden, das wir von ſtund, als wir ſeiner Gnaden ſchreiben vernemen, ain ausſchreiben der lantſchafft, geiſtlichen vnd weltlichen, tun ſolten, ſi von ſeiner Gnaden wegen, gen Tullen, oder Karnnewnburg zevodern, auf ain genanten tag, der denn ſeiner Gnaden darczu geuiel, vnd das auch ſein Gnad, darczu in aigner perſon komen, oder aber das von merkclicher ſachen wegen, geirret wurde, ſein volmechtig botſchaft darczu ſenden, und aller ſeiner gnaden fleiſs darczu kern wolt, damit mit ſeiner Gnaden hilff, vnd gnediger fürdrung, ſolhs des lands verderben, vnderkomen, vnd das land in peſſern frid vnd ſtand mocht pracht vnd geſeczt werden, vnd ob ſeinn gnaden ain ſolher wege alſo wurd geuallen, ob vns denn ſein kunigclich gnad ain ſolhen eberurten brif, deſſelben ausſchreibens, abſchrift ſchikchen, damit doch die lantleüt hie, geiſtlich vnd weltlich verſten mochten, ſeiner gnaden groſſen vleiſs vnd guten wilen, vnd das ſein gnad gern wege fürnemen wolt, daraus des lands aufnemen ergieng, vnd ſolhem verderben vorkomen wurde.

Item ſagt auch vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig, das die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt, vnd die von den Steten, ob der anſlag ain fürganch hiet gehabt, an vns begert habent, das wir ſi anſtat ſeiner kunigclichen Gnaden, von ſolhs anlehens wegen, mit geltbriefen ſolten verſorgt haben, des von den nuczen vnd Rennten des Fürſtentumbs beczalt ze werden, vnd das in auch das künſtigclich an irn freihaiten vnd gnaden nicht ſolt ze ſchaden komen ſein, des wir vns auch dem land ze nucz vnd frumen, ob das alſo wer beſloſſen worden, an ſeiner Gnaden ſtat veruangen hieten ze tun.

Item ſagt auch ſeinn Gnaden, das die vir partayen der lantſchaft, yederteil beſunder in ſeiner verwilligung gemeldet haben, ob ſich ſolh anlehen begeben hiet, das ſi ſich in kainen anſlag hieten geben, es wer dan von erſt ain Land Marſchalh geweſen vnd das Landſrecht beſeczt worden.

Sunder laſſet ew die ſachen bei unſerm gnedigſten Herren dem Kunig empholhen ſein, darumb vleiſſigclich monung ze tun, damit in den ſachen icht ſewmung geſchech, noch darinn verczogen werd, nach dem, vnd der Tag auf die ſunbenden, darauf ain merkclich Geltſchuld ſtet, zu beczaln kurcz iſt, dadurch notdurft iſt, die ſachen ze fürdern, vnd der mit fleiſs nachzegen, damit nicht groſſer vbel daraus ergeen.

LII.

Compoſitio concordiæ inter Georgium de Rappach & civitatem Wiennenſem. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 114. p. 2.

Alſo lautt der Brief, des Spruchs, den die Anwelt von des von Rappach wegen getan habent, den aber die Stat nicht hat ſigiln wellen der ſach willen, die hienach geſchriben ſteet.

Wir Conrat Holczler, Ritter, Burgermaiſter, N. der Richter N. der Rat. Gemain, die genanten vnd Burger gemainclich zu Wienn. Bekennen für vns vnd vnſer nachkomen, vnd tun kund offentlich mit dem Brief, von der zwitrecht vnd vnwillen wegen, die geweſen ſind, zwiſchen den edeln *Herren Hern* Jorgen von Rappach ains teils, vnd vns des andern, von ettwas verhandlung wegen, die ſich an weilent Micheln Lienfelder vor zeiten Burger daſelbs ze Wienn, dem Got Gnad gemacht, vnd vergangen hat, dadurch er von deſſelben N. von Rappach wegen iſt leiblos worden, vnd darumb wir für vns vnd vnſer nachkomen von der ſach wegen, wie ſich die zwiſchen vns auf baiden tailen nucz auf hautigen tag verlauffen habent, vnſers tails genczlich vnd an all auſczug hintergangen ſeinn, hinder die Hochwirdigen, Erwirdigen, Wolgeporn, Edeln, vnd veſten vnſer beſunder lieben Herren vnd Frewndt, des allerdurleüchtigſten Fürſten vnd Herren Hern Fridreichen Römiſchen Künigs Herczogen ze Oſterreich, zu Steir &c. vnſers gnedigiſten lieben Herren Anwelt in Oſterreich, den wir gelobt, vnd verſprochen haben, was ſi darumb ſpre-

ſprechent vnd erkennent, das wir vnd vnſer nachkomen, das vnſers tails genczlich ſtethalten, vnd dawider nicht tun ſullen, noch wellen, in kain weis vngeuerlich, das darauf die egemelten vnſers gnedigſten Herren Anwelt in Oſterreich, wol bedechtlich mit zeitigen verainten Rat, zwiſchen den egenanten von Rappach vnd vns auſgeſprochen habent, in der weiſs als hernach begriffen iſt. Von erſt habent dieſelben Anwelt geſprochen, das aller vnwillen vnd feintſchaft, wie ſich die zwiſchen vns ze beiderſeitt von des obgenanten Lienfelder wegen geſacht, vnd nucz auf heüt begeben habent, genczlich ab, vnd hingelegt, vnd ein gerichte ſach ſein ſullen, vnd darum ſullen vnſer yetweder tail, zu dem andern hinfür zu keinen zeiten nymmermer kain anſprach noch anſuhung haben, in kainerlei weis, mit recht noch anrecht, getreülich vnd vngeuerlich, darnach habent dieſelben Anwelt geſprochen was der leüt vn perſon ſein, die von der ſach wegen geuangen worden, vnd noch geuangen ſein, das wir die irrer venkchnuſs zwiſchen hinnen vnd ſand Niclas tag ſchiriſt künftig ſullen ledig läſſen, vnd das in auch ir gut, was in des rechtlich zugehört, vnd das ingenomen iſt worden, geſchafft werde, wider zegeben, vnd ingeanttwurtt vngewerlich, das auch hinfür dieſelben Perſon, noch yemands andern von der ſachen wegen, weder an Leib oder an Gut nicht ſullen beſwert werden, in kain weis auch vngeuerlich. Es habent auch dieſelben Anwelt geſprochen, was der egenant von Rappach gen Got, vnd des egemelten Lienfellder Sel ze

A Troſt vnd Hilff, vnd gen vns tun ſol, das er vns darumb nach Lautt ainer beſiglten notl, die im vnſer Herrn vnd Frewnt die egemelten Anwelt geantwurtt habent, mit ain ſundern Brief, zwiſchen hinn, vnd des obgenanten ſand Niclas tag verſorgen ſol, des er ſich auch alſo gen denſelben Anwelten veruangen hat ze tun. Desgleichen ſullen wir den egenanten von Rappach nach Inhaltung der beſiglten notl, die vns dieſelben Anwelt auch habent geantwurtt, in derſelben zeit, mit ainem

B ſundern Brief, auch verſorgen, vnd ſollen wir dann baid egemelt tail, die ſelben verſorg brief auf Sand Niclas tag obgenant zu Wienn in der Kantzlei vor den Anwelten, was der dann dieſelben zeit da werdent ſein gen einander vberantwurtten, vnd vnſer yetweder tail, die alſ lang innhalten, uncz das derſelbe von Rappach, ſolh ſtukch ſains tails in demſelben ſeinem verſorg brief, begriffen, gancz volfürt hat, vnd ſo er die nu alſo volrekcht hat, ſullen wir dann zu baider ſaitt ſolh yecz gemelt verſorgbrief, an alle waigrung ain

C tail dem andern wiedergeben, vnd die zu baider ſeitt vernichten angeuer, vnd ſolchen auſſpruch, wie der oben geſchriben ſtet, geloben wir, für vns vnd vnſer nachkomen, frewnd, helffer, vnd gunner, vnd für alle die, die von der ſach wegen verdacht ſind, bei vnſern trewn, vnderen gentzlich ſtet zu halten, vnd dawider nicht ze tun, in kainer weiſe vngeuerlich, vnd des zu vrkund geben wir den Brief verſiglten, mit vnſerm der Stat kleinem angehangten Inſigl. Geben zu Sand Polten an Phintz tag vor Sand Elzbeten

 ten

ten Tag (*17. Novembris*). Anno Domini &c. quadrageſimo primo.

LIII.

Ejuſdem compoſitionis aliud exemplum, Civitati Viennenſi probatum.

Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vinbob. vol. 1. fol. 115. p. 2.

Wir Conrat Holtzler, Ritter, Burgermaiſter N. der Richter, der Rate, Gemain, die genanten vnd Burger gemainclich zu Wienn. Bekennen für uns vnd unſer nackomen, vnd tun kund offenlich mit dem brief, als der Edl Herr, Her Jorg von Rappach von des Auſſpruchs wegen, der zwiſchen ſein vnd vns, von weilend Miheln des Lienfelder ſeligen wegen, iſt geſchehen, ſich verſchriben hat, ettliche Stukch von deſſelben Lienfelder ſeligen wegen aufczurichten vnd ze volfürn, nach lautt des verſorgs Briefs, vns von im darum gegeben, das wir vns gen demſelben von Rappach, vnd ſeinn Erben verlubt vnd verbunden haben, wiſſentlich in kraft des Briefs (wenn geſchicht) das derſelb von Rappach, ſolh egemelt Stuckh, in demſelben verſorgbrief begriffen, gancz volfurt, aufgericht, vnd darumb ain benügen hat getan das wir im, denn oder ſein gewiſſen ſchain poten, demſelben verſorgbrief an widerred vnd verczichen, wieder in ſein Hannden antwurten ſollen vnd wellen, desgleichen ſol er vns den gegenvvürtigen vnſern Brief, dem da engegen auch vviderumb zu vnſern hanttvvurtten, damit die zu baiderſaitt gen ainander vbergeben vverden vngeuerlich, vnd des zu Vrkund geben vvir den Brief verſiglten mit vnſerm der Stat kleinem aufgedrukten Inſigl, der geben iſt an freitag vor ſand Elſbeten Tag (*17. Novembris*). Anno &c. XLI°.

LIV.

Senatus Viennenſis rationes, Imp. Friderico propoſitæ, propter quas prius illud compoſitionis concordiæ cum Georgio de Rappach exemplum probare, & ſigillo ſuo munire non poſſint. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 116. p. 1.

Hochvvirdigen, Ervvirdigen, vvolgeporn, *Edlen* veſten, Gnedigen lieben Herren. Wir N. der Burgermaiſter, der Rat, die genanten vnd Gemain der Stat hie zu Wienn geben evvrn Gnaden, vnſer mainung zu erkennen von des Briefs wegen, den ir vns an Suntag zu veſper zeit, vor ſand Niclas Tag (*3. Decembris*). geantvvurt habett, das wir den ſiglen vnd dem von Rappach geben ſolten.

Bitten wir evvr Gnad, ir wellet dieſelbig vnſere Maynung genedigclichen horen, das wellen wir vmb evvrn aller Gnad vndertenigclick gern verdienn.

Von erſt ſtet in Anfang des Briefs geſchrieben der Richter,

Darinn iſt unſer Maynung, das wir in den taidigen, ſo wir der ſachen belieben ſein, von des von Rappach Tat und Handlung wegen, ſo er

Digitized by Google

ſo er wider die Stat getan hat, den Richter albeg hindangeſazt, vnd vns vmb in nicht angenomen haben.

Es iſt auch ſein bet vnd wil geweſen, das wir vns, vmb in nicht annemen vnd von ſein wegen, nicht hindergengig werden ſolten, wann er ſein ſach ſelbs mainte auſzetragen.

Darnach ſtet geſchriben, von der zwitrecht vnd vnwillen wegen, die geweſen ſind zwiſchen Herrn Jorgen von Rappach, ains tails vnd vns des andern, von ettwas verhandlung wegen, die ſich an weilent Micheln Lienfelder ſeligen gemacht, vnd vergangen hat, dadurch er von deſſelben von Rappach wegen iſt leiblos worden, vnd darumb wir, von der ſach wegen vnſers tails genczlich vnd an all auſczug hindergangen ſein.

Darauf iſt vnſer maynung, das vns das nicht fugt zu beſigeln, vnd ſolhen vnglimphen auf vns nicht ziehen wellen, wan wir der verhandlung vnd tat, ſo N. der von Rappach an dem Lienfelder vnſerm mitpurger begangen hat, damit er auch wider vns getan hat, nach ſolhem ſeinen verſchulden an all auſczug beliben ſein, von der Perſon wegen, vnd aller der, die an des Lienfelder ableibung ſchuld haben, vnd wiſſen nicht das wir, noch der Lienfelder wider in, ichts getan haben, vnd darumb zimbt vns nicht, zu bekennen, noch zu beſigeln, das der Lienfelder, durch ſein verhandlung von des von Rappach wegen ſei leiblos worden.

Vnd iſt vns auch albeg zugeſagt, fürgehalten, geraten, vnd petlich an vns begert worden, das wir der ſach beleiben, ſo wolle man darinn vnser, vnd der Stat ere, nucz, vnd gelimphen gedenkchen.

Darnach ſtet geſchriben, was der leut vnd Perſon ſeinn, die von der ſach wegen geuangen worden vnd noch geuangen ſein, das wir die, irer venkchnuſs zwiſchen hinn vnd ſand Niclaſs Tag ſchiriſt künſtig ſullen ledig laſſen.

Darauf iſt vnſer maynung, ſullen wir die Perſon, die geuangen worden, vnd noch geuangen ſein, ledig laſſen, das vns dann darngegen von derſelben Perſon wegen, ſolh ſicherhait vnd verſorgnuſs getan vnd geben werden, das wir von in, von ſolher venknuſs wegen, darein ſi vmb verſchult ſachen komen ſein, des auch an zuſpruch ſein vnd beleiben, wann ains als pillich ſein ſoll, als das ander.

Darnach ſtet geſchriben, vnd das in auch ir gut, was im des rechlich zugehört, vnd das in genomen iſt worden, geſchaft werd, wider zu geben vnd ingeanttwurtt vngeuerlich.

Darauf iſt vnser maynung vnd begern, das vns das ſtukch geleuttert werd, was, oder welherlai gut, da ſull verſtanden werden, das in rechtlich volgen ſull. wann wir irs guts nicht möchtig ſein, darumb vns ſolhs vnmüglich ze tun iſt.

Wolt aber die Lienfelderinn nach irs mans varend gut oder morgengab ſprechen, verſtet ewr aller gnad wol, das ſeinn kindern zemal vngutlich

lich beſchech, nach ſolhem groſſen ſchaden, ſo die kinder an irs Vatters ableibung genomen habent, hetten aber die Lienfelderinn, oder ir Mutter icht ſunder aigen gut, das mugen wir in auch nicht inanttwurtten, wann wir den Richter in den taidingen, albeg hindangeſaczt, vnd von des guts wegen kain berednuſs noch hindergang getan haben.

Darnach ſtet geſchriben, das auch hinfür dieſelben Perſon noch yemands anderr, von der ſach wegen, an leib noch an gut, nicht ſullen beſwert werden.

Darauf iſt vnſer maynung, das wir der ſachen beliben ſein von wegen des von Rappach verſchulden vnd handlung, vnd aller der, die mit ſamt im, an des Lienfelder leiblosung ſchuld haben, wie das derſelb von Rappach, gen Got des Lienfelder ſel, den erbn, vnd der Stat betragen ſull, vnd haben vns für ander yemants mer angenomen.

Darnach ſtet geſchriben, was der von Rappach gen Got, des Lienfelder ſel, zu troſt vnd gen vns tun ſol, nach lautt ains verſorgbriefs &c.

Genedigen Herren, deſſelben verſorgbriefs haben wir noch nicht gehört, hielt aber derſelb brief anderes inne, ſo ſein wir doch nur beliben, wie der von Rappach gen Got vnd des Lienfelder ſel, den erben vnd der Stat ein abtrag tun ſol, vnd vns gen im nichts verfangen haben ze tun.

Darnach ſtet geſchriben, in der leſten beſlieſſung, vnd für alle die die von der ſach wegen verdacht ſind.

Darinn iſt vnſer maynung als vor, das wir der ſach beliben ſein, von wegen des von Rappach verſchulden, vnd handlung, vnd aller der, die mit ſambt im, an des Lienfelder ableibung ſchuld haben, wie das derſelb von Rappach gen Got, des Lienfelder ſel, den erben vnd der Stat abtragen ſull, vnd haben vns für ander ymant mer angenomen.

Zu leſſt ſtet geſchriben. Geben zu ſand Polten an Pfinctag vor ſand Elſbeten Tag Anno &c. XLI°.

Darinn iſt vnſer maynung, das des briefs datum pillichen hie ſteen ſulle, wann wir die gantz Statt menig den hie geben vnd beſigeln ſullen, vnd vnſer Stat inſigl gen ſand Polten nie geſant noch gepracht haben, vnd mochten fürbas vnſer nachkomen, oder ander gedenkchen, wir wern darczu genött worden, das wir darumb gen ſand Polten hieten ziehen, vnd den brief da ſigln müſſen.

Gnedigen lieben Herren bitten wir ewr alle Gnad diemutigclich mit vleiſs, ir wellet die vorgeſchriben vnser maynung, der artigkl, genedigclich hörn, aufnemen, vnd vns das in vngnaden nicht vermerkchen, wann das vnser groſſe notdurfft eruordert, vnd von ern vnd gelimphens wegen, nicht gelaſſen mugen, nach den vnd ewr Gnaden wol wiſſentlich iſt, wie vnd wir der ſachen beliben ſein, als auch vorgemelt iſt, das wellen wir vndertenigclichen vmb dieſelb ewr Gnad, allzeit gern verdienn.

Ob

Ob der Antwurtt ſind geſeſſen, vnd von Rat den genanten vnd der gemain darczu geben, die das alſo fürbracht habent,

A

Her Conrat Holzler Burgermaiſter.
Vlreich Perman
Andre Hiltprant
Hainraich Frankch
Hanns Haringſeer
Vlreich Phanczagl
Hannſ Scharffenperger
Symon Pötl
Jacob Straiffing zingieſſer

Hainraich Haiden
Eraſm Ponhaimer
Erhart Grieſſer
Arnolt Galander
Hanns Newnhaus
Philipp Kraukcher
Conrat Strobl
Andre Gundorff
Martin Scheper Apoteker
Jorg Prugkner
Stephan Tengk Kürſner
Peter Obrecht Zingieſſer
} genante

Vnd am leſten hat Wenczlab der Newnhofer die artikl, ee ſi fürbracht ſein, auch gehört zum Haiden, vnd daran ein gut geuallen gehabt an Pfincztag poſt Nicolai (7. *Decembris*). Anno &c. XLI.°

LV.

Decretum Senatus Viennenſis, a quo Elizabetha Regina contra imminentem Wladislaum Hungariæ & Poloniæ Regem auxilia flagitat. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 119. p. 2.

Dominica poſt Epiphanie Domini (7. *Januarii*). anno XLII^{do}. ſind die Herren des Rats vnd die genanten bey den ſachen vnd ordnung geſezzen vnd vber ain worden.

Her Andre Hiltprant Burgermaiſter
Her Stephan Wirſing Ritter
Vlreich Perman
Hanns Scharffenperger
Vlreich Phanczagel
Hainrich Hayden
Erhart Grieſſer
Thoman Swartz

B

Eraſm Ponhaimer
Arnolt Galand
Peter Straſſer Kelberüner
Hans Angerfelder
Philipp Kraukcher
Thomas Wild
Steffan Awer
Jorg Prugkner
Haug Kurſner
Peter Scheibebencar
Kuntz Wiſerpekch
Kuntz Kunterſneyd
} genante.

C

Von erſten auf vnſer genedigen Frawn der Kunigin potſchaft, die begert durch Farkaſen Laſſla ir zu hilff zu ſchikchen X^{M}. Pheil, ſechs zenten Puluer, vnd drew ſtukch Püchſen, II^{C}. Trabenten.

Item die von Preſpurgk habent begert durch Pauln Maltzhofer in zu ſchikchen Volkch zu hilff, vnd ob ſy belegert wurden, das man ſi mit hilff in irn nöten nicht ſolt laſſen, noch hilff verſagen, wann in gewiſſe warung komen wern, wie ſich der von Polan für ſew maint ze ſlachen &c.

 Dar-

Darauf iſt vnſer gnedigen Frawn der Kunigin vnd der von Preſpurg potſchaft, antwurt getan worden, wie ain gemaine ſamung der lantſchaft yecz zu Tulln ſein wirdet, was dann dadurch die gemain ſamung der lantſchaft betracht wirdet, daraus wolt ſych die Stat nicht ſeczen, wann es der Stat nicht füglich ze tun wer, das ſy ſich für die andern in den ſachen fürproch.

Aber was vnſer gnedige Frau die Kunigin vnd die von Preſpurg zeug, pheil vnd puluer, mel, holcz hie zu kaufen hieten vmb ir gelt, das ſolt man in volgen laſſen.

LVI.

Johannis Czapkonis, Wladislai Regis belliducis in Hungaria diffidatio Imp. Friderico ſubmiſſa. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 129. p. 1.

Abſagbrief, von des Kunigs von Polan obriſten Haubtman yetz zu Anger.

Durleuchtigiſt Römiſcher Kunig vnd Furſt zu Oſterreich zu Steir &c. Hochgeporn Furſt Biſchof zu Freiſing, Wolgeporner edler Herr Johannes zu Schawmberg vnd ander Anwelten des lands zu Oſterreich Rittern vnd dem Rat zu Wienn.

Ich Jan Czappekch von Saan vnd von Hohenwald ewrn Genaden empeut ich mein dienſt. Als ewrn Genaden wol wiſſentlich iſt, das der edl Herr Criſtoff von Liechtenſtain bei der Durleuchtigiſten Kunigin ze Vngern ein feint iſt, des Durleuchtigiſten Kunigs von Vngern vnd von Polan &c. vnſers genedigiſten Herren, vnd auch der egenant Liechtenſtain ein anfankch iſt, des gefenkchnuſs des edeln Criſtoffen von Wolffaw vnd durch des willen, hat mir die edl Fraw Fraw Wandala gemahl des vorgenanten Criſtoffs ir Haus getraut vnd eingegeben, von dem ich hab willen gehabt nymts zu ſchaden, wenn dem Liechtenſtain als ain Veind vnſers gnedigen Kunigs vnſers genedigen Herren, darumb gib ich vorgenanter Czapko ewrn Genaden ze wiſſen, das ſich geſambt haben, Rudiger von Starhemberg, Linhart Arbers vnd Linhart *Oſenhaimer Haubtman* zu Pocherlitz, vnd ſein gefallen in vnſer dorf auf mein diener an alle abſag vnd habent mir vnd den meinen groſſen ſchaden getan, vnd auch ettlich meiner diener gefangen, auf die ich vnd mein diener kain ſorg haben gehabt, vnd darumb was dem land zu Oſterreich geſchicht, daran wil ich vnd die meinen vnſchuldig ſein, vnd das als lang betrachten vntz mir vmb mein ſchad genug geſchicht, geben zu Anger an des heiligen ſand Pauls Tag ſeiner becherung anno ejusdem XLII^do^.

Biſchouen von Freiſing Graf Johannes von Schawmberg vnd andern ander Anwelt der lantſchaft zu Oſterreich Richter vnd dem Rat vnd der ganzen gemain zu Wienn, tun ich Roman Liechtenawer zum Anger zu wiſſen von wegen des Durleuchtigiſten Furſten vnd Herren Herrn Bladiſlaw Kunig zu Vngern vnd zu Polan

lan &c. vnd des edeln Stritunden Hern Herren Jan Czapko des egenanten Durleuchtigiſten Furſten vnd Kunig &c. obriſten Haubtman, vnd durch der edlen Fraun Frau Wandala von Wolffaw, der diener ich pin, die in groſſer beſwerung gegen ew geweſen iſt, vnd nechtigclich von ew hat trachten müſſen, das doch ſy vmb ew vnd vmb die ewrn vnd vmb die ganzen lantſchaft in Oſterreich nie verſchuldt hat, darin ich mich meiner eren vnd gelimphen eruordert vnd all die meinen gegen ew zu bewaren ewren ſchaden vnd der ganczen lantſchaft in Oſterreich zu betrachten bei tag vnd bei nacht, wie ich das bechomen mag. Mit vrkund des briefs hab ich mein petſchad auf den Brief gedrukcht, der geben iſt nach Criſti gepurd tauſent virhundert jar in dem zway vnd virczigiſten jaren an der heiligen ſand Agneſen Tag (*25. Januarii*).

LVII.

Decretum Senatus Viennenſis de auxiliis Elizabethæ Reginæ, a Wladislao Rege periclitanti, ferendis. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 104. p. 1.

Vermerkcht die ordnung, ſo gemach vnd betracht iſt worden, auf ſolh ſchreiben vnd ermonen, ſo vnſer gnedige Frau die Kunigin, vmb hilff vnd rettung des geſloss su Preſpurg, her der Stat getan hat wider den Kunig von Polan, der ſich für dieſelbig Stat mit ainer wagenburg gelegert hett

A

an vnſer Frauen Abend Purificationis (*1. Februarii*). XLII^do^.

Darob ſind geſeſſen

Andre Hiltprant Burgermaiſter.
Hanns Scharffenberger
Ott Metzner
Peter von Ladendorf
Hanns Newnhauwſer
Thoman Swartz
Jacob Straiffing.

Genant

B

Hainrich Frank
Arnolt Galander
Philipp Kraukher
Steffan Ziwer
Criſtan Wiſſinger
Steffan Tengk
Hans Marhegker
Hans Holczl Sneider
Fridrich Vernagl
Nicles Meichantcar
Martin Apoteker
Michel Wenynger Schuſter.

C

Von erſt iſt geraten vnd geuallen, das man ſull haben zu hilff vnsrer genedigen Frau der Kunigin, gen Preſpurg M. ſoldner zu fuſſen, die ſullen von der Stat geſoldnet werden.

Item es ſol ein offenes beruffen geſchehen in die gemain mit Trumettern, das ſich yederman zu richten mit werr vnd anderr notdurfft, wann man ſi vnder, das ſi denn berait vnd auf ſein.

Item die betrachtung anczepringen an die Anbelt, das ſol beſten

bei dem Burgermaiſter vnd dem Rat, (A) doch das ſolh betrachtung nicht abgeſlagen werde.

Item von der abſag wegen, ſo des von Polan Haubtman getan hat anzepringen, ob des not ſey, das beſtee auch bei dem Burgermaiſter vnd dem Rat.

Item das ſolh verwilligung meiner Frau Gnad, vnd der Stat zu Preſpurgk verkündet werde, ir zu troſt, vnd wie das geſchehen ſulle, vnd was ir damit zu ſchreiben ſey, das beſtee auch bei dem Burgermai- (B) ſter vnd dem Rate.

Antwurt ze tun vnſerm genedigen Herren Herczog Albrecht, von ſolher ſeiner pet willen, vmb hilff gen Preſpurg, das beſtee auch bei dem Burgermaiſter vnd dem Rate.

Item das die Pekchen pachen ſullen tag vnd nacht vnd in gleichem kauff, vnd wie das geordnet ſol werden, das beſtee auch bei dem Rat.

Item was zeugs von Puchſen, Puluer, Stain, Pheil, mit dem Volkch (C) ſein ſol, das beſtee auch bei dem Burgermaiſter vnd dem Rat.

Vnd das dem allem gar furderlich nachgangen, vnd nicht abgeſlagen werde an all auffſchub vnd verziehen.

Item ob yemant, zu notdurft vnſer gnedigen Frauen der Kunigin vnd der Stat gen Preſpurgk, hinab fürn welle, von Speis vnd andern gewondlichen notdurfften, das man in des von der Stat vergünnen, vnd meiner Frauen der Kunigin vnd der Stat zuſchreyb.

LVIII.

Relatio legatorum ad ſenatum civitatis Vienneſis, in qua cum de munere ſuo, tum de omnibus iis, quæ a duodecim viris in Stiria cum Imp. Friderico transacta ſunt, rationem reddunt. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 106. p. 1.

Erſamen, weiſen, fürſichtigen vnd beſunder lieb Herren, als wir gen Steir an ſuntag Inuocauit (*18. Februarii*). ze veſperzeit komen. Alſo giengen wir zu vnſers allergenedigiſten Herren des Kunigs Genad an Montag darnach, vnd prachten im nach ewrm emphelhen die Weichnacht erung die drei kopph vnd haben ſeinn kuniglichen Gnaden mit ſolhen worten begegnet vnd erczelt.

Allerdurleuchtigiſter Kunig &c. vnd allergenedigiſter Herr der Burgermaiſter vnd die vom Rat vnd die genanten gemainclich ewr Stat Wienn, die embieten ewrn kuniglichen Genaden ir willig gehorſam vnd vndertenig dienſt mit ganczen trewen. Allergenedigiſter Herr ſy ſenten auch hin ewrn kuniglichen Gnaden die erung, ſo man ewrn kuniglichen Gnaden zu Weichnachten ſolt geben haben, wann doch zu Wienn von dem Rat vnd von den genanten vir erwelt Herren die zu ewrn kuniglichen Gnaden mit der

erung

erung vnd auch in andern vnſern notdurften ſolten geriten ſein, da entgegen komen vns ſolh warung vnd potſchaft, das die vnſern nicht gewarlich mochten geraten ſein, auch ward vns geſchriben vnd nemlich geſagt, das ewr kunigclich Genad ſolt komen in die Newnſtat, darauf ſolh potſchaft iſt verlangt worden vnczen her. Bitten wir ewr kunigclich Genad ſolh verziehen nicht in vngehorſam ze merkchen, vnd ſolh erung genemlich vnd genedigclich aufczenemen. Auch allergnedigiſter Herr als yecz ewr kunigclich Gnad dem Burgermaiſter, dem Rat, den Burgern gemainclich ewr Stat Wienn geſchriben habt, ettlich aus in her gen Steir zu ſchikchen &c. Alſo habent vns auf das benant ewr kunigclich ſchreiben, der Burgermaiſter der Rat, vnd die Burger gemainclich her vns gegenburtig geſchikcht, vnd erzaigen vns begegen ewrn kunigclichen Gnaden in gehorſam als vnſerm allergenedigiſten Herren.

Alſo was vnſers allergenedigiſten Herren des Kunigs antwurt durch den Biſchof von Kremſſe, lieben Herren, als ir gemelt habt, wie die clainat vnd erung, ſo ir ſeinn Gnaden yetz bringt zu den Weichnachten ſolt geben haben, vnd ſolich verziehen nicht in vngehorſam ew merkchen ſol. Iſt ſeiner Gnaden maynung, das im ſolh Erung zu gutem dankch ſey vnd in dem verziehen kaynn merkchen hab, auch als ir ew yecz auf ſeiner Gnaden ſchreiben ew hergefügt habt, das iſt im auch zu gutem dankch. - - .

Vnd pitten ew das ir alſo nicht verdrieſſen habt, wann wir N. des von Paſſau vnd anderr lantleut warten, den wir geſchriben haben, wann die komend, ſo wirt vnſer allergnedigiſter Herr mit ew des lands notdurfft reden, darumb er ew geuodert hat.

Montag.

Darnoch am Montag zu veſper weſant vnſer gnedigiſter Herr der Künig &c. alle Prelaten, Grafen, Herren, Ritter, vnd Knechtt vnd vns, die von der Stat Wienn, was der dann yetz zu Steir ſind geweſen da die alſo für in komen, hub an ze reden der Biſchof von Kiemſe. Hochwirdigen, Erwirdigen, Wolgeporn, endeln, vnd erbern, weiſen lieben Herren, ew let wiſſen vnſer allergnedigiſter Herr der Künig &c. als er ſich nu ze Gretz im anfankch auferhebt hat auf den Weg in die obern land in das heilig Reich ze reiten, da er kam gen Prugk auf die Mur, da kamen zu im ettliche aus den Anwelten des Lands Oſterreich vnd vnder andern werbungen ſagten ſy auf die Anweltſchaft, vnd die hinfür nicht mer zu verweſen, auch groſs hoch ſach vnd treflich prechen des lands Oſterreich daſſelb zuerchenen geben, darinn das land ſtünd, vnd ob ſolh ſach nach nothdürften nicht vnderſtanden wurden, ſo wer zu beſorgen, das land mocht hinfür in verderblich vnd unwiderbringlich ſchaden komen, doch ſo hat beredt vnſer Allergenedigiſter Herr der Künig &c. mit den Anwelten, das ſy ſolh anwaltſchaft noch hinfür vncz auf den Suntag Innuocauit ſullen verweſen, darumb ſo pitt vnſer allergnedigiſter Herr der Künig &c. das

ir welt mit fleiſs gedenkchen vnd raten, damit ſolh prechen vnd ſchaden gewent vnd vnderchomen werden, auch wie das land in ſeiner genaden abweſen fürgeſehen, vnd beſeczt ſol werden, wann ſich ſein Gnad vmb ſolh obgemelt geprechen vnd ſcheden, ſo dann dem land anligund ſind, her gen Steir gefügt hab, ſolh beſeczung alle nach ewrm Rat, willen vnd wiſſen, handeln vnd tun wil, vnd was ſein Gnad zu ſolher fürſehung vnd betrachtung helffen, fürdern, vnd raten ſol, das well er vnd ſein Ret treülich vnd gern tun, als er des ſchuldig iſt ſein Vettern Künig Laſſlawn als ainn Vormund, im ſelben als ainn wartunden erben auch land vnd leüten in Oſterreich.

Erichtag.

Nach ſolchem anpringen namen die Herren des Lannds in ain bedechtnuſs vnczen an Erichtag, darnach auf die ſechſt ſtund zeſam zekomen, alſo des morgens in dem Pharrhof zeſamen komen, vnd berieten ſich daſelbſt miteinander, da ward in dem Rat daſelbs auf manig weg gerett, von erſt von der zwitrecht zwiſchen vnſers genedigſten Herren des Künigs vnd ſeins Pruder wegen. Item von den Angriff wegen, ſo der von Polan in das land hat getan, vnd geligers zu Preſpurgk. Item von des ſchadens wegen, ſo im land teglich ergeet. Item von ains Landmarſchalh wegen, das die lantſchaft ſunder der Adl groſs ſchaden vnd verdrieſſen hab, auch das Land vnd vnſer Herr der Künig deſter mynner dinſt vnd gehorſam vnd hilff hat, ſo das landrecht nicht ſein fürgankh mag haben. Item von der geldſchuld wegen der Behem vnd Herrn Caſparn Slikchen, das ſolh obgeſchriben artigkl notdürftig wer ſeiner Gnaden ze erczelen, was ſchadens im ſelbs, Land vnd leüten daraus künftiglich mochten entſpringen, vnd wann ſolhen ſchaden belangen, da oben an die Fürſten des Reichs, darin ſein küniglich Genad gen denſelben Fürſten des Reichs mocht verdacht werden.

Noch ward da geraten an unſern Herren den Künig &c. zebringen, nach dem als der von Kiemſſe von ſeiner künigclichen Gnaden wegen an vns bracht hat, wie ſich ewr Genad geſchikcht hab in das heilig Reich ze ziehen, *vnd zu Prugk auf* der Mur ewr Anwelt vom Land Oſterreich zu ewrn Gnaden ze Prugk daſelbs komen ſein, vnd ewr künigcliche Gnad die Anwaltſchaft aufgeſagt, auch ander prechen des lands anbracht habent vnd durch *ſolher* ſachen vnd notdurfft des lands ſich ewr Gnad her gen Steir gefügt hat, des dankchen wir ewrn künigclichen Gnaden mit allem vleiſs als vnſerm gnedigiſten Herren.

Allergenedigiſter Herr, Als wir vernomen haben wie ewr künigclich Gnad durch die Anwelt des Lands Oſterreich aller prechen vnd notdurft aigentlich vnderweiſt ſeit worden, in ſchrift vnd auch mit worten, darauf wiligen ſich die Herren all, was des jetz hie ſind, alles das helffen, vnd fürdern ſullen vnd mugen mit ſamb ewrn Gnaden hilff vnd Rat ze tun, das wellen ſy willigclich nach allen vermügen gern tun, damit ſolh

ſolh ſchaden werd vnderkomen, als uil ir hie iſt, wann ir der mynner tail hie ſei, auch erczelt der von Eberſtorf die prechen, ſo dan vorgemelt ſind von des von Polan wegen &c. vnd ander notdürft, ſo dann oben begriffen ſind &c. das die alſo gewent, vnd vnderchomen wurden, was ſy auch darczu Raten vnd diенn ſoltn, des wern ſy auch willig mit ſambt der andern lantſchaft, wiewol das iſt, das vnſer der mynner tail aus der lantſchaft hie ſind, ſo Raten die herren ewrn künigclichen Gnaden, das ir ain tag mocht, wohin der ewrn Gnaden geuellet im land zu demſelben tag alle landſchaft zu ewrn Genaden zekomen, dapei ewr Gnad mit ewr ſelbs perſon ſolt ſein, vnd daſelbs alle abgeſcriben vnd ander geprechen des Lands der lantſchaft fürhalten, vnd ze erchennen ſolt geben, darzu wolten ſy mit allem fleiſs irn Rat vnd hilff tun mit ſambt der lantſchaft nach vnſerm mugen raten vnd helffen.

Mitichen.

Darauf antwurt der vom Kiemſſe als an vnſers genedigſten Herren ſtat, ſaidmalen das ir Ratt ainn tag ze machen, vnd alle lantſchaft darczu eruordern, das iſt alſo vnſers gnedigen Herren willen vnd wolgeuallen, aber das ſeinn Gnaden ſei darczu zukomen mit ſeinem ſelbs perſon, das iſt ſeinn Genaden nicht fuglich, wann ir vor teg im Land gehabt habt, vnd wenig ausgericht: Solt dann ſein Gnad ſich ze tegen fugen, vnd kain aufrichtigung da beſchech, das wer ſein Gnaden ain ſpot, auch ſo hat ſich ſein Gnad verfangen an all aufczug ſich in das heilig Reich ze fügen vnd geſchikht, wann tet er des nicht, ſo mocht ſeinn Gnaden auch dem Land vnd dem Hauſs Oſterreich vnwiderpringlich wort vnd ſchaden daraus ergeen, zu dem tag, wo der geraten wirt zu halten ſain Ret mit wolmechtigem gewalt ze ſenten, die allen gewalt hieten, als er ſelbs perſontlich da wer, vnd pat darauf Rat vnd vnderweiſung, wie man den tag ausſchreiben, vnd die Lantleut eruordern ſolt, auch berürt der benant von Kiemſſe in ſeiner antwurt als von Eberſtorf in ſeinen anbringen gemelt hat von des Angriffs wegen, ſo der von Polan in das land Oſterreich tu, vnd des vnſer genediger Herr gedecht, das er die ſach beſtellet, damit zwiſchen vnſer gnedigen Frauen der Kunigin auch dem land Oſterreich, das in ain Frid kem, vnd das der von Polan von dem geſloſs Preſpurgk mit dem Herr vnd ſein Volkch aufpruch vnd weg züg, vnd die ſach in ſeinn abweſen alſo gefridt wurd, darauf was vnſers genedigiſten Herren antwurt, das ſein Gnad von zwiſchen vnſer Frauen der Künigin vnd des von Polan getaidingt, auch die Künigin in die Newnſtat zu im pracht, vnd daſelbs mit ir vnd des von Polan Reet guten vleis gehabt hiet, vnd nichts zu end, da hieten mugen tun. Auch ſo ſi ſunder taiding vnd teg an in gemacht hiet, die für vnſern lieben Herren Kunig Laſſlawn auch ſeine land vnd leut, vnd für ſei nicht nucz wern, auch het ſein gnad als yecz in der Newnſtat durch ſein Ret mit der von Polan Reten beredt ainn frid von ſeinen land wegen, darinn das land Oſterreich auch wol wer.

wer geweſen, ob ſy hieten wellen, da aber die von Wienn der Künigin vnd der Stat Preſpurgk yetz wider den von Polan zuſchub vnd beſchüttung haben tan an vnſer Anwelt willen vnd wiſſen, das wider ſolh berednuſs wer, ſo wir durch Frid vnd nuz wegen der land trewlich getan hieten, darauf ſo iſt vnſerm gnedigen Herrn dem Künig in ſolh ſach vnd frid zwiſchen dem von Polan vnd der Künigin nicht mer füglich zu dieſem mal zu ſeczen, wan er nicht weſt, wem es zu dankch wer, wan nu ſein gnad auf dem zug in die obern land in das heilig Reich weguertig vnd geſchikcht ſey.

Auf ſolh obgeſchriben anbringen vnd begern antwurt der von Schawmberg von der Landherren wegen, Allergenedigiſter Herr als ewr Gnad begert ewrn Gnaden zerraten von des tags wegen aufczeſchreiben, vnd die Landleüt zu eruordern: iſt der Herren antwurt, das ſy von ewrn Anwelten im land Oſterreich wol vernomen haben, wie ewr künigclich Gnad wol vnderweiſt ſey aller prechen vnd notdurft des lands, die ewrn Genaden yetz notdurfft ze erczelen ſeinn, darauf ewrn künigclich Gnad mit ſambt ewrn Reten wol bedenkchen wert den landleüt zuſamen nach ſolhen notdurften, ſo dem land yetz anliegund ſind, ze uordern, darczu wellen wir pai dem benanten tag mit ſambt der landſchaft all mit guten vleiſs helffen vnd Raten nach vnſerm vemügen, damit ſolh prechen vnd notdurft des lands mit ewr hilff zu gutem Ennde pracht werden doch das ewr künigclich Genad mit ewr ſelbs perſon bei ſolchem tag ſolt ſein, das wer für ewrn gnad lant vnd leut.

Darnach antwurten die von Wienn durch den von Eberſtorf, als der von Kiemſſe vor in ſein anbringen berirt hat, wie vnſer allergenedigiſter Herr der Künig &c. beredung vnd ain frid mit dem von Polan, vnd von ſeiner land wegen beredt hat, das er durch frid vnd nucz wegen den landen getan hiet, darumb die von land Oſterreich auch wol geweſt wern, ob ſy hieten wellen, auch berirt der benant von Kiemſſe in ſeinem anbringen, wie die von Wienn wider ſolh obgeſchriben berednuſs wider den von Polan zuſchub vnd beſchüttung getan hieten an willen vnd wiſſen ſeiner Anwelt in Oſterreich.

Was ir antwürt, vnſer Frawn der Künigin Gnad hat uns zu menigermalen geſchriben, vnd zu vns erber Poten geſant, ir hilff vnd zuſchub ze tun, vnd vns merkclich prechen in irm ſchreiben ſeendlich vnd cleglich erczelt, auch wie ſich der von Polan main für die Stat Preſpurg zeſchlahen vnd zelegen, das wir alſo zu menigermalen abgeſlagen haben, alſo kam vns ain abſag von des von Polan Obriſten Haubtman, der vns abgeſagt hat von des benanten von Polan wegen, vnd hat uns auch der benant Haubtman vnſer leüt von Wienn gefangen, vnd ander leüt beſchedigt, nach ſolher abſag wol vber zehen tag aber komen vns ain brief mit ain ſendlichen lautt von vnſerr Frawn der Künigin vnd von den Burgern der Stat Preſpurgk

Digitized by Google

purgk der vberſchrift inhielten, dem burgermaiſter vnd den Burgern gemainclich der Stat Wienn, denſelben brief man ewrn Amwelten vnd Reten in Oſterreich zugetragen hat, vnd horn laſſen, der da innhielt, wie ſich der von Polan gelegert hiet für die Stat Preſpurgk, vnd vnſer Frawn der Künigin vnder andern worten inhielt aber in ſendlicher lautt als ainer verweiſten Witib, vnd vnſerm Herren Künig Laſſlawn als ainem verwaiſten erben vmb hilff vnd zuſchub zu tun, denſelben brief ewr Anwelt von wort zu worten habent gehört. Darauf lies man den brief die genantn der Stat Wienn hörn, auch pracht ewr gnaden Pruder vnſer gnediger Herr Herczog Albrecht an den Rat vnd die genanten an, vnd lieſ auch brief hörn von vnſer Frawn der Künigin, die von ſolher ſachen vmb hilff vnd fürdrung gar ſendlich lawttaten, groſſe hohe vnd fleiſſige pet, darauf die genanten mit ſambt dem Rat ainig wurden, auf ſolich ſendlich anruffen vnd ermonen hilf vnd zuſchub ze tun, ewrn genaden ze ern vnſeren Erbherrn Künig Laſſlawn vnd der Künigin auch dem Land Oſterreich ze nucz vnd frumen, auch was vns gewarlich ankomen, ob wir ſolh zuſchub vnd hilff nicht teten, ſo wer zu ſorgen, die Stat wurd verlorn, wurde dann die Stat Preſpurgk verloren, ſo mag man Haimburg Prugk auch Marhegk nicht beretten, daraus dem land groſs verderblich Schmach vnd vnwiderbringlich ſchaden ergeen mochten.

Allerdurleuchtigiſter Kunig, durch ſolher ſachen willen vnd das ſolh vbel wurd vnderſtanden, auch von des ſendlichen ſchreibens vnd anruffens wegen hat man das Volkck dargeliehen, vnd mit wiſſen der Anwelt, nachdem als man ainig ward das Volkch darczeleihen vnd hinab zu ſchikchen, da gieng der Burgermaiſter vnd ettlich des Rats vnd der genanten zu ewren Genaden Anwelten in die Cantzlei zu dem andernmal, vnd ſagten in die verwilligung, des ſich die Burger gemainclich getan hetten, darauf begerten wir, was vns die Anwelt darauf zu Antwurt geben hieten, das ſy das melten vor meins Herren Genaden, alſo antwurt Hannſ Walich an irr ſtat, wer vnſerm genedigen Herren Kunig Laſſla vnd vnſerr Frawn der Kunigin, vnd land vnd leuten hilff vnd furdrung well tun, das ſehen ſy gern, vnd ſlahen das nicht ab.

Darauf antwurten wir vnſers genedigiſten Herren Gnaden, das vns nicht wer wiſſentlich geweſen vmb ſolh berednuſs, ſo vnſer genedigiſter Herr der Kunig mit dem von Polan zwiſchen ſein vnd ſeiner land wegen getan hiet von ſolhs frids wegen vns nichts zugeſagt, noch wiſſen laſſen, wer aber yemand der vns ſolh berednuſs hiet wiſſen laſſen, ſo heten wir vns auch darnach mugen gerichten.

Phincztag.

Alſo gab vns vnſers Herren Gnad antwurt durch den von Kiembſe an Phincztag. Lieben Herren, als ir meins Herren Genaden geraten habt, ſich ſelbs Perſondlich zu dem Tag ſich zu fügen, vnd ſein Genad ſey auch wol vnderweiſt von den

Anwelten des lands notdurft vnd prechen, vnd ſein Gnad wiſſe auch wol der lantſchaft aufczuſchreiben, wan ewr der mynner tail hie ſey, aber was ir mit der andern lantſchaft darinn geholffen, vnd getun mugt des ſeit ir willig, des ew meins Genad dankcht mit ſunderm vleiſs. Meins Herren Genad bitt ew, vnd gibt ew darauf zu erchennen, als den vnſers Herren die Kurfurſten in aintrechtigclich erwelt habent zu ainem Römiſchen Kunig, vnd dieſelb hoch eer des Reichs im haim geſchikt habent mit irn greflichen Reten vnd frewnten, die er hochwirdigclich aufgenomen, vnd emphangen hat, als ew das wol wiſſentlich iſt, daſelbs fürgeſehen vnd gemacht ward ain Tag gen Maincz, daſelbſt ſich vnſer gnediger Herr ſelbs zugefügt ſolt haben, das von prechen halben ſeiner lant nicht hat ſein mugen, doch tet er ſein trefliche potſchaft zu demſelben Tag, dabei die Kurfürſten ſelber waren, vnd von etlichen des Reichs Fürſten auch ir treflich potſchaft, vnd doch nichts ausgericht ward, darumb meines Herren Genad ſelber nicht gegenwurtig was, vnd auch darumb von den andern Fürſten gar merkchlich potſchaft vnderwegen beliben ſind, doch ward an demſelben Tag bracht durch die Herren, die diczmals da warden. ain Tag gen Frankchfurt, vnd ſich darauf die meins Herren verfiengen, demſelben Tag ſich vnſer genedigiſter Herr der Kunig aber mit ſein ſelbs Perſon zu demſelben Tag an alles verziehen zu komen, des aber von ſolher gnötiger geprechen ſeiner land nicht hat geſein mugen, doch hat vnſer gnediger Herr zu dem Tag ſein genötig vnd treflich potſchaft geſchikcht, mer wenn er zu kain Tag ye tet, vnd dabei vnſer Herrn der Kurfurſten ſelbs worden, vnd auch ettlich des Reichs Furſten merklich potſchaft dabey den Tag hetten, vnd auch der Kunig von Frankchreich auch ſein treflich potſchaft dargeſchikcht het, vnd auch der von Englland ſein potſchaft geuertigt het, vnd vnder wegen was, vnd auch ander Furſten, vnd Herren potſchaft vil vnderwegen warn, die all vnderwegen beliben, vnd wider vmbkerten, darumb das vnſer genediger Herr der Romiſch Kunig nicht ſelbs bey demſelben Tag was, doch ward bey dem Tag vil ſach für ſich genomen des Reichs vnd ſunder der heiligen *Kirchen notdurft*, vnd auch aus allen andern vmbſtendten vnd notdurften vil geredt, vnd ward auch da nichts zu end beſloſſen, ſunder war warden vnſer Herren die Kurfürſten ainig vnd ain Tag zemachen, der da nur auf mittuaſten ſol ſein geweſen, doch wolten ſich des vnſers genedigiſten Herren des Kungs potſchaft nicht verfahen, wan der Tag wer im zu kurcz von groſſer merkchlicher geprechen ſeinn lautt, vnd begerten den Tag zu lengen zu den Phingſten, des vns mit nichte verfolgt mocht werden, vnd wolten vns den Tag nicht lenger ſeczen, wenn XIIII. Tag nach dem heiligen Oſtertag, doch wolten wir vns deſſelben Tags nicht verfahen an vnſers genedigiſten Herren des Kunigs willen.

Darauf ſchikchten vnſer Herren die Kurfurſten ir vollmechtig potſchaft zu vnſerm Herren dem Kunig, die

die beredten mit ſeiner Gnaden ſolchen Tag, darauf ſein Genad hat auſgeſchriben allen Fürſten des Reichs, auf den Tag mit ſein ſelbs Perſon darczu zu komen an all auffchub vnd lenger verziehen, vnd ſult vnſer genedigiſter Herr auf ſolh auffchub vnd auſſchreiben, ſo ſein Genad vnczher getan hat, nicht nachkomen, ſo wer verſehenlich, es möcht der heiligen Römiſchen kirchen vnd dem Romiſchen Reich groſs vbl vnd merkchlicher ſchad daraus geen, wenn es in den obern lannden gar vbl ſtet zwiſchen der Ritterſchaft vnd den Stetn, wann die Ritterſchaft ettlichen den Kurfurſten zugeſagt hat, wellen ſy nicht zu ſolhem tun, ſo wellen ſy ſich auf ain tail ſlagen, vnd ſich ab in betragen, vnd ſunder von der heiligen Kirchen wegen, die zwitrecht, die da iſt, darauf ſich die Furſten ettlich auf ain tail gelegt habent, daraus mocht geen keczerey vnd auch groſs vbl, wie wol dieſen land verr dauon ſind, ſo mocht vns auch wol in diſen landen vbel daraus geen, wiewol das mit manigerlay vmbſtand wer erczelen, damit meins Herrn Genad, ſolich raiſ nicht vertragen mag ſein, alſo pat der von Kiembſſe von vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs wegen, das ir ſolhs verſchreiben vnd verwilligung, als er hiet in das heilige Reich getan, für euch nemen wellet, wenn ſullt vnſer gnediger Herr dem verſchreiben vnd verwilligung nicht nachkomen, ſo wer zu verſteen, das vnſerm genedigen Herren dem Kunig auch dem Haus von Oſterreich land vnd leuten ſolich ſmach vnd ſchandt daraus gingen, die vnwiderbringlich wern, dieweil vnd wir lebten, darauf pat vns ſein Gnad, das wir ſowol wolten tun, vnd wolten für vns nemen ain ſolhen Tag ze machen, ſo wolt er ſein volmechtigen gewalt darczu ſchikchen, das die mit ſambt der lantſchaft ſullen für ſich nemen all prechen der lantſchaft, vnd das ſol für ſich genomen werden bei dem Tag mit wiſſen vnd willen aller lantſchaft.

Darauf pat vns vnſer genediger Herr durch den von Kiembſſe mit allem vleiſs, das wir die ſach wolten für vns nemen nach allem herchomen, als wir das wol vernomen hieten, darauf pat vns vnſer genediger Herr der Kunig mundlichen mit fleiſſiger pet der ſach nachzukomen.

Darauf namen wir vns ein bedechtnus, vnd gaben im darauf antwurt, ſeindmalen ſich ſein Gnad verſchrieben vnd verſangen hiet ains ſolhen tag in das heilig Reich zu ſugen, des vergund man ſeinn Gnaden wol, doch das ſein genad ain tag für ſich nemen, vnd der lantſchaft darauf aufzuſchreiben, vnd ſein volmechtigen gewat dahin ſchikchet, vnd was wir mit ſambt der lantſchaft darczu helffen vnd dienn kunnen, des ſein wir willig, vnd was der Herren diczmals dabei geweſen iſt, die haben ſich des von von vnſerm genedigiſten Herren dem Kunig gewilligt, mit ir ſelben perſon zu komen an Gots gewalt zu dem tag.

Vnd darauf iſt ein tag vnd das ausſchreiben mit der lantſchaft wiſſen vnd willen gemacht worden geen Krembs auf den Mitichen in den nagſt-

negſtkünftigen Oſterfeirtagen, darzu ſein Kunigckliche Genad ſeinn gancze volmechtigen gewalt ſchikchen ſol.

LIX.

Imp. Friderici literæ, quibus comitia, ad d. IV. menſis Aprilis Crembſii celebranda, indicit. Ex public. Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 133. p. 1.

Vnſers gnedigen Herren des Kunigs auffſchreiben zu dem tag gen Krems.

Fridreich von Gots genaden Römiſcher Künig zu allen czeiten merer des Reichs Herzog ze Oſterreich vnd zu Steir &c. &c.

Erber, weis, lieb, getrew. Als wir vns am nagſten zu Gretz erhebt haben vnſers geuerts, daran wir yetz ſein in die obern land des heiligen Reichs zu ziehen, vnd vnſer Anwelt, die wir als vormund vnſers lieben Vettern Kunig Laſſlabs in vnſerm land Oſterreich geſeczt hetten, vns dieſelb Anwaltſchaft durch ir brief vnd botſchaft dazwiſchen aufgeſagt haben, die wolten wir von dieſem land nicht abſcheiden, wir hieten dann vor betracht, wie wir das in guter ordnung beſtellen ſolten, vnd darumb entlich namhaft aus vnſrer lantſchaft zu Oſterreich vnd niderhalb ob der Enns, die wir nach gelegenheit der zeit vnd Stete diczmals erlangen mochten zu vns her geen Steir geuordtert, vnd in lautter zu erchennen gegeben, wie wir zu vnſerm vorberürten geuertt vmb die ſwer bechimernuſs, der Kriſtenlichen Kirchen dem heiligen Reich vnd gemainclich dewtſchen landen manigclich abligund durch vnſer wort vnd auffſchreiben geen vnſern lieben Neſen, Ohaimen, vnd Kurfürſten auch andern geiſtlichen vnd weltlichen Fürſten ſo merklich begeben, vnd erbeten haben, das wir daſſelb vnser geuertte mit fug in cheinen weg ye nicht lenger auffſchieben mugen, haben auch darnach mit in aigentlich geredt das groſs notdurft ſei fürderlich zu beſtellen, wie ſolh ſwere geldſchuld damit das land beladen iſt, vnd die man von teglichen renten vnd gulten vnſers Fürſtentumbs Oſterreich nicht beczalen mag, für ainen gemainen anſlag aufgericht, vnd wie ſolh krieg, die von dem geſloſs Anger vnd andern eenden in das land beſchehen, nidergelegt, oder denſelben widerſtanden, vnd das land in vnſern abweſen mit ordnung vnd beſeczung furgeſehen vnd bei frid vnd gemach gehalten, auch das landſrecht durch vnſern Landmarſchall ſeinen fürgankch aufrichtigclich haben werden, vnd wann aber die vorgemelten aus der lantſchaft, die yetz hie bei vns geweſen ſind, ſich nicht veruahen wolten, vns in ſolhen ſwurn ſachen alain zuraten auſſer einer gemainer ſamung der lantſchaft, ſo haben wir nach vnſerm vnd irm gut bedunkchen ainen tag fürgenomen, vnd geſeczt gen Krembs auf den Mitichen in den heiligen Oſterfeirtagen (*4. April*) ſchiriſt kunftigen, daſelbs hin wir alſdan die vnſere trefenlich vnd mit volmechtigen gewalt ordnen, vnd ſchikchen wellen, in den vorgeſchriben ſachen vns vnſerm, lieben obgenanten Vettern Kunig Laſſlan dem ganczen Haus

Haus vnd dem Land Oſterreich zu ern, nucz und frumen nach Rat der Landſchaft das peſſt furczenemen vnd zu beſlieſſen in aller maſs, als wir ſelbs perſendlich gegenwürtig dabei wërn, darauf emphelhen wir ew, vnd begern mit ernſte, das ir ettlich aus ew mit ganczem gewalt auf den vorgenanten Mitichen daſelbshin geen Krembs ſchikchet mit ſambt vnſern Lantleuten, vnd andern von den Steten in Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns geiſtlichen vnd weltlichen, die wir dahin zekomen auch geuodert haben in den obgeſchriben ſachen als vor berurt iſt, das peſſt ratet vnd tut, vnd laſſt ew darinn nichts hindern, als ir vns vnſerm egenanten Vettern Kunig Laſſlan dem ganczem land vnd ew ſelbs wol ſchuldig ſeit, vnd wir ew des vnd alles guten wol getrawn, gen ew auch genedigclich erchennen, vnd in guten nicht vergeſſen wellen, geben zu Stair an Sambſtag vor den Suntag Reminiſcere in der Vaſſten (*25. Februarii*). Anno &c, qvadrageſimo ſecundo vnſers Reichs im andern Jar.

Den erbern weiſen vnſern lieben getrewn dem Burgermaiſter, Richter, Rat, vnd den Burgern gemainclich zu Wienn.

LX.

Hiſtoria & Acta Comitiorum Crembſenſium, quemadmodum ea ab legatis Senatus Vindobonenſis, ſcripto conſignata, eidemque ſenatui fuerunt oblata. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 134. p. 1.

A Vermerkcht, wie ſich das lanttayding ze Krembs gehalden hat, als das die Herren, die daczu geſannt warn, geoffent habend &c.

An Phincztag nach den heiligen Oſter tag (*5. Aprilis*). zu veſper czeit ſein wir kömen geen Krembs zu dem tag, den vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig der lantſchaft dahin beſchaiden, vnd genennet hat.

C Item darnach am Sambſtag zu der zwelften ſtund kam alle lantſchaft zuſam in der Prediger Cloſter, do tratten herfur Her Conrat von Kreig hofmaiſter, Her Hanns von Neitperg, Her Jorg von Puchaim, Her Albrecht von Potendorf, Her Rudolf der Türs, vnd Leupolt Aſpach vnſers genedigiſten Herren N. des Kunigs Ret, vnd prachten der lantſchaft fur das auſſchreiben, ſo vnſer gnedigiſter Herr der Kunig her zu dem tag getan hat, vnd lieſſen auch hörn ainen gelaubbrief, vnd C irn gewalt brief auch von unſern genedigiſten Herren dem Kunig auſgegangen, vnd wurben an die lantſchaft, als ſich vnſer genedigiſter Herr der Kunig zu Grecz in das heilig Reich zu ziehen erhebt hiet, weren vnderwegen der Anwelt des lands zu Oſterreich Potſchaft zu Prugk an der Mur zu in kömen, vnd hieten im die Anwaltſchaft durch ir brief vnd botſchefft aufgeſagt, vnd ſich daruon beurlaubt, darauf hiet er gedacht, das er nicht aus dem land ſchaiden wolt, es wurd denn vor aine ordnung betracht, wie das in ſeinem abweſen mit Regierung fürgeſehen wurden, vnd fügt ſich dardurch geen Stair,

vnd ſchreib ettlichen namhafften aus der landſchafft zu Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, die nach gelegenheit der zeit vnd Sreir dazemalen erlangen möchte zu ſeinn genaden gen Steir gekomen, vnd het in lautter zuuerſten geben, wie ſein genad zu ſeinam vorberurten geuertt vmb die ſwer bekumernus der Kriſtenlichen Kirchen dem heiligen Reiche vnd gemainclich dewtſchen landen manigueltigclichen obligund durch ſeine wort vnd auſſchreiben gen den Kurfurſten vnd andern geiſtlichen vnd weltlichen Fürſten ſo merklich begeben, vnd erbotten hat, das ſein Genad daſſelbig ſein geuert mit fug in kainer weiſe ye nicht lenger auſſchieben mocht, hiet ſein kuniglich genad mit den, die aus der lantſchaft zu im gen Steir geuordert het, aigentlich geredt, das groſs notdurft wer, fürderlich zu beſtellen, wie ſolh ſwere geltſchuld, damit das land beladen iſt, vnd die man von teglinüczen vnd rennten des Furſtentumbs Oſterreich nicht beczaln möcht, vnd wie ſolh Krieg die von dem gſloſs Anger, vnd andern eenden in das land beſchehen, nidergelegt, oder denſelben widerſtanden, vnd das land in ſeiner Gnaden abweſen mit ordnung vnd beſeczung fürgeſehen, vnd bey frid vnd gemach gehalten, auch das landſrecht, durch ain Landmarſchalh ſeinen furgang aufrichtigclich haben möchtt, vnd wann aber die lantleut, die unſer Genedigiſter Herr der Künig geen Steir geuordert het, ſich nicht veruahen wolten vnſerm genedigiſten Herren dem Kunig in ſolhen ſwürn ſachen alain zeraten auſerhalb ainer gemainn ſammung der lantſchaft, darumb ſo hat

A ſein kungcliche Genad nach irm gut bedunkchen ainen gemainn tag furgenomen, vnd geſeczt her gen Krembs, dahin ſew derſelb vnſer genedigiſter Herr der Kunig mit wolmectigen gewalt, den ſi horn lieſſen, geſchikcht hiet, vnd prachten da an die landſchafft, wie vnſers gendigiſten Herrn des Kunigs mainung wer, das aus den lantlauten zu der Regierung genomen ſolt werden, vnd das auch ain Landmarſchalh geſaczt wurde, damit das landſrecht ſeinn fürgang haben mocht, wann der Ru- B diger von Starhemberg vormaln darczu genodert wer worden, der ſich aber des von ſolcher geſchefft wegen, die im anligung geweſen wern, nicht hiet vnderwunden, vnd obgut wer, das er noch von der landſchaft darczu gepeten wurde, das er ſich des noch vnderwunde, vnd das auch die Regierung mit lantleuten beſaczt wurde vncz auf vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs widerkunft. Dann als der landſchaft wol wiſſentlich wer, die merklichen geltſchuld darinn das ſtunde, die C von teglichen nuczen vnd gulten nicht beczalt mochten werden, vnd dieſelbig ſich doch nu bey Kunig Albrechts zeiten gemacht hiet, das die lantſchaft darauf gedenkchen ſolt, wie die beczalt ſolt werden, damit das land merer vnd groſſer ſcheden vnd angriff vertragen wurde, auch von der veint wegen zu Anger, dauon das land groſlich beſchedigt wirdet, das die landſchaft auch darauf gedenkchen ſolt, wie das gewendet, vnd vnderſtanden ſolt werden, vnd wenn denn vnſer genedigiſter Herr der Kunig wider zu land kem, der wurde der landſchaft des hoch

vnd

Digitized by Google

vnd vaſt dankchen vnd genedigclichen geen in erchennen, wann ſeinn genad im darinnen ſelbs nichts zuczuge, den was ſein genad tet, des tet er nur dem land vnd dem haus Oſterreich vnd ſeinem Vetter Kunig Laſſlaben vnſerm genedigen Herren zu eren nucz vnd frumen, als er des ſchuldig wer, vnd darumb ſich auch auf das allerkurcziſt vnd furderlichiſt, ſo er ymmer kunt, oder mocht, herab zu vns fügen mainte, vnd dankchen auch anſtat deſſelben vnſers genedigiſten Herren N. des Kunigs der lantſchaft, das ſi ſich auf B ſolh ſeiner genaden ſchreiben hergefügt hieten, das wurde auch derſelb vnſer genediger Herr genedigclich erkennen, vnd zu gut nymmer vergeſſen, vnd paten die lantſchaft, das ſy ſolh weeg gedenkchen, vnd für ſich nemen ſolten, darmit das land aus ſolcher merklicher geltſchuld vnd bechimernuſs pracht, vnd in peſſern ſtand vnd weſen geſaczt wurde.

Darnach trat herfür her Stephan der Eyczinger anſtat Herrn Vlreichs C vnd Herrn Oſwalds der Eyczinger ſeiner prüder, vnd lies ir ſachen auch hörn, waruub die benanten ſeine brüder zu dem Tag nicht komen mochten, vnd pracht auch dafür, wie Hern Vlreich Eyczinger der auſſpruch vnd berednuſs, ſo zwiſchen vnſern genedigiſten Herren den Kunig vnd im beſchehen iſt, in menigen ſtukchen vnd artikln nicht gehalten, noch volfürt wer, nemlich von der Ambtleut wegen bei den geſloſſen ob der Enns, die Hern Vlreichen Eyczinger verſchriben, vnd verpfennt ſind, welich vnſerm genedigen Her- A ren Kunig Fridreichen oder ſeinn Anwelt Raittung getan haben, das man denn ir Raittbrief anuercziehen geben ſolt, des aber noch nicht beſchehen wer, vnd die die Raittung getan hetten, ir Raittbrief nicht bechomen möchten.

Item ſo wer auch beredt, das man die Ambtleut, die von den Ambten entſetzt ſein, vnd vor bei Kunig Albrechts zeiten auf des Eyczinger vertroſtung gelt zu vorgab daran geben haben, das man in dieſelben Ambt zu den Weichnachten nagſtuergangen ſolt wider inantwurten, vnd dabei beleiben laſſen, alſlang, vnd in ſolher maſs, als ſy die nach irr brieffag vor ſolten inngehabt haben, oder das man in ir gelt, ſo ſy von derſelben Ambt wegen ausgeben, vnd dargeliehen habent, ſolt auſrichten, vnd beczalen, des auch nicht beſchehen wer.

Item ſo wer auch beredt, das man Hern Vlreichen Eyczinger ſein inſigl von dem Lantgrafen von Heſſen vmb zway tauſent gulden lédigen ſullen, des auch noch nicht beſchehen iſt.

Item von des anlehens wegen, ſo ettlich in Steten vnd Merkchten getan habent vnſerm genedigiſten Herrn Kunig Albrechten, den er vertroſtung getan hat, ſey auch daſelbs beredt, das dieſelben leut irs anlehens ſullen entricht werden, damit Her Vlreich Eyczinger deshalben von denſelben leuten nicht angelangt, noch beclagt werde, auch von der geltſchuld wegen, ſo weilent vnſer genedigiſter Herr Kunig Albrecht

And-

Digitized by Google

Andreen Hiltpranten Burgermaiſter zu Wienn vnd andern ſchuldig iſt worden, das der Eyczinger als Hubmaiſter mit in gehandelt, vnd auch darumb vertroſtung getan hat, das die auch ſolten entricht werden, vnd den Eyczinger dauon müſſig machen, des alles auch nicht ſey beſchehen.

Item von der zwainczig tauſent gulden wegen, darumb Her Vlreich Eyczinger Hern Caſparn Sligkhen porg worden iſt, vnd lengſt ſolt dauon geledigt ſein worden nach innhaltung der berednuſs, daſ auch noch nicht ſey beſchehen, vnd ze fürchten iſt, wurde Her Caſpar vnausgericht aus dem land ziehen. Er wurd in vaſt vnd hoch ermonen, das er im darumb vnd nach lautt ſeines brief vnd ſigl müſt genug tun vmb haubtgut vnd ſchaden, vnd des von dem land bechömen, damit er des vnſchadhaft beleib, vnd pat mit fleiſs, das die lantſchaft darauf gedenkchen, vnd ſolh berednuſs volfurn, vnd dauon an ſchaden pringen vnd müſſig machen ſolt, damit land vnd leut merers ſchadens vnd auch eer vnglimphens vnd nachred vertragen wurde.

Nachmaln kom vnser gnediger Herr Herczog Albrecht auch zu der lantſchaft, vnd lies durch maiſter Hannſen von Aich fürbringen vnd erczeln, wie die lantſchaft in Steir, Kernden vnd Krain denſelben vnſern gnedigen Herrn Herczog Albrechten hinein pracht, vnd ſich zwiſchen irn baiden Genaden vaſt gemüet hieten mit vndertaidingen, da het im vnſer genedigiſter Herr N. der Kunig ain weg fürgehehalten, das er im all

A nucz vnd rennt irr land halb wolt volgen laſſen, vnd das er mit im in das Reich ziehen ſolt, ſo wolt er im ain ſumm Phennig zu hilff geben, damit er deſter pas ziehen, vnd ſeinen fürſtlichen Hof gehaben mocht, vnd halden, als ſeinen Bruder, das wer vnſerm gnedigen Herren Herczog Albrechten nicht auftzenemen geweſen, vnd maint ye vor ain wiſſen vnd ain auſczaigung ſeiner veterlichen land zu haben, vnd das yemand gedenkchen möcht, das er vnpillichs begerte an vnſern genedigen Herren den Römiſchen Kunig ſeinn B Bruder, ſo hiet er im drey weg fürgenomen, vnd erczalt die zymlich prüderlich, vnd auſczenemen geweſen wern, der erſt, das ſeinn Bruder Kunig *Fridreich ain auſzaigung* tun ſolt irr väterlichen land vnd gſlöſſer vnd güter, vnd Herczog Albrechten die wal ſolt laſſen zenemen, welhen tail er wolt, oder aber das er Herczog Albrechten ain auſczaigung ſolt tun laſſen, wiewol im das gar ſwer ze tun wer geweſen, darumb das er nicht die Regiſter noch der gult aller ein wiſſen hiet, C vnd das Kunig Fridrelch die wal ſolt haben ain tail ze nemen, welhen er wolt, vnd Herczog Albrecht den andern tail, oder das er der auſczaigung beleib bei der gemainen lantſchaft, wie ſy die machten, dabei wer Herczog Albrechten ſeins tails geſtanden, der aber vnſer genedigiſter Herr Herczog Albrecht horn ain ſpruchbrief, ſo weilent vnſer genedigiſter Herr Kunig Albrecht ſeliger gedechtnuſs, zwiſchen ſein vnd ſeinen Bruder Kunig Fridreichen gemacht hat, der hielt vnder andern worten inn, das der benant vnſer ge-

ge-

genedigiſter Herr Kunig Fridreich ire land, vnd was erblich an ſy geuiel, ſechs jar innhaben, vnd regiren ſolt, die gingen aus von morgen vber vir wochen, das iſt der Suntag vor vnſers Herren Auffartag nagſtkünftig, vnd gab dabei zuuerſteen ain ſolhe maynung, wenn die vir wochen aus wern, ſo wolt er auch das land mit ſein pruder regiren, vnd Gerhab ſein nach innhaltung des ausſpruchbriefs, vnd wurde vnpillich hindan geſaczt, vnd begert, das in die lantſchaft pei ſeiner gerechtigkait ſolt beleiben laſſen, als das alles der Spruchbrief, vnd ſein begern hienach begriffen, nemlich ausweiſt. Item er lies auch horn ain abſchrift, wie ſein bruder Kunig Fridreich ſich oben an der Etſch gegen dem lantleuten hat verſchriben, die hielt inn, das ſein Genad Herczog Sygmunden vnſern genedigen Herren vir jar innhaben ſolt, der drew zu dem nagſtkünftigen ſand Jacobs tag im ſeit ausgeen werdent, vnd das er mich demſelben Herczog Sigmunden in dem lufft, da er geborn iſt, holden, vnd mit Hubmaiſter, Kemrern, Schenkchen, vnd ainen erbern Schulmaiſter regirn, vnd ordentlich ſol pflegen laſſen, als aim ſolhen Fürſten zugehört, auch all beraitſchaft, klainat, edlgeſtain, peerl geuaſſt vnd vngeuaſſt alles ſilber gemarchts vnd vngemarchts, vnd allen zeug püchſen da obgenant vnuerrukchts halden, vnd beleiben ſol laſſen, vnd an der lantleut wiſſen vnd willen von dann nicht pringen ſol &c. vnd derſelb brief iſt mit des egenanten Kunig Fridreichs innſigl beſiglt, vnd vermelt dabei der obgenant vnſer genediger Herr Herczog Albrecht, wie in der benant ſein pruder von ſolher Gerhabſchaft auch vnpillich geſaczt hiet nach dem vnd ſy doch vngetailt brüder mit einander wern, daran im ſein bruder gar vnrecht getan, vnd vnprüderlich mit gefarn hiet.

LXI.

Literæ compromiſſi, inter Fridericum & Albertum Duces Anno cIↄccccxxxvi. *d.* vi. *Maji facti, & in comitiis Crembſenſibus cum ordinibus Auſtriæ comunicati.* Ex publ. Actor. Comment. Civit Vindob. Vol. 1. fol. 136. p. 1.

Wir Fridreich von Gots Gnaden Herczog ze Oſterreich &c. bechennen, das wir, vnd der hochgeborn Fürſt Herczog Albrecht auch Herczog vnd Herr der egenanten landt, durch vnſer ſelbs wird vnd eren vnd durch peſſere beſchirmung frid, nucz vnd gemachs willen aller vnſer vnd ſeiner land vnd leut, vnd nach rat des hochgeborn Furſten vnſers lieben Vettern Herczog Albrechts auch Herczogen zu Oſterreich vnd Marggrafen zu Merhern &c. ainer ſolhen brüderlichen ordnung als hernach geſchriben ſteet, vberain komen ſein, die wir alſo die nagſten ſechs jar von datum des briefs zeraitten halten ſullen vnd wellen, als wir das mit vnſern fürſtlichen trewn vnd ern demſelben vnſern lieben Bruder gelobt haben. Von erſt das wir all die land fürſtentumb vnd herſcheft, veſten vnd ſtet, leut vnd güter, die wir innhaben, oder mit Gots hilff hinnach gewinnen vnuerſchai-

ſchaidenlich beieinander behalten,vnd voneinander nicht tailen ſullen noch wellen in kain weg, vns was für bas mit der hilff Gots ander vnd mer land, fürſtentumb, grafffchafft veſten oder ſtet leut oder guter vns bed oder vnſer ainen beſunderlich angeuallen mochten, von erbſchaft,kaufs, gab, oder dienſts, gemechts oder kainer andern zufallung wegen, die ſullen vnſer beder ſein vnd auch vngetailt beleiben bei vns vnd andern vnſern landen vnd herſchefften vnuerſchaidenlich zu gleicher weis als vnſer veterlich Erb: vnd wir vorgenanter Herczog Fridreich ſullen als der eltiſt aller ſolher vnſerr landt herſchafft leüt vnd güter vorgeer, verweſer, vnd verſorger ſein, vnd die mit aller gewaltſam regirn vnd ausrichten, vnd all geiſtlich vnd weltlich Lehen verleihen, vnd all ander merklich vnd groſſe ſachen üben vnd in vnder beder namen getrewlich vnd vngeuerlich, fugt ſich auch, das der egenant vnſer bruder in vnſer vnd ſeiner landt oder herſchaft geſchikcht oder wonhaft werd anderswo dann bei vns, daſelbs ſol er ſeinen vnd vnſern frumen trachten, vnd treiben, vnd den gewalt haben, den wir im emphelhen, er ſol auch mit yemand kain pindnüſſs machen, keinn landtkrieg anfahen, noch kain merklich ſachen begünnen, dann mit vnſerm rat wiſſen vnd willen angeuerde. Auch ſullen wir auch vnſern vnd ſein nucz, zinns, gült, rennt, und zufell, innemen zu vnſer beder notdurft,vnd dauon ſullen vnd wellen wir dann den egenanten vnſern lieben bruder aufrichten mit ſolher koſt, zerung vnd bedurffen, damit er nach ſeiner wirdigkait fürſtlich vnd ſchen geleben müg, vnd nach ſeiner notdurft vnd beſchaidenhait genug gewynne alles des, ſo er bedarf, vnd zu im gehort, vnd auch ſeinn dienern gehelffen vnd geraten mug als gewondlich vnd beſchaidenlichen iſt, des er vns gantz vertrawn, vnd zu vns feczen ſol vngeuerlich: wir vnd der egenant vnſer lieber bruder ſullen noch wellen auch aus vnſern gegenwurtigen vnd künftigen fürſtentumben, landen vnd herſchaften, die wir nu haben, oder hinnach gewynnen, kain purgk, veſt, noch ſtat, merkcht, noch dorffer, gegent noch gerichtt leüt noch güter wenig noch vil verkauffen, emphrömbden, noch erben von vns geben in chain weg vnſer kainer an den andern wiſſen willen vnd rat: *darinne doch vnser* yecz genanter lieber bruder vns als dem Eltiſten vnd vorgeer nach gelegenhait der ſachen durch vnſer beder gemainen nucz, frumen vnd notdurft allermaiſt volgen ſol, als pillich iſt, an alles geuerde. Auch ſullen wir von vnſer ſelbs vnd vnſers egemelten lieben bruders wegen gemainclich in allen vnſern landen freihait vnd recht genad vnd gut gewonhait hand veſten vnd beſtettbrief geben allen Gotsheuſern geiſtlichen vnd weltlichen allen lantherrn, rittern, vnd knechten, allen *ſteten* vnd merkchen vnder vnſer ains namen vnd inſigl als das pillich vnd redlich iſt an alle geuerde. Wir haben vns auch des mit dem egenanten vnſerm lieben bruder veraint verſchriben vnd gelobt in dem namen als vor, das wir vns an deſſelben vnſers lieben pruder rat, wiſſen vnd willen vnd gunſt nicht verheiraten ſullen noch wellen in kain weis angeuerde, mit

vr-

vrchund des briefs mit vnſern vnd des obgenanten vnſers lieben Vettern Herczog Albrechts anhangunden inſiglen daſelb ſein inſigl er durch vnſer vleiſſigen pet willen zugehengnuſs an den brief auch geſchaft hat zehengen im ſein erben an ſchaden Geben zu Wyenn an Suntag vor dem heiligen Auffarttag (*6. Maji*). Nach Chriſti gepurd im virczehen hundert vnd ſechs vnd dreiſſigſten jare.

Auf ſolh antwurt, ſo die lantſchaft in Oſterreich vnſers genedigen Herren Herczog Albrecht botſchaft, vnd reten, zu Wienn hat getan, das ſein Gnad gen Hintperg ſolte fügen, ſo wurde ſein bruder Herczog Fridreich zu Perchtoltſtorf ſein, ſo wolten dann die landſchaft ir botſchaft zu in tun, vnd zwiſchen in taiding, damit ſolh ir zwitrechtt in ainen beſſern ſtand wurden bracht. Wan vil groſſer vnd merklicher ſachen vorhanden weren, die dadurch verſaumbt wurden, daraus dem haus Oſterreich in allen irn landen vnd leuten groſſer ſchad mochte ergeen, ob das nicht geſchech.

Darauf fugt ſich vnſer genediger Herr Herczog Albrecht gen Hyntperg, da kom der Freiſing, der von Paſſaw, von Schawmberg, Hohenberg vnd ander aus den vir parteien der lantſchaft ſechczehen, die vor bei vnſerm Herren Herczog Fridreichen weren geweſen, vnd gaben denſelben vnſerm Herren Herczog Albrechten zu erchennen, wie ſy von der lantſchaft ainhelligclich geuertigt wern worden, ſy vor allen ſachen in ainigung ze bringen, vnd darauf brachten ſy ſeinn gnaden ain notl fur, vnd paten ſein gnad, das die alſo wolte vertingen laſſen, wan die die gancz landſchaft alſo betracht hiet, damit ſy auf verrichtigung verheſtet wurden, vnd rieten auch ſeinen genaden, das er das ye mit nichte ſolte abſlagen, nach dem vnder das zu in geſaczt het, ob ſy im das rieten, das im das ze tun, vnd aufczenemen wur, vnd das er damit nicht verkürczt wurde.

Darauf berieten ſi ſich, vnd ſprachen, genediger Herr, ewr gnad piett vns hoch genug, vnd rieten ſeinen gnaden, vnd mainten ſein gnad wer nach dem peſſten damit fürgeſehen, vnd darin in nichte verkürczt.

Item als ſich des vnſer genediger Herr Herczog Albrecht nach derſelben ſechczehen Rat vnd wolgeuallen begab, begerten ſy, das er ſich gen Berchtoltſtorf fügten, wan von der landſchaft an ſeinen Bruder, vnd in etwas ſachen ze werben hieten, auch wolten ſy ſy darauf zu frewndten machen, vnd ſy dann mit einander geen Wienn furn, daſelbs ſolte dann vnſer Herr Herczog Albrecht ſeinen fürſtlichen ſtandt mit allem bedurffen vnd notdurften vncz außgang der ſachen haben. Er ſolte auch in allen ſachen brüderlich mit ſeinem bruder gehalten werden, als das dann dieſelb verſchreibung auch aigentlich begreiffet.

Legatur copia compromiſſi.

Darauf rait vnſer genediger Herr Herczog Albrecht gen Berchtoltſtorf, daſelbs wurden dieſelben anlaſbrief in gegenwurtigkait beeden

Herren offenbar geleſen, vnd gegeneinander vbergegeben, auch ſy zu frewnten gemachet.

Demnach lieſſen die von der lantſchaft geſchrift vnd notl hörn, die vnſern Herren Herczog Fridreichen berürten, vnd da die gehort wurden, da beriet ſich Herczog Fridreich mit ſeinen Reten, vnd nam vnſern genedigen Heren Albrechten nich darczu, das ſich derſelb vnſer genediger Herr Herczog Albrecht beſwert dewcht.

Item darnach paten die benanten Herren. vnd erber Botſchaft von aller lantſchaft wegen, das vnſer Herr Herczog Albrecht ſein inſigl añ den brief, ſo Herczog Fridreich der lantſchaft ſolte geben, auch hieng, vnd ſprachen auch, es wer alſo verlaſſen waren von der lantſchaft, vnd es mochtt auch in der Noteln nichts verkert werden, es wer auch ſeinen genaden vnd dem haus Oſterreich nucz vnd frumen erdacht vnd wol betracht worden.

Darauf vnſer genediger Herr Herczog Albrecht gedechtnuſs Nam vnd der Noteln abſchrift begerte. Alſo gaben ſy dieſelben Notl, darinn ettlich wort abgetan wenden, vnd andern hinzugeſetzt, vnd beſunderlich in dem artigkl, das Herczog Fridreich nach der lantleut rat, die ſy im geben wurden, all ſachen ſolt handeln, das was im abgetan vnd ſömd die er aus in nemen. ſolt.

Item vnſer genediger Herr Herczog Albrecht mainte mit nichte ze ſigeln, vnd maint, das in denſelben briefen nichts ſtund, das im zu frumen mocht kömen, ſprachen dieſelben ſechczehen, es wer gar vaſt für in, vnd ob im das yemand widerriet, dem ſolt er nicht veruolgen, wann ſi wolten ſich des rats nimmer ſchamen, vnd rieten im, das ze tun mit ganczen trewen. Darnach komen dieſelben ſechczehen aber zu ſeinen genaden, vnd ſprahen ob ſeinen genaden das all ſein Ret widerrieten. So ſolt er in, ye nicht volgen, vnd rieten im, das bei irn gewiſſen vnd aiden, als ſy dann der Herrſchaft guts ſchuldig wern, das des nur fur ſein genad wer, vnd das ſy das im ze nucz vnd fromen hieten erdacht, vnd er ſolte mit ſeinem bruder in allen ſachen, vnd vberal mitgeen, vnd ſich niemand dauon dringen laſſen, wan er wer gleich als wol ir Herr vnd *Landsfürſt* als ſein bruder.

Sy ſagten im auch ſein ſtands wegen, das er den ſolt haben fürſtlich, vnd da wolten ſy an ſein, wann ſoin bruder ſolte all ſachen nach irm Rat handeln.

Auch ſagten ſy ſeinen Gnaden, das im ſolh beſigln gar nichts ſchadet, wann er verpunt ſich nichts, vnd mochte alles, das er ſich dann beſwert deucht, in den ſpruch ziehen, ſo die ſechczehen ſolten *tun*, vnd im daran kain irrung. *Im* ward auch zugeſagt, wiewol ſein bruder ain verweſer ſolte ſein, nach dennoch ſolte er vberal mitgeen, vnd in nichte hindangeſaczt werden, vnd ſolten auch derweil bei ainander brüderlich leben, vnd wonen, vnd ob ſein bruder vmb ains ſchuff, ſo mochte er vmb das ander ſchaffen, wann er ſolt ſich aus nichte dringen laſſen.

Darauf

Digitized by Google

Darauf ſind alſo baid vnſer genedig Herren geen Wienn gefürt worden, vnd iſt angehebt all ſachen zu beſehen, vnd zu vermerkchen, als ſich dann des Herczog Fridreich geen der lantſchaft verſchriben hat, vnd ee das zu end iſt pracht, hat er ſich der Purkch vnderwunden, vnd unſern Herrn Herczog Albrechten darczu nicht eruordert, das vnſern genedigen Herren Heczog Albrechten nicht bruderlich bedunkcht ze ſein, nach dem vnd alle ding vorhin ſolten beſchehen, vermerkcht, vnd wider verſpert ſein worden, alsdann das Herczog Fridreichs verſchreibung der lantſchaft gegeben, lauttet, vnd als ſi baid gen Wienn ſein komen, iſt das in irrer baider gegenwurtigkait vnd von der lantſchaft offenlich vermeldet worden, auch der Neitperger von ſeinen wegen geredt hat, das Herren dabai wurden ſein.

LXII.

Jura Alberti Ducis in hæreditatem ſuam paternam inque tutelam Ladislai Poſtumi & Auſtriæ Provinciam eo nomine prætenſa, & ordinibus Auſtriæ in comitiis Cremſenſibus ad diſpiciendum propoſita. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 138. p. 2.

Item vor der lantſchaft zu Krembs hat vnſer genediger Her Herczog Albrecht laſſen fürbringen, vnd melden ſein gerechtigkait von ſeines vaterlichen Erbs auch von der gerbhabſchaft wegen des land czu Oſterreich.

A Von erſt, wie die lantſchaft der Fürſtentum Steir, Kernden, vnd Krain vnſern Herren Herczog Albrechten gen Grecz zu unſerm Herren dem Kunig ſeinem bruder habent bracht, vnd in vorhin vertroſt, vnd im darumb verſprochen, das im daſelbs vnſer Herr der Kunig ain gleiche bruderliche auſczaigung, als er dann das czu in geſeczt hab, ſulle widerfahren laſſen, vnd habent an deeſelben vnſern Herren Herczog Albrechten begert, vnd ſein genad gepeten, das er das auch zu in ſecze, vnd als er in widerumb hat drei B bruderlich vnd gleich weg fürgehalten, zum erſten das ſein bruder der Kunig ain auſczaigung mache, vnd im die wal laſſe, oder das er laſs ain ſundrung machen, vnd das der Kunig die wal hab, oder das die gemain landleut ain ſundrung machen, vnd das ſy bed umb die wal das loſ heben, vnd darauf hat vnſer Herr Herczog Albrecht die ſachen auch zu den lantleuten geſaczt, vnd als ſy des an dem Kunig nicht mochten ſtat vinden, vnd nach menigern vnderredungen habent die lantleut den Ku- C nig ir maynung vnd wolgeuollen zu erchennen geben, das ſi nicht anderſt verſteen, dann das er ſeinem bruder Herczog Albrechten ain geleiche brüderliche auſczaigung ſull tun, vnd widerfaren laſſen, auch vnſern Herrn Herczog Albrechten gepeten, das er das alſo gutlich ſulle aufnemen, des in aber der Kunig noch nicht hat verfolgen wellen.

Item darnach hat er laſſen hörn ain verſchreibung von vnſerm Herren dem Kunig lautund die auf den nagſten Suntag vor dem ſchiriſt künftigen

tigen

tigen heiligen Auffartag aufgeet, darinen lautter begriffen iſt, was ſi bed oder ir ainen für bas mer gſlöſſer Fürſtentumb Herſchefft lannd vnd leut oder güter anuielle, es wer von Erbſchnft, kaufsgab, dinſt, gemechts oder kainerlai anderr zuuallung wegen, das ſol ir baider ſein, als ir vetterlich erb, dardurch mainet er auch nu nach aufgang derſelben verſchreibung mit N. den Kunig in der gerhabſchaft gleich mit zegeen, als er des dann von der ſechczehen, die von der lantſchaft zu im geen Hintperg vnd Berchtoltſtorf geſant ſind, vertroſt iſt worden, vnd als das die zedl, die ſein Genad darauf hat horn laſſen aigentlich begreiffent.

Darnach iſt der lantſchaft von unſerm Herren Herczog Albrechten fürgehalten, vnd begert worden, im ain wiſſen zu tun, was er ſich nach aufgang der zeit vmb die gerhabſchaft verſehen ſulle, vnd als ſi etwas verporgenlich darauf habent geantwurt, hat ſein Genad widerum laſſen melden, ſi bedurffen kain entſchaidung machen, nachdem vnd die ſachen nach aufweiſung ſeiner verſchreibung, auch obgemelten ſechczehen vertroſtung von ganczer lantſchaft lautter genug ſind.

Auch hat ſein Genad ſelber offenbar geredt alles das er in geſchrift, vnd worten hab fürbringen laſſen, das hab ſich alles alſo verlauffen, vnd er wolte vngern ichts anders fürbringen, dann das im ſelber alſo wer.

Es hat auch ſein Genad auf die verſchreibung die vnſer Herr Kunig der lantſchaft von der gerhabſchaft wegen hat gegeben, vnd daran ſein ſigl in der mainung, als dann oben vermelt iſt, auch hangt, vnd doch in derſelben verſchreibung nichts bechent auch zu erchennen gegeben, das im dieſelbe verſchreibung nu voraus kain irrung ſulle bringen, nachdem vnd die lantſchaft darauf mit vnſerm Herren dem Kunig an der eendrung vnd ordnung an ſeinen willen vnd wiſſen habendt gemacht, vnd beſunderlich vmb das, das der Kunig derſelben vor dem ſeiner verſchreibung der gerhabſchaft nicht iſt nachkomen.

Vnſer Genediger Herr Herczog Albrecht hat darauf der lantſchaft zu erkennen gegeben, er wolle ſich nu zu aufgang irer beyder verſchreibung ſeiner gerechtigkeit in allen ſachen halten, vnd hat an ſy begert, als er des dann ain gut getrawn vnd hoffnung zu im hat, das ſy in an ſolher ſeiner gerechtigkeit nicht irren, auch hab ſich ſein Genad dadurch mit groſſen ſeinen vnſtanten, das er in ſolh ſein gerechtigkeit zu erchennen geb, zu in zu dem tag gefugt, vnd main darmit gemain nucz der lantſchaft nicht zu hindern, ſundern wo er kunne vnd mug, well er den furdern.

Auch hat vnſer Gnediger Herr Herczog Albrecht vermelden laſſen, was vnſer Herr der Kunig gelts auf das land oder ander ende aufgeben hat, das er das hat getan von ir beder vngetailten gut.

LXIII.

Statuum & ordinum Auſtriæ ad eadem Alberti Ducis poſtulata reſpon-

ſum. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 139. p. 2.

Vnd auf den obgemelten Suntag vor dem heiligen Auffarttag (6. *Maji*). haben all taiding ſpruch vnd vnderredung ain auſgang.

Vermerkt ain antwurt auf vnſers Genedigen Herrn Herczog Albrechts anbringen, ſo er an uns die lantſchaft hie hat tun laſſen.

Von erſt als ſein Fürſtlich Genad vns der lantſchaft hat fürgehalten, wie er mercht, das das Fürſtentum hie mit krieg vnfrid vnd beſunder von der veint wegen ze Anger vaſt beladen vnd bekumert werden, das im das laid ſey, vnd das nicht gern ſech, vnd ob er ſein Vettern Kunig Laſſlaben vnd dem land ze nucz im mit ſambt der lantſchaft icht zu ſtaten kömen, vnd das gefüdern mochte, das ſey ſein Gnad willig vnd alczeit willig geweſen, als er auch vormaln, dadurch bei allen tegen ſein botſchaft gehabt hab &c.

Solcher ſeiner Genaden hilff vnd fürdrung vnd guts willens, ſo ſein Fürſtlich Genad zu dem land vnd dem lantleuten hat, dankcht im die lantſchaft mit ſundern fleiſs, vnd will das alczeit vmb dieſelb ſein Fürſtlich Genad diemitigclih verdienn, vnd pittent ſein Genad vleiſſigclich, ob yemand das land bekriegen, vnd vnpillich bekümern wolt, das ſein Fürſtlich Genad ſeinen Vettern Kunig Laſſlaben zu ern, vns vnd dem land ze nucz vnd befridung wi- A der dem beigeſteen, vnd das land mit hilff vnd zuſchuben genedigclich furdern, vnd an ſundern troſt vnd beiſtendigkait nicht laſſen welle, des wil aber die lantſchaft vmb ſein fürſtlich genad willigclich vnd gern verdien.

Item als vnſer Genediger Herr Herczog Albrecht der lantſchaft hat laſſen zu erchenen geben ſollen zwitrecht vnd handlung, wie ſich die denn zwiſchen vnſerm Genedigiſten B Herren N. dem Römiſchen Kunig vnd ſeinen Fürſtlichen Gnaden von anefang vnczher begeben habent, auch hat horen laſſen ain abſchrift, wie ſich der obgemelt vnſer Genedigiſter Herr der Römiſcher Kunig ſeiner Genaden pruder von des Hochgeborn Fürſten Herczog Sigmunds wegen ſeines Vettern, auch vnſers Genedigen Herren verſchriben hat, darauf iſt der lantſchaft antwurt, das in ſolh vnaynigung nicht lieb geweſen, C vnd noch zemal laid ſei, vnd nicht gern horn, vnd ob ſy darczu icht gedienn künden, oder mochten, damit der egenant vnſer Genediger Herr der Römiſcher Kunig, vnd ſein Fürſtlich Genad in ainigkait komen, vnd bruderlich mitainander verricht möcht werden, das ſein ſy zemal willig, vnd wellen das gern tün, als ſi des ir beder Genaden wol ſchuldig ſein.

LXIV.

Eorundem Statuum & Ordinum Auſtriæ ad eadem poſtulata Reſponſum alterum. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 140. p. 1.

Die

Die ander antwurt an Montag poſt quaſi modo geniti (*9. Aprilis*).

Vermerkt vnſer der lantſchaft antwurtt auf ſolichs vnſers Genedidigen Herczog Albrechts anpringen, ſo er an vns getan hat.

Von erſt als ſein Fürſtlich Genad dazemaln fürbracht hat meniger ſeiner Genaden notdurft, in denſelben fürbringen beſunder ſein Fürſtlich Genad meldung getan, vnd begert hat, wes er ſich von der Regirung der gerhabſchaft wegen des lands hie zu Oſterreich nach ausgang der zeit von vns verſehen ſoll ain wiſſen zemachen, nu haben wir heut fru ſeiner Fürſtlichen Gnaden auf das ſtuckh der zwitrecht, die zwiſchen vnſern Genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig ſeinn pruder vnd ſeinen Fürſtlichen Genaden in geſchrift geantwurt, als das ſein Genad wol vernomen hat, in dem artikl nach dem vnd die regirung auch ſeiner Genaden begerung iſt, wir maynen, das wir denn ſeiner Gnaden heut nach notdurften verantwurt haben.

Item als ſein Genad vns der lantſchaft hat fürbringen, vnd horn laſſen ain abſchrift ainer verſchreibung, wie vnſer genedigiſter Herr der Romiſch Kunig vnd ſein Genad ſich vor zeiten gen einander verſchriben habent, vnd maint der zegenieſſen, vnd auch meldung getan hat von der verſchreibung wegen, die derſelb vnſer genedigiſter Herr der Romiſch Kunig der lantſchaft hie zu Oſterreich an ſeinn ingang der verweſung vnd gerhabſchaft des lands getan hat, vnd maint, das im nach lautt der erſten obgemelten verſchreibung, vnd als mit ſeinn Genaden verlaſſen ſey vnentgolten zu ſein. Nu mag ſein fürſtlich Genad ſelber wol verſteen, das wir nicht macht haben ir paider Gnaden darumb zu entſchaiden.

Vnd darumb ſo pitten wir die lantſchaft all ſein fürſtlich Genad, das er vns ſolh vnſer antwurt vnd fürnemen genedigclich veruahen, vnd in kainem argen aufnemen well, wann was wir darczu nach vnſerm vermügen tun ſullen, oder mügen, das ſich zu ir baider Gnaden brüderlicher berichtung vnd ainigkait zeucht, alſuerr wir darczu genuczt werden, des ſein wir zumal willig, als wir vns auch vormaln albeg darczu erpoten, vnd gewilligt haben, vnd getrawn ſeinn Genaden ſeinn fürſtlichen Genaden wol, vnd bitten in auch mit ſunderm fleiſs, das er ſolh vnſer antwurt genedigclich verfahen, vnd aufnemen welle, damit des lands merkchlichen vnd anligunden notdurften, dadurch diſer Tag hergelegt iſt, nach notdurften mug nachgegangen werden, vnd die lantſchaft icht verdreſſen gewynn, vnd ſich entlaſſe, vnd von dannen reit, das wellen wir vmb ſein fürſtliche Genad gern vnd willigclich verdienn.

Auf das fürbringen alles redt der Schawmberg mit der lantſchaft, das die als morgen an Suntag des achteten Tag nach Oſtern wider in das cloſter kömen ſolten zu der zehenten ſtund da vberain zewerden ainer antwurt.

Dar-

Darnach an Suntag des achteten Tags nach Oſtern zu der zehenten ſtund kom die lantſchaft wider zuſamen, da pracht Her Stephan Eyczinger für menig brief von ſeines bruders wegen vmb die porgſchaft geen Hern Caſparn Slikchen.

Es pracht auch Hern Caſpars Knecht für ainen brief von der taiding wegen, ſo die Antwelt mit im zu Wienn getan habent, vnd in wolten verweiſen auf die ſchaczſteur zu Wienn, vnd des nothen gemacht wern, wie ſich die Stat darumb gen im ſolt verſchreiben, das aber die Stat von menigerlay vrſach wegen nicht het tun wellen, vnd er ſich doch in kain ander taiding nicht geben wolt, vnd hieten auch die Anwelt mit im geredt, das er das noch ſolt laſſen angeſteen vncz auf den nagſtkünftigen Phincztag, möcht im ſolh verſchreibung auf der Stat nicht widergeen, ſo wurde er von dann ziehen, vnd ſolh ſcheden, dabei er das yetz hiet ſteen laſſen, fürbas nicht nemen, vnd ſein porgen monen wurde, das dem land zu merkchlichen ſchaden komen möcht, das er doch nicht gern tet, nachdem vnd im zucht vnd ere hie im land widerfarn wer, vnd hofft, die lantſchaft wurde noch darauf gedenkchen, damit er entricht wurde, vnd in merern ſchaden nicht komen lieſs.

Darauf ward im von den Herren geantwurt, das er die ſachen ſolte laſſen angeſteen, wann man des lands notdurft vnſers genedigen Herren Herczog Albrechts ſach für ſich wolt nemen, vnd dann aus den vnd andern des lands notdurften auch reden, vnd im darumb furderlich antwurt geben.

LXV.

Prima ratio, qua neceſſitatibus publicis proſpici poſſit, ſexaginta quatuor viris in comitiis Crembſenſibus ad diſcutiendum propoſita. Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vinbob. vol. I. fol. 141. p. I. & fol. 144. p. I.

Darnach ward den vir und ſechczken in geſchrift fürbracht drei weg, daraus man den peſten nemen ſolt, und lauttent von wort ze worten alſo.

Von erſt iſt zu bedenkchen die groſs geltſchuld, darinn das land ſtet, vnd ſwer warttung, darumb hat, voraus von Behem vnd von Merhern vnd andern auſwendigen leuten, die weilent vnſer genediger Herr Kunig Albrecht löblicher gedechtnuſs gemacht, vnd hinder im laſſen hat, ſo iſt auch ze merkchen verphenntung der gſlöſſer, rennt, nucz vnd gült, auch ſolh geltſchuld, ſo man menigen leuten von irn ſold vnd gelihens gut wegen Her Caſparn Slikchen von ſeins anlehens wegen, Herrn Vlreichen dem Eyczinger an ſeiner raittung auch die leibgeding, die ettlich im land habent, vnd alles merklich Summen ſind, alſo das man die von des lands renntcn vnd nuczen, die noch vorhanden ſind, an ein gemaine hilff der lantſchaft mit nichte ausgerichten mage, vnd ob ſolh hilf nicht wurd getan, ſo iſt groſlich zu beſorgen, das land wurd in krieg vnd groſſen irrſal komen,

das ob Got wil, mit ainer hilff vnd gemainen anſlag wurd vnderkömen, wann ſo die aufwendigen gelter vor menigclich wurden beczalt, ſo mochten ſy darnach nicht redlich zuſpruch zu dem land gehaben, vnd ſo dann all rennt vnd nucz des lands, was der noch vorhanden ſind, vnd gen kamer geuallent wurden vorbehalten, vnd nicht in ander weg gewendet, denn zu des lands gemainen nucz vnd notdurften, vnd zu beczalung der geltſchuld, ſo möchten die Lantleut irer geltſchuld auch fürderlich becz alt, ſetz gelöſt, zu den leibgedingen deſter pas gedacht, zeug beſtellet, vnd den lantleuten, auch hilff vnd fürdrung getan werden, wenn des in veldern vnd raiſen durft beſchech, man möcht auch Volkch beſtellen, vnd haben an den gemerkchen, dem land zu rettung vnd gemainen nucz, wenn des notdurft wer, damit das land deſter pas in frid vnd gemach geſaczt wurde.

Wurde ſich die lantſchaft williġen zu ainer hilff dem land zu gemainem nucz, ſo wer villeicht ain ſolher weg fürczenemen, als hienach begriffen iſt, das von der lantſchaft wegen lantkundig leut, die des lands gelegenhait erkanten, vnd weſten, erwelt wurden in yedem virtail ettlich zu beſichten, anſlahern, innemern vnd aufgebern, die auch gelobten, als darczu gehört, das ſy die ſachen wolten handeln zu der lantſchaft handen nach ordnung, vnd nicht anders durch kainerlay ſach willen vngeuerlich, vnd die auch der lantſchaft, oder wen die darczu wurde ſchaffen, raittung tun von irm innemen, ausgeben, vnd aller

A handlung, dapei auch vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs Anwelt ſein ſolt, durch derſelben vnſer Herr der Kunig der handlung aigentlich mogt vnderweiſt werden.

Dieſelben Anſlaher ſolten ain wiſſen haben, oder gewynnen voraus in dem virtail, das in empholhen wurde, wie es darinn geſtalt ſey, vnd wellent geſtiffte güter vnd gute pauſtet, oder wellent vngeſtiffte güter vnd gringere akcher iſt, ob auch

B die leüt bei den gemerkchen, da der krieg iſt getriben worden, oder im land in frid geſeſſen ſein, damit ſy alle güter in ain dorf, welchen Herren ſy zugehorten ain wiſſen gewinnen, wie ſy *geſcikcht wern.*

Sich ſolten dieſelben anſlaher dann auf ain benanten tag, an ein gelegne Stat in irr Reuir, die in nach den vngelten zugetheilt wern, fügen, vnd die Ambtleut vnd ander leut aus merkten vnd aus dörffern, wes ſolden oder hinderſeſſen die wern, bei yeden dorf beſunder anſleg machen auf hof, lehen vnd hofſtet, vber

C lend vnd purkrecht, wo man des füglich mocht ain wiſſen haben, vnd auf yeglichen beſunder ainen anſlag tun, nacdem vnd ſein gut tewr oder wolfail iſt, vnd als man des bei dem tag wurd vberain komen, damit der anſlag yeds dorffs für ſich ſelbs alſo aufgeſchriben wurde, wann ſo ain hof oder ain lehen zehen Phunt wert wer, ſo ſolt der hold, der darauf ſiczt, wer er denn wer, alſuil dauon geben, als ſich dann von zehen Phunten geburt, nach innhaldung des anſlags, wie man des vberain wurde,

vnd

vnd alſo wurd es fürgenomen mit allen gütern auf dem land in merkchten, dorffern, ainſchichtigen hofen, hofſteten, purkrecht, vnd vberlent, vnd wenn man alſo die handlung, in den vir vngelten Marchegk, Miſtelbach, Laa, vnd Kornewnburg ettlichen anſlahern hiet empholhen, die hieten wol mugen fürderlich endt darin machen, des gleichen ettlichen anſlahern in den obern vngelten des des virtails als zu Weikchartzdorf, Egenburg, Graf Michels von Maidburg herſchaft zu Recz, vnd daſelbs vmb vncz an dem Mainhartzperg, die hieten dann auch fürderlich end mugen geben.

Es iſt auch ze merkchen, als das landt mit den vngelten getailt iſt, alſo das ir yede ir ſunder aufczaigen hat, vnd darumb wenn ain Techant bei den anſlahen wer, voraus wo es die Pharrer, oder an der gemain Brieſterſchaft, die auch liegund gut im land habent, ſo hiet man bald end darinn gamacht, wie dann das wer fürczenemen nach gelegenhait der ſachen.

Es iſt zu gedenkchen von aller Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt, das meniger vnder in ire gſlöſſer voraus an den gemerkchen mit merklichen darlegen in den leüffen müſſen behüten, auch das der Adl ſelbs auf iſt zu rettung des Lands, wenn das dürft, geſchiecht, vnd ſunderlich, das ſy ſich mit irn nachtpawrn in ſolher maſſen als vorbegriffen iſt, vnd das dadurch all Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt den vortail haben, für die ander lantſchaft, das ſy von ir veſten, hewſern, welden, wiſmaden,

A zehenten, perkrechten, ekchern, weingerten, zinſen, vnd andern irm aigenhaften gut, darfauf ſy ſiczent, vnd da ſy durch ir ſelbs dinſtleut oder mair pawent, des anſlags vertragen wern.

Sunder iſt zu merkchen, das den Prelaten, Pharrern vnd Burgern, die dienunde güter auf dem land habent, ir holden mit dem weg wurden entzogen, alſo das ſy in den anſlag, ſo auf die Prelaten ſelbs, die Pharrer oder die Burger beſchehen wurden, nicht mochten ze ſtaten ko-B men, vnd darumb iſt notdurft darauf zu gedenkchen. Vnd wenn man auf den weg ainen anſlag wurde fürnemen, ſo wer not, etlich Prelaten darczu zu wellen, die ir vnd ander Gotshewſer mugen, unmugen, vnd notdurft erkennet, damit von anders irs guts wegen deſt ein ordentlicher anſlag auf ſy beſchehen möcht, vnd die ſach deſter pas ainen fürgang gewinn, wann ſy von irn nuczen vnd rennten, darauf ſy vnd die Gotshewſer geſtifft ſind, den Gotsdinſt vnd ir Conuent verweſen, vnd aufrichten müſſen, ſo ſind auch meniger vnder C in, die ir Gotshewſer herttlich müſſen behütten, vnd mit gepaw vnd andern notdurften fürſehen, darauf in auch groſs darlegen geet, vnd ir leut mugen in in diſen ſweren leuffen, voraus an den enden gen Pehem vnd Merhern werts geſeſſen, wenig ze ſtatten komen. So habent ſy auch von der Krieg vnd angriff wegen, die in das land beſchehent, an irn zehenten, rennten, vnd nuczen merklichen abgang, als das wiſſentlich iſt, vnd wenn man zu rettung des lands auf iſt, ſo tunt ſy auch fürdrung dar-

czu mit irn dienern vnd leuten, als ſy maiſt mugen.

Wann von der Stet wegen iſt ze merkchen, das man in den Steten auch wer ains anſlags vberain worden, vnd darinn betrachtt hiet, der leut mugen vnd vnmugen vnd ſunderlich gedacht hiet, das meniger in den Steten ſind, die merklich gewynung vnd handlung mit irr beraitſchaft habent, vnd doch nicht vil an erben oder an anligunden gut habent, vnd das wer ze tun durch ain, den man dabei hiet, damit kainer für den andern wurd vbergriffen, ſunder ain yeder nach ſeinen ſtaten zu hilff kem, vnd was man handlet pei den Steten, desgleichen wurd man tun bei der pau merkchten, aber die andern merkcht giengen neben den dörffern pei in gelegen, als er dan auch in irn ſtaten wer.

Item es iſt ze merkchen, das die Stet allenthalben mit teglicher hut vaſſt beſwert ſind, vnd tag vnd nacht groſſe wacht haben, vnd auch in dieſen jarn merklich darlegen, anſlag, ſteur vnd paw vnder in ſelbs tun vnd geben muſſen, voraus an den gemerkchten geen Vngern, Behem vnd Merhern vnd meniger nach groſſen vnſtaten, vnd wan man zu notdurft des lands auf iſt, ſo tunt die Stet vnd Merkcht danoch albeg ir hilff darczu mit irm volkch vnd zeüg, darauf in auch vil geet,

Item ob die gemein leut in merkchten vnd in dorffern den anſlag vorczugen, ſo ſolten ſy von irn aigen Herren geiſtlichen vnd weltlichen darczu pracht werden, das ſy den anſlag genug teten, vnd das land nicht in ſchaden kem, alſo das yeder ſeiner leut ſelbs gewalt hiet, und ainer dem andern ſein leut von der ſachen wegen mit nötung nicht bekümret, vnd nicht vnwillen oder clag darumb vnder den leuten auferſtunde.

Item von der geſſt güter wegen, iſt zu merkchen, daſt die geſſt auch merklich gut im land habent, von dem ſy jerlich groſſen nucz habent mit denſelben gütern vnd ſcherms nieſſent, vnd doch ſelbs im land nicht wonent, damit ſy möchten aufgeſein neben den lantleuten. Wann des zu des lands notdurft vnd rettung durft geſchech, vnd darumb ſo wer notdurft ſunder anſlaher zu aller geſt güter zu geben, *die anſleg* darauf gemacht hieten nach gelegenhait der ſachen, vnd villeicht ettwas höher anſleg, denn auf der lantleut gut, als man des bei dem tag vberain wurde, wie ſy das ſolten furnemen mit behauſtem gut, vnd mit andern erben, es wer auch not, das ſolh anſlaher wurden darczu genüczt, die die gelegenhait wol weſten, die mochten fürderlich end geben, vnd wo die geſſt zu ſolhen gemainer notdurft vnd merklichem gemainem nucz des lands, darczu ſich die ganz lantſchaft willigt, nicht wolten gehorsam ſein, oder verczihen darinn tun, das man ſy denn geſprengt hiet, mit der arbait, oder wo das nicht geſein mocht, mit aufhaldung der frücht, vnd anders irs guts.

Vnd wie man die ſachen in ainem viertail wurde handeln, das des geleichen in andern viertailn niderhalb der Enns, vnd ob der Ens enhalb

vnd

vnd diſhalb de Tunaw auch geſchech, ſo ging die ſach miteinander fürderlich vnd mecht nyemants vberſehen werden.

Es iſt auch notdurft, das das an dem anfang betracht, vnd den aſlahern allenthalben in dem land zu erchennen geben werde, wie ſy den anſlag tun ſullen, wenn die güter vngleich ſint, an dem wert: an ainer ſtat vindt man ain lehen vm zehen Phunt Phenning oder vmb funfzehen Phunt Phenning, an ainer andern ſtat, da gute pawſtet iſt, vnd in frid ligt, vmb funczig oder ſechczig phunt Phenning &c. desgleichen auch von den ainſchichtigen höffen, hofſteten vnd andern ligunden gütern.

LXVI.

Ratio altera.

Ob der vorder weg nicht bedeücht fuglich ſein, ſo wer villeicht auf ainen andern zugedenkchen, damit dem Land möcht geholffen werden.

Von erſten das all Graffen, Herrn, Ritter vnd Knechtt, ir yeder nach ſeinen Staten, nachdem vnd er vil oder wenig die minder güter im land hat, anſtat ſeiner holden, vnd nicht von ſeins aigenſchaften guts wegen, hiet ein genante ſumm Phenning auf ſich genomen, die in den anſlag, durch die, den das von der lantſchaft empholhen wurde, zu beczalung der gelter vnd andern notdurften des lands, zu wem man das brauchen wolt, als dauor iſt begrifA ſen aufczerichten, vnd wolten ſy denn ſolh von irn leuten nemen, oder ſy des vertragen oder hinfür widerkern, oder nicht, das ſtund in yeds willen, wie er darinn mit ſeinen leuten wolt handeln, wan ain yeder Herr ſeiner leut mugen vnd vnmugen an peſſten erchennet.

Darnach iſt ze merkchen, das mit dem weg, ſo yeder ſelbs ain ſum auf ſich nume geiſtlichen vnd weltlichen, die dienunde güter auf dem land haB bent, ir holden nicht wurden in den anslag enczogen, darum ſo wurd der anſlag der Prelaten vnd anderr Prieſterſchaft ettwas geendert, vnd anders gemacht, den mit den vodern wege mit den Steten wurd gehandelt, mit ain anſlag auf yede Stat beſunder nahent auf ſolhe maynung, als in dem vordern weg von irn wegen begriffen iſt, vnd als das bei den vordern Fürſten ſeligen auch geſchehen iſt, ſo man zu des lands notdurften anſlag iſt vberain worden. Item mit der geſſt gütern wurde danoch C für ſich gehandelt, als dauor von den geſten vnd irn gütern gemelt iſt.

Desgeleichen wurd auch auf des Fürſtentumbs vrbar leut gedacht nach gelegenhait der ſachen, aber Stet vnd Pau merkcht belieben bei dem als dauor gemelt iſt, der weg beduncht ettwas füderlich ſein, aber nicht als nüczlich alſ der erſt, wann villeicht nicht alſuil daraus pracht wurde, als mit dem erſten wege.

Als zu ſand Pölten geredt iſt ein anczal nach dem wert von den gemainen leuten im land die Grafen, Herren, Rittern vnd Knechten zu-

 gehö-

Digitized by Google

gehörent, zenemen von ainen Phunt vir Phennig, vnd von den gemainen leuten, die den Prelaten vnd Brieſterſchaft zugehörent, vom Phunt ſechs Phennig, vnd von den Steten auch als vil, als dann daſelbs gemeldt iſt, iſt zu beſorgen ain ſolher anſlag mocht nicht pald geſchehen, vnd wurd langkſam zugeen, dadurch des lands anliegund notdurft mocht verczogen, oder villeicht verſawmbt werden, wenn verſehentlich iſt menigere, die wol in ander weg möchten in ainem anſlag zu ſtaten komen, wurde ſich irs guts nicht öffnen, vnd daruon nichts tun. So iſt auch zu beſorgen, menig wurden hart daran kommen, das ſy in, an der leut ir gut lieſſen ſcheczen, wann die ſcheczen hart mochten ſolh ſchaczung getun, daran yeder ain genügen hiet.

Es iſt auch zu beſorgen ain tail wurd den andern tail in der ſchaczung fürchten, machttes dann, das es allen tailen geuelklich iſt, ſo geuelt alsuil deſter mynner aus dem anſlag, doch ſo iſt wol notdurft auf den weg fleiſſigclich zegedenkchen, ob er nuczer ſey denn der voder weg, ainer oder nicht.

LXVII.

Ratio Tertia.

Ob der voder weg nicht bedeückt fuglich ſein, ſo wer villeicht auf ain andern zu gedenkchen, damit dem land möcht geholffen werden.

Von erſten das all Graffen, Herren, Ritter, vnd Knechtt ir yeder nach ſeinen ſtaten, nach dem vnd er vil oder wenig dienund güter im land, hat anſtat ſainer holden vnd nicht von ſeins aigenhaften guts wegen hiet ain genante ſumm Phennig auf ſich genomen, die in den anſlag durch die den das von der lantſchaft empholhen wurde zu bezalung der gelter vnd ändern notdurften des lands, zu wem man das prauchen wolt, als davor iſt begriffen aufczerichten, vnd wolten ſy dann ſolh gelt von irn leuten nemen, oder ſy das vertragen, oder hinfür widerkern oder nicht, das ſtund in ir yeds willen, wie er darinn mit ſeinen leuten wolt handeln, wan ein yeder Herr ſein leut mugen vnd vnmugen am peſten erkennet.

Darnach iſt ze merkchen, das mit dem weg, ſo yeder ſelbs ain ſumm auf ſich nume geiſtlichen vnd weltlichen, die dienunde güter auf dem land habent, ir holden nicht wurden in dem anſlag enczogen, darumb ſo wurd der anſlag der Prelaten vnd anderr Prieſterſchaft ettwas geendert, vnd anders gemacht, denn mit dem vodern weg mit den Steten wurd gehandlt mit aim anſlag auf yede Stat beſunder nachent auf ſolhe maynung als in dem andern weg von irn wegen begriffen iſt, vnd als das bei den vodern Fürſten ſeligen auch geſchehen iſt, ſo man zu des lands notdurften anſlag iſt vberain worden.

Item mit der geſſt gütern wurd dannoch für ſich gehandelt,* als dauor von den geſſten vnd irn güter gemelt iſt.

Deſ-

Deſgleichen wurd auch auf des Fürſtentumbs vrbarleut gedacht nach gelegenhait der ſachen, aber Stet vnd Paumerkcht beliben bei dem als davor gemelt iſt, der weg bedeucht etwas fürderlich ſein aber nicht als nuczlich als der erſt, wann villeich nicht alſ uil daraus bracht wurd als mit dem erſten weg.

Als zu ſand Pölten geredt iſt ain anczal nach dem wert von dem gemainen leuten im land die Grafen, Herren, Rittern vnd Knechtten zugehörent zenemen von aim Phunt Phennig vir Phennig, vnd von den gemainen leuten, die den Prelaten vnd Brieſterſchaft zugehörent von aim Phunt ſechs Phennig, vnd von den Steten auch alſuil als dann daſelbs gemelt iſt, iſt zu beſorgen ain ſolcher anſlag möcht nicht pald beſchehen, vnd wurd langſam zugeen, dardurch des lands anligund notdurft möcht verczogen, oder villeicht verſaumbt werden, wann verſehentlich iſt, menige, die wol in ander weg mochten in aim anſlag zu ſtatem kömen, wurden ſich irs gutn nicht öffnen, vnd dauon nichts tun. So iſt zu beſorgen, menige wurden hart daran komen, das ſy in ander leut ir gut lieſſen ſcheczen, wann die ſcheczer hart möchten ſolh ſchaczung getun, daran yeder ain genügen hiet.

Es iſt auch zu beſorgen, ain tail wurd dem andern tail in der ſchaczung fürchten, macht man es dann das es allen tailen gevelklich iſt, ſo gevelt alſuil deſter mynner aus dem anſlag, doch ſo iſt wol notdurft auf den weg fleiſſigclich zu gedenkchen,

A ob er nüczer ſey, den der vodern weg ainer oder nicht.

LXVIII.

Civitatum Auſtriæ reſponſum ad rationes, ad deliberandum modo propoſitas. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 147. p. 1.

Auf die vorgeſcriben weg vnd artikel habent die von den Steten ain antwurt irs geuallens der lantſchaft getan, vnd fürbracht an Phincztag vor Tyburtii vnd Valeriani (*12. Aprilis*). Anno Domini &c. quadrageſimo ſecundo.

B

Genedigen lieben Herren: als ir von ains anſlags wegen geredt habt vmb ſolh notdurft, die dem land anligund ſein, geben wir ewren Genaden vnſer der Stat notdurft zu erchennen, das wir nicht beſchirmung gehabt haben, damit wir vnſer gewerb vnſrer narung allenthalben heten mugen beſuhen, vnd auch darczu, C in der ſweren beſchedigung des lands vnfrid für menigere gſlöſſer vnd veld vnſer volch, auf merklich vnſer darlegen vnd koſt haben geſchikcht, als gen Teben für Ydeugſpengen, Rauſchenpruk, Grub, vnd auch ſunderlich haben wir von Wienn vnſer Genedigen Frawn der Künigin auf ir ſendlich ſchreiben, ermonung, vnd begern vnſerm rechten natürlichen Erbherrn Kunig Laſſlawen vnd anderer vnſrer genedigen Herſchaft zu ern auch Landen vnd lewten vnd vns zu rettung vnd gemain nucz vnſer volkch vnd zeüg zu hilff, auch

auf

Digitized by Google

auf vnſer merkclich darlegen geſant gen Preſpurgk da gehabt, damit daſſelb gſlos geredt vnd von den veinten gehalden iſt worden, wann ſolh gſlos nicht beſchütt, vnd verloren ſein worden, iſt zu fürchten, das das vnſerm rechten Erbherren vnd anderer vnſrer Herſchaft landen vnd leuten vnd menigclichen groſſer ſchad beſchehen vnd widergangen wer, als ir das ſelber wol verſteen mugt, vnd auch gemainclich mit den Steten mit paw zurichtigung, wacht, zirgken vnd ander tegliche ſwere hut merklichen darlegen tun vnd haben müſſen, vnd auch teglich haben von wegen des lands vnfrid, darumb vns an ſtewr vnd andern rennten, die wir in des fürſten kamer raichen, darinn nyndert bedacht, noch nichts nachgelaſſen iſt.

Auch meldent ſy, das groſs merklich anlehen, das ſy vnſerm genedigiſten Herrn Kunig Albrechten ſeliger gedechtnuſs getan habent, vnd noch nicht beczalt ſein, das meniger gancz verdorben iſt, vnd des in künftigen zeiten noch meniger verderben möchtt, ob das in kurz nicht beczalt wurd.

Bittent die vom Steten, das ſy noch genedigclich bedacht, vnd ſolhs anlehens beczalt werden, als ſy des ſundern troſt vnd hoffnung zu ewrn Gnaden haben, damit ſy hinfür ewrn Genaden, vnd der lantſchaft zu nucz deſter pas gedien mügen.

Auch bedunkcht die Stet ſolher gemainer ſchaden, daraus ſolhen des lands vnfrid aller lantſchaft geiſtlichen vnd weltlichen, edeln vnd vnedeln, reichen vnd armen in gemain, A verderben geſchehe, das des lands anligunde notdurft ſei, nachdem das ſolang in den ſachen verſawmbt, vnd verczogen, ſei das vns die veindt ſo merklichen fürkomen vnd vberſwankch angewunnen haben, auch teglich ſich merent, vnd ſterkchen, das alle lantſchaft yeder nach ſeinen vermügen mit gemainer hilff vnd mitleidung darczu tun, damit des lands vnfrid vnd verderben widerſtanden, vnd in ainen landsfrid kert werde, damit man das vnrecht weer, vnd das recht treib vnd beſchirm, alſo B das das land wider in frid vnd in gemach geſeczt vnd pracht werd, darczu die vonn Steten mit ſambt aller lantſchaft auch gern helffen, vnd dienen wellent.

Vnd darauf lies man hörn der Stet verwilligung, vnd lauttet von wort ze worten alſo:

Genedigen Herren, das ewr Genad vns als vngehorſam in den ſachen nicht vermerkchen mug, vnd C das es vns auch an derſelben verſchreibung, ſo vns vnſer genedigiſter Herr Kunig Fridreich in gemainer lantſchaft getan hat, vnuergreiffenlich vnd vnſchadhaft ſey, wiewol wir gröſlich merklich darlegen getan haben, als das vor erczelt iſt, dannoch durch gemains nucz vnd frumen willen land vnd leuten, ſo wellen wir vns verwilligen ains gemainen anſlags zu geben von allen vnſern Erbgütern, wo wir die haben im land, das die geſcheczt werden vom Pfunt vir Pfennig zu geben, welh aber nicht Erbgüter hieten, vnd ſunſt merkliche handlung vnd gewerb triben, den ſol der Rat, da die

Digitized by Google

die wonhaft ſind, anſlahen nach gelegenhait der ſachen, vnd das auch in den Steten geſworn leut darczu erwelt, vnd geſaczt werden, die ſolh ſchaczung der güter in dem Steten tunt, und daſelb geld innemen, vnd dann den inantwurten, den ſolh gut von der lantſchaft empholhen wirt inczenemen, damit des lands auswendige geltſchuld beczalt, vnd ander des lands notdurft dauon ausgericht werden.

Doch wellen wir vns des verwilligen alſ uerr ob all Prelaten vnd die Brieſterſchaft von allen irn grünten, gutern, gülten, zehenten vnd perkrechten auch von aim Pfunt Pfennig wert vir Pfennig geben, desgleichs all grafen, herren, ritter vnd knecht, auch von irn grünten, gulten, gütern, zehenten vnd perkrechten auch von yedem Pfunt wert vir Pfennig geben, vnd das auch aller Prelaten vnd der Brieſterſchaft auch aller grafen, herren, ritter vnd knecht holden auch von irn erbgütern vnd grünten von yedem Pfunt Pfennig wert vir Pfennig geben, wie dann ſolh grünt vnd güter yedem tail geſcheczt werdent.

Auf das ain anſlag gemacht wurd, auf der geſſt güter noch rat, die aus der Lantſchaft darczu geben wurden, vnd von der ledigen leut wegen das ſol beſteen, als das die Herren vor in habent.

LXIX.

Reſponſum Hobenbergii Civitatibus Auſtriæ eam ob rem redditum.

Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 148. p. 2.

Auf der Stet verwilligung teten die Herren ain antwurt durch den von Hohenberg alſo, und ſprach.

Als ir vns fürbracht habt, wie ir vor ainn Pfunt wert vir Pfennig zu ainen anſlag maint ze geben, da aber wir auf vnſer leut hab vnd güter, was des yeder wert hat, auf das Pfunt zwelf Pfennig geſlagen haben, dabei mügt ir merkchen, das man mit ſolhen anſlag, ſo ir für ew genomen habt, nicht auskomen mocht, vnd ze wenig wer.

Dann als ir vermeldt habt von der Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht wegen, wie die auch in ſolhem anſlag als ir, ſein ſolten, mugt ir wiſſen, das das vnerhörlich vnd nie geweſen iſt, das der Adl neben den Steten geſteurt haben, vnd begert, das wir die ſachen gütlichen für vns nemen ſolten, vnd bei dem beſteen lieſſen vom Pfunt zwelf Pfennig zu geben, wann man dennoch mit ſolhem anſlag nach ſolher ſchuld, ſo man ſchuldig iſt, nicht auskomen möchtt.

LXX.

Civitatum Auſtriæ iterata Reſponſio. Ex public. Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 149. p. 1.

Daraufgaben die vonnSteten ain ſolhe antwurtt an freitag vor Tiburcy vnd Valeriani (*13. April.*)

Genedigen Herren als der vom Hohemberg geſtern vns ain antwurt tan hat, darauf iſt der Stet antwurt, das ſy verſtern, das die Prelaten von irn gütern vnd grünten nach irm wert nichts anſlahen, noch geben wellent, ſunder nur von irn früchten, nuczen, vnd gulten, was ſy des ains jars vber ir notdurftige narung hieten, wolten ſy von yedem Pfunt gelts geben zwelf Pfennig. Iſt wol zu verſteen, das das gar ein klain ding pringen wurde, wann meniger vnder in ſprechen möchtt, das er aller ſeiner nucz vnd gult zu ſein vnd ſeins gotshauſs narung bedurffund wer, vnd ſy doch die peſten güter im land habent, dauon ſy nichts teten. Wann aber ſolher gemainer anſlag, ſo wir vor vns haben, durchaus ſeinn gankch hiet vom yedem Pfunt wert vir Pfennig zu geben, das es vil mer pringen wurde, denn ir vor ewr habt, vnd iſt auch dabei zu verſteen wenn ain Prelat ain zehent hat, der tauſent Pfunt wert iſt, der im tregt zehen dreiling Weins, ye ain dreiling geſcheczt für drew Pfunt Pfennig, das pringt dreiſſig Pfunt Pfennig gelts, dauon geb derſelbig nach ewrm anſlag vom Pfunt zwelf Pfennig, das precht zwelf ſchilling Pfennig. So gepürt vns von tauſent Pfunten wert nach ewrer maynung alſo zu geben funftzig Pfunt Pfennig, das vnd gar zu ſwer wer.

Aber wenn vnſerm anſlag nachgangen wurd, von yedem Pfunt wert vir Pfennig zu geben, ſo precht es von tauſent Pfunten zu geben ſechczehen Pfunt fünf ſchilling zehen Pfennig, vnd wenn ſolher anſlag durch vnd durch gieng von ain Pfuntt wert vir Pfennig, das prücht mer, denn der anſlag, ſo ir vns fürgehalten habt, als auch vorberürt iſt.

Dann als ir maint, das vor nicht erhört ſey, das der Adl neben den Steten anſlag geben haben.

Darauf iſt der Stet antwurt, das der anſlag yecz nicht dem Furſten noch in ſein kamer ſey, ſunder ewr ſelbs vnd gemainclich land vnd leuten zu rettung vor dem gemain verderben, ſo land vnd leuten yecz gar ſwerlich vnd verderlichen anligt.

Bittent die Stet ewr aller Genad, ir wellet die ſtöſs, krieg, vnfrid vnd beſchedigung des lands, das die gemain lantſchaft berürt, vnd ſich villeicht mern möchten, ob dem nicht widerſtanden wurd, vnd das auch vor zeiten ſolh merklich angriff vnd beſchedigung des lands ſouil vnd ſo ſwerlich nicht geweſen ſein, für ew nemen, vnd zu herczen laſſen geen, dadurch ſolh anſleg ew vnd dem land zu gemainen nucz vnd frumen von ew vnd den Prelaten getan, vnd geben werden, damit ewr lewt vnd güter auch das land deſter pas in frid vnd gemach bracht werde, wann die Stet an ſolhen angriffen vnd beſchedigungen des lands kain ſchuld haben.

Vnd pitten auch ewr Genad, ir wellet ſolh vnſer antwvurt genedigclich horn, vnd vns in vngnaden nicht vermerkchen, wann wir das im peſten tun, vnd gern ſehen, das wir gleiche Purt trugen, darumb das die ſachen die ganczen vnd die gemainn Lantſchaft antreffund iſt.

Auch

Auch Genedigen lieben Herren, als wir ew in dem voderm vnſerm anpringen fürbracht haben von wegen ains landsfrid, das vns gut vnd nucz dunkcht, das der yecz in gemainer lantſchaft für ſich genomen werde, vnd wenn beſchiecht, das der lantsfrid vnd der gemain anſlag gleich für ſich genomen werdent, das mag land vnd leuten merklichen gemainen nucz vnd frumen pringen, vnd als wir ye vernomen haben, wo der landſchaft gehalten wird, das es daſelbs fridlich vnd wol ſtet, anch land vnd leut daſelbs merkclich aufnement, wann der lantsfrid dem land zu gemainn nucz mer dienet dann das gelt.

LXXI.

Epiſcoporum, Comitum, Prælatorum, Baronum &c. Auſtriæ in cenſum bonorum extraordinarium pro neceſſitatibus publicis conſenſus. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 150. p. 1.

Vermerkcht, wie ſich die Biſchofen, Grafen, Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt von des anſlags wegen hie zu Krembs vnderredung, vnd darauf verwilligt habent.

Von erſt habent ſich der von Freiſing der von Paſſaw die Grafen, Herren Ritter vnd Knechtt vnderredt, wie in auf ire geſloſſer zu behüttung vnd fürzeſehen mit Purkhut Söldnern jar ſoldner vnd iu ander weg merklich darlegen vnd koſtung gee, vnd wie ſy auch ſunſt wann es notdurft vordert mit irm geraiſigem Volkch in aigen perſon wider die feint dem land zu bſchittung auf ſein muſſen M. So ſey es auch mit alter nicht herchömen, das man ſy vnd dem Adl geſteürt hab, wiewol ſy ettwann durch des lands notdurft vnd beſſere befridung auch durch ains lands Fürſten fleiſſigen pet willen ſteur gedult, vnd die irn ze ſtewrn gegünnet haben, das ſy doch nur von gutem willen, vnd nicht von rechtens wegen haben getan, als auch darum noch meniger verſorgnuſs brief von dem lands Fürſten vorhanden ſeinn, vnd dadurch vnd das auch das land deſter pas aus geltſchuld kömm, vnd befrid werde, doch das ſy den vortail haben für die ander lantſchaft, das ſy von irn veſten, hewſern, Wiſmaden, zehenten, perkrechten, weingerten, Ekchern, zinſen, vnd anderm irm gut, darauf ſy ſiczent, vnd das ſy durch ir ſelbs dinſtleut pawnt dadurch des anſlags vertragen ſeinn. So habent ſy ſich auf irm tail gewilligt, das ſy von irn leuten vnd holden wellen gunnen, alſuil ir yeder an Erbgütern wert hab albeg vom Phunt zwelf Phennig ze geben vngeuerlich.

So haben ſich die Prelaten vnderredt von irr Herrn gult wegen, vnd beſunder von zehent vnd Perkrechts, das von alter herkömen ſey, das ſolhe Herren gült anſlag ſey, ain dreiling zehents oder Perkrechts vmb drew phunt, ein Mutt zehent habern für ain phunt Phennig, ain Mutt zehent Korns für zwai phunt Phennig. vnd ain Mutt zehent weicz für drew phunt Phennig, vnd darauf

rauf verwilligt, alſuil ir ainer derſelben zehent wein perkrecht vnd zehent getraids zu gleichen jarn zu ſcheczen hab, das ſy dauon in dem yeczgemelten anſlag begriffen, vom phunt zwelff Phennig wellen geben, das ſy auch von allen andern irn nuczen vnd rennten, was ſy der haben, es ſei Pennig, wein oder getraid gult, was der vber ir zerung vnd verweſung irr Gotshewſer vngeuerlich vorſteen, vnd vberlauffen von phunt auch zwelf Phennig geben wellen.

Sich habent auch dieſelbn Prelaten gewilligt, vnd verfangen, das ir geſeſſen diener, die aigen gult zehent oder perkrecht vnd ander nucz vnd Rennt im land habent, vnd auch ir holden von allen irm werd vngeuerlich vom phunt zwelf Phennig geben ſullen.

Item ſich habent auch die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt von der Pharrer vnd der Brieſter wegen, die Gotsgaben vnd aigen gut im land habent, vnd vnderredt, das die auch von allem irm gut vnd werde, wie das genant iſt, vom phunt zwelf Phennig geben ſullen.

Item von der Pharrer, Caplen vnd andrer dienunden Brieſterſchaft wegen, darumb ſoll man mit N. dem von Paſſaw reden, was vnd wieuil ir yeder geben mug, damit dem land geholffen, doch das das gUtlich werd fUrgenomen, damit die brieſterſchaft des znkomen mUgen, vnd nicht beſwert werden.

Item die inlewit vnd andre ledig leu als dinſtvolklch mann vnd weibſpild, was vber ſechczehen jar iſt, wo die in Merkchten dorfern vnd ainſchichtigen Höfen auf dem land beigeſeſſen leuten wonhaft vnd dienund ſein, der yede perſon ſullen geben ainn Pehaimiſchen groſſen oder ſiben Wienner Phennig.

Item das auch der Erczbiſcheſen vnd andere geiſtlich vnd weltlicher FUrſten vnd Prelaten, was der aufwendig des lands geſeſſen ſind, leut wa ſy die im land, in Steten, Merkchten vnd derffern habent von allen irn ErbgUtern albeg von zehen Phunten wert ain phunt Phennig geben, vnd ſullen darczu ſunder anſlaher geben werden, die dem entlich nachgeen.

Item von der geſſt vnd Kaufleut wegen aufwendig des lands, die nicht ErbgUter hie im land habent, vnd ire gewerben treibent im land, vnd des lands genieſſent, das auf dieſelben auch ains anſlags gedacht werde.

LXXII.

Eorundem Epiſcoporum, Comitum &c. ad poſtulata civitatum Auſtriæ datum Reſponſum. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 151. p. 1.

Vermerkcht vnſer der Biſchofen, Grafen, Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht antwurt, auf der Stet begern vnd fUrbringen, als ſy von ains gemainen anſlags wegen getan habent,

Von

Von erſt als die vonn Steten fürgebent ſo ain gemainen anſlag, als ſy vor in habent, durchaus ſeinn gankch hiet vom yedem Phunt wert vir Phennig zu geben, das es vil mer pringen wurd denn der anſlag, den wir vor handen haben &c. geben wir zu verſteen, das meniger aus vns zu behüttung vnd verweſung irr Gotshewſer vnd gſloſſer alsuil von irn nuczen vnd rennten kawm haben, das ſy ſich damit mit Knechten, Purkhut, ſoldnen zerung vnd in ander weg auſgehalten mugen, ſo begeb es ſich auch meniger malen, das wir die Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt von des lands notdurften vnd von Kriegs wegen der feint mit vnſer dienern in aigen perſon zu behuttung vnd ſcherm des lands auſſein, vnd den widerſtreben müſſen, ſolich beſwerung, darlegen vnd keſten, doch denn von Steten alſo ſwerlich nicht anliege, wann ſy alſuil knechtt vnd diener von ir ſelbs gut nicht bedürffen, noch baben, als wir die Prelaten, Grafen, Heren, Ritter vnd Knecht. Sunder der Stet fürſehen get von dem Landsfürſten, ſo habent vns auch vnſer zehent vnd perkrecht an wein vnd getraid yecz meniger jar geuelt vnd miſſraten als andrn leuten, daran wir merklich ſcheden haben gehabt, doch wie dem allem iſt, ſo merkchen wir, das ſolh der Stet fürnemen, als von des anſlags wegen ain klaine ſumm precht, vnd nicht genugſam wer ſolh merklich des lands geltſchuld. vnd notdurft zu verſturſſen. Wir geben auch die Biſchofen, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt dapai zuuerſteen, als wir das vormaln bei andern tegen, vnd auch yecz hie A zu Krembs haben gemelt, vnd fürbracht, das es mit alter von vnſern wegen alſo nicht herkömen iſt vns ze ſtewrn laſſen. Es ſei dann mit vnſerm willen geſchehen, beſunder von groſſer anligunder notdurt wegen des lands, vnd darumb nach dem vnd wir ſolh mercklich darlegen in dieſen ſweren leüffen auf behüttung vnd fürczuſehen vnſer geſloſſer vnd meniger diener bedürffen, vnd groſſe koſtung darauf haben müſſen vnd vnſer Erb zehent nucz vnd rent yecz meniger jar auch müſſraten habent als vorgemelt iſt. Solten wir nu B von ſolhen vnſern nuczen vnd rennten ſtewrn, das wir das mit nichte vermöchten, vnd wer vns nicht ein gleiche purd, wan was vns an ſolhen vnſern, früchten als von wein vnd getraid abgeet, das müſſen wyr zu aufhaltung vnſerr Gotshewſer, geſloſſer vnd volkchs von den Purgern vnd andern enden, da wir des vmb vnſer gelt bechomen mugen kauffen, das aber den Purgern alſo nicht iſt, wan ſy als uil knechtt vnd ſolh köſſtung nicht bedürffen, vnd darumb ob in die frücht alſo wol C jerlich nicht geraten, ſo bedurffen ſy doch dawider ſolher groſſen zerung vnd darlegen nicht, als vns, ainem yeden nach ſeinn ſtaten gepürt zu haben, vnd darumb habent vns ſolh feljar, der wir menigern gehabt haben, mercklichen ſchaden pràcht, das doch den Purgern ſolhen groſſen ſchaden nicht pringen mag, wan wenn in der wein wenig wirdet, ſo ſchekchen vnd vertuen ſy die deſter tewrer, damit ſy doch zu ſolhen ſcheden nicht komen, als wir, vnd darumb ſo pitten wir die Biſchoffen, Prelaten, Graffen, Herrn,

Ritter vnd Knecht mit fleiſsew von den Steten, das ir die ſachen ewrnhalben gemainen nucz vnd dem land zu fromen gutigclichen wellet fürnemen, vnd ew in dem anſlag alſo geben, damit dem alſo notdürftigclichen nach gegangen werde, wann ir wol verſteet, das das des ganczen lands groſſe notdurft iſt.

Denn von ains lantfrids wegen das darauf gedacht werd, ob der fuglich fürhanden genomen, vnd den vonn Steten ain antwurt darauf gegeben werde.

LXXIII.

Civitatum Auſtriæ rationes & argumenta in contarium adducta. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 151. p. 2.

Auf den Biſchoffen, Graffen, prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht antwurt, ſo ſy auf vnſer der vonn Steten voders anpringen getan iſt der von Seten antwurt an Sambſtag Tiburcii & Valeriani (*14. Aprilis*).

Von erſten als die Biſchofe, Graſen, Prelaten, Herren, Ritter, vnd Knecht auf vnſer vorders anpringen, ſo wir von ainns gemainn anſlags wegen für vns genomen heten, vns geantwurt, vnd auch ze uerſteen geben habent, wie meniger aus in zu behittung vnd verweſung irr Gotshewſer vnd gſloſſer alſuil von irn nuczen vnd rennten kawm haben, das ſy ſich damit mit Knechten, Purkhut, Soldnen, zerung vnd in andern weg auſgehalten mugen &c.

Darauf habt ir vnſer der vonn Steten antwurt vor vernommen, das wir in den Steten gemainclich mit paw, zu richtigung, wacht, zirgken anderer tegliche ſwer hut merklich darlegen tun, vnd haben müſſen, auch teglich ſoldnen von wegen das lands vnfrid auf vns haben, vnd vnſer gewerb vnd narung allenhalben nicht beſuhen mugen, auch haben wir vnſerm genedigiſten Herren Kunig Albrechten ſeliger gedechtnuſs merklich anlehen getan, des wir noch nicht entricht ſeinn vnd menigen zu groſſen ſchaden vnd verderben komen iſt vnd noch komen mocht ob ſolh anlehen in kurcz nicht beczalt wurd.

Wir haben auch vor der geſloſſern vnd in den velden geen Teben vor Ydengſpengen, Rauſchenprugk, grub vnd zu Preſpurgk dem land zu nucz vnſer leut vnd ſoldner gehabt, das vns merkclich gelt geſtet, dadurch wir in merklich geldſchuld kumen ſein, vnd des an ſteur vnd andern rennten, ſo wir in des Furſten kamer raihen darinn nyndert bedacht ſeinn, vnd vns nichts nachgelaſſen iſt.

Item als die Graſen, Herren, Ritter, vnd Knechtt meldent, wie es ſich menigermalen begebe, das ſy von krigs wegen der ſeint mit irn dienern in aigner perſon zu behuttung vnd ſcherm des lands auſſein vnd den wideſterſtreben müſſen &c.

Earum-

LXXIV.

Earundem civitatum ad interpoſita quæpiam & objecta Comitum, Baronum &c. reſponſio. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 152. p. 2.

Darauf iſt vnſer der Stet antwurt, das wir des auch nicht vertragen ſen, wann die haubtleüt, Herren, Ritter, vnd Knech, die in dem nagſtuergangen ſummer in den velden vor den egemelten gſloſſern geweſen ſeinn, wol wiſſent wer in aigner perſon vnd mit hilff bei in geweſen iſt.

Item als ir auch vermeldt, wie ir menigere veljar an wein vnd getraid gehabt habt &c.

Iſt vnſer antwurt, das vns das auch beſchehen iſt, vnd groſſern ſchaden daran genomen haben, nachdem vnd wir ſolh nucz mit vnſerm gut hertigclichen erpawn muſſen, ſo habt ir ſolh frucht, perkrecht vnd zehent wein vnd getraid miſſigclichen.

Item als ir auch meldung tun, wann vns der wein wenig werde, ſo ſchenkchen, vnd vertun wir die deſter tewrer &c.

Mugt ir wol gedenkchen, vnd verſteen. ob ir das durch ewr Ambtleut vnd ewr Schenkchhewſer vnd mit verkauffen icht auch zu Pfennig pringen laſſet nach dem hohſten vnd peſten als dann der lauf iſt.

Vnd vber ſolher aller tail anpringen red vnd widerred, ſo zu dem

A gegenwurtigen Tag hie iſt beſchehen, wiewol wir die von Steten ſolher leut vnd güter auf dem land nichten haben, ſo wellen wir noch dennoch nach vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs ſchreiben, mit ew aller lantſchaft durchaus ainen gemainen gleichen anſlag von allen Erbgütern von yedem Pfunt wert vir Pfennig gern dulden, alſ das in vnſerm der Stet vordern anpringen mit merern worten berürt iſt.

Alſo das ſolher verderblicher B landsvnfrid gewennt vnd kert werd in ain verſchriben landsfrid, damitt land vnd leut wider in frid vnd gemach komen, vnd geſaczt werden, als wir das auch vorbegert vnd erczelt haben, vnd das auch ſolh regirer, Haubtman, Landmarſchalh vnd Anwelt mit volligen gewaltſam dem land nach notdurften vorgenennet, geordnet, vnd geſaczt werdent.

Ob aber ſolher gemainer vnd gleicher anſlag vnd mitleidung von vns den Steten nicht wurd aufgeno- C men, ſo pitten wir ewr Genad vnd menigclichen, ir wellet ſolhs vnſers willens, ſo wir dem land zu gemainen nucz gern teten genedigclichen gedenkchen, das wellen wir vmb ewr aller Genad willigclichen verdienn.

Darnach wurden ſich die drei Parteyen tailen, die Biſchofen, Grafen vnd Herren auf ain tail, Ritter vnd Knechtt auf den andern tail, vnd die Prelaten auf den dritten tail, vnd wir die von Steten auf den virden tail, vnd yeder tail bedacht ſich beſunder, vnd vnſers genedigiſten Herren

Digitized by Google

ren des Kunigs Ret der von Kreyg, A der von Reitperg vnd der Aſchpach als mit vndertaidingen gingen von ainn tail zu dem andern, vnd ſagten vns, wie ſy vnſer geſchrift vnd zedeln gegen einander wol vernomen hieten, vnd nu nicht mer füglich wer, verrer vns mit geſchrift gegen einander ze uerhörn, vnd paten fleiſſigclich, das wir ſolten anſehen die groſs merklichen notdurft des lands vnd vns in ainn weg fürnemen, damit man durch die ſach küm, vnd dem land geholffen wurde, vnd ſagten vns, wie ſy mit den Biſchofen, B Grafen, Herren, Rittern vnd Knechten vnd mit den Prelaten auch n-ſunderhait geredt hieten, ſeind wir in dem anſlag nicht ainig werden mochten, ſo wolten die Prelaten nach allem irm vermügen darczu tun, damit dem land geholffen wurd. So wolten die Biſchofen, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt auch ir holden ain anſlag geben, vnd tun laſſen nach irm vermügen, vnd iſt, das ſy ſehen, das wir vns auch angreiffen, damit dem land mug geholffen werden, ſo wellen ſy auch ir hitff darczu tun, vnd darumb ſprach der von Kreyg, das wir vns ſolten angreiffen, vnd dem land zu hilff kömen, damit ſolh angriff vnd beſchedigung des land vnderkömen, vnd aus geltſchuld bracht werde, vnd ſy wern daran, ſeind wir in aim anſlag nicht ainig werden mochten, als dann auf die Prelaten ain Summ gelts vnd auf die Stet vnd Merkcht auch ain Summ Pfennig gelegt ſolt werden, das wurd yeder tail vnd yede Stnt vnd ir ſelbs wol anſlahen.

Es ward auch geredt von den Pfarrern vnd der andern Brieſterſchaft, das mit den von Paſſaw auch ſolt geredt werden, das die ir hilff darczu tun ſolten.

Item von der geſſt güter, die im land ſind, darauf ſolt auch ain anſlag getan werden.

Item von der ledigen vnd dienunden leut, den wurd man ainn anſlag tun, der dann füglich ſein werde.

Dann von des lantfrids wegen, ſo man nu ſeh, das ain anſlag gemacht wurde, vnd gelt vorhanden wer, ſo wurd man denn wol gedenkchen vm ain landsfrid, wann ſo nicht gelt vorhanden wer, ſo wurd ſich kainer vmb die *Antwaltſchaft* noch vmb die Haubtmanſchaft vnd das Marſchalh Amt annehmen, noch dahinder pringen laſſen.

Darauf namen wir vns ain bedechtnuſs vncz auf hewtigen Suntag poſt Tiburcy & Valeriani, vnd kö- C men hinwider in das cloſter vmb die newnten ſtund, vnd teten den Reten ain ſolhe antwurt, das die Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt müglich vorgeent, weſ ſy ſich zu geben verwilligen wellendt, ſo wellen wir dann darnach auch auch desgleichen gern ain antwurt geben, doch das des landsfrids dapey nicht vergeſſen werde, vnd ſo der vor zu end gebracht, betracht vnd verſorgt wurde, ſo wurd main ainen yeden in ainn gemain gleichen anſlag deſter willigern vindne.

LXXV.

Digitized by Google

LXXV.

Comitum, Baronum &c. Imp. Friderico a conſiliis ad rationes, a civitatibus expoſitas, Reſponſum. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 154. p. 1.

Darauf antwurten die egenanten vnſers genedigiſten Herren des Kunigs Ret alſo.

Die Biſchofen, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt hieten ſich verwilligt, ir leut ain anſlag geben zelaſſen, wiewol ſy doch des nicht ſchuldig wern, aber durch des lands notdurft willen wolten ſy in des vergünnen.

Auch hieten die Prelaten für ſich vnd ir leut auch gewilligt nach irm vermügen ain Summ zu ainn anſlag auf ſich zenemen, vnd paten gar vleiſſigclich anſtat vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs auch von vnſers gnedigen Herrn Kunig Laſſlabs wegen, das wir vns auch in ſolher verwilligung geben ſolten, damit dem land geholffen wurde, ſo wolten ſy irn ganczen fleis tun, ob ſy die ſach in ainigkait pringen mochten, vnd begerten darumb ein antwurt.

LXXVI.

Civitatum ad proxime præcedentia unanimis Reſponſio. Ex publicis Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 154. p. 1.

A Darauf teten die vonn Steten ainhelligclich ain ſolhe antwurt, vnd ſprachen.

Genedigen lieben Herren als wir von ew vernomen haben, wie ſich die biſchofen, prelaten, grafen, herren, ritter vnd knechtt gewilligt haben zu geben durch lands notdurft willen, alſo verwilligen wir vns auch, das wir von des lands notdurft wegen, ain Summ auf vns nemen wellen, das vns gleich vnd B pillich iſt zu dulden, alſo das ir ew als vndertaydinger verſuhet, ob ir vns darumb in aynigkait pringen mugt, das es dann dabei beſtee, beſchech das aber nicht, das vns den ſolh vndertaiding an ſchaden ſei. Ob wir aber ains ſolhen anſlags vberain wurden, das vns dann das an der verſchreibung, ſo vnſer genedigiſter Herr Kunig Fridreich &c. an ſein ingang der lantſchaft vnd vns getan hat, vnuergriffenlich ſey.

Doch alſo das die regirung vnd C die beſchirmung des lands, vnd der landsfrid vor zu end betrachtt, vnd genugſamblich nach notdurften fürgeſehen vnd verſorgt werde, als wir das in menigerm vnſerm fürbringen gemeldt, vnd ir wol vernomen habt, vnd ob wir ains anſlags aynig wurden, das dann aus den vir Partheien darczu geſeczt werden, die ſolh anſleg innemen, vnd der an vnſer wiſſen vnd willen nicht ausgeben noch nyndtert als wohin gebraucht werd, dann zu des lands merkliche notdurfft zu ableſchung des lands geltſchuld, vnd zu vnderkomen ſolher merklichen angriff, darinn das land ſtet.

Digitized by Google

Auch iſt nemlich mit den Retn beredt, was ein Purger auſſerhalb der Stat, da er geſeſſen iſt, grünt vnd güter hab hinder einer andern herſchaft oder gerichten gelegen, das im die dann vngeſcheczt, vnd vnbekümert beleiben, wann ein yeder Purger alles ſein gut verſtewrn, vnd den anſlag dauon geben ſol in der Stat, da er hewſlich geſeſſen iſt.

Genedigen Herren, als ſich die Prelaten ainer Summen gelts durch lands notdurft willen verwilligt habent, auch die biſchofen, grafen, herren, ritter vnd knechtt ſich auch verwilligt habent ir leut ain anſlag geben laſſen von yedem Pfunt wert zwelf Pfennig, dem land zu nucz, vnd wir die vonn Steten vns auch verwilligt haben ain Summ Pfennig durch lands notdurft willen zu geben.

Doch wenn die biſchofen, grafen, herren, ritter vnd knechtt, vnd die Prelaten ir zalung tun, das wir dann darnach, in maſſen als ſy auch willig ſein, vnſer anczal, der wir vns gewilligt haben, geben wellen.

Vnd das auch aus den vir Partheyen darczu geſaczt, vnd genomen werden, die ſolh gelt innemen vnd ausgeben, das wir des auch ain wiſſen haben, vnd nyndert anderswohin gepraucht werde, dann das ſolh geltſchuld am erſten Hern Caſparn Slikchen, vnd die geltſchuld geen Pehem dauon beczalt, vnd was des dann vberbeleibt, darnach zu des lands merkchlichen notdurften auch mit vnſerm wiſſen vnd willen ausgeben werden. Auch das am erſten die regierung vnd die beſchirmung des lands für ſich genomen, betracht, vnd auch verſorgt werde, damit yeglichs ſeinn fürgankch hab, als des merklichen notdurft iſt, als wir das auch vor in menigerm vnſerm anpringen vermeldt haben, vnd das auch des lands notdurft, nach rat der, die aus der lantſchaft der vir Partheien darczu werden genomen, ſullen gehandelt werden.

LXXVII.

Statum & ordinum Auſtriæ conſultum, qua ratione in abſentia Cæſaris ſecuritati Provinciæ conſuli debeat. Ex publicis Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 155. p. 1.

Vermerkt die beſeczung des lands Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, in vnſers allergenedigiſten Herrn des Römiſchen Kunigs abweſen vncz auf ſein kunft herwider zu lannd vnd darnach auf ſein verrer empfelhen, das beſchehen iſt nach begerung vnd rat der lantſchaft in Oſterreich.

Von erſt iſt Herr Rudiger von Starhemberg geordnet zu ainn Landmarſchalh, derſelb ſol die recht vor im beſeczen mit grafen, herren, rittern vnd knechten, als von alter herkömen iſt, vnd das landmarſchalh ambt in allen ſachen verweſen vnd aufrichten, als ſich darczu gepürt.

Item auch ſind vnſerm genedigiſten Herren dem Kunig zu reten geordnet, Item bet Biſchof N. der von Freiſing vnd der von Paſſaw,

Item

Item bed grafen der von Maidburg, vnd der von Schawmberg. Item Herr Remprecht von Walſſe. Item Herr Leopold von Egkartzaw. Item Herr Stephan von Hohenberg. Item Herr Criſtoff von Liechtenſtein. Item Item Herr Hanns von Eberſtorf. Item Herr Jorg von Puchaim. Item Herr Albrecht von Potendorf. Item Her Rudolf von Tirnſtein. Item Her Wolfgang von Trawn. Item Her Jorg der Schekch. Item Her Erhard Doſs. Item Her Hanns der Neidegker. Item Her Niclas Drugkſecz. Item Her Wilhalm Ebſer. Item Her Jorg Perkhaimer. Item Her Hanns Stockharner. Item Hanns Walich. Item Wolgang Rukchendorffer.

Dieſelben Ret, auch der obgenant Landtmarſchalh ſullen all vnd vnd yeglich vnſers allergenedigiſten Herren des Kunigs ſachen vnd notdurfft in ſeinn abweſen Handeln nach dem trewiſten nucziſten vnd peſten, als ſy dann das ze tun gelobt, vnd verſprochen haben, ſy ſullen vnd mugen ain Haubtman aus in nemen alſ offt das dem land notdurft wirdet.

Item ſo ſullen die hernach geſchriben Prelet vnd Burger von den Steten vnd merkchten mit ſambt den obgenanten Reten vnd Land Marſchalh für ſich mit fleiſs betrachten, vnd daran ſein, damit der anſlag des gelts, ſo von den, die von der lantſchaft darczu gegeben ſind, beſchehen iſt, oder noch beſchehen ſol, dabei dieſelben Prelet vnd Purger auch ſein ſullen furderlich zu wegen pracht werd, vnd wenn vnd an welh ſtett daſſelb angeſlagen gelt nidergelegt verden ſull, dadurch man es dem land ze nucz füglich vnd mit gewiſſen angelegen, vnd mit der abgenanten Prelät vnd Purger Rat vnd wiſſen auſgeben mug, vnd wann das land merklich notdurft antreffen wurd, ſo ſullen Prelet vnd Purger von den obgenanten Reten vnd Land Marſchalh darumb geuordert werden, zu den dann die Prelet vnd Purger auch furderlich kommen, vnd ſolh ſach vnd des lands notdurft mit ſambt in furhanden nemen, damit die nach irm rat vnd wiſſen gehandelt, vnd dem land ze nucz nach notdurften gewendt werden fleiſſigclich vnd nach dem trewiſten vnd beſten.

Vnd ſind das auch die Prelaten vnd Purger.

Item der Abtt vonn heiligen Krewcz.
Abtt vonn Schotten.
Abtt vonn Lilienfeld.
Abtt vonn Krembsmünſter.
Brobſt zu Kloſter Newnburg.
Brobſt zu ſand Dorothe.
Brobſt zu ſand Polten.
Brobſt zu Herczogenburgk.

Her Hanns Steger, Thoman Schwarcz, Hanns Scharffenperger } von Wienn.
Michel Menſeer zu Kloſter Newnburg.
Niclas Englgershawſer zu Kornnewnburg.
Melchior Speiſer zu Stain.
Michel Pethrer von Lyncz.
Piligreim von Ens.
Jorg Winter von Egenburg.
Jorg Schachler von Berchtolſdorf.

LXXVIII.

Summa æris, Conſenſu Statuum & Ordinum Auſtriæ pro neceſſitatibus publicis in comitiis Crembſenſibus decreta. Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 156. p. 1.

Vnd in den lanttaiding habent die Prelaten für ſich vnd ir leut verwilligt zu geben zu ain anſlag XXV^{m}. gulden vnd die von Steten vnd paumerkchten XVI^{m}. gulden, vnd die Biſchof, Graſen, Herren, Ritter vnd Knecht ir holden ain anſlag geben laſſen von yedem phunt wert XII. d. vnd ſind auch die vonn Steten alſo des anſlags zu Krembs ainig worden, das die von Wienn ſullen halben tail geben, das pringt VIII^{m}. gulden, vnd die Stet ob der Enns, Ens, Lintz, Gmunden, Freinſtat VI^{m}. d$\overline{ccc}$ fl. und die vbrigen V^{m}. $\overline{cc}$ fl. ſullen die hienach genanten Stet vnd Pau merkcht aufrichten, vnd ſind des auch vberain komen, vnd hat yede Stat ain ſumm auf ſich genomen, vnd ſich der verwilligt zu ainn anſlag zu geben, von erſten Ybs $\overline{cc}$ fl. Stain vnd Krembs $\overline{ccc}$ fl. Tuln IIII^{c}. fl. Kloſter Newnburg D. c fl. Kornewburg D. c fl. Hamburg II^{c} fl. Prugk $\overline{cc}$ fl. Laa c. fl. Egenburg $\overline{ccc}$. fl. Weytra c fl. Zwetl cc fl. Waidhoſen auf der Tay II^{c}. fl. Droſendorf c fl. Bewls $\overline{ccc}$ fl. Medling $\overline{cccc}$ fl. Berchtoltzdorf $\overline{cccc}$ fl. Rumpoltzkirchen II^{c}. fl.

LXXIX.

Civitatis Vindobonenſis ad poſtulata conſiliariorum Friderici Imp. datum Reſponſum. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol 1. fol. 159. pag. 1.

Auf das begern vnd anbringen, ſo die Rät an den Rate der Stat, vnd die genanten getan habent an Montag ſant Lamprechts Tag (*17. Septembris*). habent in der Rat vnd die Genanten in geſchrifft ein ſolhe antwurt getan.

Hochwirdigen Fürſten, Wolgeporn Edln Gnedigen lieben Herrn, als ewr Gnad an vns pracht, vnd begert habet, von des anſlags wegen, den wir geben ſullen, das wir den, als uil des einpracht wer, yecz aufrichtten ſullen, damit der vom Newnhaus, der Jacuk vnd an der Pehem beczalt wurden, vnd das ander auch fürderlich in pringen ſolten, damit des lands gelter, gen den man ſich hoch verſchriben het, beczalt wurden, ſo wolt ir ewrn anſlag, auch zu den nagſt künftigen ſand Michels tag, herſchikchen, vnd pringen, wan ewr Gnad yecz in dem veld vor Anger geweſen wert, vnd ewren anſlag nicht hiet mugen einpringen &c. als das mit merern worten vns von ewern Gnaden erczelt iſt.

Gnedigen Herren, darauf geben wir ewern Gnaden zu erkennen, was auf den tag zu Krembs beredt iſt worden, dem wellen wir vnſernthalben gern nachgeen. So haben wir yecz vnſer volkch vnd ſoldner nach groſſen vnſerm vnſtaten, auch in dem veld vor Anger gehabt, das vns merklich gelt ſteet, damit auch vnſer anſlag verhindert worden iſt, das

wir

wir den nicht haben mugen einprin-gen. Aber wir wellen gern vnſerm guten vleis darrinn tun, das vnſer anſlag, auch zu dem eegenanten ſand Michels tag werd einpracht, vnd dargeben, nachdem vnd mit dem vnd die Prelaten, Grafen, Herren, Ritter, vnd Knechtt irn anſlag dargeben, damit her Caſpar Sligkch vnd die Pehem, vnd ander auſwendig des lands geltſchuld beczalt werden, als dann auf den egenanten tag zu Krembs nemlich beredt iſt, vnd Her Caſpar Schlikch am erſten zu beczaln vermeldt iſt, vnd inmaſſen als egenanten Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt vmb irn anſlag wellen verſorgt ſein, das wir denn vmb vnſern anſlag desgleichen auch werden verſorgt.

Dann von des Spitals vnd der zech güter wegen.

Gnedigen Herren ſol ewr Gnad wiſſen, das daſſelb Spital vnd die zech der Stat ſind, darumb wurden ſy vmpillich inſunderhait geſteurt, vnd pitten ewr Gnad, ir wellet anſehen das groſs raiſen vnd mitleiden, ſo wir menigermaln dem land ze nucz getan haben, das vns all groſs gut geſteet, als das ewr Gnad wol verſteen mag.

Dann von der behauſten guter wegen, So die Burger aufm land, davon man auch Steur maint zu haben Gnedigen Herren, das zimbt vns allain nich zeuerantwurtten, darum das von allen Steten, Burgern, die das auch berurt, bey dem Tag zu Krembs geweſen ſein die aintrechttigclichen mit unſer gnedigiſten

A Herrn N. des Römiſchen Kunigs Reten daſſelbs beredt habent vnd aynig worden ſein, alſo, was ein Purger, auſſerhalb der Stat, da er geſeſſen iſt, grünt vnd guter hab, hinder ain andern Herſchaft, oder gerichtten gelegen, das dem, die vngeſcheczt, vnd vmbechumert beleiben, wann ein yeder Purger alles ſein gut verſteürn, vnd den anſlag dauon geben ſol in der Stat, da er hewſlich geſeſſen iſt, vnd darumb pitten wir ewr Gnad, ir wellet vmb das ſtukch ain anſtant machen, das wir von der behauſten güter B wegen nicht bekumert werden, vncz ewr Gnad, die von den Steten her vodert, damit das auch mit irm wiſſen zu ends aufgetragen werd, das wellen wir alles undertenikclichen vmb ewr Gnad alzait gern verdienen.

LXXX.

Ejusdem Civitatis iterata Reſponſio.
Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 159. p. 2.

C Hochwirdigen Fürſten, wolgeporn, edeln gnedigen lieben Herren, auf ſolich widerred, ſo ewr Gnad uns geſſtern fürgehalten, vnd auf vnſer antwurt, getan habet, geben wir ewrn Gnaden aber zu erchenen, das auf den tag zu Krembs nemlich beredt iſt, das Herr Caſpar Schlikch an erſten ſull bezalt werden, vnd darnach die Pehem vnd ander des landes auſwendig geltſchuld, vnd darumb ſo pitten wir ewr Gnad diemütigclich mit vleis, ir wellet darob ſein, damit Herr Caſpar von ſolichen der Stet vnd

der Prelaten anſleg, beczalt werd, vnd darnach von der vbermaſs, vnd mit des Adels leüten anſſlag, der Pehem vnd des landes ander geltſchud auch beczaltt werden

Wer aber das ewr Gnad das nicht nachgeben wolt, das wir doch nicht hoffen, ſo wellen wir vnſer geld ſo wir vnczher in pracht haben, diczmals dargeben, vnd das ander auch fürderlich in pringen, vnd das raichen, den die zu Krembs darczu geben ſind, das dieſelben achczehen daſelb geld dahin raichen, als daſelbs zu Krembs beredt iſt worden, mainet aber ewr Gnad die Pehem vor Hern Caſpar Schligkchen ze entrichten, das wellen wir vnſernthalben nachgeben, alſ uerr das wider die andern vonn Steten, vnd die lantſchaft, vnd auch wider die taiding zu Krembs beſchehen nicht ſey, in ſolichen maynung, das ir vns dafür ſeit, das Herr Caſpar Sligkch, Herr Vlreich der Eyczinger, noch ander yemand von irn wegen, auf land noch auf waſſer dem land noch nyemand kainn angrifftun, noch ſchaden zucziehen, als lang vncz das der ſelb Herr Caſpar beczalt werde.

Dann als ewr Gnad maint, ir habt vns vmb vnſer dargeben nicht zu uerſorgen, aber ir wolt vns gern darrinn hilfflich ſein, das wir verſorgt wurden, bitten wir ewr Gnad, ir wellet daran ſein, das wir vmb vnſer dargeben verſorgt werden, inmaſſen als Prelaten vnd der Adl maint zu verſorgt ſain, vnd was wir alſo dargeben, das vns genugſame kuntſchafft darumb geben werd.

Dann von der Spital vnd zech gütern wegen laſſen wir ewr Gnad A aber wiſſen, als vor das Spital vnd die zech zu der Stat gehöret, vnd darumb ſy vnpillich anders geſteurt wurden, nach ſolhem anſlag, als auf die Stat geſlagen iſt, das ewr gnad das noch lautter verſteen mag, das iſt aus dem, das ſich die Stat zu ſand Polten vnd zu Tulln gewilligt hetten vom phunt zu geben von allem Erbgut. Es wern weniger hewſer, oder ſy wern der czeh oder anderr leut nymants darinn aufgenomen, das aber daſelbs abgeſlagen B ward, dadurch ewr Gnad verſteen mag, das wir ſolhe güter vnpillich verrer verſteurten, vnd hoffen, es pring darumb kain irrung, dann von der behauſten güter wegen zimbt vns noch an der andern Stet wiſſen vnd willen nicht zu verantwurtten, vnd darumb pitten wir ewr Gnad, ir wellet ſy beſenden, das wir vmb das ſtukch mit einander ainig werden, vnd pitten, ewr Gnad welle dieweil ain anſtannd machen, damit wir von derſelben güter wegen die weil vnchumert beleiben.

C

LXXXI.

Conſiliariorum Friderici & ſtatuum Auſtriæ Conſulta in caſtris ante Anger caſtellum. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 160. p. 1.

Vermerkcht, wes ſich die Ret vnd die lantſchaft vnderredt haben in dem veld vor Anger.

Von erſt habent ſy geredt von des Tags wegen, der da wern ſolt zu Znoym auf den nagſtkünfti-

gen

gen ſand Michels Tag von Behem, Oſterreich vnd Merhern, wan man zu dem Tag dahin ſchikchen ſol, vnd ſind aines ſolichen ains worden, das man dahin ſchikchen ſol meinen Herren von Freyſing, vnd zwen Prelaten, vnd drey Herren aus den Reten, vnd drey aus Ritter vnd Knechten, vnd drey vonn Steten, vnd yederman ſol ſein notdurfft in geſchrift fürbringen, wer von hinn ſprüch gen Behem vnd Merhern hab auch ſo desgleichen.

Darnach iſt geredt worden von den, die da in das Veld geuodert ſind, vnd nicht komen ſeinn, vnd ſy vordern, vnd zu red ſeczen, was ſy gehindern hab, wurd man ſew hinfür mer vodern, vnd das ſy dann nicht gehorſam wern, ſo wurd man nicht von in halten, als von andern landleuten, doch ob ſein not geſchech, ſo ſol man in recht widerfarn laſſen, als andern lantleuten.

Auch iſt beredt worden von des anſlags wegen, das herren, ritter vnd knecht den anſlag antwurtten ſollen gen Wienn, als in dan wol wiſſentlich ſey, dann die Prelaten vnd Stet nichts dargeben wellen, allain es ſey das dann ee da.

Auch iſt beredt worden von der vir virtail wegen des lands, wie man da ſull haubtleut ſeczen, vnd ain ordnung machen, alſo hat man erwelt nyderhalb des Meinhartſpergs, vncz auf die Marich den Lantmarſchalh vnd Hern Niclaſen Drukſezen, den in dem lant oberhalb des Meinhartſpergs in demſelbigen virtail Hern Hannſen von Puchaim vnd A Hern Haydenreichen Drukſetzn, vnd in dem virtail vnderhalb des wyenerwalds Hern Hannſen von Ebersdorf, vnd Hern Wilhalmen Ebſer, dann in dem virtail oberhalb des wyenerwalds Hern Rudolfen von Tirnſtain, vnd den Jorgen Sewſenegker, die ſullen die Ret darumb pitten, vnd auch mit in die gancz lantſchaft, das ſy ſich ſolicher Haubtmanſchaft verſahen, vnd in welchem virtail ſich ichts erhub, ſo ſullen dieſelbigen Haubtleut zu in vordern die gancz lantſchaft daſelbs vnd yeder mit ſein ſchaffen, das der da von ſtund an B auſſey, vnd berait ſey, vnd ſolichs vnderſtee, das wider das lant ſey.

Auch iſt mer beredt worden, wie man in Steten, Merkchten, vnd dorffern ſull ſehen, wer yederman ſey, von wann er ſey, oder wem er dyen, vnd ob ainer aus merhchten vnd dörffer ausgeczogen wurd, ſo ſol yederman berait ſeyn, vnd dem nacheylen, wo der hingefürt werd, das ſol man erforſſen.

Auch iſt beredt worden von der C doygen wegen, die da nicht recht nemen vnd geben wellen, vnd nicht gehorſam wellen ſein zu rechtt, wann man ſy vodert, ſo ſol man ſy vodern vnd gelaitt geben, vnd ſy verhorn, vnd mit in ſchaffen, vnd ſew vnderweiſen mit irn frewnten, das ſy hinfür recht nemen, vnd geben, wo es dann pillich iſt.

Auch habent die Ret der lantſchaft zu wiſſen getan, wie ſich her Pangrecz von Galicz mit dem von Liechtenſtain gericht hab, vnd maint, er ſey vor mit dem land ze Oſterreich

Digitized by Google

reich verrichtt, derſelben verrichtung die well er noch treulich vnd hinfür alczeit halten, dann was er dem von Liechtenſtain getan hab, der ſey inſunderhait ſein feind geweſen, ſey dann yemants ettwas darunder geſchehen, das ſey im gar layd, vnd habs auch mit den ſeinn nicht geſchafft. Nu hat das der von Liechtenſtain durch pet der lantſchaft willen Hern Pangreczen vergeben ſolichen ſchaden, den er im dangetan hat.

Auch hat Her Pangrecz getaidingt von des Vrſagmihel wegen, vnd von des Spans wegen, vnd von dem von Winkchl, wie die auch mit dem lant zu Oſterreich frid wellen haben, damit das die irn heraus in das landt gearbaitten mugen, vnd die vnſern hinin, vnd denſelben frid vnd berichtung welle man alſo verſechſen vnd beſlieſſen, das es hinfür dabei beleib.

LXXXII.

Civitatis Vindobonenſis de cenſu bonorum, in Comitiis Crembſenſibus definito, Reſponſum, Conſiliariis Imp. Friderici datum. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 161. p. 1.

Die antwurt iſt den Reten getan worden in des von Paſſaw hof an Suntag dem achteten Tag der heiligen drew Künig (*13. Januarii*). anno &c. XLIII°.

Hochwirdigen Fürſten Wolgeborn Edeln genedigen lieben Herren, als ewr Gnad yecz gelt von vnſers anſlags wegen eruodert hat, genedige Herren, wais ewr Gnad wol, das auf dem Tag zu Krembs beredt iſt, vnd wir vns daſelbs nicht verrer vergangen, noch gewilligt haben, dann wann die Prelaten vnd der Adl ir gelt dargebent, ſo wölten wir vnser gelt auch darnach aufrichten, als wir dann halben tail vnſers anſlags nu aufgericht haben, wie uil aber die Prelaten vnd der Adl irs anſlags ausgericht haben, mag ewern Gnaden wol wiſſentlich ſein, wiewol doch zu Krembs vor der lantſchaft ettlich burger von den Steten benennet, auch an ainen zedl verleſen, vnd darczu geuodert wurden, die auch bey innemen, vnd ausgeben des anſlags *ſein ſolten*, dauon genedigen Herren, wann die Prelaten vnd der Adel irn anſlag gancz ausrichtent, ſo ſey wir willig vnſern tail, ſo wir noch ſchuldig ſein, auch darczegeben, das dann Her Caſpar Slikch, die Behem, vnd ander auswendig des lands geltſchuld dauon beczalt werden mit wiſſen der, die dann aus den vir Partheyen zu Krembs darczu geordnet ſein, vnd bitten ewr Gnad mit ganczer diemütigkait, ir wellet darob ſein, wie die Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt, vmb ſolh ir gelt wellent verſorgt werden, oder ſich verſorgen laſſent, das ir vns desgleichen vmb vnſer gelt auch verſorgt als wir das vor ewerm Gnaden alweg vermelt haben.

Auch genedigen Herren geben wir ewrn Gnaden zu erchennen, das wir mit vnſers genedigiſten Herren N. des Römiſchen Kunigs &c. Reten

ten, N. den von Kreyg, N. den von Neitperg, vnd N. dem Aſpach zu Krembs nemlich beredt vnd aufgenomen haben, ee wir vns zu dem anſlag willigten, was ein Burger auſſerhalb der Stat, da er geſeſſen iſt, grünt vnd gůter hab hinder einer andern Herſchaft, oder gerichten gelegen, das im die dann vngeſcheczt vnd vnbekumert beleiben ſolden, wenn ein yeder burger alles ſein gut verſtewrn, vnd den anſlag dauon geben ſolt in der Stat, da er hewſlich geſeſſen iſt, vnd ziehen vns des in dieſelben Ret, die zwiſchen den parteyen als vnderteydinger geweſen ſeind.

Genedigen Herren. Nu habent gevnſer ettlich anuordrung von ſolher gůter wegen auf dem land, vnd ſolten die geſteurt werden wider ſolh beredung, des wir doch zu ewern Gnaden nicht hoffen zu geſtatten, ſo vermochten wir des anſlags, ſo auf vns gelegt iſt, nicht zu geben, vnd wurd damit verhindert, wann vns doch nichts zugeben iſt, als den Prelaten vnd Preletin, den all ir holden zu hilff irs anſlags zu geben ſind, vnd dem Adl all ir hab vng güter, von dem ſy auch nicht gebent, dann das ſy ir holden ſteurn laſſent, darum ſy maynent verſorgt ſein, vnd wellent, was bey dem tag zu Krembs beredt ſey, das man ſy dabey ſoll halden.

Genedigen Herren: bitten wir ewr Gnad mit diemutigen fleiſs, das ir vns desgleichen bei ſolcher obgemelter beredung auch halden, vnd beleiben wellet laſſen, das wellen wir alles vmb ewr Genad vndertenigclichen gern verdien.

Auf das anbringen habent die Ret ein antwurt getan, vnd iſt ir maynung geweſen, das nur vir, der Landmarſchalh aus den Reten, der Vndermarſchalh aus Rittern vnd Knechtten, der Brobſt zu ſand Dorothe von den Prelaten, vnd Herr Hanns der Steger von den Steten zu dem innemen, vnd ausgeben genommen ſind worden, das hab man darumb zum peſſten getan, das die albeg hie ſein, vnd die vodern, ſo zu Krembs darczu geben ſind, verr hin dan geſeſſen ſind, vnd hie albeg nicht geſein mochten an groſſe zerung, damit ſolh innemen und aufgeben gehendlt wer worden, dann von der verſorgnus wegen, das hieten ſi nicht zetun, ſy wolden vns aber gern geholffen ſein gegen vnſerm gnedigiſten Herren den Kunig, das wir verſorgt werden.

Dann von der gůter wegen auf dem land hieten wir vor ir antwurt wol gehört, das mochten ſy an die andern nicht endern, vnd zu beſlieſſung irer antwurt was, das wir vnſern anſlag gantz aufrichten ſolten, damit Herr Caſpar Slikch beczalt wurde, wann ſein pruder maiſter Henrich Slikch hertigclich in ſew redet, auch Her Vlreich Eyczinger hoch darumb ſchrib, das er geledigt wurde, vnd ob des nicht geſchech, ſo wurd er wider angreiffen, vnd aufhalden, als er dan vorgetan hat, des ſich die Ret vor vnſerm Herren dem Kunig vnd der lantſchafft mainten zu entpieten, das die ſchuld irenthalben nicht wer.

Digitized by Google

LXXXIII.

Proxime præcedens controverſia mutuo civitatis & conſiliariorum, ſtudio compoſita. Ex publ. actor. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 162. p. 1.

Darauf ſind die hienach geſchribendes Rats vnd die genanten, ſo darczu geben ſein, der henach geiſchriben antwurt zetun, vber ain worden an Samſtag nach ſand Anthonien tag (*15. Junii*). anno &c. XLIII°.

Hern Hanns Steger Burgermaiſter
Michel Vnderhimb Mueſſner
Andre Hiltprant
Vlrich Phantzagl
Hanns Scharffenperger
Simon Potl
Thoman Swartz

Genante

Wenzla Newnhofer
Arnold Galander
Hanns Newnhawſer
Mathias Wiſſler
Peter von Ladendorf
Gabriel Gnefenberger
Niclas Pomer kramer
Haug Kurſter
Ott Scheibeben
Thoman Goldſchmid
Chunratt Sneider
Michel Weninger ſchuſter

Hochwirdigen Fürſten, wolgeporn, Edeln, genedigen lieben Herren: als von der landſteur wegen, der noch bey der vnſern hannden iſt vir tauſent gulden, hat ewr Genad an vnſerr antwurt vor wol vernomen, das wir die langſt gern auſgericht hieten, hiet man die Stet gehalten bei der beredung, ſo auf den tag zu Krembs beſchehen iſt.

Vnd iſt das erſt, das aller landſteur innemens vnd auſgebens ſolt gehandelt werden nach Rat der vir partheyen, des aber mit den Steten nicht beſchehen iſt, dunkcht die Stat hie, es wer doch pillich mit in gegangen, wan ſy als innemer des lands von leib vnd gut mit dem land vbel vnd gut leidet.

Item von der verſorgnuſs wegen, ob das wer, das ir ew wurdet verſorgen, das vns dann deſgleichen auch geſchech, alſo iſt vnſer begern hergeſtanden, vnd auch noch, oder das alle lantſchaft anſech den groſſen verderblichenn geprechen, ſo dem land anliegund iſt, von merkchlicher geldſchuld, angriff vnd beſchedigung wegen, das dadurch menigclich ſolh ſteur dargeb, vnd kain verſorgnuſs darumb nicht begeret, damit das land zu frid vnd aus geltſchuld vnd angriff, vnd ſolher groſſer not, vnd verderben pracht werd, ſo ſey wir des vnſerenthalben auch willig, wann ewr Genad wol verſteen mag, ſolt zu ſolher not des lands ain tail darleichen, vnd der ander teil dargeben, das es demſelben tail gar zu ſwer wer, vnd iſt zu fürchten, das mit ſolhen verſorgen ſolh ſteur widerczeczallen, das land hart aus ſwerer geldſchuld möcht komen, vnd in frid pracht vnd doch ſolh not allen geiſtlichen vnd weltlichen vnd irn leuten vnd gütern, ſo vaſſt anligund iſt, alſ den von Steten.

Item

Item von der gůter wegen, ſo die Burger auf dem land habent, iſt auf dem tag zu Krembs beredt, was ein Burger auſſerhalb der Stat, da er geſeſſen iſt, grünt vnd gůter hab hinder einer andern Herſchaft ode- gerichten gelegen, das im die vnge- ſcheczt, vnd vnbekumert beleiben ſolten, wenn ein yeder Burger alles ſein gut verſteurn, vnd den anſlag dauon geben ſolt, in der Stat, da er heüſlich geſeſſen iſt, vnd ziehen vns des in vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs &c. Rette, die des als vnderdeytinger geweſen ſint, vnd darvber haben vns ettlich ſwere anuodrung von ſolher gůter wegen auf dem land, und ewr Gnad angerufft, das zu vnderkomen, das aber noch nicht iſt geſchehen.

Wie aber darumb das an vns in den ſachen vnſernthaben icht ab- gang ſey, ſo wellen wir die egenan- ten vir tauſeut guldem aufrichten, das die Prelaten vnd der Adl irn anſlag auch aufrichten, das Her Ca- ſpar Slikch vn ander des landſ gelt- ſchuld beczalt werde, damit das land angriff vnd merer ſcheden werd ver- tragen, als die vns ewr Genad vor erczelt hat, vnd hoffen, als wir ver- nemen, das der egenant vnſer gene- diger Her N. der Römiſch Kunig in kurcz Her zu land komen werde, haben wir troſt vnd hoffnung zu ſein kunigclichen Genaden, ſein kunig- cliche Genad werde wol verſteen, bey wem wir muglich vnd pillich ſullen gehalten werden, vnd ſein ku- nigliche Genad werd vns genedigcli- chen halten.

Vnd nachdem ſo ſolh antwurt betracht ward, wurden die erbern Hanns Angeruelder, Hanns Grunt- reich, Fridreich Gerunger, Criſtan Wiſſinger vnd Larencz Swancz zu dem egenanten ingenomen, habent für die egenanten Herren des Rats vnd die genanten, die ob der ant- wurt geſeſſen ſind, beſent, vnd die- ſelbig antwurt, ſo man von der Stat wegen den Reten tun ſol, hat man ſy hörn laſſen, vnd darauf an ſy be- gert, als ſy ſolh gelt des anſlags dar- geben wolten, des ſy ſich daczema- len willigten, doch alſo, das ſy vmb ſolh ir innemen vnd auſgeben nach notdurften quittirt werden, das man in da zuſagt, wie die Kamrer ſolhen anſlag gancz auf ſy nemen, vnd ſy darumb quittiren ſolten, damit ſolh innemen vnd auſgeben in der Stat Raittung pracht wurde, das man des ein wiſſen hiet.

LXXXIV.

Senatus Vindobonenſis Reſponſum ad interpoſitionem Imp. Friderici de Ponhaymero, ſenatu moto. Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vinbob. vol. 1. fol. 165. p. 2.

Ein antwnrt von des Ponhaymer we- gen auf vnſers genedigiſten Her- ren des Kunigs begern.

Allerdurchleüchtigiſter Ku- nig, genedigiſter Herr, als ewr K. G. hat begern laſſen von der be- richt wegen, die der Ponhaymer mit ewr K. G. Reten getan hab, das wir den dabey ſolten beleiben laſſen. &c.

Allergenedigiſter Kunig, geben mir ewr K. G. zu erkennen, das

ewr Stat hie von ewr Genaden voruodern, auch vnſern gnedigen Herren löblicher gedechtnuſs, alſo gefreyt vnd geſaczt iſt, das man ſull haben c̄c man oder mer, ob ſein durft iſt, der getrewiſten vnd der weiſiſter aus allen ſtraſſen, vnd der namen ſullen ſein geſchriben, vnd alczeit vermerkt, vnd ob der ainn ſtirbt, ſo ſol ein anderr ze hant mit gemainn Rat, an deſſelben ſtat werden erwellt, das iſt darczu geſaczt, das aller kauff vnd verkauff, phannt ſaczung oder hingeben, oder wechſlung, hewſer oder weingerten oder ander welher ſlacht ding, die man achtet vber ccc. d. vnd ein yegliche hochwandlung, das gedenknuſs würdig iſt, das ſol ſtetiklich geſchehen, vor zwain oder menigern der genanten, vnd alſo iſt das ſtukch, von alter her in ewr Stat hie gehalten worden, es ſind auch die genanten ſunderlich begnadt, darumb ein fürſtlicher brief iſt, das ſy alle iar ain Burgermaiſter vnd ainn Rat zu erwellen haben. Genedigiſter Kunig nu iſt der Ponhaimer zu ainen genanten erwellet, vnd in ire tafel geſchriben geweſen, aber ſeid er ſolher ſchuld vnd miſshandlung von der Minſs wegen beczigen, vnd auf in komen iſt, das desgleichs vor niemer erhört iſt worden, daraus ewr Münſs ſwehung vnd vns allen hie in andern landen, ſmach vnd unlewt gangen iſt, darumb ſo haben wir in, der zal vnd tafel der genanten nicht mer dulden mugen, vnd daraus geſchafft zetun, als wir des ewr K.G. vnd vnſer ſelbs eren ſchuldig ſein geweſen, vnd das auch zeuodriſt ewr K.G. vnd Hochwirdigen Räte, die gancz lantſchaft vnd menikl dapey mug erkennen, das wir an des Ponhaymer miſshandlung nicht ein geuallen haben, vnd hoffen, das wir damit wider die bericht nicht getan haben, wan wir den Ponhaymer hie pisher haben handlen laſſen nach ſein notdurfften, als ein andern mitburger, vnd biten diemütigclich ewr K. G. welle ſolh vnſer antwurtt gnediklich vernemen, vnd vns die in vngenaden noch in vngehorſamkait nicht vermerkchen, das wellen wir vnderteniklich vmb dieſelb ewr K. G. gern verdienn.

Dan als ewr K. G. an vns hat pringen laſſen von glayts wegen.

Allergnedigiſter Kunig ruffen wir ewr K.G. an mit diemütigen fleiſs, ewr K. G. welle den artikl vmb das gleitt beſten laſſen, als das mit löblicher guter gewonheit, vnd von alter iſt herkomen, vnd gehalden worden, vnd darauf bitten wir auch als diemütiklichſt wir ymmer künnen, vnd mugen, ewr K. G. welle ſolh vnſer vorgemelt antwurt gnedigklich vernemen, auch vns vnd die gancz Stat menig als ewr getrewn vndertan in den vnd allen andern vnſern Statgerechtigkaiten fürſtlichen hantfeſten freyheiten vnd guten löblichen gewonhaiten, die vns von ewrn Gnaden vorvodern auch vnſern gnedigen Herren ſeliger gedechtnuſs beſtett ſind, gnediklich halden vnd beſchirmen, die vns ewr K. G. als vnſer gnedigiſter Herr auch beueſten, vnd meren welle, als wir des ſundern vnd ganzen troſt vnd hoffnung zu ewrn K. G. haben, vnd vmb dieſs ewr K. G. vnderteniklich mit ſtetem gehorſam

nach

nach allem vnſerm vermugen mit ganczem trewen allzeit gern verdienen wellen.

Ob der antwurt ſind geſeſſen, vnd aus dem Rat vnd den genanten daczu erwellet geweſen.

Her Hanſ Steger Burgermaiſter
Andre Hiltprant
Vlrich Perman
Hans Harmgſerr
Hanns Scharffenperger
Erhart Granſſer
Thoman Swartz
Hainrich Haiden
Hanns Sorger
Philipp Kraukker
Andre Gundorffer
Arnold Galander
Gabriel Grefenperger
Criſtan Wiſſinger
Conrat Strobel.

Item die antwurt iſt vnſerm Herren dem Kunig fürbracht worden, er hat aber daran nicht ein genügen haben wellen, vnd darumb iſt man ainer andern antwurt ainig worden, als die hienach geſchriben ſtet.

LXXXV.

Imp. Friderici literæ encyclicæ, quibus comitia, ad diem ſextum Decembris Vindobonæ celebranda, indicit. Ex publ. Actorum commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 174. p. 1.

Hie iſt vermerkcht das ausſchreiben, ſo vnſer genedigiſter Her der Röm. Kunig der lantſchaft getan A hat, herczekommen von des lands merklichen notdurft wegen, auf den Tag ſand Niclas Tag (*6. Decemb.*) im XLIII. jar.

Fridreich von Gots Gnaden Römiſcher Kunig zu allen czeiten Merer des Reichs Herczog zu Oſterreich vnd ze Steir &c.

Erbern weiſen vnd geträwn lieben wir emphelhen ew, begern vnd bitten gar ernſtlich, das ir achtt aus ew mit völligen gewalt auf ſand Ni-
B clas Tag ſchirſtkünftigen bey vnſern lantleuten vnſers fürſtentums Oſterreich ze Wienn habt, die wir auf demſelben Tag auch dahin ze komen geuodert haben, ſo wellen wir auch darczu komen, oder ob das ye nicht mocht geſein, vnser treflich Ret ſchikchen ſolh irrung, krieg vnd notdurft, ſo ſich vnczher im land begeben habent, vnd teglich begebent nachdem nucziten vnd beſten fürhand ze nemen, damit die gewendet, vnd in ainn peſſern ſtand gebracht werden, dauon laſſt ew des nichts ſawmen, noch irn als wir des ſundern getraun zu ew
C haben, das wellen wir mit ſundern gnaden gegen ew erhennen, geben an Eritag vor Aller heiligen Tag (*29. Octobris*) anno &c. XLIII. vnſers reichs im virten jare.

Commiſſio Domini Regis in Comiſſione.

Den Erbern weiſen vnſern getreun lieben N. dem Burgermaiſter N. dem Richter dem Rate vnd den Burgern gemainklich ze Wienn.

Item zu dem egenanten ſant Niclas Tag köm der lantſchaft ettweuil her vnd namen für ſich, das dem land mit nichte möcht alſ wol geholffen werden, als mit ain götlichen gleichen verſchribnen landsfrid, wenn der betracht wurde, vnd alſo ward die lantſchaft ainn notl eins verſchriben landsfrids, vber ain vnd yeder Partheyen ein Regiſter gegeben, doch mochten ſy diczmals darinn nicht beſlieſſen zu end von meniger lantleut wegen, die zu dem Tag nicht komen warn, vnd darumb ward geraten, das vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig ainn andern Tag machen vnd ausſchreiben ſolt auf Reminiſcere (*8. Martii*), das dann meniklich herkemm, vnd ire inſigl mit in prechten helffen zu beſlieſſen vnd zu beſigln den hienach geſchribnen landsfrid, doch was yede Partey in der zeit gedecht, das darinn zeuerkern, ze mynnern, oder ze mern, wer das ſolt zu dem Tag beſchehn, damit nyemand für den andern darinn beſwert wurde.

LXXXVI.

Tabulæ pacis publicæ, ſiue leges & pacta mutua. quæ ſtatus & ordines Auſtriæ in comitiis ob multorum abſentiam in futuris comitiis perferri, & ad eorum normam, dum Ladislaus Poſthumus in tutela eſt, Provinciam adminiſtrari voluerunt. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 174. p. 2.

Hie iſt vermerkcht die Notel des Landesfrides.

A Von Gotes Genaden wir Leonart Biſchof ze Paſſau, vnd wir all vnd yegleich Prelaten, Grauen, Herren, Ritter, Knecht, Edelleut, vnd die von den Steten in dem land Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns geſeſſen vnd wonhaft, die in dem gegenburtigen landsfrid treten, ir inſigl daran hengen, vnd der aynigung vnd ordnung gehorſam vnd willig ſein werdent, bekennen vnd tun kund offentlich mit dem brief allen, den er fürkumbt, vnd geczaigt wirdt, als der allerdurlauchtigiſt B Fürſt vnd Herr Her Fridreich Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs Herczogen ze Oſterreich, ze Steir, ze Kernden, vnd ze Krain, Graf ze Tirol &c. vnſer gnediger lieber Herr als vormund vnſers gnedigen lieben Herren Kunig Laſſlaben gnediklich betracht, vnd für ſich hat genomen, wie das land Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, vnd all inwoner des lands in frid, gemach, vnd aufnemen kömen, vnd das landsrecht ſeinn fürgangk gehaben, vnd geſchermt C mocht werden, vnd damit bedacht, das ain gemainn verſchribner landsfrid zu ſolher befridung vnd aufnemen hoch vnd vaſſt nucz wer, vnd darauf an vns begert in ainn ſolhen landsfrid zu treten, wann ſein kunigklich Gnad als vormund vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlaben willig ſey denſelben landsfrid auch ze halden vnd ze ſchaffen, das der von meniclich im land geſeſſen vnd wonhaft gehalten werde nach laut ſeiner kunigklichen Gnaden beſunder brief darumb ausgegangen, ſolher gnedigen betrachtung, vnd fürſehen wir ſeinn kunigklichen Gnaden mit die-

mü-

Digitized by Google

mütigen fleiſs dankchen, vnd haben vns all miteinander dem allmechtigen Got zu lob, ſeinn künigclichen Gnaden zu dinſt, vnd geuallnus, dem land vns vnd allem Inwonnern des lands zu frummen, nucz, gemach vnd aufnemen, vnd zu vnderkomung ſolh krieg ſtöſs vnd miſchelung, die ſich im land angefangen habent, vnd villeicht weiter wachſen mochten, voraus in vnſers vorgenanten gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs &c. abweſen, der ettwie offt in genötigen ſachen die heilig Römiſeh kirchen vnd das heilig Kömiſch Reich anrürend andern enden bekümert vnd vmbuangen iſt, auf ſeiner künigklichen Gnaden begerung, mit vnſerm gütlichem willen vnd rechten wiſſen ains gemainen götlichen vnd erbern landsfrid vnderred, vnd ſein des vberain komen in ſolher maſſs vnd mit ſolher vnderſchaid als hienach begriffen iſt.

Von erſt, das wir all vnd vnſer yglicher beſunder an ainen gemainn gotlichen vnd geleichen landes rechten ſullen vnd wellen ain benügen haben, vnd dem gehorſam ſein, recht nemen, vnd recht geben vmb wew ainer zu dem andern zu ſprechen hat vngeuerlich.

Es ſol auch vnſer obgenanter gnedigiſter Herr Kunig Fridreich ſein Lantmarſchalh in Oſterreich, ſein Haubtman ob der Enns, oder wer ſeiner Gnaden gewalt hat, beſtellen, vnd ſchaffen, vnd ſelbs auch daran ſein, das den klagern armen vnd reichen die rechtens bedurffent vnd begerent, fürderlich recht widergee, vnd getan werd an den Steten, vnd zu den tegen, da ſich das dannoch landſrecht vnd gewonhait rechtlich vergen ſol, als das von alter löblich herbracht iſt, da auch wir all, als offt wir von vnſern vorgenanten gnedigiſten Herren Kunig Fridreich ſeinem landsmarſchalich in Oſterreich, ſeinem Haubtman ob der Enns oder wer ſeiner Gnaden gwalt hat, nach lantſrecht, geuodert, vnd geladen wurden, fürkomen vnd vns verantwurten ſullen durch vnſſelbs, oder durch vnſer Anbelt, mit volmechtigen gewalt vnd auch das recht darumb vberſten, vnd des gehorſam ſein, vnd dawider nicht tun, in khainen wegen vor in, oder wo dann das recht hinczogen ſol werden, das auch ſolhe recht nicht werden geſchoben, noch aufgehebt, es ſey dann mit baider tail wiſſen vnd willen, oder durch merklicher notdurft willen des lands oder zu ſolhen zeiten, ſo man doch ſuſs gewondlich im jar die recht phfligt zu ſchieben.

Es ſol auch das landsrecht mit Herren Rittern vnd Knechten beſetzt werden mit ainer geleichen anczal, doch ob ains tails zu wenig, vnd nicht ain benügen wer, ſo mag man des andern tails deſter mer ſeczen, damit dennoch das recht geſudert ſeinn gangk hab, vnd nicht verhindert werde.

Item das alle lantſrecht, lantſgericht, Statgericht vnd alle andre gericht geiſtliche vnd weltliche groſs vnd klain, wie die genant ſein, damit vnſer voruodern ſeligen all Prelaten, Pfaffheit, Grafen, Herrn, Ritter vnd Knecht, Stet, Burger, land vnd leut rechtlich vnd mit guter

ter

ter gewonhait herkomen ſind, bey irn krefften beleiben, vnd gleich dem armen als dem reichen volfurt vnd vnd gehalden werden, damit nyemand recht loſ werd gelaſſen, vnd das ſich menikclich land vnd leut, edel vnd vnedel geiſtlich vnd weltlich, reich vnd arm des landsfrids getröſten, vnd gefreyen mugen vngewerlich, vnd ſo ainer alſo mit recht ichts gehabt, ſo ſol vnſer gnedigiſter Herr der Kunig als varmund vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlabs beſtellen, vnd ſelb auch darczu tun, vnd wir ſullen des helffen, das er des an nucz vnd die gewer kom, vnd dabey gehalden vnd geſchirmt werd, vor gewalt vnd vnrecht, als das auch vormalen iſt herkömen.

Es ſullen auch all zuſpruch, ſy ſeinvm aygen lehen, Erbſchaft, Perkrecht, Purkrecht, ligund oder varund hab, geldſchuld oder andre ſachen, die gerichtmeſſig ſein, anpracht, gericht, vnd gehandelt werden, als von alter iſt komen, yeglichs an den ſteten vnd vor den Herren, Richttern vnd Ambtleuten, da ſy von recht hingehoret angeuere.

Item ob yemand in dem land wider recht ichts geſchehe, oder im recht verczogen wurde, der ſol im das ſelber nicht rechen, ſonder er ſol das pringen vnd clagen, an den ſteten, do er das zu recht tun ſol, es ſol auch nyemands in dem land den andern mit abſagen, noch mit angriffen beſchedigen, oder laidigen, an ſeinen eren, leib oder gut, mitprant, raub, nam, venknuſs oder kaynerlay anuel oder beſwernuss, ſundern er ſul ſeinn anſpruch oder A vordrung tun vnd nemen, an den ſteten, da er das zu recht tun ſol. Wenn im aber das Recht nicht geuolgen mocht vnd verczogen wurde, das ſol an vnſern vorgenanten gnedigiſten Herren Kunig Fridreichen oder an ſeinn Landmarſchalh in Oſterreich oder für ſeinn Haubtman ob der Enns oder wer ſeiner Gnaden gewalt hat, pringen, da man im den fürderlich Recht pieten, vnd widerfaren laſſen ſol, als landes recht iſt vngeuerlich.

Vnd ob geſchech, das ainer oder B meniger in dem land geſeſſen, in welhen wirden, oder weſen, der oder die wern, vnſerm vorgenanten gnedigiſten Herren dem Kunig, dem Lantmarſchalh in Oſterreich, dem Haubtman ob der Enns, und dem landſrechten nicht wolten gehorſam ſein, ſundern ainer den andern oder menige, die den landsfrid beſigelt hieten, wider recht dringen, beſwern, oder anwallen wolten, an leib oder an gut, vnd ſich an dem rechten nicht laſſen benugen, dadurch der benant vnſer genedigiſter Herr der Kunig, ſein Landmarſchal in Oſterreich, ſein C Haubtman ob der Enns, oder wer ſeiner gnaden gwalt hat, angerufft wurden, den beſwerten, ainen oder menigern, die alſo wider recht vnd wider den landsfrid gedrungen, beſwert, oder angewallen wurden von ampts wegen wider ſolh dringer, beſwerer vnd anwaller gehelffen ze ſein, vnd wir darumb nach Rat der eltiſten, die in den landsfrid verſchriben ſind, zu hilff geuodert wurden, das wir in dann, wider all ſolh dringer, beſwerer vnd anualler, getreulich geholffen, vnd beiſtendig ſein

ſullen

Digitized by Google

ſullen, vnd wellen, nach vnſerm peſten vermugen, damit meniklich bey gleich recht vnd dem landsfrid beleiben, vnd gehalden werden vngeuerlich.

Wer auch, das ainer oder meniger den gegenburtigen landsfrid nicht hielten, vnd vnſerm obgenanten genedigiſten Herren Kunig Fridreichen ſeinem Lantmarſchalh in Oſterreich ſeinen Haubtmann ob der Enns, oder wer ſeiner Gnaden gewalt hat, vnd dem landsrechten widerſeſſig vnd furkoms, vnd dem rechten nicht gehorſam ſein, vnd ander leut an leib oder an gut anvallen, oder beſwern wolten, dadurch man mit nottung darczu tun, vnd ſolh vngehorſam leut zu gehorſam bringen muſte, damit ſy ſich an gleich vnd rechten laſſen benügen, dadurch villeicht beſezz vnd furſleg für ire gſlöſſer, oder wo ſy ſich aufhielten, im land gemacht, oder villeicht in ander weg vmb ſolh ir vngehorſam muſten bekriegt vnd geſtrafft werden, das dann wir all vnd vnſer yeglicher, wenn wir nach ſolhem rat, als dauor gemelt iſt, von dem obgenanten vnſerm genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig, ſeinn Landmarſchalh in Oſterreich, ſeinem Haubtman ob der Enns, oder wer ſeiner Gnaden gwalt hat, geuordert werden, ſo ſullen, vnd wellen wir wider all ſolh vngehorſam lewt beſwerer, dringer, vnd anvaller fürderlich auf vnd gehorſam ſein, vnd an ſolh ſtet komen, die vns werdent benennet, vnd in getreulich geholfen vnd peiſtendig ſein nach allem vnſerm vermügen, damit ſolh vngehorſam leut geſtrafft werden, vnd den landsrechten vnd dem lantsfrid gehorſam werden vnguerlich.

Geſchech dann, das ſich der krieg ſolhem vnrechten zu widerſtreben vber ain moneid verczug im land, ſo ſol der obgenant vnſer genedigiſter Herr der Kunig, oder die, den ſein künigclich Gnad das land an ſeiner ſtat, in ſeiner Gnaden abweſen zu regieren emphelhen wurd, weſtellen, das den, die des alſo helffent, nach aufgang des yetz gemelten moneids, ob es im land iſt mit notdurften, oder dafür myt ſold, von des lands rennten vnd nuczen werde fürgeſehen, damit ſy irer zerung vnd darlegens deſter pas zu kommen, vnd auf das end gewarten mugen vngewerlich.

Doch das vns der vorgenant unſer genedigiſter Herr der Kunig für redlich vnd ritterlich ſcheden ſtee, als das vormaln iſt herkomen, angeuer.

Geſcheh auch, das ſich ſolh handlung ob der Enns fugten, vnd das die dem Haubtman, vnd den lantlauten ob der Enns zu ſwer wern, vnd hilff begerten, ſo ſullen, wir, die niderhalb der Enns ſind, als uil der zu den ſachen notdurft iſt, vnd eruordert werdent, hinauf ziehen, vnd in getreulich helffen, vnd beiſtendig ſein, wenn des in vorgeſchribner maſs begert wyrdet vngeuerlich.

Des geleichen ob den, die niderhalb der Enns ſind, ſolh handlung ze ſwer wern, vnd hilff begert wurd, ſo ſollen wir, die oberhalb der Enns ſind, alſuil der auch zu den ſachen notdurft iſt, vnd eruordert werden, herab

herab ziehen, vnd in auch widerumb getreulichen helffen, vnd beiſtendig ſein mit allem vnſerm vermugen, wenn des alſo alſuer berirt iſt, begert wirdt vngeuerlich, vnd ob ſich ſolh zug rays oder fürſleg fugten, ſo ſol man den frewnten vber irm willen vnd vnuergolten nichts nemen, ſunder yeder ſol notdurft mit im furn oder kauffen. Wer aber das vberfur, der hiet wider den landsfrid getan, vnd ſolt fürgeuordert, vnd mit im geſchafft werden, den geleidigten, die des begerten, widerkerung zetun, damit ſy ynclaghafft wurden, des dan, die von den ſolh beſwernuss wern beſchehen, an widerred ſullen gehorſam ſein vngeuerlich.

Es ſullen auch vnſer gnedigiſter Herr N. der Kunig, oder wer ſeinn gwalt hat, beſtellen, vnd fürſehen, von des lands rennten vnd nuczen, das albeg werchleut, pichſen, puluer vnd ander zeug, ſo man zu gewynnung der gſloſſer bedorff, vorhanden ſey, damit man daran nicht abgang hab, ſo es zu ſchulden köme.

Auch ſol vnſer vorgenanter gnedigiſter Herr der Kunig, wer ſein gewalt hat, darczu tun, das mit den vmbgelegen landen, wo des notdurft iſt, albeg bey zeiten teg gemacht werden, angelegen ſtet, vnd da denn bey denſelben tegen verſucht werde, damit zwiſchen den landen frid gemacht werd, nach notdurften als dann ettwen auch beſchehen iſt.

Wer aber, das ainer oder mer im land geſeſſen, zu andern auſſerhalb des lands wonhaften zuſpruch hieten, die ſullen das an vnſern gnedigiſten Herren den Kunig, ſeinn Landmarſchalich in Oſterreich ſeinn Haubtmann ob der Enns, oder wer ſeiner Gnaden gwalt hat, bringen, die ſullen dan ſchreiben, oder pottſchafft darumb tun, damit den inwonern von den auſlendern ain gleichs widergee, ob auch ain auſlender zu ainem inwoner des lands ichts zu ſprechen hiet, das ſol auch beſchehen mit recht, vnd ſullen der vorgenant vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ſein Landmarſchalh in Oſterreich, der Haubtmann ob der Enns, oder wer ſeiner Gnaden gwalt hat daran ſein, vnd beſtellen, das den klagern recht nicht verczogen werd, vnd das land darumb nicht angriffen gewynn.

Geſcheh dann, das wider ſolich gleich vnd ordenlich erpiettung yemants das land angreiffen, oder dem land angriff machen wolt, damit ainer des andern engelten muſte wider den oder die ſullen, vnd wellen wir all vnd yeglich ſein, vnd das helffen ze werden nach vnſerm peſten vermugen, wenn wir in vorgeſchribner maſs geuodert werden vngewerlich.

Es ſol auch kainer in dem land geſeſſen, ander lantleut oder auslender zu dem Krieg ynner lands oder aus dem land enthalten, behauſen, oder hoffen andern leuten zu ſchaden, noch die veint anualler oder beſchedinger des lands wider diſe ordnung beſchitten, beſchirmen, oder fürdern mit gezeug oder in ander wege. Ob aber ainer oder meniger das

das wider den gegenburtigen landsfrid teten das wiſſentlich. So ſullen wir all oder ettlich aus vns in den virtailen alſuil der notdurft wurd auffein, wenn wir in obgeſchribner maſs geuodert werden, vnd den oder die, die das getan hieten, helffen zeſtraffen, als ſy des lands offenbar veind wern, damit ſy erindert werden, das ſy vnrecht, vn wider das land getan haben.

Vnd ob in dem land ichts genomen, oder geraubt wurd, das ſol nyemand wiſſentlich kauffen weder in Steten, Merkten noch auf dem land, vnd ob das yemand kaufft, der ſol das vmbſunſt widergeben den, der das geweſen iſt.

Auch ſullen all kaufleut vnd arbeiter, die in das land darin vnd daraus arbeitent, mit leib vnd gut ſicher ſein varn vnd wandern die rechten ſtraſs auf land vnd auf waſſer mit irr kaufmanſchaft vnd war, als man die zu recht fürn ſol, vnd als mit guter gewonhait des lands iſt herkomen, damit yederman all notdurft deſter pas gehaben, vnd wenn des not iſt, ſeins guts widerumb anwerden muge vngeuerlich, doch aufgenomen, ob ettlichen geſten nach rat verpoten wurd, das ſy ſolh handlung in das land nicht ſolten treiben, widerfur den darüber ichts, ſo ſolt man in von des landsfrid wegen darumb nichts phlichtig ſein angeuerd.

Ob auch rauber oder ander beſchedinger des lands erſchinen, vnd gemerkt wurden, die ſullen die landsrichter, vnd ander ambtleut, die zu nagſt darumb geſeſſen ſind, vnd das vernement von ſtunden ain landgeſchrey machen, dartzu dann die lantſchafft derſelben gegent fürderlich auffein, helffen, vnd nachziehen ſullen, damit ſolh beſchediger des lands begriffen werden, vnd den leuten ir gut werd wider gegeben.

Vnd ob ſich des ettlich ſaczten, vnd mit den andern nicht wolden auffein, vnd villeicht an der leut ſchaden wolten zuſehen, nach den ſol gegriffen, vnd ſy geſtrafft werden, nach rat vnd haiſſen vnſers gnedigiſten Herren N. des Kunigs vnd der landlaut, als vor berürt iſt, damit ſy hinfür gehorſam werden, vnd ſolh rauberey im land ze vnderſten helffen, als des ain yeder phflichtig iſt.

Wem auch vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ſein Lantmarſchalh in Oſterreich ſein Haubtman ob der Enns, oder wer ſein gwalt hat, von Ambts wegen frid gepietent, der ſol in des an waygerung gehorſam ſein.

Item ob ain Stat, haus, oder geſlos im land gelegen das zu dem Fürſtentum gehörent, oder ains wer, der den Landsfrid hiet beſiglt, verlorn wurd, ſo ſol das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig, oder wer ſein gwalt hat, vodern zu ſeinn handen, vnd ob des auf ſolh vordrung nicht wurd abgetreten, vnd wir dadurch in vorgeſchribner maſs und nach ſolhem rat, als dauor gemelt iſt, aufgeuodert wurden, ſo ſullen wir all nach vnſerm vermugen furderlich auffein, vnd das widerumb helffen zu gewynnen, in der maſs, als oben begriffen iſt.

Digitized by Google

Vnd ſo mit Gots hilff ſolich Stat, gſloſs, haus oder veſt widerumb gewunnen, oder in obgeſchribner maſs gegeben wurd, hiet es dann vor zu dem Furſtentum gehort, ſo ſol es dan auch darczu gehorn, vnd geben werden, wer es aber ains andern Erb oder ſacz geweſen, oder ob yemand ſuſt verſchreibung darauf hiet, der den landsfrid beſiglt hiet, ſo ſol es im auch werden widergegeben vngeuerlich.

Wer aber ſolh Stat, veſt, haus, oder geſloſs ains geweſen, der den landsfrid nicht beſiglt hiet, noch darinn ſeinn wolt, ſo ſollen wir von des gegenburtigen verſchribnen landsfrid wegen nicht phflichtig noch gepunden ſein, dafür zeziehen, nur alain wir oder weniger aus vns wolten das tun von vnſerm gutlichen willen, das doch dannoch ob es halt mit vnſerm gutlichen willen wurde fürgenomen an vnſers gnedigſten Herrn des Kunigs ſeins Landmarſchalh in Oſterreich, ſeins Haubtmans ob der Enns, oder wer ſeiner Kunigclichen gnaden gwalt hat, rat, wiſſen vnd willen nicht ſol beſchehen, damit dan ſachen alzeit deſter ordentlicher mug nachgedacht, vnd aufgewart werden vngeuerlich.

Beſchech auh, das ainem, der den landfrid nicht beſigelt hiet ſein gſlos wurd angewunnen, vnd das der, oder die, die gewunnen hieten, von demſelben gſlos nyemand angriffen, noch beſwerten, den alain den, den ſy das geſlos hieten angewunnen, ſo ſullen wir auch nicht gepunden ſein für daſſelb gſlos zu ziehen, nur es wer vnser gütlicher will, vnd in der maſs, als dauor in dem nagſten artikel iſt begriffen.

Es ſol auch der gegenwurtig landsfrid, in allen ſteten vnd merkten ſunderlich gerufft werden, damit das yederman ain wiſſen hab, vnd was lediger knecht im land ligend vnd nicht herren habent, das ſy zu dienern verſprechen, die ſullen ſich ynner ainn moneid aus dem land erheben.

Teten ſy aber des nicht, wo man ſy nach ausgang des moneids nach der beruffung im land vindet, da ſol man nach in greiffen, vnd ſy zu handen nemen, vnd halden vncz, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ſein Lantmarſchalh in Oſterreich ſein Haubtman ob der *Ens*, oder wer ſeiner Gnaden gwalt hat, ſchaffen, wie mit in ſulle gehandlt werden, vnd ob vnſer ains oder menige inſigl an den landsfrid nicht bracht wurden, wie ſich das fügte, mit den ſol der landsfrid mit kainerlay ſachen zerütt, noch verhindert werden, wann er ſol dennoch in volliger macht beleiben, als vnſer aller inſigl angehengt wern, vnd ob der brief zu klain wer, das vnſer aller inſigl nicht mochten daran bracht werden angeuerde, ſol ain andrer brief in gleichem laut zu den gelegt vnd geordnet werden, an den dann ain yeder ſein inſigl gehengken, vnd ſein namen auf das preſsl, daran ſein ſigl gelegt wirdet, geſchreiben mug, vnd ſol das dann als gancz kraft haben, als ob vnſer aller namen in dem brief geſchriben wern, vnd geleben auch darauf all mit einander gemainklich vnd ſunderlich, die in den

den landsfrid treten werdent, als oben an dem brief gemelt iſt, pey vnſern wirdikaiten, ern, vnd trewn, den gegenburtigen landsfrid ſtet zu halden vnd ze volfürn, vnd dawider nicht ze tun, noch yemands ainem ynner lands oder auſſerlands von vnſern wegen ze tun geſtatten in khain weis angeuer, vnd haben darumb vnſer inſigl an den brief hengken, vnd vnser yeds namen auf das Preſſel, daran ſein inſigl gehenkt iſt, haiſſen ſchreiben.

Es iſt auch ſunderlich beredt, vnd verlaſſen, das der gegenburtig landsfrid an vnſers gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs &c. Vormund vnſers vorgenanten gnedigen Herren Kunig Laſſlabs verſchreibung der vier Parteyen dicz lands von ſeinen Gnaden gegeben, er ſeie kunigclich Gnad zu Römiſchen Kunig erwelt, was auch an vnſern vnd des lands freihaiten, rechten, gnaden vnd guten gewonhaiten, kain abgang oder mangel pringen, vnd daran vnuergriffen, noch damit abgenomen ſein ſol vngeuerlich, auch ſol der gegenburtig landsfrid wern, vnd krefftig ſein von datum des briefs alſſlang.

LXXXVII.

Exemplum fiduciæ de pactis proxime præcedentibus, quam in futuris comitiis ab Imp. Friderico dari, ſtatus & ordines Auſtriæ poſtularunt. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 178. p. 2.

A Wie ſich vnser genedigiſter Herr der Römiſch Kunig in den Landsfrid verſchreiben ſolte.

Wir Fridreich von Gotes Gnaden Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich ze Steir &c. Bekennen, vnd tun kund offentlich mit dem brief allen, den er fürkumbt, vnd geczäigt wirdt, das wyr als vormund vnſers lieben vettern Kunig Laſſlaben, den wir innhaben, B mit ganczen fleiſs vnd bewegung vnſers gemüts betracht, vnd für vns genomen haben, wie vnſer fürſtentum Oſterreich vnd all inboner desſelben lands niderhalb vnd ob der Enns in frid, gemach, vnd aufnemen geſaczt, vnd kömen mochten, vnd haben damit betracht, das ain gemainer verſchribner landsfrid zu ſolher befridung, hoch vnd veſt, nucz vnd fugſam wer, vnd an vnſer lantſchaft in Oſterreich begert, ſich in ainen ſolhen verſchriben landsfrid zegeben, vnd den ze haben, des ſy C ſich alſo von irm gütlichen willen gewilligt, vnd ainn ſolhen gotlichen, vnd erbern landsfrid auf ſolh vnſer begerung beredt, vnd ausgenomen habent, vns vnd vnſerm lieben vettern Kunig Laſſlawen, ze dinſt vnd geualnuſs in ſelbs vnd der ganczen lantſchaft in Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns zu frumen, nucz, gemach, vnd aufnemen, als das der lantsfridbrief aigentlich beweiſt, das wir in mit allem fleiſs dankchen, vnd wellen das mit beſundern genaden, in allen guten gen in erkennen, vnd wann wir lautter erkennen, vnd verſteen, das aus ſolhem irm redlichen fürnemen vnd betrachtung des lands-

 frids

Digitized by Google

frids groſſer nucz, gemach, vnd frumen des lands komen, vnd entſpringen mag, haben wir als vormund des vorgenanten vnſers lieben vettern Kunig Laſſlaben den benanten landsfrid beſtet, vnd vns mit gütlichem willen auch darinn gegeben wiſſentlich in kraft des briefs, alſo das wir denſelben landsfrid in allen punčten vnd artikln als uer vns die nach laut deſſelben landsfridbriefs als vormund ſunderlich berürund gancz ſtet halten, volfürn, vnd den ſcherm hanthaben, vnd nachkomen ſullen vnd wellen, von den nuczen rennten vnd gulten des fürſtentumbs Oſterreich vnd mit allem andern in demſelben vnſerm fürſtentumb geſeſſen, vnd wonhaften ſchaffen, das ſy dem egemelten landsfrid auch genczlich nachkomen vnd den halten, als der landsfridbrief darumb auſgegangen, auſweiſt, vnd gebieten darumb veſtigklich vnd ernſtlich allen Prelaten, Grauen, Herren, Rittern vnd Knechten, Burgermaiſtern, Richtern, Reten, Burgern, vnd allen andern vnſern vnd des fürſtentumbs Oſterreich vndertan, das ſy dem benanten landsfrid genczlich gehorſam ſein, vnd darin treten, vnd dawider nicht ſein, noch tun in kainerlay weiſe als wir des ſunder getrawn zu in allen haben, vnd als ſy vns vnſern lieben vettern Kunig Laſſlaben in ſelbs vnd der lantſchaft des pflichtig ſind, das iſt vnser ernſtliche maynung, vnd wellen auch wir, das in allen guten genediklichen gen in erkennen, mit vrkund des briefs &c.

LXXXVIII.

Ejusdem fiduciæ alterum exemplum pro civitatibus Auſtriæ. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobonen. Vol. I. fol. 179. p. 1.

Wie ſich die vonn Steten in den landesfrid verſchreiben ſolten.

Wir all Burgermaiſter, Ret, vnd Burger zu Wienn vnd in allen andern Stetea vnd Merkten nyderhalb vnd ob der Enns, die zu dem fürſtentumb Oſterreich gehoret, geſeſſen vnd wonhaft, bekennen, vnd tun kund offentlich mit dem brief, als der hochwirdig Fürſt vnd Herr, Her Linhart Biſchof ze Paſſaw, vnd die wolgeporn Edeln veſſten vnd geſtrengen grafen, herren, ritter, knecht vnd edelleut im land zu Oſterreich nyderhalb vnd ob der Enns geſeſſen vnd wonhaft, durch gemains nuczs frumens vnd aufnemens willen des lands nach ſunder begerung, rat vnd wolgeuallen des allerdurleuchtigiſten Fürſten vnd Herren, Herrn Fridreichen Römiſchen Kunig zu allen zeiten merer des Reichs Herczogen zu Oſterreich vnd ze Steir &c. vnſers allergnedigiſten lieben Herren mit gutlichen willen ains gemain gottlichen vnd erbern landsfrid ſind vberain worden, den auch der obgenant vnſer allergnedigiſter Herr der Römiſch Kunig beſtet, vnd als vormund vnſers genedigen lieben Herren, Kunig Laſſlawen in demſelben landsfrid getreten hat, als die brief darumb auſgangen, das lautter auſweiſent, vnd wan wir aigentlich merkchen vnd verſten, das der benant verſchriben landsfrid getreulich vnd erberlich fürgenomen, vnd betracht iſt, dem ganczen land zu frumen, gemach vnd aufnemen, vnd auch vns vnd allen

allen Steten vnd Merkten in irm gewerben vnd handlung merklichen nucz bringen mag, dauon ſo haben wir auch nach rat vnd begerung des obgenanten vnſers allergenedigiſten Herren, des Romiſchen Kaiſers &c. denſelben landsfrid mit guter vorbetrachtung vnd rechten wiſſen williglich aufgenomen, vnd ſein darinn getreten, vnd geloben auch bey vnſern eren vnd trewn anſtat vnſer ſelbs vnd aller vorgemelten Stet vnd Merkt nyderhalb vnd ob der Enns denſelben landsfrid vnſerthalben auch alſo zuhalten vnd den nach vnſerm vermügen zu furdern, vnd darczu zc helffen getreulich vnd dawider nicht zetun in aller maſs vnd beſchaidenhait, als wir all mit namen in dem vorgenanten gemainen landsfrid brief geſchriben wern vngeuerlich, vnd des zu vrkund haben wir all obgemelt Stet vnd Merkt inſigl haiſen hengken an den brief, der geben iſt &c.

LXXXIX.

Acta Comitiorum Auſtriæ, quæ Anno 1444 ad diem VIII. Martii Vindobonæ celebrata ſunt, præeunt literæ encyclicæ Imp. Friderici, quibus eadem comitia indixit. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 179. p. 2.

Vermerkt das Landttaiding das ſich zu dem Tag Reminiſcere Anno &c. Quadrageſimo quarto von des obgeſchriben lantfrids wegen zu Wienn gehalten iſt worden.

Von erſt das ausſchreiben, ſo vnſer genedigiſter Herr N. der Romiſche Kunig getan hat.

A Fridreich von Gotes Gnaden Römiſcher Kunig zu allen czeiten merer des Reichs Herczog ze Oſterreich vnd ze Steir &c.

Erbern weiſen vnd lieben getrewn, als wir die lantſchaft gen Wienn geuodert haben, auf ſand Niclas Tag nagſtuergangen durch befridung willen des lands bey demſelben Tag aus aim verſchriben lantsfrid geredt, vnd in notl komen iſt, vnd wer ze hoffen geweſen, ſoltn B meniger lantleut nyderhalb vnd ob der Enns, auch ſeie zu dem Tag komen, der benant landsfrid wer da zu end beſloſſen worden, ſolh beſlieſſung ſich aber durch irs abweſen willen verczogen hat, dadurch wir vns nach rat vnd begerung der, die daczemal ze Wienn geweſen ſind, ain andern Tag fürgenomen haben, vnd emphelhen ew ernſtlich, vnd wellen, das ir dadurch acht aus ew mit volligen gewalt auf den Suntag Reminiſcere in der vaſten ſchirſtkünftigen ze Wienn bey der lantſchaft habt, vnd ewr Stat inſigl mit bringen C laſſt, desgleichen wir der andern lantſchaft yecz auch ſchreiben, damit den ſachen verrer nachgangen, vnd der lantsfrid gancz beſloſſen werd, das wellen wir gnediglich gen ew erkennen, geben an Allerkindlein Tag (*28. Decembris*) anno Domini &c. XLIII. vnſers Reichs im virden jar.

Commiſſio Domini Regis per Conſilium.

Den Erbern weiſen vnſern lieben getrewn N. dem Burgermaiſter N. dem Richter dem Rate vnd den Burgern gemainclich ze Wienn.

XC.

XC.

Rerum in iisdem comitiis geſtarum brevis expoſitio. Ex publ. Actor. Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 180. p. 1.

Item als die lantſchaft zu dem tag Reminiſcere (*8. Martii*), zu einander komen iſt, ward verleſen vnſers gnedigiſten Herren glaubbrief auf ettlich Ret, die da anbrachten den merklichen geprechen darinn das land yetz ſtund, das die lantſchaft darczu raten, vnd tun ſolten, das daſ land in frid brach, vnd geſaczt wurde &c. Darauf bedachten ſich die vir partey, yede für ſich ſelbs, vnd an freitag vor Oculi tet der von Paſſau antwurt für die Prelaten, vnd ſprach, die Prelaten begerten von den Graffen, Herren, Rittern vnd Knechtten zu wiſſen, ob ſy in den landsfrid gen wolten oder nicht, wolten ſy darain gen, mainten die Prelaten, ſo wer notdurft, das die notl des landsfrid für ſich genomen wurde, von den vir parteyen vnd yede darüber ſiczen' vnd darin betrachten ſolt, was gleich vnd pillich, vnd auch darinn ze mynnern oder ze mern wer durch gemains nucz willen; damit kain tail wider den andern beſwert wurd, dieſelbig betrachtung ſolt dann von den parteyen wider zuſam pracht, vnd darinn ainig wurden, weſten ſy aber icht ain peſſers, das für land vnd leut nucz wer, dauon wolten ſich die Prelaten nicht ſeczen, vnd darnach ſolt der Adel antwurt getan haben, die bedachten ſich, vnd ſprachen, wie ſy das an die andern vom Adel, die ſy erwelt hieten, wolten pringen, vnd irn Rat haben, A vnd darumb ſolt yede partey auf morgen den Sambſtag vor Oculi (*14. Martii*), in der achten ſtund wider in die Purgk komen, vnd ir antwurt hörn.

Vnd an demſelben Sambſtag in der achten ſtund komen die vir parthey gen hof, da word der Herren antwurt aber geſchoben vncz nachmittag, do komen die Brelaten vnd die Purger von de Steten gen hof, da tet in Her Remprecht von Walſe B anſtat der Grafen, Herrn, Ritter vnd Knecht ain antwurt, vnd ſprach, das nicht fuglich wer, ainn verſchriben lantsfrid zu beſigln, darumb das darinn ain tail mer mocht beſwert werden, denn der ander, auch von der geſt vnd der pfaffhait guter wegen, die ſy im land habent, die auch dauon nicht teten, vnd darumb deucht ſew geraten, vnd gut ſein, das noch aus yeder partey vir darczu geben wurd, die den vberſeſſen, vnd ains andern wegs gedechten, der auch C nuczlich vnd zu ainu landsfrid dienet, damit das landsrecht gehalden, vnd das land deſter pas beſchirmt wurd, vnd ob den andern partheyen ſolher weg auch geuil, darumb mochten ſy ſich bedenkchen.

Nachmaln druugen die Brelaten darauf, das die von Steten auch ſolten gehort werden, da antwurt Her Hanns Harnigſeer Burgermaiſter anſtat der Burger von den Steten, vnd ſprach: Gnedigen Herren als wir vor bey allen tegen begert haben ains gemainn landsfrids, vnd zu dem nagſt uergangen ſand Niclas tag, darumb ain tag her ward gemacht, vnd ainer yeder partey, zehen darczu geben, die

die hieten auf vnſers gnedigen Herrn des Kunigs begern aus ainn landsfrid geredt, der da vernotelt wer worden, darauſs die landſchaft ſeiner Gnaden reten ain antwurt geben hieten, wie ettlich nicht hie wern, vnd die da hie wern, wolten kain beſlieſſung an dieſelben nicht tun, vnd darumb ſolt man ainn andern tag auf Reminiſcere ſeczen, das die herkomen, vnd was dann von der lantſchaft darinn ze mynern vnd zu mern wer, das mocht man tun, alsdann dieſelb antwurt in geſchrift am nagſten vor den reten wer verleſen worden, vnd darumb ſo geuiel vns wol das dem noch alſo nachgangen wurd, vnd ain gotlich gleicher verſchriben landsfrid durch gemains nucz willen des lands betracht, vnd fürgenomen wurde, damit das landsrecht ain furgang hiet, vnd ain tail wider den andern darinn nicht beſwert wurd, vnd was wir darczu helfen, oder raten ſolten, ſolten, des wern wir willig.

Darauf redt der von Walſſe, es wer damit nicht abgeſlagen, man ſolt auch die notl des landsfrids vnd ander verſchreibung vnd gut nuczweg fur ſich nemen, vnd daraus reden, vnd was dan zu gemainn nucz vnd frumen des ganczen lands da gedacht, vnd fürgenomen wurd, das ſolt dann an die andern all pracht, vnd darnach, ſo man des ainig wurd, beſloſſen werden, vnd fragt die vom Steten, ob ſy vir aus in darczu geben wolden, die ſchuben ir antwurt auf die Prelaten, das die vor in antworten ſolten, die bedachten ſich, und ſprachen, wie ſy von den andern Brelaten, als für ain partay zu betrachten ainn gemeinn landsfrid geben wern, ſeid ſew nu der weg gut gedeucht, ſo hieten ſy ſelbs nicht gewalt aus in zu geben, vnd wolten, das an die andern Brelaten pringen, vnd das auf morgen den Suntag Oculi zu der aindleſten ſtund wiſſen laſſen, deſgeleichs begerten die von Steten, vnd alſo ward des tags nicht mer daraus geredt.

Item an dem Suntag Oculi (*15. Martii*). nach eſſen zu der aindleſten ſtund komen die Brelaten vnd die Burger von den Steten gen hof, vnd die Brelaten taten ir antwurt mit vil warten, vnd begerten, das ain gemainer götlicher verſchribner landsfrid betracht, vnd den dem nachgangen wurd, dann als die Herren, Ritter vnd Knect mainten, wie noch ander gut nucz weg wern, die alſuil oder mer zu gemainn nucz des lands dienten als ain verſchribner landsfrid, die wolten ſy gern horn, vnd daraus dann reden laſſen, oder das ſy in vrſach ſagten, warumb nicht füglich wer, in ainn verſchriben landsfrid ze gen.

Da antwurten die Burger vonn Steten, vnd erczalten, wie der tag her gemacht, vnd in vnſer gnediger Herr der Kunig verſchriben hiet herzekomen zu beſlieſſen den landsfrid, als ſew des vormaln zu allen tegen begert hieten, daraus in nicht fuglich zu treten wer, vnd bitten auch, das die verſchreibung des landsfrid für ſich ſolt genomen, vnd der zu end nachgangen werden.

Darwider redt der von Schawnberg, ſy hieten den landsfrid noch nicht abgeſlagen, vnd ſolt noch pas

daraus, vnd aus andrer verſchreibung geredt, vnd auch ander nuczlich weg für ſich genomen werden, damit den ſachen ordenlich nach dem fuglichiſten vnd nucziſten wurde nachgangen, vnd darumb ſolten die Prelaten vnd die von Steten auch darczu geben, damit aus ſolhen ſachen vnd notdurften aigentlich geredt wurd, vnd das mocht dan yede partey an die ſein pringen, vnd an dieſelb ſolt dennoch nichts beſloſſen werden, vnd alſo verwilligten ſich die Brelaten, vnd die Burger von Steten aus yeder parthey ſechs darczu zegeben, vnd Herren, Ritter vnd Knecht, auch aus yeder partey ſechs, das ſind vir und zwanczig perſon, die ſolten, als auf den Montag nach Oculi (*16. Martii*) wider gen hof zuſamen komen auf den ſachen ze reden.

XCI.

Capita quædam, quæ in Tabulis pacis publicæ, ſupra prolatis, civitates Auſtriæ immutari, demi vel addi percupiunt. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. I. fol. 181. p. I.

Hernach iſt vermerkcht, wie die von Steten, notdurft, vnd gut bedeücht etlich artikl in der verſchreibung des landsfrids ze verpeſſern, vnd des erſten in dem anfang der verſchreibung, der alſo lautt.

Von Gotes Gnaden Wir Leonard Biſchoue zu Paſſaw &c. die in den gegenburtigen Lanntsfrid treten, ire inſigl daran hengen, vnd der aynigung vnd ordnung willig vnd gehorſam ſein werdent. Bekennen &c.

Bedeucht die vonn Steten gut vnd notdurft ſein, das ain bekantnuſs wer gemainklich all vnd yeglich ynwoner des lands, vnd nicht alain für die, die ire inſigl an die verſchreibung hengen, vnd der aynung gehorſam ſein &c. darum das ein yeder deſt pas zu dem landsfrid genaigt, vnd deſt mynner wider Part wurd, vnd ſunderlich darumb das nachmaln in der verſchreibung all vnd yeglich inwoner des lands begriffen vnd verfangen ſind.

Item das in dem erſten artikel, der ſich anhebt, von erſt das wir all vnd yeglich beſunder an ainem gemainn lantſrechten ſullen ain benügen haben, begriffen wurd, das ain yeder recht geben, vnd nemen ſolt an pillichen enndten vnd anders nicht vmb wew ainer zu dem andern zu ſprechen hat.

Item das in dem andern artikel, der alſo laut. Es ſol auch vnſer obgenanter genedigiſter Herr Kunig Fridreich ſein Lantmarſchalh &c. der Stet, Merkt vnd andere gericht gerechtigkait vnd herkomen nemlich gemelt werden.

Item die beſeczung des landsrechten nach laut des dritten artikel geueldt den von Steten wol.

Item in dem virden årtikel, der alſo anhebt. Item das alle lantſrecht, lantsgericht, Statgericht, vnd alle andere gericht &c. bedeucht gut ſein alſo zu ſeczen, damit vnſer voruodern

dern ſeligen all vnd yeglich Prelaten, Pfaffhait, Grauen, Herren, Ritter vnd Knecht, Stet, Merkt, Burger, land vnd leut rechtlich mit gnaden oder freyhaitten oder guten gewonhaiten herkomen ſind.

Item das zu den funftem artikel geſeczt wurde, das auch fur ſolh recht nyiemand gefreit, noch beſichert werd, mit freibriſen, oder in ander weg, vnd das auch kain recht von pillichen Steten vnd gerichten geczogen, oder erhebt werde annders dann recht iſt.

Item der ſechſte artikel mit allen punčten geuelt den vonn Steten wol.

Auf den ſybenten artikel, der alſo anfecht, vnd ob geſchech, das ainer oder meniger in dem land geſeſſen &c. Iſt der von Steten begerung vnd bedeucht ſy auch gut vnd notdurftig ſein, das des landt tailung, vnd wer in aynnem yeden tail gehorn ſolte, nemmlich aufgezeigt, vnd benant werden, vnd dann ain yeden tail ſein anczal auch mit namen ausgeſaczt, vnd genant wurde, damit dem reichen vnd dem armen yeden nach ſeinen ſtaten geleichlich gepur in dem landsfrid ze leiden vnd ainer fur den andern nicht vnpillich oder an ain recht vnd redliche notdurft aufgeuodert gemut, noch anders dann von alter herkomen iſt, beſwert werde, darumb das der landsfrid durch gemains nucz willen erdacht, vnd furgenomen ſol werden, vnd ſunderlich durch das des pas beſten mag.

Item in den achteten artikel dan auch begriffen wurde, das ain yeder auf wer in maſs als vor in der tailung des lands berürt ſolt werden.

Item an den newnten artikel der laut: geſchech dann. das ſich der krieg vber ain moneid verczug &c. mainen die von Steten.

Seindmalen der landsfrid durch ains gemain nucz willen fürgenomen iſt, bedeichte die vonn Steten gut ſein, das man nyemand weder bedurffen, noch ſold geb, noch auch ſchaden widerkern ſolle, darumb das die widerſeſſigen deſter pas vnd furderlicher zu recht pracht, vnd vmb ir vngehorſam mugen geſtrafft werden, bedeucht aber andern peſſer ſein das bedurffen oder ſold zu geben vnd für ſchaden zeſten, das dann von der abgemelten vrſach wegen, allen und yeglichen die zu ſolhen dingen helffen, vnd darpey beleiben, ir bedurffen oder ſold gegeben, vnd redlich ſchaden widerker werden gleich dem armen, als dem reichen angewerde.

Item der zehend artikl geuellet den von Steten nyderhalb vnd ob der Enns auch wol in paiden ſtuckhen.

Item in den aindleſſten artikl darinn begriffen iſt, das nyematt den freunten vber irn willen nemen ſulle, vnd wer das vberfur, der ſolt darumb fürgeuodert werden &c, bedeucht die von Steten gut ſein nemlich zu begreiffen, das ain Haubtman des zugs, ſo der vber ſolichs angeruſft wurd, furderlich darczu tun, vnd den gelaidigten widerkerung ſchaffen vnd widerkern, vnd den laidigern an der ſtat ſtraffen ſulle, als

ainer, der den landsfrid verprochen hab, darumb das chainer, der ſolhs tet, nicht verrer waigern, vnd der lantsfrid deſt mynner zerütt wegen müge.

Item der zwelft artikel von beſtellnus wegen zeugs vnd der werkh leut, der geuellet den vonn Steten auch wol.

Item der dreiczehent artikel von der Teg wegen ze halten mit den vmbelegen landen &c. geuellet den von Steten wol, das darinn verſucht vnd guter fleiſs getan werde, zwiſchen den landen frid ze machen nach notdurften.

Item der virczehent artikl geuellet auch den vonn Steten wol, alſo zu beleiben in paiden ſeinen ſtukchen.

Item der funfczehent vnd ſechczehent artikl geuielle auch wol, ſo die in den vordern artigkln des landes tailung zegen wurden.

Item der ſibenczehent, achczehent, newnczehent, zwaintzigiſt, vnd ainer vnd zwainczigiſt artikl geuallent den vonn Steten all wol.

Item der zway vnd zwainczigiſt artikl ſolt ſich in den vordern ziehen von der tailung wegen.

Item auf den drey vnd zwainczigiſten, vir vnd zwainczigiſten, vnd funf vnd zwainczigiſten artikl bedeucht die vonn Steten gut ſein, was dem Fürſtentumb zugehorte, vnd alſo wider gewunnen wurde, das ſolichs dem Fürſten wider gegeben ſolt werden, vnd welhem lantman ſein ſloſs, haus oder veſt mit gewalt redlich vnd ritterlich abgewunnen wurd, das dem ſolt widerkert werden, wie aber ainer das ſein anders verlieſen oder verbarloſen wurde, das man das zu des lands handen gewinnen, vnd behalten ſolt, vnd wenn ſein haus veſt oder ſlos abgewunnen wurde, der nicht in dem landsfrid wer, von wem oder wie ſich das fügte, das ſolichs albeg zu des lands handen vnd nucz geuiel, darumb das der lantsfrid von chainen inſunderhayt mich zurütt, zuſtort, oder geprochen werd, vnd ein yeder des erſten zu recht eruodert ſol ſein, als vorgemelt iſt.

Item das in vnſers genedigiſten Herren N. des Römiſchen Kunigs brief der beſtettnuſs des landesfrids ſeiner Gnaden verſchreiben, den Parteyen gegeben, vnd damit all vnd yeglich Gnad, freihait, gute gewonhait, vnd loblichs alts herkomen des lands vnd aller inwoner vorgehalten vnd vnuergriffen beleiben vnd werden.

Item desgleichen in der Stet verſchreibung all vnd yeglich ire recht, löblich gewonhait, freihait vnd gnad, wie ſy die herbracht, vnd erworben haben, auch an ende vorbehalden beleiben.

Item das ander geuellet den vonn Steten gancz auzz alles wol pis an das, als auch ſunderlich beredt, vnd nach der beſlieſſung verczaichnet iſt.

Item

Item aus derſelben vorhaltung vnſers genedigiſten Herren des Kunigs verſchreiben wer zu reden von der nucz vnd rennt wegen, dauon der landsfrid ſol gehalten, vnd verlegt werden, wie man das kunde verſorgen, nachdem als die verſchreibung der Parteyen ainn artikel innhalt, wie vnſer genedigiſter Herr der Kunig mit denſelben nuczen vnd renten handeln ſol &c.

Die verpeſſrung ettlicher artikel in der verſchreibung des landsfrids von den Burgern betracht, ſind nicht fürbracht noch gehört worden.

Darumbe das Herren, Ritter vnd Knecht in den lanntsfrid nicht geen wolten, von ſach wegen, die enhalb an dem plat geſchribn ſteent, vnd mitſambt irm fürnemen darnach begriffen, ſo ſy den Prelaten vnd den Purgern in geſchrift gaben an Montag poſt Occuli.

XCII.

Rationes & cauſæ, cur ſtatus & ordines Auſtriæ laudatas pacis publicæ tabulas ratas habere nolint. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 183. p. 2.

Vermerkcht von was ſachen die Lanndſchafft nicht mainet ie den Lanndesfrid zu treten.

Das iſt darumb, wann in der notl des Lantsfridbriefs nicht begriffen ſein, der geſt, geiſtlicher vnd A weltlicher leut vnd güter, ſo ſy im land haben. Es ſein auch darinn nicht berürt der Pfarrer vnd Caplen leut vnd güter, die ſy auch im land haben, alſo das darinn nicht ein geleiche wegung vnd purdtragen ſey fürgenomen, darumb das yedermann nicht ain anczal volks ſey angeſlagen worden.

Item als in der notl des landsfrids iſt begriffen, ob icht geliger oder beſeſſe für gſloſſer hie im land künftiklich geſchehen wurden, B dadurch ſich die lantleut fürſlahen muſten &c. darinn habent in die lantleut fürgenomen. Es mocht ſich begeben, das ſolich merklich gſloſſer im land mochten verlorn werden, die in kurzer zeit nicht wern wider zegewynnen, dadurch meniger aus in ſolich geliger nicht vermochten, vnd muſten ſich darumb aus dem veld fügen, dadurch in auch nicht fuge in den lantsfrid ze treten, vnd darumb ſolt nu geſcheen, das ettlich aus den lantleuten, den lantsfrid ſolten C beſigln, darumb das ſy des nicht vermochten zu behalten, iſt wol zu verſteen, das daraus manigueltig zwitrecht vnd vnrat mochten entſteen.

Item das von des fürſtentum Oſterreich nuczen vnd rennten werd beſtellet ſolich ausrichtung zetun, als in der zedel vnſers fürnemens iſt begriffen.

XCIII.

Comitum, Baronum &c. Auſtriæ articuli ſiue capita, quæ ad deliberandum adſumi debere exiſtimant.

 Ex

Ex publ. actor. Commentar. Civ. Vindob. vol. 1. fol. 184. p. 1.

Der Grauen, Herren, Ritter vnd Knecht erſtes furnemen.

Item ob für ſich zenemen wer, das vnſer antwurt, auf ſolich anbringen von erſt alſo ſtund, das vnſer genedigiſter Her der Römiſch Kunig &c. ſecze ain Lantmarſchalh, damit das lantsrecht gee, vnd yedemman dem armen als den reichen, vnd demſelben Lantmarſchalh zugeb ainn Haubtmaen, nach Rat der lantſchaft, vnd demſelbee Haubtman zuſchaff anczal geraiſigs volks, die dann dem land nuczlich ſey von den nuczen vnd rennten, die dem Fürſtentum zu Oſterreich zugehorn, vnd nem darczu zu hilff all inwoner des lands Oſterreich, das die von irn nuczen vnd gulten, ſy ſein geiſtlich oder weltlich, Prelaten, Pharrer, Caplen, vnd auch all, dew die jerlich gult oder ander guter in dem land zu Oſterreich haben, vnd ob der Enns, dar under nyemand hindan geſaczt, das yedem werd ain anſlag gemacht mit weltlichem volk ze roſſen vnd ze fuſſen nach ſeinen vermugen, wieuiel er dauon werlicher haben ſol, vnd das derſelb anſlag köme in ain verſchribnes Regiſter, und demſelben Haubtmann geantwurt werd, vnd von im nicht verrer geraicht werd, was dann dieſelb ſumm pringen wurde des volks, das daſſelb volk zugeſchafft werd dem Haubtmann, den vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig &c. nach rat der lantſchaft ſeczen wirt, vnd wer der ſeye, der dem Ladtmarſchaih nicht gehorſam ſein wolt, vnd dem rechten das wiſſentlich wer, vnd wolt dem andern gwalt vnd vnrecht tun, vnd nich bey lantſrechten beleiben, oder dem lantsrechten nicht gehorſam ſein, ſo ſol derſelb Haubtmann mit dem volk, das vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig &c. dem Haubtman zu der landſwer zugeſchafft, von den nuczen vnd renntten, als oben gemelt iſt, vnd auch ob noth dabey wer, mit allem volk, das dem land wirt angelegt demſelben gewaltſamlich darczu pringen, das er demſelben landſrechten gehorſam ſey.

Item vnd auch alle die aufwendigen des lands ze Oſterreich, die da Erb vnd gult in dem land zu Oſterreich haben, es ſein gefürſt, geiſtlich oder weltlich Prelaten, Pfarrer, Grafen, Heren, Ritter vnd Knecht, Burger vnd gemmain leut, in maſſen als oben begriffen iſt, all die erb vnd gult in dem land ze Oſterreich haben vngeuerlich, nyemand darinn aufgenomen, vnd hindan geſaczt, darauf auch ain anſlag gemacht werd, auf ir nucz, gult im land, als ainen inwoner des lands an aufgenomen kain vnderſchaidung, das auch derſelb anſlag geſchrift genomen, vnd dem Haubtman zubracht werde, das, das dann dem land ze nucz vnd fromen genuczt vnd gebraucht werde damit das land in rue vnd frid kome.

Item auch alle die Stet vnd Merkcht, Dorffer, Höff, die dem Fürſtentum ze Oſterreich zugehorn, darauf auch ain anslag gemacht werd, vnd in geſchrift kom nach ainer anczal volks, vnd dem Haubtman zubracht werd, nach yeds ſtaten vnd ver-

Digitized by Google

vermugen, alsdann etwan bey zeiten vnſers gnedigiſten Herrn Kunig Albrecht &c. ſeligen gedechtnuſs geweſen iſt, vnd das das volk alles genuczt werd zu des lands notdurften, nucz, frum, vnd zu frid.

Item ob ſich begeb, das derſelb Haubtman muſt fürslag tun von wegen hiecz den, die dem lantsrechten nicht gehorſam wolten ſein, vnd ob verſtanden wurde, das der Haubtman von den veinten gedrungen ſolt werden, damit das veld geraumt wvrd, ſo mag der Haubtman ain yedenn inwoner des lants aufuordern B nach allem ſeinn vermugen, vnd wer darczu nicht geſchikt wer, der ſol dennoch ſein hilff darczu tuu mit werlichem ze roſſen vnd ze fuſſen, nach yeds vermugen getreulich vnd vngeuerlich, damit das veld geſterckt, und der landsfrid fürgangk beſchirmt, vnd gehalten werden.

Item ob ſich begeb von den veinten, das die, die der Haubtman zu in eruodert hiet, in venknus kemen, oder ſchadem von den veinten nemm, C das redlicher ſchaden wer, denſelben ſchaden ſol der landsfürſt denſelben, die da ſchaden emphangen haben, fürderlich abtragen, vnd darumb entrichten, vnd auch von der venknuſs ledig machen.

Item ob ſich begeb, das wir von dem Haubtman in ain veld eruodert wurden, ſo ſol vns ain lantsfürſt fürſehen, vnd halten, inmaſſen als das von alter her iſt komen vngeuerlich.

Es ſol auch das land ob der Enns mit aller der meldung vnd artikln, A als vorberurt iſt, in aller der maſs mit fridung vnd hilff ſteen als das land Oſterreich.

Begeb ſich ſach von inwonern oder auslendigen des lands zu Oſterreich vnd ob der Enns, die gut darinn hieten, vnd nicht gehorſam ſein wolten ſolichs nucz vnd frumen, der betracht iſt, durch des lands nucz vnd frumen aller meniklich, ſo ſol der Haubtman daran ſein, das der darczu geholden wert, als das dem land notdurft iſt.

Item auch iſt für ſich ze nemen, das in yedem virtail des lands ſol ain Haubtman geſaczt werden, derſelb ſol ganczen gwalt haben, ob des notbeſchech das der Obriſt Haubtman in eruodern wurd, das dan derſelb Haubtman des virtails mit allem volk geraiſigen vnd fuſ volk in ſeinn virtail aufuordern ſol, vnd ſich mit dem volkch zu dem Obriſten Haubtman eylund fugen ſol, vnd des ſol yeder in dem virtail, er ſey geiſtlich oder weltlich, demſelben Haubtman gehorſam ſein.

Vergeſſt der zerung nicht, die dem Haubtman aufdas potenlon kuntſchaft &c. gee, wo das zenemen ſey.

Es ſol auch in yedem virtail ain ordnung gemacht werden von werlichem ze roſſen vnd ze fuſſen, von wegen vnd püchſen vnd das vormaln zu guter maſs für handen genomen ward.

Solich darlegung, ſo vorgemelt iſt, haben wir getan von gutlichen willen vnſſelb ze ern, vnd dem land ze nucz, doch alſo das es vns vnd

vnſern

Digitized by Google

vnſern nachkomen hinfür kain ſchaden vnd mangl an vnſrer herkomen gerechtigkait nicht pringen ſol, vnd auch darumb verſorgt werden, vnd verſchreibung vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs vns getan.

XCIV.

Civium Auſtriæ ad ea, quæ modo protulimus, Reſponſum. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 154. p. 1.

Darauf was der Burger von den Steten antwurten.

Gnedig vnd lieben Herren, als wir ye ains verſchreiben lantsfrids begert haben, das iſt vnſerenthalben dem land zu gemainen nucz vne frumen fürgenomen, als verr wir das haben verſtanden, nu aber ewr Gnad vnd ir all vermaint, das nicht füglich ſey, in ainen verſchribnen landsfrid zu geen, von ſachen wegen, die vns in warten vnd ſchrifftlich fürgehalten ſind, vnd habt da pay ettlich artikel auffſchreiben laſſen, ob die für ſich ze nemen wern? Gnedig vnd lieben Herren nu unſer ghedigiſter Herr der Römiſch Kunig den lantſrid auch gnediklich fürgenomen, vnd darumb aller lantſchaft gemainklich gedankt, den tag hergeſeczt, vnd beſtettung darüber zetun erpoten hat, darumb ſo fugt vns nicht, das wir vns in anderweg ichts annemen, oder veruahen zu uerſchreiben, oder zu verwilligen, ſunder was wir nu dem land zu fürdrung vnd hilff, auch zu nucz, frid vnd recht tun mugen vnd ſullen, als von alter herkomen iſt, des ſey wir willig als uerr wir des ſchuldig ſein.

XCV.

Imp. Friderici tabulæ, in quibus rationem & normam, ad quam tutoris nomine moderari Auſtriæ apud animum ſuum conſtituerit, deſcribit, eamque a ſtatibus & ordinibus Auſtriæ ratam haberi vult. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 185. p 1.

Darnach habent Grefen, Herrn, Ritter vnd Knechtt, die hernach geſchriben ordnung betracht für den lantsfrid, vnd den Prelaten vnd den Burger in ſchrifft fürgehalten an Fraitag vor Letare (*20 Martii*). vnd lautet alſo.

Ordnung Brief.

Wir Fridreich &c. bekennen als vormund vnſers lieben Vettern Kunig Laſſlabens, der noch zu ſeinen beſcheiden jarn nicht iſt komen, vnd den wir mit ſambt dem Fürſtentum Oſterreich innhaben vor ſolher merklicher Krieg, Stoſs, raunigberey vnd zwilnuſ wegen, die ſich in vnſerm fürſtentum Oſterreich maueltiklich erhebt, vnd auch von auswendigen krieg, der in daſelb vnſer fürſtentum von Vngern von Behem vnd Merhern vncz her ſich begeben habent, vnd geſchehen ſind, vnd hinfur ob die nicht vnderkomen wurden groſlicher wachſen, vnd erheben mochten, das wir dadurch als vormund deſſelben vnſers lieben Vettern

tern Kunig Laſſlabens ſolh vnpilliche ſachen zu vnderkomen, damit daſſelb vnſer Fürſtentum land vnd leut, geiſtlich vnd weltlich deſter pas in frid vnd gemach geſeczt mugen werden, mit den Erſamen vnſern Furſten vnd lieben andechtigen den Edeln vnd vnſern lieben getrewn, den Biſchofen, Prelaten, den Grauen, Herren, Rittern vnd Knechten, vnd den Erbern weiſen vnſern getrrewn lieben vnſern Burgern aus vnſern Steten vnd Merkten, deſſelben vnſers Furſtentumbs ainer ſolhen ordenleichen vnd redlichen betrachtung, ordnung vnd berednuſs ſein vberain komen, wiſſentlich in kraft der geſchrifft als hienach iſt begriffen.

Von erſt ſullen wir in vnſerm abweſen von Biſchouen, Grauen, Herren Rittern vnd Knechten des Furſtentumbs Oſterreich ain gleiche anczal ſeczen, die von vnſern wegen das land regirn, vnd in allen wegen fürſehen nach notdurften vngeuerlich.

Item wir haben vns auch verfangen, das wir ainn Lantmarſchalh vnd ainn Obriſten Haubtman des lands nach rat vnſer ret vnd der lantſchaft aufnemen, vnd ſeczen ſullen vnd wellen an lenger auffſchub vnd verczichen, vnd wir ſullen demſelben vnſerm Lantmarſchalh zu ſchaffen, vnd geben drei von den Herren, vnd drei aus Rittern vnd Knechten, die ſtetigs das landsrecht mit ſambt demſelben vnſerm Lantmarſchalh helffen zu beſiczen, vnd er ſol vnd mag ſuſt darczu von Herren, Rittern, vnd Knechten, als uerr er das ye zu zeiten mag ſtat gehaben als uil nemen, vnd die niderſeczen, damit das landſrecht notdurffticlichen beſeczt, vnd geregirt mug werden, vnd das recht ſein gankch hab, vnd yedem man dem armen als dem reichen geiſtlichen vnd weltlichen widergee, was gleich vnd recht ſey. Es ſullen auch ſolh vnſer lantleut, ſy ſein geiſtlich oder weltlich, oder in welchem ſtand die ſein, ſy al vnd ir yeglicher beſunder an aim gemainn gotlichen vnd gleichen landſrechten ain benugen haben, vnd dem gehorſam ſein recht nemen, vnd recht geben vmb bew einem zu dem andern zu ſprechen hat vngeuerlich, wir ſullen auch mit dem egemelten vnſerm Lantmarſchalh vnd vnſerm Haubtman ob der Enns beſtellen vnd ſchaffen, vnd ſelbs auch daran ſein, das den klagern, armen vnd reichen, die rechtens bedurffent vnd begerent, furderlich recht widergee, vnd getan werd, an den Steten vnd zu den tegen, da ſich das dann nach lantrecht vnd gewogenhait rechtlich vergen ſol, als das von alter loblich herbracht iſt, da auch dieſelben vnſer lantleut, alſ offt ſy von vns vnſerm Lantmarſchalh in Oſterreich, oder vnſerm Haubtman ob der Enns, nach lantsrechten geladen, oder geuodert werden, fürkomen, vnd ſich verantworten ſullen durch ſich ſelbs oder durch ir anwelt mit vollmechtigen gewalt vnd auch das recht darumb vberſteen, des gehorſam ſein, vnd dawider nicht tun chainen wegen, vor vnſer oder denſelben vnſern amptleuten, oder wo dan das rechtlich hinczogen ſol werden, das auch ſol recht nicht werden geſchoben, noch aufgehebt. Es ſey dann mit beder tail wiſſen vnd willen, oder durch mer-

klicher notdurft willen des lands, oder in ander weg vngeuerlich, oder aber zu ſolhen zeiten, ſo man doch ſuſt gewondlich im jar die recht pflicht czeſchieben.

Item das alle lands recht, landtgericht, Statgericht, vnd alle andre gericht geiſtliche vnd weltliche, wie die genant ſein, damit all Prelaten, Pfaffhait, Grauen, Herren, Ritter vnd Knecht, Stet vnd Burger, land vnd leit rechtlich vnd guter gewonhait herkomen ſind, bey irn krefften beleiben, vnd gleich dem armen als dem reichen volfurt, vnd gehalten werden, damit nyemand rechtlos werd gelaſſen, es ſullen auch all zuſpruch, ſy ſein vmb aigen lehen erbſchaft, perkrecht, purkrecht, ligund, oder varund hab, geldſchuld, oder ander ſachen, die gerichtmeſſig ſein anbracht, gericht, vnd gehanndelt werden, als von alter iſt herkomen yeglichs an den Steten vnd vor den Herren, Richttern vnd ambtleuten, da ſy von recht hingehoret angeuerde.

Es ſol auch nyemand in dem land dem andern mit abſagen noch mit angriff beſchedigen, oder leidigen, an ſeinen ern, leib oder gut, mit prannt, raub, nam, venkchnus oder kainerlay anwell, oder beſwernuſs, ſunder er ſol ſein anſprach oder vordrung tun, vnd nemen an den Steten, da er das zu recht tun ſol, wenn im aber das recht nicht geuolgen mocht, vnd verczugen wurd, vnd das ſol an vns, oder vnſern lantmarſchalh in Oſterreich, oder für vnſern Haubtman ob der Enns vnd andern ennden. da das pillich beſchehen ſol, bracht, A werden, da mann im dan fürderlich rech pieten, vnd widerfahren laſſen ſol, als lands recht iſt vngeuerlich.

Vnd derwarten, das ſolch raubery vnd angriffe im land als oben berurt iſt, getilgt, vnd vnderkomen, auch das lantſrecht deſter pas mug ſein gangkch haben vnd geſchermt, vnd den veinden deſter fürderlicher widerſtanden, vnd die ungehorſamme zu gehorſam pracht werden, ſo haben wir vns verfangen dem vorgemelten B vnſerm Obriſten Haubtman, den wir alſo ſeczen werden, das wir im am anczal ſouil geraiſigs volkchs nach rat vnſer ret, vnd der die lantſchafft ye dartzu geben ſol, zu ſchaffen ſullen vnd wellen, das er denn, wenn des notdurfft iſt, die zu nucz vnd furdrung dem land nuczen vnd geprauchen ſol.

Darczu ſo habent ſich die Biſchouen, vnd vnſer Prelaten vnd Prelatinn zu befridung nucz vnd gemach deſſelben vnſers Furſtentumbs verfangen ze geben alſ uil. Item die C Grauen, Herren, Ritter vnd Knecht alſ uil, Item vnſer Purger in vnſern Steten vnd Merkten alſ uil. Item ſich habent auch die Pfarrer vnd Kapplen vnd ander geiſtlich leut von irn gotzgaben auch alſ uil veruangen.

Es ſol auch auf aller geſſt güter geiſtlicher vnd weltlicher, ſo ſy im land Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns habent, aufgelegt werden ſo uil, vnd ſol dann ſolher anſlag, ſo auf die inwonner vnd geſt getan wirdet, yedem mann zugeſchriben, vnd zu wiſſen getan werden, die ſullen dann ſolh nuczper volkch vnſerm

Haubt-

Digitized by Google

Haubtman zu ſchikchen, das im fü-A glich ſey aufczenemen, oder ob ſy des volkchs nicht wol gehaben mochten, vnd des vertragen mainten ze ſein, oder ob ſy ſolh volk ſchikten, das dem Haubtman zu dem Krieg vngeuerlich nicht fuget aufczenemen, das dem der, oder die ſy ſeine inwoner oder geſt alſuil gelts, als auf ainn werlichen gepürt zu geben, den reihen, die aus den vir partheyen zu ſolhem innemen gegeben werden, die ſullen auch dann ſolh nucz volkch darumb mit wiſſen vnd nach rat des Obriſten Haubtmans vm ſolh gelt be-B ſtellen, vnd das demſelben vnſerm Haubtman antburtten, der das denn mit ſambt andern volk, ſo im zugeben wirdt, auch nuczen, vnd geprauchen ſol zu des lands notdurfften als ſich gepurt. Es ſullen auch ſolh obgemelt innemer der lantſchafft, dann von ſolhem gelt vnd irm innemen, vnd ausgeben, wie damit gehandelt wirdet, raitung tun, den die aus der lantſchafft darczu geben werdent angewerde.

Item es iſt auch beredt, vnd verlaſſen worden, das in aim yeglichen virtail des lands zwen Haubtman, ainer aus den Herren, vnd ainer von Rittern vnd Knechten ſullen geordnet vnd geſaczt werden, vnd es ſullen dann die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die Pharrer, alſ uil die Holden in denſelben virtailn habent, vnd die, die der geſt güter gewaltig ſind, ain ordnung denſelben irn holden machen, den zwainczigiſten oder zehentiſten oder mer vnder in aufzebringen nach gelegenhait der ſachen, vnd als man des ye ſtat mag gehaben, die mit harnaſch, püxen, puluer, deichſelwegen vnd andern notdurften wol zugericht, vnd fürgeſehen ſein, vnd wie ſy dann ſolh ordnung machen werdent, die ſullen ſy denſelben Haubtleuten in den virtailn in geſchrift geben, vnd irn leuten darauf emphelhen, wenn ſy von denſelben Haubtleuten eruodert werden, in gehorſam ze ſein, dieſelben Haubtleute ſullen dann ſolh geſchrifft vnd ordnung dem obriſten Haubtman antwurtten, damit das er ſy, vnd die leutt auch darnach wiſſe aufczeuordern, vnd ſodann der obriſt Haubtman dieſelben Haubtleut mit dem Volkch, das ſy vnder in habent, ob man ſich fürſlahen ſolt, oder ob die Veind in das land zu gen eruordern wurd, die ſullen dan damit vnd mit dem geczeug vnd wegen, als vor begriffen iſt, berayt vnd auffein, zu im oder wohin er ſy vodert ze ziehen, damit dem land geholffen, vnd fürgeſehen werd.

Wir wellen auch ſchaffen, vnd beſtellen, das vnſer vrbarleut, hubleut, inwerts aigner, vogtleut vnd C ander, die auf dem land ſiczent, vnd in vnſer kamer gehöret, wellend, die in den egemelten vnſern virtailln niderhalb vnd ob der Enns wonhafft ſind, das ſy, wenn ſy, von den Haubtleuten geuodert werden, auch in ſolhem ordnungen ſteen vnd aufſein, in aller maſs, als oben begriffen iſt.

Es ſol auch der vorgemelt vnser obriſter Haubtman vollen vnd ganczen gewalt haben, das er vnſer Soldner, was wir im der zugeben werden, auch das volk was des die

A Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, die von den Steten vnd geſten haben werdent, darczu das fuesvolkch in den virtailn, was er nach rat vnſer Ret ſolhes volk ye zu zeiten aufuordern wirdt, die im auch des allczeit gehorſam ſein ſullen zu des lands notdurfften, wann des notgeſchiecht, nuczen vnd prauhen, vnd vnſerm Lantmarſchalh, wo im das zu ſwer wer, damit wider die, die dem landsrechten nicht gehorſam ſein wolten, beholffen ſein, damit ſolh vngehorſam im land zu gehorſam bracht, vnd rauberey vnd ander vnpillich ſachen, die ſich B yetz maniguelticlich im land begebent, widerſtanden werdent, damit geſt, Kaufleut vnd ander inwoner des lands ſicher vnd nach irm notdurfften in das land vnd daraus gearbaiten vnd von gewerb getreiben mugen, als ſy zu recht tun ſullen, vnd als mit guter gewonhait des lands iſt herkomen, doch ausgenomen ob ettleichen geſſten nach rat verpoten wurd, das ſy ſolh ir handlung in das land nicht ſolten treiben, widerfur den darüber icht, ſo ſolt man in von der ordnung wegen, dar- C umb nichts phlichtig ſein angeuerde, es iſt auch beredt worden, das wir ſchaffen vnd verlaſſen ſullen, das von vnſern wegen mit in den vmgelegen landen von ſolher angriff wegen, die in das land vnczher geſchehen ſind, vnd noch teglich geſchehen, fürderlich Teg angelegen Stet gemacht werden, dahin wir den auch vnſer potſchaft tun ſollen, vnd wellen zu verſuchen, damit zwiſchen den landen ye frid gemacht werde. Wer aber das vnſer landleut ainer oder mer in dem land geſeſſen zu andern auſſerhalb des lands wonhaften zuſpruch hieten, die ſullen das an vns oder vnſerm Landmarſchalh in Oſterreich, vnſerm Haubtman ob der Enns, oder in vnſerm abweſen an vnſer Ret bringen, den ſullen wir oder vnſer Amptleut, oder Ret ſchreiben, oder Potſchafft darumb tun, damit den inwonern von den auſlendern widergee, was gleich vnd pillich ſey, wer aber, das ain auſlender zu ainem inwoner des lands ichts zu ſprechen hiet, das ſol auch beſchehen mit Recht, vnd ſullen wir dann mit vnſerm Lantmarſchalh in Oſterreich, dem Haubtman ob der Enns, oder vnſern Reten von vnſern wegen beſtellen, vnd ſelbs daran ſein, das den klagen recht nicht verczogen werde, vnd das land darumb nicht angriff gewinn. Geſchech dann, das wider ſolich geleich vnd ordentlich erpiettung yemands das land angreiffen, oder den angriff machen wolt, wider den oder die ſullen vnd wellen wir beſtellen, vnd mit ſambt vnſer lantſchafft in Oſterreich darczu helffen, ſolich angriff vnd mit willen zu wennden, wenn des not geſchiecht vngeuerlich.

Geſchech aber, das ſich derſelb vnſer obriſter Haubtman notdurfft wegen ettlicher, die dem lantsrechten nicht wolten gehorſam ſein, oder von ander redlicher vrſach wegen für ain geſloss oder meniges hie im land mit dem volkch, das wir vnd die lantleut im zugeben werden, als vorgemelt iſt, fürſlug, vnd beſeſſ, dafür mochte, vnd ob der Haubtman verſtund, das die veind wider alſo ſtarkch wern, dadurch er beſorgte, er muſte das veld raumen, ſo

Digitized by Google

ſo ſol vnd mag denn derſelb vnſer obriſter Haubtman von ſeins gewalts wegen, den er von vnſern wegen hat, yeden mann auſuordern zu im ze reiten, vnd zu ziehen ze roſſen vnd ze fuſſen nach ains yeden vermügen, vnd nach innhaltung der ordnung: ob aber yemand von krankhait oder ander weg vngeuerlich darczu nicht geſchiht wern, die ſullen ir volk dannoch ſchikchen, vnd hilff darczu tun, aber nach laut der ordnung, damit dem Haubtman fürderlich zuſchub getan, vnd er vnd das veld geſterkt, vnd das land befrid werden.

B

Wer aber, das ſich der krieg im lannd meret, oder von den veinden auswendig des lands gewalticleich in das land getriben wurde, alſo das der Haubtman mit der anczal volkchs, ſo wir im zu geben werden, vnd mit der egemelten ordnung zu kranckh wer, ſo ſullen, vnd wellen wir aber denn nach rat vnſer Ret, vnd der, die aus der lantſchaft darczu geben werden, in mit volk nach notdurfften ſterkchen, vnd mit hilff vnd zuſchüben nicht laſſen, damit er dem land deſter pas vorgeſein, vnd das in frid vnd gemach bringen muge.

C

Vnd ob ſich ſolh zug, rays, oder fürſleg fugten, ſo ſol man den frewndten vber irn willen vnd vnuergolten nichts nemen, ſunder yeder ſol notdurft mit im fürn oder kauffen, wer aber das vberfur, der hiet wider die ordnung vnd berednus getan, vnd ſolt darumb fürgeuordert vnd mit im geſchafft werden, den gelaigten, die des begerten widerkerung ze tun, damit ſy vnclaghafft wurden, des dann die von den ſolh beſwernus wern beſchehen, an widerred ſullen gehorſam ſein vngeuerlich, vnd ob in dem land ichts genomen, oder geraubt wurdt, das ſol nyemand wiſſentlich kauffen, weder in Steten, Merkten noch auf dem land, vnd ob das yemand kaufft, der ſol das vmbſuſt widergeben den, der das gut geweſen iſt, man ſol auch beſtellen, ſo man alſo raiſt, oder zu veld ligt, das man rechten kauffe von wein, prot, fleiſch vnd andern notdurfften geb vngeuerlich.

Item ob ain Stat, veſſt, haus oder geſlos im land gelegen, das zu dem Fürſtentum gehört, oder ains im land Erb oder ſacz geweſen wer, oder ob yemand ſuſt verſchreibung darauf hiet, verlorn wurd, ſo ſol der obgemelt vnser obriſter Haubtman von vnſern vnd der lantſchaft wegen ſeinn vleis tun, damit das widergewanen werd, vnd ob ſolh geſlos, veſt, Stat oder haus, oder ob es ains andern wer, der in der ordnung ſtund, wider ingeantwurt werden, wer es aber ains, der in die ordnung nicht getreten hiet, ſo ſoll man ſolh veſt, geſlos, Stat oder haus zu gemain nucz des lannds nemen vnd gepranchen.

Es ſol auch kainer in dem land geſeſſen ander leut oder auſlender zu dem krieg ynner lands, aus dem land enthalten, behauſen, oder behofen, andern leuten zu ſchaden, noch die veind anualler oder beſchediger des lands wider dieſe ordnung beſchitten, beſchirmen, oder fudern mit geczeug noch in ander weg, ob ainer oder meniger das wider die ge-

gegenwurtig ordnung teten, vnd ſolher betrachtung nicht wolten gehorſam ſein, ſo ſol der obriſt Haubtman daran ſein, vnd wir vnd vnſer lantleut ſullen im des verhelffen, das die geſtraft vnd erynndert werden, das ſy vnrecht vnd wider gemainen nucz getan haben.

Item wir ſullen vnd wellen auch dem egemelten vnſerm obriſten Haubtman, vnd den ſoldnern, die wir im zu ſchaffen werden, auch was vnſer lantleut, oder derſelben diener, dem Haubtman nach ſeinen begern zu reiten werden, für ritterlich vnd redlich ſcheden ſten, was ſy der nach emphelhnuſs deſſelben vnſers Haubtman nemen, vnd emphahen wurden, nach vnſrer Ret rat, vnd erkantnuſs, vnd in des vnſern ſchadenbrief darüber geben, nach vnſers hofs ſiten vnd gewonhaiten vngeuerlich.

Geſchech auch, das ſich ſolh beſeſſ oder krieg vber ain moneid im land verczugen, ſo ſullen, vnd wellen wir beſtellen vnd ſchaffen, das vnſern lantleuten, die des alſo verhelffent, nach auſgang des yeczgemelten Moneids mit notdurfften oder dafür mit ſold von des lands renten vnd nuczen werd fürgeſehen, damit ſy irer zerung vnd darlegens deſter pas zu komen mügen, als das von alter iſt herkomen, vngeuerlich, wir wellen in auch darauf für redlich vnd ritterlich ſcheden ſten, als das vormaln auch iſt herkomen angeuerde.

Wir ſullen vnd wellen auch beſtellen, vnd fürſehen von des lands nuczen vnd rennten, das albeg werchleut, püchſen puluer vnd ander geczeüg, ſo man zu gewynnung der geſlöſſer oder gegen der veindten auf dem veld bedorf, wan die der Haubtman eruodert, das die dann vorhanden ſein, damit man daran nicht abgang hab, ſo es zu ſchulden köme.

Item es iſt auch lautter beredt, das wir den vorgemelten vnſern Lantmarſchalh vmb ſeinn ſold, auch den egemelten vnſern Haubtman vmb den ſolt ſeiner Haubtmanſchaft vnd potenlon gen wird, vnd den ſoldnern irn ſold auch von den nuczen vnd rennten unſers Fürſtentumbs Oſterreich albeg zu rechter zeit beſtellen, vnd ſchaffen ſullen zu entrichten an lenger aufſſchub und verczihen, damit ſy ire Ampter deſter pas auſrichten, vnd verweſen mugen, vnd auch demſelben vnſerm Haubtman vnd ſoldnern vmb ir ſcheden ain benügen tun, nach laut vnſers ſchaden briefs, als vor begriffen iſt, vngeuerlich.

Item ob auch die vorgemelten Haubtleut in den virtailn auf das aufbringen des volks auf zerung, kuntſchafft, potenlon zu dem Obriſten Haubtman oder ander weg zu notdurft der lands vngeuerlich icht auſgeben wurden, oder ob ſy oder die irn von ſolhs auſgeben wegen des volkchs icht Ritterlich vnd redlich ſcheden nemen von den veinden, wie ſich das vngeuerlich begeb: darumb ſullen vnd wellen wir mit vnſerm ſchadenbrief auch ſunderlich verſorgen, vnd ſy vmb ſolich auſgab vnd ſcheden ſchaffen auſzurichten, auch als vorgemelt iſt.

Item

Item es ſol auch die gegenburtig ordnung in allen Steten vnd Merkten ſunderlich geruſſt werden, damit der yederman ain wiſſen hab.

Vnd ob nnſer lantleut ains oder menige inſigl an die ordnungs zedel nicht bracht wurden, wie ſich das fugte, mit dem ſol die gegenburtig ordnung mit chainerlay ſachen zurut, vnd verhindert werden, wan ſy ſol dennoch in volliger macht beleiben, als unſer aller inſigl angehenngt weren, vnd ob die ordnung zedel zu chlain wer, das vnſer aller inſigl nicht mochten daran werden angeuerde, ſo ſol ain ander zedel in gelaicher lautt zu der gelegt, vnd geordnet werden, an die dan ain yeder ſein inſigl gehenkchen, vnd ſein namen auf das preſſel, daran ſein inſigl gelegt wird, geſchreiben mug, vnd ſol das dann als gancz kraft haben, als ob unſer aller namen in der ordnung zedel geſchriben wern.

Item es iſt auch ſunderlich berürt, vnd beredt worden, das ſolh betrachtung vnd verwilligung, damit ſich dieſelbe vnſre lantleut von Biſchouen, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechten in dieſer berednuſs und ordnung vns vnd dem land zu dinſt vnd in ſelbs zu eren vnd frumen verfangen, vnd beweiſet haben, das ſy das nicht von gerechtikait ſunder von guten willen getan haben, vnd ſol in irn erben vnd nachkomen, auch das an irn rechten vnd freihaiten vnuergriffen ſein vngeuerlich.

Vnd zu volfürung der vorgemelten ordnung haben wir egenanter Kunig Fridreich als vormund des obge- A nanten vnſers lieben vetterrn Kunig Laſſlabens von ſeins vnd des lands Oſterreich wegen, als verr vns dieſelbe ordnung in allen vorgeſchriben ſtukchen vnd artikeln berürt vnſer inſigl daran geſchafft zu henken, desgeleichen wir obgemelt Piſchouen, Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die von den Steten vnd Merkten zu auſrichttung vnd vollendung derſeben ordnung, alſ uerr die auch vnſer yedem in den obgemelten artikeln vnd maynung antrifft vnſere inſigl auch an dieſelben B ordnung gehengt.

Auch ſol die gegenburtig ordnung wern von ſand Jorgen tag ſchierſt chinftigen vberain jar, vnd nach auſgang derſelben zeit ſol die dann gancz krafftlos vnd vernichtet ſein vngeuerlich.

Item nach ausgang des jars ſol dann der brief getott, vnd yedem ſein inſigl wider geantwurt werden.

C

XCVI.

Statuum & Ordinum Auſtriæ rationes, laudatis Friderici literis oppoſitæ, præit reſponſum Prælatorum primum. Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 189. p. 2.

Die ordnung von Herren, Rittern vnd Knechten des lands fürgenomen in geſchrifft, verleſen, vnd fürgehalten worden an Fraytag vor Letare (*20. Martii*). vor mittag, darauf namen in die Prelaten vnd Purger vonn Steten ain

bedecht-

bedechtnuſs, vnd teten der Lantſchafft, yede Partay beſunder in geſchrift ain antwurt, an Eritag vnſer lieben Frawn abent, der Verkündung (*24. Martii*) als paid antwurt hienach geſchriben ſtehend.

Der Prelaten antwurt auf die ordnung, die fürgehalten iſt, vnd iſt auch getan worden an vnſer Frauen abend Anunciationis.

Wolgeporn Gnedigen Edeln vnd veſſten lieben Herren, als ihr ain ordnung habt auffchreiben laſſen, B der wir vns ſolten verwilligen, darauf wir bedechtnuſs haben genomen, alſo antwurten wir nachdem als wir geiſtleich zu dem gotsdinſt geſtifft gewidnet, vnd des frids am maiſten dürftig ſein, damit wir durch vnfrid vnſ ſelber vnd die löblich ſtifftung der gotshawſer nicht ſtorn noch zerütten, auch der gotſdinſt nicht gemynnert werde, das vns ye mit nichte pas wer dann mit äinem gotlichen erbern vnd gleichen verſchriben lantsfride, wie der zu gemainn nucze das lands vnd aller inwoner C mocht fürgenomen werden, nu aber ain ſolher verſchribner landsfrid iſt abgeſlagen, der doch vormaln bey andern tegen bered, auch vnſerm gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig gnedigclich angewiſen, vnd alle lantſchaft yecz darumb her geuodert vnd betegt iſt, vnd auch wir vnſern halben nicht peſſers verſtanden haben, dann das derſelb landſfrid zu gemainen nucz des lands am peſten wer zu betrachten, vnd fürczenemen, dafür nu ainer ordnung ſolt gedacht werden, als vns die in geſchrifft gegeben iſt, wann aber wir A nicht verſteen, das vns die fuglich ſey aufczenemen dauon, ſo wellen wir aus vns gern darczu geben, alſo das in gegenbürtigkait vnſers gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs mit ſeiner kunigclichen Gnaden wiſſen vnd willen geredt wird aus ainer ordnung, die gemainem nucz des lands vnd aller inwonern yedem in ſeinem ſtand gleich, vnd nyemand fur den andern darinne beſwert ſey, vnd das ſolhs dann auch nach notdurfften anbracht werde.

XCVII.

Civitatum Auſtriæ ejusdem argumenti Reſponſum. Ex publicis Actorum Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 190. p. 2.

Der vonn Steten antwurt auf die ordnung, die fürgehalten iſt.

Genedig vnd lieben Herren auf die ordnung, ſo vns in geſchrift iſt fürgehalten, ſtet vnſer antwurt, das wir vns nichts anders mugen annemen zu verwilligen, oder zu uerſchreiben, dann in ainen götlichen gleichen nuczen vnd erbern Landſfrid, darumb das vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig desgeleichen genedigclich furgenomen, vnd begert, auch alle lantſchafft dadurch her geuodert, den tag geſeczt, vnd beſtettung darvber zu tun erpoten hat, darauf wir von den Steten niderhalb vnd ob der Enns von vnſern Eltern mit gewalt geuertigt ſein, ſolichs aufczenemen vnd anders nicht, ſo das fürgenomen, vnd betracht wurd, alſo das nyemant darinn für

den

den andern beſwert wer. Seyd nu der verſchriben landsfrid abgeſlagen iſt, vnd ain ordnung dafur ſolt betracht werden, ſo ſein wir willig aus uns darczu zegeben, alſo das in gegenburtigkait mit wiſſen vnd willen vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs daraus geredt ain gemainen nucz des lands fürgenomen, vnd an vnſer Eltern anpracht werd nach notdurfften, darin dan nyemant für den andern beſwert ſey.

B Vnd als paid antwurt wurden getan, do redten vnſers gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs Ret der Hofmaiſter der von Neitperg, Her Hanns von Starhenberg, wie vnſer gnedigiſter Herr der Kunig durch ſeiner genatigen geſchefft wegen, diczmals ſelbs hie bey den ſachen nicht geſein möcht, aber ſy wolten ſich ſeiner gnaden willen vnd wiſſen annemen, das noch aus yeder partey darczu ſolt geben, vnd aus den ſachen geredt werden, damit der tag ainn fürgangk hiet, darauf namen in die Prelaten ain bedechtnuſs, C vnd auch die von Steten vncz auf morgen vnſer Frawn tag, nachmittag vmb zwey, vnd kömen wider gen hof, vnd Herren Ritter vnd Knecht lieſſen hörn ain zedel, wie ſy die ordnung betracht, vnd fürgenomen hieten, vnd vnſerm G. Erbherrn Kunig Laſſlawen dem land vnd auch vnſerm gnedigen Herrn Kunig Fridreichen als ain vormund vnd wartunden erben zu nucz vnd frumen vnd auch nicht peſſers verſtunden, vnd darumb wolten ſy gern darczu geben, die vormaln aus in darczu geben wern, das aus der ordnung geredt wurd &c. und alſo wurden die Prelaten vnd die vonn Steten vnderredt, das ſy diczmals auf des hofmaiſters vnd der andern Rete begern, nicht ein antwurt teten, vnd am Phincztag nach vnſer Frawn tag des morgens kömen die Prelaten vnd die vonn Steten wider gen hof, vnd begerten ſich auch zu hörn laſſen, die wurden alſo gehort in irer antwurtt.

A (margin mark beside the first line of the right column: "nung geredt wurd &c.")

XCVIII.

Reſponſum Prælatorum alterum. Ex publ. Actor. commentariis. Civit. Vinbob. vol. 1. fol. 191. p. 1.

Der Prelaten andere antwurt auf der Rete begern.

Genedigen vnd lieben Herren, als ir von vnſers genedigiſten Herren des Romiſchen Kunigs wegen begert habt aus al'en Parteien zu den ſachen zu geben &c. Iſt aus vnſer nagſten antwurt wol vernamen, wie wir willig wern darczu zu geben, ſo aber vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig diczmals nicht wol fuglich dapey mag geſein, vnd ir ew ſeiner Gnaden wiſſen vnd willen annembt, auch darumb das der Tag ainen fürgang hab, ſo die andern Parteyen darczu geben werden; wellen wir auch in gleicher anczal gern darczu geben, alſo das aus den ſachen geredt, anpracht, vnd derſelben vnſer nachſten antwurt nachgegangen werde.

Digitized by Google

XCIX.

Alterum ibidem reſponſum civitatum Auſtriæ. Ex publ. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 191. p. 2.

Der vonn Steten andre Antwurt auf der Rete begern.

Genedigen vnd lieben Herren, als ir von vnſers genedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs wegen begert habt zu den ſachen zu geben, iſt vnſer antwurt, wie wol wir ſein kunigclichen Gnad am liebſten dapey ſehen, nach dann denſelben ſeinen Gnaden zu geuallen, vnd darumb, das ir ew als Ret, die auch von ſeinn kunigclichen Gnaden zu dem Tag geſchikt ſein, ſeiner Gnaden willen vnd wiſſen annemt, vnd der Tag ſeinen fürgang hab, wellen wir aus vns darczu geben. Alſo das aus den ſachen geredt, vnd darnach an vnſer Eltern muge pracht werden, als vnſer nachſte Anwurtt ſtett.

Des Phincztags nach vnſer Fraun Tag (*26. Martii*). daz was vor Judica, gaben Herren, Ritter vnd Knecht, auch Prelaten vnd Stet aus yeder Partey virzehen, die kömen nachmittag gen hof zuſamm: do begert der Adel, das aus irm fürnemen geredt wurde, was ze mynnern, ze mern, ze verpeſſern, oder ze verkern wer, darin wolten ſich die Prelaten noch die Burger nicht geben, ſolang bis vnſers gnedigiſten Herren des Rom. K. Hofmaiſter Her Kunrat von Kreig, der von Neitperg, vnd der Kamermaiſter, ſo verrer zwiſchen den Partheyen taidingten, A das die Prelaten vnd Burger auch gedechten, vnd fürnemen, was ſy bedeücht, das dem land nucz vnd füglich wer, vnd dann zuſamm tragen, damit aus dem allen geredt, vnd das nucziſt fürgenomen wurd, was ſy dann auch als Ret vnſers genedigiſten Herren, des Ro. Kunigs darczu raten vnd dienn kunden zum peſten, des wern ſy willig, alſo habent in die Prelaten vnd Burger ſolh weg fürgenomen, als hienach geſchriben ſtet, vnd der lantſchaft B in geſchrift fürbringen laſſen an Sambſtag vor Judica hora ſeptima.

C.

Prælatorum & civitatum Auſtriæ conſilium, quo moderationi Provinciæ, rebusque publicis melius conſuli poſſe exiſtimant. Ex publicis Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 192. p. 1.

Hie ſind vermerkt die weg, ſo in C die Prelaten vnd Burger von Steten auch fürgenomen, vnd der lantſchafft habent fürbringen laſſen in geſchrift an Samſtag nach Ruperti vor Judica (*28. Martii*). hora ſeptima de mane, vnd lauttent alſo.

Gnedig vnd lieben Herren, als ir vnſer antwurtt in geſchrifft vernomen, vnd darauf begert habt, ob wir icht weg weſten, die dem land ze nucz kömen möchten, das wir derain wiſſen machten &c. haben wir vns fürgenomen.

Des erſten als auf dem Tag zu Krembs beredt, vnd verlaſſen iſt,

Digitized by Google

iſt, durch alle lantſchafft, von des anſlags wegen, wieuil gelts von gulden vnd rennten geuallen, wo das hinbracht, vnd wie es angelegt ſolt werden, des noch ein groſſer tail aufſtet, als das wiſſentlich iſt, bedeucht vns nucz vnd gut, vnd des erſten fürczenemen, das noch furderlich vnd mit ernſt darczu getan werd, als das ſolher aufſtand alſuil des ſey von meniclich, bei den ſolh gelt noch aufligt, genczlich inbracht, vnd zu befridung des lands angelegt, vnd genuczt, vnd der bemelten berednus vmb den anſlag nachgangen werd. Angeſehen das wir von den Steten beſunder für ander darinn am höchſten beſwert ſein mit dem, das wir ſolhen anſlag von vnſer ſelbs gut geben, vnd von nyemand anderm genomen, noch emphar gehabt haben, ob aber von ettlichen Prelaten vnd Steten der anſlag nicht geben wer, das mocht darumb beſchehen ſein, das der anſlag, durch ettlich vogt, von ettweuil der Prelaten holden ingenomen, vnd den Prelaten vorhalten iſt, vnd ettweuil Purger durch ettlich gruntherren, purkcherren, vnd phleger ſind gedrungen worden, den anſlag zegeben, anders denn zu Krembs beredt, vnd ſunderlich gemelt iſt, das ein yeder Burger all ſein grünt vnd güter, wo oder hinder welher Herſchaft er die hab, in der Stat darinn er geſeſſen iſt, verſtewrn, vnd den anſlag daſelbs dauon geben ſol.

Item das mit demſelben gelt ainen Haubtman, den vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig nach rath der lantſcaft ſeczen mag, in anfang mug getan, vnd fürgeſehen werden zu notdurfften des lands, alſuerr das geraichen mug, vnd wie derſelb Haubtman geordnet ſein, vnd gewalt haben ſulle, das wais derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig wol zu verſorgen, darumb das ſich das von den nuczen vnd renntes des lands gepurt, zeuerlegen, alſo das derſelb Haubtman ain anczal volkchs vnder im hab, mit dem geholffen werd den veinden in dem land ze widerſten.

Item das auch ain yede Partey ain nemliche anczal geraiſigs vnd fuſuolkchs nach ſtaten für ſich neme, das dann warttund, vnd ſo des not wurde, berait ſey, alſo wann vnſer benanter gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig oder ſein Haubtman, ſelber in aigner Perſon ze veld ligen, oder in anderr gemainer not des lands volkch haben muſten, das dann dieſelben allſambt oder alſuil der nach gelegenhait der ſachen geuodert, vnd not werden, wiſſentlich zuziehen aus yeder Partey, vnd pey den ſachen pleiben vncz zu end yeder auf ſein ſelbs koſt, vnd das Grauen, Herren, Ritter vnd Knecht, als die daigen, die zu beſchirmung des lands geſeczt ſind, ir anczal des erſten benemen, wieuil ſy ſich zu den ſachen verwilligen, vnd haben wellen, ſo ſy das getan haben.

Dann ſo wellen wir paid parteyen auch alſo ein volk auf vns nemen nach ſtaten, alſo das nyemand für den andern beſwert ſey vngeuerlichen. Item das von der geſt vnd Pfarrer gut nuczen vnd rennten in dem land ſo vil gelts auch genomen werde, vnd geualle, als ſich pil-

pillich mag gepurn, auch zu beſtellung der leut, die zu ſolhen ſachen nucz ſein, damit ſolh ir guter nucz vnd gult, ſo ſy in dem land habent, auch zu ſicherhait vnd frid alſo verlegt werden, vnd das auch weder bedurffen ſold noch ſchaden yemant da nicht geben werd, wann dem land in kunftigen zeiten, daraus nur ye mer ſchaden erſten mochten.

Item von ains Lantmarſchalhs wegen, wais der obgenant vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig wol nach notdurften zu handeln, darrumb das ſich das auch von des lands nuczen vnd rennten gepurt zeuerlegen, doch ob ſein K. G. geuallen wolt, das nur ain verweſer deſſelben ambts den von Herren, Rittern vnd Knechten ain gleiche anczal geſetzt vnd allſambt mit ſo getanen gelde aufgehalden mechten werden, als auf ains Lantſmarſchalh perſon allain, vnd ſein gewondlich ambtdiener ergen muſten, damit die vbermaſs zu verlegung des Haubtmans erſpart beliben. Wan der Haubtman des lands anſtat vnd in namen vnſers gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs ainer verbeſer wol vermag ze helffen, vnd rukch ze halden, ſo des not wirdt, damit das recht ſeinn fürgang hab.

Item das dann das lantſrecht alſo und auch für bas alle vnd yegliche andre gericht groſs vnd klain allenthalben in dem land geiſtliche vnd weltliche in Steten in Merkten vnd vberal nach notdurften alſo beſeczt fürgeſehen ſein, vnd beleiben, das ain yeglichem fürderlich vnd vnuerczogen recht an ſchub, ingriff

A vnd aufhebung widerfarn, vnd ergen muge, gleich dem armen als dem reichen, des ſich dan allermeniklich vnd ain yeder in clag vnd antwurt gehorſamlich betrag vnd benugen laſſe, umb all vnd yeglich klagmeſſig ſach, an pillichen ſteten vnd enden vnd zu ſolhen zeiten vnd tegen, als von alter herkomen, vnd ains yedem gericht gewonhait vnd recht iſt, damit alle ſolhe vnd ain yeds gericht bey irn gewonhaiten vnd rechten, wie die von alter herbracht, vnd gehalten ſein, beleiben vnd gehalten werden. Ob aber yemand von ſolhen gerichten rechtloſs gelaſſen wurde, das der yeder vnſerm egenanten gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig oder ſein gnaden gwalt, do ſich das dann gepurt des erweiſe, da dann ainem yedem, der alſo rechtlos gelaſſen wer, das recht ſol fürderlich geſchaft vnd getan werden, damit nyemant ſeinn, ſelbs ſachen recher ſey noch werde vngeuerlich.

Item ob dann yemand dem rechten vngehorſam ſein das land oder C die leut ainn oder menigen wenig oder uil beſchedigen, angreiffen, laidigen oder bekümmern wurd, wie ſich das begeb an recht, des vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig als vormunder vnſers gnedigiſten Herren Künig Laſlawen vnd wartunder erb oder ſeiner Gnaden Haubtman, das ſtraffe vnd vnderſtee nach allen notdurften, ſouer das ein yeder dem rechten gehorſam gemacht, vnd zu widerkerung aller ſchaden, die alſo getan weren, nach ainem pilleichen pracht, vnd gehalten werde, alſuerr das unmuglich iſt, vnd wo ſolh freueller oder beſchediger zu ſtarkch wurden, alſo die muſten mit gwalt

vber-

A vbertzogen, beſetzt, belegt, oder beſtritten werden; das dan aus allen partheyen, ſo des not iſt, darczu geholffen, peyſtand getan, ſolhs vnderkomen vnd gewennt und das lande des ſchadens vertragen werde mit ſolchem volkch, vnd in maſſen, als vor gemeldt iſt; desgleichs ſol auch beſchechen, ſo die veint in das land komen, das vberziehen vnd beſchedigen wolten vngeuerlich.

B Item was auch zeugs als pichſen, puluer, pheil vnd ander notdurft, vnd werchleut zu den dingen not wurde, das alles wais vnſer egenanter gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig von des lands nuczen vnd rennten nach notdurften wol zu verſorgen.

Item da engegen was Hauſs, gſloſſer oder veſten gewunnen werden in ſolhen lewffen von den beſchedigern des lands, oder von den, die C dem rechten vngehorſam ſein, als vorgemelt iſt, zimbt wol nach vnſerm verſten, das ſolhe geſloſſer alle vnd yegliche, wie die genant werden, mit irn zugehorungen, nuczen vnd renntten, oder alle die recht, die ain ſolhes daran hiet, dem landfürſten, oder dem land ze nutz gewallen vnd gehalten, vnd nyemand ſullen widergegeben werden, darum das von des lands renten und nuczen, vnd von aller hantſchafft von ir ſelbs gut ſolhs darlegen geſchiecht. Es wer dann, das die veint des lands yemants ſein haus, veſt, oder gut gewaltiklich vnd mit not abgewunnen, an vberlaſſung das wiſſentlich wurd angeuer, das wer wol wider ze geben demſelben, dem es alſo angewunnen wer, wann das wider gewunnen wurde. Souerr das derſelbig dem rechten gehorſam vnd in freuel oder beſchedigung des lands nicht erfunden noch geweſen wer vngeuerlich. Aber des Landsfürſten ſtet, Sloſſer, heuſer, veſten, merkt oder andere güter, wie die verloren oder wider gewunnen werden, die ſullen ſeinen Gnaden zu dem land wider gewallen.

Item ob ſich veld vnd fürsleg begeben, das dann die ſtraſs befrid vnd beſicht, auch ain gleicher kauf aller notdurft geben, vnd nyemand das ſein vnuergolten genomen werde, bay ainer trefflichen peen, damit deſter mynner mangel ſey, vnd das nymant geraubts gut wiſſentlich kauff, auch pey ainer peen, vnd wer das kauft, ſo es in ſeiner gwalt verfangen wirdet, das es umbſuſt wider gegeben werde, wem das rechtlich zugehört.

Item das mit den lantleuten der umbgelegen land fürderlich Teg gehalten vnd guter vleiſs getan werde, mit des lande nuczen vnd rennten zeverlegen, vmb frid vnd aynigung, damit der gewerb von ainem land zu dem andern deſter peſſer vnd aller notdurfft deſt genugſamer bechomen, vnd vil zerung auch rayſ vnd veld vnderſtanden werden.

Item das auch kain lediger knecht, der nicht ainen wiſſentlichen Herren hab, zu krieg von yemand nicht gehalden, vnd ſolhs an allen gewondlichen enden berufft werde, damit ſich yederman darnach wiſſe zu richten.

Digitized by Google

Item ob nu vnſer genedigiſter Herr der Romiſch Kunig als vormund vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlawen vnd warttunder erb ſolh fürnemen gnediclichen ſchaffen, emphelhen, vnd verſorgen wolt, das es von aller meniklich vnd ainem yedem in dem land, gleich von reichen als dem armen auf geſaczte zeit alſo ſtet gehalden wurde, ſo wolten wir das an vnſer eltern pringen, das ſich die auch gehorſamlich darinn geben, als wir dann vormaln aller berednus gehorſam erfunden vnd vnſernthalben kains kriegs in dem land nie vrſach geweſen ſein.

Noch alſo das vns das alles, an allen vnd yeglichen vnſern gnaden, freihaiten, gewonhaiten vnd rechten, die wir erborben, vnd von alter herbracht haben, allenthalben vnuergriffen vnd an ſchaden beleib.

Sunderlich vermeldent die Prelaten, yetz aber, als ſy das vor zeiten auch gemeldt haben, für ſich ſelber als allen lantleuten mag wiſſentlich ſein, das ſy nicht ſchuldig ſind in veld für ſloſſer oder in ander weiſe aufczeſchikchen, zu fechten, zu ſtreiten oder zu ſturmen, vnd gehort in auch nicht zue von ambts wegen, das ſy ſich mit ſolhen ſachen ichts bekümern ſullen, wan ſy geiſtlich nur zu dem dienſt Gots gewidembt vnd geſtifftet, auch zu ſolhen geſchefften mit nichte geſchikt ſein. Aber von ſolher merklicher anligunder not wegen des lands vnd aller inwoner, dem land zu ern, den gemainen nucz zu fürdern, vnd mitleidung ze haben, verwilligen ſy ſich ſo verrer als vorgemelt iſt.

A Doch das in ſolh verwilligung hinfür nichts ſchadens pring an allen vnd yeglichen irn natürlichen Babſtlichen, Kaiſerlichen, Furſtlichen vnd andern Gnaden freihaiten, guten gewonhaiten vnd rechten vngeuerlich.

Vnd als die benant fürnemung der Prelaten vnd Burger an Sambſtag vor Judica vor den Reten, vnd den die aus Herren, Ritter vnd Knechten darczu geben ſind, verleſen ward, die namen in ain bedechtnus vncz nachmitten tag zu der andern ſtund, do komen die Prelaten B vnd Burger wider gen hof, vnd wurden warttund von dem Adel ainer antwurt, wes ſy ſich verwilligen wolden; Alſo hieſſen der von Kreig Hofmaiſter, der von Neitperg der Kammermaiſter, vnd Herr Hanns von Starhenberg die Prelaten vnd Burger zuſamen geen, vnd ſagten in auf ſolh fürnemen, ſo ſy getan hieten, was Herren, Ritter vnd Knecht miſſuallen darin hieten, das hieten ſy in kürczlich in geſchrift geben; vnd darumb ſolten die Prelaten vnd Burger in auch in geſchrifft zu erkennen geben, was ſy in den C artikeln der ordnung, ſo der Adel betracht hiet, miſſuallen hieten, vnd wie doch vormaln bey Kunig Albrechts zeiten ſolh ſachen gehandelt wern, das man in das ſolt zuuerſteen vnd vnderweiſung geben, damit das land in frid vnd rue pracht wurde, vnd was ſy dann als vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Ret darinn zu gut vnd nucz dem land gereten vnd dienen kunten, des wern ſy willig, vnd darumb namen in die Prelaten vnd Burger ain bedechtnuſſ vncz auf morgen Suntag Judica auf

die

die zwelft ſtund zu mittag, vnd komen wider gen hof, vnd gaben da den egenanten Reten ir antwurt in geſchrift die alſo laut:

A

CI.

Eorundem Prælatorum & civitatum ad objectiones reſponſa. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 195. p. 1.

Die antwurtt iſt den Reten von den Prelaten vnd Burgern getan worden auf ir begern an Suntag Judica, als zenagſt vorſtet.

B

Genedig vnd lieben Herren: auf ſolh begern, ſo an vns pracht iſt, das wir auf der Herren Ritter vnd Knecht fürnemen von artikel zu artikel ſetzen ſolten, was vns bedeucht, das in demſelben auſſchreiben nicht fuglich ſey &c.

Darauf haben wir vns bedacht vnd verſteen nicht, das vns zimlich oder not ſey, auf der Herren Ritter vnd Knecht artikel irs fürnemens erleuttrung zu tun, wan nach dem ſo an vns begert iſt, haben wir des lannds merklich notdurfft für vns genomen, die menigclich wiſſentlich ſein mag, in dem das gult, nucz vnd rent des lands hoch vnd vaſſt verkumbtert; vnd ſo vil als ettwen warn yetz nicht vorhannden ſeinn, dauon des lands notdurft in ſolhen groſſen kriegen vnfrid vnd beſchedigungen zu dieſen zeiten verlegt vnd ausgericht mochten werden. Auch die merklich geltſchuld, die das land ſchuldig iſt; ſolten nu ſolh vorgemelt ir ordnung fürgang haben, ſo verſtunden wir nicht, das das land damit aus ſolher merklicher ſchuld komen wurde, ſunder damit in groſs verkümbernuſs der gult, nucz vnd rennt, auch in vil mer geltſchuld komen möcht; vnd darumb ſo haben wir vns bis an vnſer eltern weg fürgenomen, als ewr Gnad verſtanden hat, vnd verſteen auch nicht anders dann das dieſelben weg vnſerm genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig als vormund vnſers gnedigiſten Herren Kunig Laſſlabs vnd demſelben vnſerm rechten Erbherren auch dem land vnd gemainem nucz mugen fuglich fürgenomen ſein.

C

Vnd alſo die antwurt dem von Kreig Hern Hannſen von Neitperg vnd Hern Hannſen von Starhemberg in ſchrifft geben ward. Da ſagten ſy den zwayn parteyen alſuil wir Herren, Ritter vnd Knecht in ingeſchrifft geben, was ſy in red hieten, in der Prelaten vnd den von Steten fürnemen; vnd begerten, das die Prelaten und die von Steten in auch in geſchrifft ſolten geben, was ſy widerred hieten in die ordnung, ſo der Adel für ſich ſelbs gemacht, vnd in fürbringen laſſen hiet; darumb namen in die Prelaten vnd Purger bedechtnuſs, vnd ſaczten ſich vber die artikel des Adels ordnung, vnd gaben ir widerred darinn zu erkennen den egenanten Reten deſſelben Suntags in geſchrifft, als dieſelb widerred hienach geſchriben ſtet vnd lautet alſo:

CII.

CII.

Prælatorum & civitatum Auſtriæ confutatio eorum, quæ a Nobilibus in eodem argumento ſunt propoſita. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobonen. Vol. 1. fol. 195. p. 2.

Vnd als die antwurtt den von Kreig Hern Hannſen von Neitperg vnd vnd Hern Hannſen von Starhenberg inſchrifft geben ward. Da ſagten ſy den zwayn parteyen alſuil wir Herren, Ritter vnd Knecht in ingeſchrifft geben, was ſy in red hieten in der Prelaten vnd der von Steten fürnemen, vnd begerten, das die Prelaten vnd die von Steten in auch ingeſchrifft ſolten geben, was ſy widerred hieten in die ordnung, ſo der Adel fur ſich ſelbs gemacht, und in fürbringen laſſen hiet, darumb namen in die Prelaten vnd Purger bedechtnuſs, vnd ſaczten ſich vber die artikel des Adels ordnung, vnd gaben ir widerred darinn zu erkennen den egenanten Reten deſſelben Suntags in geſchrifft, als dieſelb widerred hie nach geſchrieben ſtet, vnd lautet alſo.

Vermerkt der Prelaten vnd Burger widerred auf das fürnemen der ordnung, ſo der Adel hat fürpringen laſſen.

Item der erſt artikel umb ſeczung der red beſwert vns baid parteyen darumb, darumb das wir darinn gancz auſgeſchaiden ſein.

Item der ander artikl von wegen des Lantmarſchalh vnd der die im A ſolten zugeſeczt werden, beſwert das land zu diſen zeiten an nuczen vnd rennten zu vaſt, wann das landſrecht möcht ringer beſeczt werden, auf geſaczte zeit, auch beſwert vns derſelb artikel in dem ſtuck von der gehorſamkait wegen der ladung, wan wir von dem Lantmarſchalh nicht ſchuldig ſein zu antwurten, in chaim weg nach lautt vnſer freihait.

Item das der anſlag des funften artikels mit namen erlewtert vnd von dem Adel des erſten groſſent vnd zugeſagt werde, wir es irenthalben verſichert ſein ſull, damit nyemant B hienach für den andern beſwert ſey.

Item der ſechst artikel beſwert vns, in dem das vns volk verworffen werden möcht, daraus vns dann villeicht ſunder ſchaden erſtunden.

Item der ſibent artikel von der virtail Haubt leut wegen, beſwert des lands nucz vnd rennt, wan ſunder ſold darauf geen wurd.

Item der dreyzehent artikel vmb das widergeben der Slöſſer der be- C ſwert das land mit dem, das andern leuten ir gut ſolt gemainklich mit des lannds koſſt gefriſt werden, vnd geb manigen vrſach ſain haws deſt vnfleiſſigclicher zu behüten vnd vil ander weg wern dawider zu ſeczen, das ſo kurz nicht mag geſchehen;

Item der funſczehent vnd ſechczehent artikel von der ſchaden notdurft vnd ſolds wegen ſind dem land vaſt ſwer vnd darczu wider die ordnung, ſo vor jarn auch geweſen ſind, als das wol mag verſtunden werden.

Wann

Wann das land möcht durch ſolhs den maiſten ſchaden nachmaln gewynnen.

Item der newnczehentiſt artikel iſt vor myt ſibenten genüglich abgeſlagen.

Item der ain vnd zwainczigiſt artikel von der beſigelung wegen iſt vns nicht an, wan wir neben vnſern genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig nichts ordnung beſigeln, ſunder was ſein Gnad als vormund &c. emphelen vnd ſchaffen wurd in ſolhen dingen, dem wellen wir dann gehorſam ſein nach vnſern eltern rat vnd geuallen, als wir vormaln ye gehorſam geweſen ſein.

Item der zwen vnd czwainczigiſt artikel beſwert vns auch mit dem, das wir gancz darinn hindan geſeczt vnd vnuermelt ſein, wann wir von vnſer rechten vnd freiheyt wegen der noch chainer ordnung nicht ſchuldig weren auf vns zenemen.

Item die beſlieſſung von des ſigelns wegen iſt vor widerſprochen, wie wir nicht ſigln ſunder gehorſam ſein wellen.

Item was der ander artikel ſind, die vnſern benanten gnedigiſten Herren den Römiſchen Kunig antreffent, die wir mit widerred nicht berürn, das ſtet mit ſeinnen kuniglichen Gnaden.

CIII.

Conſiliariorum Imp. Friderici ad ſuperiora reſponſum. Ex public. *Tom. II.* Actor. Commentariis Civitat. Vindob. Vol. 1. fol. 196. p. 2.

Vnd als die Ret die widerred aufnamen in geſchrift, do hieſſen ſy die Prelaten vnd Purger, auf den montag nach Judica (*30. Martii*) zu der erſten ſtund nachmitag wider gen hof komen.

Do ſprochen vnſers genedigen Herren des Römiſchen Kunigs Ret, der von Kreig, der von Neitperg, der Fürhſperger, das die Prelaten ſolten drey aus in geben, desgeleichen die vonn Steten auch drey, ſo wolten Herren, Ritter vnd Knecht, auch aus yeder partey drey darczue geben, vnd wan das geſchech, ſo wolten ſy als vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Ret, ir fleis darinn tun, ob ſy vnſern genedigiſten Herren dem Kunig auch land vnd leuten ze nucz ſolh ir fürnemen zu dem peſten pringen kunden, damit der tag ainen fürgang gewinn, vnd was mit den drein aus yeder partey geredt wurd, das ſolt nicht besloſſen werden. Sy brechten das dan vor an die andern, darein begaben ſich all parteyen, vnd die Herren namen aus in Herrn Steffan von Hohenberg, Hern Pilgreim von Puchheim, vnd Hern Reinprechten von Eberſtorff. Ritterſchafft, Hern Hannſen von Pielach, Gerhart Franawr, Conraten Kunigſperger. Aus den Prelaten der Brobſt ze Neiwnburg, Brobſt zu Walthauſen vnd der Prior ze Maurbach: vnd aus den Steten Oſwalt Reicholf, Heinreich Haiden von Wienn, vnd Niclas Englingershauſer, die aus den zwain parteyen die Prelaten vnd Burger begerten ſolhs der Ret fürnemen ain-

ain geſchrifft ze haben des ſy ſich daraus vnderweiſen mochten, die ſy inan eritag in der andern ſtund nachmittag pey dem Fuchſperger lieſſen antwurten vnd laut als hienach geſchriben ſtet.

Darauf begerten die Prelaten vnd die Purger ainer ſprach die ſy auf den nagſten mitichen poſt Judica (1. *Aprilis.*) zu der erſten ſtund nachmittag der Reten widerum wiſſen laſſen wolten, das auch alſo beſchach.

CIV.

Reſponſum Prælatis & Civitatibus datum a Caſpare Slikio Imp. Cancellario nomine Cæſaris. Ex publ. actor. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 197. p. 1.

Des Hofmaiſters, Herrn Caſparn Sliken von Neitperg, Fuchſperger vnd ander Ret vnſer Herren des Kunigs als der vnderteidinger fürnemen, den Prelaten vnd purgern vonn Steten geantwurt als vnden geſchriben ſtet, an Eritag nach Judica (31. *Martii*) nachmittag.

Vermerkt was vns nach gelegenhait der ſachen bedeucht für zenemen ſein, damit das land deſter fürderlicher mocht in frid pracht werden.

Von erſten das vnſer genedigiſter Herr N. der Kunig einen obriſten Haubtman beſtellen ſol mit ainer anczal geraiſiger, die demſelben Haubtman zugehören, dieſelben, B ſein kunigclich Gnad verſorgen ſol von des lands nuczen auf ſold, kuntſchafft vnd potenlon, vnd was zu ſolhen ſachen gehört, vnd ſol in auch für ritterlich ſchaden ſten.

Item das die vir Partheien Prelaten, Grafen, Herren Ritter vnd Knecht, die von den Steten, auch die geſſt geiſtlich vnd weltlich, ſo güter im land haben, yegliche ain anczal geraiſigs volkhs ordnen, die dann dem obriſten Haubtman zugegeben wurd, vnd die ze nuczen gen den veinden innhalb vnd auſſer lants, B wo das am notdurftigiſten ſein wirdet.

Item ob ſich der obgenant Haubtman nach rat der Rät vom land fürſlug, oder ain zug fürnem, vnd ob die lantſchafft lenger zu veld legen oder auſſein wurde, dann ir lantsrecht vnd alts herkomen iſt, ſo ſol ſy vnſerr Herr der Kunig mit koſſt verſorgen, vnd in für redlich vnd ritterlich ſcheden ſten, als von alter herkomen iſt von des lannds nuczen.

C Item es ſol auch ſein kunigclich Gnad, ob man ſich fürſlahen oder zu veld ziehen wurd, püchſſen vnd andern zeug, des dann notdurfft wird, mitſambt den leuten, ſo darczue gehörent, ordnen vnd beſtellen auch von des lannds nuczen.

Item es ſol auch die lantſchafft, ainen Landmarſchalh fürnemen vnd den pitten, an den des ſein kunigclich Gnad auch begern ſol, ſich des anczenemen denſelben dann ſein Gnad von des lands nuczen verſorgen ſol, nach rat der Ret vom land vnd ful-

len

Digitized by Google

len auch alle gericht vnd recht vor vnſerm Herren dem Kunig als ainn landesfürſten vnd vor dem Landmarſchalh vnd darczue alle andere gericht, es ſey in ſteten, merkten oder auf dem land, auſſrichticlich gehalte werden das, das ainn alſgleich ſey als dem andern, an den ſteten, da ſich dann das gepürt denſelben gerichten der obriſt Haubtman vnd der Lantmarſchalh deſter krefſticlicher ſcherm gehalten mugen.

Item das in allen virtailn ordnung gemacht wurd in ſteten, merkten, dorffern in yedem beſunder, wen ſein not wurde, wie vnd mit wieuil mann ſolt auffein, wen es zu ſchulden kem, vnd das ſolich ordnung gleichlich betracht vnd fürgenomen wurde, damit ſy deſterpas ainn fürgang gewunn, wan die leut an ainn ort mer vermügen denn an dem andern, vnd auch ettlich verrer vnd ettlich neher geſeſſen ſind, vnd das in yedem virtail zwen Haubtleut geſeczt wurden, ainer von Herren, vnd ainer von Rittern vnd Knechten, die ſolher ordnung ain gantz wiſſen hieten, nach den Pharren, Steten, Merkten vnd Dorffern vnd das volk weſten aufczepringen, wenn des not wer, vnd in von dem gemainn Haubtleut darumb wurd geſchriben zu was notdurften das geſchech.

Item vnd ob ainer oder meniger im land ſein geſlos geuerlich vbergeb den veinten, dem land zu ſchaden, oder ſy inlieſſe, oder ob ainer von ſeinn geſlos, das land angriffe vnd beſchedigte wider lantsrecht, vnd ſolich ſlos von der lantſchafft wider gewunnen wurde, dieſelben ſlos ſullen dann zu vnſers Herren N. des Kunigs, als ains Landsfürſten vnd der lantſchafft handen ſteen. Was aber ſlos von den veinden gewunnen oder abgedrungen wurden, vnd die man dann von der lantſchafft wider gewinnen wurde, dieſelben ſlos ſol man dann denſelben, der ſy geweſen ſind, oder irn erben, ob ſy nicht wern, widergeben, wer aber das ain landtman des andern ſlos innhet, vnd dem land dauon ſchaden tet, oder ſuſt verhiendt wider lantsrecht, dadurch man daſſelb ſlos auch von der lantſchafft gewinnen muſt, ſoliche ſlos ſol man dem, des es rechtlich iſt vnd nicht verhandelt hat, widergeben.

Item dann von des anſlags wegen iſt von aller lantſchafft vnd partheien pey dem Tag zu ſand Niclas Tag nagſtuergangen hie geraten vnd verlaſſen, das vnſer gnedigiſter Herr darumb ſchreiben vnd ſchaffen ſol: das der inpracht werd, das auch derſelb vnſer Herr N. der Kunig mit auſſchreiben hat getan, aber derſelb auſſtand noch nicht iſt inpracht. Alſo haben aber all Partheien geraten, das man noch furderlich gedecht, das der wurd inpracht, wann vnſer Herr der Kunig willig iſt verſorgnus darumb ze tun, in maſſen als die, ſo irn anſlag haben beczalt, verſorgt ſind. Es iſt auch verſehenlich, ob ſolh weg nicht betracht wurden, das der anſlag wurd inpracht, das ſich die andern, die ir anſleg gegeben habent, des bedeuchten beſwert ſein, vnd mocht ein vnwillen darumb auferſten.

Item das auch all obgenant darlegen, ſo vnſer gnedigiſter Herr N.

Digitized by Google

der Kunig in obgeſchribner maſs von des land nuczen tun betracht vnd gewegen wurden, das man ſolichs damit erheben, vnd dauon ain aufkomen gehaben mugen, nachdem als dieſelben des lands nucz yecz ſteen, vnd das land in merkiicker geldſchuld iſt.

CV.

Civitatum Auſtriæ Reſponſio ad ea, quæ a Cancellario ſupra ſunt expoſita. Ex publicis Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 198. p. 2.

Auf das fürnemen habent die Burger vonn Steten den Reten ain ſoliche antwurt getan an Mitichen nach mittag vor Palmarum (*1. Aprilis*).

Genedig vnd lieben Herren auf das fürnemen ſo vns ewr Gnad fürgehalten, vnd am leſten in geſchrifft geben habt, iſt vnſer antwurtt, ſeidmaln wir mit gwalt nicht anderſt geuertigt ſein, zu dem Tag, dann als der von vnſerm genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig geſeczt vnd aufgeſchrieben iſt, als vnſer vodern antwurt das innhaltent, davon vnd auf ſolh vorhalden, ſo wir ye getan haben, gepürt vns notdürftigklich ſolh ewr fürnemen auch an vnſer eltern zepringen, das ſich die erkunden vnd dann mit aller lantſchafft veraintlich annemen mugen, was vnſerm egenanten genedigiſten Herren dem Kunig als vormund vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlabs vnd warttunden erben, auch demſelben vnſerm Erbherren Kunig Laſſlaben, land vnd lewten zu ern nucz frid vnd gemach fürczenemen werde, vnd was alſo betracht wirdet, dem wellen wir vnſernthalben gehorſam ſein.

Item nach der Prelaten vnd der von Steten antwurt ward geſagt, das die Graſen, Herren, Ritter vnd Knecht auch auf der Ret fürnemen ain antwurt getan hieten, alſo was in derſelb Ret fürnemen geſchriben ſtunde, das wer genugſamblich geſezt in der Ordnung, die von Herren, Ritter vnd Knechten betracht wer worden, durch gemaines nucz willen des lands, vnd wern ettlich darauf von hinn geriten, darinn weſten ſy an die andern nichts zuuerkern ze mynnern noch ze mern, vnd nachdem als die antwurt getan ward, do hieſſen die Ret, die Prelaten vnd die Burger morgen auf den Pſincztag vor Palmarum in der ſibenten ſtund wider gen hof komen, ſouil der hin wer, das alſo geſchach, do ſtedt der von Kreig, als die andern meins gnedigiſten Herren des Kunigs Ret vnd er all Parteyen gehört hieten, vnd nicht in aynigung komen wern, wolten ſy ir aller fürnemen an ſein Gnad furderlich pringen, vnd hofften das ſein Gnad darczu tun, damit das land in frid vnd gemach geſeczt wurde, vnd alſo hat es ein ennd.

CVI.

Comitum Auſtriæ, Baronum, Equitum, Nobilium ſententia de rebus hic controverſis ſcripto propoſita. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 200. p. 1.

Hie-

Hienach ſtet geſchriben der Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtt antwurtt, ſo ſy auf ir fürgenomene ordnung in geſchrifft getan habent-

Erwirdigen geiſtlichen lieben Väter vnd Herren, von Prelaten vnd auch die von Steten, als ir geſtern zwo zedeln habt hörn laſſen, darinn vnder andern ſtukchen iſt begriffen die ordnung zedel, ſo von Herren, Rittern vnd Knechten iſt fürgenomen worden, die ir vor vernomen habt, darinn ewr will iſt, das von ew, auch von Herren, Rittern vnd Knechtten darczu geben wurde, vnd daraus geredt, damit die fürgeſehen werde, das yederman gleich ſey, nu haben wir, von Herren Rittern vnd Knechten vor darczu geben, vnd die ordnung zedel, nach dem fügleichiſten vnd peſten fürgenomen, dem lannd, ze nucz vnd frumen, vnd auch nicht anderſt vor vnſer gehabt, denn allen inwonern, vnd geſten geleich, damit nyemt, vnſerthalben ſolt vbergriffen werden. Alſo mügt ir ew wol aus der ordnung zedel underreden, mit den die wir vor darczu geben haben, was denn, nach ſolher vnderredung für hant genomen ſolt werden, das wider an vns zepringen, damit vnſer gnediger Herr Kunig Laſſla, ſein land, vnd all inwoner des lands, darczu vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig als gerhab vnd warttunder Erb beleiben, pey all den, das pillich, geleich vnd rechtlich iſt, vnd nyemand vbergriffen werde vngeuerlich.

Sunder gedenkht die ſachen zefürdern, wan der lantleut iſt ein gut tail haym, vnd mochten noch mer von dann, das den die ſachen nicht mocht von abweſen der andern beſloſſen werden, das villeicht dem land zu ſchaden köm.

CVII.

Reſponſum Baronum, Equitum Nobiliumque Auſtriæ, paratum quidem, ut daretur Comitiis, ſed tamen ſuppreſſum. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 200. p. 2.

Hie iſt ein ſunder antwurt, ſo Herrn Ritter vnd Knecht, fürbracht wolten haben, aber ſy iſt verhalten worden in ſtill.

Item lieben Herren, wir wellen mit ew reden, als mit den Reten des lands, vnd mit ew Prelaten, vnd die von Steten, als den inwonern, die auch dem land ains guten ſchuldig ſein, darauf mit fleiss zu gedenkchen, damit das land vnd all inwoner des lands fürgeſehen werden an irn ern leib vnd gut, auf die maynung als hienach begriffen iſt.

Item wir haben vernomen, das vnſer genedigiſter Herr der Römiſch Kunig von den Curfürſten hab brief aufpracht, das albeg hinfür der Elter von Oſterreich ſull herſchen vnd regirn, darüber hab ſein Gnad geben, als ein Romiſcher Künig ein guldene Bull, nu ſtet in der ordnung zedel, das die ſach des lands, vnd all inwoner des lands von ſeinen Gnaden ſullen gehalten werden, geiſtlich vnd weltlich als von alter iſt

Digitized by Google

herkomen, das möcht man ziehen, auf den eltern ze regirn, als geweſen iſt, bey Herczog Rudolfs zeiten: nach ſeinen abgang habent Herczog Leupold vnd Herczog Albrecht, den allen Got gnedig ſey, der land ein tailung getan, ſolten wir denn vnſerm Erbherren alſo plintling mit ſolher verſchreibung vnd vnſern ſigeln, ſeins erbs entſeczen, des wir doch weder recht noch gewalt haben, das mocht vns, vnſern Erben vnd nachkomen an ere leib vnd gut zu ſchaden komen, wan, wenn vnſer Erbherr Kunig Laſſlab zu ſeinen jaren kumbt das er für ſich ſelbs gehandeln mog, was er denn tut, das mag er für ſich ſelbs gewalt haben, darinn gedenkcht zu raten vnd fürczeſehen, als ir des mit ſambt vns ſchuldig ſeit.

CVIII.

Statuta Marchionatus Moraviæ, in Comitiis Ordinum, a morte Imp. Alberti Brunæ celebratis, ad procurandam publicam quietem perlata. Ex publ. Actor. Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 201. p. 1.

Vermerkcht der Lantsfrid der etwan in Merhern gemacht iſt worden.

In dem namen Gottes amen, Wir A.B.C.D. bekennen mit diſem brif vor allen, als durch vnſer ſund willen vnd von verhengnus Gots, das vnſer land nach dem tod des allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnd Herren Kunig Albrechts wirdiger gedechtnuſs, des Römiſchen, Vngriſchen, Behemiſchen, Dalmatien, Croatien &c. Kunigs, Herzogs zu Oſterreich Margrafen zu Merhern vnſers genedigen Herren verwüſt iſt worden, vnd wir haben geſehen vnd gemerkcht die verderbnuſs vnd ſcheden, die da geſchehen von nuczlichen in dem land, vnd auch in andern landen, wolten gern, das ſolch verderbnüss gegenburtig vnd künftig geſtilt vergingen, vnd geſtilt geſeczt wurden, vnd hieten gemacht ain ſampnung, vnd ain gemain zuſamruffung der Prelaten, Herren, lantleuten vnd Stet der Markgraffſchafft zu Merhern, in der Stat zu Brünn an der heiligen ſand Cecilia Jungfrawn tag, in derſelben ſambnung von Gots ingebung all miteinander ſein getreten in ein ainikait vnd aintrechtiklich, ſo haben wir vns mitainander beredt fur ainn man vnd haben vns zuſamm verlübt, die ainung zehalten vnd zehaben, erberlich trewlich vnd kriſtenlich, alſo das wir mit leib vnd mit vnſerm gut darczu teten vnd mit werchen verhülffen zu befriden das land, alſo das yeder an dem ſein genug hiet, vncz das wir aufnemen ainn zuekünftigen Herren, den wir mit einander aufnemen ſullen mit Got ordenlich rechten vnd rechtikleich vnd mit vnſern eren, vnd alſo ſullen wir tun vnd wellen an irrung, vnd durch der ainikait willen haben wir gemacht die ander gemain ſamung des landes zu Brünn, an dem tag der heiligen Martyrer Gots Sebaſtiani vnd Fabiani, vnd in der ſambnung, ſo haben wir beſtet, vnd beſtetigen mit kraft des briefs die obgeſchriben ainung, vnd geloben in der aynikeit zeſteen vnd mit werchen verhelffen, yeczlicher vnſer neben ſeinen vermugen, das ſein land zu befriden, alſo das yeczlicher in ſeinn ſtand,

Digitized by Google

ſtand, bey ſein rechten belib, vnd alle die obgeſchribne ding vnd ſachen geloben wir yeczlicher vnder vns mitainander ze halten erlichen, trewlichen vnd kriſtenlichen mit ſeinen guten leuten trewen als frumen lewt, tet yeglicher vnder vns nicht, das, des Got nicht engeb, ſo ſol derſelbig kain recht haben vnd kain frey in dem lannd, vnd geloben zuſam auf ainen ſolichen miteinander ze helffen mit leib vnd mit vnſerm gut, vnd die obgeſchriben aynigkait vnd beleibung vnd aynung alſo, als oben geſchriben iſt, ſol als lang beleiben, vnd wir geloben darinn zu B ſteen vncz auf ainn künftigen Herren, den wir mitainander ordenlich ſullen aufnemen vnd alſo als oben geſchriben iſt, auch wer da wolt in dem land in die aynung vnd beyſtemung zu vns treten, vnd das ſein namm nicht wer geſchriben in dem brief, der ſol ſeinn offen brif vnder ſeinem inſigl in der Stat zu Brünn auf das Rathaws legen, in den gewalt des Burgermaiſters vnd des Rats, in der maynung als ain abgeſchrift von vns iſt geben worden bekennund, der ſol in der aynung vnd beleibung neben vns ſteen, vnd das ſol alſo kreftig ſein, als C oben ſein namen in dem brief wer geſchriben vnd ſein inſigl angehangen wer, vnd ob eczlich inſigl abgingen zu dem brief, vnd des namm wer geſchrieben in dem brief, das ſol dem brief, vnd der aynung nichtz ſchaden, ſundern durch des ſol der brief in ſeiner vollen kraft beleiben, als ob ir aller inſigl dabey werrn, vnd des alles, was in dem brief oben geſchriben iſt, zu zeügnus vnd ſicherheit, ſo haben wir vnſer aigen inſigl auf dem brief angehangen, dergeben iſt zu

A Brünn an ſan Pauls Bekerung, (*25. Januarii*). Anno Domini MCCCC quadrageſimo.

CIX.

Brunæ, Iglaviæ, & Znoimæ urbium Moraviæ fœdus, conſtituto in belli ducem Joanne Naibauſio. Ex public. Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 201. p. 2.

Wir Perchtold von der Leippen Obriſter Marſchalh des Kunigkreich zu Behemen, Jan vom Newnhaus Vlrich von Nawnhaus vnd N. N. &c. vnd die lanndleut vnd diener der obgenanten Herren vnd wir Burgermaiſter vnd Rat der Stat Znoym vnd die Herren von Brün vnd Igla aus irn Steten zu der ſambnung. Geſambte wir bekennen vnd tun kund aler menigclich mit dem brief, das wir angeſehen vnd gemerkcht haben, die verderbnuſs vnd ſcheden, die geſchehen in vnſerm krais an armen leuten, als wol aus den Steten vnd Merkchten als aus den dorffern, durch eczlicher aigen williger leut fürſchiffungen vnd noch vileicht hinfür geſchehen möchten in zukünftigen zeiten, vnd wir wolten mit der hilff gots, als verr wir möchten vnſer hab vnd gut darlegund, ſolche vnordenliche ding zu vnderkomen, das yeder in vnſerm kreyzz bey ſeinen rechten vnd freyheiten belib, darumb wir zuſam komen ſein, vnd haben vnter vns ein ſolhe wilkur gemacht mit guter bedechtnus, vnd vor betrachtung, vnd haben vns all miteinander veraint. Item des erſten das der Edl Herr Herr Jan von Newnhaws vnſers

Krevzz

Digitized by Google

Kreyzz verpeſer vnd an eins Haubt-
man ſtat werd, vnd wir haben im ge-
lubt. vnd geloben gehorſam ze ſein,
in allen ſachen, was yedert wer zu
befridung vnſer Kreys, wie er das
ymmer für ſich nem, es ſey das mit
ſeiner zuſamruffung oder zuſamm
reitund, oder auf das veld neben
im auſzurukchen, vnd das alles ſchul-
len wir im nicht widerſeſſig ſein in kai-
nerlay weis, ſunder im ratſam vnd
beholffen in allen ſachen ſullen ſein,
alſuerr wir vermugen, vnd das ne-
ben der aynung, die hernach geſchri-
ben iſt. Item ſo ſein wir auch alſo
an dem belieben das in dem kreyz
ainer auf den andern nicht greiffen
ſoll mit kainerlay krieg oder gewalt,
noch auf ſeiner diener vnd vndertan,
dann wurd yedert ain ſtos oder zwit-
trecht vnder ectzlichen die da ſind
mit vns in der aynung, die ſullen an
den Herren vnſern Haubtman genug
haben vnd alle ſach, vnd wie ymmer
die ſachen im ertailt oder auſgeſpro-
chen wurden, vmb die ſy miteinan-
der zu ſchaffen haben gehabt, die
ſol von im alſo aufgenomen werden,
vnd aus dem ſol ſich kein tail auſſe-
czen, in kainerley weiſe, es wer dan
das ſich baid tail auf der Herren er-
fundungen wurden beruffen, das ſol
in der Her Haubtman günen, vnd der
Her Haubtman ſol zu des ainn ge-
nanten tag für ſich legen, von erſteń,
oder für die Herren, ob ſach wer,
das ſy ſich dahin beruffen wurden,
vnd das ſol vor dem Herrn Haubt-
mann alſo vergewiſſt werden mit
Pürgeln oder mit glub, das ſy an
der Herrn erfunding genug haben.
Wer aber das der Her Haubtman
verneme, das ain ſolhe ſach zwiſhen
in wer, die gehört auf der Herren
A vrtail oder erfunding, ſo ſol er ſew
für die Herren ſchikchen. In ſolher
maynung als oben geſchriben ſtet.
Wer aber das yedert ainer aus vns
ain rechlichs vnd ain gleichs nicht
wolt aufnemen von dem andern, vnd
wolt in dringen wider recht aigen
willigclich, auf den geloben wir vns
all gehelffen vnd hilflich zu ſein ne-
ben Herrn Haubtman nach vnſerm
vermugen vnd geſchech des not, ſo
ſull man den Hautbman des lannds
vnd die gemain anruffen. Wer aber
B das yeder ainer aus vns ainn andern
land, auf yerdert ain aus vns aigen-
willigclich oder mit macht, greiffen
wolt oder griff, oder aus den benan-
ten vnſern krays oder aus aim an-
dern krays, ſo ſullen wir neben Her-
ren Haubtman allſambt denſelben be-
ſendten, von dem vnd ſich das
begeb, vnd ob das nicht möcht ge-
peſſert werden, ſo ſulhen wir alle
darczu tun neben vnſerr macht,
mocht aber der Haubtman mit ſambt
vns dem nicht widerſten, ſo ſol der
Her Haubtmann vnd wir mit im auf
C Herren Biſchof, auf Hern Haubtman
des lannds, auf dem Camrer vnd an
fall andrer Herren lannd, leut vnd
Stet ruffen, das ſy vns beholffen vnd
ratſam ſein, neben der gemain ay-
nung des lands, aus der wir nicht
tretten noch daraus zu treten mainen.
Wer aber yedert ainer aus vns, der
ſich aigenwilligclich auſſeczen wolt,
vnd wolt nicht yemand aine krieg
anheben, in ain anders land oder
kreys, deſſelben ſein wir im nicht ſchul-
dig zeuerhelffen, vnd ob in durch den
krieg ichtz angewunen wurd, und er
des ſchaden neme, da durch hat er
vns vmb nichte zemonen. Wenn wir
im darinn nichtz phflichtig wellen ſein.

Item

Item auch ſo haben wir vns ainmütiklich veraint, alſo das kain lanndes verderber vnd der lewt beſchedigung auf vnſern geſloſſern merkchten oder dörffern nicht aufgehalten ſullen werden, ſunder ob yndert ain ſolher gefunden wurd, auf welchen gut das wer in vnſerm kreys, der ſol da zu ainn rechten aufgehalten werden, ſo ſol der Herr deſſelben guts, alſo tun, als pillich zu tun iſt, neben den rechten vnd gwonhait von gotem Herrn vnd frumen leuten, vnd der gerechtigkait langſt aufgeſeczt iſt, vnd alle die abgeſchriben ding die geloben wir vns vnder vnſern trewn vnd ern, das treulich zu halten als frumm leüt, vnd des zu ainer gezeugnuſs, ſo haben wir vnſere inſigl auf den brief inngehangen. Datum & actum Znayme feria ſexta poſt Epiphania Domini (*10. Januarii.*) Anno Domini 1444.

Vnd die ainung ſol ſteen von den nagſtkünftigen ſand Jörgen tag vber ain gancz jar.

CX.

Gravamina Civitatis Vindobonenſis, procurandi remedii ſpe, Imp. Fridrico propoſita. Ex publ. Actor. commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 202. p. 2.

Die hienach geſchriben artigkl ſind vnſern genedigiſten Herren den Römiſchen Kunig anbracht worden an freitag vor ſand Pangreczen tag. (*8. Maji*). Anno &c. XLIIII^{to}.

A Allerdurchleüchtigiſter Kunig genedigiſter Herr, wir geben ewrn K. G. zu erkennen, ettwas vnſere anligunden ſachen vnd notdurfft, als die hienach begriffen werdent.

Von erſten das die gericht, die in ewrn Gnaden Stat Rat vnd in der Schranen hie zu Wienn, beſchehen, ettwen verſchoben, vnd aufgehebt werden, das die irn fürgang nicht velligclich gehoben mügen, das wider der Stat freytum vnd gerechtigkait iſt, des ſich ettlich vnſer mitbur- B ger vor dem Rat beklagt habent, bitten wir ewr K. G. welle ſolich der Stat gerichtt, ainen fürgang laſſen haben, nach innhaltung vnſerr freihait vnd gerechtigkait.

Item ſo hat ewr Gnaden Burger ainer, Jacob Olmanſperger vor erbern leüten ain redlich geſchefft getan, das beweiſt iſt worden nach vnſerm Statrechten da wider ſein hausfrau vnd ir kind an erb vnd nuczen, ſo darinn gewachſſen ſein, ver- C hindert worden ſind, vnd noch darinn verhindert werdent, wann der Zepphl zu der Newnſtat manig brief von ewrn K. G. ausbracht hat, dadurch die frau vnd ir kind, irs geſchafften guts nicht volliglich habhafft werden mugen, das auch wider vnſer Stat gerechtigkait iſt.

Item als ewr K. G. Thomans des Kuntter Witibin, hat pitten laſſen von heirat wegen, die iſt mit irm freunt für den Rat kömen vnd angerufft ewr K. G. zu pitten, das ſy bey der Stat gerechtigkait beleiben mug als ain andere mitburgerin. Auf das pitten wir diemütigclich ewr K.

G. das ſy dabey beleib als der Stat recht iſt: dann von irs manns guter wegen maint die frau, des ſy ir von Erbſchafft wegen kain gerechtigkait zuecziech, den alsuil ir, in berednuſſe der hairatt vmb morgengab ir man ſeliger darauf gelebt, als ſy des kuntſchafft hab, darumb ir noch nicht ein genügen geſchen ſey.

Allergenedigiſter K. bitten wir demütigclich, ewr K. G. geruch abſchrifft ains ſundern fürſtlichen freybriefs, der die ſtuck von der geſchefft heirat, vnd der Stat gerichtt aigentlich berürt, verhörn, vnd vns dabey genedigclichen halden.

Genedigiſter K. ewr K. G. hat ettlich Burger hie zu dienern aufgenomen, des ſy brief haben, das ſy alles des genieſſen ſullen als ander ewr gnaden hofgeſind, damit ſy ſich aus dem Stat gerichtt hie ziehen, vnd doch allen handel hie treiben als Burger, vnd dapey in all weg der Stat gerechtigkait nieſſund ſind, darinn der Stat gerechtigkait, vnd gerichtt merkclichen gekrenkt wirdet, auch die dy mit in zu handeln habent, dadurch von in beſwert vnd gedrungen werdent, bitten wir ewr K. G. das genedigclichen abzuſchaffen, damit wir gegen ſolichen Burgern, mit recht gehandeln mugen.

Auch genedigiſter Kunig geben wir ewr K. G. zu erkennen, das die geſt vnd oberlender hie zu Wienn vber jar liegund, vnd ir ſtet legrer haben, vnd handeln mit kauffen vnd verkauffen ain gaſt wider den andern gaſt, auſſerhalb der jarmarkt vnd in der jarmerkten, das gancz jar,

A vnd der maiſt wechſſl, mit golt, ſilber, vnd allerlay münſſe, vnd aller ander gewerb mit kaufmanſchafft in irn handen iſt, an alles mitleiden der ſtat, des ſy doch nicht recht haben, vnd wider der ſtat freytum vnd gerechtigkait iſt, das ewrn Gnaden Burgern merklichen ſchaden vnd abnemen an irr narung pringt, bitten wir diemütigklich ewr kuniglich Gnad welle abſchrifft meniger fürſtlichen brief, die ſolich der Sat gerechtigkait, das gaſt mit gaſt hie nicht B handeln ſol, nemlichen aufweiſent, auch verhorn, vnd vns dapey genedigclichen halden, als wir des ſundern troſt vnd hoffnung zu ewrn Gnaden haben, das alles wellen wir vndtertenigclichen vmb dieſelbig ewr kuniglich Gnad allzeit gern verdiennen.

Auf die vorgeſchriben artikl, hat vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig &c. ein antwurtt getan vnd die ſachen alſo entſchaidung vnd verlaſſen, als hienach nemlich geſchriben ſtet.

C

CXI.

Imp. Friderici Reſponſum ad querelas Vindobonenſium modo admotas. Ex publ. actor. Commentar. Civ. Vindob. vol. 1. fol. 203. p. 2.

Hienach iſt vermerkt vnſers Kunig Fridreichs antwurt auf ſolh anpringen, ſo die erber Weiſen, vnſer lieben getrewn, vnſer Purger ze Wienn, von irer vnd der Stat notdurft wegen habent an vns pracht vnd gepeten, in die ze wenndten.

Von

Von erſt als ſy begerent, das die gericht, die in der Stat Rat vnd in der Schrann zu Wienn, beſchehent einen fürgang haben, nach inhaltung irer priuilegi &c.

Darauf iſt vnſer antwurt, vnd maynung, das vns wolgeuellt das ſolhe yeczgemelte gericht, ainen furgang haben vnd begern, das die benanten vnſer Burger, daran ſein, mit gantzem vleiſs, das ſolhe ire gericht, vernunftiklich vnd ordenlich fürgenomen vnd geleüttert werden, yedem mann dem armen als dem reichen nach ſeiner gerechtigkait, vngeuerlich &c.

Dan von des rechtſpruchs wegen, der ſich begeben hat zwiſchen vnſern getrewn Vlreichen dem Wurffl vnd Oſwalten den Reicholf, ains tails vnd Hannſen dem Wurfel des andern von ainer verſorgnuſs wegen, haben wir geſchafft ydem tail vnſern brief aus vnſer kantzley zegeben, darinn ſy wol werdent vernemen, wes ſich ir ietweter in den ſachen ſol halten, damit wir des Rats rechtſpruch nicht abenemen, ſunder etwas leütern nach notdurfften, nach dem vnd die ſachen an vns pracht iſt.

Item von Jacoben Olmunczperger wegen, iſt vnſer maynung, das bed tail vnd auch, die, die bey dem geſchefft ſind geweſen, von vnſern reten gehort werden, vnd was dann nach ſolher verhörung billeich ſein ſol, das, das alſo beſcheh, damit die ſach nicht verrer aufgeczogen werde.

Item von Thomans des Kunter Witiben wegen, die haben wir, auf ir verwilligung von ainer hairat wegen gepetten, ſeid ir aber dieſelb heirat nicht fügt, als ſy nu fürgibt, ſo haben wir ſolh vnſer gepete gen ir gutlich abgeſlagen, dann von irs manns güter wegen geſchech was recht ſey.

Denn als ettlich Burger ze Wienn vnſer diener worden ſein, vnd des vnſer brief haben, dadurch ſy ſich aus der Stet gericht hie ziehen, vnd doch allen handel als Burger treibent, vnd der Stat gerechtigkait nyſſund ſind.

Darauf iſt vnſer maynung, was wir ſolher vorgemelter diener haben aufgenomen, die ir handlung zu Wienn treiben, vnd der Stat gerechtikait niſſund ſind, das die vor der Stat gericht recht nemen vnd geben ſullen als ander Burger ze Wienn. Doch vorbehalten vnſer herlichkait, vnd was ſy vor vnſer als Herren vnd landesfürſten billeich verantwurten ſullen vngeuerlich.

Item als die benanten vnſer Burger habent fürbracht, wie die geſt vnd Oberlender, vber jar hie zu Wienn ligen, vnd ir ſteet legrer haben, vnd merklich handlen mit kauffen vnd verkauffen, ein gaſt wider den andern, auſſerhalb der Jarmerkcht vnd in den Jarmerkchten, das gantz jar, vnd der maiſt wechſel mit gold, ſilber, vnd allerley münſs, vnd aller andrer gwerb mit kaufmanſchaft in irn handen ſtee an alles mitleiden der Stat, das wider der Stat gerechtikait, vnd freitum ſey, vnd vnſern Burgern merklichen ſchaden vnd abnemen an iret narung bringe &c.

Darauf iſt vnſer antwurt, ſeyd vnſer Burger vnd Stat ze Wienn, von vnſern vordern ſeligen menigern Fürſten von Oſterreich gefreiet ſind, das kain gaſt oder frömder kaufman, der in dem land ze Oſterreich nicht haus hat, oder ſelb nicht geſeſſen iſt, kain recht oder gewalt hab, in der Stat ze Wienn kauffens oder verkauffens, ain gaſt wider den andern gaſt, es ſey in ſeiner herberg, oder auſſerhalb der herberg &c. als das der Stat priuilegi auſweiſent, das dann vnſer Burger, vnd Stat ze Wienn, noch bey ſolhen gnaden, werden gehalten in ſolcher maſs, vnd beſchaidenhait als hienach iſt begriffen.

Von erſt, das ain gaſt, mit dem andern gaſt, vber jar in der Stat ze Wienn, wider ſolh gerechtikait nicht ſol verkauffen oder kauffen, welherley kaufmanſchaft das ſey, nur allein in den zwain jarmerkten, zu dem auffarttag, zu ſand Kathrein tag, als lang die werent, zu demſelben zeiten mag ain gaſt mit dem andern gaſt, mit kauffen vnd verkauffen allerlay kaufmanſchaft vnd auch mit tuch verſneiden, mit der ellen wol gehanndeln, wie in das fugſam iſt, vnd ſy des Stat gehaben mugen. Doch das ſolh verſneiden mit der ellen in den gemainen hütten am hof, vnd nyndert anderſwo beſchech, als von alter herkomen iſt, vnd da man das vor hat gehandlet, doch ſunderlich vorbehalten, vnd auſgenomen, das ain gaſt mit dem andern gaſt weder in dem benanten zwain jarmerkten, noch auſwendig derſelben jarmerkt, kainerlay wechſel, oder kaufflag mit ſilber, gold vnd allerlay münſs nicht hab noch treib haimlich oder offenlich in chain weis. Wann wir in aynen, das die geſt ſolh yetzgemelt handlung mit vnſern Burgern ze Wienn, die des nach alten herkömen recht haben, vnd nicht mit andern geſten treiben vngeuerlich. Es mugen auch vnſer kaufleut vnd inwoner in Oſterreich mit den geſten in der Stat zu Wien vber jar gehandlen, vnd von in kauffen, wes ſy bedürffen, ſtuk weis vnd in den jarmerkten, ellen vnd aintziger phenwert weis, wie in das geuellclich iſt, daran in vnſer Burger ze Wienn, nicht ſullen irrung tun angeuerde. Es iſt auch vnſer maynung, ob das yemands vberfür, das wiſſentlich wer, der ſoll darumb gepeſſert werden, an dem gut, damit verhandelt wirdet, vnd in ander weg nach gelegenhait der ſachen. Vnd die ordnung ſol auf die nagſten zway jar von datum der zedel auf verſuchung werund ſein, vnd nach den zwain jarn ſol ſy vnſern Burgern vnd Stat ze Wien, an irn freihaiten vnuergriffen ſein vngeuerlich, vnd den Burgern vnd geſten als verkundet werden, das ſy ſich darnach wiſſen zu richten, geſchehen an Phintztag nach ſand Vrbans tag (*28. Maji*) Anno Domini &c. quadrageſimo quarto.

CXII.

Aliæ Vindobonenſium querelæ ad Imp. Fridericum de injuriis, quas partim a vicinis Hungaris partim ab aliis paſſos ſe eſſe queruntur. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 208. p. 1.

Aller

Allerdurleuchtigiſter Fürſt genedigiſter Herr, wir geben ewern kunigklichen Gnaden zu erkennen, die merklichen notdurfft vnd geprechen, ſo ewrer Stat Wienn vnd vns anligund ſein, als die nemlich hienach begriffen werdent.

Von erſten, das Her Lorentz von Haidenreichſtürn groſs Graf in Vngern ewr Gnaden kaufleuten vnd burgern von Wienn ir gut ze Ofen vnuerſchulter ſachen, vnd in dem frid, ſo ewr kuniglich Gnad mit dem Kunig von Polan zwiſchen den landen gemacht hat, des ſich die ewrn getroſt haben, aufgehalten vnd genomen hat, von des Burgraf wegen zu Rab, der im ſein holden vnd leut beſwert hab, vnd huldigung von in nem als er maint. Vnd alle dieweil im die nicht ledig gelaſſen werden, ſo well er der von Wienn gůt aufhalten vnd zu ſeinen hannden nemen, wo er des bechomen mag, vncz das im der Burggraf zu Rab ſeine güter ledig laſs, vnd vmb die ſcheden genug tue, ſo well er dan den von Wienn ir gut ledig laſſen, als das die brief in latein innhaltent die ewr kuniglich Gnad darumb verhorn mag.

Auch genedigiſter Kunig, ſo hat der Her Renold Roſgan ewern egenanten kaufleuten vnd burgern von Wienn ir gut genomen vnd verkauft vnuerſchulter ſachen, vnd in dem egemelten frid von geltſchuld wegen, ſo im Lucas der Hulber ſol ſchuldig ſein, als er maint vnd wil des gar nichts widergeben, wiewol im ewr Gnaden Ret vnd vnſer eltern der Burgermaiſter vnd der Rat darumb geſchriben habent, der er nicht geacht vnd widerumb vns ſchriftlich geantwurt hat, er well der von Wienn gut ſo uil nemen, wo er darauf kumbt, vntz das er haubtguts vnd ſchadens, ſo im der Lucas ſchuldig ſey gantz beczalt werde. Allergenedigiſter Kunig nu iſt Lucas der Hulber ſouil ſchuldig, das er zu Wienn nicht wol geſein mag, vnd darumb ſo wolt der Renold ſolher ſeiner ſchuld von den andern von Wienn bekomen vnd beczalt werden, das doch vnpillicher were, das ain vnſchuldiger für ain ſchuldigen beczaln ſolt.

Item ſo hat derſelb Rozgan ſunderlich genomen Hannſen Herolt dem Meſſer ſein gut auf rechter ſtraſſen, die andern kaufleut vor vnd nach im gefarn, ſein vnd auf Tehenſtain gefürt, vnd maint derſelb Meſſer hab ein falſchen weg gefarn, vnd habent doch die ſein vorhin maut vnd dreiſſikiſt von dem gut genomen.

Bitten wir diemütiklich ewr kunigklich Gnad welle den groſſen Grafen vnd den Renolden ſchreiben, das ſy ſolh gut, ſo ſy den ewren vnpillichen genomen haben, widergeben, damit ſy des nicht zu verderblichen ſchaden komen.

Item ſo hat Herczog Albrecht von Pairn vnd der Vrſentaller von Münichen von Hannſen des Zirnaſts wegen vns geſchriben, vnd wolten vns gern in ſachen ziehen, der wir nicht ſchuld haben, biten wir diemütigklich ewr Gnad welle als ſein vndertanen vns in den ſachen gnedigclichen verantwurten, vnd für vns ſchreiben, damit wir ſolher vnpilli-

cher ſpruch vnd anuordrung vertragen, vnd in frombde gericht nicht geczogen werden, wann wir dem Vrſentaler vmb ſein ſpruch, ſo er zu vns maint ze haben, gern rechtens ſein wellen an pillichen ſteten.

Item ſo hat der Frideregker auf ewr kunigclichen Gnaden brief ainen armen man von Kam hie verpoten vmb zuſpruch, ſo er zu Kunig Kriſtoffen leuten von Pairn maint ze haben. Allergnedigiſter Kunig bitten wir als diemütiklichiſt wir ymmer kunnen vnd mugen, ewr kunigclich Gnad welle dem Frideregker, der ſein burgerrecht aufgeſagt hat, vnd dennoch allen ſeinn gewerb vnd handl hie treibt, des nicht geſtatten, wann die ewrn aus ewr Gnaden landen Öſterreich, Steir, Kernden, Krain &c. in andern landen auch darumb mochten aufgehalten vnd zu ſchaden pracht werden, dartzu wurden die geſt, die ſtraſs gen Oſterreich vermeiden, daran ewr Gnad an meutten vnd zolln merkchlichen abgang haben wurde.

Auch allergenedigiſter Kunig, ſo hat Her Pernhart der Rorer yetz die frumen leut von Merhern, die getraid vnd ander gut gen Wienn haben fürn wellen, enhalb Tunau auf drein ſtraſſen gefangen vnd mit leib vnd gut hinweg gefürt, dadurch wir yetz in das veld für Stranegk deſter mynner wegen gehaben mugen, auch ſo ſolich zufurn gewerdt wirdet, das dann menigklich hie vnd allenthalben hieumb an getraid vnd andern dingen deſter tewrer pfenbert haben müſſen, das ewr kunigclich Gnad ſolh rauberey auch gnediklichen ſchaffen

A welle ze vnderkomen, als des groſſe notdurft iſt, damit die ſtraſſen befridt werden.

Allergenedigiſter Kunig wir ſenden auch ewrn kunigklichen Gnaden ain brief den vns die Burger zu Laa verſchriben vnd geſant habent, den ewr kunigclich Gnad wol vernemen wirdet, bitten wir auch diemütiklichen, ewr kunigclich Gnad welle gnedigklichen darauf gedenkchen, damit das gſlos nach notdurften bewart vnd fürgenomen werde, das

B es zu der veint handen nicht kom.

Allerdurleuchtigiſter Kunig genedigiſter Herr als ewr kunigclichen Gnaden Ret Her Sigmund von Eberſtorff vnd Her Wolfgang Wolffenreutter yetz auf ewr Gnaden glaub brief an vns geworben habent, das wir ewrn Gnaden ain volk ze roſſen vnd ze füſſen, ſo wir maiſt gehaben mochten, wider die veint ze Fridberg zu ſchikchen ſolden &c. Allergnedigiſter Kunig tun wir ewrn kunigclichen Gnaden ze wiſſen das vormaln ewrn kunigclichen Gnaden

C Ret, die daczemaln hie zu Wienn warn, von ewrer kunigclichen Gnaden wegen an vns begerten, das wir hilff tun ſolten für das Haus Stranegk, des wir da willig warn, nachmaln gaben vns auch dieſelben ewer Gnaden Ret, zu erkennen, wie die veint in Vngarn merkliche ſamung hieten, vnd in wer auch menig warnung komen vnd hergeſchriben, das ſy in das land ziehen vnd das beſchedigen wolden, vnd begerten vnd ſchuffen mit vns von evvr Gnaden vvegen, das vvir in ordnung ſein ſolten, mit volk zu roſſen vnd ze füſſen ſo ſter-

Digitized by Google

ſterkiſt vvir mochten, ob die veint in das land zugen, das vvir dann mit ſambt anderer lantſchafft darczu teten, das den widerſtanden wurde, dapey ewr Gnad verſten mag, das ain ſwer warttung auf vns haben, ſo ſind vns auch gewiſſe warnung komen von der veint wegen, als das ewr kuniglich Gnad an den briefen ſo wir ewrn Gnaden hiemit zu ſenden, wol vernemen wirdet.

Wir haben auch nach ewr Gnaden Ret begern von ewer Gnaden wegen fusfolk gen Hainburg zu bewarung derſelben ewer Stat geſchikt auf vnſer ſelbs ſold vnd ſcheden.

Darumb allergnedigiſter Kunig, bitten wir ſo diemütigklichſt wir ymmer kunnen vnd mugen, ewr kuniglich Gnad welle vns das in ungnaden nicht vermerken vnd ſolh anuodern des volks gnediclichen vertragen, durch der ſwern wartung willen, ſo wir yetz auf vns haben, das wellen wir underteniclich vmb die ſelbig ewr kunigclich Gnad nach allem vnſerm vermugen alczeit gern verdienn.

Auch manen wir ewrn kunigklich Gnad vmb ain gnedige aufrichtung der artikl, ſo wir ewrn kunigclichen Gnaden haben fürbringen laſſen.

CXIII.

Prælatorum Auſtriæ ad Vindobonenſes literæ, quibus reſpondent, ſe adverſus Ginſienſes hoſtes auxilia ferre non poſſe, Ex publ. Actor. Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 209. p. 2.

A Der Prelaten antwurt auf der Burger begern vmb hilff vnd zuſchub, gegen den veinten von Güns.

Erſamen lieben Herren vnd gunner, als ewr erſamkait an uns begert vnd beten hat ain anczal geraiſiger leut, vnd wegen, pitten wir ewr erſamkait welle vnſer antwurt gutlich aufnemen vnd glimphlicher verſten, wann wirs erczellen oder fürbringen kunnen. Von erſt wiſt ir ſelber wol, wie wir nach alten herkomen mit ſamt allen andern Prelaten, Preletin, vnd Phaffheit in allem Oſterreich, vnd ob der Enns ain quartey oder der vir partheyen aine genant vnd gehalten, vnd ſunderlichen ainem Lantsfürſten als vnſerm Obriſten vogt zugeczelt ſein, daraus ir lauter verſtet, das vns an rat vnd willen vnſers gnedigiſten Herren &c. des Kunigs vnſers Obriſten Vogts, auch an wiſſen der andern in vnſer partheyen, kains ſolhen newen anſlags veruahen mochten noch ſolten, wann ob hewt oder morgen derſelb vnſer Obriſter Vogt als Landsfürſt an vns ſteür, gereiſig vnd wegen zu landes notdurft eruordern wurd, ſo mochten wir nach ſolcher ewrer vordrung ſeinen Gnaden vnd des lands notdurft eruordern nicht gedienn, wann die benanten ewr vordrung vns in ſolhen vnſtaten, ſo vnſer yedem yetz anleit halt, allain gar vnleidlich wer, durch ſolcher veruahen, ſo wir das an der andern vnſer partheien wiſſen teten, ſew gar fremd bedunkchen mocht, dauon lieben Herren vnd gunner pitten wir ewr weishait, vnd hoffen hiecz ewer lieb, das ir vns bey vnſer freihait, ſo wir von Bebſtlichen,

liche, Kaiſerlichen vnd Fürſtleichen Gnaden auch ſunderlich von gemainen geiſtlich vnd Kriſtenleichen geſeczten, von alter her gehabt haben, gutlich wellet beleiben laſſen, das wellen wir mit ſambt allen vnſern Prudern gegen Got vmb ew in gantzem fleiſs verdienn, vnd hoffen auch aus Kriſtenleiher ler, das euch vnſer vnd aller anderer geiſtlicher perſonen fleiſſigs gepet vnd ander gutter zu gluckch ſig vnd frids mer zu ſtatten mit Gots hilff komen werde, dann alle zeitliche hilf, die wir ew tun machten. Doch wann ew vnd ewer ſtat, da Got ewigclich vor ſey, von beſeſſe wegen oder dringnuſs der feint not anleg, ſo wolten wir halt angeuordert mit vnſers vnd aller der vnſern leib vnd gut treulich bey beſten, als verr vns das muglich vnd zimlich wer, wann wir des gleichen hietz ew allen auch ain gantz vertraun vnd hoffnung haben, das ir vns vnd vnſer güter, ſo das not beſchech, auch reten vnd ſchermen wolt, als verr ew muglich wer.

CXIV.

Tabulæ concordiæ, inter Fridericum Imp. Ladislai tutorem & Status atque Ordines Moraviæ conſtitutæ. Ex publ. Act. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 117. p. 2.

Fridbrief zwiſchen den Lannden Oſterreich vnd Merhern.

Wir Fridreich von Gotes Gnaden Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich, zu Steir, zu Kern- A den vnd ze Krain, Graf zu Tyrol &c. Bekennen für vns vnd anſtat vnſers lieben Vettern Kunig Laſslawes, des vormund wir ſein, vnd für vnſer erben, als etlich Herren vnd Lanntleut in Oſterreich vnd Mehrern etweuil zeit vnfridleich gegeneinander ſind geweſen vnd vil krieg vnd widerwertighait widereinander gehabt, auch groſs merklich vnd verderblich ſcheden an irn leuten vnd gutern erlitten habent, daraus baiden lannden groſſer vnrat vil B irrungen vnd mangls an allen gewerben erſtanden ſind, das wir dieſelben ſcheden auch armen leut verderben vnd der lannd verwiſtungen erpermlich gemerkcht, vnd nach Rat vnſer Herren vnd Rät, des Fürſtentumbs Oſterreich vmb derſelben paider land, auch der inwoner vnd hinderſeſſen gemains nucz vnd peſſten willen, ſolh Krieg vnd vnrat vnd ander beſchedigung genedigclichen fürgenomen haben zu vnderkomen. Vnd darumb für vns vnd vnſern benanten Vettern Kunig Laſſlaben vnd vnſre Erben, auch für all vnd yeg- C lichen vnſer vndertanen, Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, auch Stet, Merkcht vnd gemainklich alle lanndſchaft vnd inwoner des lannds Oſterreich geiſtlich vnd weltlich, wie die genant ſind oder mugen genant werden, ain redliche ordnung, befridung, vnd ainigung gemacht, aufgenomen vnd verſchriben haben, machen, aufnemen, ordnen vnd verſchreiben in kraft dicz briefs wiſſentlich vnd treulich, mit den Erwirdigen vnd andechtigen Edeln, erbern, vnd namhaften vnd beſcheiden vnſern beſunder lieben vnd getreuen, Pauln Biſchouen von Olo-

muncz

muncz Jan von Czimburg Haubtman der Markgraſſchaft zu Mehrern, Berchtolden von der Leippen, obriſten Marſchalhen des Kunigreichs zu Behem, Jan von Lampincz vnd von Mezerzicz, Albrechten von Sternberg vnd von Luckan, Jan vom Newnhaus, Jorgen von der Chunſtat vnd von Podiebrad, Jan von Leuchtenberg vnd von Vettaw, Jorgen von Crawarn vnd von Streznicz, Petern von Konitz vnd von Nawſſedlitz, Heinken von Waldſtain vnd von Selawicz, Jan von Pozkowicz vnd von der Wiſen, Jann von Pernſtain, Beneſchen von Bozkawir vnderkamrer der Markgraſſchafft ze Merhern, Loczken von Sternberg vnd von Lukan, Wanken von Boczkowicz vnd von Czrnahora, Smieln von Leichtenburg vnd von Vetaw, Jorgen von Leuchtenburg vnd von Freu, Jan von Czimburg vnd von Ticzin, Kuna von der Kunſtat vnd von Pelehedricz, Hannſen von Liechtenſtain vnd von Nicolſpurg, Proczkna von der Chunſtat, vnd von Bozkowitz, Mireslawen von Zimburg vnd von Brennaw, Jan Has von Waldegk vnd von Poſſwitz, Pauln von Eülenburg, Stephan von Wartenaw vnd von Czimburg, Boken von Ewlenburg vnd von Helſſenſtain, Karln vnd Wenczlawen geprüdern von Wlaſthin vnd von Awſſav, Miloten von Tworkaw, Mikſen von Sunberg vnd von Nawnhaus, Hainraichen von Bozkowicz vnd von Newnhewſern, Waczlawen Hechten von Roſſicz, Niclaſſen von Morawan, geſeſſen auf Kremſir, Ernſten von Leſzkaw diezeit Haubtman auf Znoym, Jan Kuſel von Zerawitz vnd von Kwaſſicz, Czenken von Maſſnaw, Jan Tunkl von Awſprunnen vnd von der Hohenſtat, Markwarten von Prakſſicz, Zdenken vnd Waiczlawen Geprüdern von Swabencz, Bozken von Otteslawicz, Nicolauſen von Weyſſlawicz geſeſſen auf Weſſel, Petern Roman von Witowicz vnd von Zlin, Beneſchen von Zwola, Hinken von Zwola vnd von Kolnſtain, Niclaſſen von Onicz vnd von Miloniz, Gindrzichen Mirku von Ehlum Burgermaiſtern vnd Räten vnd den Burgern gemainklich der Stet Olomüncz, Brünn, Znoym vnd Iglaw anſtat ir ſelbs vnd aller andern geiſtlichen vnd weltlichen Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, Stet, Merkcht vnd gemainklich aller Lantſchaft vnd inwonern des Markgraftums zu Merhern, wie die genant ſein, oder möchten werden auf acht gancze jar, von hewt gebendes briefs nacheinander ſchüriſt komend ſtet, veſſt vnd vnwiderruſſlich ze veeren vnd zu beleiben in nachgeſchribner maynung, des erſten das in der ordnung befridung vnd ainigun, all Prelaten, Pfaffen, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, auch Purger, Kauffleut, Piligraim, geiſtlich vnd weltlich vnd allermeniklich arm und reich mit aller irrer hab vnd kauffmanſchacz mit leib vnd gut ſicher ſein, handeln vnd wandlen ſullen vnd mügen, von ain obgeſchribnen land in das ander nach irn notdurften in den rechten vnd löblichen guten gewonhayten, als von alter herkomen iſt, vngeuerlich. Wir ſullen vnd wellen auch in dem lannd Oſterreich beſtellen vnd ſchaffen, das in ſolhen guten ſtand vnd befriden nyemant von Oſterreich gen Merhern kainen ſchaden noch agriff tun ſol in chain weis,

damit alle rawbrey, vnd angriff von Oſterreich gen Merhern vnderſtanſtanden werden, ob aber yemant in dem lannd ze Oſterreich geſeſſen, aus dem lannd ze Oſterreich gen Merhern ichts tet, an recht, ſo das an vns obgenanten Kunig Fridreich, oder an den, oder die, welich dieſelb zeit ze Oſterreich gewaltig wern, anpracht vnd wiſſentlich gemacht wurde, ſo ſullen wir dieſelben zu Oſterreich nicht enthalden, noch beſchirmen, noch das yemant ze Oſterreich geſtatten ze tůn, ſunder vns denn darinn erczaigen, vnd darczu tun mit werchen veſtiklichen vnd ernſtlichen angeuer, das ſolhs vnderſtanden werde, vnd welher in ſolhem vngehorſam vnd widerwertig erfunden wurde, vnd den klagenden, vmb ſein ſpruch vnd ſcheden nicht widerkerung tun wolt, nach pillichkait, ſo ſullen vnd wellen wir nachdem vnd ſolhe klag, in vorberůrter maſs, anbracht wirdet, darnach in den nagſt komenden drein monayden, als offt es in den egenanten acht jarn notdurft wirdet, geweltikleich darczu tun, damit den klagunden vmb ſein ſpruch vnd ſcheden widerkerung beſchech, nach pillichkait, von des leib vnd gut, der wider ſolch ordnung, befridung vnd aynigung getan hett vngeuerlich. Wir ſullen vnd wellen ſunderlich, die vnſern in dem lannd ze Oſterreich khainen diepp, merder, prenner, kirchprecher, rauber noch ander vblteter, wider das lannd vnd die leut zu Merhern, wa wir des warlich vnderricht werden, nicht aufnemen, halten, fůrdern noch vertaytigen laſſen, noch yemant ſolhem durch das land Oſterreich gen Merhern ſchaden zu tun geſtatten, angeuer. Es wer dann das mitt heer oder mit macht yemant durch das land Oſterreich gen Merhern zůg, denſelben, wo vnd als offt das beſchech, khain erlauben, gunſt hilff oder fürdrung in dem land Oſterreich nicht beſchehen ſol, in chainerlay weg, angeuer. Ob auch icht beſchediger oder ander rauber durch das lannd Oſterreich gen Merhern ſcheden teten, oder tun wolten, dieſelben noch ir khainen ſol man in dem lannd zu Oſterreich darzu nicht fůrdern, aufhalten, noch behawſen, ſunder ob yemand dawider tet, das alſo wiſſentlich gemacht wurd, ſo ſullen vnd wellen wir ainen yeden ſolchen an leib vnd an gut ſtraffen, als nach ſeinem verſchulden ſich gebůret. Es ſol auch khainer in Oſterreich in den vorgenanten acht jarn ſeine Stet, Veſten, Slos oder behauſung in Oſterreich gelegen yemand geferlich zu krigen angriffen oder rauberay weder verkauffen, verphendten leyhen noch verguenen, auch khain geprochne Stat, Slos, Hawſer noch veſten wider pauen, noch beſeczen, noch ſolhes von newen ichts erheben, dem lannd vnd den leuten des Margraftums zu Merhern zu ſchaden. Wer auch von geltſchult oder eribs wegen, ichts zuſpruch hat oder gewynen wurde, von einem der benanten lannd in das ander, wie das ſein mag, der yeglicher ſol vnd mag, darumb das recht ſuchen vnd eruordern an pillichen Steten, als von alter iſt herkomen, vnd des ſullen vnd wellen wir ze Oſterreich, ainem yeden von Merhern, der das nach lanndsrecht oder in den Steten nach ſtetrecht erſucht vnd eruordert vnuerczogenlich in den gerichten vnd

an

Digitized by Google

an den endten vnd Steten, da das rechtlich ſein ſol, ſtattun, oder ſchaffeh getan werden, als offt das zu ſchulden kümbt vngeuerlich. Wurden wir aber ſolhs in dem lannd Oſterreich nicht beſtellen vnd ſchaffen, oder ob yemand von Oſterreich gen Merhern ichtz tet, ſo das anbracht wurde, vnd wir nicht darczu teten, oder wider die vngehorſamen in der vorgemelten drein moneiden nicht gewaltiklich hiendlen, als das alles vorgemelt iſt, ſo ſullen vnd wellen wir den klagern von Merhern, welich die wern, irn ſchaden, der war vnd wiſſentlich gemacht wirdet, ablegen, nach dem obgemelten drein monayden anuerziehen vnd angeuer. Ob auch wir von den Prelaten, Herren vnd lanndleuten zu Merhern vmb hilff angerufft wurden, wider ſolh die irs tails, in der ordnung, befridung vnd aynigung von den gemerkchen des lannds Oſterreichs inner zwain meiln, oder mynner in dem land ze Merhern geſeſſen vngehorſam vnd widerwertig ſein wurden, ſo ſullen vnd wellen wir in mit fürſlegs zeüg vnd lewten vnſers tails als offt des in denegemelten acht jarn not wirdet, dieſelben helffen gewynnen, vnd was dann mit vnſer hilff gewunen wirdet, das dann von derſelben leib vnd gut, den klagern widerkerung beſchech, als verr das belangen mag, wurd aber icht vbermaſs beleiben, mit demſelben werd gehandlt, nach des lannds zu Merhern gewonhait, angeuer. Ob auch yemandt von Oſterreich reyten wurd zu dinſt in ain ander lannd, das mugen ſy tun vngeuerlich, nach irr freyhait, doch der gegenwurtigen verſchreibung an ſchaden, vnd ſullen

A dennoch alle artikel der ordnung, befridung vnd aynigung, in allen ſtukchen vor begriffen gancz volfurt vnd veſtikleich gehalten werden ungeuer. Wir obgenanter Kunig Fridreich, geloben auch bey vnſern kuniglichen worten fur vns vnd vnſern benanten Vettern Kunig Laſslawen, des vormund wir ſein, vnd unſer erben, vnd für all vnd yeglich vnſer Prelaten, Graffen, Herren, Ritter vnd Knecht, auch die vonn Steten vnd vnd inwoner des lanndes ze Oſterreich, das alles vnd yeglichs, was vorgeſchriben ſtet in allen punten, B ſtukchen vnd artikeln ze uolfürn veſt und ſtet zu halten allendhalben vngeuerlich, als des geleichen die Prelaten, Herren, lanndleuten vnd die von Steten des Makgraftums ze Merhern gen vns vnd vnſern Vetern Kunig Laſslawen, vnſerm land vnd leuten ze Oſterreich auch widerum verſchriben vnd verpunden ſind nach auſweiſung des briefs, den wir von in darumb haben. Mit vrkund des briefs beſiglt mit vnſern anhangunden inſigl. Vnd von Gotes gnaden wir Leonhard Biſchof zu Paſſau, Michel des Heiligen Romiſchen Reichs C Burkgraf ze Maidburg vnd Graf ze Hardekg, Johanns Graf ze Schawnberg Obriſter Marſchalh in Steir, Reinprecht von Wallſee, Obriſter Marſchalh in Oſterraich Haubtman ob der Enns, Jan von Kreyg Haubtman zu Dreſendorf, Vlreich Eyczinger von Eyczing, Jorg von Pirchaim Obriſte drugkſecz in Oſterreich, Rudiger von Starhenberg, Jörg von Volkenſtorf, Jorg Schekch von Aichſtain, Hanns von Neydegk vnd von Reint, Niclas drugkſecz zu Stetz, Wilhalm von Ebs, Burgermaiſter,

Richter, Rät und auch die Burger allgemain, der Stat Wienn, Newnburg, Markchthalben, Egenburg, vnd Laa, bekennen vnd geloben mit vnſern guten trewn, für vns vnſer nachkomen vnd Erben, vnd alle alle die vnſern die vorgeſchriben Ordnung, befridung vnd aynigung mit ſambt den andern landleuten vnd inwonern des Fürſtentumbs ze Oſterreich genczlich ſtet, vnd vngebrochen ze halten vnd dawider nicht ze tun in chain weis treulich vnd angeuer. Zu vrkund haben wir vorgenante vnſere inſigl, auch gehangen an den brief, wer auch das der inſigl ains oder mer, als die vorbennent ſind, an den brief nicht gehengt wurden, ſo ſol denoch dne verſchribung in allen Snkchen vnd artikeln volkomenlich gehalten werden. vnd bey krefften beleiben in aller maſs, als alle vorgemelte inſigl daran hiengen angeuer. Geben ze Wienn an freytag vnſer lieben Frawn tag der Verkündung (*25. Martii.*) nach Chriſti gepurt in dem viczehenhundertiſten, vnd in den ſechs vnd virzigiſten Jare, vnſers Reichs im ſechſten jar.

Den fürſichtigen vnd weiſen mannen dem Burgermaiſter vnd dem Rat der Stat ze Wienn vnſern lieben frewndten.

Weis vnd fürſichtigen mannen vnſer allerliebſt frewnt, wann wir von wegen beſunderr ſachen, die vnſer Reich berürn, Hannſen den Kochheim zu dem allerdurleuchtigiſten Fürſten N. dem Römiſchen Kunig geſant haben, vnd durch denſelben benanten Hannſen Kochhaim ewrn frewntſchefften von vnſern wegen gedacht haben anzebringen, darumb ſo beuelhen wir in ew, vnd biten ew, was er ew anbringen oder ſagen wirdt von vnſern wegen, im darinn genczlich gelauben wellet, geben zu Ofen am andern Tag des moneids Octobris anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

Prelaten Herren des Kunigreichs ze Vngern.

Der brief iſt der Stat geantwurtt an Sambſtag vor Kolomanny.

CXV.

Literæ ſtatuum & ordinum Regni Hungariæ, quibus oratoris Kochhaimi fidem ſenatui Vindobonenſi præſtant. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindob. Vol. 1. fol. 221. p. 1.

Gelaubbrief den die Herren von Vngern der Stat geſant habent, bey dem Kochhaim vnd lautt in dewtſh alſo:

CXVI.

Senatus Vindobonenſis reſponſum, de negotiis ab oratore memorato propoſitis ad ordines Regni Hungariæ miſſum. Ex publ. Actor. commentariis Civit. Vindob. vol. 1. fol. 221. p. 1.

Darnach hat der Rat hinwider ain antwurt getan vnd geſchriben auf des Kochheim werbung auch in latein vnd laut in dewtſch alſo:

Hoch-

Hochwirdigiſten Erwirdigen wol A geboren groſmechtigen Edeln gnedigen Herren vnſer willig dienſt ſein ewrn Gnaden voran berait anuerdrieſſen gnedigen Herren, als ir yetz Johannem Kochheim mit ainem galubbrief zu vns geſant habt, der ſein botſchafft von ewrn Gnaden wegen darauf geworben, vnd vns geſagt hat, wie ewr begern, ſey das wir tzwen von der Stat zu ewrn Gnaden ſenden ſolden, den well ewr Gnad ſagen vnd wiſſen laſſen ſachen, die für ewren vnd vnſern gnedigiſten Herren B Kunig Laſſlawen auch für vns ſein, die nicht zu verbotſchefften noch tzu ſchreiben ſind, gnedigen Herren denſelben ewrn Gnaden credentzbrief vnd des Kocheim werbung haben wir diemüticlich emphangen, vnd dankchen ewrn Gnaden guts willens, den ir zu vns habt, nu haben wir vernomen, wie derſelb Kochheim ewer Gnaden gelaubbrief vnd werbung in der maſs auch hab an die lantſchafft zu bringen, die diczmals nicht hie iſt, vnd in kurtz herkomen C ſol, die wellen wir ſolh werbung anbringen vnd ewrn Gnaden dann fürderlich antwurt tun, darumb ſo biten wir diemüticlich, ewr Gnad welle an ſolhem vnſerm ſchreiben ein geuallen vnd darinn nicht verdrieſſen haben, wann vns in den ſachen auſſerhalb der lantſchafft nicht zimbt ze handeln, das wellen wir vmb ewr Gnad als vmb vnſer gnedig Herren williclich verdienn. Geben an ſand Dioniſen Tag (*9. Octob.*) anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

CXVII.

Eadem de re Conſiliariorum Regis Ladislai ad ſenatum Vindobonenſem litteræ. Ex publ. Actorum Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 222. p. 2.

Darnach als ettlich aus der lanntſchaft, vns nemlich vnſers Herren des Kunigs Ret herkomen waren, daran ſolh der von Vngern ſchreiben vnd botſchefften bracht ward, in der zeit teten ſy der Stat mer ein ſchreiben in latein, vnd laut zu deutſch alſo:

Den furſichtigen vnd weiſen den N. Burgermaiſter, Richter, vnd geſworen, Burgern, vnd der ganczen gemain der Stat Wienn vnſern lieben frewnten.

Weis vnd fürſichtig mannen vnſer lieb freunt, nach in haltung ewer brief haben wir vernomen, wie ir vns vermont vnd weiſet auf frid vnd ſön, mit dem allerdurchleuchtigiſten Furſten vnd Herren dem Römiſchen Kunig, Got der weis, dem chain haimlichkait verporgen iſt, vnd ir ſelbs das wol wiſſen mugt, wie gross müe, arbeit vnd zerung wir getan haben vnd tun bey ſeiner Maieſtett, vnd nicht anderſt erlangen mugen, dann verlengnuſs vnſer vnd vnſers Reichs, wann ſein Kunigclich Maieſtet beuilhet newung in dem Reich ze machen, Veſten, Stet, den Biſchofſtul, die aine aus dem namhafftiſten Steten iſt, innehelt, vnd bekümert gehent vnd Kunigcliche rennt vnd zinsſchafft einzenemen, ſein kukigclich Maieſtet das für ſich nemen mag vnd merkchen, vnd ir mit ſambt im das wegen, ob das ſeiner Künigklichen Maieſtet zimbt, vnd ob wir nu von ettlichen von eruordrung wegen

gen der gerechtikait vnſers Reichs geurteilt werden als die ungerechten, ſo begern vnd ſuchen wir doch nicht anders, nur frid zu dem wir willig vnd bereit ſein vnd zu allenczeiten begeren, als wir das ſeiner Maieſtet klerlicher verſchriben haben, darumb ſo biten wir ewr Weishait mit ganczem vleiss, ir wellet ſein Maieſtet vermonen vnd weiſen, auf das gut des frids vnd gemayner gerechtigkait, die benante veſten vnd Stet vnd zugehörungen vmbligunden vnſers Reichs, vns vnd vnſerm Reich widerfaren laſſen welle, alſo das der frid vnd lieb zwiſchen vns lengſt gemacht vnd betracht, nicht gemynert werd, ſunder mer wachs, und gemert werde, wann wir nicht anders, nur alain die er vnd widerpringung, der herſchefften vnſers vnd ewrs natürlichen Herren in den ſachen ſuchen vnd begern. Geben zu Ofen an der aindleftauſent Maid tag (*21. Octob.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

Prelaten Herren Edeln gemainklichen des Reichs ze Hungarn.

Oblatum per famulum Palatini in vigilia Simonis & Jude.

CXVIII.

Senatus Vindobonenſis ad præcedentes literas reſponſum, conſultis Friderici Imp. conſiliariis datum. Ex iisdem actor. commentar. Vol. 1. fol. 223. p. 1.

A Darnach iſt vermerkcht das ander ſchreiben vnd antwurt, ſo man in von der Stat nach Rat vnſers Gnedigen Herren des Kunigs ret getan hat.

Hochwirdig, Erwirdig, wolgeborn groſmechtigen vnd Edl, gnedigen vnd lieb Herren, vnſer willig dinſt beuor, als ewr Gnad vnd Wird nach Hannſen Kochheim ewrs geſanten potens werbung vnd ſchreiben mag emphangen vnd vernomen B haben, vnder andern berurend, wie die landſchafft des mals nicht hie geweſſen ſunder in kurtz herkomen ſey, an die wir dann ſolhe werbung wolten pringen, vnd ewrn Gnaden vnd Wirden darnach fürderlich antwurt tun, nu ſind yetz die Landtſchafft ein groſſer tail hie, vnd man iſt der andern teglich her wartung, alſo haben wir den die hie ſind zu erkennen geben, was an vns geworben iſt, vnd wie ewr Gnad vnd Wirdigkait auch glaub brief vnd botſchafft hie gehabt hab desgleichs an die Lant- C ſchafft ze bringen, der ſich von iren wegen in irm abbeſen nyemandt hab vnderwinden wellen, wer nu ewrn Gnaden vnd Wirden noch geuellig ewrn botſchafft vnd werbung laſſen ze tun an die lantſchafft, ſo hoffen wir ſy wurden willig zu ewrn Gna- vnd Wirden mit ſambt vns ze ſchichen, doch alſo das die, ſo hinab wurden, mit gelait notdurffticlich fürgeſehen vnd beward werden, hin vnd her wider an ir gewar ze komen vngeuerlich, was nu ewrn Gnaden vnd Wirden in dem geualle, biten wir ſchrifftlicht zuuerkunden. Geben an ſuntag vor Allerheiligen tag (*30. Oct.*) An. Domini &c. quadrageſimo ſexto.

Nota

Digitized by Google

Nota.

Als auch ewr Gnad vnd Wirdigkait vns yetz geſchriben hat, haben wir aber wol vernomen, vnd vns bedeicht nicht peſſer ſein, denn das noch zwiſchen vnſerm gnedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig vnd ew teg gehalten wurden, alſo das land vnd leut zu frid vnd gemach kumen.

CXIX.

Laurentii Groſs, Comitis Regni Hungariæ, de creditis ſibi & commendatis præcedentibus litteris ad Senatum Vindobonenſem reſponſum. Ex iisdem Actor. comment. Vol 1. fol. 223. p. 1.

Der vorgenant brief iſt Herren Larentzen Groſs Grauen zu Ofen geantwurt worden, der hat der Stat ain antwurt getan in latein, vnd laut ze deutſch alſo.

C Erber vnd Fürſichtig mannen vnſer allerliebſten frewnt, ewr frewntſcheffbrief, ſo ir von ettlicher ſachen, den Prelaten, Herren vnd Edeln des Reichs ze Vngern geſant habt, vns auf hewtigen tag geantwurt ſein worden, der inhaldung wir gantz vernomen haben, darvber wir ewrn frewntſchefften antwurten, das die Prelaten, Herren vnd namhafftigiſten Edeln, des Reichs ze Vngern, nicht anhaim ſind, an der gegenburtikait antwurt auf ewr ſchreiben nicht geben mag werden, wenn aber die Herren herkomen, glauben wir, das ſy auch ewr ſchreiben ain antburt tun

A werden. Geben ze Ofen, an Phincztag vor Martini (*10. Novembris.*) Anno Dom. &c. quadrageſimo ſexto.

Laurentius von Haidenreichſturn Groſs Graf in Vngern.

Dem erbern vnd fürſichtigen dem Burgermaiſter Richter vnd geſworn des Rats, der Stat ze Wienn vnſern lieben frewndten.

B

CXX.

Joannis Huniadis regni Hungariæ Gubernatoris ad Senatum Vindobonenſem litteræ, quibus de abalienatis ab Imp. Friderico quibuſdam Hungariæ oppidis queritur, &, ne auxilio Imperatori eſſe velint, rogat. Ex iisdem Actor. comment. vol 1. fol. 123. p. 2.

Vermerkcht das ſchreiben ſo der Huniad Jennuſch der Stat getan, vnd ſolh ſein brief ſein herolt dem Rat geantwurt hat, an mitichen vor ſand Merten tag, vnd iſt in latein, vnd laut in teutſch alſo.

Den weiſen vnd fürſichtigen den N. Bugermaiſter, Richter vnd dem gantzen Rat der Stat ze Wienn unſern allerliebſten freundten.

Weis vnd fürſichtig mannen: vnſer genem lieb freundt: wir czweifeln nicht ewr lieb freuntſchafft wiſs offenlich, wie das wir mit gemainem vnd vberainhelunden willen, der Herren, Prelaten, Grauen, vnd

Edeln

Digitized by Google

A Edeln, des ganzen Reichs ze Hungern den allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnd Herren Ladislawen ettwen des Allerdurchleuchtigiſten vnd Herrn Herrn Albrechts Kunigs ze Vngern ſeligen gedechtnuſs Sun vnſern vnd ewrn natürlichen Herren zu ainem Kunig vnd Herren ze Vngern erwelt haben, vnd als ir in habt zu ainem Herren vnd Kunig, zu gleicher weis hab wir in für vnſern Herren vnd Kunig mit ſambt ew, vnd ſein im auch mit allem trewn gehorſam, aber ewrn freuntſchefften ſey wiſſentlich, wie groſs czwangk, vnderdrukchung, B trübſal, vnrue von den allerdurchleüchtigiſten Fürſten Herren Fridreichen Römiſchen Kunig &c. gleich als an mittl piſher, das Reich zu Vngern gedult vnd geliten hat, es iſt auch ſtillſweigund nicht zu vmbgen, das der benant Römiſch Kunig vil Veſten, Stet, vnd Herſchefft des benanten vnſers Herren Kunig Laſlaws, die zu dem Reich ze Vngern gehören, vnpilliklichen inngehabt vnd bekümert hat, vnd noch gegenwurticlichen vnpillichen innhelt, vnd bekümer, vnd arbait noch mer irrung vnd ſchaden den benanten Reich zu C tzetzihen, von wegen derſelben Veſten vnd Stet widerpringung haben wir ettlich namhafft aus den Herren, Prelaten, vnd Grauen des Reichs ze Vngern zu den benanten Romiſchen Kunig geſant vnd in zu menigen malen durch vnſer ſchrifft vnd brief ermont haben, das das emphromd vnd dem Reich entzogen iſt worden, wider pracht wurde, die vorgeſchriben Veſten vnd Stet, ſo er von dem Reich zu Vngern vnpillichen inhelt vnd bekümert, dem Reich wideruaren liezz vnd widergeb, dis hat er alſo nicht geacht ze tun, vnd kain gut end in den ſachen betracht, nu nach ſchikchung Got des Herren vom widerbringung wegen aller vorgeſchribnen, halten wir das veld herlichen mit treflicher vnd vberfluſſigen wapfnern vnd mit der menig gecziret vnd vmbgeben, vnd nach allem vnſerm vermugen, des benanten vnſers Herren Kunig Laſslaws reich beſchirmer vnd haben willen, alles das, das dauon empfrömbt iſt worden, nach dem vnd das die gerechtikait eruodert, wider czubringen, vnd darumb, das der frid vnd ainigung, ſo pisher zwiſchen dem Reich vnd ewr freuntſchafft geweſen iſt, gehalten vnd hinfür gut nachparn miteinander ſein werden, dann bey den eren unſers natürlichen Herren, des benanten Kunigs Laſſlaws, des Knecht wir ſein, dem benanten Römiſchen Kunig, kain hilff noch fürdrung wider das benant Reich ze Vngern nicht geben nocht tun wellet, wan wir vmb nichte anders arbeiten, alein vmb die Ere ſeiner durchleichtikait, vnd widerpringung der gütter, die enczogen vnd emphrömdt ſein, vnd wenn ir vns alſo mit ewrn briefen vnd treun verſichert habt, ſo wellen wir ew, noch den ewren kain ſchaden durch vnſer her tun noch zucziehen laſſen, wan geſchechs anders, ſo mugt ir nicht vns, ſunder ew vermerkchen, wan wir mit ew kainerlay zwitracht haben, noch williclichen ew darczu ractzen oder bewegen wellen, wan wir ains Herren vndertan vnd Knecht ſein, vnd was in den vorgeſchriben ſachen ewr gancze maynung ſey, das lat vns bey diſen vnſern herolten zaiger des briefs verſchriben wiſſen. Geben in dem veld pey der Stat Sarwar,

war, an Montag vor Martini; (*7. Novembr.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

A

Johannes de Hunyad in Perſon, vnd nam des allerdurleuchtigiſten Herren Ladislai erwelten Kunig zu Vngern, Dalmacien &c. gemainer Regirer.

CXXI.

Prælatorum Auſtriæ Baronum &c. qui tum Viennæ præſentes aderant, deliberatio, cujusmodi reſponſum ad proxime præcedentes Huniadis litteras dari oporteat. Ex publicis Actorum Comment. Civit. Vind. Vol. 1. fol. 124. p. 1.

B

Darnach an freitag ſand Mertentag (*11. Novemb.*) habent die Herren der Burgermaiſter vnd der Rat, vnſern gnedigiſten Herren den Kunig ſolh des Huniad Jenuſch ſchreiben hören laſſen, vnd ſein Gnad angerufft vnd gebetten, die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, was der yetz hie weren, zu beſenden, mit den wolden ſy ſich von des ſchreibens wegen gern vnderreden, vnd irn rat darinn haben, wie ſy das ſullen verantwurten, des vergunt in vnser gnedigiſter Herr der Kunig, das ſy ſolten als morgen hietz den Auguſtinern zu einander komen.

C

Darnach an Sambſtag nach ſand Mertentag (*12. Novemb.*) komen die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, was der hie waren, vnd auch die von Wienn, lieſſen all ir ſchreiben vnd werbung, ſo in die von Vngern tan habent, vnd auch ir antwurt, die ſy in darauf hieten tan, offenlich hörn, vnd begerten irs rats auf des Huniad Jenuſch ſchreiben, wan ſy der lantſchafft desgleichen auch geſchriben hieten, darauf habent ſy ein fürnemen getan.

Des erſten ſind aus den Partheyen ſechs ze nemen geordnet, der habent die von Wienn nur drey geben, von auſſtands wegen der andern Stet, alſo ſind ir in ſumm aine vnd zwaintzig geweſen, nemlich von Prelaten der Abt von Melkch, vom heiligen Kreutz, der Probſt von ſand Polten, der Prior von Maurbach, Prior von Gemink, vnd der Brobſt zu ſand Dorothee: von Herren Her Rudiger von Starhemberg, Her Jorg von Puchaim, Her Rudolf Turs, Her Albrecht von Pottendorf, Her Reinprecht von Eberſtorff, Her Ludwig von Ekkarzaw, vnd ain vbriger Her Jorg von Kunring: aus der Ritterſchafft, Kunrat Künigſperger, Her Jorg Dechſner, Her Jorg Hager, Oſwalt Dechſenpekch, Caſparr Schifer, Wolgang Miſſingdorffer: von der Stat, Her Hannſ Harringſeer Burgermaiſter, Her Hanns Steger Münſſmaiſter, Oſwald Reicholff des Rats, die obgenanten Prelaten, von der Ritterſchafft, vnd von Wienn ſind ains fürnemens alſo aynig worden, das peſſer vnd gut ſey, ein treffliche potſchafft aus den vir ſtenden des lands Oſterreich zu den vngriſchen Herren mit glaubbrief vnd vnderweiſung ainer werbung, nach rat der vir Partheyen des lands, mit willen wiſſen vnſers

gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs ze ſchikchen, ſich auch mit den Herren zu vnderreden, ob ſolh ſachen zu peſſerm kömen, vnd pracht möchten werden, auch krieg vnd verderben zwiſchen der lannd ze vnderſteen, vnd das die mit gelait nach notdurfften dar, vnd widerumb an ir gewer ze kömen fürgeſehen wurden, dann das auf ſolhe maynung geſchriben wurde, als ain notl ainer antwurtt, auf das jungiſt ſchreiben des Huniad Jenuſch ze tun begriffen wer, wan ſolh ſchreiben ernſtlich, hoch, vnd hert wer, das ſich die, als uil der von der lantſchafft yetz hie wern, nicht wol annemen möchten, auch das ſolh ſchreiben villeich ſo eng geleſen vnd verkündt, vnd von meniklichen nicht wol verſtanden wurde in dem veld &c. aber die botſchafft wurd vil offenwarer vnd nuczer durch red vnd widerred willen gegeneinander ze tun, vnd die ſachen nach notdurfften zewegen, vnd nemen auch lengern anſtand, alſo das daczwiſchen, die auſſteend lantſchafft zu den, die hie wern, eruodert, vnd nemlich der Behem Rat auch darczu möcht erſucht werden, wann die vnſerm Herren Kunig Laſſlawn auch zugehörn, aber die Herren mainten das ſchreiben in vorberürter mass vernotelt wer nüczer, denn ſouil mit ainem wort zu verkern, als von der Teg wegen, die vnſer gnedigiſter Herr der Kunig mit den Vngern gehalten hab, da begriffen was, als von gemainer lantſchafft wegen, wie die dabey ſolt geweſen ſein, daz man daz ſolt verkern in ettlich, die dabey geweſen wern &c.

CXXII.

Eorundem Prælatorum Auſtriæ, Baronum &c. ad litteras Huniadis reſponſum, mutuo conſilio & conſenſu datum. Ex iisdem Actorum Comment. Vol. 1. fol. 224. p. 2.

Alſo hat die lanntſchafft den Huniad Jenuſch geſchriben.

Edler Herr vnd frewndt, als ir den Preleten, Grauen, Lanndherren vnd Edeln des Fürſtentumbs Oſterreich yetz geſchriben habt, ir czweiuelt nicht in ſey wiſſentlich, wie ir mit ſambt den Herren Prelaten, Lanndherren vnd den von Adl des ganczen Kunigreichs Hungern aintrechtickleich vnd ainhelligcleich den Durleuchtigen Fürſten Herrn Laſſla weilend vnſers gnedigen Herren Kunig Albrechts Sun &c. vnſern vnd ewrn natürlichen Herren zu ewrm Kunig vnd natürlichen Herren erwelt habt, vnd ir haltet in mit ſambt vns für ewrn Herren vnd Kunig, vnd ſeit im mit allen trewn berait, vnd meldet ettlich bekümernuſs vnd ſchaden, ſo das Kunigreich Vngern von dem allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnſerm gnedigen Herren dem Romiſchen Kunig ſol geliten haben, wie auch ſein kunigcliche Gnad ettweuil Stet, Geſlöſſer vnd Herſchefft, dem benanten Kunig Laſſla vnd dem Kunigreich zugehörund, vnpillichen innenhalt, vnd betracht demſelben Kunigreich irrung vnd ſchaden zuczetziehen, ir habt auch ettleich namhafft Prelaten vnd Landherren des Kunigreichs Vngern zu dem benanten vnſerm Herren dem Romiſchen Kunig vmb widerpringung

gung willen, derſelben geſloſſer, Stet vnd Herrſchafft geſchikt vnd ſein Durchleuchtikait durch ſy vnd mit briefen ermont, die widerczegeben mit widerkerung der ſcheden, des er aber nicht tun, noch in den ſachen ain gut ennd hab geben wellen. Vnd nu durch widerpringung willen der obgemelten Geſloſſer, Stet vnd ſchadens ligt ir mit heer zu veld vnd begert darauf, das ſi ſeinn kunigclichen Gnaden wider das Kunigreich Vngern kain hilff noch beyſtand tun, vnd ſo ir des briefleich bey irn trewn verſichert werdet, ſo wellet ir in vnd den irn mit ewrm here chain ſchaden zuziehen laſſen &c. alsdann das ewr ſchreiben mit mer worten inhelt, das haben wir ſo von Prelaten, Grauen, Herren vnd vom Adel des obgenanten Fürſtentumbs Oſterreich yetz hie ſein vernomen, nu ſein wir, was vnſer dann bey den ſachen geweſen ſein, ingedenkh, als pald ir ew nechſten veraint hett vnſern obgenanten Herren Kunig Laſſla für ewrn rechten Herren gehalten, als ir dann das rechtleich vnd pilleich getan habt, vnd das vnſerm Herren dem Romiſchen Kunig verkündet ward, dabey dann vnſer ettlich geweſen ſein, das des ſein Gnad dem ganczen Kunigreich vaſt dankchet, vnd erpat ſich was ſein Gnad darczu helffen vnd gefürdern mocht, damit daſſelb Kunigreich ze frid vnd gemach inwendig vnd auswendig komen möcht, des wer ſein Gnad willig vnd wolt darinn nichts ſparen.

Darnach als andere potſchafft, des Kunigreichs zu ſeiner kuniglichen Gnaden kamen, als der Ertzbiſchoff A von Gran, Laſſla Ban, vnd darnach Niclas Waida vnd ander vnd ettwas begerung teten von des Kunigreichs wegen, als von vnſers egenanten Herren Kunig Laſſlaw, der kron, vnd geſloss wegen, wiſſen dieſelben wol, wes redlicher antwurt ſein kuniglich Gnad darauf gab. Alſo dann das die artikel vnd geſchrifft, ſo darunter gemacht ſein, aufweiſen vnd was vnſer obgenanter Herr der Römiſch Kunig, Stet vnd Geſlosser im Kunigreich hat, der hat er ettliche in phandweis, vnd die andern mit dem B ſwert in ſein gewalt pracht, von ſolher rauberey, mord, prannt, beſchedigung, abſtelung vnd entpfrombdung ettlicher geſloſſer wegen, ſo ſein kuniglichen Gnaden vnd baiden landen Oſterreich vnd Steir manig jar dauon zugeczogen ſein worden, als dann das ſein kunigliche Gnad, dem Kunig von Polan vnd den vngriſchen Herren menigmal durch geſchrifft vnd poten anbracht vnd begert hat, ſolhs zu vnderſteen, das dann ſeinn Gnaden offt zugeſagt, vnd C doch nye beſchehen iſt. Es haben auch die, ſo in denſelben geſloſſern den frid, ſo durch vnſern vorgenanten Herren den Römiſchen Kunig, vnd den Kunig von Polan berett, beſloſſen vnd verſigelt wart, an ſein Gnaden vnd den landen Oſterreich vnd Steir nicht gehalten, es haben auch die vngriſchen Herren ſolhs nicht vnderkomen noch gewert, wiewol in das nach abgang des Kunigs von Polan offt verkundet iſt, dadurch ſein kunigclich Gnad als genöt ward, durch frid vnd gemachs willen ſeiner land vnd leut, die ſein Gnad auch vaſt darumb anlangten, ſolhen freuel, gwalt vnd ſchaden zuunderſteen,

Digitized by Google

das dann ſein Gnad nach laut des fridbriefs wol vnd rechtlich hat getun mugen, darczu auch die vngriſchen Herren geholffen ſolten haben, nach innhalt deſſelben fridbriefs, ſein kunigcliche Gnad hat auch nicht verrer griffen, wann nach den, dauon in vnd ſein landen vnd leuten ſchaden zugeczogen ward, vnd hiet auch nach den nicht geſtellt, als wir dann wol wiſſen, wer ſein Gnad land vnd leut ſolher rauberey, angriff, vnd beſchedigung dauon vertragen geweſen, ſo hat ſich ſein kunigliche Gnad von aller obgemelten ſachen wegen albeg zu frewntlichen Tegen erpoten durch potſchafft vnd geſchrifft vnd albeg geharret, wen ir ain zuſchribt, des ir ew ze tun ettwe offt erpoten, habt mit ewren briefen, dadurch ſein Gnad auch ſeiner rett vnd lantleut, ettweuil in dem yecz vergangen ſumer, lange czeit bey im hielt, dabey vnſer ettlich geweſen ſein, wann ſich aber die ſach ewrenthalben zu lang verczog; fügt ſich der merer tail derſelben nach vnſers obgenanten Herren des Romiſchen Kunigs vergunnen yeder von ſeiner notdurft wegen wider anhaim, in dem habt ir ſein Gnaden ain Tag auf ſand Matheus Tag nagſtuergangen zugeſchriben, ſolhs ſchreiben aber denſelben ſeinn Gnaden kaum neun Tag vor demſelben ſand Matheus Tag geantwurt iſt, dadurch vnd auch von vnſers vnd anderr ſeiner Ret vnd getreun, der er zu den ſachen notdurftig was, vnd doch ſo pald darczu nicht beſenden möcht, abweſen ſein Gnad denſelben Tag nicht hat gehalten mugen, vnd hat ew durch ſein potſchafft vnd geſchrifft ander fuglich Tag darauf benennet, die ir aber all abſlahet vnd maint nun ſein kunigliche Gnad vnd ſein land vnd leut, als wir aus ewren ſchrifften erkennen zn vberczιehen, ſo hat auch der Pangratz von Galicz vor her, merklich vnd groſs angriff vnd ſchaden getan mit raub, prannt vnd in ander weg in dem Fürſtentmb Oſterreich auf ew beuelhen vnd zuſchub, als wir vernemen, das vns alles frembd nymbt, vnd hieten nicht gedacht nach herkomen der ſache, das es an notdurfft zu ſolhen ſachen ſolt komen ſein, vnd bedeucht vns gut vnd fugſam, das ir mit den andern Prelaten vnd Herren daran wert, das noch ein freuntlich Tag von aller ſachen wegen, die ſich vnczher baiderſeits begeben haben mit ſein Gnaden aufgenomen vnd gehalten wurd, da ſolh ſachen nach dem peſten vnd fugleichiſten mochten fürgenomen werden, damit das für vnſer obgenant gnedig Herren N. den Romiſchen Kunig, vnd vnſern Erbherren Kunig Laſſlawen vnd ir baider lannd wer.

Wer euch nun ſolichs an, vnd zu willen, ſo wolten wir gern ettleich aus vns zu ew angelegen ſteet ſenden, ſich mit ew von ſolichs Tags wegen zu vnderreden vnd ains ze werden, wann ſolten die land gen einander in krieg kömen, das möcht der ganczen kriſtenhait ain erſchreken vnd ſchaden, vnd den türcken vnd vnglaubigen ain freut vnd troſt bringen, vnd die land möchten alſo in einander wachſen mit krieg, das das gar in vil jaren nicht getilgt noch nydergelegt wurd, des alles ir vnd nicht ſein kuniglich Gnad, als ir ſelbs wol verſtet, vrſach vnd anfangt wert, dar-

Digitized by Google

darumb ſo wellet ſolhs mit den an-
dern Prelaten vnd Herren bedenck-
hen vnd darinn handeln; als das bai-
den landen vnd der kriſtenhait ain
notdurfft iſt, beſchech aber, das ir
ſolhs gleichs vnd redlichs erpieten
von vnſerm obgenanten Herren dem
Romiſchen Kunig nicht aufnembt, vnd
ſein Gnaden vnd vnſers gnedigen Her-
ren Kunig Laſſlaws land vnd leut
darüber angreiffen würdet, des wir
doch nicht getrawen, ſo verſtet ir
ſelber wol, was wir den yetzgenan-
ten vnſern gnedigen Herren dem Rö-
miſchen Kunig, vnd Kunig Laſſlawen
als vnſerm vnd ewerm natürlichen
erbherren vnd vns ſelbs ſchuldig
ſein, vnd begern darauf ewr ver-
ſchriben antwurt bey diſem Herolt
Steyrland genant, geben &c.

CXXIII.

Senatus Vindobonenſis ad memoratas Huniadis litteras non diſſimile reſponſum. Ibidem vol. 1. fol. 225. p. 2.

Alſo haben die Herren von Wienn geſchriben dem Hwniad Jennuſch.

Hochmöchtiger Edler gnediger
Herr, zuuor wiſſet vnſer wil-
lig dinſt, ewr möchtikait ſchreiben,
durch ewrn Herolden zu bracht, ha-
ben wir vernomen, vnd das den Pre-
laten, Herren, Rittern vnd den von
Adel des lands auch zu erkennen
geben, vnd ſein darauf vnderweiſt
worden, das vnſerm gnedigiſten Her-
ren dem Römiſchen Kunig wol zu
dankch geweſen iſt, da ſeine Gnaden
verkundet ward, das die Herren des
Kunigreichs zu Vngern, vnſern gnedi-
A giſten Herren Kunigs Laſſlan, für
irn rechten Herren zu halden bekant
haben, wie wol doch das pillich vnd
rechtlich iſt geſchehen, vnd ſein Ku-
niglich Gnad hab ſich verwilligt,
hilff, rat vnd fürdrung ze tun, daſ-
ſelb Kunigreich innwendig vnd auſ-
wendig in frid vnd in gemach zu
bringen vnd nichts darinn zuſparn,
als auch darnah der Hochwirdig vnd
die groſsmöchtigen Edeln vnſer Gne-
dig Herren der Erczbiſchof ze Gran,
Her Laſſla Ban, Her Niclas Wai-
dan, vnd ander inſunder, vnd ſo-
mentlich, etwas begerund von des
B Kunigreichs wegen, als vmb vn-
ſers egenanten gnedigiſten Herren
Kunig Laſſlaws Perſon, ſein heilige
Kron, vnd ettliche Slöſs, dieſelben
Herren wiſſent die redlich ant-
wurt vnſers gnedigiſten Herren des
Römiſchen Kunigs, als ſy die in ge-
ſchrifft habent empfangen, was auch
vnſer obgenanter gnedigiſter Herr,
Stet vnd Slöſſer im Kunigreich hat,
der ſind ſeinen Gnaden ettliche ver-
pfendet, vnd die andern mit dem
ſwert in ſein gewalt komen, von
groſſer rauberey vnd beſchedigung
wegen, ſo ſein Kuniglichen Gnaden
C vnd baiden landen Oſterreich vnd
Steir lange zeit dauon wider den ver-
ſchriben frid von dem von Polan
vnd den Vngriſchen Herren geſche-
hen, vnd nach ſchrifften, Potſcheff-
ten vnd clag von in nie vnderſtan-
den ſein, darumb ſein Kunigclich
Gnad alſo genött nach den Sloſſen
geſtellt, vnd die in vorberürter maſs
hat gewunnen, durch anruffs willen
der leut paider land, den auch ſol-
her ſchaden dauon zugeczogen iſt.
Wan ſolt ſolher ſchad nicht beſche-
hen ſein, ſo hiet ſein Kunigclich Gnad

Digitized by Google

nach den Sloſſen nicht geſtellt. Sich hab auch ſein Kunigclich Gnad von aller ſolcher obgemelter ſachen wegen albeg zu frewntlichen tegen erbóten vnd geharret im die zuczeſagen, des ſich die Herren ettwe offt haben mit irn briefen, darumb ſein Kunigclich Gnad ſeine Ret vnd lantleut ettweuil in dem yetz uergangen ſumer lang zeit bey ſeinn Gnaden hab behalden, dabey aus den obgemelten ſtänden der lantſchaft ettlich geweſen ſein, die ſich aber durch verziehens willen der ſachen der vngriſchen Herrenthalben, nach vergunnen vnſers Gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs von irer notdurft wegen, anheim gefügt haben, in dem haben die Vngriſchen Herren ſeinn Kuniglicher Gnaden, ain tag auf ſand Matheus tag nagſt uergangen zu geſchriben, daſſelb ſchreiben bey newn tagen vor demſelben ſand Matheus tag ſeinen Kuniglichen Gnaden zu bracht iſt, darumb vnd auch von ander ſeinn Gnaden Ret vnd vndertanen darczu den ſachen not geweſen wer, vnd ſo pald darczu nicht hieten kömen mugen, hab ſein Kunigliche Gnad den ſelben tag nicht mugen gehalden, ſunder den Herren ze Vngern durch potſchafft und ſchrifft ander fugliche teg darczu benennet, die ſy aberall haben abgeſlagen, nun maint ewr Gnad vnſern gnedigiſten Herren den den Römiſchen Kunig ſeinn Gnaden land vnd leut, als wir an ewrn brieſen verſteen, zu ubercziehen vnd zu beſchedigen, ſo hat auch Her Pangretz von Galicz vorher merclich vnd groſs angriff vnd ſchaden getan, mit raub, prannt vnd in ander weg, in vnſers gnedigiſten Herren Kunig Laſſlaws Fürſtentum Oſterreich auf

A ewr peuelhen vnd zuſchub, als wir vernemen, das vns alles zemal frombt nymbt, vnd hetten nicht gedacht, nach herkomen der ſachen, das ſich ſolhs aus dem Kunigreich ze Vngern vnd von ewrn Gnaden an notdurfft begeben ſolt, denn als ewr Gnad vnder anderm perürt, in dem vorgemelten ſchreiben, das frid vnd aynigung, ſo pisher zwiſchen dem Reich vnd vnſer geweſen, vnd gehalden ſey, hinfür auch nachtpürlich gehalden werd, das hat an vns nye geprochen, vnd ſol B auch noch vnſernthaben nicht mangl gewinnen, vnd darumb pedeücht vns gut, vnd fugſam, das ir vnd ander Herren zu Vngern, wol von aller ſach wegen, mit vnſerm genedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig freuntlich teg aufnembt vnd hielt, ſolh ſachen nach dem peſten vnd fuglichiſten fürczenemen, vnd ob euch das zu willen wurd, ſo wolten wir mit den, die darczu aus dem lande geordnet wurden, auch ettlich aus C vns ſchikchen, ſolh teg ze vnderreden vnd ains zu werden. Wann ſolten die land gen einandet in Krieg komen, des Got nicht eingeb, das möcht der ganczen Kriſtenhait ain erſchreken vnd ſchaden vnd den Türken vnd vnglaubigen freud vnd troſt pringen, vnd die land möchten alſo in ainander wachſen mit krieg, der in kurczen zeiten nicht abgelegt wurde, das doch vnſer gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs vnd Kunig Laſſlaws ewers vnd vnſers natürlichen Erb Herren, landen vnd leuten vnvberwindenleichen ſchaden prechte. Darumb ſo wellet ſolhs mit den andern Prelaten vnd Herren bedenkchen vnd darinn handlen, damit land vnd leut in frid, gemach vnd

vn-

Digitized by Google

vnbeſchedigt beleiben. Vnd getrawn ewrn Gnaden vnd allen Herren des Kunigreich ze Vngern ſolhs nicht abczuſlahen, das wellen wir umb ewr Gnad inſunderm guten willen gern verdienn. Wer aber das ewr Gnad vnd die andern Herren des Kunigreichs ze Vngern ſolh gleich pilleich weg vnd erpieten, die all zu frid vnd gemach dem land dienent nicht mainten aufzenemen, des wir doch nicht hoffen, ſo mugt ir ſelbs wol verſteen, was wir den vorgenanten vnſern gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig vnd Kunig Laſslan als ewrm vnd vnſerm natürlichen Erb Herren vnd vns ſelbs ſchuldig ſein, vnd bitten darauf ewr gütlich antwurt vns in geſchriff zu verkunden. Geben zu Wienn an eritag nach ſand Merten tag (*15. Novembr.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

CXXIV.

Conſultationes Imp. Friderici, per quas ab urbe Vindobonenſi contra vim Huniadis, cum per ſe, tum per oratores ſuos auxilia poſtulat: cum reſponſis ab ſenatu ſemel atque iterum datis. Ex iisdem Actor. comment. vol. 1. fol. 227. p. 1.

Am Mitichen vor ſand Elsbeten tag (*16. Novembr.*) hat vnſer gnedigiſter Herr der Romiſche Kunig in des von Schawnberg haws in gegenwurtikait Graf Vlreichs von Cili vnd aller ſeiner Ret aber pegert von der Stat hilff vnd beiſtand ze tun wider die Vngern, hat N. der Bugermaiſter von der Stat wegen ſeinen Gnaden ain ſolhe antwurt getan, ob der Huniad Jennuſch ſoleich gleich pilleich weg vnd erpieten nicht aufnemen, vnd das land Oſterreich angreifft oder beſchedigen wurd, was wir dann von der Stat ſeinen kunigclichen Gnaden mit ſambt der landtſchafft darinn helffen und dienn ſullen nach vnſerm vermugen, des ſey wir willig, des hat ſein kuniglich Gnad vaſſt gedankcht.

Nachmaln an Mitichen vor ſand Kathrein tag iſt vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig in ſein ſelbs perſon mit ſeinen Retn in das Rathaws zu dem Rat den genanten vnd der gemain komen, vnd hat abermal durch Herrn Vlreichen Eytzinger, der des redner geweſen iſt, hilff vnd beiſtand wider die Vngern pegert, durch meniger vrſach willen, die da erzelt wurden, darauf habent ſich mein Herren von Wienn vnderedt mit einander vnd ſeinen kuniglichen Gnaden an phincztag ſand Kathrein abendt vormittag in der purkch ingeſchrifft antwurt getan alſo,

Allerdurchleuchtigiſter Gnedigiſter Kunig, als ewr Kunigclich Gnad der ſoldnern, vnd ſchikchung ains volkchs in ain wagenpurg von der Stat begert hat, mag ewr Kunigklich Gnad wol wiſſen, das wir vnder uns in der Stat zemal wenig geſchikchter vnd nuczer leut haben, die ſich zu ſolhen ſachen verwiſſen, als dann yetz not wer in den leuffen, wan aber ſich ewr Kuniglich Gnad hie vermaint zu enthalden, darumb vnd auch die Stat, die nicht das mynniſt ſtukch iſt des Furſtentumbs, nach notdurfften zu bewaren, haben wir ettwe uil ſoldner beſtel-

ſtellet, der wir zu ſolhen bedurffen, vnd nicht geraten mügen, vnd der noch mer bedörfften, wann ſolt ſich ichts begeben, das man den veinten, von der Stat müſte widerſteen, als das wol beſorgleich iſt, nach dem vnd die veind in nehend, vnd noch nehender zekomen ze beſorgen ſind, als ſy mit geraiſigen zeüg ze maiſt ze veld mechtigklichen ligent, ſo dann die ſoldnern nicht hie wern, hiet die Stat gar wenig, die zu ſolhen ſachen tewglich wurden, ſo ſind auch nu ſolh ordnung in der Stat gemacht mit den ſoldnern vnder das Stat volkch, damit ains neben den den andern deſter nuczer vnd ſchikchleicher werde, zu ſolher notdurfft wurde die ordnung mit dem zerütt, ſo die ſoldnern und ander volkch von hin entnomen wurden, vnd mocht auch ewrn kuniglichen Gnaden vnfug vnd der Stat merklicher ſchad dararaus erſteen, als das ewr kuniglich gnad pazz verſten mag, darumb piten wir diemütiklich, vnd getrawn, ewr kuniglich Gnad welle der ſoldner vnd des volkch von der Stat nicht begern, ſolher notdurfft vnd vrſach halber, das wellen wir vmb ewr kunigclich Gnad vndertenigklich verdienn. Wenn ſich aber ewr Kunigclich Gnad zu veld ſchikcht vnd zeucht, ſo ſein wir willig mit ſambt der lantſchafft ewrn Kunigclichen Gnaden auch zehelffen vnd beyſtand ze tun nach vnſerm vermugen.

Darnach als die vorgemelt antwurt vnſerm Herren dem Romiſchen Kunig ingeſchrifft getan hat, begert ſein Gnad aber an die von Wienn irr gereiſigen ſoldnern, die er mit der Herren vnd anderr der landtleut volkch in notdurfft des lands nuczen wolt &c. vnd ſchikcht darumb des egenanten Phincztags als zu veſperzeit in das Rathaws Hern Caſparn Slikchen, Herrn Vlreichen Eyczinger, vnd Herrn Jorgen den Schekchen, die ſolch begern von ſeinen Gnaden wegen teten an den Ratt, die genanten vnd die gmain, die namen in darüber ein bedechtnüſs vnd gaben darczu den ganczen Rat, vnd vir vnd zwainczig aus den genanten, vnd zwelf aus der gemain, als die hernach penant ſint, die wurden vberain ainer antwurt, die ſy vnſern Gnedigen Herren tetten, an Sambſtag nach ſand Kathrein tag, (*26. Nov. 1446.*) in des von Schawnberghaws.

Item der gancz Rat für ſich ſelbs.
Item aus den genanten.

Her Hanns Steger.
Hanns Scharffenperger.
Niclas Purger.
Peter von Ladendorf.
Vlreich Metzleinſtorffer.
Jacob Sreiffing.
Philipp Kraukher.
Steffan Gibing.

Aus die gemayn.

Eraſem Ponhaimer.
Vlreich Gundloch.
Hanns Tanhawſer.
Siman Saltz.
Mathis Kornmetz.
Steffan Vinkch.
Steffan Gotwiller.
Wolfgang Kotter kürſner.
Peter Ewinger tuchſcherer.
Galitzer Irher.
Thoman Wild.

Jorg

Jorg Hawg.
Hanns Gruntreich.
Conrat Strobl.
Hanns Sorger.
Petter Obrecht.
Hanns von Eſlorn.
Steffan Awer
Gabriel Greffenpreger.
Wolfgang Holabrunner.
Oſwald Wainperger.
Hanns Prumer.
Peter Weginger.
Linhart Vlmer.
Niclas Menhart.
Wolfgang Holtzner.
Pangretz Lewbner Pinter.
Hawnolt Oeler.

Allerdurchleuchtigiſter gnedigiſter Kunig als ewr kunigklich Gnad vnſer geraiſigen ſoldnern begert hat, die ewr kunigklich Gnad mit der Herren, vnd anderer der lantleut volkch in notdurfft des lands nuczen welt. Gnedigiſter Kunig nu mag ewr kunigklich Gnad an vnſern vodern antwurten wol verſtanden haben vnd ingedechtig ſein, das wir yne vnd yn mit anderr landtſchafft zu notdurfft des lands vnſer hilff vnd beyſtand nach vnſern vermugen williglichen haben dar gelegt, das noch an vns nicht ſol geprechen noch abgeen, vnd darumb ſein wir willig, vnſer geraiſig Soldner mit der Herren vnd andrer landtleut geraiſigen, als vil der yetz hie ſein mit ze ſchikchen, doch ſo getrawn wir ewren kuniglichen Gnaden genediclichen darob ze ſein, ob ſich die veint herwerts zu der Stat keren wurden, das dann ſolh vnſer geraiſig volkch vnuerczogenlich wider herkomen, wan wir der in die ordnung vnd zu notdurfft A der Stat nicht geraten möchten, das wellen wir vmb dieſelb ewr Kuniglich Gnad vndertenigclichen verdienn.

CXXV.

Joannis Huniadis, Regni Hungariæ Gubernatoris epiſtola, eadem de re ad Senatum Vindobonenſem altera. Ibidem vol. 1. fol. 228. p. 1.

Vermerkcht wie der Huniad Jennuſch der Stat zu den andernmal B geſchriben hat in latein vnd laut zu dewtſch alſo.

Vberſchrifft.

Den Fürſichtigen, Weiſen, Burgermaiſter, Richter vnd den geſworn des Rats der Stat zu Wienn vnſern willigen frewnten vnd gunnern.

Furſichtigen, weiſen, willig, frewnt vnd gunner, ewr frewntſchafft mag wol wiſſen, wie wir ew am nagſten briefleich verkundet haben, das C wir mit ewrn frewntſchafften kain zwitracht noch Krieg haben noch begern zu haben, wan wir ains aynigen Herrn, nemlich des Erleüchten Herrn Laſſlaws, des Kunigs zu Vngern Kind &c. vndertan vnd Knecht ſein, das auch wir von kains andern dings wegen, denn vmb ſein perſon vnd ſein heiligen Cron, auch umb die gemerkcht des Kunigreichs ze Vngern, mit hilff des Herren aller Herrn aribaiten, als das vnſer gerechtigkait eruordert, wann aber als meniclichen offenwar iſt, der allerdurchleüchtigiſt Her Fridreich Römiſcher Kunig, den wir begert haben

ben neben den eren des benanten A vnſers Herrn Kunig Laſſlabs vil lieber ere vnd dinſte zu beweiſen, denn in ichte ze miſſuallen, den benanten Kunig Laſſlan, mit ſeiner heiligen Kron, auch damit ettlich gſloſs vnd guter des Kunigreichs zu Vngern an alle gerechtikait vnd zu beſwernuſs ſeines gewiſſen haltet vnd hanthabet, vnd wir doch menigmaln von ſeiner Erleüchtikait den benanten Kunig Laſſlan mit ſeiner heiligen Kron, vnd die vorbenanten Gſloſs vnd güter, der er ſich von dem Kunigreich ze Vngern vnrechtiklich B vnd vndenderczogen hat, encziglichen begert vnd eruordert haben wider ze geben, vnd haben doch nichts eruodert, das ſeiner Erleüchtikait zu gehöre, ſunder nur das daig, das der benanten heiligen Kron des Kunigreichs &c. Vngern zu gepuret, aber ſein Erleüchtikait hat vns darvber kain gute noch gehoffte antwurt nie gerucht ze geben, alſo das man nicht wais durch was vrſachen er die gerechtikait des benanten Kunigreichs mit gewalt vnd mit dem ſwert maint vorzehalden, vnd das obgemelt C Reich mit den maiſten vnderzedrukchen, vnd darumb ſo iſt not worden, wie wol wir das ungern getan haben, das wir wider die Erleüchtikait des benanten Römiſchen Kunigs weer auferſtanden ſein, wan er hat vns vber vnſern willen wider ſich erwekchet, vnd wir wellen nu mit hilff des daigen, der die diemütigen erhöhet, vnd die vnderdrukchten erhebt hat, neben vnſer gerechtikait, die ein yeder, der vernufft hat, wol erkennen mag, den krieg mit dem ſterkhiſten vnd hertiſten mit dem obgenanten allerdurchleüchtigiſten

Herren dem Römiſchen Kunig treiben, doch das dem nicht wider ſey, ob ſein Erleüchtikait mit vns gütiglichen wolt handlen, ſo wolden wir noch mit willigen gemüt, pilliche aynigung vnd frid, vnd darnach neben den eren des benanten vnſers Herren Kunig Laſſlabs im dinſt beweiſſen, damit der Kriſtenhait plut vnuergoſſen belib, wan wir an rechte urſach nie begert haben ze kriegen mit den Kriſten, doch ſo welle das der Herr von des handen, der ain haubt vnd vrſprung iſt, des kriegs ſolhs erwodern, nu hindan geſaczt alle vorberürte maynung, ſo eruordern wir ewr frewnſchafft ynniklich, das ir wider den benanten Erleüchten Kunig Laſſlaben vnſern Herren, vmb des gerechtigkait wir das gegenwurtig veld haben, dem yetz genanten Romiſchen Kunig wider vns nicht geruhet noch wellet helffen, wan wir verſuchern ewr frewntſchafft, iſt das ir im wider vns kain hilff tut, vnd vns des mit ewrn beſtetten brieffen verſichert, das wir ew, vnd allen den, die ew zu gehören, in kaynerley weg kain ſchaden tun wellen, ſunder nur gute, ware ainikait vnd frewntſchaft mit ew begern zu halden, als ir mit dem obgenanten Reich Hungern gute freuntſchafft vnd ainikait vncz her gehalden habt, alſo ſein wir der von ewrn freuntſchafft hinfür wartund, wir begerten auch, nach dem vnd wir ains ainigen Herrn vndertanen ſein, das ir denn neben den eren vnſers Herrn Kunig Laſſlabs, vns paiſtand beweiſen ſoldet, wurde aber ewr freuntſchafft, dem oberürten Herren dem Romiſchen Kunig hilff tun wider vns vnd vnſer gerechtikait, ſo wellet

vns

uns nicht vermerkchen, ob ew vnd den ewrn ettwas ſcheden von den vnſern daraus ergeen, vnd auf das begern wir von ewren freuntſchafften ewr briefliche antwurt vns hie zwiſchen vnd des nagſten eritags vber vnd vber pis an ſand Andres tag aufgeſloſſen ze uerkunden, dazwiſchen wellen wir vorhalden, das ew vnd dem ewrn nicht ſchad geſchech. Geben in dem veld bey Newnkirchen an Suntag vor ſand Andres tag (*27. Novembr.*) Anno Domini &c. XLVI.

Joannes de Huniad &c.

CXXVI.

Prælatorum Auſtriæ Baronum &c. qui tum Viennæ aderant, ad litteras Huniadis proxime præcedentes reſponſum. Ex publ. Actorum Commentariis Civitat. Vindobon. Vol. 1. fol. 229. p. 1.

Des vorgenanten Huniad Jenuſch ſchreiben iſt dem Rat geantwurt worden an montag vor ſand Andres Tag, den habent derſelb Rat genant, vnd die gemain darnach an Eritag ſand Andres abent gehort, vnd an vnſern gnedigiſten Herren den Romiſchen Kunig vnd ſein Rät auch pracht worden, desgleichen hat der Huniad Jenuſch, der lantſchafft auch geſchikcht, darauf iſt von vnſerm gnedigiſten Herren des Kunigs Reten geratſchlagt, das man aus der lantſchafft, die yetz hie ſind, noch ein potſchaft tun well, vnd wellen im auch ſchreiben, das er in der zeit verrer nicht angriff tu, desgleichs ſull die von Wienn mit ſchreiben vnd ſchiken, vnd laut derſelben Herren vnd der vom Adel ſchreiben alſo:

Edler Herr, als ir vns den Prelaten, Grafen, Herren, vnd den vom Adel des Fürſtentumbs Oſterreich, vnd dapei der Stat hie ze Wienn yetz geſchriben habt, haben wir vernomen, vnd laſſen ew wiſſen, das wir darauf furderlich ettlich aus vns zu ew ſenden wellen mit ew aus den ſachen ze reden, vnd begern an ew mit fleiss, das ir dieweil in vnſer gnedigen Herren des Romiſchen Kunigs, vnd Kunig Laſſlaws vnſers vnd ewrs natürlichen vnd Erbherren land vnd leut nicht verer greiffen noch den ſchaden zuziehen laſſet, das wirt derſelb vnſer vnd ewr Herr Kunig Laſſlab, als wir hoffen, gen ew hinfür gnediklich erkennen. Geben zu Wienn an Eritag ſand Andres abend (*29. Nov.*) anno &c. XLVI^{to}

CXXVII.

Ad easdem Huniadis litteras reſponſum ſenatus Vindobonenſis. Ex publicis Actorum Commentariis Civitatis Vindobon. Vol. 1. fol. 229. p. 1.

Auf die maynung habent die von Wienn auch geſchriben in latein alſo:

Magnifice, Nobilis generoſeque Domine: intelleximus ſcripta dominationis veſtre, & ſignificavi-

mus ea dominis Prelatis, Baronibus & Nobilibus hujus terre hic exiſtentibus, a quibus audivimus ſibi conſimilia fuiſſe ſcripta apportata, & ſe velle aliquos ex ſuis quantocius ad dominacionem veſtram transmittere ad conferendum & loquendum hujuscemodi de cauſis, & nos perſeveranter cum eisdem aliquos ex noſtris ad magnificentiam veſtram deſtinare non obmittemus, quare ſimiliter exoramus veſtram magnificentiam dominationemque attentiori modo quopoſſumus, quatenus dominacio veſtra medio tempore velit ſuperſedere, domino noſtro Romanorum Regi invictiſſimo ac sereniſſimo Principi domino veſtro ac noſtro naturali Regi Ladislao in terris ac poſſeſſionibus ſuis aliquatenus dampna fieri ac inferri, quod ſperamus dominum veſtrum & noſtrum ergo vos generoſe recogniturum, volumusque nos erga magnificam dominacionem veſtram ſimiliter promereri. Datum Viennæ ipſo die martis vigilia ſancti Andree Apoſtoli (*29. Novemb.*) anno &c. XLVI^to.

Magiſter civium, Judex & jurati Conſules civitatis Viennenſis.

Laut in deutſch alſo:

Grosmöchtiger Edler gnediger lieber Herr, ewrn grosmechtigen Herſchafft ſchreiben haben wir vernomen, vnd daſſelbig ewr ſchreiben haben wir den Prelaten, Herren vnd den vom Adel des fürſtentumbs Oſterreich fürbracht vnd zu erkennen gegeben, die dann diczmals hie geweſen ſein, von den haben wir gehört vnd verſtanden, wie in auch desgleichen ſchrift vnd brief zupracht ſey worden, auch das ſi ettlich aus in zu ewr groſmechtigen Herſchaft auf das allerſchiriſt, ſo ſi mochten, ſenden wolden, mit ew aus den ſachen ze reden, desgleichen haben wir mit denſelbigen ettlich aus vns zu ew gerucht ſenden, darumb ſo piten wir ewr groſmochtigkait diemütiklich mit allem fleis, ewr groſmochtige Herſchafft welle dieweil ein verczichen tun, vnd an vnſers gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs vnd des erleuchten Fürſten ewrs vnd vnſers natürlichen Erbherren Kunig Laſſlaws land vnd leut nicht verrer greiffen noch ſchaden zucziehen laſſet, das wirt den benant ewr vnd vnſer Herr Kunig Laſſlab, als wir hoffen, gen ew hinfür gnediklichen erkennen, das wellen wir vmb ewr groſmochtigen Herſchafft diemütiklich verdienn. Geben zu Wienn an eritag ſand Andreas abend (*29. Novemb.*) Anno Domini &c. XLVI^to.

Burgermaiſter, Richter vnd der Rat der Stat ze Wienn.

CXXVIII.

Oratorum Auſtriæ, ad Joannem Huniadem de pace miſſorum conſilia, Imp. Friderico ſcripto propoſita.
Ex publ. Actorum commentariis civit. Vindob. vol. 1. fol. 229. p. 2.

Auf das ſchreiben ſind geſant worden zu dem Huniad Jenuſch in das veld Graf Vlreich von Cili, Her Caſpar Slik, Her Vlreich Eyczinger, Her Rudiger von Starhemberg

bnrg vnd Her Jorg der Schekch von Wald, von der Stat Wienn Jörg Schuchler Richter, Niclas Teſchler, Oſwald Reicholf, Eraſm Ponhaymer, vnd Wolfgang Holtzer, vnd ſind hie auſgeriten an Mitichen ſand Andres Tag, vnd deſſelben Tag komen in die Newnſtat, vnd darnach am Phincztag habent ſy mit dem Huniad Jenuſch getaidingt, ſo lang das es zu leſt daran beliben iſt, das vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig ſolt abtreten das gſloss zu Rab, ſo wolten ſy dann aus dem veld ziehen, vnd mit ſeinn Gnaden ain vnuerbunden Tag vmb all ſachen halden auf ſand Jorgen Tag, vnd ſolt darauf ain frid ſten vncz auf den negſten Sambſtag vber vnd vber, wolt aber vnſer gnedigiſter Herr der Romiſche Kunig das nicht aufnemen, ſo mainten ſy das land verrer anzegreiffen, ſolh vnderredung iſt vnſern genedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig von vnſerm Herren von Cili vnd den andern Herren anbracht, vnd die vorgenanten von Wienn habent das auch an den Rat bracht, die ſind ains ſolhen Rats vnd fürnemen darauf ainig worden, vnd habent das in geſchrifft an Samſtag vor ſand Barbara Tag vnſers gnedigiſten Herrns des Römiſchen Kunigs Rät, dabei vnser gnediger Herr von Paſſau auch geweſen iſt, anbracht vnd horen laſſen.

Allerdurleuchtigiſter gnedigiſter Kunig, als ewr kunigclich Gnad rats begert, verſtunden wir nu ewrn kunigclichen Gnaden ichts nutzs vnd guts zu ratten, des wern wir ewrn kunigclichen Gnaden wol ſchuldig vnd willig, nu zweifeln wir nicht, ewr kunigclich Gnad wis den guten vleiss, ſo vnſer gnediger Herr von Cilii, vnd andern Herren vnd Potſchafft, von der lantſchafft wegen, gen den Vngern getan habent, aber als verr wir vns in den ſachen verſteen, merken mir, das die Vngern gar möchtigclichen in dem land ligund geſchikcht ſein, groſſen verderblichen ſchaden ze tun, an landen, leuten vnd gütern, vnd als wir vernemen teglichen wartund ſind der gemaynn lantſchafft von Vngern zu in ze komen, vnd ſo das geſchech möchtt vil blutvergieſſens vnd des lands gross verderben, als zu beſorgen iſt, nicht wol vnderſtanden werden, nachdem als ewr kunigclich Gnad, nicht zu veld leitt, ſolhen Heer notdurfftiklichen zu widerſteen, vnd darumb auch das ewr kunigelich Gnad durch ſolh verderben, ſo an dem land geſchehen iſt, vnd noch kürtzlich geſchehen möcht, an der nucziſten vnd peſſten gegend des lands, an leuten, vnd an gütern, in dem die Vngern kain erparmung habent, ſunder nur gantzer verwuchſtung nachgeent mit raub, mord vnd prant, daraus ewr kunigclich Gnad merklichen abgang, an ewr Gnaden kamergut vnd an leuten, das noch kleglicher iſt, groſſern mangel möcht gewinnen, das auch ſolche verwuchſtung in langen jarn nicht wider erpaut, noch geſtifft mog werden, wen die behauſungen vnd weinbachs, der ſich meniklich an den enden am maiſten betregt, vaſt nüczlich, vnd von langen jaren her, mit groſſer müe vnd arbeit beſtifft ſind, vnd nach ſolher erſtörung hartt möchten wider erpaut werden, ſo ſich die

leut nicht hieten zu enthalden, als das alles ewr kunigclich Gnad genediklichen vil pas verſten mag.

Darum ſolhs, als vor berürt iſt, durch ewr Kunigclich Gnad genediclichen zu vnderkomen, ſo iſt vnſer Rat, daz das gſloss zu Rab, vnd die teg, gehandelt vnd fürgenomen werden, nach berürung der obgemelten pótſchafft, angeſehen das das gſloss Rab, in dem Kunigreich ze Vngern ligund, vnd des Biſtumbs ſtul auch ein gotz gab iſt, die in geiſtlichen handen gepurt zu halden, wan mit dem wurde vil groſſer ſchad vnderſtanden, dem ewr Kunigclich Gnad des gſloss in allem weg mocht geniſſen, ſich vermöcht auch ewr Kunigclich Gnad auf kunfftig zeit berublicher nach notdurfften beſtellen mit freundten vnd hilff, wie ſich dann die ſachen ſchikchen wurden.

Darumb piten wir diemutigclich ewr Kunigclich Gnad, welle ſich genediclichen in das, als vor berürt iſt, geben, ewren kunigclichen Gnaden vnd vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Laſſlaben, auch landen vnd leuten zum peſſten vnd vnſern ainfeltigen Rat gnediclichen vnd zu gut verſteen, das wellen wir vmb dieſelb ewr kunigclich Gnad williklichen, vndertenigclichen vnd treuliehen verdienn.

Desgleichs haben main Herr von Paſſaw, vnd ander Herren, vnd die von Adel ſein kuniglichen Gnaden vor auch geratten, vnd alſo hat ſich nach irm Rat, durch des peſten willen der lant vnd leut, ſein kunigclich Gnad darein geben, vnd verwilligt,

A das ſein Gnad, vmb all ſachen mit den Vngern ein verpunden, verporgen, verpenten, hindergang tun will, auf ſechtzehen oder yeder tail acht dartzu geben ſolt, vnd auf vnſern heiligen Vatter den Pabſt, oder ſeiner Legaten ain oder zwen, die ſein heilikait dartzu ſchikchen wurde, als ob ain man an ſolh ſtel vnd teg, die auch ſolten bennent werden, vnd wolt auch dem von Cily des gſloss Rab ſchaffen in ze antwurten nach zwain moneiden, ſo das von den von Krabaten nach innhalt irer verſchreibung eruodert wurde, vnd daſſelb gſloss B ſol der von Cily innhaben, vncz zu auſtrag der ſachen, ob aber das nicht geſein möcht, ſo ſolt er das nach den zwain vorgemelten moneyden dem Huniad Jenuſch, vnd dem Herren vbergeben, wolt aber der Huniad Jenuſch ſolhs nicht aufnemen, ſo wolt in vnſer gnediger Herr der Römiſch Kunig vmb all ſach rechtens ſein, vor vnſern heiligen Vatter dem Pabſt, vnd ſein Cardinäln. Das iſt alſo an die Vngern pracht worden, durch die vndertaidinger Graf Vlreichen C von Cily, Herrn Caſpar Slik, Herrn Vlreichen Eyczinger, Herrn Rudiger von Starhenberg, Herrn Niclaſen Drukſeczen, dabey von der Stat wegen auch geweſen ſind, Jorg Schuchler Richter N. der Deſchler, N. der Reicholf, vnd N. der Ponhaymer, das aber die Vngern yee nicht anders haben wellen aufnemen, denn das der von Cily ſich gen den Huniad Jenuſch verſchreiben ſolt, pey groſſer penn, des gſloſs Rab abczetretten auf die nagſt künfftigen Liechtmeſs, vnd im des ain notl in latein gen der Newſtat zu geſchikcht hat, als die hienach begriffen wirdet, die-

Digitized by Google

dieſelb notl der von Cily herſchikcht, vnd deucht im ſwer ſein ſolh verſchreibung zegeben, vnd maint auch desgleichen von vnſern Herren dem Kunig verſorgt ze ſein, das aber nyemand raten mocht ſolh verſchreibung ze tun, ſich hiet vnſer Herr der Kunig gen dem von Krabaten verſchriben, wenn er in des gſloſs entſeczen wurde, ſo wolt er im das zwey moneid vorhin wiſſen laſſen, alſo mocht ſein Gnad ſolh ſwer verſorgnuss nicht tun, aber ain pilliche verſorgnuss wolt er dem von Cily gern geben, als die notl innhelt, die hienach begriffen wirdet, er wolt auch die noteln der hindergeng brief ſeinthalben auch gern vertigen, als die begriffen wer, vnd dem allen treulichen nachgen, das aber die Vngern irnthalben alles abgeslagen habent, vnd wellent auch das in dem hindergang auch nicht ſol begriffen werden vmb all zuſpruch, die vnſer Her der Romiſch Kunig von Kunig Laſſlaben wegen zu in hab, vnd ſprehent, ſy wiſſen mit irm Herren Kunig Laſſla nicht zu rechtten, wenn er aber zu ſeinn Jarn kumbt, was dan ſein Gnad mit in ſchafft, des wern ſy willig, vnd alſo ſind die vorgenanten Herren an vnd von in geſcheiden an vnſer Frawn tag Conceptionis. (8. *Decembr.* 1446.)

CXXIX.

Poſtulatum Joannis Huniadis, quo petit, ut pro parte Imp. Friderici Comes Ciliæ datæ & acceptæ pacis vadem agere velit. Ex iisd. Actor. comment. Vol. 1. fol. 231. p. 1.

A Auf die vorberurt maynung begert der Huniad Jenuſch von dem von Cily ainen ſolhen verſorgnuss brief.

Zum erſten wil der Herr der Gubernator vnd die land Herren des Kunigreich, das ſich Graf Vlreich von Cily verpint bey ſeinen treun, menſchait, leunt vnd eren, das er zwiſchen hinn vnd den ſchihiriſt künfftigen Liechtmeſſen, des gſloſs Rab dem Gubernator vnd dem B land Herren des Kunigreich Vngern ſlechtlich vnd an all aufzug vnd furwart widergeben, vnd autwurtten well, vnd ob er das nicht tun wolt, oder nicht mocht, als dann ſol er ain treuprecher ſein, und ſein ere vnd lewnt verlieſen, vnd nymmer neben kriſtenlichen Fürſten ſteen noch geczelt werden, vnd der benant Gubernator vnd die Herren von Vngern ſullen zu ſtund gewalt haben, ſein gepiett vnd Herſchefft anzegreiffen, ze prennen, vnd ze verderben, vnd denſelb Graf Vlreich C ſol ſolhen angriffen vnd beſchedigung ſeiner gepiett vnd Herſchefft nicht widerſprechen, weder mit worten noch mit werchen, des gleichen bey der peen des monaydigen vnd verlieſung ſeiner eren vnd lewndes.

Lautt in latain alſo.

Primo vult Dominus Gubernator ac Domini Barones Regni Hungariæ, quod obliget ſe Dominus Vlricus Comes Cilie &c. ſub fide, humanitate, fama & honore ſuis, ut ipſe uſque feſtum Purificationis Beatæ Mariæ Virginis nunc venturum caſtrum Jaurenſe Domino Gubernatori

tori & Dominis Baronibus Regni Hungarie pure & ſimpliciter ac occaſionibus & cautelis omnibus ceſſantibus reddet & reſignabit, qui ſi idem façere nollet aut non poſſet, extunc ipſe fidefragus exiſtat, honorem ſuum & famam ſuam amittat, & nunquam inter Principes Chriſtianos ſtare, & connumerari valeat, mox prefatus dominus Gubernator, & Domini Hungarie terram ſuam & dominacionem liberam habeant, occupandi, cremandi & devaſtandi facultatem, quodque ipſe dominus Vlricus iſtis permiſſionibus, occupacionibus, cremacionibus terrarum & dominiorum ſuorum nec verbo nec opere & neque facto contradicere poſſet ſimiliter ſub pena perjurii ac honore & fame ſuis amiſſione.

Fiat in voro fori.

CXXX.

Imp. Friderici pacta & conditiones, quibus Ciliæ comitis vadimonium admittere vult. Ex iisdem Actor. Comment. vol. 1. fol. 231. p. 2. C

Ein ſolhe verſorgnuſs hat vnſer Herr der Römiſch Kunig geben wellen dem von Cily.

Von erſt nach dem vnd vnſer genedigiſter Herr der Romiſch miſch Kunig den von Crabaten ſein verſchreibung gegeben hat, wann er das gſloſs Raab an ſy eruordern welle, das ſull er ſy zway moneid vor wiſſen laſſen, mag ſich ſein Kunigclich Gnad nicht veruachen daſelb geſloſs vor ſolher zeit von in ze A bringen, aber das das benant geſloſs Raab zu anfang der zweyer moneid nach ſolcher vorgemelten eruordrung dem von Cily ingeantwurtt werd, vnd ob ſich die von Crabaten des ze tun widerſeczen wolten, des ſein kunigclich Gnad von in nicht glaubt, noch kainerley zweifel darumb gen in hat, ſo wil vnſer Herr Kunig mit macht darczu tun, damit das egemelt geſloſs Raab zu des obgenanten von Cily handen bracht werde, als pöldeſt, das nach auſ- B gang der egemelten zweyr moneid ymmer beſchehen mag, doch alſo das die Vngern vnſern Herrn den Kunig vnd die ſeinen darinn nicht hindern oder irren in kainerlay weis treulich vnd vngeuerlich, vnd ob ſein kuniglich Gnad mit macht, als vorgeſchriben ſtett, darczu nicht tun oder damit verziehen haben wird, was dann ſolhs verziehen den egenant von Cily ſchaden nem, denſelben ſchaden ſol im vnſer Herr der Kunig gancz widerkern alles vngeuerlich, vnd ſol der egenant von Cily darumb von vnſerm Heren dem Kunig nach notdurfft verſorgt werden.

CXXXI.

Joannis Huniadis ad Senatum Vindobonenſem litteræ quibus, eos iterum hortatur, ut, quoniam memoratæ vadimonii conditiones probari non poſſint, Imperatori Friderico ope ſua adeſſe ne velint. Ex iisdem actor. comment. vol. 1. fol. 231. p. 2.

Hernach als ſolh gleich vnd pillich weg den Huniad Januſch vnd den Vn-

Vngriſchen Herren erpoten worden ſind, haben ſy genczlich abgeslagen, vnd der Huniad Jenuſch hat aus dem her der Stat aber geſchriben in latein, vnd laut zu teutſch alſo.

Den klugen vnd weiſen Mannen, dem Burgermaiſter, vnd den geſwornen des Rats vnd den Eltern der Stat zu Wienn, vnſern beſundern frewndten vnd gunnern vns zú eern.

Weiſs vnd fürſichtig Mannen, vns zu ern, als wir vormaln ewern frewntſchafften lautter vnd weit zu erkennen geben haben, wie der allerdurchleüchtigiſt Fürſt Her Fridreich Römiſcher Kunig &c. dem wir doch lieber zu geuallen dann miſſczeuallen geweſen wern, vnd vns erczaigt hetten den allerdurchleuchtigiſten Herren Laſſlaben Kunig vnd vnſerm genedigiſten Herren mit ſeiner heiligen Cron vnd andern Sloſſern gütern vnd Enden des Reichs zu Hungern wider gotliche vorcht an alle gerechtikait hat, vnd innen heltt, darumb gegen ſeine kunigliche Maieſtat wir in menigerlay widerwertikait vns erhebt, vnd ſchaden getan vnd zugeczogen haben, vnd das alles kain frucht pracht hat, das gancz zu erklern vnd leutern zu langk wer, wir gedenkchen auch, das wir denſelben ewern freuntſchefften zu zwainmaln geſchriben haben, das wir vns verſicheret, ob ir auch geſchikt hett dem benanten Römiſchen Kunig hilff vnd vördrung wider vns ze tun oder nicht, darüber wir kainn entlicher antwurt nicht haben mugen bekömen, vnd als wir dann vor ewrn freuntſchefften geſchriben haben, alſo ſchreiben vnd ſprechen wir noch, das wir mit ew kainerlay ſtos noch zwitrecht haben, noch begern ze haben, ſo ewr freuntſchafft den benanten Herren dem Römiſchen Kunig wider vns, vnd wider die Er des vorberürten Herren Ladiſslai erwelten des Reichs zu Hungern &c. vnſers genedigiſten Herren, vnd wider ſein vnd vnſer gerechtikait hilff vnd ſchub nicht tuet, darinnen ob ir vns noch mit ewern briefen verſichern wollet, ſo wellen wir weder ew noch dem ewern kainen ſchaden tun, in kainerlay weis, noch zu ziehen laſſen, vnd ob nu ewr freuntſchefft ettlich ſchäden von den vnſern empfangen haben, das iſt alſo aus unwiſſenhait geſchehen, des ſol vns Got ein zeug ſein, wann wir nicht erkennen mugen, noch vnderſchaid gehaben vntter den gepieten vnd enden des fürſtentumbs zu Oſterreich vnd den zugehörungen des lands Steir. Alſo pitten wir ewr frevntſchefft well vns noch heut pei tag ein entliche antwurt tun vber die vorberürdt ding, wann iſt das, das wir daruber entlich antwurt auf heut nicht haben werden, wirdet dann ew oder den ewern durch die vnſern ſchaden zu geczogen, das mugt ir nicht vns, ſunder ew vermerkchen. Geben in dem veld pey Lewiſdorff an den andern tag nach vnſer Fraun tag irer Empfahung, (*9. Decembr.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſexto.

Johannes von Huniad in dem namen vnd perſon des allerdurchleüchtigiſten Herren Ladiſſlawen ettwen Hern Albrechts Sun erwelten Kunigs zu Hungern deſſelben Reichs Gubernator.

Lautt in latein alſo.

Prudentes & ſapientes viri Amici nobis ſincere honorandi, nuper ſatis ample ſignificavimus veſtris amicitiis, qualiter iſte Sereniſſimus Princeps Dominus Fridericus Romanorum Rex &c. cui optabamus potius placere quam diſplicere, Inclytum Dominum Ladislaum Regem & Dominum noſtrum generoſum cum ſua ſacra Corona ac ceteris caſtris & bonis nec non metu Regni Hungariæ, Dei timore poſtpoſito, ſine omni juſtitia tenet, & conſervat, diverſasque inſtantias, pro his erga ſuam Serenitatem fecimus, quæ nullum fructum reportavit, quæ in toto declarare longum foret, binis etiam vicibus eiſdem veſtris amicitiis ſcripſiſſe recolimus, ut nos certificare vellent, utrum ipſi Domino Romanorum Regi &c. adverſum nos amicitiæ veſtræ ſubſidium ſeu auxilium preſtare diſpoſuerunt vel ne, de quo hactenus nullum finale reſponſum habere potuimus, ſicuti enim prius ita & nunc dicimus amicitiis veſtris, quod vobiſcum nullam diſcordiam habemus nec habere optamur, dummodo amcitiæ veſtræ predicto Domino Regi Romanorum contra nos ac honorem prelibati Inclyti Domini Ladislai infantis electi Regis Hungariæ &c. Domini noſtri generoſiſſimi ſuamque & noſtram juſtitiam auxilium non preſtent, de quibus ſi adhuc nos veſtris firmis literis rectificaveritis, nullum dampnum vobis & veſtris inferri quoquomodo faciemus, & ſi aliquot dampna jam defacto amicitiæ veſtræ per noſtros pertulerint, teſte Deo Chriſto ignoramus, acta ſunt, quoniam inſcii ſumus diſcernere de diſtrictibus Auſtriæ & pertinentibus Stiriæ, rogamus itaque amicitias veſtras, ut nobis die hodierna relationem finalem facere velint de premiſſis, quia ſi de his hodie relationem finalem non habebimus, ſi quod dampni per noſtrates vobis & veſtris inferetur, non nobis ſed potius vobiſmet ipſis imputetur. Datum in deſcenſu noſtro exercituali Campeſtri prope villam Lewberſdorf ſecundo die feſti Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis (*9. Dec.*) Anno Domini &c. XLVI.

Johannes de Huniad noſtra & in perſona incliti Domini Ladislai electi nati defuncti & Domini Alberti Regis Hungariæ &c. ejusdem Regni gubernator.

Prudentibus & ſapientibus viris magiſtro ciuium, ac juratis conſulibus, & ſenioribus ciuitatis Wiennenſis, amicis & fautoribus noſtris beneuolis & ſincere honorandis.

CXXXII.

Prelatorum Auſtriæ Baronum &c. ad perſimiles Huniadis litteras reſponſum. Ibidem Vol. 1. fol. 232. p. 2.

Desgeleichs hat der Huniad Jenuſch der lantſchafft auch geſchriben.

Darauf hat die lantſchafft dem benanten Huniad Jenuſch ein antwurtt getan in latein, vnd laut zu deutſchs als hienach geſchriben ſtett.

Den

Den Wolgeborn vnd Edeln Herren Johanſen von Huniad Gubernator, vnd ander Herren des Kunigreich ze Vngern, die yetz bey im ſind, laſſen wir Prelaten, Herren vnd Lantſchafft des Fürſtentumbs Oſterreich wiſſen, das auch heut zu vns komen ſind, vnſer freundt vnd ſendpoten, die wir zu ew geſant, vnd haben vns wol erczelt, wie ir geſtern von einander geſchiden ſeit, vnd als wir nu ob ſolhen ſachen waren, kam vns ewr brief, aber ainer in maſſe als vor, alſo haben vns vnſer egenant freundt vnd ſendpoten wol erczelt, wie ſy ſich von vnſers allergenedigiſten Herren des Romiſchen Kunigs wegen zu allem mal in gleichen pillichen dingen erpoten haben, die ſi yee zu frid vnd gemach beider land erber vnd redlich bedeucht hietten, ſunderlich ob ew ſolh pillich weg der güttikait nicht an wern, ſo haben ſy ſich zu Fiſcha erpoten, das dann ſein kuniglich Gnad ſich an austrag des rechtens benügen laſſen wolt, vnd ſolt vor vnſerm heiligen Vatter dem Pabſt vnd dem Collegio ſeiner Cardinal, das alles durch ew abgeſlagen iſt, vnd ir habt darüber vnd vber ſolh vnderweiſung der auszaigung der land, die ew vnſer freundt bey der Newnſtat in dem veld getan haben, darnach verrer in ewers vnd vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlaws land gegriffen, vnd das nicht klain beſchedigt an vnſer ſchuld, des wir vns doch zu ew nicht verſehen hetten, darumb ſo begern wir an ew, vnd erſuchen ew auch mit ernſten fleiss von wegen ewers vnd vnſers Herren Kunig Laſſlaws, das ir ew an ſolhen gleichen vnd pillichen wegen, oder an ſolhen rechtpoten, die wir ew noch heut bey Tag, mit guter vnd notdürfftiger verſorgnuss pieten von ſein kuniglichen Gnaden wegen, des ſich auch ſein kuniglich Gnad verwilligt hat, genügen laſſet, vnd die aufnemet, als ir wol verſten mugt, ſo ir das recht weget, das das pillich iſt, vnd darüber vnſers allergnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs, auch ewers vnd vnſers gnedigen Herren Kunig Laſſlabs land vnd leut verrer nicht beſchediget noch verderbet, ſunder mit irer Gnaden landen gute Nachpurſchafft haldet, als vormals geweſen iſt, das wellen wir vmb ew vnd das kunigreich gern verdiennen, wirdet ir aber vber ſolh gleich vnd pillich weg vnd rechtpot das land verrer beſchedigen, des wir ew ye nicht getraun, wurden wir ye von ew gedrungen, ſolhen ewern gewalt vnd vnſer billiche erpietung vnſerm heiligen Vatter dem Pabſt vnd allen kriſten Kunigen vnd Fürſten zu verkünden, des wir doch lieber vertragen weren, vnd müeſten vns halden in der ſachen, als wir dem yecz genanten vnſerm gnedigen Herren dem Römiſchen Kunig vnd Kunig Laſſlawen als vnſern vnd ewrn natürlichen vnd Erbherren, vnd vns ſelbs ſchuldig ſein, als wir ew dann das vormaln auch geſchriben haben, vnd begern darauf ewr verſchribne antwurt bey dem poten. Geben zu Wienn an freitag nach vnſer Frauen Tag conceptionis (*9. Decemb.*) anno Domini &c. XLVI^to.

CXXXIII.

Ad easdem Huniadis litteras ſenatus Vindobonenſis reſponſum. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 223. p. 1.

Vermerkcht die antwurt ſo die von Wienn dem Huniad Jenuſch getan haben in latein alſo lauttund:

Magnifice Nobilis generoſeque Domine, literas Magnificentie veſtre nobis hodie hora veſpertina apportatas recepimus & intelleximus. Quia autem ex relatione dominorum Ambaſiatorum ad vos miſſorum didicimus, quod invictiſſimus dominus Romanorum Rex per eosdem ad omnem modum detente concordie ac Juſtitie ſit oblatus, quod Magnificentiam veſtram penitus excluſerit, & Ducatum Auſtrie ſereniſſimo Regi Ladislao domino veſtro & noſtro naturali pertinentem, absque culpa & juſtitia in multa parte damnificaverit, quanquam de metis ejusdem preclare fueritis informati, de quo utique non fuimus confiſi quoquomodo. Idcirco Magnificentiam veſtram humiliter exorando petimus & requirimus quantum valemus, ut ob reſpectum prefati domini veſtri & noſtri naturalis Regis Ladislai ſereniſſimi, contenti ſitis de hujusmodi rationabilibus oblationibus nomine prefati domini noſtri Romanorum Regis vobis factis, & etiam predicti domini veſtri & noſtri Regis Ladislai damnificari non permittatis, ſed amicabiliter, ut boni vicini, vos teneatis, uti prius inter terras conſuetum eſt obſervari, quod volumus erga veſtram magnificentiam & totum Re-

A gnum Hungariæ humiliter promereri, ſi autem contra hujusmodi rationabiles oblationes, ut perfertur, factas, terram iſtam ulterius niterentur damnificare, tunc reſpondemus ſicut prius, quam cogeremur facere debitum, ad quod domino noſtro Romanorum Regi predicto & domino Ladislao Regi veſtro & noſtro domino naturali, ac nobis ipſis obligamur. Super permiſſum reſponſum magnificentie veſtre nobis reſcribi deprecamur nuncium per preſentem, datum Wienne feria ſexta craſtina feſti conceptionis ſancte Marie *(10. Dec.)*
B Anno Domini &c. XLVI^to.

Magiſter civitatis, judex & jurati conſules civitatis Wiennenſis.

Magnifico Nobili & potenti, dominoque generoſo domino Johanni de Huniad in perſona & nomine ſereniſſimi Principis & Domini Domini Ladislai Regis Hungarie Domini noſtri generoſiſſimi gubernatori generali.

C Die vorgeſchriben antwurt in latein laut zu deutſch alſo.

Grosmochtiger Edeler Gnediger Herr, ewer groſmochtikait brief, die vns heut vmb veſpertzeit zu bracht ſind, haben wir empfangen vnd verſtanden, wann aber wir von den Herren vnd machtpoten, die zu ew ſind geſand worden, vernomen haben wie vnſer gnedigiſter Herr der Romiſche Kunig, durch dieſelben zu aller pillicher ainikait vnd gerechtikait ſey erpoten worden, das ewer hochmochtikait gancz hab abgeſchlagen,

vnd

Digitized by Google

vnd das Furſtentumb Oſterreich, das dem durchleichtigen Kunig Laſſlaben ewern vnd vnſerm Erbherrnn zugehört, an ſchuld vnd recht an vil enden beſchedigt habt, wie wol ir ſeiner gemerkch aigentlich vnderweiſt ſeit, des wir in kain weg ye nicht getraut hieten. Darumb ſo piten wir ewr hochmochtikait diemüticlich ermonund, als vil wir mugen, das ir dem obgenanten ewerm vnd vnſerm natürlichen Herren Kunig Laſſlaben zu geuallen benugig ſeit an ſolhen redlichen erpieten, ſo in namen des benanten vnſers gnedigen Herren des Römiſchen Kunig beſchehen iſt, vnd die land des obgenanten ewrs vnd vnſers Herrn Kunig Laſſlabs, nicht geſtattet zu beſchedigen, ſunder ew freuntlich vnd nachpurlich haldet, ob das vor zwiſchen der land herkomen vnd gehalden iſt, das wellen wir vmb ewr groſmochtikait vnd das gancze Kunigreich ze Vngern diemütiklich verdienn. Ob aber ir wirder ſolh vorgemelt erbietung das land hinfür beſchedigen wurdet, ſo antwurt wir als vor, das wir gedrungen wurden dem benanten vnſerm gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig, auch Kunig Laſſlan ewerm vnd vnſerm natürlichen Herren ze tun, als wir iren Gnaden vnd vns ſelbs ſchuldig ſein, vnd piten darauf von ewr groſmochtikait ein geſchriben antwurt bey dem gegenwurtigen poten. Geben zu Wien, an freitag nach vnſer Fraun tag Conceptionis (*9. Dec.*) Anno. &c. XLVI.

CXXXIV.

Imp. Friderici literæ, quibus Senatum Vindobonenſem de lite cum Epiſcopo Paſſavienſi ad certum diem coram ſe comparere jubet. Ex iiſdem comment. Vol. 1. fol. 235. p. 1.

Ladung.

Wir Fridreich von Gotes gnaden Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich, ze Steir, ze Kernden vnd zu Krann, Graue zu Tyrol &c. Empieten den Erbern weiſen, vnſern lieben getrewn N. Burgermaiſter, Richter, Rat vnd den Burgern vnſer Stat Wienn, vnſer Gnad und alles gut. Vns hat der Erwirdig Lienhard Biſchof zu Paſſau, vnſer Fürſt, Rat, vnd lieber andechtiger in klagweis fürbringen laſſen, wie ir im, als er zum nagſten auf vnſer eruordern hie zu Wienn in vnſern dinſten vnd des lands notdurften geweſen iſt, an ſeinen wilien vnd wiſſen mit gewalt vnd wider recht durcht die ewern ainen garten vor Werdertor gelegen mit greben, durchfarn, vnd darinn etwie uil geſchlachter fruchtparer paum abgeſchlagen, auch holtz in welden abgemaiſt, vnd von dannen gefürt habt, dadurch er vaſt geſchmecht ſey, vnd des er ſchaden nem, empfelhen wir ew vnd wellen ernſtlich, das ir dem benanten von Paſſau vmb ſolich ſein zuſpruch ain abtragen vnd benügen tut, vnd in darumb vnclaghafft machet, hiet ir aber darinn icht widerred, des ir dann auf den phintztag nach der heiligen Driualtikait tag ſchiriſt künftigen für vns komet, oder die ewern mit ganczen gwalt ſchikchet, da der egenant von Paſſau auch ſein, oder ſein anwelt, desgleichen mit gwalt haben wirt, ſo wellen wir ew zu baiderſeit hörn, oder ſchaffen zu

zu verhören, vnd verſuchen gutlich zuuerainen, ob wir aber der volg darin nicht gewunnen, ſo wellen wir ew alsdann mit Recht darumb entſchaiden. Geben zu Wienn an mitichen Invocavit in der vaſten (*1. Martii.*) AnnoDomin &c. quadrageſimo ſeptimo, vnſers Reichs in ſiebenden jar.

CXXXV.

Ejusdem Imp. aliæ litteræ, quibus memoratum ſupra terminum producit. Ex publicis Actor. Commentariis Civit. Vindobon. Vol. 1. fol. 235. p. 1.

Schub.

Wir Fridreich von Gotes Gnaden Romiſcher Kunig zu allen czeiten merer des Reichs, Hertzog zu Oſterreich, zu Steir, zu Kernden vnd zu Krain, Graf zu Tirol &c. bekennen von der Zwayung wegen, die ſind zwiſchen den Erwirdigen Leonarten Biſchouen zu Paſſau vnſerm Fürſten, Rat, vnd lieben andechtigen ains tails, vnd den erbern, weiſen vnſern lieben getreun vnſern Burgern zu Wienn des andern, von ains Garten daſelbs zu Wienn vor Werder Tor gelegen, vnd anderer ſtukch wegen, nach lautt der ladung von vns darumb ausgegangen, darumb wir in zu baiderſeit hetten ainen Tag für vns beſchaiden, auf den Pfintztag nach dem Suntag Trinitatis nagſtuergangen, da aber wir auf denſelben Tag nicht ſein zu Wienn geweſen, haben wir die ſachen zwiſchen in mit baider Tail wiſſen vnd willen geſchoben, wiſſentlich mit dem brief vncz auf ſand Jacobstag ſchiriſtkünftigen vnentgolten yedem Tail an ſein Rechten, in ſolher maſs, das dann bed vorgenant Tail, oder ir Anwelt auf denſelben ſand Jacobstag für vns komen, ſo wellen wir die ſachen zwiſchen in verhörn vnd verſuchen, die gutlich zu verainen, vnd zu entſchaiden in allermaſs, als das auf den obgenanten Pfintztag ſolt beſchehen ſein. Mit vrkund des briefs geben an Eritag vor ſand Johannstag zu Sunnewenden (*20. Junii.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſeptimo, vnſers Reichs im achten jar.

Commiſſio Domini Regis Romani facta.

CXXXVI.

Tabulæ pacis & concordiæ inter Imp. Fridericum & ordines Regni Hungariæ ad biennium compoſitæ. Eadem Comment. fol. 235. p. 2.

Wie der Frid zwiſchen dem Kunigreich zu Vngern, vnd Kunig Fridreichen, vnd ſeiner Gnaden landen Oſterreich Steir &c. auf zway jar gemacht iſt.

Vermerkt die berednuſs des frids, ſo zwiſchen vnſern allergnedigiſten Herren Kunig Fridreichen Romiſchen Kunig zu allen zeiten merer des Reichs, Herczogen zu Oſterreich &c. vnd dem hochgeborn Fürſten Herczog Albrechten ſeiner Gnaden brudern, für den ſich ſein kuniglich Gnad in den ſachen hat angeno-

Digitized by Google

nomen, vnd den landen Oſterreich, Steir, Kernden vnd Krain vnd ander irer Herſchafft vnd gebiet, vnd all ir inwoner, an ainn, vnd dem Kunigreich Vngern vnd allen ſein inwonern des andern tails, auch allen den, ſo zu baiderſait in den ſachen verdachtt vnd verwant ſein, durch den wolgeborn Fridreichen Grauen zu Cily &c. vnd auf zway gancze jar von dem yetz komenden Gotsleichnams tag (*8. Junii 1447.*) ze raitten wern, ſol gemacht vnd beſloſſen iſt.

Zum erſten das wir Kunig Fridreich, vnd die vnſern die nachgeſchriben geſlos in dem Kunigreich Vngern gelegen, ſo wir vnd ſy in phantſchafft weis mit dem ſwert, oder in ander weg in vnſer vnd ir gwalt bracht haben, oder vns ſunſt verſchriben ſind vnd innhaben, mit namen Oedenburg, Güns, Rechnitz, Sleingk, Pernſtain, Teben, Katzenſtain, Pawmgarten, vnd darczu die nachgeſchriben gſlos mit irer zugehörung, ſo vnſer benanter bruder innhat, mit namen Vorchtenſtain, Esweinſtat, Kobelſtorff, Lanſee, vnd Wella mit iren zugehörungen, mit ſambt den nuczen vnd rennten, ſo zum Harnſtain, zu der Purg, vnd zu Krewſpach gehort haben, hieſür vncz zu auſtrag der ſachen in maſſen, als hernach geſchriben ſtet, innhaben ſullen, alſo das wir vnd ſy vns in dem nuczen vnd rennten, ſo von alter zu den bemelten geſloſſen gehört haben genügen laſſen, vnd nicht verer greiffen, vnd das vns vnd den vnſern in dieſelben nucz auch nicht gegreiffen werd, vnd in dem frid ſullen auch, alle die begriffen ſein, die in der ſachen zu baiderſeit ver- A dacht oder verwant ſein, vnd ſullen darauf all huldigung zu baiderſeit ab ſein, vnd hinfür von chainem Tail vnd den irn nicht mer genomen werden, ausgenomen das geſlos vnd Stat Raab, die wir dem Erwirdigen Auguſtinen erwelten daſſelb zu Rab auf ſand Johannes Tag zu Sunwenden ſchiriſtkünftigen ſullen in antwurten, doch was von zewg vnd püchſen, puluer, pheil vnd andern darinn iſt, das vns das alles heraus gelaſſen vnd von dannen an alle irrung gefürt werde, vnd das ſich da entgegen B der benant Auguſtin mit ſambt dem Capitl daſelbs zu Raab für ſich ſelbs vnd ir nachkömen gen vns verſchreib, aus demſelben geſloss vnd Stat Raab kainerlay angriff noch raub in vnser, noch Kunig Laſſlawes land vnd leut zu tun, noch des yemants dauon geſtatten ze tun in chain weg treulich vnd vngeuerlich, vnd vns von ſolhs darlegens wegen, ſo wir darauf getan haben, als wir das aus des Varckas Laſſla, vnd Petern Koler gwalt mit loſung bracht haben ainen geltbrief geb vmb drew tauſent gulden Vngeriſch C vnd Ducaten, lauttund vns die auf drey Teg zu beczalen vnd auszerichten, ſich auch verſchreib vns vnſern geltbrief, ſo die benanten Varckas Laſſla vnd Koler von vns haben, vmb ain Summ gulden widerumb zu vnſern handen ledigclich vnd an vnſern ſchaden zu bringen, nach lautt dreir notln mit des obgenanten Auguſtin Sewnt verpetſchad, dieſelben brief er vns dann gen den obgenanten geſlos vnd Stat antwurten ſol, damit ains mit dem andern zugee, vnd das auf den ſchiriſtkünftigen ſand Merten Tag ain gütlicher Tag zu Wienn werd gehalten, darczu vom

ye-

Digitized by Google

yeden Tail acht Perſon geordnet werden, vnd dahin komen ſullen, vnd das vnſer heiliger Vater Babſt Niclas der fünft ainen Legaten zu demſelben Tag auch dahin ſend, für den vnd dieſelben Spruchleut, dan all Spruch, ſo wir zu den bemelten inwonnern des Kunigreichs Vngern vnd ſy widerumb zu vns haben, oder vermainen zu haben, wie vnd vmb was ſachen ſich die begeben haben, gepracht, vnd durch ſy verſucht werden ſol mit vnser baider Tail oder vnſerer volmächtigen Anwelt in den ſachen willen vnd wiſſen, in der gütigkait zu verainen, vnd ob die ſachen durch den Legaten, vnd durch die ſechzehen alſo nicht gütlich verainet wurden, das dann derſelb vnſer heiliger Vater der Babſt vnd das wirdig Collegium ſeiner Cardinel inner jarsfriſt nach dem obgenanten ſand Martins Tag ze raitten, vns vmb ſolich vnſer baider Tail zuſpruch mit recht entſchaiden ſol, vmb ſolichs alles wir zu baiderſeit ſein Heiligkait vnd das wirdig Collegium der Cardinel mit fleis biten ſullen, vnd vnſern yetz genanten heiligen Vater den Babſt vnd daſſelb Collegium ſeiner Cardinel mit hindergeng briefen, darauf verſorgen nach notdurften, ob das begert wurd.

Item das der Laſsla Ban von yetz datum des briefs vntz auf ſand Vrbans tags ſchiriſt künftigen, vnd von denſelben ſand Vrbans tag vber ain gantz jar zu ſtellung tag haben ſol, alſo das er ſich zu aufgang deſſelben jars gen dem Greitſchenſtein ſtell, inmaſſen als er ſich des vormals gen vns verſchriben, vnd zu tun gelubt hat, vnd das wir Hanſen von Garn ſeinem geiſel, auch teg geben ſullen, auf die yetz gemelten zeit, alſo das er ſich zu aufgang derſelben zeit widerumb gen Gretz in das haus ſtelle vnd da dannen nicht kome, an vnſern ſunder willen, vnd erlaubnuſs, dafür vns dann derſelb Laſsla Ban ſteen vnd ſein, vnd vns darumb brieflich vnd nach notdurften verſorgen ſol, vnd wurd ſich derſelb Laſsla Ban ſtellen, inmaſſen als obgemelt iſt, ſo ſol der benannt Hanns von Gorn nicht ſchuldig ſein ſich zu ſtellen.

Item das nyemant geſtatt werd, aus dem kunigreich zu Vngern in die obgenannten vnſere Fürſtentumb, herſchefft gebiet vnd in die geſlos vnd irr zugehörung, ſo wir vnſer benanter bruder Herczog Albrecht vnd die vnſern in dem Kunigreich Vngern haben, zu greiffen, und das wir disgleichen widerumb, ſolichs aus vnſern Fürſtentumern herſchefften gepieten vnd auch den geſloſſen, ſo wir vnſer egenanter bruder vnd die vnſern in dem Kunigreich Vngen haben, in daſſelb Kunigreich Vngern zu tun auch nicht geſtatten ſullen, vnd ob die vnſern aus vnſern vorgenanten Fürſtentumen gepieten vnd geſloſſen in das Kunigreich Vngern, oder die aus den Kunigreich Vngern in dieſelben vnſere Fürſtentum, herſchefft, gebiete vnd geslos darüber greiffen, vnd die beſchedigen wurden, das ſol von beiden tailen fürderlich gewert, vnd vnderkomen werden, vnd yedertail ſol des dem andern, ſo er darumb angelangt wurdet, verhelffen, ob aber der ſo als ermont wirdet, darinn ſawmig wurd, alſdann mag der ander tail ſelber darczu tun, als ſich zu ſolchem geburt, vnd ſol dadurch diſer

frid

frid nicht zu brochen ſein, ſunder gantz vnd ſtet die obgenant zway jar beleiben: alles getreulich vnd vngeuerlich.

CXXXVII.

Oratorum Regni Hungariæ litteræ encyclicæ, de obſervanda ſupra memorata pace. Eadem comment. fol. 236. p. 2.

Dioniſius von göttlicher erparmung der heiligen Romiſchen Kirchen Prieſter Cardinal Ercz-Biſchof zu Gran, Auguſtinus Erbelter vnd Beſtetter zu Rab, Laurentius von Haidenreichs turn, groſsgraf in Hungern, Nicolaus von der Freinſtat Obriſter Waidan zu Sibenbürgen, Ladislaus von Palotz des kuniclichen hofs zu Hungern Richter, Ladislaus von Gara Wan in windiſchen Landen, Michel Orczwg von Gretſch ſchatzmaiſter des hoffs des Reichs zu Hungern, Zetzy Thomas Graf zu Kommarn, Ambaſiaten vnd Poten, zu handeln, vnd zu betrachten den frid durch, oder in dem Kunigreich zu Hungern mit ganczem vnd vollem gewalt, zu dem allerdurchleüchtigiſten Fürſten Herren Fridreich Römiſchen Kunig merer des Reichs, Herczog zu Oſterreich, zu Steir zu Kernd vnd Krain &c. Graf zu Tirol, geſandt darczu geſchafft vnd gegeben ſein, allen vnd yeglichen beſunder Prelaten, Lant Herren, Grafen, Burggrafen, Edlen, Rittern vnd Knechten, Steten, Merkchten vnd dorffern, aller welcherlay ſtands oder weſens menſchen, mitburgern vnd inwonern des benanten Reichs zu Hungern, wo oder an welhen ſteten ſy ſind, oder wonung habent, die ditz vnſern gegenwertig brief anſchauent, brudern, freundten vnd unſern lieben vnſern gruſs mit gunſt. Wann zwiſchen den benanten Herrn Fridreichen Römiſchen Kunig vnd allen ſeinen Hertzogtumen landen und vndertanen allen ſeinen herſchefften vnd gütern, an welchen ſteten die ſind, die yetz in ſein oder die ſeinen gewalt oder gepiet ſind auf ainem tail, vnd dem benanten Reich zu Hungern Burgern vnd inwonern des benanten Reichs auf dem andern tail, treulich und kriſtenlich frid, vnd dem Feſt des allerheiligſten Leichnamm Chriſti ſchiriſt künfftig auf zway gancze jar beleiblichen gehandelt, betracht, vnd beſloſſen ſind, darum ſo bitten wir ewer bruderſchefft, frewntſchaft, vnd lieb vnd befelhen ew ernſtlich von gwalts vnd macht wegen, ſo vns in dieſer vnſer potſchaft geben vnd verlihen iſt worden, das ir, nach dem ir vnſern brief geſehen vnd vernomen habt, ob ir etlich ſchatzung oder vodrung von den holden vnd vndertanen des benanten Kunigs vnd der ſeinen het zu tun, das ir dieſen hinfür nicht begern noch eruodern ſult, vnd kainerlay newung verſuchen oder auf bringen, kainen angrif cwingung oder beſwerung in den herſcheften des benanten Kunigs vnd ſeiner vndertanen tun oder zuziehen, noch durch die ewern getun oder zugeczogen werd, verhengen welt, vnd ſullet bei den pennen, ſo in der gemaynen ſamung zu alten Ofen geſaczt ſein, wir wellen auch, das ir ſolhe frid offenbarlich an allen Steten ſchafft zu beruffen vnd zu verkunden, das ſie die benante zway jar behalten werden, wir ver-

verſichern ew auch das die vbertretter ſolcher frid mit den vorgeſchriben penennder ſaczung der gemaynen ſamung zu Ofen ſcherfflichen geſtrafft werden, darum ſo ſullen nachturren ſy nicht anders tun in kainerlay weis. Geben zu Ragklſpurg feria quinta proxima poſt feſtum Penthecoſtes (*2. Junii.*) Anno Domini &c. XLVII.

CXXXVIII.

Acta comitiorum, Auſtriæ Corneoburgi celebratorum, cum omnibus ad eadem attinentibus monumentis. Eadem Comentaria fol. 237. p. 2.

Hienach ſtet geſchriben das lanttayding, ſo zu Kornewburg gehalden worden iſt.

Von erſt vnſers gnedigiſten Herren Kunig Fridreichs auſſreiben zu dem tag.

Fridrech von Gotes gnaden Römiſcher Kunig, zu allen zeiten merrer des Reichs Herczog zu Oſterreich vnd zu Steir &c.

Erberen weiſen vnd lieben getrewn. Als ettweuil ſwerer angriff vnd beſchedigung mit raub, prant, venknuſs vnd tottung der leut in vnſer Furſtentumb Oſterreich menigern enden beſchehen ſind, vnd noch mer beſchehen mochten, ob das nicht vnderkomen wurd, haben wir vns nach Rat vnſerr Rete vnd lantleut, der ain gut tail yetz hie bey vns geweſen iſt, fürgenomen, ainen gemainen landtag auf den nagſten montag vor vnſer lieben Frauen tag der Liechtmeſs ſchirſt künftigen zu Kornnewnburg zu halten, und haben darauf all vnſer Prelaten, Grauen, Herren, Ritter, Knecht vnd die von Steten des benanten vnſers Fürſtentumbs Oſterreich niderhalb vnd oberhalb der Enns daſelbſt hin zu komen mit vnſern brieuen eruodert, davon ſo begeren vnd biten wir ew mit gantzem vleiſs vnd ernſt, dar ir ettlich aus ew auf den egenanten montag zu vns gen Kornnewnburg ſchikchet, ſo wellen wir alsdann mit vnſerr Rete irer vnd anderr vnſer lantleut Rat nach notdurft betrachten vnd fürnemen, wie ſolhen obgemelten inczügen vnd künftigen ſcheden allenthalben in dem land zum beſten vnd füglichſten zu widerſten ſey, vnd laſſet ew daran nicht ſaumen noch irren, als ir vns vnſern lieben Vettern Kunig Laſslawen ew ſelbs lant vnd leuten des ſchuldig ſeit, daran tut ir vns gut geuallen, vnd wir wellen das auch gen ew gnedigclichen erkennen. Geben zu Wienn an freitag vor Circumciſionis Domini, (*29. Decembr.*) Anno &c. XLVII. Vnſers Reichs im ſiebenden jar.

Vermerkcht das lanttaiding zu Kornnewburg Anno &c. XLVII.

Item mein Herren von Wienn ſind zu dem lanttaiding gen Kornnewnburg komen an montag zu veſper zeit vor vnſer Frauntag Purificationis &c. (*30. Jan.*) XLVII.

Item darnach am eritag fru nach der meſs wurden die Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die

von

von Steten vnd Merkten gevodert in vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs herberg, da ward in geſagt vnd gebeten, das ſy nicht ein verdrieſſen hieten, vncz nach eſſens in der zeit wurden ettlich ander auch komen, vnd darnach nach eſſens in der erſten hor komen all Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knecht, die von Steten vnd Markten in des von Schawnberg herberg des Walchon haws, daſelbſt hin auch vnſer gnedigiſter Herr der Kunig mit allen ſeinen Reten auch kom, vnd liezz da erczellen durch Herrn Caſpar Slikch, vnd der ganczen lantſchaft vorleſen all taiding, die ſein kuniglich Gnad mit dem Vngern vnd darnach mit dem Huniad Jenuſch vncz her gehebt hat, vnd wider all gleich pillich weg vnd erbieten, darüber die Vngern das land angriffen, vnd mit raub, mord, prant, tottung der leut, vnd enterung des heiligen Sacraments mit hilf der vnglaubigen Walachen vnd Turkken, vnuerſchulter ſachen vnd an recht gröſlichen beſchedigt habent, vnd derſelb vnſer gnedigiſter Herr der Kunig begert vnd pat die ganczen lantſchafft, ſeinen Gnaden darinn zu raten, vnd zu helffen, damit ſolh vbel gerochen, vnd dem künftigen ſchaden, den ſy noch tun mochten, widerſtanden werd, vnd auf ſolh anbringen word an die lantſchafft begert, das ſy zu einander geen vnd daraus reden, vnd vnſern gnedigiſten Herren ain antwurt tun ſolden, als auf den mitichen vnſerr Fraun abend, zu der ſibenten ſtund vormittag.

Item als vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs anpringen verleſen vnd gehort word, giengen die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht vnd die von Steten vnd Merkten zu einander in des Joſten haus am egk pey Haſuerter, vnd die vonn Adel erczelten daſelbs ain fürnemen, des ſy ainig wern, als uerr das den Prelaten vnd den von Steten auch geuiel, vnd was die maynung des furnemens alſo, das ſy gut vnd nucz bedeücht das die vir parteien vnſern gnedigiſten Herren den Kunig, diemüticlich anruffen vnd piten ſullen, das ſein gnad ſo gnedigclichen tu, vnd vnſern gnedigiſten natürlichen Erbherren Kunig Laſslabn in ſein erbliche land vnd haubt gſloſs Wienn pringt, vnd dem beſecz nach Rat dem merern tail der lantſchaft, doch ſeinen kunigclichen Gnaden vnuergriffenlich an ſeiner vormundſchafft, vnd ſo das beſchech, ſo iſt zu hoffen, das alle ſeine land vnd Kunigreich, dem land deſter gutiger vnd glimplicher vnd zu peſſerm frid vnd gemach, dadurch pracht mug werden, es werd auch ſein kuniglich Gnad mer willens, hilff vnd peyſtand haben, vnd was ſy auch dann ſeinen kunigclichen Gnaden, auch vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Laſſlaben landen vnd leuten ze nucz vnd frumen hilff vnd beiſtand tun ſullen, des ſein ſy willig zu tun mit leib vnd gut, wann ſolten in die frombden eruodern vnd ſy nicht, das mocht in in andern landen, wo das erhort wurd, groslichen vermerkt werden.

Item nachdem als das furnemen durch Herren Albrechten von Ror geredt vnd geoffent word mit mer worten, da fragten ſy die Brelaten, vnd darnach die von Steten, ob in

in das auch geuiel, alſo bedachten ſy ſich yeder tail mit den ſeinen, vnd geuiel in ſolh fürnemen wol, doch alſo das man all andere lantlewt, auch vnſers gnedigiſten Herrn des KunigsRet, Grafen, Heren, Ritter, vnd Knecht, was landlewt ſein, darczu vodern, vnd in ſolh furnemen auch erczeln ſolt, das ſy als landleüt darczu raten, wie das an vnſern gnedigiſten Herren den Kunig an peſten vnd fuglichiſten zu pringen wer, vnd das man auch vnſern gnedigiſten Herren piten ſull, das ſein Gnad nicht ein verdrieſſen hab, wann man ſeinen Gnaden auf die egemelt ſtund am mitichen nicht ein antwurt tun mocht, das auch alſo geſchach, vnd an mitichen nach mittag wurden des egenanten vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs, Ret all was landlewt ſind, eruodert, die giengen zu den Prelaten Herren, Ritter vnd Knechten vnd den von Steten in des egenanten Joſtleins haus, den word ſolh fürnemen mit mer worten erczelt, vnd darauf gepeten, das ſy auch darczu raten ſolden, als vorgemelt iſt, vnd redt auch Herr Albrecht von Ror darczu, ob yemands ain peſſern rat weſt oder verſtund, vnd darumb rechtliche vrſach ſagt, dem wurden ſy villeicht ir ſtim geben.

Vnd als die Ret das fürnemen horten, die namen in bedechtnus vncz an vnſer Frawn tag zu der erſten ſtund nach mittag.

Item an demſelben vnſer Frawn tag umb ains fugten ſich die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die von Steten, in des egenanten von Schawnberg herberg zu den Reten, A do erczelt derſelb von Schawnberg, wie ſy nucz vnd gut daucht, das aus den ſachen ſo vnſer gnedigiſter Her der Kunig vor hiet, erczellen laſſen, geredt, vnd aus den vir parteien darczu geben wurd, ſo ſolt dann auch aus dem egenanten fürnemen vnd andern ſachen nach notdurften geredt werden, wann die ſachen merklich vnd treflich wern, darnach hub der Herman an zu erczellen des von Paſſau ſachen vnd der Holtzl.

Alſo giengen die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht vnd die von B Steten vnd Merkten wider zu ſamen, in des egenanten Pogner haus, vnd wurden ſich daſelbs mit einander vnderreden, ob ſy darczu geben welden, da wurden die vir partaien aynig, das noch nicht notdurft wer darczu zu geben, man ſolt noch vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Ret, als lantleut in der gemain hörn, was ſy darczu raten oder irs geuallen darinn ſey, vnd ſo ſy gehort wurden, was ſy dann verrer tun ſolden, wern ſy wilig, das tet man den vorgenanten vnſers gnedigiſten Herren C des Kunigs Reten als landlewten zu zu wiſſen: die ſandten da aus in Hern Rudingern von Starhemberg, den von Potendorf, Hern Erharten von Zelking, Hern Jorgen von Puchain, Hern Oſwalten Eyczinger, den Wolfſenreüter vnd ander zu den Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechten vnd den von Steten in des Joſtleins haus, vnd baten, das ſy nicht verdrieſſen hieten, vncz morgen, an den freitag zwiſchen ſiben vnd achten, ſo wolten ſy wider zu in kömen, vnd antwurt geben, wan die ſachen treflich vnd genotig, vnd ſich wol darüber zu bedenkchen wer.

Item

Digitized by Google

A Item an dem egenanten freitag ſand Blaſien Tag zwiſchen ſiben vnd achten komen vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Ret zu der lantſchafft in das vorgenant Haus, vnd begerten, das ſy gut deucht, das noch aus allen ſtenden daraus geben vil oder wenig, die nach allen notdurften, aus dem fůrnemen, ſo die lantſchafft betracht hiet, vnd aus dem fůrnemen, das dieſelben Ret heten betracht in gehaim mit yeder Partey nie geredt wurde, was dann vnſerm gnedigiſten Herren, dem Römiſchen Kunig, auch vnſerm natůrlichen erbherren, landen vnd leuten, zu nucz B vnd frumen fürgenomen vnd betracht, das dann das an die andern gemain lantſchafft bracht wurde, vnd darin ſolt die lantſchafft dennoch tun, was ſy wolt.

Darauf bedachten ſich die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die von Steten, vnd gaben in ainhelliclich antwurt, vnd ſanden zu dem Herren, das ſy nicht darczu geben mainten, ſy wolten ee irn Rat vnd willen darinn horen mit mer worten, do giengen dieſelben Ret wider zu der lantſchaft vnd ſprachen, C ſy hieten ſich nie von der lantſchaft teilt, vnd wolten ſich auch noch nicht von in tailn, vnd begerten das man nachmittag vmb ains wider zu einander komen ſolt, ſo wolten dan die Ret zu in kömen, doch das yeder ſein diener, die nicht lantleutt wern, dahaim beleiben lieſs, damit man in der gehaim aus dem fůrnemen gereden möcht, das alſo geſchach, vnd vmb ains deſſelben Tags komen die Ret zu der lantſchafft, vnd geben zu erkennen das ſy gut geraten vnd nucz bedeucht ſein, das man vnſerm gnedigiſten Herrn den Römiſchen Kunig, auf ſein aus ſchreiben des tags vnd auf ſein begern, ſo er durch Hern Caſparn Slikch getan hiet, ain antwurt tun ſolt, am erſten, vnd dann darnach der lantſchafft fůrnemen auch fůrbracht vnd gehört ſolt werden, dabey wolten ſy mit ſambt der lantſchafft ſteen, ſo wer zu hoffen, das ſich vnſer gnedigiſter Herr der Kunig gnedigclichen darinn wurde beweiſen, ſolt aber der lantſchafft fůrnemen am erſten vorgeen, vnd das vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig auf ſein begern nicht antwurt getan wurde, ſo das wer zu ſwer vnd nicht fuglich für die lantſchafft, vnd mocht ain zerüttung vnd hinderung bringen des Tags, wann ſein Gnad nach rat ettlicher lantleut den lanttag gemacht hiet, ſo hietten ſy in auch vertroſt, darauf herzekomen, darumb gar pillich wer, das man ſeinen Gnaden antwurt tun ſolt, vnd darnach der lantſchaft fürnemen vnd ander artikel vnd notdurfft des lands fůr hand genomen vnd bracht werden.

Darauf hat ſich die lantſchafft bedacht, vnd nach meniger bedechtnuss vnd vnderredung mit den Reten, vnd mit groſſer mů ains ſolhen ainig worden, vnd habent das den Reten vorhin erzelt an dem Suntag ſand Agatha Tag, als vmb vire nachmittag, daran dieſelben Ret auch ain geuallen habent gehabt.

Das ſy fůr vnſern gnedigiſten Herren den Romiſchen Kunig gen, vnd ain ſolhe antwurt tun wellen auf ſeiner Gnaden ſchreiben vnd begern,

Digitized by Google

ob zug von den veinten kũnfticlich in das land kömen, vnd das zu beſchedigen mainten, vnd in zu wiſſen getan wurd, ſo wellen ſy all den helfen, widerſteen nach irm vermugen, als ſy des ſchuldig ſein, doch mit ſeiner Gnaden hilfen die ſein Gnad auch darczu tun ſull. Vnd dann darnach ſein kuniglich Gnad, diemütiglich biten vnd anruffen, das ſein kuniglich Gnad ſo gnedigclichen tun welle, vnd vnſern natürlichen Erbherren Kunig Laſſlaben in ſein erbliche land vnd haubtgſloſs gen Wienn in die Purkch B ſetz, vnd auch den nach ſein wirden, vnd nach notdurften beſetz, ſo ſey zu hoffen, das das dem land ere vnd nucz, frid vnd gemach pringen mug, vnd die andern vmbligunden land alle dem land deſter gütiger vnd glimplicher ſein werden, vnd alſo iſt das nach der peſten form vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig mit mer worten fürbracht vnd erczelt worden, an Montag ſand Dorothea Tag, vmb achte vormittag, dabey aus yeder Partey zehen geweſen ſein, darauf ward auch geredt, von Hern Remprechten von Eberſtorf, ob ſein kuniglichen Gnaden icht fürbracht wer, oder fürbracht wurd, das die lantſchafft yndert für ſich genomen hiet, oder nem, das wider ſein kuniglich Gnad ſein ſolt, das teten ſy nicht, vnd ſolt auch das ſein Gnad nicht glauben, wan ſy das in kain andern weg teten, denn zu ere vnd nucz ſeiner kuniglichen Gnaden, auch vnſerm Erbherren Kunig Laſſlawen, landen vnd leuten zu frid vnd gemach vnd ſeiner kuniglichen Gnaden vnuergriffen vnd an ſchaden der vormundſchafft &c.

Darauf begert vnser gnedigiſter A Herr der Kunig, das ſich die lantſchafft nicht ſolt laſſen verdrieſſen, wan die ſach merklich vnd gros wer vncz zu der dritten hor nachmittag, ſo wolt ſein kuniglich Gnad der lantſchafft ein antwurt tun.

Darnach zu derſelben dritten ſtund kam die lantſchafft zu einander, vnd wurden ains, das ſy aus den vir ſtenden ſechtzig dartzu gaben, die zu vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig in ſein herberg giengen, vnd die antwurt aufnamen.

So redt Her Caſpar Slikch anſtat vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs. Als die lantſchafft ſich gewilligt vnd geredt hiet, ob die veint in das landt ziehen, vnd das beſchedigen wolten, das ſy dann mit hilff vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs ſolhen im zugeen widerſteen wolten, als ſy das mit mer worten erczelt haben, darauf wer vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs antwurt, C das notdurfft ſey, das man yetz ſolher hilff ſolt ainig werden, auf welhen Tag man die tun welle, damit ſein Gnad ſich mit ſein Vettern, Oheim vnd Frewnten in andern landen auch beſtellen, vnd ſolh hilff mocht zu weg pringen, das man ee berait wer vnd zu veldzug, ſolt man aber warten, wenn die Vngern in das land zugen vnd angriffen, das ſein Gnad, das dann erſt der lantſchafft ſolt zu wiſſen tun vnd aufuordern, vnd ee ſy zuſamen kemen, ſo mocht ſolher oder groſſer ſchad widergen dem land, denn vorgeſchehen iſt, darumb ſey notdurfft das vorhin redlich ordnung gemacht vnd betracht werden, wie den veinten zu widerſten ſey.

Dann

Digitized by Google

Dann als die lantſchafft diemütigclich gepeten hat, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig vnſern natürlichen Erbherren Kunig Laſſlaben, in ſein erblich land vnd gſloss gen Wienn ſetzen ſulln. Alsdas mit mer worten vor begert iſt, darauf antwurt auch vnſer gnedigiſter Herr der Romiſch Kunig durch Hern Caſparn vnd ſprach: wie vnſer gnedige Fraw die Kunigin im vnſern gnedigiſten Herren Kunig Laſſlaben mit ſeiner Kron waynung empholhen het inntzuhaben, als ſein hochſten vnd peſten frewnt, vnd als er das hie vnd dort ſolt verantwurten, vnd hiet den vntz her wirdigclichen inngehalten, vnd wolt den noch hinfür innhalden als ſein frewnt.

Dann als Her Remprecht von Eberſtorff geredt hat, als vor iſt begriffen, ſprach auch Her Caſpar Slikch, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig ſich alles guten zu der lantſchafft verſehen, vnd nicht anderſt getan hieten, denn was ſein Gnaden lieb geweſen wer, vnd getraut, ſy wurden das noch tun.

Darnach redt Herr Albrecht von Ror anſtat der lantſchafft vnd pat vnſern gnedigiſten Herren dem Kunig, das ſein Gnad ſeinen Reten, die lantleut ſein, vnd dem land auch ains guten ſchuldig wern vergunnen, das ſy bey vns ſten, vnd in den ſachen mit ſambt vns raten ſolten, ſo wolten wir dann ſein Gnaden morgen an Eritag vmb die acht ſtund ain widerred tun, des vrlaubt ſein Gnad den Reten, vnd verwilligten ſich zu der lantſchafft zu komen, vnd darin A zu raten, was das nutziſt ſey für land vnd leut.

An denſelben Eritag, als vmb die acht ſtund, komen die Rät zu der lantſchafft, vnd hielten ain ſolhen weg für, das ſew noch nicht peſſers daucht, denn das aus den vir Parteyen darczu geben wurd, ſo mocht man lautter aus den ſachen reden, was den not wer.

Dawider aber Her Albrecht von Ror redt, anſtat der lantſchafft, ſy weren pey einander geſtanden vnd B wolden noch bey ainander ſteen vnd nicht ſundern laſſen, vnd alſo ward den Reten fürgehalten, wie das ſew noch das peſt deucht für gemainn nucz des lands, das man vnſern gnedigiſten Herren den Kunig diemüticlichen piten ſull, das ſein Gnad vnſern gnedigiſten Herren Kunig Laſslaben in ſein haubtſtat gen Wienn ſetz, vnd deucht ſew gut ſein, das ſein Gnad ainn andern lanttag, als von dem nagſt kunfftigen Suntag vber drey wochen gen Wien auſſchreiben vnd machen ſolt, das der von Paſſaw, der von Waſſe vnd andere Herren, C Ritter vnd Knecht, ob der Enns vnd auch andere, den villeicht nicht geſchriben oder von anderr irer notdurft wegen yetz nicht herkomen, vnd der vil ſein dahin komen, damit dann da des lands notdurft fürhanden genomen vnd betracht ſolt werden: &c.

Vnd baten die Ret, das ſy als lantlewt dabey ſtunden, das ſolhes vnſerm gnedigen Herren dem Kunig fürbracht wurde, des ſy ſich verwilligten, doch wolden ſy mit vnſerm Her-

Herren dem Kunig reden, wenn das an ſeiner muſs wer, das er das horn welt, das wolden ſy dann der lantſchafft zu wiſſen tun, alſo teten ſy der lantſcafft potſchafft das ſy vmb die dritt hor nachmittag für vnſern gnedigen Herren komen mochten, das auch alſo geſchach, vnd Her Albrecht von Ror bracht die zwen artikl anſtat der landſchafft für vnſern gnedigiſten Herren den Römiſchen Kunig in den peſten form, darauf antwurt derſelb vnſer gnedigiſter Her der Romiſch Kunig durch Hern Caſparn Slik, als vor wie ſein kuniclich Gnad vnſern Herren Kunig Laſſlaben ſeinn Vettern ordenlich vnd wirdiclichen vntz her gehalden vnd noch hinfür halden wolt, daran wir geuallen hietten, dan von ains andern landtags wegen des wer nicht not, wann der von Paſſaw, der von Walſſe und ſein Ret im zugeſagt hieten, ſo wolt er auch die andern vermugen, das ſy ſeinn Gnaden hilff tun wurden, in ain veld getraut ſein Gnad, das die lantſchaff auch tun, ſo in geſchriben wurd, damit man ee zu feld köm den die Vngern, vnd vnſer gnedigiſter Herr der Kunig beger nach darauf ein antwurt.

Darnach an mitichen nach ſand Dorothea tag, komt die lantſchafft wider für vnſern gnedigiſten Herren den Kunig vnd gaben ſeinen kunigclichen Gnaden durch Hern Albrechten von Ror ein ſolhe antwurt, als vor ob die veint in das land Oſterreich ziehen, vnd das angreiffen vnd beſchedigen, vnd das ſy darumb von ſeinen kunigclichen Gnaden mit ſeinen kunigclichen briefen auferuodert wurden, ſo wellen ſy dann ſeinen kunigclichen Gnaden als vormund, auch vnſerm natürlichen Erbherrn Kunig Laſslaben ſeiner Gnaden land vnd leuten zu nucz vnd frumen ſolhen innczugen helffen zu widerſten im land nach irm peſten vermugen, als vor herkomen iſt.

Darauf antwurt vnſer gnedigiſter Herr der Kunig durch Hern Caſparn Slikch als vor vnd begert, das ſich die lantſchafft in ein veld verwilligen ſolten, wan ſein kunigclich Gnad mainet vorhin wider die veint veld zu machen, vnd ſein Ohem, Sweger vnd frewnt auch anruffen wolt, die im helffen wurden, vnd ſo er am erſten veld hiet, ſo mocht ſein Gnad von den Vngern gutlich taiding vnd frid des lands bekomen, ſolten aber die veint ee mit irm velt berait werden, vnd in das land ziehen, ee wenn ſein Gnad das yedem verſchub, ſo mecht das aber mer vnd mer beſchedigt werden, denn vor, vnd ſein Gnad getraut noch der lantſchafft werd ſolh verwilligen, wenn ſich ſein Gnad gancz darczu verleſt.

Dawider aber Her Albrecht von Ror Redt von der lantſchafft wegen, ſein kunigclich Gnad hiet ir antwurt vnd verwilligung wol vernomen, vnd batt ſein kunigclich Gnad hiet daron ein geualen, ſolhe uerwilligung dankcht Her Caſpar Slikch anſtat, vnſers gnedigiſten Herrn des Kunigs der lantſchafft vnd hiet daran ein gut geuallen.

Die Lanntmer, wes Herren Ritter vnd Knechtt vnd die Stet yetz zu Prag vbereinn worden ſind an der ſambnung kurtzlich, das all Herren, Ritter vnd Knechtt für ain mann ſind die

die maiſten Stet Kunig Laſſlabn für A
ain Herrn aufnemen vnd darauf zum
Romiſchen Kunig Poten erwelt ha-
ben, das in ſein Gnad in genanter
zeit zu der kronung aufgeb, damit
das ſew nicht ein Herren haben mit
worten ſunder in werchen, vnd dar-
czu wellen ſy die landt in einigung
bringen, vnd haben ſich veraint vmb
ain mann, der das landt, ſol regirn
vnd verbeſen mit Rat der landher-
ren vnd lantlewt, vnd von Steten,
der aller ſullen ſein achtzehen vncz
auf ſeinen jar vnd mit hilff vnd Rat B
des Romiſchen Kunigs &c. darczu
ſind all aynig worden in landt vnd was
zum laut gehoret Maiſner, Sleſier, die
von Breſſlaw vnd ander die der Cron
zugehorn helffen vnd raten das recht
gen ſol armen vnd reichen, als ein
Herr der jar hiet vnd habent dartzu
gewilkert mitainander ein zins geben,
als weit das land iſt, wer zins aus
dem landt hat, oder wie ainer zins
hat, und auch die Stet darczu helffen,
damit im alles das kunigraich geloſt
wurd vnd frey, das er hab mit wew
zu herſchen, vnd noch wurd im ein mi-
chle ſumm gelts vberbleiben, damit C
er ſich andern Kunigen wol mug ge-
leichen, auch ſullen die Herren von
Oſterreich ermant werden, wann ſy
haben geſprochen zu den Herren von
Behem, das ſy ir hilff darczu tun, ſo
wellen ſy des gleichen tun, nu mai-
nen ſy wellens tun das, daz nie kai-
nen Herren von Behem geſchehen
ſey vnd wellen irs guts darczu geben
arm vnd reich, des ſew nicht von
rechten tun ſullen, ſunder von gu-
ten willen, vnd das das verſchriben
werde in die lanttafel, ob hinfür ain
Herr, ſich des wolt troſten, was ſy
Kunig Laſslawen zu hilff tun yetzun-
der er wolles von im auch haben,
das in das hinfür nicht ſolt zu ſcha-
den komen noch irn nachkomen, ſun-
der das ſew das tun von irm gutigem
willen, damit das landt wider mocht
komen in ainigung vnd in frid, auch
wellen ſy, das maiſter Hanns Roki-
zan ſol Ertzbiſchof werden, darczu
haben ſy auch boten erwelt vnd ge-
nent, die zum Pabſt gen Rom ſullen
reiten, das er zu dem Ertzbiſtumb zu
Prag beſtet ſol werden, ob das ge-
ſchicht, das werden wol innen hie-
nach &c. vnd die Poten ſind genannt
von lantlewten vnd von Maiſtern
vnd von Steten, vnd wes Sigl. ſy
darczu wurden begern. das der an
widerred ſigl, wenn es haben vor-
mals ettlich Herren dem Pabſt von
ſeinen wegen zugeſchriben, darauf
ſein wirdigkait in ain antwurt auch
verſchriben hat, er hab ir begir vnd
verſchreiben wol vernomen, vnd
wann ſy all aynig werden, vnd ain-
trechticlichen ain poten oder mer
ſchikchen zu ſeiner Wirdigkait, was
er durch irs frids vnd aynigung mit
Got tun ſol, das well ſein Wirdikait
ſich gutlich darczu haben, damit ſy
in frid vnd aynigung mugen beleiben
&c. Auch wern ander ſach vil zu
ſchreiben, darczu ich nicht muſs hab
gehabt, damit vil guter jar.

Her Jacob Sebekch.

Item ſo hat auch Her Jacob der Sebekch anbalt im Rat anbracht, wie im von vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig vnd ſeinen Reten ſey empfolhen worden, das er pey allen ſachen ſein ſull, vnd da werd er in der ſamung vnd ſachen hindan geſaczt, des wolt er gern entſcheiden ſein,

Digitized by Google

damit er das weſſt zeuerantwurten, daraus iſt von den egenannten Herren des Rats vnd den genanten, nemlich geredt worden, wie das von alter ſey herkomen, das ein anbalt nicht bey allen ſachen vnd ſamung, ſo ſy von der Stat notdurfft wegen zu einander komen vnd beſandt ſein worden, geweſen ſey, doch ſull man den anbalt beſenden, vnd von ſeinem furnemen guttiklichen weiſen, vnd ſolh gewonhait der Stat vnd alts herkomen zu erkennen geben, wolt er ſich aber dauon nicht waiſen laſſen, ſo ſull man die ſachen an den ganczen Rat vnd all genanten pringen, vnd nach irm Rat darumb ain antwurt tun.

Item ſo ſint auch deſſelben Tags fur den Rat komen Her Vlreich Eyczinger von Eyczing vnd Her Rudinger von Starhemberg vnſers gnedigen Herren des Kunigs Ret, vnd habent begernt, das man von der Stat ſein Gnaden zu hilff leihen ſult, L. pf. wider Hern Pangraczen von Galicz, der yecz das land aber ſwerlich angriffen vnd beſchedigt hat enhalb Tunau, wan ſein kunigclich Gnad mit ſambt andern auch darczu tun vnd V^{C}. pf. davor haben well, damit ſolhen beſchedigung widerſtanden vnd gewert werden &c. daraus iſt geredt, das man vnſerm gnedigen Herren N. dem Kunig erczeln ſull, wie das leſen yecz nahent auf den leuten ſey, das ein yeder ſeiner knechtt vnd pfert darczu bedurffund ſey, ſo hab man auch vertſoldner gehebt dadurch die Stat in merklich geltſchuld komen vnd noch gelter darumb iſt, das man der diczmals nicht vermuge, vnd ſein kunigclich Gnad diemuticlich pitten ſolhs die Stat gnediclichen

A zu begeben, wan aber von gemainer lantſchafft darczu getan vnd ein veld gemacht werd, ſo wellen ſy von der Stat auch darczu hilff tun, nach irm vermugen, das iſt alſo ſein kuniglichen Gnaden anbracht worden, aber ſein Gnad hat daran nicht ein geuallen gehabt, vnd durch Hern Vlrich Eyczinger widerum begern laſſen, ſein Gnaden zu raten, wie den veinten zu widerſteen ſey, das ſolh beſchedigung des lands werd vnderkomen, wenn doch ſein kuniglich

B Gnad auch gern darczu tun welle, &c. vnd auf das haben ſich die Herren verrer bedacht, vnd darnach ſein Gnaden verwilligt, die funfczig pf. zu hilff ſchikchen, vnd zu haben wider die veint, vnd die ſind auf ettlich purger gelegt worden, das ſy die darleihen, vnd den ſullen ſy den ſold geben, doch ſullen ſy von der Stat gut verczent, geſpeiſt vnd gefutert werden &c.

Darnach hat vnſer gnedigiſter Herr der Kunig, durch Hern Sig-

C munden von Eberſtorf ains groſſern zuſchubs begert als auf CCC. pferd, vnd ob des nicht geſein mocht, das dann die Stat ſol hinaus ſchikchen zu den die ſy ee davor hat, das es CCC pracht CC zu roſſen vnd C zu fuſſen, darauf iſt vnſerm Herren dem Kunig an freytag nach des heiligen Creutz Tag Exaltationis ain ſolhe antwurt in geſchrifft getan worden.

Allerdurchleüchtigiſter gnedigiſter Kunig vnd Herr, als wir ewrn kunigclichen Gnaden ain zuſchub volkchs vnd gezeugs zu geſagt haben, daran ewr kuniglich Gnad nicht maint ain genugen zu haben als wir vernemen,

men, vnd ewr kunigclich Gnad hat noch vmb ain merkliche anzal begern laſſen.

Allergnedigiſter Kunig, darauf geben wir ewern kunigclichen Gnaden zu erkennen vnſer merklich geprechen, die ewr kunigclich Gnad gnedigclichen verhören vnd fürnemen welle, als wir des ain gantz vertrawn in ewr kunigclich Gnad haben, daran vernymbt ewr K. G. das vns ſolh begern zu groſſen ſchaden vnd vnſtaten bekeme, zum erſten ſo iſt die ſtat in den kriegen mit ſolden, raiſen, vnd zu veld ligen, in groſſe geldſchuld komen, vnd müſſen jerlich merklich gelt dauon dienn, ſo ſind auch ſunderlich die Burger hie vaſt dauon ermer worden, vnd nemlich als denn zu Vngern, zu Behem, zu Merhern, auch hie im land groſſer vnfrid lange jar geweſen iſt, das die kaufleut hie mit irm handl vaſt ernider gelegt ſein, desgleichen all hantwerher, die haben weder jarmerkt, hie im land, noch arbeit in die andern lant, da vmb ligund gehaben mugen, ir ſind auch hie im land vnd zu Vngern vil beraubt worden, vnd zu groſſen verderben komen, ſo iſt auch manigem Burger hie, groſſer ſchaden geſchehen, vert in der prunſt von den Vngern.

Item ſo iſt vert der ganczem gemain ain groſs veliar geweſen, an irer weinwachs, das wir vns gemainklich all zu narung betragen müſſen, wiewol wir ain groſs veliar gehabt haben, ſo iſt vns ain ſunder merklicher ſchad geweſen, das ſouil vngriſcher wein in das land gefürt vnd A erlaubt ſein worden wider vnſer freihait vnd gerechtigkait, vnd das das nicht gewert iſt, wiewol wir das manigueltiklichen klagt vnd anpracht haben.

Item ſo ſey wie die gancz gemain das jar vmb merklich vnd groſs gut komen, mit dem gepaw vnd zurichtung der Stat wider die veint, vnd ſunder mit den ſolden, die wir hewr ausgeben haben bey drein moneiden wider die veint von Vngern, B als das ewrn kunigklichen Gnaden wiſſentlich mag ſein.

Item wir emphahen auch groſſen ſchaden an dem, das die münſs hie nicht irn ganck hat, vnd das die gut Wienner münſs alle aus dem land gefürt, vnd die gering münſs darin pracht wirt.

Genedigiſter Kunig, wir piten diemütiglich ewr kunigkliche Gnad, welle mit vns nicht anfahen im land veld ze machen, wan weilent Kunig C Albrecht vnſer gnedigiſter Herr ſeliger gedechtnus offt bey acht oder virczehen tagen, vor mit ſeinen Herren Rittern vnd Knechten zu veld was, das wir erſt darnach eruodert vnd zu ſeinen kunigclichen Gnaden komen, alſo well vns ewr kunigcliche Gnad auch gnedigclichen halten.

Allergnedigiſter Kunig ſo iſt yetz das leſen an vns, das wir veſſen ſullen, die nucz der wir vns künftigclichen betragen ſullen vnd müſſen, wan wir gemainklich vnſer maiſte narung dauon haben, ſolten wir nu die vnſern ſo merklich von vns

Digitized by Google

ſchikchen, wie kemen des mit dem veſſen vnſer wein zu groſſerm ſchaden.

Ob nu yemant ewern kunigclichen Gnaden von der Stat aufnemen vnd vermugen anders fürbracht hiet, oder fürbringen wurde, ſo ſull ewr kunigclich Gnad ſolih vnſer notdurft vnd geprechen genczlich vnd warhaftigclichen gelauben, das ſich die alſo halten.

Darumb allergnedigiſter Kunig, ſo biten wir diemütigclich als vnſern allergenedigiſten Herren, ewr kunigclich Gnad welle ſolich vnſer geprechen vnd notdurft, auch vnſer willig vnd vndertenig dienſt, die wir ewern kunigclichen Gnaden mit vnſerm volkch var vnd auch yetz getan haben vnd hinfür gern tun wellen, gnedigclichen anſehen vnd fürnemen, vnd an den hunderten wertlichen zu diſem mal ain genügen haben, das wollen wir vmb ewr kunigcliche Gnad mit vndertenigen gehorſam willigclich verdienn.

So aber das leſen für iſt, wann denn ewr kunigcliche Gnad mit der landſchafft veld macht, ſo wellen wir als die gehorſamen darczu tun, als wir vormalen nach gelegenhait der ſachen ye darczu getan haben.

Antwurt vnſer Kunig Fridreichs Römiſchen Kunigs zu allen czeiten merer des Reichs Herczogen zu Oſterreich &c. des Kunigreichs von Pehem potſchafft auf ir werbung vnder vnſerm inſigl zu Wienn gegeben an Sambſtag vor ſand Kolmans Tag (7. *Octob.*) Anno Domini &c. quadrageſimo ſeptimo.

A Als ir zum erſten mündlich vnd darnach in geſchrifft von des Kunigreichs Behem wegen ain werbung an vns getan habt, darinn meldung beſchiecht, wie vnſer potſchaft, ſo wir durch Procopien von Rabenſtain vnd Jörgen Kaynacher den Herren des Kunigreichs Beheim, die yetz zum Newnhaus bey einander, vnd auf den weg geweſen ſind, ſich zu dem geſatzten Tag auf ſand Michels Tag yetzuergangen her gen Wienn zufugen, haben getan, dieſelben Herren von Behem, ab dem weg hinderſtellig ſulle gemacht haben, des ſy vaſt betriebt ſein, darum das wir in zu empoten haben, das wir in Kunig Laſſlawen nicht geben wellen, vntz das er zu ſeinen vogtpern jaren kumbt, vnd ſy doch erber pillich weg fürgenomen hieten, die nicht allain dem Kunigreich Behem ſunder dem Romiſchen Reich vnd dem haus Oſterreich nucz geweſen wern, vnd maynen nu all ſolh ſach willen fürnemen ſchickung zu ſolhen dingen geordent Teg, vnd ir hinderſtellung von dem Tag vnſerm heiligen Vater dem Pabſt, den Cardinaln andern vmbgelegen Kunigen den Curfürſten, andern Fürſten vnd frumen leuten zeclagen, damit allen frumen leuten landen vnd herſchafften wiſſentlich werd, wie diſe ding alle vnſern halben vnd nicht irn halben prechen haben, vnd müſſen in ſolichem ellend nach ſo groſſen langen ſachen das Kunigreich Behem vnd ſich ſelbs fürſehen, das ſy hinfür nicht ſein an ain Kunig vnd Herren, ſy bedunkcht auch in ſo langen widerwertigkaiten Kunig Laſſlawes jar zu lang zu erbaiten, als ir dann das mit mer worten vnd in geſchrifft geſeczt, vnd

vns

vns des ain verpetſchade zedel geantwurt habt.

Darauf iſt vnſer antwurt, wie die vom Adel vnd die von Steten aus dem Kunigreich Behem vor etlichen jarn ir potſchafft bey vns hie gehabt haben mit vollem gewalt, vnd vns zu erkenen geben, wie ſy vnſern lieben vettern Kunig Laſslawen zu irm Kunig vnd Herren aufgenomen hieten vnd begerten in den zu geben, das in aber deſmals abgeſlagen ward, darauf ſy verrer begerten, das wir vns der vormundſchafft vnd verweſung des Kunigreichs Behem annemen, das wir dann durch irrer bete vnd ander guter vrſach willen teten, vnd gaben in des vnſern beſiglten brief, nu ſein wir ſeind her als ain vormund von im vmb nichte erſucht worden, dann das ſy ir potſchafft aber bey vns zu Newnburg gehabt haben, vnd begerten ains tags oder zeſamen komen mit vns, derſelb tag denn geſeczt ward auf ſand Michels tag nagſt uergangen, nu haben wir von den poten ſo zu Newnburg bey vns geweſen ſind wol vernomen, das der tag von Kunig Laſslawes wegen ſolt gehalten werden, wir haben aber von in nicht verſtanden, das ſy begern wurden oder wolten in Kunig Laſslaben zu geben, wir haben auch nicht gedacht, das ſy ſolhs begern wurden, nach dem vnd in das vormals abgeſlagen iſt, dann yetz nemlich ſein wir ſolhs erſt klerlich erinert worden, wann hieten wir von den Poten des Kunigreichs Behem zu Newnburg ſolichs vernomen, wir hieten in zu ſtund ain antwurt getan, das wir in Kunig Laſslaben nicht geben wolten. als wir dann das vormals den andern, die hie zu Wienn bey vns darumb geweſen ſind geantwurt haben, alspald wir aber ſolichs erinnert warden, ſchikchten wir Procopien von Rabenſtain vnd Jorgen Kainacher zu den Behemiſchen Herren, die zu dem Nawnhaus warn vnd beualhen den, ſy zu erinnern, wer die ſach alſo, das ſy ſolhs begerung tun wolten, das ſy dann weſten, wie uns Kunigin Elizabeth ſeliger gedechtnuſs irn ſun Kunig Laſslaben, vnſern lieben Vettern, als dem nagſten freunt, vnd ſeinem vormund mit ſambt ſeiner Cron von Vngern ingegeben, vnd auf groſs vertraun beuolhen hiet, den wir dann piſher alſo getreulichen inngehabt vnd noch hieten, vnd als menigclich verſten mag, das wir denſelben Kunig Laſslaben glimpflichen vnd zimlichen von ſeinn mundigen vnd vogtpern jarn aus vnſern handen nicht geben mochten noch wolten, als wir dann das den Vngriſchen Herren auf manigen tagen, ſo ſy ſolhs auch begert habent, lautter abgeſlagen, vnd mit den obgemelten vrſachen zu erkennen geben haben, ſo möchten die Herren von Behem, die vor ettlichen jaren in merclicher maynung zu Wienn geweſen wern, auch wol ingedenk ſein, das in das alles dazemal genuglich erczelt wer worden, daraus die Herren klerlicher vernemen mechten, das vns nicht fugt glimpfs halben vnſern Vettern alſo aus zegeben, wann er mer dann ain land hiet, als ſy wol weſten, ſo er aber zu ſeinn beſchaiden jarn kem, ſo mocht er ſich fugen in ſeine land, welhs er wolt, darczu wir im helffen vnd raten wolten als vnſern Vettern, vnd das verkunden wir in darumb, das ſy ſich darnach weſten zu richten vnd nicht ge-

geſprechen mochten, das wir in ain ſolhs nicht bey zeiten ze wiſſen getan hieten, ee ſy vol riten wern, hitten ſy aber auſſerhalb ſolher begerung yndert ander weg vor in, die da wern zu ern vnd nucz dem Kunigreich zu Behem landen vnd leuten, vnd wie das Kunigreich am ordenlichiſten vnd peſten mocht fürgeſehen vnd mit gutem Regiment beſtellet werden zu frid vnd gemach, darczu wolten wir gern helffen vnd raten, was wir mit Got vnd ern getun mochten vnd welten mit in gern ſolhen tag halten vnd daraus reden, vnd darumb ſolher vnſer potſchafft bedurffen ſich die Herren nicht betruben, wann wir vnſern vettern Kunig Laſſlaben nach gelegenhait der ſachen nyemand pillichen geben mugen, ſunder wir wellen den ſelber halten frewntlich vnd erberlich als ſich gepurt vncz zu ſein beſchaiden jarn, vnd alsdann mag er ſich fugen in welchs land er wil, vnd darczu wellen wir im gern helffen, vnd raten als vnſerm Vettern, aber aus ordnung vnd Regiment des Kunigreichs Behem vnd frid vnd gemach der land zu reden, des ſein wir nie wider, ſunder allbeg willig geweſen, vnd ſein auch noch willig darumb zu tagen, an gelegen Stet mit in zu komen dadurch ſy nicht vrſach gehaben mugen ichts wider Kunig Laſslaws vnd des haus Oſterreich gerechtigkait vnd herkomen furczenemen, vnd hoffen, ſy werden in auch darauf kainen andern Kunig noch Herren nemen ſunder Kunig Laſslaws beſchaiden jar erwarten, nach dem vnd er ain rechter natürlicher erb vnd Kunig zu dem Kunigreich Beheim iſt, von ſeinem Ern, vnd von vater vnd muter, vnd er auch ſuſt nach ſolhen verſchreibungen, ſo zwiſchen den landen ſind gerechtigkait darczu hat, vnd wo das auch fur vnſern heiligen vater dem Bapſt, die Cardinal Kunig Kurfürſten vnd Fürſten kumbt, das hoffen wir wol zu verantwurten, doch ſo maynen wir es wer nicht not ſolhs an yemands zu bringen, angeſehen ſolh gerechtigkait vnd herkomen Kunig Laſslaws, vnd der hewſer Behem vnd Oſterreich vnd die Herren von Behem bedurffen in auch ſolh obberürt vnſer potſchafft zu ſcham ſchmach oder beſwernuſs nicht fürnemen, wann das im peſten beſchehen iſt, wan was wir im vnd dem Kunigreich mit Got vnd errn, noch ze nucz frumen vnd frid vnd gemach der land fürgenemen vnd betrachten mochten, des ſein wir willig, vnd ſein des auch albeg willig geweſen, dadurch der abgang an vns nicht iſt noch ſein wirdet, damit die ſachen all zu guten komen vnd bracht werden, ob ſy ſich aber des beſwert deüchten, ſo ſein wir willig von der ſachen wegen für den obgenanten vnſern heiligen vater den Pabſt vnd das Collegium ſeiner Cardinäl oder für die Kurfürſten zu komen, zu gutlichen oder rechtlichen auſtrag.

CXXXIX.

Diffidatio Pancratii de ſancto Nicolao & ſociorum ad ſenatum Vindobonenſem miſſa. Ex iisdem Actor. comment. Vol 1. fol. 254. p. 1.

Abſag in Pehemiſcher ſprach, die in dewtſch pracht vns dem Burgermaiſter geantwurt iſt worden

an

an Phintztag nach dem heiligen Phingſtag Anno XLVIII.

Allerdurchleüchtigiſter Fürſt Kunig Albrecht Römiſcher, wir Dietreich von Schonhof Nicolaſs Labun von Holowus, Sigmund Kebner von Zandaw, Wilhelm von Roſental, Jan von Hadrtze, Larentz Pernſtain von Drahowitz, Jan Parizek von Chotienaw, Hanns von Widbach, Erhart von Raitenpach, Smil von Weſſelitz, Jorg von Palaw, Slanner von Weſitz, Pzibik von Kriſſaw, Hainraich von Berkaw, Przibiſlaw von Swinaw, Jan von Pilſen, Zayka von Newolitz, Wentzlaw von Vdoleny wodi, Budiſſ von Daſſitz, Andre von Militz, Jorg von Daun, Beneſſ von Daleſſitz, Merten von Krummenfels, May von Czrwne, Mathes von Czirkwitz, Weigant Mitzkowſky, Michalek Wilhelm Kotzando von Zlutzitz, Wentzlaw Codawer von Elbogen, Jan von Zleho. Wir alle ſamentlich mit allen vnſern dienern bewarn vns gegen ewrn Gnaden vnd gegen allen ewrn ambt lewten, dienern vnd vndertanen werntlichen vnd geiſtlichen vnd gegen dem gantzen land, neben dem Edln Herren Hern Pangretzen vnſerm Herren, alslang wir bey ſeinen Gnaden in dinſt ſein, in der maſs wer es das in ſolicher maſs ichts geſchech das wir gegen ewrn Gnaden mit nichte wellen pflichtig ſein, vnd des zu vrkund haben wir Mikolaſchen Labun inſigl heran gedrukt, wann wir der vnſern bey vns nicht gehabt haben. Geben zu Sempnitz an erichtag nach Phingſten (*16. Maji*) Anno &c. quadrageſimo octavo.

CXL.

Acta Comitiorum Auſtriæ, ad d. 13. Junii Imp Friderici juſſu Crembſii celebratorum. Ex iisdem Actor. comment. vol. 1. fol. 254. p. 2.

Auſſchreiben auf den lanttag gen Krembs zu ſand Giligen (*ſic in mſſ.*) tag anno Dom. &c. XLVIII.

Fridreich von Gotes Gnaden Romiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs Hertzog zu Oſterreich vnd zu Steir &c.

Erbern weiſen lieben getrewn, als Pangretz von Galitz und ſein helffer das land von Oſterreich vntz her mit raub, prannt vnd in ander weg mutwilligclich vnd ſwerlichen angriffen vnd beſchedigt haben vnd noch teglichen tun, begern wir an ew mit fleiſs, empfehlen ew auch ernſtlich, das ir ettlich aus ew auf den nagſten montag vor ſand Veits tag (*10. Junii*) ſchiriſt künftigen gen Krembs zu vns, oder ob wir perſondlich, auch ſelben tag dahin nicht komen mochten zu vnſern Rëten, die wir dahin ſchikchen werden, ſunder, vnd damit ſambt andern vnſern land lewten Prelaten vnd den von Steten, die wir gmainklich auf den benanten tag auch dahin zë komen erwodert haben, helffen vnd raten, wie ſolhen vnd auch andern beſchedigungen angriffen vnd inczugen, ſo in das land beſchehen möchten ze widerſten ſey vnd ew des nicht ſawmen noch irren laſſet, daran tut ir vns gut geuallen, das wir gen ew gnediclichen erkennen wellen. Geken zu Grëtz an montag nach dem heiligen auffer-

Digitized by Google

ferttag (*6. Maji*) Anno Domini &c. XLVIII. Vnſers Reichs in newnden Jare.

Comiſſio Domini Regis in conſilio.

Den Erbern weiſen vnſern lieben getrewn N. dem Burgermaiſter Richtter vnd Rat vnd den Burgern gemainklich zu Wienn.

Zu den lanttag gen Krembs ſind gegeben vnd geſchikcht worden von der Stat zu Wienn.

Her Hannſs Steger Burgermaiſter.
Hanns Haringſeer.
Eraſem Ponhaimer.
Peter von Aſſlabing.
Wolfgang Herting.
Steffan Awer.
Chriſtan Viſſinger.
Vlreich Hirſchawer Statſchreiber.

An montag vor ſand Veitstag (*10. Junii*) ſein Wir komen gen Krembs zu dem tag, vnd an mitichen darnach vor ſand Veits tag ſind die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht vnd die von Steten geuvordert worden zu einander zu komen in das Kloſter des morgens zu der ſibenten ſtund, do lieſſen vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Rete, die da warn mit namen der von Kremſe, der von Secka, der von Walſſe, Her Erhart von Zelking, Her Fridreich von Hohenberg, Her Sigmund von Eberſtorf Obriſter Kamrer vnd Hubmaiſter in Oſterreich, Her Fridreich von Graben vnd Leopold Aſpach, die Landſchafft pitten, das ſy nicht verdriſſen hieten, wann ettlich noch heut A herkomen wurden vntz morgen an Phintztag zu der ſibenden Stund, ſo ſolten ſy wider in das Kloſter komen, da wolten ſy in dann vnſers Gnedigiſten Herren maynung vnd begern zu erkennen geben.

An Phintztag vor ſand Veitstag (*13. Junii*) zu der ſibenten ſtund vormittags komen die vir parteyen in das Kloſter, alſo pracht Leopold Aſpach anſtat der andern Rete für ain glaubbrief, von vnſerm gnedigiſten Heren dem Kunig, der von der lant- B ſchafft geleſen ward, vnd vermelt darauf das auſſchreiben, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig der lantſchafft getan hat zu dem tag vnd bat vnd begert, das ſy darczu raten vnd helffen ſolten, wie man ſolchen beſchedigungen, raub, prannt vnd den inczugen, ſo Her Pangretz vnd ſein helffer in dem land getan hieten, widerſten vnd fürkomen ſolt, darczu wolt ſein küniglich Gnad auch tun, was er als gerbhab ſchuldig wer zu tun vnd ſich darinn nicht ſparen vnd C gen der lantſchafft vnd yedem gnediclichen erkennen, vnd vnſern gnedigiſten Herren Kunig Laſſlaben ſein Vettern daran weiſen, das er des auch in gnaden der lantſchafft nymer ſolt vergeſſen.

Er gab auch zu erkennen, wie vnſer gnedigiſter Herr der Kunig von ſolher angriff wegen, die Her Pangrätz tet, den vngriſchen Herren geſchriben vnd an ſew begert vnd beten hiet, das ſy das vnderkomen vnd Hern Pangretzen darumb ſchreiben ſolten, als ſy des der beredung wegen ſo zwiſchen den landen zu Rakerſpurg betracht vnd geſche-

Digitized by Google

ſchehen ſein, ſchuldig wern, aber ſy hieten noch wenig darczu geton.

Habent ſich die drey Partheien, Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht verwilligt, vnd was ir maynung vnd rat, das man von den vir Partheien darczu geben ſolt aus yeder Parthey vir, die ſolten vmb zwelffe wider in das Kloſter zu einander komen, vnd aus den ſachen reden, vnd ob ſein not tun wurde, ſo ſolt man die Räte was lantleut wern, darczu vordern, vnd ſew ſolh fürnemen auch horn laſſen.

Darnach wurden die vonn Steten gefragt, was irs geuallens darin wer, die bedachten ſich vnd ſprachen, das ſy gůt bedeucht, das vnſers genedigiſten Herren des Kunigs Rete was lantleut wern zu den vir Partheien am erſten ſolten eruodert vnd gepeten werden, in den ſachen zeraten, als die lantleut was das peſſt vnd nuczift wer fůr land vnd leut, vnd vnſern gnedigiſten Herren, wann ſy doch auch dem land ains guten ſchuldig wern, aber geuiel den drein Partheien ir maynung paſer, ſo wolten ſy ſich auch daraus nicht ſetzen, vnd alſo ward die ſach geſchoben vntz auf die zwelft ſtund, da kamen die vir Partheyen wider in das Kloſter, vnd ward aber die ſach geefert alſuor, das die drey Partheyen gut daucht, man ſolt darczu geben als vorgemelt iſt, vnd dan vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Ret eruodern. Aber die von Steten gaben in ain ſolhe antwurt, ſeind vnſers gnedigiſten Herrn des Kunigs auffchreiben innhielt, das all Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, dicz lands zu dem Tag komen ſolten, vnd ſeinn Gnaden Ret, der von Walſſe, der von Zelking, von Hohenberg vnd Her Sigmund von Eberſtorff, auch lantlewt wern, ſo ſolt man ſy als lantleut darczu eruodern, das ſy mit ſambt der lantſchafft darinn raten ſolten das peſt was fůr land vnd leůt wer, vnd das dann darnach zu den ſachen geben vnd nach notdurfften daraus geret wurde.

Auch der von Steten antwurt bedachten ſich die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knechtt vnd ſprachen, das in ir antwurt auch wol geuiel vnd ſandten aus zu den Reten vnd lieſſen ſy piten, das ſy als lantleut zu in komen, vnd auch in den ſachen raten ſolten das peſſt. des wurden ſy willig, vnd gingen zu den vir partheyen, vnd da ward von in geraten, das aus yeder parthey vir gegeben wurden, die aus den ſachen in einer eng gereden mochten, vnd was da beredt vnd betracht wurde, das ſolt vnd mocht yeder tail wider an die ſeinn pringen, alſo ſchieden ſy des tags von einander.

Vnd ſind das die Herren, die aus den vir partheyen darczu gegeben ſind.

Aus den Prelaten.

Abbt zu Krembſmůnſter.
Abbt zu Lilienfeld.
Brobſt zu Newnburg.
Abbt zu Engelharczell.

Aus den Rittern vnd Knechten.

Her Jörg Perkhaymer.
Her Hanns Hofkircher.

Her Erhart Kelberharder.
Jorg Stainer.

Aus den Herren.

Her Erhard von Zelking.
Her Wolfgang von Trawn.
Her Fridreich von Hohenberg.
Her Ott von Topel.

Aus den Steten.

Her Hanns Steger Burgermaiſter zu Wienn.
Hanns Harnigſeer daſelbs.
Michel Mennſeer von Kloſternewnburg.
Vnd der Truent von Steir.

Darnach an dem freitag vor ſand Veits tag des morgens komen die ſechczehen, die von den vir partheien darczu geben warn zu einander, vnd ſind ains fürnemens aynig worden, auf der andern verpeſſerung vnd lieſſen das die lantſchafft nach mittags in geſchrifft hörn, vnd yeder tail pracht das an die ſein, ob ſy an ſolhen fürnemen ein geuallen hieten, die bedachten ſich vncz an ſand Veits tag des morgens frue, do kömen vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Rete auch zu der lantſchafft vnd ſagten in, das ſy an ſolhem fürnemen ein geualhen hieten, des dankchten die Ret anſtat vnſers gnedigiſten Herren der lantſchafft mit ganczem vleiſs, vnd hofften ſein kunigcliche Gnad wurd daran ain groſs geuallen haben.

Vnd lautt daſſelb fürnemen alſo.

Hochwirdigen Edlen veſten lieben Herren, als ir von vnſers aller- A gnedigiſten Herren des Römiſchen Kunigs Gnaden wegen geworben vnd für gehalten habt der lantſchaft die beſchedigung des lands von Hern Pangretzen vnd ſeinen helffern, vnd wie ſein kuniglich Gnad beger hilff vnd rat ſeinen Gnaden zu tun, damit dem widerſtanden werde, vnd auch andern inczugen die ſich von andern, dem land zu ſchaden, erheben möchten vnd dabey vermelt, wie ſein kunigclich Gnad willig ſey beyſtand zu tun, was ſein Gnaden als vormund B ſeins Vettern Kunig Laſslaben vnſers gnedigen Herren zu geburt, vnd mainet ſich darin nicht zu ſparn, ſolh ewr anpringen, hat die lantſchafft wol vernomen vnd ſolhs gnedigen willens vnd erpietens dankcht die lantſchafft diemüticlich ſeinen kunigklichen Gnaden.

Vnd darauf habent die Prelaten, Herren, Ritter vnd Knecht, vnd die von Steten, was der yetz in der ſamung bey dem tag ſind gedacht, nach den vnd der merer tail der- C landleut bey dem tag nicht ſind, ſey in gar ſwer ſolher merklicher ſachen anczenemen vnd darinn ze raten, aber ſy ſehen an die groſs merklich notdurft des lands vnd habent für ſich genomen auf der andern lantlaut verpeſſerung die nicht bey dem tag ſind.

Vnd dunkht ſew nichtz fuglichers noch peſſers ſein, damit dem veinten widerſtanden, vnd der ſchaden des lands gewendet werde, denn mit einem gewaltigen veld fur Hern Pangretzen.

Item ſy haben auch fur ſich genomen, das ain ſolh veld auſſerhalb

des

des lands nicht füglich noch ſo nutzper mug gemacht vnd erhebt werden, an vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs perſondlich beiſten, wann ſy für ſich nement, das ye das veld, an ſein kunigclich Gnad, als ain Fürſten von Oſterreich, auſſerhalb des lands nicht nuczlich mocht gehalten werden, vnd bittent ſein kunigclich Gnad mit aller vndertenikait ſein kunigclich Gnad welle gnedigclich anſehen vnd bedenkchen, das vnſer gnedige Herſchafft von Oſterreich löblicher gedechtnus vorher ye perſondlich in ſolhen velden geweſen ſein und getrawent ſein kunigclich Gnad wolle das auch alſo tun.

Item ſo verwilligt ſich die lantſchafft, was der yetz hie iſt, vnd habent hoffnung, die andern, die nicht hie ſind werdent das auch tun mit ſeinen kunigclichen Gnaden mit irm leib vnd geraiſigen volkch auf ze ſein nach irm vermugen, auch ſeinem kunigclichen Gnaden zu geuallen, wie wol ſy des nicht ſchuldig wern ir paurſchafft albeg den zehenten dartzu auf zu pringen vnd damit ſeinn kunigclichen Gnaden vnd dem land zu dinſt werden, in ſolcher maſs vnd ordnung als ir voruodern ſeiner kunigclichen Gnaden voruodern Fürſten zu Oſterreich getan habent vnd von alter ſey herkomen, vnd bittent ſein kunigclichen Gnad welle ſy auch halden vnd in tun als die ſelben ſein K. Gnaden voruodern irn voruodern vns ye getan habent.

Item wiewol doch von alter herkomen iſt, das ſy aus dem land auf ir ſelbſt koſſt vnd zerung nich ſchuldig zuziehen wern, noch dann ſeinn kunigclich Gnaden zu geuallen vnd dem land zu nucz willent ſy das erſt moneid, das ſy im land vmbſuſt zu dienn ſchuldig wern, auſſerhalb des lands zu veld gegen Hern pangretzen auch vmbſuſt tun, inmaſſen als ſy das im land zu tun ſchuldig wern, doch das ſew ſein kunigclich Gnad mit ſchaden briefen nach notdurften verſorgen, auch in des ain verſorg brief geben ſol, das ſy ſolhs von guten willen vnd nicht von gerechtigkait wegen getan haben, damit in das in künftigen zeiten an irn freihaiten vnd gerechtikaiten nicht zu ſchaden komm.

Item das auch ſein kunigclich Gnad allen geſten, die güter im land haben, orden, das ſy von irn gütern gereiſig volkch dem veld zu hilff haben nach notdurfften.

Ob aber ſolh ir volkch nicht fuglich ſein wurde, das dann ſein kunigclich Gnad ain anſlag, darauf tun laſs vnd landlewt darczu geordent werden, den inzenemen vnd ſoldner in das veld darumb haben, damit ſein Gnad vnd das veld deſter paſer geſterkcht werde.

Item das auch die paurſchafft auf den land geſeſſen, die dinſtpere güter haben, auf dem land auch zu dem veld gepraucht werden.

Item das ſein kunigclich Gnad, in der zeit, ee das veld gemacht wirdet, dem Haubtman auf der Marich mit mer geraiſigen volkch beſterkcht ſouil, damit der Haubtman ſolhem zugen deſter paſer widerſten, vnd damit ſich auch die lantſchafft,

deſter berublicher zu dem veld geſchikchen mug.

Item ſo vnſer gnedigiſter Herr in das veld kumbt, ſo wirdet ſein Gnad mit der lantſchafft die zu ſeinn Gnaden kumbt, wol ainig werden wie andern zugen, ob ſich die in das land begeben, zu widerſtehen ſey.

Item ſy bedunkcht auch gut ſein das vnſer gnedigiſter Herr bey ſeinn freünten vmb hilff beſtelle, wie das ſein Gnaden dunkchet gut ſein.

Item ob auch notdurfft wer, das ſein Gnad in das Kunigreich gen Vngern fürſech, damit ſolh veld machen wider ſeinn Gnaden frid vnd verſchreibung nicht ſey.

Item das auch ſein Kunigclich Gnad fürſech gen Behem vnd Merhern, das von denſelben Hern Pangretzen nicht zu ſchub getan werden.

Item das vnſer gnedigiſter Herr beſtell, das ſolh fürnemen den lantleuten ob der Enns pey ain tag auch furgehalten vnd dem nachgegangen werde.

Item ſy bedunkcht auch gut ſein, ſo ſein kunigclich Gnad ye furderlicher das veld anfach vnd aufſchreib, ſo das ye pas für ſein Gnad vnd fur land vnd lewt ſey.

Item ob yemand das veld dringen wolt, das dann aller menigclich auf ſey zu roſſen vnd zu fuſſen, dem veld zu hilff und zu rettung.

Auch bitt die lantſchafft diemüticlich ſein kunigclich Gnad welle
A gnediclichen darob ſein vnd gedenkchen, das die münſs im land irn gang hab vnd gehalten werde, als von alter ſey herkomen, wann das groſſlich ſey für ſein K. Gnad vnd für land vnd lewt, vnd das land groſſen ſchaden nymbt, an der frembden vnd geringen münſs, die yetz im land geet.

CXLI.

Acta Comitiorum Auſtriæ ad d. 4. Novembris ab Imp. Friderico Crembſium indictorum. Ex iisdem Comment. vol. 1. fol. 260. p. 1.
B

Anno Domini &c. Quadrageſimo octavo an Montag nach Allerheiligen Tag (*4. Novemb.*) iſt das Lanttaiding gen Krembs gelegt, vnd ausgeſchriben worden von vnſerm gnedigiſten Herren dem Romiſchen Kunig &c. vnd lautt daſſelb ausſchreiben alſo.

Fridreich von Gotes Gnaden Romiſcher Kunig zu allen czeiten
C merer des Reichs, Hertzog zu Oſterreich, vnd zu Steir &c.

Erbern weiſen lieben getrewen, wir begern vnd piten ew mit gantzem fleiſs, emphelhen auch ew ernſtlich, das ir auf den nagſten montag nach Allerheiligen Tag ſchiriſtkünftigen ettlich aus ew zu vns gen Krembs ſchicket, die mit ſambt andern vnſern lantleuten, die wir gemainclich auf denſelben Tag, auch dahin zu komen eruodert haben helfſen zu raten, ob icht inczug oder ingriff in das land beſchehen, von

wem

wem das wer, oder ob icht krieg darinn auferſtunden, oder new anfeng dem land zu ſchaden gemacht wurden, wie dem allen zu widerſteen vnd ſolhs zu vnderkomen, vnd zu wern ſey, ew auch darnach ſchiket vnd beſtellet, ob des dazwiſchen not wurd, vnd wir ew auf eruorden das ir dann nach allem ewern vermügen, an alles vercziehen, aufſeit, vnd ſolhen inczug vnd kriegen zu widerſten helffet, vnd ew des nichts ſawmen noch irren laſſet, als ir vns vnſerm lieben vettern Kunig Laſſlawn, woſelbs land vnd leuten des ſchuldig ſeit, daran tut ir vns mit gut geuallen, das wir gen ew gnediclichen wellen erkennen. Geben zu Wienn an Eritag vor ſand Michels Tag (*24. Septemb.*) Anno Domini &c. XLVIII. vnſers Reichs in newndten jar.

Commiſſio Domini Regis in Conſilio.

Den Erbern weiſen, vnſern lieben getreun N. dem Burgermaiſter, Richter, Rat vnd den Burgern gemainclich zu Wienn.

Item von der Stat Wienn ſind zu dem lanttaiding geordent vnd geſchafft worden zu ziehen.

Her Hanns Steger Bugermaiſter, vnd Münssmaiſter, Peter Straſſer Kellermaiſter, Heinreich Heiden, Eraſem Ponhaimer Kamrer, Thoman Schwarz Spitalmaiſter, Mathias Wisler, Philipp Kraukker Wiſſinger, Wolfgang Herting vnd Vlreich Hirſchawer Statſchreiber.

Item an Montag nach allerheiligen tag habent ſich mein Herren zu
A Wienn erhebt vnd ſind gen Krembs komen an eritag, darnach an mitichen ſand Linharts tag iſt die lantſchafft geuodert worden zu komen in das Cloſter vmb czwey nachmittag, da haben vnſers Herren des Kunigs Rete die lantſchafft gepeten, ſich nicht laſſen zu verdriſſen, wann ſy der lantſchafft noch mer her warttund wern, vnd als morgen an phintztag vmb ains nach mittag ſolten ſy all wider in das Cloſter komen, do wolten ſy dann vnſers gnedigiſten Herren des Kunig maynung zu erkennen geben, darumb der tag wer ausgeſchriben.

B Item an denſelben phintztag vor ſand Merten tag vmb ains nach mittag komen die vir partheien in das Kloſter zu vnſer gnedigiſten Herren des Kunigs Reten mit namen Hern Silueſter Biſchouen zu Kremſe, Graf Vlreichen von Cili, Graf Johannſen von Schawnberg, Hern Hannſen von Neitperg, Herrn Sigmunden von Eberſtorff Obriſten Kamrer vnd Hubmaiſter in Oſterreich, Leopolten Aſchpach &c. die leſſen da hörn ainn
C glaubbrief von vnſern gnedigiſten Herren dem Kunig, vnd Her Hanns von Neitperg, ward da erzellen vnſers Herren des Kunigs begern vnd maygenung, darumb ſein Gnad den tag gemacht vnd aufgeſchriben hiet her zu komen vnd zu raten, ob icht inczug oder ingriff, in das lant beſchehen, von wem das wer, oder ob icht krieg oder ingriff darinn auferſtunden oder new anffeng dem land zu ſchaden gemacht wurden, wie dem allem zu widerſten vnd ſolhs zu vnderkomen vnd zu wern ſey &c. darinn welle ſich vnſer gnedigiſter Herr auch angreiffen, vnd von leib vnd gut

darczu tun, als er des als gerbhab vnd vormund Kunig Laſſlabs ſeines Vettern ſchuldig ſey.

Darnach als die ſach der lantſchafft aigentlich erczelt word, da ward geraten, von dem Adel zwelif von den Prelaten ſechs vnd von den Steten auch ſechs darczu ſolten gegeben werden, die dann morgen an freitag frue vmb ſieben in den Pfarrhof zu einander kömen vnd aus den ſachen reden, vnd das dann die lantſchafft nach mittag vmb zwey in dem Cloſter anpringen ſolten, ob ſy daran ein geuallen haben wurden, ſo ſolt dem alſo nach gegangen werden.

Alſo ſind darczu gegeben worden aus dem Adl Graf Johanns von Schawnberg, Her Rudinger von Starhenberg, Her Remprecht von Eberſtorff, der Plankenſtaner, Her Albrecht von Potendorff Her Ott von Topl. Aus der Ritterſchafft Her Jorg der Hager, Her Wilhelm Ebſer, Jörg Sewſenegker, Jorg Steiner, Her Niclas Drukſetz, Sigmund Fritzeſtorffer. Aus den Prelaten der Abbt von Melkch, Abbt von Kottweig, Abbt zu Krembsmünſter, Probſt zu ſand Polten. Aus den Steten Heinreich Haiden, Thoman Swartz vnd Kriſtan Wiſſinger von Wienn, N. der vorſter zu Stein, Meüſner von Kloſternewnburg vnd von Steir.

Vnd als die vir vnd zwaintzig aus den vir partheyen ſind zu ainander komen, do habent in die Rete vil mer merklicher vnd trefflicher ſachen fürbracht vnd zu erkennen gegeben vnd ettlich brieſleſen vnd horn laſſen, als von des von Sachſen des eltern auch von der Behem vnd von der Vngern wegen, das ſy an freitag vor mittags aus den ſachen, darum der tag aufgeſchriben vnd der lantſchafft erczelt iſt, nichts haben gereden mugen, vnd ſind nach mittags vmb zwey wider zu einander komen, die vom Adel habent ain ſolh fürnemen getan, wie ſew gut daucht, das ordnung dem land ſolten gemacht werden, alſo das man in yedem viertail ain Haubtman ſatzt, vnd vnſer gnedigiſter Herr ſol ain Obriſten Haubtman ſetzen, der ſein Rat wer, vnd gantzen gwalt von ſeinen Gnaden hiet, vnd das alle rauberey vnd angriff die aus dem land vnd im land geſchehen wurden, vnd erſtanden, vnd ſo auch inczug oder anffeng in dem land geſchehen, ſo ſolt das ain Haubtman deſſelben virtails mit wiſſen des Obriſten Haubtmans die lantt aufuodern, vnd ain yeder hilff darczu tun, wer es im land vnd in nehend, ſo ſolt ainer deſter mer tun, wer es verrer oder aus dem land deſto mynner, vnd was ain virtail zu ſwer wurd, ſo ſolten die andern auch darczu helffen, damit ſolhen inczugen widerſtanden, vnd die anffeng vnd beſchedigung des lands gewert wurden &c. als das mit mer worten den vir vnd zwainczigiſten fürgehalten iſt.

Vnd als die Prelaten gefragt ſind worden, was irs geuallens darin ſey, die habent in bedechtnuſs genomen an die andern darauf ze antwurten, des gleichs die von Steten habent in auch an die andern gedechtnuſs genommen.

Darnach an Sambſtag fru vor ſand Merten tag habent die von Steten ir

ir

ir fürnemen in geſchrifft den andern vom Adel vnd den Prelaten, die aus den drein ſtenden darczu geben ſein, fürbracht, vnd laut alſo:

Gnedigen Herren, als vns von vnſern gnedigiſten Herren geſchriben iſt worden zu raten, ob icht inczug oder ingriff in das land beſchehen von wem das wer oder ob icht krieg darin auferſtunden, oder new anffeng dem land zu ſchaden gemacht wurden, wie dem allem zu widerſten vnd ſolhs zu vnderkomen vnd zu wern ſey &c.

Darauf dunkcht die von Steten geraten ſein von erſt das gewert werd die rauberay, ſo gewondlich auf allen ſtraſſen in dem land beſchehen, alſo ſeid man weis wer die ſein, die ſolh rauber aufhalten, das die an leib vnd gut geſtrafft werden, vnd wann dann ain ruffen an allen notdurftigen enden geſchech, das niemand chainen ledigen knecht zu roſs noch zu fuſſen weder auf veſten paſſeken in Steten Merkten dörffern müllen hoffen vnd andern wonungen nicht halden ſolt oder man wurd dieſelben auch an leib vnd gut darumb ſtraffen als die andern die das getan hieten vnd darumb geſtrafft wern werden.

Item das auch damit gerufft vnd yedem beſunder verbotten wurd, chainerlay angriff in dem land noch aus dem land zu tun, dauon dem land mecht ſchad auferſten, vnd wer das vberfur, der wer vnſerm gnedigiſten Herren dem Römiſchen Kunig &c. leibs vnd guts veruallen.

Item ob man ſolhs Ruffens nicht achten wolt, oder mit ſolhem Ruf- A ſen das nicht genugſamklich vnderkomen mocht, das dann vnſers gnedigiſten Herren Landmarſchalh in Oſterreich, oder ſeiner Gnaden Haubtman ob der Enns, mit deſſelben vnſers gnedigiſten Herren hilff furderlich vnderkomen ſullen.

Item das man mit ordnung vir Haubleut gewern mug, das inczug oder auffens nicht beſchehen, das iſt vor menigermaln betracht worden, wie es aber gehalten iſt worden, das iſt zu guter maſs wol B wiſſentlich. Aber die von Steten deucht geraten ſein, das vnſer gnedigiſter Herr ſolh inczug vnd anffeng möcht wern, von erſt mit ſein Gnaden ſchreiben gen Pehem vnd Merhern, wie ein beſlieſſung zwiſchen den landen beſchehen ſey, in der maynung hab yemant von Pehem oder Merhern zu dem land Oſterreich oder inwonnern des lands icht zu ſprechen, das er das ſuch mit recht, vnd desgleichen widerumb wolten ſew das halten, das wer für vns, beſchech aber des nicht, C ſo hiet man ſich mit ſolhem ſchreiben bewart, vnd möchten auch die von Pehem oder Merhern nicht geſprechen, das die von Oſterreich ſolhs kriegs anfenger wern, wan ſolten wir an ſolh ſchreiben gen Behem vnd gen Merhern, wider den von Pernſtain oder ander alſo auffein, ſo möchten ſew ſprechen, wir wern anfenger ſolher inczug vnd verſehentlich iſt, oder es ſey ain vorlos, das man dann ſich ſchikch, als das von herkomen iſt, ſo mecht man ſolh inczug vnd auffeng vnderkomen.

Vnd als die vir und zwainczig nu zu einander kömen warn vnd ſolh

für-

fürnemen der von Steten hörten, do habent die vom Adl auch ain fürnemen gemacht, als hernach geſchriben ſtet.

Vnd daſſelb ir fürnemen an demſelben Sambſtag nachmittag, die gantz lantſchafft hörn laſſen, vnd yeder Partheyen ein geſchrifft geben, das ſy ſich darauf ſolten bedenkchen, weſt yemands ein peſſers darczu zu reden, das möchten ſy tun, vnd an dem Suntag vor ſand Mertten Tag nach eſſens vmb aindleffe die lantſchafft wider zu einander in das Kloſter, vnd nach ſolher bedechtnuſs gingen die von Steten inſunderhait zu einander vnd redten aus des Adels fürnemen vnd wurden ainer ſolhen antwurtt aynig, als vnſer gnedigiſter Herr der Römiſch Kunig in geſchriben vnd zu dem tag eruodert hiet, von der Sachen vnd artikel wegen, in deſſelben vnſers gnedigiſten Herren ſchreiben begriffen, daraus wer notdurfticlichen geredt vnd beſloſſen in den fürnemen, das der adel getan hiet, das lieſſen ſy es irnthalben peyſten, vnd hitten auch an denſelben artikeln, der vir wern, nachainander ain geuallen, aber in die andern artikeln, die darczu intragen vnd vermelt wern, weſten ſy fuglich nicht zu raten, vnd wern auch darumb nicht ervodert, aufgeſant, noch von irn eltern ſolhs nicht gemechtigt, aber vnſer gnedigiſter Herr vnd ſein hochwirdig Rete weſten das wol zu bedenkchen, was für land vnd leut darinn das nuczlich vnd das peſt wer, wann ſy beſorgten den ain artikel in dem fürnemen, der möcht in künfticlich zu ſchaden komen oder anders darinn verfangen werden, der alſo laut.

A Item das ſich vnſer gnedigiſter Herr der Kunig mit ſeinn ſrewnten Fürſten landen vnd allen den, dauon er ſich hilff verſiecht, beſtelle vnd teg mit in ſetz, damit er ſolher hilff und beyſtand von in verſichert wurde.

Vnd die von Steten begerten, das main Herr der Burgermaiſter ettlich zu im nemen, vnd zu den Prelaten im Kloſter gen, vnd ſew fragen ſolt, was ir antwurt ſein wurde auf des Adels fürnemen, die wurden die ſach auch aigentlich wegen vnd

B ainer ſolhen antwurt aynig zu tun, als die von Steten in fürgenomen heten.

Item es giengen auch die von Adel zu ainander vnd beredten ſich ain lange zeit, nachmal als ſich nu yeder tail beraten het, do kom die gancze lantſchafft zu ainander für vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Rete, vnd ſagt yedę parthey, was ſy ſich bedacht hieten, vnd die Prelaten gaben von erſt antwurt wie in ſolh fürnemen als die erſten vir arti-

C kel innhielten, darumb vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs ſchreiben aufgegangen wer, wol geuil, aber in die andrn artikel, die darnach geſchriben ſtunden, vnd auch fürgenomen wern, weſten ſy irnthalben nicht zu raten, aber vnſer gnedigiſter Herr der Kunig, vnd ſein hochwirdig rete, wurden das wol bedenkchen vnd fürſehen, was das peſt wer für land und leut.

Darnach wurden die Herren Ritter vnd Knechtt gefragt, die gaben zu antwurt, das in ſolhen fürnemen ſo gemacht wer wol geuil, aufgenomen ain artikel, das die von Pehem,

Mer

Digitized by Google

Merhern vnd Sleſy, an troſt nicht ſolten beleiben, das lieſſen ſy zu vnſerm gnedigen Herren dem Kunig ob er in troſt tun wolt oder nicht.

Item ſy vermelten auch von der lantleut wegen ob der Enns, der wern wenig bey dem tag.

Item von der münſs wegen, die ſolt gehalten werden als von alter iſt her komen.

Darnach wurden die vonn Steten gefragt, die gaben antwurt, als die Prelaten vnd als auch vorgemelt iſt, alſo das die vir partheien gantz ainig geweſen ſind in den erſten vir artikeln.

Vermerkt die vnderredung ſo die lantſchafft zu Krembs yetz geraten hat vncz auf anpringung der andern &c.

Item von erſt, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. ainen Obriſten Haubtman ainen landman hab, vnd ſullen auch in yedem virtail Haubtleut geſetzt werden, vnd der lantſchafft, vnd welche die lanſchaft zu den ſelben Haubleuten nennen werden, die ſol vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. mit vleiſs piten, damit ſy das tun, ob inntzug Krieg oder beſetzung, wider das land beſchehen, vnd auch das alle rauberay, vnd dieberey, ſo im land beſchiecht, gewendet werde, vnd in welhem virtail das beſchehe als vor gemeſt iſt, darczu tun mit hilff der lantſchafft, damit dem widerſtanden, vnd dann gehandlt werde nach irm verdienn, vnd ob es demſelben virtail, darinn ſich ſolh erhub, zu ſwer wurd, ſo ſullen ſy das dem Obriſten Haubtman vnd ainen Landmarſchalh wiſſen laſſen, die ſullen denn auch anuertziehen mit hilff der andern lantſchafft darczu tun, damit das gewendet werd, darczu ſol vnſer allergnedigiſter Herr mit zewg, lewten, vnd andern notdurften, als ainen Herren vnd Landsfurſten zugehöret, fürſehen.

Item wann ſich ſolihs auſſein vnd eruodern begibt, ſo ſol vns vnſer allergnedigiſter Herr der Kunig &c. gnediclichen fürſehen halten vnd tun, als ſein voruodern vnſern voruodern getan habent.

Item man ſol auch gedenkchen, das niemant in dem land von den lantleüten gehalten werd, der Raub, dro, oder nem mit ſolhem vngelimphen ſachen wider lants recht, vnd zu wem ſich ſolhs erfint, die ſullen darumb geſtrafft werden, der oder die ſolhs handln, oder der in darczu hielt, nach irm verdienn.

Item ob yemand auſſerhalb lands leg, dem land zu ſchaden, das die Haubtleut, die von den lantleuten benennt werden, vnd der Obriſt Haubtman, den vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. ordnen ſol darczu tun, vnd gedenkchen mit hilff der lantſchafft das das gewendet werde anuerziehen.

Item von des von Pernſtain ſachen wegen, die er zu dem von Walſe vermaint zu haben, darumb ſich der von Walſe zu recht erpewt &c. das darumb der lantſchafft zu Merhern auch werde geſchriben, den von Pernſtain zu vnderweiſen, das

er in vber ſolh erpieten nicht angreiff, ſonder ſich an ſolhem des von Walſe rechtpieten benügen laſs, das im auch vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. fürderlich widergeen laſſen ſol, neben der ainigung die baide land mitainander haben.

Item das ſich vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. mit ſeinen freunten, Fürſten landen vnd allen den, dauon er ſich hilff verſiechtt, beſtelle, vnd teg mit in ſetz, damit er ſolcher hilff vnd beyſtand von in verſihert werde.

Item von ettlicher potſchafft vnd ſchreibens wegen, ſo vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig &c. komen ſind, von ettlichen zu Pehem zu Merhern vnd in der Sleſy, das ſein Gnad ſolhes zu verantwurten gnediclichen fürnem, durch ſeiner Gnaden Räte, die ſeiner Gnaden ſachen vnd notdurfft pas wiſſen, dann wir, doch das ſy an troſt nicht beleiben.

Item als klag iſt wider den Orberger, das vnſer gnedigiſter Herr, der Kunig &c. den allen die vber in klagen vnd in gegen einander für ſein Gnad, oder wem ſein Gnad darczu ſchaff beſchaid vnd hör die, vnd wo ſich vindet, das ſolh vnd ander vnpillich ſachen haben gehandlt, darumb tue den clagunden von im genug, wo aber er nicht ſchuld hiet, des laſs in genieſſen, ob er dem nicht gehorſam wurde, ſo ſol man darczu tun als vor begriffen iſt.

Item von des Holtzlein angriff wegen, der doch das am maiſten aus
A dem land zu Merhern tut, das der lantſchafft daſelbs zu ſchreiben im des nicht zu geſtatten, noch in in dem land bey im nicht zu halden vnd zu fürdern, neben der ainigung baider land, das auch hie in dem land verpoten werde, das in niemant bey im halt noch fürder, als dann vntzher beſchehen iſt, vnd dem Holtzlein vmb ſein ſpruch recht zu erpieten, vnd das fürderlich ergen zu laſſen, wolt er aber nicht rechtgeben, noch nemen, dann zu verpieten, das niemant kainen frid mit im
B aufnem, ſunder an allen enden nach im gegriffen, vnd darczu getan werd, als gegen ainem beſchediger des lands gehört.

Item von wegen des ſchreibens Herczog Hainreichs von Pairn, darumb Her Vlreich Eyczinger ſich von ſeins pruder wegen zu recht erpoten hat für Herczog Hainreichen vnd ſein Rete, oder ob er das nicht wolt aufnemen, für vnſern gnedigiſten Herren den Kunig &c. das ſein kuniglich Gnad Herczog Hainreichen ſolich erpietung zu empūt, vnd die
C andern ſolh clag auch wiſſen laſs, wellent ſich die zu recht alſo erpieten, ſo verkund ſein Gnad, das auch Herczog Hainreichen, damit das von in werd aufgenomen, welher ſich aber zugleich vnd recht nicht erpieten wolt, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. den darczu halt, das er gleichs vnd recht aufnem, wem aber gleich vnd recht nicht ergen möcht, das vnſer gnedigiſter Herr der Kunig &c. darczu tu, damit die zu recht vnd gleich komen, als des ſein Gnad in als ſeinn lantlewten ſchuldig iſt.

Dar-

Digitized by Google

Darnach habent die vonn Steten ettwas irer notdurft, den Räten auch fürbracht in ſolher lautt:

Vermerkcht vnſer der von Steten geprechen vnd beſwerung, ſo wir haben, von erſten, das wir mit vngriſchen, merheriſchen vnd frembden wein vaſt vberfürt werden, wider des lands vnd vnſers der Stet freihait, vnd gerechtigkait, vnd alts herkomen, das vns an vnſern landwein merklichen ſchaden pringt, biten wir diemüticlich vnſern allergnedigiſten Herren den Römiſchen Kunig, ſein kunigclich Gnad welle vns pey vnſern freihaiten vnd rechten gnedigclichen halten, vnd ſolh frombd wein, wider des lands vnd vnſer der Stet gerechtigkait nicht geſtatten ſolh frombd wein in das land zu fürn, wann wir gemainklich in den Steten nicht ander narung haben, den von dem weinwachs, vnd ſo vns das miſſrett, das wir dann des groſſen ſchaden nemen, als das ſein kunigclich Gnad wol mag erkennen.

Item ſo haben wir beſwerung von der Vogtknechtt wegen, ſo die Herren Ritter vnd Knecht, gemainclich ob der Enns, vnd ettlich niderhalb der Enns habent, vnd doch nicht hewslich geſeſſen ſein, vnd ſo die ſprüch zu vns vermaint zu haben, ſo wellent ſy nicht recht von vns nemen, vnd vogtten ſich an ain Herren, vnd ſo in derſelb irr ſachen wider vns nicht gehelffen mag, ſo vogt er ſich an ainn andern, dadurch wir ſunder vaſt beſwert werden, den ain yeder, er ſey edl oder vnedl, der ſprüch zu vns hab, das der rechtt von vns nem an pillichen Steten vnd als von alter iſt herkomen, vnd das ſolh Vogttknecht abgeſchafft werden.

Item das die Prelaten, Herren Ritter vnd Knechtt, von den gütern, ſo wir von in zu lehen, auf dem land oder ſuſt haben, von vogtey oder andern ſachen wegen, ſunder Stewr von vns mainent zu haben, das dan wider alts herkomen iſt, wann wir des fürſtlich briefs von vnſer gnedigiſten Herſchafft von Oſterreich loblicher gedechtnuſs darumb haben, das wir all vnſer hab vnd güter wo wir die haben, järlich vnd als offt des notdurft beſchiecht, in den Steten, darin yeder geſeſſen iſt, müſſen verſtewrn, biten wir vnſern allergnedigiſten Herren den Kunig, ſein Gnad welle vns bey ſolhen vnſern fürſtlichen briefen von ſeiner Gnaden voruodern gegeben gnädiclichen halden, das wir verrer dawider nicht gedrungen werden.

Item von des aufflags wegen der wein, ſo man auſm land fürt, vnd ein yeder geben muſs von yedem fueder ſechs ſchilling Pfennig, des wir auch beſwert ſein wann wir darumb vnſern wein vil deſter leichter geben müſſen, biten wir diemütiglick vnſern gnedigiſten Herren, ſein kunigclich Gnad welle den aufflag abſchaffen.

Item von der vnpillichen maut wegen zum Akchſtain, des wir auch beſwert ſein, vnd bitten vnſern gnedigiſten Herren, ſein Gnad welle die auch abſchaffen.

Item von der von Paſſaw ſachen wegen, die nu lange zeit gewert hat,

hat, vnd groſſe zerung darauf gangen iſt, biten wir diemüticlich vnſern gnedigiſten Herren den Kunig ſein kunigclich Gnad welle vns fürderlich ausrichtung darinnen geben vnd ſchaffen, das wellen wir alles vndertenigclichen vmb ſein kunigclich Gnad alzeit gern verdienen.

CXLII.

Acta pacis & concordiæ inter Imper. Fridericum & Pancratium a ſancto Nicolao ejuſque aſſeclas conſtiſtitutæ. Ex iisdem Actor. Comment. vol. 1. fol. 267. p. 2.

Vermerkcht die berednuſs ſo beſchehen iſt, zwiſchen dem allerdurchleüchtigiſten Furſten vnd Herren Hern Fridreichen Römiſchen Kunig &c. an aim vnd Hern Pangretzen von ſand Niclas vnd Hern Micheln Orczag, an dem andern tail an montag ſand Oſwalts tag (*5. Auguſti*) durch den Hochwirdigen Herren Hern Johannſen Cardinal Sancti Angeli Legaten des Stuls zu Rom vnd Graf Vlreichen von Cili zu Preſpurg. Anno Dom. &c. quadrageſimo octavo.

Zum erſten iſt beredt, das all krieg, vnwille, ſpruch vnd veintſchafft ſo ſich zwiſchen der benanten tailn vntz her begeben vnd gemacht habent, vnd aller der ſo in dem ſachen verdacht, vnd verwant ſein auch gen derſelben tail helffen, gunner vnd diener, ab hin vnd die ſachen gantz verichtt ſein ſullen, alſo das kain tail das gen den andern hinfür nicht mer ſuchen weder mit recht, noch an recht in chain weg, vnd ſullen derſelb Pangretz vnd Orczacz Michel, auch ir helffer, gunner vnd diener von irn krieg laſſen, vnd den hinfür wider vnſern Herren den Römiſchen Kunig, auch ſeiner Gnaden Vettern Kunig Laſslawen vnd ir lant vnd leut von ir ſelbs oder yemandts andern wegen nicht mer treiben, auch hinfür kainn von newen anfangen, es wer dann das gantz Kunigreich Vngern wider vnſern Herren den Kunig anfing, vnd ob ſy zu irn kunigclichen Gnaden baiden, ir ainem, oder irn lanten vnd leuten icht ſpruch gewunnen oder zu haben mainten, das ſullen ſy ſuhen mit recht an pillichen ſteten, vnd anders nicht, treulich vnd vngeuerlich, vnd ſullen ſich des gen vnſerm Herren dem Kunig mit irn briefen vnd irn inſigln bey irn ern vnd trewn an aides ſtat nach notdurften verſchreiben, vnd darauf ſullen ſy baid vnſers Herren des Kunig huld vnd gnad haben.

Item es ſullen all huldigung, was der nicht geben ſind gantz abſein vnd hinfür nicht genomen werden. Item es ſullen all gefangen, ſo Her Pangretz vnd der Ortzag Michel haben, die vnſern Herrn dem Kunig Hern Niclaſſen drugkſetzen, Hern Wilhalm Ebſer vnd den Entzeſtorffern zugehorn, ledig gelaſſen werden, desgleichen ſullen die obgenanten Wilhalm Ebſer, Niclas Drugkſetz vnd die Entzeſtorffer, die gefangen, was ſy der haben, die der egenanten Pangretzen vnd Orczag Micheln zugehorn, ſy ſeyn an paider tail geſchetzt oder ungeſchezt vnd darczu ir pargen, ob der icht geſetzt wern, ir porgſchaft auch ledig laſſen, vnd ſagen, vnd welh ge-

geſchetzt wern, vnd ir ſchatzung nicht aufgericht hieten, die ſullen der nicht phflichtig ſein zu geben. Item in dem berichtt, ſullen die von Liechtenſtain mit allen irn gefloſſen leuten vnd gutern, die ſy in Oſterreich vnd Merhern haben, begriffen ſein, vnd ſullen ir vnd der egenanten Pongretzen vnd Hern Michels gefangen zu paider ſaitten ledig gelaſſen werden, ſy ſein geſchetzt oder vngeſchetz, vnd welh geſchetzt wern, vnd aber ir ſchetzung nicht aufgericht hieten, die ſullen der auch nicht mer phflichtig ſein zu geben, vnd ſol ſolh oberürt ledig laſſen alles gen einandern geſchehen ynner virtzehen tagen nagſt künftigen von datum der bered zedlen zu reitten.

Item der Pangretz vnd der Vrtzag Michel ſullen die zwen Taber das Newnſtetel als ſy den nennen auf der vngriſchen Steten an der Marich vnd den andern gegen vber, auch Newn vnd den Winkl anuertziehen gantz vernichten, vnd abprechen laſſen vnd hinfür kain mer anfahen, vnſerm Herren dem Römiſchen Kunig Kunig Laſslaben vnd irn landen vnd lewten zu ſchaden.

Item darauf ſol vnſer Herr der Kunig IIII^{m}. gulden halb in gold vnd halb in münſs für ain gulden VII. ſchilling d. zu reitten hinder Graf Vlreich erlegen, vnd die ſol er innner XIIII. tagen nagſt komund von margen nach datum der zetl zu reitten, ſouerr die obgemelten Taber, auch Newn vnd der Winkchel alſo obgeprochen vnd gantz vernicht ſein, gen Katzſee antwurten vnd Her Pangretz ainn vnd Graf Jorg von Poſing, ettlich der ſeinn haben ſullen vnd da engegen ſoll der Pangretz ain quittung geben nach notdurften. Obe aber ſolh abprechen in den bemelten virczehen tagen nicht beſchech, ſo wer man im der benanten ſumm gulden oder phennig in der zeit nicht ſchuldig zu geben, aber alſpald das alles abprochen iſt, ſo ſol im der von Zili die egenant ſumm gulden vnd phennig raihen vnd antwurten, als er dem obgenanten Pangretzen dann das zu tun verſprochen hat.

Item vnſer Herr der Kunig ſol ſich auch entſlahen aller gerechtigkait ſo ſein Gnad als Landsfürſt an der Ydungſpewger gut hat, vnd die derſelben Ydungſpewger ſweſtern geben mit ſeinn ſundern brief.

Item das Her Pangretz alle brief vnd verſchreibung ſo er von vnſern Herren dem Kunig hat Graf Vlreich von Zili antwurt zu vnſers Herren des Kunigs handen ſo er im die bemelt ſumm gulden vnd gelts aufricht als oben gemelt iſt. Deſgleichen ſol ſein Gnad all brief vnd verſchreibung, ſo er von Hern Pangratzen hat, auch dem von Zili antwurten, im die mit ſambt dem gelt, ſo er die Taber vnd das ander als oben gemelt iſt alles zu prochen vnd vernicht hat, wider zu geben vnd zu antwurten zu ſeinn handen.

Item darauf ſul die berichtt zwiſchen den tailn auf morgen zu vndergeng der ſunnen ingen, doch ſo ſol Her Pangretz vnd der Vrtzag Michel beſtellen, an uertziehen, das die irn, was ſy der vngeuerlich geraichen mugen, nicht mer raiſen noch

dem land ſchaden zu ziehen, desglei- A ſullen vnd wellen vnſers Herren des Kunigs Ret mit dem Ebſer vnd den ſoldnern auch beſtellen vngeuerlich, vnd ob icht irrung von der gefangen oder andern artikl wegen in den ſachen auferſtunden, das ſol für Graf Vlreichen von Cili pracht werden, der ſol dann gwalt haben die zu entſchaiden, damit die berichtt dadurch nicht zu prochen werde, vnd des zu vrchund, haben wir obgenant der legat vnd Graf Vlrich von Cili auch Her Pangretz vnd Her Michel ire B inſigl vnd petſchadt an den brief gedrugkt.

Hern Pangretz von Galitz verſchreibung.

Ich Pangretz von ſand Nicla bekenn und tun kunt offenlich mit dem brief, als ich ettwas ſpruch zu dem allerdurchleuchtigiſten Fürſten vnd Herrn Hern Fridreichen Römiſchen Kunig zu allen zeiten merer des C Reichs, Hertzogen zu Oſterreich &c. vermaint hab zu haben, vnd ſein kunigclich Gnad vnd das Land Oſterreich darumb angriffen vnd bekriegt hab, vnd aber die ſachen nu durch den Hochwirdigen Johannſen Cardinal ſancti Angeli Legatum des ſtuls zu Rom vnd der hochgeborn Furſten Graf Vlreichen von Zili &c. gantz hingelegt vnd verricht ſind, alſo gelob vnd verſprich ich ſeinn kunigclichen Gnaden pey meinn trewn vnd ern an aids ſtat wiſſentlich in kraft des briefs, das ich wider ſein kunigclich Gnaden, auch meinen gnedigen Herren Kunig Laſslaben vnd ir land vnd lawt hinfür kainerlay krieg nicht mer anfahen noch treiben noch kainerlay new infang irn kunigclichen Gnaden vnd irn lanten vnd lauten zu ſchaden machen noch anfachen ſol noch wil, ſunder gewünn oder vermaint ich hinfür icht ſpruch zu irn kunigclichen gnaden baiden oder ir ainn, oder irn lantten vnd lewten zu haben, das ſol vnd wil ich vor den ſelben Gnaden oder in irr gnaden landen an pillichen ſteten ſuchen mit recht vnd anders nicht, es wer dann das das gantz Kunigreich Vngern ain krieg, wider vnſern Herren den Kunig anfing, alles treülich vnd vngeuerlich, vnd des zu vrkund hab ich mein inſigl an den brief gehangen, des iſt zeüg Vrtzag Michel &c. Geben in ſand Oſwalts tag (*5. Aug.*) Anno &c. XLVIII.

Herrn Michel Ortzag verſchreibung.

Ich Michel Ortzag von Guth Obriſter Schatzmaiſter des kunigreichs Vngern bekenn vnd tun kund offenlich mit dem brief, als ich in das fürſtentum Oſterreich mit krieg griffen vnd das beſchedigt hab, vnd aber die ſachen nu durch den Hochwirdigen Herrn Hern Johannſen Cardinaln ſancti Angeli Legaten des ſtuls zu Rom vnd den hochgeporn Fürſten Graf Vlrich Grauen zu Zili zu Ortenburg vnd in dem Segen &c. gantz hingelegt vnd verricht ſein, alſo gelob vnd verſprich ich dem allerdurchleüchtigiſten Fürſten vnd Herren Herrn Fridreichen Römiſchen Kunig zu allertzeiten merer des Reichs Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir &c. bey meinn trewn vnd ern an aids ſtat, wiſſentlich in kraft des briefs, das ich wider ſein kunigclich Gnad, auch meinen gnedigen

digen Herren Kunig Laſslaben vnd ir lant vnd lewt hinfür chainerlay krieg nicht mer anfahenn noch treiben, noch chainerlay new anfeng irn kunigclichen Gnaden vnd irn landen vnd lewten zu ſchaden machen noch anffahen ſol noch wil, ſunder gewun, oder vermaint ich hinfur icht ſpruch zu irn kunigclichen Gnaden baiden oder ir ainn, oder irn landen vnd leuten zu haben, die ſol vnd wil ich von denſelben irn Gnaden oder in irn Gnaden landen an pillichen ſteten ſuchen mit recht vnd anders nicht, es wer dann das das gantz kunigreich Vngern ain krieg wider den benanten Herrn den Römiſchen Kunig anfing alles treülich vnd vngeuerlich, vnd des zu vrchund hab ich mein inſigl an den brief gehangen vnd zu merer ſicherhait der ſachen gepeten den Edlen Hern Pangretzen von ſand Niclo, das er ſein inſigl auch daran gehangen hat. Geben zu Preſpurg an ſand Oſwalts tag. Anno &c. XLVIII.

Entſlag brief der güter vnd gerechtikait ſo vnſer Herr der Kunig auf der Ydungſpewger gut gehabt hat.

Wir Fridreich &c. bekennen für vns vnd vnſern lieben Vettern Kunig Laſslaben, deſſen vormunder wir ſein, das wir vns aller vnd yeglicher gerechtigkait, ſo wir als landesfurſt an weilent Caſparn Jorgen vnd Balthezarn der Ydungſpewger gut gehabt, gantz ratſlagen vnd die von ſundern Gnaden vnd vleiſſigen pet wegen Agneſen vnd Barbaren derſelben Ydunſpewger ſweſtern gegeben haben, wiſſentlich mit dem brief der geben iſt in der Newnſtat an freitag vor Sand Larentzen tag (*9. Auguſti*) anno &c. XLVIII. vnſers reichs im zehenden jare.

A

Wir a. b. c. d. &c. tun zu wiſſen meniclichen, das wir der Marggrafſchafft in Merhern in frid, ainikait vnd rue, die bisher in menigerlay weiſe vnd manigueltiklicher beſwerung vnd ſchaden empfangen, fürſehen möchten, vnd das die, die beſwert geweſen ſein, vnd die inwoner der umbligenden landen, von wegen des frids &c. Kaufmanſchatz mit einander getreiben mugen, vnd wider erkukchet werden, vnd in ir narung zu ſuchen, wachſen vnd aufnemen mugen, haben wir mit den Erwirdigen in Got Vatern groſmöchtigen lantherren, rittern, weiſen vnd fürſichtigen Herren, Prelaten, Grafen, Landherren, Rittern, Steten, Merkchten, Dörffern, vnd der gantz gemain des Reichs ze Vngern, war kriſtenliche veſte vnd ſtete ſtallung ains frids in aller rue, veſtikait vnd ſtetikait aufgenomen haben, nach lautt der verſchreibung vnſer aynigung, vnd wir geloben auch mit vnſern guten vnd kriſtenlichen trewen, ſolhe ſtallung, vnd aufnemen des frids, ſtet vnd vntzebrochenlichen zu halden, vnd durch vnſer vndertan gehalten ſull werden, vnd das die Reich zu Vngern vnd Merhern, durch gewerb, kaufmanſchatz vnd handl, ſo ſi mit einander gehaben mugen vnd treiben, frucht vnd manigueltigen nutz pringen muge, haben wir geſetzt vnd geordnet, ſetzen vnd ordnen, das all vnd ein yeglicher kaufman, wege vnd gewondlich offen ſtraſs, von ainem land zu dem andern, mit ſeiner hab

B

C

vnd

Digitized by Google

vnd kaufmanſchatz ziehen, vnd die beſuchen mag, an all irrung vnd beſwerung, doch alſo, das ſi davon dreiſſigiſt, mautt vnd zol gewondlich, vnd nach altem herkomen ausrichten, wer aber das ettlich aus Merhern, von ſchuld oder ander ſach wegen, zuſpruch zu ettlichen von Vngern hett, oder vermaint zu haben, oder ettlich von Vngern zu ettlichen von Merhern, die ſullen das ſuchen, ein yedlicher von dem andern auf baiden tailen, vor ſeinem Richter, vnd dem alſo nachkomen, dem ſol alſo gerechtigkait vnd genugtuung nach gerechtikait vnd gewonhait der land, vollkomentlich mitgetailt werden an alles verziehen, vnd von angreiffung wegen der land, ſich pisher vil beſwerung vnd ſchaden begeben haben, vnd die alſo zu vnderkomen, vnd zu vnderſten. So ſetzen wir vnd ordnen, ob das wer, das ein inwoner zu Merhern, der Erbgüter hat, wider ſolh vnſer ſatzung vnd ordnung freſlichen tet, vnd dem Reich ze Vngern aus Merhern, oder den inwonern des Reichs zu Vngern beſwerung oder ſchaden freſlichen zuzůgen, geloben wir obgeſchriben Herren ainem ſolhen, oder ſolhe als zeprecher des frids vnd betrůber eins gemain nutz, zemen vnd ſtillen, als dann das zimlichen iſt, alſo ſind auch die obgenante Herren von Vngern ſchuldig, ob ettliche von Vngeren, Merherland oder die vnſern angreiffen vnd ſchaden zuziehen wolden, zu zemen vnd zu ſtillen. Wer aber das wir Herren von Merhern, einem ſolhen mit vnſer macht zu kranckh wern, vnd das den Herren ze Vngern in ſchrifft oder ander trefflich botſchafft ze wiſſen tun,

A ſo ſein ſy ſchuldig mit ſambt vns ſolhe zu ſtillen vnd zemen, desgleichen ob die Herren von Vngern, ainen ſolchen, oder ſolche nicht geſtillen mochten, vnd wir durch den groſmächtigen Johan von Hůniad, des Reichs zu Vngern Gubernator oder durch ander Herren Grafen, des benanten Reichs ermont werden mit brieſen oder poten, ſo ſullen wir in auch zu hilff komen vnd peyſten, ſo vor geſchriben ſtet, wer aber das ettlicher auf welchem tail, das wer in B der zeit, ſolher ſtallung des frids, wider ſolh vnſer ſatzung vnd ordnung kome oder tet, dadurch ſol ſolhe vnſer ordnung des frids nicht geprochen noch abſein, ſunder vnzeprochenlich ſtet, vnd in ſeinen krefften beleiben. Es ſullen aber von baiden tailen treflich mannen, die gerechtigkait vnd frid lieb haben, nach dem vnd die ſach iſt, darczu geben werden, vnd zeit vnd ſtat benant werden, da zuſamen komen, vnd gegen einander verhörn vnd gerechtigkait tun, vnd die ſchäden em- C pfangen habent, nachdem vnd ſi er kennen genug tan werde, vnd das der frid alſo ſtet, vnd pey krefften beleib, ſo ſetzen wir vnd ordnen, das die Herren, Prelaten, Grauen, oder ander Landherren in ir veſten, Stet, oder dörffer nicht ausreyten laſſen, dem Reich ze Vngern zu beſwerung oder ſchaden des zu vrkundt &c.

Die

Digitized by Google

Die namen der Prelaten vnd Grauen des Reichs ze Vngern.

Dioniſius Cardinal Ertzbiſchoff zu Gran.

Raphael Herczog de Zegcherr Ertzbiſchoff der zwaier kirchen, die geaint ſein worden, Colocenn vnd Wachienn.

Ladislaus von Hedrwarn, ein Biſchoff Agrien.

Johanns ein Biſchoff Waradinn.

Andreas ein Biſchoff zu Fünfkirchen.

Thomas von Debrente Gubernator der Abtey des heiligen Herren ſand Mertten, des heiligen pergs Pananie.

Johann von Huniad, des Reichs zu Vngern Gubernator.

Ladislaus von Cara, Graf zu Vngern.

Niclaus von Wilakwaydan, aus Sibenbürgen.

Johann von Rotzgon waydan, aus Sibenbürgen.

Raynold von Rotzgon, ein Graf Siclorum.

Franciſcus von Chaac, ein Graf Bihonens.

Johann von Peren.

Ladislaus von Polotz, ein Richter des hofs kuniglicher Majeſtat.

Symon auch von Polotz, maiſter der Marſtaller oder Roſhueter kunigclicher Majeſtat.

Johann von Kobigk, Her Machomens.

Georius Graf von Poſtink.

Johann des Waydan Sun von Martzali.

Michel Ortzag von Guch, obriſter Schatzmeiſter kunigclicher Majeſtät.

Pangretz von ſand Niclas, ein Graf Liptomneſs.

Johann von Ortzag von Guch.

A

Paulus des Herren von Alſomdwa.

Ladislaus von Netzpal waydan von Waymetz.

Emericus vnd Ladislaus von Kaniſa.

Gregorius von Mayleh.

Die namen der Prelaten vnd Grafen von Merheren.

Petrus von Ratzitz, Techant vnd Martinus von Dobitzana, Ertzbrieſter, verweſer des Biſtumbs zu Olomuntz.

Johannes von Czumbürk, Haubtman in Merhern.

B

Hainricus von Lippa, Alias von Templſtain in Behaim obriſter Marſchalh.

Johannes von der Lemmtz, obriſter Kamrer Czude vnd der von Prunn Tauelmaiſter.

Georgius von Cunſtat, alias von Podiebrad.

Johannes von Liechtenburgk, alias von Petthaw, obriſter Kamrer Czude vnd Tauelmaiſter der von Olomuntz.

Georius von Ciawar, alias von Stannitz.

C

Johannes von Hradetz, alias von Newnhaus.

Johannes von Liechtenſtain vnd Nicolſpurgk.

Benedictus von Botzkowitz vnderkamrer in Merhern.

Johannes von Pernſtain.

Hennigk von Waldſtain.

Latzko von Sternbergk.

Bernhardus von Czumburkch.

Stephan auch von Czumburkch.

Wok vom Helffenſtain.

Wentzeslaus Hecht von Roſſitz.

Nicolaus von Creſſir.

Johannes Czapet von Saan.

Digitized by Google

Johannes Semor von Morawan.

Johannes Kůzel von Zerawitz, geſworn des Rats der Stat zu Olomuntz.

Nicolaus von Weyslawitz.

Petrus Roman von Witowitz vnd ze Brünn.

Burianus von Wltznow.

CXLIII.

Acta comitiorum Auſtriæ ad kalendas menſis ſeptembris anni 1449. ab Imp. Friderico Kremſium indictorum. Ex iiſdem comment. Vol. 1. fol. 265. p. 1.

Auſſchreiben des tags gen Krembs zu ſand Gilgen tag anno Domini MCCCCXLVIIII.

Fridreich von Gots Gnaden Römiſcher Kunig zu allen tzeiten merer des Reichs Herczog zu Oſterreich vnd zu Steir &c.

Erbern weiſen vnd lieben getrewen, als ew villeicht wol wiſſentlich iſt, das die veind Neyrn vnd die Vngriſchen Stetten auf der March beſetzt vnd Niderweiden ingenomen habent vnd lant vnd lewt ſtetlich dauon beſchedigent vnd das gemain volk an den ſelben enden zu ſwerer huldung nottunt, mit venkchnuſs raub vnd prant vnd in verderblich ſcheden bringent, dadurch zu beſorgen iſt, ſolt das in kurtz nicht gewent vnd der veint mutwill, den ſy alſo treibent nicht vnderkomen werden, das das land in abnemen vnd an etlichen enden in gancze odung A komen vnd vallen wurde, das vns vnd aller lantſchafft pillich zu hertzen gen ſol, vnd darumb das zu den ſachen fürderlich getan, vnd den veinten deſter pas mugen widerſtanden werden, ſein wir mit vnſern Reten vberain worden ain gemainn lanttag mit in aller lantſchafft niderhalb vnd ob der Enns an ainer gelegen Stat im land ze halten vnd da ze rat werden, wie die ſachen den krieg allenthalben im land anrüret nach dem fugſamiſten ſullen fürgenomen vnd beſtellet werden vns vnſerm lieben B Vettern Kunig Laſslaben vnd der ganczen Lantſchafft zu gemainen nucz vnd frumen, dauon emphelhen wir ew, beger vnd bitten gar ernſtlich, das ir vir aus ew mit vollegen gewalt auf ſand Giligen tag ſchiriſt künftigen an alles verziehen gen Krembs ſchicket, dahin wir ſelbs auch gantzen willen haben zu dem ſelben tag zu komen, wer aber das vns als gnötig ſachen fürgeuiellen, dadurch wir ſelbs zu dem tag nicht komen mechten, des wir doch noch nicht getrawn, ſe C wellen wir für ſich vnſer namhafft vnd trefflicht potſchafft vnd anwalt mit völigen gwalt dahin ſchikchen, damit dennoch all vorgemelt ſachen mit in vnd andern vnſern lantlewten, die wir auch dahin haben geuodert, nach notdurften fürgenomen vnd betracht werden, vnd wir getrawn ew wol, das ir ew des nichts laſſet ſawmen noch irren, als ir vns, vnſerm lieben Vettern Kunig Laſslaben, dem land vnd ew ſelbs des ſchuldig ſeit, das wellen wir in allem guten gnedigclich gen ew erkennen. Geben zu Lewben an phin-

Digitized by Google

phintztag vor ſand Steffans tag Inuencionis (*3. Auguſti*) Anno &c. XLVIIII. Vnſers Reichs in zehenten jar.

Commiſſio Domini Regis in conſilio.

Den erbern weiſen vnſern lieben getrewen dem Burgermaiſter Richten vnd Rath zu Wienn.

Vermerkt das main Herren, der Burgermaiſter vnd der Rat vnd die genanten, aus in erwelt vnd zu dem tag gen Krembs geſchikcht habent mit namen Eraſen Ponhaimer Richtter, Hannſen Haringſeer, Arnolten Galander, Niclaſen Purger des Rats, Jorgen Schuhler, Oſwalten Reicholf, Matheſen Wisler vnd Micheln Renolt. Der genanten, vnd ſind zu Wienn auſgeczogen an mantag ſand Giligen tag, vnd darnach an eritag gen Krembs komen.

Item an mitichen nach ſand Giligen tag, des morgens umb achte komen die lantſchafft in der Prediger Kloſter zu Krembs zu ainander, do prochten vnſers gnedigiſten Heren des Kunigs Rete ainn glaub brief der lantſchafft für alſo lautund.

Wir Fridrich von Gots gnaden Romiſcher Kunig, zu allen zeiten merer des Reichs Hertzog zu Oſterreich, zu Steir, zu Kernden, vnd zu Krain Graf zu Tirol &c. Entbieten den Erwirdigen, Erſamen, Edeln vnd vnſern lieben getrewn, allen Prelaten, Grafen, Herren, Ritter vnd Knechtten, den von Stetten, vnd merkten vnſers A Fürſtentumbs Oſterreich niderhalb vnd ob der Enns, die auf den nagſt künftigen ſand Giligen tag bey dem landtag zu Krembs ſein worden vnſer Gnad vnd alles gut, Wir haben dem Wolgeborn Vlrichen Grauen zu Zili zu Ortenburg vnd im Seger vnſerm Fürſten vnd vnſern lieben getrewn Hannſen von Neitperg vnd Sigmunden von Eberſtorff Obriſten Kamrer vnd vnſern Hubmaiſter in Oſterreich vnſern Reten empholhen ettwas vnd vnſers Furſtentumbs Oſterreich merkliche notdurft von vnſern wegen an ew zu pringen aigentlich B vnderweiſt, begern vnd biten wir ew mit ſunderm vleiſs vnd ernſt, was ſy all drey, oder ob ir einer nicht da geſein mocht, die andern zwey von vnſern wegen an ew alſo pringen werden, das ir in das gentzlich glaubt vnd ew darinn alſo beweiſet, als wir ew des, vnd alles guten getrawn, vnd ir vns, vnſerm lieben Vettern Kunig Laſslawen lant vnd lewten vnd ew des ſelbs ſchuldig ſeit, das willen wir ew mit gnaden vnd allen guten gen ew erkennen, vnd denſelben vnſern vettern daran weiſen, C das er ſolchs, ſo er zu ſeinn jarn kumbt, gen ew gnediclich erkenne. Geben zu ſand Veit in Kernden an erichtag nach ſand Bartholomai Tag (*26. Auguſti.*) Anno &c. XLVIIII. Vnſers Reichs im zehenten jar.

Vnd nachdem als der glaub brief verleſen ward, redt Herr Hanns von Neitperg, wie dem von Zili N. dem Hubmaiſter vnd im von vnſerm gnedigiſten Herren dem Kunig empholhen wer, an die Lantſchafft zu pringen vnd in allen wol wiſ-

wiſſentlich wer die groſſen beſche- A digung, die dem land von den vein- ten widergiengen. Das nicht not wer zu erczellen, wan das maniger yeder wol emphind, vnd bett ſein Gnad, das ſy darauf ſolden gedenkchen, wie garczu ze tun ſey mit veld machen, damit ſolh beſchedigung vnd angriff des lands vnderkomen vnd gewert werden, wan ſein Gnaden ſolh angriff laid wern, vnd wolt mit ſambt der lantſchafft auch gern darczu tun, als vormund Kunig Laſſlabs vnd landesfürſt, ſo vil als weilent Kunig Albrecht ſeliger gedecht- B nuſs getan hiet, auch wer notdurft zu ſolhem ſachen ains Haubtmans, wer vnſers gnedigen Herren des Kunigs maynung, das ſy ainn zu Haubtman erpiten ſolten, den wolt vnſer Herr der Kunig auch piten, das er ſich des annem, damit die ſach ain fürgang gewunn.

Item er pracht auch für abſchrifft der verſchreibung, ſo Herr Pangretz gegen vnſerm Herren dem Kunig getan, vnd der kains nie gehalten hiet, vnd bat das die lant- C ſchafft das fürnemen daraus reden ſolden, damit man kurtzlich den ſachen nachging vnd groſſer ſchad vnderkomen wurde, wan die veint nicht feirten vnd merklichen ſchaden teten &c. Alſo wurden die Heren N. der von Paſſaw Graf Johanns von Schawnberg, der von Walſſe mit den Prelaten vnd andern Herren Rittern vnd Knechten vnd den von Steten reden, das ſy nach mittags in der zwelfften or wider in das Kloſter komen, vnd aus den ſachen reden lieſſen, das alſo geſchach, vnd ward geredt, das yede parthey ſechs darczu geben ſolden, das man lautter aus den dingen reden, vnd ain yeder tail wider an die ſeinn bringem mocht.

Vnd ſind das die ſelben vir vnd zwantzig.

Prelaten.

Abbt von Melkch.
Abbt von Kotweig.
Abbt von heiligen Kreutz.
Abbt von Krembſmünſter.
Brobſt zu ſand Polten.
Prior zu Mawrbach.

Barones.

Her Hanns von Liechtenſtain.
Her Rudiger von Starhemberg.
Her Erhard von Zelking.
Her Fridreich von Hohenberg.
Her Jorg von Polkenſtorff Plankenſtain.

Milites.

Her Niclas Drugkſetz.
Her Wernhard Drugkſetz von Grub.
Her Job Kirchſteter.
Dankchart Herlſperger.
Jorg Sewſenegker.
Sigmund Fritzeſtorffer.

Burger.

Eraſem Ponhaimer Richter vom Wienn.
Hanns Haringſeer.
Oſwalt Reicholf.
Erhart Garringer von Kloſternewnburg.
Hanns Vorſter von Stein.
Michel Galander von Lintz.

Item

Item an Phintztag vor vnſer lieben Fraun tag 4. Sept. 1449. Natiuitatis komen die vir vnd zwaintzig zu den Predigern zu einander vnd wurden ains fürnemens vberain, auf der andern von der lantſchafft verpeſſerung vnd daſſelb fürnemen ward, darnach am freitag vormitags der ganzen Lantſchafft verleſen, ob ſy alſo daran ein geuallen hieten vnd ſolten all wider nach mittags vber ains in das Kloſter komen, vnd da zu verſten geben, ob ſy daran ein geuallen hieten, alſo giengen die zwo partheien Herren Ritter vnd Knecht, auf ain tail die Prelaten ſunder vnd die von Steten auch ſunder vnd bedachten ſich ain kurtze zeit, vnd gingen die zwo parthey, die Prelaten vnd die von Steten zu dem Herren Rittern vnd Knechten, vnd der von Walſſe ſprach das ſy all von Adel des ainig wern, das in das furnemen, ſo die vir vnd zwaintzig getan hieten, nach innhalt der verleſen zedl wol geuil, vnd weſten das nicht zu verpeſſern, darnach gab der Abt von Lienfeld anſtat der Prelaten antwurt, das in ſolh furnemen nach innhaldung der zedl wol geuiel, ausgenomen der ain artikl, das der paſer gelewtert wurde, von ains Haubtmans wegen, ſehen ſy gern das der ain lantman wer, doch ſatzten ſy das zu irn Gnaden, darnach wurden die von Steten gefragt, die bedachten ſich aber miteinander vnd Jorg Schuhler antwurt an ir aller ſtat, ſeid den Herren, Ritter vnd Knechten, das furnemen geuiel, ſo hieten ſy auch daran ein geuallen.

Darauf ſanten die Herren zu vnſers Herren des Kunigs Reten dem von Zili, Herrn Hanſen Neitperger, vnd dem Hubmaiſter, die komen zu der Lantſchafft in das Kloſter, vnd der von Schawnberg ſagt in, wie auf ir anpringen, ſo ſy anſtatt vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs getan hiet, aus den vir Partheyen vir vnd zwaintzig darczu geben vnd ains fürnemens vberain worden wern, das darnach an die lantſchafft pracht wer vnd der merer tail der lantſchafft daran ain geuallen hiet, das dem alſo ſolt nachgegangen werden.

Vnd lautt daſſelb furnemen das aber der lantſchafft geleſen ward von wart zu wart alſo.

Als vnſer allergnedigiſter Herr der Romiſch Kunig der lantſchafft hat laſſen anpringen die verderbnuſs vnd ſcheden des lands. Die vonn den veinten widergent vnd ſein kunigklich Gnad ſich erpewt, als Herr vnd landesfurſt darczu ze tun, als das durch ſein Gnaden Rete der lantſchafft fürgehalten iſt worden.

Item ſolher ſeiner Gnaden verwilligung dankchten die lantſchafft diemütigclich ſeiner kunigclichen Gnaden vnd beduncht ſew darauf nicht fuglichers noch nutzers ſein, damit den veinten widerſtanden vnd der ſchaden des lands gewendet werde, dann mit ainen gewaltigen veld ze machen am furderlichiſten ſo das geſein mug.

Item ſo verwilligt ſich die lantſchafft ſeinn kunigclichen Gnaden nach irm peſſtem vermugen mit irm geraiſigen auf ze ſein auch ſein Gna-

den zu geuallen, wie wol ſy des nicht ſchuldig wern, irr paurſchafft albeg den zehenten in dem land zu Oſterreich niderhalb der Ybs, von der Ybs vntz an die Enns den funfzehenten, vnd im land ob der Enns den zwantzigiſten man darczu auf zu pringen vnd piten darauf ſein kunigclich Gnad welle ſy halten vnd tun als ſeiner Gnaden voruodern irn voruodern vnd ſy in ſolhen zugen, vnd velden gehalten vnd tan habent, auch das ſein kunigclich Gnad beſtellen welle mit ſeiner Gnaden vrbarleuten vnd den andern die in dem land habent, das die auch in ſolher maſs werden aufpracht.

Item wie wol von alter nicht her komen iſt, das die lantſchafft aus dem land, auf ir ſelbs koſt vnd zerung ſchuldig ſeind zu ziehen, yedoch verwilligen ſy ſich ſein kunigclich Gnad zu geuallen vnd dem land ze nutz, das ſy das erſt moneid innerlands oder auſerlands vmbſuſt dienen wellen, doch ob ſy aus dem land dien wurden, das ſew ſein kunigclich Gnad darumb verſorgen, das in das in künftigen zeiten oder irn nachkomen an irn gerechtikaiten icht ſchaden pringt.

Item das ſein kunigclich Gnad fürſech mit hilff vnd peyſtand ſeiner frewnd der Fürſten vmbligunden landen vnd vndertanen, damit ſein Gnad das veld vnczerutt mochtiklichen gehalten mug.

Item auch ſech die lantſchafft nicht liebers, wenn das ſein kunigclich Gnad das veld ſelber erhub, ob aber das ſein kunigclich Gnad nicht getun mecht, ſo biten ſy ſein kuniglich Gnad welle ſich in nahent fugen, damit ſein Gnad dem veld deſter paſer zuſchub, auch ſein Kuniglich Gnad mit potſchefften beſuchen vnd erlangen mug.

Item wenn man das veld zelaſſen wil, das ſein Kunigclich Gnad die land wer fürſech vnd beſtell, damit die huldigung der teglich Krieg dem land gewert vnd vnderkomen werde, wan ſolhe huldigung vnd befridung, die gegen den veinten geſchehen, dem land verderblichen ſchaden pringen.

Item das ſein Kunigcliche Gnad das veld mit ainn obriſten Haubtman vnd allen andern notdurſten fürſech, als das von ſeinn Gnaden voruodern gehalten vnd geſchehen iſt, damit nicht mangl darumb darinn werden.

Item das ſein kunigclich Gnad fürſech damit ſolh veld machen wider ſein Gnaden fridbrief gen Vngern vnd Merhern nicht ſey vnd das auch ſein kunigclich Gnad die nach innhaltung der fridbrief vmb hilff vnd beyſtand ermon.

Item ee das veld gemacht wurd das ſein Kunigclich Gnad dieſelb zeit anuerziehen ain geraiſig volkch gegen den ſeinten leg, damit der teglich Krieg vnd ſchaden deſter paſer gewendet werde.

Item ſo pit auch die lantſchafft ſein Kunigclich Gnad diemütigclich, als ſy vor offt getan haben, von der münſs wegen, das den gehalten werde,

de, als von alter herkomen iſt, vnd das darinn nicht lenger verczogen werde, dadurch ſein kunigclich Gnad vnd das land aus ſolhem groſſen ſchaden kom.

Item auch von der vngriſchen wein wegen, die in das land geet, darinn vertan auch durch das land gefurt werden, daraus dem land groſſer ſchaden bekumbt, bitt die lantſchafft ſein Kunigclich Gnad welle das in Steten vnd auf den land allenthalben beſtellen, das ſolhs geſtrafft vnd vnderkomen werde, als das vormaln geweſen vnd von alter herkomen iſt.

Item auch pitt die lantſchafft ſein Kunigclich Gnad von des auffslag wegen, der von den wein, die aus dem land gefürt werdent, genomen wirt, das ſein kunigclich Gnad den welle abſchaffen, damit das land bey ſeiner gerechtigkait vnd alten herkomen beleib, wann die geſt deſter mynner in das land komen, vnd die lantleut ir wein deſter pas failer geben müſſen, dadurch der aufslag der merer tail auf die lantſchafft geet, vnd irn wein deſter mynner an werden mugen, daraus in merklichen ſchaden gegangen iſt, vnd nach fürbas ergen mocht.

Vnd als das furnemen geleſen ward, da gingen vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Rete der von Zili, Graf Johanns vnd Graff Pernhart von Schawnberg, Her Remprecht von Walſe, Her Hanns von Neitperg der Hubmaiſter, der von Starhemperg, an ein ſprach vnd komen darnach wider zu der lantſchaft vnd der von Neitperg ſagt der lantſchafft, wie ſolh fürnemen der lantſchafft erſt an den von Zili gelangt hiet, der pät mit vleiſs all Prelaten Herren Ritter vnd Knecht vnd die von Steten, das morgen wider in das Kloſter komen vnd dem anfang ain gut end geben ſolten.

Item an ſambſtag in der ſibenten Stund vor vnſer lieben Frawn tag Nativitatis kom die lantſchafft in das Kloſter vnd als vmb achte komen vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs Rete der von Zili der von Neitperg Redt, als ſy anſtat vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs des lands notdurften hieten fürbracht, darauf die lantſchafft ain fürnemen getan, vnd das ingeſchrift geantwurt hiet, des vnd auch ſolher verwilligung danket der von Zili anſtat vnſers gnedigiſten Herren des Kunigs der gantzen lantſchafft vnd wolten ſolh ir fürnemen an ſein Gnad bringen, der wurd das gnediclich gen in erkennen, ward auch da geredt, ſo vnſer gnedigiſter Herr der Kunig veld machen vnd aufſchreiben wurd. So ſolt man ſich ſammen zu Kornewnburg vnd pat vleiſſiclichen, das ein yeder dahin komm vnd nyemt aufpleiben ſolt, als dann menigclichen des vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Fridreichen auch Kunig Laſslaben land vnd lewten des ſchuldig wer, vnd alſo ſchied yederman von dannen.

CXLIV.

Imp. Friderici reſponſum, de Ladislao Poſtumo Bohemis datum. Ex publ. Actorum Comment. Civit. Vindob. Vol. 1. fol. 275. p. 1.

Wie

Wie vnſer gnedigiſter Herr Kunig A
Fridreich den behemiſchen Herren ain antwurt getan hat, in der Newnſtat zu ſand Gregorien Tag (*12. Martii.*) Anno Domini &c. L. primo.

Als ir ewr werbung von des Kunigreichs Behem wegen, an vnſern allergnedigiſten Herren den Römiſchen Kunig getan, vnd die ſein kunigclichen Gnaden in zwain zedeln geſchriben geantwurt habt, iſt ſeiner kuniglichen Gnaden antwurt, als Her Ernſt Leſtowitz bey B
ſeinn kunigclichen Gnaden auch von des Kunigreichs Behem wegen in potſchafft geweſen iſt, der hab ſein kunigclich Gnad auf ainen gelaubbrief anpracht, wie die Herren, Ritter, Lantleut vnd Stet, des Kunigreicks zu Behem, in fürgenomen haben, an potſchafft zu vnſerm Herren den Kunig ze tun, vmb ettlich ſachen, daſſelb Kunigreich ſein kunigclichen Gnaden vnd ſeiner Gnaden vettern Kunig Laſſla berürent, vnd wenn nu vnſer Herr der Kunig, C
die von ew vernomen hat, vnd die ſachen merklich vnd gros ſeinn. So gepur ſich das ſich ſeinn kunigclich Gnad darauf welle bedenkchen, vnd darumb ſo begert vnſer Herr der Kunig, ſo zum nagſten ain gemainen lanttag oder ſambung in dem Kunigreich Behem zu halten fürgenomen werdt, das darin das ſein kuniglich Gnad vor ſolichem Tag zwai moneid zu wiſſen getan vnd verkündet werd, ſo wil ſein kuniglich Gnad ſein potſchafft darczu ſenden, vnd der lantſchafft da ein antwurt auf ſolich ewr anbringen vnd werbung tun, vnd begert, das ir das im peſten verſtet, vnd aufnembt, vnd ſolichs auch an die andern Herren, Ritter vnd Lantleut vnd Stet in Behem bringet, wann das ſein kunigclich Gnad ye nicht anders, wann im peſten mainet, vnd was ſeinn kuniglich Gnad demſelben Kunigreich zu ern vnd dem peſten getun kan oder mag, das iſt ſein kunigclich Gnad albeg willig geweſen, vnd iſt des noch willig, vnd wil das auch gerin tun.

CXLV.

Capita agendorum, a ſenatu Vindobonenſi legatis, ad Gubernatorem Regni Hungariæ miſſis, data. Ex iisdem Actor. comment. vol. 1. fol. 295. p. 1.

Potſchafft gen Vngern.

Item ſo iſt geordnet, das man gen Ofen zu den vngriſchen Herren geſchikcht hat, von der Stat, die edeln Herren Fridreichen Ebinger vnd Wolfgangen Herting, vnd ſullen an die vngriſchen Herren werben vnd anbringen &c. aus ainem offen glaubbrief in latein, die hernach geſchriben artikl alſo:

Gnediger Herr, vnſer Herrn vnd freundt, der Burgermaiſter, Richter vnd Rat der Stat zu Wienn empietent ewern Gnaden ir willig dienſt, vnd laſſt den Herren den glaubbrief horn vnd ſprecht darauf.

Gnediger Herr, vnſer Herren vnd freundt habent vns in groſſer gehaim vnd vertrawn, ſo ſy zu ewrn Gnaden habent empfolhen, an

ewr

ewr Gnad zu pringen von des Tags wegen, des ir ew Herren von Vngern am nagſten zu Wienn, auf ſand Merten Tag zu halten verfangen habt. Da iſt durch den Burgermaiſter vnd etlich des Rats mit vnſerm gnedigen Herren dem groſſen Grauen geredt worden, das ſy ewern Gnaden die von Hungern zu dem Tag gen Wienn komen wurden, das groſiſt virtail der Stat verhalten vnd zu herberg auſczaigen wolten, das hat der Groſs Graf an die andern Herren pracht, vnd darauf dem Burgermaiſter zugeſagt, das ſy daran ein gut genügen haben wellen.

Nu ſol ewr Gnad nicht anders glauben noch verſteen in wew vnſer Herren vnd frewnt ewern Gnaden gedienen kunden oder mochten, das ſy des ewern Gnaden vnd allen Herren des Kunigreichs zu Hungern gar willig ſeinn.

Nu habent vnſer Herren verſtanden, wie ew groſs volkch von ew den Biſchouen, Prelaten, Herren, Edlingen vnd von Steten aus dem wirdigen Kunigreich zu dem Tag komen werden. Alſo ſind alle Hewſer in der Stat vnd vor der Stat mit ſtallung vnd herberg daſelben groſſiſten virtails, ſo ewern Gnaden ausgeczaigt iſt, ausgeſchriben worden, darin man kaum aus III. M. pfert ſtallung gehaben mag. Das verkunden ſy ewrn Gnaden darumb, damit ewr Gnad darauf gedenkchen welle, nachdem ander Fürſten aus Oberlanden vnd von den Reichſteten auch aus dem Kunigreich zu Behem in der Sleſi von Merhern vnd der lantſchaft in Oſterreich, ſunder auch des Romiſchen Kaiſers pruder Herczog Albrecht vnd ander ſeiner Gnaden Ret, mit ſambt der Curfürſten Reten auch gen Wienn zu dem Tag komen werden, die man in den andern dreyn tailn der Stat gar hart mit herbergen fürgeſehen mag.

Genediger Herr, ſolten nu vnſer genedigen Herren vnd ewr Gnad darüber groſs volkch darpringen, die nach notdurften mit herberg vnd ſtallung nicht mochten fürgeſehen werden, das wer in nicht lieb.

Darumb ſo haiſſen ſy ewr Gnad piten, vnd piten auch diemütigclichen das ewr Gnad nach ſolher anczal volkch dahin pring, die in dem virtail der Stat mit ſtallung vnd herberg ordentlich mugen fürgeſehen werden.

Vnd berait auch ir Herren die zu dem Tag komen wellent ir diener anuerziehen hinauf ſenden, das den ſolh herberg vnd ſtallung ausgeczaigt werd, das ein yeder Herr, ſo er ſelbs hinauf kumbt, ſein ausgeczaigte herberg mug gehaben.

Wurden ir aber vber das merer volkch gen Wienn pringen, wenn in dem virtail der Stat beherbergt möcht werden, ſo ſult ir ſelbs gedenkchen, wo ir die wellet laſſen oder zu pringen, da ſy ir herberg haben mugen, wann ir ye vber ſolhe vorgemelte anczal III. tauſent pfert in der Stat vnd Vorſtat des virtails gewiſſe, noch weiter herberg nicht mugt gehaben.

Genediger Herr, vnſer Herren vnd freundt tun ewern Gnaden mer zu

Digitized by Google

zu wiſſen, als die Herren am nagſten bey vnſerm genedigiſten Herren Kunig Laſſlawn zu Wienn geweſen ſein, das etlich ir diener den lewten zu Wienn in der Stat vnd Vorſteten merkchlichen vberlaſt vnd ſchaden getan vnd zugeczogen haben, vnd nemlich als ſy von dann geriten ſein, als das hinfür ewern Gnaden aigentlich ſol fürpracht werden, wiewol vnſer Herren vnd frewnt wiſſen vnd hoffen, das ſolhs ewrn Gnaden vaſt miſuellig vnd laid, vnd mit ewerm willen vnd wiſſen nicht beſcheh ſei, ſo laſſen ſy dennoch von gemainer Stat wegen ewr Gnad bitten, das ir mit den ewrn beſtellen, vnd mit in ernſtlichen ſchaffen vnd emphellen wellet, damit ſy ſolh ordnung vnd manczucht haben in den heuſern vnd auf der gaſſen, das die leut ſolhs ſchadens von in vertragen ſein, wann vnſere Herren ewern Gnaden vnd den ewern ye nur gern diennn wolten, alſuerr ſy das getun kunnen oder mugen, vnd von in gütlichen aufnemen wellet, vnd was ſy auch von manczucht vnd ordnungen aller der, die zu dem Tag gen Wienn koment, betrachtn vnd ſeczen werdent, das wellent ſy mit einander helffen vnd rat tun, vnd fürnemen, vnd habent gancz vertraun zu ewrn Gnaden, ſy werden ew vnd die ewrn mit gutem willen darczu haben.

Item mit den Herren ir mit yedem ſunderlich reden, die kunnen dewſch.

Biſchof zu Gran.
Biſchof zu Raab.
Groſſen Grafen.
Poluczy Laſſlab.
Primy Jenuſch.

A

Das ſind die zu dem lantgeſprech aus dem Rat vnd den genanten geben ſein, an ſand Elspethen Tag, Anno Demini LII.^do^

Rat.

Burgermaiſter.
Richter.
Holtzler.
Haringſeer.
Galannder.
Pilgreim.
Hainreich Ingelſteter.

B

Genannt.

Wolfgang Hertting.
Thoman Swartz.
Straſſer.
Meleiger Kellermaiſter.
Angerfederer.
Gerungerr.
Wisler.
Meczleinſtorffer.
Peter von Aſlabing.
Andre Kelhaimer.
C
Thoman Egkenperger.
Jacob Starkch.

Dan als vnſer genedigiſter Her Kunig Laſsla dem Rat vnd den genanten verſchriben vnd ſeinem kuniglichen brief genennt vnd geuordert hat, Hern Niclaſen Teſchler Burgermaiſter, Oſwalten Raicholf, Simon Pötl vnd Wolfgangen Holtzer Münſsmaiſter, das die mit ſeinen Gnaden gen Prag ziehen ſullen, ſein kunigcliche krönung zu͂ emphahen, vnd dabey ſein der ſtat zu ern, daraus iſt geredt, ſeid vnſer gnedigiſter Herr die eruodert hat, ſo ſull man die von der ſtat gut ausuertigen mit

vir-

virtzig pferten vnd mit irn wegen, yeden wagen zu vir roſſen, das pringt alles ſechs vnd funfczig roſs.

Dann von des gemainen landtags wegen, der yetz gehalten ſol werden zu Kornnewnburg, darczu ſind geuodert Her Niclas Teſchler Burgermaiſter, Oſwalt Reicholf, Simon Pötl, Wolfgang Holtzer Münſmaiſter, des Rats Wisler, Gerunger Holebruner, vnd Meneſtorffer genant.

CXLVI.

Acta comitiorum Auſtriæ, Anno 1453. Crembſii celebratorum. Ex iisdem actor. comment. vol. 1 fol. 298.

Anno Domini &c. quinquageſimo tertio hat vnſer genedigiſter Herr Kunig Laſslaw ainen Land tag ausgeſchriben gen Krembs, als daſſelb ſein kunigclich ſchreiben hienach nemlich geſchriben ſtet alſo lauttund.

Die vberſchrifft.

Den erbern weiſen vnſern lieben getrewn dem Burgermaiſter Richter vnd Rat, vnd den Burgern gemainclich zu Wienn.

Laſslaw von Gotes gnaden zu Hungern zu Behem &c. Kunig, Herczog zu Oſterreich vnd Margraf zu Merhern &c.

Erbern weiſen lieben getrewen als wir ainen landtag auf den eritag, nach des heiligen krewtz tag der A erhohung nagſt uergangen her gen Kornnewnburg auſgeſchriben heten, ſich damit ew vnd vnſer lantſchaff in Oſterreich ze vnderreden, wie daſſelb vnſer löblich Fürſtentumb nemlich in unſerm abweſen, nach dem wir vns mit gots hilff yetz zu vnſerr Behemiſchen kunigclichen Kronung gen Prag zu fugen mayen ſolde fürgeſehen werden, dartzu aber namhafften vnſern Prelaten lantherren vnd der gemainen lantſchafft der maiſt tail nicht komen warn, dardurch wir vnſer B vnd dieſes landes notdurfft mit zeitlichem end nicht wol möchten betrachten, ſunder gemerkcht haben vnd ye lenger ye pas merkchen, wie das unſer ſachen das gemelt vnſer Fürſtentumb Oſterreich antreffend ettwas in unordnung, vnd ſwern ſwungen vntzher geſtanden ſein, vnd noch teüffer darin vallen möchten, ſo dem nicht wurde zettlichen fürkomen, das wir aber gern in peſſers kern, daſſelb vnſer land in ſolh vnd merer ordnung vnd aufnemen ſetzen wolten, wie das etwenn bey vnſers C lieben Herren vnd Vatters Kunig Albrechts loblicher gedechtnuſs zeiten iſt geweſen, der aber ſein vnd des land ſachen, als wie aigentlich vnterricht ſein, mit ſeiner getrewn lantſchafft, gehandelt hab vnd ſy im dattzu getreulich geraten, hilff vnd beiſtand zu allem dankch getan haben, des fuſtaphen wir nachuolgend vns nach vnſer ret vnd ettlicher lantleut rat am nagſten die zu Wienn bey vns geweſen ſind, haben fürgenomen ainen andern landtag auf aller heiligen tag nagſt künftigen gen Krems ze legen vnd daſſelbs nach ewrn vnd vnſer lantleut rat, vnd notdurftiger vnderredung daſſelb vnſer land Oſter-

ſterreich den vir partheien deſſelben lands durch vns ſelbs oder ob wir von vnſers obgemelten getzetts wegen gen Behem zu demſelben landtag perſondlich nicht komen mochten, durch vnſer machtboten vnd gewaltsbrief zu beuelhen, dauon begern vnd emphelhen wir ew mit gantzem vleiſſe vnd ernſt, das ir aus den gemelten tag gewiſslich ettlich aus ew gen Krembs ſchikchet, vnd ew des nichts ſawmen noch irren laſſet, als wir ew getrawn, damit ſolichem notdurftigen fürnemen mit loblichem ende nachgegangen werd, das wellen wir gen ew gnedigclich erkennen. Geben zu Kornewnburg an mitichen nach ſand Michels tag (3. *Octob.* 1453. Anno Domini. &c. LIII. Vnſerr kronung, vnſers Reichs des Vngriſchen &c. im virtzehenden jare.

Comiſſio Domini Regis in conſilio.

Auf ſolh auſſchreibung des landstag haben wir vns zu Wienn erhebt, an iritag vor allerheiligen tag, und ſein deſſelben tags geriten gen Tulln vnd darnach an mitichen Allerheiligen abent geriten gen Krembs, do dennach kein Herr nicht do was denn Her Fridreich von Hohenberg, Her Remprecht von Eberſtorf, vnd ettlich Prelaten, vnd ettlich von den Steten.

Nachmaln an Sambſtag nach allerhäiligen tag kom dahin Her Jorg von Puchaim vnd ward mit den andern Herren, die nu dahin komen warn, vberain vnd lieſſen den Prelaten vnd den andern von dem Adel vnd die vonn Steten wiſſen, das ſy als morgen an Suntag zu der zehenden hor zu in hintz den predigern in das Kloſter komen vnd da mit in vberain werden ſolten, ſeid das der von Schawnberg, der von Walſſe vnd vnſers gnedigiſten Herren Kunig Laſslaws anweldt noch nicht komen wern, was man nu verrer zu tun, oder zu warten ſey, des warn die vonn Steten willig, vnd an ſuntag nach allerheiligen tag komen ſy in dem Kloſter zuſamen, da ward der Prelaten Herren Ritter vnd Knechten vnd den von Steten ain brief geantwurtt von vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Laſslawen, der nemlich innhielt vnd pat, das die landtſchafft ſich enthalden ſolt, alspald er gekront wurde, ſo wolt er ſein ret heraus von prag ſenden mit gantzen gewalt, das die hie ſein ſolten auf den freytag oder Sambſtag nagſtuergangen, alſo berieten ſich die vir partheyen, vnd wurdender vber ain, vnd ſprachen ſy wolten noch peyten vntz morgen, vnd ſolten morgen an mantag zu der zehenten hor wider zuſamen komen vnd verrer aynig werden vnd hofften, es wurden der von Schawnberg, der von Walſe vnd ander Herren vnd Prelaten der landtſchafft mer kommen vnd als die vir partheyen pey ainander wern, trat da für Herr Sigmund Sebrieacher der von Zily diener vnd erklagt ſich anſtat deſſelben ſeins Herren ſolher geſchicht vnd miſshandlung, ſo zu Wienn an Graf Vlreichen von Zili geſchehen wern an freytag ſand Michels abend nagſtuergangen mit ſolhem worten, als dann das der brief, dergleichen er yeder partheyen ainen geben hat, aigentlich aufweiſet,

ſet, vnd hienach von wort zu worten geſchriben ſtet alſo:

Wir Vlreich von Gots gnaden Graf zu Zili ze Ortenburg in dem Seger &c. Ban in windiſchen landen, embieten allen vnd yeglichen den von Steten des Furſtentumb Oſterreich vnd lands ob der Enns, ſo yetz pay dem tag zu Krembs geſammet werden, vnſern gunſtlichen gruſs vnd guten willen. Als ew wol wiſſend, wie von dem allerdurchleuchtigiſten Furſten vnd Herren Hern Fridreichen Romiſchen Kaiſer &c. vnſerm allergnedigiſten Herren, zu den zeiten des beſeſs von der Newnſtat, yetz newlich ain jar vergangen beſchehen, der durchleuchtigiſt Fürſt vnd Herr Herr Laſſlaw zu Hungern zu Behem &c. Kunig, Hertzog zu Oſterreich vnd Margraf zu Merhern vnſer genediger Herr vns geantwurt vnd bepholhen iſt vntz zu auſtrag irer paider gnaden ſachen darumb ſy ſtoſſig ſein, in aigner gewaltſam vnd regirung ze haben, tun wir ew in klag weis kund offenlich, wie ſich deſſelben vnſers gnedigen Herren Kunig Laſslaws, Vlreich Steffan vnd Oſwalt geprüder vnd Sigmund ir geuetter, die Eytzinger, Pangretzt Plankchenſtainer, dem wir vns mit aller trew hertzen wonen, inſunderhait hoch vertrawt haben, auf ſolh ſein hand gelübd vnd verſprechen, ſo er vns ſunderbar getan hat vns als handler vnſers gemelten genedigen Herren ſachen trewlich beyſtendig ze ſein, vnd vor aller widerwertikait gewarnen, auch Jörg Dechſner, Sigmund Fritzeſtorffer, Niclas Teſhler Burgermaiſter ze Wienn, Oſwalt Reicholf Burger daſelbs, Thoman Wiſſent Burger ze Kloſternewnburg vnd ander ir mithelffer am freytag ſand Michels abend nagſtuergangen in der egemelten Stat ze Wienn, an alle bilichait vnderwunden, auch der Regirung der perſon ſeiner kunigclichen Gnaden nicht in ſunder vns als oben berurt wirdet bepholhen iſt an Rat wiſſent vnd willen, aller ſeiner kunigclichen Gnaden frewnde Kunigreich vnd ander ſeiner land vnd leut, darczu das gemelt Fürſtentumb Oſterreich zu beſetzen vnd in vnſers gemelten genedigen Herren namen landtag auſſczeſchreiben angenomen haben mit ſolher aufgeworffner urſach das ſeiner kunigclichen Gnaden Fürſtentumb Oſterreich von ſeinen landleuten deſſelben Fürſtentumb vncz auf ſein Vogpare jar, die ſy erczellen, vntz dieſelb ſein kunigclich Gnad ſechtzehen jar alt ſey, regirt ſul werden, nu mugt ir all erkennen, ob die gemelten Eytzinger auch ander mit namen oben geſchriben und ir mithelffer ſolhs für des benanten lands Oſterreich oder ir ſelbs nutz vnd frumen getan haben, wenn ſo ſein kunigclich Gnad nicht mundig iſt, das gemelt ſein land Oſterreich zu regiern, hat ſein Gnad auch nicht macht, daſſelb yemand zu bephelhen, alſo das an ſolher irrer maynung vnd fürnemen nicht anders verſtanden kan werden, wenn das Vlreich Eytzinger ſein rath vnd willen wider vns volfürt hat, oder wellet wiſſen, das aller vnwillen, darin wir mit demſelben Eytzinger geuallen ſein, aus dem entſprungen iſt, das wir geraten haben, das vnſer gemelter Genediger Herr Kunig Laſſlaw ſeine gſloſs von im eruodert hat

hat abgetreten, wenn als er das vernam, hat er ſich des, mit dem obgenanten ſeinen anhang, vnd ſunderlich der gemeltenn Teſchler vnd Reicholff beyſtand die ettlich ander des Rats vnd der gemain doch nur den mynnern tail der Stat ze Wienn durch ir hinderliſt vnd auffatz in ſolhs fürnemens zeuerhelffen erwekcht, vnd verfürt haben vnderſtanden, deſgleichen hat er auch imerſten anefang getan, gegen vnſerm vorgemelten allergnedigiſten Herren dem Romiſchen Kaiſer, da in ſein kaiſerliche Gnad den Forchtenſtain nicht volgen lieſs, het er ſich des vnderſtanden, das er nach dem benanten ewrm vnd vnſerm genedigen Erbherren Kunig Laſslawen mit vns ſtunde, dartzu wir dann mit vnſerm leib, gut herſchefften vnd leuten mit ſambt der lantſchafft in Oſterreich getreulich geholffen haben, ſolh eree die nu dem land Oſterreich auch ew vnd vns mit hilff ettlicher Herren vnd Stet von Behem vnd Merhern erſtanden iſt, wolt er durch ſein rath vnd furgang ſeins willens ew allen vnd vns auch vnſers offt gemelten genedigen Herren Kunig Laſſlas landen vnd leuten, voran ſeinen Kunigkreichen, die in als ainen regirrunden Herren aufgenomen haben, frey mit im ze ſchaffen vertilgen, vnd ſein kunigclich Gnad zehant wider pinden zu ſeinen vnd ſeins anhangs handen, nu muſt ir aber dardurch ſein fürnemen erkennen an ainem ennd ſol ſein kunigclich Gnad gepunden ſein, an dem andern ledig, ſo iſt land wiſſentlich, das wir noch die vnſern weder Stet, noch gſloſs von denſelben ſeinen kunigclichen Gnaden nye begert, wiewol wir ſein kunigc-

A lichen Gnaden groſ vnd merkchlich dinſt getan haben vor vnd nach ſeiner gepurd mit ſweren ſchaden an leib vnd gut, venkchnuſs, ſchatzung, kriegs vnd anders koſten halben, es iſt auch die gemain lantſchafft von Prelaten Heren Rittern vnd Knechten vnd den Steten yetz zu Kornnewnburg beyeinander gewesen, hiet nu yemand icht geprechen gehabt, an vnſerm gemelten genedigen Herren Kunig Laſslawen oder vnſern handlungen ſeiner kunigclichen Gna-
B den ſachen, der hiet das billich vor aller landſchafft geoffnet vnd gemeldet, aber wir tun ew zu wiſſen das erblich verſchriben verſatzt vnd verſprochen iſt, dem vorgenanten Vlreichen Eytzinger die veſſten Gars mit vngelten vnd anderer zugehörung. Item Tiernſtain, Freinſtain, Pailſtain, Puchaim, Sewſenburg, Frankenkurg, Keya, Valkenſtain, Gobelſpurg, Walderſtorf, Heberſtorf, vnd der Vngelt zu Ybſs, Oſwalten ſeinn gebruder Droſendorf mit vngelten zehenden vnd aller zu
C gehörung, das allain als auf ſechtzehenhundert phunt jerlicher gult pringt. Item Niclaſſen Drukſetzen die veſten Stetz mit ettlichen vngelten, vnd aller zu gehörung, dem Sigmunden Eytzinger das vorſt ambt in Oſterreich ſein lebtteg, davon er jerlichen ſechshundert phunt gelts gehaben mag, Pangretzen Plankchenſtainer Waytra mit aller zugehörung auch ſein lebtteg, dem Sigmunden Fritzeſtorffer Stat vnd gsloſs zu Laa, das haben ſy in ſelbs ze nutz vnſerm gemelten gnedigen Herren Kunig Laſslawn geraten, zu ſolher gab ſey ſein kunigclich Gnad frey geweſen, aber zu andern dingen kun die-

Digitized by Google

A dieſelb ſein kuniglich Gnad nicht frey geſein, aber wir wolden gern nennen horn ain gſloſs, ain Stat, ain vngelt oder ainen gulden gelts, der vns verſchriben ſey, aber das iſt villeicht die groſs vrſach das wir gern geſehen, das der benant Vlreich Eytzinger vnſerm Genedigen Herren Kunik Laſslawen ſeins vaterlihen erbs abtreten hiet vnd damit gehorſam geweſen wer, dabey mugt ir nu verſten, was die ſach ſey, das die gemelten Eytzinger vnd ir anhang folhen vnrat wider vns angefangen vnd B das an wiſſen andrer land nicht dem land Oſterreich, ſunder nur in ſelbs ze nutz getan haben, auf das biten wir alſo ew vnd ewrn yeglichen beſunder mit vleiſs, das ir zuuordriſt Got, vnd ewrn vnd vnſern vorgenanten gnedigen Erbherren Kunig Laſslawen, vnd ſolh trew vnd guts, ſo ir ſeinen kuniglichen gnaden phlichtig ſeit, begirlichen anſehen vnd den gemelten Eytzingern vnd irn anhang ſolhs irs frombden fürnemens vnd betrachtens daraus nicht anders, wenn deſſelben ewrs vnd vnſers genedigen Erbherren vnd ſeiner land C und leut vnd ſunderlich des Fürſtentumb Oſterreich ſchad vnd verderben gedeichen vnd erſteen mag, nicht geuallen laſſen noch geſtatten, lenger verhengen noch dulten wellet, das wellen wir zu allen czeiten vm ew vnd ewrn yeglichen gern beſchulden. Geben zu Crumnaw in Merhern, an phintztag vor ſand Simon vnd Judas der heiligen zwelfpoten tag (*25. Octobr.*) Anno Domini &c. quinquageſimo tertio.

Darnach an Montag nach Allerheiligen Tag in der zehenten hor köm die lantſchafft wider zu einander in dem Kloſter, vnd Graf Johannes vnd Graf Pernhart von Schaunberg Landmarſchalh, Her Wolfgang von Walſe, vnd ander landleut, die deſſelben Tags komen warn, vnd Herr Oſwald Eyczinger, vnd Her Jorg Dechſner, die vor an der Suntag komen warn, vnd die benanten Her Oſwalt Eyczinger, Her Jorg Dechsner vnd Thoman Wiſent prachten, der lantſchaft für ainen glaubbrief von vnſerm genedigiſten Herren Kunig Laſſlawen alſo lauttund:

Die vbergeſchrifft.

Den erſamen, edeln, erbern, weiſen, vnſern lieben andechtigen vnd getrewn, den Prelaten, Grauen, Herren, Rittern vnd Knechten, den von Steten vnd Merkchten vnſers Fürſtentumbs Oſterreich, ſo yezt bey dem landtag zu Krembs ſeinn werden.

Laſslaw von Gotes Gnaden &c.

Erſamen, edeln, erbern, weiſen, lieben getrewn, wir haben den edeln vnd vnſern lieben getrewn Oſwalten Eyczinger von Eyzingen, Jorgen Dechſner vnd Thoman Wiſent vnſern Reten vnd ſendpoten ettwas vnſer maynung an ew ze werben aigentlich vnderweiſt, begern wir an ew mit fleiſs vnd ernſt, was ſy ditzmals von vnſern wegen an ew werben werden, das ir in das gentzlich gelaubet, als vns ſelber. Geben zu der Ygla an ſuntag nach ſand Lucas Tag Anno Domini &c. (*21. Octobr. 1453.*) LIII. vnſerr

ſerr Kronung, vnſers Reichs des Hungriſchen &c. im virtzehnden jar.

Commiſſio Domini Regis in Conſilio.

Auf den glaubbrief prachten die benanten ſendpoten, Her Oſwalt Eyczinger vnd Her Jorg Dechſner für ir werbung in geſchrifft alſo lautund:

Werbung der Rätt vñd Sandpoten an die Lanndtſchafft bey dem Landtag zu Krembs auf vnſers gnedigen Herren des Kunigs gelaubbrief.

Von erſt unſer gnedigſter Herr der Kunig empeut ew allen und yedem beſunder ſein Gnad vnd alles gut.

Darnach ſo dankcht ew ſein kuniglich Gnad mit genedigen willen, des dar ir ew auf ſeiner Gnaden auſſchreiben ſo gehorſam und willig beweiſt habt und zu dem lanntag kommen ſeit mit geburlichen worten.

Dann als ew wol wiſſentlich iſt, wie vnſer genedigſter Herr der kunig einen gemeinen lanndtag aller lantſchaft zu Oſterreich aufgeſchriben het, auf Eritag, nach des heiligen Kreutz Tag Exaltacionis nagſtuergangen gen Korneweburg darzu aber erſtlich komen und doch der namhafften Prelaten, Herren, Rittern und Knechten und gemainen lanntſchafft ein michltail, nicht an urſach als das ſein kuniglich Gnad von ettlichen wol angelangt hat auſſen beliben wern, alſo das ſich ſein Gnad ſeines willens und meynung nicht mochtt noch wolt gentzlich offenbaren, nach ſeinem und ſeines Furſtentumbs Oſterreich anligunden notdurfften und geprechen, darumb ſo hat ſein kuniglich Gnad, nu dieſen lanndtag auf heut furgenomen und aufgeſchriben, und tut ew ſein kuniglich Gnad zu vernemen, wie ſein Gnad zum erſten aigentlich gemerkcht hat, das nach der zeit, unter ains unſers allergenedigiſten Herren des Romiſchen Kaiſers hannden in ſein vaterlich erb das wirdig furſtentumb Oſterreich und darnach zu regierung ſeiner kunigkreich lannd und leut komen iſt, das in ſolher Regierung des Furſtentumbs Oſterreich von derſelben zeit prechen halben ſeiner jugend vil verſaumbnuſſe und unfleiſs beſchehen ſind, des ſein Gnad und ander leut, dich miſſvallen gehabt haben.

Es hat auch ſein kuniglich Gnad gemerkcht, das daſs gemelt ſein furſtentumb Oſterreich in merkchlichen geldſchulden und etwas in irrung und ſchwern ſwungen ſtet, dartzu ditz ſeines gerietts gen Prag zu ſeiner kuniglichen Kronung, darumb ſich ſein Gnad verſiecht merkchlicher geſchefft daſelbs in ſo kurtzer zeit nicht mugende entladen zu werden.

Item das ſein Gnad ſorgueltikait anderr ſeiner Kunigreichen vnd land, die im Got der allmechtig weyt vnd preyt verlihen hat, tragen ſol und mus, darumb er ſtetlich im Land ze Oſterreich ſein wonung und weſen nicht mag gehaben, es iſt auch ſein Gnad vnderricht, wie weilent ſein lieber Herr und Vater Kunig Albrechts loblicher gedechtnuſſe daſſelb lannd Oſterreich nach ſeiner getreuen lanndleut Rat geregiert und gehandlt hat, die im aber darzu irn Rat hilff und beiſtannd von ſchulden und guten willen alſo getan haben, das ſein ſachen

chen das lannd berurend in gutem weſen beſtanden ſein. Wann aber ſein kunigclich Gnad nicht vnpillich groſs begirlich lieb hat zu dem land Oſterreich, nachdem ſein Voruordern daraus in hoher ere und wird geſtigen ſein, auch das ir ſein getreue lanndleut, die erſten ſeit gewefen die in der zeit ſeiner jugent, die erſten frucht der wagnus und darlegens ewrs leibs und guts umb die erledigung ſeiner Perſon geophert habt: darumb ir im die allerliebiſten vor aller welt ſein ſult: darumb ſech ſein kunigclich Gnad zumal gern daſ das gemelt ſein furſtentum yetz und hinfur im ew ſelbs und dem ganzen land zu aufnemen und des gemeinen nutz willen in guter loblicher ordnung geregiret wurde ſunder auf die zeit, das ſich ſein Gnad mit zeitiger vernunfft, und ſeynen ſelbs deſtpas mocht behelffen. Auf ſolh vorgemelt und ander menigueltig vrſach, die ſein kunigclich Gnad darzu bewegt haben, hat ſein Gnad nu am negſten zu Wienn nach ſeiner Rät und lanndleut Rat, die dazemal pei in warn, betracht und in dem allerbeſten furgenomen, der Regierung ſeines lannds Oſterreich nach merkchlichen nodurfften ein Endrung zu tun, in ſolcher maſs des er daſelbſt ſein lande Oſterreich emphelhen wolte, als er dann empholhen hat, und emphilicht ew den vir Partheien zu regirn vntz das ſein Gnad zwaintzig jar alt wirdet nachfolgend darinn den fuſſtapfen ſeines benanten Herrn und Vatter Kunig Albrechts, wie der ſein ſachen daſſelb lannd antreffend mit ew der lantſchafft Rat geregiret hat, dadurch ſey das land in gutem weſen, ordnung und aufnemen geſtannden, darumb hat ſein kunig-

A clich Gnad den lanndtag aufgeſchriben und ſchikcht ew darauf ſein volmachtigen gewaltbrief, den ir alſo horen wollet. Begert pit und emphilicht ew ſein Gnad mit allem fleiſs und ernſt ir, wollet nach laut deſſelben gewaltbriefs zwelf aus ew dasiſt aus yeder Parthey drey erwellen, und die zu anwelte ſetzen und ew umb die Regirung des lannds alſo annemen nachdem ſein kunigclich Gnad nyemand wiſs das lannd treulicher zu beuelhen, wenn ew auch betrachten furnemen und aufrichten alles das da B ſeinen Gnaden und dem lannd gut nuz fugſam und notdurfftig ſein wirdet, damit er und das lannd wider aus ſchulden in aufnemen kom, und guter ordnung gehalten werde, wurdet ir aber umb ſolch Regierung des lannds nicht annemen, des ew doch unſer genedigſter Herr der Kunig nicht getraut, ſo muſſt ſein kunigclich Gnad dieſelb Regierung andern aufwendigen leuten beuelhen, das er doch nicht gern tun, noch nyemand aufwendigen uber ew ſetzen wolt, darumb ſo getraut ew ſein Gnad ir werdet in des nicht verzeihen, als er ſich des und alles guten C gentzlich zu ew verſieht, und ir im ew ſelbs und dem lannd ſchuldig ſeyt, das wil ſein kunigclich Gnad gen ew und ewern nachkomen mit ſundern gnaden erkennen und zu gut nymer vergeſſen, item als unſer benanter gnedigſter Herr der Kunig ſolh oberürt furnemen und endrung der Regierung getan, hat im des Graf Vlreich von Cili ſwermutikait genomen und iſt alſo in vnwillen von ſeinen K. G. geriten, in maynung, wie im das zu widerwertikait, ſmach und miſſuallung ſolt beſchehen ſein, des doch ſicher nicht iſt, ſunder es iſt beſche-

Digitized by Google

hen aus merkchlichen vrſachen und nach notdurfften ſeiner Gnaden, und des lannds und vernymbt ſein kunigclich Gnad wie ir brief hab auſgeſchikcht ſich uber ettlich ſeiner kunigclichen Gnaden Ret, und ander darinn er klagende, die ſolhs ſullen antragen haben im zu miſſuallen &c. Darumb ſo tut ew ſein kunigclich Gnad daruber ze wiſſen, ob die ſach angelangt hiet, oder noch hinfur gelangen wurde, damit, ir vndericht ſeit, das ſich die nicht anders noch in andrer maynung begeben haben wenn als ew unſer genedigiſter Herr pey uns empeut.

Darnach prachten ſy für den gewaltbrief, ſo unſer genedigiſter Herr Kunig Laſſlaw den zwelfen die aus den vir Partheyen erwellt wurden geben hat und laut auch derſelb gewaltbrief von wort zu worten alſo.

Gewaltbrief.

Wir Laſslaw von Gotes Gnaden zu Hungern zu Behem Dalmatien Croatien &c. Kunig Hertzog zu Oſterreich und Marggraf zu Merhern &c. bekennen und tun kund offentlich mit dem brief als wir zu vodriſt von ſchikung Gots des allmechtigen und mit hilff unſerer land leut unſers fürſtentumbs Oſterreich und etlicher ander unſer vndertan aus unſers Herren und vetern hern Fridreichs Romiſchen Kaiſers &c. hannden in unſern würdigen ſeſſel unſers vaterlichen erbs unſer Fürſtentumb Oſterreich und darnach zu Regierung unſer kunigreich und lannd komen ſein haben wir von derſelben zeit geſpürt das prechen halben unſer jugend in derſelben Regierung unſers Fürſtentumbs Oſterreich vil verſaumbnuſs geſchehen,

A und vnderricht ſein, wie unſer lieber herr und vater Kunig Albrecht, daſſelb unſer Fürſtentumb Oſterreich das do yetz in merklicher geltſchuld und ſweren ſwungen ſtet, nach ſeiner getrewen lanndtleut Rat, geregiert, und in guter ordnung gehalten hat, deſſelben fuſſtaphen wir pillich nachvolgen, und nachdem wir unſer Kunigreich zu Hungern zu Behem und ander unſer lannd ſorgueltikait auch pilig tragen und darumb ſtetleich unſer weſen in Oſterreich mit gehaben mugen, haben wir daſſelb unſer Für-

B ſtentumb Oſterreich aus dem unſer voruordern hohere und wirdikait erworben und wir das für andre unſre lannd dadurch pillig liebhaben mit guter betrachtung und wolbedachtem Rat den vir partheyen des yetz gemelten unſers Fürſtentumbs Oſterreich Prelaten, Herren, Rittern und knechten und den von ſteten befolhen in auch unſern gantzen volmechtigen gewalt gegeben haben und geben auch wiſſentlich mit dem brief yetz

C bey dem lanndtag den wir auf allerheiligen tag nagſtkünftigen in unſer ſtat Krembs geſetzt haben zwelf aus in zu Anwelten das iſt aus yeglicher parthey drey ze erwellen denſelben zwelfen wir auch unſern volmechtig gewalt geben in kraft ditz briefs das gemelt unſer Fürſtentumb Oſterreich nider halb und ob der Enns, in allen ſachen daſſelb unſer Fürſtentumb und all inwoner des lands antreffend, an unſer ſtat aufzurichten, ze hanndeln, damit ze tun ze ſchaffen und zu verweſen mit gericht und angericht, wie das alltzeit nach gelegenheit der ſachen bedunkchet gut, fugſam und notdürftig ſein in aller maſs und in allen wegen als wir ſelbs rechtlich

vnd

Digitized by Google

vnd pillich teten oder getun mochten, wann wir in aigner perſon gegnwürtigen wern, und das auch dieſelben anweld macht und gewalt haben all Ambtleut zeſetzen und zu entſetzen nach unſerm und des lannds notdürfften vngeuerlich, und was ſy all zwelf oder ettlich aus in, die dann zu den zeiten da geſein mugen, in allen ſachen als vor berürt iſt an unſer ſtat und als unſer anweld in obgeſchribner maſs tun, handln, ſchaffen, beſtellen oder ordnen mit gericht oder an gericht, das ſol alles gentzlich krefftig ſein und von menigclich gehalten werden, als ob wir das ſelber teten, doch, das menigclich pey ſeiner freyhait und gerechtigkeit beleib und gehalten werd vngeuerlich, und ob geſchech, daſs das lannd von yemand angegriffen beſchedigt oder bekriegt wurde, oder, das in dem lannd krieg, oder miſshellung aufſtunden, von dem das wer, und das ſy unſer lanntſchafft oder ettlich aus in darumb auf ervordern wurden, ſolichen beſchedigungen, angriffen kriegen und miſſhellung zu widerſten und die zu underkömen, des dann menigclich darinn gehorſam ſei nach ſeinem beſten vermügen, als er uns und dem lannd des ſchuldig iſt, ſunder behalten wir uns vor alle lehen geiſtlich und weltlich, es ſullen auch unſer lanndmarſchalh in Oſterreich und unſer Haubtman ob der Enns, die ye zu zeitẽ werden, ir empter dannoch fleiſſigclich verweſen und aufrichten, ſo wellen wir auch in des lands rennt und nutz ſelbs nit greiffen noch ſchaffen zu greiffen, dadurch die geltſchuld, ſo man von des lannds wegen ſchuldig beleibt oder von notdurfft wegen deſſelben lands künftiglich ſchuldig wirdet, und ander des lannds notdürfft deſter gepürlicher und fürderlicher davon mugen aufgericht werden, doch ſo ſullen uns die gemelten Anweld das bedürffen, ob wir das auss andern unſern lannden mit gehaben möchten, auf unſer perſon, Rět und hofgeſind, ſoviel wir der aus dem lannd Oſterreich bey uns haben werden, von den nutzen und renntten des lannds aufrichten nach vermügen des lannds und wir in getrawen: es ſullen und mugen auch die gemelten Anweld ein beſunder ſigl machen laſſen, zu ſolcher Regierung zu gebrauchen, und das ainem, der in darzu fügleich wird bevelhen, es ſol auch der gewalt, den wir den obgenanten vir Partheyen geben haben, werend und beleibleich ſein als lang vntz wir zwaintzig jar alt werden, und darnach auf unſer widerruffen angeuerde, und wenn wir das alſo wideruffen, ſo ſullen und wellen wir ſy mit unſerm ſundern brief verſorgen, was ſy in allen ſachen von unſern und des lannds wegen gehanndelt haben, daſs das gentzlich gehalten und dawider nicht getan werd in kein weiſs angeuerde, und ſol auch da entgegen der gegenwürttig unſer gewaltbrief zu unſern handen vbergeantwürtt werden, und ob der vorgemelten anweld ainer oder mer in der zeit abging, mit tod oder anders nicht tüglich dartzu wurd, ſo ſollen und mugen die andere nach rat der landtſchafft an derſelben ſtat ander zu in nemen, und mit ſambt denſelben all ſachen und notdurft handeln und aufrichten, als oben begriffen iſt angeuerde: davon gepieten wir den erſamen geiſtlichen edeln und unſern lieben andechtigen und getrewn allen Prelaten, Grauen, Herren, Rittern und Knechtẽ, Haubtleuten, Pflegern, Burggrafẽ, Burgermaiſtern, Richtern, Reten Burgern, Mauttern, Ambtleuten und

allen andern unſern Undertanen, unſers Fürſtentumbs Oſterreich niderhalb und ob der Enns wonhafften geiſtlichen und weltlichenn yemands auſgeſchaiden, und wellen gar ernſtlich, das ſy den vorgenanten unſern anwelten in allen obgeſchriben ſachen, die ſy von unſern wegen und an unſer ſtat in obgeſchribner maſs hanndeln ſchaffen tun und beſtellen werden, alſo gentzlich gehorſam ſein und dawider nicht tun in kainerlay weis, wann welich dawider teten oder ze tun geſtatten, die ſullen ſich wiſſen ſwerlich in unſer ungnad komen und gevallen ſein, und wolten ſy auch an leib und gut darumb ſchafſen ze peſſern. Mit urkund des briefs beſiglt mit unſerm kuniglichem anhangundem inſigl, geben zu der Igla an ſambſtag nach ſannd Lucas tag des heil gen Evangeliſten nach Criſti gepurd im virtzehen hundert und drew und fünfzigiſten jare unſer Krönung unſers Reichs des hungriſchen &c. im virzehenden jare.

Ladislaus Rex manu propria.

Commiſſio Domini Regis in Conſilio.

Vnd nach verhorung des bemelten gewaltbriefs, do rieten die Herren, das aus yeden partheyen acht dartzu geben wurden die aus dem ſachen reden und dann yeder tail wider an die ſein pringen, und morgen an eritag ſand Linharts tag wider in das kloſter zuſamen komen ſolden, das alſo geſchach, und ſind geben aus den Prelaten der, Abbt zum Kotwaig, Abbt zu Lilienfeld Abbt von heiligen kreitz, Probſt zu Newnburg, Probſt zu ſand Polten, Probſt zu Walthauſen, Probſt zu Sannd Dorothe, Prior von Gemingk, Probſt zu Hertzogenburg.

A Aus den Herren.

Herr Fridreich von Hohenberg, Herr Jorg von Püchaim, Herr Rem- precht von Eberſtorff, Herr Erhart von Zelking, Herr Wolgang von Trawn, Herr Ott von Topel.

Aus Rittern und Knechten.

Herr Wolfgang von Wolfenrewtt, Herr Job Kirchſtetter, Herr Englbrecht Dachpekch, Jorg Stainer zu Totzenpach, Hanns Hawſer zu Matzen, Gruber von Lüfftenberg, Clement Ponhalm.

Vonn Steten.

Thoman Swartz Burgermaiſter B Wilhalm Sambs, des Rats Conrat Piligreim vnd Wolfgang Holnbrunner genant von Wienn, Menſoer von Kloſternewnburg, Stephan Frey von Stain, Schonperger von Enns, Michl Galander von Lintz.

Und an eritag ſannd Linharts tag haben ſich die vorgenanten zwen und dreiſſig aus den vier partheyen yeder mit ſeinem tail underredt, vnd ſind ains ſolchen ains worden, auch yede parthey ir antwurtt für ſich ſelbs getan, den ſandpoten Herrn Oſwalten Eytzinger von Eytzing, Herrn C Jorgen Dechſner und Thoman Wiſent in gemainer ſamung der Lanndtſchafft.

Von erſten die Prelaten teten ir anwurtt durch den Probſt zu Kloſternewnburg alſo lauttund: edeln veſten lieben Herren, als ir von unſers genedigiſten Herren Kunig Laſſlaws wegen zu der Lanndtſchafft komen ſeit, und habt da ain werbung auf ainen glaubbrief getan, und dabey horn laſſen ain gewaltbrief, den ſein kuniglich Gnad gibt den zwelfen, die aus den vir partheyen zu regierern des lannds Oſterreich unb ob der Enns erwellt werden &c.

Solh

Solh ewr werbung haben wir diemütigclich aufgenomen und dankchen unſerm genedigiſten Herren Kunig Laſſlawen &c. ſeiner kunigclichen angeborner lieb auch genedigs guts willens und vertrawn, ſo ſein Gnad zu uns hat, und geben ew all ainhelliklichen die Prelaten, was der yetz hir ſein, unſer antwurtt zu vernemen: ſeid unſer genedigiſter Herr ain fürnemen hat getan, wie ſein lannd Oſterreich und ob der Enns durch die vir partheyen, die darzu geben werden, ſul geregirt werden, als das in ſeiner Gnaden werbung von ew getan gelautt hat und nach innhaltung ſeines kunigclichen gewaltbriefs, daran haben wir unſernthalben ain gut gevallen, und wellen auch ſeinn kunigklichen gnaden darinn gern willig und gehorſam ſein, als ſein diemitig Kapplen.

Darnach teten die lanntherren ir antwurtt in geſchrifft alſo lauttunt: als unſer genedigiſter Herr der Kunig &c. die Regirung des lannds mit ſeiner kunigclichen Gnaden gewaltbrief der lanndſchafft empholhen hat, aus den vir partheyen aus yeder drey zu erwellen, die das lannd verweſen ſullen vntz ſein Gnad zwaintzig jar ſeins alters hab mit mer worten begriffen &c. auf ſolhs unſers genedigiſten Herren des Kunigs emphelhen und werbung an die lanntſchafft bey dem lanndtag zu Krembs getan, deſſelben ſeins genedigen erbieten und willens dankchen im die Herren mit aller undertenikeit und diemütigem vleiſs als irm genedigiſten lieben Herren und Lanndesfürſten, und wellent das in aller undertenikait umb ſein kunigclich gnad allezeit gern verdienn, darauf iſt der Herren gutbedunkhen, das ſein gnad darinn unverpunten beleib und das Regiment ſtee auf ſeiner gnaden widerruffen, das ſey fügleicher, wann das die jar benant ſein.

Item das ander, das ſein kunigclich Gnad ſolh emphelhen des Regiment fürnem, und tu mit wiſſen, willen und Rat ſeiner nagſten frewnd, zu vordriſt unſers allergenedigiſten Herren des Römiſchen Kayſers &c. Hertzog Albrechts, Hertzogs Sigmunds Hertzogen zu Oſterreich als warttund erben, auch Hertzogs Ludweigs von Pairn und Marggraf Albrechts von Brandenburg, die auch in der beredung, ſo vor der Newnſtat beſchehen iſt, benennt ſind zu ſambt ſeiner gnaden lanndtleut, als dann das in anefang ſeiner inkunfft in ſeine lannd vor der Newnſtat auch beredt und getaidingt iſt, bedeucht uns das demnach werd gegangen, das ſey hoch für ſein kunigclich Gnad für uns all lannd und leutt, und wer ſich dann in ſolcher maſs der Regierung des lands annemen wurde, das tut das ſicher und an ſorg, und hat mit ſambt ſeinen kuniglichen Gnaden den rukken an den vorgemelten ſeiner Gnaden freundten, ſo das mit ſeiner gnaden wiſſen und rat beſchiecht, und wer nicht für ſein Gnad, noch für das haws zu Oſterreich lanndt und leut, das auſſerhalb und an wiſſen der vorgemelten ſeiner gnaden frewndt anders gehandlt ſol werden. Doch ſo ſtet das obgeſchriben unſer gut bedunkchen pey ſeinen kunigclichen Gnaden willen und verpeſſern als unſerm genedigiſten Herren und lanndesfürſten.

Darnach ſtund Graf Johanes von Schawnberg auf und redt gegen hern Oſwalten Eytzinger von Eytzingen, hern Jorgen Dechſner, und Toman Wiſent, als unſers genedigiſten herren Kunig Laſſlaws ſendpoten anſtat ſein ſelbs Graff Pernharts von Schawn-

berg ſeins ſüns und Hern Wolfgangs von Walſſe, die auch gegenwürttig warn und ſprach, das ſy unſers genedigiſten Herren des Kunigs geſchefft und emphelhen gern willig und gehorſam ſein und ſich daraus nicht ſetzen wolden.

Nachmaln teten Ritter und knecht ir antwürtt auf ſolche maynung, und dankchen voran unſerm genedigiſten Herren genedigs erbietens und willens, ſo er zu in hiet, und wann aber ſein kunigcliche Gnad ſew wol erkennet, welch ſein kunigcliche Gnad aus in nem oder nennet, das geuiel in wol wann in verſehentlich wer, wen ſy aus in nemen, der wurde ſich des nicht annemen, und davon wer ir geuallen, das ſein Gnad ſelbs aus in zu ſolher Regierung nem, und nemen ſold die muſten ſeinen Gnaden gehorſam ſein mit mer worten.

Darnach gab Thoman Schwartz Burgermaiſter von Wienn anſtat der von Stetten antwürtt in der maynung alſo lauttund:

Edlen veſten lieben Herren: als ir von unſers genedigiſten Herren Kunig Laſſlaws wegen zu der lanntſchafft geſant ſeit und habt da ain werbung auf ainen gelaubbrief getan und dapey horn laſſen ainen gewaltbrief, den ſein kunigclich Gnad gibt den zwelffen, die aus den vir Partheyen zu regirern des lannds Oſterreich und ob der Enns erwellt werden &c.

Solch ewr werbung haben wir diemütigklichen aufgenomen und dankchen voran unſerm genedigiſten Herren Kunig Laſſlawen &c. ſeiner kunigclichen angeporner lieb auch genedigs gutswillens vnd vertrawn ſo ſein Gnad zu uns hat, und geben ew all ainhelliklich die von ſteten, was der yetz hie ſein, unſer antwürtt zu verſteen, ſeit unſer genedigiſter Herr ain fürnemen getan hat, wie ſein lannd Oſterreich und ob der Enns durch die vir partheyen, die dartzu geben werden, ſull geregirt werden, als des in ſeiner Gnaden werbung von ew getan gelaut hatt und nach inhaldung ſeins kunigclichen gewaltbriefs, daran haben wir unſernthalben ain groſs geuallen und wellen auch ſeinen kunigclichen Gnaden darinn gern willig und gehorſam ſein als ſein getrew undertanen.

Vnd an der antwurtt hetten die vorgenanten unſers genedigiſten Herren rët und ſandtpoten ein gut geuallen und begerten von yeder parthey ir antwurtt in geſchrifft: die wolden ſy unſerm genedigiſten Herren dem Kunig zu bringen, do ward in der vonn ſteten antwurtt gegeben des ertags ſand Linharts tag und namen von in urlaub deſſelben abents ſpot und an mitichen darnach fürn wir von dann und ſein deſſelben tags alſo herkömen.

So ſind das die von ſtetten, die yetz bey dem lanndtag geweſen ſein.

Von Wienn, Kloſternewnburg. Kornewnburg, Tulln, Prugk auf der Leytta, Zwetl, Waidhofen auf der Tey, Egenburg, Laa, Krembs und Stain, Lintz, Wels, Enns, Steir, Veklaprugk, Merkcht, Lewbs, Berchtoltzdorff, Gumpoltzkirchen.

F I N I S.

IN-

INDEX

Rerum ac Verborum memorabilium, quæ in hoc Analectorum Vindobonenſium Tomo II. præ aliis notari merentur.

A.

Accelinus, quis? 88. 96.
Accon, eo cruce ſignati navigant, 85.
Adrianus Papa duos Cardinales, oratores ad Fridericum Imperat. mittit, 62. 70. ejus ad Imperatorem epiſtola, 70. cum eo ſimultates, 72. quatuor Cardinales ad eum legatos mittit, 73. apud Anagniam vita defunctus. 75. ejus corpus Romam delatum ſepelitur ibid.
Adria, oppidum, ubi ſitum? 221.
Aegyptus, ejus dominus Saladinus, 78.
Aemilius Julius, Med. Matthiæ Corvini, 827.
Aeneas Silvius, ejus Hiſtoria rerum Frid. III. Imper. I. Legatus Apoſtolicus & Cæſaris Conſiliarius, 5. ejus de appellatione urbis Viennenſis ſententia, 7. 8. in cujus deſcriptione corrigitur, 9. n. I. Quid in Magiſtris artium liberalium Viennenſibus deſideret, 11. ejus urbis Viennenſis deſcriptio, 15. Quid de ſacerdotibus ſenſerit? 77. Secretarius Frid. III. ab eo ad Papam mittitur, 122. eum conſiliis juvat, 123. Papæ acceptus, 124. Legatus ad Conventionem Francofortanam miſſus, 125. Res graves expedit, 128. ei cum Joanne de Corvajal lis qualis? ibid. Orationem coram Papa habet, 131. ab Eugenio in ſubdiaconatus officium receptus, 135. ad Archiepiſc. Moguntinum miſſus, 138. Electus Epiſcopus Tergeſtinus legatus ad Mediolanenſes mittitur, 140. iterum, cum Arthongo, 147. ad matrimonium nomine Cæſaris contrahendum Neapolim proficiſcitur, 169. Epiſcopus Senenſis orator ad Bohemos miſſus, 181. iterum in Italiam, 182. ejus ad Nicolaum Papam epiſtola, 189. ad Frid. III. Imp. 198. Leonoram Portugalliæ Principem ad Imperatorem ducit, 268. de Rege Romanorum & Theutonum diſquirit, 289. de Clenodiis Imperii, 292. equites & doctores comparat, 294. de ſomniis diſputat, 295. de veneficiis, 304. ejus coram Papa & Cardinalibus de Statu Chriſtianorum Turcis vicinorum oratio, 307. quali in Hungaros animo? 444. n. Quo anno ſummus Pontifex creatus? 456. n. refellitur, 461. n. de ejus Hiſtoria judicium, 487. ejus hiſtoriæ deſcriptæ fata, 480. error notatus, 488. circa Henricos Impp. confuſio, 496. cujus ope ad Cardinalis dignitatem pervenerit? ibid. Ejus libellus Dialogorum, 686. ejus opera Geographica & Hiſtorica quis ediderit? ibid. Pontifex ſummus Pii II. nomen ſortitus, 688. Papæ Felicis V. Secretarius, 689. Ejus ad Hartungum epiſtola, 791.
Africa, in eam ſe Fridericus Caſtellæ Princep. recipit, 104. Piſana claſſis eo navigat, 106.
Agerium vid. Græcium.
Agnes, filia Comitis de Sarbrucha, Friderici Ducis Sueviæ conjux, 48.
Agnes, Henrici IV. Imp. filia, Frid. Staufenſi deſponſata, 37. Friderici & Conradi mater, 38. Vidua Leopoldo Marchioni Auſtriæ nubit, 27, 38. fœcunda, 27, 38.
Agrienſis Epiſcopus, *Paulus* orator Hungar. ad Frid. III. 220. Eliſabethæ ad eundem, 989. cum Pædagogo Ladiſlai Regis de eo clanculum tradendo agit, 223. ad Ladiſlaum Friderico eripiendum varios modos fingit, 324. *Urbanus*, 819.
Aiſenhaimer (Leonard.) ejus litteræ diffidationis ad Frid. III. miſſæ, 872. ejus commilitonum litteræ ejusdem argumenti, 873. aliæ, quibus ei Frideric. fidei violatæ veniam facit, 874.
Alardus, Neapolitanus eques, ejus dolo Conradinus a Carolo vincitur. 108., 109.
Alba Regalis, ibi Ladiſlaus poſtumus ab Archiepiſcop. Strigonienſi coronatur, 113.
Alba, urbs Liguriæ, quorum legati ibidem Frid. Imp. convenerint? 67. illic Frid. hibernat, 73.
Alben, Wilhalm von der, 670.
Albertus Anniæ filius, 21.
Albertus, Archiep. Moguntinus. vid. Moguntinus.
Albertus, Dux Auſtriæ liberalitate clarus, 183. Comites Ciliæ ad partes Cæſaris pertrahere ſtudet, 219. Frid. III. in Italiam ſequitur. 228. in ponte Adriani eques creatur, 293. cum ſorore Frid. Comitis Palatini matrimonium init, 344. cum Sciafuſenſibus pacem facit, 437. contra Imperatorem motus excitat, 550. Noribergam ſe confert, 639. Quale ei ab Eliſabetha prædicatum tributum, 835. ab ea tutor Ladiſlao poſtumo conſtitutus, 834. ejus jura in hæreditatem paternam tutelam Ladiſlai Poſtumi & Auſtriæ Provinciam. 1065. Reſponſio ordinum & Statuum Auſtriæ jura hæc concernens, 1069, 1070. Litteræ compromiſſi inter eum & Frideric. 1058. quæ in Hungaria oppida tenuerit? 1293.
Albertus II. Imp. cujus filius? 112. quis ejus impuberis tutor? ibid. Sigismundo Imp. ſuccedit

Digitized by Google

cedit, 113. moritur, ibid. 673. ejus filius Ladislaus Poſtumus, ibid. filiæ duæ cui nuptui datæ? 475.
Albertus, frater Leopoldi Marchionis Auſtriæ, in eum injurius, 25.
Alemania, ejus coronam quare Imperator ſuſcipiat? 288.
Alexander Macedo, 3, 78. Vetat ne quis ſe præter Apellem pingeret, 5.
Alexander III. Papa, eligitur, 75. ex Sena Etruſca natus, ibid. antehac Rolandus titulo S. Marci Prasbyter Cardinal. vid: *Cardinalis* a Victore ex urbe Romana pulſus eum & Frid. Imp. excommunicat, 75. ad Philippum Regem Galliæ migrat, ibid. ei, mortuo Victore, Guidonem Cremenſem ſuſcitat & Paſchalem vocari jubet Fridericus, 76.
Alexander IV. Papa electus, 98. ſub eo Mamfredus rebellat, ibid. Anagniam abit, 98. apud Viterbium moritur, 100.
Alexandria, a Frid. I. obſidione premitur, 69.
Alexandrinus Patriacha, Ioan. Vitelliſcus, quis & quantus? 134.
Alphonſus, Rex Aragonum, Frid. III. ad ſe Neapolim invitat, 297. Quomodo eum venientem exceperit? 298. ejus res geſtæ, ibid. amores erga Lucretiam, 300.
Aligemi, 17.
Almaria, civitas, 58.
Alphonſus, Caſtellæ Rex, Imperator electus, 100. frater ſuos patria ejicit, 104.
Alſatia, in ea Franci, ab Imp. Frid. III. in auxilium vocati, rapinis, cædibus ac adulteriis omnia complent, 118.
Amman (Pangratius) 884.
Anagnia, Frid. III. ibidem Pontificem convenit, 186, 713.
Ancona Græcis ſubjecta a Frid. I. damno adficitur, 69.
Angelpeck (Thomas) ab Auſtralibus ad Papam mittitur, 258, 264, 265.
Anger, caſtellum, 1116.
Anglia, ejus Rex Henricus Friderico Barbaroſſæ dona mittit, 62, 67. Iohannes Ottoni Imp. excommunicato fert auxilium, 83. Regis frater Richardus Imperator eligitur, 100.
Annia Comes Auſtriæ a Romanis præficitur, 20. Helena ejus conjux, 21. morti traditus, ibid. ejus filii, ibid.
Anshelmus Archiep. Conradum Staufenſem coronat, 45.
Antiani, Magiſtratus quondam Florentiæ, 98. Bononiæ, 239.
Antiochia, ibidem Concilium contra quem celebratum? 730. ibidem Presbyter Malchion, 730.
Antiochenus Paulus, quis? quare damnatus? 730.
Appeninus mons, 106.
Apphalterer Jorg, 669.
Apoſtolicus *Legatus* cum copiis apud montem Flaſconem agit, 87. eo copias ſuas Frid. II. accerſit, ibid. quid accitis auxiliis apud Ferrariam geſſerit, 89. *Sedes*, vacat octo & decem menſibus, 91. Legatus Parmam Summa vi defendit, 93. a Bononienſibus bonis exculſus expellitur, 237. Beſſarion, 241.
Aquenſis Civitas a Frid. II. capta, 83. vid. Aquisgranum.
Aquilegienſis Patriarcha, *Peregrinus*, 60. 66. Concilio Papienſi intereſt, 76. *Ludovicus* apud Eugenium Papam quantopere creverit? 134. Lud. de Deck arma contra Venetos ſumit, 229.
Aquinum a Conrado captum, 96. cujus patria? ibid. exciſum prodeſt religioni Chriſtianæ, 97.
Aquisgranum, ibidem Conradus Stauf. in Regem unctus, & coronatus, 47. item ejus filius Henricus, 50.
Aragonenſis *Petrus*, ei Regnum Siciliæ Conradinus ultima voluntate relinquit, 111. quidnam in ſignum traditionis adhibuerit? ibid. *Alphonſus* Rex victus navali prælio & captus, 145. Hæres a Philippo duce Mediolani deſignatus, 159. vid. Alphonſus, Hippolytus.
Aretinus (*Antonius*) ejus ſententia probatur, 249. *Carolus*, Cancellarius Florentinorum, 327.
Aretini Frid. II. adhærent, 89.
Ariſtides, quare patria pulſus? 484.
Artongus, Secretarius Frid. III. 125. ad Aſciaſſburg legatus mittitur, 138. *de Capel*, legatus Mediolanum miſſus, 147. ejus brevis hiſtoria, 790. Æneæ Silvii ad eum Epiſtola, 791.
Aſciaſſburg, ibi qualis conventus? 138.
Aſpach, Gaſpar, 569.
Aſſyriorum imperium, 3.
Aſtenſis Epiſcopus, 68.
Aſtura, apud eam Conradinus & Marchio Badenſis capiuntur, 109. quomodo detecti? ibid.
Athanaſius Concilio Nicæno intereſt, 730.
Athenienſes, quodnam tempus unum diem dixerint? 746.
Aver, Simon, 886.
Auguſta in Vindelicis 5. Vindelicorum, 54. Ibidem Frid. Barbaroſſa legatos Papæ audit, 63. Petrus Epiſcopus, 125. Norimbergæ auxilia mittit, 165. Magiſtro Civium os ab Alberto Marchione in prælio lancea perforatur, 166.
Auguſtinus, Theologorum Ariſtoteles, 729.
Aurelianus Imp. primus capiti diadema innectit, 288.

Digitized by Google

Auſſingdorffer, Stephan. 955. 978.
Auſtrales, quales? 194 Barones quidam conventum celebrant, 195. Deputatos ad Frid. III. mittunt, 194. Quid iis Imperator reſponderit? 199 Proceres Viennam confluunt, 206. Quales ad Imperat. litteras dederint? 211. Legati eorum ad Papam ituri inſtructio, 258. Litteræ ad Cardinalem St. Angeli, 261. Ad Curiales, 263. Quos Hungaris ſibi junctis Florentiam ad Cæſarem legatos miſerint? 322. Quibus modis Ladislaum R. Florentiæ obtinere ſtuduerint? 323. a Papa parum inſtructo ad magis inſtruendum adpellant, 352. natura ſua, niſi cum hoſtes fugiunt, non audaces, 354. Novam Civitatem obſident, 380. eorum fides, ex mente Silvii, qualis? 399, 547. vid. Auſt.
Auſtria, unde dicta? 6, ejus fines, 7. ejus latitudo & longitudo, ibid. ejus Duces, Prælatos & Proceres, veluti reges, in comitatu habent, 14. de primis ejus incolis & eorum Principibus fabula, 16. varia ejus nomina, 17. Corrodantia vocata, 20. Avariæ nomen ſortitur, 21. inter ejus incolas & Boioarios quando matrimoniis locus eſſe cœperit? 22 ad Imperium, mortuo *Eberhardo*, devoluta *Henrico* Duci Bohemiæ confertur, 22, 487. *Leopoldus* Marchio Imperatoris gener, 24. de eo quædam, 23. ſeqq. ejus filius *Leopoldus*, quænam monaſteria conſtruxerit. 26, 481. Agnetem Imp. Henrici filiam uxorem habuit, 27, 487. quot ex ea liberos ſuſceperit? ibid. Eorum hiſtoria, & quidem *Leopoldi*, 27, 28. Conradi, 28, Ottonis, 28, 29. Henrici, 30, 31. trium filiarum, 30. In Ducatum evecta, 32, 488. Privilegium inſigne ejus Ducibus conceſſum, ibid. a Frid. II. confirmatum, 33, 488. *Henricus* monaſterium Scotorum erigit, 35. Vid. *Scoti.* mortuus ſucceſſorem *Leopoldum* relinquit, 36. Is Bavariam a Conrado Imp. obtinet, 48. ei mortuo ſuccedit Henricus, qui a Frid. II. Dux creatur ibid. ab eodem Ottoni Friſingenſi reconciliatus, 63. ad Imperium devoluta, 95. ejus Status quid cum Frid. III. de Ladisl. Poſtumo decernunt? 113, 114. ab eo tutorio nomine recta, 118. Militum mores, 570. Capita neceſſitatum publicarum ad deliberandum propoſita, 837. Statuum reſponſum ad capita propoſita, 854. Poſtulata Statuum & ordinum ad Imperatorem, 860. ejus facies tempore tutelæ a Frid. geſtæ, 861. 862. Acta Comitiorum de a. 1441. & poſtulata, ordinum, 899. Ad poſtulata reſponſum Frid. 904. Conſtitutiones Comitiorum ab Ordinibus latæ. 948. ad eam regendam XII. viri ex ejus ordinibus leguntur, 954. Litteræ, quibus Fridericus iis poteſtatem facit Provinciæ moderandi, 977. Comitia Viennæ celebranda, 982. Capita Conſultationis ad deliberandum propoſita, 984. Comitia apud S. Hippolytum Viennenſibus indicuntur, 986. Capita rerum in iisdem transactarum, 992. item capita a XII. viris Ordinibus ad deliberandum propoſita, 998. Acta Comitiorum Cremſenſium, 1049. Neceſſitatibus publicis proſpiciendi ratio prima, 1074. altera, 1081. ratio tertia, 1083. Civitatum ad eas reſponſum, 1086. 1090. Statuum in cenſum extraordinarium conſenſus, 1093. Provinciæ Mareſchallus, quis? 1108. Conſiliarii, 1109. Prælati, 1110. Civitates, ibid. & 1111. Statuum & Conſiliariorum conſulta in caſtris ante Anger, 1116. Tabulæ pacis publicæ, 1131. Acta Comitiorum, quæ a. 1444. Vindobonæ celebrata ſunt, 1149. Rerum in iis geſtarum expoſitio, 1151. Capita, quæ civitates in tabulis pacis publicæ mutari voluerant, 1155. Tabulæ dictæ cur non fuerint receptæ? 1161. Norma, ad quam Fridericus ei tutoris nomine moderari voluit, 1168. Ei Status & ordines rationes opponunt, 1182. Prælatorum & Civitatum conſilium, quo moderationi Provinciæ melius conſuli poſſe exiſtimant, 1188. Conſiliariorum Friderici reſponſum, 1201, 1203. Civitatum ad ea reſponſio. 1207. Baronum Auſtriæ de rebus his controverſis ſententia, 1208. Status in comitiis Corneoburgenſibus Ladislaum Regem a Frid. III. efflagitant, 1307. Acta Comitiorum de die 13. Junii Cremſii 1448. celebratorum, 1326. de die 4. Novembr. ejusd. anni, 1336. de anno 1449. ibidem habitorum, 1363. de a. 1453. a Ladislao convocatorum, 1381. Ulrici Comitis Ciliæ ad Status & ordines litteræ, 1385.
Azo Eſtenſis, quare domo pulſus? 88. vid. Eſtenſis.

B.

Babylonii. iis dies unus quid, 746.
Badenſis Marchio matre genitus Auſtrali, Conradinum in Italiam ſequitur, 106. cum eo fugiente qua ratione detectus? 109. Captus ad Carolum deducitur, 110. ejus juſſu primus captivorum capite plectitur, 111. ei Conradinus quomodo parentaverit? ibid. *Jacobus* legatus a Frid. III. miſſus, 125. partibus Alberti Brandenburgici adhæret, 166. *Carolus*, pacem inter Frid. III. & Auſtrales, quibus legibus compoſuerit, 386.
Balduinus Hieroſolymorum quartus Rex, 51. Aſcaloniam capit ibid. Turcorum quinque millia trucidat, ibid.

Digitized by Google

Bamberga, ibidem Principum Germaniæ conventus, 52.
Bambergenſis Epiſcopus *Eberhardus*, 60. 68. Eccleſia Villacum poſſidet, 226. Ei Henricus II. quid dono dederit? 229.
Barbara Sigismundi Imperatoris uxor, ex qua domo? 187. peſte extincta, ibid. ab Huſſitis Pragam delata ſepelitur, 182. qualis? 181. conf. p. 539.
Baſilea, ex Concilio illic habito quis ad Conventum Francofurtanum miſſus? 126. Cum Concilio quis litem perpetuam habuit? 134. inter id & Bohemos pactiones, 407. Concilium inde Ferrariam transfertur, 678. Quare? 712. de ejus geſtis, 686. ejus hiſtoriam L'enfant ſcripſit, 687. de eo disquiritur, 711. quos Avinionem oratores miſerit? 722.
Bathor, Stephanus, Dacorum præfectus, ejus laudes, 819.
Bavaria, ejus Dux Ludovicus, ab eo Auſtriæ Proceres mutuum ſuſcipiunt, 342. Viennam venit, 408. Otto Ottonis filius feudum paternum accipit, 409.
Bawmehhauſen de Walmerod (Beniaminus) 666.
Beatrix Matthiæ Corvini uxor, 813. Neoſtadium cum legionibus Hungaricis quare ingreſſa? 818. ejus ex ſorore nepos, 819.
Beatrix Rainaldi Burgundiæ Comitis filia cui matrimonio juncta? 61.
Beneventum captum direptumque mœnibus privatur, 89.
Bentivolius (Anton.) capite quare truncatus? 238.
Berchtoltzdorff, 1111.
Bergamenſes, in minutiis quales? 55.
Bernardinus Senenſis inter beatos relatus, 173. ejus vita qualis? 174, 175, 535.
Bernardus Abbas Monaſterii Claræ Vallis Fridericum & Conradum Imperatori reconciliat, 46. expeditionem ſacram promovet, 50.
Bernhardus Cardinalis, 70.
Bertesdorff, 660.
Bertha, Princeps Auſtriæ Duci Poloniæ nubit, 30.
Bertoldus, gener Rudolphi, Sueviam obtinet, 37. partes ſoceri mortui contra Imperatorem tuetur, ibid. a Friderico profligatur, 38.
Bewls, 1111.
Beſſario Nicænus, 134. vir doctiſſimus multa opera Ariſtotelis in latinum vertit, ibid. ejus hiſtoria, 242. vid. Cardinalis.
Bizontium Burgundionum Metropolis, 62. qui ibidem legati Frid. Barbaroſ. expectaverint? ibid.
Blanca, cujus filia? 144. Sfortiæ uxor data, 146. *Perpetuam* pellicem necari curat, 157.
Blancha Marchioniſſa Lucenſis, quo nomine nota? 84.
Boccatius Joan. 38.
Bœcleri Joan. Henrici adnotationes in Hiſtoriam Aen. Silvii Auſtriacam, 475.
Bonfinius, ejus ad Philoſtratum præfatio, 810. Aberrationum veniam quare meritus? 811.
Bohœmia, ejus Dux Labeslaus, 61. regio diademate quanto honeſtatus? 63, 512. Rex Boleslaus Cæſarem in expeditione Italica ſequitur, 64. Brixianos expugnat, ibid. Proceres in quem gubernationem transtulerint? 181. Ejus legati, quid a Ladislao petiverint? 407. Ejus Rex Friderico III. auxilio venit, 642. Flagitantibus Ladislaum Regem Fridericus reſpondet, 1320, 1375.
Boioaria, 6. quousque olim protenſa? 32. Ejus civitates longe vetuſtiores quam Bohemiæ, 19. Dux *Henricus*, 42. hujus filius, quis? 43. Leopoldo Auſtriæ Marchioni a Conrado dono data, 48.
Boioarii, inter eos atque Auſtrales, quando matrimoniis locus eſſe cœpit? 22.
Boleslaus Rex Bohemiæ Frideric. Barbaroſſam in Italiam ſequitur, 64.
Boleslaus Rex Poloniæ, 62. a Frid. I. armis fractus, quæ pollicitus fuerit? 511.
Bonellus, Benedict. 550.
Bononia generali ſtudio a Frid. II. privatur, 90. Ejus cives auxilia Parmæ ferunt, 93 Epiſcopus Thomas legatus apud Cæſarem, 121. Cives quales? 236. 240. brevis hiſtoria, 237.
Borſius in Ducem evectus, 332. qua lege? ibid. de ejus meritis Silvius ſermonem habet, 333. ejus mater, 332.
Braccius, hoſtis Sfortiæ patris, a filio Sfortia bello fractus, quis fuerit? 154. Quid de Martino Papa dicere conſueverit? 155. Quomodo ſepultus? ibid.
Brandenburgenſis Marchio *Fridericus*, 127. *Albertus* a Frid. III. Imp. ad Conventum Francofurtanum legatus miſſus, 125. quid contra Norimbergenſes molitus fuerit? 165. ex partibus ejus qui ſteterint? 166. Exemplum fortitudinis, 420. 423. 165. Cum Auſtralibus ſentire creditur, 342. ad Frid. III. venit, 408. ductor & rector tractatuum inter Cæſarem & Auſtrales, 411. Quare litem ſuam cum Norimbergenſibus ſolis Principibus credere voluerit? 417. Quare eam in longum protrahi ſtuderit? 425. Pro eo in judicio Petrus Kenorrius perorat, 427. Ejus cauſſa num juſta fuerit? 434.
Bremenſis Archiep. *Hartvicus*, quare Regalia perdiderit? 58. *Artvigus*, 76. 506.
Breyn-

Digitized by Google

Breyn-Glöckl, unde dicatur? 554. 614.
Brixiani, quibus rebus intenti? 55. manu Bohemorum expugnantur, 64. eorum quædam caſtella direpta, 88.
Brixinenſis Eccleſiæ Pontifex, Nicolaus Cardinalis, 409.
Bruna, Moraviæ aliis civitatibus fœdere jungitur, 1214.
Brunduſium, 84.
Buchaim (de) 14.
Buda, inter eas Civitates, in quas Concilium Baſileenſe transferri debuit, nominata, 713.
Budweis, 862.
Budweytz, Matuſch von, 886.
Bulæus, ejus Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis, 677.
Bulgaria, 50. 78.
Bulgarus juris interpres, 67.
Burgundia, ejus Dux Bertholffus, 61. 63. Comes Rainaldus, ibid. ejus Metropolis. 62.

C.

Cacia (Stephan.) 692. 702. a patribus Concilii Baſileenſis legatus ad Henricum Britanniæ Regem miſſus, 706. laudatur, 735.
Cæſar, quibusdam eorum quid Romæ & quare negatum fuerit? 276. Cur coronando Romam illico ingredi non licuit? ibid. Ei tres coronas Theutonicam, Mediolanenſem & Romanam neceſſarias eſſe temere creditur, 288. Ante coronationem Romanam quare Cardinalibus cunctis non præferatur? 289. Ei num Reges viſitare liceat? 297. In campo Roncaliæ ante coronationem Romanam cur manſionem fecerit? 507. Ei in litteris ad Papam ſcribendis quid obſervandum? 675.
Cajeta, 694.
Calabria, ejus Dux Fernandus, 300. cujus filius? 298.
Calixtus III. Pontifex ſummus, 460.
Caloxum, oppidum, 163.
Capiſtranus Johannes, eo adnitente Bernardinus Senenſis in Catalogum beatorum refertur, 173. in Auſtriam rogatu Frid. III. miſſus, 176. Viennam venit, 177. ejus illic labores, 178. in Moraviam abit, 180. prælio contra Turcas intereſt, 402. gloriæ cupidus, 405.
Capitius Neapolitanus, 105.
Capitolium, eo Conradinus ſolenni pompa ducitur, 107.
Capua a Conrado IV. muris privatur, 96.
Cardinalis, *Rolandus* tit. St. Marci Presbyter, 70. *Bernhardus* tit. S. Clementis Presb. ibid. *Henricus* SCtorum Nerei & Achillei Presb. 72, 73. *Jacinctus* S. Mariæ in Schola Græca Diaconus, ibid. eorum Collegii nomine quale Imperat. Frid. III. prædicatum tributum? ibid. *Octavianus*, tit. S. Ceciliæ Presbyter, 73. *Wilhelmus* Papienſis Diaconus, 74. *Guido* Cremenſis Diacon. ibid. In Succeſſore Adriano eligendo diſcordes, 75. Quatuor ad Frid. II. miſſi, quomodo recepti? 88. quosdam Genua Romam tendentes Frid. II. intercipit, 90. Iis, quis geſtamen pilei rubri primus indulſerit? 98. *Julianus* S. Sabinæ, vid. *Julianus. Ludovicus Arelatenſis*, 126. Quales ex mente Gregorii Hamburgenſis? 127. *Biſſario*, quis? ibid. *Joan. Morienſis*, 132. Ad eos Alphonſus Rex Siciliæ legatos mittit, 135. *St. Angeli* ad Frid. III. legatus, 139. Sfortiæ collecto exercitu reſiſtunt, 158. Imperatori & Regi prælati, 289.
Carinthia, ejus Dux Henricus, 61. qui eam olim tenuerint? 230.
Carolus Magnus Imperator, quando Auguſtus ſalutatur, 292. ejus brevis hiſtoria, 760.
Carolus, Regis Franciæ Conſobrinus, Provinciæ Comes, ab Urbano IV. ad pellendum ex Italia Manfredum invitatus, 101, 527. cum 30. triremibus in Tyberin defertur, 102. Senator Romanus creatur, ibid. Rex Hieruſalem & Siciliæ, 102. ejus Conjux quis? ibid. Manfredum vincit, 103. Henricum Alphonſi Caſtellæ R. fratrem Papæ commendat, 105. Ejus Mareſcallus a Conradino cæſus, 106. Conradinum vincit, 109. quo ſtratagemate in prælio uſus? 108. Conradinum capite plectendum curat, 109. ſeqq. 527. Crudelitas ejus quomodo punita? 112. Ejus filius Carolus captus in Cataloniam deducitur, ibid.
Carolus Rex Franciæ, quid de Baſileenſi Concilio? 705.
Caſimirus obſes apud Frid. Barbaroſſam, 62.
Caſpar, pædagogus Ladiſlai Regis Hung. quis & qualis? 324. fugam intendit & capitur, 326.
Caſtella, ejus Regis ſoror Frid. II. conjungitur, 87. vid. Alphonſus.
Celeſtinus III., qua lege Henricum VI. in Italiam venientem confirmaverit? 80. Conſtantiam Roggerii Regis filiam ex monaſterio ſurripi curat, ibid. Henricum Imperatorem in Italiam revocat, 81. ei ſuccedit Innocentius III. ibid.
Celeſtinus IV. ſeptem & decem dies in Pontificatu vivit, 90.
Chalcedonenſis Synodus, quando celebrata? 756. Ei quot Sacerdotes interfuerint? ibid. auctoritatem Synodi qualem ſtatuerit? 764.
Chœrilus poeta, cujus res geſtas ſcripſerit? 5.
Chriſtina, Regina Sueciæ, 482.

Digitized by Google

Chriſtus, ejus Corpori Sacratiſſimo ſolemnia celebranda quis inſtituerit? 100.
Cicero, num venator? 694. ejus de philoſophia ſententia, 698.
Cilia, ejus Comitum cum Frid. III. Imp. pactio 115. *Ulricus* exercitum Imperatoris contra Pancratium ducit, 163. qualis? 213. 217. ejus pater *Fridericus*, qualis? 215. 216. conſpiratores Auſtriæ excitat? 214. *Hermannus*, 215. Comitatus ad principatus honorem evectus, 218. Fridericus cum Imperatore convenit, 219. ad eum legatum mittit, 221. Quid ei reſponſum? 222. Ulricus Imperatorem per legatos petit, ut caſtrum villæ Bertoldi reciperet, 152. Novam Civitatem obſidet, 382. ejus cum Cæſare colloquium, 385. ei Ladislaus Rex commendatur, 394. Quæ ei religio? 406. Solus omnia gerit, 447. ab Eyzingero loco deturbatus, 450. 1385. eum iterum recuperat, 457. a Ladislai Hunniadis familiaribus Albæ necatur, 464.
Cinburga, mater Frid. III. Imp. quando mortua? 667.
Cipern, Geſellshaft zu, ejus leges, 671. inſignia, ibid.
Clauſtriburgum novum, a quo conditum? 26.
Clemens IV. Papa eligitur, 101. prius Guido Fulcodii adpellatus. ibid. Quis fuerit, antequam ſe ad Eccleſiam contuliſſet ibid. Quibus legibus Regnum Hieroſolymitanum & Siciliæ Carolo contulerit? 102. Henricum Caſtellæ Principem Senatorem Romanum creat, 105. Quid de Conradino dixerit? 107.
Clivia, ejus Dux Hieroſolyma redit, 170.
Colimbrienſis Epiſcopus Joannes Leonoræ ductor, 245.
Colomanus Belæ Regis Hungariæ frater a Tartaris occiditur, 95. 525.
Colluccius, Secretarius Florentinorum laudatur, 755.
Colocenſis Archiep. 437. Raphael, 1361.
Colonia, urbs, unde nomen ſortita? 757. a quo condita? ibid.
Colonienſis Academiæ judicium, 677. 691. Archiepiſcopus Theodoricus, 678.
Columnienſes, 275.
Comes Palatinus Rheni Conradinum in Italiam ſequitur, 106. Quare eum deſeruerit? ibid.
Comitis dignitas quando inſtituta? 18.
Concilium, ei num Presbyteri intereſſe poſſint? 729.
Conradinus Henrici filius, 97. ejus patruus Conradus IV. ibid. immo pater, 527. a quo heres inſtituitur, 97. In Suevia educatus, cujus fuerit indolis? 104. Qui eum ex Principibus Germaniæ in Italiam ſequebantur? 106. Apud Piſas ingentes ei honores fiunt, ibid. Mareſcallum Caroli Regis Siciliæ fundit, 107. Romæ quomodo receptus? ibid. Eum Fridericus Caſtellæ Princeps in Sicilia, Sarraceni in Apulia juvant, 106, 108. a Carolo vincitur, 109. cum Marchione Badenſi quomodo detectus? 110. de capto deliberatio, ibid. ejus ante necem oratio, 111. obtruncatus, 112, 527. Vid. *Henricus Alphonſi frater*.
Conradus Dachoneus captus, 49. Dux Dalmatiæ factus, ibid. auxilia fert Frid. Barbaroſſæ, 64.
Conradus Friderici Ducis Sueviæ filius, Comes Palatinus Rheni creatur, 49. quam uxorem habuerit, ibid. Imperatorem Fridericum Germanum ſuum in Italiam ſequitur, 64.
Conradus III., 27. quo anno ætatis patrem amiſerit? 39. expeditionem in Aſiam ſuſcipit, 31. redux diem obit, ibid.
Conradus IV. Frid. II. ex qua conjuge filius? 84, 95. a patre rebus Germaniæ præpoſitus, 93, 95. Landgravium Thuringiæ juſſu Papæ Regem creatum a poſſeſſione regni Theutonici deturbant, ibid. adverſus eum crux prædicata, ibid. Neapolim capit, Capuam muris privat, Aquinum diripit, 96. Qualis? 97. Trinacria & Sicilia potitus, ibid. qua ratione vita privatus? ibid. quem teſtamento hæredem inſtituerit, 97.
Conradus Leopoldi March. Auſtriæ filius Pontificatum Patavienſis Eccleſiæ adeptus, 28.
Conringius, 504.
Conſtantia, Roggerii Regis filia, cum ea quid actum? 80. Regnum Siciliæ, mortuo Henrico VI., gubernat, 81. mortua, 83.
Conſtantia, Regis Caſtellæ ſoror, cui matrimonio juncta? 87. ejus fratres Henricus & Fridericus, 104.
Conſtantia, civitas, ibidem in Concilio Joannes & Benedictus Papæ deponuntur, 765
Conſtantinopolis, ei inſtans periculum, 307.
Conſtantinus, primus in honorem Sanctorum baſilicas exſtrui permittit, 22.
Corarius (Angelus) ad Papatum evectus, 133.
Corneoburgum, vid. Kornewburg.
Corſica: malis artibus ab Imperatore averſa, 67. Imperatori tributum pendet, 74.
Crembſium, Comitia ibidem celebrata, 1049. ſeqq. quantum in cenſu Provinciæ extraordinario conferat? 1111. alia Comitia a Frid. III. convocata, 1326. iterum, 1336.
Cremenſes a Placentinis injuriam paſſi, 67. Mediolanenſes contra Imperatorem juvant, 68. ab eo ſub poteſtatem redacti, ibid.
Cremonenſis Epiſcopus, 68. Urbs dotis nomine Sfortiæ collata, 146.
Croatia, ejus Dux Dachoneus, 49. *Nicolaus Comes*, ejus filia Comiti Ciliæ nubit, 215.

Crux

Digitized by Google

Crux, ea ſignati Brunduſii conveniunt, 84. eorum multi ibidem pereunt, 85. contra Frideric. II. & Conradum juſſu Innocentii IV. prædicata, 93. Qui eam ſuſceperint? 460.
Csapko, Joann., quis? 1027. Imperatori Friderico III. diffidationem mittit, ibid.
Csernahora-Moravus, de nobilitate cum Podiebradio contendit, 471.
Cumani, 58.
Cuſanus, Nicolaus, 693, 702.
Cuſpinianus verſionem Philoſtrati ſenioris ex Bibliotheca Corviniana poſſidet, 812.

D.

Dachoneus, Conradus, quis? 49. 498. vid. *Conrad.*
Dacia, vid. Dania, quæ hic per errorem hanc adpellationem accepit, 505.
Dalmatia, ejus Dux Conradus Dachoneus, 49. ejus Banus Matko de Talantz legatus ad Wladisl. R. Poloniæ miſſus, 831.
Dania, de ea contentio, 57, 503. ejus Rex Henricus a Frid. Barbaroſſa confirmatus, 63. 505.
Daniel Propheta ejus interpretes, 289.
Danubius, fluvius omnium Europæ maximus, 7.
Danzich, ibidem Plebanus Andreas Prutenus, 132.
Daun, Jorg von, 1325.
Delphinus Viennenſis Ludovicus, qualis? 117. Exercitum Gallorum contra Suicenſes ducit, ibid. Subditis Auſtriæ moleſtus, 118. Spoliatis, qui ſuam ſequuti fidem fuerant, domum revertitur, ibid.
Diana, de ea prius Phœbo nata, fabulæ explicatio, 748.
Dies, ejus apud Romanos diviſio civilis, 747.
Dinchelsbuhel (Nicol.) quis? 10.
Dorothea Sta, ejus Monaſterii Vien. præpoſitus; 571.
Drauner Bolffgang, 668.
Druchſes (Nicol.) Hubarum Magiſter 211. Landmarſchalh: 1117. *Haydenreich*, 1118.

E.

Ebersdorff, *Hans* von, 668. zum Landmarſchalh vorgeſchlagen, 858. *Sigmund*, 669.
Eberſtaft, Reinprecht von, 674.
Eccelinus, quis? 88. Ejus ſororius Salingerra, 89. Soncini obit, 101.
Eckertzau (Comes Ludovicus de) 669.
Ediſſa Meſopotamiæ Civitas perditur, 50.
Egenburg, quantum cenſus extraordinarii nomine contribuerit? 1111.
Egkartzau, Leopold von, 954.
Eizingeri potentia & auctoritate inter primos habiti, 14.
Eizingerus (Sigismundus) Alberti Ducis Marſchallus, 660. ejus ad Frid. Imp. litteræ, 890. Ulricus, ejus origo, 183. ejus fortunæ & fides, 184. cum fratribus inter gubernatores Auſtriæ ſuſceptus. 186. Regem Ladislaum dure teneri queritur, 194. Qui eum ſequuti fuerint? 195. ejus ad congregatos Auſtrales oratio, ibid. Quibus artibus Viennenſes ad partes ſuas pertrahere ſtuduerit? 204. Ejus ad Proceres Auſtriæ populumque Viennenſem oratio, 206. Capitaneus terræ aſſumitur, 211. Ejus ad Ungenadium epiſtola, 357. 540. ad Frid. III. litteræ, 878. ad ſtatus Auſtriæ contra Frideric. 895.
Electores ſuaſu Philippi Regis Franciæ Frideric. II. Imperatorem deſignant, 82. juſſu Innocentii Landgravium Thuringiæ pro Frid. II. excommunicato Imperatorem eligunt; item Wilhelmum Comitem Holandiæ, 93. diſcordes alii Alphonſum Caſtellæ Regem, alii Richardum eligunt, 100. Ad eos Frid. III. Norimbergam profectus, 117. Eorum ſex contra Eugenium fœdus pangunt, 121. ab eo penitus deficere volunt, 125. Quibus rebus impediti? 127., 128. Quidam vniti legatos ad Ferd. II. quare miſerint? 666.
Ellerbach, Purhart von, 669.
Eliſabeth ſancta, Regis Hungariæ filia, 85. cujus conjux? ibid.
Eliſabeth, Sigismundi Imperat. filia, ab Alberto conjuge vita defuncto prægnans relicta, 113. Ladislaum parit, ibid. eum cum Regni corona ad Frid. III. mittit, ibid. Ab ea omnes fere Barones Hung. deſciſcunt, 115. Ejus litteræ, quibus Ladislaum Alberti Archiducis Auſtriæ tutelæ commendat, 834. aliæ, quibus ſacram Hungariæ coronam Frid. Imp. pignori relinquit, 842. Poſoni commoratur, 843. Sopronium Imperatori pignori dat, 869. Ejus ad Frid. Imperatorem litteræ triplicis Argumenti, 915. Jus in regnum Hungariæ, 919 quid reſpectu coronæ ac Ladislai & filiarum ab eo petierit: 916. ſeqq. litteræ, quibus ea ſibi reddi poſtulat, 988. Ab urbe Viennenſi auxilia contra Wladislaum Regem flagitat, 1025. ei decreta, 1029.
Eliſabeth ſoror Ladislai poſtumi, 206. uberes lacrumas effundit, 210.
Emicho, Comes, 40.
Englgershauſer, Niclas, 955, 978.
Enns, Stet ob der, 1111.
Ens, civitas, 1111.

Digitized by Google

Entius Friderici II. filius extra matrimonium natus, quam matrem habuerit? 84. obſes, 87. Rex Sardiniæ quid geſſerit? 89. Parmæ relinquitur rebus Italiæ conſulturus, 91. a Bononienſibus captus in vinculaque conjectus moritur, 94, 104.
Erneſtus, pater Frid. III. Imp. quando mortuus? 667. qui cum eo equites creati? 668.
Eſenhaimer, Jorg, 884.
Eſtenſis Azo, quare domo pulſus? 88. Ei Ferraria nomine Eccleſiæ gubernanda traditur, 89. Marchio Borſius in Teutones liberalis, 233. vid. Borſius. Domus laudes, 333. *Nicolaus*, quo caſu labefactatus? 334. Ei ſtatua equeſtris in foro Ferrarienſi erecta, ibid.
Etruria, eo partem militum Frid. I. mittit, 69. ejus Dux Philippus Frid. I. filius, 81. Etruſci ante Parmæ portas obtruncantur, 93.
Eugenius III. Principes ad expeditionem cruciatam concitat, 50. quo in Conradum animo fuerit? 52. ad eum quales litteras dederit? ibid. Cur ab Imperatore Frid. diſſenſerit? 57.
Eugenius IV. Martino ſuccedit, 114. Quæ ei regiones parent? ibid. Colonienſem & Trevirenſem Archiepp. deponit, 120. contra eum, quid in conventu Francfordiæ decretum? ibid. Principum Germaniæ ad eum legatio, 123. quid reſponderit? 124. quos ad Colon. & Treviren. Eccleſiam promovere voluerit? 125. Qualem eum Gregorius Hamburgenſis deſcripſerit? 127. mortuus 132. olim Gabriel dictus, 133. ejus res geſtæ, 133. ſeqq. animi corporisque dotes, 134.
Euripides, ejus de obloquentibus opinio, 783.
Eutropius, quid de Aureliano 288.
Evangelium, quid dici poſſit? 3.
Evariſtus Papa, 807.
Eybeck, Erhart, ejus & ſociorum ad Frid. III. diffidationis litteræ, 891.
Eyſtetenſis Epiſcopus *Gerhardus* Frid. Barbaros, in Italiam ſequitur, 64, 68. *Joan.* ad Frid. III. venit, 408.

F.

Fannas, 17.
Faventia, a Frid. II. capta, 90.
Felix ex Duce Sabaudiæ anachoreta factus in Pontificatum ſummum evehitur, 114, 137. Quæ ei regiones paruerint? ibid. ad ejus partes tres Electores inclinati, 117. Pacem a Nicol. V. petit, 137. legatione per ſuum territorium accepta Papatum reſignat, ibid. ejus defenſio, 780. ejus laudes, 781.
Ferdonenſis Epiſcopus, 68.
Ferraria a Frid. II. ſubacta, 88. ibi Frid. III. moratur, 233. Concilium Baſileenſe eo translatum, 677, 732.
Flandria, ejus Comes, quid Carolo Regi Siciliæ circa Conradinum captum ſuaſerit? 110.
Flaſconis mons, 82, 87.
Fledenniczer, Ulreich, 669.
Fledrit (Ulricus de) pædagogus Ladislai, 652.
Florentia, concilium Baſileenſe eo translatum, 677. vid. Florentini.
Florentini, nobiles, quinam a populo ejecti 89. Conſentientibus Gibellinis extorres Guelfos reducunt, 98. horribili ſtrage debellantur, 99. a Philippo Duce Mediolani bello preſſi, 144. Quales? 238. Urbis deſcriptio, 250. Frid. III. ibid. quomodo exceptus, 250. eorum mores in eligendo Cancellario laudati, 327.
Folkenſtorffi, 14.
Fortenſtein, Graf Paul von, 668.
Fortunarius, Vulcanus, Frid. III. Secretarius, 655.
Francia, ejus Rex *Ludovicus* dona ad Cæſarem mittit, 67. *Philippus*, quali in Innocentium IV. animo? 91. Ejus ſuaſu Frid. III. Imperator eligitur. 82. Carolus à Frid. III. ad bellum contra Suicenſes invitatur, 117. adverſus eum exercitus decernitur, 118. Franciæ brevis hiſtoria, 755. Regum genealogiæ particula, 762. Regnum in orientale & occidentale diviſum, 6. utriusque termini, ibid.
Franci, unde & quo progreſſi? 6.
Franciſci SCti. fratres de obſervantia, 661.
Francofordia, Francofurtum, ibidem Conradus Staufenſis in Imperatorem eligitur, 47. Ejus incolæ Imperatori adhærent, 126.
Frunawer, 560. contra eum, qui a Cæſare accerſuntur? 635.
Freinſtadt, Civitas Auſtriæ, 1111.
Freinſtadt, Nicolaus von der, 1297.
Freinſtein, arx, 973.
Fridericus, Alphonſi R. Caſtellæ frater in Africam abit, 104. cum Saracenorum copiis in Siciliam venit; 106. magnam ejus partem pro Conradino occupat, ibid.
Fridericus I. Imp. ejus parentes, 48. Henrico de domo boni conſilii bellum denunciat, 49. Conradum Dachoneum captum liberaliter dimittit, ibid. Conrado Bertoldi Ducis filio bellum infert, 49. Conradum Imp. in Aſiam ſequitur, 50. ornamenta Cæſarea ab Imperatore moribundo accipit, 53. Imperator electus, 56. Quare? 55. qualis? 56. Contentionem de regno Danorum componit, 57. Diſſenſio inter eum & Papam unde orta? ibid. In quibus Eccleſiæ paruerit? ibid. a Genuenſibus qualia dona acceperit? 58.

Digitized by Google

58. In Italiam proficiſcitur, 57. Ejus res geſtæ in Italia, 58. ſeqq. Summum Pontificem obvium habet, 59. Romæ coronatus, ibid. Quos expeditionis habuerit Comites? 60. quam uxorem duxerit? 61. in Polonos, Pomeranos, Ruthenosque bellum, 62. Burgundiam & Arelatenſem provinciam dotales accipit, 61. Legatos Conſtantinop. item Regis Angliæ excipit, 62. a quibus juramentum fidelitatis exegerit? 62, 63. præclare ab eo geſta 63. Quos in expeditione Italica Comites habuerit? 64. Mediolanum capit, 65. Quot eum Epiſcopi in caſtra ſecuti ſint? 66. leges feudorum declarat, 67. ad res indicandas & ſanciendas interpretes juris adhibet, 67. In Genuenſes arma promovet, 67. Varios urbes Italiæ capit, 68. in Germaniam redit, 69. Tertium in Italiam venit, ibid. Quarta expeditio Italica, ibid. Quas urbes expugnaverit? 69. Mediolanenſibus victoriam relinquit, 70. Adriani ad eum epiſtola, ibid. Legatos Pontificis ſummi contumelia afficit, 71. Ad eum placandum quinam miſſi? 72. Quinta in Italiam expeditio, 73. Odii in Papam cauſſæ, 73. Cardinalium quatuor ad eum miſſorum oratio, 74. ab eo Cardinalis Octavianus ad ſummi Pontificis dignitatem evehitur, 75. Venetias venit, 77. Expeditionem contra Turcas ſuſcipit, ibid. flumen ingreſſus enectus eſt, 78. Quodnam id flumen fuerit? 520. ejus filii Henricus atque Philippus, 78. Corporis animique dotes, 78. item aliæ virtutes, 79. Quomodo a Regibus Europæ cultus fuerit? 80.

Fridericus II. quando natus? 81. cum patre Henrico in Italiam proficiſcitur, ibid. viginti annos natus Imperator deſignatur, 82. Romæ ab Innocentio coronatus, ibid. A quo ei Theotoniæ corona impoſita? 83. In civitate Aquenſi iterum coronatus, ibid. Qualis in Eccleſiam Romanam? 83. Joannis Regis Hieruſalem filiam matrimonio ſibi jungit, 84. Ex ea quem filium ſuſceperit? Quos ex alia conjuge? ibid. Quos extra matrimonium? ibid. Expeditionem in Aſiam promittit, 84. Promiſſa, morbum ſimulando eludit, 85. excommunicatur, 84. 85. Pacem a Papa, qua lege obtinet? 86. Fratribus B. Mariæ Theotonicorum Pomeraniam & Pruſſiam vendicandam confert, ibid. Pontifici ſummo auxilia fert, 87. Henricum filium in cuſtodiam datum ſtrangulari jubet, ibid. Quæ ejus altera conjunx 87. Iterum excommunicatus quid fecerit? 88. 89. 90. Lateranenſe concilium a Gregorio indictum impedire ſtudet, 90. Quem ad ſynodum Lugdunenſem miſerit? 91. Qualem in locum Parmæ urbem ponere voluerit? 92. ſplendor in caſtris, ibid. Electores ſucceſſorem ei eligere jubentur, 91. Quis electus? 93. a Parmenſibus vincitur, ibid. a Manfredo ex concubina filio ſuffocatus creditur, 94. duplex de morte ejus opinio, ibid. qualis & quantus? 95. 525. Ejus filii quinque quali morte perierint? 104. Cuſani de eo judicium, 524.

Fridericus III. ejus rerum geſtarum hiſtoria, 1. belli, quod Auſtrales adverſus eum geſſerunt hiſtoriam conſcribere jubet, 4. Erneſti Ducis Auſtriæ filius, 6. 112. Forma corporis, 298. ejus tutor quis? 6. Hieroſolymam petit, 113. Tutor Ladislai Poſtumi, 113. 118. Imperator eligitur: 114. Aquisgrani decem & ſeptem Principibus præſentibus coronatur, 115. Ad eum Proceres Hungariæ legatos mittunt, 120. Electorum fœderatorum ſex ad eum legatio, 121. Quinam apud eum Pontificis legati? ibid. Viennæ ſe continet, 130. Ejus ſomnium de Thoma Cardinale Bononienſi, 136. 296. in ducenda uxore circumſpectus, 168. *ſeqq.* quibus legibus cum Eleonora Portugal. matrimonium contraxit? 170. Sacerdotes ab eo ad Eleonoram miſſi a latronibus excutiuntur, 176. Legatos in Italiam mittit, 182. 541. Quos Auſtriæ Rectores elegerit, 186. 546. In Italiam venit, 231. A Venetis quomodo exceptus? ibid. Ferrariæ, qui eum convenerint? 234. ſeqq. Bononiam venit, 241. Florentiam, 250. ibi quomodo exceptus? 251. Senis ab eo Romam ituro Legati Papæ juramentum exigunt, 257. ibidem, quo urbis loco ſponſæ adventum manſerit? 269. Viterbii ei quid contigerit? 273. Romam adpropinquans quomodo exceptus? 275. urbem, qua pompa ingreſſus? 277. ejus ad Pontificem ſummum contra Auſtrales oratio, 282. Papæ in hanc rem conſilia, 287. In Regem Lambardiæ coronatus, ibid. Ei per manus Papæ Leonora rejuncta, 287. Romanam coronam quibus cærimoniis acceperit? 290. Quare in palatio Papali detentus? 295. Neapolim profectus, 298. ibidem quomodo habitus? 299. Ab Eleonora quare abſtinuit? 302. Ab Alphonſo ſtolam albam quare acceperit? 306. Hungarorum Auſtralium & Moravorum ad eum litteræ, 322. Mutinam & Regium in Ducatum erigit, 337. Quomodo a Venetis exceptus? 335. In Nova Civitate obſidione ab Auſtralibus cinctus, 381. Conditiones pacis, 386. Mitis, 393. Ejus religio quare accuſata? 427. aliis *quartus* aliis *quintus* dictus, 479. Exercitus, quocum ad Novam Civitatem venit, deſcribitur,

Digitized by Google

tur, 569. A Viennenſibus in urbem non immiſſus, 613. Num eloquens? 624. In victu qualis? 638. Urbem quo ordine ingreſſus? 635. Religioſus, 638. In caſtro Viennenſi obſidetur, 641. ad eum liberandum conatus & conſilia, 644, 645. *Diarium* ejus manu exaratum, quando mortuus? 656. quamdiu imperaverit? ibid. quando regnare cœperit? 667. Qui cum eo equites creati? 668. eorum quæ Venetiis emit, index, 670. Rex Romanorum quando electus? 673. ejus Symbolum, 675. Coronam Hungariæ ab Eliſabetha Regina pignori accipit, 842. Ei prædicatum quale tributum? 838. Inter eum & Eliſabetham de gubernanda utraque Auſtria pactorum tabulæ, 845. præſidiariorum Provinciæ contra eum querelæ, 894. Eizingeri, 895. in adminiſtranda Auſtria qualis? 938. ſeqq. Norma, ad quam tutoris nomine Auſtriæ moderaturus erat. 1168, 1203.

Fridericus Conradi Imp. filius baltheo cingitur, 62. Ejus amita quæ? ibid. Imperatorem in Italiam ſequitur, 64.

Fridericus patruus Frid. III. Imp. ejus tutelam gerit, 112. moritur, 113. Ejus filius Sigismundus, ibid.

Fridericus I., ex oppido Stouphe Dux Sueviæ, 36. ad curiam Imperatoris ſe confert, 37. res ab eo geſtæ, ibid. Sueviæ principatum adipiſcitur, 38. Fridericus & Conradus filii ibid. Conjux Agnes Henrici IV. filia, 37.

Fridericus II. Dux Sueviæ, quo anno ætatis patrem Fridericum amiſerit? 38. apud avunculum Henricum V. inconcuſſa fide permanet, 39. de eo proverbium, 40. Limburgum obſidione liberat, 41. item Norimbergam, 42. Juditham Henrici Ducis Bavariæ filiam uxorem ducit, 43. Ei a Duce Bavariæ inſidiæ ſtruuntur, 45. ab Honorio excommunicatus, 46. Fratrem Conradum ad faſtigium Imperiale evehi procurat, 47. ejus conjuges & liberi, 48. ſuſceptam a filio cum Conrado fratre expeditionem ægerrime ferens moritur, 50.

Friſinga Boioariæ, 54. Epiſcopus judicio contra Mediolanenſes celebrato intereſt, 68. Joannes, 379. Apoplexia tactus Viennæ decedit, 411. Nicodemus, 954.

Friſingenſis Eccleſia multa in Auſtria poſſidet, 14.

Fuchsberger, Frid. III. conſiliarius, 1203.

Fucinus Lacus, 108.

Fullendorffius, (Mich.) ſecretarius Frid. III. 182. Rottenburgio Suevus Senis mortuus & ſepultus, 244.

Fundorum Comitatus B. Petro a Frid. II. dono datus, 83. cujus pars antea cenſitus fuerit? ibid.

Furſtenwalder, Gorg. 668.

Fux von Fuxberg Baro 669. Gorg. ibid.

G.

Gailarda, capta deletur, 59.

Galeaz (Joan.) Dux Mediolani creatus, 142. Quæ ejus vox in primis laudatur? 755.

Gallia, ad ejus Regem Philippum Alexander III. Papa migrat, 75.

Galliacius Franc. Sfortiæ filius in ætate tenella ad Imperatorem miſſus animum virilem prodit, 235.

Gallicus Martinus laudatur, 693.

Galitz (Pangrez von) 1118. ejus & Sociorum diffidatio ad Senatum Vindobonenſem miſſa, 1324.

Gara (Ladisl. de) 434, 1297.

Gebennenſis lacus, 38.

Genante in Wien, eorum quod officium? 1127.

Geniſius Paulus dux belli fortiſſimus, 825.

Gentilottus (Joan. Benedict.) 550. 556. Dialogos Æneæ Silvii edere vult, 686. Romam Vienna evocatur, 687.

Genua contra Philippum Ducem Mediol. rebellat, 146. qualia Frid. I. dona dederit? 58. contra eam Piſani claſſem armant, 105.

Gerbelius (Nicolaus), 810.

Gerdrudis, Princepa Auſtriaca Duci Bohemiæ nubit, 30.

Gerdrudis, filia Lotharii Imperatoris, Henrici Boioarii conjux & Henrici pueri mater, 30. Henrico Auſtriæ Marchioni nubit, 31.

Gerebus (Petrus) 819. Mathias, 825. Mathiæ Corvini conſobrini, 826.

Gibelingi, quales? 53. Unde dicti? 54, 499. Ubi & quando Ghilini dicti? 55. iterum in Italia ſæviunt, 82, 89. Florentia potiuntur, 94. Duces eorum Conradinum ſalutatum veniunt, 106. Conradino ſeſe conjungunt, 107. Etruſci, Longobardi & Romandioli, ibid.

Giskra Bohemus Wladislao adverſatur, 116. ejus ſocietatem Joan. Hunniades ſibi adjungit, 405.

Gmunden, Civitas Auſtriæ, 1111.

Gonzaga (Joan. de) Mediolanum defendit, 147.

Græcium, caput Styriæ, locus amœnus, 600.

Grætium Reginæ, ibidem Barbara Sigism. Imperat. conjux moritur, 181.

Gravenacker (Ulricus) exercitus Frid. III. Capitaneus, 635.

Gray (Georgius de) 569.

Grego-

Gregorius VII. ejus in Henricum, Imp. odium, 37.
Gregorius IX. quomodo Frid. II. Imp. ad expeditionem in Aſiam excitabat? 84. adverſus eum Romani rebellant, 87. Concilium apud Lateranum indicit, 90. moritur, ibid.
Greiſſenecker (Hans) 670. quis? 672.
Gremperius (Joan.) a Wladiſlao Rege Ungariæ librum dono obtinet, 811.
Grewtſchenſtein, 838.
Guelfo, Noricorum Dux, 26.
Guelfo, Svevus, 50.
Guelfones, Guelfi, unde dicti? 54. 499. quales fuere? 53. iterum ſæviunt, 52. 89. Florentia ejiciuntur, 94. Frid. II. morte cognita in Gibelinos crudeles ſunt, 98. Florentiæ cum Gibelinis haud diu concordes, ibid. profliguntur a Conradino: 107. Eorum implacabilis hoſtis, quis? ibid.
Guido Cremenſis Papa a Frid. I. Imperat. fieri jubetur, 76. Paſchalis dictus paucum poſt tempus moritur, ibid. Joan. Sirmienſem ſucceſſorem habet, ibid.
Guido Forerianus Gibellinorum ductor, 107.
Guido Novellus Florentiam tenens terminos ditionis Manfredianæ prorogat, 100. Patrimonium Petri populatur, 101.
Guilhelmus Siciliæ Tyrannus, 54.
Guithmannus Eccleſiæ Magdeburgenſi a Frid. Barbaroſſa præfectus, 57. ab Anaſtaſio confirmatur, ibid.
Güns, Civitas Hungariæ, 1230. a Frid. III. tenetur, 1293.

H.

Haidenreichſturn (Comes Laurentius de) Hungarus, 1225. ejus ad ſenatum Vindobonenſem litteræ, 1245. ad Frid. III. orator mittitur, 1297.
Halberſtadienſis Epiſcopus Uldaricus, quare Regalia perdidit? 58.
Hamburga, Civitas Auſtriæ, eo ſe Frid. III. confert, 116. a Matthia Corvino R. Hung. caſtrum expugnatur, 815.
Hamburgenſes, 370.
Hamburgenſis (Gregorius) qualis. 123. legatus ad Pontificem miſſus qualem orationem habuerit? ibid. Ejus mores, 124. quæ Papa dura dixerat, Electoribus refert, 127.
Hanchrauter Auſtriam populatur, 195.
Hansgrafius, Viennæ quis? 609.
Hardeck, Ulricus, ejus & ſociorum diffidatio, 891.
Hardt von der, 686.
Harracher (Baro Leonhard.) 669.
Haſſelbach (Thomas) quis? 10, 214. viginti & duos annos Iſaiæ primum caput legit, 11. Legatus ad Papam miſſus, 228.
Haſſia (Hainr.) de Theologus Vienn. 10.
Haſſia Landgraviis Thuringiæ paret, 85.
Haſta, urbs, 69.
Hebræi, eorum in Nova Civitate magna copia a Frid. III. protegitur, 567.
Helbach (Caſpar von) 884.
Henricus, Alphonſi Regis Caſtellæ frater, patria ejicitur, 104. in Galliam indeque in Angliam tranſit, 105. ad Conradinum ſe confert, ibid. quibus artibus ad res Conradini in Italia reſtituendas uſus? 105. a Carolo R. Siciliæ quid beneficii acceperit? ibid. Hiſpanorum manum conducit, 107. Ejus in prælio contra Carolum commiſſo quæ partes? 109. captus cum reliquis captivis obtruncatur, 112.
Henricus Dux Bavariæ, 42. Lotharii Imp. filiam uxorem habet, 43. Friderico Duci Sveviæ inſidias ſtruit, 44. qualis apud Theotones habetur? 45. Beneventum vi captum Papæ reſtituit, 46. Ornamenta Regalia Conrado reddere cogitur, 47. Hoſtis in conventu Principum declaratus, 45. in Saxonia moritur, ibid.
Henricus Conradi Imperat. filius conſors Regni, Francofordiæ delectus, 50. in reditu patris ex Aſia moritur, ibid.
Henricus Frid. II. filius, 84. contra patrem conjurat, 87. damnatus proditionis interventu Principum vitam retinet: ibid. ejus mater quis? 97. Ejus filius Conradinus, ibid. conf. 527.
Henricus II. inter ſanctos relatus, 52. quid Eccleſiæ Bambergenſi dono dederit? 229.
Henricus IV. Guibertum Ravennatem ad R. Pontificatum evehit, 37. apud Leodium vita defungitur, 39.
Henricus V. imperium ſuſcipit, 39. a Papa excomunicatus, ibid. Calixto II. inveſtituram Epiſcoporum reſignat, 39. extinctus, 42.
Henricus VI. Imperator ab Electoribus deſignatus, 80. a Celeſtino, quibus conditionibus confirmatus. ibid. Pontifici Tuſculanam urbem tradit, 80. Conſtantiam Roggerii Regis filiam uxorem ducit, ibid. ex Italia in Alemaniam Neapoleos obſidione ſoluta redit, 81. Ei Fridericus filius naſcitur, ibid. a Papa in Italiam revocatur, 81. Sicilia potitur, ibid. moritur, 81. uxorem & filium Innocentio III. commendat; Philippum Ducem Etruriæ tutorem filio ultima voluntate conſtituit. ibid.
Herbipolis, ibidem Frid. Barbaroſſa matrimonium contrahit, 61. quales eum hic legati adierint? 62. ejus Epiſcopus Gerhardus Frid. Imp.

Digitized by Google

Imp. in Italiam ſequitur, 64. Epiſcopus Norimbergenſes copiis juvat, 165, 424.
Herintz (Stywar von) 884.
Herlemsperger, Caſpar, 884.
Heſiodus, quotnam hominum genera eſſe adſeveraverit? 810.
Hieronymus 692. 729.
Hieroſolymitani equites, quo loco in Germania habeantur? 294: Vid. Cipern. eorum officia, 667.
Hinderbach (Joan.) Legatus Imperatoris Frid. III. ad Mediolanenſes, 147. ad Venetos, 228. in Schola Patavina præſente Cæſare Doctoratus inſignia capeſſit, ibid. Hiſtoriam Frid. III. continuat, 550. ejus vitæ brevis hiſtoria, 549. Epiſcopus Tridentinus, 551. de ejus hiſtoria editoris judicium, 554.
Hippolytus Aragonius decimo ætatis anno Strigonienſis Metropolita deſignatur, 819. trium Regum nepos, ibid.
Hiſpani, eorum manus ab Henrico conducta, 107.
Hiſtoria, ejus ſcriptores, utrum Reipublicæ utiles? 1, 3.
Hohemberg, Steffan von, 954, 978. 1090. 1109.
Hollandia. ejus Comes Wilhelmus in locum Landgravii Thuringiæ Rex Alemanorum eligitur, 93. a Friſonibus in bello cæſus, 100. Imperator jam nominatus baltheum militare ſumſit, 517.
Holmienſis Bibliotheca, 482.
Holzer (Wolffgangus) quis? 587. Ductor, rectorque Populi Viennenſis electus, 608. imprudenter jocatur, 624. qualis? 658.
Holzler (Conrad.) quis? 581, 613. 865. ad Auguſtam vocatus venire non vult, 542. ad gubernandam Auſtriam cum aliis nominatur, 955.
Horningenſis (Udalricus) Monachis Limpurgenſibus modo ingenioſo cibaria extorquet, 41.
Hornſtein juſſu Imperatoris expugnatum diruitur, 130.
Hubarum Magiſter, in Auſtria, quid? 211. 674, 840.
Hugo Juris interpres ex Schola Bononienſi, 67.
Hungaria, ad eam orientalis Francia protenſa, 6. quæ Auſtriæ ſuppeditet? ibid. ad Silvam Viennenſem porrigitur, 7. olim Pannonia dicta, 18. 760. Ejus Rex legatos ad Imperatorem mittit, 67. per eam Frid. Imp. in Paleſtinam proficiſcitur, 78. Ejus Regis filia Eliſabeth Sancta, 84. Num Bela Rex Frid. II. parere recuſarit? 95. 526. Ejus Rex Ladislaus poſt obitum, patris naſcitur, 113. Wladislaus occumbit, 119. in ea Jacobus de Marchia diu evangelizat, 176. de ejus Rege viſo quid Dux Venetorum? 339. ejus vires & potentia, 444. qua lege Hunniadi gubernanda relinquitur? 450. Ejus Gubernatoris quædam jura? 458. Ejus ſub Matthia Corvino facies, 824. Corona, 844. Tabulæ pacis cum Friderico, 1292. quos ad Cæſarem oratores miſerit? 1297. quorundam Prælatorum & Comitum nomina, 1361.
Hungari, 6. eorum Dux Rolandus Auſtralibus præeſt, 20. Sagittarii, 63. in eos Frid. II. Tartaros advocaſſe credebatur, 95. 525. quidam a Frid. III. Poſonium evocantur, 116. bellum contra Turcas hortante Juliano decernunt 119. eorum XL. millia cæſa inter quos Prælati & Barones multi, ib. Quos ad Imperatorem legatos ad Ladislaum repetendum miſerint, 220. iis quid reſponſum? 221. petitis inhærent, 222. Nobiles aliqui Frid. III. in Italiam comitantur, 228. eorum ad Auſtriacos litteræ. 374. Ladislaum Viennæ degentem adeunt, 399. Dona Regi qualia porrigunt, 400. Conventum Viennæ celebrant, 434. Regi fideles, 461. n. Scythiæ populus, 760. Eorum exercitus ſub Matthia Corvino qualis? 821. militum laudes, 823. in caſtris caſtitas, 824. Quos ad Wladislaum Poloniæ, electum Regem Hung. legatos miſerint? 831. Sigismundo, ut poſt obitum ejus, Eliſabetha filia in regno ſuccederet, promittunt, 919. contra eos querelæ a Viennenſibus ad Imp. Frid. III. perlatæ, 1224.
Hunniades (Joan.) Gubernator Hungariæ, Vaivoda Tranſylvanus, 374. ejus laudes, ibid. quali in Fridericum III. animo fuerit? 375. quid adverſus eum dictum? 404. Giſkræ Societatem ſibi jungit, 406. qua lege Hungariam gubernandam retinuerit? 449. Eum comes Ciliæ quare criminatus? 457. eius vitæ inſidiæ ſtruuntur, 458. ſeqq. Turcas ad Albam vincit, 462. mortuus, 463. ejus laudes, 465. querelæ contra Frid. Imp. ad Senatum Viennenſem perſcriptæ, 1246. ad eas quid reſponſum, 1252. Viennenſes, ne Friderico auxilia contra ſe ferant, monet, 1266. Reſponſum, 1269. Auſtriæ ad eum oratores, 1272. Pactorum cum Friderico vadem Ciliæ Comitem poſtulat, 1278. Ejus Conjunx quomodo a Ladislao Rege habita? 464. Ejus filius Ladislaus, vid. *Ladislaus Hunniadis filius.* Matthias, vide *Matthias Corvinus.*
Huſſitæ, eorum nonnulli a Capiſtrano revocantur, 180. iis Podiebrat adhæret, 181.

eorum

Digitized by Google

eorum ſacerdotes Barbaram Imperatricem Pragæ ſolemniter ſepeliunt, 182. a Colonienſi Archiepiſcopo in auxilium vocantur 347.

I.

JAcobus juris interpres ex Schola Bononienſi 67.
Jaurinenſis Epiſcopus *Auguſtinus*, 322. ad Ladislaum Viennam miſſus, 399. ad Frid. III. orator, 1297. *Arx* a Frid. III. tenetur, 1273. Epiſcopo eidem tradita, 1294.
Iconium, prima Lycaoniæ urbs, 51.
Idungspewgen, 862.
Iglauia, Civitas Moraviæ, 1214.
Imola, Joan. de 716.
Innocentius IV. natione Genuenſis, gente Fliſca, Papa Romanus, 90. de eo Frid. II. opinio, 91. Imperatorem excommunicatum deponi jubet, 92. Ejus legatus Parmam ſumma vi defendit, 93. Eum Manfredus Regni Neapolitani dominum veneratur, 97. quare Siciliæ totius imperium non obtinuit, 98. mortuus, ibid. qualis & quantus? ib.
Inzesdorff villa, 642.
Jörger Wolffgang, 668.
Joannes Anniæ filius, 21.
Joannes Rex Hieruſalem & Tyri ad Frid. II. ſe confert, 84. cui filiam unicam matrimonio conjungit, ibid. quid. dotis nomine dederit? ibid. partes Eccleſiæ contra generum tuetur, 86.
Johannitæ eorum bona per Italiam a Frid. II. direpta, 90.
Jole conjux Johannis Regis Hieruſalem, 84. Ex ea natus Henricus, ibid. obit, 87.
Jordanis Florentiam gubernat, 100. a Carolo Andegavenſi captus, 104.
Jovius Paulus, 502.
Iſchper, 852.
Iſidorus Hiſpalenſis, ejus ſententia de montibus Appeninis, 249.
Italia, ejus magno malo regnum a Sacerdotio dividitur, 72. Ejus Epiſcopi & Abbates homagium præſtare Imperatori coguntur, ibid. in expeditiones evocantur, 73. in ea ſub Frid. II. odia Guelforum & Gibellinorum in primis exardeſcunt, 89. fames multos hominum extinguit, 90. eam Æneæ Silvii ætate maximam partem illegitimi gubernant, 335. Ejus Principes cur pacem componere noluerint? 330. ejus laudes, 703, 704.
Judæiſapta (Marchio de) 16.
Judenburg, 865.
Juditha, filia Frid. Ducis Sveviæ, cui nupſerit? 48.
Julianus Cardinalis in Hungariam venit, 115. Matrimonium inter Wladislaum & Eliſabetham conciliare vult, 116. Fridericum III. Hamburgæ adit, ibid. Viennam venit, 116. Hungaros contra Turcas excitat infeliciter, 119. in eodem bello vitam finit, ibid.
Jutha ab Alexio Conſtantinopolitano intercepta, 26.
Jutha Marchionis Montisferati uxor, cujus filia? 30.
Juvenalis, ejus monitum de vivis, 716.

K.

KAllnperg, Pfleger zum, 838.
Kappel (Artungus de) in Hungariam miſſus, 220. Vid. Artungus.
Katzenſtain in Hungaria a Frid. III. tenetur, 1293.
Kauffdorffer (Joan.) quare notatus? 584.
Kegl, Thoman, 885.
Kienberger (Jacob.) 862. *Sigmund*, 670.
Kirchaim (Joan de) 571. ad Frid. III. miſſus. 616. 618.
Kirkberg (Graf Eberhard von) 669.
Kloſterneuburg, Probſt Jorg. 954. quantum cenſus extraordinarii nomine contulerit? 1111.
Kochheim (Joan.) a Statibus Hung. ad Frid. III. miſſus, 1240.
Konig (Guſtav. Georg.) laudatur, 829.
Koler (Petr.) 1294.
Kornewburg, quantum cenſus extraordinarii nomine contulerit? 1111. Ibidem comitia Auſtriæ, 1299.
Krakan, Wenzla von, 886.
Kray, Hanns, 886. (Conrat von) Hofmeiſter bey Frid. III. 917.
Kreig (Leopold von) 668.
Krembnitz (Peter von) 886.
Krembs, vid. Cremſium.
Kreutz (Abbt zum heiligen) 954.
Kulpiſius, 475. Bœckeri diligentiam notam facit, 830.
Kunach (Georg. de) 569.
Kunringen (Hanns von) 669.
Kyemſee, ibidem Epiſcopus Sylveſter, 846. Ejus opera Frid. III. utitur, 1042.

L.

LAa, Civitas Auſtriæ, 1111.
Lactantius, religionem unde deductam putet? 719. ejus definitio Sapientiæ, 781.
Ladislaus Banus a Frid. III. in carceres conjectus, pro eo Eliſabetha intercedit, 918. quare captus? 925.
Ladislaus Huniadis filius a Comite Ciliæ impetitus, 464. Regem Budam ſequitur, 466.

466. ob cædem Comitis Ciliæ a familiaribus ſuis patratam in carcerem conjectus, ibid. ad Supplicium tractus vix quatuor ictibus capite privatur, 167.
Ladislaus Poſthumus coronatur, 113. in Auſtriam mittitur, ibid. ejus tutor Frid. III. Imp. 118. apud Peſtem Rex electus a Frid. detinetur, 120. quomodo habitus? 194, 196. Eum Auſtriaci a Frid. petunt, 198. Ejus ſoror Eliſabeth, 206. ab Imperatore in Italiam ductus a Venetis ingenti gaudio excipitur, 231. quæ in eo Itali laudant? 232. Leonoræ Imperatrici tertio loco Senis occurrit, 269. Romæ purpuratus non ſine Majeſtate conſpicuus, 277. quo loco, Cæſare Romam ingrediente, iverit? 279. Pontificem Maximum accedens Imperatoris Exemplum imitatur, 283. In coronatione Cæſaris Mediolanenſi inter purpuratos ante penultimus, 289. quare Neapolim non eſt a Cæſare ductus? 305. De fuga tentatur, ibid. 323. Ejus ad Papam litteræ, 325. Cum Friderico Florentia, quo ſe contulerat, Ferrariam proficiſcitur, 330. Venetiis quo loco habitus? 336. a Frid. III. dimiſſus Comiti Ciliæ commendatur, 394. ejus vitæ ratio, 396. ejus prudentia, 397. ei fidem Auſtrales jurant, 398. ſuopte ingenio apud Hungaros ſibi manendum dicit, 402. quid Papæ longiorem ſibi audientiam neganti reſponderit? 403. Hungariam petit, 448. quo animo Comitis Ciliæ mortem tulerit? 464. Ladislaum Hunniadem necandum curat, 467. quæ ei Sponſa electa? 468. ad Podiebradium colloquium ſuum expetentem inermis abit, ibid. Legatos ad Frid. Imp. mittit, 469. item ad Regem Franciæ, ibid. ad nuptias ab eo celebrandas qui invitati? 470. moritur, 473. Toxico Sublatus, a quibus credebatur? ibid. quare? 474. ejus Pædagogus Ulricus de Flederit, 652.
Lælius ruſticatur, 694.
Lambacherus, Præfectus Bibliothecæ Viennenſi laudatur, 550.
Lambecius (Petr.) ejus ad Bœclerum epiſtola, 483. ejus diarium Sacri itineris Cellenſis, 666.
Lamberger nobilis eques, 454.
Lamperdus Cardinalis Calixto ſuccedens Honorius vocatur, 39.
Laudenſes, 58.
Laun (Hanns) 668. Ulreich, ibid.
Laurentum, 694.
Laxemburg 676.
Lazius, ejus de rebus Viennenſibus libri laudantur, 486.
Lebenitia, oppidum ſupra Muram ruderibus vetuſtis inſigne, 219.
Legatus Apoſtolicus, Vid. Apoſtolicus.
Leibnitzius utilitatem diplomatum docet, 827.
Leippen (Berchtold von der) 1214. 862.
Lemel (Hanns) legatus Eliſabethæ ad Frid. Imp. 989.
Lenfant, ejus hiſtoria belli Huſſitici. 687.
Leonora, Regis Portugalliæ ſoror, Frid. III. commendata, 168. ad eam videndam qui legati miſſi, ibid. eam Delphinus Viennenſis ambit, 169. cum ea Fridericus matrimonium contrahit, 170. quos in Italiam ductores habuerit? 254. in portum Piſanum venit, 255. ejus corporis forma & animi dotes, 266. Senas Deducta, 268. quomodo excepta? 290. Romæ coronam ex manibus Pontificis Summi accipit, 292. qualem? ibid. a Venetis quomodo excepta? 337. 531. quid de bonitate Frid. III. ſenſerit? 622. qualis animi? 634.
Leopoldus Auſtriæ Marchio, ejus conjux, 27. 38. liberi, 27. Bavariam obtinet, ibid. res geſtæ, 27. Guelfonem Henric. fratrem vincit, in agro Patavienſi mortuus, 28.
Leubin (Henricus) Plebanus Norimbergenſis, ad Papam legatus a Statibus Imperii miſſus, 123. Juſſu Imperatoris Frid. III. Leonoram ſalutat, 269.
Liburni quæ olim loca tenuerint? 230.
Lichtenwaer, Jangko, 884.
Liechtenſtein (Barones de) 14. in Auſtria Moraviaque potentes, 194. *Joannes*, *Henricus*, *Wilhelmus*, 195. *Nicolaus* de Moravia probus ſive bonus cognominatus, 569. Henricus virtute bellica clarus, 604. *Rudolphus* cum Erneſto Archi-Duce Auſtriæ eques creatus, 668. *Chriſtophorus*, 888. von Nicolsburg, 976. Galitrio Statibus Auſtriæ intercedentibus ignoſcit, 1119.
Liguria, eam Philippus Dux Mediolani amittit, 146.
Limachus, fluvius, olim Lemannus nomen Alemanniæ dediſſe a nonnullis creditur, 38.
Linz, 1111.
Liſura (Joan. de) 127.
Longobardia, ejus Regni Metropolis, 140. ad Imperium juncta, 141. qualis ei a Conrado Imperat. pax conceſſa? ibid. Ejus coronam quare Imperator ſuſcipit? 289.
Longobardi, ſciſſa in Guelfos & Gibelinos Germania vehementer conturbantur, 55, honorare Pontifices & cedere Sacerdotibus a Frid. I. docentur, 79. quibus in Italia locis conſederint? 140. a Pipino Rege Francorum attriti, ibid a Regibus Theutonicis exterminantur, 141. Leges illis a Conrado Imperatore datæ, 141. qui & ubi habitent? 760.
Loſſenſtein (Pertold von) 669.

Digitized by Google

Lotharius Cæſar, ejus imago in Lateranenſi palatio, qualem ad caput ſcripturam habuerit? 71.
Lotharius Saxonum Dux, 41, Imperator eligitur 42. Norimbergam obſidet, ibid. Conradum Staufenſem in Italiam ſecum ducit, 46. Apud Tridentum moritur, ibid. ubi Sepultus? 46.
Lucretia, Alponſum Regem, ut ſe amaret: quomodo pellexerit? 300.
Ludovicus Galliæ Rex in Aſiam trajicere ſtatuit, 50. per Italiam iter habet, 51.
Lugaſter (Fridereich) 670.
Lugdunum, illic Synodus, 91.
Lundenſis Archi-Epiſcopus, 70.
Licaonia, 51.

M.

MAcerata a Gubernatore Siciliæ occupatur, 86.
Macrobius, quid de Virgilio ſenſerit? 697.
Magdeburgenſes Comites 14. Vid. Virginoppolitanus.
Magdeburgenſis Eccleſia, ob electionem diſcordem Præſulem a Frid. I. accipit, 57. ab Anaſtaſio Papa confirmatum, ibid. Archi-Epiſcopus Vithimannus Concilio Papienſi intereſt, 76. Anonymus ex partibus Cæſaris ſtat, 129.
Mahumetes in Hungariam properat, 460. ab Alba trepidus cum exercitu aufugit, 462.
Malateſta (Carolus) a Braccio apud Perufium victus, 154. *Sigismundus* belli dux apud Venetos, 320.
Malchion oratoriam artem Antiochiæ docet. 730.
Manfredus Frid. II. filius ex concubina, 84. patrem jam convaleſcentem ſuffocat, 94. Princeps Varentinorum, 95. qualis? ibid. In Neapolitanos exercitum ducit, ibid. Teſtamentum Conradi ſupprimit, 97. hoſtis Eccleſiæ declaratur, 98. Rex Siciliæ adpellari vult, 99. Florentinos debellat, ibid. quo anno & die? 100. Ei omnis Etruria aut ſubdita aut amica, ibid. ad Beneventum in prælio occiſus, 103.
Manſius, ejus error notatus, 688.
Mantua, ejus Marchio Ludovicus, qua re maxime clarus? 235.
Mantuanus, quid de Philoſophia? 696. vid. Virg.
Manuel Imp. orientis, quo animo in Conradum Imp. fuerit? 51. Romæ novæ titulo contentus, 80.
Marcellus (Marc.) Hanibalem vincit, 738.
Marchia (Jacob de) apud Ungaros diu evangelizat, 176.
Marchiones a quibus initium habeant? 18.
Marczali (Emericus de) 1119.
Mareſcallus id nominis cui apud Germanos detur? 85.
Margaretha, Caroli R. Franciæ filia a Ladislao Rege uxor petita, 469.
Marhegk, caſtrum, 869.
Mariæ B. Theutonicorum fratres ex Aſia in Germaniam adducuntur, 86. iis Pomerania & Pruſſia confertur, ibid.
Martinopolis Saxoniæ, ibidem. Frid. Barbaroſſa quid præclari fecerit? 57.
Martinus, Juris interpres ex Schola Bononienſi, 67.
Matthias, Corvinus, quando Rex Hungariæ creatus? 456. Ladislaum Budam ſequitur, 466. ob cædem Comitis Ciliæ una cum fratre in carceres conjicitur, ibid. Viennam captivus ducitur, 467. Hinc Pragam transfertur, 475. Rex Hungariæ in Bibliotheca ornanda ſplendidus 811. Ejus uxor Beatrix, 813. filius Joannes ibid. ejus laudes, 814. Auſtriæ caſtra ac urbes varias Viennamque expugnat, 815. Neoſtadium obſidet, 816. per deditionem capit. 818. Quantus Imperator? 821.
Mayenberg (Henricus) ejus diffidatio, 878.
Medicus (Coſmas de) 256. Legatis Imperatoris ſalvum conductum petentibus quid reſponderit? 320.
Mediolanenſes, quomodo gratiam Imperatoris obtinent? 66. hoſtes Imperii declarati, 67. Iis multæ Civitates auxilio ſunt, 68. victi puniuntur, ibid. arma reſumunt, 69. Imperatorem vincunt, 70. a Frid. II. victi, 88. mortuo Duce Philippo Maria dominatum ſibi arripiunt, 139. Imperatoris ad eos legati, 146. Quibus conditionibus Imperio ſubeſſe voluerint? 150. Quis a Philippo hæres deſignatus? 159. Legatum Venetorum in medio foro occidunt, 162.
Mediolanum, eo a Frid. exercitus ducitur, 58. urbs ad deditionem compellitur, 64. leges deditionis, 65. ab Imperatore deficit, 67. quomodo punitum? 68, 69. Ejus Dux Philippus Maria, 139. urbis hiſtoria, 140. ejus Duces Joannes Galeacz item Joannes prioris filius, 142. numerus incolarum urbis, 151.
Medling, 1111, 676.
Meilperg, ibi conventus Baronum Auſtriæ, 194.
Mewrburger, villa, ubi? 642.
Meyburger (Joan.) quis? 654.
Mezlamsdorff, villa, 642.
Modœcia, ibidem coronam Regni Italorum Frid. I. accipit, 59.
Moguntinus Archiepiſcopus *Albertus*, vir ingenio callido, 40. Civium in eum animus? ibid. Limpurgum expugnare vult, 41. a Spira repulſus, 43. obit, 47. *Albertus*, prio-

Digitized by Google

prioris ex fratre nepos, a Conrado Præſul conſtitutus, 47. quo in Staufenſes fuerit animo? ibid. *Arnoldus*, 76. Fridericum in Italiam comitatur, 64. anonymus in Aſiam cum copiis Germanicis trajicere jubetur, 81. revertitur, ibid. pecunia expugnatur, 127.

Monthan, 19. Sectam Judaicam relinquere compellitur, ibid.

Montisferati Marchio Guilhelmus, 58. Imperii partes tuetur, 61. cum Marchione Veneti fœdus contra Sforziam percutiunt, 163.

Montisfortis Comes Simon Regi Angliæ conciliatur, 102.

Moravia Marchionatus, ejus Statuta Brunæ in Comitiis perlata, 1211. inter eum & Frid. Imp. tutorem Ladislai concordiæ tabulæ, 1231. Familiarum quarundam nomina, 1233. Item Prælatorum & Comitum, 1362.

Morellus (Frideric.) ejus editio Philoſtrati, 810.

Moſer (Peter) 886.

Muller (Joach.) ejus Reichs-Tags Theatrum, 830.

Mumma deletur, 59.

Mutinenſes, 93.

N.

Navarra, ejus Rex Joan. victus a Philippo Duce Mediolanenſi capitur, 145.

Neapolis Manfredo portas claudit, 96. a Conrado IV. capta, quid paſſa? ibid. Legatus Apoſtolicus ad eam tuendam relictus, 48.

Nempſi (Chainrad) 668.

Nerlinenſes auxilium Norimbergenſibus mittunt, 165.

Neſſelius Bibliothecæ Cæſareæ Præfectus, 556.

Neuhaus (*Joan.*) belli dux conſtitutus, 1214. *Ulricus*, ibid.

Neuperg, ejus conſilia Frid. III. ſequitur, 196. *Joannes* ad regendam Auſtriam relictus, 227, 669. cujus indolis? 343. *Albertus*, 667. quocum eques creatus? 668.

Neuſtadt, nova civitas, quando & a quo condita? 611. vid. *Nova Civitas*.

Nicæa, ibidem concilium quomodo diſſipatum? 710. ei Athanaſius Presbyter intereſt, 730. quot Epiſcopi interfuerint? 764.

Nicolai Sti. porta quæ olim Viennæ adpellata? 623.

Nicolaus Vaivoda Ladislaum Poſtumum baltheo militari cingit, 113.

Nicolaus V. Papa, Frid. III. qualem pecuniam remiſerit? 127. olim Thomas Cardinalis Bononienſis, quomodo de dignitate Papali conſequenda certus? 136, 296. Friderici III. de eo ſomnium, ibid. ejus res geſtæ, 137. animi dotes 138. nævi ibid. ei mitra Pontificalis, dum Imperatorem coronat, lapſum minatur, 293.

Niedemlieſſe, 889.

Niemtschy, Erhart, 885.

Nobilium ædes, quid? 695.

Noradinus Damaſcenorum Dux a Balduino profligatus, 51.

Noricum, ejus limes verſus ortum, 32.

Norimberga a Lothario Imperatore obſidione cingitur, 42. Ei Frid. & Conradus Staufenſes auxilium ferunt, ibid. Eo Frid. III. ſe confert, 117. Plebanus Henricus Leubin, 123. Mons Noricorum vocari poſſet, 164, 418. Urbis deſcriptio; incolarum laudes, 164, 419. Quando incrementa cœpit? ibid. Arma contra Albertum Brandenburgicum coacte ſumentis ſocii, 165, 420. Ex ejus archivis Cimelia Imperii pro coronatione Frid. III. Romam deferuntur, 292. Litis cum Alberto quæ cauſæ? 419. Ei Gregorius Hamburgenſis coram Cæſare patrocinatur, 428. Orationis ab eo habitæ quinam effectus? 431. Ejus contra adſeſſores exceptiones, 432. Exceptionum rationes, 434. Ejus juſtam cauſſam Æneas tuetur, 436.

Nova civitas, 198. quare tumultu plena? 379. obſidione cincta, 382. deſcribitur, 816. a Matthia Corvino obſidetur, ibid. ab eodem per deditionem capta, 818. eum triumphantem excipit, ibid.

Novaria, qualis? 703. ejus Epiſcopus, 68.

Novarienſis, vid. Cacia.

Nusdorff, 662.

Nyderſpaiger (Caſpar) ejus diffidatio, 877.

Nymschewn (Hanns) 887.

O.

Ochsl (Thoman) 885.

Oedenberg, vid. Sopronium.

Orberg (Lienhart von) 869.

Orczwg vid. Orſzag.

Orszag (Michael) theſaurarius Hung. 1297. inter eum & Frid. III. pacis & Concordiæ acta, 1351, 1356.

Otto Dux Saxoniæ Imperator eligitur, 81, 522. Regem Angliæ adjutorem nactus, ibid. ab Innocentio III. confirmatus Aquisgrani coronatur, 82. a Philippo profligatur, ibid. ab Innocentio III. Romæ coronatur, 82. Qualis in ſedem Romanam? ibid. Excomunicatum quidam Imperii Principes deferunt, 82. Contra Fridericum II. ab Electoribus electum bellum gerere ſtatuit, 83. Qui eum juverint? ibid. In agro Tornacenſi prælio ſuperatur, 83. in Saxonia hominem exuit, ibid.

Otto

Otto Friſingenſis, ejus ſententia de montibus Appeninis, 249. Ejus hiſtoria Æneæ Silvio utilis, 503. Princeps Auſtriacus in Monaſterio Mori-mundi ordinem profitetur, 28. Abbas ejusdem Monaſterii, ibid. Epiſcopus Friſingenſis quando factus? ibid. Hiſtoriam ſcribit, 29. ejus laudes, 30. Ejus de appellatione Alemanniæ ſententia, 38.

P.

Palantz (Ladislaus de) 1297.
Palatinus Comes Otto, 61. *Rheni*, Henricus, ibid.
Palatini campi, quo memorabiles? 18.
Palotz, Ladislaus von, Judex Curiæ, 1297.
Pangratius in Auſtria frequentes rapinas exercet, 163. vid. Galitz.
Papa, ejus legati ad Imperatorem, qualem ei olim titulum tribuerint? 72. ad ejus electionem in Concilio Conſtantienſi, quinam admiſſi? 730. ejus poteſtas quanta? 739, 749, 795. Ei quale olim prædicatum tributum? 764.
Papienſes Cæſari fideliſſimi, 61.
Pariſienſis univerſitas, ejus hiſtoria a quo ſcripta? 678.
Parma, qualis in Frid. II. ? 90. extorres patria potiuntur, 92. Urbi obſidione cinctæ Guelfi auxilia ferunt, ibid. in ejus cives & eorum ſocios Imperator crudelior, 93. obſidio quomodo ſoluta? ibid.
Paſſavium, ibi Epiſcopus Leonhardus, 1132, 1290.
Patavienſes Canonici, quid de Frid. III. & Nicol. V. ſenſerint? 352. Epiſcopus Ulricus legatus ad Regem Franciæ mittitur, 470. Eccleſia multa in Auſtria poſſidet, 14.
Patavini auctore ſenatu Veneto ab Imperatore deficiunt 69. eos Frid. II, in ſuam poteſtatem recipit; 87. hujus rei auctor, quis? ibid. ad eos ſtudium generale Bononia transfertur, 90.
Paumkircher (Andreas) 566. Exercitus Frid. III. Capitaneus, 635. quare celebris? 382.
Pebringer, Nicolaus, 617.
Pecunia, ejus vis in aulis quanta? 127.
Peimau, Dux, 16. ad Judaiſmum ſe convertit, 19.
Pellendorffer, Caſpar, 668.
Peren (Joan. de) 831.
Perneck (Wilhalm von) 669. Hofmeiſter bey Frid. III. 673.
Perſenbewgen, 852.
Peruſini cladibus atteruntur, 86.
Peſthinum, ibid. Ladislaus Poſtumus ab univerſo Hungariæ Rex eligitur, 120.
Petrus rex Daniæ a Frid. Barbaroſſa ad eam dignitatem evectus, 57.
Phanucius Nicæno Concilio in quibus contradixerit? 795.
Philippus Frid. I. filius, 78. Dux Etruriæ; 81. Imperator electus, 81, 522. Ei Rex Galliæ auxilia mittit, 81. ei in Germania Suevia paret, 82. In Alamaniam veniens Ottonem IV. pluribus præliis vincit; Coloniam capit; a Comite Palatino Rheni captus necatur, 82.
Philippus Maria Dux Mediolani, 139. ejus vita, filia Blanca, uxor altera filia Amadæi, 143. a Venetis cujus opera victus? 144. Suicenſes vincit, ibid. Venetos proſtrat, 144. Patrimonium Petri occupat, 145. Aragonum & Navarræ Reges captos ſine prælio dimittit, ibid. moritur, 146.
Philomelum urbs Turcarum a Frid. I. capta, 78.
Philoſophia, de ea quid Cicero? 698. Virgilius? 696. Seneca? 698.
Philoſophi quales? ſub finem ævi medii? 698.
Phœbus, cur eum poſt Dianam natum fabulæ tradant? 749.
Pilſen (Schanko von) 886.
Pipinus Longobardos atterit, 140.
Piſani contra Guilhelmum Siciliæ tyrannum claſſem armant, 59. Conradino adhærent, 105. Comes Gerardus juſſu Caroli R. Siciliæ obtruncatus, 112.
Pius II. Pontifex ſummus, vid. Æneas Silvius.
Placentia, eo factio Frid. II. adverſa Parma ejecta migrat, 90.
Placentini a Frid. Barb. puniti, 67. ante portas Parmæ obtruncati, 93. Epiſcopus judicio ab Imperatore habito intereſt, 68.
Plankhenſtein (Pancratius de) Conſiliarius Cæſaris, 652.
Podiebrat (Georg. de) Gubernator Bohemiæ, 181. Frid. III. auxilium laturus, 394. ejus de conſiliariis Imperatoris opinio, 395. Quo anno & die Rex Bohemiæ creatus? 456. n. Salſe reſpondet, ibid. Viennam venit, 468. eum Rex in caſtris adit, ibid. indignabundus revertitur, 469.
Polheim (Ulreich von) 669.
Polonia a Friderico I. tributaria facta, 62. ejus Rex Boleslaus, ibid. in eam Tartari irrumpunt, 95. Cauſſæ belli contra eam a Frid. I. ſuſcepti, 510.
Poloni tractatus Frid. III. cum Hungaris ægre ferunt, 116.

Pomer-

Digitized by Google

Pomerania fratribus B. Mariæ Theutonicorum vendicanda traditur, 86. iis qua lege collata ſit? 87.
Ponhaymer, quare ex numero nominatorum Viennenſium expunctus? 1127.
Porcanius (Steph.) necem Papæ intendit, 293.
Porciis (Steph. de) eques Romanus urbem Romam invadere ſtatuit, 135. Captus laqueo vitam finit, 136.
Portugalenſis Marchio Alphonſus Leonoræ Imperatricis ductor, 245. de ea ad Imperatorem conducenda diſceptat, 266.
Poſing, Graf von, 862.
Poſnania, 62.
Poſonium, eo, qui Wladiſlao R. adverſantur a Frid. III. vocati, 116. ibid. Eliſabetha commoratur, 843.
Potendorff (Albertus) legatus a Frid. III. in Italiam miſſus, 182. ex ejus familiaribus Piſis duo interfecti, 267, *Georgius*, 616. *Henricus*, 668. *Paulus*, 669. inter præcipuos relati, 14.
Praga, ibidem lues peſtifera, 180.
Pragenſis Epiſcopus Daniel Frid. Barbaroſſam in Italiam comitatur, 64, 68. Archiep. Rokezanus 407.
Prait, Hans von, 886.
Prata (Tubertus Comes de) legatus Hungar. ad Frid. III. 220.
Presbyter, num concilio intereſſe poſſit? 729.
Princeps, in quibus miſer? 115. n. ejus aures malis ſuaſoribus patulæ, 141. ſeſe ſupra leges exiſtimantes quid fecerint? 301.
Procopius, eques, Cæſaris ad Papam cum Silvio legatus, 135. ad cuſtodiam conclavis inter alios conſtituitur, ibid. ad Bohemos legatus mittitur, 181.
Prünn, Burger von, werden angegriffen, 862.
Prugk, III L. 599.
Pruſſia, qua lege Fratribus B. Mariæ Theutonicorum collata, 86. ejus Magiſter, 129.
Prutenus (Andreas) Plebanus in Danzig, 132.
Ptolomais, ejus Rex Johannes, 84. vid. Accon. eo Frid. II. pervenit, 86.
Puchaim (Georg de) 355. Joannes, 669. Henricus Georgii filius, 567.
Pulsberger Wolfgangus intimus Regis Wladiſlai Camerarius, 811.
Pythagoras, 692. Is primus quid invenerit? 698. quid de hibena? 738.

Q.

Quinqueeccleſienſis Epiſcopus Andreas, 1361.

R.

Rabam, Baro ex Bohemia, quis? 16.
Rab, Burggraf zu, 1225. vid. Jaurinum.
Radicofanum, 82.
Rain, Erhart von, 886.
Rappach (Georg de) inter eum & Civitatem Viennenſem concordiæ compoſitio, 1015. 1019.
Ratenſtein (Ludweig von) 669.
Ratisbonenſis Cathedralis Eccleſia multa in Auſtria poſſidet, 14. Epiſcopus Joannes ad ſuſcipiendam Leonoram Liburnum miſſus, 255. Fridericus, 379.
Ravennas Archiepiſcopus *Anshelmus* mortuus, 73. ob ſucceſſorem ei ſurrogandum lites ortæ, 73. *Guido* concilio Papienſi intereſt, 76.
Rechniz a Frid. III. tenetur, 1293.
Reges, illis olim quid ſtudii fuit? 3. in quibus miſeri? 116. Romanorum quomodo jurent? 675.
Regienſes, quomodo in obſidione Parmenſi a Frid. II. habiti? 93.
Reicholfus Oſwaldus, quo nomine memorandus? 584.
Rhenus duplex Franciæ Regnum diſterminat, 6.
Richardus Cornubiæ Comes Imperator electus, 100. cujus frater? ibid. eum quis contra Alphonſum Caſtellæ R. armare cupit? 105.
Rider (Ulricus) 136. Legatus ad Regem Portugaliæ miſſus, 168. ad Papam, 228. homo prudens ac animoſus 598.
Rieczenwinkler, Paul, 884.
Rittershuſius (Conrad.) 511.
Rochezanus Archiepiſcopus Pragenſis, 407. 456. Ejus mortuo Ladislao Poſtumo de regenda Bohemia conſilia, 475.
Rogerius ſiculus vincitur, 46.
Roggerius Rex, ejus filia Conſtantia ex monaſterio cujus artibus ſurrepta? 80.
Rolandus Cardinalis, legatus Apoſtolicus, 70.
Rolandus. Dux ex Hungaria, Auſtralibus præeſt. 20.
Roma, ibi ſenatoria dignitas Henrico Caſtellæ Principi credita, 105. Quid ſine Curia Apoſtolica futura eſſet? 135. Singularia, quæ tempore Jubilæi contigerunt, 172. Frid. III. eo venit, 275. ibidem ejus coronatio quomodo peracta, 290. ibi baſilicæ quando ædificari cœperunt? 22.
Romana Eccleſia diviſa, 114. eam Frid. III. pacare vult, 117. unioni opera præcipue Silvii reſtituta, 129, 130, 131.
Romandiola, unde dicta? 236.
Romani adverſus Gregor. IX. rebellant, 87. proterui efferatique per ſimulationem dicun.

cuntur, 105. Conradinum venerantur, 107. a nocte media dies ſingulos numerant, 746.
Romano Germanicum Imperium, de ejus clenodiorum vetuſtate, 292.
Romanus Ludovicus, ubi mortuus? 716.
Roncaliæ campus, 506.
Rorbacher (Joan.) Frid. III. acceptiſſimus, 661.
Rör, Rhor, (Georg. von) 862. ejus litteræ ad ſtatus Auſtriæ. 887. teſtis adhibitus, 967. tranſactio controverſiæ, 975. *Albertus* in Comitiis Corneoburgenſibus ſtatuum orator, 1302.
Roſatum ſolo æquatur, 59.
Roſental, Wilhelm von, 1325.
Roſgan (Renold) 1225, 1226.
Roſis (Henricus de) filius Ulrici, 376. Novam civitatem obſidet, 382.
Rottenburgenſes, Norimbergenſium ſocii, 165.
Rottovillenſes, Norimbergenſibus auxilia mittunt, 165.
Rudolphus Dux Sueviæ auctoritate Pontificis imperium ſuſcipit, 37. in prælio cadit, ibid. Sueviam ejus gener Bertoldus obtinet, ibid.
Rumpolzkirchen, 1111.

S.

Sabaudia, ejus Dux Amadeus Frid. III. filiam ſuam magna cum dote offert, 115. vid. Felix.
Sacerdos, de iis quale proverbium? 77.
Saladinus, Ægypti atque Syriæ dominus, 78.
Salanck (Auguſtinus de) 872.
Salingerra a legato Apoſtolico abrupta fide publica intercipitur, 89.
Salzburgenſis Archiepiſcopus, 129. Litteras Apoſtolicas contra Auſtrales in ſua Eccleſia publicari prohibet, 351. Sigismundus, 379. quomodo novam civitatem intraverit? 380. *Eccleſia*, multa in Auſtria poſſidet, 14.
Sanctus, quis? 239. Bononienſi Civitati Rector præfectus, ibid.
Saraceni, 58. libertates iis a Frid. II. conceſſæ, 90. mercede conducti in Siciliam deferuntur, 106. In Apulia contra Carolum Regem Siciliæ pugnant, 108.
Sarduna, eam Genuenſes ab Imperatore avertunt, 76. Imperatori tributum pendit. 74.
Sathan, cujus filius? 20.
Saurer (Ulr.) Baro, 669. *Hanns*, ibid.
Sarwar, ibidem Hunniades caſtra metatur, 1248.
Saxonia, ejus Marchio Albertus, 61. Henricus Dux in Aſiam cum copiis trajicere jubetur, 81. morte Imperatoris audita revertitur, ibid. Dux Wilhelmus, 166. Ei ſoror Ladislai Regis H. nuptui data, 413. Viennæ a Bohemo quodam quid paſſus? 413. Ab Archiepiſcopo Colonienſi in auxilium vocatus, 414.
Sbeinbarter, Hanns, 668. 955. 978.
Scepuſienſis (Stephanus) fortitudine clarus, 825.
Schallenberg (Chriſtian von) 883. *Caſpar* & *Balthaſar*, eorum controverſia dirempta, 968.
Scharnommel (Jorg) 669.
Schaunberg Comes de (Joan.) legatus ab Auſtralibus in Bavariam miſſus, ei quid contigerit? 343. *Bernardus* cum Auſtralibus Novam Civitatem obſidet, 382. 660. *Ulricus*, 659. *Carolus*, 846. Joannes nomine Statuum Auſtriæ litteras ad Frid. III. ſcribit, 938. ad gubernandam Auſtriam cum aliis electus, 854, 14.
Schenkh Hennſel, 884.
Schmidius (Joan. Adam) 686.
Schrann, Viennæ quid? 868.
Scipio, quando repuereſcebat? 694.
Scotia, ejus Rex cum Philippo Rege Galliæ Divionem petit, 76.
Scoti Viennæ divites, 10. eorum monaſterium a quo erectum? 35. Abbas eorum, qua lege campanam Judæo oppignoraverit? 36. Sub Alberto in ſtatum priſtinum reſtituti, ibid.
Scotorum porta, 642.
Seberacher (Sigismund) 663.
Secretarius, ejus officium magni faciendum, 754. Apoſtolicis quid in primis agendum? 753.
Secuſa, a Frid. I. in expeditione Italica direpta, 69.
Segnienſis Epiſcopus (Joannes) 831.
Seneca, defidia multum adquirit, 694.
Senenſes Frid. II. adhærent, 89. Conradino, 106. Frid. III. quomodo exceperint? 256. Urbs qualis? 270. Mores incolarum, 271.
Seufgütl (Michael) 884.
Sforzia (Franc.) Dux belli apud Philippum Ducem Mediolani, 145. a Domino ſuo ad Venetos deficit, ibid. bellum inter eum & Venetos terminat, 146. Blancam uxorem ducit, ibid. Cremonam accipit, 146. contra Mediolanum bellum quare gerit? 147. Ejus ad legatos Cæſaris oratio, 152. Ejus pater quis & quantus? 153. Ejus vita, 154. *Perpetua* pellex, 157. Marchia, quam occupaverat, pulſus, 158. Ei ſe Papien-

pienſes ſubjiciunt, 159. Quare eum Mediolanenſes timere cœperint? 160. Mediolanum occupanti inſignia ducalia traduntur, 162. Venetos magna clade adficit, ibid. Galiatium primogenitum filium novem annos natum legatum ad Imperatorem mittit, 234. Qualis? ibid.

Sicilia, ejus tyrannus Guilhelmus, 59. Tancredus ei præſidet, 80. ejus Regibus Hieroſolymitan. Titulus, unde? 84. Ejus gubernator Rainaldus quid facere juſſus? 86. Rex Entius, 89. Pontifices in vincula conjecti, 90. Rex Carolus, 102. Eam Petro Arragonenſi quis relinquit? 111. In ea Galli una veſpera trucidantur, 112. In Petri Aragon. poteſtatem devoluta, ibid. Alphonſus Rex, 135. omnis nobilitas a Duce Mediolani capta, 145.

Sigismundus Cæſar, Romæ a quo coronatus? 134. Ejus Conjugis corona Eleonoræ impoſita, 292. Ejus genitor quis? ibid. Quosnam Reges viſitauerit? 297. Henrici Regis Angliæ inſigne geſtat, 306. Venetias adire non audet, 337.

Sigismundus Dux Auſtriæ, 1070.

Sileſia ejus Dux Henricus a Tartaris trucidatus, 95. Vanko Dux ad ſuſcipiendam Leonoram miſſus, 255. Qualis? 268. Proceres duo, 434.

Simigienſis Comes, 832.

Sinueſſanus Thadeus Jureconſultus, 91. vid. Thadeus.

Sirmienſis (Joan.) Papa electus, Calixtus III. nominatur, 76.

Steingk, a Frid. III. tenetur, 1293.

Stik (Gaſpar) Cancellarius Frid. III. 219. Burggravius Egræ 846. opulentus, 879.

Smiriſchci (Joan.) ejus ad Ladislaum litteræ, 446. juſſu Georgii Podiebrat obtruncatus, 447.

Socrates, 696.

Soldanus Ægyptius, cum eo tractatus habere Frid. II. ferebatur, 85.

Solms Comes de (Frid.) 666.

Sonnenberger, Ulricus, 136, 203, 255.

Sopronium ab Eliſabetha Frid. III. pignori datur, 869. 1293.

Spaur (Hans von) 668.

Spergeſius (Joſephus) laudatur, 549.

Spinelli (Thomas) negociator, 276.

Spira, in quos benigna? 43. Conſilium Principum ibidem habitum, 50.

Spoletani, quare puniti? 60. in Germaniam captivi ducuntur, 509.

Sporo (Sigism. de) 367.

Stain, Civitas Auſtriæ, 1111.

Stainreuter Jorg, 670.

Starenberg (Rodigerus de) ad gubernandam Auſtriam electus, 186, 348. Georgius ad ſuſcipiendam Leonoram miſſus 255. Joannes, eques creatus 669. Rodigerus animo forti & alto conſilio, 355. 771. ejus ad Cæſarem oratiuncula, 572.

Starenbergenſes, 14.

Slaui, 664.

Steger, Hanns, 955.

Steier caſtrum & civitas Frid. III. pignori datur, 852.

Stella (Zdenko de) Baro ex Bohemis primarius, 659. Auguſtæ devotiſſimus, 660.

Stephani Sti. Eccleſia Viennæ a quo erecta? 21.

Stiria, ejus Marchio Odoacer, 61. olim Valeria vocata 219. Stirica Sapientia, 228.

Stocharaum, Stocarau, oppidum, a quo conditum falſo credatur? 16, 18.

Stockharner, Hanns, 1109.

Stouphe, oppidum Sueviæ, 36.

Straſſauer, Franciſgt, 668

Strigonium, ibidem Dionyſius Archiepiſc. Ladislaum Poſtumum coronat, 113. Wladislao Regi adverſatur, 116. Idem Cardinalis Ladislaum Viennæ adit, 399. Orator Regni Hungariæ ad Frideric. III. 1297. Hipolytus Aragonenſis, 819. vid. *Hipolytus.*

Stuba, quid Viennenſibus dicatur? 9.

Stubarum porta, 642.

Stubenberg Ulreich von, 668. Leutpold, 669. Otto, ibidem.

Suicenſes bellum Turicenſibus inferunt, 117. eorum quatuor millia, quomodo a Gallis proſtrata? 118. Italiam invadentes cæduntur, 144.

Suinfurtenſes Norimbergenſibus auxilia mittunt, 165.

Sulpicius (Lucius) a Cenſoribus quare notatus? 728.

Suſatum ab Eccleſia Colonienſi quare deficit, 413.

Symmachus, de eo quid dictum? 745.

Syracuſæ, 106.

Syria, ejus dominus Saladinus, 78.

T.

Taboritæ, eos quales auctor deſcribat, 376.

Talencz (Matko de) Banus Croatiæ, 831.

Tal (Heinreich von) 884.

Taloni (Raimundus) 722.

Tancredus Siciliæ præfidet, 80. Quis origine & genere? ibid. mortuus, 81.

Tantamo, 17.

Tartari in Hungariam irrumpunt, 95.

Tau-

Digitized by Google

Tauner (Leupold) 669.
Tawernicorum Regalium Magiſter, *Peren*, 831.
Teben, 984 arx in Hungaria a Frid. III. tenetur, 1293.
Teck, 666.
Tempeſtas ſuprema, quid? 747.
Templarii, eorum bona per Italiam a Frid. II. direpta, 90.
Terdona a Frid. Barbaroſſa capta, 59. a Mediolanenſibus reædificata, 64. ab Imperatore diruta, 68.
Tergeſtum, ejus Epiſcopus Maurinus, 668.
Teramantia, 17.
Terviſana Marchia ab Eccelino occupata, 88.
Tesler Nicolaus Burgimagiſter Viennenſis a tumultantibus in carceres conjectus, 604.
Teſtamenti veteris codices, 2.
Teufenbekh (Triſtram) 669.
Teupolus (Petrus) Ducis Venetorum filius, quare necatus? 88.
Thadeus Jureconſultus, quo ab Imperatore miſſus fuerit? 91.
Thaurinum, 92.
Theno Juvanienſis Archiepiſcopus, 26.
Theobaldi Sti. Capella Viennæ, 661.
Theodeminus, Legatus Apoſtolicus Conradum Stauf. Regem coronat, 47.
Theodericus Anniæ filius, 21. ſine liberis mortuus, 22.
Theodericus Colonienſis Archiep. Papæ Felicis partes fovet, 120.
Theodoſius Imp. ubi curiam ſuam tenuerit? 140.
Theutones, Eccleſia Romana diviſa, neutralitatem ſervant, 114. iis aer Romanus quare infeſtus? 124. multi Ferrariam conveniunt, 233. iis Civitas Senenſis plurimum placet, 270. de eorum Rege ſubtilis disquiſitio? 289.
Thieburga Lotharii R. uxor, 762.
Thomas Aquinas, quibus parentibus natus & quem ordinem profeſſus? 96.
Thoringia, ejus Comes Ludovicus, 49.
Thuregum, oppidum inſigne, 38.
Thuringia, ejus Landgravius ſplendidum Comitatum adducit, 84. ad Brunduſium diem obit, 85. alter Romanorum Rex creatus deturbatur & moritur, 93. vid. Thonug.
Thurotio (Benedictus de) quis? 221.
Ticinum, ibidem Regni Longobardorum coronam Fridericus Barbaroſſa accipit, 59.
Timon notatus, 812.
Tirnſtain caſtrum, a quo ædificatum? 964. 973.
Trajectum Friſiæ, ibidem Hermannus Epiſcopus a Friderico confirmatur, 57.
Trautmannsdorff, 852. *Mert.* 885.
Trevirenſis Archiepiſc. *Hellinus* Frid. Barbaroſſam in Italiam comitatur, 64. *Jacobus*, Felicis Papæ partes fovet, 120. Anonimus lites inter Frid. III. & ſtatus Auſtriæ componere ſtudet, 943. ei ordines Auſtriæ poſtulatorum capita exhibent, 944. num litem diremerit? 952.
Trica capta deletur, 59.
Trinacria, ea Conradus potitur, 97.
Trithemius, qua in re Aeneam Silv. correxerit? 488. a Bœclero notatus, ibid.
Trojanum bellum, 3.
Trugeſes, Heidenricus, 617.
Truxecz von Stecz, 674.
Tſchenkh, Herr von, 862.
Tſernahora, Baro, (Georg.) Moravus Huſſita, Dux militiæ electus, 355.
Tuln, 1111.
Tunner, Fridreich, 669.
Turcæ, eorum quinque millia trucidata, 51. apud eos machinarum bellicarum ex aere conflatarum uſus, 817.
Turicenſes a Suicenſibus infeſtati, 117.
Turri (Nobilis de) Vicariatum Mediolani habet, 141.

U.

Vaid, caſtrum in Auſtria trans Danubium ſitum, 163.
Valdamarus, 57. Rex Daniæ, 505.
Valdrada Lotharii Regis concubina Reginæ nomen accipit, 763.
Valkenſtain, 890.
Valſenſes Barones opibus valent, 14.
Varadienſis Epiſcopus, Joannes, ejus cum Silvio colloquium, 401. Viennæ adeſt, 437. in carceres cum filiis Huniadis conjectus, 466. dimiſſus, 467. ex Gallia redux ad Matthiam Corvinum Neoſtadium venit, 820.
Velber, Ulreich, 668.
Veldkirchen, vicus, 970.
Venceslaus Imperat. quare ab Imperio amotus? 142.
Veneti Florentinis auxiliantur, 144. Philippum Ducem Mediolani vincunt & ab eo vincuntur, ibid. Claſſem magnam amittunt, 145. a Sfortia magna clade affecti, 162. partem Patriarchatus Aquilegiens. occupant. 229. Cæſarem in ditionem ſuam venientem quomodo exceperint? 229. 231. eorum Dux Franciſcus Foſcari, 335.
Venzonum, ibi Frid. III. legatos Venetorum obvios habet, 231.
Verdenſis Epiſcopus Hermannus Frid. Barbaroſſam in Italiam comitatur, 64. 68.

Vernandi (Joan.) 169.
Verona, eo Conradinus venit, 100. ejus Cives qua ratione ultionem perjurii effugerint, 69. reſipiunt, ibid.
Vexillifer, quare apud Hungaros calcaribus carebat? 823. Qui eum circumſtare ſolebant, 822.
Vghellus (Ferdinand) 550.
Vicentini ab Imper. quo auctore deficiunt? 69.
Victor Papa a minore parte nominatus in Conventu Papienſi declaratur, 75. Alexandrum III. urbe Romana pellit, ibid. olim Octavianus vocatus vid. *Cardinalis* mortuus, 76.
Victoria urbs, eam Frid. II. quo loco ponere voluerit? 92. 93. ibidem quales nummi cuſi? 92. gentium multitudine & rerum inuſitatarum commercio clara, ibid.
Victorinus Dux, Bohemiæ Regis filius, 642. a Frid. III. Dux Monaſterii Burgenſis in Sileſia creatus. 659.
Vienna flumen parvum, 8.
Vienna urbs, ejus laudes, 7. 815. deſcribitur, 8. 9. 815. unde dicta? 8. Flavianum adpellata, 7. 815. unde? 8. Ejus priſca & hodierna facies, 9. & ibid. n. L. ibidem meretricum converſarum beneficia & relabentium pœnæ, 10. Scholæ vitium maximum, 11. 357. Studentium indoles, ibid. mulieres quales? a. *ſeqq.* Magiſtratus qualis? ibid. Vindemia? 12. onera, quæ civibus incumbunt, ibid. Civium olim numerus, 11. plebs qualis? 12. excommunicationis metus, 14. Eccleſia SCti Stephani a quo condita? 21. a quo in anguſtiorem formam redacta? ibid. ejus Archiepiſc. Stephanus, 62. Theologis auctoritas Papæ quæ? 352. motus in ea concitati, 211. 563. 581. 591. 608. Incolæ pauci proavos habent, 571. ad Frid. III. legatos mittit, 573. eum ab ingreſſu in urbem arcet, 587. 613. Numerus armatorum tum quantus? 643. In ejus caſtro Imperator obſidetur, 641. ejus poſtulata, 865. Frid. III. ad Senatum litteræ, 982. inter eum & Georgium de Rapach concordiæ compoſitio, 1015. 1019. ſeqq. quorundam Senatorum, nominatorum & civium nomine, 1025. ad Senatum relatio de geſtis cum Frid. 1032. Gravamina Cæſari propoſita, 1217. Querelæ de injuriis a vicinis acceptis 1225. nundinæ ibi quot & quando? 1223. ad querelas Huniadis reſponſum, 1257. Werder - Thor, 1291. legatos ad Gubernatorem Hungariæ mittit, 1376.
Villacum, eo Frid. III. venit, 226.
Vilſekker Leinhart, 670.
Vineis (Petrus de) Cancellarius juſſu Frid. orationem contra Pontificem habet, 88.
Vinianti, quinam Viennæ? 573.
Virgilius Maro duo vitæ genera reliquis præfert, 695. de eo quid Macrobius? 697. de vita ruſtica quid? 699. ejus quædam verba explicantur, 736.
Virginopolitanus Comes Michael a Frid. III. legatus ad Venetos miſſus, 228. ad ſuſcipiendam Leonoram, 255. ejus equitatus, 373.
Viri XII. eos ex ordinibus Auſtr. Frid. III. legit, 954. iis poteſtatem provinciæ moderandi facit, 977. quid ordinibus ad deliberandum propoſuerint? 998. Mandata legatis ad Cæſarem ituris exhibent, 1004.
Vitelliſcus (Joan.) quis & quantus? 134. in carcerem conjectus veneno necatur, ibid.
Viterbium, Papa ibi moratur, 105.
Vliſippona civitas, 58.
Vlma, 125. Copias *Norimbergenſibus* mittit, 165.
Vlricus Bohemiæ princeps partes Lotharii ſequitur. 42. quæ copiarum ejus pars remiſſa? ibid.
Vmbri, quodnam tempus ad diem unum retulerint? 746.
Vmdinger, Jobſt, 884.
Vngnad (Joan.) 66. Magiſter Cameræ, 140. quis? 196. a Frid. III. in Italiam ductus 228. ad Suſcipiendam Leonoram miſſus, 255. Auſtralium ad eum litteræ, 357. ejus reſponſio, 363. Georgius, quis 566. Chriſtophorus, ibid.
Vnfero (Sebaſt. de) quis? 686.
Volkeſtorfius Baro (*Georg.*) 168. 169. 182. Cæſaris Conſiliarius, 652. *Halmar*, 674.
Vrbanus IV. ſucceſſor Alexandri IV. 100. quis natione & cujas? ibid. Solennia corporis Chriſti inſtituit, ibid. contra Manfredum crucem prædicari jubet, 101. Carolum contra Manfredum excitat, ibid. moritur, ibid.
Vrbinates, apud eos Comes Fridericus qua lege regnare permittitur? 335.
Vrſini, 275.
Vrtzag, vid. Orszag.
Vttenhofen (Leonhard von) 884.
Vzingeri fratres magis animoſi quam fortunati, 373.

W.

Wagner, Hansl, 885.
Waida, Obriſter zu Sibenbürgen, quis? 1297.
Waidhofen auf der Tay, 1111.
Waivoda Joannes feliciter contra Turcam pugnat, 116. exercitum magnum in Auſtriam ducit. 130. Gubernator Hungariæ ad novam

Digitized by Google

vam Civitatem caſtra metatur, ibid. vid. Huniades Joan.
Waivoda Nicolaus a Proceribus Hung. legatus ad Frid. III. miſſus, 120. Ladiſlaum Regem Viennæ adit, 399.
Waldſtainer Hanns, 669.
Walſe (Reinpertus de) Bohemorum ſub ejus ſigno pugnantium pertinacia, 383. Wolffgangus, 398.
Wardenſtein, 676.
Watzlans, quis? 660.
Weſſenberg caſtrum, 969. ad id Veldkirchen pertinet, 970.
Weſterberger, Laurentius, 883.
Wettau (Joan. von) 862.
Weydenekg, 852.
Wiklef, Joannes, 739.
Wilhelmus Comes Hollandiæ, vid. Hollandia.
Winden (Wolffgang, von) 669.
Windiſchgrazer, Cholmar, 668. Sigmund, cum Frid. III. eques creatus, 670.
Winter (Nicol.) 886.
Wirtemberg (Comites de) copias Alberto Brandeburgico mittunt, 166. Ejus Dux Fridericus diarium Friderici III. Bibliothecæ Cæſareæ offert, 666.
Wladislaus Rex Poloniæ, ei ab Hungaris regnum quando offertur? 113. Hungariam ingreſſus quali corona redimitur? 920. quam ei conjugem Julianus commendat? 116. ad bellum Turcis inferendum a Juliano excitatus, 119. ad Frid. III. litteræ, 830. a quibus electus? 920. Ejus belli Ducis diffidatio ad Frid. III. miſſa, 1027. occumbit, 119.
Wolffenreuter Nobilis Auſtriacus, 373.
Wolffrathshauſen (Comes Henricus de) 494.
Wolkenſtainer, Veit, 669.
Wurffel, Ulreich, 668.

Y.

Ybs, Civitas Auſtriæ, 1111.

Z.

Zebinger, ejus conſilia Frid. III. ſequitur, 196. *Waltherus* in abſentia Cæſaris patriam regit, 227. ei pax cum Auſtralibus inita imputatur, 395. Haidenreich, 666. 674,
Zedenderha de Stella, 652.
Zelding, Erhart von, 1304.
Zeller, Ulricus, 884.
Zelding, Wilhelm von, 668.
Zerne, Hanns, 886.
Zetzy, (Thomas) Comes Comaromienſis, 1297.
Zhradko Liczko, 886.
Zinck Hanns, 668.
Zinzendorff (Steph. de) 811.
Zmetan (Michaël) 886.
Znoima, Civitas Moraviæ, 1214.
Zvivolten, 48.
Zwetl, 1111.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google